

ҚО ББД ОӘО
УМЦ РО КО

**Қарағанды облысында білім беруді
дамытудың оқу - әдістемелік орталығы**

**«БІРТҰТАС ТӘРБИЕ БАҒДАРЛАМАСЫН» ІСКЕ
АСЫРУДА ӨСКЕЛЕҢ ҰРПАҚТЫҢ
ЖАЛПЫАДАМЗАТТЫҚ ӨМІРЛІК
ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ДАМУ»**

**Білім беру қызметкерлерінің облыстық ғылыми -
практикалық конференциясының материалдары
14 мамыр**

I-бөлім

**«РАЗВИТИЕ ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ЖИЗНЕННЫХ
ЦЕННОСТЕЙ ПОДРАСТАЮЩЕГО ПОКОЛЕНИЯ
В РАМКАХ РЕАЛИЗАЦИИ
«ПРОГРАММЫ ЦЕЛОСТНОГО ВОСПИТАНИЯ»**

**Материалы областной научно - практической
конференции работников образования**

14 мая

Часть I

Қарағанды 2024

Қарағанды облысында білім беруді дамытудың оқу-әдістемелік орталығы

**«БІРТҰТАС ТӘРБИЕ БАҒДАРЛАМАСЫН» ІСКЕ АСЫРУДА ӨСКЕЛЕН
ҰРПАҚТЫҢ ЖАЛПЫАДАМЗАТТЫҚ ӨМІРЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН
ДАМЫТУ»**

*Білім беру қызметкерлерінің облыстық ғылыми-практикалық
конференциясының материалдары
14 мамыр*

I-бөлім

**«РАЗВИТИЕ ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ЖИЗНЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ
ПОДРАСТАЮЩЕГО ПОКОЛЕНИЯ В РАМКАХ РЕАЛИЗАЦИИ
«ПРОГРАММЫ ЦЕЛОСТНОГО ВОСПИТАНИЯ»**

*Материалы областной научно-практической конференции
работников образования*

14 мая

Часть I

Қарағанды 2024

«Біртұтас тәрбие бағдарламасын» іске асыруда өскелең ұрпақтың жалпыадамзаттық өмірлік құндылықтарын дамыту: Білім беру қызметкерлерінің обл. ғыл.-практ. конф. материалдары: І-б.- Қарағанды, 2024-607 бет.

Развитие общечеловеческих жизненных ценностей подрастающего поколения в рамках реализации «Программы целостного воспитания»: Материалы обл. науч.-практ. конф. работников образования: Ч.І.-Караганда, 2024-607 с.

Редакционная коллегия

Абдикерова Б.Х., Казтаев Р.К., Нартова Т. Г., Мукашева Г.Г, Суртубаева Д.А., Казиева А.А., Сартаева Ж. А., Тулепбекова С.К., Сулейманова Г.О., Тукбаева З.И., Жаркеева Г.Б., Айтжанова Ж.А, Кусайнова Н.С., Цой К.П., Шахар С.А., Какенбекова А.А., Калмагамбетова А.Х., Илюхина Т.М., Шубакова К.И., Тунгушбаева А.С., Жумабаева Ж.Б., Дауыпбаева У.Т., Рахметова С. Б., Кнашина А.А., Баймаганбетова Т.М., Есжанова Ш.И., Зубарева И.А., Утянова Н. М., Шаяхметова С. О.

ISBN 978-601-80928-9-3

Жинақта Қарағанды облысы білім беру қызметкерлерінің облыстық ғылыми-практикалық конференция материалдары басылған.

Білім беру мекемелерінің басшылары мен пән мұғалімдеріне, психологтарға, элеуметтік педагогтерге, тәрбиешілерге, арнайы түзету мектептеріне, әр деңгейдегі әдіскер мамандарға арналған.

В сборнике публикуются материалы областной научно-практической конференции работников образования Карагандинской области.

Предназначен для руководителей организаций образования, учителей предметников, психологов, социальных педагогов, работников коррекционных/специализированных школ-интернатов, методических служб разного уровня.

СОДЕРЖАНИЕ

Абдикерова Б. Х. БІРТҮТАС ТӘРБИЕ БАҒДАРЛАМАСЫ: ҰЛТТЫҚ БІРЕГЕЙЛІКТЕН ЖАЛПЫАДАМЗАТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА ДЕЙІН	18
Казтаев Р. К. ЕДИНАЯ ПРОГРАММА ВОСПИТАНИЯ – ОСНОВА ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ И НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ	19
Абдраимова О.Н. РАБОТА С ТЕКСТОМ НА УРОКАХ, КАК СРЕДСТВО ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ	22
Абдрахманова А.Ж., Абдрахманова Н.Ж ГАДЖЕТТЕРДІҢ БАЛАНЫҢ ДАМУЫНА ӘСЕРІ	25
Абеуова А. Ш. «ОБУЧЕНИЕ, ОСНОВАННОЕ НА ЦЕННОСТЯХ ЕДИНОЙ ПРОГРАММЫ ВОСПИТАНИЯ»	26
Абзалиева К. Ж., Махметова Ж.С. ИСТОРИЯ «ВЕЛИКОЙ СТЕПИ» В ЛИЦАХ. РЕАЛИЗАЦИЯ ЛИЦЕЙСКОГО ПРОЕКТА «МҰРА»	28
Абилда С. Е., Карпыкбаев Е. А. ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ ЖЕКЕ ТҰЛҒА ПСИХИКАСЫ МЕН ФИЗИОЛОГИЯЛЫҚ ҚАЛЫПТАСУЫНДАҒЫ РӨЛІ	33
Абильдина М.К. МЕКТЕПТЕГІ БІЛІМ БЕРУДЕ ЦИФРЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚ ПЕН ЖАЛПЫАДАМЗАТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ИНТЕГРАЦИЯЛАУ	36
Абильдинова С. К., Амандықова С.А. ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ ПӘНІНДЕ ҚҰНДЫЛЫҚҚА НЕГІЗДЕЛГЕН БІЛІМ БЕРУ	40
Абишева Б.К., Тургамбаева А.С. ОБОБЩЕНИЕ ОПЫТА РАБОТЫ ПО СОЦИАЛИЗАЦИИ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ ИНТЕЛЛЕКТА В ПРОЦЕССЕ УЧЕБНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ В УСЛОВИЯХ ШКОЛЫ - ИНТЕРНАТ	42
Адамбаева Б. Т. ОҚУШЫЛАРДЫҢ РУХАНИ-АДАМГЕРШЛІК ДАМУЫНДАҒЫ ТЕАТРДЫҢ РӨЛІ	45
Адешова Г.Д. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНФОРМАТИКЕ	47
Адрейсова Ш.А., Кенесбекова С.А. МҰҒАЛІМДЕР МЕН ОҚУШЫЛАР АРАСЫНДАҒЫ БУЛЛИНГ	50
Айткүлова Г. С. ҚҰНДЫЛЫҚҚА НЕГІЗДЕЛГЕН ТӘРБИЕ БЕРУДЕ БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫНЫҢ «ҰШҚАН ҰЯ» РОМАНЫНЫҢ РӨЛІ	52
Айтмуханова Н. А., Разакова Д.Е. ОБУЧЕНИЕ НА ОСНОВЕ ЦЕННОСТЕЙ, С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ МОБИЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ, НА УРОКАХ ЦИФРОВОЙ ГРАМОТНОСТИ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ	56
Акижанов Е.Н., Карабекова Д.К., Подкосова О.К. СИЛА ПАРТНЕРСТВА: КАК СОВМЕСТНАЯ РАБОТА С РОДИТЕЛЯМИ ФОРМИРУЕТ ЦЕННОСТНЫЙ ПОДХОД У УЧАЩИХСЯ	59
Акимова Ю.И. ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ «СЛОВ НАЗИДАНИЯ» АБАЯ КАК ПРИМЕР ДЛЯ МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ	62
Алибаева Г. С., Мыкышева Г. Е. ХАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАСЫНЫҢ ТӘРБИЕ ҚҰРАЛЫ – АСЫҚ АТУ ОЙЫНЫ	64
Алимбаева Ж.К АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ӘДІС-ТӘСІЛДЕР	67
Аманбек Ы. БОЛАШАҚТЫҢ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУ: БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛАР	70
Амандықова Э.Ж., Абдрахманова А.К. ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРЫ ПОЗИТИВНОГО РОДИТЕЛЬСТВА ЧЕРЕЗ	73

РЕАЛИЗАЦИЮ ПРОЕКТА «ОТБАСЫ ЖӘНЕ МЕКТЕП: ДИАЛОГТАН СЕРІКТЕСТІККЕ»	
Аманкелди Р.	75
МҮМКІНДІКТЕРІ ШЕКТЕУЛІ БАЛАЛАРДЫ ӘЛЕУМЕТТЕНДІРУДЕ ҚЫШ ӨНЕРІНІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	
Андрейковец И.В.	77
РЕАЛИЗАЦИЯ «ЕДИНОЙ ПРОГРАММЫ ВОСПИТАНИЯ» В РАМКАХ ПРЕДМЕТА «МУЗЫКА»	
Анисимова В.Е.	80
LEGO – КОНСТРУИРОВАНИЕ КАК ИНСТРУМЕНТ РАБОТЫ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ С ДЕТЬМИ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ	
Антипова А. И., Дерюгина И. В.	83
ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК СРЕДСТВО АКТИВИЗАЦИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА И ФОРМИРОВАНИЯ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТИРОВ ШКОЛЬНИКОВ	
Артық А. П.	86
ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДЫҢ БАҒЫТТАРЫ	
Архипова Н. Н.	88
ФОРМИРОВАНИЕ ЖИЗНЕННЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ У ОБУЧАЮЩИХСЯ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ	
Арынтаева Д.Ө., Өмір А.Ж.	91
ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР – ТӘРБИЕНІҢ ТҮП ҚАЗЫҒЫ	
Асадова М.Т.	93
БІЛІМ: КӘСІБИ ЭТИКАНЫ САҚТАУ-БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІ СУБЪЕКТІЛЕРІНІҢ ӨЗАРА ҚАРЫМ – ҚАТЫНАС НЕГІЗІ РЕТІНДЕ	
Асанова А. К.	95
КЕРІ БАЙЛАНЫС ЖҮРГІЗУ- САПАЛЫ БІЛІМ АЛУДЫҢ НЕГІЗІ	
Асафова И. Р, Гапиенко Г.Е.	98
НЕЙРОПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ И МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЙ ПОДХОДЫ, КАК СРЕДСТВО СОЗДАНИЯ СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ ДЛЯ РАЗВИТИЯ И СОЦИАЛИЗАЦИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ	
Аскарбаева А. Б., Ануар С.	101
БҮГІНГІ БІЛІМ БЕРУ: ТҰЛҒАНЫ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА БАҒЫТТАП ОҚЫТУ	
Аупешова А. К.	104
«FASHION STUDIO-2023» ҚОЛДАНБАЛЫ КУРСЫ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА ТӘРБИЕЛЕУ	
Аупешова Н. К.	107
ЖАС ҰРПАҚТЫҢ БОЙЫНА ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДАРЫТУДА АБАЙ ІЛІМІНІҢ МАҢЫЗЫ	
Ахметжанова К.Т.	111
ҮШТҰҒЫРЛЫ ТІЛ САЯСАТЫ-ЕЛ ЖАСТАРЫНЫҢ ДАМУЫНЫҢ ЖАРҚЫН ҮЛГІСІ	
Ахметова А.С.	113
ВОСПИТАНИЕ ПАТРИОТИЧЕСКИХ ЧУВСТВ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ИСТОРИИ ДЕПОРТАЦИИ В КАЗАХСТАН	
Ахметова А.Б.	115
ТВОРЧЕСКИЕ ЗАДАНИЯ КАК СРЕДСТВО РЕАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТНОГО ПОТЕНЦИАЛА УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ ИСТОРИИ КАЗАХСТАНА	
Ахметова Г.А., Жансағимова Ж.Т.	118
ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА БЕЛСЕНДІ ОҚУ ӘДІСТЕРІН ТИІМДІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУ МАҚСАТЫНА ЖЕТУ	
Аяпбекова Г. Е.	120
ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ	

АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУ	
Ашрепова Д. А.	123
ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ЖАҢА ӘДІС-ТӘСІЛДЕР	
Абилкадирова А. С., Абиева А. Ж.	125
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СЫНИ ОЙЛАУ ДАҒДЫСЫН ДАМУ	
Аймуханова А. М.	128
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН КӨРКЕМ ЖАЗУҒА ҮЙРЕТУДІҢ ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ	
Амирбаева С. С.	131
БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ЖАТТЫҒУ ЖҰМЫСТАРЫН ОРЫНДАТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ	
Амирова А. Ж., Шеметова М.И.	135
ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ	
Аралова А. Т.	139
ОБУЧЕНИЕ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ НА ЗАНЯТИЯХ ПО АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ	
Абеуова Л. Д.	142
БАСТАУЫШТА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРАТЫН ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАР	
Абишева Б. К.	146
ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ МОТИВАЦИОННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ В ШКОЛЕ	
Адилбаева Б. Т.	148
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН БЕЛСЕНДІ ОҚЫТУДЫҢ ӨЗІНДІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	
Адилбаева Ж. Т.	150
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СӨЙЛЕУ МӘНЕРІН ДАМУДЫҢ НЕГІЗГІ ЖОЛДАРЫ	
Акишева Г. С., Хасенова Р. Б.	152
ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІН ОҚЫТУДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ТИІМДІ СТРАТЕГИЯЛАР	
Акылтаева М. А.	154
БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ҚОЛДАНЫЛАТЫН ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	
Ахметбекова Н. Д.	156
ДҮНИЕТАНУ ПӘНІН ПӘНАРАЛЫҚ БАЙЛАНЫСТЫ ОҚЫТУ ЖОЛДАРЫ	
Байгелова Ш. Т.	159
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫСЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ	
Байназарова Г.О.	161
ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА САРАЛАП ОҚЫТУДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ӘДІСТЕРІ	
Бакирова Г. М.	163
БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА КӨРКЕМ ШЫҒАРМАЛАРМЕН ЖҰМЫС ӘДІСТЕМЕСІ	
Бегетаева А. Т.	166
ҚАЗАҚ ХАЛЫҚ ЕРТЕГІЛЕРІ АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ	
Бейсекеева С. Р.	170
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ КӨРКЕМ ЖАЗУҒА ҮЙРЕТУДІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ МЕН ТИІМДІ ӘДІС- ТӘСІЛДЕРІ	
Берикова А. Б.	172
АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ	
Блялова Б. Б.	174
БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТІЛ БАЙЛЫҒЫН АРТТЫРУДА ОҚУ МАШЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ	
Блялова К. К.	176

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ	
Бралина М. А.	179
БАСТАУЫШ СЫНЫПТА МАТЕМАТИКА МЕН ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ	
Байдельдинова А. К.	182
ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫ АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ АУЫЗЕКІ СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМУ	
Баженова Е.В., Горюшкина М.А.	185
БАЗОВЫЕ ЦЕННОСТИ СПЕЦИАЛЬНОГО И ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	
Базарова Ж.М	187
«БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ ЖОЛДАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ»	
Базылбаева Ж. А.	190
ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ МЕНГЕРТУ	
Байбосынова А.Б., Оспанова Г.К.	193
ВОСПИТАНИЕ НАЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕРЕСА У ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ: ДВА ПУТИ – ОДНА ЦЕЛЬ	
Байгелдиева М.К.	195
ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДАҒЫ МАМАНДЫҚ ТАҢДАУ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ	
Байжигитова Д. Т., Кусбекова А. С.	198
«НЕЙРОЖАТТЫҒУЛАР – МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ БАЛАЛАРДЫ КЕШЕНДІ ДАМУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ»	
Баймагамбетова О. А., Мустафина Г. М.	201
БҮГІНГІ БІЛІМ БЕРУ: ТҰЛҒАНЫ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА БАҒЫТТАП ОҚЫТУ	
Баймагамбетова А. Х.	204
ЗНАЧЕНИЕ ИНФОРМАТИКИ И ЕЕ СОВРЕМЕННЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ	
Байназаров Б. О.	208
ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ-ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖӘНЕ ЗИЯТКЕРЛІК ДАМУ РЕСУРСЫ	
Бакимова А.	211
БІРТҮТАС ТӘРБИЕ БАҒДАРЛАМАСЫ: ОҚУШЫ БОЙЫНА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ СІңІРУДЕ ТӘРБИЕ САҒАТЫНЫҢ МАҢЫЗЫ	
Бакирова Н.Б.	213
КІШІ ЖАСТАҒЫ МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНА АР-ҰЖДАНЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫ ЗЕРТТЕУ	
Балмуханова Д.К., Акифьева О.А.	215
ГУМАННАЯ ПЕДАГОГИКА – КЛЮЧ К ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ЭТИКЕ	
Балтабай А. С.	218
«АБАЙ -РУХАНИЯТТЫҢ АЛТЫН ҚАЗЫҒЫ» ЖОБАСЫНЫҢ ЖАС ҰРПАҚ БОЙЫНА «ТОЛЫҚ АДАМ» ҚҰНДЫЛЫҒЫН СІңІРУДЕГІ МАҢЫЗЫ	
Балташева А.Б.	220
«БАЛАЛАРҒА ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗМЕТКЕ ДЕГЕН КӨЗҚАРАСТЫ ДАМУ»	
Башарова Г. Т., Тойшыбекова Б. Б.	223
ҰЛТ БОЛАШАҒЫ – РУХАНИ ТӘРБИЕДЕ	
Баянова А. Б.	226
БИОЛОГИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДА MOZAIK ПЛАТФОРМАСЫН ТИІМДІ ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ МЕН ЕРЕКШЕЛІГІ	
Бейсекина К.А., Исаинова М.Б.	227
ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРМЕН СУСЫНДАП ӨСКЕН ҰРПАҚ ҰЛАҒАТТЫ	
Бейсенбаева А.М.	230
ЦЕННОСТНО-СМЫСЛОВОЕ РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ КАК ВАЖНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ ВЫПУСКНИКА ЦЕНТРА ПОДДЕРЖКИ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ	

Бекенова М. А. ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖӘНЕ ЗИЯТКЕРЛІК ДАМУ РЕСУРСЫ РЕТІНДЕ	234
Бекенова С.С., Беделбаева Н.А. ЗАМАНАУИ ТӘРБИЕ МЕН БІЛІМ ЖӘНЕ ОНЫҢ ӘДІСТЕРІ	237
Беккер Е.А. ПУТИ РАЗВИТИЯ ЦЕННОСТНО-СМЫСЛОВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ЛИЧНОСТИ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ ВЫБОРУ	239
Белянина С.В., Майчук И.Б. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КИНЕЗИОЛОГИЧЕСКИХ УПРАЖНЕНИЙ В ОБУЧЕНИИ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ РЕЧИ	242
Бесжигитова С.Т., Маженова Г.Т. ОРГАНИЗАЦИЯ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ СПЕЦИАЛЬНОЙ ШКОЛЫ-ИНТЕРНАТА	244
Бидайбекова А.Е., Сәулебек М.С. МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛККЕ ТӘРБИЕЛЕУ	247
Бимбетова Б.С. ҰЛТТЫҚ БІЛІМ МЕН РУХАНИ ТӘРБИЕ – ҰЛЫЛАРДЫҢ АҚЫЛ-ОЙЫ МЕН ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫНДА	250
Бишаева Ж.А., Бигельдина З.А. ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ПЕДАГОГТИҢ КӘСІБИ-ТҰЛҒАЛЫҚ ҚАСИЕТТЕРІ	253
Бондаренко Л.П. ПРИМЕНЕНИЕ КОГЕНЕРАТИВНЫХ ДИАЛОГОВ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ	255
Борисенко Н.В., Аллянова Л.А. НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ В РАМКАХ РЕАЛИЗАЦИИ «ПРОГРАММЫ ЦЕЛОСТНОГО ВОСПИТАНИЯ»	257
Ботабекова А.К., Абугалиева С.Н. ТҰЛҒАНЫ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА БАҒЫТТАП ОҚЫТУ	260
Брастилова О.Н., Петрова И.С. ФОРМИРОВАНИЕ ЦЕННОСТНОГО ОТНОШЕНИЯ К СЕМЬЕ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ	262
Братцева О.В. ГРАФИЧЕСКИЙ ПРИЕМ ОБЪЯСНЕНИЯ ХОРЕОГРАФИЧЕСКОГО МАТЕРИАЛА В ГРУППАХ СРЕДНЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА НА ЗАНЯТИЯХ ПО ХОРЕОГРАФИИ	265
Буденова С. К. БІРТҰТАС ТӘРБИЕ БАҒДАРЛАМАСЫ: ҮЗДІКСІЗ ТӘРБИЕ ЖҮЙЕСІ. АТА- АНАЛАРМЕН ЖҰМЫСТЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ	268
Букирова Н.В. РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА УЧАЩИХСЯ С ООП НА УРОКАХ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТРУДА	271
Булекова А. А., Касабаева Ж. Н. ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ӨСКЕЛЕҢ ҰРПАҚТЫҢ БОЙЫНДА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ	273
Буркевич И.В. Мейрамова Б.Б. БЭКСТЕЙДЖ «ШАГИ ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ»	275
Бутузова Т.В. ВНЕДРЕНИЕ ПРОЕКТА «COOL GAMES KZ» В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ КАРАГАНДИНСКОЙ ОБЛАСТИ КАЗАХСТАНА	278
Бушуева О.И., Колмагорова М. М. ПРОФИОРИЕНТАЦИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ – ПЕРВЫЙ ШАГ К ВЫБОРУ ПРОФЕССИЙ	281
Буякова Ю.В. МНЕМОТЕХНИКА: ЭФФЕКТИВНОЕ СРЕДСТВО ДЛЯ ЗАПОМИНАНИЯ	284

ИНОЯЗЫЧНОЙ ЛЕКСИКИ	
Бұланбаев Д.Д., Арыстанова С.С.	286
ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА БАҒЫТТАП ОҚЫТУ - КЕМЕЛ БОЛАШАҚ КЕПІЛІ	
Васищева Л.А., Зарипова А.Ф.	288
ПОКОЛЕНИЕ Z: ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ВЫБОРА	
Вдовина В.В.	291
АКТУАЛЬНОСТЬ В ОБНОВЛЕНИИ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ	
Вдовицкая С.А.	293
ВНИМАНИЕ КАК БАЗОВЫЙ КОМПОНЕНТ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕБЕНКА С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ	
Вербицкая А.А.	296
УСЛОВИЯ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КЛАССМЕЙТА НА УРОКАХ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	
Викторова Н.А., Газезова Д.Р.	299
РАЗВИТИЕ ЖИЗНЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ У ДЕТЕЙ С ООП ДЛЯ УСПЕШНОЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ В ОБЩЕСТВЕ	
Викторова Н.А, Сейсекина Д.С.	301
ВОСПИТАНИЕ НАЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕРЕСА У ДЕТЕЙ В СПЕЦИАЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ	
Виноградова Л.Н., Васенёва Е.А.	304
РАЗВИТИЕ ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ЖИЗНЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ НА УРОКАХ ПОЗНАНИЯ МИРА	
Волкова Н. Г.	306
СОВРЕМЕННЫЙ ВЗГЛЯД НА РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ РЕБЕНКА НА УРОКАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ	
Воронина С.А.	310
РОДИТЕЛЬСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ КАК УСЛОВИЕ ЛИЧНОСТНОГО РОСТА СТАРШЕКЛАССНИКА	
Гавриленко Л. К., Жусупова Д. С.	313
РОЛЬ ПМПК В СОЗДАНИИ ЭФФЕКТИВНОЙ СИСТЕМЫ ПОМОЩИ ДЕТЯМ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ	
Ганиева Ю.С., Гилазова Г.В.	315
НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ЭТИКИ СОВРЕМЕННОГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ	
Гелашвили М. В., Долгова Т. В.	318
МОДЕЛИРОВАНИЕ ЭТИЧЕСКИХ СИТУАЦИЙ НА УРОКАХ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ НРАВСТВЕННЫХ КАЧЕСТВ ОБУЧАЮЩИХСЯ	
Гельманов Ш.С.	321
ФОРМИРОВАНИЕ МУЗЫКАЛЬНО-ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ УЧАЩИХСЯ В КЛАССЕ СПЕЦИАЛЬНОГО МУЗЫКАЛЬНОГО ИНСТРУМЕНТА И В ОРКЕСТРОВОМ КЛАССЕ	
Гетманская В.В., Молдабекова С.Б.	323
ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ	
Горбачевская З.А.	326
НАЦИОНАЛЬНЫЕ ЦЕННОСТИ В МАЛОКОМПЛЕКТНОЙ ШКОЛЕ: ЕДИНСТВО ЦЕЛЕЙ И ЗАДАЧ	
Горшкова Е.О.	329
МЕТОДИЧЕСКИЕ И ДИДАКТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ИНТЕРАКТИВНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПЛАТФОРМ НА УРОКАХ ФИЗИКИ	
Гурьянова Э. В.	332
ПРИВИТИЕ ЭТИЧЕСКИХ И МОРАЛЬНЫХ НОРМ У УЧАЩИХСЯ - ВАЖНЫЕ КЛЮЧЕВЫЕ КОМПОНЕНТЫ ЦЕННОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ПОДХОДА В БИОЛОГИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ	
Давлетшина Г.В., Ильясова А.М.	335
РАЗВИТИЕ SOFT SKILLS КОМПЕТЕНЦИЙ У ПОКОЛЕНИЯ АЛЬФА ДЕТЕЙ	

Даниярова Н. Ж. МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ДАМЫТУДА ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН ӘНГІМЕЛЕРІНДЕГІ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫҢ МАҢЫЗЫ Дарибаева А.А.	338 339
РИСОВАНИЕ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ДЕТСКОГО ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА Дауыпбаева К.Т.	343
ПОПУЛЯРИЗАЦИЯ ИДЕЙ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РАМКАХ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕСУРСНОГО ЦЕНТРА Даурбекова А.И., Айтжанова А.К.	344
БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕССИНДЕ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ НАСИХАТТАЙ ОТЫРА БІЛІМАЛУШЫЛАРДЫҢ БОЙЫНДА ІЗГІ ҚАСИЕТТЕРДІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ Дауыпбаев М.Т.	347
ОСОБЕННОСТИ УРОКА ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБУЧЕНИЯ Дауыпбаева У.Т.	348
ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ КОМПЕТЕНЦИИ ПЕДАГОГОВ ИНКЛЮЗИВНОЙ ПРАКТИКИ Демиденко М.Г.	349
РЕАЛИЗАЦИЯ ЦЕННОСТЕЙ ЕДИНОЙ ПРОГРАММЫ ВОСПИТАНИЯ В РАМКАХ ПРОВЕДЕНИЯ КЛАССНЫХ ЧАСОВ И МЕРОПРИЯТИЙ Демченко А.В.	352
ВОСПИТАНИЕ СТРЕМЛЕНИЯ У СТУДЕНТОВ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ ЧЕРЕЗ ОРГАНИЗАЦИЮ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ОБУЧЕНИЯ В КОЛЛЕДЖЕ Дикань Н.П.	354
О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СИСТЕМЕ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ Дилеева И.И.	357
ПУТИ РАЗВИТИЯ ЦЕННОСТНО-СМЫСЛОВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ЛИЧНОСТИ К ВЫБОРУ ПРОФЕССИИ ЧЕРЕЗ УРОКИ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ Диянова Г.М.	359
ЗАМАНАУИ БІЛІМНІҢ ӨЗЕКТІ АСПЕКТІЛЕРІ Долматова А.В.	362
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИГР И ВИКТОРИН В ИЗУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА ДЕТЬМИ 5-6 ЛЕТ НА БАЗЕ ПРОГРАММЫ WORDWALL Доронкина Е.В., Никулина В.В.	365
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АВТОРСКОЙ НАСТОЛЬНОЙ ИГРЫ «НА ШАГ БЛИЖЕ» В РАБОТЕ С РОДИТЕЛЯМИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ Досанова М. Р.	368
«БІРТҰТАС ТӘРБИЕ БАҒДАРЛАМАСЫН ІСКЕ АСЫРУДА ӨСКЕЛЕҢ ҰРПАҚТЫҢ ЖАЛПЫАДАМЗАТТЫҚ ӨМІРЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ДАМЫТУ» Дубовая О.Ф.	370
КОНСТРУИРОВАНИЕ КАК СРЕДСТВО ЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ Дунганова А.Б., Досова А.Н.	373
КОНКУРС «АБИЛИМПИКС» КАК СРЕДСТВО УСПЕШНОЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ СПЕЦИАЛЬНОЙ ШКОЛЫ Дывак О.Б., Тарасова Е.М.	376
СПЕЦИАЛЬНОЕ СОПРОВОЖДЕНИЯ ДЕТЕЙ С КОХЛЕАРНЫМИ ИМПЛАНТАМИ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ Дюсенбина Ж.М., Рамазан А.Д.	379
АЛҒАШҚЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ДИАГНОСТИКАЛЫҚ ТЕКСЕРУ ҮЛГІЛЕРІ	

Доскеева Ж. ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚҚА НЕГІЗДЕЛГЕН БІЛІМ БЕРУ АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫСЫНЫҢ ТІЛ БАЙЛЫҒЫН ДАМУ	381
Дюсембаева М. К., Аманкелды С. С. О РАЗВИТИИ МАТЕМАТИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ	384
Дюсембаева М. К. ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ	387
Еденова А. Н. ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА НЕГІЗДЕЛГЕН БІЛІМ БЕРУ АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫСЫНЫҢ ТІЛ БАЙЛЫҒЫН ДАМУ	389
Елесбаева А. Н. ИННОВАЦИОНАЛДЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ- БІЛІМ САПАСЫН КӨТЕРУДІҢ НЕГІЗІ	392
Есенбаева Л. К., Кошкинбаева Г. А. ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚИТУДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУ НЕГІЗДЕРІ	395
Ельжанова Г.Ш. ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ПОДРОСТКОВ ПУТЁМ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ НЕТРАДИЦИОННОЙ ТЕХНИКИ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	398
Елюбаева А.А., Астахова И.С. СОВРЕМЕННАЯ СИСТЕМА ОБРАЗОВАНИЯ: ОБУЧЕНИЕ, ОСНОВАННОЕ НА ЦЕННОСТЯХ	400
Ержанова П.К. ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ – ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖӘНЕ ЗИЯТКЕРЛІК ДАМУ РЕСУРСЫ РЕТІНДЕ	403
Ержолова Ж. А., Бакмаганбетова Б. Н. СЕМЕЙНОЦЕНТРИРОВАННЫЙ ПОДХОД В ПРОЦЕССЕ РАННЕГО ВМЕШАТЕЛЬСТВА- ОСНОВНОЕ УСЛОВИЕ РАСКРЫТИЯ ПОТЕНЦИАЛА РЕБЕНКА С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ	405
Есмагамбетова К. С. ОҚУШЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ІС-ӘРЕКЕТІН ҰЙЫМДАСТЫРУ	408
Есмаханова М.В. ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ДОШКОЛЬНИКА В РАМКАХ РЕАЛИЗАЦИИ «ПРОГРАММЫ ЦЕЛОСТНОГО ВОСПИТАНИЯ»: ЗАГАДКА ЭБРУ ИЛИ ПОЧЕМУ КРАСКИ НЕ ТОНУТ	410
Ефимик М.Н., Жукова Л. Н. МАТЕМАТИЧЕСКИЕ ЗАДАЧИ КАК ИНСТРУМЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ ПАТРИОТИЗМА И ЦЕННОСТНОГО ОТНОШЕНИЯ ШКОЛЬНИКОВ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ	413
Ефимова О.А. ЛЕКОТЕКА КАК ФОРМА КОНСУЛЬТИРОВАНИЯ РОДИТЕЛЕЙ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ	415
Жаканова Г. Т. ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУДАҒЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУШЫ БАҒАЛАУ ТАПСЫРМАЛАРЫ	418
Жаксылыкова А.Н. «ЦИФРОВЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ РЕСУРСЫ ДЛЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ С ОБУЧАЮЩИМИСЯ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ»	421
Жакулова К.Т. БАЗОВЫЕ ЦЕННОСТИ СПЕЦИАЛЬНОГО И ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	424
Жакупова Ш.Т., Жуманова Г.М. ОҚИТУ МЕН ТӘРБИЕЛЕУДЕГІ ҚҰНДЫЛЫҚҚА БАҒЫТТАЛҒАН ТӘСІЛ	426
Жакупова А.А., Бугубаева Д.Д.	429

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ	431
Жаманкузова Г.К.	
ЖОҒАРЫ ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ИНТЕЛЛЕКТІНІҢ ПЕДАГОГ ПЕН ОҚУШЫ ІС- ӘРЕКЕТІНДЕ АЛАТЫН ОРЫНЫ	
Жанабаев Д.К.	433
РОЛЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ЭКСПЕРЕМЕНТА В ОПРЕДЕЛЕНИИ УРОВНЯ РАЗВИТИЯ ЛИДЕРСКИХ КАЧЕСТВ У СТАРШЕКЛАССНИКОВ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА	
Жанахметова Б.У.	436
«ЖӘСІБИ ТАҢДАУ ЖОЛЫНДА ЖЕКЕ ТҰЛҒА БОЙЫНДА АДАМГЕРШЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДАМЫТУ»	
Жангабулова А.А.	439
КРУЖКОВАЯ РАБОТА - КАК ОДНО ИЗ НАПРАВЛЕНИЙ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ЦЕНТРЕ ПОДДЕРЖКИ ДЕТЕЙ С ООП	
Жаргакова Г. А.	441
АТА-АНАЛАРДЫҢ ИНКЛЮЗИВТІ ОҚУ ҮРДСІНЕ ҚАТЫСУЫ	
Жаркеева Г.Б.	443
ТІЛ – РУХАНИ ҚҰНДЫЛЫҚТЫҢ НЕГІЗІ	
Жилкина Н.В.	446
КАЗАХСКОЕ НАРОДНОЕ ТВОРЧЕСТВО НЕИССЯКАЕМЫЙ ИСТОЧНИК ЭТНОКУЛЬТУРНОГО ВОСПИТАНИЯ НА ЗАНЯТИЯХ ЛЕПКИ	
Жолболдина А.М	448
ОҚУШЫЛАРҒА КӘСПТІК БАҒДАР БЕРУДЕ АДАМГЕРШЛІК, ЖАУАПКЕРШЛІК ҚҰНДЫЛЫҒЫН БОЙҒА СІңІРУ	
Жолымбетова І.К., Манабаева Ж.К.	450
БАЛАНЫҢ ҚАЛЫПТАСУ КЕЗЕҢІНДЕГІ ЖӨН-ЖОРАЛҒЫЛАРДЫҢ МАҢЫЗЫ	
Жумабекова Г.Д.	452
БІРТҮТАС ТӘРБИЕ БАҒДАРЛАМАСЫ: ҮЗДІКСІЗ ТӘРБИЕ ЖҮЙЕСІ	
Жумабекова А. С.	455
САПАЛЫ БІЛІМ МЕН САНАЛЫ ТӘРБИЕ БЕРУДЕ ТҰЛҒАНЫ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА БАҒЫТТАП ОҚЫТУ	
Жумаадан А.	457
DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES OF STUDENTS IN ENGLISH LESSONS WITH THE HELP OF VARIOUS FORMS OF PROJECTS	
Жумашев А.К.	459
АЛАШТЫҢ АҢСАҒАН ЖАСТАРЫ	
Жунусова Н. Р.	462
«ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ БАРЫСЫНДА ИНФОРМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ»	
Жылкыбаева А. А.	464
КОМИКСТЕР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫ КӨРКЕМ ШЫҒАРМА ОҚУҒА ҚЫЗЫҚТЫРУ	
Жумкенова С. К.	466
БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДАҒЫ ГЕОГРАФИЯ ПӘНІНЕН ЖҮРГІЗІЛЕТІН ӨЛКЕТАНУ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ МАҢЫЗЫ	
Жолдасбекова М. М.	468
ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІ БОЙЫНША БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ НЕГІЗДЕРІ	
Жумабекова С. А.	470
ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР БАЛАЛАРДЫҢ ТҮЗЕТУ-ДАМЫТУ ЖҰМЫСТАРЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ	
Завьялова Н.Г.	474
ПУТИ РАЗВИТИЯ ЦЕННОСТНО – СМЫСЛОВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ЛИЧНОСТИ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ ВЫБОРУ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ХИМИИ	
Зейнетуллина Т.К.	476
ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР АРҚЫЛЫ ӘДЕБИЕТТІК ОҚУДА ОҚУ МАҚСАТТАРЫНА	

СӘЙКЕС ЖАЗЫЛЫМ ДАҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ	
Зубрин С.В.	479
ТВОРЧЕСКОЕ И ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ ЧЕРЕЗ ПРОГРАММИРОВАНИЕ НА ФАКУЛЬТАТИВНЫХ ЗАНЯТИЯХ	
Ибраева Л.Т.	482
БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕГІ ҚҰНДЫЛЫҚТЫҢ АЛАТЫН ОРНЫ	
Ибрайбекова А.Н.	484
ГИМНАЗИЯ БАСҚАРУ МЕНЕДЖМЕНТІ: ҚҰНДЫЛЫҚҚА НЕГІЗДЕЛГЕН БІЛІМ БЕРУ	
Иванова А. И., Осыко В.В.	486
ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В ФОРМИРОВАНИИ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ШКОЛЬНИКОВ С НАРУШЕНИЕМ ИНТЕЛЛЕКТА	
Идрисов А.А.	489
ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУДІҢ ДЕНЕ ТӘРБИЕСІ ПӘНІНДЕГІ ТИІМДІЛІГІ	
Идрисова С.А.	491
5-6 ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДАҒЫ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТІНІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	
Иешова А.Е.	493
ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ – ЖЕКЕ ТҮЛҒАНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖӘНЕ ЗИЯТКЕРЛІК ДАМУ РЕСУРСЫ РЕТІНДЕ	
Ильинова Л. А.	496
ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБУЧЕНИЕ В ШКОЛЕ	
Ильясова Э.А., Диль В.И.	497
СОЗДАНИЕ УСЛОВИЙ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ТОЛЕРАНТНОЙ, ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ ЛИЧНОСТИ ЧЕРЕЗ ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС В РАМКАХ РАБОТЫ КЛУБА «БІРЛІК»	
Ильяшова С.Б.	500
МАМАНДЫҚ ТАҢДАУҒА ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ДАЙЫНДЫҚ ЖАҒДАЙЫНДА ТҮЛҒАНЫҢ АДАМГЕРШІЛІК ЖӘНЕ ҚҰНДЫЛЫҚ-МАҒЫНАЛЫҚ САЛАЛАРЫНЫҢ СИПАТТАМАЛАРЫ	
Илясова А.У., Джанадилова Ж.Б.	502
КВИЗ КАК РЕСУРС ТВОРЧЕСКОГО И ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ УЧАСТНИКОВ ИСТОРИЧЕСКОГО КРУЖКА	
Исатаева У.Н., Кушаева Ж.М.	505
БАЛАЛАРДЫҢ ДЫБЫСТАРДЫ АЙТУЫН ТҮЗЕТУДЕ АРТИКУЛЯЦИЯЛЫҚ МОДЕЛЬДЕРДІ ҚОЛДАНУ	
Исина А.С.	509
АКТИВНЫЕ МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ИСТОРИИ	
Искакова Г.С.	511
ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ИГЕРУ АРҚЫЛЫ ЖЕКЕ ТҮЛҒАНЫ ДАМУ	
Искакова Р.М.	513
БІЛІМ: КӘСІБИ ЭТИКАНЫ САҚТАУ-БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІ СУБЪЕКТІЛЕРІНІҢ ӨЗАРА ҚАРЫМ – ҚАТЫНАС НЕГІЗІ РЕТІНДЕ	
Итаева А.А.	517
РАЗВИТИЕ ДВИГАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ ДЕТЕЙ С ДЕТСКИМ ЦЕРЕБРАЛЬНЫМ ПАРАЛИЧОМ	
Ишмагамбетова Р.О.	519
ӘДЕБИ ШЫҒАРМАЛАР АРҚЫЛЫ РУХАНИ ҚҰНДЫЛЫҚҚА БАУЛУ	

Искакова А. С.	523
БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ҚОЛДАНЫЛАТЫН ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	
Кәріпбаева А.К.	524
ҚАЗІРГІ ОҚУШЫ ТҮЛҒАСЫНЫҢ БАЗАЛЫҚ МӘДЕНИЕТІ ТУРАЛЫ ТҮСІНІК	
Қожанова А.Қ.	526
ГЕОГРАФИЯ САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ	
Копабаяева А. Б., Утеубаева Д. М.	528
ҚАШЫҚТАН ОҚУ ЖАҒДАЙЫНДА ҚОЛДАНАТЫН БАҒДАРЛАМАЛАР	
Кусенова Ж. С.	530
ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА КӨРКЕМ ШЫҒАРМАНЫ ОҚИТУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ	
Кучкарбаева З.Д.	532
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МЕТОДОВ И ПРИЕМОВ ОБУЧЕНИЯ ПРИ РАБОТЕ С ТЕКСТАМИ	
Кадочникова О. Ю., Лапина Е. В.	537
ЛИЧНОСТЬ УЧИТЕЛЯ КАК ЭТАЛОН НРАВСТВЕННОСТИ ДЛЯ РЕБЁНКА	
Кадыров К.К.	539
КӘСІБИ ТАҢДАУ ЖОЛЫНДА ЖЕКЕ ТҮЛҒА БОЙЫНДА АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДАМУ	
Казакбаева А.Т.	541
БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ҚҰНДЫЛЫҚҚА БАҒЫТТАЛҒАН БІЛІМ	
Казакова Г.А.	543
ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В СПЕЦИАЛЬНОЙ ШКОЛЕ-ИНТЕРНАТЕ НА ОСНОВЕ ДУХОВНО – НРАВСТВЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ	
Казиева А.А.	546
«ӘКЕ ЖОЛЫ – ІЗГІ ЖОЛ» ӘКЕЛЕР АЙЛЫҒЫ	
Казтаев Р.К., Жуковская Н.Ю.	549
СИСТЕМА РАЗВИТИЯ ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ В КГУ «ШКОЛА-ЛИЦЕЙ № 53»	
Казтаева А.Т., Тусупбекова З.А.	555
БҮГІНГІ БІЛІМ БЕРУ: ТҮЛҒАНЫ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА БАҒЫТТАП ОҚИТУ	
Кайданович Л.В., Баульбекова А.В.	558
РАЗВИТИЕ ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ ЧЕРЕЗ ИНТЕГРАЦИЮ С ДРУГИМИ ВИДАМИ ИСКУССТВА	
Кайрбекова Г.Н.	561
ҚҰНДЫЛЫҚТАР ЖҮЙЕСІН ҚАЛАЙ АНЫҚТАУҒА ЖӘНЕ ПАЙДАЛАНУҒА БОЛАДЫ?	
Кайырбекова И.А.	564
БІРТҮТАС ТӘРБИЕ БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ХИМИЯ САБАҚТАРЫНДА ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ЖОЛДАРЫ	
Калемхан Е.	567
«БІРТҮТАС ТӘРБИЕ» БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНА ЕНГІЗУ	
Калиева Г.Р., Мусапирова Н.Т.	569
ҰЛТ ҚУАТЫ - ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТА	
Каллиакпарова Ж.Е.	571
ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМУДАҒЫ КЕЙС ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ	
Калмагамбетова А.Х., Морева А.В.	574
АССОЦИАЦИЯ ПЕДАГОГОВ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ КАРАГАНДИНСКОЙ ОБЛАСТИ КАК МЕТОДИЧЕСКАЯ ПЛОЩАДКА ОБМЕНА ОПЫТОМ	
Камалова Н.Н.	576
БИОЛОГИЯ ПӘНІНДЕГІ ЗАМАНАУИ СМАРТ БІЛІМ	

Қанатов Ғ.К. «АВТО-КЕМЕ МОДЕЛЬДЕУ» ҮЙІРМЕСІНІҢ САБАҚТАРЫНДА ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ	579
Канашвили И.Г. ПУТИ РАЗВИТИЯ ЦЕННОСТНО – СМЫСЛОВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ЛИЧНОСТИ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ ВЫБОРУ	582
Кантарбаева Г. ВОСПИТАНИЕ ПАТРИОТИЗМА И ГРАЖДАНСТВЕННОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ	585
Капасова С.Б. ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУДЕ САНДЫҚ БІЛІМ РЕСУРСТАРЫН ҚҰРУ МАҚСАТЫНДА ОНЛАЙН ПЛАТФОРМАЛАРЫН ҚОЛДАНУ	587
Каримова Г.Ж. КӘСІБИ ТАҢДАУ ЖОЛЫНДА ЖЕКЕ ТҰЛҒА БОЙЫНДА АДАМГЕРШЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДАМУ	590
Касембаева А.О., Сакалаускене В.В. ЭТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЦИФРОВОГО ОБУЧЕНИЯ, СБАЛАНСИРОВАННЫЙ ПОДХОД К ИНТЕГРАЦИИ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ	592
Касмедина Б.А. ОҚУШЫ БОЙЫНА ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ МАТЕМАТИКАНЫҢ РӨЛІ	595
Каукенова Б.Е., Жасымбекова А.К. "COREL DRAW" БАҒДАРЛАМАСЫ ЗАМАНАУИ БІЛІМБЕРУДІҢ БІР РЕСУРСЫ РЕТІНДЕ	598
Кашкынбаева Н.Ш. ӘДЕБИЕТТІК ОҚУДАҒЫ ОҚУ МАҚСАТТАРЫ МЕН ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫНЫҢ ЗЕРТТЕУІНДЕГІ МӘТІНДІ ОҚУ ДАҒДЫЛАРЫ АРАСЫНДАҒЫ БАЙЛАНЫС	600
Кенешова Р.А., Темиров Д.Е. ПРОЕКТИРОВАНИЕ МОСТОВ: STEM КАК ЭФФЕКТИВНЫЙ МЕТОД ЦЕННОСТНО- ОРИЕНТИРОВАННОГО ОБРАЗОВАНИЯ	603
Кенжина К.О. ӨСКЕЛЕҢ ҰРПАҚТЫҢ БОЙЫНДА ПАТРИОТИЗМ МЕН МӘДЕНИ МҰРАНЫ ҚҰРМЕТТЕУДІ ДАМУДАҒЫ ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫНЫҢ РӨЛІ	604
Кеңесова Ә.А., Серікова С.Ұ. БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕ АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ПАЙДАЛАНУ	607
Кәрібаева А.Т. «АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚҚА НЕГІЗДЕУ»	611
Ким Е.О. РЕШЕНИЕ ТЕКСТОВЫХ ЗАДАЧ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ	612
Ким О.О. РЕАЛИЗАЦИЯ ПРОЕКТА «МЫЛЬНЫЕ ИСТОРИИ» В УСЛОВИЯХ РАБОТЫ КАБИНЕТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КОРРЕКЦИИ	615
Ким Т.В., Рукина Л.Л. РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ У УЧАЩИХСЯ С УМЕРЕННЫМИ НАРУШЕНИЯМИ ИНТЕЛЛЕКТА СРЕДСТВАМИ АРТ – ТЕРАПИИ	618
Киргинцева Т.Ю. «ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ – ЭТО ПУТЬ К СПАСЕНИЮ ПЛАНЕТЫ»	621
Клементьева О. С. РАЗРАБОТКА ЗАДАНИЙ ФОРМАТИВНОГО ОЦЕНИВАНИЯ ДЛЯ УЧЕНИКОВ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ	623
Клингман И. В. ПРОФОРИЕНТАЦИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	626

Ключникова Л.Н., Калининченко Л.Г.	628
ВНЕДРЕНИЕ ПОДХОДА LESSON STUDY В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ Ковальская Н. Д., Колесова Л.Д.	632
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ НА ОСНОВЕ ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ЖИЗНЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ	
Кожабатчина Б.С., Спанова Н.М.	635
ФОРМИРОВАНИЕ ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ И НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ У ДЕТЕЙ С ООП	
Козлова Е.Н., Колодкина Н.К.	637
ФОРМИРОВАНИЕ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНИКА	
Койшина Г.М.	640
ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕП ЖАҒДАЙЫНДА ДАМУЫНДА ТЕЖЕЛІСІ БАР БАЛАЛАРДЫ ТҮЗЕТЕ –ДАМЫТА ОҚЫТУ	
Колесникова И.В.	642
МЕТОДЫ РАБОТЫ, ПРИМЕНЯЕМЫЕ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ МУЗЫКАЛЬНЫХ НАВЫКОВ, КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ ЗДОРОВЬЯ	
Колтунова А.В.	644
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ	
Коломыщева А.А., Исламова Р.С.	647
ФОРМИРОВАНИЕ НРАВСТВЕННЫХ ПОНЯТИЙ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ПРИ РАБОТЕ С УЧЕБНИКОМ	
Комкина Е.Г.	649
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ ОРФОГРАФИЧЕСКОЙ ЗОРКОСТИ (ПО П.С.ТОЦКОМУ)	
Кондакова Т.Л., Невиннова Е.А.	652
ЭМОЦИОНАЛЬНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК ОДИН ИЗ КОМПОНЕНТОВ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ЭТИКИ	
Кошжанова И.С., Бижанова К.О.	655
ГРАЖДАНСКО- ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ С НАРУШЕНИЯМИ ОПОРНО-ДВИГАТЕЛЬНОГО АППАРАТА В ПРОЦЕССЕ ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	
Кремер Е.А.	658
«ИНТОНАЦИОННЫЙ ЭТЮД, КАК ПЕРСПЕКТИВНАЯ ФОРМА РАБОТЫ В КЛАССЕ СПЕЦИАЛЬНОГО ФОРТЕПИАНО»	
Крючѐк А.А.	660
ФОРМИРОВАНИЕ ЦЕННОСТНО-СМЫСЛОВЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ И КОМПЕТЕНЦИЙ ЛИЧНОСТНОГО РАЗВИТИЯ УЧАЩИХСЯ	
Куанышева Ж.А.	663
БИОЛОГИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДА ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ	
Кудрявцева Т.В., Слющенко А.А.	665
МОДЕЛЬ КОМПЛЕКСНОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ДЕТЕЙ РАННЕГО ВОЗРАСТА В УСЛОВИЯХ ПСИХОЛОГО- МЕДИКО- ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КОНСУЛЬТАЦИИ	
Кузнецова Е.В., Магавьянова К.С.	667
ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ТОЛЕРАНТНОСТЬ КАК БАЗОВАЯ ЦЕННОСТЬ СПЕЦИАЛЬНОГО И ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	
Кузьмина А.В.	670
РАЗВИТИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПЕДАГОГА В УСЛОВИЯХ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	
Кулбулатова К.С.	673
ЖЕКЕ ТҮЛҒАНЫҢ КӘСІБІ ДАМУЫНА ЖЕТЕЛЕЙТІН (БАҒЫТ-БАҒДАР БЕРЕТІН) ҚҰНДЫЛЫҚ ЖОЛДАРЫ	
Кулмагамбетова К.К., Казиева Б.Б.	675
ЕРТЕ ЖАСТАҒЫ БАЛАНЫҢ СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМУЫҒҮ ШІН ЖҮРГІЗІЛЕТІН ӘДІС-ТӘСІЛДЕР	

Кунедилова А.Д., Зейнетоллина Ү.К ХАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАСЫ - ХАЛЫҚ ҚАЗЫНАСЫ	678
Курамысова А.Т. МАМАНДЫҚ ТАҢДАУ-БОЛАШАҚТЫ ОЙЛАУ	682
Курлыс М.Е. ТАРИХИ ОҚИҒАЛАРДЫҢ СЕБЕП-САЛДАР БАЙЛАНЫСЫ: STEM ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ РЕТІНДЕ	684
Кусаинова К.К. ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ ПӘНІН ОҚЫТУДА ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА НЕГІЗДЕЛГЕН БІЛІМ БЕРУДІҢ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ	685
Кусаинова К.И. ТӘРБИЕЛЕНУШІЛЕРДІ ТӘРБИЕЛЕУ БАРЫСЫНДА ТҮРЛІ ӘДІСТЕР МЕН АМАЛДАРДЫ ҚОЛДАНУ	689
Кусайынова Н.С. АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУҒА БАҒЫТТАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАРДЫҢ МАҢЫЗЫ	691
Кучикова К.С., Измайлова А.В. ОСОБЕННОСТИ ОВЛАДЕНИЯ ПЛОСКОПЕЧАТНЫМ ШРИФТОМ КАК ОДНО ИЗ УСЛОВИЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ ДЕТЕЙ С ГЛУБОКИМИ НАРУШЕНИЯМИ ЗРЕНИЯ	695
Кызырова А.Б. ЖАСӨСПІРІМДІ «АБАЙТАНУ» КУРСЫ АРҚЫЛЫ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА НЕГІЗДЕП ОҚЫТУ	698
Кыстаубаева Э.О. «ҚҰНДЫЛЫҚ ІРГЕТАСЫ БАСТАУЫШТА»	700
Қабыкен Ұ.Қ. ХАЛЫҚ ТӘЛІМІ-ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТЫҢ ҚАЙНАР КӨЗІ	702
Қалкенова Э.И. ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР – ТӘРБИЕНІҢ НЕГІЗІ	704
Қыйлыбай Ә.Б. ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ АРТТЫРУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫ ҚҰНДЫЛЫҚҚА БАҒЫТТАП ОҚЫТУ	707

АБДИКЕРОВА БАКИТКУЛ ХИМАЛЬДИНОВНА

Қарағанды облысында білім беруді дамытудың оқу-әдістемелік орталығының директоры

БІРТҰТАС ТӘРБИЕ БАҒДАРЛАМАСЫ: ҰЛТТЫҚ БІРЕГЕЙЛІКТЕН ЖАЛПЫАДАМЗАТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА ДЕЙІН

Балалар мен жасөспірімдерді тәрбиелеу, әлеуметтік тұрғыдан барынша қамтамасыз ету, толыққанды білім алуына жағдай жасау — ұлттық саясаттың басты бағыттарының бірі. Оқу жылының басынан бастап жоғарғы білім беру ұйымдарынан басқа білім беру ұйымдарында 2023-2025 жылдарға арналған «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» жүзеге асырылуда.

Аталған бағдарлама - ұлттық, адами құндылықтарға негізделген. Бұл құжатта білім беру ұйымдарындағы тәрбие жұмысын толыққанды жүзеге асыру үшін білім алушылардың бойында қалыптастырылуы тиіс құндылықтар мен тәрбиенің мақсаты, міндеттері айқындалады. Жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, әлемдік озық білімді игерген саналы азаматты тәрбиелеу мақсаты көзделеді.

Айта кететіні, өңіріміздің білім беру ұйымдарының барлық оқу-тәрбие жұмысының мазмұнында ұлттық мүдде, ар-ұят, талап құндылықтары көрініс табууда. Біртұтас тәрбие бағдарламасын іске асыруда біршама межелі нәтижеге бағытталған жұмыстар атқарылуда.

Осы ретте Хәкім Абайдың: «Баланың жақсы болмағы **бірінші – ата-анасынан**, екінші – ұстазынан, үшінші – құрбысынан», – дегенін ескерсек еркін ойлы, асқақ рухты, білімді де тәрбиелі, бәсекеге қабілетті, ұлтжанды ұрпақ тәрбиелеуде аталған үш негіздің маңыздылығын көреміз. Әрине, ең алдымен, баланың тәрбие бесігі – ата-анасы екені мәлім. Бала үшін ата-ананың тәрбиесін еш нәрсе алмастыра алмайды. Мұны дана халқымыздың: «Алты аға бірігіп, әке болмас, жеті жеңге жиылып, шеше болмас», – деген ұлағатты сөзінен аңғарамыз.

Ендеше, осы негізде биыл ата-аналарды педагогикалық қолдау орталықтары жұмысын сәтті бастады. Олардың басты басымдықтары – балаларды оқыту мен тәрбиелеуде отбасы мен мектептің өзара іс-қимылы бойынша жұмысты күшейту және ата-аналардың позитивті мәдениетін дамыту. Сонымен қатар білім беру ұйымдарында облыстық «Өсиет» аталар мектебі, «Фибрат» әжелер мектебі, «Ұлағат» әкелер мектебі, «Мейірім» аналар мектебі, «Қаһарман» ұлдар, «Тұмар» қыздар клубтары және «Аға қамқорлығы», «Жеңге кеңесі» секілді жобалар жұмыстары «Даналық мектебі» арқылы жүзеге асуда.

Тағы бір маңызды бағыт — «Оқуға құштар мектеп» және «Балалар кітапханасы» жобалары аясында жас ұрпақты кітап арқылы тәрбиелеуге көп көңіл бөлеміз. Елдегі білім беру ұйымдарындағы көркем әдебиет қоры біршама ұлғайды. Сондай-ақ, мемлекет басшысының тапсырмасы бойынша «Балалар кітапханасы» жобасы іске асырылып жатыр. Оның аясында мектеп кітапханаларының қорын отандық және әлемдік әдебиеттің үздік үлгілерімен толықтыру жоспарланып отыр. Бұл жоба ұлттық құндылықтар негізінде балаларды тәрбиелеуге және жалпы кітапқа деген қызығушылықты оятуға бағытталған.

Желтоқсан айында облыс бойынша төрт күн бойы ата-аналар, педагогтер мен балалар арасындағы қарым-қатынас пен ынтымақтастықты нығайту, ұлттық және отбасылық құндылықтарды қалыптастыру мақсатында тәрбиелік мәні зор бірқатар шаралар өткен болатын. Бірінші күні «Ұлттық мүдде» құндылығы аясында ұстаздар мен оқушылар ұлттық мұраға деген құрмет, құқықтық және экологиялық мәдениеттің қалыптасуы, қоғам игілігі үшін қызмет ету, Қазақстанның оңтайлы имиджін қалыптастыруға белсенді үлес қосу сынды тәрбие жұмысының барысын көрсетті. Екінші күн «Ар-ұят» құндылығы аясында өтті. Адалдық, әділдік, еңбекқорлық, жауапкершілік — бұл күннің басты тақырыптары. Ал

үшінші күн — «Талап» құндығы, педагогтер қоршаған ортаны сақтау, технологиялық және цифрлық дағдыларды тиімді жоспарлау, жеке және командамен жұмыс істей білу, сыни креативті ойлау әрі дамыту тақырыптарында заманауи шеберлік сабақтарын ұсынды. Білім беру ұйымдарында ашық есік күндері, квест ойындары, сахналық қойылымдар, жас ақындар айтысы өткізілді. Атқарылған жұмысты қорытындылап, тәжірибе алмасу мақсатында облыстық форумға 3 мыңнан астам педагог жиналды.

Осы тұста, Біртұтас тәрбие бағдарламасын жүзеге асыру аясында әкелер институтын дамыту, отбасылық құндылықтар және өскелең ұрпақты тәрбиелеу саласында жаңа тәсілдерді насихаттау және қалыптастыру мақсатында, ағымдағы жылы Қарағанды облысының білім беру ұйымдарында «**Әке жолы – ізгі жол**» **Әкелер айлығы** облысымызда алғаш рет бастау алды. Сонымен қатар аналар мектебін жолға қою бойынша облыстық шеберлік сағаттары өткізілуде. Білім беру ұйымдары үшін өзара іс-тәжірибе алмасу таптырмас алаң.

Аймағымызда бейіндік «Агросынып», «Медициналық сынып», «Педагогикалық сынып» жобалары сәтті енгізілгенін атап өту қажет. Сонымен қатар жыл сайын «Болашаққа жолдама» кәсіби бағдар беру форумы мыңдаған оқушылар, педагогтер мен әлеуметтік серіктестердің басын қосады.

Бір-бірімен ұштасқан мұндай игі істер құнды дәстүрлерімізді сақтауға, дәріптеуге, сондай-ақ ұрпақтар арасындағы сабақтастықты нығайтуға ықпал ететіндіктен, алдағы уақытта да өз жалғасын табатынына сенімдімін. Осы тұрғыда, ұлттық тәрбиенің басты құралы – ұлттық әдебиет пен дәстүрлік тағылымдар екені барша педагогтер мен ата-аналар қауымына белгілі. Ендеше, дәстүрлі ұлттық құндылықтарымызды ұрпақ бойына сіңіре отырып, жалпыадамзаттық құндылықтарды меңгерген тұлға тәрбиелей аламыз. Бүгінде ұлттық құндылықтарымыз бен ізгі дәстүрлерімізді сақтау арқылы ұлттық санасы қалыптасқан қоғам құру – біртұтас ел болып жұмыла атқаратын жауапты да межелі мақсатымыз!

КАЗТАЕВ РАХАТ КАЙРАТОВИЧ

Учебно-методический центр развития образования Карагандинской области

ЕДИНАЯ ПРОГРАММА ВОСПИТАНИЯ – ОСНОВА ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ И НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ

Ключевой основой качественного образования – это воспитание. В своем выступлении глава государства Касым-Жомарт Токаев сказал: «Новое качество нации сформируется только через развитие образования, науки и культуры. Данные направления можно назвать незыблемой триадой духовного развития нашего общества. Мы должны уделить особое внимание воспитанию подрастающего поколения, ориентировать его на достижение благих целей». Мы считаем, именно подрастающее поколение формирует качество нации. Поэтому нам важно воспитать творческого гражданина, обладающего такими качествами, как достоинство, честь, патриотизм, ответственность, добропорядочность, доброта, любовь, уважение к старшим и бережное отношение к младшим.

Программа построена с учетом непрерывности воспитания начиная от рождения и до 18 лет.

Реализация программы происходит через следующие механизмы:

- Совместные мероприятия с государственными органами;
- Социальные практики/ проекты;
- Спортивные секции, кружки, факультативы;
- Интеллектуальные, культурно – творческие, спортивные мероприятия;
- Совместные занятия с родителями.

В целях внедрения «Единой программы воспитания» в организациях образования области учебно-методическим центром (УМЦ), согласно приказу №423 от 22 августа 2023 года управления образования Карагандинской области, были проведены мероприятия. Так, новый учебный 2023-2024 учебный год начался с внедрения данной программы.

Мероприятия, проведенные 23-29 августа 2023года в рамках реализации программы «Единая программа воспитания»

Город/регион	Общее кол-во школ	Общее кол-во педагогов	Общее кол-во замдиректоров по ВР	Дата проведения семинара	педагогов, принимавших участие на	Из них замдиректора по ВР	Из них классные руководители	психологи, социальные педагоги	социальное
Караганда	81	5749	139	25-31.09.2023	3629	139	3232	психолог-113 вожатый-67	78
Балхаш	17	1033	28	25,28.08.2023	639	28	557	психолог-20 вожатый-17	17
Темиртау	30	1633	56	25.08-04.09	1104	56	970	психолог-12 вожатый-14	32
Сарань	8	305	14	28-29.08.2023	303	12	270	психолог-10 вожатый-8	11
Шахтинск	12	662	17	28.08.2023	662	17	609	психолог-18 вожатый-12	6
Приозерск	2	162	4	29.08.2023	98	4	87	4	3
Абайский р	27	1315	31	23.08.2023	622	31	520	психологи-30 вожатые-18	23
Актогайский р	24	667	21	28.08.2023	308	21	287	психологи-0 вожатые-0	0
Бухаржырауский район	42	1662	46	26.08.2023	820	46	690	психологи-26 вожатые-26	32
Осакаровский р	31	976	34	24-29.08.2023	802	29	711	31	31
Нуринский р	32	760	28	28.08.2023	550	28	494	психологи-13 вожатый-13	5
Каркаралинский р	38	967	34	28.-04.08.2023	498	34	395	психолог – 27 вожатый - 31	11
Шетский район	43	1418	37	23-29.08.2023	704	37	550	психологи-44 вожатый-36	37
СПЛИ	10	680	10	23-29.08.2023	158	10	140	психолог-8	-
Общее кол-во по области	387	24355	499	23-04.09.2023	17796	483	9372	психолог-346 вожатый-232	258

В нашей области реализуются порядка сорока проектов, которые направлены на ценностно-ориентированное обучение и воспитание. В данной статье хотел бы более подробно остановиться на некоторых проектах, реализуемым центром.

Например, в дошкольных организациях реализуются такие проекты как «Алғашқы ұстаз-ата-ана», «Әжемнің ертегісі», «Сықырлы тақта», «Теңіз жұлдыздары», направленные на активное привлечение родителей по приобщению детей к духовным и языковым ценностям через ознакомления с культурой родного края. В рамках реализации проекта «Әжемнің ертегісі» проводятся разнообразные акции. В акции помимо детей участвуют их родители. Данное мероприятие направлено на языковое развитие с целью вовлечения в этнокультурную образовательную среду. Ежегодно проводится областной форум дошкольных организаций в рамках проекта «Әжемнің ертегісі» с целью развития изучения государственного языка, раскрытия творческого, интеллектуального потенциала дошкольников через устное народное творчество, приобщение детей к традициям и обычаям казахского народа для тесного взаимодействия детей, родителей и педагогов.

Отрывки из проведенных мероприятий проекта «Әземнің ертегісі»

В целях эффективной подготовки подростков к выбору будущей профессии и сделать его более осознанным, правильно найти подходящий университет в школах нашей области реализуются проекты: «Педагогический класс», «Медицинский класс», «Юный полицейский», «Агрокласс». С помощью профориентационной работы обучающиеся узнают о требованиях, которые необходимы для получения профессии: образование, навыки и опыт. Особый акцент в реализации проекта профильного медицинского класса «Шаг в медицину» делается на получение базовых знаний в медицине, оказанию первой помощи, что позволяет ученикам больше узнать о профессиях, связанных с медициной.

Обучающиеся посещая многопрофильные областные и местные больницы, государственные поликлиники, врачебную амбулаторию, и другие заведения подобного характера, знакомятся с врачами узкой специальности.

Данный проект дает выпускникам организации образования по выпуску делать осознанный выбор профессий. Охват в 2022-2023 учебный год-10 школ (284 учеников), 2023-2024 учебный год-50 школ (750 учеников). Проведено анкетирование учащихся участвовавших в проекте – всего 660 респондентов. Из них 48% в будущем планируют выбрать медицинские специальности. В рамках проекта проведено 30 мероприятий: установочные семинары со школами-участниками проекта, онлайн-экскурсия с медицинским колледжам Карагандинской области, челленджи, мастер-классы, конкурс эссе «Медицина глазами детей», профессиональные встречи «Час врача», профессиональные пробы с представителями мед ВУЗов и колледжей и т.д.

Количество	2021-2022 учебный год	2022-2023 учебный год
выпускников, поступивших в медицинские вузы	39 (грант -2)	28 (грант - 17)
выпускников, поступивших в медицинские колледжи		38(грант - 14)

Трудоустройство выпускников, выбравших медицинские специальности

Результатом внедрения данного проекта является увеличение количества выпускников, поступающих в медицинские университеты и колледжи.

В нашей области второй год реализуются проекты «GeoInfo навигатор», «Тарих серпіні», «Туған өлке сырлары». В настоящее время большинство казахстанских педагогов осознают необходимость изучения и освоения современных интерактивных технологий, которые можно использовать на уроках географии и истории – это видеоконференции портала ZOOM, электронная почта, электронные карты, мультимедиа, цифровые карты и т.д. поэтому

В области были проведены нетворкинги, мастер классы и вебинары в городах Шахтинска, Темиртау, Караганда, Сарань, Балхаш, Приозерск. Учителя районах Бухаржырауский, Абайский, Шетский, Каркаралинский, Осакаровский, Актогайский и Нуринский. Был сделан акцент на темы связанные с цифровыми технологиями при организации дистанционного обучения. Обобщали опыт работы с использованием интерактивных карт на платформе Google Earth на уроках географии, распространяли опыт

работы «Padlat – как эффективной формы работы с географическими картами», показали на практике «Возможности ресурса Mozaik 3D в формировании функциональной грамотности учащихся». Как показал опыт, реализация проекта «Geoinfo навигатор» через применение новейших технологий в обучении, повышает наглядность, облегчает восприятие материала. Это благоприятно влияет на мотивацию учеников и общую эффективность образовательного процесса. Кроме этого педагоги разработали сборники заданий по географии и истории, электронные учебники краеведения своего региона.

В заключении хотелось бы отметить, что при планировании учебно-методическим центром работы на 2023-2024 учебный год были охвачены все задачи государственной программы «Целостная программа воспитания». Основная функция УМЦ – это методическое сопровождение педагогов области. Безусловно, учебно-методический центр развития образования Карагандинской области будет продолжать работать в данном направлении, эффективно и системно реализуя программу целостного воспитания «Біртұтас тәрбие».

Список литературы:

1. <https://zhaikpress.kz/ru/news/vystuplenie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-na-vtorom-zasedanii-nacionalnogo-kurultaya-adiletii-kazakstan-adal-azamat/>
2. Гончаров М.А. Основы менеджмента в образовании: учебное пособие/Кнорус.2016.

АБДРАИМОВА О.Н.
КГУ «ОШ №6» г. Сарань

РАБОТА С ТЕКСТОМ НА УРОКАХ, КАК СРЕДСТВО ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ

«Люди перестают мыслить, когда они перестают читать».

Д. Дидро

Когда мы подрастаем и начинаем ходить в школу, книга становится неотъемлемой частью нашей жизни. Книги напрямую влияют на обогащение речи и словарного запаса, учат мыслить образами, развивают наше мышление, предоставляют нам огромный объём информации. Но не только знания мы черпаем из книг. Они помогают понять, что у одного вопроса может быть несколько правильных ответов, учат сопереживать другим, понимать, что чувствует человек, попав в определённую ситуацию, заставляют думать о проблемах этики и морали. Истории о других людях делают читателя терпимее к своему окружению. А ещё книги значительно обогащают культурную среду планеты, т.к. позволяют людям разных стран узнать друг о друге. Книги воспитывают нас.

Одни из самых распространённых запросов от родителей к педагогам — «Наши дети не умеют читать», «Они не понимают, что прочитали», «Ребенок прочел толстую книгу и ничего не может о ней рассказать». Получается, что навык чтения и умение читать — вовсе не одно и то же. С каждым годом информации становится всё больше, поэтому главная задача школы - научить детей ориентироваться в этой информации, уметь отделять нужное от ненужного.

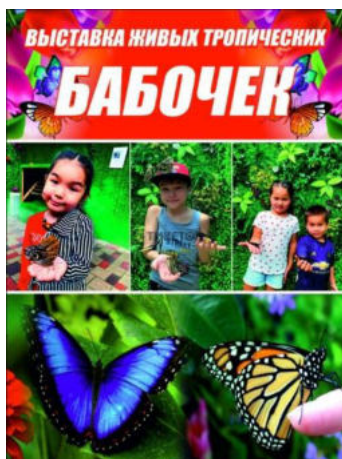
Базовым навыком функциональной грамотности младших школьников считается читательская грамотность – это умение человека понимать и использовать письменные тексты, анализировать, изучать их для решения своих жизненных задач. Те сведения, которые читатель получает из текста, должны расширять его знания и возможности в жизни. Выделим следующие этапы формирования умений по работе с текстом в начальной школе:

1 класс - учитель обучает детей читать и понимать смысл прочитанного текста.

2 класс - учитель обучает детей работать с текстом - пересказывать, делить на части, составлять план, выделять опорные слова, определять героев, давать характеристику их личностям и поступкам.

3- 4 классы - учитель обучает детей находить информацию, давать собственную оценку прочитанному, выделять главную и второстепенную мысль в тексте, сопоставлять свои убеждения с жизненными позициями персонажей, прогнозировать содержание, самостоятельно формулировать вопросы, сравнивать тексты разных жанров с похожим содержанием.

Работа с текстом идет на любом уроке, поэтому является базовой. Задача учителя – научить полноценно воспринимать текст, отзываться на прочитанное, высказывать свою точку зрения, уметь задать вопрос и ответить на вопрос по тексту. Роль учителя огромна – стать организатором этого процесса, сделать его увлекательным и вызывающим интерес и вовлечь учащихся

Для достижения ключевых и предметных компетенций необходимо использовать такие эффективные приёмы, чтобы обучение на уроке носило деятельностный характер. Рассмотрим несколько приёмов, которые применяю на практике.

Приём «Афиша, билет, объявление». Данный приём можно использовать на уроках литературного чтения, математики, русского языка. Предлагаем детям следующие задания:

- К какой группе относится текст? (не сплошной)
- Какой вид не сплошного текста перед нами? (Афиша)
- Какую информацию можно извлечь из афиши?

Используя афишу, нужно научить детей извлекать информацию, данную в явном виде.

- Где будет проходить спектакль?

- Как называется спектакль?
- В каком месяце будет проходить спектакль?
- Назовите время начала спектакля?

К объявлению швейной мастерской можно задать следующие вопросы:

- Что не указано в объявлении?
- Какие услуги оказывают в швейной мастерской?
- Какой адрес, телефон, режим работы?
- Примут ли в ремонт кожаное или вязаное изделие?
- Пользуется ли такой вид услуг популярностью?

Кроме того, задания по извлечению информации из афиш, плакатов, билетов, упаковки товаров могут быть представлены в 3 видах по форме требуемого ответа:

1. Задания с выбором ответа (требуется отметить верный ответ из нескольких предложенных)

-Куда билет?

а) в кино, б) в цирк, в) на спектакль.

2. Задания с кратким ответом (требуется записать ответ в предложенном месте)

-В каком месяце будет проходить спектакль? Вставь пропущенное слово
Спектакль будет проходить.

Задания с развернутым ответом (надо записать решение или обосновать выбор

одного из вариантов решения.

-Успеете ли вы пойти на спортивную секцию к 15.00, если у Вас куплен билет на представление?

Следующий прием «Создай паспорт». Суть приёма в том, что дети самостоятельно знакомятся с материалом. Осмысление прочитанного помогает в составлении обобщённой характеристики изучаемого явления по определенному плану. Например, урок окружающего мира в 4 классе по теме «Полезных ископаемые». Работая в группах, ребята самостоятельно читают текст, выделяют главное и составляют паспорт полезного ископаемого по плану:

Имя

Автор (создатель)

Прописка (где живёт)

Внешний вид

Личные качества (свойства)

Использование

Данный приём может быть использован для создания характеристик:

- на литературном чтении – героев литературных произведений;
- на естествознании – полезных ископаемых, систем организма, представителей флоры и фауны.
- на математике – математических величин, геометрических фигур;
- на русском языке – частей речи, частей слова, членов предложения.

Умение переводить информацию в другие текстовые формы (создать сплошной текст на основе не сплошного текста) и умение самостоятельно оформлять сплошной текст в таблицу или схему, поможет сформировать приём «Кассовый чек».

Берем любой чек с любого магазина - Какой вид не сплошного текста перед нами? (Чек) - Какую информацию можно извлечь из чека? На что указывает первая колонка? Какие данные пишутся под чертой? Как высчитывается итоговая сумма? Как оформить краткую запись к задаче, используя чек?- Составьте задачу, используя чек.

Задача:

У мамы было 2000 тенге. Она купила хлеб и сладости к чаю. Посчитай, сколько денег она потратила на сладости. Сколько денег осталось у мамы?

На уроках русского языка так же можно использовать чек. Задание: Куда ходила Дина? Что она купила? Как ты думаешь, что такое донат? А берлинер? Куда может

пойти Дина с этими десертами?

Составь рассказ про Дину и запиши предложения.

Идея любого произведения, глубоко запрятанная в текст, извлекается в результате его анализа. Для того, чтобы понять автора, его идею, для анализа текста мы, прежде всего, должны определить систему образов произведения, составить его «структурную схему», которая поможет увидеть все образы,

разобраться в их связях и взаимоотношениях и наглядно представить идею, приём «Опорный конспект» или «Конкурс шпаргалок» можно использовать для этого.

Приём «Пазл» ориентирован на те же правила, что и детская игра, только вместо картинок учащимися собирается текст на определенную тему, а в качестве «фрагментов - пазлов» используются карточки с отдельными пунктами готового плана – характеристики героя или отрывками из текста. Метод «Пазл» универсален. Цель приема понимание и усвоение новой темы, приобретение практических умений и навыков смыслового чтения; запоминание и длительное хранение в памяти учащихся необходимой учебной информации; обучение составлению алгоритма (плана) характеристики образа героя. На уроке русского языка во 2 классе, при изучении темы «Типы текстов», даём детям следующее задание.

1. Возьмите 1 конверт.

2. Прочитайте части текста на пазлах.

3. Составьте связанный текст.
4. Возьмите 2 конверт. В нём вы найдёте название типов текстов.
5. Подумайте, Какой вопрос можно задать к каждому типу текста.
6. Постарайтесь определить, как называется данный тип текста.
7. Где мы можем проверить правильность выполнения задания?
(правило в учебнике)

Считаю, что если системно вести работу по формированию читательской грамотности, полученный навык станет для выпускника начальной школы определяющим для успешного обучения в среднем и старшем звене школы, овладении социальными компетенциями. А самое главное - вырастет ученик, умеющий работать на результат, способный к определенным, социально значимым достижениям во взрослой жизни.

Литература

1. Лушникова О.Н. Духовно-нравственный потенциал современного урока литературы./ СПб.: ООО НЕСТОР, 2006.
2. Петракова Т.И. Ценностный потенциал базового образования в духовно-нравственном воспитании учащихся: Монография / Т. И. Петракова; Институт общего образования МО России // Образование: исследовано в мире [Электрон. ресурс]

АБДРАХМАНОВА А. Ж.

№59 ЖББМ, Қарағанды қ.

АБДРАХМАНОВА Н. Ж.

А.Байтұрсынұлы атындағы мектеп гимназиясы, Абай қ.

ГАДЖЕТТЕРДІҢ БАЛАНЫҢ ДАМУЫНА ӘСЕРІ

Бүгінгі таңда бала тілінің кеш шығу мәселесі әр үшінші отбасында кездеседі. Олай болуы себебі, тұқым қуалаушылық ауру - сырқаулар ғана емес, баланың даму қарқынына маңызды әсер ететіні шынайы ата - ананың балаға деген қарым - қатынасының жетіспеушілігі, яғни дұрыс көңіл бөлмеуі, эмоциялық байланыстың жоқтығы десек болады. Бала осы айтылған жетіспеушіліктерді алуан түрлі гаджеттерден, атап айтқанда ұялы телефоннан, теледидардан іздейді. Бұл заттарды ғалымдар бір сөзбен «паразит заттар» деп атап жүр. Себебі, бала санасы жетілу сатысында ой - өрісін адастырады әрі тәуелділікке әкеліп, паразиттілікті бойға байлайды. Осы сәтте ата - ана, тәлімгер, ұстаз бала дамуы үрдісінде екенін естен шығармауы керек. Қарым - қатынас әрекеттері мен эмоциялық байланысты әлі толық түсіне қоймаған кезеңінде, тез ауыспалы, түрлі тілді видео сюжеттер бала санасының тек қарау, тамашалау қабілетіне әсер етіп, ал ойлау, сөйлеу қабілетіне тежеу қояды. Бұл қабілеттер бірге дамымаса, әрбір жаңа көрген көрсетілім түсіндірілмесе, ұстаған дүние арнайы талқыланбаса, бала тілі кеш шығып, ойлау қабілеті тежейді. Сондай - ақ, еш сараланбай бір көргеннен «таңдау жасау» қабілеті жасынан бұрын жетіліп кетуі әсерінен, жаңа нәрсені танып, толық білуге деген қызығушылығының төмендеуіне әкеп соғады. «Балам телефоннан басқа ештеңеге қызықпайды!» - деген кейбір аналардың жан айқайы осы мәселеге байланысты болып отыр. Сол себепті, баланың «паразит заттарға» яғни гаджеттерге әбден тәуелді болып қалыптаспауы үшін, келесідей қадамдарды қолға алған жөн.

Ең алдымен, аталмыш затқа тәуелді болып қалған баладан, бірден жақсы көретін затына тосқауыл қойып, қолынан тартып алуға болмайды. Яғни, біртіндеп «паразит заттан» алшақтауды үйретеміз. Мысалы: бала күніне 4 - 5 сағат гаджетке тәуелді, бірақта алғашқы күндері 3 сағат көрсін және сіздің бар екеніңізді, қадағалап тұрғаныңызды бала білу керек. Әрі сол жағдайға үйренуін қалыптастыру керек. Қажет жағдайда, кей көрсетілімдерін сіз өзіңіз таңдаңыз. Келесі күндері 3 сағаттан 2 сағатқа ауысып, толығымен ол көрген сюжетті немесе ойынды сіз баламен бірге толық көріп, эмоцияналдық түрде, бірге күй кешіп,

жалпы қызығушылық танытыңыз. Одан кейінгі күндері 2 сағаттан 1 сағатқа көшу мақсатында қызықты бір фильм немесе сюжетті көру жағдайын өзіңіз ұйымдастырыңыз.

Осы орайда, сіз толықтай гаджетке жауап беретін басты адам екеніңізді білдіріңіз. Сізге сенім арта бастаған бала келесі кезекте сіздің шешіміңізге бағына бастайды. Себебі сіз - балаға қызықтысыз, ойын бөлісе алатын досысыз, қолдаушысыз және бастысы жауапты анасысыз. Осы тұста сіз нақты көру уақыт аралығын бекітіп, дағдыландыруыңыз маңызды болмақ. Ол үшін уақыт тәртібін белгілейтін таймер қою қосымшаларын қолданыңыз. Ол қосымша арқылы сіз баланы қашықтықтан қадағалай аласыз. Екінші кезеңде, баламен бірге жасына байланысты белгілі бір қызығушылығын оятатын сюжетті көріп болғаннан соң, әрі қарай кейіпкерді қағаз бетіне түсіріп, түрлі әдістермен бояу арқылы ойынға айналдырып, ойыншықтар арқылы кейіпкерлерін сомдауға көшіңіз. Қажетіне қарай, еңбекке баулып, шығармашылықпен ұштастырып, сол сюжеттен тамашалаған кейіпкерге қыз бала болса - киім тігіп, ұл бала болса - жабыспалар жасап, қолөнер түрлеріне еліктіріңіз. Бұл жасап, көрсетіп отырған ісіңіз сондай жақсы көңіл-күй сыйлайтының білдіріңіз. Сол кезде бала іске құлшынып, еліктей бастайды. Егер бала суреті немесе жұмысы шықпай жатса, көмектесіп, бірге түзетіп, нәтижесіне қолдау көрсетіңіз.

Үшінші кезеңде, бала балалығымен ертелі - кеш «паразит заттарды» іздеуі мүмкін. Оған үйдегі басқалардың үнемі қолдан тастамайтын смарт - гаджеттері әсер етуі мүмкін. Сондықтан оларға да тәртіп бәріне ортақ екенін ескертуіңіз маңызды. Жалпы бала сабақ оқығанда гаджеттерден тек бір ақпаратты алуға көмектесетін құрал ретінде қарап, әрі қарай өз еркімен алған ақпаратын толықтырып, өз ойымен айтып, жазып, бөлісе алатынын естерінен шығармауымыз керек. Жалпы айтқанда бұл заманауи құралдарды қалай уақытылы әрі тиімді пайдалануды кішкентайынан санасына құйып отырмасақ, басқа біреулер жасанды интеллект арқылы өз мақсатында балаларымызды жат қылықтарға итермелеуі мүмкін.

Ең бастысы бала естіп қана емес, айналасын көріп, эмоцияға беріліп өсетін жаны пәк, ойы таза - «адам баласы». Ғаламтордағы қысқа жалт ететін видеолар баланың ой - өрісін шорт кесіп, терең, түбегейлі әрі саналы ойлауға мүмкіндігін шектеп жатқаның естен шығармағанымыз жөн.

Бүгінгі бала ертеңгі болашағымыздың жауапты тұлғасы екенін ұмытпау - біздің, яғни, үлкендердің міндеті әрі жауапкершілігі.

Әдебиеттер:

1. Н.А.Раупова. «Художественный труд». Алматы баспасы. 2018 ж.
2. I.Sand. «Дистанция счастья». А. Паблицер баспасы. 2020 ж.

АБЕУОВА АЛИЯ ШОКАНОВНА

КГУ «ОШ им.Р.Кошкарбаева» Нуринского района с. Тассуат

«ОБУЧЕНИЕ, ОСНОВАННОЕ НА ЦЕННОСТЯХ ЕДИНОЙ ПРОГРАММЫ ВОСПИТАНИЯ»

Обучение и воспитание подрастающего поколения — одна из важнейших задач общества. Грамотно выстроенная система образования ведет к повышению качества знаний. Немаловажна рациональность и актуальность обучающих программ, приоритетность профильных предметов, уровень квалификации учителя и наличие мотивации учеников. Успешность нации зависит от уровня образования. Правительство Казахстана прилагает значительные усилия для повышения уровня знаний нового поколения, его способности быстро адаптироваться в изменяющемся мире и поднимать экономику страны. И сегодня, как и всегда, именно перед учителем стоит эта важная задача - формировать условия для развития не только умственных способностей, но и стимулировать у учеников усилия к творческому восприятию знаний, учить их свободно мыслить, полнее внедрять их

потребности, повышать интерес к изучению предметов, одобрять их индивидуальные таланты и дарования.

Учитель – это такая профессия, которая не позволяет стоять на достигнутых целях. Он идет в ногу со временем и становится открытым для инноваций. Сегодня от педагога требуется не только преподнести знания, но и научить детей самостоятельно их добывать. Для этого необходимо создавать все условия для стимулирования мотивации познавательной деятельности обучающихся. Ну, а чтобы обучение развивало ребёнка, надо в основу заложить современную технологию творческого развития.

Я в своей работе как учитель биологии активно внедряю в практику единую программу воспитания, подписанную Министром просвещения от 19 сентября 2023 года «Об утверждении «Единой программы воспитания» в организациях образования, где одним из основных ценностей в учебно -воспитательной деятельности педагога является «Национальный интерес». Здесь же главным индикатором занимает патриотический компонент, который предполагает изучение сведений о богатствах и культурных традициях малой родины, что способствует любви к своему селу, воспитывает гражданина своей Родины. На своих уроках биологии стараюсь формировать у школьников чувство патриотизма, знакомя учащихся с жизнью и творчеством ученых; показывая, что у многих казахстанских ученых были замечательные качества, такие как: преданность Отчизне, стремление развить науку своей Родины, поднять ее престиж на более высокий уровень. Отражение колоссальных успехов нашей страны в области различных отраслей биологии, медицины, генетики, селекции в школьном курсе биологии позволяет формировать у учащихся чувство гордости за свою Родину. Одним из таких ученых является Карим Мынбаев, казахский учёный-селекционер и педагог, доктор биологических наук. Основные научные исследования Карима Мынбаева посвящены селекции кок-сагыза, зерновых культур. Он является автором 35 научных работ.

В Нуринском районе Карагандинской области в 2006 году в его честь был назван соседний аул Карим Мынбаев. Общеобразовательная школа данного села также носит имя знаменитого учёного. При данной школе ведется работа школьного музея. Для учащихся нашей школы мною была организована экскурсия в данный музей. Ребята с интересом рассматривали экспозиции о семье, о его научных трудах, о соратниках и друзьях. В музее из личных вещей учёного имеется книга с его работой, выступлением на съезде, макет села, где он родился, выполненный учеником школы со слов старожил села. В музее имеются материалы, подготовленные учащимися школы, сборник стихов об ученом. В 2021 году администрацией ОШ им.К.Мынбаева в честь 115- годовщины казахского ученого-селекционера, доктора биологических наук Карима Мынбаева был организован конкурс юных поэтов " Мен Кәрімді жырлаймын", целью конкурса было всестороннее и творческое развитие учащихся, привитие интереса и любви к жизни и деятельности знаменитого земляка. На данном конкурсе ученица нашей школы Бардакова Полина заняла 2 место.

Не маловажную роль в учебно-воспитательном процессе играет ценность под названием «Стремление», благодаря которой у учащихся развиваются умения учиться критически и творчески мыслить, познавать и достигать новое. На своих уроках применяю элементы современных технологий обучения, такие, как проектные методы обучения, благодаря которым учащиеся 8 класса стали участниками исследовательской работы на тему: «Экологическая обстановка моего родного села», в котором постарались раскрыть экологическую проблему. Объектом изучения научно-практической работы является свалка бытовых и хозяйственных отходов нашего села Тассуат. Ребят беспокоило обилие мусорной свалки и постепенное расширение ее границ, которые нарушали допустимые нормы. А самое страшное - это экологическая безграмотность местного населения и бездейственность местного руководства по утилизации свалки нашего села. Тем самым ребята смогли привлечь внимание административных органов и общественность к действиям по решению данной экологической проблемы села. У ребят наблюдается желание стать настоящими защитниками природы, оно подкрепляется упорным стремлением

делать родное село краше, вносить должный вклад в сохранение биоразнообразия и улучшение окружающей среды родного края. Ребята на правильном пути, потому что в будущем они будут упорно учиться и работать на благо своей малой Родины.

Неотъемлемой частью учебно-воспитательного процесса из единой программы воспитания является ценность под названием «Совесть». Применила эту ценность на уроке биологии в 8 классе. Учащимся предлагаю поразмыслить над текстом *клятвы Гиппократ* и выделить главный смысл профессии врача. Ведь этика Гиппократ - это система морально-этических заповедей, запретов, требований, определяющих отношение врача к пациенту, отношение врача к обществу и также к своей профессии в целом. Главные принципы этики Гиппократ: надлежащее отношение к пациенту (прежде всего - непричинение ему вреда); уважительность к человеческой жизни; почтение к личной жизни пациентов; соблюдение добропорядочных норм и уважение к медицинской профессии.

Преподавая уроки, на своем примере показываю «Миссию учителя», которая не менее важна и ответственна, так как именно в школе формируется мировоззрение и личность ребенка, а значит, и здесь основывается будущее нашей страны. А потому учителям необходимы определенные правила, по которым воспитывается личность и поведение детей. Стараюсь для учеников быть примером для подражания таких качеств, как: добропорядочность, добросовестность, отзывчивость и благородство, являюсь беспристрастной, одинаково доброжелательной и благосклонной ко всем своим ученикам.

В своей работе не унижаю честь и достоинство учеников ни по каким критериям, в том числе по признакам возраста, по полу, национальности, по религиозным убеждениям и другим особенностям. Поэтому для меня очень важно, каким будет нравственный облик учителя, такие и ценности будут закладываться у наших обучающихся.

Подводя итоги исследовательской работы, можно сказать, что Единая программа воспитания очень важна в воспитании детей и имеет целостный подход — а это объединение усилий семьи, школы и общества.

Именно такая цель заложена в «Единой программе воспитания», которую запустили с этого года во все организации образования нашей страны.

Литература:

1. Губчук Д. П. Духовно-нравственное воспитание на уроках биологии // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2014.
2. Карим Мынбаев биография – Эл. Ресурс: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%8B%D0%BD%D0%B1%D0%B0%D0%B5%D0%B2_%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BC
- Приказ Министра просвещения РК № 294 «Единой программы воспитания» Эл. Ресурс: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39916933&pos=4;-106#pos=4;-106
3. Концептуальные основы воспитания Эл. Ресурс: <http://tvmk.kz/kontseptualnyye-osnovy-vospitaniya>

АБЗАЛИЕВА К. Ж., МАХМЕТОВА Ж.С.

Лицей №2, г.Караганда

ИСТОРИЯ «ВЕЛИКОЙ СТЕПИ» В ЛИЦАХ. РЕАЛИЗАЦИЯ ЛИЦЕЙСКОГО ПРОЕКТА «МУРА»

«Тот, кто не любит свою страну,
ничего любить не может».

Джордж Байрон

Реализуя план «Целостной программы воспитания», которая основана на национальных, общечеловеческих ценностях казахского народа педагогический коллектив КГУ «Лицей №2» в 2023-2024 учебном году начал реализацию проекта «Мұра».

Познание истории, особенно своей родной, лежит в основе мировоззрения молодежи. В последние годы наше общество столкнулось с разрушительными процессами в области морального воспитания, вызванными не только недостаточным количеством учебных часов по истории и проблемами в развитии туризма в Казахстане, но и воздействием интернета. Только сейчас мы начинаем искать идеал национального героя. Особенно сильно пострадала духовная сфера, включая воспитание и образование. Эти потери проявляются, прежде всего, в утрате традиционных ценностей, отсутствии патриотизма и гражданской ответственности, а также в снижении эффективности социализации детей и молодежи через семью и образовательные системы, а также в их отношении к историческому наследию страны. Мы все наблюдаем негативные тенденции в сознании и поведении наших граждан, особенно молодежи Казахстана.

Следовательно, в настоящее время актуальной научно-практической задачей становится всестороннее изучение и создание новых подходов к формированию патриотического и гражданского сознания. И поэтому, педагогический коллектив нашего лицея принял решение о реализации проекта. Актуальность его обусловлена тем, что именно молодежь является наиболее мобильной и энергичной частью общества, способной активно развиваться и обучаться. Именно она должна занимать важные позиции от сферы производства до сферы управления, окончательно сформировав свое видение мира. Поэтому формирование мировоззрения нового поколения относительно исторической судьбы Казахстана становится приоритетной задачей, поскольку именно ему принадлежит роль в будущем.

«Современные школьники... Какие они? Описывать подростков как часть общества - это непростая задача. «Их внешность, поведение, мечты, общение и даже мышление отличаются...». Так говорят взрослые о подростках и молодежи, порой забывая, что и сами когда-то были объектом подобных разговоров. Сегодня многие увлекаются обсуждением нового поколения: они не признают авторитетов, не желают извлекать уроки из ошибок родителей и ориентируются исключительно на себя. Тем не менее, маловероятно, что общество в целом разделяет мнение, будто все современные школьники - это лишь поклонники интернета и безделья. В их числе есть и другие, которых можно назвать активной и значимой частью общества. Они стремятся выразить и защищать свою гражданскую позицию, обладают талантом, более независимы и самостоятельны. Можно ли утверждать, что современная молодежь осознанно и активно участвует в жизни общества, обладая активной гражданской позицией?

История — это не просто изучение прошлого, но и понимание человека в контексте времени. Она позволяет нам познать самих себя и почувствовать, что мы являемся частью сложного и разнообразного мира. Любовь к истории начинается в школе, и этот предмет не только обогащает знаниями и навыками молодых людей, но и формирует их мировоззрение, помогает осознать себя как личность и гражданина своей страны. Знание своего исторического прошлого способствует укреплению уважения к традициям и человеческим ценностям - таким, как любовь к Родине, патриотизм, доброта и справедливость.

Проект КГУ «Лицей №2» «Мұра» призван продемонстрировать, что история — это живое, насыщенное идеями и переживаниями людей понятие, связывающее прошлое, настоящее и будущее.

Развитие научно-технического прогресса, новые открытия и технические изобретения отвлекают наше внимание от духовных ценностей. Современное поколение проявляет ограниченный интерес к истории своей страны и историческим фигурам. Заметно, что после окончания школы многие молодые люди покидают свои родные места и не планируют возвращаться. Постепенно уменьшается связь между разными поколениями и чувство патриотизма.

По завершении проекта лицеисты КГУ «Лицей №2» будут успешно ориентироваться в широком историческом спектре, выделяя важность вклада казахстанских ученых и деятелей в историю своей страны и Карагандинской области, а также в область научных и культурных

достижений, политическое и социальное устройство общества. Это содействует повышению мотивации лицеистов и педагогического коллектива к изучению истории страны, расширению знаний учащихся и педагогов, а также формированию чувства гордости за свою страну.

Проект нашего лицея эффективно формирует активную гражданскую позицию лицеистов и способствует их патриотическому и духовно-нравственному воспитанию.

2023-2024 учебный год по проекту посвящен историческим личностям, внесшим большой вклад в развитие Карагандинской области. Учитывая, что в учебном году 34 недели был составлен календарно-тематический план, источником которого является книга «Тарихи тұлғалар». Календарное планирование представлено на один месяц в качестве образца.

КАЛЕНДАРНОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ

№	ФИО исторической личности	Сроки проведения	Ответственный класс и педагог	Открытие недели исторической личности	Заключительное мероприятие	Целевая аудитория
1	Ахмет Байтұрсынов	4.09.2023-8.09.2023	11 класс Абжаппарова М. Т.	Линейка	Викторина	Учащиеся 5-11 кл
2	Таттимбет	11.09.2023-15.09.2023	10 класс Азанбаева Г. М.	Линейка	Посещение колледжа искусств им.Таттимбета	Учащиеся 5-11 кл
3	Бұқар жырау Қалқаманұлы	18.09.2023-22.09.2023	9 Б Рязанова В.А.	Линейка	Онлайн-экскурсия в музей литературы и искусства им.Бухар жырау г.Павлодар	Учащиеся 5-11 кл
4	Әліхан Бөкейханұлы	25.09.2023-29.09.2023	9 А Ким А.А.	Линейка	Встреча с преподавателями исторического факультета КарУ имени академика Е.А.Букетова	Учащиеся 5-11 кл
	Итог	29.09.2023	Классные руководители		«Что, где, когда?»	11, 10, 9 А,Б класс, педагоги, родители, работники библиотеки

Каждая неделя посвящена определенной исторической личности, неделю открывает дежурный класс с информацией на линейке (рисунок 1).

Рисунок 1. Выступление 6 класса с информацией о Сакене Сейфуллине на линейке.

Рисунок 2. Оформление рабочего стенда по календарно-тематическому планированию

Каждый дежурный класс оформляет рабочий стенд в начале недели, где размещают всю информацию по проекту (рисунок 2).

Рисунок 3. Интервью. Жунусова Л.К.

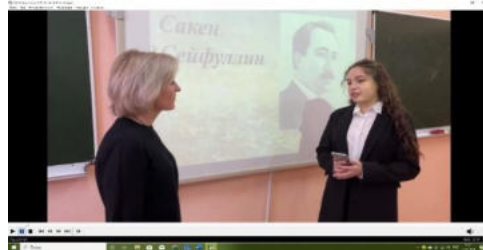

Рисунок 4. Интервью. Канторова Н.А.

В течение недели Парламентом совместно с лицейским Медиа-центром проводятся интервью среди учителей и лицеистов (Рисунок 3,4).

Каждый учитель в начале своего урока заостряет внимание на биографических данных исторической личности отводя проекту 2-3 минуты урока для реализации проекта (Рисунок 5).

В ходе проекта лицеистами началась поисковая работа. Изучая Сакена Сейфуллина ребята связались с прямыми потомками великого поэта, проживающих в Алматы. Правнук Сакена Сейфуллина дал интервью специально для учащихся нашего лицея (Рисунок 6).

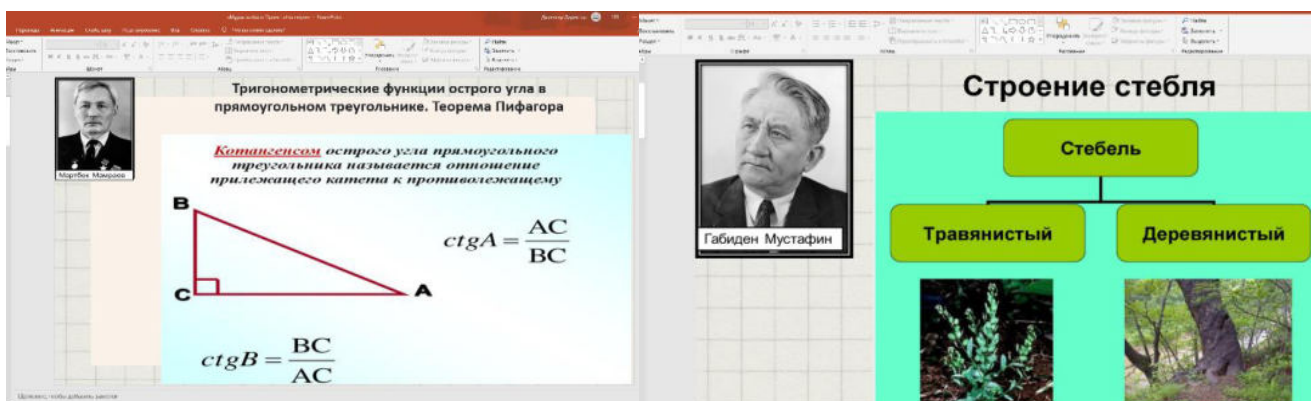

Рисунок 5. Оформление презентационного материала к уроку не зависимо от предмета.

Так же в ходе поисковой работы лицейский медиа-центр взял интервью у руководителя клуба путешественников Киштанова Сергея Павловича, основателем которого был Валентин Пагануцци (Рисунок 7). Активное участие в реализации проекта принимают наши родители(Рисунок 8).

Рисунок 6. Интервью с правнуком Сакена Сейфуллина

Рисунок 7. Интервью Киштанов С.П..

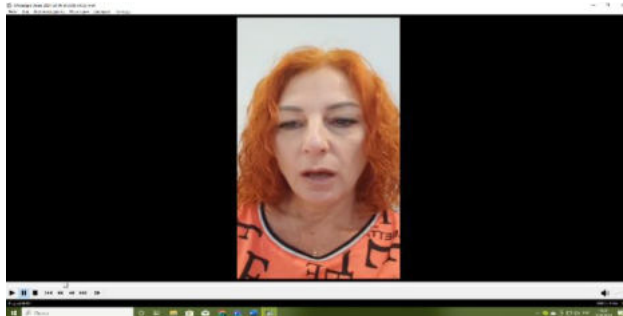

Рисунок 8. Интервью Сургутанова Т.В.

По завершению месяца организуются итоговые мероприятия по 4 историческим личностям такие как: КВН, дебаты, математические игры, занятия -путешествия и тд..

Рисунок 9. В ходе поисковой работы.

Жизнь великих людей, это не только хронология событий, но и история народа, тесно переплетенная с жизнью исторических личностей.

Учитывая вышеуказанный факт, ценность проекта с годами будет только повышаться, так как соответствует целям и задачам «Целостной программы воспитания» в бережном отношении к природе, национальному и культурному наследию, а также способствует ранней профилизации с 5-го класса.

Литература:

1. «Возвращенные имена: Жусупбек Аймаутов, Ахмет Байтурсынов, Мыржакып Дулатов, Магжан Жумабаев, Шакарим Кудайбердиев» Алматы 1994.
2. «Об утверждении Типового комплексного плана по усилению воспитательного компонента процесса обучения во всех организациях образования» Постановление Правительства Республики Казахстан от 29 июня 2012 года №873.
3. "Единая программа воспитания" в организациях образования, за исключением высших учебных заведений". Приказ Министерства просвещения от 19 сентября 2023г.
4. «Тарихи тұлғалар». Б.Тоғысбаев, А.Сужикова, Алматы кітап баспасы, 2017.
5. «Настойчивый пропагандист творчества народного композитора Таттимбета кюйши Турысбек Тусупбеков». Астана 2007.
6. «Выдающиеся деятели казахской культуры IX-XIX века», 2011.
7. Алихан Букейханов «Поиск ориентиров» Ахметова Л. С. Григорьев, В. К., Шойкин, Г. Н. Астана 2008.
8. «Ұраным - Алаш!..» Т. Жұртбай .Алматы 2011.
9. «Светлый путь» стихотворения и поэмы Аманжолов Касым. Астана 2011.
10. Евней Букетов «Трагедия светлой судьбы» М. С. Сарсеке. 2007.
11. «Жизнь замечательных людей». 1933г.
12. «Шиганак» Мустафин Габиден Алма- Ата 1957.
13. Қали Байжанов атындағы концерттік бірлестік. Қарағанды 2008.
14. «Кокчетау» С. Сейфуллин. Москва 1935.
15. «Тернистый путь» Сейфуллин Сакен. Астана 2011.
16. wikipedia.org.

АБИЛДА С. Е

«Ы. Алтынсарин атындағы мектеп - лицей» КММ, Қарағанды қ.

КАРПЫКБАЕВ Е. А

«С. Сейфуллин атындағы гимназия» КММ, Қарағанды қ.

ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ ЖЕКЕ ТҰЛҒА ПСИХИКАСЫ МЕН ФИЗИОЛОГИЯЛЫҚ ҚАЛЫПТАСУЫНДАҒЫ РӨЛІ

Кіріспе

Ойын деген менің түсінуімше, көңіл көтеру, жұрттың көзін қуантып, көңілін шаттандыруға ғана емес, ойынныңөзінше бір ерекше мағыналары болған.
М.О.Әуезов.

Қазақ халқы материалдық мұраларға қоса мәдени қазыналарға да аса бай халықтардың бірі. Сондай қомақты дүниелер қатарына ұлт ойындары да жатады. Ұлт ойындарының жалпы қалыптасу кезеңдері-біздің заманымызға дейінгі XII-XV ғасырдағы

Қазақстан жеріндегі көшпелі тайпалардың құрылу дәуірі, өткен ойындардың қай-қайсысы болмасын, қай кезеңде дамымасын, олар тек өндірістік қарым-қатынастың қалыптасуына негізделген. Кезіндегі Өндіріс күштерінің құралына пайдалануға икемделген тас, ағаш, сүйек тағы басқа табиғи заттар осы дәуірдегі қалыптасқан ұлт ойындарына да сол өндіріс құралдарының материалдары қолданылады.

Мәселен, күні бүгінге дейін мәнін жоймаған ұлт ойындар.

Демек, бұл табиғи заттар өндірістік қарым-қатынастың дамуына қандай әсерін тигізсе, ұлт ойындарының қалыптасуына да сондай маңызы болды. Жеке тұлғаның ой-өрісін, психика, физиологиясын қалыптастыруда «Арқан тартыс», «Аударыспақ», «Асық ойындары» деп аталатын ұлттық ойындарының маңызы зор.

Ұлттық ойындар ерлікті, өжеттілікті, батылдықты, шапшаңдықты, ептілікті, тапқырлықты, табандылықты, байсалдылықты тағы басқа мінез – құлықты ерекшеліктерімен бірге күш-қуат молдылығын, білек күшін, дененің сомдалып шығуын қажет етеді.

Сонымен бірге, бұл ойындар әдемілік пен адамгершіліктің жоғары принциптеріне негізделген.

Осы жетістіктерге жету үшін оқушының психикасы мен физиологиялық (сезімдерін жетілдіру) дұрыс қалыптасуын қадағалап әрі дамытып отыру қажет. Оқушының психологиялық танымдық процестерді қалыптастырудағы негізгі тұлға. Әр оқушының психологиясын білу, көп ойлануды нерв жүйесіндегі шыдамдылыққа қажет етеді. Кейбір оқушылар мінез – құлқы ашушаң, жай басар болып келеді. Оқушының негізгі психологиясына мұндай оқушылармен нерв жүйесі бір қалыпта болу үшін, жас ерекшеліктеріне ықпал ету қажет. Ұлттық ойын арқылы оқушының нерв жүйесін бір қалыпта болуын бақылай алады.

Зертеуге арналған ұлттық ойын арқылы, психикасы мен физиологиялық қалыптасуындағы ролі. Сабәк жоспарына ұлттық ойынын кіргізіп отырмын.

Ұлттық ойындардың тізімі:

1. Аударыспақ;
2. Арқан тартыс;
3. Аңшылар;
4. Ақсерек, көксерек;
5. Жаяу көкпар.

Мысалы: Арқан тартыс – ұлттық ойын.

1. Сабәк барысында арқан тартыс ойынына қызығушылығын арттыру;

2. Бір – бірлеп арқан тартыстыру және төрт – төрттен тартыстыру. Екі топқа бөліп тартыстыру. Бір – бірлеп тартыстырғанда оқушының нерв жүйесі бір қалыпта болмайды.

Осы ұлттық ойын түрлерін қолдану арқылы оқушының қабілетін ескере отырып жеке тұлғаның нерв жүйесін, ағзасын шынықтыруда күш қуатын молайтуда, көру қабілетін дәлділікке арттыруда, ой ұшқырлығын дамытудағы ұлттық ойындардағы беретін әсер. «Арқан тартыс» оқушылардың қол бұлшық еттеріне көп әсерін тигізеді.

«Аңшылар» ойыны оқушыларды шапшандылыққа, ұтқырлық сияқты қасиеттерге тәрбиелейді. Осы ойын жеке тұлғаның нерв жүйесін шындауға, өте дәлділікке, мергендікке қалыптастырады, бір – бірінің мінез құлқын танып, өзіне сенімді, адал дос тандауға мүмкіндік береді.

Ал өзара келісуіне байланысты бір-бірінен ұтқан асықтарын алу не беру айтқан сертте тұру, екісөзді болмау қасиеттеріне тәрбиелейді. Сақаны алшы түсіру айла амалды қолдана білуге жаттықтырылды. Ойын барысында асық иіру арқылы бармақтардың бұлшық еттерінің нығаюына әсер етсе, асық тігу, сақамен ату кезінде бүгіліп-жазылып дене бұлшық етінің сомдануына ықпал тигізеді. Асықтарды көздеп, нысанаға дәл тигізу жеке тұлғаны мергендікке тәрбиелейді, әсіресе, қазақ халқында байдың ерке қыздарды өзінің ақыл-парасатына сай жер тандауына оқжетпестің қиясына теңге іліп қағып түсірген ер-азаматтың мергендік ептілігіне сүйенеді, елді сүйсіндіреді. Бұл мергендік бала күніндегі асық атып жаттығуының нәтежесі. Ал ай астында теңге ату-бүгінгі әлемдік арасындағы пневматикалық мылтықтан ату, биатлон шеберлерінен кем емес өнер.

Қажет болған жағдайда спорт құралдары ойынға қатысушылардың барлығына бірдей жетсе, ойын соғұрлым қызықты өтеді. Ойын арасында оқушылардың бір-бірімен қарым-қатынас мәдениетін сақтап, ілтипатпен, сыйластықпен, дөрекілік танытпай, өзара түсіністікпен ойнауын қадағалап, басшылық жасаймын.

Ойындардың қызықты, көңілді өтуі үшін мынадай талапты бұлжытпай орындау керек екенін оқушыларға түсіндіремін. Ойынның ережесін бұзбай, оны әртүрлі вариантпен ойнауға болады. Өзіңнен басқа балаларыңда ойнағысы келетінін есте ұста. Қарсыласыңның күші сенен кем болмасын. Бос ызақорлыққа салынып, жолдастарыңды ренжітіп алма. Ойын бастаушы мен төрешілердің ескертпелерін мүлтіксіз орында. Жеңілгенге күлме, жеңілсең-түңілме.

Қысқасы, жылдың қай мезгілінде де әр түрлі бой ширатар, ой сергітер ойындарды көп ойнасаңдар, денсаулықтарың шынығады, күшті болып өсесіңдер.

Қолға алған жұмыстың тез бітіп, сабақ оқуыңды жеңілдете түседі.

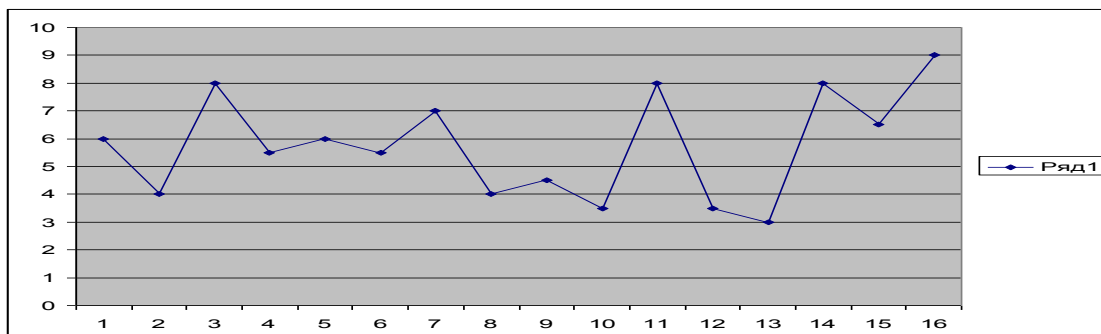
Жеке тұлғаны көп факторлы әдістеме арқылы зерттеу.

Авторы Р.Кэттелл. Он алты жеке тұлғаның факторы.

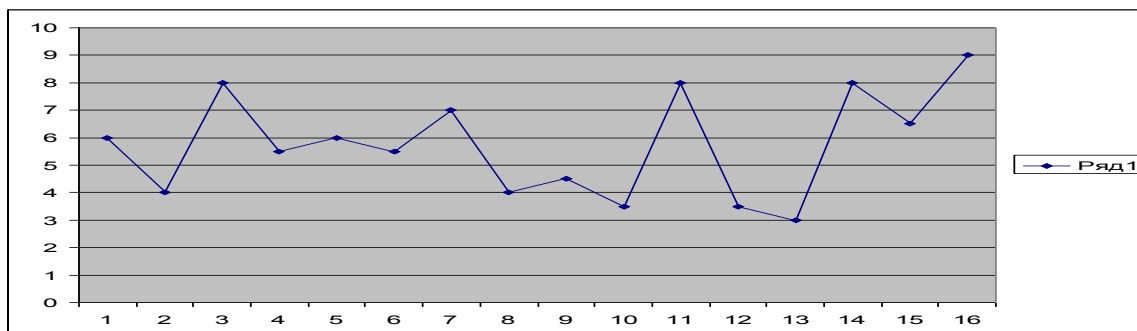
Мақсаты: Бұл әдістеме арқылы көптеген хабарын жеке тұлғаның сипатын және конституциондық факторларын ашу. Факторлардың бірігуі мен және өзара байланыстарын мыналар арқылы анықтайды:

- интеллектуалдың ерекшеліктері В, N, Q1
- Эмоционалды-еріктік ерекшеліктері С, G, I, O, Q3, Q4 факторлары
- өзара қарым-қатынас ерекшеліктері F, H, F, E, Q2, N, L.

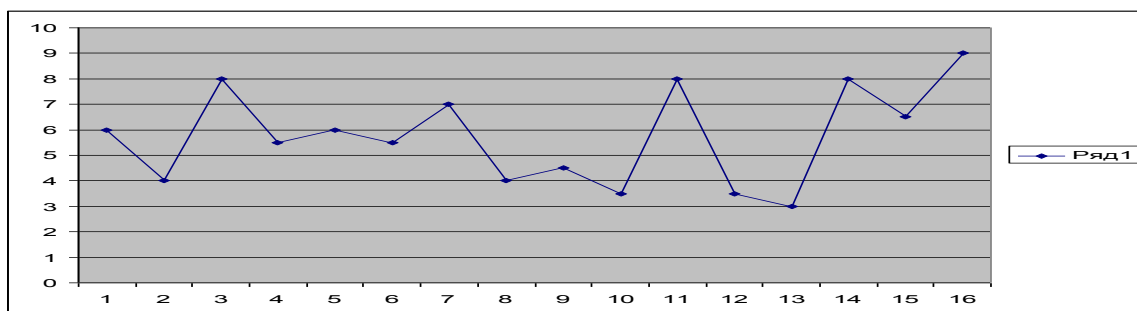
Мағжан Е.

Асылбек Е.

Сырлыбек Е.

Сондықтан, ұлт ойындарының ішіндегі арыдан келе жатқан көнелерінің бірі болып табылады. Ұлттық ойыны баланың жастайынан нерв жүйелерін шындап, олардың дәлдікке, ұстамдылыққа, байсалдылыққа тәрбиелейді. Мұндай қасиеті болмаса адамдар шыдамдылық, төзімділік те болмайды. Ондай қасиеттері болмаса адам ойында да, өмірде де көздеген мақсатына шыға бермейді. Сондықтан жеке тұлғаның психо – физиологиялық қалыптастырудағы ұлттық ойындардың рөлі зор, яғни нерв жүйесін қалыптастырады, денені шымырлатып мүсіндеуге ықпалын тигізеді, логикалық ойлау қабілетін арттырады, мергендікке тәрбиелеп, түр – түсті ажырата білуге жетелейді. Менің осы ұлттық ойындарды дене тәрбиесі сабағына енгізсе деген ұсынысым бар.

Егер ұлттық ойындар дене тәрбие сабағына нақты енгізілетін болса, онда мектеп оқушыларының ұлттық ойындарға, ата-баба дәстүрлеріне деген сүйіспеншіліктері, құрметтері біршама артқан болар еді деген сенімдемін.

Жеке тұлғаның психо – физиологиялық қалыптасуы

Әдебиеттер:

1. Төтенаев Б. «Ұзақтың ұлттық ойындары», Алматы, Қайнар 1994ж.
2. «Дене шынықтыру дегенге...» Білім және еңбек 1974ж.
3. «Дене тәрбиесі сабағында ұлттық ойындарын оқыту методикасы», Алматы 1979ж.

4. Р.Римсая, С.Римский, «Практическая психология в тестах», Москва АСТ Пресс 1997ж
5. Б.Төтенбаев . «Қазақтың ұлттық ойындары».
6. «Зерде».№10. Қазақтың ұлттық ойындары – шетел ғалымдарының көзімен.
7. «Білім және еңбек». 1979ж №4. Халықтың рухани дәстүрі.
8. «Білім және еңбек». 1977ж. №8. Ұлт ойындары
9. Қазақ совет энциклопедиясы. Ұлт ойындары. 2,3,5 – 10 томдары.
10. «Бастауыш мектеп». 1978ж. №5,6.
11. «Білім және еңбек». «Бес тарих» сыры.1986ж. №6.
12. «Пионер». Ұлт ойындары. 1986ж. №2.
13. Т.Айтбаев. Адам организмінің қызметі. Алматы, «Қазақстан» .1983ж.
14. М.Болғанбаев. Қазақтың ұлттық спорт түрлері. Алматы, «Қайнар» 1985ж.

АБИЛЬДИНА М.К

Қарағанды қ. С.Саттаров атындағы мектеп-лицейі

МЕКТЕПТЕГІ БІЛІМ БЕРУДЕ ЦИФРЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚ ПЕН ЖАЛПЫАДАМЗАТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ИНТЕГРАЦИЯЛАУ

Қазіргі әлемде технологияның қарқынды дамуы мен жаһандану салдарынан білім беру ортасы елеулі өзгерістерге ұшырауда. Бұл факторлар өскелең ұрпақты оқыту мен тәрбиелеу процесіне жаңа міндеттер енгізеді. Бір жағынан, ақпаратқа қол жеткізу дерлік шексіз болды, бұл оқу мен өзін-өзі дамытудың бірегей мүмкіндіктерін ашады. Екінші жағынан, дәл осы жағдай ақпараттың шамадан тыс жүктелуімен, жалған ақпаратпен және киберқауіпсіздікпен байланысты тәуекелдерді тудырады.

Осы тұрғыда оқушыларды заманауи ақпараттық қоғамда өмірге дайындаудың қажетті шарты ретінде цифрлық сауаттылықты білім беру үдерісіне енгізу бірінші орынға шығады. Цифрлық сауаттылық тек технологияны пайдалана білумен шектелмейді; сонымен қатар цифрлық әлемде ақпараттың қалай жасалатынын, өңделетінін және таратылатынын түсінуді, сондай-ақ сыни ойлауды және желіде қауіпсіздік дағдыларын дамытуды қамтиды.

Дегенмен, техникалық дағдылар мен дағдылар тиынның бір жағы ғана. Технологияны тиімді пайдалану құрмет, эмпатия, жауапкершілік және азаматтық белсенділік сияқты жалпы адамзаттық құндылықтарды дамытумен қатар жүруі керек екенін түсіну маңызды. Бұл әсіресе Интернет белсенді қарым-қатынас, жұмыс және демалыс орнына айналған жағдайда дұрыс. Цифрлық сауаттылықты жалпы адамзаттық құндылықтармен біріктіру оқушыларға цифрлық дәуірде табысты өмір сүру мен жұмыс істеу үшін тұрақты негізді дамытуға көмектеседі және виртуалды кеңістікте өзіне және басқаларға деген құрметті және жауапты көзқарасты дамытуға ықпал етеді.

Бұл мақаланың мақсаты – цифрлық сауаттылық пен адами құндылықтарды мектептегі білім беруге ықпалдастырудың мүмкіндіктері мен әдістерін зерттеу. Біз мұғалімдердің білім беру технологиясын оқушылардың техникалық дағдыларын дамыту үшін ғана емес, сонымен қатар олардың қазіргі әлемдегі жалпыадамзаттық құндылықтардың маңыздылығын терең түсінуін дамыту үшін қалай пайдалана алатынын анықтауға тырысамыз. Мақаланың міндеттеріне қолданыстағы тәсілдер мен тәжірибелерді талдау, кіріктірілген білім беру бағдарламаларын құру бойынша ұсыныстар әзірлеу және мектеп тәжірибесіне енгізуге болатын нақты әдістер мен жобаларды ұсыну кіреді [1].

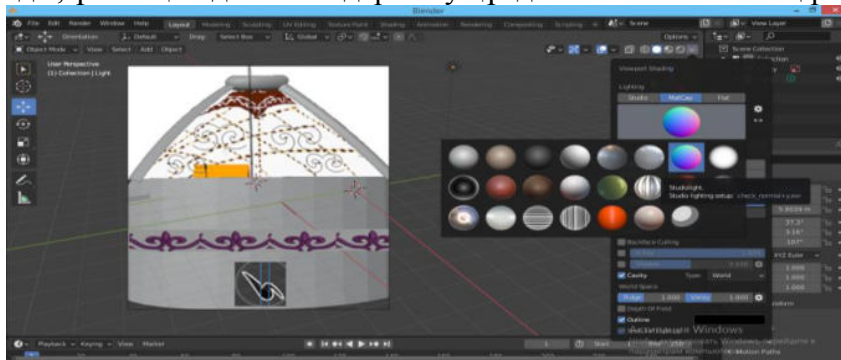
Технология күнделікті өміріміздің ажырамас бөлігіне айналып жатқан заманда цифрлық сауаттылық пен оның білім беру үдерісі үшін маңызын түсіну ерекше маңызға ие. Цифрлық сауаттылық тек интернетті немесе компьютерлік бағдарламаларды пайдалана білу емес. Бұл цифрлық технологиялармен тиімді, сыни және қауіпсіз өзара әрекеттесу үшін қажетті білім мен дағдыларды қамтитын жан-жақты тұжырымдама. Цифрлық сауаттылықтың негізгі құрамдастарына ақпараттық сауаттылық жатады, яғни. цифрлық

түрдегі ақпаратты табу, бағалау және пайдалану мүмкіндігі; медиаконтентті талдауға және жасауға мүмкіндік беретін медиа сауаттылық; және технологиялық сауаттылық немесе цифрлық құралдар мен ресурстарды тиімді пайдалану мүмкіндігі.

Осы дағдыларды дамыта отырып, қазіргі білім берудегі жалпыадамзаттық құндылықтардың ролін атап өту маңызды. Бұл құндылықтарға құрмет, адалдық, жауапкершілік, эмпатия және ынтымақтастық кіреді. Олардың оқу-тәрбие процесіне кірігуі тек білімді ғана емес, сонымен бірге сыни тұрғыдан ойлауға және қоғам мүддесі үшін әрекет етуге қабілетті адамгершілігі мол жеке тұлғаны қалыптастыруға ықпал етеді.

Білім берудегі цифрлық сауаттылық пен жалпыадамзаттық құндылықтардың өзара әрекеттестігінің мысалдары алуан түрлі. Мысалы, ақпараттық сауаттылыққа оқыту кезінде мұғалімдер дереккөздерді сыни тұрғыдан бағалаудың маңыздылығын айта алады, бұл оқушылардың ақиқатқа деген құрметі мен ақпаратты іздеуде адалдықты дамытады. Сандық мазмұнды құру жобалары, өз кезегінде, эмпатия мен әртүрлілікті құрметтеуге ықпал ететін әлеуметтік әділеттілік немесе мәдениетаралық тақырыптар бойынша тапсырмаларды қамтуы мүмкін.

Екінші тарауға көшсек, цифрлық сауаттылықты білім беру үдерісіне енгізу білім беру платформалары мен ресурстарын белсенді пайдалануды талап ететінін атап өткен жөн. Бұл құралдар интерактивті және практикалық оқыту арқылы оқушылардың цифрлық дағдыларын дамытуға бірегей мүмкіндіктер береді. Мысалы, Scratch, Blender немесе Code.org сияқты бағдарламалау платформалары оқушыларға кодтау негіздерін оқып қана қоймай, сонымен қатар әлеуметтік әсер ететін жобалармен жұмыс істеуге мүмкіндік береді, сол арқылы техникалық дағдыларды адами құндылықтарды дамытумен біріктіреді [2]. 6-сынып оқушыларына Scratch, Blender немесе Code.org сияқты бағдарламасы арқылы қазақтың ежелден келе жатқан құндылығы-Киіз үйді салғызу. Салғызу барысында киіз үй бөліктерімен танысады, ұлттық мәдениетті дәріптеу құндылығын бойына сіңіреді.(1 сурет)

1-сурет

«Цифрлық із» жобасы цифрлық сауаттылықты және жауапты желідегі мінез-құлықты дамытуға бағытталған оқу жобасының тамаша үлгісі болып табылады. Оқушылар олар туралы қандай ақпарат желіде қалғанын зерттейді, құпиялылық пен қауіпсіздік мәселелерін талқылайды және олардың цифрлық ізі олардың болашағына қалай әсер ететінін зерттейді. Мұндай жоба оқушыларға жеке ақпаратты қорғаудың маңыздылығын үйретіп қана қоймайды, сонымен қатар олардың цифрлық кеңістіктегі жауапкершілігі мен өзіндік санасын дамытады.

Интернет этикасы және қауіпсіздігі тақырыбы бойынша вебквесттерді әзірлеу цифрлық сауаттылық пен адами құндылықтарды біріктіруге одан әрі ықпал етеді. Бұл квесттер оқушыларға қауіпсіз желідегі мінез-құлықтың әртүрлі аспектілерін зерттеу үшін топта жұмыс істеуге мүмкіндік береді, бұл ынтымақтастық және топтық жұмыс дағдыларын дамытады және олардың желідегі этикалық мінез-құлықтың маңыздылығы туралы хабардарлығын арттырады. 5-11-сынып оқушылары Joyteka платформасы арқылы вебквест тапсырмасынан өту арқылы «Ұлттық мүдде» құндылығы негізінде Қауіпсіздікті қамтамасыз етуге дайын болу тармақшасын бойларына дарытады. Сонымен қатар, тапсырманы орындау

барысында «Талап» құндылығының Технологиялық және цифрлық дағдыларды ілгерілету тармағы қамтылады. <https://joyteka.com/100591902>

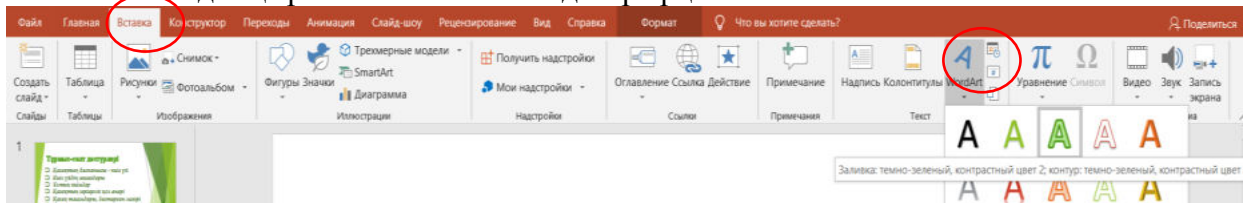
Цифрлық технологиялар өмірдің барлық саласына еніп жатқан заманауи әлемде білім беру оқушылардың бойында білім мен дағдыларды ғана емес, сонымен қатар жалпы адамзаттық құндылықтарды дамытуда шешуші рөл атқарады. Информатика пәні цифрлық ортада өзіне және басқаларға құрметпен және жауапкершілікпен қарауға негіз жасай отырып, осы құндылықтарды оқу үдерісіне енгізудің бірегей мүмкіндіктерін береді.

Жұмыстың бір бағыты оқушыларға «Цифрлық құрмет» тақырыбында презентациялар немесе бейнероликтер жасау болуы мүмкін. Бұл әрекет оқушыларға желідегі қарым-қатынастағы сыйластықтың маңыздылығын түсінуге, әлеуметтік желілерде сыйластық қарым-қатынас принциптерін талқылауға және цифрлық мінез-құлық тұлғааралық қарым-қатынасқа қалай әсер ететінін түсінуге көмектеседі. Осы жобалармен жұмыс істей отырып, оқушылар цифрлық сауаттылық дағдыларын дамыта отырып, өз ойларын шығармашылықпен көрсетуге үйренеді.

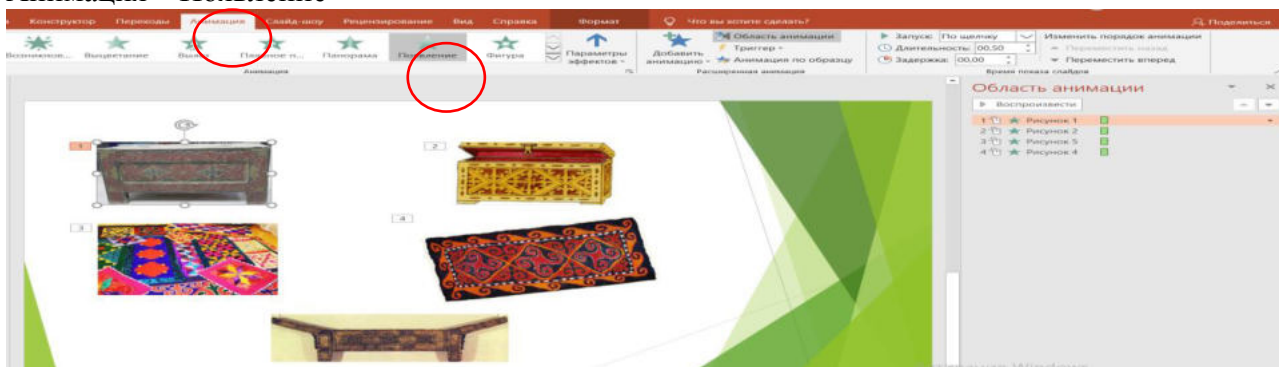
Microsoft PowerPoint бағдарламасымен танысуды жалғастыруды тапсырмасы. Тапсырманы орындау барысында «Ұлттық мүдде» құндылығының Ұлттық мәдениетті дәріптеу тармақшасы жүзеге асырылады. «Талап» құндылығының Технологиялық және цифрлық дағдыларды ілгерілету тармағы қамтылады. Жұмыстың мақсаты: жаңа слайдтар жасауды үйрену, слайдтарды белгілеу мен безендіруді қолдану, анимация эффекттерін қолдануды үйрену

1. PowerPoint бағдарламасын іске қос
2. Презентацияны «Киіз үйдің жиғаздары» деп атау беріп сақта
3. Төменгі команданы орында: **Макет – Пустой слайд**

4. Слайд тақырыбын келесі командалар арқылы жаз **Вставка – WordArt**

5. Киіз үй жиғаздарын ретімен орналастырып атауларын жаз.
6. Осы берілген суреттерге анимациялар қой. Ол үшін төмендегі команданы орында: **Анимация – Появление**

7. Әр суретке анимация беріп, атауын жаз
8. Жұмысында сақта.

Цифрлық этиканың өзекті мәселелері бойынша онлайн пікірталастарды ұйымдастыру оқушыларға сыни ойлау мен дәлелді сөйлеу дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Мұндай пікірталас оқушылардың басқаларды тыңдау және өз көзқарасын білдіру қабілетін дамытуға көмектеседі, сонымен қатар олар өз пікірінен өзгеше болса да, әңгімелесушілердің пікірін құрметтеуге үйретеді. Бұл азаматтықты және диалог жүргізу қабілетін дамыту үшін маңызды.

Білім беру үдерісіне цифрлық сауаттылық пен этиканы дамытуға бағытталған халықаралық бағдарламалар мен бастамаларды біріктіру оқушыларға әлемдік стандарттар мен тәжірибелермен танысуға мүмкіндік береді. Мұндай өзара әрекеттестік информатика саласындағы білім деңгейін арттыруға ғана емес, сонымен қатар оқушыларда мәдениетаралық айырмашылықтарды түсіну мен құрметтеуді дамытуға ықпал етеді [3].

Қазақстандағы және басқа елдердегі мектептердегі табысты тәжірибелердің мысалдары табыстың негізгі факторларының бірі оқушылардың оқу үдерісіне белсенді қатысуы, алған білімдерін тәжірибеде қолдану және өзекті мәселелерді талқылау мүмкіндігі екендігін көрсетеді. Мысалы, әлеуметтік мәселелерді шешуге арналған қосымшаларды әзірлейтін жобалар оқушыларға өздерінің техникалық дағдыларын қоғамға пайда келтіру үшін қолдануға мүмкіндік береді, осылайша информатиканы оқытуды әлеуметтік жауапкершілік пен эмпатияны дамытумен біріктіреді.

Талқылауымыздың қорытынды бөлімінде біз цифрлық сауаттылық пен адами құндылықтарды мектептегі білім беру жүйесіне енгізудің маңыздылығы туралы зерттеулерді қорытындылаймыз, сонымен қатар осы саланы одан әрі дамыту перспективаларын қарастырамыз. Заманауи білім беру технологияның қарқынды дамуына және әлеуметтік өмірдегі өзгерістерге байланысты көптеген қиындықтарға тап болады. Мұндай жағдайларда білім беру жүйесінің міндеті оқушыларға цифрлық әлемде табысты өмір сүру үшін қажетті білім мен дағдыларды беру ғана емес, сонымен қатар олардың үйлесімді дамуының негізінде жатқан жалпыадамзаттық құндылықтарды терең түсінуге баулу болып табылады. жеке тұлғаның.

Цифрлық сауаттылық пен адами құндылықтарды білім беру үдерісіне енгізу өскелең ұрпақты қазіргі қоғамдағы өмірге дайындауға үлкен мүмкіндіктер ашады. Бұл оқушыларға цифрлық құралдар мен технологияларды меңгеріп қана қоймай, ақпаратты сыни тұрғыдан бағалауды үйренуге, интернеттегі өз мінез-құлқына жауапкершілікпен қарауға, басқаларға деген құрметпен қарауға мүмкіндік береді [4].

Цифрлық сауаттылық пен адами құндылықтарды біріктіруге бағытталған педагогикалық стратегиялар мен әдістемелерді әзірлеу мұғалімдер, мектеп әкімшілері және оқу бағдарламаларын әзірлеушілер үшін басымдыққа айналуға. Бұл жұмыста инновациялық тәсілдер мен цифрлық технологияларды өз алдына мақсат ретінде емес, білім беру және білім беру мақсаттарына жету құралы ретінде пайдалану маңызды. Негізгі аспект – оқушының жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып, оның жан-жақты дамуына ықпал ететін оқу ортасын құру.

Информатика саласында терең білім алып қана қоймай, жалпы адамзаттық құндылықтарды бойына сіңірудің психологиялық-педагогикалық аспектілерін түсінуі тиіс педагог кадрларды даярлауға ерекше назар аудару қажет. Осы бағыттағы педагогтардың біліктілігін арттыру біліктілігін арттыруды, шеберлік сабақтары мен семинарларға қатысуды, сондай-ақ әртүрлі елдердегі әріптестермен тәжірибе алмасуды қамтуы мүмкін.

Қорытындылай келе, цифрлық сауаттылық пен адами құндылықтарды мектептегі білім беру жүйесіне енгізу жастарды қазіргі әлемдегі өмірге дайындаудың жаңа көзқарастарын ашады. Бұл саланың даму әлеуеті зор және мұғалімдердің, ата-аналардың, білім беру мекемелерінің және бүкіл қоғамның бірлескен күш-жігерін қажет етеді. Осындай ынтымақтастық арқылы ғана тез өзгертін әлемде белсенді және шығармашылық әрекетке дайын білімді, жауапты және үйлесімді дамыған тұлғаны қалыптастыру мақсатына қол жеткізуге болады.

Әдебиет:

1. Иванов И.И. Цифровая грамотность как фундамент современного образования: Монография. – М.: Образование и Информатика, 2023. – 156 с.

2. Петрова С.С., Сидоров А.А. Интеграция общечеловеческих ценностей в процесс обучения информатике в школе // Вестник педагогических инноваций. – 2023. – №4. – С. 45-52.

3. Белова И.И., Романов П.П. Цифровое образование: опыт, проблемы и перспективы: монография. – Новосибирск: Наука и Образование, 2022. – 202 с.

4. Михайлова Е.Е. Развитие критического мышления через цифровую грамотность. – СПб.: Балтийская научная книга, 2023. – 198 с.

АБИЛЬДИНОВА С. К., АМАНДЫКОВА С.А.

Балқаш қ., әл-Фараби атындағы ЖББМ

ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ ПӘНІНДЕ ҚҰНДЫЛЫҚҚА НЕГІЗДЕЛГЕН БІЛІМ БЕРУ

Бастауыш мектепте құндылыққа негізделген білім беру оқушыларға оқу пәндері арқылы әлеуметтік және адамгершілік құндылықтарды дамытуға мүмкіндік береді. Бұл оларға этика, әділдік, төзімділік және басқа да негізгі құндылықтардың маңыздылығын түсінуге мүмкіндік береді.

Құндылыққа негізделген білім берудің мақсаттары мен міндеттері:

- Құндылық сенімдерін қалыптастыру-оқушылардың адалдық, мейірімділік және сыйластық сияқты негізгі құндылықтар туралы түсініктерін дамыту.
- Әлеуметтік дағдыларды дамыту-топтық жұмыс, эмпатия және жанжалдарды шешу дағдыларын қалыптастыру.
- Өзіндік тұлғаны нығайту-балаларға өздерінің бірегейлігін және басқалардың бірегейлігін түсінуге және құрметтеуге баулу.

Құндылыққа негізделген білім беру принциптері:

- Жүйелілік-құндылықтарды тек этика мен моральға байланысты пәндерде ғана емес, оқу-тәрбие процесінің әртүрлі аспектілері арқылы жүзеге асыру.
- Интеграция-құндылықтарды оқу пәндерімен байланыстыру, олардың күнделікті өмірдегі өзектілігін ашу,
- Атастыру-диалогтар, миға шабуыл және білім беру жобалары арқылы құндылықтарды белсенді және практикалық үйренуге қолдау көрсету.

Құндылыққа негізделген білім берудің негізгі компоненттері:

- Құндылықтардың маңыздылығын көрсету үшін жағдайлық зерттеулерді, әңгімелерді және эвристиканы біріктіруде мысалдар қолдану.
- Әділдік пен толеранттылық құндылықтарының күнделікті өмірде қалай қолданылатынын түсіну үшін пікірталас пен рефлексия жүргізіңіз.
- Құндылықтарды кеңірек контексте көрсету үшін әртүрлі пәндерді қамтитын оқу жобаларын ұйымдастыру.

Құндылыққа негізделген білім беруді жүзеге асырудың әдістері мен тәсілдері:

- Сабақ элементтеріне интеграция-оқу құндылықтарын олардың нақты өзектілігін көрсету үшін оқу пәндеріне енгізу.
- Құндылықтарды үйрету үшін рөлдік ойын және топтық есептерді шешу сияқты белсенді әдістерді қолдану.
- Оқушыларға құндылықтарды күнделікті өмірлік жағдайларға ауыстыруға көмектесетін практикалық сценарийлерді әзірлеу.

Жоғарыда аталған мақсат міндеттерге қол жеткізу үшін бастауыштың әр пәндерінде құндылықтарды түсінуге, нығайтуға, өмірде қолдануға бағытталған оқу әректі болу керек. Құндылыққа бағытталған білім беруде 3 сыныптың әдебиеттік оқу пәнінде берілген «Райымбек бастауы» мәтінін үлгі ретінде ұсынамыз.

Сабақтың басында оқушылардың мейірімділік және сыйластық сезімдерін қалыптастыру мақсатында «Біз қандаймыз?» ойыны арқылы топтар бірін бірі мадақтаудан бастайды. Топтарды «Пазл» әдісімен тақырыпқа сай батырдың бес қару атауымен бөліп аламыз. Бөлінген топ (айбалта, найза, қылыш, шоқпар) тарихи мұра туралы мәлімет береді.

Сабактың ортасы: Оқушылардың сөздік қорын дамыту мақсатында «Бастау» сөзіне түсініктеме береміз.

Көш бастау қиын емес- қонатын жерде су болса. (Көш бастау деп-көшті, жерде сол аймақты білетін, орта жастағы азамат қана бастап жүретін болған.)

Қол бастау қиын емес- шабатын жерде жау болса. (Қол бастау –арнайы қол басшы ғана алдында жүрген.)

Шаршы топта сөз бастау қиын- шешімін таппас дау бар. (Сөз бастау деп-шаршы топтың алдында сөздің қадірін білетін адал, сөзді жоғары қоятын адам ғана сөйлеген.)

Бастау- жер асты суларының жер бетіне шығатын су көзі.

(Ал суға қатысты айтсақ бастау бұлақ көзі, жер асты суының жер бетіне шығатын жері.)

Мақал-мәтел: Бұлақ көрсең-көзін аш.

Мәтінмен жұмыс:

Бұлақ неге Райымбек бастауы деп аталды?

Райымбек кім?

Топпен жұмыс:

1-топ. Райымбек батыр су көзі бар екенін неден аңғарды?

2-топ. Райымбек батырды сипатта. Іс-әрекетіне баға бер.

3-топ. Суреттегі көрініс мәтіннің қай бөлігіне сай келеді? Дәлелде.

4-топ. «Бұлақ көрсең- көзін аш» мақалдың мағынасын түсіндір

Осы сабақтан оқушының бойында қандай жалпы адамзаттық құндылық қалыптасады?

- ✓ Райымбек батырдың тұлғасына қарап шешім қабылдай білу және жауапкершілікті сезіну, патриотизм, аңғарғыштық, байқағыштық, шыдамдылық, жол бастау, қол бастау сияқты қасиеттерден үлгі алады.
- ✓ Мәтіннен алған ақпаратты есте сақтай отырып өмірде бұлақтың қандай жерде болатынын болжай алады. (*Ат қадалған жердің шөбі басқа жердің шөбіндей емес, бояуы қанық, қою жасыл, тым балдыр.*)
- ✓ Жаратылыстанудан алған біліміне сүйене отырып, бұлақ суының қасиетін, емдік қасиетін айтады, бұлақ суын ластамауға, бұлақ маңайын таза ұстауға кеңес береді. «Бұлақ көрсең көзін аш» деген мақалды түсінеді.
- ✓ Райымбек батырдың сырт келбетіне, қару жарағына, батырдың аты Көкойнаққа қарай отырып, тарихымызды, ұлттық мәдениетімізді біледі, құрметтейді, дәріптейді. (ер қаруы-бес қару, ат-әбзелдері, батырдың киімі)
- ✓ Топтық әдісті қолдану бастауыш сынып оқушыларының бойында жалпыадамзаттық құндылықтарды кеңінен дамытуға жол ашады: білгенін жасырмай айтуға, достық қарым-қатынасты нығайтуға, бір-біріне зиян, яғни кедергі келтірмеуге, тәртіпті болуға, зияткерлік дағдыларының, өзге адамдардың жан дүниесін түсіну мен жай-күйін ұғыну қабілетін қалыптастырады.

Оқушылар үшін құндылыққа негізделген білім берудің артықшылықтары:

- ✓ Эмоциялық интеллектті жетілдіру.
- ✓ Әлеуметтік және тұлға аралық қарым-қатынас дағдыларын дамыту.
- ✓ Толеранттылық пен басқаларға құрметпен қарауды қалыптастыру.
- ✓ Көшбасшылық қасиеттерді және өзін-өзі тануды дамыту.
- ✓ Қақтығыстарды шешу және шешім қабылдау қабілеті жақсарады.
- ✓ Саналы азаматтық ұстанымды қалыптастыру.

Қорыта келгенде, сананы нығайтады, эмпатияны дамытады, азаматтыққа дайындайды.

Сананы нығайту	Эмпатияны дамыту	Азаматтыққа дайындық
• құндылыққа негізделген білім беру оқушылардың санасы мен жауапкершілігін арттырады	• оқушылардың басқа адамдардың сезімдері мен тәжірибесін қабылдау және түсіну қабілетін қолдау	• құндылыққа негізделген білім беру оқушылардың азаматтық және әлеуметтік көшбасшылық қасиеттерін дамытуға ықпал етеді.

Әдебиет:

1. Қазақстан Республикасының оқу-ағарту министрлігі. Біртұтас тәрбие бағдарламасы. Астана, 2023ж.
2. Б.Т.Қабатай, Ү.К.Зейнетоллина, В.А.Қалиева. Әдебиеттік оқу, 2-бөлім. Алматы «Атамұра» 2018ж.
3. «XXI ғасыр мектебі» республикалық ғылыми-әдістемелік журналы. №5-6, 2022жыл 5бет

АБИШЕВА Б.К.

ТУРГАМБАЕВА А.С.

Специальная школа – интернат №8

ОБОБЩЕНИЕ ОПЫТА РАБОТЫ ПО СОЦИАЛИЗАЦИИ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ ИНТЕЛЛЕКТА В ПРОЦЕССЕ УЧЕБНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ В УСЛОВИЯХ ШКОЛЫ – ИНТЕРНАТ

Стремительное социальное развитие нашей страны ставит новые задачи перед всем образовательным процессом. Цивилизационная парадигма всех стран, показывает нам, что основной задачей современного общества является формирование «нового человека». И в современных реалиях «новый человек» должен быть не только образованным, но и социально адаптированным.

И для детей с ограниченными возможностями именно социализация и интеграция в общество является проблемой, решение которой стоит на первом месте, как для родителей, так и для педагогов. Данная проблема неизбежно предполагает необходимость значительных преобразований в национальных системах образования, изменение ориентации целей образования, обозначение иных образовательных результатов и образовательных эффектов. Примером таких преобразований является стремительное вхождение и закрепление практики инклюзивного образования.

Инклюзивное образование, законодательно и нормативно закрепленное в зарубежной образовательной практике, в том числе и в законе Республики Казахстан «Об образовании», целенаправленно и уверенно входит в наше общество. В отличие от специального образования, инклюзия, как образование «для всех», особенно сильно затрагивает современный социум. В таком формате образования, дети с особенностями психофизического развития становятся субъектами социальной и образовательной интеграции во всех учреждениях образования. В каком – то смысле, преграды между специальным и традиционным образовательным процессом начинают рушиться. И инклюзивное образование, как мост прокладывает путь ребенку с психофизическими нарушениями в здоровое общество. В связи с этим появляются новые задачи в вопросах интеграции, адаптации и социализации таких детей. Данные изменения приводят к новым потребностям не только самих учащихся, но и весь образовательный коллектив и особенно педагогов. В связи с этим мы предполагаем, что обмен и обобщение опыта между представителями специального образования и учителями общеобразовательных школ является одним из приоритетных направлений для успешной социализации подрастающего поколения.

Социализация - означает вхождение ребенка в «поток» социальной жизни, в культуру. Она предполагает выработку (совместно с взрослыми и сверстниками) собственного социального опыта, ценностных ориентаций, своего стиля жизни. В современном мире проблема социального развития подрастающего поколения становится одной из актуальных. Родители и педагоги все чаще обеспокоены тем, что нужно помогать ребенку, чтобы ребенок, оказавшийся на пороге этого мира, стал уверенным в своих силах, счастливым, умным, добродушным и успешным.

Образовательный процесс и воспитание в «Специальной школе – интернат №8» представляет собой систему целенаправленных и специально организованных воздействий на мотивационно-ценностную систему личности ребенка с нарушением интеллекта и является одним из главных путей обеспечения должных условий для нормальной социализации детей. В образовательном процессе и воспитании детей с нарушением интеллекта мы ставим своей целью воспитание субъекта социализации: человека, который способен самоопределяться в культуре, занимать самостоятельную и активную позицию в стремительно обновляющихся социальных условиях. В каждом конкретном моменте воспитания личный опыт ребенка приходит во взаимодействие с тем «образом мира», который складывается у него под влиянием свободного социума.

В своей работе мы часто обращаемся к ученикам с вопросами о главных жизненных ценностях, и оказывается, что их социальный опыт уже содержит ценностные ориентации в области прав человека и законов общежития, они имеют, пусть свое, детское, представление о смысле жизни, о счастье, о добре и зле, о справедливости, о Родине, о значении денег и собственности. По нашему мнению, такие познания ребенка с нарушениями интеллекта необходимо укреплять и развивать. Ведь современные педагоги и психологи рассматривают период школьного обучения как один из важнейших этапов жизни, считают возможным и необходимым сформировать у учащихся в ходе учебного взаимодействия определенный социальный опыт, дать им знания и умения, необходимые для успешной социальной адаптации в обществе.

Одним из основных педагогических условий для социализации детей выступает организация среды учебного взаимодействия в нашем образовательном учреждении, которая обеспечивает чувство психологической защищенности, атмосферу эмоционального комфорта, помогает формированию личности, обеспечивает возможность общения и совместной деятельности детей и взрослых, двигательной активности детей, а также возможностей для выбора различных материалов, способов и участников в совместной деятельности и общении.

Грамотно созданный процесс учебного взаимодействия вызывает у детей чувство радости, эмоционально положительное отношение к образовательному учреждению, а также желание посещать его, обогащает новыми впечатлениями и знаниями, побуждает к активной творческой деятельности, способствует интеллектуальному развитию. (Пример: в кабинете создаются зоны общения с любимыми игрушками и друзьями, которые включают: яркие игровые атрибуты, сюжетно-ролевые игрушки, как для мальчиков, так и для девочек для формирования принятых эталонов мужественности и женственности). Открытый, доступный и привлекательный для детей процесс учебного взаимодействия, где зарождается основа для сотрудничества, взаимоотношений, бережного отношения друг к другу.

Социализация школьников с нарушениями интеллекта в процессе учебного взаимодействия происходит, главным образом, через игру. Именно поэтому необходимо иметь новые и усовершенствованные или существующие методики развития, чтобы подавать информацию в простой, доступной, игровой форме, которая будет интересна детям. Для этого мы применяем различные виды игр:

- Ритмические: связаны с ритмичным проговариванием слов и выполнением движений в заданном ритме, а также с восприятием и передачей ритма.
- Дидактические: направлены на соблюдение определенных правил и умении детей договариваться о них.
- Коммуникативные: включают обмен высказываниями, установление вербальных контактов.
- Ситуативно-ролевые, сюжетно-ролевые: направлены на разыгрывание детьми коммуникативных ситуаций в ролях.
- Творческие: подразумевают самостоятельное развитие детьми игровых действий в рамках заданной темы).
- Игры-инсценировки: включают проигрывание детьми проблемной ситуации).

- Игры-дискуссии: (совместное обсуждение проблемы в игровой ситуации).

В процессе игры наши учащиеся с нарушениями интеллекта усваивают различные социальные роли, нормы и правила поведения в обществе. Они проигрывают схемы, функции тех ролей, которые пригодятся им во взрослой жизни. Причем они осваивают даже те социальные роли, которые могут и не пригодиться в дальнейшем. Социализация детей осуществляется не только через игру, но и через разнообразную детскую деятельность: коммуникативную, познавательную, исследовательскую, проектную, где происходят активное взаимодействие и совмещение разных представлений, отношений, формируется поведение социальной и индивидуальной направленности ребенка, приобретается социально-индивидуальный опыт. В качестве примера можно привести традиционные педагогические приемы:

- минутки общения: интересные коммуникативные игры, включающие обмен действиями, высказываниями, цель которых помочь детям снять эмоциональное напряжение после занятия, поддерживать атмосферу доброжелательности и радости.

- дружеские посиделки: беседы в конце занятий (10 минутные переменки), цель - закрепить позитивные переживания детей, полученные в течение занятий, развить способность к рефлексии, способность радоваться успехам своим и групповым.

- групповые и индивидуальные ритуалы: традиционные минутки приветствия, прощания, закрепления позитивных моментов, поздравления с праздниками и т.д. Создают ощущения общности, безопасности, поддержки, способствуют более открытому выражению чувств и эмоций.

- общие групповые дела: это создание коллективных творческих работ, музыкальных номеров на определенные темы, отражающих события и общие интересы в детском коллективе и др. В эту деятельность могут включаться и родители.

В «Специальной школе – интернат №8» позиция педагога состоит в уважении к личности ребенка, создании благоприятных условий для раскрытия и развития его способностей, через создание помогающих, конструктивных отношений. Такой тип общения характеризуется со стороны педагога искренностью чувств, теплым принятием и высокой оценкой другого человека, способностью видеть его мир и его самого, как их видит ребенок. В процессе деятельности у детей часто возникают ситуации, которые требуют особой психологической поддержки. Наравне с положительной поддержкой возможна и необходима поддержка, которая ориентирует детей на переосмысление и переживание негативно возникающих ситуаций, неудач. В связи с этим мы, как педагоги используем правила и договоренности, которые способствуют созданию комфортного психологического климата в детско-взрослой среде. (Пример: взрослый-педагог, как «друг» показывает игровые действия, способы для совместных детских игр, общения и для преодоления неблагоприятных ситуаций в общении со сверстниками; используя при этом считалки, поговорки, дразнилки и т.д.).

Обобщая опыт и делаясь опытом с педагогами инклюзивного образования, мы, как педагоги специального образования хотим подчеркнуть, что специфика детей с нарушениями интеллекта заключается в том, что их социальное развитие идет под воздействием и при содействии взрослых, будь то родители или педагоги, в процессе учебного взаимодействия. И мы должны помочь данной категории детей открыть перед ними мир, показать интересное и многогранное будущее.

Литература:

1. М.И. Лукьянова. Личностно ориентированный урок: конструирование и диагностика: учебно-методическое пособие. Москва. 2006 г.
2. Шипицына Л. М. «Необучаемый» ребенок в семье и обществе. Социализация детей с нарушением интеллекта. - 2-е изд., перераб. и дополн. - СПб. 2005.
3. В. В. Хитрюк, Е. И. Пономарёва. Основы инклюзивного образования. Барановичи. 2014г.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ДАМУЫНДАҒЫ ТЕАТРДЫҢ РӨЛІ

Баланың жеке басының рухани-адамгершілік дамуы қазіргі білім берудің басым бағыттарының бірі болып табылады. Қазіргі білім жүйесі оқушыны тұлға ретінде тәрбиелеуге баса назар аударады. Сондықтан мұғалімдердің баланың бойында тұлғалық және адами құндылықтарды қалыптастыра білуі өте маңызды. Бұл педагог мамандардан жоғары кәсібилікті талап ететіні сөзсіз. Қазіргі қоғамдағы балаларды тәрбиелеу экономикалық және саяси өзгерістерге де байланысты жүзеге асады. Ақпараттық компьютерлік желілер, баспасөз, теледидар арқылы таратылатын ақпараттың жоғары қолжетімділігінің салдарынан балалар мен жастарға уақытты босқа өткізуді, зорлық-зомбылықты, түрлі зиянды әдеттерді, қылмысты насихаттайтын ақпараттар ағымына жиі ұшырайды. Бұл балаларды жағымсыз әлеуметтік-педагогикалық жайттарға әкеліп соғады.

Жалпы білім беретін мекемелер оқушылардың теріс көзқарастарға ұшырауына және олардың етек алып кетуіне қарсы тұруы керек. Осыған байланысты тәрбие жұмысының нәтижелі түрі мектеп театры болып табылады. Театр – мұғалімдер мен оқушыларды, мектеп пен ата-аналарды рухани біріктіретін өте тиімді құрал. Мектеп театры оқушылардың рухани-адамгершілік дамуы мен тәрбиесіне қатысты мақсат-міндеттерді жеңіл түрде, мәжбүрлеусіз, кедергісіз, ойындар арқылы шеше алады. Театр – бұл тығыз қарым-қатынаста туындаған мәселелерді бірге шешуге бағытталған, музыка, сөз, әдебиет, және хореография әлемімен байланысты шығармашылықтың ұжымдық түрі.

Мектеп оқушыларын театр өнерімен таныстырудың екі жолы бар. Ең қарапайымының бірі – мектеп оқушыларының театрға баруын ұйымдастыру, онда әдебиет бойынша мектеп бағдарламасынан қандай да бір шығарма негізінде спектакль қойылады. Балалар қуана барады, өйткені олардың көпшілігі үшін бұл шығарманы толық оқығаннан гөрі меңгерудің оңай жолы болып көрінеді. Сәтті қойылым оларды оқуға, автордың шығармашылығына деген құштарлыққа итермелеуі мүмкін. Егер балалар театрдың арқасында қазақтың ұлы классик жазушыларының шығармаларын меңгеріп жатса – бұл өте жақсы.

Оқушыларды театрға тартудың тағы бір жолы: бұл тікелей мектепте театр ұжымын құру немесе оқушыларды қосымша білім беру мекемелеріндегі театр үйірмесіне жазылуға кеңес беру. Барлық балаларды актерлік қабілеті бар-жоғына назар аудармай шақыру керек. Бірақ, ең басында, мұғалімге мектеп театрына келген барлық оқушыларды осы жерде қойылымдар арқылы қажетті дағдыларды игеретініне, сахнада мінсіз өнер көрсететініне, алдыңғы актерлерге қосылатынына, өз елінің тарихын да біліп шығатынына сендіру қиындық тудырады. Әр адам жақсылық жасауға, басқаға мейірімін төгуге тырысуы керек. Мектеп театрына келген әр баланы, ең алдымен, сол жақсылыққа үйрету керек. Ал бұл үрдіс біртіндеп жүзеге асады. Театр оқушылардың әлеуметтік білім алуына, әлеуметтік шындық пен күнделікті өмірді түсінуіне мүмкіндік береді (адам өмірі мен қоғам туралы білім көкжиегі кеңейеді: оның құрылымы мен өмір сүру принциптері, этика мен мораль нормалары, базалық әлеуметтік құндылықтар, әлемдік және отандық мәдениет ескерткіштері, ұлтаралық және конфессияаралық қатынастардың ерекшеліктері); оқушылардың қоғамның базалық құндылықтарына оң көзқарастары қалыптасады; қоғамда әлеуметтік ортаға бейімделеді. Тәрбие мақсатын жүзеге асыру үшін мектеп театры арқылы келесі педагогикалық міндеттер шешіледі:

1. Оқушыларды рухани-адамгершілік дәстүрлерді ұстануға қалыптастыру
2. Ұжымда және қоғамдық орындарда мінез-құлық нормаларын ұстану.

Оқушылардың жалпы қоршаған әлемге дұрыс көзқарасы, рухани-адамгершілік тұрақтылығы және тұлғаның өз көңіл-күйін, ерік, күш-жігерін тежей алу немесе дамыта білу қасиеттері қалыптасады. Сонымен қатар, мектеп театрында оқушылар өз елінің тарихына

және өз халқының мәдени мұрасына, ұлы тұлғаларының еңбектеріне құрметпен қарауға тәрбиеленеді. Сонымен қатар қай кезеңде болсын ізгілікті іс ретінде саналған толеранттылыққа, яғни басқа ұлттар мен діндерге де құрметпен қарауды үйренеді. Нәтижесінде оқушылар ұжымда жұмыс істеуге, шығармашылықпен айналысуға, мінез-құлықтары мен таланттарының ашылуына және өздерінің ең жақсы қасиеттерін көрсетуге үйренеді.

Балалар, әсіресе, орта буын оқушылары эмоционалды әсерге – жақсы кейіпкерлерден үлгі алып, жақсылықтың зұлымдықты әрдайым жеңетініне көздері жетеді. Бейнелі - нақты ойлаудың арқасында сүйікті шығарма желісінде қойылған қойылым оларға оның негізгі идеясы мен көңіл-күйін жарқын және дұрыс қабылдауға көмектеседі. Театр ойыны-тарихи қалыптасқан әлеуметтік құбылыс, балаларды кеңістікте шарлауға, диалог құруға, спектакль кейіпкерлерінің сөздерін есте сақтауға үйрететін, есту зейінін, есте сақтауды, байқауды, бейнелі ойлауды, қиялды дамытатын, дикцияны дамытатын, адамгершілік-эстетикалық қасиеттерді тәрбиелейтін шығармашылық жұмыс түрі. Театр ойынын өткізу кезінде немесе талдау кезінде оқушылардың баса назары серіктестікке, ізгі ниеттілікке, әділеттілікке, толеранттылыққа ауады, ал өзімшілдіктен, дөрекіліктен, әділетсіздіктен аулақ болуға қалыптасады.

Мұғалім сахналық жағдайда болып жатқан оқиғаларды өмірдегі ұқсас құбылыстармен салыстырады және бағалайды, салыстыруға деген қызығушылықтарын дамытады, нығайтады, қолдайды, оқушыларға сахнада болып жатқан шындықтың, шынайылықтың критерийі өмір екенін түсінуге көмектеседі. Осылайша, театр ойыны арқылы бала өмірде кездесетін түрлі жағдайларды шешуді үйренеді, достарымен және ересектермен бірге мәселенің шешімін іздеуді, өзгермелі өмірде әрекет етуді, ортақ тіл табууды, келіссөздер жүргізуді, өмірдегі себеп-салдарлық байланыстарды білуді үйренеді; әдебиетте, фольклорда, дінде көрініс табатын халықтың мәдени дәстүрін түсінеді; кейбір екіжүзділікпен жасалатын жақсылықтың бетпердесін ашу арқылы зұлымдықты тануды үйренеді; бақыт, әділдік, жақсылық, адалдық деген не екенін, кемшіліктеріңізбен қалай күресуге болатындығын, қалай адал дос табуға болады және т. б. ең күрделі ұғымдар туралы ойланады.

Балалар театр ұжымындағы мұғалімнің жұмысы, ең алдымен, қойылымды дайындауға емес, әр баланы дамытуға және тәрбиелеуге, шығармашылық әлеуетті, даралықты ашуға, жағымды мінез-құлық қасиеттерін қалыптастыруға, рухани бай шығармашыл тұлғаны тәрбиелеуге бағыттауды есте ұстаған жөн. Әр қойылым жеке тұлғаға бағытталған, белсенді тәсілді қамтиды және әр баламен жақсылық пен сүйіспеншілік атмосферасында табиғи шығармашылық қарым-қатынас жасауға жағдай жасайды. Адамгершілік қасиеттердің қалыптасуы, рухани тұлғаның қалыптасуы бірден бағаланбайды, өйткені бұл ұзақ процесс. Шын мәнінде, мектеп оқушыларын рухани-адамгершілік тәрбиелеудің мақсаты – оқушылардың моральдық және рухани басымдықтарға ие, өз заманына лайықты, терең ойлы адам тәрбиелеу. Олар өз күш-жігері арқылы материалдық игіліктердің қажеттілігі түсіне отырып, рухани-адамгершілік құндылықтарды басшылыққа алып, өмірінің барлық салаларында өзін-өзі жетілдіруге ұмтылуы керек. Қазіргі педагогика театрдың мүмкіндіктерін мектеп оқушыларына эстетикалық тәрбие берудің нақты құралы ретінде қарастырады. Мектепте оқу-әр бала үшін қиын және қызықты жол. Кейіпкерлерді сомдау барысында оқушылар кейіпкердің жағымды, жағымсыз жақтарына, іс-әрекеттеріне баға бере алады. Сонымен қатар, театр арқылы олардың күнделікті дәстүрлі сабақтарға қарағанда оқу процесінде туындайтын қиындықтарын жеңуге, сондай-ақ олардың ең жоғары эстетикалық сезімдерінің оянуына көмектесуге болады.

Дайындық барысында оқушылар кейіпкерлердің сезімдері мен эмоцияларын түсіне бастайды, оларды жеткізуге тырысады және сонымен бірге ұқсас сезімдер мен эмоцияларды сезінеді. Оқушылардың бойында ұсынылған жағдайларда, уақыт пен кеңістікті бағдарлау қабілеті, жаңа қозғалысты, қарқынды, ырғақты тез игеру қабілеті сияқты дағдыларды дамыта отырып, жүйелі дайындықтар ішкі жинақылықты қалыптастыруға, оқу, білім беру және шығармашылық процеске белсенді қатысуға дайын болуға ықпал етеді.

Театрдың басты қағидасы - алдымен адамды, содан кейін актерді тәрбиелеу және қалыптастыру. Ұжымда жұмыс істеу – қойылымда, репетициялық іс-әрекетте, артикуляциялық аппаратты дамыта отырып, балаларды біріктіреді, серіктестік, өзара көмек сезімі туралы түсінік береді, көпшілік алдында сөйлеу дағдыларын игеру процесін жеделдетеді. Театрға барлық жастағы оқушыларды қатыстыруға болады. Бірақ біреуге бейімделу оңай, біреуге қиынырақ болады. Сондықтан сауатты педагог біртұтас тату ұжымды біріктіруге мүмкіндік беретін барлық әдістер мен тәсілдерді қолдануы керек. Педагог мұндай жұмыс үшін белгілі бір жағдайлар жасауы керек: балалармен бірлесе отырып театр костюмінің элементтерін, реквизиттерді, декорацияларды, сондай-ақ атмосфераны дәлірек құру үшін ойналатын әуенді, қосалқы дыбыстарды қарастыруы керек.

Эмоционалды, моральдық, эстетикалық және интеллектуалдық принциптері бірдей дамыған тұлғаны ғана Абай атамыз айтқандай, «толық адам» деп атауға болады. Балада бәрін де дамытуға тырысу керек. Біздің әрқайсымызда қиялдың белсенді және пассивті түрі бар. Белсенді қиялдың екі түрін кесіп өту – "Театр сиқыры" деп аталатын нәрсені тудырады. Театр өнерінің артықшылығы – ол көрнекілік арқылы қиялды тірі әрекетке айналдырады.

Жас ұрпақтың тәрбиетсінде театр өнерінің негіздері мен әдістерін қолдану мектеп өмірінде өте пайдалы, маңызды және өзекті болып табылады. Қазір әр түрлі технологиялармен, инновациялармен жабдықталған заманауи білім беру дәуірі және балалармен жұмыс істейтін әрбір педагог балаларға жалпы және эстетикалық тәрбие беру үшін неғұрлым бала жанына жақын, қызықты және түсінікті болатын оқытудың қолайлы моделін таңдайды.

Оқушылардың кейбір қойылымдарына сілтемелер:

- Қасым Қайсенов «ЖАУ ТЫЛЫНДАҒЫ БАЛА» повесі бойынша қойылым
https://www.youtube.com/watch?v=M1Ym_nZzBrw
- Дулат Исабековтің “Әпке” драмасы бойынша қойылым
<https://www.youtube.com/watch?v=S1jppjH8HwI&list=PLaKkczsAEgI3dDWPv54yJwloz9oS6b&index=18&t=11s>
- Постановка по роману Александра Бека «Волоколамское шоссе»
<https://studio.youtube.com/video/096ZukrKFjI/edit>

АДЕШОВА ГУЛЬМИРА ДУЛАТОВНА

КГУ «Общеобразовательная школа им. Жұмабека Ташенева» г. Караганда

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНФОРМАТИКЕ

Главной задачей любого образовательного учреждения была и остаётся задача «научить учиться». Сейчас появилась проблема: научить правильно и интересно. Дети, взбудораженные гаджетами, интернетом и помешанные на играх со скукой воспринимают обычный режим обучения. В первые годы работы в школе я не совсем понимала, а как же завлечь детей в процесс обучения, как стать для них «интересным учителем, который не только учит на уроке». Одним из основных решений проблемы повышения эффективности обучения и повышения уровня самостоятельности обучающихся является внедрение инновационных игровых технологий в весь учебно-воспитательный процесс. Игра является наиболее доступным и интересным для обучающихся видом деятельности, способом понимания и усвоения знаний, полученных из окружающего мира.

Феномен игры заключается в том, что, являясь развлечением, отдыхом, она способна перерасти в игру-творчество, в игру-обучение, в игру терапию, в игру-модель типа человеческих отношений и проявлений в труде.

Игра – это активное поле деятельности обучающихся, место общения со сверстниками. В игре обучающиеся объединены общими целями, для достижения, которых им необходимо объединить свои усилия. Использование игр в процессе обучения помогает детям, самим того не замечая, усваивать новый материал или закреплять ранее изученный, а также приносит моральное удовлетворение и повышение самооценки и мотивации обучающихся. Так как игра занимает огромное место в развитии, то она давно используется как педагогическое средство.

Игровые технологии отличаются от других педагогических технологий тем, что игра:

- привычная и любимая форма деятельности для человека любого возраста;
- способствует использованию различных способов мотивации: мотивы общения, моральные мотивы, познавательные мотивы;
- вызывает у обучающихся высокое эмоциональное и физическое напряжение, в игре значительно легче преодолеваются трудности, препятствия, психологические барьеры;
- требует и вызывает у участников инициативу, настойчивость, творческий подход, воображение, устремленность;
- позволяет решать вопросы передачи знаний, навыков, умений;
- способствует практическому применению умений и навыков, полученных на уроке;
- способствует усвоению учащимися учебного материала, расширению их кругозора через использование дополнительных источников;
- преимущественно коллективная, групповая форма деятельности, в основе которой лежит соревновательный аспект, развивает у учащихся коммуникативные качества, умение работать в парах и командах.

Игровые технологии на уроках информатики способствуют выполнению важных методических задач:

- созданию психологической готовности детей к освоению технологий обработки информации;
- обеспечению естественной необходимости повторения и закрепления ими материала;
- развитию логического мышления, творческих способностей;
- тренировке учащихся в выборе нужного программного обеспечения для обработки различного вида информации.

Игровые технологии повышают эффективность учебного процесса, уменьшают время на изучение учебного материала, превращают процесс обучения в творческое и увлекательное занятие. В отличие от игр вообще педагогическая игра обладает существенным признаком четко поставленной целью обучения и соответствующим ей педагогическим результатом, которые могут быть обоснованы, выделены в явном виде и характеризуются учебно-познавательной направленностью.

Конечно, не стоит забывать и о минусах игр на уроке: шум, время (особенно если только начинаете практиковать), также не у всех детей есть гаджеты, поэтому нужно предупреждать их накануне о необходимости мобильного телефона или иметь возможность заменить телефон на компьютер.

Практикуя игры на своих уроках, могу сказать, что не все учащиеся любят и хотят играть. К сожалению, бывают моменты отрицания данного вида деятельности на уроке и нужно быть готовым к этому. Тут есть несколько мотивов: боязнь быть вторым, отсутствие командного духа. И всё же элементы игры можно использовать практически на каждом уроке. Фронтальный опрос для учеников шестых-седьмых классов можно сделать более привлекательным и интересным, если вопросы написать не просто на карточках, а, например, на карточках, предварительно спрятав их в разных местах кабинета. Далее даем направление и дети в поиске вопросов и ответов на них.

Таким образом, мы не только провели опрос, закрепили изученный материал, но и сделали небольшую физкультминутку. Для рефлексии на уроке можно предложить детям нарисовать своё настроение: на листочках или в графическом редакторе, а учащимся

старших классов – создать модель своего настроения в 3D программах. На самом деле, вариантов очень много, главное подобрать своё и под себя.

При закреплении изученного материала можно использовать онлайн игры: <http://compute-it.toxicode.fr/>, <https://codecombat.com/>, а также хорошо воспринимается детьми игры на проверку изученного материала через сервисы <https://kahoot.com/> и <https://quizlet.com/>.

1. «Compute IT». Учащиеся в онлайн режиме играют на сайте. Сайт предоставляет полностью бесплатную игру суть которой заключается в чтении программного кода. После завершения всех уровней игры у ребенка остается хорошая практика чтения некоторого кода компьютером. Это будет полезным навыком при обнаружении кода, написанного другими людьми. Дополнительным плюсом в этой игре считаю понятный, интуитивный интерфейс и представление команд и элементов программного кода на английском языке, что помогает вводить полиязычие на уроках информатики.

2. «Code combat» - это оригинальная игра по кодированию. Рекомендуются для всех возрастов и категорий людей: школьников, родителей, отдельных лиц, преподавателей и студентов, которые хотят сыграть в одну из самых любимых игр по программированию в мире.

3. Онлайн сервис «Kahoot»-это популярная обучающая платформа для проведения викторин, создания тестов и образовательных игр. На платформе доступно 2 режима: Study и Play. Дополнительно в каждом из этих режимов есть подразделы: режим Study Flashcards, Practice и Test yourself, режим Play Challenge и Host Life. Большим плюсом данной платформы наличие мобильной версии доступной как на Android, так и на IOS.

4. «Quizlet». Данный онлайн сервис помогает изучать иностранные слова по карточкам: на одной стороне слово, на другой – перевод (или картинка). Сайт и мобильное приложение воспроизводят и усиливают старую, проверенную мнемотехнику. Слова в Quizlet можно не просто учить, но и тестировать с помощью игр. Карточки можно создавать самому, что позволяет каждому учителю создавать задания для отдельного класса в зависимости от уровня обученности и подготовки, можно работать коллективно, в классах. Программа полностью переведена на русский язык и разобраться в ней очень легко. Как и в Kahoot тут можно использовать не только авторские задания, но и задания с общего доступа.

Интерес к предмету можно и нужно повышать, как раз используя различные способы и методы, но самым привлекательным для детей является занимательность, увлеченность, ожидание. И даже у самых слабых и маленьких обучающихся нужно вызвать интерес к предмету, используя на уроках игровые технологии. Увлечшись, ребёнок не замечает, что учится – он познаёт, запоминает новое, ориентируется в необычной ситуации, а потом рассказывает свои впечатления, делится достижениями и приходит с интересом на следующее занятие.

Дидактические игры развивают умение оперировать предметами и понятиями, помогают в развитии интеллектуальных способностей, памяти, мышления, сообразительности. Огромное влияние оказывает игра на учебную деятельность интеллектуально-пассивных обучающихся и на тех, кто испытывает трудности в обучении. Ученики в игре способны выполнить такой объем работы, который никогда не выполняют в обычной учебной обстановке.

При использовании игр на уроках развивается интерес детей к познанию нового, развитие их способностей. Результатами использования элементов игры на уроках являются:

- положительная динамика состояния эмоциональной сферы учащихся;
- положительная динамика состояния мотивационной сферы деятельности учащихся;
- положительная динамика состояния интеллектуальной сферы учащихся.

В этом случае работать учителю и учиться детям интересно. Ведь не только учитель учит ребенка, но и дети учат нас. И такое сотрудничество в классе – залог развития ребенка, его успехов. А это и является главной целью обучения и развития гармоничной личности.

Литература:

1. Коджаспирова Г.М. Педагогика. 2010 г.
2. Современные образовательные технологии: учеб. Пособие. Н.В. Бордовская. 2017 г.

АДРЕЙСОВА Ш.А.

«Көп балалы аз қамтамасыз етілген отбасылардың балаларына арналған мектеп-интернаты» КММ, Балқаш қаласы

КЕҢЕСБЕКОВА С.А.

Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қаласы

МҰҒАЛІМДЕР МЕН ОҚУШЫЛАР АРАСЫНДАҒЫ БУЛЛИНГ

Мектепте болатын буллинг шет елде педагогикалық мәселе болып қарастырылады. Біздің мемлекетте бұл мәселені «кездеспейді» деп айта алмаймыз. 2023 жылғы 1 қыркүйекте Қазақстан Республикасы Парламенті палаталарының бірлескен отырысында Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Қазақстан халқына Жолдауында: «Өскелең ұрпақтың психикалық саулығы – өте маңызды мәселе. Білім беру мекемелеріндегі психологиялық қолдау қызметін институционалды түрде күшейту қажет. Бірыңғай сенім телефонын ұйымдастырған жөн. Зорлық-зомбылыққа және қысымға, яғни буллингке тап болғандарға көмек көрсетуге арналған бағдарлама әзірлеу керек» деп атап көрсетті [1]. Мектеп практикасында буллинг мәселесіне қатысты жүргізіліп жатқан түрлі шараларда, психологиялық зерттеу жұмыстарында құрдастар арасындағы буллинг, оқушыға ата-ана тарапынан болатын буллинг түрлерінен өзге мұғалім тарапынан туындайтын буллинг мәселесі бар екені анықталды.

Жалпы мектептегі буллинг – мектеп климаты мен оқушылардың қауіпсіз ортада білім алу құқығына кері әсерін тигізетін процесс.

Осы зерттеуде қолданылатын кілт сөздерге берілген анықтамаларға тоқталайық:

Буллинг (bulling) – өзін жеке дара, басқа адам тарапынан немесе топ ішінде қорғай алмайтын жағдайдағы психологиялық немесе физикалық қысым, зорлық-зомбылық, прессинг, менсінбеу, қорқыту. Қазіргі уақытта буллинг – бүкіл әлем мектептерінде таралған құбылыстардың бірі. БҰҰ-ның балаларға қатысты зорлық-зомбылық туралы 2006 жылы жарияланған Дүниежүзілік баяндамасы балаларға қарсы бағытталған зорлық-зомбылық ауқымын ғана емес, оның теріс салдарын да кешенді талдаудың алғашқы халықаралық тәжірибесіне айналды [2].

Буллинг – теріс әрекеттерді бірнеше рет жасау немесе ұшырау. Яғни, физикалық, ауызша және әлеуметтік агрессияның формасы, қайталанып отырылатын мінез-құлқ, агрессор мен жәбірленуші арасындағы билік.

Физикалық буллинг – басқа адамға физикалық жолмен зиян келтіру. Әдебиеттерде физикалық буллинг: сөзбен жеке басты қорлаудан басталып, итеріп қалу, ұруға жалғасу тұрғысынан қарастырылады. Физикалық буллинг көбінесе ерте жаста бастау алып, жеткіншектік, жасөспірімдік және ересек жаста физикалық агрессия түрінде жиілей береді.

Вербальды буллинг – сөз арқылы шабуыл жасау, бұл қоңырау шалу, қоқан-лоққы жасау, жала жабу және т.б. сияқты әрекеттер арқылы жүзеге асады. Бұл билік пен бақылауға ие болуға бағытталған сөздерді қолданғанда пайда болады. Алғашқыда бұл «бұл сөздер маған ешқашан зиян тигізбейді» деп қарау, бұл көбінесе ата-аналар мен тәрбиешілер қолданатын тактика.

Әлеуметтік төмендету – біреуді өз деңгейіне сай қабылдамау, оң қарым-қатынас жасамау әрекетін білдіреді.

Интервенция – басқа адамның ісіне араласу.

Эмпатия – басқа адамның эмоциясын, ойын немесе сезімін бөлісу қабілеті.

Буллингтің қай түрі болса да оған қатысушылардың бәрі психологиялық, кейде физикалық тұрғыда зиян шегеді.

Бұл мақаланы жазудағы мақсат – жалпы білім беретін мектеп мұғалімі мен оқушылар арасында болатын буллинг түрлерін зерттеу болды. Зерттеуге Қарағанды қаласы, Балқаш қаласының жалпы білім беретін мектептердің 7-8 сынып оқушылары мен олардың сынып жетекшілері қатысты.

Сауалнамаға қатысқан 33 жеткіншек «буллинг» сөзінің мәнін қалай түсінетіндіктеріне жауап берді. Олардың берген жауаптары: қорқыту, қорлау сияқты ұғымдар шегінде болды, кейбіреулері әдейі көзге ілмеу, мақсатты елемеу, сыйламау, бойкот жариялау, топтан шығару деп жауап берді. Сыныпта буллинг жасау кездесе ма? – деген сұраққа зерттеуге қатысушылардың 76 %-ы «иә, бар» деп жауап берді.

Зерттеуге қатысушыларға бұдан кейін: «Мұғалімдер мен оқушылар арасында буллинг кездесе ма?» – деген сұрақ қойылды. Респонденттердің 58 %-ы: «Мұғалімдер тарапынан психологиялық қысым көрсету болады» деп жауап берді.

Бұл сауалнаманы жүргізудегі міндет – мектеп практикасында мұғалімдер мен жеткіншектер арасында буллингтің бар, жоғын анықтау және деңгейін нақтылау еді. Сауалнама нәтижесі біз көтерген психологиялық мәселенің бар екенін және осы тақырыпта жалпы білім беретін мектептердің әкімшілік-басқару бөлімі, мектеп психологтары жұмыс жасау қажет екендігін көрсетті.

Мектепте баланың жан-жақты дамуына әсер ететін тұлға – сынып жетекшісі. Мұғалім кейде ата-анадан да маңызды ересек адамға айналады. Бала жаңа ортаға бейімделеді, ал мұғалім оған көмектеседі. Баланың оқуға деген ынтасы және оның жалпы оқу үлгерімі де мұғалімнің жеке басына байланысты болады. Өкінішке орай, ұстаздар оқушыға бейтарап көзқарас танытып, оның жауабын, қабілетін, тіпті сыртқы келбетін көпшілік алдында мазақ ету, дөрекі, кемсітетін сөгістерді қолдану жағдайлары кездеседі. Бірақ бұл тез туындап, тез өтіп кететін қарапайым қақтығыстар. Буллинг жағдайында жанжал көбінесе жеке негізде болады және ұзаққа созылады [3].

Оқушының мұғалім тарапынан болған буллингке тап болғанын қалай анықтауға болады?

Мұғалім тарапынан болатын буллинг белгілері:

Бірінші белгі – баланың мектепке барғысы келмеуі. Әрине, әрбір бала өмірінде кем дегенде бір рет мектепке барғысы келмейтінін айтады. Бұл қалыпты және табиғи жағдай: балалар шаршайды, достарымен келіспей қалады, үй тапсырмасын орындауды ұмытады және т.б. Бірақ егер бала жүйелі түрде мектепке барудан бас тартса, жылай бастаса, сабақтан бас тартса және бұл мінез-құлықтың себептері туралы сұрақтарға жауап бермесе, мектеп жағдайына назар аударған жөн.

Екінші белгі – баланың бір нақты пән бойынша үлгерімі нашар болуы. Егер бала қабілетті болса және оқуда қиындықтар туындамаса, бірақ бір пәннен ол үнемі нашар баға алса, бұл туралы сұрап білу керек. Бұның себебі оқушының физика мен биологияны жақсы түсінбеуі емес, оның мұғаліммен қарым-қатынасының дұрыс жүрмеуі болуы мүмкін.

Үшінші белгі – баланың өзін-өзі бағалауының төмендігі. Мұғалім әрқашан оқушы үшін беделді, сондықтан баланың өзі туралы пікірі оның пікіріне байланысты. Мұғалім оқушыға қаншалықты қысым көрсетсе, соғұрлым оның өзін-өзі бағалауы төмендейді.

Төртінші белгі – оқушының мектеп туралы айтуды қаламауы. 11-15 жастағы балалар үшін оқу әрекеті жетекші әрекет болып табылады, бұл балалар мектеп туралы және эмоциямен сөйлесу керек дегенді білдіреді. Егер ата-аналар мұны байқамаса, онда сыныпта не болып жатқанын толығырақ білу керек.

Төртінші белгі – мектептен, мұғалімдерден қорқу. Мұғалім тарапынан қысымға ұшыраған балалар мұғалімнен және жалпы мектептен қорқа бастайды, өйткені травматикалық жағдай оқиғалар кешені болып табылады.

Мұғалімдер мен оқушылар арасындағы буллинг салдары: бұл кез келген басқа зорлық-зомбылық түрінің салдарымен бірдей: ол физикалық немесе моральдық болсын, бала психологиялық жарақат алады. Мұндай балаларға өзін-өзі бағалаудың төмендігі, шектен шыққан кінә сезімі, кейде агрессивтіліктің жоғарылауы тән. Егер жеткіншек қорқытудың

құрбанына айналса, өкінішке орай, бұл жарақат суицидке әкелуі мүмкін. Мұғалім оқушылардың бірін қорлай бастаса, көп ұзамай бүкіл сынып бұл әрекетті қайталайды, өйткені мұғалім, оқушыларға үлгі болады.

Ата-ана баласына мұғалім тарапынан психологиялық және моральдық қысым жасалып жатқанын білсе не істеуі керек? – деген сұраққа тоқталайық.

Мектепте жанжалдарын шешудің бірыңғай алгоритмі жоқ, бұл жағдайда адам факторы көп нәрсені шешеді. Бірақ бұл жағдайдан шығу үшін бірнеше ұсыныс айтамыз:

– Ең алдымен жағдайды объективті бағалағаннан кейін мұғаліммен сөйлесіп, жанжалдың себебін анықтау керек;

– Әңгімелесу мұғалімнің жеке әсерлеріне емес, нақты фактілерге негізделгеніне көз жеткізу керек;

– Мұғалім баланың «өмірін бұзады» деп қорықпау керек, өйткені егер мұғалім билігін асыра пайдаланса, оған әрқашан директор немесе білім бөлімінің өкілдері арқылы ықпал етуге болады;

– Егер мұғалімнің оқушы туралы шағымдары болса, мұқият тыңдау керек, егер олар объективті болса, баламен жұмыс жасаған дұрыс. Бұл ретте мұғалімге агрессияны білдірмеу қажет, бірақ баланы мұғалім оны ренжіткісі келмегеніне сендіру керек. Бұл жағдайдан шығу үшін баламен бірге жоспар құрып, оған ата-анасы оның жағында екенін және әрқашан қолдайтынын айтып түсіндіру қажет;

– Өкінішке орай, шиеленісті іштей шешу әрдайым мүмкін емес, сондықтан оны шешу үшін психологтар мен мектеп әкімшілігін тарту қажет. Жағдай шектен шығып кетсе, баланы басқа мектепке ауыстыру ең дұрыс жол.

– Бұл жағдайда психологиялық жарақатпен жұмыс істеу, жағымсыз салдарды азайту және оқу мотивациясын жаңарту үшін оқушыны психологқа баруға ынталандыру қажет. Ата-аналар өз тарапынан балаға сәтсіз тәжірибелерді жеңуге және жаңа қарым-қатынасқа бейімделуге көмектесе алады.

Әдебиет:

1. 2023 жылғы 1 қыркүйекте Қазақстан Республикасы Парламенті палаталарының бірлескен отырысындағы Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. <https://kaz.zakon.kz/sayasad/6030873-asymzhomart-toaevty-azastan-khalyna-zholdauy--toly-mtn.html?ysclid=lru84p0xv4448590437>

2. Білім беру ұйымдарында кәмелетке толмағандар арасында мектеп буллингiнiң алдын алу бойынша әдiстемелiк ұсынымдар /Құраст. Т.М. Илюхина, Р.У. Узакбаева, С.О.Амантаева және т.б. – Қарағанды: ҚО ББД ОӘО, 2020 – 218 б.

3. Преодоление и профилактика буллинга в школе/ Департамент образования Вологод. обл., Вологод. ин-т развития образования /сост.: Е.М. Калинкина, Н.Ю. Камракова. – Вологда: ВИРО, 2018. – 52 с.

АЙТҚҰЛОВА ГҮЛШАРА СЕРІКҚЫЗЫ

«Бауыржан Момышұлы атындағы жалпы білім беру мектебі»

ҚҰНДЫЛЫҚҚА НЕГІЗДЕЛГЕН ТӘРБИЕ БЕРУДЕ БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫНЫҢ «ҮШҚАН ҰЯ» РОМАНЫНЫҢ РӨЛІ

Президент Қасым-Жомарт Тоқаев «Әділетті Қазақстан – Адал азамат» атты екінші отырысында сөйлеген сөзінде: Өскелең ұрпақтың тәрбиесі – өте маңызды мәселе екеніне тоқталып, «Балалар арасында жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды дәріптеген абзал» екенін айтып, отаншылдық және мемлекетшілдік қасиет әр баланың бойынан табылуы қажет екенін атап көрсеткен еді. Бүгінгі уақытта әлемдік аралас-құралас күшейіп, жаһандану үрдісі қарқын алған сайын дүние жүзі халықтары өздерінің ұлттық төлтумалылығын сақтап қалуға, патриоттық сезімдерін шыңдай түсуге айрықша көңіл

бөлуде, осыған байланысты білім мен тәрбие беру мәселелерінде жеке тұлғаны ұлттық құндылықтарға бағыттап оқытуға ерекше мән берілуде.

Ғаламдану процесінде ұлттық құндылықтарды сақтау мен өзінің бет-бейнесін, ізгі дәстүрлерін сақтау жолындағы күрес ұлттық сананы сақтау күресі екенін түсіну. Ұлттық тәрбие деп жеке тұлғаның ұлттық сана сезімі мен мінез-құлқының ана тілін, ата тарихын, төл мәдениетін және ұлттық салт-дәстүрлерді меңгеруі негізінде қалыптасуын айтамыз [1, 273].

Жеке тұлғаны ұлттық тәрбие арқылы дамыта отырып, нақты әрекет арқылы оқытуда төмендегі құндылықтардың болуы қажет:

- ✓ белсенді қарым-қатынас: оқушы мен мұғалімнің әрбір мәселеде өз көзқарастарын білдіріп отыруы;

- ✓ индивидтік: мұғалімнің әр жеке оқушының ерекшелігін дамытуы, қоғам алдындағы жауапкершілігінің болуы;

- ✓ өзіндік тәртіп: өзіндік бақылау мен бағалауды, шешім қабылдауды үйрену және оны дамыту;

- ✓ шыдамдылық: әртүрлі пікірлерді қабылдай алу, бір-бірінің пікірлері мен ерекшеліктерін құрметтеу, қабылдау;

Қазіргі жаһандану заманындағы әдебиетті оқытудың мақсаты – ана тілін құрметтеу, еліміздің тарихын жетік білу, әдет-ғұрпымыздың, салт-дәстүріміздің сан қырлылығын игеру, ұлттық сана-сезімін ояту, азаматтық ұстанымын, рухани құндылықтарын қалыптастыру болып айқындалады.

Осы орайда оқушылардың бойына ұлттық құндылықтарды насихаттауда Б.Момышұлының «Ұшқан ұя» романының оқыту, мазмұнын талдаудағы әрбір салт-дәстүрге тоқталу арқылы жас ұрпақтың бойына асыл қазынамызды сіңірту болып табылады. Роман арқылы халықтың болмысы, дәстүрі көрсетіледі. Кейбір ұлттық құндылықтарымызды оқушылардың біле бермейтіні анық. Сондықтан «Ұшқан ұя» романы ұлттық санамызға ой-түрткі болсын деген мақсатпен шығарманы негізге ала отырып, оқушылармен жұмыс жүргізу, оларды ойлантудың тиімді екендігін көрсетеді.

Мақала мақсаты: «Ұшқан ұя» повесіндегі Б.Момышұлына әсер еткен ұлттық тәрбиенің қайнар көздерін ашу, шығарманың өн бойындағы құндылықтарды, мәселен: мақал-мәтелдер, салт-дәстүр, әдет-ғұрыпқа байланысты жазушының көзқарасы мен ой тұжырымдары және ұрпақ тәрбиесіне үлгі ету.

Мақаланың өзектілігі:

Б.Момышұлының «Ұшқан ұя» романын оқып, талдау арқылы әрбір салт-дәстүрге тоқталу, оқушы бойына асыл қазынамызды сіңіртіп, оқушыны автордың сөздік қоры, суреттеуіне назар аудардып, ұлт болашағының керегесін кеңейту.

«Ұшқан ұя» болашақ ұрпақ дамуына қажет өз ұлттық топырағыңнан ажырасақ, құнарсыз жердегі тырбиып өскен көктей боласың, ұлттық жан дүниені жұтандайды деген идеяны көтеріп тұр. «Ұшқан ұяның» негізгі арқауы – әрбір адамның рухани анасы іспеттес ұлттық дәстүрлерден қол үзбеу. Халқымыздың ұлттық дәстүрі арқылы болашақ ұрпағын тәрбиелеуде мектеп оқушыларына Б.Момышұлының «Ұшқан ұясын» оқытудың маңызы зор.

Білім беру бағдарламасы бойынша 8-сыныпта жазушы Б.Момышұлының «Ұшқан ұя» повесі берілген [1, 139].

«Ұшқан ұя» повесін сыныптан тыс та оқытып, талдау жұмыстарын тереңірек жүргізсе де болады. Себебі халықтық, ұлттық тәрбиеге сусындап өскен Бауыржан Момышұлының ар мен намысты биік ұстаған тұғырлы тұлғасы «Ұшқан ұя» романында терең танылады.

Оқушыларға ұсынылған тапсырмалар бірегейі:

1-тапсырма. Шығарма үзінділеріндегі көріністерді талдаңыз. Заманауи тұрғыда салыстыру жасаңыз.

Шығарма үзіндісі	Салыстырмалы талдау
Біздің апаларымыз алма, алқоры алғаннан гөрі, сол құрғыр айна, тарақ, ине-жіп алғанды пайда көреді. Тек әкем Момыш қана бала	

құмарлығын түсінетін еді. Әке-шешесі ақша бермей, бұртиып тұрған балалардың бәрін қаз-қатар тізіп қояды да бақалшыға: - Әй, сарт, өрігіңнен бір қадақ, мейізіңнен бір қадақ, мәмпәсиңнен бір қадақ тарт, - дейді. Соның бәрін тепе-тең бәрімізге бөліп береді.	
Менің кәрі апам Қызтумас маған ертекті көп айтатын, әлди әнді көп айтатын. Арада неше заман өтті! Қызтумас апамның сүйегі әлдеқашан қурап кетті, ал әлди ән айтқан үні әлі құлағымда.	
Әкем маған ата-тегіміздің аты-жөнін үйретуші еді. - Кімнің баласысың? – деп сұрайтын ол. - Мен Момыштың ұлымын. - Момыш кімнің баласы? - Момыш – Имаштың баласы. Осылай жеті атаға дейін жетелеп отырып санататын. Сонан соң менің жеті атаға дейінгі білімімді тексеретін. Ел танудың басы ең алдымен осылай басталатынын ол кезде кім білген.	

Дескриптор

- шығарма үзінділеріндегі көріністерді талдайды;
- заманауи тұрғыда салыстыру жасайды;
- материалдық, рухани құндылықтарға баға береді.

2-тапсырма. «Қос жазба күнделігі» әдісі арқылы тапсырмаларды орындаңыз.

Үзінді	Үзінді жайлы тұжырымдама
1.	

1. Шығармадан Қызтумас әжесінің бесік жырын тауып, тұжырымдама жасаңыз
2. Бесік жырының мәні қандай?
3. Ертегі мен бесік жыры туралы жазушының көзқарасын тауып, тәуелсіз елдің ұрпағы ретінде ойыңызбен байланыстырыңыз.
4. Балалық шақ туралы ойын тұжырымдаңыз.

Дескриптор:

- ертегі, бесік жыры туралы көзқарасын білдіреді;
- шығармадағы ұлттық құндылықтар туралы көзқарасын білдіреді.

3-тапсырма. «Ұшқан ұя» мен «Отан отбасынан басталады» бөлімдерін композициялық құрылысына талдау жасаңыз.

4-тапсырма. «Сыртқы және ішкі шеңбер бойымен әңгімелеу» арқылы бірнеше сұрақтардың жауабын ортаға салып талқылайды.

- 1-сұрақ: Қалай ойлайсың, Қызтумас әжесінің бесік жырын айту себебі неде?
- 2-сұрақ: Қызтумас әжесінің мейірімі төгілу себебі неде?
- 3-сұрақ: Отбасы өнегесінің бала тәрбиесіндегі орны қандай?

Дескриптор:

- сұрақтарға жауап береді.

5-тапсырма. 1.Үзінді арқылы кейіпкерлердің қарым-қатынасындағы тілдік көріністі жұбыңызбен бірге талдаңыз.

«Әкем маған ата-тегіміздің аты-жөнін үйретуші еді.

- Кімнің баласысың? – деп сұрайтын ол.
- Мен Момыштың ұлымын.
- Момыш кімнің баласы?
- Момыш – Имаштың баласы.

Осылай жеті атаға дейін жетелеп отырып санататын. Сонан соң менің жеті атаға дейінгі білімімді тексеретін. Ел танудың басы ең алдымен осылай басталатынын ол кезде кім білген» Берілген үзіндіде автор бейнесі қалай көрінді? Шығармада көтерілген мәселе, тілдік қолданыс, кейіпкерлердің ішкі сезімі, оқиға көріністері арқылы анықтап, талдаңыз.

Дескриптор :

- кейіпкерлердің қарым-қатынасындағы тілдік көріністі ажыратады;
- автор бейнесін талдайды;

- өзіндік көзқарасын жеткізеді.

6-тапсырма. «Қос жазба күнделігі» әдісі арқылы тапсырмаларды орындаңыз.

Үзінді	Үзінді жайлы тұжырымдама
1.	

1. Шығармадан ұлттық салт-дәстүр туралы айтылатын шумақ үзінділерін тауып, тұжырымдама жасаңыз

2. Қазақ халқының этнографиясы жазылған үзіндіге тұжырымдама жазыңыз.

3. Ұлттық құндылықтардың бірі ұлттық киім-кешек атаулары мен ыдыстары кездесетін үзіндіні анықтап, тұжырымдама жасаңыз.

Дескриптор:

-шығармадағы ұлттық салт-дәстүр бойынша көзқарасын білдіреді;

-шығармадағы этнографияға көзқарасын білдіреді;

-шығармадағы ұлттық құндылықтар бірі ұлттық киім атаулары кездесетін үзіндіні анықтайды.

7-тапсырма. Әңгімеден көненің көзіндей салт-дәстүрлеріміз бен әдет-ғұрыптарымыз қазақтың болмысымен астасып жатқанын байқаңдар. Құндылықтармен сусындаған қазақ баласының бейнесін жасаңдар.

Дескриптор:

-қазақ баласының бейнесін жасайды.

Б. Момышұлының «Ұшқан ұя» повесін оқу мен талдауға, шығармашылық қиялын дамытуға арналған, әрі оқу мақсатына бағытталған тапсырмалар оқушының қабілетін шыңдауына ықпал етеді.

Бұл шығарманы талдаудағы көрсетілген жұмыстардың аз ғана бөлігі. Осындай жүргізілген жұмыстар нәтижесінде байқағаным оқушы бойында тілге, әдет-ғұрып, салт-дәстүрге деген құрметі артып, оқушылар зерттеу жұмыстарын қорғап, «Абай мен Бауыржан» атты оқырмандар конференциясын ұйымдастырып, ұлылардың ұлттық тәрбие, әже ертегісімен сусындап өскендерін қызыға жан-жақты талықылағандарынан патриоттық сезімдерінің оянғанын байқауға болады.

Сондай-ақ сыныптан тыс «Ұшқан ұя» романы мазмұны бойынша сайыс ұйымдастырылып, шығарма мазмұны негізінде «БАЛА БАУЫРЖАННАН -БАТЫР БАУЫРЖАНҒА ДЕЙІН» атты сахналық қойылымда оқушылардың әр кейіпкер бейнесін сомдауда жауапкершілікпен беріле ойнап, әр берілген сөзге аса мән беріп, бойларында батырға деген құрмет пен ұлтжандылық сезімдері көрініп тұрды.

Қорытындылай келе, Бауыржан Момышұлының «Ұшқан ұя» романындағы әрбір салт-дәстүрге тоқталу қазақтың деген жас ұрпақтың бойына асыл қазынамызды сіңіртіп, ұлт болашағының керегесін кеңейту болып табылады. Роман арқылы халықтың болмысы, дәстүрі көрсетіледі. Кейбір ұлттық құндылықтарымызды оқушылардың біле бермейтіні анық сондықтан бұл шығараны оқыту, ұлттық құндылықтарымызды оқушы бойына сіңіруге таптырмас қазына деп білемін.

Б. Момышұлының шығармаларының құндылығы бүгінгі таңда баға жетпес мұра болып табылады. Себебі, жастарды, жаңа ұрпақты сергек және өз ісіне сенетін, кедергілерден қорықпайтын, оның қандайын болса да жеңе білетін күрескерлік рухта тәрбиелеу – бүгінгі күннің басты талабы.

Әдебиеттер:

1. Момышұлы Б. Ұшқан ұя. 1 том. Алматы, «Өнер» 2008 ж.

<http://e-lib.dulaty.kz/kk/lib/document/targu/d7461227-a8a2-41b4-884a-d35e6733124a/>

2. Қазақ әдебиеті. Р.Зайкенова С.Ч.Тұрсынғалиева Жалпы білім беретін мектептің 8-сыныбына арналған оқулық. Астана «Арман-ПВ» баспасы 2018 жыл <https://okulyk.kz/wp-content/books/295/295.pdf>

3. Қ.Бөлеев «Болашақ мұғалімдерді оқушыларға ұлттық тәрбие беруге кәсіби дайындау». -Алматы, 2004 <http://e-lib.dulaty.kz/kk/elib/document/4657043/>

4. «БАЛА БАУЫРЖАННАН-БАТЫР БАУЫРЖАНҒА ДЕЙІН» сахналық қойылым үзінді 2022-2023 оқу жылы
<https://www.facebook.com/share/p/RXvSS3U8YeL9aLDi/?mibextid=oFDknk>

АЙТМУХАНОВА НУРСУЛУ АЙТМУХАНОВНА

КГУ «Гимназия № 97» г. Караганды

РАЗАКОВА ДАЛИЛА ЕРКИНБАЕВНА

КГУ «Гимназия им. Шакарима», г. Караганды

ОБУЧЕНИЕ НА ОСНОВЕ ЦЕННОСТЕЙ, С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ МОБИЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ, НА УРОКАХ ЦИФРОВОЙ ГРАМОТНОСТИ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Искусство обучения на основе ценностей заключается в создании атмосферы сотрудничества в системе «учитель-ученик-класс», где учитель не руководит, а скорее сопровождает ученика и задает направление обучения.

Школьники учатся активно и целенаправленно, получая, интегрируя и «присваивая» информацию. В этом отношении искусство ценностно-ориентированного обучения является важным средством самоопределения ценностей учащихся не только на уроках, но и во внеурочной деятельности. Эффективность ценностно-ориентированных уроков определяется прогнозом учителя относительно того, какими знаниями, навыками учащиеся обладают в данный момент и какими новыми знаниями они должны овладеть на следующем уроке. Эффективность ценностно-ориентированного урока напрямую связана с типом совместной деятельности учителя и ученика на каждом этапе урока. Учитывая все требования к современному учебному занятию, основной структурой урока информатики в начальной школе является введение элементов цифрового материала.

Первый курс обучения цифровой грамотности – самый ответственный этап в процессе образования и формировании ценностных ориентаций школьников. Цель выходит далеко за стандартные рамки формирования элементов информационно-ценностной культуры. Развитие новых информационных технологий и их внедрение в образовательный процесс для передачи знаний и компетенций также является неотъемлемым элементом нашего времени. Информационно-коммуникационные технологии - это эффективные средства, методы и приемы решения фундаментальных проблем и достижения образовательных целей. Школьники зачастую знают о новинках электронного мира больше, чем учителя, их способность мгновенно схватывать новинки информационных технологий и использовать их в повседневной жизни просто поражает. С одной стороны, это хорошо, ведь умение работать с технологиями - требование времени, но с другой - учителю сложно увлечь внимание учеников, вовлечь их в учебный процесс и мотивировать на дальнейшее изучение предмета. В таких ситуациях преподаватели находятся в постоянном поиске новых идей и способов подачи предмета. Результатом такого поиска стало использование подхода «мобильное обучение». Термин «мобильное обучение» (м-обучение) mobile learning (m-learning) относится к использованию мобильных и портативных ИТ- устройств, таких, как карманные компьютеры PDA

(Personal Digital Assistants), мобильные телефоны, ноутбуки и планшетные ПК. Главное в мобильном обучении – это обучение, а не технологии сами по себе. Технологии – только инструмент реализации процесса обучения. Достоинства мобильного обучения:

- 1 Учащиеся могут взаимодействовать друг с другом и с учителем, используя социальные мессенджеры;
- 2 Гораздо проще разместить в классе несколько мобильных устройств (мобильный телефон есть у каждого учащегося), чем несколько настольных компьютеров;

3 Карманные или планшетные ПК и электронные книги легче и занимают меньше места, чем файлы, бумаги и учебники, и даже ноутбуки;

4 Существует возможность обмена заданиями и совместной работы; учащиеся и преподаватели могут посылать текст по электронной почте, вырезать, копировать и вставлять, передавать устройства внутри группы, работать друг с другом;

5 Мобильный телефон - и его функциональные возможности позволяют организовать обучение с использованием адаптированных электронных учебников, учебных курсов и файлов специализированных типов с обучающей информацией.

Возвращаясь в первому пункту преимуществ можем отметить социальную сеть – Telegram, который позволяет группам или каналам создавать викторины, которые можно использовать для чего угодно. Это делает ее идеальной для образовательных целей. Для викторины можно установить ограничение по времени. Бот отслеживает, на сколько вопросов пользователь ответил правильно и сколько времени это заняло. Бот также ведет общую таблицу лидеров для каждой викторины: открываем Telegram, вводим в поиск @QuizBot и нажимаем «/start».

Сначала вы увидите название и описание викторины. Затем вы можете создать свой первый вопрос и варианты ответов (до 10). Бот

позволяет отправить текстовое или мультимедийное сообщение, которое отображается перед вопросом. Когда викторина будет готова, нажимаем команду «/dope», чтобы опубликовать ее. Когда викторина будет готова, необходимо указать ограничение по времени. По истечении срока бот опубликует новый вопрос. После этого на экране появится ссылка на готовый тест. Эту ссылку можно бросить в общий чат. Результаты отображаются мгновенно. QuizBot помогает в процессе проверки домашнего задания, работу по проверке и пройденного и изученного материала на уроке на этапе закрепления.

Современная система образования привела к изменению приоритетов в деятельности учителей. Вместо того чтобы учить, они создают условия для самостоятельного творческого поиска учеников. Цифровые образовательные ресурсы стали необходимым компонентом преподавания информатики в современной школе, а современные учителя - узкоспециализированными профессионалами, использующими информационные технологии в своей работе; обучение с использованием ЦОР наглядно, красочно, информативно, интерактивно, экономит время учителя и учащихся, позволяет учащимся. Обучение с использованием ЦОР наглядно, красочно, информативно, интерактивно, экономит время учителя и учащихся, позволяет учащимся учиться, позволяет учителю работать с учащимися дифференцированно и индивидуально, а также дает возможность быстрого контроля и оценки результатов обучения.

Например, ЦОР можно использовать для создания учебных упражнений, направленных на повторение действий или операций для развития навыков и умений, которое можно также использовать с помощью мобильного устройства. Постепенное усложнение заданий может способствовать развитию творческой самостоятельности учащихся. Например, на уроке во втором классе по теме «Знакомство с клавиатурой» учащиеся следуют схеме примеров и алгоритмов для отработки (см.рис.1).

Рисунок 1. Часть задания для 2 класса.

Правильное выполнение задания свидетельствует об освоении учебного материала. Задания можно выполнять многократно, что повышает интенсивность усвоения знаний и закрепления практических навыков работы с клавиатурой и мышью.

Следующее задание направлено на развитие лидерских и организаторских качеств и поиск путей выхода из проблемных ситуаций. Например, при выполнении задания «Расставь гномов по подсказкам сверху» из электронного ресурса (см. рис.2) на уроке «Буквы (как они выглядят)» в 3 классе учащимся дается часть правил, и они должны им следовать.

Рисунок 2. Часть задания для 3 класса.

Детям работают с мобильным приложением не более 15 минут. Это соответствует санитарно – гигиеническим нормам и возрастным особенностям детей младшего школьного возраста.

Кроме того, весь понятийный аппарат информатики должен сопровождаться демонстрациями и экспериментами, так как мышление детей младшего школьного возраста в основном основано на визуальных действиях и наглядных схемах. Можно использовать следующие мобильные приложения для работы с понятийным аппаратом, таких как <http://rebus1.com/> – составление ребусов, http://cross.highcat.org/ru_RU/ - составление кроссвордов – онлайн из слов, <http://poncy.ru/anagram/> – решение, составление анаграмм онлайн.

Систематическое использование мобильного обучения, цифровых образовательных ресурсов, онлайн - сервисов и Telegram - ботов также способствует развитию критического

мышления, аналитических навыков и позволяет интересно организовать учебный процесс, пониманию материала и стимулирует у учащихся стремление работать в группах, поделиться полученной информацией.

Список использованной литературы:

1. Попов Н.И., Иванова А.В. Электронный курс для изучения информатики в начальной школе [Текст] // Начальная школа.—2010. — № 2. — С. 39–43.
2. Антипов И.И., Боковнев О.А., Степанов М.Е. О преподавании информатики в младших классах // Информатика и образование. - 1993. - № 5.
3. Антипов И.Н. Играем и программируем // Начальная школа. - 1992. - № 5.

АКИЖАНОВ Е.Н., КАРАБЕКОВА Д.К., ПОДКОСОВА О.К..

КТУ «Основная средняя школа №73» город Караганда

СИЛА ПАРТНЕРСТВА: КАК СОВМЕСТНАЯ РАБОТА С РОДИТЕЛЯМИ ФОРМИРУЕТ ЦЕННОСТНЫЙ ПОДХОД У УЧАЩИХСЯ

Взаимодействие с родителями, совместное обсуждение формирует единый набор ценностей для семьи. Обеспечивает последовательность в воспитании и усвоение ценностей детьми. Первичное родительское собрание и планирование учебного года способствует пониманию родителями целей воспитательной работы и вовлекает родителей в формирование ценностного подхода у учащихся.

На начало учебного года одним из возможных форм проведения родительского собрания, является встреча в формате кофе-брейк, данный формат в неформальной обстановке располагает к общению и обмену мнениями.

1. Установление дружелюбной атмосферы.

Личные приветствия (1 минута): Встреча родителей по имени, улыбайтесь и проявляйте искренний интерес к каждому. Это создаст теплую и личную атмосферу. Истории успехов (4 минуты): Поделитесь небольшими историями успеха учеников из прошлых лет или из текущего учебного года (без указания имён). Это покажет ваше внимание к индивидуальным достижениям и потенциалу их детей.

2. Кофе-брейк 20 минут

Во время кофе-брейка на родительском собрании можно поднимать различные темы, которые способствуют общению и установлению связей между родителями. Примерные темы для обсуждения:

Дети и их интересы: Родители могут поделиться интересами своих детей, узнать, есть ли общие увлечения, и обсудить способы поддержки и развития этих интересов.

Школьные мероприятия и волонтерство: Обсудите предстоящие мероприятия, на которых родители могут помочь или участвовать. Рассмотрите возможности волонтерства и организации совместных инициатив.

Поддержка и ресурсы: Обсудите ресурсы, доступные родителям и детям в школе и сообществе. Это могут быть курсы по развитию навыков, консультации специалистов и другие возможности.

Социализация: Разговаривайте о мероприятиях и встречах для детей и родителей вне школы, чтобы содействовать социализации и созданию дружественных связей.

Инициативы и предложения: Дайте родителям возможность делиться своими идеями и предложениями по улучшению школьного климата для детей.

Актуальные вопросы и обсуждения: Поднимите важные темы, касающиеся образования и безопасности детей, и обсудите их в контексте школьного сообщества.

Личные интересы: Помимо вопросов об образовании, узнайте, какие у родителей есть личные интересы и хобби, это поможет в дальнейшем для формирования треугольника школа-ученик-родитель.

3. Презентация достижений (10 минут)

Что должна содержать презентация.

Общая информация о классе: Представьте конкретный класс, назвав его номер и учительскую команду, а также укажите количество учеников.

Достижения класса: Поделитесь с родителями достижениями и успехами их детей в этом классе, включая учебные результаты, участие в мероприятиях и проектах.

Изменения в образовательной программе: Если в классе были внесены какие-либо изменения в учебный процесс (например, новые предметы, методики обучения), объясните их.

Новости и инициативы: Расскажите о новостях, касающихся класса, таких как предстоящие мероприятия, проекты и важные даты, которые могут быть важными для учеников и их родителей.

Важные события и инициативы: Подробнее расскажите о конкретных событиях и инициативах, которые могут быть важными для этого класса. Это могут быть, например, выездные экскурсии, классные мероприятия или проекты.

4. Кейс сессия:

Тема кейс-сессии: "Способы совместного формирования ценностного подхода наших детей".

Выберите несколько актуальных кейсов или проблем, с которыми сталкиваются ученики, родители и педагоги. Примеры включают в себя проблемы с учебой, общением, мотивацией, или другие аспекты образования. Подготовьте описание каждого кейса с указанием контекста, проблем и возможных способов решения.

Ход кейс-сессии:

Введение: Объясните, что будет проведена кейс-сессия для совместного обсуждения проблем и поиска решений. Опишите цели сессии.

Представление кейсов: Представьте каждый кейс в нескольких предложениях. Убедитесь, что родители и педагоги понимают контекст и проблемы.

Группировка: Разделите участников на группы, каждая из которых будет заниматься обсуждением одного из кейсов.

Обсуждение кейсов: Попросите каждую группу обсудить свой кейс и предложить практические рекомендации и решения. Родители и педагоги могут делиться своим опытом и идеями.

Представление рекомендаций: Попросите каждую группу представить свои рекомендации и решения остальным участникам.

Обсуждение и соглашение: Поощряйте общее обсуждение и вопросы. Попросите родителей и педагогов прийти к общему соглашению относительно дальнейших шагов.

Закройте кейс-сессию, выразив благодарность за активное участие и подчеркнув важность сотрудничества между родителями и школой.

Примеры кейсов для родителей.

Кейс 1. Семилетний мальчик отказывается помогать маме по дому, ссылаясь на то, что он устал после школы.

Вопросы:

- Какие ценности могли быть нарушены в этой ситуации?
- Как вы можете объяснить ребенку важность помощи по дому?

Кейс 2. Девочка-подросток грубит своей бабушке, нецензурно выражается.

Вопросы:

- Какие ценности могли быть нарушены в этой ситуации?

• Какие методы и приемы вы можете использовать, чтобы помочь ребенку научиться уважительно относиться к старшим?

Кейс 3. Ваш ребенок много времени проводит за компьютером, не хочет гулять, играть в подвижные игры.

Вопросы:

• Как вы можете объяснить ребенку важность здорового образа жизни?

• Какие методы и приемы вы можете использовать, чтобы оторвать ребенка от компьютера и заинтересовать его другими активностями?

Кейс 4. Ваш 10-летний сын, Арсен, категорически отказывается учить казахский язык. Он говорит, что это бесполезный язык, который ему никогда не пригодится. Вам больно слышать такие слова, ведь вы хотите, чтобы ваш сын уважал казахский язык и культуру.

Вопросы:

• Какие ценности могли быть нарушены в этой ситуации?

• Как вы можете объяснить Арсену важность изучения государственного языка?

• Как вы можете привить Арсену любовь к казахской культуре и традициям?

5. Планирование будущих мероприятий

Сентябрь: Встреча с родителями и учителями

• **Мероприятие:** Организация общей встречи родителей и учителей.

• **Цель:** Представить учителей, обсудить ожидания и цели учебного года.

• **Активности:** Приветственный кофе и чай, презентация учителей и администрации, обсуждение основных правил и ожиданий.

Октябрь: День открытых дверей

• **Мероприятие:** Открытие школьных дверей для родителей.

• **Цель:** Позволить родителям посетить классы и узнать больше о образовательном процессе.

• **Активности:** Прогулка по школе, демонстрация учебных проектов учеников., встреча с учителями.

Ноябрь: Мастер-класс для родителей

• **Мероприятие:** Мастер-класс по актуальной теме (например, техники обучения, цифровая грамотность, здоровье и питание).

• **Цель:** Обучение родителей полезным навыкам и знаниям.

• **Активности:** Презентация и обсуждение темы, практические упражнения., вопросы и ответы.

Декабрь: Празднование Дня Независимости, семейное новогоднее мероприятие

• **Мероприятие:** Организация Дня Независимости и новогоднего утренника с приглашением родительской общественности.

• **Цель:** Создать атмосферу праздника и укрепить связи между семьями.

• **Активности:** Спортивная игра ко Дню Независимости, украшение школьной елки и помещения, подарки для детей, патриотические песни и новогодние выступления.

Январь: Семейный культурный фестиваль

• **Мероприятие:** Организация фестиваля, на котором семьи могут представить свою культуру.

• **Цель:** Способствовать многообразию и пониманию разных культур в сообществе.

• **Активности:** Презентации, выставки, и выступления семей, пробные угощения из разных кухонь, мастер-классы и демонстрации по проекту «Ана мектебі, Әке мектебі, Әже мектебі»

Февраль: Мастер-класс по цифровой безопасности

• **Мероприятие:** Мастер-класс по вопросам безопасности в интернете и использованию цифровых устройств.

• **Цель:** Обучение родителей и детей основам цифровой безопасности.

- **Активности:** Презентация и обсуждение правил безопасного интернет-пользования, практические упражнения по защите данных, вопросы и ответы с экспертом. Такие мероприятия помогут создать праздничное настроение в декабре и обеспечить родителей и детей необходимыми знаниями о цифровой безопасности в январе.

Март: День спорта с родителями

- **Мероприятие:** Спортивные соревнования для родителей и детей.
- **Цель:** Способствовать активному образу жизни и укреплению связей между семьями.
- **Активности:** Футбол, волейбол, бег и другие виды соревнований, пикник и обед на свежем воздухе, награждение победителей и призёров.

Апрель: Экологическая вылазка с семьями

- **Мероприятие:** Организация экологической вылазки для семей в природное место.
- **Цель:** Поощрение заботы о окружающей среде и проведение активного времени с семьей.
- **Активности:** Сбор мусора и участие в экологических акциях, пешие прогулки и наблюдение за природой, пикник и игры на свежем воздухе.

Май: Творческий показ для родителей

- **Мероприятие:** Творческий показ, на котором ученики демонстрируют свои таланты и достижения.
- **Цель:** Поддержать и отметить творческие способности детей.
- **Активности:** Выступления вокальных и инструментальных групп, показ художественных работ, завершающее признание и награждение.

Литература:

1. А.А. Абдильдина, «Воспитание ценностного отношения к казахскому языку у детей школьного возраста».2018
2. Г.К. Байжанова, «Формирование языковой личности в условиях поликультурного образования». 2021

АКИМОВА ЮЛИЯ ИГОРЕВНА

КГКП «Карагандинский машиностроительный колледж», г. Караганда

ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ «СЛОВ НАЗИДАНИЯ» АБАЯ КАК ПРИМЕР ДЛЯ МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ

События современности в различных государствах привели к перемене осознания роли человека. Современная эпоха характеризуется большими социальными, политическими и культурологическими преобразованиями и потрясениями. Все они повлияли на уровень нравственного и гражданского развития молодежи, поставив перед современными людьми вопрос о необходимости быстрого решения насущных проблем. Сегодня каждое развитое государство, как и человек, должно реагировать на новые реалии. Самыми быстрыми в этом вопросе являются молодые люди и девушки. Поэтому перед ним (государством) стоит задача воспитывать и развивать молодое поколение.

Изучая творчество Абая как нам кажется можно исполнять задачу воспитания современного молодого поколения .

Великий Абай знаменитый поэт, философ, чье имя известно всему миру. Вклад его в развитие поэзии, литературы, философии не оспорим. Каждое новое поколение читателей и поклонников находит в творчестве великого мыслителя новые грани ранее не известные. Кажется, нет ни одной темы, которую в своем творчестве не затронул сын казахского народа – его душа и совесть. Каждая строка стихотворений и «Слов назидания» Абая пропитана переживаниями за судьбу и будущее народа, своей Родины и, конечно же, обличает общество того времени.

«Қара сөз» очень многогранное и глубокое философское произведение. Это манифест жизни поэта, его завещание. Мы в своей статье хотим затронуть мысли поэта, которые касались воспитания, образования молодого поколения. Как известно, Абай призывал молодое поколение обязательно постигать науку и учиться, это было актуально в эпоху перемен, а конец 19 начало 20 века были для казахской степи таким временем. И конечно это важно и сегодня в эпоху глобализации и постоянного совершенствования технологий и знаний. Наши современники особенно юное поколение стоят перед постоянной дилеммой соотношения душевных и нравственных качеств человека и новых потребностей в профессии или материальных.

С самых первых строк Слов назидания Абай поднимает тему необходимости размышлять, не быть беспечным, а занимать себя полезным делом. «Человек, склонный к размышлениям, всегда вдумчив, собран, будь то в делах мирских или перед судом смерти. Собранность в делах и мыслях — основа благополучия. Значит ли это, что мы должны постоянно предаваться унынию? Разве может душа лишь печалиться, не зная веселья и смеха? Нет, я вовсе не за то, чтобы мы только и знали что горевать беспричинно. Но стоит задуматься о своей беспечности, опечалиться этим и постараться избавиться от беспечности, заняв себя полезным делом. Не пустое веселье, а полезный и разумный труд исцелит душу» - слово четвертое. Это самый первый и сегодня все еще актуальный совет поэта молодому поколению о том, что и душа должна всегда трудиться.

В слове седьмом Абай говорит о потребности человека с самого детства постоянно учиться и совершенствоваться, что и отличает наш вид от животных. Человеку необходимо постоянно расширять круг своих интересов и приумножать свои знания. «Ребенок рождается на свет, наследуя два начала. Первое из них требует еды, питья и сна. Это — потребность плоти, без этого тело не может служить пристанищем для души, не будет расти и крепнуть. Другое — тяга к познаниям. Младенец тянется к ярким вещам, берет их в рот, пробует на вкус, прикладывает к щеке. Встрепенется, услышав звуки дудки или свирели. Подросши, бежит на лай собаки, на голоса животных, на смех и плач людей, теряет покой, спрашивая обо всем, что видят глаза и слышат уши: “Что это? Зачем это? Почему он так делает?” - это уже потребность души, желание все видеть, все слышать, всему учиться» - слово седьмое.

В слове 10 поэт поднимает актуальную и сегодня тему для любого человека. Для чего нужен ребенок? Сможешь ли ты дать ему все что нужно и что ты хочешь получить от подросших детей? Конечно, приходит к выводу мыслитель, нужно думать о том, что ты вкладываешь в ребенка с самого его детства, что бы получить хороший результат. «С самого начала жизни будешь обманывать ребенка, суля ему то одно, то другое. И будешь радоваться, что удалось обмануть. Кого будешь винить, когда он вырастет лгуном? Учишь его сквернословить, поносить других, чуть что защищаешь: “Не троньте этого упряма”, потакаешь его озорству. Отдавая в учение, выбираешь муллу за малую плату, лишь бы научить ребенка читать и писать, учишь хитрости и подлости, вселяешь в его душу недоверие к сверстникам, прививаешь дурные наклонности. Это и есть твое воспитание? И от этого ребенка ты ждешь милосердия?» - слово десятое.

Абай был верующим человеком это чувствуется в его произведениях, где звучат слова Аллах, душа, молитва. Но при этом человека Абай воспринимал главным творением Бога, а у человека самое драгоценное, что нужно сохранять всю жизнь это - сердце. «Есть ли у человека что-либо драгоценнее его сердца? Называя кого-то человеком с сердцем, люди почитают его за батыра. Другие качества сердца они себе ясно не представляют. Милосердие, доброта, умение принять чужого за родного брата, желая ему благ, которые бы пожелал себе — все это веление сердца. И любовь — желание сердца» - слово 14.

Абай считал, что человек должен увлекаться серьезными делами, постоянно ставить цели и не тратить годы и время просто и напрасно. Сегодня в мире, который меняется еще быстрее, чем на рубеже 19 -20 веков этот совет очень важен, как нам кажется,

для любого молодого человека. «Родившись на свет, человек не может жить, не увлекаясь интересными вещами. Дни увлечений и поисков остаются в памяти самыми светлыми днями его жизни. Разумный человек интересуется достойными серьезными делами, упорно добивается своей цели, и даже воспоминания о перенесенных невзгодах на пути к ней ласкают слух и радуют сердце его слушателей. В ней не найдешь и тени сожаления о прожитых годах. Легкомысленный человек тратит время на ничего не стоящие, пустые, бессмысленные затеи» - слово 15.

Тему Воли, Разума, Сердца, Науки, которые спорят о том кто важнее, Абай поднимает в слове 17. Это, на наш взгляд, самое философское и красивое слово назидания. Думается, что каждый человек самого детства руководствуется чем - то на свой выбор. Но заканчивает эту притчу Абай как наставление всем людям, а особенно молодому поколению: «Вам следует объединиться и во всем повиноваться Сердцу. Если вы все трое мирно уживетесь в одном человеке, то прахом с его ног можно будет исцелять незрячих. Не найдете согласия, я отдам предпочтение Сердцу. Береги в себе человечность. Всевышний судит о нас по этому признаку. Так сказано и в писаниях,» — сказала Наука» - слово 17.

В слове тридцать третьем Абай выступает как отец, который дает совет своему сыну и объясняет зачем необходимо учиться. При этом он предостерегает от ошибок бездельников и чванливых людей. «Хочешь быть богатым — учись ремеслу. Богатство со временем иссякает, а умение — нет. Тот, кто продает плоды своего ремесла без обмана, в народе считается святым. Но тех, кому Бог даровал хоть какое-нибудь ремесло, не минуют и пороки» - слово 33.

Это только отрывочные примеры темы воспитания в словах назидания Абая. Наследие поэта так велико, что может позволить возвращаться к нему вновь и вновь. Люди любой сферы занятости найдут в Словах назидания Абая то, что будет близко им. А молодому современному поколению хочется посоветовать на примере жизни и взглядов поэта учиться справедливости, честности, мудрости и душевной силы.

«Философские размышления Абая – образ определенного отношения к миру образ возможной поэзии и человека в мире . Этическое было стихией мысли и поэзии Абая.»- Роллан Сейсенбаев.

Как можно привлечь молодежь к изучению Слов Назидания Абая? Думается, что на классных часах, конкурсах чтецов, при написании эссе или сочинения на уроке студенты смогут еще больше приобщиться к творчеству великого поэта и воспринять идеалы, которым он учил молодое поколение, они и сегодня не должны быть забыты.

Литература:

1. Абай «Слова назидания» . – Алматы: «Атамұра», 2020

**АЛИБАЕВА ГУЛЬЖАН САКЕНОВНА,
МЫКЫШЕВА ГУЛЬБАРШЫН ЕРМЕКОВНА**
«Жамбыл Ақылбаев атындағы мектеп-гимназиясы» КММ

ХАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАСЫНЫҢ ТӘРБИЕ ҚҰРАЛЫ – АСЫҚ АТУ ОЙЫНЫ

Мемлекетіміздің іргетасын нығайту үшін өскелең ұрпағымызға үлгілі, өнегелі тәрбие беру - уақыт талабы. Тәрбие - ұрпақты биік мұратқа жетелейтін сапалы білімнің тұғыры. Ұлттық құндылықтармен сусындап өскен ұрпақ ұлағатты болмақ. Осы ретте ҚР Оқу-ағарту министрлігі әзірлеген «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» қыркүйек айынан бастап жүзеге асырылуда. Бағдарлама - ұлттық, адами құндылықтарға негізделген. Бағдарламаның басты мақсаты: жалпы адамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген еңбекқор, адал, саналы, жасампаз азаматты тәрбиелеуге бағытталғаны баршамызға мәлім. Ұлттық құндылығымызды дәріптеу үшін халықтық педагогикаға назар аударсақ. Халықтық

педагогикада ең көне, тиімді құралдарының бірі - ойын. Себебі ойын арқылы бала қоршаған ортаны өз бетінше зерттейді.

Қазақ халқының ұлы перзенттерінің бірі, аса көрнекті жазушы М.Әуезов: «Біздің халқымыздың өмір кешкен ұзақ жылдарында өздері қызықтаған алуан өнері бар ғой. Ойын деген менің түсінуімше көңіл көтеру, жұрттың көзін қуантып, көңілін шаттандыру ғана емес, ойынның өзінше бір ерекше мағыналары болған», - деп тегіннен тегін айтпаса керек. Қазақ халқының ұлы жазушының даналық сөзі біздің жұмысымыздың өзектілігін айқындайды.

Ортамызда мүмкіндігі шектеулі, ерекше білімді қажет ететін балалардың бар екенін ұмытпағанымыз жөн. Осы балаларға қол үшін беріп, қолдау көрсету әр адамның адамгершілік парызы деп білеміз. Себебі ойын арқылы бала дамиды. Сол ойындардың бірі - асық ату ойыны. Қасымыздаға ерекше білімді қажет ететін балаға асық ату ойынын қалай меңгертеміз? Не үшін? деген сауалдар туу мүмкін. Қолданыста жүрген "Асықтар терапиясы" атты жобамызды ұсынамыз.

Жалпы «терапия» сөзіне шолу жасасақ, ол медицина ғылымында аурулардың себептері, даму барысы, оларды анықтау, емдеу және олардың алдын алып, сақтану әдістерін зерттейтін сала. Педагогика ғылымындағы теориялар мен тәжірибелерді негізге ала отырып, балаларды тәрбиелеуде асық терапиясының баланың денсаулығына тигізетін пайдасын көрсету мақсаты көзделді. «Асықтар терапиясы» жобасында балалардың жас ерекшеліктері ескерілген, мысалы жобадағы ойындарды мектеп алды даярлық топтарында, 1-4 сыныптарында, инклюзивті білім беру үрдісінде қолдануға болады. Асық ойындарын жаңаша құрал ретінде оқу үрдісіне тәжірибе ретінде енгізілді. Жобаның мақсаты: ерекше білімді қажет ететін балалардың ойлау қабілетін, дүниетанымын, сөйлеу дағдысын дамыту. Мақсатқа жетуге бағытталған кейбір ойындарды қарастырсақ.

✓ «Құлжа ату».

Ежелден келе жатқан қазақ халқының ұлттық ойындарының бірі «Құлжа ату» ойыны. Бұл ойында оқушылар асықтың түсу қалпын жатқа білуі керек. Иіргенде түскен қалпына қарай асық-алшы, тәйке, бүк, шік, ал атуға арналған арнайы қорғасын құйылып жасалғаны –сақа, оң жақтағы-оңқай, сол жақтағы солақай деп аталады..

Мысалы:

Алшы түссе –бес қаруды ата.

Тәйке түссе-жеті қазынаны ата.

Шік түссе- бес дұшпанды ата.

Бүк түссе- бес асыл істі ата

Бұл ойынды әр сабақта қолдануға болады және тапсырмаларын тақырыпқа сай өзгертіп отыруға да мүмкіндік бар.

✓ «Twister-Зерек».

Бұл ойында ұлттық нақышпен әрлеп баланы зеректікке тәрбиелеу үшін заманауи үлгіде ұсынып отырмыз. Бұл ойынның мақсаты білім алушылардың оқу сауаттылығын дамыту, түстерді ажыратуға үйрету. Сабақта немесе отбасында әртүрлі тақырыпқа сәйкес орындалады. Асықтарды спираль бойымен жүргізе отырып дауысты, дауыссыз дыбыстарды, сөз, сөйлем, буындарды ажыратады.

Ойын шарты: Қызыл, сары, көк түске боялған асықтарды үш дана спираль сымның ортасына тастаймыз. Балалар боялып, тесілген асықты бір түстен кейін екінші түсті спираль сымның бойымен өткізіп, тізбектейді. Егер, сөз дауысты дыбыстан басталса, онда қызыл түске боялған асықты бірінші спираль сымның бойымен өткіземіз. Егер сөз дауыссыз дыбыстан басталса, көк түске боялған асықты екінші спираль сымның бойымен өткіземіз. Мұғалім сөйлем айтса, үшінші спираль сымның бойымен сары түске боялған асықты өткіземіз. Бұл ойын ерекше білімді қажет ететін оқушыларға тиімді. Нәтижесінде: асықты сымға тізу баланың саусақ буындарына өте пайдалы. Тізбектеу арқылы бала түстерді бір-бірінен ажырата алады, қолының ұсақ моторикасы дамиды. Саусақтарымен жұмыс жасау арқылы, саусақтары иілгіш болып жаттығады. Мұның бәрі баланың қиялы мен ойын, ұшқырлығын, зейінін жан-жақты дамытады. Тағы бір мысал, математика сабағында білім

алушыларға үш дана сымнан құрылған ортақ тақта ұсынылады. Ойынның шарты: бірінші бала 2 асықты қолына алып, сымның бойына санды атап тізбектейді, ал екінші бала 3-тің қосындысы дейді (3 асықты тізбектейді), үшінші бала 5-ке тең деп жауабын айтады да, асықтарды спираль сымның бойымен жүргізеді. Нәтижесінде: асықтарды сымның бойымен жүргізу арқылы қосу, алу кестесін қайталай алады, сонымен қатар көбейту, бөлу кестесін де жаттатуға болады.

«Санамақ» ойыны баланың ойлау қабілетін дамытады, тез арада тіл табысып, топтасып ойнауға жұмылдырады.

Нәтижесінде: сандардың реттілігін біледі, асықтарды түстерімен орналастырады, тез есептеуге үйренеді, есепке жүйрік болады. Сабақ барысында немесе отбасында ұлттық асық ату ойыны арқылы санауға, түстерді ажыратуға үйренеді және топта жұмыс жасауға дағдыланады. Сонымен қатар, білім алушылардың дүниетанымын кеңейтіліп, сөздік қоры молая түседі.

Барысы: Баласы анасының көмегімен асықтарды таяқшаларға орналастыра отырып жатқа санамақ айтады. Санамақ айта отырып, асықтарды түс-түсімен орналастырады. Бұл жәй ойындар емес, астарында баланы білімге баулу идеясы жатыр. Ерекше білімді қажет ететін білім алушылар үшін өте тиімді әдіс және құрал. Нәтижесінде:

- ✓ түстерді ажыратады, санауды үйренеді, сандардың реттілігін біледі, логикалық ойлау қабілеттері артады (математикалық сауаттылық);
- ✓ дыбыстық талдау жасайды, дауысты, дауыссыз екенін ажырата алады (функционалдық сауаттылық).

«Массаж тақтасы».

Ойын барысы: арнайы түрлі-түсті қатты қағаздың үстіне төрт қатарға төрт-төрттен асықтар жабыстырылады. Педагог балаларға өз-өзіне массаж жасауға үйретеді, содан кейін оны таңертең сабаққа дейін, сабақ кезінде физикалық белсенділік ретінде, кез келген ыңғайлы уақытта балалардың қалауы бойынша өткізеді. Бұл ойын «Массаж тақтасы» деп аталады, бұл ойынды мектеп жасына дейінгі тәрбиелік түзету мекемесінде күнделікті тәжірибеде қолдануға болады. Ойын арқылы қызығушылықтары артады. Ойын барысында көңілді ән қосылады, екі қатардағы бірдей асықтарды бір-біріне реттілікпен жылжытады. Бірінші бүк асықтардың үстінен қолдарымен қимылдата отырып, жақындатады. Екінші шік асықтардың үстінен қолдарымен қимылдата отырып бір-бірінен алшақтату. Осындай нейро жаттығуларды ұстаздар әр сабақтарында қолданады.

«Асықтар терапиясы» атты жобамыз қазіргі таңда мектебімізде бастауыш сынып мұғалімдері мен оқушылар арасында қолданыста. Әр мұғалім өз сабақтарында пайдаланып, тәжірибелерімен бөліседі. Оған дәлел кестедегі көрсеткіштер.

Ойынның атауы	Қолданып жүрген мұғалімдер саны	Оқушылар саны
«Құлжа ату»	4	16
«Twister-Зерек»	14	24
«Санамақ»	11	35
«Массаж тақтасы»	4	13

"Асықтар терапиясы" жобасын ұстаздарымыз шебер меңгеріп, сыныптарындағы ерекше білімді қажет ететін балалармен жұмыс жүргізуде. Яғни, бұл ойындар арқылы баланың қол қимылының ептілігін икемделуіне, түстерді ажыратуға, есептеу дағдыларының дамуына септігін тигізетінін айтуда. Оған дәлел ерекше білімді қажет ететін балалардың бойындағы біліктілік дағдыларының қалыптасу траекториясын ұсынамыз:

Токсандар	қол қимылының ептілігін дамуы	түсін ажыратуға
1-тоқсан	50%	65%
2-тоқсан	68%	75%

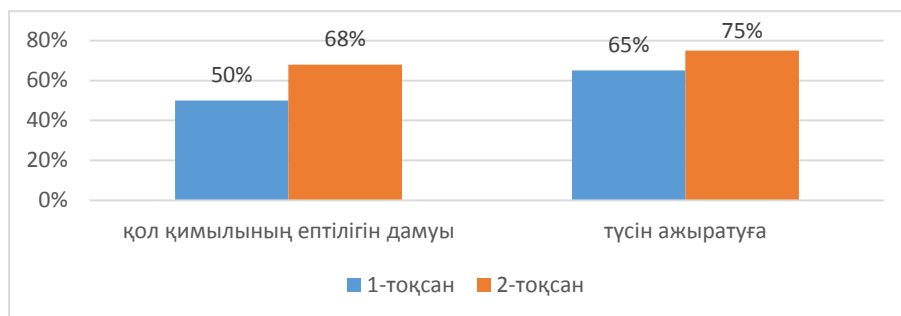

Диаграмма арқылы әр тоқсанда балалардың дағдыларында қандай өзгерістер болғанын көруге болады.

Ұлтымыздың көрнекті қоғам және мемлекет қайраткері Мұстафа Шоқай айтқандай: «Ұлттық құндылықтардан жұрдай рухта тәрбиеленген ұрпақтар халықтың мүддесі мен мұқтажын жоқтайтын пайдалы азамат шықпайды». Сондықтан ұлттық құндылықтарымызды дәріптей отырып, оны одан әрі байыта берейік.

Әдебиеттер:

1. //«Біртұтас тәрбие бағдарламасы»
2. К. Абишев, Н. Теміров «Қазақтың ұлттық спорт түрлері.» Алматы, 2020 ж.
3. Қазақтың этнографиялық категориялар, ұғымдар мен атауларының дәстүрлі жүйесі. Энциклопедия. 1-том. Алматы:DPS, 2011.
4. У. Аманжол «Асықтар және ләңгі. Қазақстан және орталық Азия халықтарының балалар ойындары.(Екінші басылым). Алматы,2021 ж.

АЛИМБАЕВА Ж.К.

«Ыбырай Алтынсарин атындағы мектеп-лицейі» КММ, Қарағанды қ

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ӘДІС-ТӘСІЛДЕР

Мына аласапыран күн сайын, минут сайын, секунд сайын өзгеріп жатқан заман ағымына тек біліммен ғана ілесіп, көш соңынан қалмайтынымыз анық. Қазіргі уақыт төбемізден ақпараттар саумалап, жар-жүрқ етіп, техника билеген өмірде ұрпақ санасына білім мен тәрбие күйеу- ұстаздар бойындағы ең ауыр жүк, ең үлкен жауапкершілік болып тұр. Заман ағымына край, білім саласына да үнемі жаңашылық пен өзгерістер келіп отырады. Кез келген ұлттың ең әуелі ұлт екендігін дәлеледейтін құндылық ол- тілі. Ана тілімізде білім алып, ана тілімізде сөйлеп, өз тілімізді құрметтей білу өз алдына бөлек мәселе, ал жаһандану кезеңінде көп тіл біліп, алға жүру –ол бөлек әңгіме. Мемлекеттік тілмен қатар, орыс тілі, ағылшын тілі пәндерін жетік білу-қазіргі заманның талабы. Сондықтан мен, ағылшын тілі маманы ретінде сабағымда ағылшын тілін оқытуда қолданылатын әдіс-тәсілдермен бөліспекпін.

Ағылшын тілін оқытудың басты мақсаты-оқушылардың шынайы өмірде ағылшын тілінде бір-бірімен қарым-қатынас жасай алуы, еркін сөйлесе алулары болып табылады. Негізінде ағылшын тілін оқытудың тарихы 1947 жылдан басталады. Содан бірі қаншама, көптеген өзгерістер енгізілді. ХХІ ғасыр табалдырығын білім мен ғылымды инновациялық технология бағытымен дамыту мақсатымен аттауымыз үлкен үміттің басты нышаны. Жаңаша көзқарастардың дамуы шетел тілін оқыту, дамытуға өз ықпалын тигізуде.

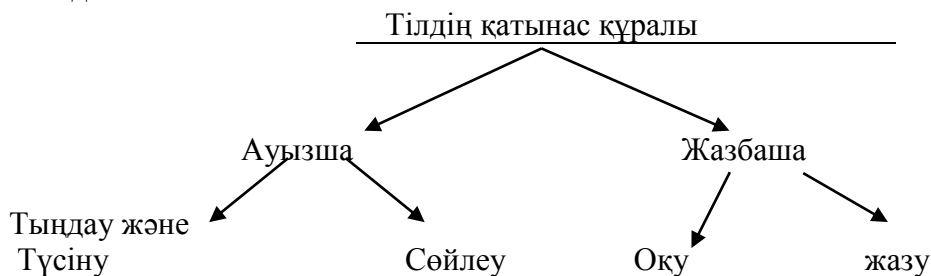
Жеке тұлғалардың қалыптасуын қамтамасыз ететін деңгейлеп, саралап оқыту, жобалап оқыту, коммуникативті оқыту, ақпаратты-коммуникациялы оқытудың негізгі қағидалары балаға өз бетімен ықпал ету, өзіндік пікірлерін жүйелі жеткізе алатын жеке тұлға қалыптастыру, оқушылардың танымдық, шығармашылық қабілетін жеке тұлғаның дамуына әсер етуші фактор ретінде танылып, әдістемелік –теориялық негіздерге сүйене отырып анықталды. Соның ішінде нақтырақ, интерактивті, белсенді оқыту әдістері ерекше рөл атқарады.

Сонымен қатар, ағылшын тілін оқыту басқа тілдерді оқыту секілді төрт дағдыны қатар алып дамытады: *айтылым, тыңдалым, оқылым, жазылым*. Тілдік пәндерді оқытудың қалыптасқан жүйесі осы төрт дағдыға бағытталады. Төрт тілдік дағды бала бойында қатар дамыса, баланың тілді меңгеру сатысы жоғарылады деген сөз. Егер бала бір дағды бойынша төмен деңгейде келе жатса, түрлі педагогикалық әдіс-тәсілдерді пайдалануға болады. Сабақты тиімді пайдалатын әдістердің бірі «*Flipped learning*» әдісі. («Төңкерілген сабақ») Бұл әдіс арқылы оқыту жүйесін тиімді пайдалануға болады. Ағылшын сабағындағы күрделі тақырыптарды осы әдіс арқылы терең меңгеруге болады. Ол үшін төңкерілген сабақтың ауқымында қарастырылатын тақырып оқушыларға алдын-ала дайындықпен келетін тапсырмалар ретінде үй тапсырмасы ретінде өздігімен зерттеуге беріледі. Тапсырманың екінсанда берілгені абзал. Біріншісі – ауызша: «Мына параграфты (немесе материалды, не мәселені, не проблеманы, не мақаланы) оқып (немесе танысып, зерттеп, қарастырып), мына сұрақтарға жауап беріңіздер (немесе «Мына мәселердің қалай шешілетініне назар аударыңыздар», «Шешілетін үш жолын көрсетіңіздер») деген сынайда болса, екінші тапсырма – жазбаша. Мәселен, «Осы параграф (мәселе, тақырып, сұрақ, материал, т.б.) бойынша кесте (немесе диаграмма, гистограмма, кластер, менталды карта, т.б.) құрастырып келіңіздер» деп ұсынамыз. Немесе «Осы мәселе жайында мына үш сұраққа жазбаша жауап жазып келіңіздер», не эссе жазу, жаттығу орындау, есеп шығару немесе құрастыру секілді жазу тапсырмаларын орындауды тапсыруға болады. Сондай-ақ, көбінде «Диалог» әдісін қолдау тиімді. Себебі оқушылар диалог құрастыру арқылы сөйлесу дағдылары жетіледі. Сабақ барысында тек ағылшынша сөйлесу, бір-біріне сұрақ қойып, жауап беру, мұғаліммен керібайланыс жасау, тапсырмаларды орындап қорғау барлығы – оқушылардың ағылшын тіліне деген қызығушылықтарын арттырады. Егер оқушы бойында ағылшын тіліне деген қызығушылық жоғары болса, бала ағылшын тілін соғұрлым жақсы меңгереді. Сонымен қатар, «тізбектей оқыту» әдісі балалардың ағылшын тіліндегі мәтіндерді сауатты, жылдам оқуларына оң әсерін тигізеді. «*Flipped learning*»-әдісі ағылшын тілін оқытуда қолдану кезіндегі артықшылығы – уақыттан ұту немесе уақытты тиімді пайдалана алу қабілеті. Сонымен қоса тілді өздігімен меңгере отырып, оқушы жоғарыда аталған тілдік төрт дағдысын да қалыптастыра алады. Қазіргі уақытта көптеген ұстаздар осы тәсілді қолдана отырып, тілді меңгеруде жоғары нәтижелерге жетіп жүр. Демек, бұл тәсіл арқылы сапалы білімді қамтамасыз ете аламыз деген сөз. Сәтті қолданылып жүрген тәсілдердің бірі — **Learn by Doing** немесе әрекет арқылы оқыту. Әрекет арқылы оқыту американдық философ Джон Дьюи түсіндірген білім беру теориясына жатады. Бұл оқуға ыңғайлы әдіс, яғни студенттер бейімделу және үйрену үшін қоршаған ортамен өзара әрекеттесуі керек. Дьюи бұл идеяны Чикаго университетінің зертханалық мектебін құру арқылы жүзеге асырды. Оның көзқарастары прогрессивті білім беру тәжірибесін құруда маңызды болды. Мысалы, оқудағы бұл «теорияны» Ричард Дюфур қабылдады және кәсіби оқыту қоғамдастығын дамытуға қолданылды. Қарапайым тілмен айтқанда күнделікті өмірде

айтылым және тыңдалым дағдыларын дамыту арқылы ағылшын тілін меңгеріп шығу деген сөз. Қазақ балалары үшін әдетте ағылшын тілді орта табу қиынға түседі. Сол үшін тілді оқу барысында жергілікті *speaking club*-тарға қосылып қою да артық етпейді. Көптеген адамдар тілдік орта табу арқылы өз білімдерін жетілдіріп жүр. Бұл тәсілді де ағылшын сабақтарында қолдануға болады. Сабақ барысында барынша сол тілде сөйлесу тілдік деңгейді арттырады сөзсіз.

Ағылшын тілін оқытуда сөйлеуден тілге қарай жүру сөйлеу жүйесін сақтау немесе тілді ұйымдастырған мақсатты сөйлеу процесі арқылы үйрету керек. Сөйтіп мазмұнның лингвистикалық компоненті шығады.

Шет тілін тыңдап, түсіне білу және сқйлей білу ауызша тілге жатады. Жазбаша түрге тілдің жазбаша түрін пайдалануға немесе жазу, оқу жатады. Сызба түрінде былай көрсетуге болады.

Тыңдау, сөйлеу, жазу және оқу дағдыларын тілді жетік әрі оңай меңгерулеріне мүмкіндік туғызады. Осы төрт әдісті бастауышта оқушы бойына жақсы сіңірсе, ары қарай тапсырмалармен жұмыс істеу қиындық туғызбайды.

Ағылшын тілін меңгеруде сөздік қордың бай болуы да аса маңызды болып келеді. Ағылшын тілі сабағында сөздік қорды дамыту жолдары мынадай әдіс-тәсілдерден тұрады. Олар: сөйлеу, әңгімелесу, сұрақ-жауап, аударма, түсінік, кітап-мәтінімен жұмыс әдіс-тәсілдері. Оқушылардың сөздік қоры баю үшін оқытушы сабақ барысында кестелер, видеокассеталар, түрлі суреттер, көрнекі құралдарды қолдануы керек. Енді ағылшын тілін сөздік қорын дамытатын әдіс-тәсілдерге жеке-жеке тоқталайық.

Көрнекілік әдісі – ағылшын тілін үйретуде ең жиі және ең нәтижелі әдіс-тәсілі болып саналады. Себебі бұл әдіс барлық сабақ түрінде қолданылады. Көрнекілік әдісте әрине көрнекілік құралдар мен схемалар қолданылады. Олар бірнеше түстен кем болмауы керек. Бұл оқушылардың сабақ барысында қызығушылығын және сөздік қорларын дамытуда ең тиімді жолы болып табылады.

Түсіндіру әдісі – оқытушы сабақ барысында, оқыту үрдісінің бастамасы ретінде іске асырылатын әдіс. Бұл әдісте оқытушы жаңа сөзді, жаңа тақырыпты немесе сөйлемдерді түсіндіру үшін қолданылады. Сұрақ – жауап әдісі – балалардың тілін дамыту үшін маңызды әдістің бірі. Бұл әдісте оқушылар коммуникативтік әдісте болады. Бір-бірілеріне сұрақ қойып, кейін сұрағына жауап алады. Кең көлемде қолданылатын әдіс түрі болып табылады.

Практикалық әдіс – оқушылар сабақ үйрену барысында түрлі ойын элементтері бойынша тіл үйрену іс-әрекеті болып табылады. Оқушының сөздік қорын молайтуда ойындардың ролі зор, себебі ойындар олардың сөйлеу машығын қалыптастыру үшін қажет.

Интерактивтік әдіс – сұхбат құруда оқушылардың белсенділігін арттырады. Бұл әдістің мақсаты – оқу процесінің барлық сатысында біріккен әрекетке жағдай жасау. Оқушылар және тапсырмалармен жұмыс істей отырып, топ мүдделерін де ойлауға үйренеді. Бұл әдісте әр оқушы өз міндетіне жауапкершілікпен қарай отырып, ортақ нәтижеге қол жеткізуге талпынады. Оқушылар бірігіп жұмыс істеуге үйренеді. Бұл әдісте оқушы сабақ барысында оқушыларға кеңесші, серіктес ролін атқарады.

Ағылшын тілі сабақ барысында компьютер оқытушыға оқушының өз бетінше жұмысын ұйымдастыруға жәрдем береді. Ол үшін ғалымдардың ұсынысы бойынша мынадай жаттығулар мен әдістемелік тәсілдер қолдану дұрыс:

1. Сұрақ-жауап диалогы.
2. Таңдамалы жауаптармен жүргізілетін тапсырма.
3. Еркін құралған сөйлемдерді стильдік түзету.
4. Толықтыруды керек ететін жаттығулар.
5. Сөздікті меңгеруден өзін-өзі бағалауға арналған жаттығулар.

Компьютерлік бағдарламалар уақыт өте келе жетіліп, қарқынды даму үстінде. Сөйтіп біз бүгінде әлемдік интернет жүйесі арқылы ақпарат алып қана қоймай, білім алудың жаңа түрі аралықтан оқыту әдісі пайда болды. Бұл оқыту әдісінде мультимедиялық технологияның көмегімен бейне, мәтін, графика арқылы оқу курсының материалдары жасалады. Оқу материалы ретінде оқушыға дәстүрлі оқулықтар мен оқу құралдары және интерактивті қасиеті шектеулі бейне және мультимедиялық материалдар ұсынылады.

Қортындылай келе, ағылшын тілін жетік меңгеру әлемді толық меңгерумен бірдей. Болашағымыздың жарқын болу-бүгінгі жас ұрпақтың қолында. Ал жас ұрпақтың білімді, бәсекеге қабілетті ұрпақ болып өсуі-ұстаздардың жауапкершілігінде.

Әдебиеттер:

1. Амандықова Г.Н, Мұқтарова Ш.Е. «Шет тілін оқыту әдістемесі» «Фолиант» баспасы, 2007 жыл.
2. Акажанова А.Т. Девианталогия.-А:Заң әдебиеті,-2009жыл.

АМАНБЕК ЫРЫСКЕЛЬДІ

«№12 жалпы білім беретін мектеп» КММ

БОЛАШАҚТЫҢ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУ: БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛАР

Аннотация. Мақалада білім берудегі инновациялық қызметтің негізгі тенденциялары қарастырылған. Инновациялық қызметтің басымдықтары білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың бағыттарына сәйкес келеді. Инновациялар, заманауи технологиялар мен робототехника арасындағы байланыс көрсетілген. Сондай-ақ, "инновациялық қызмет", "инновация" ұғымдарының мәні және байланысы көрсетілген.

Білім берудегі инновация теориясы- бұл ғылыми-педагогикалық білімнің жаңа саласы. Инновация теориясының мәні инновацияны дамыту, және интеграциялауды зерттеу болып табылады. Білім берудегі инновациялар теориясы- бұл білім беру жүйесіндегі инновациялық процесс, қызмет, жаңашылдық және инновациялық процестер жүретін орта.

Инновациялық қызмет- бұл білім берудің белгілі бір деңгейінде аталмыш процесті қамтамасыз ету бойынша жүргізілетін іс-шаралар жүйесі. Білім берудегі инновациялар жаңа идеялар мен қағидаттардың шығармашылық дамуы ретінде көрінеді, бұл оқшауланған жағдайларда олардың бейімделуі мен қолданылуына жағдай жасайтын типтік жобаларға айналады. Инновациялық құбылыстардың екі түрі бар: педагогикалық инновациялық теория (білім беру жүйесіндегі инновациялар) және инновациялық оқыту. Педагогикалық инновациялық теория білім беру жүйесін немесе оның жеке бөліктерін, сипаттамалары мен аспектілерін (жаңа құқықтық актілерді, жаңа құрылымдарды, модельдерді, оқыту парадигмаларын, Интеграциялық байланыс нысандарын және т. б. құру) қайта құрылымдау мен модификациялауға, жетілдіруге және өзгертуге байланысты болса да, инновациялық оқыту білімді игерудің ерекше түрі және саналы білімнің жемісі ретінде анықталады, сонымен қатар білім беру процесіндегі мақсатты және ғылыми негізделген қызмет.

Инновациялық оқыту- бұл қазіргі мәдениет пен әлеуметтік ортадағы инновациялық өзгерістерді ынталандыратын оқыту. Ол әрбір жеке адам мен тұтастай қоғам алдында туындайтын проблемалық жағдайларға белсенді реакция ретінде әрекет етеді. Ол тек "оқитын адамды" ғана емес, сонымен бірге "белсенді адамды да дайындауға арналған. Сонымен қатар, инновациялық процесте оқытуды қолдаудың барлық элементтері бар, мәселе

репродуктивті және өнімді, белсенді және шығармашылық компоненттер арасындағы қатынасты анықтау болып табылады.

Ғылыми зерттеулер педагогтің инновациялық қызметке дайындық нормативтерін белгілеуге мүмкіндік береді:

- * инновациялық қызметке қажеттілікті ұғыну;
- * инновациялық қызметті дамытуға дайындық;
- * жеке мақсаттарды инновациялық қызметпен сәйкес келтіру;
- * инновациялық қызметті пайдалануды қалыптастыру дәрежесі педагогтің инновациялық қызметке қабілеттерінің негізгі қасиеттері:
- * шығармашылық тұлғаның уәждемесін қолдану-бұл қызығушылық, шығармашылық қызығушылық, шығармашылық нәтижелер, жетілуге ұмтылу;
- * креативтілік-бұл ойлау көзқарасы, бағалау қабілеті және өзін-өзі жетілдіруге ұмтылу;

Тақырыптың өзектілігі

Біздің заманымыздың ерекшелігі-білім берудегі инновациялық процестерді жандандыру. Білім беру парадигмасының ауысуы орын алуда: басқа мазмұн, басқа тәсілдер, құқық, көзқарас, мінез-құлық, басқа педагогикалық менталитет ұсынылады. Мұның бәрі білім беру жүйесінде инновациялық процестердің дамуын көрсетеді.

Қосымша білім беру мектептегі білімнің толық серіктесі, жалпы білім беру жүйесінің бөлігі бола отырып, жеке тұлғаның дамуын және оның ерте кәсіби бағдарын қамтамасыз ететін қажетті буын ретінде әрекет етеді. Әрине, мұғалім білім беру процесінде басты рөлді атқарады: мекемедегі көптеген мәселелерді шешудің тиімділігі оның біліктілігіне, кәсібилігіне, жеке қасиеттеріне байланысты. Уақыттың жаңа тенденциялары мұғалімнен қосымша білім беруден үнемі белсенді ұстанымды және белгілі бір балалар бірлестігінде оқытудың тар шеңберінен шығуды талап етеді.

Педагогтың инновациялық қызметі:

- мұғалімнің осы іс-әрекетке жеке дайындығы деңгейінен, мұғалімнің жеке педагогикалық қызметін жетілдіруге бағытталуын анықтайтын қасиеттер жиынтығы;
- жеке (жұмысқа қабілеттілік, шығармашылыққа дайындық, жоғары эмоционалды мәртебе);
- арнайы (жаңа технологияларды білу, оқытудың жаңа әдістерін меңгеру,

Педагогикалық инновациялардың түрлері

Идеологиялық инновациялар	Пәнаралақ инновациялар	Жалпы әдістемелік инновациялар	әкімшілік инновациялар
- бұл сананың жаңаруы, уақыт ағымдары барлық басқа инновациялардың негізгі негізі болып табылады, өйткені негізгі жаңартулардың қажеттілігі мен маңыздылығын түсінбестен, жаңартуға тікелей кірісу мүмкін емес.	- бұл оны жүзеге асырудың ерекшелігіне байланысты объект ішінде жүзеге асырылатын инновациялар (технологияларды игеру, авторлық әдістемелік әзірлемелерді жасау)	- бұл педагогикалық практикаға табиғаты бойынша әмбебап дәстүрлі емес педагогикалық технологияларды енгізу, өйткені оларды кез-келген пән саласында қолдануға болады (білім алушылар үшін шығармашылық тапсырмаларды әзірлеу, зерттеу және жобалау қызметі және т. б.)	- бұл әр түрлі деңгейдегі менеджерлер қабылдайтын шешімдер, сайып келгенде, білім беру қызметінің барлық субъектілерінің тиімді жұмыс істеуіне ықпал етеді.

Біріктірілген сабақтар-бұл бір тақырыптың айналасында бірнеше пәндердің материалдары біріктірілген сабақтар. Мұндай сабақтың ерекшелігі - материалдың үлкен ақпараттық сыйымдылығы ойын-сауық, қызықты ойын түрінде өтеді.

Жобалау технологиялары-шығармашылық жобалармен жұмыс (ақпараттық-практикалық-бағытталған зерттеу, шығармашылық және т. б.)

Зерттеу және практикалық жұмыс-бастапқы көздерден ақпарат алу

Оқыту арқылы оқыту-бұл балалар мұғалімнің көмегімен сабақтар дайындап, өткізетін оқыту әдісі

Жұптық оқыту технологиясы-бір бала екіншісіне үйретеді.

Шағын топтарда жұмыс істеу-ең танымал стратегиялардың бірі, өйткені барлық білім алушыларға (соның ішінде ұялшак) жұмысқа қатысуға, ынтымақтастық, тұлғааралық қарым-қатынас дағдыларын қолдануға мүмкіндік береді.

Инновациялық қызмет өнімдерінің нысандары

- оқу-тәрбие үдерісіне салыстырмалы-салыстырмалы талдау жасау
- Оқу құралдары
- әдістемелік әзірлемелер
- онлайн көрмелер мен экскурсиялар
- модельдер
- мультимедиялық өнімдер
- көркем және шығармашылық жұмыстар
- конференцияларға қатысу
- педагог веб-сайттарының жұмысы

Қорытындылай келе, балаларға қосымша білім беру жүйесіндегі инновациялық технологиялар мұғалімнің мүмкіндіктері мен оқушылардың қабілеттерін неғұрлым толық ашуға, білім беру процесін шығармашылық, адамгершілік және жеке тұлғаға бағытталған, баланың жеке басының өзін-өзі дамытуға және өзін-өзі тәрбиелеуге мүмкіндік береді деген қорытынды жасауға болады. Басқаша айтқанда, инновация өзгерістер қажет болған кезде және оларды жүзеге асыру мүмкіндігі болған кезде пайда болады.

Әдебиеттер:

1. file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/innovatsionnaya-deyatelnost-pedagoga-vobrazovani.pdf
2. <https://xn--jlahfl.xn>
plai/library/innovatsionnaya_deyatelnost_pedagoga_v_sovremennom_171431.html
3. LEGO education [Электрондық ресурс]. - Кіру режимі: <https://education.lego.com/ru-ru> (өтініш берген күні: 15.01.2020).
4. LegoMinstormsEV3. Пайдаланушы нұсқаулығы [https://le-www-lives.legocdn.com/ev3/userguide/1.4.0/ev3_userguide_ru.pdf]. - Ашық қолжетімділік: <https://education.lego.com/ru-ru/support/mindstorms-ev3/user-guides>.
5. Белиовская Л. Г., Белиовский Н. А. физика бойынша роботтандырылған зертханалық жұмыстар. Әдістемелік құрал - М.: ДМК Пресс, 2016.
6. Қосымша білім беру жүйесіндегі әдістемелік жұмыс; Кайгородцева М. В., В. мұғалім 2009 ж.
7. Оспенникова Е.В., Ершов М. Г., Оспенников А. А. физика пәні бойынша оқу үрдісінде білім беру робототехникасын қолдану // Пгмпу хабаршысы. - 2016. - № 12. - Б.117-142.
8. Садовский В. Н.жүйелер болып табылатын пәндерді зерттеудің әдіснамалық принциптері туралы сұраққа // ғылымның әдіснамасы мен логикасының мәселелері. Томск, 1962. 77 б.
9. Скалкова Я. педагогикалық зерттеудің әдістемесі мен әдістері. Мәскеу: Педагогика, 1989. 224 б.
10. Соңғы Философиялық сөздік: 2-ші басылым., қайта өңдеу. және дополн. - Минск: Интерпрессервис; кітап үйі, 2001. – 1280 Б.
11. Темірбулатова А.Р. заманауи білім берудің тиімділігін арттырудағы робототехниканың рөлі // Инновациялық кәсіби білім: мәселелер, ізденістер, шешімдер: ғылыми еңбектер жинағы. 2 бөлікте. С. 2. - Саратов: "ағарту орталығы" баспасы, 2019.
12. Шығармашылықпен тәрбиелеу(педагогикалық шеберлік мектебі); Лебедева И.А., Н. Новгород, ДДТ им. В. П. Чкалова 2010 ж.

**ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРЫ ПОЗИТИВНОГО РОДИТЕЛЬСТВА ЧЕРЕЗ
РЕАЛИЗАЦИЮ ПРОЕКТА «ОТБАСЫ ЖӘНЕ МЕКТЕП: ДИАЛОГТАН
СЕРІКТЕСТІККЕ»**

На сегодняшний день современным гражданам Республики Казахстан необходимы новые социально-психологические ценности на основе многонациональной культуры нашего общества, а также повышения роли семейного потенциала в воспитании подрастающего поколения.

В Комплексном плане по реализации «Единой программы воспитания» Республики Казахстан указано, что для реализации задач воспитательной работы организаций образования необходимо формировать у детей уважение к родителям и взрослым, исполнять свои обязанности перед семьей, формировать трудолюбие и правовую культуру, уважение к казахскому языку, национальным традициям и культурному наследию, ценить здоровье и здоровый образ жизни, бережно относиться к природе.

Совместная работа семьи и школы - одно из сложнейших и ответственных направлений в деятельности школы-интерната, целью которого является приобщение родителей к целенаправленной учебно-воспитательной работе и вовлечение в коррекционно-развивающий процесс, что дает возможность для повышения качества семейной культуры, психолого-педагогических знаний родителей в воспитании детей с особыми образовательными потребностями.

Важнейшее условие социализации ребенка с ООП - сознательное участие семьи в общественном процессе его реабилитации и коррекции. Первый опыт социализации ребенок получает в семье. Успешность социальной адаптации, включение ребенка в процесс общения с другими людьми, безусловно, зависит от психологического климата семьи.

На основании рекомендаций инструктивно-методического письма и результатов исследования по теме «Мониторинг потребностей родителей, имеющих детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата» нами был разработан проект «Отбасы және мектеп: диалогтан серіктестікке».

Основная идея проекта: повышение роли семьи в учебно-воспитательном и коррекционно-развивающем процессе. Актуальность проекта обусловлена необходимостью формирования единой учебно-воспитательной среды и внесения существенных изменений в практику взаимодействия школы-интерната и семьи.

Реализация основных целей и задач проекта, разработка и внедрение проектов партнёрского взаимодействия «Отбасы және мектеп: диалогтан серіктестікке» осуществляется по следующим направлениям:

«Семья – основа гармоничного развития личности ребенка» - 5-7 классы;

«Святыни моего народа» - 5-7 классы;

«Я и мое будущее»- 8-10 классы;

«Взаимоотношения с родителями и близкими людьми» - 0-4 классы.

Работа по проекту разделена на 3 этапа:

Этап I. Подготовительный (ноябрь 2022 г. - декабрь 2022 г.).

На первом этапе проекта предусматривается проведение диагностического обследования семей воспитанников школы-интерната с целью изучения состояния и перспектив психосоциальной работы с семьями. Проектирование психолого-медико-педагогического сопровождения по направлениям работы с родителями.

Этап II. Основной (январь 2023 г. - май 2024 г.).

На втором этапе предусматривается реализация основных целей и задач проекта, апробация форм и методов психолого-медико-педагогического сопровождения.

Этап III. Аналитический (сентябрь 2024 г. - май 2025 г.).

Анализ достигнутых результатов и определение перспектив дальнейшей работы по проекту, разработка рекомендаций, обобщающих опыт сопровождения родителей, презентация методических продуктов инновационной деятельности школы-интерната.

Теоретико-методологическую основу проекта составили: культурно-историческая концепция развития личности (Л.С.Выготский); концепции личностно-ориентированной и гуманистической педагогики; методология средового подхода, раскрывающая роль культурно-образовательной и социальной среды в развитии личности (Г.А.Бордовский, В.Г.Бочарова, Д.М.Абдуразакова, В.Г.Воронцова, Л.Ю.Сироткин); учение Абая Кунанбаева «Толык адам» («Полноценная личность»), содержащее концепцию: человек не от природы получает нравственные качества, он становится нравственным или безнравственным лишь в процессе воспитания.

В период подготовительного этапа работы среди родителей обучающихся школы-интерната преподавателями кафедры специального и инклюзивного образования Карагандинского университета имени академика Е.А.Букетова было проведено исследование на тему: «Мониторинг потребностей родителей, имеющих детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата», с целью выявления основных проблем и потребностей семей, имеющих детей данной категории.

Результаты диагностики показали, что родители испытывают нервно-психическую и физическую нагрузку, усталость, напряжение, тревожность за будущую социализацию ребёнка; во внутрисемейных отношениях не всегда прослеживается взаимопонимание и адекватное оценивание возможностей ребёнка; из-за отягощенного диагноза происходит смена привычного образа жизни семьи вследствие того, что ребёнок нуждается в постоянном уходе.

По результатам диагностики родителей, мы пришли к выводу, что семьи, воспитывающие детей с ООП (в нашем случае, с НОДА) не в состоянии самостоятельно решать проблемы, возникающие при обучении и воспитании данной категории детей. Им, как и самим детям, нужна квалифицированная, систематическая и целенаправленная помощь. Все это влечет за собой необходимость модернизации содержательной и технологической части образовательного процесса в КГУ «Специальная школа-интернат № 2» управления образования Карагандинской области, одним из направлений которого является работа с семьей, включающая в себя создание модели совместной деятельности и досуга родителей и обучающихся.

С целью повышения психолого-педагогической грамотности родителей, оптимизации детско-родительских отношений, были определены направления работы школы с родителями:

- повышение психолого-педагогических знаний родителей (форумы, мастер-классы, Workshop, семинары, индивидуальные консультации, анкетирование, практикумы);
- вовлечение родителей в учебно-воспитательный и коррекционно-развивающий процессы (родительские собрания, совместные творческие занятия, помощь в укреплении материально-технической базы);
- участие родителей в управлении школой (Попечительский Совет, родительские комитеты).

С целью повышения психолого-педагогической компетентности родителей в вопросах воспитания, развития и социальной адаптации детей с ООП посредством психолого-педагогического просвещения был создан центр психолого-педагогической поддержки родителей «Даналық мектебі». В работе центра принимают участие специалисты разного профиля: педагог-психолог, логопеды, дефектологи, медицинский работник, которые помогут расширить знания родителей в отдельных вопросах социальной адаптации, интеграции, развития детей с ООП.

В школе-интернате созданы и действуют клубы по совместной работе родителей, педагогов и детей: «Әжелер мектебі», «Аналар мектебі» «Әкелер мектебі», «Қыздар клубы», «Ұлдар клубы».

С целью обобщения и распространения опыта по работе школы и семьи были проведены:

- областной практический семинар на тему: «Современные образовательные технологии в практической работе с детьми, обучающимися на дому»;
- родительский форум «Партнерство семьи и школы»;
- областной практический форум «Семья и школа - партнеры в воспитании» для заместителей директоров по воспитательной работе специальных школ-интернатов, реабилитационных центров при поддержке КГКП «Учебно-методический центр развития образования Карагандинской области» и НАО «Карагандинский университет имени академика Е.А.Букетова»;
- день открытых дверей «Doors Open Day» для студентов НАО «Карагандинский университет имени академика Е.А.Букетова».

В ходе реализации проекта заметно улучшилась и расширилась учебно-воспитательная среда, которая успешно способствует формированию у родителей, детей и педагогов опыта продуктивной совместной деятельности, самореализации в учёбе, творчестве и социальной жизни.

Педагогический коллектив вносит существенные изменения в практику взаимодействия школы-интерната и семьи, что позволяет достигнуть максимальной эффективности качества образования обучающихся, создать новые общие интересы между обучающимися, родителями и педагогами. Более тесное общение укрепляет взаимопонимание между ними и делает их партнерами в образовательном и коррекционно-развивающем процессах. Активная совместная деятельность школы-интерната с семьями воспитанников качественно меняет отношение родителей не только к достижениям своих детей, но и к работе школы-интерната в целом, что отражается в активном участии в реализации проекта и подпроектов.

Литература:

1. Закон Республики Казахстан «Об образовании» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.09.2022 г.).
2. Закон Республики Казахстан от 8 августа 2002 года «О правах ребенка в Республике Казахстан» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 18.11.2022 г.).
3. Винокуров Л. Н. Основы педагогической диагностики и профилактики нервно-психических нарушений у детей и подростков. Кострома. 1994.
4. Елисеева И.Г. Особенности использования методик коррекционно-развивающей работы с детьми с особыми образовательными потребностями в условиях реабилитационного центра и кабинета психолого-педагогической коррекции. Алматы: ННПЦ КП. 2016.
5. Коржова Г.М., Кенжеева А.К. «Проектирование работы по включению родителей детей с особыми образовательными потребностями в коррекционный процесс». Алматы: ННПЦ КП. 2017.

АМАНКЕЛДИ РЫСГУЛ
«№8 арнайы мектеп – интернаты» КММ

МҮМКІНДІКТЕРІ ШЕКТЕУЛІ БАЛАЛАРДЫ ӨЛЕУМЕТТЕНДІРУДЕ ҚЫШ ӨНЕРІНІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Қазақстанда мүмкіндігі шектеулі ерекше білімді қажет ететін балалардың саны жыл сайын артып келеді. Мүмкіндігі шектеулі балалардың дамуындағы басты мәселе – қоршаған әлемді меңгерудегі қиындықтар. Балаға өзін-өзі қалпына келтіруге көмектесу, қазіргі қоғамда өмір сүруді үйрету және, әрине, ол баланың өз орнын табуы маңызды. Осы орайда қыш өнерінің маңыздылығы болып мүмкіндігі шектеулі оқушылардың шығармашылық

кабілетін артпедагогика арқылы оңалту баланың қабілетін ашуға, рухани және интеллектуалдық даму деңгейін арттыру болып табылады. Сонымен, артпедагогикадағы қыш өнері – тәрбие, білім беру, тұлғаны дамыту, қажет болған жағдайда оны өнер арқылы түзетуді жүзеге асыруға арналған педагогикадағы инновациялық бағыт.

Мен өз тәжірибемде қыш өнерінің мүмкіндіктерін пайдаланамын. Менің мақсатым – қыш өнерімен таныстыру арқылы интеллектісі жеңіл бұзылған 7- сынып оқушыларына жеке басының рухани-адамгершілік негіздерін, оның шығармашылық қабілеттерін дамытуға және макроэлеуметтік ортаға көркемдік әрекет арқылы бейімделуіне ықпал ету. Қыш өнері сабағы – интеллектісі жеңіл бұзылған оқушының өсуіне ықпал ететін, ой – өрісін кеңейтетін және танымдық қажеттіліктерін белсендіретін, сонымен қатар ішкі ресурстарын ашатын және психикасына жағымды әсер ететін сала.

Арнайы мектеп - интернатымыздың қыш өнері шеберханасы әр оқушының бойындағы төмендегідей, мәдени-ағартушылық, тәрбиелік, түзетушілік мәселелерді шешуге ықпал етеді:

- оқушылардың жалпы және арнайы қабілеттерін қалыптастыру және дамыту;
- саз балшықпен және құрал-саймандармен жұмыс істеуге қажетті білім, білік және дағдыларды қалыптастыру, саз балшықпен жұмыс істеу әдістері мен тәсілдеріне үйрету;
- шығармашылық ойлауды дамытуға, эстетикалық дамуға және өзін-өзі көрсетуге жағдай жасау;
- шығармашылық белсенділікті қолдау және дамыту (өз идеяңызды ойлап табу және жүзеге асыру қабілеті);
- коммуникативті дағдыларды дамыту;
- танымдық саладағы кемшіліктерді түзету және өтеу, ұсақ моториканы және өзін-өзі бақылауды дамыту;
- қоғамда толыққанды өмір сүруге дайындау, сәндік-қолданбалы өнер объектілерін күнделікті өмірде пайдалану дағдыларын меңгеру.

Саз балшықпен жұмыс жасау арқылы 7-сынып оқушылары сазбалшықтың құнарлы және табиғи минералдарға толы екенін ұғынады. Саз балшықпен жұмыс жасау кезінде нығыздау, созу, тегістеу, түзету, жұлмалау техникалары арқылы мүсіндік бейне жасайды. Бұл жұмыс жеңіл интеллектісі жеңіл бұзылған бар оқушылардың қол бұлшықеттерінің дамуына, екі қолдың көздің үйлесімділігіне ықпал етеді. Кішкентай саз балшықтың өзінен – ақ қолдың күші артып, сенімдірек және қозғалыстар дәлірек болады. Осылайша, топтық жұмыс процесінде мүмкіндігі шектеулі балалардың психофизикалық кемістіктерін түзету құралы ретінде модельдеуді пайдалану мәселенің өзектілігі бола алады. Мүсіндеу барысында ерекше білімді қажет ететін балалар бұйымның бөліктерін бір-бірімен және тұтас фигурамен салыстырады, оның көлемін, ұзындығын, қалыңдығын анықтайды, бөліктерге бөлуді үйренеді.

Кез – келген іс – әрекет сияқты, балшықтан модельдеу де ерекше білім алуды қажет ететін балалардың тәрбиесі үшін үлкен маңызға ие. Интеллектісі жеңіл бұзылған 7-сынып оқушыларына қыш өнерін үйрету, салыстыру, жалпылау, талдау, синтез сияқты психикалық операцияларды, көрнекі қабылдау – бақылауды дамытады. Сондықтан, саз балшықтан белгілі бір бұйымды жасауды бастамас бұрын сабақтың басында затты жан-жақты талдап, оның пішінін, бөлшектерінің орналасуын, көлемі мен түсін нақтылау қажет. Осылайша, балалар объектілерді салыстыруға, оларды ұқсастығы бойынша біріктіруге, олардағы жалпы және әртүрлі белгілерді анықтауға үйренеді. Модельдеу сабақтары зейін, ойлау, есте сақтау сияқты психикалық процестердің дамуына ықпал етеді, сонымен қатар қабылдауды, кеңістікті бағдарлауды, яғни мектеп- интернатта озат оқушы болу үшін қажетті маңызды функцияларды жақсартады. Сонымен қатар сабақтың барлық кезеңдерінде балалардың сөйлеуі қадағаланады. Бұл жұмыс мұғалімнің балалардың сөздеріне (грамматикалық құрылымы, баяндаудың жүйелілігі мен толықтығы, т.б.) үнемі назар аударылып отырады. Балаларды тапсырманы орындау кезінде түсіндіруге қатыстыру, пішіндердің, түстер мен олардың рендерінің атауларын, кеңістік белгілеулерін меңгерту – осының барлығы

оқушылардың сөздік қорын байытуға көмектеседі. Сабак соңында нәтижелерді қорытындылау кезінде мұғалім оқушыларға өз өнімін бағалауға және басқа балалардың жұмысы туралы пайымдаулар жасауға мүмкіндік береді – бұл олардың сөйлеуін де ынталандырады. Бұл жерде баланың сөйлеуі мен ақыл-ой әрекеті ұсақ моториканы дамытуға тікелей байланысты екенін атап өткен жөн деп есептеймін. Қыш шеберханасында сабақтар жеке және ұжымдық түрде жүргізіледі. Ұжымдық жұмысты орындау кезінде оқу процесі кезінде кез – келген дайындық пен қабілеттілік деңгейіндегі әрбір оқушы өзін жалпы тізбектің (жүйенің) маңызды буыны ретінде сезінеді. Бұл үдерісте әрбір баланың жауапкершілігінің үлесі өте зор және бұл маңыздылықты сезіне отырып, бала өз жұмысының бөлігін абыроймен орындауға тырысады, бұл әр оқушының жауапкершілік пен маңыздылық сезімін қалыптастыруға ықпал етеді. Оқыту нәтижелерін шығарудың негізгі нысаны әртүрлі деңгейдегі көрмелерге, конкурстарға, фестивальдерге қатысу болып табылады. Бұл ерекше білім алуды қажет ететін әрбір оқушыны шығармашылық пен шеберлікке ынталандырудың ең қызықты түрлерінің бірі. Ең жақсы жұмыстар балалармен бірге таңдалып, балалардың пікірлері ескеріледі. Жұмыстың бұл түрі балаларда өзінің және жолдастарының еңбегін объективті бағалау қабілетін, яғни жағымды және жағымсыз жақтарын есепке алу қабілетін дамытуға көмектеседі және жұмысты жақсырақ орындауға ұмтылады. Дегенмен оқу барысының алғашқы кезеңдерінде өз эмоцияларын басқару қиынға соғатын балалар болды. Саз балшықтан түрлі бұйымдар жасау барысында оқушылар өзін-өзі басқаруды үйренді. Осылайша, мағыналы модельдеу эмоцияларды реттеуге және оларды меңгеруге үйрете алады. Жұмыс процесінде шынайы қызығушылықпен және рахатпен орындалған жұмыс кейіннен оны жасаушыға сәттілік пен басқалардың мойындауына әкелетінін көру қуантады. Бұл өзін-өзі бағалауды айтарлықтай арттырады, балаға өзін-өзі бекітуге, оның күштері мен мүмкіндіктеріне сенуге көмектеседі.

Саз балшық – оқу процесін жеңілдететін және әрекетті пайдалы әрі жағымды ететін қазіргі таңда трендке айналған пайдалы материал. Саз балшы – қолыңыз үшін тамаша тренажер, олардың физикалық күшін, моторикасын, қол мен көз қозғалысын үйлестіруді дамытады. Бұл интеллектісі жеңіл бұзылған балаларға кейіннен көптеген дағдыларды (жазу, сурет салу) меңгеруге, сондай-ақ қолдарымен әртүрлі әрекеттерді орындауға мүмкіндік береді деп болжаймын. Меніңше, ерекше білімді қажет ететін әрбір баланы саздың бірқатар қасиеттерімен түзету жұмыстарын жүргізу өте пайдалы. Осылайша, интеллектісі жеңіл бұзылған оқушыларды әлеуметтендіру процесінде қыш өнері сабақтары физикалық және психикалық кемістіктерді түзету үшін балаға эмоционалды әсер ету әдісі ретінде, вербалды емес қарым-қатынас әдісі ретінде, сонымен қатар мүмкін болатын әдістердің бірі ретінде қажет. Қыш өнері мүмкіндігі шектеулі балаларға қоршаған ортаның барлық алуандығын көруге, естуге, сезінуге, олардың өзін-өзі түсінуіне, ересектер әлеміне енуге, толық өмір сүруге және өзара әрекеттесуге көмектесетін құрал болып табылады.

Әдебиеттер:

1. Хоаким Чаварра. Техника работы на гончарном круге. Москва. 2003.
2. Джеки Эткин. Керамика для начинающих. АРТ- РОДНИК. 2006.
3. Александр Поверин. Гончарное дело. Москва. 2002.

АНДРЕЙКОВЕЦ И.В.

КГУ «ОШ им. Евнея Букетова» ОО г.Шахтинска УО КО

РЕАЛИЗАЦИЯ «ЕДИНОЙ ПРОГРАММЫ ВОСПИТАНИЯ» В РАМКАХ ПРЕДМЕТА «МУЗЫКА»

В основе «Единой программы воспитания» лежат общечеловеческие ценности казахского народа: национальный интерес, совесть, стремление. Целью новой Программы воспитания является сохранение и пропаганда национальных ценностей. Внедрение

Программы в работу школы осуществляется посредством предметного содержания, дополнительных внеклассных занятий.

Как практикующий учитель музыки, я обозначила музыкально-творческие способы реализации «Единой программы воспитания» в рамках своего учебного предмета «Музыка». Они различны и каждый из них по-своему воспитывает и активизирует учащихся, развивая их самостоятельность и творческую мысль.

Считаю, что одним из эффективных путей приобщения воспитанников к народному искусству, подлинному, искреннему погружению в истоки национальной культуры, способствуют:

- воспитательные мероприятия;
- организация внешкольной и внеурочной деятельности;
- защита творческих проектов;
- участие в кружках,
- посещение театров и т.д..

Приведу пример пропаганды национальных ценностей в проектной деятельности на материале, освещающем жизнь и творчество композитора и поэта Шакарима Кудайбердиева, приуроченный к его юбилейной дате.

Визитная карточка творческого проекта

Название темы	«Неоценимое наследие Шакарима»				
Ценность	Национальное наследие				
Краткое содержание проекта	Проект направлен на патриотическое воспитание школьников, учащиеся создают презентацию, снимают видео, посвящённое 165-летию со дня рождения поэта, писателя, философа, историка и композитора Шакарима Кудайбердиева.				
Предмет	Музыка				
Целевая аудитория	6 классы, 10 человек				
Ценность мероприятия	Создать пространство для исследовательских умений, познавательной деятельности учащихся, бережного отношения к национальному наследию композитора.				
Критерии оценок	Содержательность материала, его грамотное представление, художественное оформление проекта и эмоциональность выступления участников.				
Ожидаемые результаты	Учащиеся представят материалы, освещающие жизнь и творчество Шакарима Кудайбердиева, познакомятся с техническими средствами и программами для презентации. Произведения композитора - уникальная часть национальной культуры, составляющее духовное богатство казахского народа. Благодаря своим стараниям и потенциалу, его труды известны во всем мире.				
План оценивания					
До работы над проектом	Ученики работают над проектом и выполняют задания			После завершения работы над проектом	
Вникать в смысл учебного задания. Поиск дополнительной информации по интересующим меня вопросам. Активность включения в самостоятельную работу.	Умение ставить цель. Планирование своей деятельности. Умение работать самостоятельно и в срок. Умение работать в группе. Умение получать и обрабатывать информацию. Планирование способов деятельности. Активность включения в самостоятельную работу. Анализ и рефлексия результатов деятельности. Планирование и использование с пользой для себя учебного время. Оценивать свои действия и действия одноклассников.			Показатели отслеживания приобретенных в ходе проекта компетенций учащихся.	
Описание конеч.продукт.	Исследовательский проект				
Учебные мероприятия на 5	1 день	2 день	3 день	4 день	5 день
	Определение	Работа	в	Работа над	Подготовка

дней	тем исследования, сбор материала, формирование групп и распределение функций.	группах, анализ материала, подготовка продукта деятельности.	оформлением продукта деятельности, обработка и систематизация собранной информации.	презентации исследовательской деятельности.	проекта.
Оборудование	Компьютеры, музыка				
Программное обеспечение	Программы Microsoft Office Word, Excel, PowerPoint, Publisher, Visual Basic.				
Материалы на печат.основе	Источники информации (литература, Интернет).				
Другие принадлежности	Использовать во внеурочной деятельности.				

Музыка является одним из эффективных средств индивидуального самовыражения и своеобразной формой общения, инструментом личностного роста и способом формирования культурно-патриотического сознания учащихся.

Как развивать интерес к изучению музыки и культуре родного края, формировать нравственную позицию к малой Родине? Широкое поле деятельности представляет проведение тематических классных часов.

Например, при реализации комплексного плана воспитания в рамках «Единой программы воспитания» было разработано и успешно проведено внеклассное мероприятие «Қазақстан – біртұтас жер, біртұтас халық, біртұтас болашақ».

Ценность: талап, ар-ұят, ұлттық мүдде (отан). Проект «Жеткіншектің Жеті жарғысы». Целевая аудитория: учащиеся 9 -10 классов.

Цель мероприятия: формирование культурно-патриотического сознания учащихся, уважение к прошлому своего народа.

О самостоятельном оценочном отношении ребят к теме мероприятия свидетельствуют письменные ответы на вопрос: «Что для вас значит Родина?».

«Для меня Родина – это не просто слово. Это объединяющий все поколения Гимн Казахстана, Флаг цвета неба, дорогие лица родных людей, пронзительный голос Димаша, просторы Сарыарки, вершины гор Алатау, молодая столица Астана». Баспакова А. 10 класс.

Откровенными и обоснованными впечатлениями о значимости увиденного, услышанного, прочитанного на мероприятии, явились авторские стихи собственного сочинения.

«Золотая степь»

Вы слышали кюй Сары-Арка? Полноводной реки поток она!

Стремглав возвышается птицей в выси, а иногда шепота камыша тише.

И есть в ней смесь летней грозы. Сочинил этот кюй Курмангазы.

Когда ты слушаешь кюй, то помни об одном,

Что написал Курмангазы его, с открытой душой.

А как название его, запомни навсегда,

Ведь этот кюй - любимый мой и есть «Сары-Арка». Житенева К. 9 класс.

Процессу становления, обогащения и совершенствования духовного мира ребёнка способствует разработанный план школьных мероприятий. Творческий опыт участников реализуется в музыкально-художественных событиях школы, города, общественно-значимых проектах, в проведении общешкольных календарных и тематических праздников: «Мектеп – мейірім мекені» (проект «Еңбегі адал жас өрен»), «Ұлы даланың ұлтаралық тілі» (проект («Жеткіншектің жеті жарғысы», «Ұстаз! Сіздің алдыңызда», «Ел тірегі (Опора народа)» ко Дню Республики Казахстан (проект «Жеткіншектің жеті жарғысы»), «Көк тудың желбірегені» (проект: «Ұрпаққа аманат»), «Қош келдің, Жана жыл!» и т.д..

Каждый учитель должен стремиться к тому, чтобы полученные учащимися на уроках знания помогали в дальнейшем развиваться и самосовершенствоваться. Только в этом случае мы сможем развить в наших учениках чувство принадлежности к своему народу, где культурное достояние будет неиссякаемым источником и прочным фундаментом будущих успехов, залогом сохранения духовности.

За годы жизни и за годы педагогической деятельности у меня сложился свой собственный взгляд на воспитание, на отношение к действительности, свои идеи, которые я стараюсь воплотить в жизнь, касается ли это педагогической деятельности или отношения к миру.

Одним из основных постулатов для меня является тот, что человек сам ответственен за все то, что с ним происходит в жизни, и поэтому он должен взять эту ответственность на себя и действовать исходя из этого принципа. Этому я учу и своих воспитанников.

Второй очень важный момент – это положительное отношение к жизни вообще и к людям в частности, а прежде всего к себе самому. Только научившись понимать и принимать себя, стремиться к самосовершенствованию и развитию, можно по достоинству оценить и других.

Третий принцип, который вытекает из второго: «Делай то, что любишь, и люби то, что делаешь», иначе жизнь всегда будет казаться пресной и неинтересной.

И последнее: старайся быть активным и в жизни, и в работе, и в учебе, и в творчестве!

Этому всему я и учу детей, побуждая их следовать этим принципам.

Литература:

1. Государственная Программа развития образования и науки республики Казахстан на 2020-2025 годы, Постановление Правительства Республики Казахстан от 27 декабря 2019 года № 988..

2. Комплексный план по реализации «Единая программа воспитания» Министерства просвещения Республики Казахстан на 2023-2024 учебный год.

3. Музыкальное образование в Казахстане: Учебное пособие. Вып. /Сост. Р.Р. Джердималиева, А.А. Момбек, З.Р. Ахметова. – Алматы, 2006 – 296 с.

АНИСИМОВА В.Е.

КГУ «ОШ №23», г. Караганда

LEGO – КОНСТРУИРОВАНИЕ КАК ИНСТРУМЕНТ РАБОТЫ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ С ДЕТЬМИ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

Одним из приоритетных направлений работы системы образования Республики Казахстана является образование детей с особыми образовательными потребностями. В Конституции РК сказано, что дети с проблемами в развитии имеют равные со всеми права на образование.

Получение образования детьми с особыми образовательными потребностями является одним из основных и неотъемлемых условий их успешной социализации, обеспечения их полноценного участия в жизни общества, эффективной самореализации в различных видах профессиональной и социальной деятельности.

Задача учителя на уроке – создать образовательную среду, обеспечивающую доступность качественного образования для всех детей, в том числе с ограниченными возможностями здоровья.

К сожалению, все учащиеся с особыми образовательными потребностями (ООП) испытывают явные затруднения в усвоении учебных программ, так как недостаточно сформированы познавательные способности, что вызвано расстройствами психологического развития, нарушениями в организации деятельности или поведения. Общими для всех

учащихся с особыми образовательными потребностями являются замедленный темп или неравномерное формирование познавательной деятельности, трудности произвольного саморегулирования. Часто у детей с ООП встречаются нарушения речевой и мелкой ручной моторики, зрительного восприятия и пространственного ориентирования, умственной работоспособности и эмоционального фона.

Если классифицировать проблемы детей с ООП в школе, то можно выделить:

- Трудности в развитии мелкой моторики и координации движений.
- Отсутствие зрительно-моторной координации.
- Неумение ориентироваться в пространстве.
- Недоразвитие психических процессов и речи.
- Недостаточный запас знаний и представлений об окружающем мире.
- Бедный словарный запас по всем лексическим темам.
- Отсутствие коммуникативных навыков у детей.

Практика показывает, что для более эффективной работы с детьми с ООП на уроках необходимо использовать яркие обучающие средства, способные воздействовать буквально на все органы чувств ребенка и воздействующие как на эмоциональную, так и на логическую сферы ребенка.

Учителям приходится искать вспомогательные средства, систематизирующие и направляющие процесс усвоения детьми с ООП знаний. Таким инструментом в системе современных информационных технологий становится образовательная робототехника.

Самая распространённая и известная педагогическая система – Lego, широко используют трехмерные модели реального мира и предметно-игровую среду обитания для развития ребенка. Игра – главный спутник детства. Lego позволяет детям учиться, играя обучаться в игре. Применение конструкторов Lego WEDO на уроках информатики повышает мотивацию учащихся, способствует творческой и исследовательской деятельности учащихся.

На сегодняшний день в учебной программе по информатике образовательная робототехника занимает центральное место. Начиная с 1 класса, дети начинают знакомство с роботами. В 1 классе на уроке цифровой грамотности ученики знакомятся с конструированием с помощью наборов Lego WeDo.

Lego WeDo, незаменимое средство в работе с детьми с ООП на уроках информатики, так как оно оказывает благотворное влияние на все аспекты развития ребенка, помогает объединить усилия педагогов и семьи в решении вопроса воспитания и развития особенного ребенка. В совместной игре с родителями ребенок с ООП становится более усидчивым, работоспособным, целеустремленным, эмоционально отзывчивым.

Применяя Lego – конструирование WeDo на уроках информатики можно интегрировать познавательное развитие с техническим конструированием и художественно-эстетическим развитием, а творческое конструирование с социально-коммуникативным развитием.

Lego – конструирование – это вид моделирующей творческо-продуктивной деятельности. С его помощью трудные учебные задачи можно решить посредством увлекательной игры, в которой не будет проигравших, и каждый ребенок может с ней справиться.

Конструктивная деятельность очень тесно связана с развитием речи, т.к. (вначале с ребенком проговаривается, что он хочет построить, из каких деталей, почему, какое количество, размеры и т.д., что в дальнейшем помогает ребенку самому определять конечный результат работы.)

Работая с конструктором Lego WeDo на уроках информатики, ученики тренируют пальцы, что оказываем мощное воздействие на работоспособность коры головного мозга, а, следовательно, и на развитие речи. Создавая проекты из конструктора, дети учатся работать руками, развивается связная речь ребенка: ему необходимо описать последовательность

выполнения задания, полученный результат. Это особенно важно в работе с детьми с ООП, у которых зачастую наблюдается задержка речи.

Практическая ценность Lego – конструкторов при обучении детей с ООП выражается в развитии навыка работать в паре; в формировании желания открывать новое в мире науки и техники; в развитии нестандартности и неоднозначности в решении поставленных задач; в формировании желания у детей помочь друг другу развитию коммуникативных умений, а также развивать логическое мышление.

Но для того, чтобы конструктор Lego был не просто игрушкой, а стал средством, развивающим учащихся педагогу нужно занять опосредованную роль в процессе Lego - конструирования. Это необходимо для того, чтобы научить ребенка основным способам соединений деталей.

Для этого используются три основных вида конструирования:

Конструирование по образцу — когда есть готовая модель того, что нужно построить (например, изображение или схема дома).

Конструирование по условиям — образца нет, задаются только условия, которым постройка должна соответствовать (например, домик для собачки должен быть маленьким, а для лошадки — большим).

Конструирование по замыслу – предполагает, что ребенок сам, без каких-либо внешних ограничений, создаст образ будущего сооружения и воплотит его в материале. Этот тип конструирования становится основным в развитии творческой одаренности детей.

Например, для работы на уроке ребятам можно предложить создать следующие модели по теме «Животные»: голодный крокодил, рычащий лев, летящая птица, по теме «Удивительные механизмы»: «Танцующие птицы», «Умный волчок», «Обезьянка-барабанщик», проекты практической направленности: «Кран», «Колесо обозрения», «Дом и машина».

Рисунок 1. Примеры моделей для выполнения на уроке

Таким образом, занятия по Lego конструированию помогают учителям активизировать скрытые возможности обучающихся с ООП, что позволяет повысить их творческую активность, коммуникабельность и в результате будет способствовать успешной социализации учащихся с ООП, обеспечивая их полноценное участие в жизни общества и самореализации. Поэтому, использование образовательной робототехники следует рассматривать как один из наиболее эффективных способов решения образовательных задач на уроках информатики в начальной школе.

Литература:

1. Комарова Л. Г. Строим из LEGO (моделирование логических отношений и объектов реального мира средствами конструктора LEGO). – М., 2001.
2. Екжанова Е. А., Стребелева Е. А. Коррекционно-развивающее обучение и воспитание: Программа дошкольного образовательного учреждения компенсирующего вида для детей с нарушением интеллекта. – М., 2003.
3. Лусс Т.С. Формирование навыков конструктивно-игровой деятельности у детей с помощью ЛЕГО. – М., 2003. (Коррекционная педагогика).
4. <http://edurobots.ru/2015/07/robototexnika-dlya-nachinayushhix-lego-wedo-1>

АНТИПОВА А. И., ДЕРЮГИНА И. В.

КГУ «Общеобразовательная школа № 27», г. Темиртау

ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК СРЕДСТВО АКТИВИЗАЦИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА И ФОРМИРОВАНИЯ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТИРОВ ШКОЛЬНИКОВ

На сегодняшний день Интернет и Интернет-технологии прочно вошли в жизнь современного общества, став его неотъемлемой частью.

В Законе Республики Казахстан «Об образовании» говорится, что «главная задача системы образования - создание необходимых условий для формирования и развития личности на основе национальных и общечеловеческих ценностей, достижений науки и практики».

Внедрение инноваций в обучении, информатизация образования, выход в международные глобальные коммуникационные сети способствуют более эффективному развитию не только познавательных интересов школьников, но и формированию их жизненных ценностей.

На данный момент в Республике Казахстан приоритетными являются такие ценности, как национальный интерес, стремление, совесть, работать над формированием которых необходимо как во внеклассной деятельности, так и на уроках с использованием современных технологий.

Информационные технологии, рассматриваемые как один из компонентов целостной системы обучения и воспитания, не только облегчают доступ к информации, открывают возможности вариативности учебной деятельности, ее индивидуализации и дифференциации, но и позволяют по-новому организовать взаимодействие всех субъектов обучения, построить образовательную систему, в которой ученик был бы активным и равноправным участником образовательной деятельности.

Задачи, стоящие перед учителем-словесником при применении информационных технологий, предполагают работу с текстом, с художественным словом, с книгой. Педагогу необходимо сформировать прочные орфографические и пунктуационные умения и навыки, обогатить словарный запас учащихся, научить их владеть нормами литературного языка, дать детям знание лингвистических терминов. Бесспорным помощником в решении этих задач являются информационные технологии. Они позволяют использовать различные формы работы, повышать качество усвоения материала, активизировать внимание и любознательность, осуществлять дифференцированный подход к учащимся с разным уровнем готовности к обучению. Это помогает наполнять уроки новым содержанием, развивать творческий подход к окружающему миру, также формировать элементы информационной культуры, прививать навыки рациональной работы с компьютерными программами, продвигать технологические и цифровые навыки обучающихся. Для реализации вышеперечисленных задач необходимо использовать на уроках компьютерные программы, слайдовые презентации, видеоматериалы, интерактивные тренажеры и другие средства (рис. 1):

Рис. 1. Средства информационно-коммуникационных технологий на уроках русского языка

Например, в рамках формирования у обучающихся такой ценности, как национальный интерес, с целью бережного отношения к национальному наследию, прославлению национальной культуры уместно использовать видео и слайдовые презентации при изучении разделов «Обычаи и традиции» в 7 классе, «Достопримечательности: культурное наследие Казахстана» в 6 классе, «Семь чудес Казахстана» в 5 классе. К созданию презентаций привлекаются учащиеся при помощи ролевой игры «Я – экскурсовод» (рис. 2).

Рис. 2. Ролевая игра «Я – экскурсовод»

На сегодняшний день очень важно формировать у учащихся стремление и желание учиться, постигать новое, достигать новых вершин в обучении. Для достижения этих целей можно использовать видеофильмы о главных жизненных ценностях, мультфильмы на изучаемый материал, по лингвистическим сказкам, компьютерные обучающие программы, платформы, мультимедийные альбомы, демонстрационные слайдовые презентации.

Сегодня на просторах Интернета можно найти различные мультфильмы на орфографические и пунктуационные темы: «Зачем нужны правила орфографии?», «Приключение запятой и точки», «Почему кириллицей пишут не только славяне?», «Как интернет изменил русский язык?» и другие.

Например, в 6 классе ученикам будет очень интересно изучить орфографическое правило урока «Правописание суффиксов –ек, -ик» при помощи мультипликационного фильма «В стране невыученных уроков». После просмотра данного мультфильма учащиеся самостоятельно могут сделать вывод по теме урока (рис. 3).

Рис. 3. Мультфильм по орфографической теме «В стране невыученных уроков»

Для каждого педагога важно, чтобы ученики были всесторонне развиты, повышали свой культурологический уровень. С этой целью просто необходимо реализовывать на уроках русского языка межпредметные связи с различными видами искусства. И, конечно, этого можно достичь благодаря компьютерным технологиям. При изучении в 6 классе темы «Правописание суффиксов наречий» для проверки усвоенных знаний можно предложить интерактивный тест, при выполнении которого на правильные ответы учащихся появляются фрагменты картины В. Д. Поленова «Заросший пруд». И если у учащихся все ответы были верны, они могут увидеть репродукцию картины живописи целиком (рис.4).

Рис. 4. Интерактивный тест по теме «Правописание суффиксов наречий»

Чтобы с пользой для учащихся использовать смартфоны, а также тем самым активизировать их познавательную деятельность, стремление учиться, на помощь учителю приходят современные технологии интерактивного обучения «Kahoot», «Plickers».

На данных платформах учитель составляет тестовые задания, игры, викторины, которые позволяют ему сэкономить на уроке время опроса и быстро проверить полученные знания учащихся. Данный вид работы хорошо использовать на любом этапе урока. И если для Kahoot все учащиеся должны иметь смартфоны с выходом в Интернет, то при работе с Plickers им достаточно карточек, подготовленных учителем. В данных программах учитель создает список класса, в котором видны результаты каждого ученика (рис. 5).

Рис. 5. Интерактивные технологии Kahoot, Plickers

Использование на уроке информационных технологий рассматривается не только как цель, а как один из путей совершенствования мира учащегося, его ценностных ориентиров, как источник дополнительной информации по предмету, как форма развития среды индивидуальной активности ребенка, как способ самостоятельной работы преподавателя и учащегося и совершенствования собственных знаний.

Опыт показывает, что использование информационно-коммуникационных технологий на уроках значительно повышает не только эффективность обучения, но и помогает создать на уроке более продуктивную атмосферу, повысить заинтересованность учеников в изучаемом материале, а также значительно облегчить работу педагога, повысить качество его деятельности до уровня современных стандартов.

Кроме этого, владение и использование ИКТ – хороший способ не отстать от времени и от своих учеников.

Процесс обучения должен быть неразрывно связан с воспитанием. Обучая мы воспитываем учащихся, а воспитывая обучаем их, формируем отношение к жизненным ценностям.

Литература:

1. Зинина, Т. Ф. Инновационные подходы к преподаванию русского языка / Т. Ф. Зинина. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2016. — № 8 (112).
2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. – М., Народное образование, 1998.
3. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Под ред. Е.С. Полат. - М., 2000.

АРТЫҚ АЙГЕРІМ ПОЛАТҚЫЗЫ

«№2 оқушылар сарайы» КММ

ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДЫҢ БАҒЫТТАРЫ

Экологиялық проблемалар маңызды рөл атқаратын қазіргі әлемде өскелең ұрпақты табиғатқа жауапкершілікпен қарауға және тұрақты дамуға дайындау қажет. Табиғаттың, экожүйенің тазалығы, өзіміз өмір сүріп жатқан Жер-ананың денсаулығы, оны аялау, сақтау әрбір адамның міндеті. Бұл бағыттағы жұмысты жүргізу үшін Оқушылар сарайында «Жасыл Әлем» Экоорталығы жұмыс жасайды. Сабақтар тәжірибе, ойын, шеберлік сағаттар арқылы жүргізіледі. Балаларға экологиялық білім беруді жүзеге асырудың негізгі бағыттары келесі аспектілерді қамтуы мүмкін:

Оқу жоспарларына интеграция: Экология және қоршаған орта тақырыптары білім берудің барлық деңгейлерінің оқу бағдарламаларына енгізілуі керек. Балалар тұрақты даму принциптерін, қоршаған ортаны ластау проблемаларын және оларды шешу жолдарын білуі тиіс. Олар адам мен табиғат арасындағы қарым-қатынасты түсіне отырып, қоршаған ортаны қорғау дағдыларына ие болады.

Тәжірибелік жұмыстар мен эксперименттер: Қоршаған ортаны қорғау мәселелерін тереңірек түсіну үшін балалар практикалық жұмыстар мен эксперименттер жүргізуі керек. Мысалы, олар су экожүйесін зерттеу, өсімдіктерді өсіру, жануарлар тіршілігін бақылау, экологиялық таза үйдің үлгісін жобалау, судың ластануы немесе климаттың өзгеруі сияқты экологиялық мәселелерді зерттеу үшін эксперименттер жүргізуі мүмкін. Экоорталықтың тәрбиеленушілері гидропоникалық технология арқылы өсімдіктер өсіреді. Балалар суды үнемі қайта өңдеуге және аз суды пайдалануға болатынын біледі. Топырақ болмағандықтан, эрозияға қатысты алаңдаушылық болмайды. Пестицидтер мен басқа химиялық заттар жоқ, өйткені олар зиянкестер мен арамшөптермен күресі үшін қажет емес. Осылайша, балалар бұл технологияны қолдану арқылы адамның қоршаған ортаға тигізетін зиянды әсерін айтарлықтай азайтатын түсінеді.

Биологиялық ыдырау процесін зерттеу мақсатында балалар арнайы сынақ орталарын жасады. Топырақ салынған контейнер ішіне мыс, алюминий, қалайы, картон, ыстық және суық суда еритін пластикалық Т-профильді тез ыдырайтын пленка үлгілерін салды. Нәтижесінде балалар топыраққа түскен қалдықтарды қанша уақытта ыдырайтынын түсінді. Биологиялық ыдырау қалдықтардың жиналуын азайтуға көмектеседі және қауіпсіз, таза және сау ортаны құруға ықпал етеді.

Тәжірибелік оқыту білім беру жүйесінің маңызды бөлігі болып табылады, ол балаларды болашақ мансабында және өмірінде табысқа дайындайтын жан-жақты білім беруге көмектеседі. Тәжірибелік білімге баса назар аудара отырып, біз болашақтың күрделі экологиялық мәселелерін шешуге дайын экологиялық хабардар және белсенді азаматтардың ұрпағын құруға көмектесеміз. [1]

Экскурсиялар мен табиғи орындарға бару: Ұлттық саябақтар, қорықтар, көлдер мен таулар сияқты табиғи орындарға экскурсиялар мен саяхаттарды ұйымдастыру балалардың табиғатпен тікелей араласуына мүмкіндік береді. Олар бірегей экожүйелерді көре алады, жануарлар мен өсімдіктердің әртүрлі түрлерін тануды үйренеді және болашақта қандай қауіп-қатерлерге тап болуы мүмкін екенін және оларды жағымсыз әсерлерден қалай қорғау керектігін түсінеді.

Финляндия елінің экологиялық білім берудің негізгі ерекшеліктерінің бірі - экскурсиялар мен ашық ауадағы іс-шараларға баса назар аудару болып табылады. Мұғалімдер бұл әдістерді тиімді қолдануға және оларды оқытуға кіріктіруге дағдыланады. Балаларды көбінесе ормандар, көлдер және ұлттық саябақтар сияқты табиғи аймақтарға саяхатқа жіберіледі, онда олар қоршаған орта туралы біле алады және жаяу серуендеу, кемпингтер және жабайы табиғатты көру сияқты практикалық әрекеттермен айналысады.

Бұл тәжірибелер оқушыларда табиғатпен байланыс сезімін дамытуға және табиғат әлемін түсінуге көмектеседі.

Экологиялық ойлауды қалыптастыру: Экологиялық білім беру балалардың сыни тұрғыдан ойлауын, экологиялық проблемаларға саналы көзқарасын қалыптастыруға көмектесуі керек. Олар ақпаратты талдауға, табиғат туралы білімдер негізінде шешім қабылдауға, өз қажеттіліктерін жалпы экологиялық мүдделерге бағындыра білуге үйренеді. Үйірмеде балалар ситуациялық сұрақтар арқылы экологиялық мәселелерге тұжырымдамалық карта жасап, өздерінің шешу жолдарын көрсетеді.

Ата-аналармен және қоғамдық ұйымдармен ынтымақтастық: Балаларға үздіксіз экологиялық білім беруді табысты жүзеге асыру үшін ата-аналармен және қоғамдық ұйымдармен ынтымақтастық маңызды. Ата-аналар балаларға арналған аллегориялық ортаны қолдап, оларды экологиялық жобалар мен іс-шараларға қатысуға шақыруы керек. Қоғамдық ұйымдар балалардың экология және табиғат туралы білімдерін тереңдету үшін лагерьлер, кездесулер және басқа да форматтарды ұйымдастыра алады. Экологиялық және әлеуметтік жоба ретінде «Қарағанды қайталама шикізат» өндіріс орнына балалар макулатура және пластик бөтелкелердің қақпағын жинап өткізеді. Сарайымызға орнатылған экокостарға макулатура жинап өткізіп, ағаштарды сақтауға өз үлестерін қосады. Пластик бөтелкелердің қақпағын пунктерге өткізу арқылы түскен қаржыға, балалар үйсіз қалған жануарларға азық алып беруге көмектеседі. Көмек қолын созу әрқашан экологиялық таза, этикалық, ақылға қонымды, эмоциялармен емес, даналықпен толтырылған болуы тиіс.

Балалардың экологиялық сауаттылығы мен жауапкершілігін дамытуда үздіксіз экологиялық білім беру маңызды рөл атқарады. Балаларға табиғатты түсінуге және бағалауға көмектесе отырып, біз болашақ ұрпақ үшін планетамызды сақтауға тырысамыз.

Экологиялық білім беру викториналары балаларға қоршаған орта мәселелерін көңілді және интерактивті түрде білуге көмектесетін тамаша құрал бола алады. Викториналар балалардың білімі мен қоршаған орта туралы түсініктерін тексеру арқылы оқуды бекітуге көмектеседі. Сабақ барысында жиі қолданып жүрген цифрлық экологиялық ресурстар:

- NASA Climate Kids - балалар мен қызығушылық танытатын ересектерге арналған білім беру эко-ресурсы! Барлық жастағы балаларды жер жүйелеріне, су айналымына, ауа-райына және климатқа үйретуге арналған тапсырмалар, ресурстар және ойындар бар білім беру веб-сайты.

- TriviaMaker - дидактикалық ойындар мен викториналар жасауға арналған тегін қолданба. Бұл викториналар көп жағынан танымал телевизиялық ойын шоуларын еске түсіреді және командалық интеллектуалды жарыстарды ұйымдастыруды қамтиды.

- Merge Cube - бұл STEM оқыту және үйрену әдісін өзгерту үшін виртуалды шындықты пайдаланатын цифрлық оқыту платформасы. Онда 1000-нан астам голографиялық оқыту нысандары және 100-ден астам интерактивті ғылыми симуляторлар бар. Бұл білім беру платформасында балалар альтернативті энергия көздерімен, антропогендік әсерді және басқа жаратылыстану тақырыптарында кездесетін 3D нысандарымен жұмыс жасайды. Әр тақырыптың соңында арнайы тапсырмалар бар, соларға жауап береді. Оқытуды қызықты және интерактивті ету арқылы викториналар өмір бойы оқуға деген сүйіспеншілікті және планетамызды қорғау міндеттемесін арттыра алады.[2]

Жоғарыда аталып көрсетілгендей еліміздегі экологиялық жағдайлар кейбір жерлеріміздің экологиялық апат аймағына айналуы, экологиялық тәрбиеге байланысты, философиялық, психологиялық, педагогикалық әдебиеттерге, әр түрлі табиғат қорғау туралы заңдарға талдау жасау, бұл мәселенің бірден пайда болмағанын, оның қоғам дамуы барысында адам мен табиғаттың қатынасы негізінде пайда болып, қазіргі кезеңде аса маңызды, дүние жүзіндегі мәселеге айналып отыр. Экологиялық білім мен тәрбие беру жүйесі мүмкіндіктерін шешуде жалпы орта білім беретін пәндердің алатын орны ерекше. Барлық пәндерді экологиямен байланыстырып, пәнаралық байланыста жүргізілуі керек.

Әдебиеттер тізімі

1. Ә.Бейсенова, А.Самақова, Т.Есполов, Ж.Шілдебаев Экология және табиғатты тиімді пайдалану. Алматы-2004
2. Денисов В.В., Гутенев В.В., Луганская И.А. Экология. Москва, 2006

АРХИПОВА НАТАЛЬЯ НИКОЛАЕВНА
КГУ «Специальная школа-интернат № 8»

ФОРМИРОВАНИЕ ЖИЗНЕННЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ У ОБУЧАЮЩИХСЯ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

Целью воспитания и обучения детей с особыми образовательными потребностями (далее дети с ООП), а именно, детей с умеренным нарушением интеллекта в условиях специальной школы является развитие максимально возможной независимости и самостоятельности в применении бытовых, трудовых, элементарных учебных, социальных умений и навыков. В процессе обучения у школьников необходимо формировать коммуникативные умения и адекватное поведение в социальной среде; элементарные практические знания об окружающем природном и социальном мире, способствующих социальной адаптации. Дети с умеренным нарушением интеллекта имеют низкий уровень социального опыта, недостаточную способность понимать и анализировать поведение людей; для них характерны неумение общаться с окружающими, устанавливать контакты со взрослыми и сверстниками, самостоятельно применять формируемые умения и навыки. Педагоги специальной школы организуют учебный процесс, направленный на формирование и развитие умений и навыков, которые способствовали бы обогащению жизненного опыта, расширению социальных контактов ребенка. Поэтому очень важно, как взаимодействуют учитель и воспитатель в своей работе, которая ведется учителем-дефектологом в первую половину дня, и имеет свое продолжение во второй половине дня в деятельности воспитателя, во время коррекционных занятий, прогулок, кружковой работы, выполнения режимных моментов.

Важным звеном в коррекционной работе является работа с родителями. Особое внимание уделяется соблюдению единства требований учителя, воспитателя и родителей. Если учитель обучил определенному навыку ребенка, воспитатель закрепляет его во второй половине дня, а родители поддерживают формирование данного навыка дома. Например, самостоятельность при одевании, раздевании, складывании одежды, в правильном мытье рук, помощи в сервировке стола и т.д. Привычки детей, необходимые в социуме, формируются и развиваются в практической деятельности в течение всего времени пребывания ребенка в школе-интернате, а также в условиях семьи.

Дети с умеренным нарушением интеллекта не в состоянии овладеть знаниями без активной помощи взрослых, поэтому в процессе обучения проводится целенаправленная работа по обогащению жизненного опыта детей, формируются практические умения, необходимые для использования в разных жизненных ситуациях. Занятия по ознакомлению с окружающим миром и специальные игровые занятия, а также возникающие в быту реальные ситуации, участниками которых становятся дети, обогащают их жизненный опыт, позволяют понять смысл действий, совершаемых людьми в разных сферах жизни и деятельности.

Обучение детей с умеренным нарушением интеллекта строится на основе знания и учёта индивидуальных особенностей и возможностей развития каждого ребёнка. Вся работа осуществляется на основе предметно-практической деятельности, дающей возможность познать объект, используя все анализаторы, вызывающей у детей необходимость оперировать различными предметами, обыгрывать действия с ними. Организация предметной среды обеспечивает возможность решения коррекционно-развивающих,

воспитательных и образовательных задач, формирования самостоятельности. Большое внимание уделяется овладению знаниями и умениями, востребованных в повседневной жизни, которые в будущем обеспечат максимально возможную независимость выпускника. И здесь на первый план выходит основная составляющая коррекционной работы с детьми с нарушением интеллекта - практическая направленность обучения. Необходимо расширять жизненный опыт и социальные контакты обучающихся, формировать навыки социального поведения в окружающем микросоциуме.

Формирование социальных навыков у детей с нарушением интеллекта должно происходить в ситуации максимально приближенной к той, в которой эти навыки должны быть использованы. Поэтому на уроках обыгрываются ситуации, в которых школьники могут выступать в разнообразных социальных ролях. Например, в магазине, на рынке, где ребенок выступает в роли покупателя: здесь определение типа магазина, цены товара и стоимости покупки, набор определенного вида и количества продуктов, оплата покупки. Перед организацией игры «Магазин» обучающиеся на уроках учатся выполнять определенные действия, которые являются необходимыми для данной социальной роли: выполнять размен и замену монет, находить предложенный номинал купюр, соотносить с ценой предложенного товара (дать купюру больше, чем стоимость товара); определять время работы магазина: определенный промежуток времени или 24 часа.

Важное место в системе работы по обогащению опыта детей с ООП занимают экскурсии. В зависимости от задач, экскурсии могут быть ознакомительными, уточняющими ранее полученные представления, закрепляющими, т. е. итоговыми. Во время экскурсий создаются наиболее комфортные условия для восприятия изучаемых объектов и явлений, учитываются познавательные возможности каждого ребёнка. В процессе экскурсии дети знакомятся с деятельностью людей и отношениями между ними в естественных условиях (в магазине, на почте, в поликлинике и т. п.), учатся быть организованными, наблюдательными, внимательным друг к другу.

Для формирования самостоятельности в овладении определенными приемами работы для детей с умеренным нарушением интеллекта необходима система обучающих приемов, которые направлены на формирование у школьников предметных действий, цепочки действий, действий с предметами-заменителями. На первых этапах работы широко используются такие приемы, как совместные действия ребенка и взрослого, выполнение ребенком действий по подражанию. На последующих этапах большое значение приобретает демонстрация образца выполнения действия. Словесная инструкция используется иногда на этапе закрепления определенных навыков. Залогом успешного обучения детей с ООП является наличие тесной взаимосвязи в деятельности всех педагогов, работающих со школьниками и их родителями, необходимо соблюдение единства требований семьи и школы.

Одним из важных условий адаптации детей с умеренным нарушением интеллекта является организация жизнедеятельности в условиях семьи: формирование навыков ведения домашнего хозяйства, бытового труда. В первую очередь, умение обслуживать себя в условиях домашней обстановки: личная гигиена, организация питания, уход за одеждой, обувью, жилищем. Эти знания и умения обеспечивают будущему выпускнику самостоятельность, уверенность и независимость от окружающих и их помощи в повседневной жизни. Формирование данных навыков у детей является для них и их родителей жизненной необходимостью. Задача педагогов и родителей - помочь детям приобрести независимость и самостоятельность в повседневной жизни. При организации процесса обучения бытовым навыкам необходима правильная организация пространства, рабочего места, наборы бытовых и специальных предметов. Соблюдение единства требований семьи и школы можно реализовать в следующих направлениях:

1. Развитие социальных навыков, коммуникации. Культура общения, поведения. Например, учить здороваться не только с педагогом, непосредственно работающим на классе, но и с другими взрослыми, работающими в школе, с одноклассниками, родителями.

Учить обращаться с просьбой к взрослым, сверстникам, выражать благодарность, не использовать в речи оскорбительные слова и т.д. Все умения необходимо формировать в реальных ситуациях.

2. Развитие навыков самообслуживания. Действия с предметами из жизни. Например, вырабатывать привычку наведение порядка в классе: расстановка стульев, мытье доски, вытирание пыли с подоконника; расстановка обуви на полке после прогулки и т.д.

3. Воспитание аккуратности и опрятности во внешнем виде.

Например, переодевание, складывание вещей, использование плечиков и т.д.)

4. Воспитание порядка в окружающей среде.

Например, Складывание игрушек, книг на полку, вещей в шкаф, наведение порядка в классной комнате, в гардеробной и т.д.

5. Обогащение и активизация словаря.

Например, оречевление собственных действий, организация вопросно-ответной беседы по поводу знакомых предметов и наглядных ситуаций (“что ты одеваешь, на какую ногу обувашь, какого цвета шапка?” и т.д. Обращение с просьбой, выражение благодарности. Правильное построение предложений. Игры и динамические минутки с речевым сопровождением. Заучивание коротких стихотворений, чистоговорок. Слушание сказок, небольших рассказов с последующим ответом на вопросы по содержанию текста. Выполнение действий в соответствии с инструкцией (драматизация) и т.д.

6. Формирование и развитие элементарных математических представлений. Знакомство с величинными понятиями (широкий-узкий, шире-уже, длинный-короткий, длиннее-короче, тонкий-толстый, толще-тоньше, высокий-низкий, выше-ниже). Например, короткая юбка, широкий шарф, высокое дерево, тонкая тетрадь и т.д. Понятие массы (тяжелее-легче). Например, портфель тяжелее книги. Пространственная ориентировка (справа-слева, сзади-впереди, далеко-близко, рядом, около, в центре, над, под и т.д.). Временные понятия (сегодня, вчера, завтра, время суток, дни недели, времена года, старше-младше и т.д.). Геометрические понятия (круг, квадрат, треугольник, овал, куб, шар).

Навыки можно считать усвоенными только в том случае, если ребенок знает, когда и как ими нужно воспользоваться, может увидеть результат и его практическую значимость. Основным образовательным результатом обучения детей с ООП является овладение определенными знаниями, формирование и развитие практических умений, самостоятельных жизненных навыков, которые позволят ему успешно адаптироваться и интегрироваться в социуме. Не умея контролировать свои действия, и не будучи уверены в их правильности, дети с нарушением интеллекта нуждаются в направляющей и контролирующей роли со стороны взрослых. Многократное повторение и закрепление понятий в ходе повседневной деятельности способствует выработке определенных умений, которые могут стать привычкой и потребностью для ребенка. Воспитание привычки ведет к формированию умений и навыков, необходимых ребенку с ООП в самостоятельной жизни.

Литература:

1. Воспитание и обучение детей во вспомогательной школе. /Под ред. В.В. Воронковой. - М: Школа-пресс, 1994г.
2. Елисеева И.Г., Даурцева Г.Ю. Организация мониторинга и оценка уровня функциональной грамотности школьников с нарушением интеллекта. - Алматы. САТР. 2015г.
3. Елисеева И.Г., Айдарбекова А.А. Организация и содержание коррекционно-развивающей работы со школьниками с УУО в условиях специальной (коррекционной) школы. Метод. рекомендации Алматы 2011г

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР – ТӘРБИЕНІҢ ТҮП ҚАЗЫҒЫ

«Әрбір ұлттың баласы өз ұлтының арасында өз ұлты үшін қызмет қылатын болғандықтан, тәрбиелі баланы сол ұлт тәрбиесімен тәрбие қылуға міндетті»
М.Жұмабаев

Өскелең жас ұрпақты рухани-адамгершілікке баулу, тәрбиелеу – қай уақытта да өзекті. Біздің келешегіміз – жас ұрпақ, ал ұрпақ тәрбиесі адамзаттың мәңгілік тақырыбы болмақ. Еліміздің ертеңі болар бүгінгі балалар мен жасөспірімдерді тәрбиелеу, әлеуметтік тұрғыдан барынша қамтамасыз ету, толыққанды білім алуына жағдай жасау, олардың заңды мүдделерін қорғау барша Қазақ елінің ортақ міндеті.

Тәрбие мен оқыту өзара етене, тығыз байланысып жатқан дүние. Оларды бір-бірінен бөліп алуға болмайды. Білім беру ұйымдарындағы тәрбие мазмұны, сынып сағаттарының және сыныптан тыс жұмыс шаралары арқылы жүзеге асады.

Еліміздің президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы қасиетті Түркістан қаласында өткізілген «Әділетті Қазақстан – Адал азамат» атты II Ұлттық құрылтайда сөйлеген сөзінде: «Адал азаматқа тән қасиеттер әрбір жастың бойынан табылуы керек, ұрпақтың бойында жаман әдет болса, бұл үлкендердің кінәсі» - дей келе, Әділетті Қазақстанды құру үшін бүкіл қоғам болып жұмылу керектігін:

- ең бастысы, әр азаматтың сана-сезімі жаңғыруы қажеттігін;
- халқымыздың дүниетанымы және өмірлік ұстанымдары өзгеруге тиіс екенін;
- әйтпесе басқа реформаның бәрі бекер болатындығын атап өтті.

Осыларды басшылыққа ала отырып, тәрбиелеп отырған ұрпақты жан-жақты етіп тәрбиелеп шығу мақсатында түрлі жұмыстар атқарылуда. Ұрпақты функционалды сауатты, бәсекеге қабілетті етіп тәрбиелеу басты міндет.

Лингвистикалық ғылым функционалды сауаттылықты адамның қоғамға үйлесімді араласу, тез бейімделу және жұмыс істеу, өзін-өзі дамыту, өзін-өзі жетілдіру, өзін-өзі жүзеге асыру қабілеті ретінде анықтайды. Сондықтан қазіргі білім беру жүйесінің маңызды міндеттерінің бірі функционалды сауатты адамдарды қалыптастыру болып табылады.

Біздің заманауи мектебіміз оқушыларға ұлттық мұрамызды дәріптеу мақсатында ұзақ мерзімде іске асатын «Буккроссинг» жобасы аясында әр түрлі бағытта үйірмелер ұйымдастырдық. Тәрбиелік іс-шараларымыздың форматы, көркемдік стилі, ұсынылу тәртібі қазіргі оқушылардың жас ерекшеліктеріне сай жоспарланған.

Біздің алған бағыт «Ертегілер әлемі» үйірмесі. Үйірме бастауыш сынып білім алушыларына бағытталған. Біздің басты мақсатымыз халық ауыз әдебиеті үлгілері негізінде қазақ халық ертегілерін сахналау, өскелең ұрпақтың мінез-құлық әдебі мен сахнада өзін-өзі ұстау мәдениетін қалыптастыру, физикалық және зияткерлік тұрғыдан дұрыс дамуларына ықпал ету.

Ұлттық құндылықтарды қалыптастыру үшін баланың ақпараттық, коммуникативтік құзыреттілігін және әлеуметтік өзара әрекеттесу сауаттылығын дамыту қажет. Қазіргі мектепте оқушылардың бойына әлеуметтік тәжірибелер арқылы адамдарды, қоршаған ортаны, жан-жануарларды, табиғатты қорғау сияқты құндылықтарды сіңіре білу керек.

Үйірмеде көптеген халық ертегілері сахналанып, білім алушылардың қазақ ертегілеріне деген қызығушылықтарының арта түскені аңғарылады.

Халық ертегілерін оқытуда функционалды сауаттылық - бұл адамның мәтіннен ақпарат алу үшін, яғни оны түсіну, қысқарту, түрлендіру және осындай ақпаратты нақты қарым-қатынаста беру үшін оқу және жазу дағдыларын еркін пайдалану қабілетінің өзара ынтымақтасуы.

Функционалдык сауаттылыкты қалыптастыру - бұл мұғалімнен оқытудың заманауи формалары мен әдістерін қолдануды талап ететін күрделі процесс. Осы формалар мен әдістерді қолдана отырып, біз бастамашыл, өздігінен шығармашылықпен ойлайтын тұлғаны тәрбиелей аламыз.

Орыс тілді ортада қазақ тілін меңгерудің негізгі міндеті ауызекі сөйлесу әрекетін дамыту, оқу, жазу, тыңдау әрекеттері арқылы ауызша, жазбаша тұжырымдауға дағдыландыру. Осы міндеттерді орындау барысында ұлттық құндылықтарды дұрыс қалыптастыру, дамыту мақсатына қол жеткізуіміз қажет.

Оқушылардың берілген мәтінді (алдымен әріптерден құралған сөздерді, одан соң сөздерден құралған сөйлемдерді т.с.с.) дұрыс дыбыстап оқып, оны мазмұндап, ол бойынша жоспар әзірлеп, негізгі сұрақтарға жауап беріп, кейіпкерлерге мінездеме беру, әр ертегі кейіпкерінің образына ену сияқты мәселелер басты назарда болуы тиіс. Ал біздің мақсатымыз функционалдык сауаттылыкты ұлттық құндылықтар негізінде қалыптастыру болып табылады.

Оқу «біріншіден, адамның сөйлеу әрекетін дамытып, оны анық, түсінікті, бейнелі әрі әдемі етеді; екіншіден, оның ішкі жан дүниесін дамытып, біреудің қайғысына ортақтасу, қайырымды болу, өзгенің қиыншылығын түсініп, жетістігіне қуануға үйретеді; үшіншіден, шығармашылық нұрға бөленіп, шабыттануға, жаңа көркем туындыларға негіз болады; төртіншіден, ақпаратты пайдаланып, оны зерттей алу дағдыларын қалыптастырады» [2].

Ертегілерді оқуда оқудың бірнеше түрін атап өткен жөн. Олар: негізгі ақпаратты алу не мәтіннің негізгі мазмұнын анықтауға бағытталған *танысымдық оқу*, ертегі мазмұнын әрі қарай түсініп, талдау мақсатында ондағы ақпаратты толық әрі нақты меңгеруге негізделетін *зерттелімдік оқу*, жазбаша мәтінді дыбыстап айтудың қосалқы нормаларына сай *мәнерлеп оқу*, оқушылардың жазбаша мәтіндерді ұғыну, олардың мазмұнын өзіндік даму мақсаттарына жету жолында қолдану қабілеттеріне бағытталатын *рефлексивті оқу* түрлерін қолдануға болады.

Мысал ретінде өз тәжірибемізден алынған бұл тәсілдер тобы функционалдык сауаттылыкты арттырудың әдістемелік тұрғыдан тиімді тәсілдері бола алатындығына көз жеткіздік.

Қорыта келгенде, тәрбиенің түп қазығы ұлттық мәдениетіміздің сауатты тұлғаның критерийлері қандай? Оқушы қандай қасиеттерге ие болуы керек деген сауалдарға жауап ретінде келесідей тұжырымдарға тоқталдық:

1. Қоршаған әлеммен өзара әрекеттесуге дайын болу, кез-келген ортаға сенімді бейімделу.

2. Оқу және күнделікті міндеттерді өз бетінше шеше білу.

3. Шағын әлеуметтік топта, атап айтқанда мектеп сыныбында қарым - қатынас орнату мүмкіндігі.

4. Рефлексия дағдыларын меңгеру, өзіңе сырттан қарау, өз жұмысыңды бағалау қабілеті.

Бұл ұлттық құндылықтар негізінде қоғамдағы табысты бейімделудің, сондай-ақ кәсіби өсудің кепілі ретінде қабылдануы қажет. Сонда ғана қазақстандық патриотизм, қазақстандық бірегейлік мақсатына жете аламыз.

Тәжірибемізде жинақталған тәсілдердің оқушы, әріптес мұғалімдер мен әдіскерлер позициясынан қарағандағы анкеталық сараптамасын жүргізу мәселесі де туындады.

Бұл орайда тәжірибелік маңызды мақала барысында аталған ұлттық құндылықтарға негізделген құзыреттілікті дамытудың ғылыми методология тұрғысынан қарастырылуын болашақта шешу қажеттігі бар екендігіне көз жеткіздік.

Әдебиеттер;

1. Ушакова М.А. Развитие функциональной грамотности школьников посредством повышения качества математического образования //Научно-методическое обеспечение оценки качества образования. –2020-№1 (9). –С.56-59

2. Чтение детей и подростков как фактор формирования человеческого капитала: Материалы Российской научно-практической конференции /ред.: Т.Г. Браже, Т.И. Полякова, С.М. Бородин. Санкт-Петербург, СПбАППО, 2004. – 100-б.

3. Асмолов А.Г. Формирование универсальных учебных действий в основной школе: от действий к мысли. Москва, 2010. – 155-б.

АСАДОВА М.Т.

«Әлихан Бөкейхан атындағы гимназиясы», Теміртау қаласы

БІЛІМ: КӘСІБИ ЭТИКАНЫ САҚТАУ-БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІ СУБЪЕКТІЛЕРІНІҢ ӨЗАРА ҚАРЫМ – ҚАТЫНАС НЕГІЗІ РЕТІНДЕ

Қазіргі кезде адамгершілік бет-бейнесі қоғамдық мораль айнасына айналған педагог өзін қоршаған әлемде дұрыс бағдар ұстап, өмірде де, өзгерістермен бірге өзгеріп отыру қажет. Педагог тәрбиенің ең нәзік құралы- адамгершілік, мораль туралы ғылымды жетік меңгерген кезде ғана кәсіпқой маманға айналады.

«Этика» - моральдық принциптерді зерттейтін, жақсы немесе жаман мінез-құлықты құрайтынын анықтаумен және әртүрлі жағдайларда адамдардың іс-әрекетін басқаратын нормалар мен құндылықтарды әзірлеумен айналысатын философияның бір саласы, ал «Кәсіби этика» – белгілі бір кәсіп аясындағы қызметті реттейтін нормалар мен тәртіп ережелерінің жүйесі.

Кәсіби этика- жауапкершілік, адалдық, әділдік және әріптестерге, немесе кәсіби саланың басқа қатысушыларына құрмет стандарттарын белгілейді. Кәсіби міндеттерін орындау кезінде этикалық және сауатты мінез-құлықты қамтамасыз етуді талап етеді.

Әрбір білім беру ұйымында этиканы сақтау оқушылар, мұғалімдер, әкімшілік және ата-аналар сияқты білім беру процесінің субъектілері арасында сенімді және тиімді қарым-қатынас орнатуда басты рөл атқарады. Бұл адалдық, әділдік, құрмет, құпиялылық және жауапкершілік принциптерін сақтауды қамтиды.

Кәсіби этиканың жоғары стандарттарын сақтау әрбір адам өзін қорғалған, құрметтелген және жетістікке жету үшін ынталы сезінетін қолайлы білім беру ортасын құруға ықпал етеді.

Этикалық стандарттарды оқыту мен сақтау үшін қолдау мен ресурстарды қамтамасыз етіп, білім беру процесінің барлық қатысушыларының этикалық ойлауы мен мінез-құлқын дамытуға жәрдемдесу маңызды деп ойлаймын. Себебі, мұғалімдердің оқушылар мен ата-аналардың алдындағы кәсіби этикасы жоғары деп айта аламын. Мұғалім өзінің кәсіби этикасын дамыту үшін үнемі қоғаммен бірге өзгеру, этиканың жоғары стандарттарын сақтау үшін оқушылар арасында сенімді қарым-қатынас орнатуға ықпал етеді, бұл оқытудың тиімділігін арттыра алады деп ойлаймын. Сондай-ақ «Сенім» мен «Құрмет» мәдениетін дамыту қолайлы білім беру ортасын құру үшін білім беру процесінің барлық қатысушылары арасындағы ашық қарым-қатынасты, сыйластық қатынасты және ынтымақтастықты ынталандыруды қажет етеді.

Білім берудегі кәсіби этиканы сақтаудың оң және теріс жақтары бар, олар:

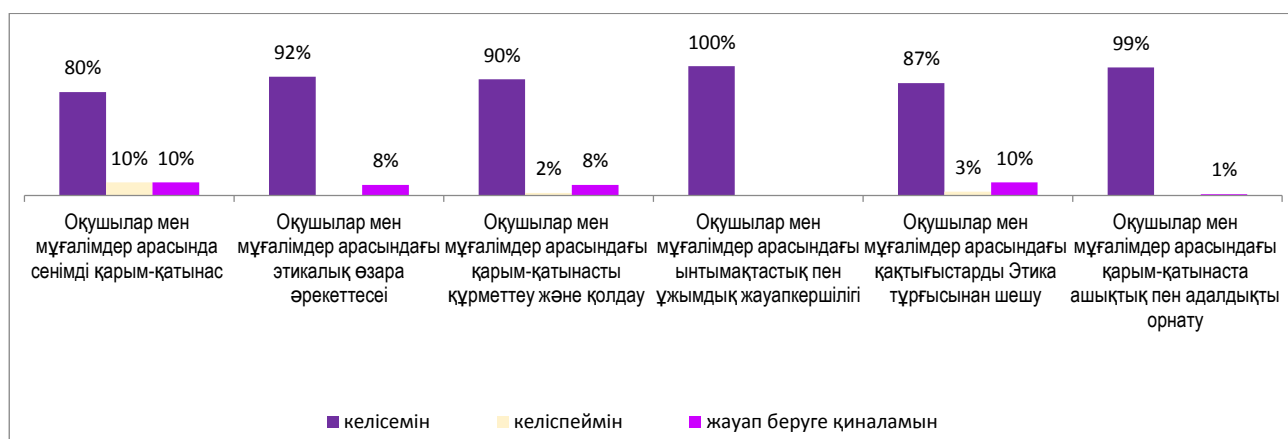
- Білім беру сапасын арттыру: кәсіби этиканы сақтау оқыту мен оқыту сапасын арттыруға ықпал етеді, нәтижесінде оқушылар үшін жақсы нәтижелерге әкеледі.
- Этикалық өсу: кәсіби этиканы сақтауға қатысу жауапкершілік, әділеттілік және эмпатия сияқты жеке қасиеттердің дамуына ықпал етеді.
- Тұрақтылық және қауіпсіздік: этикалық стандарттарды қамтамасыз ету студенттер оқуға және дамуға жақсырақ назар аудара алатын тұрақты және қауіпсіз білім беру ортасын құруға көмектеседі.

Кемшіліктері:

- Қаттылық: қатаң этика ережелері кейде кейбір жағдайларда тым қатал және ебедейсіз болуы мүмкін, бұл мұғалімдер мен оқушылар үшін еркін немесе шығармашылық шектеулерге әкелуі мүмкін.
- Түсініксіздік: кейбір этикалық мәселелерде білім беру процесіне қатысушылар арасында қайшылықтар мен түсініспеушіліктер тудыруы мүмкін екіұшты шешімдер болуы мүмкін.
- Мәдени икемділіктің шектеулері: кәсіби этика нормалары әрдайым әртүрлі қауымдастықтардың мәдени ерекшеліктері мен құндылықтарына сәйкес келмеуі мүмкін, бұл көпұлтты немесе көп мәдениетті ортада қиындықтар тудыруы мүмкін.
- Оқытудың жеткіліксіздігі: этикалық принциптер мен стандарттар бойынша оқытудың жеткіліксіздігі оларды дұрыс түсінбеуге немесе елемеуге әкелуі мүмкін, бұл білім беру процесіне теріс әсер етуі мүмкін.

Әлихан Бөкейхан атындағы гимназиясында кәсіби этика-тақырыбына аса маңызды көңіл бөлінеді. Биылғы, 2023-2024 оқу жылының қыркүйек айында, құқықтық тәрбие бағытында «Құқықтық сауаттылық» тақырыбындағы айлықта тәжірбие жүргіздім. Пәндік аптаның мақсаты: құқықтық сананы дамыту және құқықтық мәдениетті қалыптастыру, құқықтық сауаттылықты арттыру, заңға құрметпен қарауға тәрбиелеу. Апталықтың бірінші күні аптаның ашылуына арналған желі, «Менің отбасым», «Менің құқықтарым», «Балалық шақтың түрлі-түсті әлемі» суреттер байқаулары және «Менің мектепке барар жолым қауіпсіз бе?» атты жобалық акциялар ұйымдастырылды. Менің байқағаным, сынып жетекшілері, пән мұғалімдері мен оқушылар арасында жоспарға сәйкес тақырыптық дәрістер, дөңгелек үстелдер мен әңгіме сағаттарында әрбір ұстаздың сөзіне, ісіне және адамгершілік тұрғыдан қарым-қатынасы жақсарды деп айта аламын.

Апталықта оқушылардан, ата-аналар жиналысынан- мұғалімдер жайлы сауалнама, пікір мен кері байланысқа жазылған ақпараттары арқылы мұғалімнің кәсіби этиканы сақтайтындығын анықтай алдым. Жалпы, сауалнаманың нәтижесінде, респонденттер гимназияда кәсіби этиканы сақтау үшін өте қолайлы атмосфера жасалғанын көрсетті. Сонымен қатар, сауалнаманың нәтижелері кәсіби этика деңгейі оқытылатын пәннің профиліне тәуелді емес екенін көрсетті.

Гимназиядағы кәсіби этиканы анықтау диаграммасы

Білім: кәсіби этиканы сақтау - білім беру үдерісі субъектілерінің өзара қарым – қатынас негізінде 1-11 сыныптарды «Құқықтандыру, әдептілік, адамгершілік» тақырыптарында қамтимын. Мұғалімдермен тоқсанынына бір рет «Әдеп, этиканы сақтау» тақырыбында тоқсандық демалыс кездерінде сынып жетекшілердің кеңестік отырысында мұғалімдеріміздің құқықтары, міндеттері мен жауапкершілігі, қауіпсіздігі бойынша отырыстарды өткізіліп отырады.

Конкурс	0	1							
Сауалнама	1	3	2						
Дөңгелек үстел	2	4	2						
Әңгіме сағаты	3	7	6						

Гимназиядағы кәсіби этиканы сақтау бойынша жүргізілген шаралар

Қорытындылай келе, кәсіби этиканы педагогикалық қызметке қатысты айтсам, бұл жерде кәсіптік дайындықтың табысты болуы педагог бойындағы кәсіби мораль: адамгершілік сана-сезім мен нанымның қалыптасуы деңгейімен айқындалады. Кәсіби этиканы сақтау педагогпен жұмыс берушімен және жалпы қоғаммен сенім орнату қажет деп ойлаймын.

Педагог ісінде адамгершіліктің рөлі ерекше маңызды, себебі-моральдің өзі педагогикалық міндеттерді орындайды.

Әдебиет:

- 1.Э.А Орынбасарова. «Педагогика этикасы және қарым-қатынас мәдениеті». Алматы, 2017.
2. Н.Е Муканова, Б.Н Тулегенова. «Педагогикалық шеберлік». Орал, 2020.
3. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2000020619>

АСАНОВА АЛИЯ КАРИБАЕВНА

«Жамбыл Ақылбаев атындағы мектеп-гимназиясы»КММ

КЕРІ БАЙЛАНЫС ЖҮРГІЗУ- САПАЛЫ БІЛІМ АЛУДЫҢ НЕГІЗІ

Болашақтың бүгіннен де нұрлы болуына ықпал етіп, адамзат қоғамын алға апаратын құдыретті күш тек білімде ғана. Тәуелсіз елімізде жаңаша мазмұнда білім берудің басты мақсаты- жан-жақты дамыған, бәсекеге қабілетті, өмір сүруге бейім, терең ойы бар, адамгершілігі жоғары жеке тұлғаны тәрбиелеу.

Осы орайда білім мазмұнын тереңірек игерудің басты қадамдарын іске асыра отырып, шығармашылыққа жетелейтін қазіргі заман талабына сай ғылыми-әдістемелік біліммен қаруланған, функционалды сауатты, білікті маман, шебер мұғалі болуы шарт. Менің таратуға тұрарлық педагогикалық идеяның мақсаты оқыту мен оқуды жетілдіру үшін оқушылардың рефлексивті іс-әрекетінің тиімділігі туралы тәжірибе алмасу арқылы тиімді ұйымдастырылған кері байланысты тәжірибелеріне енгізу.

Кері байланыс оқушылардың оқыту үрдісі қалай өткеніне және қандай нәтижеге қол жеткізгендігі туралы ой-пікірін тыңдауға негізделеді. Кері байланыс сабақтың соңында ғана емес, сабақ барысында оқушылардың өз бетімен орындайтын тасырмаларының соңында жүргізіліп отыруы керек. Рефлексия мақсаты- еске түсіру, өзінің сабақ бойындағы іс-әрекетіне баға беру, талдау және мәселелердің шешу жолдарын іздестіру. Мұғалім оқушының берген кері байланыс парағын оқи отырып, жұмысының сәтсіз шыққан тұсын және сәтті шыққан қадамын, ендігі іс-әрекетін қалай жақсартуға болатынын алдын-ала біледі. Сонымен қатар кері байланыс парағы арқылы оқушының үніне құлақ түріп, оқу мен оқытудағы кездесетін кедергілерді айқындап, келесі оқытуға бұдан да жақсырақ дайындалуына түрткі болады.

Рефлексия сөзі латын тілінен аударғанда reflexio- кейінгі айналым мағынасын білдіреді. Бұл терминді Джон Локи ХҮІІ ғасырда енгізген екен. «Рефлексия- адамның өз істерінің мәнін түсініп, оны ойлану барысында өзіне-өзінің нені қалай жасағаны туралы толық есеп

беруі. Иә, дұрыс ойлайсыздар бұл қасиеттер біздің бойымызда бұрыннан бар. Әрбір күннің соңынан өз ісімізге, айтқан сөзімізге ойша шолып, есеп беріп, ертеңімізге жоспар құрып аламыз. Яғни, атауы боғанымен бұрыннан бойымызда бар дүние. Бірақ соны қағаз бетіне түсіру немесе жүйелі күнделікті түрлендіріп, осы атпен сабақта қолдануы болмағаны ақиқат. Осы бағдарлама бойынша білімді дайын күйінде беруден гөрі оқушыны өзі қорытынды жасауға ықпал ету және кері байланыс есебінде түрлі әдістермен рефлексия жасату тиімді екеніне көзіміз жетті. Кері байланыс жүргізу бір күннің іс-әрекеті емес, оған көп уақыт ізденіс қажет.

Зерттеуші Дж. Хэттидің айтуы бойынша, кері байланыс оқушыдан мұғалімге бағытталған жағдайда оқытушы, кері байланыс оқушыдан мұғалімге бағытталған жағдайда оқытушы үшін әсерлі болады.

Бастауыш сыныпта кері байланысты сабақтың әр кезеңінде қолданып, мұғалім мен оқушының үздіксіз байланысын реттеп отырады. Осы орайда іс-тәжірибеме үңілсем. 5«ә»сыныбында «Уақыт алтыннан қымбат» тақырыбымен жұмыс барысында сызбаны қолдана отырып, тірексөздер арқылы әңгімелеу мәтінін, салыстыра сипаттау мәтінін, көмекші сөздер арқылы пайымдау мәтінін құрап жазу, оқу мақсаттарын іске асыру барысында кері байланыс үшін тиімді әдіс-тәсілдерді ойлап таптым.

Сабақтың басында қолданып жүрген кері байланыс «Сиқырлы қолшатырдың» мақсаты қандай да болмасын ақпарат туралы бар білгендерін жазбаша ортаға салу. Оқушылардың алдына қолшатырдың суретін таратып қоямын, сабақ бастар алдында жаңа тақырыпты ашу үшін сұрақтар қойылады, оқушылар суреттің екінші жағын аударып, сұрақтың жауабын жазады немесе сурет салып көрсете де алады.

Дескриптор:

1. Ашық сұрақтарға жауап бере отырып, тақырыпты табады;
2. Мәтіннің түрін анықтап жазады;
3. Мәтінді өзара салыстыра алады;

Яғни, бұл әдістің тиімділігі сол оқушы проблеманы зерттеу арқылы ой-өрісін дамытады, ойын еркін және қағаз бетіне түсіріп жеткізеді.

1-сурет. «Қолшатыр» әдісі

Тақырыптық мәтінді талдауда графикалық органайзерлерді жиі қолданамын.

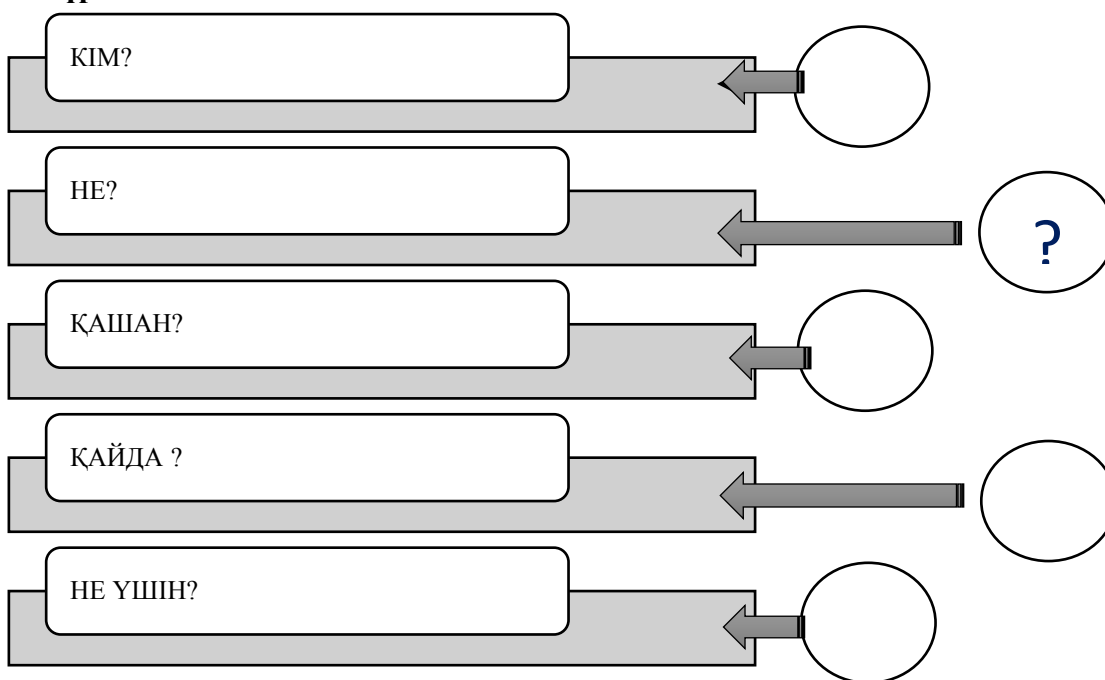
Графикалық органайзер- бұл идеялар мен ойды графика түрінде ұсыну. Визуалдар, яғни ақпаратты визуалды жақсы есте сақтайтын оқушыларға ақпараттың мағынасын жіті түсіну үшін өте пайдылы, әрі қызықты. Мысалы, өз тәжірибемді ортаға салатын болсам, сабақтың ортасында топтық жұмыс барысындағы кері байланыс үшін мен тақырыпқа сәйкес 21- жаттығуға «5 сұрақ» әдісі қолдандым. Яғни, ақпаратты сұзу әдісі. Мәтінді оқи отырып кім? Неге? Қайда? Қашан? Не үшін? сұрақтарына жауап бере отырып, мәтін бойынша негізгі идеяны меңгеріп шығады.

Дискриптор:

1. Графикалық органайзерді қолдана отырып мәтіннің мағынасын түсінеді

2. «5 сұрақ» әдісі арқылы мәтіндегі негізгі ақпараттармен танысады;
3. Көмекші сөздер арқылы пайымдау мәтінін құрастыра алады;

«5 сұрақ» әдісі

2-сурет. «5 сұрақ» әдісі

Графикалық ұйымдастырушының бұл түрі оқиғаның немесе оқиғаның негізгі тұстарын зерттеуде пайдалы. Осылайша, бұл оқушылардың бес маңызды факторды қарастыруға мүмкіндік береді: кім, не, неге, қашан және қайда.

Сабақтың соңында «Ауа райы» әдісін қолданамын. Оқулықтағы 17-бет, 22 –тапсырма. Оқушылар суретті сәйкестендіре отырып, тақырып бойынша қажет ақпараттарды «Шуақты күннің» тұсына жазса, ал, әлі де оқуым керек, толықтыруым керек дегендері болса, «Жаңбырлы күннің» тұсына жазады. Сонымен қатар керек емес болған, артық дүниені «Қарлы күннің» тұсына жазады.

Дескриптор:

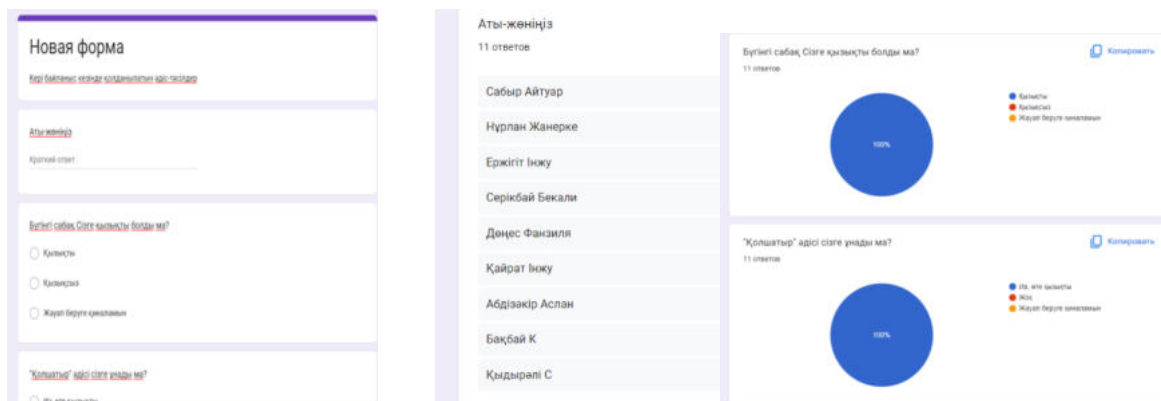
1. Сөйлемнің мағынасын түсінеді;
2. Суретті сәйкестендіре отырып, салыстыра алады;
3. Берілген тапсырианы жүйелі орындай отырып, өз ойынан мысал келтіреді;

Осылайша, мен сабаққа қатысқан оқушылардың тақырып бойынша пікірін анықтап, қандай білім меңгергенің біле алдым. Оқушының алған білімін саралай білуге дағдыландым.

3-сурет. «Ауа-райы» әдісі

Кері байланыс кезінде қолданылған әдіс- тәсілдер бойынша оқушылардан Google формасы арқылы сауалнама алынды. Сауалнама барысында оқушылар берілген сұрақтарға жауап беріп, төмендегідей көрсеткіштер көрсетті, яғни кері байланыс кезіндегі әдіс-тәсілдердің тиімділігі маңызды екенін байқадым, оқушылар өзін-өзі реттеп, пәнге деген қызығушылықтары артты.

Жалпы кері байланыстың тиімділігіне тоқталар болсам:

- Оқушы өз-өзіне есеп бере алады;
- оқушының қажеттілігін біле аламыз;
- оқушының өзіндік көзқарасы қалыптасады;
- сапасын жақсартуға болады;
- оқушының сыни көзқарасы қалыптасады, өз-өзіне баға бере алады;

Қорытындылай келе, бастауыш сыныпта кері байланыс орнату оқу мен оқытудың қалай жүріп жатқандығын және оның сапасын анықтауға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер:

1. Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9 сыныптарына арналған «Қазақ тілі» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы. 2016 ж.
2. Жайтапова А.А., Рудик Г.А., «XXI ғасыр педагогикасы мектеп табалдырығында». Алматы, 2009 ж.
3. Рудик Г.А. Ой еңбегі мәдениеті немесе оқытудың 101 техникасы, Қостанай 2010 ж.

АСАФОВА И.Р, ГАПИЕНКО Г.Е.
КГУ «КОПМПК №6» УО КО, г.Шахтинск

НЕЙРОПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ И МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЙ ПОДХОДЫ, КАК СРЕДСТВО СОЗДАНИЯ СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ ДЛЯ РАЗВИТИЯ И СОЦИАЛИЗАЦИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

Одной из важных составляющих образовательной политики Республики Казахстан является инклюзивное образование. Задача государства и общества - сделать так, чтобы дети с различными нарушениями развития, могли получить образование и жить полноценно, вне зависимости от возможностей здоровья. Развитие инклюзивного образования в Казахстане нашло отражение в «Государственной программе развития образования», в «Национальном плане действий по развитию инклюзивного образования» в рамках выполнения «Конвенции о правах инвалидов».

Дети в современном обществе - это дети, которых формируют цифровые технологии. Целое поколение выросло в условиях дефицита свободной игровой деятельности. Неуклонно снижается процент детей с нормально развивающейся речью и, как следствие, отстающих от норм развития по многим показателям.

Как показывает опыт работы в психолого-медико-педагогической консультации (ПМПК), отмечается рост числа детей с атипичным развитием. Самой многочисленной группой из них являются дети с общим недоразвитием речи. Как известно, речевая функция тесно взаимосвязана с формированием других психических функций и влияет на развитие всех сфер личности ребенка.

Оценивая развитие ребенка, родители и педагоги, в первую очередь обращают внимание на речевые недостатки. Но недоразвитию детской речи сопутствуют множество других проблем: коммуникативные трудности, эмоциональные нарушения, несформированность пространственно-временных понятий, нарушения общей и мелкой моторики, поведенческие отклонения, проявляется торможение ведущей деятельности дошкольников - игровой, что естественно отражается на формировании психического развития. В совокупности это приводит к эмоционально-личностной и когнитивной неготовности к обучению и дезадаптации в социуме.

Специалисты психолого-медико-педагогической консультации играют ключевую роль в процессе инклюзивного образования, предоставляя поддержку и консультации, как родителям, так и педагогам, чтобы создать благоприятную среду для успешного обучения всех детей. (Приказ №385, Глава 3, Пункт 93 (Оказание консультативно-методической помощи по обучению и воспитанию детей с особо образовательными потребностями учителям, воспитателям, специалистам дошкольных и школьных организаций образования.)

В педагогике на сегодняшний день существует много различных направлений и подходов коррекции и реабилитации процессов развития, но, несмотря на это проблема эффективности психолого-педагогической помощи детям остаётся очень актуальной. Из вышесказанного делаем вывод, что для успешной коррекции нарушений в развитии необходимы новые приемы, технологии, методы. Поэтому и появилась идея разработать проект «Волшебный шанырак».

Проект разработан для детей дошкольного возраста (4-6 лет) с проблемами в развитии, на основе нейропсихологического и междисциплинарного подходов, что соответствует современным требованиям Государственного общеобязательного стандарта дошкольного воспитания и обучения РК.

Нейропсихологический подход позволяет мягко сопровождать развитие ребенка, поскольку развитие речи и психических процессов проходит строго запрограммированный путь, основанный на законах развития мозга.

В современной науке и практике уделяется большое внимание потребности междисциплинарного решения возникающих задач. Междисциплинарный подход является наиболее эффективным средством решения коррекционных задач и осуществляются следующими специалистами: педагог-психолог, учитель-логопед.

Реализация данного проекта предполагает изменение подходов, подачи информации, его содержания и организационных форм коррекционно-развивающей работы учителя логопеда и педагога-психолога ДО с детьми с ООП. Это позволяет говорить о практической направленности данного проекта.

Цель проекта: создание социально-психологических и педагогических условий для развития и социализации детей дошкольного возраста с особыми образовательными потребностями; психопрофилактика, коррекция и развитие речевой, познавательной и эмоционально-волевой сфер детей дошкольного возраста с ООП, на основе нейропсихологического и междисциплинарного подходов.

Задачи: 1. Создать социально-психологические и педагогические условия для развития и социализации детей дошкольного возраста; 2. развивать коммуникативно-речевые навыки; 3. формировать произвольную регуляцию и контроль поведения; 4. развивать эмоциональную

сферу; 5.компенсировать дефицит моторного развития;

6.развивать межполушарное взаимодействие.

Ожидаемые результаты. В ходе реализации будут созданы условия для: развития у детей коммуникативных навыков и речи, формирования произвольной регуляции и контроля поведения, концентрации и устойчивости произвольного внимания; развития эмоциональной сферы; развития сенсорных навыков; компенсации дефицита моторного развития и пространственных представлений; развития межполушарных взаимодействий.

Новизна опыта состоит в создании системы коррекционно-развивающей работы с детьми с ООП посредством использования нейропсихологических и междисциплинарных подходов.

В ходе работы были выделены основные принципы, которые лежат в основе использования коммуникативных, тактильных игр; дыхательных, релаксационных упражнений, самомассажа и растяжек. Это такие **принципы**: принцип равенства - все участники имеют равные права; принцип эмпатии - каждый участник имеет право на психологическую поддержку со стороны специалистов; принцип отсутствия экспертной оценки - ни одно высказывание участника не может быть подвергнуто критике, осуждению или другому виду оценки со стороны специалистов и других участников; принцип комплексности методов и приемов психологической поддержки - дети получают психологическую поддержку посредством комплекса взаимосвязанных методов и приемов в рамках объединения вокруг одной темы; принцип обратной связи.

Тип проекта: Практико-ориентированный. **Участники проекта:** Педагог-психолог, учитель-логопед, педагоги ДО, дети с ООП, родители. **Сроки реализации проекта.** Проект реализуется в течении 9 месяцев (сентябрь-май); одно занятие в неделю (во второй половине дня), длительностью 25-30 минут.

Этапы реализации проекта:

I этап Диагностический (сентябрь)- диагностика уровня сформированности психических функций детей и развитие речи.

II этап Установочный (01-14 октября)- разработка коррекционно-развивающих занятий, формирование группы детей.

III этап Коррекционно-развивающий (15 октября-апрель) - реализация блоков основного содержания проекта.

IV этап Оценка эффективности коррекционно - развивающей работы (май)- диагностика уровня сформированности психических функций детей по итогам реализации проекта.

Практическая часть проекта состоит из трёх блоков: «Мен қалаймын», «Мен аламын», «Мен керек» и включает в себя 28 занятий, в форме подгрупповых игротренингов, которые взаимосвязаны между собой и разработаны с нарастанием уровня сложности. Каждый игротренинг состоит из 3 взаимосвязанных частей, объединенных одной темой:

1.Вводная часть - ритуал входа.

2.Основная часть – разминка, блок упражнений, направленных на формирование психомоторных координаций и познавательных компетенций 3.Заключительная часть - рефлексия, ритуал выхода.

На начальном этапе проведения занятий (блок «Мен қалаймын»), дети не достаточно хорошо ориентируются в пространстве зала и еще не являются сплоченной группой, поэтому используются простейшие формы организации. Продолжительность 1 блока – 3 месяца. Во втором блоке «Мен аламын», начинают вводятся более сложные формы организации: две – три подгруппы, вводятся полосы препятствий и интеграция сенсорных стимулов разной модальности (тактильной, зрительной, слуховой, кинестетической), к этому времени у детей повышается работоспособность, формируется мотивация к занятиям и улучшается взаимодействие с педагогами. Продолжительность

2 блока – 2 месяца. В третьем блоке «Мен керек» вводится усложненная форма организации

- деление на пары, что помогает выработать навыки парного сотрудничества, благотворно влияет на самооощущения и самооценку дошкольников, на умение координировать собственные действия с действиями партнера. Продолжительность 3 блока – 2 месяца.

В основе занятий данного проекта лежит игра, так как является наиболее оптимальным методом в работе с детьми дошкольного возраста. Благодаря играм, дети учатся доверять самим себе и окружающим людям, распознавая, что следует принять, а что отвергнуть в этом мире. Поэтому основой всех коррекционно-развивающих занятий данного проекта является игротренинг.

Практическая значимость заключается в том, что данный проект представляет систему коррекционно-развивающих работы учителя-логопеда и педагога-психолога, а так же демонстрирует выработанную педагогическим коллективом стратегию личностно-ориентированного подхода к ребенку с особыми образовательными потребностями.

Коррекционно-развивающая работа по циклу игротренингов способствует более эффективному развитию ребёнка с ООП, и является дополнительной к основному образовательному процессу. Она включена в психолого - педагогическое сопровождение детей и направлена не на тренировку определенных навыков, а на формирование целостной функциональной системы, на базе которой воспитанники смогут самостоятельно овладевать различными знаниями и умениями в процессе обучения. То есть, создаются условия, которые помогут преодолеть и скомпенсировать отклонения, мешающие развитию детей.

Таким образом, нейропсихологический и междисциплинарный подходы позволяют в естественной для ребёнка обстановке, на основе ведущей деятельности, с учетом возрастных и индивидуальных особенностей, осуществить коррекционно-развивающее воздействие. Что способствует созданию условий, обеспечения равных возможностей для полноценного развития каждого ребенка в период дошкольного детства независимо от психофизиологических и других особенностей в соответствии с Государственным общеобязательным стандартом дошкольного воспитания и обучения РК. «Мы живем, как можем, а ОНИ живут, как мы поможем». За этой рифмовкой - весь смысл инклюзии.

Литература:

1. Приказ МОН РК от 31 октября 2018 года № 604
2. Приложение к приказу МОН РК от 12 января 2022 года № 6
3. Приказ МОН РК от 31 августа 2022 года № 385
4. Алипбек А.З. «Современное состояние *инклюзивного* образования в Республике Казахстан». Сборник «Педагогические науки». 2023 г.
5. Лурия А.Р. «Основы нейропсихологии». Изд.центр «Академия». 2003г.
6. Ерсарина А.К., Айтжанова Р.К. «Диагностика нарушений психофизического развития у детей». Справочно-методическое руководство для специалистов ПМПК. Алматы. 2010г.
7. Колганова В.С., Пивоварова Е.В. «Нейропсихологические занятия с детьми» практическое пособие в 2-х частях. М.: Айрис-пресс. 2017г.

АСКАРБАЕВА АЙГУЛ БАКЫТЖАНОВНА, АНУАР СЫМБАТ
Қарағанды қ. «Әлімхан Ермеков атындағы мектеп-лицейі» КММ

БҮГІНГІ БІЛІМ БЕРУ: ТҮЛҒАНЫ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА БАҒЫТТАП ОҚЫТУ

Бүгінгі таңда жас ұрпақты рухани-адамгершілік қасиетке баулу, тәрбиелеу – өзекті мәселелердің бірі. Біздің келешегіміз – жас ұрпақ, ал ұрпақ тәрбиесі адамзаттың мәңгілік тақырыбы болып қала бермек. Болашақ ұрпақты тәрбиелеу, әлеуметтік тұрғыдан барынша қамтамасыз ету, толыққанды білім алуына жағдай жасау, олардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау – білім саласының басты бағыттары.

Абай: «Адамды заман билемек, заманға жаман күйлемек»,- дейді. Бұл әлемдік даму жолын түсінуге мүмкіндік береді. Біз үшін жасанды, виртуалды, әлемде жоғалып кетпеу, жаһандану заманында өзіміздің ұлттық болмысымызды, ұлттық бірегейлігімізді және рухани құндылықтарымызды сақтап қалу аса маңызды. ХХІ ғасырда рухы биік, әлем мәдениетімен бәсекеге түсе алатындай жағдайда болуы шарт.

Тәрбие мен оқыту өзара тығыз байланысты, бір-бірінен бөліп алуға болмайтын біртұтас процесс. Біз құндылыққа тәрбиелеу дегенде тәрбие сағаттарын, сыныптан тыс жұмыстарды жүзеге асыру деп ойлаймыз. Осы тұста күнделікті сабақ үрдісінде оқушы бойына құндылықты дарытуда кеш дамып келе жатқанымыз қынжылтады.

Жаһанданған заманда өскелең ұрпақтың тәрбиесі маңызды орын алып отыр, сондықтан жалпыазаматтық және ұлттық құндылықтарды сіңірген еңбекқор, адал, саналы, жасампаз азаматты тәрбиелеуде өз үлесін қосу – әр ұстаздың адами парызы. Осы адами құндылықтарды әр сабақта қалай дарытамыз, қалай кіріктіреміз деген ой туындап жатады.

Қазақ әдебиеті сабақтары аясындағы пәндік білімнің мазмұны түсіну және жауап беру, анализ және интерпретация, бағалау және салыстырмалы талдау, сонымен қатар, оқушы дағдыларын қалыптастыруға бағытталған бөлімшелерден құралған. Баяндамада «Қазақ әдебиеті» оқу бағдарламасында «Бағалау және салыстыру» бөліміндегі «Тарихи және көркемдік құндылығы» және «Заманауилығы мен жаңашылдығы» бөлімшелеріндегі оқу мақсатын жүзеге асыруда білім алушының бойына құндылықты дарыту негізінде сөз қозғалады. [6]

Бөлімше	5-сынып	6-сынып	7-сынып	8-сынып	9-сынып
1. Тарихи және көркемдік құндылығы	5.3.1.1 шығармадағы эпизодтар арқылы тарихи құндылығын бағалау	6.3.1.1 шығармадағы кейіпкерлерді өзара салыстыра отырып, тарихи және көркемдік құндылығына баға беру	7.3.1.1 кейіпкерлердің іс-әрекеті мен автор берген портреттік мінездемені салыстырып, тарихи және көркемдік құндылығына баға беру	8.3.1.1 шығарманың тақырыбы мен идеясын осы тектес басқа шығармалар мен салыстырып, тарихи және көркемдік құндылығын бағалау	9.3.1.1 шығарманы басқа өнер түрлеріндегі осы мазмұндас туындылар мен салыстырып, тарихи және көркемдік құндылығын бағалау
2. Заманауилығы мен жаңашылдығы	5.3.2.1 кейіпкерлердің шынайы өмірмен салыстырып бағалау	6.3.2.1 кейіпкерлер жүйесінің заманауилығын өзара салыстырып баға беру	7.3.2.1 әдеби жанр түрлерінің даму барысына, жаңашылдығына заманауилығын тұлғадан баға беру	8.3.2.1 шығармадағы материалдық және рухани құндылықтарды заманауилығын тұлғадан баға беру	9.3.2.1 шығармадағы ұрпақтар сабақтастығын көрінісін заманауилығын тұлғадан баға беру

Қарқынды түрде дамып бара жатқан ғылым мен білім саласы баршамыздан жаңашылдықты, ізденімпаздық пен қажырлы еңбекті талап етеді, күннен-күнге дамып келе жатқан білім саласы көшіруге емес, ойлауға, жаттауға емес еркін пікір алмасуға бағытталуда.

«Көркем әдебиет деген – ең әуелі жанды сөз, тек қана сыртқы емес, ішкі сөз. Адам жанын қозғай алар құдірет болмаса, төрт аяғын тең басқан өлеңнен де, сағымдай құлпырған қара сөзден де пайда жоқ» деп заманының заңғар тұлғасы Ғабит Мүсірепов [5] айтпақшы, әдебиет – ең алдымен тәрбие құралы. Осыны түсіне білген әрбір ұстаз өз сабақтарында оқушының бойында шығармада көтерілген мәселе туралы дұрыс түсінік қалыптастыруға тырысады, шығарманың тәрбиелік ерекшелігін мақсатқа сай аша отырып, оқушылардың танымдық қабілеттерін арттыруға жұмыс жасайды.

Қазақ әдебиетіндегі әр ақын-жазушылардың мұраларының әр сөзі ғибратты, тәлімі мол құнды дүние екенін біле тұра, бүгінгі «жойқын ақпараттың ағымында жүрген» жас

ұрпақтың ұлттық рухани санасын ояту, тарихи жадымызды жандандыру, ұлттық құндылығымызды дарыту басты бағытымыздың бірі. Осы бағытта берілген оқу мақсатын жүзеге асыруға негізделген тапсырманың бірнеше түріне тоқталып өтейік.

Қожа Ахмет Ясауидің “Диуани хикмет” («Даналық кітабы») туындысы 8-сынып оқу бағдарламасының “бағалау және салыстыру” бөліміндегі шығармадағы материалдық және рухани құндылықтарды заманауи тұрғыда салыстырып, жаңашылдығына баға беру мақсаты бойынша тапсырма үлгісі:

Үзіндіні оқы. Өлең жолдарындағы материалдық пен рухани құндылықтарды анықта. Қазіргі заманда өзекті ме? Тұжырымды ойыңды жаз.

Материалдық құндылық	Рухани құндылық	Менің тұжырымды ойым

Бұл тапсырманы оқушыларды төрт топқа бөліп, төрт топқа әртүрлі хикмет үзінділерін алып орындатса болады. Тапсырманы орындамас бұрын құндылық пен оның түрлері туралы ақпаратты талдап алған жөн.

8-сыныпта «Бақытсыз Жамал» романын Спандияр Көбеевтің «Қалың мал» романымен салыстырып, тарихи және көркемдік құндылығын бағалау мақсаты бойынша тапсырма үлгісі:

«Бақытсыз Жамал» романы	«Қалың мал» романы
Басты кейіпкерлер	
Құндылығы	
Тарихилығы	
Түйіні	
Үндестігі	

8-сыныпта «Аққулар ұйықтағанда» шығармасы бойынша материалдық және рухани құндылықтарды заманауи тұрғыда салыстырып, жаңашылдығына баға беру мақсаты негізіндегі тапсырма үлгісі:

«Менің сөзім» әдісі. М.Мақатаевтың «Аққулар ұйықтағанда» поэмасында қазақ халқына тән қандай құндылықтар көрініс тапқан? Қазақстанның бүгінгі мен болашағы үшін маңызды ма? Өз көзқарасын білдіріп, дәлелдемелер келтіріп, ой қорытындылайды.

Қазақ әдебиетіндегі пәнінде берілген кез келген туындыны оқыту барысында «шығармадағы материалдық және рухани құндылықтарды заманауи тұрғыда салыстырып, жаңашылдығына баға беру» мақсатын жүзеге асыруда «SWOT» талдау әдісі [3] оқушының шығармадағы құндылықты анықтай отырып, салыстырып, жаңашылдығына баға беруіне нақты негізделген тапсырма түрі болып табылмақ.

КҮШ	ӘЛСІЗДІК
ТӘУЕКЕЛ	МҮМКІНДІК

«Шығармадағы ұрпақтар сабақтастығы көрінісін заманауи тұрғыда салыстырып, жаңашылдығына баға беру» мақсатына негізделген «Әдебиет үйірмесі» әдісі [3] арқылы тапсырма беруде біз сыныптағы барлық оқушының бірдей қызмет етуіне, жекелей отырып, шығармаға баға беруіне, өз бойындағы құндылықпен шығармадағы құндылықты саралай алуына жағдай жасаймыз. Бұл жерде әр оқушы үйірмеде белгілі бір рөлді алып, талдау жұмысын жасайды.

Әдебиетші- шығармадағы түйінді ойды анықтайды.

Зерттеуші – басқа шығармалармен заманауи тұрғыдан салыстырады.

Дәнекер- автор көтерген мәселелерді бүгінгі өмірмен, байланыстырып, тұжырымды ой айтады.

Бейнелеуші – шығарманың негізгі ойын суретпен бейнелейді.

Бағалаушы – жаңашылдығына сыни тұрғыдан баға береді.

«Тарихи және көркемдік құндылығы» және «Заманауилығы мен жаңашылдығы» бөлімшелеріндегі оқу мақсатына негізделген тапсырмаларды жүйелі орындата отыра, білім алушыны келесі «Әдеби эссе» бөліміндегі жазба жұмысын жазуға дағдыландырамыз, яғни, білім алушы кез келген шығармадағы тарихи және көркемдік құндылықты таба білсе, оны басқа шығармалармен салыстыра алса, жаңашылдығына баға бере алса, келесі бөлімшедегі эссе жазу барысында еш қиналмасы анық.

Өз тәжірибемізде 5-6 сыныптарда «ПОПС формуласы» мен «Төрт сөйлем» әдісін, 7-9 сыныптарда «5 минуттық эссе жазу» әдісін қолданамыз.

«5 минуттық эссе жазу» әдісінде оқушылар жинақталған дәлелдер мен тезистерді қайтадан қарастырып, құрылымдап, аргументативті эссе жазады. Эссе жазу барысында төмендегі клишелерді қолдануы керек:

- Автор өз көзқарасын былай....
- Автордың шеберлігі сол ...
- Жазушының құндылық нысанасы..... өз өмірінің іздері....
-келер ұрпақтың да рухани азығы.
- Айтылған мәселе.... жағдайда өзекті, дегенмен....

Жалпы, сабақ барысында оқушылар шығарманы өздері оқып, талдау жасау арқылы өз бетінше меңгереді, пікірін білдіреді, ой қорытады, баға береді. Бұдан шығатын қорытынды: білім алушы – қоғамда жаңа идеяларға талпынып, өмірдің мәнін іздеуде өз білімін кеңейтуге талпынатын тұлға. Білім алушылардың білім алуына ата-ананың, мұғалімдердің, достарының ойы, қоғамдық ақпарат құралдары, оқыған кітаптары әсер етеді. Білім олардың құндылықтарының дамуына ықпал етеді. Сондықтан, білім алушылардың бойында тұлғалық құндылықтарын дамыта отырып, қазіргі өмірге сай бейімдеу, заманға сай өзгере алуына жағдай жасау мұғалімнің міндеті болмақ.

Бүгінгі күндегі ұрпақ тәрбиесіндегі «Біртұтас тәрбие бағдарламасының» ұстанымы – халқына адал еңбек ету, заманына сай білімді болу, өнерін ұрпағына үлгі ретінде қалдыру, үлкенге құрмет, кішіге ізет, еліміздің рәміздерін, ана тілімізді құрметтеу [1] болып отыр. Олай болса, өскелең ұрпақтың бойына ұлттық, адами құндылықтарымызды көркем шығармалар арқылы сіңіру басты парызымыз болып қала бермек.

Әдебиеттер:

1. ҚР ОАМ «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» 2023-2024 оқу жылына арналған кешенді жоспары.
2. Симбаева С. Белсенді оқу мен оқытуда қолданылатын әдістер. – Астана: «Тұран-Астана» университетінің баспаханасы, - 2019 ж.
3. Оқыту мен оқудың белсенді әдістері. – Астана, 2013 ж.
4. З.Қабдолов, «Сөз өнері», Алматы: «Санат», 2007 ж.
5. Бітібаева Қ. Әдебиет пәнін оқытудың тиімді жолдары. – Алматы: Рауан, 1990 ж.
6. ҚР БҒМ 2020 жылғы 27 қарашадағы № 496 бұйрығымен бекітілген Негізгі орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 5-9-сыныптарына арналған «Қазақ әдебиеті» пәнінен оқу жүктемесі төмендетілген үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде).

АУПЕШОВА АЙГЕРИМ КУРМАШЕВНА,
«Әлихан Бөкейханов атындағы №15 мектеп-лицейі» КММ

«FASHION STUDIO-2023» ҚОЛДАНБАЛЫ КУРСЫ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА ТӘРБИЕЛЕУ

Білім беру «Қазақстан- 2030» ұзақ мерзімді Стратегиясының маңызды басымдықтарының бірі болып танылады. Қазақстандағы білім беру реформаларының жалпы

мақсаты білім беру жүйесін жаңа әлеуметтік-экономикалық ортаға бейімдеу болып табылады.

Елбасы республиканы әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына енгізу туралы міндет қойды. Білім беру жүйесін жетілдіру осы мақсатқа қол жеткізуде маңызды рөл атқарады [1].

Мектептегі сапалы білім беру-оқыту мен тәрбиелеудің үздіксіз үдерісі. Бүгінгі таңдағы білім берудегі мақсат жан-жақты білімді, өмір сүруге бейімді, өзіндік пікірін ашық айта алатын, ой-талғамы, адамгершілігі жоғары, қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру. Мектеп қабырғасындағы оқытылатын көркем еңбек пәнінің және қолөнер үйірмелері оқушылардың жеке басының дамуында маңызды рөл атқаратынына баршамызға белгілі. Мектептегі сапалы білім беру саласында жаңартылған білім беру мазмұнында жұмыс жасағаннан бері мектептегі пәндердің оқытылу деңгейінде өзгеріс бар. Мен көркем еңбек пәнінің мұғалімі ретінде пәннің оқытылу деңгейіндегі технологиялардың өзгергендігін байқай отырып, оқушылардың пәнге, жобалық жұмыстраға қызығушылықтарын байқадым. Көркем еңбек пәні сабақтарында оқытылатын сәндік-қолданбалы өнері оқушылардың қызығушылық шеңберін кеңейтуге, эстетикалық тәрбие беруге, ойлау қабілеттерін арттыруға, өнерді түсіне білуге, дизайн, жаңашы ойлау, креативті тұлға болып қабілеттерін дамытуға елеулі септігін тигізеді. Сонымен қатар пән Қазақстанның көркем-мәдени мұрасын сақтауға және оны келесі ұрпаққа жеткізуге өз үлесін қосады, болашақта кәсіби іс-әрекетін анықтаудың негізі болып табылады. Көркем еңбек сабақтарында оқушыларды өнерсүйгіштік, талғампаздық, ұқыптылық, төзімділік сонымен қатар жоба жұмыстарын жасау кезінде ізденімпаздық, еңбекқорлық қасиеттері пайда болды [2].

Біздің еліміз қазіргі кезге дейін дамудың жаңа жолында, жаңа кезең әлемге Ұлы Дала Елінің жаңа бейнесін, ұлы өзгерістердің заманы келді. Ұлттық кодты танымал ететін уақыт келді. Қазақ елінің дәстүрлі халықтық көркемөнер және сәндік-қолданбалы шығармашылықтың барлық түрлерін қазіргі таңда көп елдер таныды. Ол әрине, қазақтың бұрынғы қолөнерін жаңаша заманауи стильде өзгертіп жүрген қолөнер шеберлерінің, шығармашыл ұстаздардың арқасы.

Қолөнер адамдарды жалпы, өмір мен айнала қоршаған ортамызға әлемді сәл әдемі ететін шығармашылықпен айналысатын адамдардың еңбегі. Қазақ халқының ұлттық құндылықтарының бірі сәндік-қолданбалы өнер- бұл белгілі бір мағынада өзіндік шығармашылық көзқарасы бар, креативті адам болып қана қоймай, жаң жобаларды іске асыратын саланың бірден бірі және заманауи сұранысқа ие. Шығармашылықпен айналысу адамның эмоционалды -сезімдік жағына әсер етеді; ол ұстайды, алаңдатады, өмірлік принципке тіпті болмыстың мағынасына айналады.

Сәндік қолданбалы өнер- бұл халықтың рухани байлығы ғана емес, сонымен қатар ұлттық мәдениеттің маңызды құрамдас бөлігі.

«2023-2024 оқу-жылында Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарындағы оқу-тәрбие процесінің ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хатында көркем еңбек пәні бойынша мұғалім білім алушыға өз бетінше көркем-шығармашылық және пәндік-өнімді іс-әрекетті ұйымдастыруға, көркемдік тұжырымдаманы жүзеге асыру құралдарын таңдауға ынта мен дағдыларды қалыптастыруды ұйымдастырады делінген.

Сонымен қатар сәндік-қолданбалы өнер бөлімін жобалық қызметтер арқылы іске асырып, теориялық білімді практикамен ұштастыру көзделген міндеттердің бірі.

Осы міндеттерді іске асыру жолында мен қызмет жасап отырған Әлихан Бөкейханов атындағы №15 мектеп-лицейінде «Fashion Studio-2023» қолданбалы курсы арқылы оқушыларды ұлттық құндылықтарға тәрбиелей отырып оқу қызметтерін ұйымдастырдым. Осы жоба аясында бірнеше мақсат-міндеттерін іске асырдым:

Кесте-1

Кесте-1. «Fashion Studio-2023» қолданбалы курсының міндеттері

Осы курс барысында тігу, кию, үлгі, нобай сызбалар, эскиздер дайындау барысында икемдері мен дағдылары қалыптасты. Балалар берілген ресурстарды пайдалана отырып, қолдарымен ұстап көріп, формасын анықтап, заттың формасы мен көлемі, химиялық, физикалық, механикалық қасиеттері мен ерекшеліктері туралы толық түсінік қалыптасты.

Сурет-1.1. «STEM зертханасының гажайыптары. Шығармашылық жобалар байқауы.

«Fashion Studio-2023» қолданбалы курсын оқыту барысында қолданылған дидактикалық ұстанымдар: тәрбиелеу, ғылымилық, саналық пен белсенділік, түсініктілік пен шамаға лайықтылық, білімнің берік болуы, көрнекіліктік, жан-жақты даму, теорияны практикамен байланыстыру және жүйелілік пен бірізділік ұстанымдары. Оқушыларды ұлттық құндылықтарға тәрбиелеу мақсаттарын іске асыруда сәндік қолданбалы өнерді дамыта отырып, тұрмыстық қатты қалдықтардың пайда болуының алдын-алу және оларды өңдеп ұлттық нақышта жаңа дизайнда өнім жасап шығару арқылы іске асырдым.

Сурет-2.2. «Fashion Studio-2023» қолданбалы курсының есеп беру сәтінен

Тұрмыстық қалдықтардға екінші өмір сыйлай отырып, оларды тиімді қолдана білу, оқушыларды әсемдікке, әдемілікке, шығармашылыққа баулыдым. Теорияны практикамен байланыстыру аясында осы тұрмыстық қалдық заттармен жұмыс барысында оқытуды өмірмен байланыстыра отырып, іске асырдым.

Ұлттық мемлекетіміздің ертеңі, юлашағы бүгінгі жас ұрпақтың сана-сезімін, ұлттық психологиясын, оның сонау ерте заманда, ата-балалар дәстүрі, әдет-ғұрпы, мәдениетімен сабақтастыра отырып, халықтың қолөнерін сақтап қалуға тәрбиелеу- ұлағатты ұстаздардың бүгінгі абыройы борышы десек артық айтпаған болар едік. Осы тұста ұлы ойшыл Уильям Уордтың түйінді сөзі орынды. Ол: «Жай мұғалім-хабарлайды, жақсы мұғалім-түсіндіреді, керемет мұғалім-көрсетеді, ал ұлы мұғалім-шабыттандырады» деген еді [3].

Қыздың шопысының сыңғыры-әдептілікті, жігіттің берен белдігі- ер жігіттің, батылдықтың, үкілі сәукеле- пәктіктің, кимешек- кмелдіктің және таыд да басқа ұлттық дәстүрдің белгілері-ұлттық тәрбие философиясының тереңдігі мен тектілікті осы «Fashion Studio-2023» қолданбалы курсы аясында өздері қолмен жасау арқылы сезінеді. «Әке көрген оқ жоғар, шеше көрген тон пішер», демекші жеті атадан берілетін дәстүрді ұлттық өнер мен кәсібіміздің жаңа заманның инновациялық техникаларын пайдалана отырып, бүгінгі оқушыларға жеткізе білу мына біздің міндетіміз деп білемін.

Әдебиеттер:

1. Касиманова С. Қазақ халқының қолөнері. -Алматы, 2010 ж.
2. Адамкулова Н.М. Ұлттық қолданбалы қолөнері- Алматы, 2007 ж.
3. Өстеміров К., Айтбаева А. Қазіргі білім беру техноологиялары.-Алматы, АГТУ бастапсы-2006 ж.
4. Бағзыбекова Н. Білім сапасын арттырудың алғы шарттары «Қазақстан мектебі» №8, 2013 ж.
5. Қайыркен Ә. Ұлттық құндылықтар негізінде отаншылдыққа тәрбиелеу. 09.06.2017 ж.
6. «Мектептегі технология». Республикалық әдістемелік-журнал. №7-8. 2007 ж.

АУПЕШОВА НАЙЛЯ КУРМАШЕВНА

«Ю.А.Гагарин атындағы мектеп-лицейі» КММ, Шет ауданы

ЖАС ҰРПАҚТЫҢ БОЙЫНА ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДАРЫТУДА АБАЙ ІЛІМІНІҢ МАҢЫЗЫ

Еліміздің дамып, гүлденуі тікелей жас ұрпаққа байланысты. Халқымыздың рухани құндылықтарын бойына сіңірген ұрпақ ғана ел болашағының кепілі бола алады. «Адамгершілік – асыл қасиет» - деген дана халқымыз.

Қазіргі кезде оқушы бойына адамгершілік құндылықтарын бойға сіңіріп, мейірімділік, әдептілік, бауырмалдылық, еңбекқорлық секілді ізгі қасиеттерді басты орынға қою – негізгі мақсатымызға айналып отыр.

Осы орайда Абай шығармаларын зерделеп, тереңірек тану, бағалау, насихаттау мақсатында адам бойында адамгершілік, ар-ұят сияқты рухани тәрбиенің дәнін егіп, адамгершілік қасиеттердің шырдалуына негіз болатын тәрбиелік іс-шаралардың маңызы зор.

«Сен де бір кірпіш дүниеге, кетігін таптап бар қалан!» - деген Абай идеясының сыры осында. Міне, бүгінгі таңда білім алу, мамандық таңдау, елге қызмет ету махаббатпен, іңкәрлікпен тандалса ғана, біз әлемнің іргелі елдерінен тереземізді тең түзейміз. Адамның ішкі жан дүниесі адамгершілігі мен ақылының, сабыры мен қайратының, мейірімі мен әділетінің рухани қайнар көзі – білім мен ғылым.

Біз елді, ұлтты Абайша сүюді үйренуіміз керек. Ұлы ақын ұлтының кемшілігін қатты сынаса да, тек бір ғана ойды – қазағын, халқын төрге жетелеуді мақсат тұтты.

Абайдың мол мұрасы – қазақ ұлтының табысты болуына темірқазық. Оның шығармаларындағы ой-тұжырымдар әрбір жастың бойында халқына, елі мен жеріне деген патриоттық сезімді орнықтырады. Осы мақсатта хәкім Абай еңбектерінің нәрін өскелең ұрпақтың санасына сіңіру және өмірлік азығына айналдыру – ұлтты жаңғыртуға жол ашатын маңызды қадамның бірі.

Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек. Қазіргі әлемде жай ғана жаппай сауаттылық жеткіліксіз. Сондай-ақ, қоғамның дамуына кедергі келтіретін береке-бірлігімізге іріткі салатын жағымсыз қасиеттерден арылу қажет.

Абай өлеңдеріндегі «Еңбек етсең ерінбей, Тояды қарның тіленбей», «Тамағы тоқтық, Жұмысы жоқтық, Аздырар адам баласын», «Өзіңе сен, өзінді алып шығар, Еңбегің мен ақылың екі жақтап» – деген қазыналы ойлар бәрімізге жақсы таныс. Әр адам осы түйінді тұжырымдарды санасына берік тоқып, өзінің тынымсыз, адал еңбегімен айналасына үлгі болуы керек. Осы орайда, білім берудің бүгінгі таңдағы жаңашыл инновациялық технология мен құндылықтарды бойға сіңіруде заман көшінен қалмай оқушылардың дамуына үлес қосып келеміз.

«Елу жылда ел жаңа» деген сөз бар. Білім берудің бүгінгі таңдағы жаңа әдістері заман көшінен қалмай, ел дамуына еселі үлес қосуға бастайды. Қалай болғанда да «Ұстаздық еткен жалықпас, үйретуден балаға» деп Абай дана айтқандай, ұстаздықтың ұлы жолында сызат түсірмей, білім беру жүйесіндегі жаңашылдықтарды қолданып мектебімізде 6-сынып оқушыларына Абайдың «Мен жазбаймын өлеңді ермек үшін» тақырыбына сабақ жүргіздім. Оқушылар өлеңнің тақырыбы мен идеясын анықтай отырып «Ақын өлеңі маған қандай ой салды?» тақырыбында постер құру арқылы өлеңде көтерілген элеуметтік-қоғамдық мәселенің идеясын түсіндірді. Мұнда оқушылар Абай ақын өлеңді ермек ретінде жазбаған, оқушыларға үлкен ой тастап, босқа жүрмеуді меңзеген, бүгінгі тілмен айтқанда, заманына сай әр іске бейімділік, функционалды сауатты, бәсекеге қабілетті тұлға, табысты оқушы болуға үндейді. Заманы бір ғасырдан асып кетсе де Абай ілімі – білім мен ғылым саласында ескірмейтін шамшырақ.

Білім сапасын арттырып, нәтижеге бағытталған іс-әрекеттер, ақынның «Толық адам» ілімі, құндылыққа бағытталған тәрбие – білік пен дағдылардың қалыптасуына негіз болатыны анық.

Оқушылардың ақпараттық құзіреттілігін дамыту мақсатында сабағымды үнемі жаңа технологияларға сай өткізуге тырысамын.

Абайдың «Он жетінші қара сөзі» танымдық сабағында оқушыларға ақын қара сөзін таспадан тыңдата отырып, бірнеше сөз тастап, жеті сатылы талдау жасаттым.

Сатылай кешенді талдау (1- 7 саты)

1. Авторы: Абай Құнанбайұлы
2. Тақырыбы: Адам бойындағы адамгершілік, ізгі қасиеттер мен құндылықтар

3. Идеясы: Адам «ақыл, қайрат, жүрек» дейтін аяулы құндылықтарды бойына сіңірсе, кемел адам деңгейіне жететіндігін ұғындыру
4. Жанры: Көркем әдебиет, мақала, қарасөзбен жазылған еңбек
5. Лексикалық сөз қолданысы: Ғақлия, ғибадат, жамандықтан жирену, жақсылыққа құмар болу, мәдмәладқа жету.
6. Ғибрат: Жалпыадамзаттық құндылықтарды бойға сіңіру.
7. Шешім: Изгілік пен мейірім ақыл ойдың қозғаушысы.

Оқушыларға «Ғылым дегеніміз не? Ғылымға жету үшін сен қандай болуың керек? Ақыл, қайрат, жүрек дегенді қалай түсінесіңдер?» деген сұрақ қойдым. Оқушылар сұрақтарға жауап бере отырып, ғылымды меңгерген көкірегі ояу азамат болу, ізгілікке, өздерінің бойынан жақсы қасиеттерді сұрыптай білу, осы үшеуі де адам бойынан табылса, құндылықтар үйлесімі болатындығын ой санасына жеткізе білді. (№1 сурет).

№1 сурет. «Абай – ойшыл ақын»
Абай өлеңдеріне сатылай кешенді талдау

Абай атамыздың айтуынша, адамның шын мәнінде жақсы атанып, адамгершіліктің биік деңгейіне көтерілуі үшін оған үш нәрсе; зерделі ақыл, қажырлы қайрат және мейірбан жүрек керек. Осы үш қасиет бір адамның бойынан түгел көрінуі шарт. Олардың бірінсіз бірі жеке алғанда нәтиже бере алмайды. Осылай дей келіп, Абай адамға қажетті үш қасиеттің өзін білімге жүгінтеді. «Ақыл, қайрат, жүректі бірдей ұста, сонда толық боласың елден ерек...» деген. Осы құндылықтарды бойына сіңірген адам-Абайдың ақыл мен білім жолындағы идеясын түсінсе керек.

Абай өлеңдерін сатылай кешенді талдау жасай отырып, оқушылар өлең өлкесіне саяхат жасады, сөз мағынасын түсіне білді.

Мәселен, «Желсіз түнде жарық ай» өлеңіне сатылай кешенді талдау үлгісі:

(1-9 саты)

1. Авторы: Абай Құнанбайұлы
2. Тақырып: Ақын мен табиғаттың үндестік шеберлігі
3. Жанр түрі: Поэзия
4. Идеясы: Адам да табиғат секілді нәзік. Сұлулық пен әсемдікке құштар болуға

үндейді

5. Шумақ саны: 5
6. Тармақ саны: 20
7. Бунақ саны: 2
8. Буын: 7-8 буынды
9. Ұйқас түрі: Шалыс ұйқас (а, б, а, б)

Оқушылардың шығармашылық, айтылым, тыңдалым, жазылым дағдысын қалыптастыру мақсатында мынадай жаттығу түрлерін ұсынамын.

Тыңдалым/ айтылым тапсырмасы

I.Өлеңнен алған әсерімізді сипаттап жеткізейік.

II. Өлеңге қандай ат қояр едіңіз?

III. Автордың идеясы қандай

IV. Өлеңнің авторы кім деп ойлайсың?

Жазылым тапсырмасы

Көп нүктенің орнына тиісті сөздерді қойып, көшіріп жазыңыз.

Өлеңнің авторын табыңыз..

Мен жазбаймын ермек үшін,

Жоқ..... ертегіні термек үшін,

..... сезімді, тілі орамды

Жаздым үлгі бермек үшін.

Бұл сөзді тасыр ұқпас, ұғар,

Көңілінің көзі сергек үшін.

Қажетті сөздер: барды, өлеңді, көкірегі, талапты, жастарға, ашық

Өлеңнің авторы: _____

2. Өзіңнің жатқа білетін сүйікті өлеңің қандай? Ол туындыда не айтылады? «Маған әсер еткен өлең» тақырыбында өлең жазыңыз.

Бұл тапсырмалар оқушының есте сақтау қабілеті мен шығармашылық әлеуетін көтеріп, функционалды, сауатты оқушы болуға талпындырады.

Мектептегі біртұтас тәрбие бағдарламасының жүзеге асыруда мұғалім, ата-ана және оқушы ұштағанында жан жақты көрініс табуы қажет.

№2 сурет. «Абайдың ұрпақтары», «Абайды оқы, таңырқа!» өнеге сағаттары

Жас бала анадан туғанда екі түрлі мінезбен туады» деп басталатын Абайдың жетінші кара сөзін негізге ала отырып, ата-бабамыздан қалған ұлттық тәрбиемізге насихаттау мақсатында «Ата-ана-ұстаз-оқушы» үштігін бірлікте ұстау маңызды. Болашағымыздың жарқын болу жолында ұлттық құндылықтарды дәріштеуде Абай мұрасы – бала тәрбиесінің қайнар көзі. Осы мақсатта «Абайдың ұрпақтары», «Абайды оқы, таңырқа!», «Абай- ойшыл ақын» т.б (№2 сурет.) тақырыптарда сыныптармен үнемі тәрбие сағаты жүргізіліп, табысты шәкірт тәрбиелеуде өзі үлесімді қосып келемін. Адамзат өркениетінің рухани әлеміндегі ақынның мол әдеби мұрасы тек бір халықтың ғана емес, бүкіл адамзаттың рухани қазынасы екені айқын.

Әдебиеттер:

1. Абай педагогикасы «Келешек - 2030» Көкшетау, 2003
2. Абай кара сөздері «Көшпенділер» баспасы Алматы, 2007
3. Қазақ әдебиет энциклопедиялық анықтамалық «Аруна» баспасы Алматы, 2007
4. «Шапағат нұр» журналы 2006

АХМЕТЖАНОВА К.Т.

«Әл-Фараби атындағы мектеп-гимназиясы» КММ

Қарағанды қаласы

ҮШТҰҒЫРЛЫ ТІЛ САЯСАТЫ-ЕЛ ЖАСТАРЫНЫҢ ДАМУЫНЫҢ ЖАРҚЫН ҮЛГІСІ

Әр халықтың тағдырына табиғатпен тартылған сыйы, біріншісі-жері, екіншісі-бойтұмары- туған тілі.Тіл- қай ұлттың болмасын тарихы мен тағдыры, тәлімі мен тәрбиесінің түп тамыры. Қазіргі заманның бірден бір талабы – бірнеше тілді білу. Оларды меңгеру білім алумен қатар жүреді. Яғни, ана тілімізден басқа біздің білім жүйесіне екі тіл енгізілген. Н.Ә.Назарбаев Қазақстан халықтары Ассамблеясының 12 сессиясында: «Қазақстандықтардың жас ұрпағы кем дегенде үш тілді білулері тиіс: қазақ, орыс, ағылшын тілдерін еркін меңгерулері қажет» – деп айтқандай, үш тілді меңгерген азамат толыққанды елге қызмет ете алатыны – кепілдік. Бұл – заман талабы, қажет білім болған соң, міндетті түрде жемісін беріп, жұмыссыз қалдырмайтыны сөзсіз.

Жалпы көптілділіктің не үшін қажет екенін анықтап алайық.

Біріншіден, тәуелсіз ел болғалы басты мақсатымыз – алдыңғы қатарлы дамыған отыз ел ішінен орын алу. Ол мақсатқа жетер жолда халықаралық қатынастар мен өзге елдер жайлы хабардар болуда тіл міндетті түрде өз қажеттілігін білдіреді. Әлемдік тілдерді біле отырып, біз қарым-қатынас жасап, өзімізді жан-жақты көрсетіп, тұғыры биік ел екенімізді аңғартамыз.

Екіншіден, озық технология жетістіктері көбіне шетел іргесінен жарық көреді. Ол технологиялармен танысып, қолдану үшін, бірінші кезекте, оның ерекшелігін жазылған қолданбалы кітапшаларынан білеміз.

Үшіншіден – әлеуметтік желі мәселесі. Бар жаңалықтардан артта қалмайтынымыз – күмәнсіз жайт, өйткені ағылшын тілін білуіміз – әлеуметтік желідегі ұқыптылығымыз деп түсінемін. Жас ұрпақ үшін бұл да жақсы жаңалық, бірақ өкінішке орай, аяққа енді тұрып жатқан буын үшін әлеуметтік желі, керісінше регресс бастаушысы болу мүмкін. Өзімізге қажет мәлімет, әсіресе шетел жайында болса, тек өз тілімізде табылмауы мүмкін, осы кезде тіл білімі- ең таптырмас құрал.Тек әлеуметтік желіні дұрыс пайдалана білсек – сол жарағанымыз.

Төртіншіден, тіл – талай мүмкіндікті ашатын жарқын жол. Егер үш тілдің білімі жеткілікті деңгейде меңгерілсе, жас азамат білімін әлемнің кез келген жерінде жалғастыра алады. Мен білім жайлы айтатыным – қазіргі кезде көптеген елдер Қазақстанға гранттарды ұсынуда. Көптеген студенттер «Болашақ» сияқты бағдарламалар арқасында өз білімдерін шекара асып жалғастырып жатыр. Біліктілігі жоғары, өз ісінің шеберін даярлап жатқан оқу орындары үшін қазақстандық оқушының маңызы зор. Өйткені екі тілде еркін сөйлеп, үшінші тілді толық меңгерген адам, шыны керек, көп кездесе бермейтін жағдай. Осылай 18 жасына да қадам баспаған адамның өзі қалаған жерінің түлегі атанып, өз елінде сұранысы жоғары тұлғаға айналады. Өзге елден мол тәжірибе жинап, өз дүниетанымын жан-жақты дамытқан адамның еңбек жолының бастауы осы тілдер білімі емес пе? Әлемде беделі жоғары оқу орындардан біздің азаматтарға осындай мүмкіндік беріп, есік ашуы – жан-жақты қалыптасқан тұлғаларды дайындап, жоғары маман иесін даярлауға үлкен көмек береді. Өз елімізде де бұл – үлкен қажеттілік. Туған жерінде халықаралық деңгейдегі конкурстарды жеңіп, үлкен табысқа, жүлделерге ие болып отырған оқушылар мен студенттер де аз емес. Өз білімдері мен мықты тұстарын көрсете отырып, олар еліміздің бір өкілі, мақтанышы болып мемлекет атын шығаруда.

Бесіншіден айтатыным, еңбек биржасындағы орындардың көптігі. Тілдерді жақсы меңгерген адам, әсіресе ағылшын тілін, ешқашан жұмыссыз қалмайды. Қарапайым аудармашылықтың өзі жоғарғы жалақы мен жақсы жұмыс орнымен қамтамасыз ете алады. Педагогика, елшілік, халықаралық қатынастар, бағдарламашы (программист), экономика,

авиация, медицина сияқты ешқашан актуалдығын жоғалтпайтын салалар ағылшын тілін білетін мамандарды қажет етеді. Жаңадан енгізіліп жатқан терминдер мен басқа елдермен қатынас, өзге ұлт өкілдерімен байланыста тіл білімінің тереңдігі – нәтижелі істің негізгі құраушысы болады.

Алтыншыдан, ол әр адамның арманы, жүрек қалауы – саяхат пен демалу. Өзге елдерге демалу, тынығу, көрікті жерлерді көру үшін ең маңызды қажеттілік – шетел тілін білу. Егер сөздік қорың болмай, ағылшын тілінде сөйлей алмасаң, ешқайда шыға алмайтынына дайын бол. Ең қолайлысы, ол көптеген елдер ағылшын тілін меңгеріп, туристердің ыңғайы үшін оны қолданады. Бұрында қолжетпес арман болғандай жағдай – қазірде тілдің көмегі арқылы оңай жүзеге асады. «Екі тілді білетін адам бір тіл білетін адамнан жоғары тұрады... Әр адам қаржысы мен жағдайы келсе, үш тілді үйренгені жөн; ана тілін, өзі тұратын мемлекеттің тілін және барлық халық үйренуге талпынатын тілді» (Исмаил Гаспринскийдің нақыл сөздері. «Аңыз адам», 2014, №20).

Қазір көптілді білім беру – мектептегі оқу пәндерін екі немесе одан да көп тілде оқыту, жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіншілік беретін ең басты қажеттілік. Көптілді білім беру – көптілді тұлғаны қалыптастырудың негізі. Қазіргі кезде қоғамдық қатынас жағдайында тұлғаның қалыптасу деңгейі көбінесе адамның өзін-өзі жүзеге асыра алуына, бәсекеге қабілеттілігіне және әлеуметтік ұтқырлығына тікелей байланысты.

Орыс тілі жаңа Қазақстан жерінде ХХ ғасырдың басында кеңес билігі орнауымен, түрлі этникалық топтардың көшірілуімен, орыстандыру саясатының орнатылуының нәтижесінде кең таралды және ұлтаралық қатынас тіліне айналды. Орыс тілін білу – біздің ұлтымыздың тарихи артықшылығы екені баршаға белгілі.

«Орысша оқу керек, хикмет те, мал да, өнер де, ғылым да – бәрі орыста зор. Залалынан қашық болу, пайдасына ортақ болуға тілін, оқуын, ғылымын білмек керек. Оның себебі: олар дүниенің тілін білді, мұндай болды. Сен оның тілін білсең -көкірек көзің ашылады. Әрбір елдің тілін, өнерін білген кісі - онымен бірдей дағуасына кіреді, аса арсыздана жалынбайды», - дейді Абай. [4] Ұлы Абай орыс-қазақ тілдерімен қатар парсы, араб тілдерін меңгеріп, сол тілдерде бірнеше кітаптарды оқыған. Орыс тілі – ұлтаралық қарым-қатынас пен интеграциялық қызметтердің діңгегі. Ақпараттық кеңістігімізде орыс тілі әлі де маңызды рөл атқаратынына ешкім де дау айта алмас. Сондай-ақ, әлемдік алты ресми тілдің қатарына кіретін орыс тілін меңгеруге бәсекеге қабілетті ұлттың кез-келген өкілі ұмтылуы тиіс деген отандық ғалым Н. Кекілбекованың пікірімен де келісуге болады.

Негізінен, көптілділік – пайдасы зор бағыт. Көп тілді білген адам, жоғары айтылғандардан бөлек, психологиялық тұрғыдан әлемдік танымы да жоғары, зор болады. Бұл – дәлелденген тұжырым. Адамның ақпараттық, мәдени және экономикалық кеңістігі кеңейіп, таным-түйсігі арта түседі. Әбу Насыр әл-Фараби, Абай Құнанбайұлы, Махамбет Өтемісұлы сияқты ұлы тұлғаларымыздың асқан ақылы мен терең білімі көп тілді білуімен де түсіндіріледі. Қазақ халқының ұлы перзенті, Абылай ханның немересі Шоқан Шыңғысұлы Уәлиханов араб, шағатай және түркі тілдерінің біразын білген.

Ақыл-өріс пен дүние туралы түсініктің жетілгендігі – қазіргі заманның талабының арқасы. Қазіргі таңда үйренем деген адамға тілді меңгеруге бар мүмкіндік жасалған. Үйде отырып, ешкімнің де көмегінсіз үйрену – ең тиімді жолы.

«Тілден биік асқар тау, тілден асқан байлық, тілден терең теңіз жоқ», -деп Ғабит Мүсірепов айтқандай, білім жүйесінің ең бір жетілген жетістігі – көптілділік және ол болашақта білімді, жан-жақты ұрпақтың жетілуіне үлкен үлес қосады. Елдің дамуында кәделі орын алатын бұл шешім – ұрпақтың сауатсыздығын бастауыш кезінен-ақ жояды.

«Көп тіл білгеннің зияны жоқ. Досың да, әріптесің де, жолдасың да көп болады. Алайда, қандай жағдайда да туған тіліміз – қазақ тілі өз мәртебесін жоғары ұстауы тиіс. Туған тілдің туы қашанда биік болуы қажет», - деп тұңғыш президентіміз Н. Ә. Назарбаев айтқандай өз тілімізді бәрінен жоғары көтеріп, қадірлеуіміз керек. Көзі ашық, жүйелі ойы бар азаматтың ең таптырмас белгісі – осының бәрін қамтыған болмысы мен қажырлы еңбегі.

«Білекке сенген заманда,
Ешкімге есе бермедік.
Білімге сенген заманда,
Қапы қалып жүрмелік», - деп Абылай хан айтқандай бой емес, ой салыстыратын заманда
білім нұрына күш салайық!

Әдебиеттер тізімі:

- 1.«Аңыз адам», 2014, Алматы қ., №20
- 2.ҚАЗАҚСТАН ЖОЛЫ - 2050: БІР МАҚСАТ, БІР МҮДДЕ, БІР БОЛАШАҚ
Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына
Жолдауы, Астана қ., 2014 жылғы 17 қаңтар
- 3.«Тілдердің үштұғырлылығы» мәдени бағдарламасы
- 4.Тұрсын Жұртбай «Күйесің, жүрек... Сүйесің» кітабынан
- 5.«Үш тұғырлы тілді» меңгеру – еркіндіктің, бүкіл әлем бойынша жүріп-тұрудың
кепілі. Авторы:Тлегенова Лаура Максотовна

АХМЕТОВА А.С.

*КГУ «Областная специализированная школа-интернат-колледж олимпийского резерва
им.А.Молдагуловой», г.Караганда*

ВОСПИТАНИЕ ПАТРИОТИЧЕСКИХ ЧУВСТВ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ИСТОРИИ ДЕПОРТАЦИИ В КАЗАХСТАН

Древнегреческий поэт Гесиод, живший около 700 лет до н.э., писал: «Я утрачу всякие надежды относительно будущего нашей страны, если сегодняшняя молодежь завтра возьмет в свои руки бразды правления, ибо эта молодежь невыносима, невыдержанна, просто ужасна».

Эти слова доказывают, что проблема воспитания подрастающего поколения актуальна во все времена.

В «Программе целостного воспитания» указано, что формирование современных детей и подростков – одно из основных направлений национальной политики Казахстана. Важнейшей задачей является привитие молодому поколению национальных ценностей: чести, достоинства, патриотизма, доброты, братства.

Опираясь на эти задачи, педагогический коллектив Областной специализированной школы-интерната-колледжа олимпийского резерва им.А.Молдагуловой проводит воспитательную работу среди учащихся-спортсменов. Она имеет свои особенности в нашей школе, ведь ребята часто выезжают на сборы, соревнования, приходится тщательно выбирать дату проведения, участников мероприятия.

Так проведен вечер «Когда горы плакали», посвященный 80-летию депортации чеченского и ингушского народов. В нем приняли участие учащиеся 10-11 классов с казахским и русским языками обучения.

Учитель русского языка и литературы Ахметова А.С. рассказала о том, что в сталинские времена насильственному изгнанию подверглись десятки народов: корейцы, курды, турки, поляки, немцы, балкарцы, чеченцы, ингуши, карачаевцы, болгары, греки и др. Большая часть людей из этого списка была выселена в Казахстан.

Это около 800 тысяч немцев, 102 тысячи поляков, 550 тысяч представителей народов Северного Кавказа, 18,5 тысяч корейских семей с Дальнего Востока, 110 тысяч месхетинцев.

Но самой трагичной была депортация чеченского и ингушского народов, которую Л.Берия назвал «Чечевица». За 15 дней, с 23 февраля 1944 по 9 марта 1944 года, были выселены все жители Чечено-Ингушской АССР. Хотя в это время герои-вайнахи храбро воевали с немецко-фашистскими оккупантами, их народ безжалостно изгонялся с родной земли.

Ученики заслушали истории депортированных, озвученные учащимися школ Караганды.

«Через три-четыре дня после выселения людей из аула Муше-Чу солдаты обнаружили в опустевшем доме лежащую старую Зарипат. Её расстреляли из автомата. Затем, завязав на шею стальную проволоку, выволокли на улицу, сломали изгородь и, обложив ею тело, сожгли. Закриев Саламбек и Сайд-Хасан Ампукаев похоронили её вместе с этой петлёй. Она была сестрой моего отца...» (из воспоминаний Селима, 1902 года рождения).

«Мне 9 лет тогда было. Никогда не забуду, как женщины прятали умерших детей, чтобы по приезду похоронить их по-человечески, ведь погибших в дороге выбрасывали прямо на ходу из вагонов. Никто не церемонился» (из воспоминаний Тамары Хамхоевой).

«Тяжело было и морально, и физически. Работали много, голодали — ели лебеду. Но, несмотря на это, отец мой говорил: «Большое, великое счастье, что Аллах нас привел именно в Казахстан». Казахи сами по своей натуре очень милосердный народ и гостеприимный. Нас привезли на север Казахстана — в [тогдашнюю] Кокчетавскую область» (из воспоминаний родственников Илеза Осканова).

«Я хочу сказать, что нашей семье по счастливой случайности повезло. Мы все остались живы: отец, мать и нас семеро детей, я самым младшим ребенком был. Судьба занесла нас в Щучинск, где нас приняла женщина-казашка, тоже многодетная мать, так и жили в маленьком доме одной большой семьей. У них я и выучил казахский язык» (из воспоминаний Магомед Алушева).

Старшеклассники обсудили самое яркое произведение, раскрывающее трагедию тех лет, повесть А.Приставкина «Ночевала тучка золотая». Обсудили слова Кольки Кузьмина: «Разве нельзя сделать, чтобы никто никому не мешал, а все люди были живые?»

Сделали акцент на то, что говорили солдаты НКВД: «Если враг не сдается, его уничтожают»

Размышляли над тем, почему Алхузур плакал, увидев, что солдаты разобрали чеченское кладбище и стали мостить памятниками дорогу, почему на вопрос сотрудника НКВД воспитательница скрыла национальности детей. А там жили: «Веселый, нескладно длинный татарин Муса. Он помнил свой Крым, мать с отцом, которые трудились на винограднике», «Балбек был ногаец», «Лида Гросс была очень аккуратной девочкой. О своем прошлом она помнила лишь, что жила у большой реки, но однажды ночью пришли люди и велели им уезжать. А потом в поезде маме стало плохо, и ее вынесли», «В соседней с нами комнате жили армяне, казахи, евреи, молдаване и два болгарина». Даже дети для советской власти были врагами.

Учащиеся сделали вывод, что в Казахстане является само собой разумеющимся - это единство и согласие между народами. Президент К.К.Токаев неоднократно подчеркивал: «Талулық, бірлік бар жерде бақыт бар» («Где согласие – там и счастье»).

Поэтому неудивительно, что спустя столько лет чеченский и ингушский народы благодарны казахскому народу за спасение.

Российский боец чеченского происхождения Алихан Сулейманов попросил больше не ставить его против бойцов из Казахстана. «Я давно говорил, что именно с казахами, с представителями Ингушетии и Казахстана я не хочу драться. Наша история связана с казахской землей. Они делились с нами последним куском хлеба», - заявил боец.

Старшеклассники в конце мероприятия отметили, что лучше понимают смысл Дня Благодарности, глубже осознают величие народа, который проявил милосердие в самые страшные годы. Слова признательности были произнесены гостями вечера, председателем Совета старейшин Сулимом Исакиевым и председателем Чечено-Ингушского этнокультурного объединения «Вайнах» Увайсом Хаважиевичем Джанаевым.

Такие мероприятия подходят разделу «Программы целостного воспитания» «Гарихка тағзым» («Дань истории»), помогают рассказать о единстве многонационального народа РК, лучше узнать историю своей страны, наследие нашего народа, развить национальные

ценности, толерантность. Народный Герой Казахстана, полководец, писатель Бауыржан Момышұлы говорил: «Уважать другие народы могут только те, кто ценит свой народ».

Литература:

1. Выступление Главы государства К.К. Токаева на XXXII сессии Ассамблеи народа Казахстана «Справедливый Казахстан: единство, стабильность, развитие» 21 октября 2021.
2. А.Приставкин «Ночевала тучка золотая» Издательство «Книжная палата», 1988.
3. Интернет-ресурсы
4. Карлаг НКВД (karlag.org)

АХМЕТОВА А.Б.

КГУ «Кернеевская опорная школа (ресурсный центр), Бухар-жырауский район

ТВОРЧЕСКИЕ ЗАДАНИЯ КАК СРЕДСТВО РЕАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТНОГО ПОТЕНЦИАЛА УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ ИСТОРИИ КАЗАХСТАНА

Современное общество очень быстро развивается, поэтому нужны люди качественно решающие проблемы, творчески подходящие к изменениям, создающие новые идеи. В связи с этим формирование функциональной грамотности – это основная задача современной школы.

Инструктивно-методическое письмо за 2023-2024 учебный год определяет задачу каждой организации образования, как «создание образовательной среды, благоприятной для гармоничного становления и развития личности обучающегося, который ориентирован на национальные и общечеловеческие ценности, обладает навыками функциональной грамотности и может быть конкурентоспособным в окружающей его действительности» [1].

Как же создать атмосферу творчества на уроке? Как пробудить интерес учащихся к учебным материалам? Как создать условия, где у каждого ученика есть желание самим: разобраться в исследовательском вопросе, найти правильное решение учебной проблемы, аргументировать верность своего ответа? Этого можно добиться с помощью внедрения в учебный процесс творческих заданий.

Творческое задание – это такая форма организации учебной информации, где наряду с заданными условиями и неизвестными данными, содержится указание учащимся для самостоятельной творческой деятельности, направленной на реализацию их личностного потенциала и получение требуемого образовательного продукта [2].

Существуют различные пути формирования творческих способностей учащихся на уроке истории Казахстана. Условно можно разделить творческие задания на:

- 1) Языковые задания, когда учащимся необходимо составить синквейн, диалог по изучаемой теме, составить текст с новыми понятиями, написать историческое эссе.
- 2) Логико–математические задания, когда учащимся необходимо составить таблицу или схему по новой информации, придумать вопросы к тексту, составить кроссворд, ребус.
- 3) Визуально–предметные задания – нарисовать плакат, шарж по изучаемой теме, соорудить собственными руками жилище кочевников юрту.
- 4) Театрально – музыкальные, требуют от учеников заранее подготовить сценку по теме, с костюмами, подборкой музыки и распределением ролей, изобразить казахского хана [3].

При составлении творческих заданий надо обратить внимание на вариативность, актуальность, наличие учебной проблемы, учет возрастных особенностей учащихся. Так же учитывать основные компоненты творческих заданий такие, как:

- 1) Цель
- 2) Содержание (познание, создание, преобразование, использование в новом качестве)
- 3) Творческая деятельность
- 4) Результат [4,5].

На уроке истории Казахстана использую различные виды творческих заданий, но хочу выделить методы, которые дали отличный результат на практике и были усовершенствованы мною.

1. Метод «Histogram» создание страницы в социальных сетях для исторической личности. Ученикам раздаются шаблоны для заполнения и дополнительный материал о жизнедеятельности исторической личности. Это задание помогает детям оперативно обрабатывать информацию, демонстрировать интеллектуальное воображение и фантазию, легко адаптироваться в новых ситуациях.

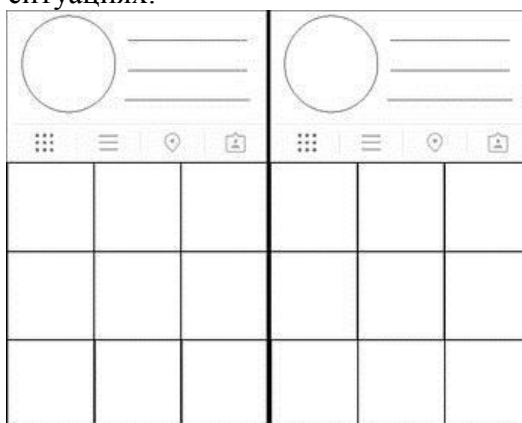

Рис. 1 Шаблон для заполнения

2. Создание комикса для описания исторического события. Учащимся раздают шаблон заполнения и дополнительный материал о историческом событии. Задание направлено на быстрое установление закономерности и взаимосвязи, создание оригинальных текстов, формирование оригинального понимания.

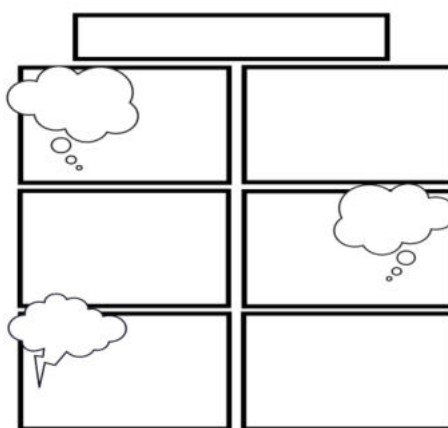

Рис.2 Шаблон для заполнения

3. Метод «Я - хан». При изучении истории Казахского ханства, даю ученикам задание подготовить сценку о деятельности хана. Для этого задание нужно заранее подготовить реквизиты (трон, шапан, кюй и т.д.). При выполнении задания ученики принимают на себя инициативу, готовы к принятию на себя ответственности, не боятся быть другими.

4. Метод «Секреты археологической находки». Для применения этого метода вам понадобится фото или рисунки археологических находок и шаблон для заполнения на рисунке 3,4. Этот метод позволят развить у детей креативное и творческое мышление.

Рисунок находки	Предложите название	Где можно применить данную находку?	Можно ли в наше время использовать данную находку?
	Я назвал/назвала данную находку _____ _____ _____ потому что _____ _____ _____ _____	Данную находку можно применить _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____	Ее можно использовать _____ _____ _____ Она полезна _____ _____ _____

Рис.3 Шаблон для заполнения

Название находки	Перечислите особенности	В каких целях использовали?

Рис.4 Шаблон для заполнения

5. Метод «Историческая реклама». Данный метод развивает у учеников навыки аргументирования также креативное мышление через творческий подход к заданию.

Создай слоган _____

Например: Пепси- бери от жизни всё

Придумай креативное название

Например: Волшебная лавка истории

Вы _____ должны _____ её _____ купить, _____ потому _____ что _____

У нас лучший продукт, потому что _____

Таким образом, реализация на практике данных методов помог мне повысить творческий потенциал обучающихся, через системное использование творческих заданий привело к позитивным изменениям качества знаний по предмету и доказала свою эффективность. Учащиеся стали испытывать больше удовольствия в понимании исторических событий и ситуации успеха на уроке стали вдохновлять на глубокое изучение истории. Если учитель истории будет использовать творческие задания на уроке, то можно четко констатировать тот факт, что основы функциональной грамотности при работе с данными заданиями позволяют развивать историческое мышление и формировать креативность, уникальность у подрастающего поколения. Данный опыт может быть использован в практике работы учителей истории и учителей гуманитарного цикла.

В качестве рекомендаций предлагаю применение на уроках истории и во внеурочное время личностно-ориентированного, ценностно-ориентированного, коммуникативного, дифференцированного подходов, которые предполагают полноценное развитие личности учащихся, создание положительной «Я-концепции» и создание благоприятной образовательной среды.

Литература:

1. Инструктивно-методическое письмо «Об особенностях учебно-воспитательного процесса в организациях среднего образования Республики Казахстан в 2023-2024 учебном году». – Астана: НАО имени И. Алтынсарина, 2023
2. Н.В. Залесова, А.В. Башлыкова. Творческие задания как средство развития познавательного интереса учащихся. - г.Шадринск, 2001.
3. Творческие задания по педагогике для саморазвития студентов: учеб.-метод. пособие / В.И.Андреев, И.И.Голованова. – Казань: Центр инновационных технологий, 2008.
4. Зарипова, Г. Н. Творческие задания на уроках в начальной школе / Г. Н. Зарипова. — Текст: непосредственный // Молодой ученый. — 2020.
5. Терехова Г.В. Творческие задания как средство развития креативных способностей школьников в учебном процессе: Дис. кандидата пед. наук. –Челябинск, 2002.

АХМЕТОВА Г.А., ЖАНСАГИМОВА Ж.Т.

«№62 ЖББМ» КММ, Қарағанды қ.

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА БЕЛСЕНДІ ОҚУ ӘДІСТЕРІН ТИІМДІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУ МАҚСАТЫНА ЖЕТУ

«Қазақтың тілі – қазақтың жаны! Халқымыздың тарихы да, тағдыры да – тілінде. Мәдениеті мен әдебиеті де, ділі мен діні де – тілінде. В.Радлов айтқандай, қазақ тілі – ең таза әрі бай тілдің бірі. Тіл өткен тарихпен ғана емес, бүгін мен болашақты байланыстыратын құрал. Меніңше, тілдің тұғыры да, тағдыры да бесіктен, отбасынан басталады. Отбасында ана тілінде сөйлеп өскен бүлдіршіннің тілге деген ықыласы терең, құрметі биік болады», - деді Мемлекет басшысы. Қасым-Жомарт Тоқаев балабақшаларда, мектептерде мемлекеттік тілдің мәртебесін көтеруді назарда ұстау қажет екеніне бас назар аударды.

«Шет тілдерді игерудің жалпыеуропалық құзыреттері: зерттеу, оқыту, баға» стандартында бұл «қатысымдық тұлғалар» - тілдік дағдылар деп аталған. Тілдік төрт дағды (айтылым, тыңдалым, жазылым, оқылым) оқушының сөйлеу әрекетін қалыптастырады. Қазақ тілінің жаңа оқыту әдістері арқылы біз білім деңгейі, ой-өрісі дамыған, тіл арқылы өз ойын еркін жеткізе алатын, туындаған мәселелерді шеше білетін, шынайы өмірге бейім жаңашыл ұрпақ тәрбиелейміз. Оқушылар оқылым, жазылым, тыңдалым, айтылым дағдыларын қалыптастыра отырып, еркін қарым-қатынас жасауға, сын тұрғысынан көзқарасын білдіруге, өз ойын жеткізіп, шешім қабылдауға дағдыланады. 2-7б.

Әдіс – оқу-тәрбие жұмыстарының алдында тұрған міндеттерді дұрыс орындау үшін мұғалім мен оқушылардың бірлесіп жұмыс істеу үшін қолданатын тәсілдері. Әдіс арқылы мақсатқа жету үшін істелетін жұмыстар ретке келтіріледі. Оқыту әдістері танымға қызығушылық туғызып, оқушының ақыл-ойын дамытады, ізденуге, жаңа білімді түсінуге ықпал етеді. Оқытуда ең басты нәрсе – оқушылардың танымдық жұмыстары. Оқыту әдістері ең анық фактілерді білуді қамтамасыз етеді, теория мен тәжірибенің арасын жақындатады. Оқушылардың оқуға деген ынта деңгейін олардың сабаққа мақсат қою сәтіне қатыстыру арқылы арттыруға болады. Оқу мақсаттары тақырып аясында нақты не зерделенетінін және жаңа білім қалайша оқу үдерісінің жалпы арнасына салынатынын анықтайды. Көзделген нәтиже оқу мақсаттарына қол жеткізілгенін бағалауға мүмкіндік береді. Егер оқушыларға оқу әрекетінің мақсаттары және көзделген нәтиже түсінікті болса, олар өз жұмысының сапасын өздері тексере алады. Оқу мақсаты оқушыға бағытталады және осы сабақта бұрын білмегенін, нені білетінін, нені үйренетінін айқындайды.

Мысалы: 8-сыныптағы Биоалуантүрлілік. Жойылып бара жатқан жануарлар мен өсімдіктер тарауындағы М.Әуезов «Көксерек» тақырыбы бойынша сабақ жоспары оқу бағдарламасының мазмұны мен құрылымының оқу мақсаттарына негіздеп құрылды.

Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары:

-тыңдалым материалдарының мазмұны негізінде деректерді келтіре отырып, дәлелді жауап беру;

-пікірталасқа қатысушылар берілген тақырып бойынша өз пікірлерін сенімді дәлелдеу және қойылған сұрақтарға еркін жауап беру;

«Гүлмен тілек» әдісі бойынша оқушылар гүлді алақандарына салып тұрып, бір-біріне тілек айтады және гүлдің астына жазылған сөздер бойынша топқа біріктіріледі.

«Wordwall» платформасында оқушылардың ауызша тапсырмаларын тексергім келсе, «Кездейсоқ дөңгелек», «Сәйкестендіру», «Тест» тапсырмаларын қолданамын. Үй тапсырмасын «Wordwall» платформасында берілген «Викторина» ойыны арқылы төмендегідей сұрақтарға жауап береді.

- Қызыл кітапқа енген жануарларды атаңыз.
- Қызыл кітаптың қандай пайдасы бар?
- Қасқыр қандай жануар?
- Қасқырдың түрлерін атаңыз.
- Қасқырға деген көзқарасыңыз қандай?
- Қасқырды сипаттаңыз.

«Күпияға толы зат» әдісі бойынша М.Әуезовтің өмірі мен шығармашылығы туралы ой қозғайды. (Сандықшаға М.Әуезовтің «Көксерек» кітабы салынады). Оқушылар қобдишаны ашу арқылы жаңа тақырыпты анықтайды.

«Сөз кестесі» арқылы жаңа сөздердің мағынасын анықтайды, мысалдар жазады, суреттерін табады, сөйлемдер құрастырады.

Оқушыларға төмендегідей сараланған тапсырмалар ұсынылады:

А(ЕБҚ) оқушы: берілген сөздерге қатысты суреттерді анықтайды.

В оқушы: берілген сөздермен сөз тіркестерін құрастырады.

С оқушы: : берілген сөздермен сөйлем құрастырады.

«Көксерек» аудиомәтінін екі рет мұқият тыңдап, «иә», «жоқ» әдісі арқылы берілген тапсырманы орындайды.

А деңгейлі оқушы:

3 сұраққа дұрыс, қысқа жауап береді.

Сұрақтар	иә	жоқ
Аққасқыр адамдардың иісін сезді ме?		
Көксерек иттермен тез достасты ма?		
Көксерек тамақты көп жей ме?		

В деңгейлі оқушы:

4 сұраққа дұрыс, қысқа жауап береді.

Сұрақтар	иә	жоқ
Аққасқыр адамдардың иісін сезді ме?		
Көксерек иттермен тез достасты ма?		
Ауыл тұрғындары Көксеректің ауылда қалуына қарсы болды ма?		
Құрмаш Көксерекке бауыр басты ма?		

С деңгейлі оқушы:

5 сұраққа дұрыс, қысқа жауап береді.

Сұрақтар	иә	жоқ
Аққасқыр адамдардың иісін сезді ме?		
Көксерек иттермен тез достасты ма?		
Көксерек тамақты көп жей ме?		
Ауыл тұрғындары Көксеректің ауылда қалуына қарсы болды ма?		

«Кубизм» әдісі

Тыңдалған мәтін бойынша өз пікірлерін сенімді дәлелдеп, қойылған сұрақтарға еркін жауап береді.

1. **Суретте.** Көксеректі суретте.
2. **Салыстыр.** Ауыл иттері мен Көксеректі салыстыр.
3. **Зертте.** Қасқыр туралы қандай шығарма білесіңдер?
4. **Дәлелде.** Неліктен ауыл адамдары мен әжесі оны «ит болмайды» деп ойлайды?
5. **Талда.** Көксерек неге қайтып оралмады?
6. **Қолдан.** Қазіргі уақытта дала жануарын үйде ұстайтын адамдар бар ма, болса оған көзқарасың қандай?

Сабақты бекіту кезінде «Гарсия», «Plickers», «Kahoot» әдісін қолдануға болады. Барлық оқушы тапсырманы ынтамен орныдайды әрі уақыт үнемделеді. Тапсырмалардың орындалысын тез бақылауға болады. Қазақ тілі сабақтарында «Қызықты викторина», «Лабиринт», «Домино», «Шындық немесе жалған», «Сыңарын тап», «Қолшатыр» және тағы басқа инновациялық әдістер арқылы оқушылардың сабаққа деген қызығушылығы мен ынтасы артады.

Қорыта келе айтарымыз, қазақ тілі мен әдебиетті оқытуда жаңа идеяларды әр сабақта жан-жақты қолданып, жаңаша оқытудың тиімді жолдарын тауып, оны жүйелі түрде қолдануымыз керек. Қай елдің болсын өсіп-өркендеуі, ғаламдық дүниеде, өзіндік орын алуы оның ұлттық білім жүйесінің деңгейіне, даму бағытына байланысты. «Ұрпағы білімді халықтың болашағы бұлыңғыр болмайды» дегендей, жас ұрпаққа сапалы, мән-мағыналы, өнегелі тәрбие мен білім беру – бүгінгі күннің басты талабы. Мұғалімнің алдында оқушыларға білім мен тәрбие беруде үлкен жауапкершілік бар. Әрбір оқушыны оқытып тәрбиелеуге байланысты мәселелерді өздігімен және шығармашылық ынтамен шешуге қабілетті жаңашыл мұғалім керек. Оқушылардың мектепте табысты оқуы ғана емес, өмірде де табысты болуы мұғалімнің қабілетіне, оның құзыреттілігіне байланысты. Мұғалім оқушылар үшін білім беретін адам ғана емес, сондай-ақ олардың оқудағы еңбегін қызықты, тиімді ұйымдастыра алатын, оларға үлгі болатын ерекше тұлға болуы керек. Сөз соңында Жүсіпбек Аймауытовтың «Мұғалімнің айналысатыны – үнемі қозғалып, өзгеріп, өсетін, өркендейтін тірі тұлға болғандықтан, біркелкі әдіске табан тіреп шектеліп қалуға болмайды...» деген пікірін айта келіп, әр мұғалім әрдайым ізденіс үстінде болсын деген тілек білдіргіміз келеді.

Әдебиет:

1.Қ.Қ.Қадашева «Қазақ тілін оқыту әдістемесі» Алматы, 2002 жылы

2.«Қазақ тілінен функционалдық сауаттылықты қалыптастырудағы грамматиканың рөлі» Астана, 2010 жылы

АЯПБЕКОВА ГУЛЬДАНА ЕЛЕУСИЗОВНА

«Азғыбай батыр атындағы оқушылар сарайы» КМҚК, Балқаш қаласы

ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУ

Қазіргі кезеңде Республикамызда қосымша білім берудің жаңа жүйесі жасалып, Қазақстандық білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Білім беру саласы қызметкерлерінің алдында қойылып отырған басты міндеттердің бірі — оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды меңгеру. Қазіргі білім

беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да

көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Қазіргі таңда білім беру жүйесінде қосымша білім беру мектептен тыс ұйымдардың бірегей жүйесін сақтау және дамыту, жеке тұлғаны тәрбиелеу, оқыту және шығармашылық дамытуда олардың рөлін арттыру мақсатында ұйымдастырылады. Балаларға қосымша білім беру мазмұны, оны ұйымдастыру түрі, әдістері мен технологиялары сапасын көтеру, педагогикалық шығармашылық жұмысты бағдарлы түрде ұйымдастыру көзделген. Балалардың қосымша білім беру жүйесі – салауатты өмір салтын қалыптастыру, жеке тұлғаны өздігінен дамыту, шығармашыл дарынды балаларды іздеу, қолдау көрсету және дамыту, өскелең ұрпақ тәрбиесіне және олардың дарындылығын дамытуға, балалардың құқықтарын қорғауға назар аударуды күшейтуге бағыттауға негізделген.

Әр адам бос уақытын өзінше бір нәрсеге арнайды. Бірақ, бос уақытты ұтымды етіп өткізу әлдеқайда тиімді. Дұрыс тиімді ұйымдастырылған бос уақыт — олардың рухани өмірін, көзқарасын толықтырылуын қамтамасыз етеді. Баланың бос уақытын оның өз қалауымен өткізуге ат салысу, оған аса мән беру — қазіргі таңның басты мақсаты саналуы тиіс. Бүгінгі таңда жаңа білімді адамды қалыптастыру барысында қосымша білім беру мекемелеріндегі үйірме жұмыстары күннен-күнге ұлғая түсуде. Оқушылармен жүргізілетін тәрбие жұмыстары, сабақ үстінде жүзеге асыратын тәрбие жұмысын толықтыра және тереңдете отырып, ең алдымен балалардың таланттары мен қабілеттерін неғұрлым толық ашудың, олардың бір нәрсеге қызығушылығы мен ынтасын оятудың құралы ретінде қызмет атқарады, ол оқушылардың бос уақытын ұйымдастырудың және олардың адамгершілік мінез құлыққа жаттығуын ұйымдастырудың формасы болып табылады.

Біріншіден, оқудан тыс әр тарапты әрекет баланың сабақта мүмкін болмайтын жан — жақты дара қабілетін ашуға ықпал етеді.

Екіншіден, сыныптан тыс әр түрлі үйірме жұмысының түрімен айналысу баланың жеке әлеуметтік тәжірибесін жандандырып, жетілдіреді, оның адамзат құндылықтарына негізделген білімдерін байытып, қажетті практикалық іскерлігі мен дағдысын қалыптастырады.

Үшіншіден, сыныптан тыс түрлі тәрбие жұмысы оқушыларда әрекеттің әртүріне қатысты қызығушылығының дамуына, оған белсенді қатысуға деген құлшынысын тәрбиелеуге нәтижелі ықпал етеді. Егерде балада еңбекке деген тұрақты қызығушылық және белгілі бір практикалық дағды қалыптасқан болса, онда ол өз бетінше тапсырманы нәтижелі орындауды қамтамасыз ете алады.

Қосымша білім беру ұйымдары өзі қызмет көрсететін жердегі тұрғындардың мәдени-ағарту жұмыстарындағы өзара әрекеттік сипатын ашуға да септігін тизізеді. Қосымша білім беру ұйымдарға тән өзіндік ерекшеліктер мұндағы жұмыстарға балалар мен жасөспірімдердің өз еркі және талғамы бойынша қатысуын қамтамасыз ете алады. Мұндағы педагогикалық әсерге әртүрлі кәсіп және жас деңгейіндегі адамдар тобы мүдделерінің бірлігінің қалануы мен жұмыс мазмұндарының алуан түрлілігін, оның формаларымен түрлерінің көптігін де жатқызуға болады.

Оқушыларды шығармашылық жұмысқа баулып, олардың белсенділіктерін, қызығушылықтарын, шығармашылық қабілеттерін арттыруда түрлі әдіс-тәсілдерді кішкентай үйірмешілерімен өз сабағымда қолданамын. Күнделікті қолданатын әдіс-тәсілдер:

1. Заттарға және жеке суреттерге қарап жұмбақ құрастырту.
2. Ертегі құрастыру. (тақырып бойынша, жоспар бойынша, тірек сөздер арқылы)
3. Шығармадағы әңгімелерге ұқсас оқиғалар айтқызу.
4. Кейіпкерге мінездеме беру.
5. Шығарма бойынша сурет салғызу, ауызша суреттеу, қиялдау арқылы суреттеу, мүсіндеу.

6. Логикалық ойлауын дамытатын ойындармен берілген тапсырмаларды шешкізу (анаграмма, сөзжұмбақ, ребус)
7. Сурет бойынша тақпақ жаттау (мнемотехника)

Мысалы мен «Табиғат» тақырыбында өткізілген сабағымда балаларға табиғат ұғымын қалыптастыру, түсініктерін молайту мақсатында әр түрлі тапсырмалар орындаттым.

Табиғат біздің анамыз,
Табиғатқа баламыз,
Табиғатты қорғаймыз
Біз әдепті баламыз.

Тақпақты тез жаттап алу үшін мнемокесте пайдаландым (балаларға алдын-ала жауаптары көрсетілмей, өздері орындады).

осы мнемокесте арқылы тақпақ құрастырттым. Өз ойларын ортаға салған соң, мен өз жауабымды айтып, тақпақтақты бірден тез, оңай жаттап алды.

Сонымен қатар табиғатты қорғайық тақырыбында суреттер салды. Сурет салу барысында тірек сөздер айттым сол бейнелерді салды. Үй тапсырмасы ретінде салған сурет желісі бойынша ертегі құрастыру. Қорыта айтқанда, оқушы бойында шығармашылықты дамытуда үздіксіз құлшыныс, оқуға, білім алуға деген ұмтылыс ұдайы өшпей, күннен-күнге дами түсуі қажет. Сонда ғана оқушы бойында білім нұры тасып, сыртқы ортамен байланысы дамып, оқушы

дүниетанымы арта түсері анық.

Балаларға қосымша білім беру ұйымдарының басқа білім беру орындарынан айырмашылығы онда бала басқаша білім жолын басып өтеді. Мұнда балаға қосымша ақпарат беріп қана қойылмайды, ең бастысы бала шығармашылық жұмыс істеуге тартылады. Бала адамзат еңбегінің, білімінің бірін терең игереді, оған дағдыланады. Жас ұрпақтың дара ерекшелігін ескере отырып ойлау, шешім қабылдау, қорытынды ой-пікірін білдіруін, белсенділігін, танымдық қабілетін дамытуын, өзінің шығармашылық әрекетін жүзеге асыруын қалыптастыруына мүмкіндік туғызған дұрыс. Оқушылардың қабілетін ашып, дамытуға жан-жақты жағдай жасағанда ғана мақсатқа қол жеткізуге болады. Уақыт талабына сай оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту үшін оқытудың жаңа ақпараттық технологиясын пайдаланған жөн деп есептейміз.

Шығармашылық дербестік жеке тұлғаның тұрақты сапалық белгісі ретінде оқушының жан – жақты дамуына жағымды ықпал етеді, ақыл – ой және адамгершілік қуаты оның ерік – жігерін, ойлау, елестет қабілетін, эмоциясын белсендіретін қызықты интеллектуалдық іс – әрекетінде көрініс табады. Ол жеке тұлғаның қоғамдабеделін көтеруде және оның өз – өзіне баға бере білуіне ықпал етеді.

Нәтижесінде:

1. Бала оқулық көлемінен шығып ойланады.
2. Шығармашылық жұмысын қорғап, пікір айта біледі.
3. Тәжірибелік жұмыстарға қызығып, зерттеу іс – әрекетін жүргізді.
4. Алған білімін өмірде тиімді пайдалана білуге үйренеді.
5. Оқушының өз бетінше білім алуға деген құштарлығы оянады;
6. Шығармашылықпен жұмыс істеуге дағдыланады;
7. Оқуға ынта-ықыласы артады;
8. Бір-бірінің ойын, пікірін сыйлауға үйренеді;

Қорыта келгенде, шығармашылық жұмыстарды қолдану барысында оқушылардың сабаққа деген қызығушылығының күрт артатындығы байқалады. Сондай-ақ мұғалімдерге де өздеріне қажетті әдістемелік, дидактикалық көмекші құралдарды молынан ала алады. Заман талабына сай жас ұрпаққа сапалы білім беруде электрондық оқулықтарды сабаққа

пайдалану-оқытудың жаңа технологиясының бір түрі ретінде қарастыруға болады. Ой-өрісі дамыған, шетелдік білім жүйесінен қалыспайтын жас ұрпаққа білім беру жолындағы ортақ міндетті өз мәнінде жүргізу үшін, бір-бірімізбен тәжірибе алмасып, кемшілік-жетістіктерді айтып отырсақ жұмысымыз өнімді, анық болады.

Әдебиеттер:

1. Білімдегі жаңалықтар №4, 2019ж.
2. С. Қарапаев. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін тәрбиелеу маңызы.
3. Тұрысбаева. Дамыта оқыту технологиясы.
4. Шығармашылық – басты мақсат. Р. Омарова.

АШРЕПОВА ДИНАРА АРНАЕВНА

*«Сұлтанмахмұт Торайғыров атындағы тірек мектебі (РО)» КММ
қазақ тілі және әдебиеті мұғалімі*

ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ЖАҢА ӘДІС-ТӘСІЛДЕР

Оқушылардың білім сапасын көтеру – қазіргі өзекті мәселердің бірі. Сондықтан да осы салада батыл қадамдар жасалып, өзгерістер енгізілуде. Бағдарлама оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады, оқуға қабілетін жақсартады. Білім беру негізін түсіну, ойлануға жүйелі білім беру, өзінің шығармашылық жұмысын жетілдіріп отыру, кеңістіктік ойлау қабілетінің болуы, ақпараттық – коммуникациялық технологияны дұрыс меңгеру қажет. Орта білім беру жүйесінде әлемдік жоғары деңгейге қол жеткізген анағұрлым танымал оқыту әдістемелері арасында сындарлы (конструктивті) теориялық оқытуға негізделген тәсіл. Сондықтан оқыту мен оқудың қазіргі заманғы әдістері мен мұғалімнің күнделікті тәжірибесі және кәсіби мән-мәтінмен өзара байланыста қарастырылады.

Тәуелсіз еліміздің болашағы жастардың қолында. Әйтсе де оған дұрыс бағыт бағдар берушінің бірі ата – ана болса, тағы бірі ол – біз, яғни мұғалім. Осы өркениетке бастар жолдың бастауы – мектеп десек, мектептің басты тұлғасы, жүрегі – мұғалім. Мектеп жұмыс пен оқушы жетістіктерін өрістеуіндегі негізгі тұлға – ұстаз болғандықтан, ал сол ұстаз заман талабына сай болу үшін әрқашан ізденуді, білімдерін жетілдіруді, жан-жақты білікті болуды талап етеді.

Жаңаша білім берудің жетекші мақсаты әрбір ел үшін маңызды болып табылатын рухани, мәдени және адамгершілік құндылықтарының негізінде жастарды өз елінің мәдениетін құрметтеуге тәрбиелеу; екіншіден–жастарды жылдам өзгеріп жатқан әлемдеөзіне сенімді және табысты болуға мүмкіндік беретін дағдылары мен түсініктерін дамытуға, өмірлік жағдайларда өз білімдерін қолдануға ықпал тигізетін сыни тұрғыдан ойлауға үйретуді қамтиды.

Мұғалімнің міндеті – баланың өзіне деген сенімін арттыру, өзін тұлға ретінде сезінетіндей мүмкіндік ашу, өзін тұлға ретінде сезінген бала әрқашанда өмірде өз жолын таба алады.

Жиырмамыншы ғасырдың басында–ақ Дьюи мектептің оқушылар «тобы» қатарға құрылған парталармен бөлінген орындарда отыру үшін құрылған көңілсіз орын болып табылатындығын көре білген. Бұл, ол айтқандай, материалды тыңдаушылардың белсенді емес тобына бірқалыпта беруге болатындығының анық айғағы болды. Шындығында, ол сыныптарды бір нәрсе жасауға емес, «тыңдауға» арналған орын деп санады (1990). Топтық жұмыстар оқушылардың белсенділігін, сенімділігін арттырады. Топқа бөлудің де өзінше мәні бар екенін оқушылар сабақ барысында түсіне бастады. Сабағымда «Кең ауқымды дәріс» әдісін пайдаланамын. Берілген тақырып бойынша өздеріне бұрыннан таныс ақпараттың тізімін дәптерлеріне жазу, содан соң жұпта талқылау, шағын топта және жалпы тақырып бойынша ақпаратты тақтаға жазу, оқушылар дәптерлеріне толықтырып жазып алады. Оқушылар тапсырма бойынша топпен бірлесе жұмыс жасады, өз ойларын ортаға салып

постер арқылы қорғап шықты. Ол бұрын тек тыңдаушы болса, енді ізденуші, ойланушы, өз ойын дәлелдеуші, ал мұғалім осы әрекетке бағыттаушы, ұйымдастырушы.

Оқушыларды шығармашылық жұмысқа баулып, олардың белсенділіктерін, қызығушылықтарын арттыра түсу үшін шығармашылық қабілеттерін дамытуда әр түрлі әдіс – тәсілдерді қолдануға болады. Бұл бағдарлама жаңа буын оқулықтарының талаптарын жүзеге асыруда оқушылардың білім деңгейін көтеруде, балаларды шығармашылыққа баулуда, ойларын еркін айтуда, тез арада дұрыс шешімдер табуға атсалысатын бірден – бір тиімді бағдарлама деп есептейміз.

Бағдарламадан күтілетін нәтижелер оқушылардың қалай оқу керектігін үйреніп, соның нәтижесінде еркін, өзіндік дәлел-уәждерін нанымды жеткізе білетін, ынталы, сенімді, сыни пікір көзқарастары жүйелі дамыған, сандық технологияларда құзырлылық танытатын оқушы ретінде қалыптасуына қамтиды. Тапсырма беру кезінде жаңаша әдіс-тәсілдерді пайдаланудың маңызы зор.

Мысалы, бір сабақта РАФТ (роль/аудитория/ форма/тақырып) әдісін пайдаландық.

- оқыған мәлімет бойынша өз ойын талдайды;
- проблема бойынша өз көзқарасы бойынша рефлексия жасай алады;
- ұсынылған проблема бойынша өз көзқарасын шығармашылық тұрғыдан көрсете алады;
- сыныптастарына ұсынылған проблема туралы өз елестетуін жеткізе алады;
- таным әрекеті процесінде қарым-қатынас шеберлігі артады.

Выготскийдің оқытудағы сөздің, сөйлеудің негізгі рөлі туралы пікірі эмпириялық зерттеуде қолдау тапқан. Барнс (1971) сыныпта тіл қаншалықты қолданылса, оқушылардың оқуына соншалықты әсер ететінін айтады. Барнс оқытудың мұғалімді селқос тыңдағанда ғана емес, вербальды құралдарды қолдану нәтижесінде, яғни сөйлесу, талдау және дәлелдеу барысында жүзеге асатынын көрсетті.

Сындарлы оқыту нәтижесінде мұғалім мен оқушыда мынадай жетістіктерді байқауға болады:

- жұмысына қызығушылық танытады;
- жоғары нәтижеге жетуге ұмтылады;
- озық ойлы оқушы қалыптастырады;
- шығармашылық бағытта жұмыс жасайды;
- жеке қабілеттерін айқындап отырады;
- әр оқушының ізденімпаздық қабілеті дамиды;
- жұпта, топта бірлесіп жұмыс істей алады;
- бір – бірінің сөзін тыңдайды, құрметтеуге үйренеді;
- оқушының жеке қабілеті айқындалады;
- еркін қиялдайды, сергиді.

Сабақты қорыту кезеңінде бағалау критерийлері жазылған парақшалармен бағалау жүргізіледі. Қалыптастырушы бағалау, сонымен бірге оқушылардың бірін-бірі бағалауы жүзеге асты. Оқушыларға да ең ұнағаны осы тәсіл болды, себебі оқушылар өз деңгейлерін білді. Сабақта кері байланыс жүзеге асты.

Зерттеу нәтижесінде Бағдарламаның оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдерінің тиімділігі:

1. Бір – бірінің пікірін тыңдайды, ынтымақты қарым-қатынастың негізі қаланады.
2. Өзін жеке дара тұлға ретінде тануға жол ашуға, бір – біріне құрметпен қарауға ұмтылады.
3. Өз ойын ашық, еркін айтуға, пікір алмасуға, бірін – бірі бағалауға, мұғаліммен еркін сөйлесіп, пікір алмастырады.
4. Достарының ойын тыңдай отырып, проблеманы шешу жолдарын іздестіріп, қиындықты шешуге көмектеседі.
5. Белсенді шығармашылықпен ойлаудың негізі қаланады.

Выготскийдің айтуына қарағанда, «баланың мәдени дамуындағы кез келген қызмет екі түрлі келбетте сахнаға екі мәрте шығады: біріншісі-элеуметтік, содан соң - психологиялық санат ретінде баланың жан дүниесінде көрініс табады». Бұны осы дәрежеде ерікті зейінге, логикалық жадыға және түсініктердің қалыптасуына қолдануға болады.

Әр сабақтың соңында «Қабырға газеті» әдісін пайдаланып көрдік. Бір күнгі бір сабақтағы тақырыптарды орындап болған соң, оқушылар кіші топтарда түрлі-түсті қағаздардан өздеріне ұнаған түсті таңдап, өзесерлерін, пікірлерін, өз сезімдерін білдіреді. Көңіл-күй парақшаларына смайликтер қыстыру арқылы да сабақтан алған әсерлерін білдіреді. Кейбір оқушылар сабаққа дейінгі көңіл-күйі қобалжулы болса, осы жаңа әдіс бойынша өткізілген сабақ арқылы көңіл-күйінде өзгешелік болғандығын жасырмай смайлик арқылы білдірді.

Қорыта айтқанда, оқушылардың білетіндігін және білмейтіндігін анықтау үшін түсіністікпен қарау керек. Оқушылар қысқағана жауап беретін мұғалімнің сұрағымен салыстырғанда диалогтік сұхбаттасуда мұғалімдер де, оқушыларда білім алуға қомақты үлес қосатын өзара іс-қимылдың шын мәніндегі тиімді түрі болып табылады. Балалар өзінің түсінігін өзіндік зерттеулері мен әлеуметтік өзара байланысқа сәйкес құратын белсенді білім алушылар болып табылады. Осы жаңа әдіс тәсілдерді пайдалану арқылы оқушыларды шынайылыққа, өзіне деген сенімділікке тәрбиелейміз. Біздің болашағымыз – жастар, сондықтан олардың сапалы білім алуына бар күш жігерімізді жұмсауымыз керек.

Қазақстанның көркеюі үшін оқушылардың ынтасын арттырып, қабілетін ашып, оларды оқыту барысында дамыту өте маңызды.

Әдебиеттер:

1. Жексенбаева Ұ. Жеке тұлғаның дарындылығы. «Қазақстан мектебі» - №4, 2007.

АБИЛҚАДИРОВА АСЕМ СЕЙІЛОВНА АБИЕВА АЙГЕРИМ ЖОМАРТОВНА

*Шахтинск қаласы, «Сәкен Сейфуллин атындағы мектеп- гимназиясы» КММ
бастауыш сынып мұғалімдері*

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СЫНИ ОЙЛАУ ДАҒДЫСЫН ДАМУ

Жаңартылған білім беру мазмұнына сай оқушының мектепте алған білімі ересек өмірде тұлға болып қалыптасуы үшін қызмет ету керек. Бұл ретте оқыту формасы жаңа технологиялармен толығып отыру шарт. Өткен ғасырдың басында Жүсіпбек Аймауытов «Психология» еңбегінде «Сабақ беру үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол жаңадан жаңаны табатын өнер», деп қорытқан. Демек, сабақ өту формасы түрленген сайын, оқушының білім алуға ынтасы арта түседі. Баланың жаңа ақпаратқа ашық болуы, пәнді қызығушылықпен оқуы ұстаздың шеберлігіне, сабақты ұйымдастыру модуліне байланысты. Заманауи педагогиканың талаптарын жүзеге асыруда технологияның маңызы зор. Сол қатарда тиімділігі айқындалған технологияның бірі – сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясы.

Адам өмірінде ойдың, ойлаудың маңызы айрықша. Бала көріп, сезіп, естіп, таныған дүниесін ой арқылы қорытады. Сол қорытылған түсінік миға жаңа білім болып орнығады. Ағартушы-педагог Мағжан Жұмабаев «Педагогика» атты оқу құралында бала 3 жастан бастап «Мынау не? Бұл неге жарайды?» деген сынды сауалдар қоя беретіндігін айтқан болатын. Міне осы сұрақтар балада ойлау сатысының басталғанын аңғартады дейді. Алайда бұл жас мөлшерінде баланың ойлануы терең емес. «Ойлай білетін адам – шын мағынасында адам», деп түйіп бала ойын өркендету үшін бастауыш сынып мұғалімі жауапты екенін алға тартады. «Ұста тәрбиеші баланың ойын жетектемесе, бала ұғымды, хукімді (шешімді) теріс жасауға, қате ой шығаруға үйреніп кетеді», дау арқылы дұрыс ой-саналы азамат болып қалыптасудың алғышарты екенін ұқтырады.

Қазіргі ХХІ ғасырда да Алаш қайраткерінің аталған тұжырымдамасы өзектілігін жоғалтқан жоқ. Үш жасынан өзін қоршаған ортаға қызығып, білуге құмартып тұрған

баланың ойлау дағдысын бастауыш білім беру буыны ары қарай жетілдіреді. Осы тұста зерттеу тақырыбымыздың негізгі тірек ұғымдарының бірі бастауыш сынып тіркесіне ҚР Оқу-ағарту министрлігі Ү. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы мамандары берген анықтаманы ұсынамыз: «Бастауыш сынып – мектепке енді қадам басқан балаларға білім беретін алғашқы сатылы процесс. Бастауыш сыныптың білім көлемі 1-4 сынып аралығы болып белгіленген. Оқытудың бұл кезеңінде оқушылардың жас ерекшелігі 7 мен 11 жас аралығын қамтиды. Білім берудің аталған сатысында оқушылар негізгі сыныпқа көшудің дайындығын жүргізеді. Бір ескеретіні, қоғам қажеттілігіне қарай бастауыш тек әріп үйреніп, оқып, жазуды, санауды, қосу, алуды ғана емес өз бетінше іздену, жаңа білімді қорыту, сын тұрғысынан ойлау, шығармашылық қатынас құру сынды дағдыларды бойында көрсете білуі сұралады». Яғни оқушы бастауыш сыныптан-ақ сыни ойлау дағдысын меңгере бастайды.

Сонымен қатар, «Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында» да 1-4 сынып оқушылары білім алу барысында мынадай ауқымды тұлғалық дағдыларды қалыптастырып, дамыту қажет делінген:

- Алған білімін функционалдық және шығармашылық бағытта қолдана алу;
- Сын тұрғысынан ойлау;
- Зерттеу жұмыстарын өз бетінше жүргізе білу;
- Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдана білу;
- Коммуникацияның түрлі дағдыларын, оның ішінде тілдік дағдыларды меңгеру;
- Топпен және жеке жұмыс істеу дағдылары.

Яғни, стандартқа сәйкес бастауыш сынып оқушылары білім алудың алғашқы сатысынан-ақ сыни ойлауға дағдылануы тиіс. Педагогика ғылымына сын тұрғысынан ойлау тұжырымын кеңес кезеңінің психологы Лев Выготский, швейцариялық психолог Жан Вильям Фриц Пиаже, америкалық педагог Джон Дьюи сынды ғалымдар алғашқы болып өз еңбектерінде қолданып, анықтама ұсынды. Ал отандық оқыту процесіне сын тұрғысынан ойлау технологиясы инвестор-меценат Джордж Соростың қоры арқылы енді.

Сыни ойлау – ең алғашқы кезекте шығармашылық ойлау түсінігімен қабысады. Демек, оқушы сын тұрғысынан ойлана отыра «шығарады», «ізденеді», «жаңа нәрсе ойлап табады». Сын тұрғысынан ойлау арқылы оқыту бағдарламасы оқушыны ойын ашық әрі еркін жеткізуіне, өз пікірін дәлелдей алуға, пікір білдіруге, сыныптастарының ойын тыңдауға, оқу барысы мен өмірдегі мәселелерді ұтымды шешуге дағдыландырады. Аталған оқыту технологиясында оқушы - басты дамушы тұлға. Мұғалім – басты тұлғаға бағыт беруші қызметін атқаруы тиіс. Бұл дегеніміз педагог жаңа білімді беруде материалды толыққанды дайын күйінде ұсынбай, бағыт-бағдар беріп, оқушыны өз бетінше ізденуге үйретеді. Оқу мен жазуды сын тұрғысынан ойлау стратегиялары ұлы Конфуцидің «Маған айтып берсең – ұмытып қаламын, көрсетсең – есімде қалады, өзіме жасатсаң үйренемін» қағидатына саяды.

Бастауыш сыныпта оқушылар сауатын ашып, әріп танып, оқи алғаннан кейін біртіндеп басқа дағдылар мен білімді үйренуге көшеді. Оқушының ары қарай орта мектепте, негізгі, жоғары сыныпта оқуда жетістікке жетуі көбінесе бастауыш сыныпта қалыптасқан оқу сауаты мен сыни ойлау дағдысына байланысты. Психолог Алексей Леонтьев 6-7 жастан, яғни бастауыш сынып кезеңінен бастап оқушы ойын нақты, еркін жеткізіп, сыни ойлауы арқылы «оқуды үйреніп, тұлғалық болмысы қалыптасады», дейді. Сондықтан бастауыш сыныптан оқушыны сыни ойлауға үйретудің маңызы зор.

Сыни ойлау төрт бөліктен тұрады:

Біріншіден, сыни тұрғыдан ойлау өзіндік және жеке ойлау болып табылады. Егер ойлау өзіндік сипатқа ие болғанда ғана сыни тұрғыдан ойланғандық болады.

Екіншіден, ақпарат сыни тұрғыдан ойлаудың соңғы емес, бастапқы пункті болып табылады.

Үшіншіден, сыни тұрғыдан ойлау сұрақтар қойып, шешімін табуды қажет ететін мәселені анықтаудан басталады.

Төртіншіден, сыни тұрғыдан ойлау көңілге қонымды дәлелге ұмтылады.

Сыни ойлау не мағына береді? Ол ағылшын тілінің «Critical thinking» дегенінің тікелей аудармасы. Яғни бұл сынау деген сөз емес, одан да ауқымды терең, сыни ойлау оқушының қоршаған орта, ақпарат әлеміне, өзіне, өзінің іс - әрекетіне, өзінің дербес, интеллектуалдық оқытудан айырмашылығы – теориялық білімінің өте аздығы, оның есесіне өзіне тән сабақ құрылымы жасалған, әр кезеңге сай әдіс – тәсілдер, стратегиялар, яғни оқыту үшін мұғалімге нақты «инструменттер» берілген. Шығыс даналығы былай дейді: «Маған айтсаң ұмытып қаламын, көрсетсең есімде қалар. Істеуін көрсетіп берші, үйреніп аламын». Яғни бұл баланың ынтасын жетелеу арқылы оқыту, үйрету қажет деген сөз.

Оқытудың ең тиімді жолдары мен түрлері, тәсілдерін қарастыру, оны іске асыру бірден-бір өмір талабы болғандықтан жеке тұлғаны дамытуға бағытталған RWST бағдарламасын пайдалану мұғалімнің жұмысын жеңілдетері сөзсіз. RWST – ағылшын тілінен тура алмасқанда «сын тұрғысынан ойлау үшін оқу мен жазу» дегенді білдіреді.

RWST жоба үлгісінің алғашқы құрылымын үйретудің 3 фазалы құрылымы анықталды. Бұл үлгі Словенияда RWST жобасына негіз болған, мектепке өзгеріс енгізудің жүйелі бастамасы – Орава жобасы RWST бағдарламасына үлгі болды. Үлгінің 3 фазасы өздерінің қызметтеріне байланысты аталды: қызығушылықты ояту, мағынаны тану, ой-толғаньыс.

Қызығушылықты ояту оқушылардың бұрынғы білімдері мен сезімдеріне немесе әсерлеріне еніп, жаңа білімге мазмұн қалап, болашақта зерттеу жүргізуге күш алуларына және орындалуы керек тапсырмалар жөніндегі жеке және топтық түсініктерді қалыптастыруларына көмектеседі. Осы алғашқы фазада оқушылар бірінші рет болашаққа көз жүгіртіп, ұғынып, жаңадан таныстырылған тақырыптарға зерттеу жүргізу үшін өз алдарына мақсат қояды. Қызығушылықты ояту – оқушылар үшін сабаққа қатысудағы алғашқы қадам болып табылады. Олар өз еркімен саналы түрде алға жылжитындықтарын немесе үйретілетін тақырыпқа енетіндіктеріне шешім қабылдайды. Сонымен қатар оқушылардың жаңа идея мен мәліметтерді үйренуге және оны өзіндегі білім негізімен ұштастыруда іштей немесе сырттай белсенді болатын болмайтындықтарын шешуі де алғашқы фазада іске асады.

Дәстүрлі оқытуда қызығушылықты ояту фазасы көбіне қалып кетіп жатады. Мұғалімдер оқушылар мектепке дайындалып келеді деп ойлаулары мүмкін. Кейде солай болады, бірақ көп жағдайларда ең алдымен не күтілетінін анықтап, оқушының қызығушылығын оятып алып, бұрынғы құрылым мен білімді санасына сіңіріп, тек сосын ғана ары қарай үйренетіндей орта құру керек. Тіпті, үйренуге дайындықпен келгендер үшін де қызығушылықты ояту фазасы ұзақ, әрі мағыналы оқудың қажетті психологиялық негізін салады. Қызығушылықты ояту кезеңінің екінші мақсаты – үйренушінің белсенділігін арттыру. Өйткені үйрену – енжарлықтан гөрі белсенділікті талап ететін іс-әрекет екені даусыз. Оқушы өз білетінін еске түсіреді, қағазға жазады, көршісімен бөліседі, тобында талқылайды. Яғни, айту, бөлісу, ортаға салу арқылы оның ойы аршылады, тазарады. Осылайша, шындалған ойлауға бірте-бірте қадам жасала бастайды. Оқушы бұл кезеңде жаңа білім жайлы ақпарат жинап, оны байырғы білімімен ұштастырады.

Мағынаны тану оқушылар жаңа мәліметпен, идеямен немесе жаңа мазмұнмен кез келіп қалғанда іске асады. Дәрісті басқаратын талқылау, кітап оқу, бейнетаспа, өнер қойылымдары немесе басқа да нұсқау әдістерінің қай- қайсысы болмасын, осы 2 фаза оқушыларды ақпараттар мен мазмұнмен айналысып, жаңа идеяның бұрынғы білім мен сенімдермен байланысқандығы жөнінде хабардар болу. Тиімді түрде білім алу үшін оқушылардың сабаққа мақсаткерлікпен, ойлампаздықпен, өзінің түсінгенін бақылай, жаңа ақпараттарға дұрыс жауап қайтара отырып және ақпараттың жаңа мазмұнға қолданбалылығы мен қолайлылығын қарастыра отырып, белгісізден белгіліге қарай жүретін ақпарат пен идеяның маңыздылығы жөнінде шешім қабылдаулары керек. Мағынаны ажырату жаңа мазмұнды ашу жолы. Оқушы мәтінді оқу арқылы жаңа тақырыппен танысады, тақырып бойынша жұмыс істейді, тапсырмалар орындайды.

Ой толғаньыс – үйрену процесінің соңғы фазасы болады да, бұл кезде оқушылар алған білімдерін сыртқа шығарып, түсінгендерін өз сөздерімен жеткізіп бере бастайды.

Оқушылардың алған білімдері ұзағынан, мазмұнды болып, шындыққа ұласуы үшін бұрынғы мәліметтермен жаңа мәліметті біріктіре алудағы уақытпен, құрылыммен қамтамасыз ету – осы фазаның мақсаты. Бұл фаза саналы талқылаулар мен білімді тәжірибеде қолдану, жаңа идеялар мен ұғымдарды жинақтаумен, мазмұн жөніндегі өздерінің ашық ұсыныстарымен немесе келесі бір зерттеуді бастауға шақырумен айғақталады. Бұл үйрену - жеке сипатқа ие болатын сәт.

Ой-толғаныс фазасында үйренуші жаңа білімді өз меншігіне алады. Ой толғау процесі арқылы оқушылар өздерінің ойын нақтылайды, қатарластары мен мұғаліммен кері байланыса отырып, мәліметтер жинағы мен құрылым мағынасын сынақтан өткізеді. Оқушылар осы процеске жетпейінше олардың үйренетіндері – бар болғаны біреудің идеясы немесе сенімі. Мәліметті басқаның идеялар патшалығынан бөліп алу арқылы ғана өзіндік етуге болады. Шын мәнінде, көптеген үйренушілер үшін жаңа мәлімет бұрынғы үйренгендеріне мүлде қарама-қайшы болуы мүмкін. Өзара жақсы идеялар үйренушіге ой толғаныссыз саналы түрде жете қоймайды. Дәл осы кезеңде үйренуші не үйренгенін саралап, салмақтап, оны қандай жағдайда, қалай қолдану керектігін ой елегінен өткізеді. Белсенді түрде өз білімін үйрену жолына қайта қарап, өзгерістер енгізеді, яғни нағыз білім шыңына көтеріледі, үлкен әлемге енеді. Сол білім арқылы өзінің өзгергенін сезеді, өзгеше сенім, тәрбиелік, даналыққа бастау алады. Осы үш сатымен құрылған сабақ жүйелі болары сөзсіз.

Сыни ойлау дағдысының оқушы мен оқытушы үшін маңызын Халықаралық PIRLS зерттеуі (Progress in International Reading Literacy Study) әлемдегі 4 – сынып оқушыларының оқу сауаттылығы мен мәтінді түсіну деңгейін дәл осы сын тұрғысынан ойлау технологиясы арқылы бағамдап мониторинг жүргізуінен де байқауға болады. PIRLS-тің бағалау критерийі оқушы оқыған мәтінін түсініп, оны талдау, баға беру арқылы жүзеге асады. Мұндай міндеттерді сын тұрғысынан ойлау технологиясы жүзеге асырады. Сын тұрғысынан ойлау сабақтарында бастауыш сынып оқушылары мынадай білім, білік, дағды, құзырлылық машықтарды игереді:

- Терең және жүйелі ойлану
- Ақпаратты өздігінен түсініп, таразылып, екшеп керектісін таңдап алу.
- Ақпаратты талдау және бағалау
- Өздігінен жаңа білім құрастыру
- Пікірталасқа қатысып, өз ойы мен пікірін дәлелдеу
- Шешім абылдау әне қиын мәселелерді шешу
- Өз біліміне, өміріне деген жауапкершілікті сезіну,
- Өзгелермен тиімді қарым-қатынас құру

Бұл дағдылар мен құзіреттіліктер болашақта білім алушыларды бүгінгі күні тіпті болжауға мүмкін емес проблемалардың шешімін табуға жетелейді.

Әдебиеттер:

1. Жұмабаев М. Педагогика. Алматы, 2022.
2. Ұлт ұстазы ғылыми-педагогикалық журнал. Астана, №4 (04) 2018.

АЙМУХАНОВА АСЕЛ МУХАМЕТХАЛИЕВНА

*Қарағанды қаласы, «№3 гимназия» КММ
бастауыш сынып мұғалімі*

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН КӨРКЕМ ЖАЗУҒА ҮЙРЕТУДІҢ ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

Әдемі жазу оқушының мектеп табалдырығын аттаған күнінен басталады. Әдемі жазудың негізгі мақсаты – дұрыс, анық, тез жазуды және оқушының каллиграфиялық қабілетін қалыптастыру.

Мектептегі оқыту үрдісі әліппеден басталатыны белгілі. Әліппе кітабының басты мақсаты – балаға әріп таныту, яғни оқушыға жазу мен оқуды үйрету. Әдемі жазу – аса жауапты да, күрделі жұмыс. Өйткені әліппе оқу барысында оқушылар дыбысты әріппен таңбалай білуге үйреніп қана қоймай, сонымен бірге каллиграфиялық талапқа сай жазуға дағдылануы тиіс.

Демек, мұғалімнің алдында әріпті жаза білуге үйрету емес, оның әрбір элементін дұрыс сақтауға, дәптерге қалай болса солай жазбай, оңға қарай, біркелкі көлбеу, таза, анық жазуға машықтандыру міндеті тұр. Осы талаптарды орындау негізінде оқушының көркем жазу дағдысы (каллиграфия) қалыптасады.

Әдемі жаза білудің әр оқушы үшін маңызы өте зор. Әдемі жазу бұл мәдениеттіліктің белгісі, әрі сол жазуды оқитын адамға қарым-қатынасы құрметі. Әдемі жазу – өнер. Таза, анық, әдемі жазуды оқу да жеңіл, ондай жазумен берілген ойды түсіну де оңай. Әріп таңбаларын әдемі, көркем етіп салуға жаттықтыру мақсатында жүргізілетін жұмыстардың оқушы бойында жақсы қасиеттердің қалыптасуына ықпалы бар. Мектепке алғаш келгеннен бастап баланың жазуына жете көңіл бөлмеу көп жағдайда оның өз ісіне салдыр-салақ қарауына, жауапкершілікті сезінбеуіне әкеп соғады. Таза, әдемі жазуды талап ету оқушының әсемдік сезімін оятып, мінез-құлқын тәрбиелеп, жауапкершілікке, тыңғылықтылыққа, ұқыптылыққа үйретеді. Әдемі, анық жазуға үйрету арқылы мұғалім оқушыны еңбексүйгіштікке, ұқыптылыққа, әдемілікке тәрбиелейді. Жазу процесінде оқушы дұрыс отыруы керек, қаламсапты дұрыс ұстауы, дәптерді партаға орналастыруы осының бәрі баланың көзіне, жазуына, жұмыс қабілетіне әсерін тигізеді.

Көркем жазу (грек. kalligraphia, араб. хүсни- хат - сұлулық, әдемілік, көркемдік, жақсы сапа) - анық, әдемі жазу өнері. Ислам діні елдерінде көркем жазу өнеріне үлкен көңіл бөлінген. Құран үшін, мемлекеттік мәні бар жазбалар үшін арнайы әшекейлі жазу түрі қолданылған. VII ғасырдан бастап ол куфи деп аталатын. Араб жазуының насхи, насталик жазуы да (X-XV ғғ.) кең тарап, әдеби, ғылым текстерді көшіруші ірі каллиграфтар шыққан. Араб мәдениеті тарихында атақты шаирлардың кітаптарын көшіріп, халыққа қолжазба күйінде таратушы — хүсни- хатшылардың (полиграфтардың) қызметі де жоғары бағаланған. Кейінгі ғасырларда кітап басу ісінің еркендеуіне байланысты Көркем жазу өнері фафика, көркемдеу салаларында ғана шектеліп қалды. Кейіннен бастауыш мектепте пән ретінде қалыптасты.

Әдемі жазуды меңгерудің әр адамға маңызы өте зор. Әдемі жазу бұл мәдениеттің белгісі, әрі сол жазуды оқитын адамға көзқарасы, құрметі. Көркем жазудың мақсаты - дұрыс, анық және тез жазуды қалыптастыру. Оқушының каллиграфиялық қабілетін қалыптастырудың педагогикалық қоғамдық тәрбиелік мәні зор.

Мектептегі оқыту үрдісі сауат ашудан басталатыны белгілі. Сауат ашу жұмысының негізгі мақсаты - балаға хат таныту, яғни оған жазу мен оқуды үйрету. Сауат ашу - аса жауапты да, күрделі жұмыс. Өткені сауат ашу кезеңінде оқушылар дыбысты әріппен таңбалай білуге (фонетика - графикалық жазуға) үйретіліп қоймайды, сонымен бірге каллиграфиялық талапқа сай жазуға дағдылануы тиіс. Демек, сауат ашудың міндеті әріпті жаза білуге үйрету емес, оның әрбір элементін дұрыс сақтауға, дәптерге қалай болса солай жазбай, оңға қарай, біркелкі көлбеу, таза, анық жазуға машықтандыру міндеті тұр. Осы талаптарды орындау негізінде оқушының көркем жазу дағдысы (каллиграфия) қалыптасады.

Көркем жазу әдісі - тікелей жазу тарихымен байланысады. Ежелден адамдар өз ойын келер ұрпаққа жеткізу үшін тасқа, металға, ағашқа, саз балшыққа жазған екен. Одан кейін папирус, пергамент, матаға, қағазға жазатын болды. Жазу қарулары да өзгерді. Олар қамыс ағаш, бояу жаққыш, қаздың қауырсыны, болаттан жасалған қалам ұш, шарик қаламсабы болды.

Болаттан жасалған қалам ұш 19 ғасырдың басында пайда болғанымен оны пайдалану ғасырдың екінші жартысында пайдалана бастады. Ал қаздың қауырсыны жазуға әдемілік береді, әрі арзан, әрі ыңғайлы деген ойлар 19 ғасырдың аяғына дейін жетті. Шрифт қиын болғандықтан жазу, бірінші Петрдің кезінде жеңілдетілді. Мектептерде жазуды оқыту

арнайы пән болып кірді. Көркем жазу пәнінің ең маңыздысы жылдам әрі әдемі жазу болып табылатын. 20 ғасырдың басында жазу шрифтің жеңілдету туралы тағы әңгіме көтерілді. Өткен ғасырдың 70 жылдарында ғана мектепке арналған жазу шрифті қабылданды. Бұл шрифт арнайы шарик қаламсабына арналған, салмақ салмай, қаламсапты дәптердің бетінен алмай, жылдам жазу. Өткен ғасырдан бастап оқушылардың отыруына да гигиеналық талаптар қойыла бастады. Профессор Ф. Эрисмонның мектеп партасы ең ыңғайлы болып табылады деген. Ендігі басталған дискуссия жазу жөнінде болды. Әріпті түзу салу керек пе, әлде қиғашынан салған жөн бе? Кейбір елдерде түзу жазғанды жөн көрді. Әріп анық түседі, ірі қитар балалар саны азы болады деп есептеді. Түзу жазудың өмірі ұзаққа бармады. Қиғашынан жазу әрі тез, әрі ыңғайлы деп табылды. Көркем жазудың ойдағыдай болуы гигиеналық талаптарды орындаудың нәтижесінде болады. Ол мектеп жиһазы партаның оқушыға сәйкес келуі, оның ыңғайлылығы, жарықтың түсуі. Жазу процесінде оқушы дұрыс отыру керек, қаламсапты дұрыс ұстауы, дәптерді партаға орналастыру, осының әрі баланың көзіне, жазуына жұмыс қабілетіне әсерін тигізеді. Отырғанда орындық партаға кіріп тұруы керек, сол қол дәптерді басып тұрады, ал оң қолдың басы дәптерде жатады. Бала мен партаның арасына жұдырық сыятындай болуы керек. Көз бен дәптердің арасы 30 см болуы шарт. Жарық сол жақтан түсуі керек. Жазу ұзақтығы 1 сыныпта 5 минут, 2 сыныпта 8 минут, 3 сыныпта 12 мин, 4 сыныпта 15 мин. Одан ұзақ жазу баланы шаршатады. Арасында балаларды демалдырып, сергіту жаттығуларын жасаған жөн. Мектепке алғаш келген баланың жетекші әрекеті ойын, ал штрихтау ойын түрінде жүргізіледі. Әр түрлі зат бейнесін, геометриялық фигураларды штрихтау, баланың қолын жаттықтырмайды, оның сөйлеуі мен ойлауын дамытады. Штрихтар арқылы сурет салу жаттығуларын сурет альбомына орындатқан жөн. Штрихтарды өзара қосып сурет салу кезінде балалар заттардың пішінін, құрылысын жазықтықта орналасу қалпын еркін қабылдап, оң, сол, шеті, жоғары, төмен, түзу, қисық, дөңгелек т.б ұғымдарды меңгереді.

Жазуды үйренуде мына принциптерді сақтаған жөн:

1. Көрнекілік принципі: мұғалім тақтаға, дәптерге таблицаға көрнекіліктер арқылы жазып көрсетеді.
2. Сапалылық принципі: мұғалім басына не үшін қиғашынан жазады, әріптерді қалай басқарады, әріптердің биіктігі қандай болу керек екенін түсіндіреді. Қиғашынан жазу тер әрі ыңғайлы.
3. Қайталау принципі: жаттығу орындау кезінде пайдаланады. Жазылған нәрсеге міндетті түрде анализ беріледі. Баланың жазған жазуын дұрыстығын тексеріп отырды.
4. Генетикалық принципі, алғашында жеңіл әріптер, содан соң салынуы қиын әріптер мысалы а, о, ш, т, п, н,.... қолы жаттыққаннан кейін қ. ж. б. в. ф т. с. с
5. Жеке дара ерекшелігін ескеру принципі; оқушылардың көз нашарлығы, бас ауруы, жүрек ауруы. т. б ескеріп отыруы қажет. Барлық бала бірдей емес, олардың жас ерекшеліктері, ойлау қабілеттері әр түрлі Сондықтанда жазу каллиграфиялары әр түрлі. Біреуі өте жақсы, енді біреулері өте жазады. Нашар жазатын оқушылармен жеке жұмыс жасау талап етіледі.

Каллиграфиялық жазуды қалыптастырудың негізгі әдістері:

1. Мұғалім жазу үлгісін өзі тақтаға қайта – қайта жазып көрсетуі тиіс
2. Әуеде жазу. Ұстаз әріпті әуеде жазып көрсетеді. Бала қолдың қозғалысынан әріптің дұрыс формасын ұғады. Бұл әдіс оқу процесін жандандырады.
3. Көшірмесін түсіру әдісі. Жазылған әріптің үстінен басу.
4. Дайын үлгіден көшіру әдісі. Бұл еліктеу. Оқушы өз жазғанын ұстаздың жазғанымен салыстырады.
5. Әріпке анализ жасау әдісі. Мысалы: а әріпі бір дөңгелектен және бір ілмешектен тұрады.

Балалардың көркем жазу дағдыларын қалыптастыру үшін мынадай жаттығуларды пайдаланған жөн.

1. Ғажайып алаң. Тақтаға әріп жасырылады. Мұғалім жасырылған әріптің әрбір элементтері бойынша сипаттап айтады да, ал оқушылар қандай әріп екенін айтады. Мысалы: Түйе

өркешін қарайық, ұқсайды оған қай әріп? Жаңа әріпті өту үшін 2 сағат беріледі. Бұл жаттығуды 2 - сағатында өткен өте тиімді.

2. Әріпті тап. Әріптің бір немесе екі элементі жазылады оқушылар қалған элементін тауып жазып көрсетеді. Барлық әріпті өткеннен кейін, сабағымыздың басында көркем жазу болады. Сол кезде пайдаланған тиімді. Бұл жаттығудың мақсаты білген білімдерін әрі қарай төселдіру дағдыларын қалыптастыру.

3. Орнын белгіле. Тақтаға немесе дәптерге алдын ала сөздер жазылады. Оқушылар әріп элементтерінің және әріптердің байланысу орнын белгілейді. Бұл жаттығуды қазақ тілі сабағында пайдаланған жөн. Бұндай жаттығулар жас жеткіншектің ойлауын дамытып, қызығушылығын арттырады. Оқушының каллиграфиялық дағдысына көп әсер беретін, ол алғашқы кезде, алғашқы рет қаламсап ұстап, әріп жазған кезі.

Әдемі сұлу жазудың фундаменті 1, 2 - сыныпта құйылады. Сол кезде жазуын жөндемесе сол қалпында қалып қоюы мүмкін. Кейін жөндеу қиын болады. Оқушының қолы неге нашар болады? Мұғалімнің қолының үлгісі. Оқушы ұстаздың жазуын көшіреді. Оқушыларды сауатты жазуға үйретуде сөздік жұмыс жүргізудің де маңызы зор. Мысалы: дана- данышпан, ақылды, білімді т.с.с, ару-жарақ- мылтық, найза, қылыш т.с.с. Мәнерлеп оқу-сауатты жазудың негізі. Дұрыс оқыған бала ғана дұрыс жаза алады. Оқушыларды қатесіз дағдыландыру үшін көшіріп жазуға көп көңіл бөлу керек, немесе сөйлемде қалдырып кеткен сөздерді дұрыс тауып, оны орнына қойып, үйлестіріп жазу, берілген сөздерден сөйлем құрап жазу, сұрақтарға толық жауап жазу сауаттылыққа көмегін тигізіп отырады. Оқушыларды сауатты жазуға үйретуде түрлі жазба жұмыстардың жаттығулар, сөйлемдер, мазмұндама, шығарма, диктанттардың пайдасы зор.

Қорыта айтқанда, сауатты болудың алғы шарты әріптерді үйретуден басталады. Әріп элементтерін дұрыс бір-бірінен ажыратып, жазу ережелерін сақтағанда ғана бала сауатты жаза алады. Әсем, қатесіз, мәнерлеп оқуға, дұрыс сөйлеуге жаттықтыру – сауаттылыққа үйретеді. Оқушыларды сауаттылыққа үйрету – әр мұғалімнің шығармашылық ізденісіне байланысты.

Қорыта келе «Ғылым қалғып кетсе, қараңғылық бас көтереді» дегендей, заман талабына сай жаңа технологиялармен жұмыс жүргізу алдымызда отырған бала тәрбиесіне зор ықпал ететіні белгілі. Қазіргі мынау заман талабына сай ақпараттық технологиялардың даму қарқынының басымдылығы соншама барлық жазу үрдісі компьютермен қамтылған. Көркем жазу емлесі біз үшін, болашақ жастарымыз үшін ешқашан қалыс қалмау қажет.

Әдебиеттер:

1. Қ.Қ. Таужанова, Р.А. Ақтанова, Б.К. Зорғұлова, Ұ.К. Тоғайбаева «Каллиграфия мәнерлері».
2. Қазақ тілі. Энциклопедия. Алматы: Қ.Р Білім, мәдениет және денсаулық сақтау министрлігі, Қазақстан даму институты, 1998 жыл.

АМИРБАЕВА САУЛЕ САКЕНОВНА

Балқаш қаласы, «Ыбырай Алтынсарин атындағы №25 ЖББМ» КММ

бастауыш сынып мұғалімі

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ЖАТТЫҒУ ЖҰМЫСТАРЫН ОРЫНДАТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Бастауышта қазақ тілі пәнінен білім беру оқушыларға тіл білімінің негіздерінен мәлімет беру, тілдің қоғам өміріндегі маңызын аша көрсетіп, оны меңгерудің өндірісте, қоғам өмірінде аса қажетті екендігін түсіндіру, оқушының ана тілінен жақсы білім алуына мүмкіндік туғызып, оқушылардың ауызша, жазбаша тілдерін дамытып, оқушылардың тіл мәдениетін қалыптастырып, өздігінен сөйлей, жаза білуге үйретеді. Педагогика ғылымы балаға отбасында, бала – бақшада және мектепте көркем әдеби тіл нормаларын игертуді талап етеді. Шәкірттің жатық сөйлеуге, ойын шұрайлы тілмен жеткізуге, сауатты жазуға

дағдыландырмаған ұстаз мақсатына жете алмайды. Оқушылардың тілін дамытуда теориялық және тәжірибелік жағынан әлі күнге дейін шешімін таппаған мәселелер баршылық.

Тіл дамыту мәселелеріне психологтар, әдіскерлер әр түрлі көзқарас ұсынады. Олардың кейбірі бала тілі - ой өрісінің, түсінігі мен өмір тәжірибесінің даму деңгейне байланысты өзгеріп, дамып қалыптасады. Сондықтан ол үшін арнаулы оқытуды ұйымдастырудың қажеті жоқ. Ауызша, жазбаша сөйлеуге тақырып ұсынылып, баладан соны баяндау талап етілсе болғаны дейді. Екінші пікір, тіл дамытуды оқушылар өз ой-пікірлерін ауызша және жазбаша формада жүйелі байланыстырып беруге дағдыландыру деп біледі.

Мазмұндама мен шығарма жұмыстарын көптеп жаздыруды ұсынады. Келесі пікірді қостаушылар ана тілі сабақтарында игерген білімдерді пайдалана отырып, соның негізінде бала тілін дамытуды ұсынады. Ол үшін игерген пән материалдары, атап айтқанда, сөз, сөз тіркестері, сөз таптары, сөйлем, орфография, орфоэпия және пунктуациядан т.б. білімдерін іс – жүзінде пайдалануға мүмкіншілік тудыратын арнаулы грамматикалық жаттығулар, мазмұндама мен шығарма жазуды ұсынады.

Жазуға үйрету, соның ішінде жаттығу жүргізу сабақтарында педагогика мен әдістемеді ұстайтын басты принциптердің бірі оқушыларға грамматикалық материалдарды саналы түрде меңгерту. Саналы түрде жазу, жаттығу дегенде, оқушының ойы, санасы екі түрлі бағытта болуы мүмкін. Біріншісі, оқушы жазу үстінде өзінің ойы басқаға түсінікті болу үшін тиісті дыбыстар, буындар, сөз бен сөйлемдерді дұрыс тыңдап орынды жазып қолдануға тырысады. Мұндай жағдайда жазған сөздерінің емлесіне, ол сөздің бірге не бөлек жазылатындағына көңіл аудармауы байқалады. Кей жағдайда жазу, жаттығу кезінде оқушының ынтасы, санасы, сөзі сөйлемнің мағыналық жағына бөлінбей, әр сөздің сөйлемнің жазылу емлесіне бөлінуі оның ережесін ойын түсініп, соған сүйеніп жазады. Ал ережені саналы түсінуі үшін талдау жүргізіледі.

Тіл сабақтарын оқытудың дидактикалық материалдарды ана тілінің әдеби үлгілерінен алынуы тиіс. Сондықтан қазақ тілін оқытудың аса жауапты кезеңі жаттығу, талдау материалдарын таңдауға мынадай талап қойылады. Біріншіден, жаттығу жеке дыбыстар, әріптер, буындар сөз ішінде, ал сөздер, сөз тіркесі сөйлем ішінен алынып талданады. Осы мақсатпен алынған мысалдар ойдан шығарылған сөйлемдерден құралмай, мүмкін болғанша, көркем әдебиеттің үздік үлгілерінен алынған сөз, сөз тіркестері, сөйлемдер, үзінділер болуы тиіс.

Әрбір мысал, үзінді әңгіме, өлең, яғни мәтіндер тіл (стиль) жағынан мүлтіксіз, әдеби тіл өлшемдерін ұстануы тиіс. Сонда олар баланы әдеби тіл өлшемдерін ұстануға үйретеді. Басты талап – балаға грамматикадан, орфографиядан білім беру кезінде оның тіл мәдениетін де қалыптастыру көзделеді. Оқушылардың тілін дамытуға арналған жаттығулар жүйесі туралы мәселе басты мәселелердің бірі. Т.А. Ладыжинская, М.Р. Львов, Г.Н. Приступа т.б. ғалымдардың зерттеулерінде тілдік жаттығулар типологиясына жасалған талдаудың көрсетуінше, жаттығуларды саралау жоғарыда көрсетілген тілді дамыту қағидаларына, атап айтқанда градуалдық қағидасына сүйенуге тистілігін атап көрсетеді.

Градуалдық (ағылш. – gradual біртіндеп, ретімен) қағидасы бойынша жаттығулар жүйелілігін құру қажеттілігі туралы М.А.Рыбникованың еңбектерінде де айтылады. Жаттығулардың реттілігі «барған сайын қиындай түсуді» білдіреді деп көрсетеді. Т.А.Ладыжинская» ... бір топтағы тілдік міндеттердің ішінде қиындықтардың өзіндік грациясы (жаттығулар күрделілігі) болуы мүмкін» дейді.

Жаттығулар жүйесін жасау кезіндегі басты мәселе олардың онтайлы реттігінен көрінеді. Оқыту тиімді болуы үшін, жаттығуларды қалай орналастыру қажет? Ең алдымен, білім берудің реттілігі градуалдық қағидасын қанағаттандыруы тиіс, тапсырмалар күрделілігі жоғарылауы және ақпарат көлемінің кеңейуі (қарапайымынан күрделілігіне қарай) бойынша орналастырылады. Оқытудың тиімділігі жаттығулар жүйесіне, тапсырмалардың өзара байланыстылығы мен алуан түрлілігіне тәуелді.

Жаттығулардың жіктелісін профессор Г.Н.Приступа жалпылама түрде былай береді.

1. Дайындық жаттығулар, иллюстративтік, негізгі немесе бекітуші, қайталау – жалпылау, шығармашылық. Осы реттілікке сүйене отырып, тіл және сөйлеу бірліктері ретінде сөздерді зерттеу жағдайында, жаттығулар жүйесін келтіруге болады.

2. Дайындық жаттығулары. Бұл жаттығулардың мақсаты – оқушыларды сөздерді алғаш қабылдауымен қамтамасыз ету, атап айтсақ, тілден тыс шындық өмір заттарымен немесе құбылыстарымен салыстыра отырып, сөзді семантикалық тұрғыдан анықтау, орфоэпия мен орфография ерекшеліктерін түсіндіру.

3. Иллюстративтік жаттығулар. Олардың мақсаты – оқушыларға сөздердің қолданылу үлгілерін көрсету. Сөйлемге жаңа сөз қоса отырып, естірте қайталай немесе сөз тіркестерімен сөйлем үлгілерін жаза отырып, бала осы нақты контексте сөздің мағынасын игереді, оның тіркесуін (лексикалық бірлікпен синтагмалық байланыстармен) меңгереді. Осы кезеңде сөздіктен жұмыс істеу ерекше тиімді болып келеді.

4. Негізгі, бекіту жаттығулары. Осы жаттығулардың нәтижесінде балалар сөздердің парадигмалық байланыстарын меңгереді. Оқушылардың бойында сөздерге синонимдер, антонимдер таңдау икемділігі қалыптасады, бала сөздердің құрылымдық – семантикалық байланыстарын игереді. Лексикалық бірлік алуан түрлі логикалық, грамматикалық орфографиялық, синтаксистік, стилистикалық және басқа да жаттығулар нәтижесінде өзінің лексикалық әрі грамматикалық мағыналар бірлігінде көрінеді.

5. Қайталау – жалпылау жаттығулары. Олардың мақсаты – мағыналы сөздердің меңгерулерін қамтамасыз ету, оны пассив сөздікте ғана бекіту емес, сондай-ақ оқушылардың актив, белсенді сөздік қорына ендіру. Осы типтегі жаттығуларға мыналар жатады: сөздердің қолданылуы, бейнелейтін жеке мысалдарды өздері таңдай алуы, өздері сөйлемдерді құрастыруы (алдымен ауызша, соңынан жазбаша), тақырып бойынша сөз таңдау, сөздерді лексика- семантикалық топтарға біріктіру, омонимия мен көп мағыналыққа арналған жаттығулар т.б.

6. Шығармашылық жаттығулар. Мұндай жаттығулардың мақсаты – оқылған тілдің материалды сөйлеу арқылы байланыстыру, балаға ұсынылған тақырып бойынша сөйлеу мүмкіндігін беру (ауызша және жазбаша), тәжірибе жүзінде оның лексикалық және грамматикалық қасиеттерін қалай меңгергенін көрсету.

Осы айтылғандардан шығатын қорытынды мынадай, тілдік лексикалық қор мен грамматикалық құрылысының қалыптасуы мен дамуын қамтамасыз ететін жаттығулар жүйесін жасау. Мұның өзі тілдік дидактикалық материалды, онымен жұмыс істеу әдістері мен тәсілдерін жасау арқылы жалпылама тіл таным ұғымдарын кезең – кезеңмен балаларға меңгерту, қазақ тілі сабақтарында грамматика мен орфографияны оқыту кезінде ойлау қызметін түрлендіруге ықпал ету. Жаттығулар сабақта келесі белгілер бойынша жіктеледі.

Бірінші әдістемелік деңгей. Мағына мен форма бірлігінде тіл бірліктерін меңгеруге ықпал етеді. Әсіресе оқушылардың сөздік қорын қалыптастыру, қолданыстағы оқулықтардың негізінде бағдарламалық материалдармен таныса отырып, сөздердің мағынасы бойынша жұмыс атқарылады.

Екінші деңгей. Тіл бірліктерінің арасындағы байланыстармен қатынастарды меңгеруге ықпал етеді. Мәселен сөздікпен жұмыс істеу лексикалық байланыспен қатынас тұрғысымен сөзді терең зерттеуді, оның парадигмасын және синтагматикасын (тіркесуін) меңгеруді қарастырады.

Үшінші деңгей оқушыларға мағына бірлігін тілдегі бірліктердің формасымен функциясын негізінен мәтіндерді қабылдау кезінде тіл мәдениетін меңгеруге мүмкіндік береді.

Төртінші деңгей бұл шығармашылық жаттығулар деңгейі. Алынған білім мен икемділіктер негізінде балалардың сөздік қоры қалыптасады.

Жаттығуларды орындату «Тіл – жүйелердің жүйесі» деген Фердинанд де Соссюрдің қағидасына негізделуі тиіс. Жаттығу әдісі арқылы іскерлік пен дағдыны қалыптастыру бірнеше кезеңнен тұрады: Бірінші кезеңде мұғалім оқушының қабылдап, түсінген білімінің негізінде оларға жаттығудың мақсатын, міндетін түсіндіреді. Екінші кезеңде мұғалім

жаттығудың дұрыс орындалуын көрсетеді. Үшінші кезеңде алғашқы игерген білімін оқушы тәжірибеде қолдана білуі іске асады. Төртінші кезеңде оқушылардың алған дағдысын тәжірибеде өз бетімен қолдана білуі іске асады.

Грамматиканы оқыту жаттығу жұмыстарынан тұрады. Жаттығу шартына, мазмұнына, тақырыбына байланысты ажыратылады. Оқушылар грамматикалық материалдарды орфограммаға сай меңгереді. Жаттығу жұмыстары үнемі жүргізулі тиіс. Мұғалім оқушыларға грамматикадан саналы да терең, тұрақты білім береді.

Фонетикалық жаттығулардың міндеті – балалардың айтылған буындар мен дыбыстарды жақсы айыра алуын және оларды балалардың дұрыс, анық айтып берулерін қамтамсыз ету. Фонетикалық жаттығулар дыбыс, әріптердің емлесі, буын, екпін, тасымал, үндестік заңдары, т.б. заңдылықтарды қарастырады.

Бастауыш сыныптарда фонетикадан жаттығулар тек дұрыс жазумен қатар, балалардың әдеби тіліміздің нормаларын сақтап оқуға үйренулері үшін пайдаланылады. Оқу сабақтарында, балалардың жауаптарында, әңгімелерінде байқалған орфоэпиялық қателер, теріс айтылған сөздер түзетіліп, сөз ішіндегі, сөз шекарасындағы дыбыстардың құбылуы ескертіліп отырады. Сонымен қатар тілімізге басқа тілдерден енген термин сөздердің дұрыс айтылуы да практикалық жаттығулар арқылы үйретіледі.

Морфологиялық жаттығулардың мақсаты – ана тілінің жаттығулар құрылысын оқушыларға саналы түрде меңгерту. Мазмұны жағынан морфологиялық жаттығулар екі түрлі болады: Сөз тұлғасын оқу барысындағы жаттығулар. Сөз таптарын оқу барысындағы жаттығулар. Сөз тұлғасын оқу барысындағы жаттығулардың сөздің морфологиялық құрамын, мағыналы бөлшектерін морфемаларды саналы түрде меңгеріп алудың мәні зор. Сөз тұлғасына байланысты жүргізілетін жаттығуларға мынадай талаптар қойылады: Алдымен, мүмкіндігіне қарай, негізгі түбірлерді, одан әрі туынды түбірлерді, ең соңында түбірлес сөздерді талдайтындай жағдай жасалады. Белгілі бір сөздің ішінен негізгі түбірді тапқызу үшін сол негізгі түбірден жасалған туынды сөздермен салыстыру жұмысы ескеріледі. Туынды сөздер мен негізгі түбірді ажырату барысында мағына жағына назар аударылады.

Сөз таптарын оқыту барысында жүргізілетін жаттығулар сөздерді белгілі бір топқа біріктіріп, жүйелеуге үйретеді. Жаттығу жұмыстарының барысында оқушылар әрбір сөз табының ерекшеліктерін саналы түсінеді, септік, жіктік, тәуелдік, көптік жалғауларын меңгереді, оларды қолдана алады. Сөз табы бойынша жүргізілетін жаттығулар: Мәтіннен керекті сөздерді тапқызу, керекті сөздерді қосып өздіктерінен сөйлемдер немесе әңгіме құрастыру, сөздің мағынасын түсініп, сөйлемдегі қызметін байқату, сөздің, лексикалық жағынан болсын, қалай өзгеретіндігін аңғарту, мағына және тұлға жағынан қандай ұқсастық, айырмашылық барын салыстыру арқылы анықтау, ұқсас сөздерді топтастыру.

Синтаксистік жаттығуларға әдетте пунктуациялық жаттығулар қосылады, мәтіндегі қойылған тыныс белгілерін талдау, қойылмаған тыныс белгілерін қою, өздері құрастырған сөйлемдер мен текстерге қажетті тыныс белгілерін қойып, түсіндіру. Оқушыларды алған білімін бекіту мақсатында жүргізілетін жаттығуларға жалпы мына сияқты талаптар қойылады: белгілі бір жаттығуды орындау үшін оқушылардың сол жаттығуды орындарлық білімі болу шарт. Оқушылар жаттығуды не үшін орындайтынын, оның қандай пайдасы барлығын түсінсе ғана оны саналы орындайды. Жаттығуларды түсініп орындағанда ғана белгілі бір дағды қалыптасады.

Жаттығу жұмысының барысында оқушылардың оқудан алған білімдері бекіп, өз беттерімен жұмыс жасау дағдылары қалыптасады. Бастауыш сыныптарға арналған бағдарлама педагогикалық үрдісті жаңаша қарауды талап етеді. Дәлірек айтсақ, мұғалім сабаққа дайындалғанда өзінің әрекетін ойластырумен шектелмей, оқушыны деңгейіне қарай әрекетіне мән беруі тиіс. Уақытты тиімді пайдаланып, оқушының өз бетімен тапсырманы орындауына ұдайы жағдай жасалуы қажет. Өзіндік жұмысты орныдау барысында мыналарды ескереміз: тапсырманың тақырыпқа сай берілуі, тапсырманың көлемі білім

деңгейіне бейімделіп берілуі, жұмыс істеу жолдарымен таныстыру, жұмыстың мақсаты мен міндетін айқындау, нәтижеге талдау жасау, алған білімін еске сақтай білу және толықтыру.

Сабақта ойын-жаттығуларды пайлануға болады. Мұндай грамматикалық ойын-жаттығулар оқушылар арасында жарыс түрінде өткізіледі. Жаттығуларды орындау барысында әрбір оқушыға сынып алдында өз білімдерін іскерлігі мен дағдыларын көрсету міндеті қойылады. Оқушылар қиындау, бірақ грамматика жөніндегі білімдерін бекітуге, орфография мен пунктуациядан мықты дағдылар қалыптастыруға, тілдерін жетілдіруге қажетті тапсырмалар алады. Грамматикалық ойын-жаттығулардан ерекшелігі ол – оларды оқушылар зор белсенділікпен, бар ынтасымен орындайтын болуы тиіс. Ойын-жаттығуларды үйреніп жатқан материалды ұғыну сабағында да, сол сияқты үлкен тақырыптарды қамтып, талдай қорытындылайтын қайталау сабағында да қолдануға болады. Тіл сабақтарында оқушылар сөйлемді сөзге, сөзді буынға, дыбысқа ажыратуды үйренеді, сөйлем құрамындағы сөздерді синтаксистік қызметіне қарай сөйлем мүшелеріне, жазбаша да дұрыс айтып жеткізуге дағдыланады.

Әдебиеттер;

1 Ладыженская Т.А. Система работы по развитию связной устной речи учащихся. 1975.

2 Львов М.Р., Рамзаева Т.Г. Методика обучения русскому языку в начальных классах. 1979.

АМИРОВА АЙДАНА ЖУМАТОВНА ШЕМЕТОВА МАРИНА ИВАНОВНА

учителя начальных классов, КГУ «ОШ им. Ю.Н.Павлова» г. Караганда

ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Мышление – психический процесс, который устанавливает связь объектов и предметов окружающего мира. С помощью мышления наш мозг может выявлять закономерности и принимать логические установки решения проблем. Но что такое критическое мышление?

Критическое мышление – способность анализировать информацию с позиции логики, умение выносить обоснованные суждения, решения и применять полученные результаты к стандартным и нестандартным ситуациям, вопросам и проблемам. Впервые о понятии «Критическое мышление» заговорили в Америке в 80-е годы XX Века. В конце 90-х данную технологию развития мыслительного процессе стали использовать в постсоветских странах. В основу которой легли труды зарубежных ученых об этапах умственного развития ребенка, о развитии критического развития и работы Л.С. Выготского о неразрывной связи обучения и общего развития ребенка.

Необходимость владения навыков нестандартного мышления в профессиональной деятельности обусловлено высокой эффективностью специалиста и его конкурентоспособности. А в повседневной жизни данный навык так же полезен человеку в решении бытовых проблем. Поэтому с раннего возраста важно правильно развивать ребенка всесторонне и в особенности прорабатывать умение логически размышлять и анализируя приводить умозаключения.

Критическое мышление – это про наличие следующих умений и навыков: аналитический склад ума, быстрота реакций, сообразительность, креативность, рационализм. Так же есть антипод данному понятию – «некритическое мышление». Это про выстраивание системы «по образцу», где сложные мыслительные процессы не нужны и решения проблемы уже есть. В большинстве таких случаях наш мозг «расслабляется» и когда требуется найти пути решения задач, на которые нет заготовленных ответов, нам тяжело привести другие альтернативы или вариацию разрешения вопроса. В отличии от человека, который владеет

развитым не стандартизированным мышлением, человек с типичным мышлением потратит намного больше энергии на нахождение ответа на поставленный вопрос.

Технология развития критического мышления обучающихся позволяет развивать умение нестандартного мышления и относить их к необходимым жизненным навыкам. Прежде всего данная технология развития данного мыслительного процесса направлена на то, чтобы учащиеся начальных классов умело могли анализировать информацию, поступающую из окружающего мира и находить верный путь решения проблемы. Другими словами, имели навык моделирования ситуации с нескольких сторон. В современных научных источниках существует несколько интерпретаций понятия критического мышления. Е.В. Волков определяет критическое мышление, как мышление, которое отличается «обоснованностью и целенаправленностью, - такой тип мышления, к которому прибегают при решении задач, формулирования выводов, вероятностной оценке и принятии решений».

Е.О. Галицкий считает, что именно критическое мышление помогает находить собственные взгляды на жизнь во всех ее проявлениях. И по его мнению, каждый несет ответственность за свои решения и действия. Д. Халперн описывает умение критически мыслить, как направленное мышление. Такое мышление имеет ряд отличий, включая логичность, последовательность, обдумывание и целенаправленность, благодаря которым увеличивается вероятность того, что получится планируемый результат. Д. Эллис описывает учащихся с развитым критическим мышлением в монографии «Активный мыслитель», как умеющих видеть разницу между мнением и фактами, делающих интересные наблюдения, задающих вопросы.

Не смотря на многообразие определений критического мышления, данный тип мышления имеет свои характерные черты:

1. Критическое мышление основывается на самостоятельности мышления. Каждый человек может думать критически только за себя. У каждого свой жизненный опыт, окружение и взгляд на одну и ту же ситуацию у всех свой. Поэтому мышление будет критическим если оно носит индивидуальный характер.
2. Критическое мышление начитается с появления вопросов и проблем, которые требуют решения. По мнению Дьюи, только сражаясь с конкретной проблемой, отыскивая собственный выход из сложной ситуации, учащийся действительно думает».
3. Информация — это начальный пункт критического мышления, а не результат. Знания помогают логически сложить свою мысль, обработав все идеи, статьи, теории, концепции и факты.
4. Критическое мышление требует аргументации. Факты, аргументы – это то, на основе чего мы можем быть в чем-либо уверены. При критическом мышлении необходимо подкрепить предпринятые решения обоснованными аргументами, которые доказывают разумность и рациональность принятого решения в отличии от прочих.
5. Критическое мышление связано с мышлением социальным.

Все идеи могут быть как признаны, так и отвергнуты. Поделившись своими мыслями с другими, мы это обсуждаем, доказываем, спорим, тем самым можем взглянуть на идею с нескольких сторон и еще раз все обдумать. Для того чтобы учащийся приобрел навык критического мышления, ему необходимо развивать в себе соответствующие качества, на некоторые из них Д.Халперн обращает наше внимание:

1. Готовность к планированию. Последовательность и упорядоченность мыслей и действий, логичность и четкость плана очень важно в поиске верного решения. Умение расписывать все поэтапно и соблюдать все поможет достигнуть результата.
2. Гибкость. Умение воспринимать и обрабатывать идеи других – основа для образования своих собственных мыслей и идей. Так же навык рассмотрения одной проблемы через разные призмы поможет выбрать самый верный и рациональный путь решения данной проблемы.
3. Настойчивость. Нельзя сдаваться при первых трудностях. Нужно бороться до конца. Только так можно достигнуть результата.

4. Готовность исправлять свои ошибки. Ошибки – это то, на чем человек учится и исправляя их, приобретает опыт. Важно решать свои ошибки и продолжать работу уже с пониманием, как не нужно делать.

5. Осознание. Необходимое качество для отчетности своих мыслительных процессов и наблюдения за ходом рассуждений.

6. Поиск компромиссных решений. Помимо нахождения вариации решений, нужно уметь приходить к компромиссу. Развивая у детей критическое мышление в ходе определённой дисциплины, навыки данного мышления проявляются и в других областях знаний. Тем самым развитие критического мышления является междисциплинарной категорией.

Существуют упражнения для развития нестандартного подхода к решению проблемы, главными принципами таких упражнений являются:

1. Правильное понимания ситуации или восприятие вопроса.

2. Поиск вариации путей решения и приведение альтернатив.

3. Выстраивание логической последовательности хода решения проблемы.

Критическое мышление человека происходит с помощью операций логического мышления. Основные из которых: анализ, синтез, индукция, дедукция, сравнение и обобщение. Анализ – метод исследования, заключающийся в разделении и изучении информации по частям. Синтез – процесс объединения информации в целое. Дедукция – метод мышления, при котором изучение предмета происходит переходом от общего к частному. Индукция – процесс логического вывода на основе перехода от частного к общему. Сравнение – процесс сопоставления двух и более объектов. Обобщение – группировка предметов или свойств по общему признаку.

Н.В. Чернышева рассматривая возрастные особенности проявления критического мышления у младших школьников, указывает, что к 7 годам полностью устанавливается морфологическое созревание. В ее исследованиях было показано, что критическое мышление начинает проявляться у детей в возрасте от 7 до 9 лет. В этом возрасте дети начинают задавать вопросы, но однако, Чернышева отмечает, что у младших школьников критическое мышление еще не полностью развито. Дети часто ограничиваются поверхностными ответами и не могут анализировать сложные проблемы. Чтобы помочь детям преодолеть эти ограничения и развить более глубокое критическое мышление, можно использовать различные методы и подходы. Например, можно стимулировать детей задавать вопросы, проводить исследования и анализировать полученные данные. Также важно поощрять детей рассматривать проблему с разных сторон и учитывать различные точки зрения.

Кроме того, можно использовать различные игры и упражнения, которые помогут детям развивать критическое мышление. Например, можно предложить детям решать проблемные задачи, обсуждать сложные ситуации и находить решения вместе с другими детьми. Наконец, важно создать атмосферу доверия и уважения, чтобы дети могли свободно выражать свои мысли и чувства, и чтобы они чувствовали себя уверенно при рассмотрении сложных проблем. В целом, развитие критического мышления у младших школьников требует постоянного и систематического подхода, который включает в себя разнообразные методы и подходы.

Вот несколько примеров заданий, которые могут помочь развить критическое мышление у младших школьников: Анализ и обсуждение новостей: попросите детей прочитать статью в газете или журнале, а затем задайте им вопросы о содержании и смысле статьи. Попросите их высказать свое мнение о том, что они прочитали, и задайте им вопросы, которые помогут им разобраться в проблеме или теме, которую рассматривает статья. Проблемное решение: предложите детям сценарий или ситуацию, в которой возникает проблема, и попросите их придумать решение. Попросите их объяснить, почему они выбрали именно это решение, и обсудить, какие могут быть другие варианты решения. Обсуждение историй: попросите детей прочитать историю или послушать рассказ, а затем задайте им вопросы о содержании и смысле истории. Попросите их высказать свое мнение о

том, что они прочитали или услышали, и задайте им вопросы, которые помогут им разобраться в смысле истории.

Исследовательские проекты: попросите детей провести исследование на какую-то тему, которая их интересует, и задать им вопросы, которые помогут им разобраться в теме. Попросите их презентовать результаты своего исследования и объяснить, почему они пришли к таким выводам.

Игры на развитие критического мышления: существует множество игр, которые могут помочь развить критическое мышление у младших школьников. Например, можно использовать игры-головоломки, логические игры или игры, которые требуют рассуждений и анализа. Игры могут быть отличным инструментом для развития критического мышления у младших школьников. Вот несколько игр, которые могут помочь развить критическое мышление у детей:

Логические игры. Существует множество логических игр, таких как "Судoku", "Кроссворды", "Головоломки" и др., которые помогают развивать критическое мышление и логическое мышление у детей. Эти игры требуют от детей анализировать информацию и находить правильные решения на основе доступных фактов.

Игры на развитие критического мышления. Существуют специальные игры, которые помогают развивать критическое мышление у детей, такие как "Мозговые штурмы", "Дебаты", "Тесты на логику" и др. Эти игры помогают детям учиться анализировать информацию, принимать решения на основе своих знаний и опыта, а также вырабатывать уверенность в своих решениях.

Ролевые игры. Ролевые игры, такие как "Магазин", "Врач", "Полицейский" и др., помогают развивать критическое мышление у детей, позволяя им решать различные задачи и проблемы в имитации реальной жизни. Дети учатся анализировать информацию, принимать решения и действовать в соответствии с этими решениями.

Еще несколько игр, которые могут помочь развить критическое мышление у младших школьников:

"Что не так?" – эта игра помогает детям развивать свои наблюдательные способности и учиться анализировать информацию. В игре вы показываете детям картинку или ситуацию, и они должны найти все, что в ней не так.

"Отгадай загадку" – игра, которая помогает детям учиться находить связь между различными объектами или явлениями. Вы можете предложить детям загадки, которые имеют несколько подходов к ответу, и попросить их объяснить свой ответ.

"Угадай мелодию" – игра, которая помогает детям развивать свою память и ассоциативное мышление. Вы можете проиграть несколько тактов из песни или мелодии, и попросить детей угадать ее название или исполнителя.

"Думай как ученый" – игра, которая помогает детям учиться формулировать гипотезы и тестировать их. Вы можете предложить детям эксперимент, который они должны будут провести и сделать выводы на основе полученных результатов.

"Крестики-нолики" – игра, которая помогает детям учиться планировать свои ходы и анализировать ситуацию на игровом поле. Это также помогает им учиться принимать решения на основе своих знаний и опыта.

"Кто врет?" – игроки задают друг другу вопросы, и один из них отвечает ложью. Остальные игроки должны выявить, кто из них врет, и объяснить, почему они так считают.

"Мистерия" – игроки получают задание раскрыть тайну, рассматривая различные подсказки и обнаруживая скрытые факты.

"Загадки" – игрокам предлагаются различные загадки, и они должны использовать свои знания и логическое мышление, чтобы найти ответ.

"Стратегические игры" – игры, такие как "Риск" и "Колонизаторы", требуют от игроков разработки долгосрочной стратегии и анализа действий других игроков.

"Игры-головоломки" – игры, такие как "Лабиринты" и "Раскраски по номерам", помогают детям развивать способность к анализу и решению сложных задач.

"Досуговые игры" – игры, такие как "Монополия" и "Карты", могут помочь развить критическое мышление и логическое мышление, поскольку они требуют от игроков принимать решения на основе доступных фактов и считать вероятности.

Развитие критического мышления является важной задачей образования, так как это позволяет учиться самостоятельно мыслить, анализировать информацию, принимать обоснованные решения и действовать в соответствии с ними. Умение критически мыслить является ключевым компетенциям для успеха в жизни, в том числе в профессиональной деятельности.

Младшие школьники находятся в возрасте, когда они начинают осознавать окружающий мир и задавать вопросы о нем. Игры и задания, которые помогают развивать критическое мышление у детей, помогают им лучше понимать окружающую среду и научиться рассуждать о том, что они видят и слышат.

Поэтому необходимо поощрять и поддерживать развитие критического мышления у детей с раннего возраста, чтобы они могли освоить важные навыки для будущей жизни и профессиональной деятельности. Это поможет им стать независимыми, самостоятельными мыслителями и успешными в решении сложных задач в будущем.

Литература:

1. Бутенко, А.В. Критическое мышление: метод, теория, практика 2002.
2. Волков Е.В. Развитие критического мышления. М. 2004.
3. Караганова, Т.Н. Современные образовательные технологии и их роль в развитии личности младших школьников. 2011.

АРАЛОВА АСЫЛ ТУРСЫНОВНА

учитель английского языка

КГУ «Общеобразовательная школа имени Ю.Н.Павлова»

ОБУЧЕНИЕ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ НА ЗАНЯТИЯХ ПО АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

Одним из важных речевых навыков является говорение. Во многом это связано с необходимостью использовать иностранный язык для международного общения, развития бизнеса, туризма. В современной методике обучения иностранным языкам акцент делается на обучение диалогическому общению. Общение в большинстве своём или диалогично или монологично.

Для того, чтобы речь была речью, по сути, а не только по форме, надо помнить о том, что в основе порождения и стимулирования речи лежит мотив, то есть намерение говорящего участвовать в общении. Для того, чтобы появился такой мотив на занятии надо создать речевую ситуацию. Речевые ситуации могут быть реальными, условными или проблемными.

При овладении диалогической речью в рамках обозначенной тематики студенты учатся вести следующие виды диалогов, используя речевые клише:

- Диалог этикетного характера: приветствовать и отвечать на приветствие, используя соответствующее обращение; начинать, вести и заканчивать разговор по телефону, высказывать вежливую просьбу и реагировать на просьбу партнёра; делать комплименты и реагировать на комплименты); вежливо соглашаться или не соглашаться, используя краткий ответ; предупреждать об опасности, переспрашивать.
- Диалог-расспрос: сообщать информацию, отвечая на вопросы разных видов, и самостоятельно запрашивать информацию, выражая при этом своё мнение и переходя с позиции спрашивающего на позицию отвечающего и наоборот; брать/давать интервью.

- Диалог-обмен мнениями: выслушать сообщение/мнение партнёра, согласиться/не согласиться с ним, выразить свою точку зрения и обосновать её; выразить сомнение, одобрение / неодобрение.

Диалог имеет следующие характеристики: реактивность, ситуативность. Реактивность обуславливает объективные трудности овладения данной формой общения на иностранном языке для обучающегося. Реакция партнёра по общению может быть совершенно непредсказуема, например он может неожиданно перевести разговор в другое русло. По ходу общения приходится изменять логику разговора, подключать разнообразные приёмы для цели общения. Возникновение диалога связано с ситуацией. Речь не бывает вне ситуации. Ситуативность предполагает, что успешность диалогического общения на занятии во многом зависит от заданной ситуации и понимания обучающимися речевой задачи общения. При составлении диалогов студенты должны уметь:

- 1) задавать вопросы разных типов;
- 2) логично, последовательно отвечать на поставленные вопросы;
- 3) использовать различные реплики реагирования в процессе общения;
- 4) употреблять различные вводные структуры и клишированные выражения;
- 5) пользоваться различными способами реализации речевых функций, такими как выражения согласия или несогласия, сомнения, удовлетворения, неудовлетворения, просьбы, вежливого отказа и т.д.

Диалогическое высказывание, создаваемое двумя студентами, может быть охарактеризовано как с качественной, так и с количественной стороны. Качественные особенности диалогического текста определяются предметом речи, содержанием, типом диалога, видом составляющих его диалогических единств, количественные – числом реплик и степенью их развёрнутости в составе диалогического единства, количеством диалогических единств в пределах диалогического текста. Как качественные, так и количественные характеристики диалога находятся в непосредственной зависимости от ситуации общения, поэтому, варьируя те или иные параметры ситуации, можно управлять речевыми действиями участников диалога. Характер языкового материала и диалогических единств зависят от многих ситуативных факторов, таких как:

- 1) наличие или отсутствие внутреннего контакта между собеседниками;
- 2) цели говорящих;
- 3) наличие равенства или неравенства говорящих по степени информированности, возрасту, общественному положению. От этого зависит вид диалога: диалог – допрос, беседа, внушение.

Процесс обучения иноязычному диалогическому общению предусматривает не только усвоение разнообразных диалогических единств, но и подготовку обучающихся к осознанию стратегий и тактик речевого поведения. Для того чтобы обучающиеся овладели сознательным использованием разнообразных стратегий и тактик инициирования диалога и реакций на реплики собеседника, которыми они практически владеют на родном языке, необходимо ставить перед ними коммуникативные задачи с варьированием компонента ситуации, влияющего на речевой выход, давать своего рода стратегические задания. При этом необходимо учитывать, что, обучая диалогу, вырабатывают стратегию и тактику взаимодействия, а не индивидуального речевого поведения. Для того чтобы активизировать его учебную деятельность, поставить его в равные с инициатором общения условия, его коммуникативные установки и конкретные задачи должны быть также чётко определены. Это могут быть установки на сотрудничество, кооперацию и активное сопротивление до конца или на определённом этапе, которое затем сменяется принятием позиции партнёра по общению. В ходе общения у адресата может возникнуть своя идея, влияющая на вывод решения, и он может перехватить инициативу, заставить адресата переменить свою позицию. В ходе обучения общению очень полезно проигрывать максимум возможных вариантов решения одной и той же задачи. Это обеспечит коммуникативную гибкость, подготовит к

реальному общению и в тоже время позволит варьировать ситуации, обеспечивающие разговор на одну и ту же тему для разных пар обучающихся.

Диалогическая форма речи типична для личностно-ориентированного общения и для общения в совместной деятельности, где она часто перерастает в полилогическую. Для того чтобы состоялся акт общения, между его участниками должен быть установлен контакт. К функции контакта очень близка, а иногда и совпадает с ней функция вежливости (коннотативная), суть которой состоит в ориентации на адресата.

Функция контактов и вежливости осуществляется в виде вступления в разговор (обращения, приветствия) и его завершения (прощание, пожелание). Но можно выделить и специальные ситуации контакта и вежливости, например ситуации предпраздничной или праздничной встречи, лежащие в основе всякого рода поздравлений и пожеланий, ситуации нарушения этикета или удобства партнёра, требующие представления, знакомства и т.п.

Наиболее типичным видом диалога в условиях естественного общения и в особенности в условиях учебного процесса является диалог, реализующий информативную функцию общения. Классифицируя диалоги информативного характера с учётом инициативности партнёров по общению, их влияния на протекание диалога, выделяют три типа диалога: собственно диалог, эфферентный диалог и афферентный диалог.

Первый вид диалога предполагает равноправие собеседников как коммуникантов, равную меру инициативности каждого из них. Это диалог встречно-направленного типа. Два следующих вида диалога характеризуются ведущей ролью одного из участников общения. Так называемый эфферентный диалог определяется как диалог центробежного типа с преимущественной выдачей информации. Это диалог, рассматриваемый с позиции интервьюируемого, анкетизируемого, расспрашиваемого партнёра общения. Диалог, рассматриваемый с позиции интервьюера, выступает как афферентный диалог, т.е. диалог центростремительного характера, направленный на получение информации. Все три типа диалога могут иметь место в практике обучения иноязычному общению, выполняя различные учебные задачи. Один из них учит коммуникативному взаимодействию, другой инициативной, третий реактивной речи. Эфферентный диалог, нацеленный на формирование умения по возможности полно и развёрнуто реагировать на побудительную реплику, готовит к монологизированному диалогу. Афферентный диалог призван формировать инициативную речь, направленную на получение информации, требующую умения задавать вопросы, понимать речь собеседника, подавать реплики, регулирующие речевые действия партнёра, заставляющие его делать свои сообщения более доступными для понимания слушающего, близкими к теме, соответствующими действительности. Анализ условий возникновения разных типов диалога приводит к выводу о том, что каждый тип обуславливается конкретной ситуацией устного речевого общения. Для первого типа характерно наличие своего обоюдо интересного запаса информации у каждого из собеседников, как это бывает при встрече друзей после определённого перерыва: после выходного дня, после каникул или после участия в различных мероприятиях – спортивных, зрелищных, после прочтения различных книг и т.п. Существенным фактором также является социальное равенство коммуникантов, обусловленное принадлежностью к одной и той же возрастной категории, социальному слою, выполнению ролей одинакового статуса, степени престижности и т.п., дающее право на равенство коммуникативных партий. Не последнюю роль играет и наличие установки на взаимный обмен информацией. Афферентный диалог предполагает наличие у одного из коммуникантов запаса информации, которой не располагает другой, или обязанности или права другого знакомиться с этой информацией, как например в ходе следствия, при сборе социологической информации, при подготовке материалов для прессы; или оценить уровень владения этой информацией, как это имеет место в учебном процессе. Соответственно, моделирование ситуаций, ориентированных на получение афферентного диалога, предполагает использование ролей родителей, журналистов, следователя, милиционера, учителя и т.п. в рамках учебного занятия, воспитательного момента в семье типа «Где ты был так долго?».

В методической литературе рекомендуется также использование ситуаций, предполагающих наличие третьего лица, не владеющего данным языком, которое направляет данный диалог. Спрашивающий участник диалога в этом случае выступает в роли переводчика. Эфферентный диалог возникает обычно в условиях таких ситуаций, когда, как и в первом случае, имеется разный уровень информированности, но налицо готовность носителя информации поделиться ею, отсюда развёрнутость его высказываний как после увлекательной поездки, чтения замечательной книги, просмотра фильма или спектакля, встречи с интересным человеком. Характерной особенностью ситуаций, лежащих в основе диалогического общения, является их динамичность. С каждой новой репликой ситуация приобретает новый оттенок снимается или, наоборот, возникает проблема, повод для разногласия, уменьшается информативный перепад и т.п. Этим, в частности, они отличаются от более статичных ситуаций, в рамках которых возникает сообщение монологического характера.

Главной особенностью диалогической речи является её эвристичность, т.е. незапланированность, нестандартность, непредсказуемость, творческое начало, вероятный характер. Поэтому все, что делается на диалогическом уроке, должно развивать способность общающихся к эвристичности, незаученности высказываний, к умению осуществлять стратегию и тактику своего речевого поведения. При обучении общению существенную помощь могут оказать так называемые функциональные опоры. Они представляют собой названия речевых задач, расположенных в необходимой для высказываний последовательности.

Оптимальное сочетание повторяемости и вариативности языкового материала – важнейшее условие обучения диалогической речи. Любой из говорящих на иностранном языке периодически прибегает к устойчивым словосочетаниям для выражения различных оттенков мысли. Таковы, к примеру, словосочетания, указывающие на нашу уверенность или неуверенность: I'm absolutely sure she won't do it. Of course he'll manage. He will certainly win. If I'm not mistaken. If I remember rightly. As far as I know.

Используя заученные слова клише легко составить любой вид диалога. Диалог невозможно построить без встречных вопросов. Сочетание вариативности и повторяемости при построении диалогов позволяет добиться прочности и разнообразия языкового материала, используемого в диалогической речи.

Учитывая всё вышесказанное можно сделать вывод, что обучать говорению, не обучая общению, не создавая на занятиях условий речевого общения нельзя. На занятиях английского языка нужно обучать учащихся говорить и мыслить. Эти два процесса неотделимы друг от друга.

Литература:

1. Вайсбруд М.Л. Использование учебно-речевых ситуаций при обучении устной речи на иностранном языке / Издательство Титул, 2001 С.81
2. Соловова Е.Н. Методика обучения иностранным языкам / Издательство Астрель Москва, 2008 С.177-178
3. Перкас С.В. Повторяемость и вариативность в процессе обучения диалогической речи // Иностранные языки в школе №3 1997, С.21

АБЕУОВА ЛАУРА ДЫНЫМХАНОВНА

Қарағанды қаласы, «Жақып Ақбаев атындағы жалпы білім беретін мектебі» КММ

БАСТАУЫШТА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРАТЫН ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Қазір әлемде білім беру жүйелерінің келешек ұрпаққа қандай білім беретіні жөнінде мәселе қайта қаралуда. Елімізде жаһандық мәселелергі жауап бере алатындай жұмыстар

жүргізілуде. Жаңартылған оқу бағдарламасы мен бағалау жүйесін енгізу аталған міндеттерді шешуді міндеттейді. Бұл бағдарламалар оқушылардың оқылым, жазылым, тыңдалым, айтылым дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі.

Жаңартылған оқу бағдарламасы оқушылардың бойына мынадай құндылықтар мен дағдыларды қалыптастыруды мақсат етеді. Құндылықтар, шығармашылық және сыни тұрғыдан ойлау, қарым-қатынас жасау қабілеті, өзгелердің мәдениетіне құрметпен қарау, денсаулық, айналасына құрметпен қарау, өмір бойы оқуға дайындалу.

Дағдылар, сыни тұрғыдан ойлау, білімді шығармашылық тұрғыда қолдана білу қабілеті, мәселелерді шешу қабілеті, ғылыми-зерттеу дағдылары, қарым-қатынас, тілдік дағдылар, жеке және топпен жұмыс істей алу қабілеті, АКТ саласындағы дағдылар. Блум таксономиясы бойынша оқу мақсаттарының иерархиясы қарастырылған. Білім беру деңгейлері және тұтас оқыту курсы бойынша педагогикалық мақсаттардың пәнішілік байланыстарын барынша ескеруге мүмкіндік беру, бір білім саласы пәндері арасында, сондай-ақ пәнаралық байланысты жүзеге асыру барысында «ортақ тақырыптардың» болуы көзделген. түрінде технологияландыру – бүгінгі күннің талабы болып табылады. тәрбиелік және оқыту әсерлері мен өзіндік тәжірибесінің жиынтығы.

Ақыл-ойдың дамуынсыз дүниеге адамгершілікті көзқарас, саналы сезім, тәртіп және дұрыс мінез-құлық, еңбек, қоғам құбылысы, тіршілік ету ортасы мәселелерін шешу мүмкін емес. Оқушылардың шығармашылығын, ақыл-ойын, танымдық белсенділігін арттыруда шығармашылық сабақтарды өткізудің, оқушының өз бетімен ізденіп, шығармашылық ой-өрісін арттыруда алатын маңызы ерекше. Қазіргі кезде біздің Республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, білім беру кеңістігіне еруге бағыт алуда. Бұл педагогика теориясы мен оқу -тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр: білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, басқаша қарым-қатынас, өзгеше менталитет пайда болуда.

Оқытушы алғаш жаңа педагогикалық технологияларды оқып үйренеді, екіншіден, меңгереді, үшіншіден, оны тәжірибеде қолданып, төртіншіден, дамытып, нәтижесін байқайды. Джон Биггс және Кевин Колливтің білім беру нәтижелері, Таксономиясы, Колб моделі – ақыл-ой әрекетін сатылы қалыптастыру, Кен Робинсонның «Парадигмалар алмасуы». Оқытуда эмприкалық үлгілердің бірі – Колб циклы кейінгі кездері кеңінен таралуда. Колб циклы – бұл ақыл-ой әрекеттерін кезең-кезеңімен қалыптастыруға негізделген оқытып, үйретудің бір үлгісі. Оны 1984-жылы ойлап тапқан ересек адамдарды оқыту психологиясы бойынша маман, профессор Дэвид Колб және оның Case Western Reserve University-дағы әріптестері . Олардың ойынша, оқыту үрдісі спиральды циклды (тұйықталған цикл емес) елестетеді. Мұнда жеке тәжірибе, сосын оны ой елегінен өткізіп, саралау, ең соңында іс-әрекет циклы орын алуы тиіс.

Зерттеушілер адамдардың білімді төрт әдістің бірімен алатындығын анықтаған атап айтқанда: тәжірибе арқылы, бақылау және рефлексия арқылы, абстрактілі тұжырымдама жасау, белсенді түрде тәжірибе жасау. Мамандар құрастырған сұрақтар арқылы адамдардың қандай стильде оқытуды өзіне жақын тұтатынын анықтаған. Осындай мінез-құлық сәйкес адамдарды топтастыру қажеттіген жақтаушылар П. Хоней мен А.Мемфордт. Д. Колб циклінің мақсаты проблемалық жағдаят туғызу арқылы адамдарды білім алуға құштарландырып, жаңа деңгейге көтере беру болса, П. Хоней мен А.Мемфордтың мақсаты оқытудың адамның мінез-құлық, ойлау, іс-әрекет типіне сәйкес білім алуын оңтайлы ұйымдастыру. Соңғылардың айтуынша, оқыту «орындау» және «ойлану» деп аталатын қайталанатын кезеңдерден тұрады. Бұл бір нәрсені жай оқып ғана, не болмаса оқымай тікелей тәжірибеге сүйеніп ғана үйрену тиімсіз екендігін көрсетеді. Сондықтан да, Колб циклын пайдалана отырып, адамдар П.Хоней мен А.Мемфорд анықтаған іс-әрекет стилдерін пайдалана отырып, анықталған адамдар типін барлық циклдан өткізе білу оңды нәтижеге жеткізеді деген қорытындыға келуде.

Д. Колб үлгісінің негізгі төрт кезеңі мынадай: 1) Тікелей, нақты тәжірибе (concrete experience) – кез келген адам ол оқиын деп жатқан аумақта белгілі бір тәжірибеге ие болуы

керек. 2) Бақылау және рефлексия немесе ойша бақылау (observation and reflection) – бұл кезеңде адам өз тәжірибесі мен білімін ой елегінен өткізіп, талдау жасауы тиіс. 3) Абстрактілі тұжырымдар мен үлгілердің қалыптасуы немесе абстрактілі тұжырымдамалау (forming abstract concepts) — бұл кезеңде алынған ақпарат пен тәжірибені сипаттайтын қандай да бір үлгінің қалыптасуы, құрылуы жүзеге асады. Идеялар генерацияланып, өзара байланыстары анықталады, барлығының қалай жұмыс істеп, қалай құрылғандығына қатысты жаңа ақпарат қосылады.

1. Белсенді түрде эксперимент жасау (testing in new situations) — бұл соңғы кезеңде қалыптастырылған үлгінің, тұжырымның қолданбалылығын тәжірибеден сынақтан өткізу арқылы тексеру жүзеге асырылады. Әрі қарай цикл аяқталып, тұйықталады немесе спираль ретінде қайтадан жалғаса бермекші. Д.Колб оқытудың 4 негізгі түрін бөліп көрсетеді: Аккомодаторлар (Бейімделу). Олар қиын жағдайларға тез бейімделгіш, басқаларға қарағанда тәуекелшіл. Мәселелерді ішкі сеніміне сүйеніп шешкенді жөн көреді. Теориялар (жоспар) мен фактілер қайшылығында көбінесе фактілерді таңдайды. Өздігінен сынамалар өткізіп, жаңа дағдыларды ала алады. Оларды «осыны істесем не болады?» деген сұрақ мазалайды? Сабакқа белсенді қатыса отырып, «Былай болса ше? Неге олай емес?» деген сұрақтарды қоюға бейім.

2. Дивергаторлар (Шеттеу, қағажу). Олар бейнелік, шығармашылық ойға бейім. Нақты жағдайды әртүрлі көзқарастар тұрғысында қарастыра алады. Идеялар генерациясы кезінде өзін басқаларға қарағанда жақсы көрсетеді. Дәйекті, жүйелі, ақпаратқа сүйенгенді жақсы көреді. Креативті, эмоционалды адамдарға мүдделі. Оқытуға жоғары талаптар қояды. Неге? - деген сұрақтар қояды.

3. Ассимиляторлар. Олар басқаларға қарағанда теориялық үлгілерді жақсы құрады. Жүйелі дәлелді ақпаратты маманның пікірін мақұлдайды. Адамдарға мүдделілігі аз. Қолданбалыдан көрі, фундаментальды ғылымдарға басымдық береді. Бұл нені білдіреді? - деген сұрақты қоюға бейім.

4. Конвергаторлар. Олар басқаларға қарағанда идеяларды тәжірибе жүзінде іске асыра алады. Жалғыз дұрыс жауабы бар жағдайларда сәттілікке жеткіш. Адамдардан көрі, заттармен істес болғанды жөн көреді. Әдетте тар, техникалық мүдделерге ие болып, физикалық ғылымдарға маманданады. Оларды оқытуда, мүмкіндігінше, диалогқа құрылуы қажет. «Қалай?» деген сұрақ қоюға бейім. Бұл жеке оқыту стилдерін білу адамның күшті жақтарын ашып, әлсіз жақтарын толықтыруға, мансапкерлікке септігін тигізеді.

Соңғы жылдары ғылымда «қатынас» ұғымы мен қатар «коммуникация» ұғымы қолданылады. Адам өзінің іс - әрекетінде және күнделікті тұрмысында әр уақытта қарым – қатынаста болады. Бұл қарым – қатынас адамның сөйлеуді меңгеруінің арқасында іске асады. Тілдің көмегімен сөйлеу қарым-қатынасында әрбір адам білімнің көп бөлігін басқа адамдардан алады. Қарым – қатынастың құрылымы күрделі, оны шартты түрде үш топқа бөлуге болады: коммуникация, перцепция, интеракция.

Коммуникация дегеніміз – ара қатынас серіктестіктердің бір-бірімен ақпарат алмасуы, ілімді, идеяны, пікірді, сезімді беру мен қабылдау үрдісі. Перцепция дегеніміз – адамдардың бір-бірін тануы мен тәрбиелеу негізінде құрылатын белгілі тұлғааралық қатынас. Интеракция дегеніміз – тұлғааралық қимыл ұйымдастыру қатысушылардың өзара қозғалыс пен әрекет алмасуы. Қарым – қатынас арқылы адамдар әртүрлі идеялармен көңіл-күйлермен, сезімдермен, қызығушылықтармен алмасып тұрады. Осының барлығы ақпарат деуге қарауға болады. Коммуникация барысында қатысушылардың мақсаты тек ақпарат алмасу емес, сол ақпаратты қатынас серігінің мүмкіндігінше дұрыс түсінуі. Ақпаратты дұрыс қабылдауы неге байланысты? Негізгі себеп қарым – қатынас кезінде коммуникациялық кедергілірдің болуы немесе болмауына оған түсінпеушілік кедергісі, әлеуметтік мәдени айырмашылық кедергілері т.б. Колб циклымен оқыту кең тарауда. Колб циклы – бұл ақыл-ой әрекеттерін кезең-кезеңімен қалыптастыруға негізделген оқытып, үйретудің бір үлгісі. 984-жылы ойлап тапқан Д. Колб және оның әріптестері болды. Олар оқыту үрдісін спиральді циклды (тұйықталған цикл емес) деп елестетеді.

Миға шабуыл әдісінің мақсаты: Коммуникативті дағдыны дамыту. Өзекті мәселе төңірегінде білімдері туралы ой қалыптастыру. Ынтымақтастық – өзара әрекет арқылы келісімге қол жеткізуге бағытталған. Бірлескен жұмыс мәселелерді шешу, тапсырмаларды орындаудағы бірлескен әрекет олып табылады. ДЖИГСО тәсілінде тыңдаушыларға кіші топтарға берген тапсырманы талдауға, ойын білдіруге, сұрақ қоюға, тыңдауға мүмкіндігі болады. Қайта топтасу кезінде кіші топтағылар жаңа топқа топтасады. Жаңа топтасу кезінде санына қарай 5 топ болса, санына қарай: 1,2,3,4,5-ке дейін санау арқылы 5 топқа дейін, әр топтағы 5 бір топқа, бес екінші бес, үшінші бес, төртінші бес, бесінші бес топқа топтасады. 25 адам болған жағдайда бес топ жинақталады. Жаңа топқа келген басқа топ мүшелері бастапқы топтағы талқылланған сұрақтарды, қойылған сұрақтарды, қорытындыны ортаға салуға, қажет болса жауап беруге тырысады.

ДЖИГСО тәсілінің негізгі мақсаты – топтың барлық мүшелерін оқу әрекетіне араластыру, сыйластық қарым - қатынас орнату. «Карусель» тәсілінің мақсаты – бастапқы ойды толықтыру, тәжірибе алмасу. Әр топтың жұмысы сағат тілі бойынша, 5 топ болса, топ жұмысы 5 топ тыңдаушыларынан қолдаулар жазылғаннан кейін өз орынына оралады. Case-study тәсілі немесе нақты жағдай тәсілі (ағылшын тілінің аударғанда case -жәйт, жағдай) - белсенді түрде мәселелі – жағдайды саралау әдісі, нақты бір жағдайларды шешу арқылы білім алуға негізделген – жағдай (кейстерге шешім табу). Кейс-әдісінің негізгі міндеті - жүйелі түрде талдау жүргізу, мәселелер және қабылдауларды дәлелді шешу. Case-study әдісі шет елдерде экономика және бизнес ғылым салаларын оқыту барысында кеңінен қолданылады. Ең алғашқы рет бұл тәсіл оқыту үдерісінде 1870 жылы Гарвард университетнің заң мектебінде қолданылған. Ахуалды талдау әдісі. Мәтінді шешуді қажет ететін міндет ұсынылады. Кейсті жеке де, топпен де талқылауға болады. Жұмыс қорытындысын жазбаша да ауызша да ұсынуға болады. Соңғы кезде мультимедиялық нәтижелерін ұсыну кеңінен тарап барады.

Оқытудың интерактивті әдісінің бірі Эдвард-де Бононың «Ойлаудың алты қалпағы» әдісі. Ойлауды ұйымдастыруға көмектесетін өнімді тәсілдердің бірі. Бұл әдіс - параллельді ойлауды, білім алушыға дұрыс шешімді таңдау кезінде негізгі факторлармен күресуге мүмкіндік береді, білім алушының бұған дейінгі сол мәселе туралы ойының дұрыс немесе бұрыс екенін түсінуіне мүмкіндік береді, - жалған тұжырымдардан құтылуға жол береді. Ақ қалпақ ақпаратқа назар аудару үшін қолданылады. Бұл ой қалпында біз фактілерге ғана қызығушылық танытамыз. Біз білетініміз туралы сұрақ қоямыз, қандай ақпарат қажет және оны қалай алуға болады. XX ғасырдың аяқ кезіндегі педагогикалық ой-тұжырымдардағы гуманизм идеялары, еркін білім беру, оқушының жеке тұлғалық күшін дамыту үшін мектептің алдында оқытудың және тәрбиелеудің жаңа технологияларын қолдана отырып, жеке тұлғаның дамуына мектеп ортасында қолайлы жағдай жасау қажеттігі туындайды. Қара қалпақта ойлау бәрін қара көзбен көрсету үшін жасалған. Мұнда сіз барлық кемшіліктерді көруіңіз керек, мәселе сөздері мен фигуралары, әлсіз жақтарын іздеңіз және әр нәрседен емшілік таба алу. Қара қалпақ сізге сыни бағалауға мүмкіндік береді. Ол бізді қорқынышты және ойланбай шешім қабылдау әрекеттерінен қорғайды, ықтимал қауіп-қатерлерді көрсетеді.

Қызыл қалпақта пікірталасқа қатысушылар қаралып жатқан мәселе бойынша өздерінің сезімдерін және интуитивті болжамдарын білдіруге мүмкіндіктері бар, неге бұлай екенін түсіндірмей, кінәлі кім және не істеу керек. Сары қалпақ біз назарымызды қарастырылып отырған мәселенің артықшылықтар мен жетістіктеріне және жағымды жақтарына аударғанымызды талап етеді. Жасыл қалпақ - креативтілік, шығармашылық. Түрлі идеялар. Жаңа идеялар. Ұсыныстар. Мүмкін болатын шешімдер мен әрекеттер қандай? Қандай балама нұсқалар бар? Жасыл қалпақтың астында біз жаңа идеяларды шығарамыз, барлығын өзгертеміз, баламасын іздейміз, мүмкіндіктерді зерттейміз, жалпы шығармашылыққа жасыл түс береміз. Көк қалпақ басқа қалпақтардан, себебі ол тапсырманың мазмұнымен жұмыс істеуге арналмаған, бірақ процесті өзі басқару үшін. Атап

айтқанда, пікірталастың басында не істеу керектігін анықтау үшін және ең соңында қол жеткізілген нәтижелерді жинақтап, жаңа мақсаттарды анықтау үшін қолданылады.

Қазіргі уақытта Қазақстанда білім берудің өзіндік ұлттық үлгісі қалыптасты. Бұл процес білім парадигмасының өзгеруімен қатар жүреді. Жаңа білім парадигмасы бірінші орында баланың білім білігі мен дағдысын емес, оның тұлғасын білім алу арқылы дамуын қойып отыр. Қазіргі педагогиканың ерекшелігі – баланың тұлғалық дамуына бағытталған жаңа оқыту технологияларын шығаруға ұмтылу. Жаңа педагогикалық іздену және оларды қолдануға бағытталған жеке тұлғаның қалыптасу деңгейінің сапасына, үнемі өсіп отыруына сәйкес, педагогикалық құралдарды да тұрақты жаңарту қажет деп есептейді. Бүгіндері мұндай жаңарту педагогикалық ғылым мен мектеп тәжірибесінің үздіксіз сабақтастығы арқылы көрінуде. Қазіргі бастауыш мектептер жаңа өзгерістерді, әлемдік білім беру тәжірибелерін пайдалана отырып, баланың жеке дара күшінің дамуын қамтамасыз етеді.

Әдебиеттер:

1. Селевко Г. К. Авторские программы, педагогические технологии, инновационные школы. – Ярославль. 1997.

АБИШЕВА БИБИГУЛЬ КАЛИЕВНА

заместитель директора по учебной работе, КГУ «Общеобразовательная школа имени Жакына Акбаева», г.Караганда

ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ МОТИВАЦИОННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ В ШКОЛЕ

Мотивационная образовательная среда представляет собой систему интерактивного взаимодействия всех участников образовательного процесса, за счет которого происходит поддержание высокого уровня внутренней самомотивации. Для того чтобы развить самомотивацию, необходимо несколько составляющих: создание условий появления установки на качественную деятельность, формирования чувства ответственности перед самим собой, появление возможности видеть конечный результат в краткосрочной перспективе и понимание способов его достижения.

Исследованию образовательной среды школы посвящены работы Ю.Г. Абрамовой, В.Г. Бочаровой, Г.А. Ковалева, Л.А. Боденко, О.В. Гукаленко, Л.И. Туктаевой, И.В. Крапивиной, В.А. Ясвина. По мнению В.А. Ясвина, образовательная среда – это «система влияний и условий формирования личности по заданному образцу, а также возможностей для ее развития, содержащихся в социальном и пространственно-предметном окружении». В исследованиях Ю.Г. Абрамовой и Г.А. Ковалева в большей степени акцент делается на атмосферу школьного пространства, у Л.А. Боденко – на педагогические условия. В.А. Слостенин и Г.И. Чижакова считают, что образовательная среда «представляет совокупность существующих внешних условий, влияний, возможностей, способствующих воспитанию личности». Роль информации при этом имеет большое значение, поэтому некоторые ученые отождествляют понятие «образовательная среда» и «информационная образовательная среда».

Образовательный процесс поскольку многоаспектен нуждается в определении и фиксации результатов образования с применением специальных измерений, параметров, описаний, характеристик, инструментов. Результат оценки образовательной деятельности невозможно определить при этом однозначно: положительно или отрицательно. По мнению А.С. Асмолова обогащение информацией приводит к сдвигу ценностей, к «штампам», а «если не изменить подход к обучению и воспитанию, не создать условия для развития личности, не воспитывать у нее вкуса к свободе, не формировать потребность к жизненному росту, деградация общества неизбежна». А.С. Асмолов проводит параллель между образованием как трансляцией знания и образованием как мотивацией к действию.

Образование как мотив к действию, возможность и смысл, по А.С. Асмолову, приводит к противоположному результату. А именно, образование как мотив способствует мотивации стать первичной, отчего обучение – это уже не «натаскивание», а системное мышление, универсальность, развивающая самостоятельность.

А.С. Асмолов, опираясь на деятельностный подход Л.С. Выготского и А.Н. Леонтьева, говорит о необходимости развития образования с точки зрения области возможностей, где мотивация действия должна стать ключевой задачей образования. Следовательно, самостоятельность становится тем результатом, к которому непосредственно приводит мотивация.

Таким образом, самостоятельность учащегося, которая формируется в процессе самообразования, составляет основу внутреннего стимула обучения, характеризует укрепление готовности учащихся включаться в познавательную деятельность. При этом мотивация является движущей силой к возникновению возможностей, которые, в свою очередь, приводят к индивидуализации личности. Индивидуализация помогает метапредметному познанию, улучшению понимания. По А.С. Асмолову акцент уделяется на трех характеристиках, которые необходимы в образовательном процессе: мотивация, возможности, индивидуализация.

Так, например, нашей школе среди родителей учащихся был проведен опрос случайной выборки респондентов посредством размещения электронной формы анкеты на предмет их удовлетворенности качеством образования и характером, длительностью и качеством самостоятельной работы обучающихся. Основная масса респондентов (100 человек) являются родителями учащихся 1–4-х классов. Опрос показал, что 65% родителей считают, что школа не мотивирует ребенка к развитию. В ходе анкетирования были получены следующие результаты:

Таблица 1 – Мотивация учащихся к учению

Школа мотивирует учащихся	65%
Школа не мотивирует учащихся	35%

Таблица 2 - Оценка качества профессиональной подготовки педагогов

Вопрос	Уровень	Результат, %
Как оцениваете качество профессиональной подготовки педагогов	Высокий	13%
	Средний	80%
	Низкий	7%

Таблица 3- Влияние информационной среды на учащихся

Вопрос	Ответ	Результат, %
Каким образом влияет информационная среда на учащихся?	Нейтрально	20%
	Негативно	30%
	Положительно	50%

Таким образом, мы можем сделать вывод о необходимости формирования навыка самоорганизации у школьников. Школа, по данным опроса, не способствует мотивированию развития учащихся, и это отражается на отношении ребенка к учению. Это подтверждает преобладание в сфере интересов ребенка информационной среды, не повышающей мотивацию учиться. При этом имеется понимание со стороны родителей, что информационная среда оказывает влияние на ребенка, однако характер влияния оценивают по-разному: как нейтральный, положительный и негативный. Отсутствие мотивации, по мнению родителей, оказывает то положительное влияние информационной среды, которое может быть расценено как «удобное» для родителей, но не для ребенка. Нейтральное влияние в таком контексте может быть расценено как негативное. При этом поддержка

ребенка родителями в виде морального поощрения говорит о понимании роли мотивации в процессе учебной деятельности.

Литература:

1. Дюжева, О. А. Педагогические условия формирования учебной мотивации школьников. 2010.
23. Вартанова И.И. Проблема мотивации учебной деятельности. 2000.

АДИЛБАЕВА БАХЫТ ТОКЕНОВНА

Қарағанды қаласы, «Бауыржан Момышұлы атындағы ЖББМ» КММ

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН БЕЛСЕНДІ ОҚЫТУДЫҢ ӨЗІНДІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Бүкіл әлемде білім беру жүйелерінің келешек ұрпаққа қандай білім беретіні туралы мәселе қайта қаралуда. Осы мәселе аясында «Балалар ХХІ ғасырда табысты болу үшін нені үйренуі керек?» және «Оқытудың тиімді әдістері қандай?» деген сияқты негізгі сауалдар туындап отыр. Бұл сауалдар білім беру бағдарламасымен және білім беру бағдарламасын жүзеге асыруда қолданылатын педагогикалық тәсілдермен тығыз байланысты. Қазіргі білім жүйесінің ерекшелігі – тек біліммен қаруландырып қана қоймай, өздігінен білім алуды дамыта отырып, үздіксіз өз бетінше өрлеуіне қажеттілік тудыру. Білім беру саласында инновациялық үрдісті жүзеге асыру мұғалімдерден өз мінез – құлықтарын, ұстанымдарын, мүмкіндіктерін түрлендіруді талап етеді. Қазіргі кезде Қазақстанда жаһандық проблемаларға жауап бере алатындай деңгейде ұлттық мәтіндегі жұмыстар жүргізілуде.

Білім беру бағдарламасындағы ұлттық стандарттарға, бағалауға, оқулықтар мен оқыту әдістеріне қатысты білім беру саласындағы өзекті құндылықтар мен мақсаттар мектеп оқушыларының жалпы үлгерімін арттыруды, сондай-ақ инновация мен көшбасшылықты енгізу үшін талап етілетін дағдыларды дамытуды, мектеп мәтіні арқылы ұлттық сананы қалыптастырып, іске асыруды және ауқымды халықаралық тәжірибемен өзара әрекеттесуді көздейді. Жаңартылған білім беру бағдарламасы мен бағалау жүйесін енгізу аталған міндеттерді шешу үшін қабылданған шаралардың бірі болып табылады. Осы реформалау аясында бастауыш сыныптарға арналған білім беру бағдарламасы да өзіндік ерекшеліктер де бар. Бұл оқушылардың оқылым, жазылым, айтылым, проблемаларды шешу, ғылыми зерттеу жүргізу және анықтамалық материалдарды зерделеумен байланысты дағдыларын дамытуға көмектеседі. Оқушылар бастауыш сыныпта оқытылатын әр пәндік саланы түсінетіндігін көрсете отырып, алдағы уақытта осы білімдерін басқа жағдайларда қолдана білулері қажет.

Сондықтан оқушыларды өз білімдерін кез келген жағдайға қалай бейімдеу керектігін біліп, болашақта кездесуі мүмкін кез келген күрделі тапсырмаларды шешуге икемді болуға баулу маңызды болып табылады. Жаңаша білім беру жүйесінде белсенді оқытудың әдістері жеке тұлғаның қалыптасуында маңызы зор. Оқытудың белсенді әдістері – оқу материалын игеру үдерісінде оқушыларды белсенді ойлау және практикалық әрекетке итермелейтін әдістер. Белсенді оқыту мұғалімнің дайын білімдерді баяндауына, оларды есте сақтауы мен қайта жаңғыртуына емес, оқушылардың белсенді ойлау және практикалық әрекет үдерісінде өз бетінше білімдер мен біліктерді меңгеруіне бағытталған әдістер жүйесін пайдалануды білдіреді.

Белсенді оқыту әдістерінің ерекшеліктері олардың негізінде практикалық және ойлау әрекетіне ояту жатыр. Онсыз білімдерді игеруде алға жылжушылық болмайды. Оқытудың белсенді әдістерінің пайда болуы және дамуы оқытудың алдына оқушыларға білім ғана беріп қоймай, танымдық қызығушылықтар мен қабілеттердің, шығармашылық ойлаудың, өз бетінше ақыл-ой еңбегінің қалыптасуы мен дамуын қамтамасыз ету т.б. жаңа міндеттер қойылуымен байланысты. Мұғалім оқу үрдісінде белсенді оқу стратегияларын тиімді

қолдану оқушының кез-келген материалды жақсы меңгеруіне ықпал етеді. Қай сыныпта болмасын білімді меңгеру оқушының оқу мақсатын түсінуіне байланысты. Білім беру жүйесінің жанартылған бағдарламасына сәйкес күнделікті сабақ барысында оқу мақсатын түсінген оқушы тақырыпқа байланысты тапсырманы орындай алады. Бұл үшін жаңа тақырыппен жұмыста ең алдымен мұғалімнің дұрыс нұсқау беруі маңызды орын алады. Яғни оқушы ерекше назар аударатын мәселелерді назардан тыс қалдырмайды.

Белсенді оқыту мен оқу әдістерін таңдау, пайдалану және әзірлеу – оңай жұмыс емес, өйткені мұғалімдерде қандай да бір тәсілді қолданардың алдында көптеген сұрақтар туындайды, мысалы:

- Осы сабақ білім алушылардың жасына сәйкес келе ме?
- Сыныпта қандай балалар жиналған, мысалы, қабілеттерінің деңгейлері әртүрлі, саны, жынысы және т.б.
- Жекелеген оқушыларда жоспарлау барысында ескерілуі тиіс белгілі бір мұқтаждық, өзіндік мән-жайлар бар ма?

Мектепте қолданылатын неғұрлым тиімді белсенді оқыту әдістерге:

- Дәстүрлі сабақты дәстүрлі емес басталуы;
- Проблемалы сұрақтар қою және шешу, проблемалы жағдаяттар құру;
- Релаксацияны және қорытынды шығаруды ұйымдастыру;
- Оқу материалының тұсаукесері;
- Индуктивті және дедуктивті логикалық сызбаларды пайдалану;
- Интербелсенді оқыту формаларын немесе олардың элементтерін пайдалану.

Белсенді оқудың тиімділігі оқушы өзінің ой-пікірін еш бүкпесіз айтуға, сонымен қатар басқа адамның айтқан пікіріне құрметпен қарауды үйренеді. Бірлесіп оқу технологиясы оқушыларды тың идеяларды ұсынумен қатар олардың жаңа мүмкіндіктерді қолдануға бағыттап отырады. Белсенді оқудың тиімділігі білім алу үрдісінде оқушының жеке көзқарасы мен басқалардың пікірімен санаса білу мәдениеті қалыптасады. Оқушылардың бірлесіп жұмыс істеу барысындағы негізгі мақсаты – қиын тапсырмаларды орындауда, топтық жұмыстарда, ортақ тіл табысу кезінде, өзін-өзі басқара білуде қажет болатын дағдыларды қалыптастыру.

Тыңдалым – айтылым дағдысын қалыптастыруда белсенді оқудың тиімділігі адамның ойлау қабілетін дамытады. Өйткені, оқушы айтылғанды тыңдап, қабылдап және оны түсінуге үйренбейінше, басқа дағдыларды жеткілікті деңгейде меңгере алмайды. Белсенді оқыту мен оқудың белгілі бір әдісін пайдаланардың алдында мұғалімдер өздеріне әртүрлі сұрақтар қойып, өзінің үдерістегі рөлі мен іс-қимылын ұдайы ойластырып отыруы керек.

Белсенді оқу тәсілі жаңа білімді бұған дейінгі біліммен байланыстырады, қателіктер бізге өзімізді тексеріп, түсінігімізді жетілдіруге жол ашып, нәтижесінде терең білім мен көзқарасты өзгертеді. Белсенді оқуда өз тәжірибесінің негізінде үйреніп, оқушыларға эксперимент жасап, мәнін ұғынып, түсінік қалыптастыруға мүмкіндік береді. Бірлескен оқу тәсілі құрылымдалған топтық жұмыстан тұрады. Бұл әдісте тұлғааралық қарым- қатынас дағдылары жетіліп, ақпарат алу және жоғары деңгейлі ойлау дағдылары дамиды. Оқу пәндері арасында байланыс орнату білім беру бағдарламасының аясын кеңейтіп, теңестіреді, тереңірек білім алуға мүмкіндік береді, көптеген дағдыларды қалыптастырады, түсінік пен дағдыларды дамытуға көмектесе алады, оқудың анағұрлым саналы меңгерілуіне көмектеседі, оқуға деген уәжді арттыра алады. Оқушылардың қажеттілігін қанағаттандыру тәсілінде оқушылардың оқуға қолдау көрсету мақсатында тексеру және кері байланыс ұсынылады. Яғни, уәжді және өзін-өзі бағалау деңгейін арттыра отырып қай бағытта оқыту керектігін анықтауға көмектесеміз.

Сонымен бірге оқушылардың өз жұмысын жақсартуына мүмкіндік беріп, оқушылардың барынша тиімді оқу жолдарын түсінуіне көмектесеміз. Оқушылар өзара әңгімелесу арқылы тапсырмаларды талқылауы бір-біріне білім мен дағдыларды үйрете отырып, тақырыпты терең түсінуіне жол ашады. Оқушылардың өз үлгерімі туралы ойланып, әрі қарай не істеу керектігі туралы шешім қабылдауына мүмкіндік ала отырып, тапсырманы

күрделендіріп, оқушылардың оқуға деген уәжін арттырып отырады. Оқыту процесінде білім алушының қойылған оқыту мақсаттарын түсінгендігін растау ретінде басқа да оқу міндеттері қойылып және тиімді сыныптық пікірталас қалыптасқаны маңызды.

Мұғалімнің тұрақты түрде кері байланыс жасауы білім алушыларды алға қарай жылжуға, жақсы нәтижеге жетуге ынталандыратын болады. Оқушының білімге деген ынтасына мұғалім мен ата-ана, қоршаған орта әсер етеді. Мұғалім белсенді әрекет ете отырып, оқушылардың танымдық қабілетін дамытып, ғылым негіздерін игеруге, белгілі бір білімдердің, дағдылар мен іскерліктерін қалыптастырып, оқушының рухани, физикалық және еңбек қабілеттерін жетілдіріп, еңбек және кәсіби дағдыларын дамытуда аянбай еңбек ету қажет.

Әдебиеттер:

1. Тойлыбаев Б.А. «Бастауыш мектеп оқушыларына дене тәрбиесін беруде халықтық педагогика элементтерін пайдалану». Алматы, 1995.

АДИЛБАЕВА ЖУЛДЫЗ ТОКЕНОВНА

Қарағанды қаласы, «№ 8 жалпы білім беретін мектебі» КММ

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СӨЙЛЕУ МӘНЕРІН ДАМУДЫҢ НЕГІЗГІ ЖОЛДАРЫ

«Ана тілі» – бәріміздің анамыз, өйткені ол – ұлтымыздың анасы. Ана тілін қадірлеу – әр азаматтың перзенттік парызы. Ұлттық тілмен ұлттық сана қалыптасады. Ана тілін армансыз бойға сіңіруіміз керек, өйткені бабаларымыздың ғұмыр тәжірибесі, дүниетанымы, мінез-құлқы, өзіндікболмыс-бітімі осы тілде қаттаулы жатыр. Тілге деген көзқарас – шындап келгенде, елге деген көзқарас. Қазақ қазақпен қазақша сөйлессін. Ана тіліміз – бізді ғасырдан ғасырға, заманнан заманға аман жеткізген бірден-бір барымыз да, нарымыз да. Бізге Ана тілімізден асқан тарихи мұра жоқ» - деген болатын.

Ендеше, оны жан аямай қастерлеуден асқан биік парыз да жоқ. Әр елдегі қазақ әр елдің тілін мықтап игерсе, ол – білім. Бүгінгі таңда қазақ мектептерінің өзекті мәселелерінің бірі осы тіліміз болып отыр. Оқушылардың тіл мәдениетін көтеру, олардың сауатты жазып, өз ойын айқын жеткізе алатын үлкен азамат тәрбиелеу болып отыр. Бұл мәселе туралы көптеп айтылып та, жазылып та жатыр. Жас ұрпақты өзінің ана тілінде еркін, мүдірмей сөйлетіп үйрету, үшін оқыту әдістемесін жетілдіре түсуіміз керек – бұл бүгінгі күннің өзекті мәселелерінің бірі болып отыр. Бүгінгі таңда тілек – талап тұрғысынан білім мазмұнын жаңғырту, өмір қажеттілігіне орай дамыта оқыту, оқытудың жаңаша әдіс-тәсілдерін қолданып заман ағымына жауап беру мұғалімдерге көптеген жауапкершіліктерді жүктейді. Бастауыш сынып оқушылары үшін тіл – білім алудың көзі болып саналады. Сондықтан да ата-аналар мен мұғалімдер баланың тілін дамытуың маңызын түсінуі тиіс. Жас балалардың тілін дамытудың бір жолы ол - көрнекіліктер пен ойын. Ойын арқылы түрлі тілдік проблемалар туғызып, балалардың түрлі тақырыпта сөйлеуіне жағдай жасауға болады.

Ойын кезінде баланың сөйлеуге ынтасы артады, көңіл-күйі өседі, сөйлеуге белсенді қатысады. Ойын баланың сана-сезіміне де әсер етіп, тәрбиелік мақсатын да орындайды. Ойын кезінде балалар бір-бірімен тіл арқылы тығыз қарым- қатынасқа түседі. Ойынға байланысты кейбір сөздер бірнеше рет қайталанатын. Сондықтан ойынды белгілі сөздердің қайталануына орай ойын-жаттығу деп атау ғылымда да бар, біз де осы пікірге толықтай қосылып, ойын-жаттығу терминін қолдану дұрыс деп таптық.

Ойын-жаттығу мына талаптарға сәйкес болуы керек:

1. Ойын-жаттығу баланың жасына сай болуы керек.
2. Ойын-жаттығу негізінен сөйлесімдік шарты құрылуы керек. Яғни, ойынның негізі саналатын тілдік жағдай сөйлеу әрекетін туғызатын болуы керек.
3. Тілдік қатысымды жүзеге асыратын сөйлеу нәтижесіне ойнау нәтижесі қосылу керек.

4. Ойын-жаттығу ұжымдық болады, бала ойында өзі қалаған рөлді таңдай алуы керек.

5. Ойын-жаттығу баланың ауызша сөйлеу дағдысын, сөйлей білуін нақтылы сөйлеу әрекеттері арқылы жүзеге асу жағдайын белгілеу керек. Бұл әдісте білім мен ойын сабақта елеусіз байланысады да, ойында, сабақта бала өзін еркін ұстайды.

Оқыту әдістемесін зерттеген ғалымдар оқытуда қолданылатын көрнекіліктің мынадай түрін ұсынды, олар: демонстрация, иллюстрация. Оқытуды демонстрациялық негізде ұйымдастыру оқушылардың оқу материалын жеңіл әрі терең ұғынуына мүмкіндік туғызады, олардың ойлау әрекетін жандандырып, қосымша ақпараттар береді. Оқушылардың құбылысты және танымдық процесті, өздері белсенділік танытып оқып үйренсе, шын мәнінде бұл әдіс нәтижелі болмақ. Олар тарапынан мұндай қарым-қатынас оқыту процесінде проблемалық және ізденушілік жағдайға итермелейді.

Иллюстрация - демонстрация әдісімен тығыз байланыста болады. Бұл әдісті иллюстративті құралдарды (суреттер, сызбалар, портреттер, модельдер) көрсету қолданылады. Мысалы, қазақ тілі сабағында оқушыларға сурет көрсетіліп, оны сипаттау жұмысы немесе мәтін құрастыру, не болмаса екінші бір суретпен салыстыру жұмысын орындатуға болады. Көрнекіліктер ашық түсті, барлық оқушыларға жақсы көрінуі тиіс және ол оқушының жас ерекшелігіне сәйкес келуі ескеріледі. Сабақта қолданылатын түрлі көрнекіліктер оқушыларды әртүрлі ойлау әрекетіне бейімдейді. Түсіндірілген материалды саналы түрде меңгеруге ықпал жасайды. Бастауыш мектеп бағдарламасында балалардың жас ерекшелігіне байланысты тапсырмалар, жаттығу жұмыстары берілген. Сол сияқты тіл жұмыстары мәтіндерді оқу, оны мазмұндап айту, сұрақтаға жауап беру және шығарма, мазмұндама жазу арқылы жүзеге асырылады. Көптеген мұғалімдердің байқауы бойынша бастауыш сынып оқушыларының жаттығуларды түсінбеуі, олардың тілінің дамуының жетіспеушілігінің себебі болып отыр. Жаңа сөздермен жұмыс тіл дамыту барысында ерекше орын алады. Оқушы әр сабақ барысында белгілі бір мөлшерде жаңа сөздерді меңгеруі тиіс. Сөйтіп, оқушылардың сөздік қоры молаяды.

Сабақ барысында сөздерді жеке дара емес, белгілі бір жағдайға байланысты тақырып аясында қолдануға мүмкіндік жасалуы тиіс. Ахмет Байтұрсыновтың: «Тіл дамыту мәселесі тек қана грамматика заңдарын үйретіп, не болмаса, сөздерді балаға үйрету ғана емес, сөзді тіршілігінде пайдаланып көрсету барысында ғана шешуге болады», – деген тұжырымы бұған дәлел бола алады. Сөйлеу тілі мен сөздік қоры молаябастаған сайын бала айналадағы адамдармен, құрбылары мен белсенді түрде сөздік қарым-қатынас жасайды. Бала тілін дамытып қалыптастыруда өз ұлтымыздың ауызекі шығармашылығының тигізер ықпалы зор.

Халқымыздың ертегі, аңыз әңгімелері, мақал-мәтелдері, жұмбақ, жаңылтпаштары, ойнақы, жеңіл тілімен беріледі. Балаға жаңылтпаш үйретіп, оны айтқызу сөзді дұрыс сөйлеуге әдеттендіреді, кейбір тілі келмей, бұзып айтатын дыбыстарды анық айтуға жаттықтырады. Ал жұмбақ айтқызу баланы тапқырлыққа үйретіп, ойлау қабілеті мен тілін ұштайды. Мақал-мәтелдерді пайдаланудың әдіс-тәсілдері көп. Оларды сыныпта, сыныптан тыс оқуда белгілі бір тақырыпты оқытумен бірге сәйкестендіріп алған ыңғайлы. Сөйлеу тілін меңгерудің келесі жолы – кешенді оқыту. Ал оқушыларға арналған кешен: оқулық, фонограмма, күйтабақтар, ұнтаспалар, бейнетаспалар, дидактикалық үлестірмелік жаттығулар, сөздіктер т.б.

Қазақ тілі сабақтарында ұнтаспаны қосу немесе бейнетаспаны көрсету арқылы тақырыпқа шығуға болады. Тақырыпты тапқаннан кейін оқушылар алдарына мақсаттарды қояды. Сабақ барысында тақырып мазмұнына сай дидактикалық үлестірмелі жаттығуларды беруге болады. Мысалы, жұппен жұмыста өз көршіңмен бірлесіп диалог құру және оны сахналау. Бұл оқушылардың бір-бірімен қатынасын жақсартып, сахналауда тапқырлық пен ептеліктерін дамытады. Ал топтық жұмыста оқушыларға сурет бойынша ертегі құрастыру тапсырылғанда, олардың тек сөйлеу тілі ғана емес ойлау, қиялдау қабілеттері де дамиды. Топпен жұмыста тақырыпты меңгеру, бір-бірін тыңдау, ой бөлісу, қабылдау, қорытынды шығару қабілеттерін дамыту, достық, бірлік қасиеттерге баулу т.с.с сабақтың үш негізгі мақсаты орындалады.

Шығармашылық тапсырмада оларға эссе жазу, немесе тестер құру сияқты тапсырмалар беріледі, яғни бұл жерде олардың ойын жүйелеу, талдау және оны көркем сөйлеу арқылы жеткізу қабілеттері дамиды. Тақырыпты оқыту барысында түрлі әдістерді қолданудың тиімділігін озат мұғалімдердің іс- тәжірибесі көрсетіп отыр. Мәселен, үшінші сыныптың әдебиеттік оқу пәнінен сабақтың әдістерін қарастырып көрейік. Білім беру саласындағы түбегейлі өзгерістер елімізге қазақшаға жетік, сауатты, білікті мамандар қажет екендігін көрсетіп отыр. Сондықтан тіл үйретудің тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыруымыз керек.

Әдебиеттер:

1. Педагогикалық энциклопедия. -Алматы, 2009.
2. Сабыров Т. Болашақ мұғалімдердің дидактикалық дайындығын жетілдіру. Алматы 2003.

АКИШЕВА ГУЛЬМИРА СЕРИКОВНА ХАСЕНОВА РАУШАН БАЛТАБАЕВНА

*Қарағанды қаласы, «№25 жалпы білім беретін мектебі» КММ
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдері*

ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІН ОҚЫТУДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ТИІМДІ СТРАТЕГИЯЛАР

Республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алынуда. Әр оқушыға терең білім беру, сонымен қатар олардың ойлау қабілеттілігін арттыру мақсатын іске асыру үшін көптеген ғалымдар ұзақ уақыт талмай еңбек етуде. Қоғамымыздың қазіргі даму кезеңі орта, жоғары мектептегі білім беру жүйесінің алдына оқыту үрдісін технологияландыру мәселесін қойып отыр. Осыған орай оқу үрдісінде педагогикалық технологияны қолданудың белгілі тәжірибесі қалыптасқан. Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше, сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Ғылымға мықтап енген «педагогикалық технология» ұғымына әр түрлі түсініктемелер берілген. Түсіндірме сөздікте «Технология – бұл қандай да болсын істегі, шеберліктегі, өнердегі амалдардың жиынтығы» - деген анықтама беріледі. В.П. Беспалько: «Педагогикалық технология тәжірибеде жүзеге асырылатын белгілі бір педагогикалық жағдайға сай қолданылатын әдіс-тәсілдер, оның құрамды бөлігі ғана», - деп анықтама береді.

Бүгінгі таңда В.П.Беспальконың және басқа да көптеген ғалымдардың технологиялары кеңінен танымал. Қазақстанда педагогика ғылымының докторы, профессор Ж. Қараевтың деңгейлік оқыту жүйесі, филология ғылымының докторы Ә. Жүнісбектің, педагогика ғылымдарының докторы, профессор Т. Жұмажанованың және т.б. ғалымдардың оқыту технологиялары белсенді түрде қолданылуда. Бұл оқыту технологиясының бір ерекшелігі – оның білімді меңгеруге емес, тұлғаның танымдық қабілеттерін және танымдық процестерді: яғни, жадының алуан түрлерін (есту, көру, қимыл және т.б.), ойлауды, ынтаны, қабылдау қабілетін арнайы жасалған оқу және танымдық жағдайлар арқылы дамытуға, сондай-ақ тұлғаның қауіпсіздігін, өзін-өзі бекіту, қарым-қатынас, ойын, танымдық және шығармашылық қажеттіліктерін қанағаттандыруға; белсенді сөздік қорын (ауызша және жазба тілінде) дамытуға бағытталуда.

Оқушылардың оқу материалын қайта жаңғырту деңгейін, қарапайым білік пен дағдыларды және білімін іс жүзінде бірнеше рет қайта қолдануы сөйлесу бөлімі сабақтарында жүзеге асырылады. Тақырып мазмұнына (тұтас тақырып немесе тарау бойынша) «өсу» бағытымен – қарапайымнан күрделіге, репродуктивтік тапсырмалардан шығармашылық сипаттағы тапсырмаларға, зерттеушілік қызмет элементтеріне қарай бірнеше мәрте қайта оралып отыру әр тілді үйренушіге оқу материалымен жұмыс істей отырып, өз қабілеттерін, жадын, ынтасын, ойлауын, ауызша және жазбаша тілін дамытуға мүмкіндік береді.

Сөйлесу бөлімінде танымдық процесс топты 4-6 адамнан шағын топтарға бөлу арқылы негізінен оқушылардың өзара әрекет етуіне құрылған. Оқушылардың танымдық қызметі әрбір оқушының әр сабақта үш күрделілік деңгейде берілген оқу материалын тыңдау, жазу, көру және айту мүмкіндігі болатындай етіп құрылған. Оқытуды ойын түрінде ұйымдастыру және әр түрлі белсенді формаларды (топтық, топтық-жеке және жұппен жұмыс, пікірталастар) қолдану оқытудың міндетті шарты болып табылады.

Бұл технологияның негізгі шарты – оқушылардың кез келген ғылыми көздерді, оқулықтарды, оқу құралдарын пайдалану, сондай-ақ ұйымдастырушы, көмекші, кеңесші ретінде мұғалімнен жедел кеңес ала алатындығы. Сөйлесу бөлімі сабақтарының ережелері, құрылысы және жүру барысы алдын-ала таныстырылады. Егер оқушы қандай да бір себептермен оқу модулінің сөйлесу бөліміндегі сабақтарда болмаған болса, оған осы сабақтарда қолданылған барлық деңгейдегі тапсырмалар жеке беріледі. Оны оқушы сабақтан тыс уақытта орындауы тиіс. Тапсырмаларды орындаған соң оқушыға өзін-өзі тексеруі үшін жауап үлгілерін беруге немесе мұғалімнің өзіне, не болмаса осы топ оқушыларының біреуіне тексеруге болады. Тек содан кейін ғана оқу модулінің қорытынды бөлімінің тапсырмалары берілуге тиіс, ал ол тапсырмалардың орындалуын мұғалім өз бақылауына алуы қажет.

Оқу модулінің қорытынды бөлімі - бақылау, оқушылардың сөйлесу бөліміндегі танымдық қызметі барысында қалыптасқан білім, білік, дағдыларын бақылауға, тексеруге және бағалауға арналған бөлім. Егер сөйлесу бөлімінің барлық сабақтарында оқушылардың бір-біріне көмегі, бірін-бірі оқытуы, түрлі ғылыми көздерді пайдалануы құпталынып келсе, енді қорытынды бөлімде оқушы өзінің сөйлесу бөлімінде алған білімін, білігі мен дағдыларын ешкімнің көмегінсіз көрсетуі тиіс. Білімді бақылау формалары ретінде тестілік тапсырмалар, бақылау жұмыстары, сынақ, шығарма немесе диктант оқытылатын пәннің ерекшелігіне орай қолданылып, оқу модулінің осы қорытынды бөлімінде беріледі.

Сыни ойлау қабілеті дамыған, ұғынғанын тәжірибемен ұштастыра білетін белсенді тұлға қалыптастыру оқыту үрдісінде жүргізілетін барлық жұмыстың негізі болып табылады. Қазақ тілін оқытып үйрету барысында көзделетін басты мақсаттардың бірі – сыни тұрғыда ойлай білуге үйрету, нәтижелі білімге қол жеткізу. Оқушылардың сыни ойлау мүмкіндігінің жетілуімен бірге оқыту ісінде де өзгерістер жүреді. Сыни ойлауды дамытуға негізделген әдістер оқушының өз ойын жеткізуге мүмкіндік жасайтындай дәрежеде болуы керек.

Оқушылардың сыни ойлауын дамытуда сабақ үрдісін үш кезеңнен құруға болады:

- 1) ізденіс;
- 2) жаңа білімді игеру;
- 3) тәжірибелік дағды қалыптастыру;
- 4) алған білімін өмірде тиімді қолдану.

Бірінші кезеңде - белсенді оқу әрекеттеріне оқушылардың ынта-ықыласын туғызу, қызығушылығын ояту, өткен материалды қайталау; жаңа тақырып төңірегіндегі бастапқы білім деңгейлерін анықтап, өзара ұштастыру; белсенді ойлау әрекетін ұйымдастырып, жаңа білім өнінде болжау жасау.

Екінші кезеңде – тілдік тақырыптың өзіндік белгілері мен ерекшеліктерін талдау арқылы көп деңгейлі ойлауға қол жеткізу; салыстыру, зерттеу, бақылау арқылы гипотезаны дәлелдеу; ой түйін жасап, белгісіз сұрақтарға жауап табу, анықтаманы айқындау;

Үшінші кезеңде жаңа білімді қолдану, өнімді ойлау әрекеттеріне, нәтижеге қол жеткізу; тілдік тапсырмалар, жаттығулар, өзіндік жұмыстар орындау арқылы ой алмасу, ой түйістіру; танылған жаңа түсінік, ой-толғауларының нәтижесін байқау мақсаттары белгіленеді. Мысалы: сан есімді оқыту үрдісінде жоғарыда аталған әдісті қолдана отырып, оқушылардың сыни ойлауын дамыту барысында, сабақты төмендегі тәртіппен өткізуге болады.

Сабақты ұйымдастыру барысында топ оқушылары «Санамақ» ретімен төрт топқа бөлінеді, топтарға «Бірліктер», «Ондықтар», «Жүздіктер», «Мыңдықтар» деп ат қойылады.

Бірінші – ізденіс кезеңінде үйге берілген тапсырманы тексеру мақсатында 4 топқа да материалдар таратылады, тақырыпқа байланысты әр топқа мәтіндер беріледі: «Бірлік»

тобына - «Тайқазан», «Ондық» тобына – «Жақсы мен жаман», «Жүздіктер» тобына – «Ақсүйек», «Мындықтар» тобына «Екі соқа» мәтіні. Ұсынылған мәтіндер бойынша келесі тапсырмалар орындалады:

1. Берілген мәтіндегі сан есімдерді тауып, оларды өздері тіркескен сөздерімен көшіріп жазып, тапқан сан есімдерді құрамына қарай талдаңыздар.
2. Мәтіннен сан есімдерді тауып, олардың қалай жасалғандығына көңіл бөліңіз, сан есімге фонетикалық талдау жасаңыз.
3. Мәтіндегі сан есімдердің мағынасын түсіндіріңіздер.
4. Мәтін бойынша өз ойларыңызды қысқаша баяндаңыздар, сан есімдерді тауып, жасалу жолына қарай талдаңыздар.

Тапсырмалар орындалған соң, оқушылар жалпы есеп, сан, рет, реті, реттік сөздерінің мәні айтқызылады. Әр топ өз ойын қорытады және қорғайды. Оқушылар өз болжамдарын айтып, пікір алысады.

Екінші – жаңа білімді игеру кезеңінде оқушыларға төмендегі кесте ұсынылады. Ішіне Сыртына. Келтірілген мысалдардан есептік сан есімнің басқа сан есімнің түрлерін жасауға ұйтқы екендігін өздері дәлелдейді.

Үшінші – тәжірибелік дағды қалыптастыру кезеңінде оқушылар ауызша және жазбаша тапсырмаларды орындайды.

Сабак қорытындыланып, белсенділік танытып, жақсы қатысқан оқушылар балдық жүйемен бағаланады. Үйге «Менің ғұмырнамам» тақырыбына есептік, реттік сан есімдерді қатыстырып, шағын өмірбаян жазып келу тапсырылады. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллетуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына игі әсерін тигізеді, сондай-ақ тілді оқыту үрдісінде оқушылардың білім қорын молайтуға, белсенділіктерін арттыруға, шығармашылық қабілеттерін жетілдіруге көмектеседі. Оқушылар өз тәжірибелерін бір-бірімен, мұғаліммен қарым-қатынас жасау арқылы толықтырады. Халқымыздың рухани көсемі Ахмет Байтұрсынұлы «Мұғалім әдісті көп білуге тырысу керек, оларды өзіне сүйеніш, қолғабыс нәрсе есебінде қолдану керек», - дегені әр мұғалімнің жадында болуға тиіс.

Әдебиеттер:

1. Беспалько В.П. Слагаемое педагогической технологии. - М.: «Педагогика», 1989.
2. Выготский Л. Образование. – Москва, 2000.
3. Жанпейісова М.М. Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде. Алматы, 2002.

АҚЫЛТАЕВА МАЙРА АМАНГЕЛЬДИЕВНА

Қарағанды қаласы, «Жақып Ақбаев атындағы жалпы білім беретін мектебі» КММ

БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ҚОЛДАНЫЛАТЫН ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Қазіргі уақытта педагогикалық технология ұғымы педагогикалық лексикаға мықтап енген. Технология-бұл кез-келген бизнесте, шеберлікте, өнерде қолданылатын әдістердің жиынтығы. "Педагогикалық технология" ұғымының көптеген анықтамалары бар. Соның ішінде негізгілері: бұл мұғалімнің іс-әрекетінің құрылысы, онда оған кіретін барлық әрекеттер белгілі бір дәйектілік пен тұтастықта ұсынылған, ал орындау қажетті нәтижеге жетуді көздейді және болжамды сипатқа ие. Бүгінгі таңда жүзден астам білім беру технологиялары бар. Жаңа психологиялық-педагогикалық технологиялардың пайда болуының негізгі себептерінің арасында мыналарды бөлуге болады:

- білім алушылардың психофизиологиялық және жеке ерекшеліктерін тереңірек есепке алу және пайдалану қажеттілігі;

- тиімділігі төмен ауызша сөзді ауыстырудың шұғыл қажеттілігін түсіну
- жүйелі-әрекеттік тәсілмен білім берудің (ауызша) тәсілі;
- кепілдендірілген оқу нәтижелерін қамтамасыз ететін оқу процесін, мұғалім мен оқушы арасындағы өзара әрекеттестіктің ұйымдастырушылық формаларын жобалау мүмкіндігі.

Неліктен соңғы жылдардағы жаңалықтар күтілген нәтиже бермеді? Бұл құбылыстың себептері көп. Олардың бірі таза педагогикалық-мұғалімнің инновациялық біліктілігінің төмендігі, атап айтқанда дұрыс кітап пен технологияны таңдай алмау, енгізу экспериментін жүргізу, өзгерістерді диагностикалау. Кейбір мұғалімдер инновацияға әдістемелік тұрғыдан дайын емес, басқалары психологиялық, басқалары технологиялық тұрғыдан дайын емес. Мектеп бағдарламаларға, оқулықтарға және оқу құралдарына енгізілген ғылыми шындықтарды игеруге бағытталған және солай болып қала берді. Барлығы мұғалімнің билігінің үстемдігімен расталады. Оқушы оқу процесінің маңызды субъектісі болып қала берді. Соңғы жылдары мұғалімдер жаңа технологияларға бет бұра бастады, жеке тұлғаға бағытталған, адамгершілік-жеке және басқа да әлеуметтік бағыттарға. Бірақ ең маңызды мәселе-таным процесінің өзі өзінің маңыздылығын жоғалтуда. Мектепке барғысы келмейтін мектеп жасынадағы балалар саны артып келеді. Оқытудың оң мотивациясы төмендеп, балаларда қызығушылық, таңдану, қалау белгілері жоқ.

Бір ғана технология әр түрлі мұғалімдермен іске асуы мүмкін, бірақ оны іске асыру ерекшеліктерінде олардың осы педагогикалық шеберлігі және кәсіби іскерлігі көрінеді. Кейде “Шебер” мұғалім өз жұмысында бірнеше технологияның элементтерін қолданады, өзіндік әдістерді қолданады, бұл жағдайда осы мұғалімнің "авторлық" технологиясы туралы айту керек. Технология жасау шығармашылықсыз мүмкін емес. Педагогикалық технологияны өте жақсы меңгеру дегеніміз өзі – шеберлік. Технологиялық деңгейде жұмыс істеуді үйренген мұғалім үшін оның дамып келе жатқан жағдайындағы танымдық процесс әрқашан басты бағдар болады.

Оқу процесінде репродуктивті іс-әрекеттің үлесін азайту (жадта қалғандарды көбейту) арқылы баланың жеке дамуын қамтамасыз ететін заманауи білім беру технологияларын қолдану білім сапасын арттырудың, оқушылардың жүктемесін төмендетудің және оқу уақытын тиімді пайдаланудың негізгі шарты ретінде қарастырылып жатыр. Қазіргі білім беру технологияларының қатарына мыналарды жатқызуға болады:

- дамытушылық оқыту;
- проблемалық оқыту;
- көпдеңгейлі оқыту;
- ұжымдық оқыту жүйесі;
- өнертапқыштық міндеттерді зерттеу технологиясы ;
- оқытудағы зерттеу әдістері;
- жобалық оқыту әдістері;
- оқытуда ойын әдістерін қолдану технологиясы: рөлдік, іскерлік және оқыту ойындарының басқа түрлері;
- ынтымақтастықта оқыту (командалық, топтық жұмыс);
- ақпараттық-коммуникациялық технологиялар;
- Денсаулық сақтау технологиялары және т. б.

Әрбір мұғалімнің алдына қазіргі кезде қойылатын талап өте үлкен болып отыр. Мұғалім өзінің инновациялық іс -әрекетін қалыптастыруы, оны меңгеріп, сол жаңа педагогикалық технологияларды оқу-тәрбие үрдісінде жүйелі қолдануы арқылы оқушылардың білім деңгейін арттыруы қажет. Сонда ғана жаңа педагогикалық технологияларды меңгерген, өз практикасында қолданған әрбір мұғалім өз сабағын нәтижелі даму жағынан көре алады.

Педагогикалық технология жайлы П.Я. Гальперин, В.В. Давыдов, В.М. Кларин, Ж.А. Қараев, Т.Т. Галиев т.б. ғылымдардың еңбектерінде оқыту технологиясын техникалық құралдардың көмегімен оқыту деген ұғынудан бастап педагогикалық технологияны ғылыми тұрғыдан ұғынуға дейін түрліше ойлар айтылған. Педагогикалық технологиялардың тарихын,

оның пайда болуын және құрылымдық ерекшеліктерін қарастыру педагогикалық құрылымды түсінуге мүмкіндік береді. Ғалымдардың тарихи-педагогикалық зерттеулерін талдау педагогикалық технологияның дамуына себептігін тигізеді анық.

Қазіргі уақытта адамзаттың дамуы білім деңгейіне байланысты, қоғамның дәйекті даму режиміне көшу екі-үш ұрпақты алға тарта отырып, жаңа білім беру технологияларын енгізуді қажет ететінін түсіну өте маңызды. Өмір салтын баяу өзгертетін және дамытатын білім беру жүйелері қоғамның дамуына кедергі болады. Жаңартылған білім беру жүйесінің алдында тұрған қазіргі заманғы психологиялық-педагогикалық міндеттерді шешу үшін оқу мақсаттарының басымдықтарын түбегейлі өзгерту қажет, білім алушы тұлғасының қалыптасуын, оның жеке қабілеттерін ашуды, ақыл-ой мен шығармашылық белсенділікті дамытуды қамтамасыз ететін Даму функциясын бірінші орынға қою керек, бұл олардың психологиялық дайындығының маңызды шарты болып табылады. Осы қызметті дамыту арқылы жеке тұлғаның маңызды қасиеттері қалыптасады: жұмысқа деген жауапкершілік, оны ұйымдастыру, сыни тұрғыдан түсіну және бағалау мүмкіндігі. Қазіргі уақытта педагогикалық технологиялар психодидактика, психология, кибернетика, Менеджмент және менеджмент теорияларына негізделеді және алдын-ала жасалған педагогикалық процестің тәжірибесінде жүйелі және дәйекті көрініс ретінде түсіндіріледі. Педагогикалық іс-әрекеттердің, операциялардың, коммуникациялардың технологиялық тізбегі нақты күтілетін нәтиже түрінде болатын мақсатты қондырғыларға сәйкес қатаң түрде құрылады. Алайда, кез - келген білім беру технологиясы жетістікке кепілдік бермейді. Ең бастысы-тиімді білім беру технологиялары мен мұғалім тұлғасының үйлесімі.

Сонымен, оқыту технологиясы сабақ беру әдістемесімен салыстырғанда, оқушылардың өздерінің іс-әрекетін ұйымдастыру тәсілдері және мазмұнын өндіруді көрсетеді. Олар диагностикалық білім маңыздылығын және оқыту процесінің қасиеттерінің жалпы оқушылардың тұлғасын дамытуға бағытталған объективті бақылауын қажет етеді. Педагогикалық технологиялар білім мазмұнын саралауды, жеке бағдарлауды, оның белсенділік сипатын, оқу, танымдық, коммуникативті, практикалық, шығармашылық іс – әрекет тәсілдерін қалыптастыруға, оқушылардың осы іс-әрекеттің тәжірибесін алуға бағытталуын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді, негізгі құзіреттіліктерді қалыптастырады оқушылардың алған білімдерін, дағдыларын өмірде қолдануға мүмкіндік береді.

Оқу процесінде жеке тұлғаның білікті маман иесі етуге бағытталған білім беру тәсілдерін озық тәжірибемен біріктіру, кәсіби жұмысшы мамандар даярлау бүгінгі күннің маңызды жайттарының бірі болып саналады. Сондықтан да кәсіптік білім беру саласында студенттерді кәсіби мамандыққа үйрету және тәрбиелеуде өндірістік оқыту шеберлері педагог болып саналады. Білім беру процесін жетілдіру, оқушылардың қазіргі кезеңдегі технологиялық процестерді игеруі үшін өндірістік оқытуда көптеген инновациялық әдістерді тиімді қолдана отырып, мамандығын өте жақсы меңгерген, білімін әрі қарай жетіл әбден болады деп есептеймін.

Әдебиеттер:

1. Бабаев С., Қазиева К. Педагогикалық инновациялар мен педагогикалық озат технологиялар — талапшаң мұғалім еншісі. 2018 ж.

АХМЕТБЕКОВА НАЗЫМ ДЮСЕНОВНА

Қарағанды қаласы, «С.Саттаров атындағы мектеп-лицей» КММ

ДҮНИЕТАНУ ПӘНІН ПӘНАРАЛЫҚ БАЙЛАНЫСТЫ ОҚИТУ ЖОЛДАРЫ

Егеменді еліміздің өсіп келе жатқан ұрпағын ойлы да іскер, өзіне - өзі сенімді, интеллектуалдық деңгейі биік азамат етіп тәрбиелеуде мектептің алатын орны ерекше. Бастауыш саты – білім, дағды, іскерліктің қалыптасуының бастамасы болып табылады. Бастауыш сынып мұғалімдерінің міндеті – жеке тұлғаны дамытып, білімге деген сенімін

нығайту, оқуға қызығушылығын оятып, ынтасын арттыру. Қазіргі заманғы ғылыми - техникалық үрдістің қарқыны білім беру жүйесінің алдына үлкен мақсаттар мен жаңа міндеттер жүктейді. Жас ұрпақты жан - жақты жетілген, ақыл - парасатты, ой - өрісі биік, бәсекеге қабілетті азамат етіп тәрбиелеу – қоғамымыздың ең өзекті мәселесі. Бұл әр мұғалімнің шығармашылық ізденісін қажет етеді.

Білім негізі бастауыштан басталатыны белгілі. Бастауыш сынып оқушысы не нәрсені болса да білуге құмар, қолымен ұстап, көзбен көргенді ұнатады. Зейіндері тұрақсыз болғандықтан бір сарынды оқудан тез жалығады. Сондықтан оқу мазмұны мен тәрбие әдістерін жаңарту бағытында оқушыларға сапалы білім мен саналы тәрбие беру «Дүниетану» пәні оқушыларға қоршаған ортаны, түрлі қоғамдық және табиғи үдерістер мен құбылыстарды толық, өзара байланыста танып-білуге мүмкіндік береді. Олардың қызығушылығын оятып: Біз кімбіз? Қайдан келдік? Қайда тұрып жатырмыз? Бізді не қоршап жатыр? Біздің өткеніміз бен келешегіміз қандай? - деген сұрақтар аясында ойлануына мүмкіндік береді.

«Дүниетану» пәні тарих, география және қоғамтану ғылымдары бойынша оқушылардың алғашқы білімдері мен түсініктерін қалыптастыруға ықпал ететін ойлау дағдыларын дамытады. «Дүниетану» пәнінің құрылымы аталған ғылымдардың мазмұнын кіріктіру және оқу материалдары мен оқу мақсаттарын анықтауда «спираль» принципін ұстану негізінде құрастырылған. «Дүниетану» пәні мазмұны: отбасы, қоғам, қауымдастық, ұлт, мемлекет, қарым-қатынас, елді мекендер, климат, ландшафт, табиғи және техногендік апаттар, мәдениет, дін, денсаулық және т.б қоршаған ортаның негізгі аспектілерін қамтыйды.

Оқушылардың дүниетанымын қалыптастыру үшін оларға терең білім керек. Ол үшін дүниетану пәнін басқа пәндермен және онда қолданылатын көрнекіліктерді өмірмен байланыстыру ерекше маңызды. Мұғалім теория мен тәжірибенің бірлігі арқылы жекелеген пәндер арасында байланыс орнату керек. Оқытудың табыстылығы мектептегі мұғалімдердің рухани өміріне, ой-өрістерінің кеңдігіне, мәдениеттілігіне байланысты. Сонымен қатар көрнекілікпен жұмыс істеу өз бетімен түсіну, ой жұмысын шапшаңдатады. Сабәк үстінде оқушылармен жақсы қарым-қатынаста болу да маңызды. Басты міндет – баланың оқуға деген ықыласын ояту, оны өзінің табысына, ісінің алға басқанына, дамығанына қуанту. Оқушыларды еркін ұстап өз күшіне сендіру. Көрнекіліктерді пайдаланғанда неше түрлі сызба, кестелерді пайдалана отырып, олардың есін, қиялын ойын дамытатындай жағдай жасау керек.

Пәнаралық байланыс белгілі бір көзқарастардың біртұтастықтың, диалектикалық үдерісінің құрылымдық негізінде тұрғызылатынын анықтадық. Ол пәнаралық баланыстың негізінде көпдеңгейлік және көпсатылы білім беру бағдарламаларын жасауына әсерін тигізеді. Біздің елімізді әлемдік білім беру процесіне интеграциялауға бейімдеу үшін пәнішілік және пәнаралық интеграцияны қолдану мүмкіндігін көтеру қажет екендігіне көзімізді жеткіздік. Сонымен пәнаралық байланыстың маңызына мыналар жатады:

1. Оқу пәндер арасындағы өзара байланыстың болуы – ғылымдар негізін меңгерудің және білім жүйесінің дамуының қажетті шарты.
2. Диалектикалық көзқарастың қалыптасуы білім мазмұнының барлық құрамды бөліктерінің байланысын талап етеді.
3. Пәнаралық байланыс жан-жақты тәрбие беру жүйесінің барлық салаларын комплексті жүзеге асыруға ықпал жасайды.
4. Пәнаралық байланыс педагогикалық еңбектің ғылыми негізінде тиімді ұйымдастырылуына көмектеседі.
5. Педагогикалық ұжымның барлық іс-әрекетінің бір-бірімен келісімді және демократиялық негізге жүріп отыруына әсер етеді.

Пән мазмұнының спиральді қағидатпен берілуі. Брунер адамның танымдық қабілеті шартты түрде бөлінген үш сатыдан тұрады деп тұжырымдайды: белсенді; бейнелік; таңбалық. Бұл спиральді білім беру бағдарламасы тұжырымының дамуына себеп болған. Брунердің жұмысына негізделген спиральді білім беру бағдарламасының негізгі

ерекшеліктері: оқушы мектепте оқыған кезде тақырыпты немесе пәнді бірнеше рет қайталап оқиды; әрбір қайталап оқыған сайын тақырыптың немесе пәннің күрделілігі арта түседі; жаңа білім алдыңғы біліммен тығыз байланысты және бұған дейін алынған ақпарат тұрғысынан қарастырылады. Оқушылар бастауыш сыныпта оқу бағдарламасы аясында игерілетін негізгі дағдыларға мезгіл мезгіл қайта оралып отырады. Мысалы, оқу бағдарламаларындағы кейбір оқу мақсаттары оқушылардың шынайы өмірде кездесетін проблемаларды анықтап, оларды зерттеуін талап етеді. Оқушы сыныптан сыныпқа ауысуына қарай бұл проблемалар күрделене түседі. Жаттығуларды орындаған кезде оқушылардың алдыңғы сыныптарда және басқа пәндер бойынша алған білімдерін еске түсіруі және қолдана алуы маңызды болып табылады. Бұл оқушыларға өздерінің қол жеткен жетістіктерін бекітуге және бастауыш сынып пәндері арасында байланыс орнатуға көмектеседі. Бұған көмектесетін бірнеше тәсіл ұсынуға болады. ЖБББ білім беру аясындағы және пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру мақсатында «ортақ тақырыптар» беріледі. Әр пәнді жеке оқыту маңызды болып табылатынына қарамастан, пәнаралық байланыс жаттығулары пәндерді анағұрлым сапалы зерделеуге мүмкіндік береді. Оқыту мен оқудың бұл тәсілі оқытудың сындарлы тәсілімен тығыз байланысты, себебі оқушылар бірлесіп жұмыс істей отырып, пәндердің араларындағы мәселелерді талқылап пікірталас жүргізеді. Оқушылар бір пәннің аясында үйренген мәселелерін екінші пәнге пайдалана алады немесе бір пәннің негізінде басқа пәнді оқуды жақсарта алады. 1 және 4-сыныптардың оқу жоспарларындағы ортақ тақырыптар бұл пәндердің арасында пәнаралық байланыс орнатуға мүмкіндік береді:

1-бөлім: Өзім туралы

2-бөлім: Менің мектебім

3-бөлім: Менің отбасым және достарым

4-бөлім: Бізді қоршаған әлем

5-бөлім: Саяхат

6-бөлім: Салт-дәстүр және ауыз әдебиеті

7-бөлім: Тағам және сусын

8-бөлім: Дені саудың – жаны сау

Жанартылған білім беру бағдарламасы бойынша мұғалімге арналған нұсқаулықта пән аралық байланыс қандай пәндермен жасалғаны тақырыпқа сай келтірілген Пәнаралық байланыс. Оқу бағдарламасын бірлесе жоспарлау мақсатында бұл сабаққа қатысы бар басқа да пәндерге жасалған сілтемелер тізбесі. Мысалы: «Барлығы өзім туралы» ортақ тақырыбында Пәнаралық байланыс Жаратылыстану. Оқулықтың 6-бетіндегі «Салыстыр» тапсырмасы. Өнер. Дәптердің 3-бетіндегі «Менің досым қандай?» тапсырмасы. Күн тәртібі тақырыбындағы пәнаралық байланыс және үй тапсырмасы – мұғалімге арналған нұсқаулық. 1 сынып. Пәнаралық байланыс: Жаратылыстану. «Кенес бер» тапсырмасы «Адам» тарауымен байланысты.

Математика. Жұмыс дәптеріндегі «Менің күнім» тапсырмасында оқушылар ұйқыға, серуендеуге және т.б. қанша сағат жұмсалатынын есептейді. Қосымша тапсырмалар: Шығармашылық жұмыс жүргізуге тапсырма беріңіз. Бұл суретпен берілген фоторепортаж немесе күн тәртібі болуы мүмкін екенін айтыңыз. Жаза алатын оқушылар үшін тапсырманы жазбаша орындауға беруге болады. Оқушыларды іздендіретін білім, іскерлік, дағдыларын жаңа жағдаяттарда қолдандыратын тапсырмаларды оқулықтардан, басқа деректерден, оқушылардың өз тәжірибелерінен алуға болады. Оқушылар дидактикалық материалдарды қолданып, шығармашылық жұмыстар арқылы меңгереді.

Пәнаралық байланыс – түрлі оқу пәндерінің арасындағы өзара байланысын айқындау шарты және білім беру мен оқыту талаптарының бірі. Әлемнің бірлігін бейнелейтін ғылыми білімдер мен сенімдер жүйесін қалыптастыру міндеттерінің шартынан пәнаралық байланыс қажеттігі туындайды. Оқу пәндерінде қарастырылатын табиғат, қоғам, адамдардың өзара әрекеті жөніндегі негіздер оларды білім беру мазмұнының біртұтас жүйесінде біріктіреді. Пәнаралық байланыстардың тәрбиелеу қызметі оқушыларда диалектикалық-материалистік дүниетанымды, дұрыс дүниеге көзқарасты қалыптастыруды көздейді. Дүниетанымның

маңызды элементтерінің бірін әлемнің тұтас бейнесі, ондағы адамның ролі мен орны құрайды. Пән аралық және пән ішілік байланыс материал мазмұнын байытып, оқыту үрдісін белсендіре түседі. Бұл талапты орындау еске түсіру, нұсқау, салыстыру, танымдық міндеттерді басқа оқу пәндерін қатыстырумен шешуді қажет етеді.

Қорыта айтқанда оқушылардың дүниетанымын қалыптастыру үшін, дүниетану пәнін басқа пәндермен және онда қолданылатын көрнекіліктерді өмірмен байланыстыру маңызды. Мұғалім теория мен тәжірибенің бірлігі арқылы жекелеген пәндер арасында байланыс орнату керек. Оқытудың табыстылығы мектептегі мұғалімдердің рухани өміріне, ой-өрістерінің кеңдігіне, мәдениеттілігіне байланысты. Басты міндет – баланың оқуға деген ықыласын ояту, оны өзінің табысына, ісінің алға басқанына, дамығанына қуанту. Оқушыларды еркін ұстап өз күшіне сендіру.

Әдебиеттер:

1. Керімбаева Р.Қ. Бастауыш мектепте дидактикалық ойындарды пайдалану. 2010 ж.
2. Сарбасова Қ.А. Сабақтың тиімділігін арттыру. Бастауыш мектеп.–2014, №11.

БАЙГЕЛОВА ШОЛПАН ТУРСУНОВНА

Қарағанды қаласы, «Нұркен Әбдіров атындағы жалпы білім беретін мектеп» КММ

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫСЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Бүгінгі таңда білім сапасының алдында жүйеленіп дайындалып берген білімді, дағдарды меңгеретін, қайталайтын ой ғана емес, шығармашылық бағытта жұмыс істейтін, тың жаңалықтар ашатын, біртума ойлау қабілетімен ерекшеленетін жеке тұлға қалыптастыру міндеті тұр. Бұл, әрине, оқушылардың шығармашылық әрекетін дамытудың маңызды мәселе екендігін дәлелдейді. Мектептегі оқу үрдісінің негізгі мақсаттары – баланың білім игеру кезінде ойлау қабілетін қалыптастыру, сол арқылы таным әрекетін белсендіріп, шығармашылық қабілеттерін тәрбиелеп дамыту болып табылады.

Шығармашылық қабілетті тәрбиелеудің алғы шарттары мына нәрселерді жатқызуға болады:

1. Шығармашылық қабілет деңгейін анықтау.
2. Қызығушылық және шығармашылықпен таным белсенділігін арттыру.
3. Оқушы мүмкіншілігіне сай шығармашылық тапсырмаларды әдістемелік тұрғыда жүйелі түрде орындату.
4. Шығармашылық қабілетті тәрбиелеу барысында кездесетін қиындықтар мен қарама-қайшылықтарды есепке алып зерттеу.
5. Мұғалім өз ісіне ізденімпаздықпен қарап, сабақты шығармашылықпен өткізу. Осы мәселелер өз шешімін тапса, жан-жақты дамыған, шығармашыл жеке тұлғаны тәрбиелеу ісі өз мақсатына жетеді. Жаңалыққа деген қызығушылық – басты ішкі талпыныс болып табылады.

Бастауыш сынып оқушыларында жана, өзі білмейтін іске деген қызығушылық басым болады. Ондай істер баланың бар ақыл-ойын, ішкі күштерін жұмылдырады және ерекше қуат береді. Қызығушылықтың арқасында білім де, оны игеру үрдісі де, интелекті дамытуда қозғаушы күш және жан-жақты дамыған адам тәрбиелеуде маңызды фактор болуы мүмкін. К. Д. Ушинский: «Еріксіз көндірумен, күштеумен алған білім дамыған ақыл тудыра қояр ма екен?» – деген. Оқушылар бойында «Шығармашылық әрекет тәжірибесін» қалыптастыру қажеттігі туралы И. Я. Лернер жазған болаты, қазіргі нарық заманындағы жағдай мұны дәлелдей түседі. В. В. Давыдов «Жеке тұлға негізінде шығармашылық бастау жатыр, жеке тұлғаның маңызы оның жасампаздыққа мұқтаждығына және қабілеттігіне байланысты» деп есептеген. Б.Д. Эльконин шығармашылыққа мынадай анықтама береді: «Шығармашылық –

бұл ерекше тұрғыдағы жасампаздық, жаңадан жасалған нәрсе, бұрынғы нәрселердің механикалық қайталануы емес, өзінің соңғылығымен, біртумалығымен ерекшеленетін болса, өзін-өзі куәландыратын, дәлелдейтін болса, онда бұл нәрсені туғызған шығармашылық акт туралы сөз қозғауға болады». Әрине, мәселе тек басты ұғымның мәнін түсінумен шектелмей, оның мүмкіндіктерінде зерттелген.

Айталық, оқушылардың шығармашылық мүмкіндіктері В.В. Давыдов пен В.В. Репкин еңбектерінде қарастырылады. Бір нәрсені жасауға, тудыруға деген қабілеттілік балаларда мектеп жасына дейін де қалыптаса бастайды. Бұл кезде шығармашылық актілері ойын әрекетінде жүзеге асады да, даму өнімі «қиял, елес» болып есептеледі. Бастауыш мектепте шығармашылық қабілеттері оқу әрекетінде көрінеді, даму өнімі – «оқуға құштарлық, ынталық». Жасөспірімдік кезінде оқушы оқу әрекетінің жеке – дара субъектісі ретінде дами бастайды, В.В. Давыдов шығармашылық тұлғаның сипаттамасы деп осыны есептейді. Ендеше, оқыту негізгі ерікті қызығушылық жағдайда болуы керек.

Негізгі мектептің бүгінгі білім берудегі мақсаты – оқушыда өз жеке білім траекториясын тыңдау қабілеттігін қалыптастыруға жағдай жасау. Яғни, педагогикалық әрекет оқушылардың белгілі бір нәтижеге әкеп тірейтін әрекетіне бағытталу қажет. Шығармашылық әрекет – оқушыны өз жеке шығармашылық бағытын таңдау қажеттігін және шығармашылық өнім, нәтиже туғызуға бағытталған жауапкершілігін қамтитын әрекет. Оқушылардың жаңа бір нәрсені ашуы: оқушы өзін белгілі бір жаңалықтардың авторы ретінде сезінеді, бұл оған белгілі бір пән төңірегіндегі қызығушылығын жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Шығармашылық әрекет оқушыны өзіне тарта, баули түседі. Оқушыға белгілі бір көлемдегі білім, білік – дағдыларды меңгерумен бірге табиғат, қоршаған дүние туралы түсініктерін кеңейте отырып, оларды шығармашылық бағытта жан – жақты дамыту – бүгінгі күннің талабы. Шығармашылық бұл шынай өмірде баланың өзін-өзі тануы. Шығармашылықтың негізгі сипаты жаңалық ашуға және тәсілдер табуға ұмтылу деп айтуға толық негіз бар. Шығармашылыққа, жаңа, тың нәрсе жасау тән десек, ертеден белгілі нәрсені қайталауды немесе көшіруді шығармашылық деп айтуға болмайды, бірақ бұрыннан белгілі, таныс нәрселердің өзінен қандай да бір ерекшелік табу, оны жаңаша түрде жасау, ерекше қасиеттерін табу шығармашылыққа тән құбылыс деуге болады.

Оқыту сабақтарының шығармашылық сипаты оқушының танымдық белсенділігін оятып, шығармашылық қабілеттерінің дамуына, тәртіптілік пен жолдастыққа, адамгершілік қасиеттеріне әсер етеді. Ұжымдық сабақтарда өзінің сыныптасының кемшілігін көруге, оған достық қолын созуға, өзгелердің існен сабақ алуға, әлеуметтік ұстанымның қалыптасуына өз ортасының пікірінің әсері зор. Мұндай сабақтарда оқушылардың ұжымдық ой – пікірлері қалыптасып сыныптағылардың пікірі бойынша ортақ тұжырым жасауға үйренеді. Ортақ іске өзін-өзі қосады, жолдасының жауабына пікір айтып, бағалауға үйренеді. Оқушының өзіндік жұмысы талқыланады. Шығармашылық тапсырмалар орындауда шағын топтармен жұмыс жасау – бұл ең әйгілі стратегиялардың бірі, өйткені ол оқушылардың жұмысқа қатысуына, ынтымақтастық дағдысын тәжірибеден өткізуде, тұлға аралық өзара қарым – қатынаста (белсенді тыңдау, жалпы пікір қалыптастыру, түрлі көзқарастың шығуына рұқсат беру, өзгені тыңдап, өзін тыңдата білу) зор мүмкіндіктер береді.

А. Байтұрсыновтың пікірі бойынша, «бала білімді тәжірибе арқылы өздігінен алуы керек. Мұғалімнің қызметі – оның білімінің, шеберлігінің ұзақ жолды қысқарту үшін, ол жолдан балалар қиналмай өтуі үшін, керек білімді кешіктірмей, кезінде беріп отыру үшін, балаға жұмысты әліне қарай шағындап беру мен бетін белгілеген мақсатқа қарай түзетіп отыру керек» – деген. Осы тұрғыдан қытай халқының мақалында: «Тыңдасам ұмытамын, көрсем есте сақтаймын, жазсам түсінемін» деген екен. Мұғалім бұл жағдайда білімді түсіндіріп қоюшы, бақылаушы емес, бағалаушы емес, танымдық іс-әрекетін ұйымдастыратын ұжымдық шығармашылық істердің ұйытқысы. Тек осындай оқыту ғана оқушы интеллектісінің көзін ашып, шығармашылығын дамытады. Оқушылардың шығармашылығын, ізденімпаздығын қалыптастыруда сыныптан тыс, жеке, ұжымдық жұмыстар ұйымдастыруда шығармашылық, пәндік апталықтар мен олимпиадалар, пәндік

үйірмелер мен факультативтік сабақтардың, ата-аналармен біріктірілген сабақтардың маңызы зор. Барлық жұмыстарда оқушылардың қалауы, таңдауы мен ұсыныстарын ескеру қажет. Оқушылардың танымдық ізденімпаздығы мен белсенділігін, шығармашылық бағыттылығына негізделген жұмыс түрлерін пайдалану – олардың танымдық қажеттіліктерін қанағаттандыра алады.

Бастауыш буында шығармашылықтың алғашқы сатысын іс-әрекет және ойын арқылы бастаған дұрыс. Сондықтан сабақты қызығушылықты ояту кезеңінде суретті ойындар, сөзжұмбақтар т.б. тәсілдерімен бастап оны тақырыпқа байланысты етеп алған дұрыс. Оқушылардың назарын шығармашылық арнаға бұру үшін, үнемі шығармашылық тапсырма – міндеттер, жаттығу, ойын түрлерін ұсынған жөн. Шығармашылық жаттығу, ойын тапсырмалардың мазмұнын балалардың жас ерекшелігіне, қызығушылығына үйлесуі керек. Мұғалімнің ең үлкен міндеті бала белгілі бір көркемдік шешім тауып, өз туындысын ұтымды аяқтап шыққанға дейін оны назарынан тыс қалдырмай, шығармашылық бағыт-бағдар беріп отыру. Осындай жаңа технологиялардың әдіс – тәсілдерін қолдану арқылы оқушылар шығармашылығын арттыруға үлес қосуға болады. Шығармашылық жұмыстың оқушыларды ойлауға жетелеп, қызығушылығын оятып, шығармашылық қабілетін арттыруға, белсенділікке ынталандырады. Қорыта келе, оқу процесінде шығармашылық түсінігін жеке бастың қасиеті емес, оқушының оқу процесіндегі іс-әрекет құралы және табыстың белгісі деп білу керек. Оқу процесіндегі негізгі мәселе – оқушылардың белсенді іс-әрекеті және шығармашылықтың дамуына негіз болады. Оқушылардың іс-әрекеті неғұрлым үйлесімді, кемелденген, тиімді оқыту әдістермен ұйымдастырылса, онда олардың белсенділігі де, соғұрлым жоғары болып, шығармашылықтың дамуы қарқынды түрде көрінеді. Шығармашылыққа баулуда кез-келген әдісті тиімді қолдану өзіміздің құзырымызда. Оның сабақ үстінде болсын, сыныптан тыс жұмыс түрінде болсын, қай жұмыс түрінде де жемісін көруге болады. Тек әр жұмыс жетістігін марапаттауды естен шығармайық. Барлық жұмыстарда оқушының қалауын, таңдауы мен ұсыныстарын ескере отырайық. Сонда ғана шығармашылық жұмыс нәтижесіне жетуге болады. Шығармашылық жұмыс нәтижесі көп жылдық еңбекті талап етеді.

Әдебиеттер:

1. Иманбекова Б., Әбдіреймова К. Сабақ – оқытудың негізгі формасы. Алматы, 2017 ж.
4. Садыбекова Ж. Оқу – тәрбие үрдісінде ақпараттық коммуникациялы технологияны қолдану қажеттілігі. №4, 2020 ж.

БАЙНАЗАРОВА ГУЛЬМИРА ОРАЛБЕКОВНА

Қарқаралы ауданы, Егіндібұлақ селосы «Қ.Смайылов атындағы ЖББ №43 тірек мектебі(РО) жанындағы интернат» КММ, қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА САРАЛАП ОҚЫТУДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ӘДІСТЕРІ

«Білім алудың тамыры ащы, бірақ жемісі тәтті», - деп бірінші ұстаз Аристотель айтқандай, білім мен өнер біздің болашағымыздың жарқын болуына бірден-бір кепілі деп білемін. Себебі, білім адам өмірінің жарқын болашағы. Саралап оқыту тәсілі- әр түрлі оқушылар тобының оқу әрекетін ұйымдастыру үшін арнайы оқыту әдістерін және іс-әрекеттерін саралау тәсілдерін қамтиды. Сабақта мақсатқа жету үшін, әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы жұмыстар ретке келтіріледі. Оқыту әдістері танымға қызығушылық туғызып, оқушының ақыл-ойын дамытады, ізденуге, жаңа білімді түсінуге көп көмегін тигізеді.

Оқушылардың өздігінен істейтін жұмыстарын қазақ тілі сабағында түрлендіре іске асыруға болады. 6 сыныптарда «Үстеу» сөз табын өткен кезде мынадай өз бетімен жұмыс түрлерін ұсынуға болады.

Әр топ берілген сұрақтарға бірнеше мысалдар жазып отыру керек.

1-топ. Мезгіл үстеу бойынша қашан? -бүгін, ертең...

2-топ. Дара үстеу бойынша -қыста, ерте...

3-топ. Күрделі үстеу бойынша -бүгін, күндіз-түні...

Менің ойымша, әрбір мұғалім сабақтан кейін, сабақ барысында қолданған әдіс – тәсілдерді оқушылардың белсенді жұмыс жасауына, сабақты меңгеруіне қаншалықты кәмектескендігіне бүгінгі өткен сабақтары туралы бір-біріне сұрақтар қоюы арқылы білуге болады. Егер, сабақта кеткен қандай да бір кемшіліктер болса, сол кемшілікті келесі сабақтарда жібермеуге тырысады. Сабақтан кейін немесе сабақ соңында оқушылармен кері байланыс жасап отыруымыз тиіс. Міне осы секілді жұмыстар оқушыларды ойлануға, дәлел келтіре білуге жетелейді. Әрі қарай ойын айтуға ынталандырады. Сондықтан сыни ойлау тұрғысынан өз көзқарасын білдіруге, өз ойын жеткізіп, шешім қабылдауға дағдыланады.

Қазақ тілінде берілген кез- келген ақпараттарды тиімді қолдана отырып, өзіне қажетті мәліметті ала- алады. Зерттеу сабағында «Жеті ата-елтанудың бастауы» тақырыбы алынды. Оқу мақсаты ретінде «6.4.4.3 Үстеудің түрлерін ажыратады, синонимдік қатарларын түрлендіріп қолдану» таңдалды. Сабақты жоспарлаған кезде сабақта бағалауды тиімді жүзеге асыруда қиындықтар кездесті. Бағалауды жоспарлау кезінде әр тапсырмадан кейін кері байланыс беру қажеттілігі туындады. Алайда тереңдетілген принцип бойынша оқушылар орындап болған тапсырмадан кейін келесіге көшті, ал оқушылардың тапсырмаларды орындау жылдамдығы әр түрлі.

Тапсырманы орындап болған бірінші оқушының жұмысына кері байланыс беріп жатқан кезде екінші оқушы орындап болды, екіншіден кейін үшіншісі, үшіншісінен кейін төртінші, т.с.с. Сыныпта 25 оқушы болғандықтан, әр оқушыға кері байланыс беру сапасы төмен болады, тіпті кей оқушылардың жұмысы бағаланбай қалады деген қауіп болды. Сондықтан сабақта топтық жұмысты ұйымдастыруды ұйғардым. Сабақтың басында оқушыларға үстеудің 7 белгісін кезек-кезек көрсетіп оны жасырдым. Деңгейі жоғары оқушылар 2-тұжырымнан кейін-ақ үстеу екенін тапты. Орта және төмен деңгейлі оқушылар 5-тұжырымнан кейін сабақтың тақырыбы үстеумен байланысты екенін түсінді. Сабақтың тақырыбын, оқу мақсаты мен бағалау критерийлерін түсіндіріп болған соң, мағынаны тану мақсатында әр оқушыға үстеу түрлерінің ережесін бердім. Бұл мәтінді тез әрі сапалы меңгеруге мүмкіндік болды. 3 және 4-тапсырмаларда топтар меңгерген үстеу сөздерді берілген мәтіндегі бос орындарға мағынасы бойынша дұрыс орналастыруы және мәтінде үстеуі кездеспейтін 3 сөйлемді үстеу сөзді қосу арқылы өз сөзімен қайтадан жазу (перфираз жасау) керек болды. Осы орайда бағалауда қиындықтар туды. Топтардың жұмысына өзінің тарапынан кері байланыс беруді жоспарладым, алайда 3-тапсырманы аяқтап болған топтармен қатар 2-тапсырманы тәмамдаған топтар да бағалауды қажет етті. Бұл жағдай мобильді жұмыс жасап, тез кері байланыс беруді талап еттім. Шығармашылық топтың ойынша, барлық жұмыстарға тиімді кері байланыс беріліп, сындарлы ұсыныстар айтылды.

Әдетте дәстүрлі қазақ тілі сабағында топтарға тапсырма берген кезде барлығына бірдей уақыт берілді. Уақыт аяқталған соң топтар өз жұмыстарын ортаға шығып қорғап, мұғалімнен не сыныптастарынан кері байланыс алды. Осы орайда кей топтар тапсырманы тез, ал кейбіреулері баяу орындады. 1-зерттеу сабағында саралап оқытудың тереңдетілген принципін қолдану нәтижесінде жоғары және орта деңгейлі оқушылардың қажеттіліктері ескерілді. Әр деңгейдегі оқушылар тапсырманы сапалы орындады. Шығармашылық топ тарапынан білу, түсіну, қолдану деңгейінде бағалау кезінде тапсырманы орындап болған топтарға шығарылған дайын жауаптарды беру ұсынылды. Себебі сабақтың бұл кезеңінде жеке бағалау толығымен өз қызметінде орындалып, мақсатына жетті. Оқушыларға әдебиет сабағы кезінде өз бетімен жұмыс жасаудың мынадай түрлерін беремін. Мысалы: «Пікірлер базары» белсенді әдісі арқылы «Кейіпкердің» іс-әрекетіне баға бергізіп, болжап, ойтолғау немесе хат жазғызамын. Оқушыларды өздігінен жұмыс істей алуына негіз болды. Оқушы білімді өз бетімен жұмыс жасай білгенде ғана тиянақты игереді. Ал білім алу барысында

ешқандай өз бетімен жұмыс жасау қабілетін танытпаса, алған білімі тез ұмытылып, қажет жерінде оны қолдана алмайды деп ойлаймын.

Содықтан оқушылар үшін өзіндік жұмыстың маңыздылығы осында. Мұғалімдік тәжірибемдегі мақсат – заман талабына сай күзиретті тұлға қалыптастыру, өз тәжірибемді толықтыру, жетілдіру болмақ.

Әдебиеттер:

1. Тұрғынбаева Б.А. Мұғалімдердің шығармашылық әлеуетін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту: теория және тәжірибе. Алматы 2019 жыл.
2. Бұзаубақова Қ.Ж. Инновациялық педагогика негіздері. Алматы 2019 жыл.

БАКИРОВА ГУЛЬНАРА МЕИРХАНОВНА

*Балқаш қаласы, «Ыбырай Алтынсарин атындағы №25 ЖББМ»КММ
бастауыш сынып мұғалімі*

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА КӨРКЕМ ШЫҒАРМАЛАРМЕН ЖҰМЫС ӘДІСТЕМЕСІ

Жас ұрпаққа білім мен тәрбие беру сапасын түбегейлі жақсартуда ұстаздарға үлкен жауапкершілік жүктеледі. Бұл сабақ сапасын жаңа деңгейге көтеретін тиімді әдіс-тәсілдер мен оқытудың әдіс-тәсілдерін тынымсыз ізденуден аңғарылады. Жас ұрпақтың рухани дүниесін, қиялын білім нұры мен нұрландыратын бірінші тұлға – бастауыш сынып мұғалімі. Жас оқушылар оқу, жазу, ойлау дағдыларын бірінші мұғалімнің көмегімен меңгере бастайды. Осылайша олардың дамуына кең мүмкіндіктер ашылады.

Мектеп қабырғасында оқытылатын көп пәндердің ішінде оқушыларға терең, жан-жақты білім беруде әдебиеттің алатын орны өлшеусіз. Әдебиет адамды рухани биікке көтереді, жан дүниесін әсемдікке, ізгілікке, имандылыққа тәрбиелейді. Адамды асыл армандарға бастайды. Онда адамзаттың жақсы өмірге деген ұмтылысын, осы жолдағы күресін, елбасынан өткен саналуан оқиғаларды, халқымыздың ұлттық сипатын, бүгінгіз аمانымыздың тыныс-тіршілігін көркем әдебиетте бар тіршілік болмысымен көрсетеді. Оқырманның алдынан талай тағдырлар өтеді. Олардың әрқайсысы өзіндік тіршілігімен, қайталанбас мінезімен, өкініш-опығымен, қуаныш-қызығымен, тартысы мен көрінген. Көркем әдебиет ойынды сөз құдіретімен жеткізіп, оқушыларға өзінше әсер етеді. Балаларды адамгершілікке, еңбек қорлыққа тәрбиелеуде көркем шығармашылықтың маңызы зор. Көркем шығармалардағы кейіпкерлердің өмірі мен іс-әрекеті балалардың ой-өрісін дамытуға, мінез-құлқының қалыптасуына, дүние танымының кеңеюіне үлкен әсер етеді. Әсіресе, кіші жастағы оқушылар жас ерекшеліктеріне қарай суретті кітаптарды, ертегілерді, аңыздарды, батырлар туралы шығармаларды оқығанды ұнатады. Басты кейіпкерлердің іс-әрекетіне еліктейді, тәтті қиялдарға бой алдырады, өзінше қорытынды жасауға тырысады.

Бұл сыныптағы оқушылар көбінесе оқу техникасына жаттығады. Әріптен сөз, сөзден сөйлем құрауға кіріскен бойда оқушыларды қоршаған дүние, жаратылыстар, табиғат сырлары туралы көбірек білуге, көркем шығармаларды оқуға, мұғалімнің әңгімесін мұқият тыңдауға, білмегенін сұрап алу белсенділігі басым болады. Мысалы, бастауыш сынып оқушыларына тәрбиелік мәні бар мақалалар, жекелеген еңбек түрлері, өлеңдер, әңгімелер, ертегілер, өлеңүлгілері, мақал-мәтелдер, нақыл сөздер беріледі. Мұндай жағдайда көркем шығарма, оның түрлері мен жанры туралы мәлімет беруді міндеттеу дұрыс болмас еді.

Олар туралы алғашқы ұғым беруді бастауыш сынып бағдарламасы талап етеді. Бастауыш сыныптан бастап әдеби білім беру, әдебиеттің білімдік, өміртанығыштық қасиетін, оның тарихы мен бүгінгінің байланысын таныту әдебиет сабағының негізгі міндетіне айналды. Мектеп оқушыларына әдебиетті оқытудың бірінші кезеңінде мұғалімді ойландыратын сұрақтар туындайды, мысалы, 11 жасар бала ұғымына көркем шығарманы қай тұрғыда

танытқан жөн, әдеби шығарманы оқудан, оны мен жалпы таныстықтан талдаудың қандай айырмашылығы бар: көркем шығарманы талдау, әдеби теориялық ұғымды қалыптастыру қажеттілігінің сыры неде, әдеби білім мен шеберлік дағдыларының арасындағы қарым-қатынасты байланысты ұғындырудың тиімді жолы қайсы деген сұрақтар өзінен-өзі туындайды.

Әдебиет сабағының негізгі материалы – көркем шығарма. Көркем шығарманы талдау принципінде орта буын мен жоғары буында ұқсастық бар. Бірақ талдаудың әр буынының әр сыныптағы оқушылардың жас ерекшеліктеріне және іскерлік және кәсіби дағдыларының сапасына байланысты өзіндік салмағы бар.

Ал енді оқушыларға әдеби білім берудің сол кезеңдерін, онда қалыптастырылатын іскерлік пен шеберлік дағдыларын байқап көрейік. Сөз бен жұмыс істеу – сөздік қорын молайту, тіл көркемдігін, сөз өнерін меңгеру. Ал сөз өнері – әдебиет.

Оқушы көркем шығарманы оқу, талдау барысында жазушыны нәр сөзді шебер таңдап, қолдана білгенін көріп, анна тілінің жан-жақтылығын меңгереді. Мұндай жұмыстарға тереңірек үңілген сайын оқушылардың көркем әдебиетке деген құштарлығы арта түседі.

Бастауыш мектептегі оқу сабағы өте маңызды рөл атқарады. Бастауыш сыныпта олар қоғам және ондағы адамдар туралы, біздің сүйікті Отанымыздың ең бай, көркем және әсем табиғаты туралы, сондай-ақ жануарлар әлемі туралы деректерді анна тілінде оқып, зерттейді, өмірге қажетті саналуан дағдыларды меңгереді. Нәтижесінде оқушылардың болашақта жоғары мектепте жақсы білім алуға, белгілі бір мамандыққа деген құштарлығы артады.

Әдебиеттік оқу сабағы арқылы оқушының рухани дүниесі байиды, жай білім беріп қана қоймайды, ол өмірдегі ең қымбаттысы, ең асылы – жақсылық пен мейірімділікті нұр ығын себеді. Бұл пәннің әрбір сабағын – адам бойындағы асқақ арман, берік сенім, әсемдік пен сұлулыққа құштарлық сияқты ең мөлдір сенімдер мен адами қасиеттерге арналған сырласу сабағы десе де жарасады.

Қазақтың көрнекті қайраткері, көрнекті тіл маманы Ахмет Байтұрсынұлы: «Кішілік болмас үшін әр ұлт баласын әуелі өз тілінде оқытып, өз тілінің жүйесін білдіріп, жолын танытып, балалар әбден дағдыланғаннан кейін өзге тілді оқыта бастайды», – деген еді. Бастауыш сынып оқушылары көптеген әдебиет жанрларымен көбінесе әдебиеттік оқу сабақтарында таныса алады. Сондықтан қазіргі заманға сай әрбір оқыту әдісін жетілдіре отырып, сабақтың сапасы мен тәрбиелік мәнін арттыру бағытында мұғалімге шығармашылық ізденіс қажет. Жас ұрпаққа білім мен тәрбие беруде бастауыш сынып мұғалімдерінің әлеуеті, іскерлігі жоғары. Қазіргі уақытта тынымсыз шығармашылық ізденіс қажет. Шығармашылық пен жұмыс жасауға талпынған мұғалімге мектеп бағдарламасындағы әдебиет пәнінің әрбір тақырыбын, әрбір көркем мәтінді ұлттық тәрбие мен өзектестіре оқытуға жол ашық. Сол себепті мәтін аясында көркем образдарды талдап тану арқылы оқушының өмірлік көзқарасын қалыптастыруға, дүние танымын дамытуға ықпал ететін әдебиетті коқу сабақтарында халықтық мұраларды оқыту барысында білімділік, дамытушылық мақсаттарға қоса, тәрбиелік сипатына баса назар аударылған абзал.

Бастауыш сынып оқушылары өте қарапайым сөйлейді және көмекші сұраққа жай сөйлемдермен немесе бір сөзбен ғана жауап береді. Сондықтан мұғалім бұл мәселеге ерекше көңіл бөлуі керек. Әңгімелеуді үйрету кезінде мыналарды ескеріңіз:

1. Қойылған сұраққа балалардың дұрыс, толық жауап беруі.
2. Мұғалім қолданған күрделі сөйлемдерді қайталапқызу.
3. Өздеріне сөйлемдер құрату.
4. Сөйлемге қажетті сөздерді ойлап тауып айтуға үйрету.
5. Сөз жасау, сөзге түрлі жалғау-жұрнақтар қосып айтуға үйрету.
6. Суретті көрсете отырып және суретсіз (белгілі оқиға) әңгіме құрату.

Оқылған шығарманың мазмұнын бір рет айту жеткіліксіз, оны бір-екі аптадан кейін қайталаған жөн. Алғашқыда шығармаға арналған суреттер бойынша, ал келесі сабақта оны әңгімелету керек. Әңгімелесу сабақтарында бала әңгіменің мазмұнын бақылап, қандай

сөздерді, сөйлемдерді қолданғанын қадағалау керек. Оның лексикалық қатесін түзетіп, сөйлеудің даму ерекшеліктеріне қарай дұрыс баяндауға бағыттау қажет.

Бастауыш мектеп оқушыларының есту қабілеті бір келкі жетілмейді, өсе келе дамиды. Олардың естуін дамытудың, тілін ширатудың бір жолы кітап оқу арқылы болмақ. Мұғалім баланың сөзді ұғу қабілетінде әңгіме кезінде белгілі бір мерзімге дейін сөзге зейін қоюында ескеруі қажет.

Мұғалім шығарманы өзінің қалай орындауына ғана көңіл бөліп балалардың зейінін назарынан тыс қалдырмауы керек. Егер балалардың көңілі алаңдай бастаса, дереу тәсілді өзгертіп, оқып жатқан затты немесе суретті көрсете отырып, балалардың назарын аудару керек. Әңгімені оқып жатқанда мұғалім балалардың алдында тұруы керек. Олар оқу кезінде естуден басқа, мұғалімнің бет пішінін, мимикасын, ым-ишарасын байқасын. Әрине, мимика, ым-ишара сөйлеу мәнеріне жатпайды, дегенмен, сөйлеген сөзге қосымша ажар береді, әртүрлі сезім күйін көрсетеді.

Мимика көркем сөз оқушының ой сезімі мен байланысты көрінетін бет құбылысы, әсіресе оны сөздің сырттай көрінісінің мәнері ретінде қолданады. Сөйтіп, ым-ишара өрнектің қосымша тәсілі болып саналады, көркем орындаушы мұны орындау барысында оқиғаның мәнін көрсету үшін пайдаланады. Бірақ дұрыс емес жерде қимылдарды шамадан тыс пайдалануда наулақ болу керек. Ең қажеттісі көркем сөз орындаушының суреттеліп отырған оқиғаға өз көз қарасын білдіретін көңіл күйін сездіретін психологиялық ишаратты жасау. Бұл мәтіннің екінші реттік сырының ашылуына ықпал етеді, оны психологиялық үзіліс орнына қолдануға да болады, оның мақсаты айтылған ойдың мәнін көрсету, тыңдаушылардың назарын аудару, зерделі ойды жеткізу.

Мимикамен ым-ишара ауыз екі сөйлегенде әсерлі шығады. Шығарманы оқығаннан кейін балалардың алған әсерлері туралы әңгіме жүргізу – сабаққа қойылатын алаптардың негізгі бөлігі. Өйткені балалардың әңгімені ынта мен тыңдағанда алатын әсері ішінде сақталмайды. Олар әдетте әңгіме аяқталғаннан кейін өз ойларын айтатыны белгілі. Педагог балалардың ойын тыңдап, өз ойын қосады, қорытындылайды. Әңгіме не туралы айтылғанын балаларға нақтылап береді. Мұғалім әңгімесінің ерекшелігі:

Бала есейген сайын оның білімі мен тәжірибесі арта бастайды, соған байланысты мұғалімнің әңгімесі мазмұны жағынан күрделене түседі. Әңгімелеу – шығармашылық жұмыс. Мұғалім жақсы әңгімеші болуы үшін бақылап, көріп, білімді болуы, сөйлеу мәдениетін меңгеруі қажет. Әңгімелесуде айналада болып жатқан өмірдің жаңалықтарын айту жеткіліксіз. Әңгімелеуші өз тыңдаушыларына эмоционалды әсер етуі керек. Әңгімедегі әрекетті әңгімені тыңдаушылардың назарын аударып, көңіл-күйін білдіретіндей етіп іздеу керек. Баяндаушы өзі хабарлаған нәрсеге өз көзқарасын сөзбен, сөз тіркесімен, интонациямен білдіреді. Баланың мән-мағынасына толы, тартымды әңгіме құру үшін жалпы мәдениетпен қатар мұғалімнің дүниетанымы кең, еңбекқорлығы, тапқырлығы болуы керек.

Балаларға әңгіме айтып беру. Әңгіме айтпас бұрын балалардың назарын аудару керек. Оның бірнеше жолы бар. Ең алдымен, балалардың назарын олардың көргендеріне аударған жөн (мұғалімнің әңгімесіне ұқсас оқиғаны еске түсіріңіз). Содан кейін балалардың біліміне қарай (мұғалімнің әңгімесіне байланысты шағын әңгіме жүргізу) суретті немесе жеңіл кітап мұқабасын көрсету, әңгіме тақырыбын баяндау сияқты әрекеттерді орындауға болады. Әңгімелесу барысында мұғалім әлсін-әлсін әр балаға бір көз қиығын тастап отыруы керек. Сонда мұғалімнің олар мен тікелей қарым-қатынас жасап отырғаны сезіледі. Дегенмен, балалардың назарын өзіне аударып, оны соңына дейін ұстау үшін ертегі айтушының шеберлігі ең әсерлі құрал болмақ. Оған сәйкес тақырып таңдау, тартымды бейнелер жасау, қызықты сюжетті құру, хабарды қорытындылау, тілді тұтастай бейнелеу жатады. Әңгіме қандай болсада, ол тек бір мақсатты көздеу ікерек. Бұл жас өспірімдер үшін рухани тәрбие, балалардың ой-өрісін ояту, мейірімділік, адамгершілік, Отанға деген сүйіспеншілік сезімін тәрбиелеу.

Шығармашылық әңгіменің түрлері. Мұғалім балаларға әңгімелеудің бірнеше түрін қолданады. Оларға өмірде көргендерін (есте сақтағаны, бақылағаны) туралы әңгімелеу,

көркем шығарманы түсіндіру, сурет туралы әңгімелеу, ұлы тұлғалардың өмір баяны мен танысу, көркем шығарманы мәтінге дайындау барысында қорытындылау, әңгімелеу жатады. Бөгде адамның атынан, қоғамдық ғылыми мақала негізінде құрастырылған хабарды айту, әңгімелеу. Мұның бәрі шығармашылық әңгіме. Өмірден көргендеріңіз (естеліктер, әсерлер) туралы сөйлесіңіз. Әңгіменің бұл түрі жеңілдетілген, өйткені оған сезіну, көру фактілері тікелей әсер етеді. Мұғалім бұл әңгіме түрінде балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес, тәрбиелік, маңыздысын ғана таңдайды.

Сөйлеуге үйретудің негізгі тәсілдерінің бірі – мұғалімнің жетекші сөздер арқылы балаларды әңгімеге тартуы. Оқылған шығарманың мазмұнын көрсетуді үйретуде мұғалім шығарманың мазмұнына сәйкес сұрақтар қоя білуі керек. Мұғалім балалар әңгімелеріндегі кейбір фактілерді толықтырып отыруы керек.

Әдебиеттер:

1. С.Рахметова «Қазақ тілін оқыту әдістемесі». Алматы. 2005.
2. Т. Жұмажанов. Әдебиетті оқыту әдістемесі. Алматы: «Білім», 2009.

БЕГЕТАЕВА АЛИЯ ТОЛЕУГАЗЫКЫЗЫ

*Актогай ауданы, «К.Байсейітова атындағы тірек мектебі» КММ
бастауыш сынып мұғалімі*

ҚАЗАҚ ХАЛЫҚ ЕРТЕГІЛЕРІ АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ҚИЗЫҒУШЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Ертегіге бай елдердің бірі – қазақ халқы. Қазақ фольклорындағы ертегілердің сан алуан түрлері бар. Ең алдымен ертегі дегеніміз не? Соған тоқтала кетейік. «Қазақ әдебиеті» энциклопедиясында: «Ертегі – ауыз әдебиетіндегі проза жанрларының ішіндегі ең көркемделген, сюжет пен композициялық жағынан дамыған түрі. Оның қызметі кең әрі тәрбиелік, әрі көркем – эстетикалық роль атқарады. Сондықтан ертегі оқиғаны барынша ғажайыпты етіп, көркемдеп, әсірелеп баяндайды. Шындықты шынайы суреттеуді емес, керісінше, әсірелеуді міндет тұтады. Әдетте, ертегіні ойдан шығарылған, таңғажайып оқиғалы әңгіме дейді. Расында олай емес. Ертегі өздігінен немесе ойдан тумаған. Оның негізін қалаған көне жанрлар: миф, эпсана т.б. алғашқы қауымдық қоғамның түсініктері мен салтын, әдет-ғұрпын, яғни сол заман шындығын өзінше бейнелеген» деп көрсетілген.

Халқымыз көшпелі тұрмысты басынан кешсе де, бала тәрбиесін назардан тыс қалдырмаған. Күнделікті өмірде тәрбие құралдары: ертегілер арқылы жас ұрпақты әдептілікке, адалдыққа, батылдыққа, батырлыққа әдемілікке, сезімталдылыққа, елін сүйгіштікке т.б. қасиеттерге баулыған.

Қазақ ертегілерін ең алғаш зерттеп, жинақтаған Ш.Уалиханов болатын. Естеліктерден Ш.Уалихановтың ертегі өнеріне оны баяндаушыға деген сүйіспеншілігін, екіншіден, ана тіліміздің қоспасыз, таза күйінде сақталуын қадағалағандығын көруімізге болады. Ш.Уалиханов «Қазақтар жаратылысынан өзінен-ақ қабілетті, дарынды және сезімтал келеді... Қазақтардың батырлық ертегілері мен аңыздары өте көп» деп көрсетеді.

XIX ғасырдан бастап, қазақ ертегілерінің ғажап та көркем үлгілерін В.Радлов, Г.Потанин, И.Березин, А.Алекторов, П.Мелиранский, Ә.Диваев сияқты белді де белгілі ғалымдар жинап, жариялай бастады. Қазақ фольклорының кейбір нұсқалары «Дала уалаяты», «Айқап», «Туркестанские ведомости», «Тургайская газета», т.б. мерзімді баспасөз бетінде жарияланып келді. «Образцы народной литературы тюркских племен» атты 10 томдық жинақтарында В.В.Радлов қазақ, қырғыз, ұйғыр, өзбек, әзербайжан сияқты көптеген түркі тайпаларының эпостық жырлары мен ертегілері молынан жариялаған. Сонымен қатар қазақ эпосы мен ертегілерін жинап, бастыру ісіне башқұрт ғалымы, профессор Әбубәкір Диваевтың еңбегі де елеулі.

Бұл зерттеушілердің барлығы да ертегілерді адам баласының арман-мүддесі, болашақтан күтетін үмітінен, қиялынан туған деп қарастырады. Бірақ, ертегілердің тәрбиелік жақтарын, адамның не бір сапалық жақтарын қалыптастырудағы оның ерекше ықпалы туралы пікір кездесе бермейді.

Бастауыш сыныпта ертегілер арқылы оқушылардың қызығушылықтарын қалыптастыру әдістемесі дидактика ғылымындағы қызығушылық пен бастауыш сыныпта ана тілін оқыту әдістемесі ғылымына негізделген. Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық ойлауы мен белсенділігін арттыру, қазіргі кездегі барлық мұғалімдер қауымын ойландырып жүрген мәселелердің бірі. Бұл мәселе оқу үрдісінде бастауыш сынып оқушыларының қызығушылығын арттыру арқылы іске аспақ. Ертегілерді тиімді оқыту мүмкіндігін сипаттау, оқушылардың қызығу ұғымын қарастыру арқылы шешілмек.

Қызығушылық оқу-тәрбие процесінің барлық саласында көрініс табады. Қызығушылық проблемасы бірқатар психологиялық, педагогикалық еңбектерде қарастырылған. Қызығушылық мәселесі қазақ ойшылдары Әл-Фараби, Ибн-Сина т.б. ойшыл, ағартушылар назарынан тыс қалмаған. Әл-Фараби шәкірттің «рухани негізі түзу болса, оның тілегі, қалауы дұрыс болады. Оқу үйрену нәтижесінде шәкірттің ниеті әсер етеді, көңіл қалауы болмақ» деп көрсетеді.

Ы.Алтынсарин балаларды мектепке, сабаққа, кейіннен ғылымға өз бетімен құмарландыратын сабақ, балаларға ана тілінде, қарапайым тілмен қызықты ұғындырылса, әңгімелер мен ертегілер, мысалдар мен өлеңдер орынды пайдаланылса, олардың білім алуға деген қызығушылығы артады деген пікір айтады.

Қызығушылықтың оқыту үрдісінде жоғарғы маңызы бар екендігіне А.Байтұрсынов, Ж.Аймауытов, М.Жұмабаев та тоқталып кеткен. А.Байтұрсынов «Балаларды қинамай, оңай оқыту керек. Қиналмай оқыса, оқуға балалар қызықпақшы» деп жазады. Ж.Аймауытов «оқытуда қызығусыз үлкен нәтижеге жетпейміз. Бойдағы ынтаны қоздырып, кейбір нәрсеге ынтаны қолдан жасап еріксіз шығарамыз»- деп оқушылардың ынтасын оятып, қызығушылықты тудыру қажеттілігіне баса назар аударады.

Ертегілер әлемі- өмір әлемінің шарайнасы. Ертегі ішінде балалардың жас ерекшеліктеріне сай мұралар фантазиясы көп, халық ертегісі ғасырлар бойы балаларды өзіне қызықтыра тартып, ой-қиялын жетілдіреді. Ертегілерді тиімді оқыту балалардың ойына қозғау салып, өмірдің неше алуан соқпағын танытады, сана- сезім, ақыл-ойының ерте дамып, эстетикалық талғамдарының қалыптасуына әсер етеді. Енді ертегілерді бастауыш сыныпта тиімді оқыту арқылы оқушы қызығушылығын қалыптастырудың нақты жолдарына тоқтала кетейік.

Оқушыларды кейіпкерлерге қарапайым мінездеме беруге үйретуде ертегілердің пайдасы мол. Ертегі кейіпкерлеріне берілетін мінездеме әдетте бір-екі айқын белгілерімен-ақ түсінікті болып келеді. Қара сөзбен жазылған ертегілер мәтінге жақын үлгімен мазмұндалады. Кейде ертегіні оқымай-ақ мұғалім оның мазмұнын қызықты етіп айтып береді. Егер әртістердің орындауындағы фонохрестоматияны пайдаланса, тіпті жақсы. Ертегі балаларды жоспар жасауға үйрету үшін де өте қолайлы. Оны бөлімдерге бөлу, ат қою қандай суреттер салуға болатынын анықтау т.б. Осындай жұмыстарды 2-3 сынып оқушылары орындай алады. Ал 4-сыныпта ертегіге өз беттерімен жоспар жасау тапсырылады.

Жануарлар туралы ертегілерді оқығанда дайындықтың онша керегі жоқ. Ертегілерді балалар қызыға оқиды, олардың мазмұнын бір оқығанда –ақ игереді. Сондықтан бірқатар ертегілерді оқығанда жалпы идеясын ғана әңгімелеп, мазмұнын үйде оқуға тапсыруға болады. Ертегілер оқушылардың ой-қиялын дамытып, эстетикалық сезімдерін ұштай түсетін бірден-бір құрал болып табылады. Ертегілердің түрлері өте көп деп жоғарыда айтып өттік. Сол ертегілердің қай түрі болмасын баланың ой-өрісін, тілін, дүниетанымын дамытады. Сондай-ақ адамгершілікке, өз Отанын қорғай, сүйе білуге тәрбиелейді.

Бастауыш сынып оқулығында берілген ертегілерді балаларға алдымен өзіміз оқып беріп, одан кейін балалардан түсінігін сұрап, дұрыс емес жерін сұрақ қойып толықтыру арқылы да балалардың тіл байлығын, сөздік қорын арттыруға болады. Бастауыш сынып

мұғалімі сынып және сыныптан тыс уақытта балаларға ертегіні оқып немесе әңгімелеп бере алады. Оны ертегі кітаптардан оқып беруге, жатқа әңгімелеуге де болады. Бұл мезеттегі мұғалім міндетінің бірі – балаларды тыңдай білуге үйрету. Тек басқаның сөзін тыңдап үйренгенде ғана балалар оны есінде жақсы қалдырады.

Мұғалімнің ертегіні оқуы немесе әңгімелеп беруі кезінде балалар оның даусын естумен бірге жүзін, бет-қимылын көріп отырғаны жөн. Мұғалім кітаптан оқып тұрған кезде тек кітап мәтініне ғана емес, сонымен бірге әлсін-әлсін балалардың бетіне қарап, олармен көз ұшырастырып отыруға, сөйтіп оқып тұрған ертегінің оларға қандай әсер тигізіп тұрғанын бақылап отыруы тиіс. Әрине, бұл мұғалімнен табанды түрде жаттығуды қажет етеді.

Балаларға ертегілерді оқып беру немесе әңгімелеп беруді ұйымдастыруда есте қалатын нәрсе, ол – оқып беруші мен тыңдаушылардың көтеріңкі әсерде болуы. Көтеріңкі күйдің орнығуы тікелей мұғалімге байланысты. Сондықтан мұғалімнің кіріспе әңгімесінің рөлі ерекше, сол себепті балалардың алдында ертегі кітапты жақсылап көрсетуі оның авторын құрметпен атауы, не туралы оқитынын немесе әңгімелеп беретінін айтуы тиіс.

Мүмкіндігінше мұғалім ертегіні үзбей оқуы керек. Тек балаларға түсінуге қиын тиетін сөздер болса ғана онда оны алдымен түсіндіргені жөн. Әрине, балалар ертегі мәтінін түгел түсіне алмауы да мүмкін, әсіресе 1-2 сыныптарда. Дегенмен онда білдірілген сезімдерді: қуаны, шаттану, қайғылау, өкініш, ашу-ыза, мазақтау, т.б. сезе білулері керек.

Балаларға ертегіні тыңдай білуге үйрету немесе оның мазмұнын ұғып алуға үйретуде мұғалім қосымша тәсілдерді пайдалана алады. Мәселен кіріспе әңгіме, мәтінді толық қайталап оқу, оны жеке рөлге бөліп оқыту, көрнекі құралдар пайдалану, оқып шыққан соң барлаушы сұрақтар қою, энциклопедиялық әдіс, проблемалық әдіс, салыстыру т.б. Оқу-тәрбие ісінде хайуанаттар жайындағы кейбір ертегілерді оқытуда энциклопедиялық әдістің өте тиімді екеніне көз жеткізуге болады.

Мұғалімнің мәнерлеп оқуы – бұл бір жағынан, оқылған ертегінің бар әсерін балаларға түгел жеткізу болса, екінші жағынан, балалардың сезімдерін жетілдіру мен дамыту болып табылады. Балаларға ертегіні қалай оқып беру немесе әңгімелеп айтып беру керек. Бұл жерде дауысты көтеріп оқу керек пе, әлде ақырын жай оқу керек пе? Деген орынды сұрақ туады. Дегенмен, бұл жөнінде үзілді-кесілді бір мағыналы жауап болуы мүмкін емес, дауысты қатты немесе ақырын шығарып оқу оқылатын ертегінің мазмұнына байланысты. Жалпы балаларға бәсеңдетіп орташа дауыспен оқыған дұрыс. Ал 1-2 сыныптарда ертегіні мазмұнына сәйкес не қаттырақ, не бәсеңдетіп оқыған тиісті.

Ертегінің мазмұнына және балалардың жасына байланысты мұғалімнің әңгімелеу тілі де өзгеріп отыруы тиіс. Мұғалімнің ертегіні әңгімелеуде дайындығына мыналар жатады:

- Мұғалімнің ертегі мәтінін жақсы білуі;
- Қысқартуға болады-ау деген жерлерін белгілеу;
- Мәтінге лайық керек жерінде үзіліс жасау;
- Жағымды дауысының болуы;
- Эмоциялық бояуын анықтау;
- Балалар алдында сөйлегенде әртістік элементтерді, мәселен, мимикасын, жүрісін, қимыл-қозғалыстарын, т.б. ойластыру.

Ертегіні жоғары эмоциялық бояумен оқып беру және әңгімелеп айту балалардың көңілін көтеріп, ертегіге қызығуын арттырады. Мақалада бастауыш сыныпта қазақ халық ертегілерін оқыту тарихына бұрын-соңды жарық көрген психологиялық, педагогикалық және фольклорлық зерттеу еңбектеріне талдау жасалынды. Ғылыми-зерттеу еңбектерін негізге ала отырып, бастауыш сынып оқушыларын жан-жақты жетілдіре тәрбиелеуде ауыз әдебиеті үлгілерінің барлық жанр түрлерін әсіресе біз қарастырып отырған ертегілерді оқыту үрдісінде қолданудың білімдік те, тәрбиелік те, дамытушылық та мәнінің ерекше екеніне көз жеткіздік.

Ғылыми зерттеу еңбектеріне талдау жасау барысында бастауыш сыныпта қазақ халық ертегілерін тиімді оқыту өте маңызды функциялар атқаратындығына көз жеткіздік.

Психологиялық зерттеу еңбектеріне талдау жасау барысында «қызығушылық» ұғымына талдау жасау барысында зерттеу тақырыбымызға байланысты «қызығушылық» ұғымына өз анықтамамызды бердік.

Бастауыш сыныптарда қазақ ертегілерін оқыту арқылы танымдық қызығушылығын қалыптастыру процесінде басшылыққа алынатын принциптер жүйеленіп берілді. Бастауыш сыныптың оқу пәндеріндегі ертегілерге жасаған талдау арқылы бастауыш сынып оқушыларына білім беру, оны жан-жақты дамыту, оларды өзі өмір сүріп отырған қоғамның толық қанды мүшесі етіп қалыптастыру үшін ертегілерге қызығушылығын қалыптастыру тек сабақ процесінде ертегілерді оқытумен шектелуге болмайтындығына көз жеткіздік. Бастауыш сынып оқушыларының сабақтан алған білімін толықтырып, молықтыру үшін мұғалім сыныптан тыс жұмыс жүргізуді жүйелі жолға қойып, сабақтан алған біліміне сабақтастыра сыныптан тыс жүргізілетін әр түрлі жұмыстарды жүзеге асыруды қолға алып, үзіліссіз білім беруді іске асыруы керектігіне көзіміз жетті.

Ғылыми еңбектер мен нақты тәжірибелер негізінде бастауыш сыныпта ертегілерді таңдап алудың нақты шарттары көрсетілді. Көрсетілген әдістемелік шарттарды негізге ала отырып, сыныптан тыс жүргізілетін жұмыс түрлері бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілетіне сай, шығарма жанрларының табиғатын терең түсінуге мүмкіндік жасайтын тұрғыда ұйымдастырылуы керектігін ескере отырып, біз әдебиеттану, фольклортану саласындағы бірқатар жіктелмелерді (М.Ғабдуллин, Ә.Қоңыратбаев, М.Әуезов) негізге ала отырып, қазақ халық ертегілерін сыныптан тыс оқытуды қолға алу, бастауыш сынып оқушыларының қазақ халық ертегілеріне қызығушылығын қалыптастыру мақсатында «Ертегілер елінде» атты үйірме жұмысының мазмұнын түздік.

Сонымен қатар екінші бөлімде бастауыш сыныптарда қазақ халық ертегілері арқылы оқушылардың қызығушылығын қалыптастыруда жүргізілетін тиімді жұмыс түрлері мен әдіс-тәсілдері негізделіп, әдістемесі берілді.

Тәжірибелік-эксперимент жұмыстарының нәтижесі қарастырылып, зерттеу жұмысының тиімділігі дәлелденді. Қосымшада бастауыш сынып оқушыларына ертегілерді оқыту арқылы танымдық қызығушылықтарын қалыптастыру процесі нақты сабақ жоспарлары арқылы көрсетілді.

Жүргізілген зерттеу жұмысы арқылы бірқатар ұсыныстар береміз:

1. Ұсынылып отырған әдістемені бастауыш сыныптың оқу-тәрбие процесінде пайдалану қажет;
2. Бастауыш сынып оқушыларының қазақ халық ертегісіне танымдық қызығушылығын қалыптастыруда үйірме жұмысының маңызы зор;
3. Бастауыш сыныпта қазақ халық ертегілерін оқыту арқылы танымдық қызығушылығын қалыптастыруда дербес жүйелі жұмыс атқарылуы керек.

Қазақ ертегілерінің қай-қайсы болса да балаға өмір танытарлық қызмет атқарып, айнала қоршаған ортаның қыр-сырын, сын-сипатын танытып, таным әрекеттерін дамыта отырып жан-жақты тәрбие береді. Ертегілер балаға мейлінше жақын, барынша түсінікті дүние болғандықтан, ол арқылы балалар айнала қоршаған ортаны барлай алады, табиғаттың сиқырлы сырларын сезіне біледі, халықтың әдемілік, әдептілік жайлы ұғымдарын бойына сіңіреді, ұлттық салт-дәстүр, әдеп-ғұрып туралы түсінік алады. Мұның өзі баланың жеке тұлға ретінде дамуына қажетті көркемдік, ізгілік қасиеттерді бойына жинауда халықтың рухани мұрасының құндылығын қуаттайды.

Әдебиеттер:

1. «Қазақ әдебиеті» энциклопедия. Алматы. Білік. 2009.
2. Диваев Ә. Казахское народное творчество. Астана. Алтын кітап, 2007.
3. Байтұрсынов А. Мысалдар. https://adebiportal.kz/kz/books/view/mysaldar__875

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ КӨРКЕМ ЖАЗУҒА ҮЙРЕТУДІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ МЕН ТИІМДІ ӘДІС- ТӘСІЛДЕРІ

Қазіргі уақытта еліміздің білім кеңістігінде болып жатқан реформалар Қазақстанның болашақ мектебінің мазмұны мен білім беру бағдарламаларын жоғары деңгейге көтеруге бағытталған. Жалпы білім берудің басты мақсаты белгіленген, ол- әлемдік білім стандарттарына сәйкес келетін білім берудің жоғары сапасын қатамасыз ету, өзін-өзі тәрбиелеу, өздігінен білім алуға, өзін іс жүзінде көрсетуге, өзін-өзі дамытуға және кәсіптік білім беру бағдарламаларын игеруге дайын, өз мүддесін іскерлікпен ұштастыра білетін жан-жақты мәдениетті, шығармашыл тұлғаны қалыптастыру. Білім беру нәтижелі болуы педагог кадрларға, яғни өзімізге байланысты.

«Мектептің тірегі де оқыта білетін мұғалім» деп А.Байтұрсынов айтқандай, қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше, жас ұрпаққа заман талабына сай жан-жақты білім беру мүмкін емес. Бастауыш мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру үшін оның теориялық-әдіснамалық негіздері анықталуы керектігі белгілі. Ол теориялық-әдіснамалық негіздер алға қойылып отырған келесі мәселенің бастау көздерін танытады. Функционалдық сауаттылық дегеніміз не? Функционалдық сауаттылық дегеніміз – адам өзінің оқу және жазу дағдыларын әлеуметтік ортада қарым-қатынас жасауда қолдана білу қабілеті, яғни адамға өзін қоршаған әлеуметтік ортамен қарым-қатынасқа түсуге мүмкіндік беретін және сол ортаға барынша тез әрі жайлылықпен бейімделуіне жағдай туғыза алатын сауаттылық деңгейі. Бұл деңгейде адам мәтіндерден өзіне қажетті ақпаратты, мәлім іріктеп алуы үшін және сондай ақпаратты басқаларға жеткізе алуы үшін қажетті болатын қабілеттер қалыптасады.

Ал, енді көркем жазуға тоқталар болсақ... Көркем жазу оқушының мектепке келген күнімен, жазуымен басталады. Әдемі жазуды меңгерудің әр адамға маңызы өте зор. Әдемі жазу бұл мәдениеттің белгісі, әрі сол жазуды оқитын адамға көзқарасы, құрметі. Көркем жазудың мақсаты — дұрыс, анық және тез жазуды қалыптастыру. Оқушының каллиграфиялық қабілетін қалыптастырудың педагогикалық, қоғамдық, тәрбиелік мәні зор. Әдемі жазу оқушының мектеп табалдырығын аттаған күнінен басталады. Әдемі жазудың негізгі мақсаты – дұрыс, анық, тез жазуды және оқушының каллиграфиялық қабілетін қалыптастыру.

Мектептегі оқыту үрдісі әліппеден басталатыны белгілі. Әліппе кітабының басты мақсаты – балаға әріп таныту, яғни оқушыға жазу мен оқуды үйрету. Әдемі жазу – аса жауапты да, күрделі жұмыс. Өйткені әліппе оқу барысында оқушылар дыбысты әріппен таңбалай білуге үйреніп қана қоймай, сонымен бірге каллиграфиялық талапқа сай жазуға дағдылануы тиіс.

Демек, мұғалімнің алдында әріпті жаза білуге үйрету емес, оның әрбір элементін дұрыс сақтауға, дәптерге қалай болса солай жазбай, оңға қарай, біркелкі көлбеу, таза, анық жазуға машықтандыру міндеті тұр. Осы талаптарды орындау негізінде оқушының көркем жазу дағдысы (каллиграфия) қалыптасады.

Әдемі жаза білудің әр оқушы үшін маңызы өте зор. Әдемі жазу бұл мәдениеттіліктің белгісі, әрі сол жазуды оқитын адамға қарым- қатынасы құрметі. Әдемі жазу – өнер. Таза, анық, әдемі жазуды оқу да жеңіл, ондай жазумен берілген ойды түсіну де оңай. Әріп таңбаларын әдемі, көркем етіп салуға жаттықтыру мақсатында жүргізілетін жұмыстардың оқушы бойында жақсы қасиеттердің қалыптасуына ықпалы бар. Мектепке алғаш келгеннен бастап баланың жазуына жете көңіл бөлмеу көп жағдайда оның өз ісіне салдыр-салақ қарауына, жауапкершілікті сезінбеуіне әкеп соғады. Таза, әдемі жазуды талап ету оқушының әсемдік сезімін оятып, мінез-құлқын тәрбиелеп, жауапкершілікке, тыңғылықтылыққа,

ұқыптылыққа үйретеді. Әдемі, анық жазуға үйрету арқылы мұғалім оқушыны еңбексүйгіштікке, ұқыптылыққа, әдемілікке тәрбиелейді. Жазу процесінде оқушы дұрыс отыруы керек, қаламсапты дұрыс ұстауы, дәптерді партаға орналастыруы осының бәрі баланың көзіне, жазуына, жұмыс қабілетіне әсерін тигізеді.

Ең бастысы — оқушыға қаламды қалай дұрыс ұстау керектігін көрсету. Егер сіз оны түзетпей, өз қалауы бойынша сурет салуға немесе жазуға рұқсат берсеңіз, онда қайта даярлау процесі ұзақ уақытқа созылуы мүмкін. Жазу құралы ортаңғы саусаққа, атап айтқанда, оның жоғарғы бунағына сүйенеді. Тұтқа екі жаққа бекітілген: үстіңгі жағында сұқ саусақпен, ал бүйірінде басбармақпен. Екі саусақ – сақина мен кішкентай саусақтар жазу кезінде кедергі жасамау үшін қолды бұғу керек. Егер оқушы қаламды сол қолымен ұстап тұрса, онда дұрыс ұстау процесі дәл солай, тек керісінше.

Егер оқушы қаламды дұрыс ұстауға дағдыланбаған болса немесе оған дұрыс ұстауға тез үйрену қиын болса, саусақтардың дұрыс орынға үйренуіне көмектесетін бірнеше әдістер бар. Оң қолмен жазатындарға ғана емес, сол қолы негізгі болып табылатын балаларға да қолайлы ең танымалын қарастырайық.

1-әдіс. Ортаңғы саусақтың жоғарғы бунағына түсті нүкте салыңыз. Кез келген ыңғайлы әдісті қолдануға болады – фломастер, бояулар, стикерлер. Қаламды қолыңызға қойыңыз, сонда ол сызылған нүктеге тіреледі. Қарындашқа саусағыңызбен жанасатын нүктені салыңыз. Нүктелерді орналастыруда қателеспеу үшін қаламды қолыңызға ұстаған кезде қажетті орындарды белгілеңіз. Кәдімгі қағаз майлықтың жартысын алыңыз (толығымен алмау керек, себебі ол баланың қолына сыймайды). Содан кейін оны аты жоқ саусақ пен кішкентай саусағымен қыстырасыз. Ал қалған үш саусағымен (бас бармақ, сұқ саусақ және ортаңғы) майлық құлап кетпейтіндей етіп баладан қаламды алуын сұраңыз. Саусақтары осы қалыпқа үйреніп қалған кезде майлықты алып тастап, онсыз жаттығуға болады.

2- әдіс. Қаламды үстелге тігінен қойыңыз және қақпақты үш саусағыңызбен ұстаңыз. Содан кейін саусақтарыңызды көтермей тұтқадан төмен сырғытыңыз, сонда олар қалаған күйде болады. Енді сіз жаза аласыз.

3- әдіс. Оқыту шүмегі Кеңсе тауарлары дүкендерінде арнайы тіркемелері бар қаламдарды таба аласыз. Олар жануарлар, құстар мен балықтар түрінде болуы мүмкін. Оларда әрқашан саусақтарға арналған орындар болады . Осылайша саусақтардың өзі дұрыс орналасады.

4- әдіс. «Резеңке» әдісі Қылқаламның үстіне резеңке таспаны салыңыз, ілмекті орап, оған қарындаш салыңыз. Цикл оны дұрыс күйде ұстайды. Осы әдістердің барлығын қолданып көріңіз, сонда сіз балаңызға не қолайлы екенін түсінесіз.

Каллиграфиялық жазуды қалыптастырудың негізгі әдістері:

1. Мұғалім жазу үлгісін өзі тақтаға қайта – қайта жазып көрсетуі тиіс.
2. Әуеде жазу. Ұстаз әріпті әуеде жазып көрсетеді. Бала қолдың қозғалысынан әріптің дұрыс формасын ұғады. Бұл әдіс оқу процесін жандандырады.
3. Көшірмесін түсіру әдісі. Жазылған әріптің үстінен басу.
4. Дайын үлгіден көшіру әдісі. Бұл еліктеу. Оқушы өз жазғанын ұстаздың жазғанымен салыстырады.
5. Әріпке анализ жасау әдісі. Мысалы: а әріпі бір дөңгелектен және бір ілмешектен тұрады.

Балалардың көркем жазу дағдыларын қалыптастыру үшін мынадай жаттығуларды пайдаланған жөн.

1. Ғажайып алаң. Тақтаға әріп жасырылады. Мұғалім жасырылған әріптің әрбір элементтері бойынша сипаттап айтады да, ал оқушылар қандай әріп екенін айтады. Мысалы: Түйе өркешін қарайық, ұқсайды оған қай әріп? Жаңа әріпті өту үшін 2 сағат беріледі. Бұл жаттығуды 2 - сағатында өткен өте тиімді.
2. Әріпті тап. Әріптің бір немесе екі элементі жазылады оқушылар қалған элементін тауып жазып көрсетеді. Барлық әріпті өткеннен кейін, сабағымыздың басында көркем жазу болады.

Сол кезде пайдаланған тиімді. Бұл жаттығудың мақсаты білген білімдерін әрі қарай төселдіру дағдыларын қалыптастыру.

Осындай шараларды назардан тыс қалдырмай үнемі іске асырып отыру арқылы еңбегімнің еш кетпей, нәтижелі болатынына сенемін. Ұсынысым: Слайдта көрсетілген жазу жолдарын жұмыс дәптерлеріне түсірсе әрбір ұстазға жұмыс жасауға қолайлы болар еді. Неге? Себебін айтар болсам қазіргі таңда әр ата-ана баласын мектепке дайындықпен береді, яғни әріп танып, санап келеді. Енді сол балалар әртүрлі жекеменшік білім орталықтарынан үйреніп келеді, ал ол жерде айтпаса да түсінікті әртүрлі мамандар жұмыс жасайды, демек бала әріптерді жазбаша әртүрлі үйреніп келеді. Ал, ол балаларды бір жүйеге келтіру әріп үйрететін алғашқы ұстазына қиын болады. Сол себепті біріңғай жүйе болса, әріптердің элементтерімен үйренген балаларға да жеңіл болар еді.

«Токсан ауыз сөздің тобықтай түйінін» айтар болсам, қазіргі таңда ұстаздар алдындағы міндетіміз-жеке тұлғаның дамуына жағдай туғызу, мектептен шыққан шәкіртті өмірге даярланған азамат, жеке тұлға етіп тәрбиелеу. «Адам ұрпағымен мың жасайды» дейді халқымыз. Ұрпақ жалғастығы арқасында адамзат баласы мың ғана емес, миллиондаған жылдар бойы жасап келеді. Олай болса, мың жасайтын ұрпағымызды еліміздің шыңы етіп тәрбиелейік! Қатесіз жазуға, мәнерлеп оқуға дұрыс сөйлеуге жаттықтыру-сауаттылыққа үйретеді. Оқушыларды сауаттылыққа үйрету-әр мұғалімнің шығармашылық ізденісіне байланысты. Әдемі, әрі сауатты жазуға үйрету, қазіргі заман талабына сай әр мұғалімнің басты міндеті болу керек. Қазақтың ғұлама ақыны Абай атамыз айтқандай: Ақырын жүріп, анық бас, Еңбегің кетпес далаға, Ұстаздық еткен жалықпас, Үйретуден балаға, -деп бала бойына білім нәрін жалықпай іздену барысында шығармашылықпен бере білсек олар биіктен көрінер еді демекпін.

Әдебиеттер:

1. Бастауыш сыныпты оқыту әдістемесі №4. 2010 ж.
2. Н. Садықова. Көркем жазуға үйретудің негізгі әдістері. Бастауыш сынып журналы, 2019 ж.

БЕРИКОВА АЙСАНА БЕРИКҚЫЗЫ

Қарағанды қаласы, «Әлихан Бөкейхан атындағы жалпы білім беретін мектеп» КММ

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ

Адам іс-әрекетінің әртүрлі салаларында, сонымен қатар, білім саласында ақпараттық технологиялардың жаңаша құралдарын қолдану бүгінгі күні үлкен өзектілікке ие болып отыр. Отандық және шетелдік оқулықтарда білім процессін компьютерлендіру ең өзекті факторлардың бірі ретінде қарастырылады. Бүгінгі күні Қазақстан Республикасының білім туралы тұжырымдамасы ойлы, өнерлі, білімді тұлғаны қалыптастыруға бағытталған және қазіргі білім жүйесі оқушылардың танымдық белсенділігін дамытатын оқытудың дәстүрлі емес, белсенді түрін және әдістерін оқу процессіне енгізу бағытында құрылуы тиіс. Білімді дамыту үшін білім берудің үйреншікті әдісінен оқыту процессінде оқушылардың пәнге деген қызығушылықтарын арттыратын білім берудің жаңа белсенді әдісіне көшу керек. Бұл тапсырманы оқыту процессінде тек жаңа технологияларды қолдану арқылы жүзеге асыруға болады. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында (3 бап) белгіленгендей, білім беру жүйесін ақпараттандыру, мемлекеттік білім саясатының негізгі қағидаларын жүзеге асырудың маңызды бір механизмі болып табылады. Ақпараттық ортаны құруға негізделген білім берудің жаңа жүйесін қалыптастыру және педагогикалық практикаға жаңа ақпараттық құралдарды, сонымен қатар, басқа да жаңа технологияларды енгізу білім жүйесін дамытудағы стратегиялық тапсырма болып саналады. Қазіргі кезде жаңа білім жүйесі интернеттің пайда болуының арқасында дамығанын барлығы мойындайды. Көптеген әдіскерлер видеофильм, электрондық пошта (e-mail), мультимедиялық презентация,

анимациялық суреттер және т.б. көмегімен шетел тілінде монолог және диалог түрінде сөйлеу қабілетін қалыптастыратын жаттығуларды құрастырумен айналысып жатыр. Ал шетелде болмай-ақ, сол елдің тілінде сөйлей алу қабілетіне ие болу оңай емес.

Сондықтан, мұғалімнің маңызды тапсырмасының бірі шет тілі сабағында жаңа технологиялардың түрлі амалдарын қолдана отырып, сөйлеудің шын ситуацияларын құру болып табылады. Шет тілін үйрету процесінде компьютер технологияларын қолдану сабақты қызықты жолмен өткізуге көмектеседі. Мысалы, анимациялық суреттер, видео-көріністер, презентациялар және т.б. әртүрлі дыбыстар арқылы көрсетіледі. Компьютер мониторияндағы көріністер оқушының іс-қимылының арқасында өзгеріп отырады. Бұл динамикалық және оқушының бар ойын өзіне бағыттайды, сонымен қатар оқу процесінде оқушының белсенділігі оянады. Нәтижесінде оқушы ақпаратты оңай әрі тез қабылдайды және оқушының ынтасы мен қызығушылығы жоғарылайды.

Компьютерлік оқыту саласындағы жинақталған бай тәжірибеге қарамастан, көптеген шет тіл оқытушылары компьютерлік оқыту құралдарын пайдалану мүмкіндігіне сақтықпен қарайды. Оқытудың басқа құралдарымен салыстырғанда дидактикалық артықшылықтары болып табылады: полифункционалдылық, интерактивтілік, диалогтық өзара әрекеттестік, жұмыстың ұйымдастырушылық нысандарының мүмкін режимдерінің алуандығы. Оқыту құралы ретінде компьютер барлық артықшылықтарлы іске асыруға қабілетті. Сонымен бірге оқыту процесінде компьютерді пайдалану техникалық құрылғыларға қойылатын талаптармен реттелген және белгілі бір қағидаларға сәйкес келуге тиіс.

Ағылшын тілі сабағында компьютерді қолдану мәтіндер мен ақпаратты білуге жол ашады. Тіпті нашар оқитын оқушылардың өзі компьютермен жұмыс істеуге қызығады, өйткені кейбір жағдайларда компьютер білмеген жерін көрсетіп, көмекке келеді. Қазақстан Республикасының мемлекетаралық тілі – ағылшын тілін жаңа технологиялар арқылы оқыту ісі күннен - күнге өзекті болып келеді. Тілді ақпараттық - коммуникативтік технология арқылы оқыту – тіл үйренушінің өз бетімен тіл үйрену қабілеттерін жетілдіруіне игі ықпал ететін тиімді жүйе болып табылады.

Сонымен қатар оқушылар интеллектуалдық, шығармашылық және коммуникативтік істерін дамыта алады, оқушының оқу белсенділігі артады, сабақтың негізгі кезеңдерінің бәрінде оқушыларға шығармашылық жұмысты ұсынуға болады. Жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, дара тұлғаға бағыттап, оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу-тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарылату – бүгінгі күннің басты талабы.

Орта мектептерде ағылшын тілін оқыту жүйесі қарапайым және бастапқы, негізгі, орта және ортадан жоғары деңгей бойынша базалық және пәндік құзыреттерді жүзеге асыра отырып, ағылшын тілін қатысымдық тұрғыдан меңгерту; сөйлесім әрекетінің түрлеріне сай оқушыны тілдік білім негізінде оқыған тілде сөйлеуге, сауатты жазуға үйрету арқылы дара тұлғаның тілдік қабілетін дамыту, бір-бірімен сабақтас, жүйелі тақырыптарды коммуникативтік тұрғыдан ұсына отырып, оқушыларға ағылшынша тілдік қатынасты игерту мақсатын көздейді. Осы аталған мақсатқа қол жеткізу үшін оқытудың ақпараттық технологияларын пайдаланған орынды.

Мектептерде жаңа технологиялар арқылы оқыту ағылшын тілін үйренудің сапасы мен маңызын арттырады. Ағылшын тілін оқыту процесінде тілді дұрыс үйрету ауызша сөйлеу, сауатты жазу, мәнерлеп оқыту өте маңызды. Қазіргі кезеңде мектептерде ағылшын тілін оқыту дұрыс жолға қойылған. Оқушылардың ағылшын тілін біліп ғана қоймай, оның тарихын, ұлттық мәдениетін білуге көп көңіл бөлінеді. Ағылшын тілін оқытудағы білімділік мақсаты – ағылшын тілінде сөйлеуді үйрету, байланыста бола алу мен ортақ тіл табысып, қарым - қатынасты нығайтуға ұмтылу болса, тәрбиелік мақсаты - өзге адамдарды тыңдау мәдениетін қалыптастыру негізінде өз пікірін айта алу және қорғауға үйрету.

Ағылшын тілді оқытуда жаңа технологияларды, техникалық құралдарды сабақта жан - жақты қолдану, мұғалімнің көптеген қиындаған қызметтерін жеңілдетіп, осы іскерліктің ұстанымды жаңа тәсілдерінің пайда болуына мүмкіндік туғызады. Осындай жаңа жолдардың

біріне ақпараттық оқыту жүйесіндегі компьютерлік бағдарламалардың түрлері арқылы тіл үйретуді жатқызуға болады.

Әдебиеттер:

1. Азимов Э.Г., Вильшинецкая Е.Н «Материалы Интернета на уроке английского языка». Иностранные языки в школе. 2001 ж.
2. Бұзаубақова К.Ж. Жаңа педагогикалық технологиялар. 2003 ж.

БЛЯЛОВА БАКЫТЖАМАЛ БАТТАЛОВНА
Қарқаралы ауданы, Ақтасты ауылының «№32 ЖББМ» КММ
бастауыш сынып мұғалімі

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТІЛ БАЙЛЫҒЫН АРТТЫРУДА ОҚУ МАШЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Білім берудің өзіндік ұлттық үлгісі мен жаңа мазмұндағы жүйесінің басты міндеті - қазіргі заманғы ғылым мен тәжірибенің жетістіктері негізінде алынған білімді қажет жағдайда пайдалану икемделігін меңгерген, өз бетінше тиімді шешімдер қабылдай алатын, сындарлы тұлға қалыптастыру. Әлемдік тәжірибе бойынша тілді меңгеру төрт түрлі дағды арқылы жүзеге асырылған: оқылым, тыңдалым, айтылым, жазылым.

Бастауыш сыныпта жүретін «Әдебиеттік оқу» пәні тұлғаның ауызша және жазбаша тілін дамытуды, грамматикалық тұрғыдан жүйелі сөйлеуге үйретуді, сөздік қорын, тіл байлығын арттыруды көздейді. Мақсаты: Оқу машығын қалыптастыруда оқыған сөйлемін, мәтінін толық түсінуі, қолданылған сөздердің мағынасын меңгеруі керек. Дұрыс түсініп оқу үшін белгіленген меже бойынша қарқынмен оқу қажет. Сөздер мен сөз тіркестерін анықтау арқылы оқудың дағдысын меңгерту, шығармашылық ойлау қабілетін, тіл байлығын дамыту.

Өзектілігі: Қазіргі ХХІ ғасыр компьютер мен техниканың дамыған заманында, дабыл қағатындай мәселелердің бірі: Балдырғандар кітап оқудың орнына күндіз-түні компьютерге телміріп өсіп жатыр. Балалардың көркем әдебиетке қызығушылықтарының жоқтығы. Қазақ тіліндегі кітаптар, газет-журналдарды оқымайтындығы, сөздік қоры аз, сөйлеу мәдениетінің саяздығы. Өз ұлтының көркем тілінің кәусәрынан қанып ішкен ұл мен қыз шын мәнінде елінің толыққанды азаматы болатынын есте ұстау. «Оқушы көркем әдебиетті неге оқымайды?» - деген сауалға бастауыш мектептің оқу тәрбие үрдісінде оқуға, сабаққа белсенділігін, қызығушылығын арттыру барысында әдебиеттік оқу сабақтарында сараланған тапсырмаларды қолдану аясын кеңейту, талаптарды жетілдіру. Әдіс-тәсілдерге жете мән беру, мақсатқа сай түрлендіріп тиімді пайдалану.

Лингвист-ғалым Мәулен Балақаев: «Ана тілін жақсы білу-әркімнің азаматтық борышы, тіл байлығы-сөз байлығы деген. Орнымен айтылған әрбір сөз мазмұнды, нысанаға дәл тиетіндей ұғымды, тыңдаушысын баурап алардай әсерлі болса, ана тілінің құдіреті сонда ғана сезіледі. Ал мұндай шеберлікке ұлттық құндылықтарға негізделген білім беру арқылы ғана қол жеткізе аламыз.

Оқушылардың сөйлеу тілін жетілдіруде мәтіндермен жұмыс жүргізу аса маңызды. Көркем мәтінге тақырыптық талдау жасап, негізгі ойды анықтау, кейіпкерлердің іс-әрекетіне баға беру, сөздік жұмысын жүргізу. Сөздік жұмыс жүргізу бойынша, жаңа сөздің мағынасына сай синонимі, антонимі беріледі.

Танысқан сөзді санада тұрақтандыру үшін: заттың өзін немесе суретін көрсету қажет. Оқу машығын қалыптастыру бастауыш сыныптан басталады. Осы кезеңде ғылыми танымдық және мәдени мәтіндерді дұрыс оқып түсінуге үйрету маңызды. Кітап оқу арқылы бала көп деген қызықты мәліметтерді біле алады. Ал жылдам оқу дегеніміз минутына 300-400 сөз оқу. Бірақ бұған қол жеткізудің қажеті жоқ. Бізге керегі дұрыс түсініп оқу. Дұрыс оқу дегеніміз адамның сөйлеген кездегі жылдамдығы, 120-150 сөзді бір минутта оқу. Егер оқушы минутына 50 сөз оқумен 4-сыныпты бітірсе, 7-сыныпта 6500 сөзден тұратын 8 бетті

шығарманы, 130 минутта оқиды екен. Ал түсіну үшін екі рет оқыса, жобамен төртжарым сағат уақыт керек. Мектептегі алты сағат, басқа да жазбазаша үй тапсырмалары бар, ол оқушыға он сағаттан артық уақыт керек. Бір сөзбен айтқанда ештеңе үлгермей үлгермеуші атануы мүмкін.

Бастауыш сынып оқушыларының тіл байлығын дамытуда мына талаптар ескерілуі керек:

сөздерді лексикалық, фонетикалық нормаға сай орынды қолданылуы; орфография, орфоэпия нормаларын сақтай білуі;

ауызша, жазбаша тілде сөздерді тиімді қолдана білуі; шамасы жеткенше ертегі, әңгіме жаза білуі.

Тіл дамытуда шығармашылық тапсырмалар: шығарма, әңгіме жазу; қабілеті бар балаларға өлең шумақтарын жазғызу; ертегі жазу; көркем шығарманы оқу; сайыс, рөлдік ойындарға қатыстыру; сараланған тапсырмалар беру; сөзжұмбақтар құрастыру; газет-журналға шағын шығармашылық жұмыстарын жариялату; балаларға арналған басылымдардағы сөзжұмбақ, ребустарды шешкізу; белгілі бір шығармаға қысқаша пікір жаздырту аса маңызды.

Іс-тәжірибеде оқу мен жазуда сын тұрғысынан ойлау технологиясынан «Ассоциация құру», «Сәйкестендіру», «Блум таксоманиясы», «Дамыта оқытудың РАФТ», «Екі жақты күнделік», «Сикырлы таяқша», «Қатені тап» стратегиялары қолданамын: Мысалы: «Қатені тап» әдісі Сынып топтарға бөлінеді, әрбір топ тапсырма алады:

1) бір сурет салып, онда 1-2 қате жіберу керек (нені бейнелейтіні оқу материалының тақырыбына байланысты;

2) Мәтін құрастырып, онда бірнеше сөз тастап кету немесе алмастыру, мүмкін, тіпті мәтін бойына таратып шашу керек.

Жұмыс 15 минутқа созылады. Сосын топтың барлық материалды қайталауына 7-12 минут уақыт беріледі. Қайталаудан соң топтар тапсырмаларымен алмасып, бір-біріндегі қателерді тауып, түзетеді (оларды арнайы параққа жазады) Келесі кезеңі- жаңа ғана жұмыс істелген тақырыпқа жеке тапсырма алады.

Топтың № Тақырыбы

Қателері

1. 2. «Сөз тізбесін жалғастыру» әдісі

Дескриптор: Келесі сөз алдыңғы сөздің соңғы әріпінен басталуы керек. 8 балл

«Буын арқылы жаңа сөз құра» әдісі

Дескриптор: Сөздердің бір буынын алып, жаңа сөз құрастыру. 3 балл Бал-мұз-дақ, мұз-дақ, бал-дақ. «Спираль тәрізді мәтінді» оқу әдісі Оқытуға берілген мәтін беті айналма түрде болады. Осы айналма мәтінді оқып шығу керек. Бұл тапсырма көз қозғалысының жақсарып, тіл байлығының жетілуіне, оқу машығына қызығушылығын арттырады.

Өз қалауымен оқылған кітаптарды дәптерге тізіп жазып отырған дұрыс немесе мынадай кесте толтыруға болады.

Көркем шығарманың атауы

Авторы

Кейіпкерлері

Бір минутта оқыған сөз саным

Бай баласы мен жарлы баласы

Ы.Алтынсарин. Асан мен Үсен. 48 сөз

Мақал-мәтелдер, жұмбақтар, жаңылтпаштар, тұрақты тіркестерді үйрету барысында да оқушының тіл байлығы артады. Мақал-мәтелдерді, жұмбақ, жаңылтпаштарды меңгерулері үшін «Мың бір мақал, жүз бір жұмбақ», «Жаңылтпаштан жаңылма», «Жұмбақ, жұмбақ, жұтылдым» тақырыбында қосымша іс-шаралар ұйымдастырып отырудың да маңызы зор.

Филология ғылымының докторы Нүргелді Уәлиев: «Тіл мәдениеті дегеніміз- сөйлеудегі, жазудағы сыпайылық, ізеттілік қана емес, сонымен қатар айқын ойлылық, сөзді дәл айыру шеберлігі, сөйлеу өнеріне шыныққандық», - деп анықтама берген «Сөз мәдениеті»

атты еңбегінде. Ендеше, әдебиеттік оқу сабағында өтілген материалды бекіту үшін оқушының ауызша сөйлеу мүмкіндігін арттыруға назар аударған дұрыс.

Қорыта келгенде Оқыту әдісі оқушы мен оқу материалын қосатын «көпірді салуға» негізделсе, мұғалім көпірдің екі жағын қадағалай білу тиіс. Ұстаз алдындағы баланың нені білетіні, нені жасай алатыны, олардың қызығушылықтары, нені жақсы көретінін, түсінсе, ғана нәтижеге қол жеткізе аламыз. «Төқсан ауыз сөздің тобықтай түйіні» болашақтың бүгінгіден де нұрлы болуына ықпал етіп, адамзат қоғамын алға апаратын күш білімде-деп өз ойымды түйіндедім.

Әдебиеттер:

1. Б. Иманбекова «Сабақ -оқытудың негізгі формасы». Алматы 2013 ж.
3. М. Ералиева Оқытудың технологиялары Бастауыш мектеп. 2006 ж.

БЛЯЛОВА КАРАКАТ КАИРБЕКОВНА

Қарағанды қаласы, «Жақып Ақбаев атындағы жалпы білім беретен мектебі» КММ

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

Жас ұрпаққа саналы білім беру үшін мұғалімдер қауымдастығының қосатын үлесі зор. Қазақстанның болашағы қазақ тілінің дамуына, тағдырына тікелей байланысты. Сондықтан да мемлекеттік тілдің оқытылу жағдайына көп көңіл бөлініп отыр. Біз бүгін еліміз бойынша әлемдік стандарттар деңгейінде сапалы білім беру қызметін көрсетуге қол жеткізуіміз керек, дәуірлеген заманымызда ұрпақ тәрбиесінде маңызды орын алатын сала білім саласы екені бәрімізге аян. Бұл орында мұғалім қауымына артылатын жүктің салмағы ауыр екені белгілі. Ұстаздың жүгін адал орындау біздің парызымыз. Ең алдымен мұғалімге керегі өз пәнін жете меңгеру. Ол үшін үздіксіз ізденіп, өз біліктілігін арттырып, оқушылардың мүмкіндіктеріне қарай озық тәжірибелерді іскерлікпен пайдалану керек.

21 ғасыр – бұл ақпараттық қоғам дәуірі, технологиялық мәдениет дәуірі, айналадағы дүниеге, адамның денсаулығына, кәсіби мәдениеттілігіне мұқият қарайтын дәуір. Бүгінгі білім, қоғамдағы демократиялық бастамалар барлығы мұғалімдер арқылы жүзеге асады. Өйткені, мұғалім -қоғам айнасы. Біріккен ұлттар ұйымының шешімімен «21 ғасыр ақпараттандыру ғасыры» деп аталуы да бекерден бекер емес. Қазақ еліміз ғылыми-техникалық үдерістің негізгі белгісін қоғамдық ақпараттандыру болатын жаңа кезеңге енді. Уақыт өтіп жатыр, жаңа заман, заманына қарай жастардың да дүниетанымы өзгерген. Соған орай, қазіргі технология заманында сабақтарда, соның ішінде қазақ тілін оқытып-үйрету кезінде технологияны көп қолдану керек, бұл қазіргі уақытта көп сұранысқа ие дүние болып тұр. Сондықтан, ұстаздық жолды таңағаннан кейін, ғылыми-техникалық прогрестен қалыспай, жаңа педагогикалық инновацияларды дер кезінде қабылдап, өңдеп, нәтижелі пайдалана білу- менің ұстаздық міндетім. Мұғалім өзі сабақ беретін пәнді ғана емес, білім беру технологияларын қолдану арқылы осы пәнді жетілдіру тәсілдерін де білуі керек. Сондықтан да, өз сабақтарымда бір ғана тәсілмен шектелмей, түрлі инновациялық технологияларды оқушылардың жас ерекшеліктеріне байланысты таңдап қолдануға тырысамын. Өйткені әр сабаққа жаңалықтарды, озық тәжірибелерді пайдалану үлкен жетістікке жетелейтінін түсінемін. Әр түрлі әдістерді сабағымда қолданып, тиімді – тиімсіз жақтарын зерттеп, іздену үстіндемін.

Оқушыларды жаңа заман технологияларын пайдалана отырып оқытудың негізгі қағидаларымыналардан тұрады:

1. Баланың танымдық белсенділігін дамыту;
2. Баланы ізгілікті адамгершілік қасиеттерге тәрбиелеу;
3. Өз бетімен әрекеттесу әдістерін меңгерту;

4. тілдік қорын молайту, өз ойын еркін еркін жеткізе білуге үйрету; Білім беру саласында түрлі технологиялар енгізілуде, бірақ олардың ішінен қажеттісін таңдап, сабақтың әр кезеңінде тиімді қолдану басты талап. Мәселе технологияларды кеңінен пайдалану емес, мәселе – тұлғаны нәтижеге бағыттап білім беруде. Қазіргі таңда айтар болсақ, көрнекілік әдісі мен техникалық құралдарды қолдану әдісін ақпараттық-коммуникативтік технологияның бір өзі атқара алады. Және де сын тұрғысынан ойлау технологиясы сабақты жоспарлауда өте тиімді. Баяндаманың негізгі бөлімінде осы екі технологияның тиімділігі жайында айтқым келіп отыр.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнін оқытуда бұл екі технологияның тиімділігі туралы бастамас бұрын, «инновация» ұғымының мағынасы ашып алғым келіп отыр. Өйткені, инновация, бұл-жаңалық. Мысалы, Э. Раджерс инновацияны былай түсіндіреді: «Инновация – нақтылы бір адамға, жаңа болып табылатын идея», Р. Майлз «Инновация – арнайы жаңа өзгеріс. Біз одан жүйелі міндеттеріміздің жүзеге асуын, шешімдерін күтеміз», - дейді. Қазақстандық ғалым Немеребай Нұрахметов «Инновация, инновациялық үрдіс деп отырғанымыз- білім беру мекемелерінің жаңалықтарды жасау, меңгеру, қолдану және таратуға байланысты бір білек қызметі» деген анықтаманы ұсынады.

Әдіскер С.Көшімбетова-Инновацияны модификациялық, комбинаторлық, радикалдық деп үш түрге бөледі:

Модификациялық инновация- бұл бұрын қолда барды дамытумен, түрін өзгертумен айналысу.

Комбинаторлық инновация бұрын пайдаланылмаған, белгілі әдістеме элементтерін жаңаша құрастыру. Бұған пәндерді оқытудың қазіргі кездегі әдістемесі дәлел.

Радикалдық инновация білімге мемлекеттік стандарттарды енгізумен сипатталады. Мемлекеттік стандарт білім беруде, негізінен, мөлшерлерді, параметрлерді, деңгейлік және сапалы оқытудың көрсеткіштерін қалыптастырады.

Осы инновациялық технологиялардың ішіндегі сын тұрғысынан ойлау және ақпараттық коммуникативті технологиялары -мен үшін өте ұтымды. «Мұғалім мәңгі нұрдың қызметшісі, ол барлық ой мен қимыл әрекетіне ақылдың дәнін сеуіп, нұр құтын тынымсыз жалын иесі» деген чех педагогі Я.А. Коменскийдің сөзін басшылыққа ала отырып, қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында сыни тұрғыдан ойлауды іс жүзінде жүзеге асыру өте тиімді. Сыни тұрғысынан ойлау технологиясы бойынша сабақ құрылымы қызығушылықты ояту, мағынаны ажырату, ой толғаныс кезеңдерінен тұрып, әр кезеңдегі тәрбиелік және оқу мақсаттары әр түрлі стратегияларды қолдана отырып, алға мақсат қою, мәселені зерттеу, жауап іздеу, дарынды оқушылардың өз ойларын ашық айта білуге тәрбиелейді. Менің байқағаным, сын тұрғысынан ойлау технологиясын қолданғанда оқушының ойы шыңдалып, өз даму деңгейінде белгілі бір жетістіктерге жете алады. Оқушылардың пәнді терең түсіну қабілеті дамиды, алған білімдерін сыныптан тыс жерде, кез келген жағдайларда тиімді пайдалана білуін қамтамасыз етеді.

Сын тұрғысынан ойлау технологиясы оқушыға мынандай мүмкіндіктер беретінін анықтадым:

1. Мұғалімге тәуелділіктен арылып, өзінің білім беру қызметін өздері басқаруға;
2. Білім мәдениеттілігі мен маңыздылығын түсініп, қажетті іс-әрекетті белсене және өз бетінше орындауға;
3. Жеке ерекшелігі мен қабілетіне сай тапсырмаларды өзі таңдап, іздеп тауып, белсене орындауға; мұғалімнің көмегінсіз ұжымдасып жұмыс істеуге.

Ең бастысы оқушылардың сабаққа деген қызығушылығы артып, олардың бір-бірімен пікір алмастырып ашық сөйлеу, еркін сөйлеу дағдылары қалыптаса бастайды. Өздеріне сенімсіздік білдіріп, бұйығы отыратын оқушылар өз ойларына да болса жүйелеп, еркін айта бастайды. Бұрын шығарма, мазмұндама жұмыстарында оқушылар өз ойын білдіруге қиналса, қазір оқушылар ой толғанысын жасап өз ойын жазбаша, ауызша білдіре алады. Ал ақпараттық технология арқылы біз, қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімдері сабақтарды түрлендіріп, жаңаша ұйымдастыра алуға мүмкіндік аламыз. Мәселен, білім берудің жаңа

мазмұнындағы бағдарламаға сәйкес, әр сабақта тұсау кесу жүргізуге тырысамын. Бұл міндетті түрде тақырыпқа байланысты бейнежазба көрсету арқылы балалардың сабаққа деген уәжін көтеріп, белсенділігін арттыру. Интербелсенді тақтадан көрсетілген бейнежазба арқылы оқушылар сабақтың тақырыбын ашып, мақсатын анықтайды. Себебі, жаңа заман мұғалімі – бағыттаушы мұғалім. Өзімнің еңбек тәжірибемде байқағаным, ақпараттық технологияның көмегімен жүргізілетін сабақтарда – оқушы өзін белсенді және еркін ұстай алады. Психологтардың пайымдауынша, сабақта әр түрлі компьютерлік технологияларды пайдалану оқушылардың қызығушылықтарын арттырады және өз қабілетіне сенімділігін тудырады.

Ғалым Қ.Қадашева былай дейді: «Жаңаша жаңартып оқыту, жоғары белсенділікті дамыту және деңгейлік оқыту әдістемелерін жоғары дәрежеде дамыту оқытудың техникалық және электронды құралдарын жан-жақты пайдаланғанда ғана толық орындалады. Бірақ оқытудың жаңа техникалық құралдарын тиімді пайдалану, мұғалімнің шеберлігіне байланысты.

Компьютерлік оқыту технологиясы педагогтің мүмкіндігін күшейтетін құрал екені сөзсіз, бірақ ол мұғалімді алмастыра алмайды. Яғни, мұғалімнің білімі мен шеберлігі таяз болмауы керек. Мен өз тәжірибемде компьютерлік оқыту технологиясын пайдалану арқылы білім сапасын арттыруға ерекше көңіл бөле отырып өз алдыма төмендегідей мақсат қоямын. Компьютерлік оқыту технологиясы арқылы білім сапасын арттыру. Өз сабақтарымда: оқытуды ұйымдастыру формаларын - жеке, топтық, ұжымдық жұмыс жасау формаларын пайдаланамын. Бұл жұмыс түрлерінің барлығын компьютер арқылы жүргізу өте тиімді.

Қазіргі таңда мектепте WI-FI желісінің қосылуымен сабақты ғаламтор арқылы өткізу де өте тиімді және қызықты. Мысалы, сабақтарымда кез келген жазушыны өтіп жатып, оқушыларға гиперссылка жасау арқылы қосымша материал іздеуге дағдыландырамын. Ұтымдылығы, оқушылардың қызығушылықтарының оянуы соншалық, деңгейі төмен шәкірттердің өзі тапсырманы орындай бастайды. Сонымен қатар ғаламтор желісіне қосылған компьютер арқылы сабақ өткізу, сөйлеу әрекетінің төрт түрін де (оқылым, айтылым, жазылым, тыңдалым) пайдалануға болатыны.

Интербелсенді тақта-топтағы оқушылардың барлығын оқыту үшін күнделікті құралы. Бұл оқытушы жаңа материалды өте қызықты және қарқынды етіп түсіндіруге мүмкіндік беретін баға жетпес құрал. Интербелсенді тақта арқылы өткізілген сабақтарымда, көбінде алдыма қойған мақсаттарыма 100% жетіп жатамын. Себебі жаңа тақырып аясындағы жаңа ойларым, идеяларым интербелсенді тақтаның арқасында әсерлі, тартымды болып шығады. Бұл, әрине, мұғалімнің тақтаға жазып түсіндіргенінен әлдеқайда тиімді, әрі әсерлі. Педагогтар өз сабақтарында ақпараттық технологияларды пайдалана отырып, мынадай артықшылықтарды көре алады:

1. Тақырып шеңберіндегі айтылуға тиіс мәліметтер көлемін ұлғайтады, яғни уақытты тиімді пайдалануға мүмкіндік алады;
2. Оқушылардың ғаламтор арқылы өз бетінше ізденіп жұмыс жасауларына мүмкіндік жасалады;
3. Оқушы өзге оқушылармен топтасып бірге жұмыс істеуіне мүмкіндік туғызылады;
4. Сабақта өтілетін тақырыпқа байланысты киноларды, слайдтарды, суреттерді, кестелерді пайдалана отырып, оқушылардың сабаққа деген қызығушылықтарын арттырады;
5. Электрондық оқулықтарды пайдалану арқылы сабаққа жаңашылдық енгізеді; электрондық оқулықтарды пайдалану барысында оқушы екі жақты білім алады: біріншісі – пәндік, екіншісі – компьютерлік білім. Өз тәжірибемде келетін болсам, әсіресе сабақтың тақырыбын ашып, мақсатын анықтауда түрлі бейнероликтер, слайдтар жиі пайдаланамын. Оқушыларға гиперссылка арқылы жасалған тапсырмалар өте ұнайды.

Сын тұрғысынан ойлау технологиясының «Ой қозғау» кезеңінде оқушылар ойларын терең жеткізіп, қиялдарына еркіндік береді. Өз өміріне, қоршаған ортаға сын көзбен қарауға үйренеді. Өзгенің пікірін тыңдап, оған өз көзқарасын қоса біледі. Менің таңдап алған әр технологиям оқушының белгілі бір жетістікке жетуіне, жұмысымның нәтижелілігіне

бағытталған. «Айтушы ақылды болса, тыңдаушысы дана болады» дегендей, сөзімді қорыта келе, оқушыларды шығармашылыққа, өз бетімен іс-әрекет етуге бағытталған тапсырмалар саны көбейгенде ғана, өз пікірін айта алатын, оны дәлелдей білетін, өмірге деген өзіндік көзқарасы қалыптасқан, үнемі ізденіс үстінде болатын, қоғам дамуына үлес қоса алатын, жан-жақты жетілген жас ұрпақ өкілдерін дайындай аламыз. Тәрбиесіз берген білімнің зияны туралы бұдан бұрынғы ғұламалардың айтып кеткені белгілі.

Қорыта айтқанда, оқыту процесінің нәтижелі болуы оқытушының сабақ беру шеберлігіне, сабағын қызығылықты жүргізіп, зейін қойдыра білуіне, оқушылардың өздігінен білім алуға үйренуіне байланысты. Қандай да болмасын жаңа әдіс-тәсілдер әрбір оқушының өз бетімен оқып үйренуіне сенімін ұялатып, шығармашылықпен жұмыс істеуіне, қорытынды жасай алуына, сөйлеу мәдениетінің өсуіне ықпал етеді, білім сапасын арттырады. Оқыту технологияларын сабақта қолдану оқушылардың білім сапасын арттырып қана қоймайды, олардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына әсерін тигізеді. Жаңа әдіс-тәсілдерді мән-мағыналарына, ерекшеліктеріне қарай таңдап қолдана білсек, балаға білім беруде ұтарымыз анық.

Әдебиеттер:

1. Әмірғалина Н. «Білім берудің инновациялық технологияларының бірі – тірек конспектілері». Білім. 2009 ж.
2. Садуова Ж. «Инновациялық технологияларды білім беруде қолдану». Білім. №5

БРАЛИНА МЕРУЕРТ АБЕНОВНА

Қарағанды қаласы, «Жақып Ақбаев атындағы жалпы білім беретін мектебі» КММ

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА МАТЕМАТИКА МЕН ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім және тәрбие алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқыту және тәрбие берудегі жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу болса, бұл міндеттерді шешу үшін мектеп ұжымының, әр мұғалімнің күнделікті ізденіс арқылы барлық жаңалықтар мен қайта құру, өзгерістерге батыл жол ашарлық жаңа тәжірибеге, жаңа қарым-қатынасқа өту қажеттігі туындайды. Сондықтан да әр мұғалім өз іс-әрекетінде қажетті әдіс-тәсілдерді дер кезінде қабылдап, дұрыс пайдалана білуі керек.

Бастауыш сыныптағы математика сабағында оқытудың әртүрлі әдіс-тәсілдерін қолдана отырып, оқушылардың шығармашылық ізденістерін, өз бетінше жұмыс істеу белсенділіктерін арттыру барысында теориялық білімдерін кеңейтіп, логикалық ойлау қабілеттерін дамытуда, математиканың негізін қалыптастыру, ұғындыру, түсініктерін тереңдетуде мұғалімдердің математикалық білімдері терең болуы қажет.

Бүгінгі күнгі басты мәселе - білім сапасы десек, осы білім сапасын арттырудың тиімді жолы - білім беру жүйесінде түрлі технологияларды қолдану. Мектептің бастауыш сатысындағы математика пәнін оқытуда кеңінен қолданылып жүрген оқытудың қазіргі технологиялары өте көп, солардың бірнешеуіне тоқтала кетсек:

-дидактикалық бірліктерді ірілендіру технологиясы (П.М.Эрдниев) бір мезгілде тура және кері амалдар мен операцияларды меңгеруге көмектеседі және ірілендіру қағидасына сүйеніп құрастырылған жаттығулар жиынтығы білімді саналы да берік меңгеруге көмектеседі;

-математиканы оқытудың есеп шығаруға негізделген технологиясы (Р.Г.Хазанкин) есептерді шығаруда әртүрлі әдістерді қолдану және оқушылар бірін-бірі тексеру арқылы есептің дұрыстығына көз жеткізулеріне болады;

- дамыта оқыту технологиясы (Л.С.Выготский, Л.В.Занков, Д.Б.Эльконин, В.В.Давыдов) дамыта оқыту жүйесі жеке тұлғаны жеделдете қарқынды, барлық сапалармен сәйкестікте жан-жақты дамытуға бағытталған;
- оқытудың модульдік технологиясы (В.М. Монахов) оқу үрдісін мақсатты жобалап, құруға болады;
- оқытудың компьютерлік технологиясы компьютермен жұмыс істеу техникасын меңгеру, сыныпта белсенділік көрсету, жеке жұмыс істеу, жекелеп көмек көрсету;
- проблемалық оқыту технологиясы;
- тірек сигналдары арқылы оқыту технологиясы (В.Ф. Шаталов) теория және практиканы блок түрінде топтау, тірек-схема, тірек-конспект түрінде берілген теориялық материалдарды сыныпта меңгеру, үйде өз бетімен іздену, жұмыс істеу;
- түсіндіре басқарып – оза оқыту (С.Н. Лысенкова) алынатын білімнің алғашқы бөлігін алдын ала оқыту;
- деңгейлік саралап оқыту технологиясы бірнеше деңгейде тапсырма беру;
- жүйелік негізде оқыту технологиясы (Ғалиев Г.Г.);
- шоғырландырып – қарқынды оқыту технологиясы (Әбдіғалиев Қ.А., Нұрахметов Н.Н.);
- блоктық-модульдық технологиясы (Жанпейісова М.) қазіргі таңда қолдау табуда.

Оқушылардың білім деңгейінің арттыруын, яғни білім сапасын көтеру мақсатында қазіргі заман талабы шығармашылық мүмкіндіктерді іске асыратын жаңа технологиялардың бірі «Оқу мен жазу арқылы сыни ойлауды дамыту» жобасы.

Бұл технологияны қолдана отырып сабақ барысында төмендегі мәселелерді шешуге болады:

- оқушылардың сыни тұрғыдан ойлауларын дамыту;
- ой-толғанысқа белсенді араласу;
- білімді игеруге жауапкершілікті арттыру.

Математика сабағында СТО-ның бірнеше стратегияларын қолдануға болады: «Ассоциация», «Венн диаграммасы», «Бес жолды өлең», «жұпта, топпен, жеке жұмыс», «Кең ауқымды дәріс».

Мысалы, 1-сыныптағы «7 саны мен цифры» тақырыбын өткенде «Кең ауқымды дәріс» стратегия бойынша элементтерін қолдансақ: 1-кезең «Ой қозғау» а) қызығушылықты ояту: сұрақтар қойылады.

1. Сан дегеніміз не? Цифр дегеніміз не?

Тапсырма:

- білетін мәліметтер айту;
- жұппен талдау, содан кейін кіші топта;
- топбасшының сөз алуы.

«Ассоциация» стратегия бойынша 7 саны нені көз алдына елестетеді, немесе осы сан бойынша бұрын қандай білімі бар. Мысалы, қазақ халқына тән қазақ баласының 7 атасы, 7 қазынасы, аптаның 7 тәулігі т.б. Математика сабағында дамыта оқыту технологиясын қолдана отырып оқушылардың ойларын жетілдірудің маңызы зор. Біріншіден-дамыта оқытуда білім даяр күйінде берілмейді, оған оқушы өз оқу әрекеті арқылы қол жеткізеді. Сабақтың алғашқы ізденіс кезеңінде жаңа ақпарат жайлы не білетіндіктерін ортаға салып, мәселені өз беттерінше шешуге талпынады. Сөйтіп олар осы мәселе туралы өз білімдерінің жеткіліксіз, таяз екенін сезіну арқылы сабаққа деген қызығушылықтары оянады, ішкі түрткілері пайда болады.

Екіншіден-дамыта оқытуда оқушы жоғары қиындықтағы мәселелерді шеше отырып өзінің санасының саңылауларын ашады. Әр оқушының өзінің деңгейіне дейін дамуға қол жеткізе алады. «Жақсы оқушы», «Жаман оқушы» ұғымының болмауы, балаларды танымдық әрекеттерге ұмтылдырады, құштарлығын арттырады.

Үшіншіден-оқушының жеке басын дамытатын басты құрал- ол өзінің әрекеті. Сол себепті дамыта оқытудағы оқыту әдістері оқушыны белсенді жұмыс жағдайына қоя отырып, мәселелерді, қайшылықтарды шешу мақсатын қояды.

Төртіншіден- дамыта оқыту жүйесінің нәтижелі болуы оқушы мен мұғалімнің арасындағы жаңаша қарым - қатынасы арқасында ғана өз жемісін береді. Сол себепті дәстүрлі жүйедегі әміршілдік стиль бұл жерде тиімсіз, оқушы - «орындаушы», «мұғалімнің тасасындағы» объект емес.

Осылайша, дамыта оқыту бойынша сабақ кезеңдерінде:

- оқушылар сабақтың мақсат, міндетін өздері анықтайды;
- мәселені шешу жолын іздестіреді;
- жаңаны өздері табады;
- ақылдасады, кеңеседі;

Аталған әрекеттері арқылы әр оқушының мәселені шешу, ақпараттық, коммуникативтік құзыреттіліктері қалыптасады. Бастауыш сынып оқушыларын оқытуда негізінен жаңа технологияның бірі- дамыта оқыту технологиясы басшылыққа алынады. Себебі қазіргі оқулықтар дамыта оқыту технологиясы негізінде жазылған. Сондықтан әрбір бастауыш сынып мұғалімі «Дамыта оқыту» технологиясындағы сабақтың құрылымын, әдіснамалық негіздерін толық меңгеріп, өз іс-тәжірибесінде шығармашылықпен қолдана білуі тиіс. Оқушылардың сабаққа қызығушылығын оятатындай тапсырмалар мен жұмыс түрлері ұйымдастырылады. Мысалы, 2-сыныптың қазақ тілі сабағында «Сөйлем» тақырыбын оқытудың осы кезеңі саяхатқа шығу арқылы бірнеше тапсырмаларды мүдірмей орындап, тапсырманы дұрыс орындауын қадағалау керек. Саяхатқа шығу үшін тіркескен вагондары бар поезға отырамыз. Әр вагонға бір жұмбақтан жасырынған.

Мысалы,

1-вагонда: «Жылт-жылт еткен, жырадан өткен»;

2-вагонда: «Тәтті, тәттінің іші қатты, қаттының іші тәтті»;

3-вагонда: «Кішкентай ғана бойы бар, айналдырып киген тоны бар»;

4-вагонда: «Қанаты-жоқ ұшады, аяғы жоқ қашады»;

5-вагонда: «Ти десем, тимейді, тиме десем, тиеді»;

6-вагонда: «Отқа жанбас, суға батпас»;

1-тапсырма: Әр жұмбақтың шешуін тауып, әрқайсысының шешуіндегі бірінші әріптен сөз құрастыру керек. -Қандай сөз шықты? -СӨЙЛЕМ.

2-тапсырма: Паровоз тоқтап қалды. Көмекке келейік. Ол үшін сөйлем неден тұратынын табайық: -Сөйлем сөзден тұрады. -Сөйлемнің бірінші сөзі қалай жазылады?

Осындай жұмыстың түрінің негізінде оқушылардың жаңа тақырыпқа бет бұруына жағдай жасайды да, жаңа тақырыпты дұрыс меңгереді. Жаңа тақырыпты меңгерудің алғы шартын қалыптастыру жұмыстары жүргізіледі: Үй тапсырмасын жаңа тақырыппен байланыстыру; Жаңа тақырыпқа негіз болатын түсінік-белгілер туралы ойларын жинақтау; Өткен тақырыппен өтпеген оқу материалын шебер байланыстырып сұрақ қою арқылы проблемалық жағдаят тудыру; Стандартты емес тапсырма беру; Беймәлім (танылмаған) білім нысаны туралы ақпаратты проблемалы түрде беру, яғни оқушыға білім неғұрлым жұмбақ көрінсе, ол оны соғұрлым білсем деген ынтасы арта түседі. Осы әрекеттерді ұйымдастыру арқылы мұғалім жаңа сабақтың қызықты өтуін қамтамасыз етеді. Сабақ барысында оқулықтағы жаттығулар мен оқулықтан тыс тапсырмалар орындатылады. Сонымен қатар ойындар ойнатуға да болады.

Мысалы: «Адасқан сөйлемдер» дидактикалық ойыны. Ойынның шарты: берілген сөйлемдерді айтылу мақсатына қарай өз үйіне орналастыру керек.

1. Өсімдік көктейді

2. Түйе боталайды

3. Балам, өркенің өссін

4. Дала қандай аппақ

5. Қамшы деген не

6. Кірпі қалай дыбыстайды

Дәстүрлі оқыту әдістемесі негізінде метафизикалық (сандық, мазмұндық) әдіснама, ал дамыта оқыту технологиясының негізінде диалектикалық (интенсивті, сапалық, мәнділік)

әдіснамасы жатыр деп айтуға болады. Дәстүрлі оқыту балада білім, білік, дағды алуға қажетті ақыл, сана бар деп есептеп, сол ақылға дайын білімді құю керек деген көзқарасқа, ал дамыта оқыту бала бойындағы табиғи қабілеттерді, ойлауды, жаңа белестерге көтеруді мақсат тұтатын принциптерге негізделген. Дәстүрлі оқыту жаттауға, есте сақтауға, ал дамыта оқыту дербес жұмыс істеуге, алған білімді пайдалана білуге үйретеді.

Дамыта оқытуда баланың ізденушілік – ойлау әрекетін ұйымдастыру басты назарда ұсталады. Ол үшін бала өзінің бұған дейінгі білетін амалдарының, тәсілдерінің жаңа мәселені шешуге жеткіліксіз екенін сезетіндей жағдайға түсуі керек. Содан барып оның білім алуға деген ынта-ықыласы артады, білім алуға әрекеттенеді. Сабақ мұндай жағдайда төмендегідей 3 құрамдас бөліктерден тұратын болады.

1. Оқу мақсаттарының қойылуы.
2. Оны шешудің жолын бірлесе қарастыру.
3. Шешімнің дұрыстығын дәлелдеу.

Бұл – үшеуі дамыта оқытудың Д.Б.Элконин – В.В.Давыдов жасаған жүйесінің негізгі компоненттері. Дамыта оқыту технологиясының нәтижелері:

1. түрлі әдістерді пайдалану сабақтың нақты мәнін терең ашуға көмектеседі;
2. оқушылардың барлығын сабаққа қатыстыруға мүмкіндік туады;
3. олардың әрқайсысының деңгейін анықтауға болады;
4. оқушылардың көбін бағалауға мүмкіндік бар;
5. оқушыларды ізденіске баулып, өз бетімен жұмыс істеуге үйретеді;
6. оқушылардың қабілеттері, сөз саптау еркіндігі, ұйымшылдығы, шығармашылық белсенділігі артады;
7. жеке тұлғалық сипатын дамытуға, шығармашылығын шыңдауға, өзіне деген кәсіби сенімін қалыптастырады. Бастауыш білім беру деңгейінде қолданылатын оқыту технологиялары төмендегі негізгі талаптарға сәйкес болуы керек.

Әдебиеттер:

1. Айтмамбетова Б. Жаңашыл педагогтар идеялары мен тәжірибелері. 1991 ж.
2. М.Ғалымжанова. Ақпараттық технологияларды сабақта қолдану. 2006 ж.

БАЙДЕЛЬДИНОВА АСЕМГУЛЬ КАМИДУЛЛИНОВНА

«К. Боранбаев атындағы негізгі орта мектебі» КММ

бастауыш сынып мұғалімі

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫ АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ АУЫЗЕКІ СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМУ

«Қазақ тілі» пәнін оқытуда негізгі басымдылық коммуникативтік дағдыларды, сөйлеу әрекетінің төрт түрін - тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылымды меңгертуге, ауызекі және жазба тілде қарым-қатынас жасау дағдыларын жетілдіруге, оқудағы және жазудағы функционалдық сауаттылығын дамытуға бағытталады.

Тиімді оқытудың негізгі бір шарты – білімнің мазмұнын дәл тиімді анықтау. Негізгі ұғымдар мен мәселелерді, теория мен фактілерді қажеттілігі мен тиімділігіне сай іріктей білу, өз бетімен оқи білуге, білім алуға үйрету. Әр мұғалім мектепте жұмыс атқару барысында білім беру мен тәрбиелеуде оңтайлы нәтиже беретін өз әдістемесін құрған жөн болып табылады. Сол жағдайда ғана жыл сайын оқушыларының білім деңгейінің өсуін байқауға болады. Мемлекеттік тілді үйретуде басты мақсат – тіл дамыту мақсаты болғандықтан, сабақ барысында көздейтін мақсат – оқушылардың сөйлеу тілін, сауаттылығын таныту, тілді үйретуде әдіс- тәсілдер, оны қызықтырып оқыту амалдары арқылы қазақ тілінде еркін сөйлей білу дағдыларын қалыптастырып, оқушылардың лексикалық қорын байытып, мемлекеттік тілде сөйлей, оқи, жаза білуге үйрету.

Мемлекеттік тілдің іргетасын қалау бастауыш мектептен басталуы әбден заңды. Демек, мектептің оқушыларға ұсынатын білім беру материалдары осы заман ғылымының дәрежесі мен талабына сай болу керек. Соңғы жылдары білім беру үрдісінде бой көрсете бастаған ғалым М.Жанпейісованың модульдік технология әдісі бойынша қазақ тілін басқа ұлт өкілдеріне үйрету тиімді әдістердің бірі екенін өмір өзі дәлелдеп келеді.

М. Жұмабаев: Біз сөз арқылы ғана неше түрлі ойымызды сыртқа шығара аламыз деп жазады. Сөйлеу қалай пайда болады? – деген сауалға тоқталатын болсақ, жай қарағанда сөйлеу арқылы қатынас жасау оп-оңай сияқты. Біреу сөйлейді, екіншісі тыңдайды, сөйтіп өзара ұғысады. Сөйлеу дегеніміз – тілдік материалдар арқылы жүзеге асу, тілдік заң ережелеріне, тілдік нормаға бағыну. Сөйлеу – әрекет, сөйлеу – тілдің тіршілік ету, өмір сүру формасы.

Америка психологтары Дж. Кэррон мен Б. Блум оқушыларды деңгейлік саралау барысында 3 деңгейді белгіледі:

- 1) минимальный (төменгі деңгей)
- 2) базалық (орташа деңгей)
- 3) шығармашылық (жоғары деңгей)

Осы үш деңгей бойынша мынадай қағидаларға тоқталады:

- 1) жалпы қабілетті – қабілетсіз бала жоқ, өз ісімен айналыспайды;
- 2) өзара сәйкестік, өзара жарысу басқа оқушыдай білмегенмен ізденісі арқылы дамып жетіледі.

Деңгейлік тапсырмалар сынып оқушыларының психологиялық жас ерекшеліктері мен білім қорларын ескеріп жасалады. Сонымен бірге мемлекеттік стандартта белгіленген білім беру қызметінің көлемі мен сапасы, жеке тұлға қалыптастыру талаптары жауап берсе, оқушының қызығушылығы мен бейімділігіне байланысты мүмкіндік деңгей жұмыстарын орындату арқылы әрі қарай дамыту жұмыстары жүргізіледі. Деңгейлік тапсырмаларды құру кезінде, 4-сынып оқушыларының физио-психологиялық ерекшеліктері ескеріліп, сөйлеудің түрлері қамтылды. Пікірлесудің қандай түрлері болса да сөйлеу кезінде сөз арқылы жүзеге асады.

Ауызша сөйлеудің негізгі бір түрі диалог сөйлеу болса, ол деңгейлік тапсырмаларды орындау кезінде оқушылар мынадай психологиялық ерекшеліктерімен байқалады.

- 1) диалогта сөз бөгелмей еркін айтылады, ойды кең жайып айтуды тілемейді;
- 2) сөйлем ықшам келеді, сүйемелдеп айтуды қажет етеді, тек әңгімелесуші адамдардың өздеріне ғана түсінікті болады;
- 3) диалогтың қисындығы, мазмұны кемдеу болады;
- 4) диалог сөз кең түрде жоспарланбайды, кейде тіптен сөз айтпай, ым- ишаратпен де көрсетіле салуы ықтимал.

Психолог Т.Тәжібаев: «Ауызша сөз бен жазбаша сөздің арасындағы үлкен айырмашылықтар бар, ол айырмашылықтар балалар тілінде айқын көрінеді» – дей келіп, бұл айырмашылықтардың себебі жазбаша сөздің өзгешелігінде, оның механикалық құрылысының күрделілігінде дегенді айтады. Жазып сөйлегенде логикалық байланыс күшті сақталады. Ауызша сөздің бағыты да, мазмұны да әңгімелесуші оқушылардың пікіріне байланысты өзгеріп отырады.

Балалардың сөйлеу дағдысын қалыптастырудың мақсаты – оқушылардың есте сақтау қабілетін дамыту, оларды оқу мен жазуға үйрету, ойлау қабілетін және сөйлеу тілін дамыту болып табылады. Жеке тұлғаны тәрбиелеу үшін әсіресе, бастауыш мектеп оқушыларының сөйлеу дағдысын қалыптастыру өте маңызды.

Диалог сөздің кейбір психологиялық ерекшеліктері төмендегідей:

1. Диалог сөз бөгелмей еркін айтылады.
2. Үнемі кезектесіп айтылатындықтан ықшам келеді, тек әңгімелесуші адамдардың өздеріне ғана түсінікті болады. Мәселен, «келе жатқан тоғызыншы» деген сөйлемге осындай нөмірлі автобусты күтіп тұрған адамдар ғана түсіне алады.

Бастауыш сынып оқушыларының ауызша сөйлеу дағдылары мынадай әдістемелер арқылы қалыптастыру ұтымды екені тәжірибе жүзінде дәлелденген. Олар:

1. Диалогтік оқыту әдістемесі; 2. Ойын әдістемесі; 3. Пікірталас әдістемесі;

Диалогтік оқыту әдістемесі – оқушылар мен мұғалімнің шешімді бірге іздеуін, оқыту процесінде өзара белсенді тілдік қатынаста болуын, бір-бірінің пікірін, ойын, көзқарасын сыйлауды, құрметтеуді қажет ететін жаңа инновациялық амал-тәсіл. Іскерлік ойындар – оқушылардың сөйлеу қабілеттерін жетілдіретін, дамытатын тиімді тәсіл. Сабақ барысында іскерлік ойындарды қолдану арқылы оқушыларға сөйлеу үлгілері, сөйлесудің әдеби нормаларын меңгертеді.

Ауызекі сөйлеу диалогінің стилистикасы өте бай, себебі, ол мәселе эмоциямен байланысты: диалогтің осы түрінің стиларалық екенімен байланысты. Бастауыш сынып оқушыларына сәлемдесу, әңгімелесу, үлкендермен және жолдастарымен сөйлесу кезінде сыпайы, анық, таза, дәл және мәдениетті сөйлеуді меңгерту қажет. Әңгімелесушілердің ізетпен, бір-біріне құрметпен, көңілге келер сөздерді ауызға алмай, тәрбие шеңберінен шықпай сөйлесуі әдептіліктің белгісі болса, тыңдаушының сөзді бөлмей, ынта қойып, аяғына дейін тыңдай білуі де мәдениеттілік.

Балаларды сөйлеу мәдениетіне төселдіруді әсіресе мектеп жағдайында қолға алу үшін мұғалімге төмендегідей жұмыстарды жүргізуге болады:

1. Оқушылардың жеке дыбыстарды, буындарды, сөздерді, фонетикалық, лексикалық жағынан дұрыс жаза айта алуына, қазақ тілінің грамматикасын саналы меңгерумен қатар практика жүзінде қолдана білуіне ерекше қамқорлық жасау қажет;

2. Мұғалімдер өз сыныбындағы оқушылардың ана тілімен қатар, орыс тіліндегі белсенді сөздік қорының шамасын біліп, олардың екі тілде дұрыс сөйлей алуына көңіл бөлуі тиіс;

3. Оқушылардың сөйлеу мәдениетін тәрбиелеу – оқу - тәрбие процесінде көзделетін негізгі міндеттердің бірі. Өйткені сөйлеу мәдениеті – мәдениеттіліктің басты белгісі. Оқушыларды сөйлеу мәдениетіне тәрбиелеу түрлі әдістер арқылы жүзеге асып отырады. Мысалы, оларды өз ана тілін қадір тұтып, құрметтей білуге тәрбиелеу – сөйлеу мәдениетіне тәрбиелеудің бір элементі.

Р.Ю. Мартынованың әдіс-тәсілдерін оқып, танысқаннан кейін, бірнеше көрнекі құралдарды пайдалануға болады. Олардың ішінде ойын элементтері бар. Әр ойынның өз реті, жөні бар. Сондықтан, әрбір сабақ процесінде қандай дидактикалық ойын қолдануға болатынын сабақ мазмұнына, тіпті сабақты пысықтау, қорытындылау кезінде де ойын элементінің мәні зор. Себебі бала ойнап отырып бірнеше сөзді өзінің сөздік қорына жинап отырады.

Мысалы:

1. Ойынның шарты бойынша берілген сөйлемге әр оқушы бір сөзден қосып, толықтырып отыруы керек. Бірақ, сөйлемнің мағынасы өзгермеу керек. Сөйлемге сөз қосып, толықтыра алмаған оқушы жеңіледі.

- Кітап.

- Менде кітап.

- Менде кітап бар.

- Менде жақсы кітап бар.

- Менде қызық, жақсы кітап бар.

Қазақ тілін үйренуде рөлдік ойындардың пайдасы зор. Ойын - оқушылардың тілді үйренуге деген сенімін оятады. Рөлдік ойындарда барлық балаларға бірдей рөл тиеді де, бір-бірімен міндетті түрде қарым- қатынасқа түсіп сөйлеседі. Оқушылар белсенді жұмыс істеп, бір-біріне жәрдем беріп, жұмыстарын мұқият тыңдап, өздерін және бір-бірін бағалайды, ал мұғалім тек бағыттаушы болады. Оқушылар өздеріне лайықты рөлді өзі таңдап алған жөн. Сонда ғана олардың ойыны да, тілі де нанымды және сенімді шығады. Оқушы өзін рөлде неғұрлым еркін сезінетін болса, ол соғұрлым қызыға ойнайтын болады. Рөлдік ойындар арқылы оқушылардың тілі жаттығып, сөздерді еске сақтап қалуға мүмкіндік береді. «Дәмханада» рөлдік іскерлік ойынында «даяшы» мен «дәмханаға келушінің» рөлдері

ойналады. Алдымен оқушыларға көмекші сөздер жазылған карточкалар беріледі. «Даяшы» рөліндегі оқушының карточкасында: ас мәзірі, нені қалайсыз, қою, сұйық тамақ, сусын, тандаңыз, ас дәмді болсын, келіп тұрыңыз, қызмет көрсетуге ризамын. «Келуші» рөліндегі оқушының карточкасындағы сөздер: қанша тұрады, бұл қай сусын, рақмет, тағы келемін, шайды ұнатамын. Оқушылар берілген жағдаятты ойнап, тілін жаттықтырады. Тіл дамытуда атқарылатын жұмыстың ең негізгі түрі – сөздік жұмысын жүргізу. Сөздік жұмысын жүргізу арқылы оқушының сөздік қорын байыту көзделеді. Сөздік қоры бай адамның ойын анық жеткізу мүмкіндігі бар. Екінші бір тілді меңгеру сөз үйренуден басталады.

Қорытындылай кетсек, тіл дамыту сабақтары арқылы оқушылардың пәнге деген қызығушылығын, ауызекі сөйлеу дағдыларын, шығармашылық қабілеттерін дамыта аламыз. Берілген тапсырмаларды өз беттерімен орындауларына жол ашады. Ең бастысы, сөйлеу тілдерінің көркеюіне, өз ойын еркін жеткізе білулеріне, сауаттылықтарының артуына да түрткі болады.

Әдебиеттер:

1. Ж. Дәулетбекова. «Оқушылардың тілін дамыту жолдары». Алматы «Рауан» 2000 ж.
2. Мағжан Жұмабаев. Педагогика. Алматы.

БАЖЕНОВА Е.В., ГОРЮШКИНА М.А.

КГКП «Саранский технический колледж», г. Сарань

БАЗОВЫЕ ЦЕННОСТИ СПЕЦИАЛЬНОГО И ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Преподаватель в современном мире Казахстана – это профессионал, занимающийся образовательной деятельностью и играющий важную роль в формировании знаний, умений и ценностей обучающихся.

Педагог должен обладать специальными знаниями и компетенциями в своей предметной области, постоянно совершенствовать свои знания, следить за новыми тенденциями в образовании и внедрять их в свою практику, сделать уроки интересными и доступными для студентов, использовать на занятиях интерактивные методы, электронные учебники, электронные платформы для обучения и другие цифровые ресурсы и технологии.

В тоже время преподаватель должен учитывать разнообразие потребностей и стилей обучения студентов, стремится создать индивидуализированных подходов к обучению, чтобы каждый студент мог максимально раскрыть свой потенциал.

В системе образования стало больше уделяться внимания развитию инклюзивного образования, направленного на обеспечение равных возможностей для всех обучающихся, в том числе для детей с особенностями развития.

Специальное образование и инклюзивное образование имеют свои уникальные ценности, но также совместные принципы, такие как уважение к разнообразию и поддержка равных возможностей.

Специальное и инклюзивное образование стремится предоставить образовательные программы, соответствующие уникальным потребностям каждого обучающегося с ограниченными возможностями, а также обеспечить равные образовательные возможности для детей с инвалидностью и гарантировать им равные права на получение знаний, создание образовательной среды, которая поддерживает адаптацию обучающихся с особенностями и предоставляет необходимую специализированную поддержку.

Реализация базовых ценностей специального и инклюзивного образования требует совместных усилий образовательных учреждений, преподавателей, родителей и общества в целом.

Оба подхода требуют системного и комплексного подхода к организации образовательного процесса, внимания к потребностям каждого обучающегося и сотрудничества всех участников образовательного процесса.

Образование с ориентацией на особенности и инклюзивность требует разработки заданий, которые поддерживают достижение базовых ценностей специального и инклюзивного образования. Задания должны быть ориентированы на индивидуализацию, уважение к разнообразию, включение, и развитие социальной компетентности.

Ниже приведены примеры заданий, которые можно использовать на уроках:

- разработка индивидуализированных заданий, учитывающих уровень учебных навыков каждого студента;
- использование визуальных и аудиальных средств для поддержки студентов с различными стилями обучения;
- задания на решение реальных проблем, которые могут быть связаны с интересами и потребностями разных студентов;
- разнообразные тексты разной сложности с тематикой, которая может быть интересной для различных групп студентов;
- групповые чтения и обсуждения, чтобы стимулировать включение всех студентов в процесс анализа текста;
- индивидуальные темы для сочинений, позволяющие студентам выражать свои мысли и чувства;
- альтернативные формы выражения, такие как устное изложение или использование технологий для тех, кто может испытывать трудности с письменной формой;
- ролевые игры и диалоги, созданные для участия студентов с разными уровнями навыков общения;
- интерактивные задания для закрепления грамматических правил с использованием разнообразных материалов (визуальные картинки, аудио, видео);
- лексические упражнения, ориентированные на расширение словарного запаса и учет интересов студентов;
- групповые проекты, направленные на создание общего продукта, чтобы стимулировать сотрудничество;
- индивидуальные проекты, позволяющие студентам выбирать тему и форму представления проекта.

Технологии играют важную роль в обучении при специальном и инклюзивном образовании, помогая создавать более доступные и индивидуализированные образовательные опыты для всех обучающихся, в том числе для тех, у кого есть особенности в развитии или ограниченные возможности. Можно использовать следующие технологии в обучении:

- использование онлайн-ресурсов и образовательных приложений для дифференцированного обучения;
- альтернативные и дополнительные средства коммуникации, программы преобразования текста в речь, специализированные приложения для общения;
- технологии виртуальной и дополненной реальности могут создавать симуляции и визуальные среды, которые облегчают понимание абстрактных понятий и обеспечивают более глубокий опыт обучения;
- облачные технологии и удаленные образовательные ресурсы позволяют обучающимся получать доступ к материалам и урокам в любое время и из любого места. Это особенно полезно для тех, кто из-за физических ограничений не может посещать обычные занятия.

Каждое задание должно поддерживать инклюзивность и уважение к разнообразию.

В нашем колледже также активно внедряются методы и подходы, направленные на обеспечение доступности образования для всех студентов, независимо от их специальных потребностей. Мы обучаем по шести специальностям, всего у нас 300 студентов. На общее количество приходится 13 студентов с особенными образовательными потребностями.

Педагоги колледжа активно внедряют в образовательный процесс разнообразные учебные материалы, учитывающие разнообразные стилевые и культурные особенности студентов.

Сформированы группы смешанного состава, в которых учатся студенты с различными уровнями способностей и потребностей, способствует обмену знаний и опытом. Это способствует формированию толерантного и открытого образовательного пространства.

Специальное и инклюзивное образование в нашем колледже не только обеспечивает равные возможности для всех студентов, но и способствует созданию образовательного пространства, открытого для разнообразия. Внедрение современных технологий позволяет нам успешно реализовывать принципы инклюзивности и обеспечивать высокий стандарт образования для каждого студента.

Студенты ООП активно принимают участие не только в мероприятиях общеобразовательных дисциплин, но и в мероприятиях профессиональной направленности. Таких как: «Лучший по профессии», «Моя профессия» и т.д.

Также все студенты принимают активное участие во внеклассных мероприятиях колледжа, которые способствуют на сплочение студенческого коллектива, равноправенства, предоставляют возможность взаимодействовать в неформальной обстановке, что способствует развитию навыков общения и укреплению социальных связей.

Соединение специального и инклюзивного образования требует комплексного подхода и участия всего образовательного сообщества. Целью должно быть создание образовательной среды, где каждый обучающийся может достичь своего максимального потенциала в соответствии с его индивидуальными способностями и потребностями.

Реализация этих базовых ценностей содействует формированию инклюзивного общества, где каждый член может развиваться и вносить свой вклад в социум.

Литература:

1. Сулейманова Т.Г. Инклюзивное образование — наиболее передовая система обучения детей с ограниченными возможностями современного демократического общества // *Science and innovation*. - 2023. - №2. - С. 9-13.
2. Муминова Л.Р. От инклюзивного образования к инклюзивному обществу // *Science and innovation*. - 2023. - №1. - С. 16-19.
3. Романова Ю.В., Коробкова А.А., Черникова Д.А. Инклюзивное образование как фактор развития толерантной среды в учебном процессе // *Sreda*. - 2021. - №1. - С. 20-24.
4. Дуда И.В., Дударева Л.А., Особенности нравственных ценностей подростков в условиях инклюзивного образования // *Балтийский гуманитарный журнал*. - 2021. - №1. - С. 10-13.
5. И.Н. Дмитриева, Н.Н. Комарова, А.В. Бырко Ценностные аспекты инклюзивного образования // сборник материалов Международной научно-практической конференции «Непрерывное образование в интересах устойчивого развития: новые вызовы». - Нур-Султан: НАО им. И. Алтынсарина, 2020. - С. 123-126.
6. Дельцова И.А. Инклюзивность как новый ориентир образования // *Ноосферные исследования*. - 2020. - №1. - С. 17-20.

БАЗАРОВА ЖАДЫРА МҰХАМЕТҚАЛИҚЫЗЫ

Балқаш қаласы, №1 жалпы білім беретін мектебі

«БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ ЖОЛДАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ»

Білім сапасын арттыру – білім беру жүйесіндегі аса маңызды іс-әрекет.

Оқыту процесін неғұрлым жақсы түсінсек, оны дамытатын алғышарттарды жасауға да мүмкіндігіміз соғұрлым мол болмақ. Соңғы кездері білім беруге қатысты ғылыми зерттеулер саны арта түсуде. Бұл - айрықша қуанышты жайт. Соның нәтижесінде білім сапасын арттыруға қатысты теорияларды жан-жақты нақтылауға және зерттеуді дамыта түсуге жол

ашылуда. Білім сапасын арттыру жолдары ең алдымен мұғалімнің кәсіби шеберлігімен, жұмыстың сапасымен өлшенеді. Бүгінгі таңда білім берудің сапасы мен деңгейін жан-жақты көтеріп, жаңаша ойлайтын, оқыту мен тәрбиенің жаңа технологиясын күнделікті жұмысында қолдана білетін ұстаздардың ғана жұмысы жемісті болмақ. Тек терең білім, іскерлік дағды, кәсіби біліктілік кез-келген ұстаздың күнделікті іс-әрекетіне енгенде ғана қабілетті тұлға, яғни жан-жақты заман талабына сай, дүниетанымдық қасиеті дамыған, сыни тұрғысынан ойлауды көздейтін ойшыл азамат тәрбиеленеді.

Бүгінгі таңдағы оқыту процесі әр мұғалімнен жаңашылдығын талап етіп отыр. Қазіргі педагогикаға енген жаңа әдістер мен тәсілдер мұғалімнің тек түсіндіруші, оқушының қабылдаушы рөлінде мүлдем сыйыспайды. ХХІ ғасырды бәсеке ғасыры десе, сол бәсекеде тек бәсекеге қабілетті, өзіндік пікірін нақты жеткізе білетін, терең білімді игеріп қана қоймай сол білімін өмірде қолдана білетін жеке тұлға қалыптастыруда мұғалімдерге үлкен жауапкершілік артып отыр, сондықтан балалардың болашақ карьерасын кәсіптік бағдар беру арқылы қалыптастыру мұғалімнің міндеті. Бұл міндетті шешу үшін әр мұғалімнің күнделікті ізденісі арқылы барлық жаңалықтар мен қайта құру, өзгерістерге батыл жол ашарлық жаңа тәжірибеге, жаңа қарым- қатынасқа өту қажеттілігі туындайды. Болашақ карьерасын кәсіптік бағдар, білім беру арқылы қалыптастырамыз. Білім берудің маңызды шарты – оқу үрдісін жаңарта отырып, оқушылардың қызығушылығын арттыру, шығармашылық қабілеттерін дамыту, олардың өздігінен білім алуға құштарлығын жетілдіру.

Қазақ тілі сабақтарында жаңа әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы оқушылардың таным белсенділігін арттыру, қазіргі қоғам талабына сай ой-өрісін дамыту, шығармашылығын кеңейту, терең білімді, бәсекеге қабілетті тұлғаны тәрбиелеу, заман сұранысына сай ізденімпаз тұлғаны қалыптастыру.

Мектеп оқушыларына кәсіптік бағдар беруде жас ерекшелігін ескере отырып, төмендегідей жұмыс формаларын жүргіземін:

1- 4 сыныптар үшін ойын, әңгіме, саяхат (мамандықтар әлемі, сурет көрмесі, эссе, тренинг).

5-11 сыныптар үшін сауалнама жүргіздім, тренинг, саяхат (қоғамдық ұйымдар, мекемелерге т.б), сайыс, байқау, шығармалар байқауы, конференция, портфолио байқауы, дебат.

№1 жалпы білім беретін мектебінде 12- қыркүйек күні 5-6 сынып оқушылар арасында «Кім болам?» тақырыбында пікірлесу сағаты өткізілді. Бұл пікірлесу сағатында әр оқушының өз ойын яғни дәрігер, мұғалім, сәулетші мамандық иесі болатынын білді. Сондай-ақ оқушылар осы мамандық иелері қазіргі таңда қаншалықты қажет деген сауалға өз ойларын ашық жеткізе білді, соңына қарай оқушылар ақпарат ала отырып, оның келешекте алар орны, тигізер пайдасы жайында өзара ой бөлісті.

Мен өз сабақтарымда жоғары нәтижеге қол жеткізіп және де сабақтың мақсатына жету үшін, балалардың болашағына кәсіптік бағдар қалыптастыру үшін тиімді әдіс-тәсілдерді қолданамын. Мысалы: «Аквариум әдісі» - балаларға мәселені «қоғам алдында» талқылауға ұсынғандағы диалог формасы. Шағын топ белгілі бір мәселе бойынша диалогті жүргізуге кімге сеніп тапсыруға болатынын таңдайды. Кейде тілек білдірушілер бірнеше болуы мүмкін. Қалған барлық оқушылар көрермен рөлін атқарады. Сондықтан да мұны «аквариум» деп атайды.

«Даналық ағашы» әдісі оқушылар ішінен бір жүргізуші сайланады. Жүргізушінің қолында қорап немесе сандықша болуы керек. Оқушылар тақырып бойынша ашық сұрақтар құрастырып, жүргізушіге береді. Сұрақтар құрастырылып біткен соң, оқушылар сандықшадан кез келген сұрақты алып, дауыстап оқиды, толық жауап беруге тырысады. Қойылған сұрақпен берілген жауап бағаланады.

«Бес сұрақ» бұл әдіс ақпарат жинақтауға арналған, ол сондай-ақ оқушыларға мәселені терең зерделеуге немесе оны шағын тақырыптарға немесе тармақтарға бөлуге мүмкіндік береді. Бұл оқушыларға күрделі тақырыптарды түсінуге көмектеседі. Аталған әдіс іс-әрекетті жоспарлауға және мақсат белгілеуге ықпал етуі мүмкін әртүрлі мүмкіндіктерді

қарастыруды көздейді. Ақпарат жинақтауға арналған тапсырмалар үшін осы әдіспен бірге «Идеялар тасқынын» мен «Стикерлер топтамасын» қолдануға болады.

«Алғыс білдіремін» әдісі сабақтың соңында мұғалім әр оқушыға ынтымақтастық үшін рахмет айтқысы келетін балалардың бірін таңдауды және осы ынтымақтастық нақты неден байқалғанын түсіндіруді сұрайды. Таңдалатындар санынан мұғалімді алып тастау керек. Педагогтің алғыс айту сөзі соңғы болады. Бұл ретте ол қошеметтің ең төмен мөлшері тиген оқушыларды таңдап, оқиганың осы қатысушысына да ризашылық сөздерін табуға тырысады. Осындай әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, шығармашылық іс-әрекет талаптары орындау мақсатында, оқушылардың қызығушылықтарын арттыру мақсатында бағдарламадағы мәтіндерге сәйкес деңгейлік, шығармашылық тапсырмаларды алып қарастырдық да, практика жүзінде қолданып, мынадай тұжырымдар жасадық: оқушылардың шығармашылық дербестігін дамыту арқылы оның жеке тұлғасын қалыптастыруға болады; қызығушылық іс-әрекет түрлері төменнен жоғары қарай, кезекті түрде, белгілі бір ретпен, жүйемен жүргізілуі нәтижесінде шығармашылығы дамиды; қызығушылық іс-әрекетті дұрыс ұйымдастыру біліктері мен ізденімпаздыққа, болашаққа кәсіптік бағдар беру арқылы оқушыларды қалыптастырады.

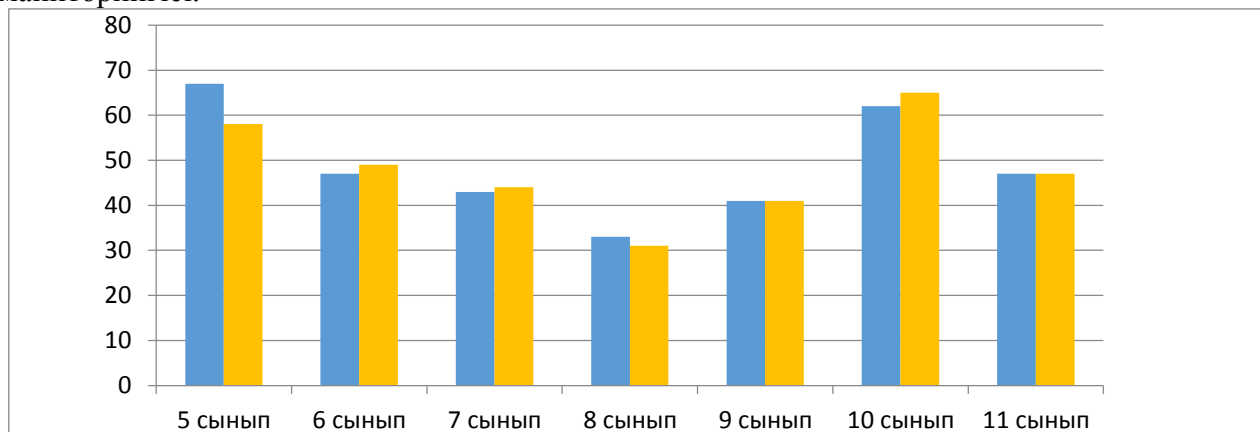
Қазіргі кезеңде жалпы балалардың болашақ карьерасын дамыту – баланың жалпылама дамуын қамтамасыз ету ғана емес, ең бастысы оларды жастай өз қабілеті мен қызығуына қарай белгілі бір мамандыққа арнайы бағыттай білу. Өйткені келешек қоғамымыздың басты тұлғасы бүгінгі мектеп оқушылары. Сондықтан біздің мектепте осындай әдіс-тәсілдер арқылы балалардың болашақ карьерасын кәсіптік бағдар беру арқылы қалыптастыруда бүгінгі күні маңызы зор болып табылады. Мектептегі кәсіптік бағдар беру жұмысының негізгі міндеттері:

- оқушылардың болашақ карьерасын қалыптастыру;
- кәсіптік қызығуы мен бейімділігін, қабілеттілігін қалыптастыру және дамыту;
- оқушылардың дара ерекшеліктерін зерттеу;

Кәсіби бағдар беру — жас ұрпақты өзіне ұнаған тиісті мамандықты саналы талдап алуға дайындауға бағытталған іс-әрекеті. Балалардың болашақ карьерасын кәсіби бағдар беру арқылы оқушыларды мамандықтар әлемінде, көптеген әдіс-тәсілдерді сабақта тиімді қолданысқа енгізсеңіз, ізденушілік қабілеті терең, сыни ойлау белсенділігі жоғары, өз бетінше білім алуға дағдыланған, жан-жақты дамыған, болашағы айқын, бәсекеге қабілетті рухани бай тұлға қалыптасып шығады деп ойлаймын. Мамандықты саналы таңдауда адамның қабілеттілігінің қалыптасуының да үлкен маңызы бар.

Оқушылар өз ойларын өздері байқаған ақпараттарды өз сөздерімен айтып берулері тиіс. Бұл кезеңде оқушылар бір-бірлерімен ой алмастырады, ой түйістіреді, өз кестелерін жасап, басқалардың да кестелерін үйреніп алуға тырысады. Нәтижесінде бұл, үйрену сатысы – ойды қайта түйіп, жаңа өзгерістер жасайтын кезең болып саналады.

5-11 сынып оқушыларымен жүргізілген «Болашаққа бағдар» сауалнама жұмысының мониторингісі.

Әр түрлі шығармашылықпен ой түйістіру болашақта қолданылатын мақсатты құрылымға жетелейді.

Сапалы білімді қамтамасыз етуде қазіргі қолданылып жатқан әдіс-амалдар өте мол, оқушылардың қызығушылығын арттыруда жаңа технологиялар да артуда, тек әр ұстаз, өз оқушыларына ыңғайлысын қолдана білуден ұтады. Оқушының ойлау қабілетін дамыту үшін өздігінен жұмыс жасауға баулу өз ойын тұжырымдауға дағдыландыру, оқушы белсенділігін арттыру барысында проблемалық сұрақтарды пайдалану, проблемалық ситуациялар туғызу. Балалардың қабілеттерін, біліктілігін мүмкіндіктерін көрсетуге жағдай туғызу мұғалімнің, ата-ананың міндеттері болып табылады. Мұндай талантты балаларды түрлі сайыстарға, пәндік олимпиадаларға, ғылыми конференцияларға қатыстырып өздерінің қабілеттерін шындата түсіреді.

Қорыта келгенде, қазақ тілі мен әдебиеті пән мұғалімдері түрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, оқушылардың мемлекеттік тілді жетік меңгеріп білуіне көңіл бөліп, пәнге деген қызығушылықтарын арттырып, ізденімпаздық қабілеттерін оятады. Мектепте қазақ әдебиетін оқытуда қолданылған шығармашылық тапсырмалар, оқушылар өздері ізденеді, тілге деген құрметі артады, әр тақырыптың мәні ашылып, талданады, сыйластыққа үйретеді, кәсіптік бағдар беру арқылы пәнге деген қызығушылықтары да арта түседі, нақты өз деңгейінде бағаланады, өз бетімен жұмыс істеуге үйренеді деп ойлаймын.

Әдебиеттер:

1. Дейл Х.Шунк «Оқыту теориясы» жетінші басылым. Астана 2019ж.
2. Сабыров Т. Оқушылардың оқу белсенділігін арттыру жолдары.
3. Ералиева М. Оқытудың қазіргі технологиялары / М. Ералиева // Бастауыш мектеп. – 2006. — №5. 3-5 бет.
4. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жаңа технологияның элементтерін қолдану. Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде. 2015, №5, 14-22-б

БАЗЫЛБАЕВА ЖУМАГУЛЬ АҚЫЛСЕРИКОВНА

«Теміртау қаласындағы №21 ЖББМ» КММ

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ МЕНҒЕРТУ

Қазіргі таңда еліміздің білім беру жүйесіндегі реформалар мен саясатта, өзгерістер мен жаңалықтар әрбір педагог қауымның ойлауына өткені мен бүгіні, келешегі мен болашағы жайлы толғауына, жаңа идеялар мен жаңа жүйелермен жұмыс жасауына негіз болары анық. Қазақ тілі — аса бай, таза, образды тіл. Сондықтан, педагогикалық — технологиялық базаны меңгерген оқытушы оны іс жүзінде оқу процесін дайындау, ұйымдастыру кезеңдерінде басшылыққа ең тиімді деген әдістемелер мен тәсілдерді алуы тиіс. Қазақ тілін оқытудың мақсаты — қазақ тілін қатысымдық тұрғыда меңгерту, оқушыны өз ойын айқын, түсінікті жеткізуге үйрету; тілдік қабілеті дамыған дара тұлғаның дамуына мүмкіндік жасау басты мақсаты болып табылады. [1. 40 – 43 бб.] Оқытушы әрқашан заман талабына сай, оқушыларды оқытудағы өз технологияларын, әдіс-тәсілдерін дамытып отыру қажет.

Мұғалім өзінің тәжірбиесіндегі болған сын – салаларды талдап жаңа технологияларды енгізу қажет. Әр түрлі қоғамдық орындарда кез-келген адаммен қарым-қатынасқа түсе алатын, сабақта алған білімдерін жүйелеп, мәдени тілдік қарым-қатынасқа арналған сөз, сөз тіркестерін сауатты құрастыруға дағдыландыру. Жас тұлғаның құзырлық қабілеттерінің артуына, өзін-өзі дамытуына, жаңалық ашып ізденуіне педагогтың құзіреттілік қасиеті маңызды роль атқарады. Сол себептен менде өзін-өзі оқытып, жетілдіру мақсатымен осы тақырыппен 2 жыл айналысп жүрмін. 2020 жылы «Қазақ тілі сабағында құзіреттілік тапсырманы қолдану арқылы оқушылардың сөйлеу әрекетін қалыптастыру және машықтау»

тақырыбымен өзін-өзі оқыту жұмысы жасалды. Оның нәтижесі тамыз конференциясында әріптестеріммен тәжірбие бөлістім. 2023 жылы Бала тәрбиесі «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» – ұлттық, адами құндылықтарға негізделген. Жалпы адамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, әлемдік озық білімді игерген саналы азаматты тәрбиелеу мақсаты көзделеді. Ұлттық құндылықтар: ҰЛТТЫҚ МҮДДЕ, АР-ҰЯТ, ТАЛАП.

Ұлттық мүдде құндылығы: Қазақстанның оңтайлы имиджін қалыптастыруға белсенді үлес қосу; Ұлттық мұраға ұқыпты қарау; Қазақ тілінің қолдану аясын кеңейту; Ұлттық мәдениетті дәріптеу; тұрақты негізде сабақ барысында жүзеге асыру аясында «Оқушыларға қазақ тілін қазақ ұлттық настольді ойындары арқылы оқыту» тақырыбымды ғылыми жоба конференциясында тәжірбие бөлісуді ұйғардым. Осы бағыттағы мәтінмен жұмыс жүйелі түрде іске асуда. Расында да, жақсы ұстаз әрқашан ізденіс үстінде болуы қажет, өз білімінің үстіне білім қосуы қажет, бұл ұстаздың ізденпаздық қабілетінің дұрыс бағытта даму белгісі.

Менің ойымша, оқушыларды сапалы оқыту үшін, жаңа технологияларды іс-тәжірбиеде қолданып, оқушылардың өзі тиімдісін сабақ барысында көрсетеді. Мысалы: кесте арқылы мәтін талдау, фишбоун, ассоциограмма т.б.

Мен өзім орыс мектебіндегі балаларға қазақ тілін үйретемін, осы салада өзімнің сабақ беру практикамада көптеген технологияларды, әдіс-тәсілдерді қолдандым. Жақсы сапалы сабақ беру оңай жұмыс емес. Көп нәрсе мұғалімнің сабаққа қойылған талаптарды түсуінуіне және орындауына байланысты. Талаптар әлеуметтік сұраныс, оқушылардың жеке қажеттіліктеріне байланысты. Өзім үшін оқушыларға қазақ тілін оқытудағы басты мәселе – мәтін талдау қиындық туғызатынын түсіндім. Оқушының өздік жұмысын іске асыру құралы – тапсырмалар дейтін болсақ, осы тапсырмалардың шығармашылық сипатын басты назарда ұстау қажет.

Тіл дамытуға арналған мәтінмен жұмыс. Осы әрекеттер арқылы оқушылар дұрыс сөйлеу жүйесіне үйренеді, мәтіннің мазмұнын өз сөзімен жеткізуге дағдыланады. Қазақ тілін оқытудың осы кезеңінде қойылатын негізгі мақсат оқушыларды белгілі бір тақырып бойынша өз ойын, сондай-ақ осы кезеңде мәтіннен жаңа мәлімет алып, оны өзіндік сөйлеу әрекетінің қажеттілігін қамту үшін қолдана алуды және өз пікірін дәлелдеп айта алатын деңгейге жеткізу еді. Коммуникативтік бағыт мәтінді түсінуге, оның негізгі ойын анықтауға көмек береді, оқушылардың ойлау қабілетін жетілдіруге себеп болады. Бұл тапсырмалардың негізгі қызметтерінің бірі-интернациональдық сөздерді танып, сөз құрамына қарай талдау жасап, сөздердің жасалуын анықтау. [3. 15 – 16 бб.]

Қазіргі кезде жаңа оқу бағдарламасы бойынша, барлық тапсырмалар оқу сауаттылығын қалыптастыруға оның ішінде мәтін талдаумен байланысты Мәтін талдау да оқушыларға бірінші кезекте сөздік қордың аздығы кедергі жасайды. Осы мәселелерді шешу үшін көптеген технологияларды қолданып көрдім. Сол тәжірбиелеріме сүйене отырып, мен өзімнің настольді қазақ ұлттық ойынын жасап шығардым. Бұл технология төменде сипатталған.

Оқушылар мәтінді ойнай отырып талдау, оқушылардың мәтінді қызыға отыра игеруіне үлкен септігін тигізді. Бұл ойынды топпен ойнайтындықтан оқушылар арасында бәсекелестік сезімі болады, әрі топтаса жұмыс жасап үйренеді. Ойынды біз қазақ халқының ұлттық ойыны «Теңге ілу», «Теңге ілу» — қазақ халқының ұлттық ойыны. Ойынға қатысушылар екі топқа бөлінеді. Әрқайсысы жеке-жеке атқа отырады. (Сурет-1.)

Сурет – 1.

Ойынды топ басшы жүргізеді.

Теңге ілу – бозбалалар мен жігіттердің атпен ойнайтын ойыны. Ойын кезегі басталатын жерге сызық сызылады, ол сызық мәре сызығы болып есептеледі. Одан әрі 20—30 метрдей жерден екі шұңқыр қазылады. Шұңқырға он-оннан тас салады. Содан екі топтан екі сайыскер шығады да, сызыққа келіп, қатарласып тұрады. Бастаушының белгісі бойынша ойын басталады. Ұпай әр сайыскердің іліп алған тастарының санына қарай есептеледі. Қай топ көп ұпай жинаса, сол топ жеңеді. Ойын жылдамдықты дамытып, тез әрі дәл әрекет етуді үйретеді.

Оқушыларға «Теңге ілу» ойынының прататипы настольді түрде ұсынылады (Сурет - 1). Оқушылар екі топқа бөлінеді, әр топта 3 ойыншыдан тұрады. Ойынды кім бірінші бастайтынын асық шешеді. Оқушылар асық лақтырғанда, кімде ең көп сан болса, сол топ жеңеді. Асықтың барлық бөліктері боялған, әр бетіндегі түсі, бір санды білдіреді.

Сары – 4;
Жасыл – 3;
Көк – 2;
Қызыл – 1.

Асық арқылы оқушылар қанша қадам ойында жүретінін шешеді. Бір оқушы ойынды бастайды, ойын алаңында оқушыларды әбігерге түсіретін жасырылған белгілер бар.

- белгісі түссе, оқушы екі қадам артқа жасайды;

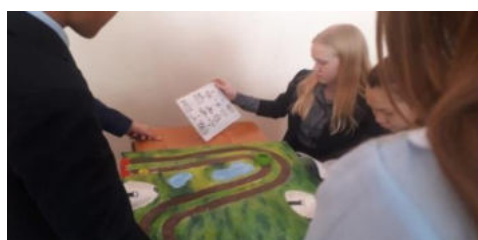
- белгісі түссе, оқушы екі қадам алға жасайды;

- белгісі түссе, оқушы «Тарих әлемі» карточкаларының ішінен, бір карточканы тандап соған топпен жауап беруі қажет.

! - грамматика саласынан сұрақ, жеке жұмыс;

? - оқушы қарсылас топтың кез-келген сұрағына жауап береді. Бірақ сұрақ қазақ тілі мен әдебиет сабағында өтілген тақырыптар бойынша сұрақ қоюлуы қажет. Егер жауап бере алмаса, қарсылас топ, қатарынан екі рет жүреді.

Әр жүрген жүріс сайын оқушылар мәтіннің бөлшектерін жинайды, кім өтілген жол бойынша көп қапшықтарды жинаса, сол топта мәтіннің бөліктері көп деген сөз. Әр қапшықты алған сайын оқушылар оны, алған бетте талдауға тиісті, сөздерін аударып мағынасын түсіндіру қажет. Түсіндіре алмаған жағдайда оқушыларға қосымша балдар есептелмейді және сөйлем қарсылас топқа беріледі. (Сурет -2)

Сурет – 2.

Ойынның аяғында ойында ең көп мәтін бөлігін жинаған және қарсылас топты жақсы тындаған оқушылар жеңеді. Ойын мәресіне жеткенде, жеңген топқа сыйлық беріледі. Бұл ойын 20 мин ішінде ойнатылады.

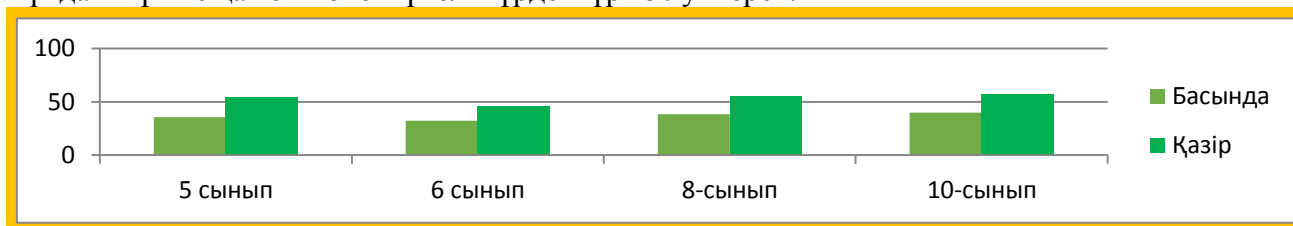
Бірінші ойнатылған күні ойын ұзақ жүргізілуі мүмкін, оқушылар ойын ережесін түсінгеннен кейін оқушылар ойынды жылдамрақ ойнай бастайды. Бұл технологияны күнделікті оқушылардың оқыту практикасына еңгізгенімде оқушылар жақсы нәтижелерге қол жеткізді.

Оқушылар мәтінді жылдам, әрі тиянақты тадай бастады. Сөздік қорын байытып, қазіргі кезде оқушылардың сүйікті ойыны болып есептеледі. (Сурет-3)

Сурет – 3.

Осы жұмыс басында тапсырмалардың нәтижелері талданды. Ұлттық негіздегі ойындарын 5-С сынып оқушылары алғаш ойнағанда сөздік қорының төмен деңгейде 36,7% көрсетті. Бөлім бойынша ойынды қайталап ойнатқанда сөздік қоры 53,7% көтерілді. Бұндай нәтиже көрсету себебі оқушылардың пәнге қызығушылығының артуы. Әр түрлі платформадағы ойындарында негізге ала отырып әр сабақта 5-10 минут өткен сабақты, тілдік бағдарды, мақал-мәтел сияқты қайталауға арнап ойын тапсырмаларын жасаймын. Ойынды барлық сабақ беретін сыныптарымда қолданамын. Сонымен қатар, тәжірибе көрсеткендей, мұндай жұмыс қажет және жүйелі түрде жүргізілуі керек.

Оқушының оқу және танымдық әрекеттерінің белсенділігін арттыру – ең негізгі әдістемелік мәселе. Сабақта жаңа технологияны еңгізу, қысқа мерзім ішінде оқу міндеттерін орындау үшін жұмыс істеу. Оқушының логикалық ойлау қабілетін, өз бетімен білім алуға икемділігін, дағдыларын дамытады, білім алуға қызығушылығын туғызады, ал бұның негізінде оқушының өзіндік талпынысы, ерік-жігері дамиды да, сол арқылы оқу үрдісінде жоғары нәтижеге жетуге болады.

Әдебиеттер:

1. Республикалық ғылыми-педагогикалық басылым // Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде 2011. - №9. – Б. 40-43.
2. Мұстафин Б. Тіл дамыту сабақтарында көрнекілікті пайдалану // Бастауыш мектеп. 1999. №6.
3. Республикалық ғылыми-педагогикалық басылым // Қазақ тілі мен орыс мектебінде, 2011. №8. – Б. 15-16 б.

БАЙБОСЫНОВА А.Б., ОСПАНОВА Г.К.

КГУ «ОСШ №73» г. Караганда

ВОСПИТАНИЕ НАЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕРЕСА У ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ: ДВА ПУТИ – ОДНА ЦЕЛЬ

Специальный класс для детей с ЗПР, в котором обучаются воспитанники детского дома, реализует комплексную систему воспитания, включающую акции, тесную работу с воспитателями и использование различных методов обучения на уроках.

Целью этой системы является создание условий для всестороннего развития детей, проживающих в детском доме, а также оказание поддержки и помощи воспитателям в их работе.

Воспитательная работа в классе строится на основе следующих принципов: индивидуальный подход, учёт особенности каждого ребенка, взаимопомощь и сотрудничество. Дети учатся помогать друг другу и работать в команде.

Используются различные методы и формы работы, которые делают процесс обучения интересным и увлекательным. Совместная работа педагогов, воспитателей и детей позволяет: создать атмосферу взаимопомощи и поддержки, формировать у детей базовые

ценности, развивать у детей познавательные, творческие и коммуникативные навыки, готовить детей к самостоятельной жизни

Как учитель начальных классов, считаю, что воспитание базовых ценностей – это одна из важнейших задач моей работы. Именно в младшем школьном возрасте закладываются основы личности, формируется система взглядов и ценностей, которые будут сопровождать человека всю его жизнь.

Совесть и чувство справедливости. На уроках учим детей отличать добро от зла, быть честными и справедливыми, уважать права других людей. Мы обсуждаем различные ситуации, где необходимо сделать выбор, учимся отвечать за свои поступки. В этом помогает мне наша школьная команда «AdalBolike» с учащимися был проведён тематический квест, театральная постановка которая была показана на общешкольной линейке. Особенности театральной постановки являются сложность в запоминании больших объемов текстов, необходимо не большое количество персонажей, в нашей театральной постановке «Сказка о честном короле» всего 5 персонажей и зрители играют роль «народа». В этой сказке король – символ честности и справедливости, он не берет взяток, не хочет повышать налоги для простого народа и хочет сделать свое королевство богатым и процветающим. Мудрец – символ мудрости и знаний, он помогает королю править справедливо. Народ – символ поддержки и веры, он верит в своего короля и готов следовать за ним. Эта сказка учит тому, что честность и справедливость – это главные качества хорошего правителя. Она также учит тому, что народ должен поддерживать своего правителя, если он честный и справедливый.

Благодарность и отзывчивость учит детей быть благодарными за помощь и поддержку, ценить доброе отношение к себе. Мы проводим уроки благодарности, где дети могут выразить признательность своим близким, учителям и другим людям.

Национальный интерес, на каждом уроке можно подбирать задания для формирования гражданского патриотизма и любви к родине.

- На уроке математики:
 - Задача на знание казахских национальных традиций, например, сколько баурсаков нужно испечь для семьи из 7 человек, если по традиции на каждого члена семьи нужно 7 баурсаков.
 - Сколько кумыса нужно приготовить для гостей, если на каждого гостя нужно 2 пиалы?
 - Сколько юрт нужно поставить для аула, если в каждой юрте будет жить 5 человек?
 - Задачи на знание казахских народных игр:
 - Сколько игроков нужно для игры "Асык"?
 - Сколько костей нужно для игры "Тогуз кумалак"?
 - Какое расстояние нужно пробежать в игре "Кыз куу"?
 - На уроке музыки: Изучение казахских народных песен и танцев:
 - Разучивание песни "Алау", "Кок туяк", "Еркетай".
 - Изучение танца "Кара жорга", "Сарыарка", "Акку".
 - Прослушивание казахских народных кюев.
 - На уроке литературного чтения: Чтение казахских народных сказок и легенд:
 - "Ер Гостик", "Алтынсары", "Козы Корпеш - Баян Сулу".
 - Легенды о происхождении казахского народа, о казахских батырах.
 - На уроке русского языка и литературы: Изучение казахских пословиц и поговорок:
 - "Ата-баба - асыл мұра", "Отан отбасынан басталады", "Бірлік - тірек".
 - Сочинение на тему "Мой Казахстан":
 - В чем красота моей страны?
 - Какие традиции и обычаи мне нравятся больше всего?
 - Кем я хочу стать, чтобы принести пользу своей стране?

Воспитание национального интереса через изучение казахского языка играет важную роль в социализации детей-сирот и их подготовке к жизни в казахском обществе.

Воспитатели детского дома совместно с учителями школы пропагандируют изучение казахского языка, общаясь с воспитанниками на казахском языке, организуя тематические мероприятия, используя наглядные материалы и привлекая носителей языка.

В результате дети развивают интерес к изучению языка, навыки речи, знания о казахской культуре, и показывают успехи в изучении языка и литературы, участвуя в языковых конкурсах.

Воспитание национального интереса – это длительный процесс, который требует постоянного внимания. Важно использовать различные методы и подходы, чтобы сделать процесс обучения интересным и увлекательным для детей. Совместная работа педагогов, родителей и общественности позволит создать условия для формирования у детей чувства гордости за свою страну, свой народ и свою культуру.

Литература:

1. Аймагамбетова, Г. К. (2017). Воспитание казахстанского патриотизма у школьников в условиях инклюзивного образования. Вестник КазНУ имени аль-Фараби, (4), 117-122.
2. Баймуханова, Н. А. (2016). Формирование духовно-нравственных ценностей у детей с особыми образовательными потребностями в условиях инклюзивного образования. Вестник Костанайского государственного университета имени А. Байтурсынова, (3), 133-137.
3. Садыкова, Р. К. (2018). Инклюзивное образование: проблемы и пути их решения. Вестник КазНПУ имени Абая, (4), 124-129.

БАЙГЕЛДИЕВА МАКПАЛ КОСМЫРЗАЕВНА

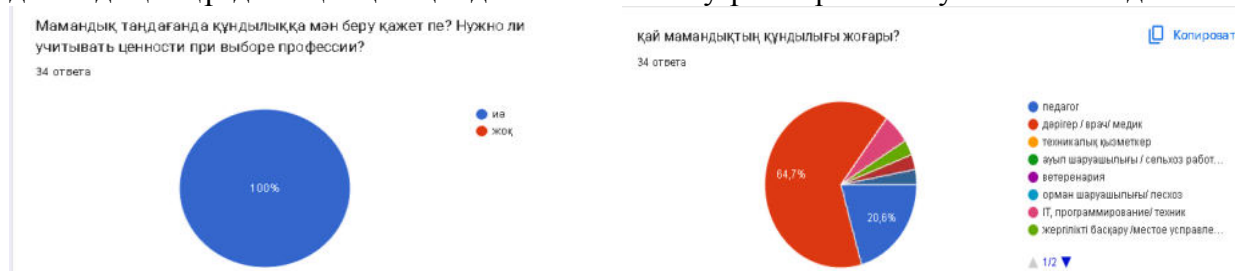
Қарағанды қаласы, «№23 ЖББМ»КММ

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДАҒЫ МАМАНДЫҚ ТАҢДАУ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ

Жаңартылған білім беру бағдарламасы енгізілген уақыттан бері қазақ тілі пәнінің мазмұны бірнеше рет өзгерді. Өзгермей тұрған тек бір ғана – білім беру үрдісіндегі білім мен ақпарат құндылығы, тәрбиелік мәні. Яғни пән бойынша сабақ барысында берілетін ресурстық дағдының астарында жатқан құндылық. Қазақ тілі пәнінің басты міндеті – қазақ тілінің құрылымдық жүйесі бойынша лингвистикалық білім беру арқылы тілді қарым-қатынас құралы ретінде жетік пайдаланала білуге үйрету. [1.3] Расымен де, тілдің аясын кеңейту және де өз ана тілінде түрлі бағыт, түрлі сала негізі бойынша білім беру және оны дағды ретінде қалыптастыру, бекіту тек қана құндылыққа негізделген, тұлғаға бағытталған болса ғана, қадірі мол, бағасы биік болмақ.

Сонымен қазақ тілі сабақтарында түрлі бағыттардың барлығы дерлік оқушылардың келешекте қандай ғылым, қандай мамандық таңдауына бастау болатын негізгі база деп те атауға болады. Себебі әрбір бөлім атауы бір кәсіп саласына тікелей байланысы бар.

Осы ретте қазақ тілі және басқа да сабақтардағы болашақ кәсіпке байланысты дайындықта құндылықтың маңыздылығын атап өту үшін арнайы сауалнама алынды.

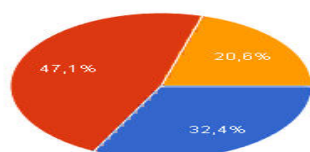

Мамандық таңдауда құндылыққа мән беретіндер – 100%. Ал көбінесе құндылығы жоғары мамандық ретінде 64,7% – дәрігерлік, ал 20,6% – педагогикалық білім саласындағы мамандық құндылыққа толы кәсіп түрі деп белгілеген.

Өскелең ұрпақтың өнегелі таңдауына кәсіптік білімнің ықпалы бар екенін білеміз, ал мектеп оқулықтарында кәсіптік білімге қатысты мәліметтер кездеседі ме? /Мы знаем, что профессиональное образование оказывает влияние на нравственный выбор подрастающего поколения, и есть ли в школьных учебниках информация, связанная с профессиональным образованием?

34 ответа

[Копировать](#)

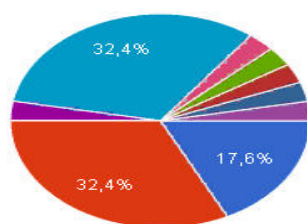
бақыламайды екенініне замечал/а/
на, бар, түрлі мәтіндер бар/ да, ест/ разные тексты ест
кәсіптік білімге арнайы бөлімдер ресурс берілген/ для профильного образования даны специальные ресурсы

Аталмыш сұраққа қазақ тілі сабақтарында әр түрлі мәтіндер бар екендігін -47,1% белгілесе, екінші орында бақыламайтындар қатары – 32,4%-ды құрады.

Болашақта қандай мамандық таңдайсыз? / какую профессию выбираете в будущем?

34 ответа

[Копировать](#)

білім саласы / сфера образования
медицина саласы
инженерия
техника
IT
басқасы / другие
IT саласын таңдағым келеді, бірақ...
Мұнай Газ ісі

▲ 1/2 ▼

32,4, 32,4 пайыздық көрсеткішпен бірінші орынға тең түсіп қалған денсаулық сақтау бағытындағы және басқа да саланы белгілеген екен. Ал екінші орында, бәрібір де, білім саласы – 17,6 пайыз.

Дұрыс, осындай сауалнама нәтижесі бойынша құндылықтар және де құндылықтары басым мәтіндердің қандай сипатта болатыны оқу бағдарламасындағы бөлім атауларына тікелей байланысты екенін көре аламыз. Осы орайда білім беру үрдісіндегі құндылықтар мен 7-8 сыныптарда берілген бөлім атауларының салыстырмалы түрде сәйкестендірілуін белгілеудемін.

Білім беру үрдісіндегі құндылықтар	Бөлімдер
Шығармашылық және сыни тұрғыдан ойлау	Музыка өнері және қазақтың киелі домбырасы. ғаршыты игеру жетістіктері. Театр өнері мен мәдениеті
Қарым-қатынас жасау қабілеті	Сүйіспеншілік пен достық. Адамзаттық құндылықтар және әлем мәдениеті.
Өзгелердің мәдениеті және көзқарастарына құрметпеу қарау	Қазақстандағы ұлттар достастығы. Ғаламтор және әлеуметтік желілер. Жасөспірім және заң.
Денсаулық, достық және айналадағыларға қамқорлық көрсету	Денсаулық – зор байлық. Дұрыс тамақтану. Гендік өзгерістерге ұшыраған тамақтар. Жеңіс күні. Ұлы ерлікке тағзым. Қоршаған орта және энергия ресурстары. Қазақстандағы туризм және экотуризм.
Өмір бойы оқуға, білім алуға дайын болу	Көшпенділер мәдениеті. Ғылыми фантастика Кәсіп және еңбек. Болашақ мамандықтары. Биоалуантүрлілік. Қызыл кітапқа енген жануарлар мен өсімдіктер.

Қазақ тілі сабақтарында 7-8 сыныптарда бөлім атаулары барлығы дерлік құндылыққа толы. Кез келген мәтіннен құндылықты бірден табу мүмкін емес, дегенмен де құндылықты анықтау және ұғыну үшін мынадай жұмыс түрлерін жүргізуге болады:

- мәтіннің мазмұнын түсіну;
- мәтіндегі негізгі ойды таба білу;
- мәтіннің стилін ажырата білу;
- ондағы тірек сөздер мен қажетті тіркестерді анықтау, ажырату;
- мәтінге жоспар құру;

-әр тақырыпшамен бөлек талдау жұмыстарын жүргізу, тақырыпша мазмұнын саралау арқылы сол сөйлемшелердің қызметі мен мақсатын анықтау;

-барлық жұмысты тиянақтау нәтижесінде құндылықты белгілеу.

7-сыныпта «Денсаулық, достық және айналадағыларға қамқорлық көрсету» құндылығы бойынша 1-тоқсанда 3-бөлім «Денсаулық – зор байлық» бөлімі бойынша №2 БЖБ және 3-тоқсанда 8-бөлім «Дұрыс тамақтану, гендік өзгеріске ұшыраған тағамдар» бөлім бойынша оқушылардың критериалды оқыту жемісі – жиынтық бағалау тапсырмаларын орындау нәтижесі -эксперимент және бақылау нәтижесі ретінде мынадай сипатқа ие:

	Оқушы саны	1-тоқсандағы «Денсаулық – зор байлық» бөлімі бойынша көрсеткіші	3-тоқсандағы «Дұрыс тамақтану, гендік өзгеріске ұшыраған тағамдар» бөлімі бойынша көрсеткіші	Динамика	Дағды
7 «а»	19	57,9%	63,2%	+5,3%	Мәтінге байланысты проблемалық сұрақ құрастыру
7 «ә»	25	76%	80%	+4%	Мәтіннен проблеманы, автор ойы мен көзқарасын анықтау, факті мен көзқарасты ажырату.

Осындай көрсеткішке жету үшін осындай бағыттағы жұмыстар жүргізілсе, жұмыс түрлерінен кейін құнды дағдыға бағыттайтын тапсырма түрлерін де құндылықпен бағалау мақсатында өткізуге тырысқан жөн. Мысалы, Блум таксономиясы бойынша оқушы ойлау дағдысының білімді жинақтау мен бағалау деңгейіне үйлестіру арқылы оқушыларды құндылық арқылы жақсылыққа дәріптеу өзінен-өзі жүзеге асырылады деген ұсыныс орынды және өзекті:

Бөлім атаулары	Тапсырма түрлерін бағалау деңгейіне жеткізу жолдары
Ауа райы және климаттық өзгеріс	Табиғаттың адам өміріндегі рөлі; Адамның табиғатсыз күні жоқ, табиғаттың оны айтар тілі жоқ.
Денсаулық – зор байлық	Саламатты өмір сүру салтының сыры неде?; Ас – адамның арқауы. Дәрілік өсімдіктердің адам өміріндегі мәні.
Сүйіспеншілік пен достық	Сүйіспеншілік пен достықтың адам психологиясындағы рөлі; Доссыз өмір бұлыңғыр сипатқа толы.
Ғаламтор және әлеуметтік желілер	Ғаламтордың адам ағзасына келтіретін зияны; Ғаламтор – IT дағдыға ұмтылудың бірден-бір кепілі.

Осындай тапсырмалар бағалау деңгейіне жеткізіліп, өмірмен тікелей байланыстырылса, өмірлік құндылықтарға деген сыни ойлары арқылы әр оқушы әлеуметтенуге тым жақын болып, келешекте құндылығы мол кәсіптің мықты маманы болары сөзсіз.

Әдебиеттер:

1.Қапалбек Б., Жантасова С. Қазақ тілі: Әдістемелік нұсқау. Жалпы білім беретін мектептің 7-сынып мұғалімдеріне арналған құрал. – Алматы: Мектеп, 2017. – 272 б.

2.Қазақ тілінің түсіндірмелі сөздігі/ Жалпы редакциясын басқарған Т. Жанұзақов. – Алматы: Дайк-Пресс, 2008. – 968 б.

3.Соловьева А.Р. және т.б. Биология: Жалпы білім беретін мектептің 7-сыныбына арналған оқулық/А.Р. Соловьева, Б.Т. Ибраимова, Ж.Ә, Алина. – Алматы: Атамұра, 2017. – 240 бет.

4.«2022-2023 оқу жылында Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы». Әдістемелік нұсқау хат. – Нұр-Сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2022. – 320 б.

БАЙЖИГИТОВА ДАРИҒА ТОЛЕУХАНОВНА
КУСБЕКОВА АЛМАГУЛ САЯТОВНА
«№2 арнайы мектеп-интернаты» КММ

**«НЕЙРОЖАТТЫҒУЛАР – МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ БАЛАЛАРДЫ
КЕШЕНДІ ДАМУ ҚҰРАЛЫ РЕТİNДЕ»**

Балаға білім, тәрбие беруде басты тұлға - ұстаз болса, ол тәрбиені үйде жалғастырушы, демеуші ата-ана. Ұлт болашағы білімді ұрпақ қолында дегендей, шынында бүгінгі бала, ертеңгі елдің мызғымас тірегі, келешек келбеті. Біздің басты құндылығымыз баланың мектепте өткізген уақытында сапалы білім мен тәрбие алу міндеті ұстаздар қауымына жүктелген.

Ендеше бізге қойылған осы міндетті орындау барысында сабақта, сабақтан тыс шараларда түзете – дамыту мақсатымен нейрожаттығулар топтамасын жиі жасап отыру арқылы алдымыздағы оқушылардың оқу үлгерімі мен ойлау қабілетін жақсартуға болады. Миды жаттықтыру үшін көптеген ата-аналар баласына кітап оқытқызып, өлеңдер оқытып, күрделі есептерді шешуге мәжбүрлейді. Бірақ, бұл ретте ми емес, интеллект жаттығады. Баланың миын қалай жаттықтыру керек, қалай ол үлкен көлемдегі ақпаратты игере алады?

Нейропсихолог мамандар баламен әңгімелесіп, диагностика жүргізгеннен кейін, оның миының қай бөлігі зерттеуді қажет ететінін (және қажет пе) нақты айта алады. Нейрогимнастика дене арқылы ми құрылымына жұмсақ әсер етуге мүмкіндік беретін бағдарланған жаттығулар кешені болып табылады. Нәтижесінде бала өзгерістерге жақсы бейімделеді, ақпаратты жеңіл үйреніп, меңгере бастайды. Бұл әдістеме қалай пайда болды? Бәрі психикалық процестердің ми ұйымының қалыптасуы қалай болатынын зерттеуден басталды.

Мидың қалыптасуы перинаталдық кезеңнен басталып, содан кейін нәресте, бала және жасөспірім жаста жалғасатыны анықталды. Бұл ретте ми құрылымдары біркелкі дамымайды, ал психикалық функциялар физиологиямен тығыз байланысты. Баланың табиғи туу жолдарымен жүруі, емшек сүтімен қоректенуі, нәрестенің еңбектеу кезеңі, оның алғашқы қадамдары - осы табиғи кезеңдердің әрқайсысы мидың кезекті бөлігінің белсенді даму тетігін іске қосады. Егер қандай да бір процестер бұзылған болса, ми функцияларының қалыптасуында да өзгерістер болуы мүмкін. Соңғы кездері мұндай жағдайлар жиі кездеседі.

Симптомдар көп, бірақ бәріне бір ғана себеп - ми жұмысының бұзылуы. Демек, миға дұрыс дамуға көмектесе отырып, осы проблемалардың бәрін кешенді түрде шешудің жолын табу керек. Барлық жоғары психикалық функциялардың дамуында жандану сенсомоторлық деңгейге әсер ететіні белгілі. Сондықтан денеге бағдарланған практикаларды қолдану негізінде ми бөліктерін «оятуға» көмектесетін әдістеме әзірленді. Әдістеме өте тиімді болып шықты. Бүгінде біз оны нейрожаттығулар деп атаймыз.

Балаға нейрожаттығу не үшін қажет?

Нейрожаттығу мидың жұмысын жақсартуға арналған көп бағытты жаттығулар жиынтығы. Бас миы бұл өте күрделі, оны дамытудың көптеген түрлері де бар. Бас миы да бұлшық ет, ал денедегі бұлшықеттеріңізді қалай физикалық жаттығулар арқылы дамытатын

болсақ бас миындағы бұлшық етті де дамыту қажет. Ми екі жарты шарға бөлінеді: оң жақ және сол жақ.

Нейрожаттығумен айналысудың оң әсері 4-тен 12 жасқа дейінгі барлық балаларда байқалады. Әсіресе, мектепке дайындық кезінде сабақтар өте пайдалы. Гимнастика миды оқуды, жазуды, есепті ойдағыдай меңгеруге дайындайды, баланың еркін тәрбиелейді, оның танымдық мотивациясын арттырады, зияткерлік қызметті дамытады, ұжымға бейімделуге ықпал етеді. Бұдан басқа, нейрогимнастика иммунитетті жақсарту есебінен ағзаны жалпы сауықтыруға ықпал етеді.

Мектепте оқитын бала үшін нейрогимнастикамен айналысуға тікелей себептерді атап өтсек: оқудағы қиындықтар, дислексия, есте сақтау проблемалары, шашыраңқы назар, қалыптаспаған сөйлеу, шаршағандық, өзара қарым-қатынас, ұжымдағы бейімделу проблемалары, өзін-өзі бақылаудың нашарлығы. Сонымен қоса, нейропсихологқа жүгінуге соматикалық аурулар, балалардың гиперактивтілігі, баланың тұрақсыз психикасы себеп болуы мүмкін.

Осы нейрожаттығуларға қызығушылық танытқан ата –ана баламен бірге диагностика жүргізетін, жұмыстың міндеттері мен мақсаттарын анықтайтын, балаға сәйкес келетін жаттығулар кешенін белгілейтін нейропсихолог маманға келеді. Сабақтар жеке немесе мақсаттары бірдей балалар іріктелетін шағын топта өткізіледі (мысалы, ұжымда бейімделуге дайындық). Ата –ана баламен бірге төмендегі нейрожаттығуларды бірге қайталап істейді.

Нейрожаттығу түрлері: тыныс алу жаттығулары, массаж және өзін-өзі массаж жасау, саусақ гимнастикасы, назар аудару және стереотиптерді еңсеру дағдыларын қалыптастыруға арналған жаттығу-ойындар, дене кеңістігін және сыртқы кеңістікті игеруге арналған жаттығулар, есту гнозисін (ырғақ сезімімен жұмыс, сөйлеу дыбысын ажырату), тактильді, қозғалыс, есту қабілетін, көру қабілетін дамытатын жаттығулар.

Бастапқы кезеңде жаттығулар негізінен қабықасты құрылымдардың жұмыс істеуін жақсартуға, ми қан айналымын жақсартуға, жұмыс қабілеттілігін арттыруға (тыныс алу жаттығулары, көз қозғалысы жаттығулары және т.б.) бағытталған. Келесі кезең қозғалыс, кеңістіктік саланы дамытуға, өзінің физикалық «Мен» бейнесін зерделеуге бағытталған. Осы кезеңде ұсақ моториканы дамытуға көп көңіл бөлінеді; көптеген жаттығулар ортааралық өзара іс-қимылды жақсарту мақсатында жүргізіледі. Өзін-өзі реттеуді, еркін бақылауды жақсарту мақсатында ережелері бар әртүрлі ойындар пайдаланылады. Топтағы жұмыс коммуникативтік дағдыларды бекітеді.

Баланың соматикалық саласының жай-күйі ішкі органдардың жұмысын реттейтін ми құрылымдарының жұмыс істеуі жақсарған кезде, сондай-ақ баланың дене саласында өзін-өзі бақылау артқан кезде біртіндеп жақсарады.

Нейрогимнастиканың тиімділігі ғылым мен практикада дәлелденген. Ол денсаулықты сақтау және ойын технологиясы ретінде балалардың сабаққа жылдам қосылуына ықпал ететін басқа да стресс пен жүйке кернеуін жояды.

Зерттеулер көрсеткендей, жарты шараралық байланыстардың қалыптасуы белгілі бір жасқа дейін балаларда кездеседі: қыздарда - 7 жасқа дейін; ұлдар үшін - 8-8,5 жасқа дейін. Арнайы таңдалған жаттығулардың көмегімен дене оң және сол жарты шарлардың жұмысын үйлестіреді және дене мен интеллект арасындағы өзара әрекеттесуді дамытады.

Түзету және логопедиялық жұмыстардың тиімділігін бақылау бойынша жүргізілген қорытынды диагностика балалардың сөйлеуінде оң динамикасын анықтады. Бұл оң үрдіс жүйке-психикалық жаттығулар әртүрлі бұзылыстары бар балаларға көмектесудің ең тиімді әдісі болып табылатындығымен түсіндіріледі. Балалар үшін бұл әдіс толығымен қауіпсіз және ешқандай жағымсыз әсерлер тудырмайды. Дұрыс және білікті көзқараспен жоғары нәтижелерге қол жеткізуге болады.

Зерттеу жұмыстарына 6 – 7 жас (10 бала) қатысты.

6 – 7 жас (10 бала)	Деңгей	Жылдың басында	Жыл аяғында
---------------------	--------	----------------	-------------

Фонематикалық есту	Жоғары	0%	15,3% (2)
	орташа	10% (3)	30,7% (4)
	төмен	70% (7)	40% (4)
Дыбыстардың айтылуы.	Жоғары	0%	15,3% (2)
	орташа	38,4% (5)	40% (4)
	төмен	61,5% (5)	40% (4)
Сөйлеудің грамматикалық құрылымы	Жоғары	0%	30% (3)
	орташа	30% (3)	70% (7)
	төмен	70% (7)	0%
Байланысты сөйлеу	Жоғары	0%	20% (2)
	Орташа	40% (4)	80% (8)
	төмен	60% (6)	20% (2)
Сауат ашуға дайындық	Жоғары	0%	30% (3)
	орташа	40% (4)	70% (7)
	төмен	60% (6)	0%
Қорытынды деңгей	Жоғары	0%	30%
	орташа	40%	70%
	төмен	60%	0%

Қорытынды: Нейропсихология әдістері адамның миының белсенділігін «қосатын» және баламен түзету іс-әрекетінің барлық түрлерінің тиімділігін арттыруға және оңтайландыруға көмектесетін қажетті негізгі жаттығулар болып табылады.

Қорытындылай келе, жаттығуларды жүйелі түрде қолдану оқуды түзетуге, интеллектінің дамуына оң әсер ететінін және балалардың физикалық, психикалық, эмоционалдық денсаулығы мен әлеуметтік бейімделуін жақсартатынын, шаршауды төмендететінін, ерікті түрде әрекет ету қабілетін арттыратынын атап өткен жөн.

Балалардың жана дағдылар мен дағдыларды неғұрлым берік және толық меңгеруі үшін түзету және логопедиялық үдерісте бұл жаттығуларды пайдалануға ұсынылады. Бірақ бұл іс-әрекет коррекциялық бағытқа ие болуы керек, яғни ата аналарымен және мамандармен бірлесе отырып, әртүрлі танымдық және практикалық мәселелерді шешу арқылы сөйлеуі дамымаған балалар өздерінің сөйлеу қабілеттерін жүзеге асырып, тілдік дағдылар мен дағдыларды жаттықтыруы керек.

Нейрогимнастикамен бірлескен сабақтар балалардың жан –жақты дамуларына көмектеседі. Балаларымыздың дені сау болып өсуіне, білімдерін табысты меңгеруіне және үйлесімді қарым-қатынас орнатуына бірлесіп көмектесейік!

Әдебиеттер:

1. Михеева Е.В. Здоровье сберегающие технологии в ДОУ // Методические рекомендации, М., 2009.
2. Сиротюк А.Л. Коррекция развития интеллекта дошкольников. –М.: ТЦ Сфера,2001.
3. Сиротюк А.Л. Упражнения для психомоторного развития дошкольников: Практическое пособие. - М.: Аркти,2008.
4. Шанина Г.Е. Упражнения специального кинезиологического комплекса для восстановления межполушарного взаимодействия у детей и подростков: Учебное пособие. - М.: ВНИИК,1999.
5. Трясорукова Т.П. Развитие межполушарного взаимодействия у детей: нейродинамическая гимнастика. - Изд.2-е. Ростов н/Д.: Феникс, 2019.
6. Брейн Джим «Гимнастика мозга»

**БАЙМАГАМБЕТОВА ОРЫНТАЙ АБИЛЬТАЕВНА
МУСТАФИНА ГАУҒАР МЯСОВНА**

Саран қаласы Абай атындағы жалпы білім беретін мектеп

БҮГІНГІ БІЛІМ БЕРУ: ТҰЛҒАНЫ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА БАҒЫТТАП ОҚЫТУ

Бүгінгі ғылым мен технология қарыштап дамып жатқан жаһандық заманда жас ұрпақтың ойы да, санасы да, қарым-қабілеті де өзгеше. Оларды жан-жақты білімді, бәсекеге қабілетті, алған білімін өмірде қолдана алатын икемді, шығармашыл етіп тәрбиелеу – қазіргі таңдағы өзекті мәселе.

«Балаға ең алдымен білім емес, тәрбие берілуі керек» деп ұлы ғұлама Әл-Фараби айтып кеткендей, бүгінгі білім беру ісінде тұлғаны ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтарға бағыттап оқыту – маңызды нәрсе.

Жұмыстың өзектілігі: сабақ барысында инновациялық технологияларды қолдана отырып, білім мен тәрбиені қатар ұштастыра білу.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні – оқушылардың бойына құндылықтарды сіңіре отырып, сөйлеу тілін дамытып, ойын еркін айтуға төселдіретін негізгі пән. Мектеп оқушыларының болашақ өміріне қажет құзыреттілігі мен дағдылар кешені мектеп қабырғасында қалыптасады. Кез келген баланың өзіндік жеке қасиеті, қабілеті, ерекшелігі болады. Сондықтан мектеп оқушыларын келешек өмірге бейімдеп, алған білімдерін қолдана білуге дайындау үшін әр пән мұғалімі өз шеберлігін көрсете отырып, күнделікті сабақтарында түрлі әдіс-тәсілдер мен заманауи технологияларды тиімді қолдануы керек. Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында функционалдық сауаттылықты дамытуда тұлғаны құндылықтарға бағыттап оқытуды басты мақсат етіп алуы тиіс. Мақалада өскелең ұрпақтың бойына ата-баба қанымен берілетін адамгершілік, имандылық, бауырмалдық сияқты қасиеттерді сіңіру мақсатында жүргізілетін әдіс-тәсілдер мен жаңа технологиялар көрсетілді.

Бүгінгі білім беру ісінде тұлғаны құндылықтарға бағыттап оқыту мақсатын жүзеге асыру үшін күнделікті қолданатын заманауи әдістерді ұсынып отырмыз.

Мысалы, 5-сыныпта эпизодтар арқылы тарихи құндылығын бағалау мақсаты көзделген сабақта “Асан қайғының Жерұйықты іздеуі” шығармасын оқытуда «3 дәлел» әдісін қолданудың тиімділігі сол, оқушылар аңыздың тарихи құнды мұра екенін дәлелдейтін үш эпизодты анықтайды және дәлелдейді.

<i>1-эпизод</i>	<i>1-эпизод</i>	<i>1-эпизод</i>

Бұл әдісті қолдана отырып, оқушылардың кітап оқуға деген қызығушылығын арттыруға да болады.

«Әдебиет үйірмесі» әдісі бойынша топ мүшелерінің әрқайсысына жеке тапсырма беріледі. Оқушылар өздеріне берілген тапсырмалармен жұмыс атқарады. Бұл әдістің басқалардан ерекшелігі: әр оқушының сабақтан қалыс қалмай, жаппай қатысу мүмкіншілігі туады.

<i>Сұрақ қоюшы</i>	<i>«Асан қайғының жерге айтқан сыны» әңгімесі бойынша 3-4 сұрақ құрастырады.</i>
<i>Баяндаушы</i>	<i>Шығармадан өзіне ұнаған эпизодты баяндайды.</i>
<i>Зерттеуші</i>	<i>«Асан қайғының жерге айтқан сыны» мен шынайы өмір арасындағы байланыстарды табады.</i>
<i>Сөз тапқыш</i>	<i>Шығарманың ішіндегі мақал- мәтел, афоризм сөздерді тауып, мағынасын ашады.</i>
<i>Суретші</i>	<i>Шығарма желісі бойынша сурет салады.</i>
<i>Мінездеме беруші</i>	<i>Кейіпкерге мінездеме береді.</i>

6-сыныпта Әбу Насыр әл-Фарабидің өмірі мен шығармашылығын өткенде, сынып оқушыларын «Зерттеушілер», «Тілшілер», «Әдебиетшілер» деп 3 топқа бөлдік.

«Зерттеушілер» Әл-Фарабидің өмірі, неліктен Тархан, Ұзақ аталуы, 70 тілді меңгергені, оның ішінде санскрит тілі жайлы, әл-Фарабидің еңбегін зерттеушілер жайлы айтып өтті. «Тілшілер» сөздік жұмысын жүргізіп, көне сөздердің мағынасын арнайы ресурстар арқылы анықтады. «Әдебиетшілер» өлеңдерінің көркемдік құндылығын анықтады.

Бұдан кейін оқушылар «1 тұжырым, 3 дәлел» әдісімен жұмыс жасады.

“Адамның тәндік жаратылысының дамуының негізгі көрсеткіші – денсаулық” деген нақыл сөздің ішіндегі «денсаулық» сөзі тұжырым ретінде алынды.

Денсаулық (тұжырым)		
1-дәлел Адам баласы үшін денсаулықтан асқан байлық жоқ. Ол – ақшаға сатылмайтын, ешбір бағалы затпен тең келмейтін байлығымыз.	2-дәлел Ұлы ойшыл Сократқа кезіңде мынадай сұрақ қойылыпты: «Адамға өмірде не қымбатырақ байлық па, әлде атақ па?» депті. Сонда Сократ «Байлық та, атақ та, даңқ та адамды шын бақытты ете алмайды. Дені сау кедей, ауру патшадан бақыттырақ» деп жауап беріпті. Яғни, адам бақытты болу үшін оған денсаулық керек.	3-дәлел Денсаулық – адамзат үшін баға жетпес байлықтың бірі. Деніңнің жақсы, мықты болуына еш нәрсеңді, уақытыңды, күшіңді, еңбегіңді аямауға тиіссің.

Сабақта әдеби шығармадағы тұлғалық болмысты гуманистік тұрғыда талдау мақсаты жүзеге асты.

8-сыныпта Бауыржан Момышұлының “Ұшқан ұя” повесі бойынша «TeD әңгімелері (talks)» әдісін қолданып өтілген сабақта романның тарихи және көркемдік құндылығы туралы пікірлер жазылған қима қағаздар таратылды.

1. "Мен үш нәрседен қорқамын. Өзінің сәбиіне бесік жырын айта алмаған анадан, өзінің немересіне ертегі айта алмаған ата мен әжесден, екі қазақтың бір-бірімен орысша сөйлесіп тұрғанынан қорқамын".
2. Әкем маған ата-тегіміздің аты-жөнін үйретуші еді. - Кімнің баласысың? – деп сұрайтын ол. - Мен Момыштың ұлымын. - Момыш кімнің баласы? - Момыш – Имаштың баласы. Осылай жеті атаға дейін жетелеп отырып санататын. Сонан соң менің жеті атаға дейінгі білімімді тексеретін. Ел танудың басы ең алдымен осылай басталатынын ол кезде кім білген.
3. Біздің апаларымыз алма, алқоры алғаннан гөрі, сол құрғыр айна, тарақ, ине-жіп алғанды пайда көреді. Тек әкем Момыш қана бала құмарлығын түсінетін еді. Әке-шешесі ақша бермей, бұртқып тұрған балалардың бәрін қаз-қатар тізіп қояды да бақалшыға: - Әй, сарт, өрігіңнен бір қадақ, мейізіңнен бір қадақ, мәмпәсиңнен бір қадақ тарт, - дейді. Соның бәрін тепе-тең бәрімізге бөліп береді.

Оқушылар үзіндіде берілген құндылықтарды анықтап, өзектілігіне мән беріп, пікірлермен байланыстырып, креативті ойлай отырып, 5 минуттық эссе жазды. Сабақта шығармадағы кейіпкерлер қарым-қатынасын отбасылық құндылық тұрғысынан талдап, әдеби эссе жазу мақсаты жүзеге асырылды.

8-сыныпта “Қорқыттың нақыл сөздері” тақырыбын өткенде «DEAL» әдісі арқылы оқушылар нақыл сөздердің мағынасын түсініп, жан-жақты талдап, қазіргі мақал-мәтелдермен салыстыра отырып, ой қорытып, топтық жұмыс жасады. Сабақта шығармадағы материалдық және рухани құндылықтарды заманауи тұрғыда салыстырып, жаңашылдығына баға беру мақсаты көзделді.

D – Describe	баяндау, суреттеу (оқығанды, көргенді сипаттау).
E – Explain	түсіндіру (құбылыс немесе оқиға бойынша не білетіндерін, түсінгендерін суреттеп салу).
A – Analyse	талдау (ақпаратты талдау, қорытынды жасау, себептерін атау).
L – Links	байланыс (болжамдар немесе қорытынды жасау, өзінде бар біліммен байланыстыру).

10-сыныпта Абайдың «Отыз екінші қарасөзі» тақырыбын өткенде, шығарманың идеясын жалпыадамзаттық құндылық тұрғысынан талдап, әдеби эссе жазу мақсатын «РАФТ тәсілі» арқылы жүзеге асыруға болады.

<i>P – рөл</i>	<i>A – аудитория</i>	<i>Ф – форма</i>	<i>T – тақырып</i>
Абай	Оқушылар	Эссе	Ғылымды үйренгенде, ақиқат мақсатпен білмек үшін үйренбек керек

Бұл тәсіл шәкірт бойына жалпыадамзаттық құндылыққа жататын ғылым-білімнің пайдасын тереңірек ұқтыруға септігін тигізеді деп ойлаймыз.

«Абай жолы» – тарихи роман. Кейіпкерлерді замана келбеті, заман шындығымен байланыстыра талдау – тарихи шығарма, эпопеяларды талдаудың тиімді тәсілдерінің бірі.

Мәселен, 11-сыныпта қазақ әдебиеті мен әлем әдебиетіндегі ортақ бағыт, әдеби ағым, жалпыадамзаттық құндылықтарды анықтау, талдау жасау мақсатында «Әдеби шеңбер» әдісі бойынша топ мүшелерінің әрқайсысына тапсырма берілді.

1-оқушы	Талқылаушы	Абайдың қазақ әйелдері туралы пікір-ұстанымын бүгінгі күнмен салыстыру
2-оқушы	Белгілеуші	Романдағы өнер адамдары, әлеуметтік теңсіздік жайлы бөлімдерін маңызына қарай 3,4 бөлігін белгілейді («Жайлауда», «Еңісте» бөлімдері)
3-оқушы	Байланыстырушы	Абай –ел жанашыры. Абай өмірін, Абай бейнесін әлемдік шығармадағы кейіпкермен салыстырып, байланыстыру
4-оқушы	Қорытындылаушы	Ұлттық салт-сана, әдет-ғұрып сақталған оқиға үзінділері («Өрде» бөлімі – құдалық, ас беру, «Тарауда» бөлімі – жесір дауы т.б.) беріледі. Оқушы үзіндіні кеңінен талдап, автор ойын, шығарма идеясын анықтайды.
5-оқушы	Суреттеуші	«Абай – XXI ғасырда» әңгіме, естелік, эссе жазу. Жазған шығармасын топ ішінде оқып, талдау жүргізеді.

Сонымен қатар, «SWOT талдау» әдісі арқылы «Абай жолы» романының кез келген тарауын алып, жан-жақты талдауға болады. Оқу мақсаты: шығармадағы ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтардың әлемдік тақырыптармен үндестігін ашу.

SWOT талдау - стратегиялық мақсаттарды жүзеге асыратын күшті және әлсіз жақтарды түсіну, сыртқы мүмкіндіктер мен қауіп-қатерлерді анықтау және талдау әдісі.

Бұл әдіс бойынша оқушылар «Өрде» тарауына SWOT талдау жасады. Мәселен, S-мықты жағы (Абайдың Бөжей асын өткізуге атсалысуы)

W- әлсіз жағы (Алшынбай ауылына ұрын барып, Абайдың некеқияр салтын жасау)

O- мүмкіндіктер (Абайға Сүйіндік ауылына баруға жол ашылуы)

T- қауіп-қатерлер (Ырғызбайлар мен өзге рулар арасындағы араздық, дау-дамай)

Жаңартылған білім беру мазмұнының үлгілік оқу бағдарламасында бекітілген мақсаттар бүгінгі білім беру ісіндегі тұлғаны құндылықтарға бағыттап оқыту тәжірибесімен сәйкес келеді. Ендеше, әр сабақты сапалы да, мағыналы, нәтижеге бағыттап жүргізу мұғалімнің шеберлігіне байланысты.

Баланы сыни ойлауға үйрету, дамыта оқыту – қазіргі заман талабы. Ғылым мен технология қарыштап дамыған мынау жаһандық әлемде жас ұрпақ жан-жақты білімді, шығармашыл, белсенді, бәсекеге қабілетті, креативті, әрине, адами құндылықтарды бойына сіңірген, Абай атамыз айтқандай «Толық адам» болуы шарт.

Олай болса, алдымызда отырған шәкірт өмірден өз орнын тауып, дүниенің бір кетігіне кірпіш болып қалануы, еліміздің ертеңгі тірегі дейтін азамат болып қалыптасуы үшін бір сәт те жауапсыздық танытпайық.

Әдебиеттер:

1. Қанипа Бітібаева «Әдебиетті оқытудың инновациялық әдістемесі мен технологиясы». «Дарын», Алматы, 2012
2. Сапаргүл Мирсеитова «Оқыту ізденіс ретінде және ізденіс оқыту ретінде». Қарағанды, 2011
3. Бауыржан Момышұлы «Ұшқан ұя» «Атамұра баспасы». Алматы, 2003
3. Ақпарат дереккөзі: <https://massaget.kz/blogs/baykau/15023/>

ЗНАЧЕНИЕ ИНФОРМАТИКИ И ЕЕ СОВРЕМЕННЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ

Информатика - новая информационная индустрия и научная дисциплина, связанная с использованием компьютеров и сети Интернет. Развитие бизнеса, образования, промышленности и общества во многом зависит от развития Интернет и новейших электронных технологий.

Знакомство с Интернет, лучше всего приобрести, работая на компьютере. Для этого нужно иметь компьютер, подключенный к сети, либо доступ к такому компьютеру и путеводитель, позволяющий ориентироваться в этом океане информации.

За время информатики появилось и погибло четыре поколения компьютеров, больших и малых ЭВМ, большое число самых различных устройств ввода, вывода информации, перфокарт, перфолент и магнитных дисков.

Ученые предупреждают: полная смена ЭВМ происходила каждые пять-шесть лет и каждые два-три года происходит полная смена программного обеспечения. Не случайно информационные ресурсы Интернет удваиваются два раза в год - идет интенсивное развитие компьютерной индустрии и средств передачи информации.

Развитые страны уже приближаются к насыщению в развитии компьютерных ресурсов Интернет, предоставляя развивающимся странам доступ к глобальным и национальным информационным ресурсам.

Академик Глушков еще в начале 80-х годов говорил, что «к началу следующего столетия в развитых странах основная масса информации будет храниться в памяти ЭВМ, а человек XXI века, который не будет уметь пользоваться ЭВМ, будет подобен человеку XX века, не умевшему ни читать, ни писать».

Любой человек в возрасте от 6 до 65 лет вполне может освоить работу на компьютере и в сети Интернет за считанные дни и часы. Минимальным требованием для освоения компьютерной грамотности является умение читать и писать, а также искать информацию в книгах и каталогах.

1. Информатика и информация. Компьютерная грамотность

В наступившем новом тысячелетии большая часть информации, связанной с деятельностью людей, будет храниться в памяти ЭВМ.

ЭВМ - электронные вычислительные машины - одно из важнейших изобретений XX в. За рубежом, а позже и у нас в стране вычислительные машины получили название компьютеров. В качестве машин компьютеры используются как универсальные устройства обработки, передачи и накопления самой различной информации.

Обработка, накопление и передача информации происходит не только в ЭВМ, но и при общении людей, в технических устройствах, в живых организмах и в жизни общества. Новым инструментом в передаче и накоплении информации в человеческом обществе стала сеть Интернет.

Интернет - это международная компьютерная сеть, связывающая компьютеры во всех странах и континентах, хранящая гигантские объемы информации и дающая оперативный доступ к этой информации практически всем людям.

Компьютерная сеть Интернет зародилась в США в самом начале 70-х годов, а в 80-х годах вышла за границы США и стала международной. По этим причинам английский язык в Интернет с самого начала стал базовым международным языком, объединяющим людей из разных стран. Более 90% информации Интернет в настоящее время представлено на английском языке. Причина - более 60% сетевых ЭВМ, установленных в Интернет, находится в США. Там же находятся основные производители компьютеров, разработчики программного обеспечения и телекоммуникационного оборудования.

В сети Интернет в настоящее время уже установлено более 40 миллионов ЭВМ, которые могут быть доступны с любого персонального компьютера. Общий объем информации, размещенной в Интернет, превышает более триллиона страниц текстов и иллюстраций и удваивается каждые полгода.

Передача информации в общении людей - это передача сведений и суждений, данных и сообщений. Передача информации в сети Интернет - это обмен письмами, сообщениями между людьми и компьютерами. Но кроме передачи Интернет представляет еще и гигантское хранилище, в котором мы можем искать информацию.

Для живых существ восприятие и передача информации в форме сигналов - основное отличие от неодушевленных предметов окружающего мира. Языковая форма передачи знаковой информации - основное отличие людей от других живых существ.

Особую роль в жизни общества играют документы. Документированная информация имеет юридическую силу и может служить для фиксации самых различных событий и взаимоотношений между людьми. Документированная информация - основной вид информации, передаваемой в сети Интернет и хранящейся в памяти ЭВМ. Возможность записи информации в виде письменных документов привела к образованию человеческих сообществ, государств, почтовых служб и бюрократии, вся жизнь которой состоит в накоплении, подготовке и использовании задокументированной информации.

Распространение ЭВМ в конце XX в. и последующее развитие компьютерной сети Интернет привело к возникновению современной формы грамотности, необходимой для жизни в новом XXI в. и получившей название компьютерной грамотности. Компьютерная грамотность - это умение читать, писать на персональных ЭВМ и искать информацию с помощью Интернет. Иными словами, современный уровень развития общества требует владения компьютерами и Интернет, которые вошли в быт и служебные дела всех людей в развитых странах.

В сети Интернет для хранения информации используются серверы. Серверы - это компьютеры, подключенные к сети ЭВМ и имеющие машинные накопители для хранения большого объема информации. Современные серверы имеют память, достаточную для хранения различных архивов и библиотек служебного пользования.

2. Достижения в информатике

Точкой становления информатики как новой индустрии в середине XX в. стало создание компьютеров - универсальных электронных вычислительных машин. Основной возможностью этих машин стала автоматическая обработка информации с помощью специально создаваемых программ. Переработка информации перестала быть исключительной способностью людей и живых существ. На первых же моделях вычислительных машин были созданы и заработали первые модели искусственного интеллекта, являвшегося основной особенностью живых существ.

В это же время были заложены основы информатики как научной дисциплины. Информатика как наука изучает принципы и методы накопления, обработки и передачи информации в ЭВМ и в сети Интернет. Одной из основных проблем информатики считается проблема создания и развития систем искусственного интеллекта как новой формы разума.

Системы искусственного интеллекта - это компьютерные программы и системы, моделирующие или воспроизводящие интеллектуальную деятельность. При этом под интеллектуальной деятельностью понимаются способности производить логические умозаключения и осмысленную переработку информации. Если интеллектуальная деятельность людей основывается на законах логики, то работа любых программ на ЭВМ основана исключительно на законах математической логики. Знание этих законов позволяет в принципе понимать логику работы любых программ и компьютерных систем.

Фундамент информатики как научной дисциплины образуют вычислительные науки, изучающие организацию вычислительных процессов, вычислительных машин, систем и сетей. Компьютеры первого поколения создавались именно как электронные

вычислительные машины для автоматизации сложнейших вычислений. В этот период зародилась профессия программистов - создателей программ для ЭВМ и появились первые языки программирования.

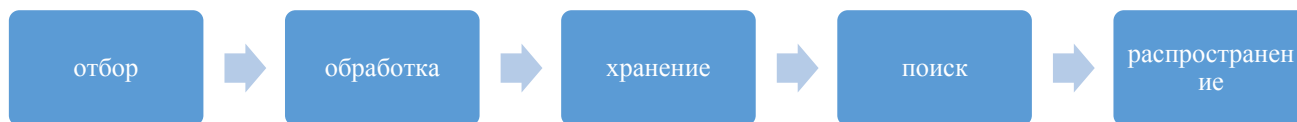
3. ЭВМ в современном мире

Количество информации (в битах), заключенной в двоичном слове, равно длине слова (числу двоичных знаков в нем). Полезно отметить, что само слово «бит» происходит от сокращения английских слов binary digit -- двоичный знак. Для удобства использования введены более крупные, чем бит, единицы количества информации. Восемьразрядное двоичное слово (и количество информации, содержащейся в нем) называют байт. Объем информации в 1024 байта носит название килобайт и обозначается Кбайт. Используются и еще более крупные единицы измерения: мегабайт (1024 Кбайта) обозначается Мбайт и гигабайт--Гбайт (1024 Мбайта) Возможность измерить количество информации весьма важна и с теоретической и с практической точки зрения. Так, например, для каждого действующего канала связи существенной характеристикой является его пропускная способность, т. е. максимальное количество информации, которое может быть передано по этому каналу в единицу времени. Физиологи и психологи научились определять количество информации, которое человек может воспринимать с помощью своих органов чувств, удерживать в памяти и подвергать обработке. Эти данные помогают научно обоснованно организовывать учебно-воспитательный процесс, верно дозировать порции учебной информации. Особое значение приобретает количественная оценка объемов обрабатываемой информации в связи с массовым применением ЭВМ.

4. Перспективы развития информатики как науки

Немаловажное значение для перспектив развития информатики имеет ее структура, в значительной мере определяющая направление приводящихся в ней научных исследований.

Эта структура отражает последовательность этапов информационной деятельности:

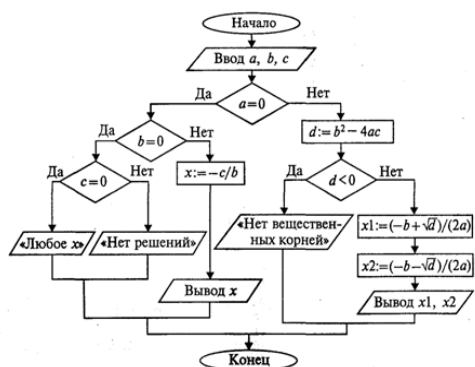
Предмет и структура информатики, круг разрабатываемых ею проблем имеют не только теоретическое, но и практическое значение. Подготовка кадров, повышение их квалификации, формирование профессионального мышления, информационное обеспечение, создание коммуникационных традиций (как по формальным, так и по неформальным каналам) - вот далеко не полный перечень жизненно важных вопросов, решение которых зависит от того, какой круг вопросов будет исследовать информатика. Но учитывая, что научная дисциплина это не только совокупность знаний, но и институция, сообщество ученых, объединенных единым кругом изучаемых проблем и подходов к их изучению, инфраструктура дисциплины оказывает влияние на ее развитие.

Как в этих условиях будет развиваться информатика? Если не выходить за очерченные нами рамки, то потребуются значительно интенсифицировать исследования свойств и структуры семантической информации, БЛПМ ЭЛЕМІ 34 подходов к определению ее сложности, количества, ценности, полезности, старения, рассеяния и т.п. Необходимы дальнейшие исследования информационных систем, разработка их математических и других формальных моделей. Особую актуальность приобретает построение интеллектуальных информационных систем, позволяющих прогнозировать исследуемые свойства веществ, процессов, явлений на основе неполной информации. Информационный поиск смыкается здесь с автоматизацией исследований и проектирования, что требует глубокой логической и лингвистической проработки.

В области технологии информационной деятельности возникает ряд важных проблем взаимодействия человека с развитыми техническими системами: унификация представления научно-технических данных, методы кумуляции и концентрации информационных ресурсов, методы структурирования информации в условиях ее машинного накопления и обработки, рациональное представление нетекстовой информации, эффективный ввод речевой и графической информации. Малоизученной, но крайне важной областью информатики являются ее экономические, социологические, психологические и правовые аспекты. Вся сфера информационной коммуникации недостаточно изучена с точки зрения ее соответствия экономическим структурам производства и процессам принятия решений. Перспективными представляются исследования влияния новых информационных технологий на внедрение достижений в народное хозяйство, в сферу образования, культуры, массовой коммуникации.

Если же пойти еще дальше, за пределы того круга проблем, которые легко укладываются в рамки обсуждаемой нами научной дисциплины информатики, то мы выйдем в необозримое пространство проблем, обозначаемых терминами «искусственный интеллект», «информационные технологии», «теория программирования», «теория формальных языков» и т.п. Споры нет, информатика уже сейчас наталкивается на многие вопросы, разрабатываемые в этих проблемных комплексах. К ним относятся «понимание» текста на естественных языках, логико-смысловые методы его обработки, представление знаний в базах данных, программирование задач информационного обеспечения и многие другие вопросы подобного типа. По всей вероятности, они займут в информатике соответствующее их значению место.

Ясно, что ближайшей перспективой развития информатики является развертывание

широкого фронта теоретических исследований. Это не значит, что прикладные разработки, направленные на совершенствование нынешних информационных систем и методов информационного обеспечения должны быть отодвинуты на второй план. Они также будут развиваться и расширяться, но не они, а теоретические исследования определяют будущее информатики как фундаментальной науки.

Сложные задачи обработки данных требуют составления алгоритмов и программ для ЭВМ с использованием языков и средств программирования.

Наибольшее распространение для начального обучения программированию на персональных ЭВМ получили языки Бейсик и Паскаль.

Получение на ЭВМ правильных результатов вполне возможно для любых задач, встречающихся на практике, а также на экзаменах, зачетах и занятиях по информатике. А получение правильных результатов - гарантия успехов в любом деле.

В наше время информатика для человечества стратегически необходима, а информатика без ЭВМ - это нонсенс, схожий с обучением игре на пианино без пианино (езде на велосипеде без велосипеда, обучение плаванию без воды).

Теперь все хорошо знают, что в любой области человеческой деятельности компьютер находит себе сферу эффективного и перспективного применения, что многие отрасли современной науки и производства (космонавтика, ядерная энергетика, физика элементарных частиц, биоинженерия и др.) были бы просто невозможны без вычислительной техники. Использование ЭВМ позволяет вводить элементы автоматизации в важнейшую область человеческой деятельности -- интеллектуальную деятельность, умственный труд. Практическая реализация «интеллектуальных» способностей ЭВМ осуществляется на основе разработки и внедрения в практику многочисленных информационных технологий. Этот процесс получил название компьютеризации.

Список литературы

1. Алексеева А.П. Информатика 2001. - М.: СОЛОН-Р, 2001.

2. Информатика. / Под ред. Н.В. Макаровой. - М.: Финансы и статистика, 2001.
3. Попов В.Б. Основы компьютерных технологий. - М.: Финансы и статистика, 2001.

БАЙНАЗАРОВ БАУЫРЖАН ОРАЛУҒЫ
«Оқушылар орталығы» КММ, Қарқаралы ауданы

**ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ-ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖӘНЕ
ЗИЯТКЕРЛІК ДАМУ РЕСУРСЫ**

Қазіргі кезеңде елімізде қосымша білім берудің жаңа жүйесі жасалып, қазақстандық білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңістігіне батыл енуде.

Қосымша білім беру жеке тұлғаны тәрбиелеу, оқыту және шығармашылық дамытуда олардың ролін арттыру мақсатында ұйымдастырылады. Балаларға қосымша білім беру мазмұны, оны ұйымдастыру түрі, әдістері мен технологиялар сапасын көтеру, педагогикалық шығармашылық жұмысты бағдарлы түрде ұйымдастыру көзделген. Қосымша білім беру-білім алушылардың білім алу қажеттіліктерін жан-жақты қанағаттандыру мақсатында, жүзеге асырылатын үздіксіз білім жүйесінің ажырамас бөлігі. Қосымша білім беру жүйесі-салауатты өмір салтын қалыптастыру, жеке тұлғаны өздігінен дамыту, шығармашылық дарынды балаларды іздеу, қолдау көрсету және дамыту негізінде, өскелең ұрпақ тәрбиесіне және олардың дарындылығын дамытуға негізделген.

Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасындағы қосымша білім берудің алдында тұрған негізгі міндеттері

-Қосымша білімнің қазіргі жалпы орта білімнің құрамдас бөлігі ретінде маңыздылығын және мәртебесін қалпына келтіру;

-Білім беру ұйымдарында жеке тұлғаның жалпы адамзаттық құндылықтар, қазақстандық елжандылық және азаматтық идеясы негізінде қалыптасуына және еркін дамуына бағытталған кешенді тәрбие бағдарламасын ары қарай жүзеге асыру;

-Педагогтардың бала тәрбиесіндегі дәстүрлі тәсілден адамгершілік, тұлғалық бағдарлы тәсілге қайта бейімделуі. Баланың өмірдегі орнын өзі белгілеуге көмектесу;

-Дәстүрлі және қазіргі тәрбие технологияларына қолдау көрсету. Этнопедагогиканы игеру, озық дәстүрлі халықтық педагогиканы іске асыру және осы негізде балаларды бабалар мәдениетіне және ұлтаралық достыққа тарту.

Қосымша білім беру қызметінің басты ерекшелігі мынада:

-Балалар мен жасөспірімдерді шығармашылық белсенділікке, өз бетінше білімін жетілдіруге ынталандыру;

-Балаға қосымша ақпарат беріп қана қоймай, ең бастысы баланы шығармашылық жұмыс істеуге тарту;

-Жас ұрпақтың жеке жас ерекшелігін ескере отырып, ойлау, шешім қабылдау, қорытынды ой-пікірін білдіру, белсенділік, танымдық қабылетін дамыту, өзінің шығармашылық әрекетін жүзеге асыруына мүмкіндік туғызу.

Қосымша білімді оқытуды ғана емес, сонымен қатар тәрбие бере отырып, баланың тұлғалық шығармашылық дамуын бірыңғай үрдіске біріктіреді.

Бүгінгі күннің негізгі талабы – білімді адамды әлемнің бүтіндей бейнесін қабылдай алатын, шығармашылық таныммен тікелей қатынас жасай алатын, жаңаша ойлай алатын шығармашыл адамға айналдыру.

Балаларда әлемнің көп бейнелі жақтарын шығармашылық таным негізінде қабылдай алу қабілетін дамыту қажет. Осының негізінде интеллектуалды, креативті ұрпақты тәрбиелеп оқыту – педагогиканың маңызды мәселелерінің бірі.

Білім алушыларды шығармашылық жұмысқа баулып, олардың белсенділіктерін, қызығушылығын арттыра түсу үшін, шығармашылықтарын сабақтан тыс уақытта дамыту шарттарын былай бөліп көрсетуге болады

-қосымша білім беру педагогы ой-өрісі кең, жан-жақты, білімді, өз мамандығының шебері болуы керек;

-білім алушы қосымша білім беру педагогымен бірлесе отырып, өз шығармашылық қабілетінің жеке бағдарламасын құрып, ыңғайлы жоспарды жасап, шығармашылық жұмыстардың белгілі кезеңдерін орындауы қажет;

-баланың шығармашылығын дамыту үшін оқу барысын тиімді ұйымдастыра отырып, білім алушының шығармашылық сапалық ерекшелігін ескеріп, сабақтан тыс уақытта шығармашылық тапсырмаларды орындауда қолдана білуі қажет.

- оқыту барысында қосымша білім беру педагогы мен білім алушы арасында тығыз байланыс болуы керек.

Педагог бар күш жігерін, педагогикалық шеберлігін білім алушы бойындағы табиғи мүмкіндіктерді ашуға, үйлесімді дамытуға бағыттауға, шығармашылық жағдай жасауға, ал, білім алушы өз тарапынан белсенділік танытуға ұмтылуға тиіс, сол кезде педагог оның өзіне деген сенімділігі арқылы ғана баланың шығармашылығын дамытуға жұмсау керек.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында: «Қосымша білім берудің білім беретін оқу бағдарламалары білім алушылардың өзі-өзі басқарудың, шығармашылығын дамыту, олардың қабілеттерін іске асыру, қоғам өміріне бейімделуі азаматтық сана-сезімін, жалпы мәдениетін, салауатты өмір салтын қалыптастыру, бос уақытын мазмұнды ұйымдастыру үшін жағдайлар жасауды көздейді», - деп көрсетілген.

Білім алушыларға қосымша білім беру – білім алушылардың тәрбие алу қажеттіліктерін жан-жақты қанағаттандыру мақсатында жүзеге асырылып, тәрбиелеу мен оқыту үрдісінде, үздіксіз білім беру жүйесінің ажырамас бөлігі болып табылады. Білім алушыларға қосымша білім беру жүйесі салауатты өмір салтын қалыптастыруға, жеке тұлғаны өздігінен дамытуға, шығармашыл, дарынды балаларды анықтауға, оларға қолдау көрсетуге және қабілеттіліктерін дамытуға, балалардың құқықтарын қорғауға назар аударуды күшейтуге бағытталған.

Жас ұрпаққа білім мен тәрбие беретін қосымша білім беру ұйымдарына қойылатын талап - тәуелсіз еліміздің азаматын тәрбиелеу, білім алушылардың ұлттық сана сезімін ояту, ұлттық мәдениетке деген сүйіспеншілік көзқарасын қалыптастыру болып табылады.

Білім алушыларға қосымша білім беру – баланы рухани-адамгершілік, интеллектуалдық, эстетикалық тұрғыда және дене күшін дамыту, оның шығармашылық және білімділік қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін қосымша мүмкіндіктермен қамтамасыз етуге бағытталған үздіксіз білім беру үрдісі болып табылады.

Білім алушылар бос уақыттарында ынта мен бейімділіктеріне байланысты ерікті негізде әртүрлі үйірмелерге қатыса алады. Үйірме жұмыстарының бір ерекшелігі – жас шамасы әртүрлі білім алушыларды қамти отырып, жасөспірімдердің ішінен дарынды балаларды анықтап, олардың қабылетін дамытуға жан-жақты эстетикалық тәрбие бере отырып, сұлулыққа және тазалыққа үйретеді.

Білім алушыларға адамгершілік тұрғысынан білім беру ісіне қойылатын бүгінгі талаптардың мән-мағынасы айрықша зор болса, қосымша білім беру ұйымдары балалардың жеке шығармашыл тұлға болып қалыптасуына, кәсіптік бағдарының айқындалуына, шығармашылық еңбегінің шындалуына, қабілет-тілектерін іске асыруына, қоғамдық өміріне бейімдеуіне, азаматтық сана сезімін және салауатты өмір салтының қалыптасуына, жалпы мәдениеттің өркендеуіне, бос уақытын тиімді пайдалану жолдарын дербес әрі қолайлы қолдануына ыңғайлы жағдай туғызады.

Оқушылардың үйірмеге деген ықыласын арттыра отырып, ұлтымыздың ой-парасатын нығайту мақсатында, үйірмелерге қамтумен қатар жасөспірімдердің ішінен дарынды балаларды анықтап, олардың қабілетін дамытуға жан-жақты эстетикалық тәрбие беріп, сұлулыққа, тазалыққа үйретуде мектептен тыс ұйымдардың қызметі аса маңызды.

Біздің қосымша білім беру мектебінде баланың бейімділігіне қарай олардың қабілетін ұштап, өмірден өз орнын табуға бағыттайтын үйірмелер жұмыс жасайды.

«Білім мен тәрбие – егіз»дейтін болсақ, білім беру мен жастарды тәрбиелеу ісінде мәдениет, құқық өмірдің салауатты көрінісін қамтыған, тәрбиенің сан саласын игерген бағдарлама бойынша жүйелі түрде оқу-тәрбие жұмыстары жүргізілуде.

Бүгінгі ұлттық тәрбиенің мақсаты – білім алушыларды адамзаттық құндылықтарға тарту, біртұтас әлем туралы ғылыми көзқарасын дамыту және ұрпағымыздың туған жеріне, Отанына деген сүйіспеншілігін арттыру, ұлттық мінез –құлқын қалыптастыру. Еңбек – адам баласының өміріндегі ең негізгі іс –әрекет. Халқымызда «Баланы –жастан» деген сөз бар. Тәлім- тәрбие, терең білім игеру, қабілеттілікті ұштау, икемділікті дамыту – барлығы да еңбектен басталады.

Баланың білімін тереңдетуде шығармашылығын, еңбекке қызығушылығын, ой-өрісін кеңейтіп, талғам деңгейін жоғарылату барысында мектепте өткізілетін үйірменің орны ерекше.

Патриоттық тәрбие беруде мақсатында «Жас мерген» үйірмесі жұмыс жасайды. Мақсаты: білім алушыларды әскери өнер ісін терең білуге тәрбиелейді.

«Алтын қол» үйірмесі жас ұрпаққа қолөнер түрлерін оқып үйренуге баулу арқылы олардың өздігінен үйреніп, жұмыс істеуіне жағдай жасау, шеберлік деңгейін арттырады.

«Менталды арифметика» қазіргі заман талабына сай жылдам математикалық есептеу дағдыларын қалыптастырады.

«Мәнерлеп оқу» үйірмесі білім алушыларды шығармашылыққа тарта отырып, бала бойындағы дарыны мен қабілетін шыңдайды.

«Шешендік өнер» үйірмесі білім алушылардың сөйлеу мәдениетін қалыптастыруға үйретеді.

«Жас қаламгер» үйірмесі білім алушылардың әдебиетке деген қызығушылығымен шығармашылық қабілеттерін дамытады.

«Садақ ату, спорт ойындары» үйірмесі білім алушыларды ұлттық ойын түрлерін үйрене отырып, дамыту мақсатында жұмыс жүргізеді.

«Speak English» ағылшын тілі үйірмесі арқылы білім алушыларды ағылшын тілі бойынша сөйлеу мәдениетіне және қарым-қатынас жасауға үйретеді.

Бүгінгі күні кәсіптік білімді игеру, білім мен кәсіпті ұштастыру сынды заман сұранысынан туындап отырған талаптарға байланысты қосымша білімнің маңызы артып отыр. Ал, бұл ретте қосымша білім берудің білім алушылардың болашақ мамандығын таңдауда өте жоғары маңызы бар. Жалпы, қосымша білім беру елімізде қалай жүзеге асуда деген сұраққа жауапты педагогика ғылымдарының кандидаты А.Семченконың пікірінен табамыз. Қосымша білім беру елімізде қос бағытта жүзеге асып отыр.

Біріншісі, баланың өнер саласына не өзге де кәсіптік бағытта бір мамандыққа әуестігі болса, оны осы салаға бейімдейміз. Бұл - баланың ән айтуға биге, болмаса, безендіру, бейнелеу өнеріне деген құмарлығы.

Екінші жағынан, кәсіби тұрғыдан балаларды экономикалық ахуалға сәйкес, болашақ мамандығын дұрыс таңдауына жол ашу. Әдетте оқушы баланың бойындағы 12-14 жас шамасында туған әуестік не қабілет, егер оған дем беріп жіберетін болсақ, оның болашағына жол ашады. Сондықтан ұстаз оқушысының дәл осы жастағы қабілетіне аса мән бергені абзал. Қосымша білім беру – білім алушылардың білім алу үдерісінде сұраныстарын жан-жақты қанағаттандыру мақсатында жүзеге асырылатын тәрбие және оқу үдерісі.

Шығармашыл тұлға қалыптастыру – қосымша білім беру саласының басты бағыттарының бірі.

Ұлы Абайдың: «Сен де бір кірпіш дүниеге, кетігін тап та бар қалан», - деген қанатты сөзі өмірде әрбір адамның өз орнын тауып, тұлға азамат болуға жетелейді.

Әдебиеттер:

1.Тоқжанов М.Л., Аманова Ғ.М. «Қосымша білім және тәрбие» Республикалық оқу-әдістемелік журнал №2, 2012 ж.

2. Волкова М.Г. Развитие способностей у детей – основа жизненного успеха. М.: НИИ ВШ, 1989.
3. Ежемесячный информационно - методический журнал «Внешкольник», № 2, 5, 11 2006 ж.
4. Дополнительное образование детей: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. / Под ред. О.Е. Лебедева. – М.: «ВЛАДОС», 2000.

БАКИМОВА АЛИМА

Балқаш қаласы, Абай атындағы №2 мектеп-лицей

БІРТҰТАС ТӘРБИЕ БАҒДАРЛАМАСЫ: ОҚУШЫ БОЙЫНА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ СІЦІРУДЕ ТӘРБИЕ САҒАТЫНЫҢ МАҢЫЗЫ

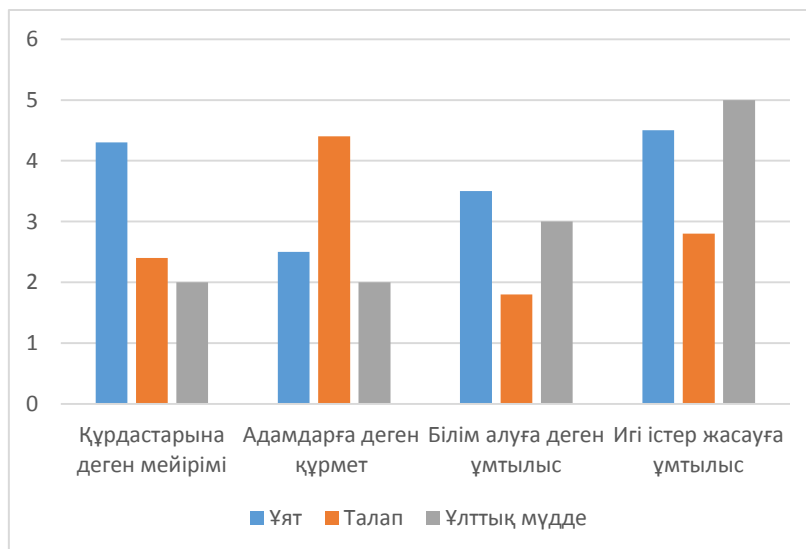
Халқымыздың ұлттық перзентханасы, балабақшасы, мектебі, отбасы дәстүрлері терең қанат жайған өнегелі ұлттың ұрпағымыз. Елдің бүгінгі кешегі тарихымен астасып жатады. Бойына ұлттық құндылық пен обал мен сауапты, ұятты бойына сіңіруде оқушылармен белсенді жұмыс істеудің маңызы зор. Еліміздің тарихи тағылымы ұрпақ тәрбиесі мен көрген өнегесіне байланысты. Оқушыларымды келешектің кемшін болмауын ойлап, халқымыздың ел бүлдіршінін бесіктен тәрбиелеген салт-дәстүр, ғасырлар сынынан өткен салт-санасын ұрпақтарының бойына сіңіріп, тұлға болып қалыптастыру мақсатында тәрбие сағаттарына ұлттық құндылықтарды енгізіп, біртұтас тәрбие бағдарламасын жүзеге асыру мақсатында біршама алдыма мақсаттар қойдым. Осы мақсатты іс жүзіне айналдыру үшін тәжірибелік сабақтар, мақал-мәтелдер зияткерлік сайыстарын жиі ұйымдастырдым. Әр ұстаздың ізденісі кітап оқудан бастау алатыны әмбеге аян. Осы мақсатта ұлттық құндылықтарды бойға сіңіруде Зейнеп Ахметованың «Күретамыр» кітабын негізге ала отырып, «Салт-дәстүр - елдіктің негізі» тақырыбында функционалды сауаттылыққа бағытталған тәрбие сағатын өткіздім. Тәрбие сағатымның негізгі мақсаты: бүгінгі таңда қолданылмайтын салт-дәстүрлер туралы ақпарат беріп, сананы жаңғырту болды. Тәрбие сағаты барысында «Құндылықтар қалтасы» тренингі арқылы оқушылар топқа бөлінді. Оқушылар топқа бөлінген соң, әр топқа «Көгентүп», «Тымаққа салу», «Тіл ұстарту», «Танабау тағу» [1] секілді мәтіндерді кітаптан көшірме жасап, тараттым. Оқушылар тәрбие сағаты барысында өздеріне берілген әр салт-дәстүрдің ерекшелігіне тоқталып, бүгінгі күнгі қолданысына тоқталды. Оны «Ақыл- ой картасы» арқылы жеткізе білді. Тапсырманың негізгі мазмұнын кесте арқылы түйіндеді (1-кесте) Мысалы:

№1 кесте. Функционалды сауаттылыққа арналған тапсырма.

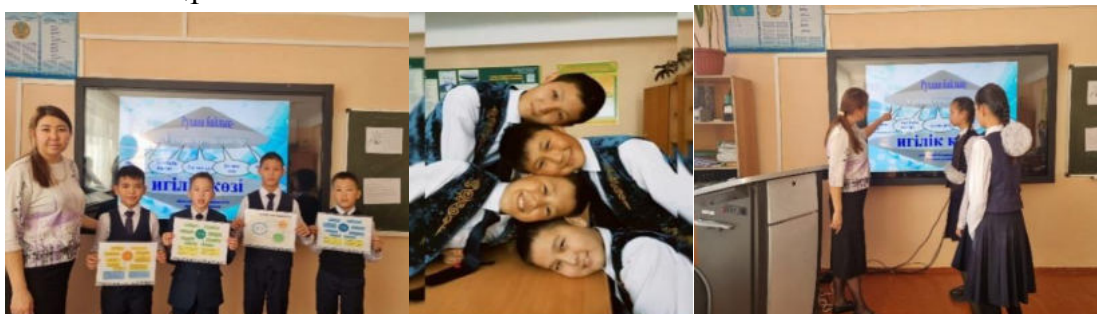
Бүгінгі қоғам талабына сай салт-дәстүрдің қолданысы

Кітаптағы «Салт -дәстүрдің» атауы	Бүгінгі күнгі қолданысы
1. Бұрында ата-бабамыз айы-күні жетпей туған сәбилерді тымаққа салып өсіргендігін білді. Тымаққа салудың маңызын дәптерлеріне жазып алды. Осы тұста биологиямен байланыстырдым. Қазір неге сәбилер айы-күні жетпей жиі дүниеге келеді? Себебін анықтауға тырысты.	Бұрынғы тымаққа салса, қазір медицинада кувез құрылғысы арқылы өсіретінін видеодан көрсеттім. Кувез туралы толық ақпаратты, жинақы мәтін жалғасы ретінде жазып, толықтырды. Он минуттық видеоның қажетті үш минутын ғана алдым. Өз қолыммен монтаж жасадым. Осы жерде АКТ мүмкіндігін еркін қолдана алатыным өте пайдалы болды.
2. Тек қазір емес, бұрында да бұндай оқиғалар болғандығын, оған салт-дәстүрлердің пайдасы тигендігін талқылады.	4. Кувез құрылғысында жатқан балаға тек жүннен тоқылған бұйымдар кигізеді. Оның екі түрлі себебі бар. Біріншіден, бала ана құрсағында жатқандай болады, екіншіден, жүннің қылшықтары баланы тітіркендіріп, ұйықтап кетуден сақтайды. Бала ұзақ ұйқыға кетуге болмайтынын,себебін түсіндірдім. Осы тұста Мағжан атамыздың «Түн ұйқы уақыты» деп аталатын жас сәби мен баланың ұйқы режимі туралы ойлары бүгінгі күнгі өзекті мәселе екендігін айтып өттім

Ұлт болашағы жас ұрпақтың өне бойына қазақылықтың, тамырына тектіліктің дәнін еге білу - бүгінгі күні аты түгіл, заты ұмыт болған дәстүрлерді қайта жаңғыртудан басталады екен. Білім мен тәрбиені ұштастыратын адами құндылықтардың күнделікті өмірде қажеттілігі мен маңыздылығын түсіндіре отырып, ұлттық болмысымызды сақтауға, өз елі мен жерін сүйуге, құрмет тұтуға, бабалар даналығына бас иіп, одан озық ой мен идея алуға тәрбиелеу мақсатында оқушыларыммен сыныптан тыс «Сөз-зерде» зияткерлік ойын өткіздім. Бұл ойынның мақсаты - ұлттық құндылықтарымызды бойға сіңірген табысты оқушының қалыптасуына ықпал ететін насихат әңгімелерден құралып, оқушылар көнерген сөздер мен тұрақты сөз тіркесінің мағынасын аша білу. Білім қабілетін шыңдаған зияткерлік ойынның соңында оқушылар мынадай нәтижелерге жетті.

Оқушылар ойын соңында көнерген сөздерді меңгере отырып, рухани құндылықтарды зерделеп, ата-баба көксеген арман мұраттарды ұлт мұрасынан іздей отырып, бүгінгі күнмен байланыстыра білді. Бүгінгі ақпараттық заманда, гаджет, ұялы телефон ұстаған балалардың бойларынан тез еліктегіш, шағымданғыш қасиеттер байқалып жатады. Сондықтан, оқушы тәрбиесіне бауырмалдылық, балажандылық қасиеттерді бойға ұялату керек (№1 сурет). Бұл аяулы қасиеттерді дамытудағы жанұядағы басты тұлғалар: анасы мен әжесі. Әжелердің ұстамдылығы, төзімділігі, сабырлылығы қыз балаларға үлгі болу керек. Сынып жиналыстарында, тәрбиелі өнеге сағаттарында Шоқанның Айғаным, Абайдың Зере, Мұхтардың Дінасыл әжелерін қазыналы бұлаққа теңей отырып, көнекөз аналарды қыздарыма үлгі етемін. Халық даналығында бұл туралы «Адам ұрпағымен мың жасайды» деп тұжырымдайды. Мәңгі жасағысы келетін халық ұрпағына адалдық пен көркем мінезді ерекше санасына құя білген.

№1 сурет. Құндылықтарды бойға сіңіруде «Сөз зерде» сыныптан тыс іс-шарасы

Ұрпақ жалғастығы, болашақ мәңгілік елдің жастары қандай болуы керек? Жүрек тебіренткен тұңғық сөздің терең мәнін түсіне біліп, зор үміт артқан ертеңгі жас қандай

болады? - деген сұрақтар бізді толғандыру керек. Егеменді елге сыйлар асыл қазынамыз, ол біздің білімді, ұлтшыл, патриот жастар. Сондықтан болашағымыз, ізбасарымыз жастарды заман биігінен ойлай білетін, жоғары саналы ұлтжанды етіп тәрбиелей білу - тарихтың өзі алға қойып отырған ұстаздық, азаматтық борышымыздың орындалғаны.

Әдебиеттер:

1. З. Ахметова. Күретамыр. Алматы. – 2018 ж.
2. Т.Өтетілеуов «Асыл сөз» «Жалын» баспасы. 1987 ж
3. Қ.Оразбекұлы «Қанатты сөз- қазына» «Бәрекелді» баспасы 2010
4. Ғ.Аманова «Халықтық педагогика –даналық мектебі» Алматы 2012ж

БАКИРОВА Н.Б.

Қарағанды қаласы, №74 ЖББМ

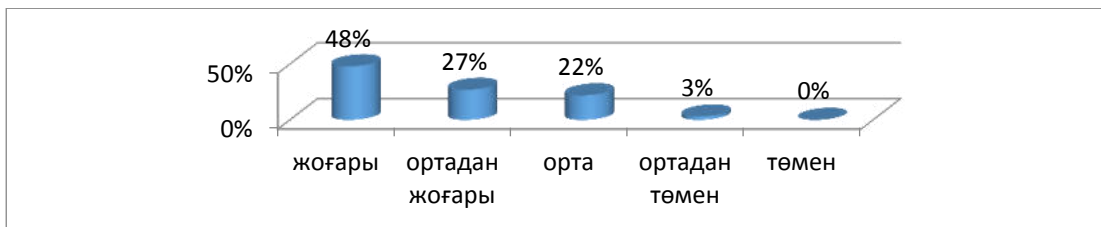
КІШІ ЖАСТАҒЫ МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНА АР-ҰЖДАНЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫ ЗЕРТТЕУ

Адамгершілік тәрбиесі – тұлғаны қалыптастыру процесінің маңызды аспектілерінің бірі, оған Бірыңғай білім беру бағдарламасында ерекше мән берілген. «Білім берудің мақсаты – жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтар негізінде еңбексүйгіш, адал, ар-ожданы мол, шығармашыл азамат тәрбиелеу» – делінген Тұтас білім беру бағдарламасында. [1]

Білім беру ұйымдарының барлық тәрбие жұмыстарының мазмұны арқылы ұлттық мүдде, ар-ождан, талпыныс сияқты құндылықтардың көрінуіне ықпал ететін тәрбие мен оқытудың интеграциясы жүзеге асады. Ұрпақты биік мұраттарға жетелейтін сапалы білім беру, ежелден тәрбиенің негізі деп есептелді. Адамгершіліктің негізі – ар. Адамның бойында қалыптасқан ар-ожданның болуы жоғары азаматтықты, ұлтжандылықты, жауапкершілікті және жалпы алғанда, жоғары мәдениетті көрсетеді. Егер кіші мектеп жасындағы баланың ар-ожданы деп есептейтін болсақ, онда бұл жақсылық туралы идея және зұлымдық; ұят сезімі; шағымдар; жауапкершілік пен міндет; оның ішкі өзін-өзі бақылауы. В.С. Мухина еңбектерінде психологиялық жаңа формациялардың мақсатты түрде қалыптасуына 6 жастан 10 жасқа дейінгі бастауыш мектеп жасы өте сезімтал, өйткені бұл жаста болатын өзгерістер тұлғаның барлық салаларын қалыптастыру процесінде шын мәнінде шешуші рөл атқаратынын баланы тәрбиелеуде ескеру қажет делінген. [2]

Бұл жаста бала өзінің белгілі бір даралықты бейнелейтінін түсіне бастайды, сондықтан оның тұлғалық мәнге ие бола бастаған және мінез-құлықтың жағымды стандартына сәйкес келетін кезеңге бастауыш мектеп жасын жатқызуға болады, бұл оның ар-ождан сезімінің болуын көрсетеді. Бірақ әрқашан емес және барлық балаларда мұндай сезім болмайды.[3] Кіші мектеп оқушысының эмоциясы өте бай және алуан түрлі болатыны белгілі. Бала әртүрлі құбылыстарға: өзінің жақын ортасында және бүкіл әлемде болып жатқан оқиғаларға, басқа адамдармен қарым-қатынасқа, өз істеріне, іс-әрекеттеріне, ойларына, сезім, сұлулық әлеміне жауап береді. Адам басқа адамдармен сөйлескенде туатын эмоциялар әсіресе реңктерге бай: бұл эмпатия, жанашырлық, жек көрушілік, аяушылық, қызғаныш, ашулану, нәзіктік және менсінбеу. Сондықтан, менің жұмысымның мақсаты – бастауыш сынып оқушыларының бойында ар-ождан және оның құрамдас бөліктерінің қалыптасуын зерттеу.

Зерттеу жұмысыма 25 баладан тұратын 4-сынып оқушылары таңдалды. Ар-ожданның моральдық құрамдас бөліктерінің қалыптасуының бар-жоғын диагностикалау үшін «Жауапкершілікті өзін-өзі бағалауды зерттеу», «Ар-ождан» сызба тесті, «Қиял эксперименттік жағдаяттарды шешу» әдістемесі қолданылды. Бастауыш сынып оқушыларының жауапкершілігінің қалыптасу деңгейі «Еріктік қасиеттерді өзін-өзі бағалау» әдістемесі бойынша М.В. Матюхина, С.Г.Ярикова, Дембо-Рубинштейннің жеке қасиеттерін бағалау шкаласы өзгертілген нұсқасы.

4-сынып оқушыларының «Жауапкершілікті өзін-өзі бағалауды оқу» диаграммасы

Нәтижелер көрсеткендей, оқушылардың 48%-ы өздерін ең жоғары деңгейде бағалады, бұл балалардың өздерін өте жауапты деп бағалайтынын көрсетеді. Оқушылардың 27%-ы орташа – жоғары нәтижелерге, 22%-ы орташа нәтижелерге және 3%-ы орташа-төмен деңгейге ие болды. Балалардың ешқайсысы өзін бірінші қадамға қойған жоқ. Бұл оқушылардың өзін-өзі бағалау деңгейінің айтарлықтай жоғары екенін және жауапкершіліктің айтарлықтай төмен деңгейін көрсетеді, т.б. Ішкі бақылау сезімі әлі қалыптасқан жоқ. Бұл көрініс оқу іс-әрекетінде де, үзіліс кезінде де, бос уақытта да байқалады.

Сондай-ақ 4-сынып оқушыларымен «Ар-ұждан» суреті бойынша тест жүргізілді. Балаларға «Ар-ұждан» суретін өз түсінгенінше салып, сурет арқылы көру тапсырылды. Көбісі ар-ұждан жүректе өмір сүретінін айтып, парақтың ортасына жүрек сызды. Ал басқа балалар өмірдің қарапайым көріністерін салды, мысалы, адамдардың жануарларды қалай ренжітеді, қарттарға қалай көмектесуі, сабақ оқымағандықтан нашар баға алу сияқты мектеп тақырыптарындағы жұмыстар өте аз болды, немесе керісінше ата-анамды оқудағы жетістіктерімен қуантатын суреттері баланың ар-ожданының тазалығын көрсетеді.

Сурет бойынша тест бізге төртінші сынып оқушыларының ар-ұждан сияқты құндылықты түсінетіндігі туралы қорытынды жасауға болады, бірақ ішкі бақылаушы ретінде емес, ұят пен кінә сияқты. Және олар ішкі бақылау сезімі арқылы емес, сыртқы әрекеттер мен іс-әрекеттер арқылы қарастырылады. Олар мұғалімнің тапсырмасын орындай алмауды бастан кешіреді, бірақ оқу нәтижелері үшін жауапкершілікті өз мойнына алғысы келмейді және өз мінез-құлқын бірқатар сыртқы себептермен ақтайды.

Айта кету керек, өзін және өздерін тап болған жағдайды жеткілікті түрде бағалайтын балалар бар. Олар адамның ар-ожданына қарсы әрекеттер жасаған кезде қандай сезімдерді бастан кешіретінін түсінеді, яғни бұл оның құрамдас бөліктері: ұят, кінә, жауапкершілік және т.б.

Жұмыстың келесі кезеңінде біз балалармен ойын ойнадық, онда олар әртүрлі жағымды және жағымсыз жағдайларды ойлап тауып, бірге шештік. Қалай дұрыс істеу керек, қалай жақсылық жасау керек, жамандықты жеңу, кінә мен ұят сезімін қалай болдырмау керектігін талқыладық. Балалардың белсенділік танытуы күтпеген жағдай болды, олар өмірден, құрдастарымен, сыныптастарымен қарым-қатынаста көптеген мысалдар келтірді. Кейбір сәттердің, әсіресе өзін-өзі бағалауы адекватты, өз бетінше шешім қабылдай алатын және басқа оқушыларға кеңес бере алатыны жақсы болды. Әрі қарай, оқушылардың әлеуметтік мінез-құлық дағдыларын, сондай-ақ ар-ождан құндылығын бекіту мақсатында біз оқушылармен жағдайды модельдеп және оны сомдадық, рөлдерге бөлдік, мәтін құрастырдық және шағын сюжеттер қойдық. Оларға бұл жұмыс түрі қатты ұнады, өйткені олар актерлік шеберліктерін, коммуникативті дағдыларын, шешендік өнерлерін көрсетті. 4-сынып мұғалімімен бірлесе отырып, сыныпта туындаған кез келген даулы жағдайды балалардың сыртынан бақылап, өз бетінше қорытынды жасауы үшін қолданады деп шештік. Сонда балалар өздерінің қателіктерін түсінеді және мұғалімнің ескертулеріне ренжімейді. Жүргізілген жұмыстардың нәтижелері бойынша қорытынды жасауға болады.

Бақылау нәтижесі бастауыш мектеп жасындағы жауапкершілік сияқты қасиет қалыптасу сатысында екенін көрсетті. Ал бұл процесс баланың белсенділігінің қалай дамып, күрделенетініне – ойыннан, оқудан және еңбектен бастап, қазіргі уақытта қандай белсенділік бар екеніне байланысты. Қоғамдық қатынастар жүйесінде оның алатын орны қалай өзгереді.

Кіші мектеп жасында жетекші іс-әрекет – оқу. Сондықтан кіші мектеп оқушысының жауапкершілігі әдет, эмоционалды импульс деңгейінде немесе саналы-ерікті шиеленіс деңгейінде көрінетін салыстырмалы түрде тұрақты сапа ретінде айтуға болады. 4-сыныпта жүргізілген зерттеулер бастауыш сынып оқушысының жеке жауапкершілігі жеткіліксіз дамыған қасиет екенін көрсетеді. Осылайша, жауапкершіліктің өзін-өзі бағалауы, яғни жеке жауапкершіліктің көрінісі осы сапаның нақты көрінісіне әсер етеді. Біздің зерттеуіміздің нәтижесі өзін-өзі бағалауы сәл төмен оқушылардың өз жұмыстарына жауапкершілікпен қарайтынын көрсетті. Басқа оқушылар белгілі бір құқық бұзушылықтың себептерін сыртқы жағдайлардан іздейді және өздері үшін жауапкершілікті алмайды.

Ал біздің зерттеуіміз көрсеткендей, бастауыш мектеп жасында балалар ар-ожданның мәнін толық түсінбейді. Дегенмен, бұл жаста өзін-өзі тану қарқынды дамиды, сондықтан біздің ойымызша, бастауыш мектеп жасы дұрыс мінез-құлықтың қалыптасуына ең қолайлы кезең болып табылады, өйткені, бұл жаста оқушыларды ең дұрыс ар-ожданды түсіндіруде тәрбиелеуге болады.

Әдебиеттер:

1. «Жоғары оқу орындарын қоспағанда, білім беру ұйымдарында «Бірыңғай білім беру бағдарламасын» бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім министрінің бұйрығына 1-қосымша, Астана, 2023 ж.
2. Мухина В.С. Даму психологиясы: Оқушыларға арналған оқулық. Университеттер. -7-ші басылым. Стереотип /В.С. Мухина. М.: «Академия» баспа орталығы, 2003. 456 б.
3. Ерофеева, М.А. Педагогиканың жалпы негіздері: Дәріс конспектісі / М.А. Эрофеева. — М.: Жоғары білім, 2006. — 188 б. —

БАЛМУХАНОВА Д.К., АКИФЬЕВА О.А.

КГУ «ОШ №23» г. Карағанды

ГУМАННАЯ ПЕДАГОГИКА – КЛЮЧ К ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ЭТИКЕ

Среди основных нравственных принципов, которые имеют особое значение для педагогической работы, выделяются: принцип идеализма, принцип гуманизма и принцип сотрудничества. Иногда в рамках педагогической этики эти принципы воспринимаются как составные элементы общей морали, особенно в контексте профессиональной деятельности педагога.

В Республике Казахстан вопросы педагогической этики регламентируются Приказом Министра образования и науки Республики Казахстан «О некоторых вопросах педагогической этики» [1]. В каждой организации образования сегодня созданы Советы по педагогической этике, а также утвержден Кодекс этики. Но является ли это достаточным условием для соблюдения норм педагогической этики? Почему вообще появилось такое понятие как «педагогическая этика» и чем она отличается от обычной этики?

Целью нашей работы было уточнение таких понятий как «этика» и «педагогическая этика», а также анализ возможности применения концепции гуманной педагогики для соблюдения учителями педагогической этики в образовательном процессе.

В толковом словаре Ожегова С.И. и Шведовой Н.Ю. дается определение «этики» как «совокупности норм поведения, морали какой-нибудь общественной или профессиональной группы» [2]. Практически в той же формулировке звучит определение «этики» и в толковом словаре русского языка Ефремовой Т.Ф. [3]. То есть можно сделать вывод, что все ученые рассматривают этику как норму поведения, из чего следует, что педагогическая этика является нормой поведения во время исполнения педагогом своей педагогической деятельности, а также неотъемлемой составляющей его профессиональной компетентности.

Исторически Казахстан называют «мостом между Востоком и Западом», а также «перекрестком цивилизаций». Казахстан – это родина для представителей 130 национальностей и 46 вероисповеданий. Поэтому идеи гуманной педагогики, основанные на вечных общечеловеческих ценностях, заложены в национальном сознании казахстанцев.

Как сказал великий Абай: «Люби всех людей, как братьев». Поэтому, на наш взгляд, необходимо изучать мировое и национальное наследие гуманной педагогики и внедрять духовно-нравственные идеи гуманизма в теорию и практику современного педагогического пространства Казахстана.

На сегодняшний день существует две теории зарождения гуманной педагогики. Согласно первой теории, гуманная педагогика берет свое начало в США. В основу данной теории легли работы К. Роджерса и А. Маслоу, согласно которым в каждом человеке имеются определенные задатки, которые были заложены природой, и при правильном подходе к процессу обучения и воспитания становится возможным развитие всех ценностных процессов.

Согласно второй теории, идеи применения гуманного подхода возникли задолго до теорий К. Роджерса и А. Маслоу. Впервые процесс воспитания с точки зрения гуманного подхода рассмотрел древнегреческий философ Сократ, который утверждал, что дети должны воспитываться и обучаться в любви и уважении. По мнению философа, гуманный подход в обучении и воспитании помогает воспитать всесторонне развитого самостоятельного человека.

Впоследствии, множество других мировых ученых внесли свой вклад в развитие гуманной педагогики. Это такие ученые как Аристотель, Ж.Ж. Руссо, Я.А. Коменский, В. Библер, У. Джеймс, Д. Дьюи, С. Френе, О. Хрисман, Я. Корчак, Ш. Амонашвили и др. Если обратиться к казахским ученым, которые стояли у истоков становления духовно-нравственного гуманного воспитания и обучения, то следует назвать таких ученых-просветителей как Ч. Валиханов, Ы. Алтынсарин, А. Кунанбаев, М. Жумабаев и другие.

Основное содержание понятия профессиональной педагогической компетентности учителя обусловлено новой образовательной гуманистически ориентированной парадигмой, которая ставит «вечные» вопросы, зачем, чему, как воспитывается, образовывается, обучается человек, и дает на них ответы [4].

Отметим, что все определения гуманности основываются на философии гуманизма. Гуманизм (от лат. *humanitas* — «человечность», *humanus* — «человечный», *homo* — «человек») — демократическая, этическая жизненная позиция, утверждающая, что люди имеют право и обязанность определять смысл и форму своей жизни. Гуманизм призывает к построению более гуманного общества посредством этики, основанной на человеческих и других естественных ценностях, в духе разума и свободного поиска, за счёт использования человеческих способностей.

Одной из главных составляющих гуманности ученые определяют чуткость, которая согласно «Словарю по этике» под редакцией И.С. Кона представляет собой «моральное качество, характеризующее отношение человека к окружающим. Это качество предполагает заботу о нуждах и желаниях людей, внимательное отношение к их интересам и проблемам, а также вежливость при общении с людьми» [5].

Также от понятия гуманности неотделимо и понятие порядочности, которое подразумевает в себе соответствие нравственным нормам, признавая их справедливость и обязательность.

Такт и тактичность также тесно связаны с таким сложным нравственным качеством как гуманность. Такт является своеобразной мерой, перейдя которую все прекрасное и доброе резко становится безобразным и злым. Тактичность же во многом продиктована правилами этикета. Каждому человеку необходимо самому установить для себя меру дозволенного в словах и делах, чтобы проявить чуткость по отношению к другому.

Мы также полагаем, что важным аспектом педагогической этики является речевой этикет. Львов М.Р. определяет дефиницию «речевого этикета как «правила речевого

поведения, опирающиеся на национальные и интернациональные традиции и отношения и реализующиеся в системе устойчивых формул и выражений в условиях вежливого контакта с собеседником» [6]

Основным принципом речевого этикета является принцип гуманизма, сотрудничества, уважения, который направлен на создание культуры взаимоотношений. Речевой этикет подразумевает общение на основе таких гуманных качеств как тактичность, деликатность, скромность, вежливость. Не только лингвисты, но и писатели и журналисты отмечают, что соблюдение такта в общении составляет важную лингвистическую и социокультурную характеристику речевого этикета.

В Республике Казахстан основные принципы педагогической этики составляют добросовестность, честность, уважение чести и достоинства личности, патриотизм, уважение общечеловеческих ценностей и толерантность.

На основе многолетнего опыта работы в школе в качестве учителей, а также членов администрации, нами была разработана модель формирования педагогической этики в коллективе на основе гуманной педагогики, которая представлена ниже (Рисунок 1).

Модель формирования педагогической этики в коллективе представляет собой систему методов и подходов, направленных на развитие нравственных принципов и гуманных ценностей среди педагогического сообщества.

Рисунок 1. Модель формирования педагогической этики в коллективе на основе гуманной педагогики

Элементы модели способствуют формированию и поддержанию педагогической этики в коллективе, что является важным аспектом профессионального развития педагогов и обеспечивает качественное образование для учащихся. Эта модель является гибкой и может быть адаптирована к конкретным потребностям и особенностям школьной обстановки.

Мы убеждены, что внедрение данной модели в образовательный процесс позволит создать благоприятные условия для формирования педагогической этики в коллективе.

В заключении следует отметить, что формирование педагогической этики в коллективе имеет важное значение по нескольким причинам. В первую очередь, педагогическая этика обеспечивает создание единого образовательного стандарта. Это очень важно, так как когда педагогический коллектив разделяет общие ценности и принципы этики, это помогает в достижении общих целей образования. Также формирование педагогической этики способствует созданию благоприятной образовательной среды. Образовательная среда, основанная на принципах этики, способствует развитию доверия, уважения и взаимопонимания в школе, что создает благоприятную атмосферу для обучения и воспитания. Педагогическая этика способствует профессиональному развитию учителей, помогая им развивать этическое сознание, саморефлексию и навыки межличностного взаимодействия. Следует также отметить, что общие ценности и принципы этики сплачивают педагогический коллектив, укрепляя его единство и способствуя лучшему взаимодействию и сотрудничеству между его членами. Школы с развитой педагогической этикой привлекают квалифицированных педагогов и удерживают их, поскольку они предоставляют благоприятную среду для работы и профессионального развития.

Что же касается гуманной педагогики, то, мы убеждены, что именно она является ключом для формирования педагогической этики в школьном коллективе, поскольку является основой развития этических отношений, подразумевая уважение, понимание и поддержку каждого члена образовательного процесса. Гуманная педагогика ставит перед собой задачу развития эмпатии и понимания в образовательной среде. Эти качества способствуют формированию этических отношений, основанных на заботе и взаимопонимании. Гуманная педагогика обращает внимание на развитие социальной ответственности педагогов. Это включает в себя уважение прав и достоинства других людей, справедливое отношение к окружающим и вклад в общее благополучие.

Таким образом, гуманная педагогика не только является основой для формирования педагогической этики в коллективе школы, но и способствует созданию поддерживающей, вдохновляющей и этичной образовательной среды.

Литература:

1. Приказ Министерства образования и науки Республики Казахстан от 11 мая 2020 года № 190. «О некоторых вопросах педагогической этики»
2. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка. – 4-е изд. – М., 1997.
3. Ефремова Т. Ф. Толковый словарь служебных частей речи русского языка. М., 2001.
4. М. Н. Дудина. Этическая педагогика: проблемы компетентности учителя. Педагогическое образование. 2008. № 2
5. Словарь по этике. Под ред. И.С. Кона. - М.: Изд-во политич. лит., 1938. - 448с.
6. Львов М.Р. Словарь-справочник по методике русского языка. - М.: Просвещение, 1988. 172 с.

БАЛТАБАЙ АҚЕРКЕ СӘТІМБЕКҚЫЗЫ

Балқаш қаласы Абай атындағы №2 мектеп-лицей

«АБАЙ -РУХАНИЯТТЫҢ АЛТЫН ҚАЗЫҒЫ» ЖОБАСЫНЫҢ ЖАС ҰРПАҚ БОЙЫНА «ТОЛЫҚ АДАМ» ҚҰНДЫЛЫҒЫН СІңІРУДЕГІ МАҢЫЗЫ

Жас ұрпаққа, өскелең жастарға білім мен тәрбие беруді көздейтін жобаның бірі – «Толық адам» ілімін оқу тәрбие процесіне енгізудің басты жолы Абай атамиздың шығармаларын мектеп жасындағы оқушылардан бастап сатылап оқыту керек. Осы мақсатта лицейімізде «Абай -руханияттың алтын қазығы» жобасы 2017 жылдан бастап жүзеге асырылып келеді. Басты міндет - оқушыларымызды және ұлт болашағын тәрбиелеуде ақын шығармаларымен етене таныстыру арқылы жас ұрпақтың азаматтық позициясын қалыптастыру. Бұл өз кезегінде оқушылардың бойында ұлттық сана сезім мен ұлтжандылық қасиеттерді дамытуға, олардың тарихи және әлеуметтік жадысын шыңдауға, қазақ халқының, еліміздің төл мәдениеті мен ұлттық мұрасын құндылық ретінде бағалауға және бәсекеге қабілетті зияткер тұлғаны қалыптастыруға сеп болады.

Бала Абайдың атакты Барлас (Дулат) ақындық жырын тыңдап, рухани жан дүниесі әсерге бөленуінен бала Абайға бата берген сәтін көреміз. Бұл өз кезегінде рухани құндылық «Батаменен ел көгерер» деген тағылымды мән жатыр. Абай атамиздың әдеби мұрасын тереңірек танып ұғыну мақсатында құрылған жоба төрт түрлі құрылымнан тұрады:

1. «Абайды оқы, таңырқа» әдеби оқу сағаттары бөлімі
2. «Тектілік өлкесінде» ғылыми-зерттеу экспедициясы
3. «Абай өнегесі-ұрпаққа аманат» атты әлеуметтік серіктестік. Абай альянсы желілік мектептермен байланыс орната отырып, тұлғатануды жетілдіру, тәжірибе алмасу кездесулері
4. «Ұлан даланың ұлы жыршысы» атты лицейдегі Абай залын толықтыру, жәдігер жинау

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев: «Абайдың шығармаларына зер салсақ, оның үнемі елдің алға жылжуына, өсіп-өркендеуіне шын ниетімен тілеулес болғанын, осы идеяны барынша дәріптегенін байқаймыз. Ал, ілгерілеудің негізі білім мен ғылымда екенін анық білеміз. Абай қазақтың дамылсыз оқып-үйренгенін бар жан-тәнімен қалады. «Ғылым таппай мақтанба» деп, білімді игермейінше, биіктердің бағына қоймайтынын айтты. Ол «Біз ғылымды сатып мал іздемек емеспіз», -деп тұжырымдап, керсінше, ел дәулетті болу үшін ғылымды игеру керектігіне назар аударды» [4] Ендеше, еліміз жаһандану кезеңіне аяқ басқан тұста Абай салған сара жолды нық басып, ақынның жан-дүниесіне терең үңіліп, даналықтың бұлағынан нәр алған абзал. Абай шығармалары арқылы жеке тұлғаның нағыз адам болуын, ізгі қасиеттерді ұлттық тұрғыда меңгеруін, ар-ожданды сақтап, адамдарға риясыз қызмет ету, мінез-құлықты жетілдіру сияқты міндеттерді көздейді. Абай сөздері адамзат тарихында ескірмейтін, мәнін жоймайтын сөздер болғандықтан, оның ұрпақ тәрбиелеуде атқарар рөлі де өте зор. Мысалы, Абайдың «Ойға түстім, толғандым, Өз мінімді қолға алдым», - деген өлең жолдарының жас ұрпаққа берер өнегесі – адам баласының өз мінез-құлқын көре білу қабілетімен, жеке тұлға ретінде танылу қасиетінде.

Осы жобаны жүзеге асыра отырып, Абай өлеңдерін жатқа оқитын оқушылармен Ұлылар мекені Абай ауданына барып, ғылыми зерттеу жұмыстармен айналыстым. Жас зерттеуші оқушыларымыз Абай туып өскен өлке, ақынның айналасы, тектілік тамыршысы атанған Жидебай-Бөрілі қорық мұражайына және Бөрілідегі М. Әуезовтің тұрған музей үйіне, Жидебайдағы Абай Шәкәрім кешеніне барып, құнды мәліметтер қорымен сусындап қайтты. Танымы терең, тағылымы мол Абай ауданындағы 80 жылдық тарихы бар Абай атындағы мектеп-лицеймен үздік педагогикалық тәжірибе алмасу мақсатында ынтымақтастық байланыс орнатты. Бұл байланыс ұлылықты ұлықтаған қос қара шаңырақтың арасындағы алтын көпір болды. Сонымен қатар, аталмыш жоба аясында мектеп лицейімізде оқушыларымыз республикамызға танымал ақын, ғалымдармен де жиі сұхбаттасып, мол мұраға қанығып жүр. Асылдың сынығы, тектінің тұяғы Мұрат Әуезовпен кездесіп, қолтаңбасымен кітап сыйға тартты.

Қарағанды облысының білім басқармасы, ҚО ББД оқу-әдістемелік орталығының және Абай даму Альянсы мектептерінің ұйымдастыруымен Балқаш қаласы мектеп-лицейімізде 2022 жылдың 8 желтоқсанында «Абай мұрасы-адами құндылықтың биік шыңы» атты облыстық бейне-пресс-құрылтайы өтті. Абай Құнанбайұлы мұрасын ұрпақ санасында жаңғырту, қазақ халқының төл мәдениеті мен рухани мұрасын құндылық ретінде сақтап, бәсекеге қабілетті зияткер тұлғаны қалыптастыру мақсатында өткен құрылтайға жазушы, ф.ғ.д., профессор, абайтанушы, әуезовтанушы, алаштанушы ғалым Тұрсын Жұртбай, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті қазақ әдебиеті кафедрасының профессоры, ф.ғ.д., әдебиеттанушы ғалым, сыншы, Халықаралық Ақпараттандыру Академиясы академигі Смағұлов Жандос Қожахметұлы (1-сурет), «С.Аманжолов атындағы Шығыс Қазақстан университеті» КЕАҚ «Абайтану» ғылыми-зерттеу институтының директоры, ф.ғ.д., профессор Картаева Айжан Маратбекқызы, Абай атындағы ҚазҰПУ «Абайтану» ҒЗО атқарушы директоры, «Хакім Абай» қоғамдық қорының президенті Шойынбет Жабал Алшынбекұлы, ақын, Қазақстан Республикасы жазушылар одағының мүшесі, «Абайтану» ғылыми-танымдық орталығының директоры Габуллина Алмахан Мұхаметқалиқызы, Қарағанды облысында білім беруді дамытудың оқу-әдістемелік орталығының директоры Абдикерова Бакиткул Химальдиновна, «Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша ПҚ БА институтының аға оқытушысы Смағұлова Ғазиза Ғабдоллақызы, Қарағанды облысында білім беруді дамытудың оқу-әдістемелік орталығының әдіскері Жаркеева Гулназ Бекетовна, Балқаш қаласы білім бөлімінің әдіскерлері, қаланың мектеп директорлары қатысты. Бұл жас ұрпақты құндылықтар тұрғысында тәрбиелеуге бағытталған маңызды іс шара.

№1 сурет. «Абай мұрасы-адами құндылықтың биік шыңы» атты облыстық бейне-пресс-құрылтайынан көрініс

Абайтану сабақтары, «Абай әлемі» онлайн энциклопедиялары мен Семейдегі «Абай» мұражайына виртуалды саяхат, сандық платформалар және мұражайдағы мол танымдық ресурстар ақын өмірін зерттеуге құлшынған оқушыларға тың серпін береді.

Осы іс-шаралар нәтижесінде мектебімізде Абай оқуларының қалалық, облыстық, республикалық жеңімпаздары тәрбиеленіп келеді.

Кемелдіктің көрінісін танытқан Абай жобасы жас ұрпаққа рухани азық сыйлар өнеге ұраны, тағылым мектебі.

Жас ұрпақты жамандықтан жирендіріп, жақсылыққа үйретіп отырған Абай шығармаларының тәрбиелік мәні бүгінгі күнге дейін өз маңызын жойған жоқ. Ақын өлеңдерінің көбі рухани адамгершілік қағидаларға толы ұлттық құндылығымыз.

Заманында қазақты қараңғылықтан құтқарып, санасын оятқан ақындардың бірі Міржақып Дулатұлы: «Абайдың өлген күнінен қанша алыстасақ, рухани сонша жақындармыз. Үнемі бұл күйде тұрмас, халық ағарар, өнер-білімге қанар, сол күндерде Абай құрметі күннен-күнге артылар, «бірінші ақынымыз»деп қабірін халқы жиі-жиі зиярат етер, халық пенен Абай арасы күшті махаббатпен жалғасар. Ол күндерді біз көрмеспіз, бірақ біздің рухымыз сезер, қуанар», - деген ақынның көрегендігі, арман-тілегі бүгінде ақиқатқа айналып, бүкіл адамзаттың ең биік асыл мұраттарымен үндесіп жатқанына куә болып отырмыз.

Ғұлама ақынның ұрпаққа арнаған «Жүрегіңнің түбіне терең бойла...» сөзінің астарында жарқын болашаққа сенімді жол сілтеп, шамшырақтай сәуленің нұры төгіліп, арайлы таңның ататынын талмастан көрсетті. Бүгінгі таңда «Мәңгілік ел» идеясы негізінде өскелең ұрпақты рухани жаңғыру аясында тәрбиелеуде Абай шығармаларын жан-жақты оқытудың тиімділігін арттыру мақсатында лицейдегі «Абай – руханияттың алтын қазығы» жобасының оқушыларға берер тағылымы мол.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан тарихы әдістемелік журнал, 2021 № 9
2. М. Бейсенбаев «Абай және оның заманы». Әдеби сын мақалалар мен жаңа деректер.- Алматы, жазушы 1998-33-34 б
3. ҚР президенті Қасым- Жомарт Тоқаевтың «Абай және ХХІ ғасырдағы Қазақстан» атты мақаласы

БАЛТАШЕВА А.Б.

«Зияткер» мамандандырылған мектеп лицейі» КММ

«БАЛАЛАРҒА ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗМЕТКЕ ДЕГЕН КӨЗҚАРАСТЫ ДАМУ»

ХХІ ғасырда бүкіл әлемде қосымша (бейресми) білім беруге деген назардың артуы байқалады. Бұл көбінесе азаматтардың мектептегі білім беру мазмұнының тар шекарасы

және формализміне қанағаттанбауымен байланысты. Кең мағынада білім беру моделі «бейімделгіш және әмбебап» моделінен «жекелендірілген және үздіксіз» моделіне ауысады.

Қазіргі уақытта мемлекет «жоғарыдан» білім беру қызметтерінің стандартты жиынтығының номиналды қолжетімділігін қамтамасыз етеді және белгілі бір уақыт кезеңінде көрсетілген барлық бірыңғай нәтижелердің дамуы үшін жағдай жасауға ұмтылады. Болашақта білім беру азаматтардың өздерінің қажеттіліктері мен мүдделеріне, олардың өз ынталары мен таңдау еркіндігіне негізделуі керек.

Жеке тұлға мен қоғам үшін қосымша білім беру әлеуетіне жоғары бағалар халықаралық ұйымдар мен талдау орталықтарының баяндамаларында берілген. Қазақстандағы қосымша білім беру жүйесі білім берудің басқа түрлерінен айтарлықтай ерекшеленеді, сондай-ақ шет елдердегі ұқсас міндеттерді шешетін білім беру секторларымен салыстырғанда бірегей ерекшеліктерге ие.

Бағдарлама мазмұнын және білім беру ортасының өзгермелі жағдайларын талдау қоғам мен мемлекет арасындағы қосымша білім беру жүйесін дамытудың оңтайлы жолдары туралы диалогты өзектендіреді және оның жаңа нысандарын, әдістерін және цифрлық білім беру ортасындағы мазмұн жүйесін іздеуге әкеледі. Мотивациялық-құндылық блок - бұл өзгерістерге ең бейім келген жеке білім болып табылады. Бұл танымдық белсенділік пен тәжірибені жоғары деңгейде ұстап тұруға негіз болатын, оқу үрдісінде субъектілерді нақты мақсаттар қоюға бағыттайтын және оқыту сапасын арттырудың тиімді құралы болып табылатын жеке бағдарлар жиынтығы [1].

Бүгінгі таңда қосымша білім беру саласы көптеген балаларға заманауи әлемде өзін сәтті жүзеге асыруға және заманауи технологиялардың қарқынды дамуына бейімделуге көмектеседі. Баланың жаңа білім алуға деген құштарлығы мен қабілетін дамыту - мұғалімнің басты міндеті [2]. Ең бастысы – қосымша білім берудің педагогикалық үрдісінің барлық қатысушыларының рухани және интеллектуалдық әлеуетін дамытуға бағытталған сындарлы және шығармашылық бастамаларға жағдай жасау.

Дәстүрлі түрде қосымша білім беру деп негізгі білім беру бағдарламаларынан тыс және көп жағдайда мектептен тыс, мамандандырылған оқу орындарында оқыту түсіндірілді. Қазіргі жағдайда қосымша білім берудің мәні мен маңызының өзі жаңа мазмұнға ие болуда. Оқушылардың жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктерін барынша ескеруді қамтамасыз ету үшін әртүрлі типтегі және формадағы білім беру мекемелерінің желілік өзара әрекеттесуі арқылы заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологиялар негізінде ашық білім беру кеңістігін дамытуға назар аудару ұсынылады. Ол келесі оқу міндеттерін шешуді ұсынады:

балалардың әртүрлі санаттарына, соның ішінде дарынды және мүгедек балаларға көрсетілетін білім беру қызметтерінің ауқымын кеңейту [3];

жеке білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыру, оқушылардың жеке білім беру бағыттарын әзірлеу және енгізу мүмкіндіктері;

білім беру бағдарламаларының жеткілікті таңдауын, олардың вариативтілігін және білім алушылардың қажеттіліктеріне сәйкестігін қамтамасыз ету;

қосымша білім берудің ашықтығына қол жеткізу, сапалы білімнің қолжетімділігін арттыру және т.б.

Цифрлық білім беру ортасында мектептердегі білім беру үрдісі желілік өзара әрекеттесу аясында цифрлық білім беру құралдарын пайдалана отырып, сыныптан тыс іс-шаралардың бөлігі ретінде сыныптық және қосымша білім беруді қоса алғанда, аралас білім беру түріне айналады [4]. Білім беру үрдісі барған сайын аралас оқыту түріне айналуға, оның ішінде: желілік өзара әрекеттесу бөлігі ретінде цифрлық білім беру құралдарын пайдалана отырып, сыныптан тыс іс-шараларда қосымша білім беру.

Осы өзекті мәселені шешу үшін білім беру саласындағы инновациялардың, оның ішінде қосымша білім берудің теориялық және ұйымдастырушылық негіздерін ғылыми тұрғыдан қарастыру, сондай-ақ осы саладағы инновациялық тәжірибелерді (табысты да, мүмкін сәтсіз де) талдау қажет. Зерттеудің мақсаты – цифрлық білім беру ортасының құралдарын пайдалана отырып, жеке құмарлық негізінде қосымша білім беру арқылы

оқушылардың білім алуға жеке қызығушылығын арттыру және олардың құндылық бағдарларын қалыптастыру.

Осы мақсатта әртүрлі жастағы балалардың бейресми бірлестігі – әңгімелесу ортасы құрылды. Цифрлық білім беру ортасында сұрауға негізделген оқытуға негізделген әңгімелесу «клубының» бағдарламасын әзірлеудің мақсаттары:

оқудағы интерактивтілік принципін жүзеге асыру құралы ретінде білім беру үдерісіне цифрлық білім беру ортасының құралдарын кеңінен енгізу қажеттілігі [5];

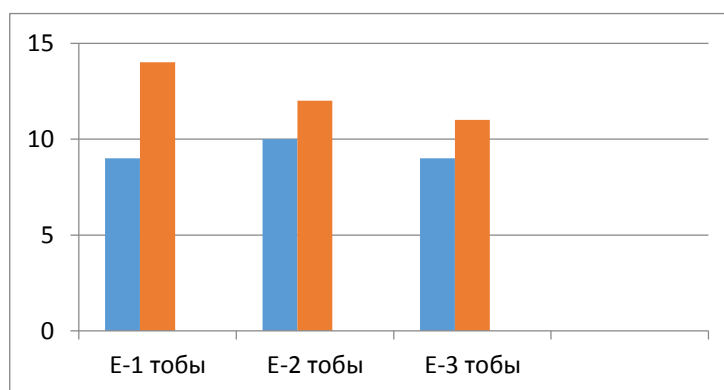
оқушылардың танымдық белсенділігін ынталандыру деңгейін арттыру қажеттілігі;

эвристикалық оқытуды (зерттеу әдісі) пайдалану, оның мақсаты – студенттердің өзіндік мағынасын, мақсаты мен мазмұнын құрастыру, оқытудың қажеттілігін ұйымдастыру және түсіну.

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, бұл жұмыстың тақырыбын ашу үшін балаларға қосымша білім беру жүйелі динамикалық құбылыс екенін атап өткен жөн. Оны зерттеу, ең алдымен, жүйенің жеке элементтері бір-бірімен тиісті («дұрыс») тәсілмен үйлесіп, өзара әрекеттесіп, жаңа жүйелік қасиет туғызады деп болжайтын жүйелік тәсіл шеңберінде жүзеге асырылады, олар жеке-жеке иелік етпейді (жүйелердің «супераддитивтілігі» деп аталады). Зерттеудің эмпирикалық бөлігінде көп факторлы эксперимент жүргізілді.

Зерттеу барысында қосымша білім беру элементтерін сабақтан тыс жұмыстарға жеке бағытқа енгізу және цифрлық білім беру ортасындағы зерттеу қызметіне негізделген әңгімелесу клубының бағдарламасын жүзеге асыру тұрғысынан аралас оқыту үрдісі қарастырылды. Әңгімелесу клубының бағдарламасын әзірлеу кезінде оқушылардың танымдық әрекетке мотивациялық және құндылық қатынасын тәрбиелеу үрдісіне ең өнімді әсер ететін педагогикалық шарттар жүзеге асырылды. Алынған мәліметтерді өңдеу нәтижесінде келесі заңдылықтар анықталды.

Білім беру үрдісінде жоғарыда аталған педагогикалық жағдайлар іске асырылған эксперименттік топтарда танымдық іс-әрекетке ынталандыру деңгейі 9-дан 17% - ға дейін өсті 1-супер. Е-1 тобында барлық педагогикалық шарттар орындалды. Басқа екі топта шарттар біртіндеп жойылды. Е-2 тобында сабақтан тыс жұмыстарда қосымша білім беру құралдарын пайдалана отырып, жеке білім беру бағыттары әзірленді. Е-3 тобы сандық білім беру ортасында зерттеу тренингіне негізделген әңгімелесу клубы бағдарламасы бойынша сабақтар жүргізеді.

1-сурет. Мотивация деңгейінің өзгеруі

Бұл орта мектеп жасындағы оқушылар үшін маңызды көрсеткіш. Сонымен қатар, оқушылардың едәуір бөлігінің құндылық қасиеттерін бағалау бағыты «өзін-өзі бағдарлаудан» «қоршаған әлемге бағдарлануға» өзгерді. Егер сыныптан тыс жұмыстарда қосымша білім беру ресурстарын пайдалану оқушылардың тұлғалық бағыттылығын ескере отырып, саралау негізінде жүзеге асырылса, танымдық белсенділікке мотивация деңгейін

арттыру және құндылық бағдарларын қалыптастыру деңгейін арттыру оң динамикаға ие болады.

Қосымша білім беру әрекет ететін сыртқы ортаны талдау қажетті өзгерістердің елеулі бөлігі инновациялық сипатта болады деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Цифрлық білім беру ортасы және оның ресурстары қазіргі кезеңде мемлекет пен қоғамның білім беру жүйесіне қойған міндеттерін орындауға көмектеседі. Цифрлық білім беру ортасының ресурстарын пайдалану студенттің жеке өсуі мен өзін-өзі дамытуға мүдделі жеке тұлға ретінде мемлекеттік реттелетін оқытуды қамтамасыз ету мәселесін шешуге көмектеседі.

Әдебиеттер:

1. Artyukhina, M., Dorokhova, T., Vyguzova, Y., & Nachernaya, S. Practical oriented training as formation conditions of professional communication. The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences, 2018 - https://www.researchgate.net/publication/330027611_Practical_Oriented_Training_As_Formation_Conditions_Of_Professional_Communication
2. Artyukhina, M., Erokhina, T., & Voronko, T. Organization of e-learning mathematics at the university. In EDULEARN19 11th Int. Conf. on Education and New Learning Technologies, 2019 - <http://lib.uib.kz/edulearn19/files/papers/1243.pdf>
3. Dvoryatkina, S., Shcherbatykh, S., & Shcherbatykh, L. (2018). Synergy of mathematics, informatics and innovative didactics (on the example of retraining of teachers of mathematics). In 12th Int. Conf. of on Education and New Learning Technologies, 2018 - https://www.researchgate.net/publication/329228345_SYNERGY_OF_MATHEMATICS_INFORMATICS_AND_INNOVATIVE_DIDACTICS_ON_THE_EXAMPLE_OF_RETRAINING_OF_TEACHERS_OF_MATHEMATICS
4. Sanina, E., Artyukhina, M., Frolov, I., & Zhiganova, O. The theory and technique of interactive training in mathematics at the higher school, 2018 - https://www.researchgate.net/publication/346507488_Physiological_Efficiency_Of_Interaction_Between_Students_And_E-Learning_Environment
5. Sungurova, N., Sysoeva, N., Glamazdin, I., & Kryukovskaya, G. Internet Technologies as a Means of Establishing Informative Preferences and Motivational attitudes of Natural Sciences Specialties Students, 2016 - https://www.researchgate.net/publication/326716812_INTERNET_TECHNOLOGIES_AS_A_MEANS_OF_ESTABLISHING_INFORMATIVE_PREFERENCES_AND_MOTIVATIONAL_ATTITUDES_OF_NATURAL_SCIENCES_SPECIALTIES_STUDENTS

БАШАРОВА ГУЛЬНАР ТАЙКЕНОВНА ТОЙШЫБЕКОВА БОТАКОЗ БОЛАТБЕККЫЗЫ

Балқаш қаласы, «Әлихан Бөкейханов атындағы №15 мектеп – лицейі» КММ

ҰЛТ БОЛАШАҒЫ – РУХАНИ ТӘРБИЕДЕ

Ұлттық құндылықтар арқылы тәрбиелеу халқымыздың ғасырлар бойы жинақтап, іріктеп алған тәжірибесі мен ізгілік қасиеттерін жас ұрпақтың бойына сіңіру бүгінгі күннің басты мақсаты болса, жаһандану үрдісі жүріп жатқан жағдайда ұлттық мүдде, ұлттық тәрбие, ұлттық құндылық, ұлттық рухымызды сақтап қалу алдымызда тұрған үлкен міндет деп ойлаймыз. Ата-бабаларымыздың күмбірлеген күміс күйі, сыбызғы-сырнайының үні, асқақтата салған әсем әні, ғашықтық жырлары, шешендік сөз, айтыс өлеңдері, ою-өрнектері мен бостандық үшін жері мен елін қорғаған батыр бабаларымыз туралы тарихи дастандары ғасырлар бойы өз ұрпағын өнегелі де өнерлі, адамгершілік ар-ожданы жоғары намысқой азамат етіп тәрбиелеп келгені тарихи шындық. Олай болса тәуелсіздік туы желбіреген

егеменді еліміздің болашақ отансүйгіш ұрпағын тәрбиелеуде олардың бойына ізеттілік, қайырымдылық, кішіпейілдік, әдептілік, елін, жерін, Отанын сүюшілік секілді ең асыл қасиеттерді қаны мен жанына сіңіруде осы ұлттық құндылықтарды басшылыққа алған жөн. Биылғы оқу жылынан бастап өскелең ұрпақты тәрбиелеудің ұлттық құндылықтарын қалыптастыру шеңберінде «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» енгізіліп іске асырылуда, жалпы ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, әлемдік озық ойлы білімді игерген саналы азаматты тәрбиелеу білім саласындағы өзекті мәселе. Сондықтан мектеп-лицейдегі тәрбие жұмыстары болашақ қоғам мүддесі үшін еңбектене алатын, Отанын сүйетін, нағыз патриот тұлға етуге бағытталады. Ұлттық құндылық рухани нәрленуден басталады, оқушылардың кітап оқу мәдениетін көтеруге тәрбиелеу, өз бетінше кітап оқуға дағдылану әрекетін қалыптастыру мақсатында Президент тапсырмасы негізінде «Оқуға құштар мектеп» және «Балалар кітапханасы» жобалары аясында білім ордамызда түрлі формадағы іс-шаралар «Үштік одақ» арасында жүргізілуде, баланың өзін-өзі танып, қалыптасып, дамуына отбасылық кітап оқудың маңызы ерекше. Бала бойына кіршіксіз асыл сезім мен адами қасиеттері ата-әжесінің, ата-анасының кітап оқыған дауысын есту арқылы даритындығын ғалымдар дәлелдеген. «Отбасы – көркем әдебиетте» әдеби- танымдық сағат, дәстүрлі «Оқитын отбасы» сайысы 2013-2014 жылдан бастау алып, облыстық деңгейде өткізілетін дәстүрлі «Оқырман отбасы» сайысына қатысып, жүлделі орын иеленсе, тұлғаны құндылықтарға бағыттап оқыту үшін білім ордасында оқушыларды отансүйгіштікке, ұлттық құндылықтарды бойын сіңіруге тәрбиелеу мақсатында «Дәстүрім-алтын қазынам» вертуалды кітап көрмесі, «Ұл ұятымен, қыз қылығымен ардақты» әдеп сағаты, «Ұлт болашағы ұрпақ тәрбиесінде» дөңгелек үстел, «Көркем әдебиет – қоғам өмірінің айнасы» ұлы тұлғалардың өмір-жолы шығармашылығы оқырман конференциясы, «Қазақ өлеңінде тебіреністе, толғаныста, намыста, терең танымда бар» поэтикалық марафон, НЗМ дербес білім беру ұйымының оқушыларды рухани тәрбие мен шығармашылыққа бейімдейтін «Зияткерлік мектеп оқушысына оқуға ұсынылатын 100 кітап» атты жобасы аясында «Күш - білімде, білім - кітапта» атты ата-аналармен тәрбие сағаты, қазақтың ұлы ақыны Абай Құнанбайұлына арналған дәстүрлі «Сөз асылы – Абай әлемінде» атты әдеби вернисаж, «Ел болмысы-өткен тарихтан» тарихи сағат іс-шаралары оқушының жас ерекшеліктеріне сай түрлі технологияларды жүйелі қолданып, ұтымды пайдалану арқылы рухани нәрленіп, әдебиет әлеміне терең бойлайды. Оқушыларды өз бетінше жұмыс істеуге, кітап оқуға қызығушылығын арттыруға ауыз екі сөйлеуге үйрету үшін әр түрлі әдістерді қолданамыз. Мысалы: сұрақ-жауап ойыны, «фраунд-podos», «джигсо», «book bingo», «микpodos», «кейс - стади», сұхбаттасу әдістері балаларды тереңінен салыстыра ойлануға жетелеп, сөздік қорларын молайып, логикаларының мықты дамуына әсері мол. Оқушылармен тапсырманы бірге орындап, бірге талқылау барысында оқушының көркем шығарманы оқуға деген құлшынысының артатындығы сөзсіз. Дәл осылай ата-аналар да балаларының кітап оқу туралы пікірлерін ескеріп, барлық әрекеттерді солармен бірге жасаса, оқыған кітабы бойынша талқылау, пікірлесу, ой-бөлісу ережелерін ескерсе, оларға қарап бала да еліктейді емес пе? Шынында соңғы жылдары оқушылардың кітап оқуға, көркем шығармаларды оқуға қызықтыру өзекті мәселенің бірі болып отыр, өкінішке қарай көптеген балалар кітапты амалсыздан, құлықсыз оқиды және өте аз оқиды. Кітап оқуға деген қызығушылықтың төмендеуінің түрлі себептері ғаламтор желісінің пайда болуы, ақпараттық құралдар ағымының әсерінің күшеюі, ата-аналардың баласымен бірге отырып кітап оқуға деген көзқарасының өзгеруі, балалар компьютер, теледидар, ұялы телефондарда сағаттап отырып түрлі керек емес ойындарды ойнауы кері әсерін тигізуде.

Рухани құндылықтарды технологияның тегеурінді күші алмастыра бастаған ХХІ ғасырда қоғамда кітап оқу өзекті мәселенің бірі. Осы мақсатта ата-аналармен, оқушылармен арнайы пайыздық негізде сауалнама жүргізілді.

Нәтижесінде:

	Көркем	Оқу	психологиял	ғылыми-	Анықтамалықт	Тарихи	Естелік
--	--------	-----	-------------	---------	--------------	--------	---------

	әдебиет	әдебиеті	ық әдебиеттер	танымдық әдебиеттер	амалық кітаптар	кітаптар	әдебиеттер
Сіздің оқуыңыздың мазмұны қандай?	52,9	39,9	35,3	33,3	9,8	7,2	6,5

	басылым	электрондық
Сізге қай форматта оқу ыңғайлы	59	41

	айына	аптасына	күнде	Мүлдем оқымайды
Сіз көркем әдебиетті жиі оқисыз ба?	37	18	37	11

	Жаңа ақпарат алу үшін	Ой –өрісті кеңейту	мәдениетті сөйлеу деңгейін көтеру	Сауатты жазуды дамыту үшін	Жанға жайлы демалыс үшін
Сіз үшін кітап оқу- бұл ...	11	32	21	19	11

«Кітап оқу – рухани кемелденудің көзі» деп Қасымжомарт Кемелұлы Тоқаев айтқандай көркем әдебиет оқу-қоғам өмірінің айнасы болуы керек, әдеби шығарма оқу арқылы тіл тазалығын сақтап, ұлттық тәрбиеге деген қызығушылығымыз оянып, сүйіспеншілігіміз артады. Көркем әдебиетті оқу барысында оқушыларды шығармашылық іс-әрекетке баулып, балаларға белгілі тақырыпта әңгіме оқып, оқушыларға басқаша аяқтауға кілт боларлық сюжет ұсыну, қиялдау арқылы сурет салғызу, рольмен ойнату, әңгіменің, ертегінің сюжетін бастап беріп аяқтауды оқушыларға тапсыру, арнайы тақырыпта пікірталас тудырып ұнатқан кейіпкерлеріне мінездеме беру арқылы кітап оқуға деген қызығушылығы артады.

Қорытындылай келе, әдебиеттік білім беруді кітап оқуға үйретудегі басты мақсат - кішкентай оқырманды ерте жастан қалыптастыру. Әлемдік өркениетке қадам басқан еліміздің бүгінгі білім беру саласындағы бағыты – рухани дамыған, терең білімді, жан-жақты ойы ұшқыр, мәдениетті тұлға тәрбиелеу. Рухани ұлттық тәрбие нәрімен сусындаған, білімді терең меңгерген ұрпақ болашақта елімізді гүлдендіріп, тәуелсіз елді нығайтатын болады.

«Ұлттық құндылық - ұлттың тірегі болғандықтан ұлттық құндылықтарымызды сақтау мен дәріптеу арқылы қоғамның әдеби - мәдени деңгейін, талғамын және ұлттың рухын биік ұстау. Ойыңды түзеймін десең - Абайды оқы, сөзіңді түзеймін десең - Әуезовты оқы, мінезіңді түзеймін десең, Момышұлын оқы», - деген Бейсен Құранбектің сөзі әр оқушының биік ұстанымы болу керек.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан мектебі №6,7,11 2023 ж.
2. Ақылдың кені. (*Ұлағатты сөздер*) Құраст: Қ.Жарықбаев; А-ты: «Ана тілі»-2008 ж.
3. Мұсаев С.А. Жас ерекшелік педагогикасы Астана «Фолиант» баспасы, 2006 ж.
4. Бөлеев Қ. Болашақ мұғалімдерді оқушыларға ұлттық тәрбие беруге кәсіби дайындау: *Теориясы және практикасы*. –А-ты:Нұрлы Әлем. 2004 ж.
5. Кітап & кітапхана журналы № 2,3,4 – 2023 ж.
6. Қазақстан мұғалімі № 1-2. 2024 ж.

БАЯНОВА АЛУА БАЯНҚЫЗЫ

Қарағанды қ, «Әлімхан Ермеков атындағы мектеп-лицейі» КММ

БИОЛОГИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДА MOZAİK ПЛАТФОРМАСЫН ТИІМДІ ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ МЕН ЕРЕКШЕЛІГІ

Білім беруді жаңғырту жағдайында жалпы білім беретін мектепті дамытудың басты бағыты – білім сапасын арттыру, оқыту жүйесін жетілдіру арқылы әрбір оқушының жеке тұлғасын дамытуға жағдай жасау. Оқушының танымдық іс-әрекетін, зейінін белсендірмей, оқытылатын материалға тұрақты танымдық қызығушылықты қалыптастырып, дамытпай, мұғалімге жүктелген міндеттерді шешуде жетістікке жету мүмкін емес деп есептеймін. Танымдық қызығушылықтарды қалыптастыру және жеке тұлғаның белсендіруі өзара тәуелді процестер. Танымдық қызығушылық белсенділікті тудырады, бірақ өз кезегінде белсенділіктің артуы танымдық қызығушылықты күшейтеді және тереңдетеді. Оқуға деген қызығушылық мәселесі жаңа емес.

Классикалық педагогикадағы мәселені түсіндірудің алуан түрлілігінде әркім өзінің негізгі функциясын оқушыны оқуға жақындату, шақыру, оқу студент үшін қажеттілікке, қажеттілікке айналдырудан көрді, онсыз оның табысты қалыптасуы мүмкін емес. Өткеннің көп ғасырлық тәжірибесі оқуға деген қызығушылық оқу белсенділігі мен дербестігін дамытудың маңызды және қолайлы факторы болып табылатынын дәлелдеуге негіз береді. Оқыту процесінде оқушылардың белсенділігін белсендіру принципі дидактикадағы негізгілердің бірі болды және болып қала береді. Оқу іс-әрекетін белсендіру мақсатты басқарушылық ықпалдар мен сабақты ұйымдастырудың салдары болып табылады. [2,25бет]

Кез келген педагогикалық технологияда оқушылардың іс-әрекетін белсендіретін құралдар болады. Кейбір технологияларда бұл құралдар негізгі идея мен нәтижелердің тиімділігінің негізін құрайды. Соңғысы ойын технологиясын қамтиды. Оларды қолдану заманауи сабаққа қойылатын талаптарды орындауға мүмкіндік береді: мұғалім мен оқушылардың ынтымақтастығы; әлеуметтік құзыреттіліктерді қалыптастыру; оқушылардың танымдық іс-әрекетін ұйымдастырушы ретінде мұғалімнің сабақтағы рөлін өзгерту.

3D бейнелерді биология пәнінде қолдану өте тиімді, себебі әр оқушы 3D бейнелер арқылы жаңа тақырыпты тез әрі жылдам түсінеді.

3D бейнелермен жұмыс істеу мыналарға мүмкіндік береді:

- ✓ ақпаратты ұсынудың әртүрлі тәсілдерін бір уақытта қолдану;
- ✓ оқу материалын зерделеу әдісін таңдау, материалды баяндаудың егжей-тегжейлі дәрежесі;
- ✓ ақпаратты бейімдеу және әрбір оқушыға жеке көзқарасты қамтамасыз ету;
- ✓ әрекеттерді басқару. Барлық интерактивті бағдарламалардың бір ортақ қасиеті бар: олар оқиғаға негізделген.

Бұл 3D бейнелерді қолданған кезде: пернені басқанда, курсор экрандағы объектінің үстіне апарылады, бағдарлама оқиғаға сәйкес әрекетпен жауап береді, бұл оқушылардың уақытында белсенділігін басқаруға мүмкіндік береді. [3,40бет]

Бұл инновациялық цифрлық білім беру шешімдері. Оқу презентациясының бағдарламалық құралы. Интерактивті дисплей бағдарламалық жасақтамасы дүние жүзіндегі мыңдаған сыныптарда қолданылады. Сандық кітаптар, дәптерлер, интерактивті әрекеттер, сондай-ақ әртүрлі иллюстрациялар, анимациялар және түпнұсқа презентация опциялары сабақтың құралдар жинағын кеңейтеді.

Керемет интерактивті элементтер, сондай-ақ кірістірілген иллюстрация, тәжірибелік және дамытушы қосымшалар оқушылардың қызығушылығын тудырады және оқу материалын оңай меңгеруге көмектеседі.

Ұялы телефонда немесе планшетте 3D mozaik3D білім беру қолданбасын жүктеп алыңыз және смартфонда немесе планшетте 1200-ден астам білім беру 3D көріністеріне қол

жеткізіңіз. Олар үйде бірегей оқу құралын ұсынады және оқуды қызықты ойынға айналдырады.

Бұл платформада бірнеше пәндер берілген. 3D бөлімінен биология пәнің таңдап көптеген бейнематериалдарды сабақта қолдануға болады. Ол үшін ең алдымен өзіңіздің электронды поштаңызбен тіркеліп, интернет арқылы тікелей оқушыларыңызға көрсете аласыз. Мәселен, мен биология пәні бойынша адамның дене құрылысын 3D бейне арқылы көрсете аламын.

Сурет 1. Адамның 3D модельдері.

Бұл платформада көптеген тақырыптарда бейнематериалдар берілген. Оқушыларға жаңа сабақты түсіндіруде таптырмас құрал. Әр тіршілік иесінің өсу ортасын, өсімдіктер мен жануарлардың даму жолын 3D форматта көрсете аласыздар.

Педагогикалық идеямды қорытындылай келе MOZAIK платформасының биология пәнінде қолданудың тиімді жақтарын қарастырдым. Әрбір ұстаз өзінің сабағын қызықты және түсінікті болуы үшін осы платформаны тиімді қолдануға болатының ұсынғым келеді. Өзімнің биология пәні сабақтарында осындай бейнематериалдарды тиімді қолданамын, әр оқушы сабағыма қызыға қатысып, осы бейне материалдар арқылы жаңа сабақты түсіну деңгейі біршама артты.

Әдебиеттер:

1. MOZAIK платформасы
2. ҚР Білім туралы Заңы
3. 2022-2023 жылғы білім беру стандарты

БЕЙСЕКИНА К.А., ИСАИНОВА М.Б.

Балқаш қаласы, «Әлихан Бөкейханов атындағы №15 мектеп-лицейі» КММ

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРМЕН СУСЫНДАП ӨСКЕН ҰРПАҚ ҰЛАҒАТТЫ

Ұлттық құндылық-әрбір ұлттың болмысында ғасырлар бойы ата-бабадан балаға мирас болып келе жатқан адамгершілік қағидаттары. Ғасырдан-ғасырға ұрпақтар сабақтастығын жалғап келе жатқан ұрпақтың рухани бай қазынасы. Ол дегеніміз-ұлтымыздың ұлы құндылықтары: тілі, діні, салт-дәстүрі, тарихы, әдебиеті, мәдениеті, өнері. Біздің ойымызша, ұлттық құндылықтардың арқасында өзіміздің халықтық қалпызды сақтап, әлем елдеріне танылып отырмыз.

Ұлттық құндылықтармен сусындап өскен ұрпақ ұлағатты болмақ. Ұлағатты ұрпақ ұлттың сапасын құрайды. Ар-ұят, намыс, адалдық, отаншылдық, жауапкершілік, шынайылық, әдептілік пен инабаттылық, мейірімділік пен бауырмалдық, өз тілін құрметтеу,

досына адалдық, қоғамға қамқорлық, отбасына сүйіспеншілік, үлкенге құрмет, кішіге ізетті болу қасиеттері берік қалыптасқан жасампаз азаматты тәрбиелеу. Еліміздің ертеңін ойлайтын, өркендеп дамуы үшін халқын сүйетін, мемлекет мүддесін жоғары ұстайтын, білімді де адал ұрпақ тәрбиелеу-біздің басты мақсатымыз, әрі аса өзекті мәселе. Осы орайда ғұлама ойшыл Әбу Насыр *әл-Фараби бабамыздың* «Тәрбиелеу дегеніміз- адамның бойына білімге негізделген этикалық құндылықтар мен өнер қуатын дарыту» деген сөзі ойға оралады. Айтылған өзекті мәселені шешуде «Біртұтас тәрбие бағдарламасын» іске асыру маңызды. Бағдарламаның мақсаты: жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, ел бірлігін нығайтуға, әділетті қоғам құруға қабілетті, білімді, талапты, адал ұрпақ тәрбиелеуді көздейді.

«Біртұтас тәрбие бағдарламасын» іске асыруда мектеп-лицей ұстаздарына және қала мектептерінің орынбасарларына арналған «Құндылыққа негізделген оқу мен тәрбие» атты семинар ұйымдастырылып, бағдарламаны жүзеге асыру жұмыстары жоспарланды. Әрине барлық педагогтердің жұмысы үшін өте тиімді семинар болды.

Өскелең жас ұрпақты ұлы қасиеттерге тәрбиелеу – барлық кезеңде өзекті. Ел болашағы-келер ұрпақ, ал ұрпақ тәрбиесі адамзаттың мәңгілік тақырыбы әрі үздіксіз еңбекті қажет етеді.

Тәрбие жұмысының мазмұнында ұлттық мүдде, ар-ұят, талап сынды құндылықтар іске арсырылуда. Мектеп-лицейімізде тәрбие жұмыстарын ұйымдастыруда басым бағыт-балалардың сенімін арттыру, еңбектерін, бағалау, оларға қамқорлық пен құрмет көрсету, олардың құқықтары мен заңды мүдделерін қамтамасыз ету, жеке басын кемсітуге жол бермеу. Сондай-ақ, ата-аналар қауымдастығымен өзара іс қимылы негізінде тәрбие міндеттерін іске асыруда жұмыстар жүргізілуде. Яғни «Алтын үштік: мектеп, отбасы, оқушы» бірлескен ұжымдық жұмыстар оң нәтижесін беруде.

Мектеп-лицейшілік іс –шаралар «Өнер және әлеуметтік», «Даналық мектебі» клубы жобалар аясында «Фибрат» аталар, «Асыл қазына» әжелер, «Ұлағат» әкелер, «Парасат» аналар мектептері, «Қыз Жібек» қыздар, «Серілер» ұлдар» клубы және жаңадан құрылған «Мұрагер» ағалар мен «Сырғалым» жеңгелер мектептері мүшелерінің қатысуымен іске асады.

Тәрбие жұмысын жүргізуде «Асыл қазына» әжелер мен «Парасат» аналар мектебінің рөлі ерекше. Қазақ даласындағы әлемді таңдандырған қазанын қайнатып, баласына қисса-дастандарды жатқа айтып, бесік жырымен әлдилеген, алақанға салып аялағанабзал аналардың ұлағатты да, өнегелі істері арқылы дәріптеледі. Мәселен, жазушы Бауыржан Момышұлының әжесі-Қызтумастың жауынгер тұлғалы, алып батырды тәрбиелегені, бала Абайды-дана Абайға дейін тәрбиелеген қос қайнар бұлақтың бастауы - анасы Ұлжан мен әжесі Зере. Әжелер мен аналар-даналықтың бұлағы. Анасының бесік жырын, әжесінің ертегі, қисса-дастанын естіп өскен бала зеректі, зейінді тұлға болары сөзсіз. Айта берсек, ер жүрек батыр қыздарымыз бен қайсар мінезді алып тұлғаларды өмірге әкеліп, тәрбиелеген аналарымыз баршылық.

Балаларының болашағына үлкен үміт пен зор сенім білдірген ата-аналар іс-шаралардан табылуда. Бала тәрбиесіне бөлінген уақыт, қаражат, төгілген маңдай тер, балаға берілген мейірімі, махаббаты еш зая кетпейді. Мектеп пен ата-ана арасындағы шынайы байланысты бала ұға да, түсіне де біледі. Қазіргі ата-ана

«Өз балаңа үлгі бол» деген қағиданы ұстанып, мектеп-лицейдің дәстүрлі іс-шараларына белсене қатысып, балаларға үлгі көрсетуде. Әрбір іс-шара ата-аналардың қолдауымен, ұжымдасуымен, араласуымен өтеді. Талантты да талапты, өнерлі оқушылар өте көп.

Облыстық көлемде өткен «Ұрпақтар сабақтастығы» облыстық отбасы фестиваліне қатысып, он саусағынан өнері тамған жас ана отбасы өнегесі-Отан өнегесі үлгісін көрсетіп қайтса, «Отбасындағы ортақ тіл» семинарында жас аналар бірлесіп «Ұлттық қолөнер-тәрбие көзі» шеберлік сағатын өткізіп өнеге көрсетті.

«Қыз Жібек» қыздар клубының ұйымдастыруымен дәстүрлі «Бұрымды қыз», «Айсұлтан мен Айару» байқаулары он төрт жыл бойы жалғасуда. Байқаудың мақсаты-қазақ қызының бойындағы ұлттық дәстүрімізге сай әдептілік, көріктілік, ептілік, инабаттылық, кішіпейілділік, сұлулық т.б. жан-жақты ұлттық қасиеттерін таныта білу, қазақ халқының ұлттық өнерін, салт-дәстүрін дәріптеуге үйрету, оқушылардың танымдық және шығармашылық қабілетін, эстетикалық талғамын, шеберлігін дамыту, көпшілік алдында өзін-өзі ұстай білуге, мейірімділікке тәрбиелеу.

Тарихымызға көз жүгіртсек бала тәрбиесіне әке тәлімінің орны ерекше болған. «Әке көрген оқ жонар» демекші, әкесі өз баласына жастайынан шаруаға, қолөнерге, өнерге, спортқа, т.б. үйрету керек. Дәстүрімізде ата-бабамыздан келе жатқан ұлттық құндылық-үлкенге құрмет көрсету. Сол себепті де отбасында әкеге деген құрмет ерекше болған.

«Ғибрат» аталар, «Ұлағат» әкелер мектебінде «Аталар сөзі-ақылдың көзі» болып жүрген аталарымыз, асқар тау әкелерімізде дәстүрлі «Толағай» отбасылық сайысы мен «Асығың алшысынан түссін», т.б. іс-шараларда бой көрсетеді.

«Мың алғыс Әке баққаның үшін...» әкелердің құрметіне арналған мерекелік концерт әрбір әкенің жүрегіне жетті. Концерт соңында өз толқыныстарын жасыра алмады. Ғибратқа толы ойларымен бөлісті.

Біртұтас тәрбие бағдарламасын» іске асыруда білім алушылардың бойында жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды қалыптастыру мақсатында «Ата-аналарға арналған академия» ұлттық жобасы, «Тоғыз айға 9 іс-шара», «Төрт тоқсан-төрт өнер», «Еңбегі адал жас өрен», «Жеткіншектің Жеті Жарғысы», «Өзіңе және өзгеге жақсылық жаса», «Балалар кітапханасы», «Ғаламтор қауіпсіздігі» жобалар аясында атаулы күндер, көптеген сыныптан тыс іс-шаралар, сынып сағаттары, салтанатты жиындар, тәрбие сағаттары үздіксіз өтуде.

Білім күні «Мектебім-мейірім мекені!» тақырыбы аясында барлық сыныптардағы оқушыларға ұлттық құндылықтарды дәріптеуге, достық пен жауапкершілік, бір-біріне сыйластық құндылықтарына арналған, жазғы демалыста алған әсерлері, жаңа оқу жылында не күтетіндері туралы, «Оқуға құштар мектеп» жобасы шеңберінде, мектеп формасы жайлы сынып сағаттары жаңа форматта жүргізілді.

Ұлттық мүдде, талап, ар-ұят құндылығы аясында «Тіл-кемел болашақ тұғыры» декада және ұлттың ұлы ұстазы А.Байтұрсынұлының 151 жылдығы, «Толық адам» ілімі

сынып сағаттары, «Төрт тоқсан-төрт өнер» ұлттық мәдени жобасы аясында «Ақындар айтысы», «Асық ойнау», «Ұлттық өнер» көрмесі жобалары, «Тоғыз айға 9 іс шара» жобасы барысында қазан айы: әнұран орындау, қараша айы: асық ату өтсе, «Әлихан мұрагерлері» дебат клубының ұйымдастыруымен түрлі пікір сайыстар, әр апта сайын саптық жиында «Алаш ардақтылары» айдары, «Жас ұлан», «Жас қыран» бірыңғай балалар мен жасөспірімдер ұйымына қабылдау шаралары, «Жас Әлихандар» форумы, құқықтық және экологиялық мәдениетті дәріптейтін түрлі тәрбиелік мәні зор іс-шаралар өтуде.

Белсенді оқушылардың келбеті- мектеп парламенті және «Адал ұрпақ» еріктілер клубының жобасы аясында «Сыбайлас жемқорлықтың алдын-алу» және «Адал ұрпақ» дүкені жұмыс істейді. Бұл жоба оқушылардың академиялық адалдыққа, шынайылыққа, адал еңбек етуге, үлкеннің еңбегін құрметтеуге тәрбиелеу мақсатында жүргізіледі. «Үлкен жүрек» әлеуметтік даму орталығымен байланыс орнатып, мүмкіндігі шектеулі балаларға қамқорлық жасау. Ондағы мақсат - оқушыларға сабырлық, төзім қажет екендігін «Үнемі қамқорлық жасап жүр» деген ұранмен сондай-ақ, 1Қазан –Халықаралық қарттар күніне орай «Асыл қария-ағып жатқан дария» үлгі-өнеге айдары, мұражайларға бару еріктілер тобының жұмысы арқылы жандандырылады.

«Серілер» ер балалар мен «Қыз жібек» қыз балалар клубының ұйымдастыруымен «Салауатты ұрпақ-ел болашағы» спорт фестивалі, ұлттық спорт ойындары, «Қамшы өру-қол қаруы» ер балалар байқауы, ұлттық құндылықтарды, ұлттық тағамдарды насихаттау, қыз балаларды кәсіпке үйрету мақсатында «Бауырсақ пати», кесте тігу сияқты шаралар жиі өтеді.

Жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарға басымдық беру тек тәрбиелік іс-шараларда ғана емес, күнделікті сабақтың қысқа мерзім жоспарларын әзірлеуде Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартында берілген жалпы білім беру мазмұнының базалық құндылықтары мен жалпыадамзаттық және қазақ халқының ұлттық құндылықтарын пәндерде кіріктіру ұсынылған. Мысалы, оқушылар Қазақстан тарихы, география сабақтарында талап, ұлттық мүдде құндылықтары: қоршаған орта тазалықтарын сақтау, ұлттық мирасты, мәдениетті дәріптеу, отаншыл, мемлекетшіл, елінің тарихын құрметтеу, мемлекеттік рәміздерді қадірлеу сынды құндылықтарды оқыту барысында дәріптелуде.

Қорытынды сөзімізді мектеп –лицей ұжымы, ата-аналары мен оқушылары үшін ұранымызға айналған Алаш көсемі Ә. Бөкейханның «Әрбір түйір тас қазақтың өңіріне түйме болып қадалуы керек», «Тірі болсам, қазаққа қызмет қылмай қоймаймын» қанатты сөздерімен аяқтағымыз келеді, яғни қанатты сөздің астарына үңілсек, құндылыққа негізделген тәрбие жұмыстарын жүргізу нәтижесінде ата-анасын сыйлайтын, перзентік парызын түсінетін, отаншыл, мемлекетшіл, намысшыл, халқына адал қызмет ететін, ұлттық мәдениетті құрметтейтін, салт-дәстүрді берік ұстайтын, ар-ұятты жоғары бағалайтын, үлкенге құрмет, кішіге ізет көрсететін, тілін, мәдениетін, әдебиетін сүйетін ұрпақ тәрбиелеп шығамыз. Сонда ғана әрбір түйір тас, әр тұлғаның кеудесіне түйме болып қадалары хақ, әрі ұлағатты болмақ.

Әдебиеттер:

1. «2023-2024 оқу жылында ҚР орта білім беру ұйымдарындағы оқу-тәрбие процесінің ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хат
2. Біртұтас тәрбие бағдарламасы. Астана, 2023ж
3. Қазақстан мектебі журналы №12,2023 ж.

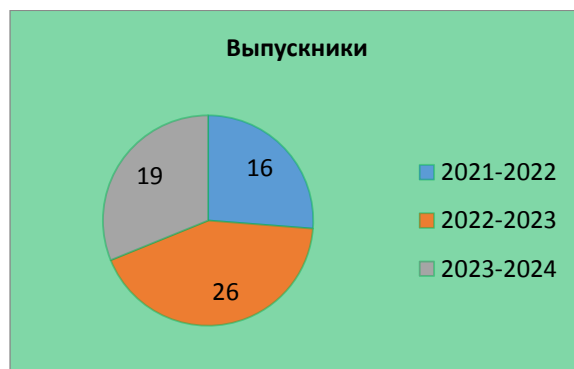
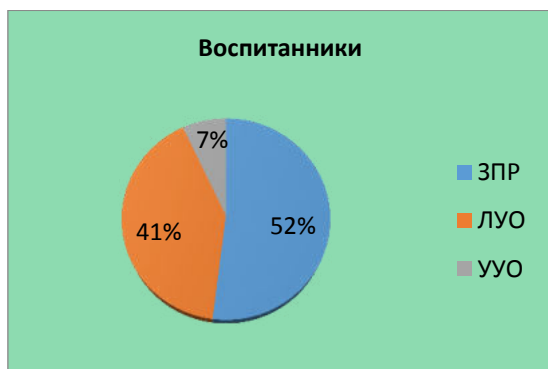
БЕЙСЕНБАЕВА А.М.

*КГУ «Центр поддержки детей с особыми образовательными потребностями», г.
Караганда*

ЦЕННОСТНО-СМЫСЛОВОЕ РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ

КАК ВАЖНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ ВЫПУСКНИКА ЦЕНТРА ПОДДЕРЖКИ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

В Центре поддержки детей с особыми образовательными потребностями воспитываются 118 детей. Согласно заключениям психолого-медико-педагогической консультации общее количество детей с задержкой психического развития - 61 (девочек - 24, мальчиков – 37 человек), с легким нарушением интеллекта - 48 (девочек - 22, мальчиков - 26), с умеренным нарушением интеллекта – 9 человек (девочек – 5, мальчиков - 4).

С 2021 года общее количество выпускников Центра составило 61 человек: за 2021-2022 учебный год – 16, за 2022-2023 учебный год – 26, в 2023-2024 учебном году - 19 выпускников.

Решение вопросов профессионального самоопределения подростков с особыми образовательными потребностями является в настоящее время актуальной проблемой в обществе. Проблема усугубляется еще и тем, что дети, поступающие в детский дом (с января 2023 года КГУ «Детский дом для детей с ограниченными возможностями в развитии» был переименован в КГУ «Центр поддержки детей с особыми образовательными потребностями») отличаются низким уровнем мотивации к учебной деятельности, что приводит к неуспешной учебе и отсутствию знаний. У детей данной категории чаще, чем у других возникают проблемы профессионального выбора. Причинами ограничивающими профессиональный выбор детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей является то, что помимо того, что в неблагополучных семьях образ жизни родителей не является положительным примером для детей. Нередко в таких семьях взрослые уклоняются от профессиональной деятельности, для них характерен низкий уровень ответственности как за организацию собственной жизни, так и жизни собственных детей. Затруднения вызывает и тот факт, что выпускник Центра – это выпускник с особыми образовательными потребностями, возможностями и устоявшимися, чаще противоречивыми ценностными ориентациями.

По мнению А.Г. Здравомыслова и В.А. Ядова, наличие устоявшихся ценностных ориентаций характеризует зрелость человека и обеспечивает его устойчивость и стабильность. Так, например, устойчивая структура ценностных ориентаций определяет такие качества личности, как активность жизненной позиции, упорство в достижении целей, верность определенным принципам и идеалам, цельность, надежность и, напротив, противоречивость в ценностных ориентациях влечет за собой непоследовательность, непредсказуемость поведения человека, неразвитость ценностных ориентаций личности определяет её инфантилизм, господство внешних стимулов в поведении личности, а следовательно конформизм, безликость человека. [2, с. 223]

Ценностно-смысловые ориентиры определяют морально-этические установки и ценности человека, а у детей лишенных заботы, тепла и ласки со стороны родителей в

сознании отпечатались сцены из жизни их неработающих, ведущих асоциальный образ жизни родителей.

Также важно разобраться, насколько ценностно-смысловое развитие конкретного выпускника соотносится с ценностно-смысловым развитием его референтных групп (одногогруппников, одноклассников и др.).

С. Н. Чистякова, Н. Ф. Родичев выделяют этапы постижения детьми и подростками мира профессий, формирования ценностно-смысловых сторон профессии труда. Первый – эмоционально-образный, характерный для детей старшего школьного возраста. [1; с.16]

Диагностика уровней профессионального самоопределения подростков с интеллектуальными нарушениями: экспериментальная выборка составлена из группы выпускников 9 - 10 классов в возрасте от 15-17 лет всего – 16 человек.

9 класс – 6 воспитанников (3 девушки, 3 юноши); 10 класс – 10 воспитанников (4 девушки, 6 юношей) - с пограничной интеллектуальной недостаточностью. С легким нарушением интеллекта - 3 выпускника.

На поисково-констатирующем этапе исследования, мы выяснили, что 62 % выпускников Центра имеют представление о достаточно многих профессиях, могут рассказать, чем именно занимается представитель той или иной профессии, заинтересованы в трудовой деятельности, зарабатыванию денег, немаловажным фактом является и размер стипендии в выбираемом учебном заведении. При этом 25 % испытуемых (4 выпускника Центра) затруднились ответить на определенные вопросы. Например: на вопрос «Какие качества необходимы человеку, чтобы стать хорошим специалистом?» выпускники Центра отвечали, что человек должен хорошо работать.

Анализ результатов диагностики по методике «Профессиональные намерения» (Л.М. Фридман, Т.А. Пушкина, И.Я. Каплунович), адаптированной для подростков с интеллектуальными нарушениями Е.В. Муравьевой и Е.Ю. Фирсовой, показал, что 44% выпускников Центра (7 человек) знают, где получить профессиональное образование и могут аргументировать свой выбор, они самостоятельно выбрали будущую профессию. 31 % выпускников Центра (5 человек) не знают, где получить профессиональную подготовку, но смогли выбрать будущую профессию. Также выявлено, что 25% испытуемых (4 выпускника из 16) не смогли определиться в выборе будущей профессии.

Таким образом, большая часть выпускников Центра имеют понятие о будущей профессии, имеют определенные ориентиры в выборе своей будущей профессии. Например, выбор выпускницы - парикмахер-стилист, у которой имеется сертификат о прохождении курсов мастеров. Иными словами многие выпускники проживают в опыте и имеют навыки работы выбираемой будущей профессии. [5]

В дополнение к диагностическим процедурам, индивидуальным консультациям используются и ценностно-нравственные профориентационные игры: «Три судьбы», «Пришельцы», «Спящий город». Игры, где отрабатываются навыки принятия решений: «Пять шагов», «Советчик».

Образ жизненного успеха является одним из важнейших регуляторов профессионального выбора для выпускника Центра, отличительной особенностью которого является ограниченный жизненный опыт, который делает воспитанника Центра уязвимым по отношению ко всем нежелательным воздействиям (курение, употребление алкоголя, наркотики, а также – влиянию различных общественных предрассудков по достижению успеха). Но с другой стороны, в этом возрасте подростки больше восприимчивы и к позитивным воспитательным воздействиям. В частности, если выстроить с ними грамотную работу, то вероятность сформировать у них более полноценное представление о критериях жизненного и профессионального успеха высока. И не только помогать им реально оценить свой потенциал и перспективы его развития, но и начинать формировать духовную основу самоопределения. Для формирования ценностно-смысловой основы профессиональных выборов также можно использовать активизирующие методики. [6]

Важнейший активизирующий смысл используемых методик заключается в том, чтобы в процессе совместных размышлений с психологом выпускнику Центра необходимо найти наиболее подходящий для себя вариант выбора.

По мнению Н. С. Пряжникова, главная цель профессионального самоопределения заключается в постепенном формировании у учащихся внутренней готовности самостоятельно и осознанно планировать, корректировать и реализовывать перспективы своего развития (профессионального, жизненного и личностного). [3; с.45].

Необходимо заметить, что у выпускников Центра поддержки детей с особыми образовательными потребностями список выбираемых профессий ограничен – это связано с имеющимися особенностями и возможностями в обучении и воспитании, особенностями поведения, ограничениями здоровья. Выбор ограничивается специальностями, которым обучают в среднем профессиональном образовании, они опираются на более простой низкоквалифицированный труд. Поэтому важнейшей психолого-педагогической задачей является формирование у подростка готовности отличать подлинный успех (при сохраненной совести и чувстве собственного достоинства, как важнейшей этической категории) от мнимого (когда человек самоутверждается лишь через внешние символы успеха, за которыми – духовная пустота).

Мы должны понимать, что профессиональное самоопределение или профориентация – это не сколько выбор ребенка профессии, а формирование у него готовности к самоопределению, активизация его внутренних ресурсов к тому, чтобы выбрав профессию, выпускник Центра мог бы в полной мере реализовать себя в ней.

Качественные показатели эффективности работы личностного, профессионального самоопределения воспитанников Центра является появление новых ценностных ориентаций и смыслов выбора профессии (или укрепление существовавших ценностных ориентаций), формирование внутренней готовности самостоятельно совершать выборы и прогнозирование этической и смысловой (личностной) приемлемости для них этой профессии в ближайшей перспективе.[4]

Опираясь на анализ исследования по проблеме формирования ценностно-смыслового ядра самоопределяющейся личности, главное – построение системы ценностей и смыслов вокруг чего-то очень важного именно для данного воспитанника. И помощь выпускнику с особыми образовательными потребностями не как компенсация его «беспомощности», а как активизация его жизненной позиции, реалистичная оценка себя и конкретной жизненной ситуации [6, с. 6-8].

Мы полагаем, что имеет смысл формирование и развитие ценностно- смысловых ориентиров для выпускника Центра, так как это приобретаемое качество, которое развивается и формируется в процессе дальнейшей профессиональной деятельности.

Литература:

1. Родичев Н.Ф., Чистякова С.Н. Формирование профессионального самоопределения школьников в условиях непрерывного образования. Педагогика. 2012
2. Здравомыслов А.Г. Потребности. Интересы. Ценности. [Текст] /А.Г. Здравомыслов. – М.: Политиздат - 1986-223 с.
3. Пряжников Н.С. Профессиональное самоопределение: теория и практика.-М.: Академия, 2007
4. Резапкина Г.В. Я и моя профессия: Программа профессионального самоопределения для подростков.-М.: Генезис, 2000
5. Источник: <https://psychlib.ru/mgppu/PPs-2008/PPs-320.htm#Sp174>
6. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения. Ростов-на –Дону: Феникс. 1996.

БЕКЕНОВА МЕЙРАМГУЛ АСЫЛБЕКОВНА

Қарағанды қаласы, «№79НОМ» КММ

ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖӘНЕ ЗИЯТКЕРЛІК ДАМУ РЕСУРСЫ РЕТІНДЕ

Бүгінгі таңда қосымша білім беру қазіргі қазақ қоғамында қалыптасқан білім беру кеңістігінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Ол әлеуметтік сұранысқа ие, қоғам тарапынан үнемі назар мен қолдауды қажет етеді, өйткені ол баланың зияткерлік және шығармашылық тұлғасын тәрбиелеуді, оқытуды және дамытуды органикалық түрде біріктіреді.

Қосымша білім беру жүйесіндегі балалардың білім беру нәтижелерін бақылау және бағалау жүйесі әр баланың бағдарламаны меңгеру дәрежесін анықтауға, ең қабілетті және дарынды оқушыларды анықтауға, сондай-ақ оқушылардың жеке қасиеттерінің дамуын бақылауға, оларға уақтылы көмек пен қолдау көрсетуге мүмкіндік береді.

Қазіргі таңда қосымша білім беру мұғалімі жұмысының мақсаты-баланың шығармашылық және зияткерлік қабілеттерін дамытуға көмектесу, ұжымдық шығармашылық қызметке тарту, ал кейбір жағдайларда ерте кәсіптік бағдарлауға көмектесу.

Менің сабақ беру процесімде балаларға тәжірибе арқылы бойына қалыптастыру деп білемін. Тәжірибе дегеніміз-күнделікті көрсету, оқыту арқылы бейімдеу, баланың қиялын шектемеу. Мысалы: балаға сезінуді үйрету. Сезіну арқылы таңқалдыру арқылы қызықтыру, қызықтыру, таңғалу арқылы баланың сезімдері оянады. Міне - керемет дүние осы! Осы сезімдер арқылы баладан жаңа дүние алып шығасың. Адамның қиялы шексіз! Баланы дамыту оның қиялын дамыту болып табылады.

Қай жаста болса да балалар ақпаратты көру қабілеті арқылы қабылдайтынына ден қойдым. Балаларға тілді қызықты және жылдам оқыту төменгі сыныптар үшін өз сабағымда 300 сөзге карточка жасап сөздерден сөз тіркестерін жасаттым. Жоғарғы сыныптар үшін балаларға кітапқа қызығушылығына әсер етуге көңіл бөлдім. Кітап балаға –фитнес екенін ұқтым. Сабағымда жазушылардың кез келген шығармасының сюжетін айтып, ең қызықты жеріне келгенде оқымай тоқтатып қоямын. Балалар өтініп сұрайды, әрі қарай оқу үшін түрлі тапсырмаларды қарастырдым. Осындай тәжірибемде төмен оқитын оқушының өзі өмірде жеңімпаз, үздік оқушы тұлғасын жасауға, шығармашылығын оятуға болатынына көзім жетті.

Менің ойымша, қосымша білім берудің мақсаты-тұлғаны дамыту, оны таным мен шығармашылық қызметке ынталандыру. Осылайша, қосымша білім берудің негізінде екі құндылық жатыр: еркіндік пен қызығушылық.

Сонымен қатар, қосымша білім берудегі мұғалімнің қызметі балалардың танымдық мотивациясын дамытуға да, балалардың өмірлік қажеттіліктеріне тікелей жауап беретін білім беру міндеттерін шешуге де бағытталған, бұл оларға болашақта қосымша білім беру жүйесінде алынған білім мен дағдыларды қолдану мүмкіндіктерін болжауға мүмкіндік береді. Бұл жеке тұлғаның физикалық, зияткерлік, адамгершілік дамуы бойынша күш-жігерді біріктіруге арналған қосымша білім беру мұғалімдері болып табылады. Оқушы қосымша білім алу арқылы шығармашылық, танымдық тұрғыдан өзін-өзі жүзеге асыруға мүмкіндік алады, тұлға ретінде дамиды, өзінің жеке қабілеттерін анықтайды және қызығушылықтарын жүзеге асырады, соның арқасында біздер, мұғалімдер бағдарламаларды еркін құруға мүмкіндік аламыз. Қосымша білімнің арқасында оқушы әртүрлі іс-шараларға қатысуға, оларға өз қабілеттерін қолдануға тырысады, бұл оларға баға жетпес тәжірибе мен құзыреттілікті игеру тәжірибесін береді.

Қосымша білім беру-бұл негізгі білім беру процесінің жаңа мүмкіндіктері, өйткені ол келесі міндеттерді шешеді:

- жеке тұлғаны қалыптастыру үшін қолайлы жағдайлар жасайды;
- әр оқушыға жеке білім беру бағытын ұсынады;
- әрбір білім алушыға өзін көрсетуге және өз күшін сынап көруге мүмкіндік береді;

- мұғалімнің көмегімен баланың жеке басының дамуы мен өзін-өзі жүзеге асыруына ықпал етеді.

Қосымша білім беруді ұйымдастырушы- педагог бірқатар міндеттерді шешуге шақырылады:

- білім беру процесіне жаңа білім беру стандарттарын енгізу;
- дарындылық жүйесін дамыту;
- салауатты өмір салтын қалыптастыруға жәрдемдесу;
- үйренуге және жасауға үйрету;
- ынтымақтастық және командада жұмыс істеу дағдыларын дамыту;
- қоғамда әлеуметтенуге ықпал ету

Қосымша білім беру білім алушылардың зияткерлік және шығармашылық дамуы үшін бірыңғай кеңістік болып табылады.

Негізінен зияткерлік пен шығармашылық дегеніміз - бұл үнемі өзгеріп отыратын әлемдегі кез-келген жағдайда әр адамға қажет құбылыс. Зияткерлік жеке ақыл-ой тәжірибесін ұйымдастырудың бір түрі ретінде не болып жатқанын тиімді қабылдауға, түсінуге және түсіндіруге мүмкіндік береді. Шығармашылық мүмкіндіктердің дамуы жеке тұлғаның проблемалар мен қайшылықтарды түсіну, тәжірибеге жаңа нәрсе әкелу, өзіндік идеялар тудыру қабілетін қалыптастырады

Зияткерлік қызмет пен шығармашылық-бұл қосымша білім берудегі екі ілеспе және бірін-бірі толықтыратын процесс.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» атты Қазақстан халқына Жолдауында адам - еліміздің басты байлығы екенін атап өтті. Елді жаңғырту стратегиясын іске асырудың табыстылығы, ең алдымен, қазақстандықтардың білімі мен әлеуметтік әл-ауқатына байланысты

Отандық педагогикада оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытудың бай тәжірибесі жинақталған. Республикамыздың көрнекті ғалымдары Қ.Б. Жарықбаев, М. А. Құдайқұлов, М. М. Мұқанов, Т. Т. Тәжібаев және т. б. шығармашылық қабілеттерді, шығармашылық процесті дамытудың психологиялық негіздерін зерттеуге баға жетпес үлес қосты. Білім беру процесінде тұлғаның өзін-өзі жүзеге асыру проблемалары тиісті назарсыз қалады, бұл жастардың әлеуметтік пассивтілігіне, тұлғааралық қатынастардың адамгершілігінен айырылуына әкеледі. Бұл тапсырмаларды тек мектеп жүйесінің күшімен орындау мүмкін емес екені анық. Соңғы онжылдықта Қазақстанда кеңінен дамыған қосымша білім беру олардың шешімінде ерекше маңызға ие.

Оқушыларға арналған қосымша білім берудің білім беру бағдарламаларын іске асыратын Қазақстандағы білім беру ұйымдарының қызметі балаларға арналған қосымша білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидалары (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 17 мамырдағы №499 қаулысымен бекітілген) (07.04.2017 жылғы өзгерістермен), балаларға арналған қосымша білім беру ұйымының Жарғысы, сондай-ақ Қазақстан Республикасының халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы заңнамасымен және өзге де нормативтік-құқықтық актілермен регламенттеледі

Қосымша білім оқушыға өмірдегі мақсатын түсінуге мүмкіндік береді. Әрбір жаңа қосымша білім беру мекемесі-бұл балалардың әл-ауқатын қалыптастырудың тағы бір кірпіші. Бір кездері С. Я. Маршак былай деп жазды: «Іске деген қызығушылықтан туындаған жұмыс міндет бойынша орындалатын еңбектен гөрі жеңілірек» Осылайша, балалардың өзін-өзі тануын қалыптастыру үшін қосымша білім берудің маңыздылығын асыра бағалау қиын.

1999 жылғы 7 маусымдағы ҚР «Білім туралы» Заңында қосымша білім беру барлық деңгейдегі қосымша білім беру бағдарламалары негізінде жүзеге асырылатын тәрбие мен оқыту процесі ретінде қарастырылады, оған мыналар кіреді: мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту; орта білім; жоғары кәсіптік білім; жоғары оқу орнынан кейінгі кәсіптік білім

Іс-тәжірибелік маңыздылығы. Бүгінгі таңда «қосымша білім беру» термині белгілі және кең таралған. Балаларға қосымша білім беру - бұл теориялық түсіну, әлеуметтік -

мәдени өзін - өзі анықтау және нормативтік-құқықтық бекіту процесі аяқталмаған нақты жұмыс істейтін білім беру жүйесі деп айтуға болады.

Отандық ғалым А. С. Мамбеталина өз еңбегінде: «Қосымша білім беру - бұл негізгі білім беру процесінің жаңа мүмкіндіктері деп таниды.

Демек, баланың жеке басының өсуінің оқыту, тәрбиелеу және дамыту сияқты маңызды компоненттері қосымша білім берудің бірыңғай процесінде сәтті біріктірілген. Ол оқушының алдында Заманауи білім беру жүйесі бере алатын мүмкіндіктердің тұтас әлемін ашады және мектептің жалпы білім беру жүйесінде бола отырып, Қазақстанның жас азаматтарының құзыреттілігі мен шығармашылық белсенділігін қалыптастыруға мүмкіндік береді

Баланың өміріндегі қосымша білімнің рөлін қарастыра болсақ, соңғы уақытта қосымша білім беру қызметтеріне сұраныстың арту үрдісі байқалуда. Бұл қосымша білім беру баланың жеке басын қалыптастыруда маңызды рөл атқаратындығына байланысты.

Балаларға қосымша білім беру жүйесі-баланың зияткерлік, рухани-адамгершілік, физикалық және кәсіби қажеттіліктерін жан-жақты дамытуға бағытталған білім берудің ерекше түрі.

Мұғалімдерге жеке көзқарасты жүзеге асыру және әр баланың қажеттіліктері мен ерекшеліктерін ескеру физикалық тұрғыдан өте қиын, сондықтан қосымша білім беру саласындағы оқытушылар жұмысты жоспарлау мен ұйымдастыруда көбірек еркіндікке ие, олар нақты оқу мақсаттары мен талаптарымен шектелмейді.

Егер ата-аналар баланы мектептен тыс уақытта қосымша сабақтармен жүктеу керек пе, жоқ па деп ойласа, олар бос уақытты ұйымдастырудың осы түрінің барлық артықшылықтарын бағалауы керек. Қосымша білім беру келесі белгілермен сипатталады:

Ата-аналар балалардың қажеттіліктері мен қабілеттерін ескере отырып, балаларға әртүрлі бағыттарды таңдай алады, оларды өзгерте алады және біріктіре алады. Мектеп кестесінен айырмашылығы, қосымша сабақтардың кестесі өте икемді, оны белгілі бір баланың сұранысына сәйкес реттеуге болады;

Қосымша білім беру-таңдау мәселесі. Балалар өздеріне ұнайтын және олардың қажеттіліктері мен қызығушылықтарына сәйкес келетін нәрселермен айналысады. Егер мектепте математика сабағынан бас тарту мүмкін болмаса, онда қосымша сабақтарды кез келген уақытта өзгертуге болады. Қазіргі заманғы қосымша білім беру балаларға арналған бағдарламалаудан бастап жазу курстарына дейінгі көптеген бағыттарды ұсынады. Ата-анадан тек баласын не қызықтыратынын білу қажет.

Сонымен, қосымша білім не береді?

Балалардың шығармашылығын ашуға және дамытуға көмектеседі.

Өз жұмысының нәтижесін көру мүмкіндігі.

Уақытты жоспарлауға үйретеді.

Қарым-қатынас шеңберін арттырады, ал бала рухы мен хоббиі бойынша жақын достар табады.

Көкжиегін кеңейтеді.

Дене шынықтыру мен иммунитетті нығайтады.

Белсенді өмірлік ұстанымды қалыптастырады.

Салауатты өмір салты дағдыларын бекітеді

Сонымен, балаларға қосымша білім беру қазіргі заманғы жалпы білім берудің ерекше саласы болып табылады. Оның жоқтығын басқа жалпы білім беру көздерін пайдалану арқылы өтеу мүмкін емес. Бірқатар оқушылар үшін жалпы білім беру процесінің жекелеген кезеңдерінде қосымша білім беру тек қажет емес, сонымен қатар оның жетекші компоненті болып табылады деп айтуға негіз бар.

Қорытындылай келе, Қазақстан Республикасының қазіргі білім беру жүйесіндегі қосымша білім беру ұйымдары балалардың өзін-өзі дамытуын жүзеге асыру үшін ең көп жағдайлар мен мүмкіндіктерді ұсынады. Қосымша білім беруде қалыптасқан жеке тұлғаның өзін-өзі дамыту мүмкіндіктері өздігінен емес, мақсатты психологиялық-педагогикалық

қолдаудың арқасында жүзеге асырылуы керек. Бүгінгі таңда қоғамға еңбек нарығында сәтті бәсекеге түсе алатын, күрделі мәселелерді шеше алатын жан – жақты жастар қажет.

Оқушылардың өзін-өзі дамыту мәселелерін шешу жаңа ұрпақты психологиялық-педагогикалық қолдау бағдарламаларын пысықтауды қамтиды. Балалардың қосымша білім беру тәжірибесіне психологтың, педагогтардың, әдіскерлердің, ата-аналардың жұмысын біріктіретін және әр баланың жеке әлеуетін өзектендіру және дамыту үшін жағдай жасауға, оның өзін-өзі тануына және өзін-өзі дамытуға көмектесуге бағытталған психологиялық-педагогикалық қолдау деп санаймын.

Әдебиеттер:

1. Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына жолдауы – толық мәтін/<https://kaz.zakon.kz/sayasad/6030873-asymzhomart-toaevty-azastan-khalyna-zholdauy--toly-mtn.html>

2. Об особенностях преподавания основ наук в общеобразовательных организациях республики Казахстан в 2015-2016 учебном году. Инструктивно-методическое письмо. Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина. - 2015. - 234 с.

3. Маршак С. Собрание сочинений в 8 томах. Т. 6. М.: Художественная литература, 1971. С. 414-419.

4. Закон Республики Казахстан «Об образовании»//Электронный справочник«Законодательство РК». – Алматы: Юрист, 2004.

5. Қосымша білім// <https://www.gov.kz/memleket/entities/karaganda-bilim/press/article/details/42466?lang=ru>

6. Ерекше көп деңгейлі педагогикалық жүйе ретінде Қазақстан Республикасында балаларға қосымша білім берудің ерекшеліктері//<https://standard.kz/ru/post/osobennosti-dopolnitelnogo-obrazovaniya-detei-v-respublike-kazakhstan-kak-osoboi-mnogourovnevoi-pedagogiceskoi-sistemy>

7. Мамбеталина А. С. Дополнительное образование как важнейшая подсистема непрерывного образования. Педагогика: вчера, сегодня, завтра. 2018. Том. 1. № 2 с. 35-38.

8. Қосымша білім// <https://www.gov.kz/memleket/entities/karaganda-bilim/press/article/details/42466?lang=ru>

9. Ерекше көп деңгейлі педагогикалық жүйе ретінде Қазақстан Республикасында балаларға қосымша білім берудің ерекшеліктері // <https://standard.kz/ru/post/osobennosti-dopolnitelnogo-obrazovaniya-detei-v-respublike-kazakhstan-kak-osoboi-mnogourovnevoi-pedagogiceskoi-sistemy>

БЕКЕНОВА САНДУГАШ САЛМЕНОВНА БЕДЕЛБАЕВА НУРГУЛЬ АТЫГАЕВНА

Балқаш қаласы, «Әлихан Бөкейханов атындағы №15 мектеп-лицейі» КММ

ЗАМАНАУИ ТӘРБИЕ МЕН БІЛІМ ЖӘНЕ ОНЫҢ ӘДІСТЕРІ

Заманауи тәрбие мен білім – бұл оқушылардың қабілеттері мен дағдыларын дамытатын білім беру түрі. Басқаша айтқанда, қазіргі білім беру әдісі оқушылардың белгілі бір затқа дайындалуына емес, оның дамуына көбірек бағытталған.

Заманауи білім беру әдістері онлайн білім беруде тиімді, пайдалы және балалардың білімін дамытуда маңызды рөл атқарады. Жаңа оқыту әдістері оқушылар үшін қызықты және жеңіл болып келеді.

Қазіргі білім берудің ерекшеліктері:

1. Қазіргі кезде көптеген мұғалімдер өз оқушылары мен шәкірттерін өз бетінше ойлана білуі керек деп санайды. Білім берудің қазіргі таңда негізгі белгілерінің бірі – оның жеке тұлғасына үлкен назар аударуы деп есептейді. Оқушылар өз ойын және шығармашылығын

қолдана отырып, мүмкіндігінше мәселелерді өздері тырысып шешуі керек деп жөн санайды, қалай жасау керектігін көрсетпестен бұрын.

2. Қазіргі білім берудің тағы бір ерекшелігі – оның түрлі ресурстарға қол жетімділігі. Мұғалімдер енді сабақта өткізілетін материалдардан басқа компьютерлер, кітаптар және бейнежазбалар сияқты әртүрлі ақпарат құралдары арқылы басқа ақпаратқа қол жеткізе алады.

3. Білім беру барысында мұғалімдер оқушыларды сабаққа белсенді қатысуға ынталандырады [1]. Яғни пікірталастарға қатысып, сұрақтар қойып, қызығушылық танытып және пікір білдіріп.

Қазіргі заманғы білім дәстүрлі білім беретін әдістерден ерекшеленеді. Оған себеп қазіргі мектептерде ғылым мен жаңа техникаға көп көңіл бөліп және оларды кеңінен қолданылуы. Көптеген түрлі компьютерге қатысты құралдар, интернет және презентациялар оқушылар үшін сабақта жаңа тақырыпты қызықты және интерактивті етуге көмектеседі [2].

Заманауи білім мен тәрбие беру оқушылардың жеке қажеттіліктерін, қызығушылықтары мен қабілеттерін қанағаттандыруға бағытталған.

Заманауи білім берудің де бірнеше түрлері бар. Мысалы:

Бірлескен оқыту тәсілі – ортақ мақсатқа жету үшін басқалармен бірлесіп жұмыс істеуді қамтиды. Оқушылар жобаларды құру, мәселелерді шешу және тапсырмаларды орындау үшін күш біріктіре алады.

Қашықтықтан оқыту тәсілі – мұғалім сабақты бірнеше рет қайталайтын заманауи оқыту түрі. Бұл жағдайда мұғалім оқушыларға идеяны немесе бір жобаны түсінуге мүмкіндік беру үшін сабақтар арасындағы 10 минуттық үзілісті пайдаланады. Бұл тәсілдің бірі өте маңызды, себебі оқушының жадын жаңартуға көмектеседі.

Өзін-өзі оқыту тәсілі – оқушылардың оқуға деген қызығушылығы оларды ақпаратты өз бетінше іздеуге итермелейді. Мектепте берілген материалдардан гөрі көбірек білгісі келеді және онымен қоса жауаптарды өздері іздеуге дайындалады. Бұл тәсіл оқушылардың арасында жиі байқалады.

Білімнің заманауи әдістерін біріктіруді және нақты мәселелермен танысуды ескере отырып, жобалық қызметті бөліп көрсетуге болады [3]. Жоба әдісі табиғаты бойынша шығармашылық зерттеу, іздеу және проблемалық әдістердің жиынтығын қамтиды. Бұл жағдайда дидактикалық мақсатқа нақты, практикалық нәтижемен аяқталатын проблеманы дамыту арқылы қол жеткізіледі. Жобалық қызмет тұлғаның жеке қасиеттерін, шығармашылық қабілеттерін, логикалық ойлауын дамытуға бағытталған және инновациялық технологиялардың пайда болуынан туындаған қолда бар білім мен дағдыларды қолдану қабілетіне байланысты. Студенттердің жобалық іс-әрекетке енуі біздің заманның шындығына және қазіргі әлемдік трендтерге сәйкес жобаларда бейнеленген түпнұсқа ұсыныстарды, идеяларды және шешімдерді қалыптастыруға бастапқы шығармашылық серпін береді [4].

Заманауи білім берудің мақсаты - оқушыларды болашаққа дайындау. Оқушыны шешім қабылдау, мәселелерді шеше алу, жауапкершілікті болу және сыни тұрғыдан ойлана алуына итермелейді. Білім берудің тиімділігі көбінесе академиялық пәндердің мазмұнына, білімді игерудің тікелей процесін анықтайтын оларды оқыту әдістеріне байланысты.

Қорытындылай келгенде, заманауи тәрбие мен білім-бұл қазіргі заманғы теориялар мен тәжірибелерді қолданатын жүйе. Оқушыларға өмірде жетістікке жету үшін қажетті дағдылар мен дұрыс білім беру қажет. Оқушыларға жан-жақты білім беру арқылы олар күнделікті өмірдегі қиындықтарды жеңуге және қоғамның дамуына оң үлес қосуға жақсы дайын болады.

Әдебиеттер:

1. Васильев В. Проектно-исследовательская технология: развитие мотивации // Народное образование. 2000, №9, с. 177-180.
2. Гранин К. Образование в контексте глобализации // Высшее образование в России. 2004. № 12.

- 3.Берібекова Ф., Жанатбекова Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар //Алматы, 2006, 23 б.
- 4.Мазур, И.И. Управление проектами: учеб. Пособие // 3-е изд. – М.: Омега – Л, 2004. – 664 с.

БЕККЕР Е.А.

ОШ № 1, г.Теміртау

ПУТИ РАЗВИТИЯ ЦЕННОСТНО-СМЫСЛОВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ЛИЧНОСТИ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ ВЫБОРУ

В современном мире, где профессиональные требования и рынок труда постоянно эволюционируют, профессиональное самоопределение личности приобретает особую актуальность. В этом контексте особое значение приобретает ценностно-смысловая компетенция, которая становится ключевым фактором успешного выбора профессионального пути и дальнейшего профессионального развития. Ценностно-смысловая компетенция представляет собой способность человека осознавать, формировать и развивать свои жизненные ценности и смыслы, которые напрямую влияют на его профессиональный выбор и карьерное продвижение.

В контексте Казахстана, где образовательная система проходит через процесс модернизации и адаптации к требованиям современного мира, тема развития ценностно-смысловой компетенции становится особенно актуальной. Это обусловлено необходимостью подготовки выпускников, способных не только обладать глубокими знаниями и навыками в выбранной области, но и быть готовыми к быстрому принятию обоснованных и этических профессиональных решений в условиях неопределенности и изменчивости рынка труда.

Целью данной статьи является исследование путей развития ценностно-смысловой компетенции у старшеклассников как фундаментальной основы для осознанного профессионального выбора. Для достижения этой цели будут рассмотрены следующие задачи: определение понятия и структуры ценностно-смысловой компетенции, анализ ее роли в процессе профессионального самоопределения, а также разработка методических подходов к ее формированию и развитию в образовательном процессе [1].

Переходя к теоретическим основам, следует отметить, что ценностно-смысловая компетенция включает в себя умение человека осмысливать свою жизнь и профессиональную деятельность в контексте лично значимых ценностей и смыслов. Это комплексное понятие, охватывающее знания, умения, навыки и отношения, позволяющие индивиду ориентироваться в социальном и профессиональном мире, принимать обоснованные решения и формировать устойчивую жизненную позицию.

Структура ценностно-смысловой компетенции предполагает наличие нескольких ключевых компонентов: осознание и принятие личных ценностей, способность к их рефлексии и коррекции, умение ставить и достигать профессиональные и личные цели в соответствии с этими ценностями, а также способность к эмпатии и этическому взаимодействию с другими людьми.

Важно подчеркнуть, что ценностно-смысловая компетенция играет критическую роль в процессе профессионального самоопределения старшеклассников. Она помогает молодым людям не только определиться с выбором профессии, но и осознать свои профессиональные и личные цели, развить устойчивость к трудностям и готовность к непрерывному обучению и самосовершенствованию в будущей профессиональной деятельности.

Обучение информатике в современной школе открывает широкие возможности не только для приобретения учащимися знаний и навыков в области информационных технологий, но и для развития их ценностно-смысловой компетенции. Важность последней в контексте профессионального самоопределения трудно переоценить, поскольку она позволяет старшеклассникам формировать осознанный подход к выбору будущей

профессии, учитывая не только внешние требования и возможности, но и собственные интересы, ценности и стремления [2].

Интеграция задач по развитию ценностно-смысловой компетенции в учебный процесс по информатике может быть осуществлена через разнообразные формы работы. Одним из эффективных подходов является включение проектной и исследовательской деятельности в учебный план. Такие методы позволяют учащимся не просто пассивно усваивать знания, но и активно применять их на практике, исследуя и решая реальные задачи, что способствует развитию критического мышления, самостоятельности и ответственности.

Проектная деятельность может включать разработку программного обеспечения, создание веб-сайтов, разработку и реализацию компьютерных игр и приложений с образовательным или социальным уклоном. Такие проекты не только стимулируют интерес к предмету, но и позволяют учащимся осознать социальную значимость и ценность информационных технологий, увидеть связь между профессиональной деятельностью в области IT и возможностями внести свой вклад в развитие общества [3].

Исследовательские методы могут предполагать анализ существующих технологий, исследование новых тенденций в мире информатики и технологий, а также изучение влияния технологий на общество. Такая деятельность помогает формировать у старшеклассников умение критически оценивать информацию, анализировать и синтезировать полученные данные, что является важным компонентом ценностно-смысловой компетенции.

Роль учителя информатики в этом процессе трудно переоценить. Учитель не только передает знания, но и выступает в роли наставника и мотиватора, помогающего учащимся найти свой путь в профессиональном мире. Мотивация к осознанному профессиональному выбору заключается не только в прямом указании на перспективность той или иной профессии, но и в поддержке стремлений учащихся, помощи в идентификации их сильных сторон и интересов, а также в развитии уверенности в своих силах и возможностях.

Учитель информатики может организовывать дискуссии о важности информационных технологий в современном мире, об их роли в различных сферах жизни, о социальной ответственности и этических аспектах профессиональной деятельности в области IT. Такие обсуждения не только способствуют формированию критического мышления и этической осознанности, но и помогают учащимся осмыслить свои личные и профессиональные ценности, сформировать представление о желаемом будущем и путях его достижения [4].

В рамках исследования, направленного на выявление влияния проектного обучения на развитие ценностно-смысловой компетенции у старшеклассников, был проведен интересный и показательный эксперимент. Этот эксперимент позволил не только глубже понять механизмы воздействия проектного обучения на личностное развитие учеников, но и выявить потенциал данного подхода в формировании ключевых компетенций, необходимых для успешного профессионального самоопределения.

Для начала мы разделили класс на две группы. Первая группа продолжала обучение по традиционной методике, где основным форматом являлись лекции и упражнения из учебника. Вторая группа перешла на проектный подход, предполагающий активное вовлечение учащихся в разработку и реализацию собственных проектов, связанных с реальными жизненными задачами и проблемами.

В течение эксперимента ученики второй группы работали над созданием проектов, которые включали исследование интересующих их вопросов, разработку практических решений и представление результатов своей работы. Проекты охватывали широкий спектр тем – от экологических инициатив до разработки мобильных приложений для решения социальных задач.

По завершении экспериментального периода мы провели анализ уровня развития ценностно-смысловой компетенции среди учащихся обеих групп. Оценка основывалась на нескольких критериях: способность к самоопределению, осознание собственных ценностей и целей, умение работать в команде и решать сложные задачи.

Результаты были весьма показательны. Ученики, занимавшиеся по проектному методу, показали значительный рост во всех перечисленных аспектах. Они не только активнее рефлексировали над своими жизненными целями и ценностями, но и демонстрировали более высокую мотивацию к обучению и саморазвитию. Более того, работа над проектами способствовала развитию навыков командной работы, критического мышления и креативности.

В контрасте с этим, ученики, обучавшиеся по традиционной методике, хоть и продемонстрировали улучшения в некоторых областях, таких как усвоение теоретического материала, оставались менее вовлеченными в процесс обучения с точки зрения развития личностных компетенций и самоопределения.

Эксперимент подтвердил гипотезу о том, что проектное обучение оказывает значительное влияние на развитие ценностно-смысловой компетенции у старшеклассников. Работа над реальными проектами мотивирует учащихся к глубокому погружению в изучаемую тему, способствует формированию ответственного отношения к учебному процессу и позволяет ученикам лучше понять свои интересы и предпочтения в профессиональном самоопределении.

На основе полученных данных мы рекомендуем школам и учителям более активно внедрять проектные методы в учебный процесс. Такой подход не только повышает интерес к обучению и способствует приобретению практических навыков, но и играет ключевую роль в развитии ценностно-смысловой компетенции, что крайне важно для подготовки молодежи к успешной жизни и карьере в современном мире.

В разработке и реализации педагогических подходов к развитию ценностно-смысловой компетенции старшеклассников ключевым аспектом является применение методик и упражнений, направленных на формирование у учащихся способности к самоопределению и осмыслению собственных жизненных целей и ценностей. Эти методы должны способствовать развитию критического мышления, эмпатии, ответственности и готовности к сотрудничеству, что важно как для личностного развития, так и для будущей профессиональной деятельности.

Применение проектного обучения, при котором учащиеся самостоятельно или в группах работают над решением реальных задач, является еще одним мощным инструментом развития. В ходе таких проектов старшеклассники могут исследовать интересующие их области, разрабатывать собственные проекты и презентовать результаты своей работы. Такой опыт не только способствует приобретению конкретных знаний и навыков, но и мотивирует учащихся к саморазвитию и самообразованию, что является важным аспектом ценностно-смысловой компетенции.

В заключение отметим, что развитие ценностно-смысловой компетенции у старшеклассников открывает перед ними широкие перспективы для осознанного выбора профессии и успешной социализации в современном мире. Исследование подтвердило значимость и эффективность применяемых методов и подходов, а также выявило необходимость дальнейших исследований в данной области, направленных на углубление и расширение практик формирования ценностно-смысловой компетенции. Развитие этой компетенции должно стать неотъемлемой частью образовательного процесса, поскольку она играет ключевую роль в подготовке молодежи к успешной жизни и профессиональной деятельности.

Литература:

1. Абрамова Г.С. Психология профессионального самоопределения: Учебное пособие. – М.: Аспект Пресс, 2019. – 256 с.
2. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – СПб.: Питер, 2020. – 400 с.
3. Васильева Е.А. Развитие ценностных ориентаций старшеклассников в процессе профессионального самоопределения: монография. – Алматы: КазНУ имени аль-Фараби, 2021. – 180 с.

4. Головин С.Ю. Основы профессионального самопознания и самоопределения: Учебное пособие. – М.: Перо, 2022. – 234 с.

БЕЛЯНИНА С.В., МАЙЧУК И.Б.

КГУ «Специальная школа-интернат №5», г. Темиртау

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КИНЕЗИОЛОГИЧЕСКИХ УПРАЖНЕНИЙ В ОБУЧЕНИИ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ РЕЧИ

Организация учебной деятельности детей с тяжелыми нарушениями речи и с нарушениями интеллекта требует особой методической тактики специального педагога, а разнообразие и глубина недостатков психического развития современных детей стимулирует учителя к постоянному поиску новых и эффективных путей обучения. Яркость и разнообразие активных методов и приемов коррекции предотвращают утомление, поддерживают познавательную активность детей, а их базирование на принципах науки повышают эффективность коррекционной работы в целом.

Наши профессиональные наблюдения и опыт подтверждают, что одним из самых перспективных направлений сегодня на занятии является метод биомеханики, возникший на стыке телесно-ориентированной терапии, нейропсихологии, психосоматической и традиционных восточных практик. Это универсальный метод развития умственных способностей через определенные двигательные упражнения. Но кинезиологические методы влияют не только на развитие когнитивных способностей и физического здоровья, они позволяют активизировать большую площадь коры больших полушарий, что способствует развитию способностей человека и коррекции проблем в различных областях психики.

Доказано, что систематическое использование кинезиологических упражнений повышают стрессоустойчивость организма, снижают утомляемость, повышают способность к произвольному контролю; они развивают мелкую и крупную моторику, формируют пространственные представления детей, раскрывают скрытые способности, улучшают память, внимание и речь, облегчают процессы чтения и письма, способствуют профилактике развития дислексии и дисграфии. Включение в практику этого прикладного метода позволяет многоканально оптимизировать коррекционно-образовательный процесс.

В своей работе мы используем кинезиологические упражнения как этап урока в виде динамической паузы, которая может быть представлена в виде упражнений на релаксацию, дыхательной гимнастики, упражнений для развития мелкой и крупной моторики, глазодвигательных упражнений.

Упражнения на релаксацию включают в себя серию упражнений по осознанному напряжению и расслаблению основных мышечных групп. Характерной чертой каждого упражнения является чередование произвольного сильного мышечного напряжения и следующего за ним расслабления. С целью снятия психоэмоционального напряжения и самостоятельного освоения приемов саморегуляции выполняем с детьми ряд упражнений, таких как «Снеговик», «Дерево», «Тряпичная кукла и солдат», «Сорви яблоко» на основе визуальных схем.

Дыхательные упражнения улучшают ритмику организма, развивают самоконтроль и произвольность. Дыхательная гимнастика гармонизирует работу сердца, головного мозга, нервной системы, улучшает пищеварение. Используем на уроках упражнения «Свеча», «Дышим носом», «Ныряльщик».

Упражнения для развития мелкой моторики стимулируют речевые зоны головного мозга. Тренировка тонких движений пальцев рук оказывает большое влияние на развитие активной речи ребёнка. Развитие функций руки и речи в ходе развития ребенка идут параллельно. Такие упражнения как «Колечко». «Кулак – ребро – ладонь», «Лезгинка», «Зеркальное рисование», «Ухо – нос», «Змейка».

Глазодвигательные упражнения позволяют расширить поле зрения, улучшить восприятие, развивают межполушарное взаимодействие и повышают энергетизацию организма. «Гимнастика для глаз» улучшает кровоснабжение глазных яблок, нормализует тонус глазодвигательных мышц, способствует быстрому снятию зрительного утомления. Дети с тяжелыми нарушениями речи быстро усваивают упражнения «Горизонтальная восьмерка», «Взгляд влево вверх», «Глаз – путешественник».

Для удобства детей с тяжелыми нарушениями речи, испытывающих трудности в понимании словесной инструкции, широко используем инфографику в виде карточек, содержащих схему ожидаемого движения и положения глаз, рук, тела.

Кинезиологический подход поддерживается и во время перемен. В классах и школьных коридорах оборудованы места для проведения телесных упражнений и игр на межполушарное взаимодействие, тренирующих произвольность, преднамеренность движений, их точность и координированность. Основными задачами телесных упражнений становится восстановление контакта с собственным телом. Упражнения «Перекрестное марширование», «Мельница», «Паровозик», «Робот», «Маршировка с усложнениями» не только обеспечивают снятие телесных напряжений, коррекцию осанки ребенка, но и развитие невербальных компонентов общения с целью улучшения психического самочувствия при взаимодействии с другими людьми.

Коррекционный компонент типового учебного плана школы для детей с тяжелым нарушением речи и с нарушениями интеллекта включает предмет «Коррекционная ритмика», содержащий в том числе и цели по развитию кинезиологических способностей. Например, в 1 классе есть следующие цели обучения: выполнять движения кистями рук в разных направлениях, выполнять упражнения на поочередное и одновременное сжатие в кулак и разжимание пальцев рук с изменением темпа музыки, выполнять упражнения на выработку осанки.

Считаем целесообразным использование в ходе уроков на регулярной основе комплекса кинезиологических упражнений для интеграции визуальной и аудиальной модальности. Эти упражнения обеспечивают формирование зрительного и слухового восприятия, развитие зрительной и слуховой памяти.

Например, ребенку предлагаются цифры, вылепленные из пластилина, вырезанные из дерева и др. Ребенок должен ощупать цифру, назвать ее вслух и записать. На начальном этапе тренировки можно предложить обучающемуся самому вылепить из пластилина цифры. В дальнейшем следует перейти к запоминанию последовательности из 3-4 цифр на основе их осязания. Последующий этап тренировки – буквы вычерчиваются в воздухе двумя руками в зеркальном отражении. Также можно одновременно двумя руками вычерчивать в воздухе в зеркальном отражении буквы, слоги с одновременным их проговариванием.

Следует отметить, что практика биомеханических упражнений не требует материальных затрат, понятна, проста, удобна в применении, органично вписывается в структуру уроков, может поддерживать лексическую тему урока. Все упражнения очень простые, поэтому их можно выполнять в любом месте и в любое удобное время. А главное – обучающиеся выполняют их с большим желанием и удовольствием, реализуя детскую двигательную потребность в движении, что является немаловажным для роста мотивации в обучении.

Для повышения эффективности данной практики следует соблюдать некоторые методические рекомендации.

Основным требованием к использованию кинезиологических упражнений является четкое выполнение движений. Вначале сам педагог должен освоить упражнение, потом разучивать его с детьми под счет или метроном.

Заниматься нужно ежедневно, 5-15 минут, продолжительность одного упражнения не более 2 минут. Все упражнения нужно выполнять вместе с детьми, постепенно увеличивая время и сложность. Упражнения обязательно выполняются в доброжелательной обстановке,

идеально под музыку, стоя или сидя за столом. Они должны быть интересными, эмоционально значимыми для ребенка и проводиться в игровой форме.

Также необходимо учитывать, что выполнение стандартных учебных действий может прерываться кинезиологическим комплексом, тогда как творческую деятельность прерывать нецелесообразно. Когда предстоит интенсивная умственная нагрузка, требующая раскрытия интеллектуального потенциала и элементов творчества, рекомендуется обязательно применять комплекс перед началом работы – моторная деятельность предшествует интеллектуальной и стимулирует ее.

Под воздействием кинезиологических упражнений в организме ребёнка с нарушениями интеллекта и речи происходят положительные комплексноструктурные изменения. Два - три дыхательных упражнения перед опросом - и у детей пропадает страх отвечать перед товарищами, они стали спокойнее, увереннее в себе. У некоторых детей появилось желание выполнять задания самостоятельно в течение дня в качестве саморегуляции, обучающимся стали по силам задания, требующие сосредоточенного выполнения операций классификации, обобщения, систематизации материала, ребята демонстрируют правила сотрудничества и взаимопомощи. Но самое ценное – повышается качество импрессивной и экспрессивной речи, ритмизация упражнений положительно влияет на восстановление слоговой структуры слова и коррекцию звукопроизношения.

Безусловно, совершенствование когнитивных процессов школьников с особыми образовательными потребностями нужно начинать с развития крупных и мелких движений тела, в том числе и методами биомеханики. Развивающая работа должна осуществляться в онтогенетическом направлении: от движения тела к движению мысли, а не наоборот. И чем нагрузка интенсивней (в пределах разумного), тем существенней эти изменения. Более того, разработанные методики помогают выявлять скрытые способности детей и значительно расширяют границы деятельности и возможностей головного мозга.

Литература:

1. Сиротюк А.Л. Обучение детей с учетом психофизиологии. -М., 2000.
2. Сиротюк А.Л. Коррекция развития интеллекта школьников. -М., 2002.
3. Сайкина Е.Г., Фирилева Ж.Е. Физкульт-привет минуткам и паузам! Сборник физических упражнений для дошкольников и школьников: Учебно-методическое пособие для педагогов школьных и дошкольных учреждений.– СПб. «Детство-пресс», 2004.
4. Трохимчук Л.Ф., Шквирина О.И. физиолого-педагогическая коррекция моторики кисти ведущей руки ребёнка. РГПУ НИИ, Ростов-на-Дону, 1994.
5. Шанина Г.Е. Упражнения специального кинезиологического комплекса для восстановления межполушарного взаимодействия у детей и подростков: Учебное пособие. М., 1999.

БЕСЖИГИТОВА С.Т., МАЖЕНОВА Г.Т.

КГУ «Специальная школа – интернат №9» УОКО, г. Сарань

ОРГАНИЗАЦИЯ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ СПЕЦИАЛЬНОЙ ШКОЛЫ-ИНТЕРНАТА

Дополнительное образование – процесс воспитания и обучения, осуществляемый с целью удовлетворения всесторонних потребностей обучающихся, воспитанников и специалистов (подпункт 39 статьи 1 глава 1 Закона РК «Об образовании»).

Интеграция начального, основного и общего среднего образования и дополнительного образования детей позволяет сблизить процессы воспитания, обучения и развития, что является одной из наиболее сложных проблем современной педагогики.

Необходимость развития данного направления основывается на идее сохранения единого образовательного пространства. Для всестороннего развития личности, наряду с образованием, особую роль играет содержательно насыщенный отдых и досуг ребенка. Досуговая деятельность – это неотъемлемая часть жизни каждого человека. С раннего возраста у человека возникает потребность в активном, интересном и насыщенном общении, творчестве, самореализации, интеллектуальном и физическом развитии, т. е. в том самом, что формирует характер личности. Школа-интернат – место, где дети находятся полный день и поэтому необходимо организовать полноценный досуг детей. Досуг может стать важным фактором физического и нравственного развития детей. Любимые занятия в часы досуга поддерживают эмоциональное здоровье, способствуют выходу из стрессов и мелких беспокойств. Особая ценность оптимально организованного для ребёнка досуга заключается в том, что он может помочь ребенку реализовать то лучшее, что в нем есть, открыть в себе новые творческие способности.

Исходя из вышесказанного, был разработан проект «Организация дополнительного образования в условиях специальной школы - интерната». Данный проект позволяет выстроить организацию досуга так, чтобы каждый ребенок смог раскрыть и реализовать свой творческий потенциал, а привлечение в досуговую деятельность родителей поможет укрепить взаимопонимание и ценностное ориентирование семьи. В случае реализации данного проекта воспитанники смогут развить самостоятельность, творческие способности, также проект поможет сделать выбор, что в последствии приведет к самореализации и собственному «Я».

Организовать досуг с пользой для развития и воспитания детей - задача педагогов дополнительного образования. Главное, что в условиях дополнительного образования дети могут удовлетворить индивидуальные потребности, реализовать творческий потенциал, адаптироваться в современном обществе и имеют возможность полноценной организации свободного времени. А это значит, что ребёнок социально реализует себя, готовится к освоению профессии, и в результате у него появится больше шансов в достижении успехов в будущем.

Наше образовательное учреждение является школой-интернатом, поэтому вопросам воспитания уделяется особое внимание, велась и ведется работа по совершенствованию и обновлению внеклассной деятельности с детьми. В результате реализации проекта поставленные цели и задачи будут достигнуты. Внеклассная воспитательная деятельность осуществляется через деятельность дополнительных образовательных учреждений г. Сарани. **Цель проекта:** создать единое воспитательное пространство для полноценного развития каждого воспитанника, способного к постоянному самосовершенствованию, обеспечение личностного роста ребенка путем активизации его творческого потенциала, самоопределения и самореализации в различных видах деятельности, организация полноценного досуга воспитанников школы-интерната через деятельность дополнительных организаций образования.

Задачи:

- Воспитание чувства прекрасного, развития эстетического вкуса, художественного мышления, реализация творческих и индивидуальных способностей детей;
- Развитие физических и умственных способностей воспитанников;
- Сплочение воспитанников через совместную досуговую деятельность;
- Формирование коммуникативных умений, удовлетворение потребности детей в общении;
- Сохранение духовно-нравственного здоровья воспитанников, приобщение их к нравственным и духовным ценностям.

Формирование личности учащихся через учебно - воспитательный процесс является определяющим звеном в работе школы – интерната № 9 для детей с особыми образовательными потребностями. Прогнозируемый результат – это наш выпускник, как

целостная, здоровая личность, с его духовностью, универсальностью, творческим началом.

Учебно – воспитательный процесс в школе – интернате направлен не только на передачу определенных знаний, умений и навыков, но и на разноплановое развитие ребенка, раскрытие его творческих возможностей, способностей и таких качеств личности, как инициативность, самостоятельность, фантазия, самобытность, то есть всего того, что относится к индивидуальности человека.

Практика показывает, что указанные требования к образованности человека не могут быть удовлетворены только базовым образованием. Базовое образование все больше нуждается в дополнительном неформальном образовании, которое было и остается одним из определяющих факторов развития склонностей, способностей и интересов человека, его социального и профессионального самоопределения.

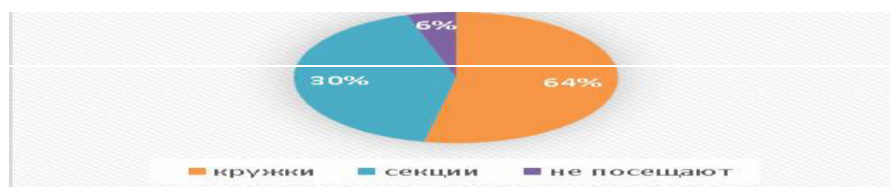
В республике впервые основное (базовое) и дополнительное образование детей рассматриваются как равноправные, взаимодополняющие друг друга компоненты и тем самым создают единое образовательное пространство, необходимое для полноценного личностного и индивидуального развития каждого ребенка. В этих условиях школа – интернат создает основу для их успешной социализации в обществе через развитие предпрофильного обучения и расширения сети дополнительного образования.

Реализация внеурочной деятельности через систему дополнительного образования - это целенаправленный процесс воспитания, развития личности и обучения посредством дополнительных образовательных программ и оказания дополнительных образовательных услуг. Плюсы дополнительного образования заключаются в том, что оно предоставляет широкий выбор для ребенка форм и видов деятельности.

На данный период наиболее широко школа-интернат взаимодействует с такими учреждениями дополнительного образования как: СЮТ - станция юного техника, ДШИ – детская школа – искусств, ЦДЮТ дом дружбы, СДЮШОР -спортивная детско – юношеская олимпийского резерва.

С представленными учреждениями заключаются договора о сотрудничестве (на три года) по проведению занятий в рамках кружков, секций, клубов и др. по различным направлениям внеурочной деятельности на базе школы - интерната или учреждений дополнительного образования, в которых четко обозначены обязательства сторон (для достижения общих целей).

Мониторинг вовлеченности воспитанников во внеурочную деятельность

6% - это воспитанники, находящиеся на домашнем обучении; 30% - это воспитанники, посещающие секции в школе – интернате и СДЮШОР; 64% - это воспитанники, посещающие кружки дополнительного образования (СЮТ, ДШИ, ДМЦ). Охват воспитанников работой кружковой и спортивной секции составляет 94% (не охвачены внеурочной деятельностью учащиеся находящиеся на домашнем обучении).

Занятия в кружках дополнительного образования проводятся согласно утверждённого графика

№	Учебный год	Кружки ДО
1	2021-2022	6
2	2022-2023	8
3	2023-2024	11

Количественный мониторинг кружков дополнительного образования за 3 года.

Многолетнее сотрудничество с учреждениями дополнительного образования позволяет

определить, что же дает интеграция всем субъектам образовательного процесса, школам, городу, обществу в целом.

Дети приобретают возможность получить дополнительное образование, не выходя из школьных стен; у детей есть время на занятия по интересам (спорт, техническое творчество и др.).

Родители получают возможность дать детям полноценное дополнительное образование одновременно с основным школьным (отпадает необходимость провожать ребенка в учреждения дополнительного образования и обратно, затрачивая на это рабочее или личное время).

Школа получает практику “2-х школ под одной крышей”; расширяются и укрепляются контакты школы с учреждениями культуры, что открывает новые возможности для воспитательной работы.

Учреждения дополнительного образования: стабилизировался контингент учащихся; расширились и укрепились контакты с учреждениями системы образования, что открыло новые возможности для воспитательной работы и методического совершенствования.

Общество: возникновение нового образовательного пространства объединило в себе учреждения образования и культуры. Общая работа сгладила границы между ведомствами; вместе с детьми к сотрудничеству приобщаются и их родители; динамичное, постоянно расширяющееся образовательно-воспитательное пространство, существующее вокруг комплекса, предоставляет широкие возможности для утверждения детей в социуме, для становления гражданской позиции и патриотического сознания школьников.

Таким образом, проект «Организация дополнительного образования в условиях специальной школы – интерната» активно способствует решению задач программы целостного воспитания, которые поставлены перед образовательными учреждениями Правительством Республики Казахстан.

Литература:

1. Закон Республики Казахстан от 27 июля 2007 года №319-III «Об образовании» с изменениями и дополнениями от 01.01.2024 года.

2. Инструктивно-методическое письмо. «Об особенностях организации учебно-воспитательного процесса в организациях среднего образования Республики Казахстан в 2023-2024 учебном году» - Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2023 г.

3. МПРК «Единая программа воспитания». Астана – 2023 г.

БИДАЙБЕКОВА А.Е., СӘУЛЕБЕК М.С

Балқаш қ, «Әлихан Бөкейханов атындағы №15 мектеп-лицейі»

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУ

Қоғамымыздың ертеңгі болашағы – бүгінгі жас ұрпақтың тәрбиесімен тығыз байланысты. Сондықтан тұлғаны тәрбиелеу ісінде оларды рухани дамытуға баса назар аударғанымыз жөн. Қазіргі ұрпақ тәрбиесіндегі басты мәселе – тұлғаны рухани дамыту. Рухани даму дегеніміз – өзінің өмірдегі орнын, жауапкершілігін түсініп, өзін-өзі жетілдіру. Рухани дамыған тұлғаның көрсеткіштері, басқаларға жақсылық жасау, жақсылыққа ұмытылу, өзін-өзі дамыту, жетілдіру. Осы рухани-адамгершілікке тәрбиелеудің негізгі бастауы – мектепке дейінгі шақтан басталуы керек деп ойлаймыз.

Мектепке дейінгі шақ – бала бойына адамгершіліктің негізін қалайтын кез. Сондықтан да бала бойына жас кезінен бастап ізгілік, төзімділік, мейірімділік, имандылық, аяушылық, әдептілік, басқа да асыл қасиеттерді қалыптастыру ата-аналар мен тәрбиешінің міндеті. Балалар ата-аналарға, педагогтарға түрлі сұрақтармен көп келеді, қоршаған орта, өздері

тұратын өлкесі, Отаны, туралы көп білгілері келіп ұмытылады. Мектеп жасына дейінгі балалардың жан-жақты дамуы үшін өзін-өзі анықтау керек. Баланың алғашқы адамгершілік түсініктерін аңғарып, мінез-құлқы мен тәртібін қалыптастыруда мектепке дейінгі шақ- ең жауапты кезең.

Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі - жас ұрпаққа адамгершілік-рухани тәрбие беру. Рухани - адамгершілік құндылықтарды ескере отырып, баланы тәрбиелеуде өз алдымызға мынадай міндеттерді қойдық:

✚ Жеке тұлғаның сапасын қалыптастыру; отансүйгіштікке, өз елінің патриоты, азаматы болуға, өзге ұлт өкілдеріне құрметпен, достықпен қарауға тәрбиелеу;

✚ Туған өлкені сүйуге, табиғатын қорғауға, тарихи ескерткіштер мен мәдени орындарды қастерлеуге, салт-дәстүр мен әдет-ғұрыптарды сақтауға, құрметтеуге тәрбиелеу;

✚ Баланың бойына қайырымдылық, жанашырлық, мейірімділік, көмекке келу, қол ұшын беру сияқты ізгілік сезімдерін ұялату және өз-өзіне сенімділікке тәрбиелеу;

Аталған міндеттерді шешу үшін жұмыстың түрлі әдістерін қолданамын: кіріктірілген сабақтар, әңгімелесу, шығармашылықтың барлық түрін, ойын түрлері, ертеңгіліктер, байқаулар, көрмелер, үйірмелер, сөз жұмбақтар мен ребустар, саяхат сабақтар, серуен, т.б.

Балалармен іс-әрекет және тәрбие жұмысын ұштастыра отырып, адамгершілік - рухани тәрбие міндеттерін үйлестіреміз. Мектепке дейінгі балалардың жас ерекшеліктерін ескеріп, ұйымдастырылған іс-әрекет барысында жиі ойын түрлерін, таңғажайып сәттерді қолданамыз. Мысалы, ұйымдастырылған іс-әрекетте балаларға қонақ келіп, көмек сұрайды. Бұл әдіс бала бойына жас кезінен бастап көмекке келу, ізгілік, мейірімділік, инабаттылық сезімдерін қалыптастыруға көмектеседі.

Рухани-адамгершілікке тәрбиелеудің бірі патриоттық тәрбие. Елінің, туған өлкесінің тарихы мен мәдениеті, әсем табиғатымен таныстыру, бұл баланың патриоттық сезімін арттырып қоймай, танымдық, рухани-адамгершілік құндылықтарын арттырады. Осы жарқын көзқарас баланың есінде мәңгілік қалады. Сондықтан осы құндылықтарды сіңіруде біздің сыныпта қаламыздың мерей тойына орай «Менің қалам» атты тақырыпта сурет салу көрмесі ұйымдастырылды. Көрмеге балалардың ата-аналарымен бірігіп отырып салған суреттері қойылды. Сонымен қатар, қаламыздың мерейтойына «Қаламыздың тарихи тұлғалары» атты сабақ өткізілді. Онда балалар қаламыздың ескерткіштерімен, атақты адамдарымен, мәдени орындарымен танысты.

Сонымен қатар, мектебімізде оқу сауаттылық апталығына байланысты «Тарих толқынында» атты іс-шара жалғасын тапты. Қаламыздың өлке тану бойынша мұражайға саяхаттап қаламыздың тарихымен, белгілі қайраткерлердің өмірі, салып кеткен сара жолымен танысып қайтты. Балаларға болашақта өз қалаларының қандай болғанын қалайтындары жайында және өздері әкім болса одан әрі көркеюіне қандай үлес қосатындары жайында әңгімелеп беру ұсынылды. Мұражайға бару балалардың танымдық белсенділіктерін, рухани-адамгершілік құндылықтарын дамытады. Тарихи жәдігерлермен таныса отырып, көне заттарды сақтауға, ата-бабамыздың қалдырған мұраларын қастерлеуге үйренеді.

«Нан дастарханға қайдан келді?» атты ұйымдастырылған ашық іс-әрекеті өтті. Наның дастарханға келуі және оңай жолмен кемегендігін, ерен еңбектің арқасында келгендігін білді. Нанды құрметтеуге, үлкендердің еңбегін бағалауға, қадірлеуге үйренді.

Қазан айында «Сырлы Алтын күз» атты табиғи заттардан жасалған көрме өтті. Мақсаты: туған өлкесінің табиғаты және байлығымен таныстыру, оны қорғау.

Рухани-адамгершілік тәрбиенің бірден-бір бөлігі мемлекеттік нышандар болып табылады. Балаларға олардың шығу тарихы және авторларымен таныстыра отырып, құрметтеуге, қастерлеуге үйрету. Қазақстан Республикасының күніне орай «Менің Қазақстаным» атты кіріктірілген ұйымдастырылған іс-әректің өткіздік. Балалар өз Отаны, президенті, рәміздер жайында тақпақтар және мақал-мәтелдер айтты. Картадан қалаларды тауып, ол жердің тарихымен, байлықтарымен, шығарылатын өнімдерімен танысты. Салынған картаға бояумен қолдарын қойып, кішкене жүректерінен шыққан өз тілектерін

білдірді. Туған елді, жерді қадірлеуді, табиғатты аялауды, сүйіспеншілікке тәрбиелеуді қолға ала отырып, жыл бойы балалармен жұмыс жүргіземіз.

Ата-бабаларымыздың баланы бесігінен жақсы әдеттерге баулыған. «Үлкенді сыйла», «Сәлем бер, жолын кесіп өтпе» деген секілді ұлағатты сөздердің мәні өте зор. Баланы рухани-адамгершілікке тәрбиелеуде халық педагогикасының бай мұраларын сабақтарға күнделікті қолданамыз. Мысалы: ұлттық ойындар, жұмбақтар, ертегілер, мақал-мәтелдер, батырлар жыры, жаңылтпаштар, санамақтар, фольклорлық қойылымдар, т.б. балалардың адамгершілік қасиеттерін дамытып қоймай, сөйлеу, тілін жаттықтыру, дыбыстарды дұрыс айту, тапқырлыққа, байқағыштыққа, тәрбиелеп, жүйке жүйесін шыңдап, ой қиялын дамытады. Бала әдеби шығармаларды: өлең, ертегі, ән, жұмбақ, жаңылтпаш, мақал-мәтел, батырлар жырын тыңдау арқылы ана тілінің байлығын меңгерумен қатар, оны сүюді үйренеді. Әңгімені, ертегіні тыңдауда, бала ондағы кейіпкердің басынан өткен оқиғаларды сезіну, түсіну арқылы жақсы, жаман қылықтырды ажыратады. Сол кейіпкердің орнында өздерің болсаңдар не істер едіңдер? деген ойды тастаймыз. Кейіпкер өздері жасаған теріс әрекеттерін мойындауға және одан аулақ болуға ұмтылдырады. Ұйымдастырылған іс-әрекет барысында шығармадағы достық, шыншылдық, батырлық, еңбекқорлық, жауапкершілік сияқты құндылықтарды мысал ретінде қолданамыз. Табиғатқа байланысты ырым-тыйымдарды қолдануда өте тиімді. Бұл қоршаған ортаны қорғауға, аялауға, қастерлеуге үйретеді.

Адам бойына кішіпейілдік, сыпайылық, рақымшылық, жанашарлық, сыйластық, тілектестік сияқты қасиеттерді дарыту және өзгелерді қадірлей, сыйлай, құрметтей білу, тыңдай білу, қолынан келгенше адамдарға көмектесу, кешірімді болуды үйретуді басты назарға аламыз. Осы мақсатта «Достық шеңбері», «Құстар біздің досымыз», «Таза аула», «Мейірімді бала» іс-шараларын ата-аналармен бірлесе отырып, мектеп ауласын тазалау, құстарға ұя жасау, қайырымдылық акциясын ұйымдастырамыз. Ұйымдастырылған іс-әрекеттен тыс рухани-адамгершілік тәрбие жұмысын әрі қарай жетілдіру, яғни қалада серуендеу, мұражайға, кітапханаға барғанда да жүргізіледі. Сонымен қатар ойлау, елестету, эстетикалық қабілеттері артады.

«Біртұтас тәрбие бағдарламасы: құндылықтар және оны іске асыру жолдары» тақырыбы негізінде балалар ұйымдастырылған іс-әрекет барысында, серуенге шыққанда ұлттық ойындарды ойнатамыз. Осы ұлттық ойын арқылы ептілікке, шыдамдылыққа, тапқырлыққа баулып, баланың ой-өрісін дамытамыз. Ұлттық ойындарды ойнағанда ұлттымыздың тарихы, әдет-ғұрыптары, салт-дәстүрімен танысады және бірлесіп, достасып ойнауға үйренеді. Сонымен қатар, қазақ халқының салт-дәстүрін, тарихын, мәдениетін үйрену мақсатында мерекеге байланысты ертеңгіліктер өткізіліп тұрады. Мысалы: Тәуелсіздік мерекесі, Әз-Наурыз, Бұрымды қыз, Шебер Әкелер, Ата мен Әжемнің аулы, Дарабоз, Қыз сыны, Айтыңыз қабыл болсын! т.б. Мамыр айында «Менің Отаным Қазақстан» атты тақырыпта тас жолға сурет салу байқауы өткізіледі.

Жағымды нәтижеге жету үшін отбасымен өзара әрекеттестікті жүзеге асыру. Ата-аналарға ойын жаттығулардың және әр түрлі тақырыпта байланыстырып сөйлеуге, сөздік қорын дамытуға арналған тапсырмалардың жазбаларын үйде баласымен сауат ашу, математика, сөйлеуді дамыту сабақтарын қайталау үшін ұсынамыз. «Сөзді кішірейтіп айт», «Кәне, сөз іздейік!», моншақтан жасалған әріптерден сөздер құрастыру. Ата-аналармен әрдайым жұмыстар жүргізіп отыруға мынадай міндеттер қойдық: ата-аналардың балаларын рухани-адамгершілік тәрбиеге бағыттауы, отбасылық дәстүрді қалыптастыруы. Бұл міндеттер ағымдағы жылда ата-аналар жиналыстарында, кеңестерде, ата-аналармен жекелей сұхбаттасуда шешіледі. Мұнымен қатар біздің сыныбымызда ата-аналармен жұмыстардың алуан түрлері іске асырылуда. Онда «Білгенге маржан», «Қауіпсіздік ережесі», «Ата-аналарға кеңес» «Бірге оқимыз», «Ұлттық құндылықтар» деген бұрыштары бар.

Қорыта айтсақ, адамгершілік - адамның рухани арқауы. Өйткені адам баласы қоғамда өзінің жақсы адамгершілік қасиетімен, адамдығымен, қайырымдылығымен ардақталады. Адам баласының мінез құлқына тәрбие мен тәлім арқылы тек біліммен ақылды ұштастыра

білгенде ғана сіңетін, құдіретті, қасиеті мол адамшылық атаулының көрінісі деп түсінеміз. Сәби кезінен осы ұғымдарды ұғынған бала, өсе келе барлық жағдайда да Отан, Туған жер, Табиғат Ана деген қасиетті ұғымдарды жете түсініп, рухы биік, елін, жерін, табиғатын сүйетін рухани-адамгершілігі дамыған азамат болып жетілері анық.

Әдебиеттер:

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту. Алматы, 2013, №5.
2. Ә. Нысанбаева Ой. Ақыл. Адамгершілік. Алматы, 1994.
3. Қ. Жарықбаев, С. Қалиев Қазақ тәлім-тәрбиесі. Алматы 1995 жыл
4. З. Айджанова Балаларды адамгершілікке тәрбиелеудің бүгінгі мәселелері Ұлт тағылымы – 2003, №4.
5. Ұлттық тәрбие 1. 2011.
6. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту №7-2015

БИМБЕТОВА Б.С.

«Көп балалы және аз қамтамасыз етілген отбасылардың балаларына арналған мектеп – интернаты» КММ, Балқаш қаласы

ҰЛТТЫҚ БІЛІМ МЕН РУХАНИ ТӘРБИЕ – ҰЛЫЛАРДЫҢ АҚЫЛ-ОЙЫ МЕН ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫНДА

Бала тәрбиесі – бір өнер, өнер болғанда ауыр өнер,
жеке бір ғылым иесі болуды тілейтін өнер.

М.Жұмабаев

Бұл өнердің майталман шебері болу – тынымсыз еңбек пен шығармашылық ізденістің жемісі. Бұл – бір адамның қолынан келмейтін күрделі іс. «Баланы дұрыс тәрбиелеу үшін әр кісінің өз тәжірибесі жетпейді.» Ғылым мен техника қарқынды дамыған талабы күшті бүгінгі заманда жоғары интеллектуалды жастарды жан-жақтылыққа, рухани-адамгершілікке тәрбиелеу, жеке тұлғалық қасиеттерін ояту, ұлттық құндылықтарды бойларына сіңіру, олардың потенциалдық деңгейінің көтерілуіне үлес қосу, бәсекеге қабілеттіліктерін шыңдау оңай іс емес. Білім беру саласының осы ең өзекті талабын орындау – әрбір ұлтжанды азаматтардың ел алдындағы қасиетті парызы әрі киелі міндеті. Тәрбие рухани байлықтан нәр алады.

Рухани байлық – адам дамуының ең жоғары шыңы. Бұл шыңға тек ұлттық рухани құндылықтар мен даналардың ақыл-парасатына терең мән беріп ұғыну арқылы ғана көтеріле аламыз.

«Ел боламын десең, бесігіңді түзе» деген М.Әуезовтің құнарлы ойының қуаты әркімнің жүрегіне терең бойламайынша, ұлт болашағын өркендетеміз деу бекершілік. Жан дүниеміз осы бір қуаты күшті сөздің мән-мағынасын терең түсінікпен қабылдамайынша, жылы жүрекпен сезінбейінше, нұрлы ақылмен таразыламайынша тірлігіміз оңбайды. Осыны баршамыз біле тұра, іс-әрекетіміз баяу. Болашағымыз-ұрпағымыздың бүкіл ғұмырлық рухани азығы тал бесіктен басталып, күнделікті тұрмыс-тіршіліктегі әдет-ғұрыптармен, салт-дәстүрлермен, халқымыздың бай інжу-маржандары жыр-аңыздарымен, батырлар жырларымен, ертегілермен, ұлы ғалымдар мен ғұламаларымыздың даналық ойларымен, әнші-күйші, сал-серілеріміздің сұлу әуендерімен, жыршы-жырауларымыздың жыр-толғауларымен, ақын-жазушыларымыздың үлгілі-өнегелі шығармашылығымен, ауыз әдебиетінің телегей теңіз тағлымдарымен, би-шешендердің даналық тапқырлықтарымен көкіректеріне көрікті ойлар құйылып, нәзік сезімдері шуаққа бөленіп жатса, жастар тәрбиесінде өкіндірер олқылықтар болмас еді! Алайда айтып тауыса алмайтын ата-бабаларымыздан мирас болып қалған рухани байлықтарды ұрпақ санасына берік сіңірудің

жолдары мен амал-тәсілдерін заман ағысына сай жаңаша қарастыратын мезгіл келіп жетті. Бұл – қоғамның барлық мүшелерінің қатысуымен іске асатын күрделі үрдіс.

Бабаларымыздың рухани ой дүниесі – дамудың, өркендеудің, гүлденудің бағдарламасы. Әр елдің ұлы тұлғалары болады. Олардың қалдырған мұраларын ел мүддесіне пайдалана білген халық қай заманда да тығырықтан шығатын жол таба алады. Мәселен, Қытай елі осыдан екі жарым жыл бұрын өмір сүрген Конфуцийдің мұрасын рухани өмірлерінің күре тамырына айналдырып отыр. Сондықтан олар қарқындап дамып өркендеуде. Мұндай мүмкіндік біздің елде де баршылық! Бір Абайдың философиясының өзі тәуелсіз Қазақстанды әлем танымастай өркендетіп жіберуге күші жетіп жатыр. Оған өзіміздің өреміз жетпей жатқаны жасырын емес. Белгілі абайтанушы ғалым М.Мырзахметов қазір әлем ғалымдары дүние жүзін жан-жақты өркендететін озық инновациялық технологияларды іздестіруде, осы орайда ғалымдардың бір топтамға келіп, әлемнің бүгінгі келбетін кемелдендіретін озық жаңашыл технология – Абайтану технологиясы екендігін мойындап отырғанын айтқан еді. Абайдың ой-толғаныстары қазақ халқының рухани жарқын келбетін дүниежүзіне танытып отыр. Әлем мойындаған Абайтануды бала бақшадан бастап жоғарғы оқу орындарына дейін оқытатын стратегиялық бағдарламаларды неге жасамасқа?! М.Мырзахметовтың өзі Жапон еліне шығарттырып алған Абай поэзиясы мен қара сөздерін оқытатын электронды оқулықтарын әрбір мекеме, мектеп алдырып, оқу пәні ретінде оқытылса, нұр үстіне нұр болар еді!

«Абай – қазақ ойының XX ғасыр басындағы шыңы.» Академик ғалым Ғ.Есім: «Абай адам санасы кемелденіп, толысқан сайын түсінікті бола бастайды. Әр ұрпақ Абайдан өз түсінігін табады» деп болашаққа зор сенім артып отыр. Сол ұрпақты Абайды түсінетіндей деңгейге, өзінің қажетіне жарамды рухани азық ала білетін дәрежеге жеткізетін оқытудың жаңаша амал-тәсілдерін қарастыратын, ойластыратын «балаға үйретуден жалықпайтын» ұстаздардың еңбегі өлшеусіз.

Рухани құндылықтарды бала жүрегіне ұялату кітап оқытудан басталады. Қазір жас ерекшеліктеріне сай 1 жастан бастап оқытуға үйрететін кітаптар шығып жатыр. Сол кітаптар әр үйдің кітап сөресінен табылса құба-құп. Техника жан-жақты дамыған бүгінгі заманда кейбіреулердің қайдағы кітап деулері мүмкін. Қалай десек те, кітап – рухани азықтың бұлақ көзі екенін естен бір елі де шығармауға тиістіміз. Кітап арқылы ғана дүниенің беймәлім құпияларын аша аламыз.

Қазақ халқы – оқу-білімге құштар, алғыр, тапқыр, зерек. Бұл асыл қасиеттер қанымызда бар. Осы қанда бар асыл қасиеттерден ажырап қалмас үшін бабалар мұрасынан ешқашан да қол үзбеу керек. Оны дамытатын, жетілдіретін – даналықпен жазылған рухани ой байлықтарын күнделікті ағарту ісінің барлық саласында қолдану абзал. Сол байлықтардан көз жазып қалмай ұрпақтан-ұрпаққа жеткізу – баршамыздың киелі парызымыз. Киелі парыздың киесі ауыр болатынын сезіне отырып, осы істі жүзеге асыруға қарышты қадамдар жасаудың өзі – даналық.

Бабалардан қалған даналық мұраларының барлығы да ойға құрылған. Олар философиялық тұжырымдарын, пәлсапалары мен хикметтерін дәл басып айтпай тереңнен тұспалдаған. Ондағысы әр ұрпақ өз заманына қарай ойлау арқылы дамып жетілсін, ойшыл, философ болсын дегені болар. Ұрпағын дайын асқа үйретпей, өз жүрегінің сүзгісінен өткізіп болашағының кемелденуіне ой қазынасымен үлес қосатын ойшыл болсын дегенді меңзейді. Дана халқымыздың қай мұрасына да ой жүгіртсең, адамгершілік пен ізгіліктің, парасаттылық пен даналықтың қойнауына сүңгисің. Бірақ бұл ой қазыналары оңайлықпен алдырмайды. Оның дәні мен нәрін алу үшін терең білім, өмірлік жинақталған тәжірибе, кең пейіл, нұрлы ақыл, ыстық қайрат, жылы жүрек, асқақ ұлы арман, нәзік сезім...керек. Бұлардың адам бойында тамыр жаюы тал бесіктен, отбасы тәрбиесінен. 5-6 жасқа дейін отбасының қазақи ұлттық тәлім-тәрбиесімен, наным-танымдарымен, ақыл-кеңесімен, үлгі-өнегесімен «алшысынан» тұрып келген жеткіншекке мектепте білім мен тәрбие беру қиынға соқпасы анық.

Жоғарыда жіктеліп аталған бабалар мұрасын ұрпақ санасына құю үшін «баланың өз қолынан келетін іске толық ерік беру керек. Басқаның күшіне, көмегіне сеніп кетпей, өз қолынан келетін істе ғана тәрбиеші көмек көрсетіп жіберуге міндетті. Әрі баланы құбылмайтын, ұсақтықпен қажытпайтын темір тәртіпке бағындыру керек. Баланы еркіне жіберу оны ерлікке, батырлыққа, үйретсе, темір тәртіпке бағындыру оны шыдамдылыққа, табандылыққа үйретеді.»

Мәселен, Жапондық үздіксіз білім беру жүйесі жапон қоғамының рухани – адамгершілік құндылықтарын көрсететін негізгі 3 өмірлік принципті насихаттайды. Олар:

1. Ойлай біл, өз бетіңше шешім қабылда, проблемаларды шешудің ең жақсы жолдарын іздеп, таба біл.
2. Әдемілікті түсін, жаның сұлу, жүрегің мейірімді болсын, тілектес бола біл.
3. Денің сау, төзімді, күшті бол.

Шын мәнінде әр сабақта жүргізілетін тәрбие жұмысы мен шығармашылық ізденістің кілтін балалардың өз қолына берген жөн. Бала жаны қиялдауға құмар. Шығармашылық – қиялдың жемісі. Қиял – ойдың туындысы. Терең ойдан туған рухани қазыналардан дән іздеу оймен барлау жасауға үйретеді. Шынайы ойға берілу жаттанды білімнен сақтандырады. Өзінің өмірден алған тәжірибесін білімімен ұштастыруға әрекет жасаған баланың еңбегі қашанда жемісті болмақ. Өзі ой еңбегімен шұғылданғанда ғана бала өзгенің даналықпен айтқан әр сөзіне ой көзімен қарауды әдетке айналдырады. Ой еңбегі ғана баланың бойындағы дарыны мен қасиеттерін ширата алады. Жалпы, математикалық-жаратылыстану бағытындағы пәндер баланың қабілетін шыңдаса, қоғамдық-гуманитарлық пәндер баланың әр түрлі қасиеттерін оятады. Қабілет пен қасиет баланың қос қанаты іспетті. Екеуінде қатар ұштап отырмаса, бала білім көкжиегінде биікке қалықтап еркін самғап ұша алмайды.

Ұлттық рухани құндылықтарымыз әлем назарын өзіне аударып жатқанда, біздің жайбарақат отыруымыз еш жараспас. Қанаттарын қырандарша қомдап, ұлт мұрасына қырағылықпен қарап, жарқын болашағымыздың ірге тасының берік қалануына өз үлестерін қоса алатын жеткіншектер тәрбиелеуде ұстаз еңбегімен қоса мемлекеттің көреген саясаты мен ұстанған бағыты болашақтың кемелді тәрбиесіне бағытталса, өзекті мәселелердің түйіні шешілері хақ.

Бүгінгідей жаһандану заманында тек өз ұлтымыздың дәстүрлі ойы мен пайым-парасатына сүйену керек. Тарихымызда бүгінге аман-сау жеткен халық педагогикасы, дәстүр қазынасы, данышпандарымыздың ой-пікір антологиясы, даналық философиясы, өмірлік тәжірибесі, танымдық ілім-білімдері – жарқын болашағымызға жол көрсетер бағдаршам, адастырмас темірқазық, телегей теңіз рухани азық, ұрпақтан-ұрпаққа мәңгілік жалғаса беретін асыл мұра, өнегелі тәрбие мектебі. «Тәрбие жан иесіне тиісті азық беріп, сол иесінің дұрыс өсуіне көмек көрсету деген сөз.» Ендеше «адам баласы өмір бойы тәрбиеге мұқтаж.» Тәрбиенің мақсаты – адамды, ұлтты, асса, барлық адамзат дүниесін бақытты қылу. Ұлт мүшесі – әрбір адам бақытты болса, ұлт бақытты; адамзат дүниесінің мүшесі – әрбір ұлт бақытты болса, адамзат дүниесі бақытты.» Адамзат бақыты – ел бақыты. Бақыттың бастауы – ғұламалардың даналық ақыл-ойында.

Балаға жүрек жылуымен білім беру адами ізгілікті асыл қасиеттердің кең ашылуына жол ашады. Тарих қатпарында есімі сақталған әрбір данышпанымыздың ақыл-ой жетістігі әлемдік ойлау барысында өзіндік ерекше орны бар. Ақын-жазушыларымыздың көтерген мәселелері де – әлемдік ойға үлес қосатын рухани шығармалар. Мұнымен қоса ойлау мәдениетінде өзіне дейінгі бабалар ойының жетістіктеріне арқа сүйемесе, оған негізделмесе, ешбір рухани-мәдени өсу қарқын алмайды. Сондықтан ұлттық дәстүр мен ұлылардың даналығын жаңашыл оймен, инновациялық технологиялармен дұрыс үндестіре білсек, тәрбиеміз жемісті, болашағымыз келісті, келешегіміз кемелді болмақ! Әрбір даналық ой – біздерді қоғамда туындап жатқан өзекті мәселелерден құтқаратын қуатты құрал. Оны ұрпақ есіне күнделікті жаңғыртып отыру – баршамызға парыз. Сөз қадірін кетірмей, оны аяқ асты етпей қасиеттеу – бабалар алдындағы өтеусіз борышымыз екенін әр кез естен шығармау – киелі сабақ.

Әдебиеттер:

1. М. Жұмабаев. Педагогика. Алматы «Ана тілі» 1992
2. Ғ. Есім. Абай туралы философиялық трактат. Алматы. Қазақ университеті. 2004]
3. М. Әлімбаев. Халық – ғажап тәлімгер. Алматы. «Рауан» 1994
4. «Қазақ әдебиеті» газеті. №7, 2010

БИШАЕВА Ж.А., БИГЕЛЬДИНА З.А.

«Қарағанды облыстық психологиялық-медициналық-педагогикалық кеңес»

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ПЕДАГОГТИҢ КӘСІБИ-ТҮЛҒАЛЫҚ ҚАСИЕТТЕРІ

Қазіргі білім беруде инклюзияға көбірек көңіл бөлуде. Инклюзивті білім беру мұғалімінің кәсіби білім беру жүйесінің барлық деңгейлерінде – мектепке дейінгі деңгейден жоғары деңгейге дейін сұранысқа ие бола бастады. Балабақшадағы инклюзивті білім беру педагогы әрбір жеке баланың білім беру әлеуетін іске асыру үшін неғұрлым тиімді болатын арнайы тәсілдер мен әдістердің көмегімен мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытумен, дамытумен және тәрбиелеумен айналысады.

Инклюзивті білім беру педагогының негізгі коммуникативті сипаттамаларына мейірімділік, тыңдай білу, өз ойларын сауатты білдіру, әртүрлі адамдармен байланыс табу мүмкіндігі жатады. Қарым-қатынаста инклюзивті білім беру маманы өте сыпайы болуы керек, барынша әдептілік пен шыдамдылық танытуы керек.

Инклюзивті білім беру мұғалімі арнайы (түзету) педагогика саласында ерекше дайындықтан өтуі керек. Оған инклюзивті білім берудің не екенін, оның дәстүрлі білім беру формаларынан айырмашылығы неде екенін білу және түсіну қажет; инклюзивті білім беру ортасы жағдайында мектеп жасына дейінгі балалардың жас және тұлғалық дамуының психологиялық заңдылықтары мен ерекшеліктерін білу; бұзылған және қалыпты дамуы бар балаларды бірлесіп оқыту үшін тәрбие-білім беру процесін психологиялық және дидактикалық жобалау әдістерін білу; білім беру ортасының барлық субъектілері (балалармен жеке және топта, ата-аналармен, әріптестермен, мамандармен, басшылықпен) арасындағы педагогикалық өзара іс-қимылдың әртүрлі тәсілдерін іске асыру мүмкіндігін меңгергені дұрыс.

Педагогикалық кәсіптің бұл ерекшеліктері отандық білім беру жүйесін жетілдірудің қазіргі жағдайында өте өзекті болып табылады. Сондай-ақ, ол ізгілендіру және даралау қағидаттарына сәйкес балалардың психологиялық-педагогикалық ерекшеліктерін барынша ескеруді және барлық балалардың уақтылы және толыққанды дамуына ықпал ететін жағдайлар жасауды көздейді. Бұл міндет инклюзивті білім беруді шешуге арналған. Инклюзивті білім беру заманауи білім беру ұйымдарының тәжірибесіне қарқынды еніп, оған көптеген күрделі сұрақтар мен жаңа міндеттер қояды.

Инклюзивті білім құндылық, моральдық деңгейдегі өзгерістермен байланысты. Қазіргі мұғалімнің кәсіби және жеке сипаттамаларын әсіресе, инклюзивті білім беру жағдайында шынымен маңызды деп санау керек. Инклюзивті білім берудің заманауи міндеті интеллектуалды дамуды, психофизиологиялық және жеке-дара ерекшеліктерді ескере отырып, халықтың барлық деңгейі үшін білім алуға тең қолжетімділікті қамтамасыз етуді қарастырады.

Білім берудегі педагог – білім алушыларына тек білім мен шеберлік беріп қоймай, оның тұлғасын айқындайтын құндылық тәрбиелейтін тұлға. Педагог тұлғасы инклюзивті білім берудің басты мәселесі болып танылады. Ол жоғары мәдениетке, рухани тұрақтылыққа және кәсіби біліктілікке ие болуы тиіс. Мұғалім тұлғасы мен оның басқару стилінің икемділігіне білім алушы топтардың ішіндегі психоэмоционалды атмосфера тәуелді, оқыту

ортасы құрылып, қолайлы коммуникация, серіктестік пен ынтымақтастық ұстанымдары жүзеге асырылады.

Инклюзия идеологиясын ендіре отырып педагог жоғары рухани ұстанымдарды басшылыққа алып отыруы керек. Ол адамгершілік қасиеттерін, толеранттылық, мейірімділік, жақсылық, инабаттылық, сабыр мен «қалыпты емес» адамдарға деген құрметке ие болуы керек. Инклюзивті топ педагогы білім алушыларының дене, интеллектуалды, эмоционалды және рухани денсаулығына жауапты екендігін ұмытпауы тиіс.

Сондықтан педагог әртүрлі білім алу үшін қолайлы микроклиматты тудыра алады. Ол – әділ болуы тиіс, білім алушыларды бөліп жармай барлығына бірдей қарап, олардың өз күшіне деген сенімі мен өзіне деген құрметін нығайтып, күш-жігерлерін жетілдіруге мүмкіндік жасауы тиіс. Мұндай қасиеттердің бірлігі педагогке өзінің басты миссиясы үшінші мыңжылдық адамының интеллектуалды және рухани әлемін қалыптастыруға көмектеседі. Мәңгілік пен жақсылық жаршысы болған педагогтің мұндай жоғары миссиясын тек өзі адамгершілігі жоғары әрі саналы азамат қана орындай алмақ.

Қазақстан Республикасының қазіргі білім беру саясаты қалыпты дамып келе жатқан және денсаулығының шектеулі мүмкіндіктері бар балалардың сапалы білім алуына бағытталған. Инклюзивті білім-бұл даму мен денсаулықтың белгілі бір ерекшеліктері бар балаларға қажет жетілдірілген оқыту жүйесі.

Инклюзияны енгізу кезінде ерекше білім беру қажеттілігі бар балалардың педагогтары мен ата-аналары тап болған басты мәселе-қоғамның ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды қабылдауға және түсінуге дайын еместігі, оларға қатысты толеранттылық пен кемсітушіліктің болуы. Тіпті педагогтердің өздерінде де топқа келген «ерекше» балаларды қабылдауға дайын болмай, топтағы басқа тәрбиеленушілерге зиян келтіреді деген сенімсіздік, теріс көзқарастар мен пікірлер орын алды.

Ерекше білім беру қажеттілігі бар балалардан бас тарту керісінше-білім беру процесінің барлық қатысушыларына деген толерантты көзқарас. Толеранттылық деп біз басқа дүниетанымға, өмір салтына, мінез-құлық пен әдет-ғұрыпқа төзімділікті түсінеміз. Толеранттылық дегеніміз-бізден өзгеше адамдарды құрметтеу және қабылдау.

Мейірімділік, төзімділік, достық, басқа адамдарға деген құрмет – бұл дәстүрлі түрде мектепке дейінгі білім беру мекемелеріндегі балаларды тәрбиелейтін құндылықтар. Сондай-ақ, адамды сол күйінде қабылдау, бәріне сыпайы және мейірімді болу мүмкіндігі. Инклюзивтік білім беруде балалармен жұмыс істейтін педагог әр баланың сұлулығын көре білуі керек, әр баланың, оның ерекшеліктеріне қарамастан, дами алатын және баланың өзіне ғана емес, айналасындағы адамдарға да пайдалы болатын қабілеттері бар екенін түсінуге міндетті. Ерекше білім беру қажеттілігі бар тұлға үшін жасалынатын басты нәрсе – оған басқа адамдардың еңбегін пайдаланып қана қоймай, айналасындағыларға да пайдалы бола алатындығын көрсету.

Осылайша, педагогтердің толеранттылығын ерекше білім беру қажеттілік мәртебесіне қарамастан, барлық балалардың жеке ерекшеліктерін қабылдауынан, оқыту әдістері мен құралдарын тиімді таңдауынан, жеке бейімделген бағдарламаны құруынан көрінеді.

Тұлғаның құндылық бағдарларының мәселесі философия, әлеуметтану, психология, педагогикадағы маңызды орындардың бірін алады. Жасыратыны жоқ, педагог баланың жеке басына әсер етіп, толыққанды тұлғаны, ең алдымен, оның жеке басын құруға ықпал етеді. Адам өзінің бойындағы құндылықтарын ерекше балаларды қабылдауға дайындығы және осыған байланысты жұмыстың формалары мен әдістердің өзгеруі, тәрбие процесінің жалпы атмосферасы, процеске қатысушылар арасындағы қалыптасқан қарым-қатынас (тәрбиеші, бала, ата-ана), осы процестің сапасы, өскелең ұрпақтың рухани әлеуетімен көрсете алады.

Демек, ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларға білім беру мәселесінде кешенді тәсіл жүзеге асырылуы қажет. Инклюзия әр баланың дамуының жеке ерекшеліктері мен мүмкіндіктеріне сүйене отырып, ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың қажеттіліктеріне білім беру процесін бейімдеуді білдіреді. Сонымен қатар, инклюзивті білім беру өзінің құндылықтар шкаласын (аксиологиясын) қалыптастырады, мұнда келесі

принциптер негізгі болып табылады: әр адам, қабілеттері мен жетістіктеріне қарамастан, білім алуға және білімнің қолайлы деңгейін сақтауға, өзін-өзі көрсетуге және жеке прогреске, қарым-қатынасқа, достыққа және қолдауға құқылы.

Мектепке дейінгі білім берудің жаңа моделін енгізу бойынша әдістемелік ұсынымда педагогтер білім беру ұйымдарындағы өзгерістердің агенттері болып табылады және білім беру процесін ұйымдастырушыдан баланы дамыту және оқыту процесінің фасилитаторы рөліне өзгерді. Педагог үнемі оқиды, дамиды, зерттеулер жүргізеді, балалардың даму процесін бақылайды, балаларды тыңдайды және естиді, сұрақтар қояды, дәлелдер іздейді, оларды сыни тұрғыдан талдайды және шығармашылық эксперименттер өткізеді, күнделікті жұмысына рефлексия жасайды. Педагогтер балалар сияқты өз білімдерін құрастырады, балалармен жұмыстың жаңа қырларын белсенді түрде жасайды және зерттейді, өзін-өзі бағалаудың тұрақты процесінде болады, қажетті біліктілік деңгейіне ие, инновацияшыл және жауапты болып табылады. Педагогтердің білімі мен мәдениетінің деңгейіне жоғары талаптар қойылады және олар неғұрлым жоғары болса, бала соғұрлым жан-жақты дамиды, оның танымдық белсенділігі айқын болады.

Қазіргі бөбекжайдағы тәрбиешілер әр баланы құнды деп санайды және балалардың бір-біріне құрметпен және мейірімділікпен қарауды үйренуі үшін жұмыс жасап жатыр. Біздің тәжірибеміз көрсеткендей, мектепке дейінгі ұйым педагогтері ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды бірлесіп оқыту және тәрбиелеу үшін балалардың толеранттылық, әлеуметтік құзыреттілік, тұлғааралық мәселелерді шешу дағдылары сияқты қажетті тұлғалық қасиеттерін дамытуға ықпал етеді. Бірлескен іс-шаралар барысында балалар проблемаларды талқылауға, басқалардың пікірін тыңдауға және естуге, өз көзқарастарын қорғауға, жанжалдарды шешуге үйренеді. Осының нәтижесінде олар кез-келген адамның «ерекше» болу құқығын тануға үйренеді.

Жалпы, біздің тәрбиешілер мен мамандар үшін маңызды болып саналатын құндылықтар келешек жас ұрпақтың тәрбиесіне берілуге әбден лайық деп айтуға болады.

Әдебиеттер:

1. Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуды дамыту моделі 2021 жылғы 15 наурыз.
2. Ерекше білім беруге қажеттілігі бар балаларды оқыту, тәрбиелеу, дамыту және әлеуметтік бейімдеуді педагогикалық қолдау моделі. Әдістемелік ұсынымдар. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2016. – 39 б.
3. «Білім айнасы» газеті 2019 жыл

БОНДАРЕНКО Л.П.

КГУ «Гимназия №9» г.Караганда

ПРИМЕНЕНИЕ КОГЕНЕРАТИВНЫХ ДИАЛОГОВ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Использование когенеративных диалогов в классе предполагает взаимодействие между учителями, учениками и иногда исследователями для обсуждения и анализа учебного процесса, принятия решений и реализации изменений в педагогической практике.

Следует отметить, что не знание об опыте, ценностях и мотивации учеников является тормозящим моментом в учебном процессе. Для того, чтобы раскрыть потенциал учеников, в первую очередь необходимо понять их. Понимание начинается со слушания, а именно структурирование и систематизирование того, что мы услышим и позволит продвинуться к лучшему классу, это и является когенеративным диалогом.

Когенеративные диалоги – это беседы, в которых преподаватели и учащиеся собираются вместе, чтобы обсудить опыт работы в классе. Цель этих собраний состоит в том, чтобы совместно разработать план действий по улучшению работы в классе, включая культуру в классе и обучение. Общий опыт учителей и учащихся в классе предоставляет материал, с которого начинаются диалоги, поскольку учителя приглашают учеников обсудить то, о чем они все знают, — их мысли о классе. «Приглашение» распространяется в рамках заботы учителей об учениках и обстановке в классе. Что представляет собой

возможность для учеников поделиться своим мнением и опытом. Местом проведения бесед обычно является классная комната, расположенная таким образом, чтобы участники сидели в кругу. Диалог группируется во внеклассное время, чтобы обсудить проблемы или получить представление об учащих. Эти беседы позволяют глубже понять обстановку классной комнаты, потому что учащиеся и учитель обсуждают то, что они видят в классе, и на первый план выдвигается личный опыт участников (то, что часто остается недосказанным или игнорируется).

Когенеративные диалоги (cogens) – это структурированные, рефлексивные беседы между учителем и небольшой группой непохожих учеников, которые могут помочь учителю «эффективно общаться через культурные, социальные, этнические и экономические границы» [1, с.21-36].

Основные компоненты когенеративных диалогов включают:

Групповые обсуждения: учителя, ученики и, возможно, исследователи собираются вместе для обсуждения определенных аспектов образовательного процесса.

Анализ практики: участники разбирают конкретные ситуации из учебного процесса, выделяя сильные и слабые стороны, идентифицируя проблемы и предлагая возможные решения.

Планирование изменений: на основе обсуждений участники работают над определением конкретных шагов по улучшению образовательной практики и разрабатывают планы действий.

Реализация и оценка: участники внедряют изменения в практику и оценивают их эффективность, продолжая диалог и внесение корректив в процесс.

Учащиеся и учитель совместно разрабатывают стратегии обучения, ориентированные на социально-эмоциональные и академические потребности учащихся. Диалоги обеспечивают открытое общение, касающееся взглядов как учителя, так и учащихся на школьное обучение. Конечным результатом является среда, в которой студенты чувствуют себя ценными и комфортно идут на интеллектуальный разговор. Одна из самых сложных вещей – это быть подлинно саморефлексирующим и действительно заботиться о том, что происходит в классе.

Саморефлексия всегда трудна для педагога. Трудно оставаться беспристрастным в тех ситуациях, когда предполагается, что проделана действительно хорошая работа, однако, возможно, какие-либо данные показывают, что это не так. Например, в сфере образования, если учитель хочет продолжать по-настоящему поддерживать своих учеников в полной мере, следует каждый год совершенствовать свои навыки. Каждый год появляются новые ученики, поэтому каждый год педагогу надлежит обновлять свои знания и методы, которые планируются использовать для поддержания учеников и решения новых проблем.

Процесс совместного диалога позволяет не только узнавать многое об учениках из года в год или из недели в неделю, но и помогает развивать их понимание. Но это также учит их тому, что их голос имеет значение, и они должны отстаивать себя и то, что им нужно. Особенно важно учить учеников тому, что их голос имеет значение и что адвокатура – это то, что они должны продолжать сами, даже когда у них нет никого, кто мог бы попросить об этом, вырабатывая этот навык на всю жизнь.

Определенно совместные диалоги полезны не только для педагога, но и для учащихся, когда они переходят через различные этапы своей академической карьеры.

Только опытным путем можно получить положительные результаты использования когенеративных диалогов. Иногда при первой встрече не стоит бояться использовать смелые беседы, если ученики приходят на беседу с пониманием, то они будут честными и могут дать обратную связь. Однако необходимо не забывать сосредоточиться на себе, а также подкреплять уверенность в используемых системах убеждения. Быть готовым выслушать детей и получить честную обратную связь и как результат уважительное поведение.

Когенеративные диалоги помогают лучше узнать учеников, адаптировать уроки к тому, что они хотят выполнять самостоятельно. Культурная значимость продемонстрирована

видением и пониманием того, что хотят делать ученики и чему они хотят научиться. В завершении всего образуется общее доверие, которое укрепляется с каждой беседой, а у учеников не возникает проблем рассказать, что они думают о своем классе.

В заключении хотелось бы добавить, что наша цель – это учиться у наших учащихся, чтобы изменить способ преподавания, что, в свою очередь, позволит им размышлять и вовлекаться в учебный процесс. Смысл в том, что учащиеся – это не сосуды, которые нужно наполнять, а скорее люди с уникальными ценностями, способностями и интересами, которые мы должны понимать, чтобы расти вместе.

Литература:

1. Stephen Billett. Learning Through Practice. Models, Traditions, Orientations and Approaches. Springer. 2010.
2. Wolff-Michael Roth & Yew-Jin Lee. Cultural-Historical Activity Theory and Pedagogy: An Introduction. Pedagogies: An International Journal Volume 5. 2009.
3. Linda Schaak Distad & Joan Cady Brownstein. Talking Teaching: Implementing Reflective Practice in Groups. R&L Education. 2004

БОРИСЕНКО Н.В., АЛЛЯНОВА Л.А.
КГУ «ОШ№16» ОО г.Темиртау УО КО

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ В РАМКАХ РЕАЛИЗАЦИИ «ПРОГРАММЫ ЦЕЛОСТНОГО ВОСПИТАНИЯ»

На современном этапе развития общества ценности, задачи и ожидаемые результаты представлены в парадигме воспитания. Ценности-свойства представлены как ориентиры: национальный интерес, совесть и стремление. Они комплексно реализуются через все формы учебно-воспитательной работы. Развитие функциональной грамотности является одним из важнейших её направлений.

В современной науке существует много различных определений понятия «функциональная грамотность» Приведём примеры тех из них, которые мы берём за основу в своих практических исследованиях.

Функциональная грамотность школьников – определённый уровень образованности, который предполагает возможность решать жизненные задачи в различных сферах.

Функционально-грамотная личность – личность, вступающая в отношения с внешней средой, максимально быстро адаптируется и функционирует в ней. Это самостоятельный, ответственный человек, который готов обучаться всю жизнь, принимать нестандартные решения, уверенно выбирать свой жизненный и профессиональный путь.

Думаем, что все согласятся – работая над развитием и становлением такой модели современного школьника просто необходимо смещать вектор от просто передачи глубоких, прочных знаний по предметам к обучению способам применения этих знаний в различных жизненных ситуациях.

На протяжении трёх десятилетий мы работаем учителями начальной школы в экологической школе №16 города Темиртау. Имеется богатый опыт педагогической деятельности, сложился стиль преподавания, есть ценностные столпы-ориентиры, но, самое главное, что мы понимаем – меняются реалии жизни, меняются наши ученики и их родители, а это значит, постоянно меняемся мы и наши подходы в обучении.

Хотелось бы рассказать о результатах в организации поисково-познавательной, исследовательской деятельности учащихся. На наш взгляд, первостепенно:

- 1) Познавательная мотивация учащихся (темы и идеи наших исследований интересны детям);

2) Оригинальность и авторство (никаких готовых шаблонов, заимствованных идей, наши работы авторские, чем мы очень гордимся);

3) Практическая направленность (результатом наших исследований является выпуск продукции образовательного характера, которая используется нами в учебной деятельности; опытническая деятельность учащихся, способствующая развитию необходимых компонентов учебной деятельности; развитие функциональной грамотности, которая выражается в расширении поля взаимодействия от школьного сообщества до предприятий и организаций в масштабах города и области)

4) Развитие экологической культуры, экологически-правильной модели поведения в социуме (идеи, нами рождённые, доказанные, продолжают реализовываться в повседневной жизни, уже не в рамках самого проекта)

Исследование «От «Зелёного» познания к «Зелёному потреблению» берёт своё начало, казалось бы, банально – с подготовки серии рефератов и сообщений на тему «Рекордсмены растительного мира». Самые интересные и загадочные, выносливые и хрупкие, удивительные создания нашей планеты». Материал был подобран интересный и очень познавательный. Тогда мы предлагаем ребятам продолжить исследование, но изменить ракурс поиска – растения-рекордсмены Казахстана. Результаты, факты, которые нам удалось найти вызвали познавательный восторг и неподдельное удивление. Так в нашей подборке появились такие статьи, как:

- 1) «Биотопливо и экологически-безопасный строительный материал – камыш»
- 2) «Эндемическое растение – Джузгун-Кандым»
- 3) «Кладезь витаминов. Рекордсмен по содержанию витамина С»
- 4) «Тополь- народное дерево»
- 5) «Яблоня Сиверса. Кризис яблочной индустрии»
- 6) «Самое высокое растение Казахстана»
- 7) «Самый длинный корень растения в Казахстане»....

Отработав весь собранный материалы издаём первый сборник «Самые-самые...Книга рекордов растений»

Тексты в пособии носили научно-познавательный характер, предполагаемый возраст читательской аудитории – учащиеся 3х-4х классов.

В этот возрастной период в начальной школе всегда актуальна работа по развитию функциональной грамотности в направлении грамотности чтения. На основе имеющегося материала мы начинаем создавать комплексные проверочные работы, в основе которых лежит выполнение заданий по функциональной грамотности по учебным дисциплинам (математика, русский язык, естествознание\познание мира, экология). И всё это на основе текстов из первого сборника.

Второй сборник содержит 20 комплексных проверочных работ, а также раздел с ключами к заданиям, что позволяет организовать самостоятельную работу учащихся.

Идеи этого проекта продолжают жить, материалы сборника мы трансформировали в дидактические карточки с текстами и заданиями к ним. Учащиеся 3х и 4х классов работают с ними индивидуально и в группах, развивая экологический кругозор и читательскую грамотность.

Ещё одно исследование практической направленности, которым мы очень гордимся и используем в своей работе – это создание сборника-определителя «Цветковые растения Карагандинской области»

Охват – 35 наиболее распространённых виды цветковых растений. Формат – карманный и настенный определитель в цветной глянцевой печати.

Фотографии, собранные авторами, сопровождаются научным и народным названием на 3-х языках, кратким описанием по единой схеме:

- 1) Жизненная форма растений;
- 2) Отличительные признаки;
- 3) Характер распространения;

4) Экологическая приуроченность.

Идея создания этого сборника возникла у нас с ребятами в летней школе в рамках летнего пришкольного лагеря. Коллеги с нами согласятся, мы думаем, что у детей, зачастую, растения воспринимаются как что-то абстрактное: просто трава, кусты, какие-то деревья. Нет никакой конкретики, названий, различения особенностей.

Сами ребята в предисловии к изданию написали, что это издание призвано восполнить пробел – а именно дать возможность каждому заинтересованному ребёнку самостоятельно ориентироваться в разнообразии дикорастущих растений нашего города и области.

Так оно и произошло – определители всегда в книжном и настенном уголке нашего класса, мы часто прибегаем к их помощи.

Исследование «Маленькая батарейка – большие проблемы» получился социальным проектом по масштабу зоны взаимодействия.

1) Опытническая деятельность детей по изучению устройства и состава гальванических элементов происходила в химической лаборатории нашей школы.

2) Взаимодействие с общественностью (работа агитбригад, изготовление и распространение листовок собственного изготовления, организация пунктов сбора батареек): дошкольные центры города, микрорайоны проживания, родители и учащиеся школ.

3) Посещение предприятия по переработке «Промотход» г. Караганда.

4) Организован постоянный пункт сбора батареек в классе.

Внешняя оценка результатов работы:

- Областной конкурс «Выставка-ярмарка педагогических инноваций» (сертификат)
- Национальный этап Международного конкурса проектов по энергоэффективности «Энергия и среда обитания» (диплом);

- XX Областная НПК «Экология и дети» «Устойчивый быт» диплом 1 степени;

- Городская НПК младших школьников (диплом 1 степени)

- Областная НПК «Дети и климат» 2 место в конкурсе экологических проектов педагогов «Эффективность реализации экологического образования и разнообразие методов и форм экологического воспитания школьников»

Подводя итог всему сказанному, следует отметить, что данная работа носит системный и практико-ориентированный характер. В настоящее время идет разработка и реализация новых планов и идей.

Таблица 1 Образец комплексной проверочной работы по тексту

«Растения-рекордсмены Казахстана. Яблоня Сиверса»

№	Область знаний	Задания	Выполнение
1.	Русский язык:	Подбери антонимы к следующим словам:	Современный - _____ Культурное растение- _____ Кризис производства- _____ Болезнь- _____
2.	Математика:	Задача: Первое описание яблони встречается с 1793. Сколько лет прошло с тех пор?	Решение: _____ Ответ: _____
3.	Познание мира:	Подчеркни нужное:	Дикоплодовый – культурный вид яблонь Имеет устойчивость к болезням и паразитам – не имеет устойчивости к болезням и паразитам. Не представляет интерес для учёных- используется учёными в исследованиях.
4.	Экология:	Ответ на вопросы: 1) Почему в мире существует кризис яблонной индустрии? 2) Почему яблоня Сиверса интересует учёных?	1. _____ 2. _____

Таблица 2 Образец текста из определителя:

Белена чёрная, белена богемская, Куриная слепота

Международное название: *Hyoscyamus* Казахское название: Мендуана

Зелёное, ветвистое двулетнее растение, покрытое белыми мягкими волосками, издающими неприятный запах. Листья мягкие, сверху тёмно-зелёные, снизу более светлые. Цветки почти сидячие. Цветы буровато-серые. Цветёт в мае-августе, плодоносит в июне-сентябре.

Растёт около жилья, у дорог, на мусорных местах, реже – как сорное растение на полях и огородах. Распространено по всему Казахстану.

Хозяйственное значение: ядовитое и лекарственное растение. Все его части содержат ядовитые алкалоиды. В лекарственных целях используются его листья, которые применяются наружно как болеутоляющее и успокоительное средство.

Литература:

1. Абдулина С.А. Список сосудистых растений Казахстана. Алматы, 1999.-187с.
2. Подготовка младших школьников к участию в международных исследованиях TIMSS и PISA: метод. рекомендации/ сост.: Кушнир М.П., Шадетова А.К. – Караганда: РИО ИПК ПР, 2014. – 41 с.

БОТАБЕКОВА А.К., АБУГАЛИЕВА С.Н.

Қарағанды қаласы, «М.Жұмабаев атындағы гимназиясы» КММ

ТҰЛҒАНЫ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА БАҒЫТТАП ОҚИТУ

Тәрбие – ұлт тәрбиесі болуы тиіс. Ұлттың баласы өз ұлтының арасында, өз ұлты үшін қызмет қылатын болғандықтан, тәрбиеші баланы сол ұлт тәрбиесімен тәрбиелеуі керек.

Мағжан Жұмабаев

Мемлекеттің ең басты байлығы – адам, яғни азаматтар. Әрбір ата-ана саналы ұрпақ өсіруге баса мән беруге тиіс. Сол сияқты мектеп те – білімнің ғана емес, тәлім-тәрбиенің ордасы. Өкінішке орай, әлеуметтік желі арқылы әлемдегі жағымсыз жаңалықтар, әртүрлі сын-қатерлер еркін таралып, балалардың санасын жаулауда. Статистикалық мәліметтерге назар аударсақ, кәмелет жасына толмаған балалардың арасында ұрлық, суицид, зорлық-зомбылық, көрсету фактілері артып келеді. Ата-аналардың да жұмыс пен отбасылық өмір арасындағы үйлесімділік және тепе-теңдікті сақтамауы бала тәрбиесіне кері ықпалын тигізуде.

2023-2024 оқу жылынан бастап гимназиямызда «Біртұтас тәрбие» бағдарламасын іске асыру жөніндегі кешенді жоспар қолданысқа енгізілді. Сынып жетекші ретінде де жылдық жоспарымыз кешенді жоспарға негізделіп құрылып, әрбір өткізген сабағымыз, іс-шараларымыз ұлттық құндықтармен астасып жатты. Себебі, баланың бойына білім мен қатар адамгершілік құндылықтарды сіңіру – ұстаздың міндеті. Тәрбие – ұрпақты биік мұратқа жетелейтін сапалы білімнің тұғыры. Ұлттық құндылықтармен сусындап өскен ұрпақ ұлағатты болмақ. Ұлағатты ұрпақ ұлттың сапасын құрайды. Ал ар-ұят, намыс, адалдық, отаншылдық, жауапкершілік, әдептілік пен инабаттылық, мейірімділік пен бауырмалдық, отбасына сүйіспеншілік, үлкенге құрмет, кішіге ізетті болу қасиеттері берік қалыптасқан жасампаз азаматты тәрбиелеу маңызды.

Жоғарыда айтылған ұлттық құндылықтарды бала бойына сіңіру мақсатында өз іс-тәжірибемізде қаншалықты қолданып жатқанымыз туралы тоқтала кетсек. Мысалы, 4-сыныптың «Жаратылыстану» пәні бойынша «Заттардың қасиеті» тақырыбында өткізілген сабақта «Талап», «Ар-ұят», «Ұлттық мүдде» құндылықтары іске асырылды.

Сабақтың әр кезеңінде аталған құндылықтардың мазмұны, мағынасы ашылып отырды. Алдыңғы білімді қорытындылау мақсатында «Кім жылдам?» ойынын ойнату барысында сұрақтарға жылдам, әрі дұрыс жауап беру арқылы физикалық белсенді болуға ұмтылды. Топпен тәжірибе жасау барысында дұрыс қарым-қатынасты орнату және

командамен жұмыс істей білуге бағыт-бағдар берілді. Осы жерде «Талап» құндылығы көрініс тапты. Тәжірибе жасау кезінде ас тұзына байланысты ырым-тыйымдарды айта отырып, әдеп нормаларын ұстануға жетеледі, ұлттық тағам түрлерінің ақ адал маңдай термен жасалатынын айту арқылы адал еңбекті құрметтеу дәріптелді. Сабақтың осы кезеңінде «Ар-ұят» құндылығы көрініс тапты.

Қаламыздағы өндіріс орындарын айту арқылы ұлттық мирасты, ата-бабамыздан мәдени мұра болып қалған диірменнің қолданылысы туралы ақпарат бере отырып, мәдениетті дәріптеуде «Ұлттық мүдде» құндылығының маңызы ашылды.

2-сыныптың әдебиеттік оқу пәніндегі «Жұмыс іздеген құмырсқа» тақырыбы бойынша құмырсқаның жолдасына көмектесуі арқылы істің өнгенін түсінген оқушы өзінің қолынан келетін іспен айналысу керектігін түсінді. «Алтын қымбат, бағалы тас, бірақ мына әлемнің барлығы алтын болып кетсе, құны кетеді» деген ата-бабамыздан қалған сөз бар. Сондықтан ағаш ағаштығымен қымбат, темір темірлігімен қымбат. Бұл сабақта білім алушы әр тұлғаның тұлға ретінде өзіндік құндылықтары бар екенін білді.

«Тарсия» әдісі арқылы берілген тапсырманы топпен орындай отырып, «Талап» құндылығының «Жеке және командамен жұмыс істей білу» деген ішкі құндылығы ашылды. Ол бір, екінші осы топтық тапсырманы ассоциация арқылы тез-тез орындап шықты. Бұл жерде талаптың тағы ішкі бір құндылығы «Уақыт пен қаржыны тиімді жоспарлау» ішкі құндылығы іске асырылып, оқушылар уақытты тиімді жоспарлады.

«Ойлан, жұптас, бөліс» әдісі арқылы мәтінді талдау барысында «Ар-ұят» құндылығының мазмұны ашылғандығын көреміз. «Өзге елде сұлтан болғанша, өз елінде ұлтан бол» деген ұлағатты сөзбен ой қорытындысын жасай отырып, «Халқына адал қызмет ету» ішкі құндылығының мәні ашылып, оқушы өз ісіне адал болудан артық нәрсе жоқ екендігін түсінді. Бұл жерден «Сөзіңе, ісіңе адал бол» деген ішкі құндылықты көріп отырмыз.

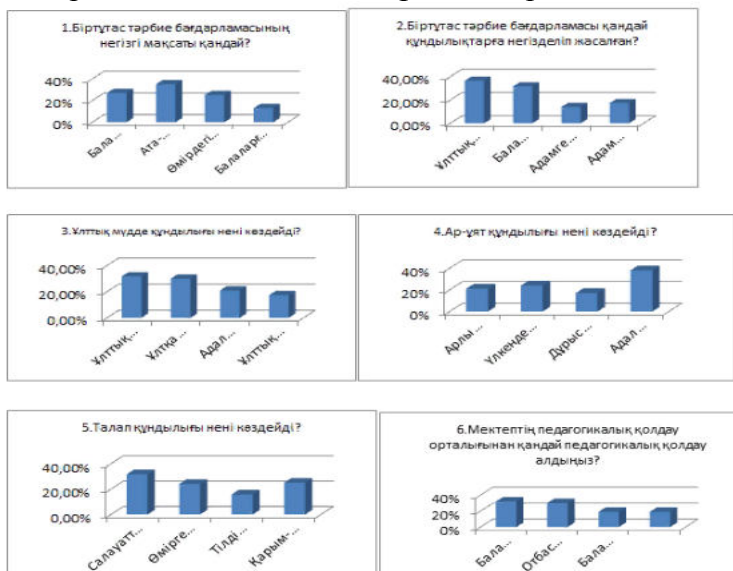
Келесі салмағы ауыр құндылығымыздың бірі - «Ұлттық мүдде» деп аталады. Осы сабақтың басында ұлттық мәдениетімізді дәріптейтін ұлы Абай өлеңі бойынша топ атаулары алынып, оқушылар топқа бөлінді. Даналарымыздың сөзі соншалықты құнды, кең ауқымды боғанын осы өлең шумағынан көреміз. Осы ауқымды құндылықты, ұлттық мәдениетімізді Абай атамыз бір шумақ өлеңмен дәріптеп отыр. Қорытындылай келсек, осы шағын мәтінмен және Абай атамыздың бір ғана өлең шумағы үш құндылықты бала бойына дарытуға ықпал етті.

Тұлғаны құндылыққа бағыттап оқытуда «мектеп-ата-ана-оқушы» үштігі бойынша да біршама ауқымды істер атқарылды. Ата-аналарды педагогикалық қолдау орталығының жұмыс жоспарына негіздеп, «Әрбір бала – жарық жұлдыз. Әр баланың ерекшелігін қалай ашамыз?», «Құмар ойындары – тәуелділік қақпаны. Балалардың компьютерлік ойындарға тәуелділігін қалай жеңуге болады?», «Таным қуанышы: баланың қызыға оқуына қалай көмектесеміз?» тақырыбында бастауыш буын ата-аналар арасында сабақтар өткізілді. «Педагогикалық кеңестің жоспарына сәйкес және облыстық деңгейде іс-тәжірибемізде құндылықтарды сабақ үдерісінде қалай іске асырып жатқандығымызбен бөлістік. Ата-аналардан сауалнама алу арқылы атқарған жұмыстардың нәтижесі көрсетілді.

<p>1. Біртұтас тәрбие бағдарламасының негізгі мақсаты қандай? Бала тәрбиесін қолға алу Ата-анаға қолдау жасау Өмірдегі келеңсіз жағдайларды жою Балаларға жарқын болашақ сыйлау</p>	<p>4. Ар-ұят құндылығы нені көздейді? Арлы болуды Үлкендерді сыйлауды Дұрыс қарым-қатынас жасауды Адал еңбек ету</p>
<p>2. Біртұтас тәрбие бағдарламасы қандай құндылықтарға негізделіп жасалған? Ұлттық мүдде, Ар-ұят, Талап Білмеймін Адамгершілік, имандылық, сыйласымдылық Адам бойындағы асыл қасиеттерге</p>	<p>5. Талап құндылығы нені көздейді? Салауатты өмір салтын ұстау Өмірге белсенді араласу Тілді құрметтеу Қарым-қатынасты реттеу</p> <p>6. Мектептің педагогикалық қолдау орталығынан қандай педагогикалық қолдау алдыңыз? Бала тәрбиесіне қатысты қолдау</p>

Ұлттық мұраны дәріптеу Ұлтқа қызмет ету Адал ұрпақ тәрбиелеу Ұлттық бұйымдарды білу	Отбасында балаға көп көңіл бөлу Баланы рухани тұрғыда тәрбиелеу Баланың әлеуметтік желіні дұрыс қолдана білу тәсілдер
--	---

Сауалнама қорытындысы бойынша ата-аналардың «Біртұтас ұлттық тәрбие» бағдарламасының маңызын түсінгендері байқалды.

Сауалнама қорытындысы бойынша ата-аналардың «Біртұтас ұлттық тәрбие» бағдарламасының маңызын түсінгендері байқалды.

Еліміздің өркендеп дамуы үшін халқын сүйетін, мемлекет мүддесін жоғары ұстайтын, білімді де адал ұрпақ тәрбиелеу аса өзекті мәселелердің бірі ретінде үнемі назарда ұстауды қажет етеді. Сол себепті ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, ұлттық мүддені жоғары қоятын, өзінің туған жерін, Отанын қадірлейтін және оның әрі қарай дамуына серпін беретін, терең білімді, озық ойлы, адал және ұлттық болмысы айқын тұлға тәрбиелеу- ұстаздың басты парызы.

Әдебиеттер:

1. ҚР Оқу-ағарту министрлігі «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» Астана, 2023ж.
2. «2023-2024 оқу жылындағы ҚР орта білім беру ұйымдарындағы оқу-тәрбие процесінің ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хат, Астана.

БРАСТИЛОВА О.Н., ПЕТРОВА И.С.

КГУ «Гимназия имени Каныша Сатпаева», г. Караганда

ФОРМИРОВАНИЕ ЦЕННОСТНОГО ОТНОШЕНИЯ К СЕМЬЕ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

В настоящее время одним из приоритетных направлений в воспитании является воспитание ценностного отношения к семье. Актуальность данной проблемы определяется демографической политикой Республики Казахстан, требованиями государственных стандартов начального образования и Единой программой воспитания.

Формирование ценностного отношения к семье у младших школьников представляет процесс целенаправленного, организованного воспитания, направленного на осознание ребенком семейных отношений как высшей ценности. Педагогические ориентиры, которые

мы используем в своей работе для формирования семейных ценностей, основываются на активном включении обучающихся в опыт переживаний и позитивного отношения к семье и семейным ценностям, на сотрудничестве со взрослыми, на проявлении заботы о близких. Работа, направленная на формирование семейных ценностей происходит в тесной взаимосвязи, как на уроках, так и во внеурочной деятельности. Систему формирования ценностного отношения к семье у младших школьников можно представить в виде модели (рис.1)

Рисунок 1. Модель формирования ценностного отношения к семье у младших школьников

Проверка эффективности разработанной модели проводилась в течение двух лет на базе КГУ «Гимназия имени Каныша Сатпаева» с обучающимися 3 классов. В исследовании приняли участие 52 ученика, 4 педагога, 63 родителя, психолог школы. Использовались такие методы исследования, как наблюдение, беседы, анкетирование, тесты-опросники. Результаты первоначальной диагностики сформированности семейных ценностей показали, что 76% младших школьников не знают традиций своей семьи, кроме праздников Нового года, 8 марта, дней рождений, 62% обучающихся не знают о своих корнях, 65% детей не обсуждают с родителями семейные проблемы, только 30% опрошенных детей вместе с родителями читают книги, журналы. На основе бесед и анкетирования, 67% обучающихся отметили отчужденность между детьми и родителями. Полученные результаты определили необходимость дальнейшего формирования у обучающихся начальной школы ценностного отношения к семье на основе представленной выше модели.

Для решения поставленной задачи авторами был разработан цикл занятий и мероприятий по семейному воспитанию, основанный на тесной связи учебной и внеурочной деятельности, что позволило углубить социальные знания и умения, ценности, отношения к семье по таким предметам, как «Литературное чтение», «Познание мира». Разработанные занятия предполагали активное привлечение родителей, бабушек, дедушек, ориентируя их на участие в концертах, конкурсах, проектах, встречах.

Реализация мероприятий, направленных на формирование семейных ценностей осуществлялось на основе бесед, проектов, игр, выставок, экскурсий. Были отобраны методы, приемы, средства, формы работы, которые легли в основу построения плана воспитательной работы класса по формированию ценностного отношения к семье у младших

школьников, реализуемые на протяжении двух лет, разработаны исследовательские и социальные проекты, игры, тренинги для родительских собраний, досуговые мероприятия, тематические беседы, классные часы.

Цикл занятий состоял из трех основных блоков:

- 1) «Семейные ценности»;
- 2) «История семьи»;
- 3) «Традиции».

Блок «Семейные ценности» был направлен на формирование ценностного отношения к родителям и семье в целом. Занятия этого блока были построены в форме нравственных бесед и сюжетно-ролевых игр. Для создания бесед мы использовали рассказы Л.Н.Толстого, К.Д. Ушинского, К.Г. Паустовского, М. Кабанбаева и других авторов. С ребятами обсуждались нравственные качества героев, приводились примеры из жизни. В рамках этого блока были проведены занятия «Забота о младших и старших», в результате, которого была создана картотека игр. Занятие «Этикет каждый день» проводился в форме сюжетно-ролевой игры, где дети разыгрывали сценки, давали комментарии и оценку поступкам.

Блок «История семьи» был направлен на изучение истории семьи, содержал теоретические материалы о родстве, происхождении имен и фамилий. Были проведены ряд классных часов на темы: «Откуда появились имена и фамилии?», «Профессии в нашей семье» и др.

В блоке «Традиции» был проведен веб-квест «Семейные традиции», были разработаны проекты «Семейный архив», «Календарь семейных праздников», «Родословное древо» и др.

Проведенные нами занятия способствовали развитию осознанного отношения к членам семьи, традициям, культуре. Все это способствовало формированию ценностного отношения к семье у младших школьников.

В третьей четверти текущего учебного года было проведено повторное анкетирование, для определения динамики формирования ценностного отношения учащихся к семье. При повторной диагностики было выявлено, что в системе детско-родительских отношений снизилось количество семей, в которых преобладали конфликты на 22%. Если на первом этапе исследования счастливую семейную жизнь как главную ценность выбрали 73% младших школьников, то при повторном анкетировании 94%. Ранжирование личностных ценностей показало, что такие ценности как доброта, воспитанность, чуткость, трудолюбие школьники стали оценивать выше, чем в начале исследования.

Таким образом, результаты показали повышение показателей уровня развития семейных отношений и формирование у обучающихся начальной школы ценностного отношения к семье, что свидетельствует об эффективности проводимой нами системной работы по формированию семейных ценностей у младших школьников.

Литература:

1. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 19 сентября 2023 года № 294 «Об утверждении «Единой программы воспитания» в организациях образования, за исключением высших учебных заведений»/https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39916933
2. Методические рекомендации по привитию норм уважения к семье в учебно-воспитательном процессе – Астана: НАО им. И. Алтынсарина, 2022. - 42 с.
3. Организация процесса воспитания детей: современные подходы, формы и методы / под ред. Е.Н. Степанова. М.: Центр «Педагогический поиск». - 2023.- 320с.

ГРАФИЧЕСКИЙ ПРИЕМ ОБЪЯСНЕНИЯ ХОРЕОГРАФИЧЕСКОГО МАТЕРИАЛА В ГРУППАХ СРЕДНЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА НА ЗАНЯТИЯХ ПО ХОРЕОГРАФИИ

В данной статье автор делится своим практическим опытом педагога-хореографа. Как и многие коллеги, на протяжении долгих лет, преподавая в различных возрастных группах в ОХА «Волшебная страна» Дворца школьников г. Караганды, в своей практике автор применяла преимущественно общепринятые методы обучения. Рассмотрим актуальность применения некоторых из них применительно именно к занятиям хореографией:

1. Рассказ и беседа. В первые годы обучения педагог выступает в роли проводника в мир танца по средствам игры и рассказов.
2. Метод объяснения. Слуховая память воспитывается при помощи правильно поставленной речи и музыки. Речь должна быть эмоциональная с применением хореографической терминологией на французском языке, с переводом на язык преподавания. Объяснение в хореографии применяется в целях ознакомления учеников с тем, как правильно они должны выполнять то или иное движение;
3. Метод показа. Зрительная память воспитывается и укрепляется при помощи наглядности. Важно при показе выполнять упражнение максимально правильно или если у педагога ограничены физические данные, устно проговаривать, как правильно должно быть выполнено тот или другой элемент или связка.
4. Методы направленного прочувствования двигательного действия (или метод упражнения). Очень важно в хореографии, чтобы у учащихся кроме зрительного и слухового восприятия должно быть и ощущение движения или мышечная память.

Эти методы базовые и применяются в различных сочетаниях, учитывая возрастные и индивидуальные особенности учащихся.

Постоянно анализируя результаты освоения учащимися программного материала, в определенный период работы был сделан вывод о том, что дети стали хуже воспринимать устное объяснение материала, учащиеся часто не могли воспроизвести пройденный материал прошлого урока.

В настоящее время изменилась система школьного образования, увеличился объем преподаваемых предметов. Часто дети занимаются в нескольких объединениях дополнительного образования и спорте, что влияет на восприятие новой информации.

Таким образом, учитывая постоянно изменяющуюся скорость и объем информации, которую приходится усваивать современным детям в школе и на занятиях в ансамбле возникла необходимость выбора и адаптации новых способов подачи информации на занятиях.

В этой связи следует отметить, что выделяются 4 основных канала восприятия и 4 группы учащихся по типу восприятия. Рассмотрим их:

1. Визуалы, учащиеся, которые лучше всего запоминают зрительные образы. Если информация им была предоставлена устно, то они сразу же рисуют в своей голове определенную картинку. Люди, которые относятся к данному психотипу, отличаются хорошо развитой зрительной памятью.
2. Аудиалы, учащиеся, которые лучше всего воспринимают информацию на слух. Они очень хорошо делают задания на основе устного объяснения;
3. Кинестетики, учащиеся, которые воспринимают окружающий мир преимущественно тактильно – при помощи прикосновений. Человек с таким типом восприятия, всегда вспоминает о событиях не через то, что он видел или слышал, а что чувствовал поэтому в хореографии педагог для исправления ошибок в исполнении движения, применяет физические прикосновения;

4. Дигиталы, учащиеся, воспринимают новый материал как велят логические умозаключения. Во всех предметах и действиях ищут исключительно закономерность. Они характеризуются тем, что имеют логически-схематический тип мышления.

При этом учащиеся в группе почти никогда не относятся к одному типу восприятия на 100%.

Учитывая базовые методы преподавания хореографии и возникшую необходимость адаптивирования под современного учащегося, автор постаралась учесть все каналы восприятия информации. Проанализировав предыдущий опыт объяснения, выяснилось, что для охвата всех учащихся не хватает графики (различных изображений, но не рисунков тела, а простых схем, понятных ребенку).

Хореографию часто считают не точной наукой, но если смотреть на хореографию не с точки зрения искусства, а с точки зрения науки, у нее есть четкие законы и в нее включены такие науки как: рисунок танца, анатомия и физиология человека (мышечное утомление и регуляцию движений со стороны нервной системы), биомеханика (строение и функционирование двигательного аппарата), нейрофизиология движений, кинезиология (наука о спорте), педагогика, психология и т.д. А если рассмотреть правильное исполнение хореографических элементов, то можно увидеть, что там действуют основные законы физики, геометрии и математики. И если в старшем дошкольном и младшем школьном возрасте ведущей деятельностью ребенка является игровая деятельность и на занятии мы передаем хореографические знания через игру, то подрастая и переходя в средние составы, у учащихся ведущей деятельностью становится учебная деятельность. У них расширяется кругозор, появляются знания в различных науках, таких как физика, геометрия и биология.

Учитывая важность межпредметных связей на своих занятиях, автор стала использовать прием графического объяснения материала, который учитывает базовые знания в хореографии и школьных предметах.

Так, например, на занятии в средних составах, объясняя тему «Вращение по кругу», педагог в первую очередь опирается на базовые знания по хореографии, полученные детьми на занятиях в младших группах, где даются начальные знания по теме «Вращение на середине», где разбирается правильная постановка головы во вращении и объясняется правило, что взгляд направлен в одну точку. Так же за основу берутся углубленные знания по теме «Вращение по диагонали», где дети начинают во вращении двигаться в пространстве по прямой линии, и подводя к теме «Вращение по кругу» все также применяются и рассказ, и метод объяснения, и метод показа и отработка полученных знаний в упражнении, но уже с использованием графических схем. Важным является не использование готовой схемы, а рисование ее педагогом во время каждого этапа занятия, исключением является процесс выполнения учащимися хореографических упражнений.

Как это происходит?

Берется обычный лист бумаги А4, при этом оговаривается, что лист – это хореографический класс.

Рисуется окружность, педагог поясняет, что это круг, по которому двигаются учащиеся в классе по направлению линии танца, т.е. против часовой стрелки. (Можно задать вопросы, что такое квадрат и круг). (Рис.1)

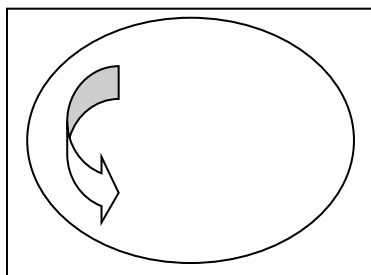

Рис.1

Далее на схеме рисуется звездочка, обозначающая учащегося. Затем точка, обозначающая место, куда должен быть направлен взгляд при вращении по прямой. (Можно задать вопрос, что такое противоположная стена). (Рис.2)

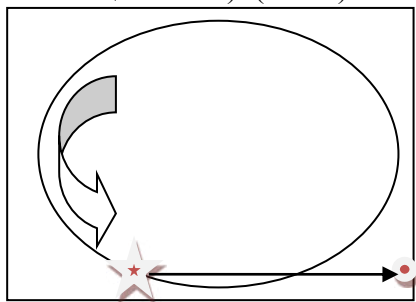

Рис.2

Двигаясь по кругу и при переходе в следующую плоскость, взгляд переводится на противоположную стену на уровне глаз. (Рис.3)

Таким образом, в классе есть четыре точки, куда смотрят учащиеся при вращении. Возникает вопрос, как же они будут двигаться по кругу, а не по квадрату? И здесь вступает в силу центробежная сила, действующая на учащихся во время вращения. После данного объяснения необходимо показать на собственном примере используя схему и закрепить знания выполнением вращения учащимися сначала под счет, а затем и под музыку, постепенно ускоряя темп исполнения. Исправлять ошибки в исполнении можно прикасаясь к учащемуся и задавая правильное направление вращения и корректируя правильную работу головы при вращении.

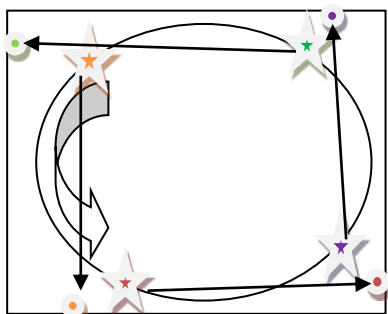

Рис.3

Используя, данный прием в объяснении нового материала мы задействуем все 4 канала восприятия новой информации: слух, зрение, тактильные прикосновения и подкрепляем новый материал знаниями из школьных предметов. Также графический метод объяснения хореографического материала можно использовать в объяснении рисунка танца в новых постановках, в объяснении методики выполнении прыжков, шага польки, во многих упражнениях по программе «Пластика и растяжка».

Данный прием с успехом применяется на занятиях в ОХА «Волшебная страна». Отмечена положительная динамика в усвоении нового материала, по средствам графического приема. Так же автор рекомендует применять данный прием в дополнительном и школьном образовании, на занятиях спортом.

Литература:

1. Юлия Хадарцева. Эксперт в области сознания, психолог-расстановщик. Кандидат психологических наук. <https://lisa.ru/psychologia/794632-audial-vizual-kinestetik-i-digital-v-chem-osobennosti-i-kak-opredelit-svoj-tip-voSPIriatiya-mira/>
2. Сироткина И. «How can we know the dancer from the dance?»: Антропология движения и танца // Новое литературное обозрение. 2017. Т. 145

БУДЕНОВА САЛТАНАТ КУРМАНГАЛИЕВНА

«Әлихан Бөкейханов атындағы №15 мектеп-лицейі» КММ, Балқаш қаласы

БІРТҰТАС ТӘРБИЕ БАҒДАРЛАМАСЫ: ҮЗДІКСІЗ ТӘРБИЕ ЖҮЙЕСІ. АТА-АНАЛАРМЕН ЖҰМЫСТЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ

Жалғыз білім үйретуге емес,
біліммен бірге жақсы тәрбиені қоса беру керек.
Міржақып Дулатұлы

Ата-аналармен жұмысты ұйымдастырудың мақсаты: Мектеп пен ата-аналар арасындағы ынтымақтастықты нығайту, жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтар негізінде жаңа мазмұнда жұмыс жүйесін құру және жүйелі түрде ұйымдастыру.

Ата-аналармен жұмысты ұйымдастырудың міндеттері:

- Ата-аналарға педагогикалық-психологиялық кеңестер беру;
- Ата-аналарды мектепте ұйымдастырылатын іс-шараларға тарту;
- Ата-аналармен бірлесе отырып әртүрлі тақырыптарда жаңа форматта іс-шаралар өткізу;
- Ата-аналар ұжымын құру;
- Ата-аналардың педагогикалық білім дәрежесі мен мәдениетін үнемі арттырып отыру;
- Ата-аналармен жеке жұмыстар жүргізу.

Ата-аналармен жұмысты ұйымдастыруда күтілетін нәтиже:

- Мектеп пен ата-аналар арасындағы ынтымақтастық нығаяды;
- Жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтар негізінде жаңа мазмұнда жұмыс жүйесі құрылады және жүйелі түрде жүзеге асады;
- Ата-аналардың мектепке деген көзқарасы өзгереді;
- Ата-аналардың сынып жетекшіге, пән мұғалімдеріне деген сенімі, сыйластығы күшейеді;
- Ата-аналардың педагогикалық білім дәрежесі мен мәдениеті артады;
- Мектеп пен ата-аналар арасындағы ынтымақтастық нәтижесінде білімді, саналы, ұлтжанды, тәрбиелі, жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына жинаған, жаңа заманға лайықты тұлға қалыптасады.

«Оқыту мен тәрбиелеудегі құндылыққа бағытталған тәсіл жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды, адамның өмірі мен денсаулығын, жеке тұлғаның еркін дамуының басымдықтарын, патриотизмді, еңбекқорлықты, адам құқықтары мен бостандықтарын құрметтеуге тәрбиелеуді көздейді. Бұл тәсіл білім беру процесінің тәрбиелік әлеуетін арттыруға, оқыту мен тәрбиелеуді интеграциялауға, білім беру әдістемесін, мазмұны мен құрылымын жаңартуға бағытталған» [12].

«Тәрбие жұмысы біртұтас тәрбие бағдарламасы негізінде жүзеге асырылады. Бағдарлама жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтар негізінде адал азаматты тәрбиелеуді көздейді. Білім беру ұйымдарының барлық тәрбие жұмысының мазмұнында ұлттық мүдде, ар-ұят, алғыс айту, ілтипат, талап сияқты құндылықтар көрініс табуы қажет. Білім беру ұйымдарында білім алушыларды тәрбиелеу ісі: оқу пәндерінің мазмұны; сынып сағаттары мен тәрбиелік іс-шаралар; сыныптан тыс іс-әрекеттер мен қосымша білім беру (үйірмелер, клубтар, секциялар, факультативтер және т.б.) арқылы жүзеге асырылады. [32].

Баланың тәрбиесі отбасынан басталады. Отбасындағы өмірге келген әр бала үшін ата-ананың жауапкершілігі зор. Ол туралы Қазақстан Республикасының Конституциясының 27-бабында «Неке мен отбасы, ана мен әке және бала мемлекеттің қорғауында болады. Балаларына қамқорлық жасау және оларды тәрбиелеу-ата-ананың етене құқығы әрі міндеті. Кәмелетке толған еңбекке қабілетті балалар еңбекке жарамсыз ата-анасына қамқорлық жасауға міндетті», - деп көрсетілген.

Ата-ананың тәрбиесі балаға өмір бойы үлгі-өнеге. «Өзін тәрбиелей білмеген, өзгеге өнеге көрсете алмайды,-деп Абай Құнанбайұлы айтқандай, тәрбиені отбасынан, әр ата-ана өзінен бастауы қажет. Отбасында алған дұрыс тәрбие мектептегі оқушылармен жүргізілетін тәрбие жұмысының нәтижелі болуына үлкен әсер етеді.

Ата-ана мен сынып жетекшісі әр оқушының ерекшелігін, қабілетін, бейімділігін, дарынын, қызығушылығын ескере отырып, тәрбие жұмысын ұйымдастырудың жаңа форматын, белсенді әдістерін тиімді қолданып, тәрбие үрдісінде жүзеге асыру керек.

Қазіргі таңда ата-ана мен сынып жетекшісінің бала тәрбиесінде бір-біріне айтар ақыл-кеңесі ауадай қажет. Сондықтан ата-аналар балаларды тәрбиелеу ісінде мектеппен үнемі байланыс жасауды басты міндетіміз деп қарау керек, себебі, олардың балаларын тәрбиелеудегі жетістіктері сынып, мектеп ұжымының оқу-тәрбие жұмысының нәтижесіне байланысты. Ол үшін өзара сенім, құрмет, өзара көмек пен қолдау, бір-біріне шыдамдылық көрсету ынтымақтастықтың негізіне айналуы тиіс.

«Тәрбие-кең мағынасымен алғанда, қандайда болса бір жан иесіне тиісті азық беріп, сол жан иесінің дұрыс өсуіне көмек көрсету деген сөз», - деп Мағжан Жұмабаев айтқандай, сынып жетекшісінің ата-анамен жұмыс жүргізу қажеттілігі:

- баланың өмірін ұйымдастыруда, оның тәрбиесіне қатысты мәселелерді шешуде ортақ көзқарастың болуында, баланың дамуы мен әлеументтенуін тиімді ұйымдастыру мақсатында тәрбиенің бірыңғай ұстанымдарын қоюда;
- баланың әлеуметтік-педагогикалық және психологиялық даму жағдайын ескеріп, тәрбиенің мақсаты және міндеттерін дұрыс анықтап, оларды жүзеге асыруда;
- балаға мектеп пен мектептен тыс тәрбие мекемелерінің, ата-аналар мен жұртшылықтың педагогикалық қолдауын ұйымдастыруда;
- баланы әртүрлі ортада, әртүрлі жағдайда жан-жақты танып білуде; - сынып жетекшісі, оқушылар, ата-аналармен ынтымақтастық қарым-қатынасын орнатуда.

«Адам өмірі-қамшының сабындай ғана қысқа екен, досы көп, ұрпақ тәрбиелеген ұтады екен», -деп Қорқыт ата айтқандай, тәрбие үрдісіндегі өзгерістер тәрбие жұмысында жаңа педагогикалық әдіс-тәсілдер мен озық ақпараттық технологияларды тиімді пайдалануды талап етеді. Нәтижесінде мектеп-отбасы-оқушы арасындағы ынтымақтастық нығайып, тәжірибені өмірде қолдана білу мүмкіндігі қалыптасады.

Мұхтар Әуезов: «Ұл тәрбиелей отырып, халықты тәрбиелейміз, қыз тәрбиелей отырып, ұлт тәрбиелейміз» дегендей, келешек ұрпақ тәрбиесінің заман талабына сай болуы ата-аналармен жүргізілетін жұмыстардың мазмұнына және сынып жетекшісінің шеберлігіне байланысты.

Осыған орай өз тәжірибеммен бөлісіп, жүргізілген жұмыстарды ортаға салайын. Мектептің тәрбие үрдісіндегі тиімді формалардың бірі - ата-аналар жиналысы: «Ата-ана, оқушы, мектеп арасындағы қарым-қатынасты нығайту», «Зорлық-зомбылықсыз балалық шақ», «Отбасының құндылықтары», «Тәрбие отбасынан басталады», «Бала тәрбиесіндегі ата-ананың рөлі», т.б. тақырыптарда ұйымдастырылды.

Ата-аналармен туындаған мәселелерді шешу

Ата-аналармен «Ой қозғау», «Миға шабуыл», постер құрастыру, «Сіздің пікіріңіз маңызды», «Аяқталмаған сөйлемдер жиынтығы», «3-2-1», «Мен үшін...», т.б. әдістерді қолдана отырып, ата-аналардың пікірлері тыңдалып, өз тәжірибелерімен бөлісіп, туындаған мәселелердің шешу жолдары, әртүрлі ұсыныстар айтылды.

Ата-аналарға педагогикалық-психологиялық қолдау көрсету

Ата-аналарға әлеуметтік-педагогикалық қолдау көрсету мақсатында «Отбасындағы әкенің рөлі», «Отбасындағы қарым-қатынас», «Білім сапасын жақсарту жолдары», «Кітап оқудың пайдасы», т.б. тақырыптарда кеңес берілді.

Ата-аналармен жақын танысу, отбасының әлеуметтік жағдайын, отбасы мүшелерінің бала тәрбиелеудегі ролін анықтау, ата-аналардың ұсыныс-пікірлерін, ойын бөлісу мақсатында сауалнамалар, анкеталық сұрақтар алынып, талдау жасалып, қорытындысы шығарылды.

Ата-аналармен педагогикалық қарым-қатынастың стилін өзгерту, туындаған сұрақтарға жауап іздестіру, сол арқылы шешім қабылдауға үйрету мақсатында «Үміт ағашы», «Менің арманым», «Менің балам қандай?», «Жылы лебіз», «Байланыс», «Менің Сізге тілегім...», т.б. тақырыптарда тренинг өткізілді.

Үштік одақ арасындағы ынтымақтастықты дамыту

Бала өмірінің қауіпсіздігін басты назарда ұстауда ата-аналардың жауапкершілігін арттыру, үштік одақ арасындағы ынтымақтастықты дамыту, баланы қолдау мақсатында «Бала өмірінің қауіпсіздігі-басты назарда» тақырыбында коучинг ұйымдастырылды. Коучинг барысында ата-аналар «Үміт ағашын» құрастырып, өз ойларын айтып, топпен жұмыс жасап, сұрақтарға жауап беріп, ұсыныстарын оқыды.

Ата-аналармен жүргізілген жұмыстардың нәтижесінде өзара ынтымақтастық, сенім, сыйластық, ұжымдық жұмыстар, мектеп өміріндегі жаңалықтар, әр оқушының жетістіктері үшін қуану, өзара қолдау көрсету үнемі жүзеге асырылып отырылады.

Жас ұрпақты жан-жақты жетілген, ақыл-парасатты, ой-өрісі биік азамат етіп тәрбиелеу қоғамымыздың ең өзекті мәселесі. Сондықтан, баланы қазіргі заман талабына сай тәрбиелей отырып, зиянды әрекеттерден сақтандырып, бала кәмелеттік жасқа жетіп, өзінің жеке басын алып жүруге, өзін материалдық жағынан қамтамасыз етуге қабілетті болғанға дейін ата-ана өз баласын тәрбиелеуге жауапты.

Қорыта келе, «Балам дейтін жұрт болмаса, жұртым дейтін бала қайдан болады», -деп Ахмет Байтұрсынов айтқандай, ұрпақ тәрбиесі басты назарда. Қазіргі таңда ұлттық тәрбиені, озық дәстүрді, жақсы қасиеттерді оқушының бойына қалыптастыру, оны ұтымды пайдалану маңызды міндет. Ата-ана мен сынып жетекшісі бірлесіп жұмыс жүргізгенде ғана бала бойына барлық жақсы қасиеттерді толығынан сіңіруге болады.

Әдебиеттер:

1. «2023-2024 оқу жылында Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарындағы оқу-тәрбие процесінің ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хат. Астана. 2023 жыл.

2. Біртұтас тәрбие бағдарламасы. Астана. 2023 жыл.
3. Ата-аналарды педагогикалық қолдау бағдарламасы. Астана. 2023 жыл.
4. Қазақстан Республикасының Конституциясы. Астана. 2022 жыл.
5. Республикалық ғылыми-педагогикалық журнал «Тәрбие құралы».
6. Тәрбиеге байланысты нақыл сөздер.

БУКИРОВА НАТАЛЬЯ ВАСИЛЬЕВНА

КГУ «Школа интернат для детей из многодетных и малообеспеченных семей №4», г.Караганда

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА УЧАЩИХСЯ С ООП НА УРОКАХ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТРУДА

В каждом ребенке заложен огромный потенциал. Его реализация во многом зависит от окружающих его взрослых людей. Воспитание и обучение человека задача сложная, многогранная, всегда актуальная. Учитель, как никто другой, способен помочь ему стать свободной, творческой и ответственной личностью, способной к самоопределению, самоутверждению и самореализации. Развитие творческого потенциала является одной из основных линий развития такой личности. Его развитие идет в процессе обучения и индивидуальной жизни. Уроки художественного труда позволяют развивать творческий потенциал особенно эффективно.

Творческая деятельность рассматривается как "деятельность, способствующая развитию целого комплекса качеств, творческой личности": умственной активности; смекалки и изобретательности; стремления добывать знания, необходимые для выполнения конкретной практической работы; самостоятельность в выборе и решении задачи; трудолюбие; способность видеть главное.

Творческая личность рождается тогда, когда учащиеся учатся самостоятельно применять свои ранее полученные знания, умеют представить себе объект, о котором идет речь, сравнить с другими, сделать выводы, выразить свое отношение к объекту. Значит, творческая личность - это человек, овладевший подобной деятельностью.

“Начинать целенаправленное развитие творческого мышления надо как можно раньше, чтобы не упустить весьма богатые возможности детского возраста”, - пишет М.Н. Скаткин.

Что же можно предпринять для развития способностей детей, для повышения их творческого потенциала? Над этим вопросом я давно работаю всю свою практическую школьную жизнь.

Прежде всего, скажу о принципах, которыми я руководствуюсь:

- идти в объяснении материала от простого к сложному;
- следить за последовательностью своих действий, а также действий обучающихся;
- использовать наглядность;
- всегда доводить изготовление учебного продукта до логического конца;
- полученный результат осмыслить и применить в реальной практической деятельности

И так, я пришла к выводу, что повысить творческий потенциал детей с ООП на уроках мне помогают активные методы обучения.

Особое внимание хотелось бы уделить развитию такого вида творческой деятельности, как проектная деятельность. Проектный метод обучения, суть которого состоит в том, что дети с ООП в процессе работы над проектом постигает реальные процессы, проживает конкретные ситуации. Стимуляция интересов учащихся через творческие задания, требующие работы воображения и умением учащихся не просто озвучивать информацию, а интерпретировать и применять её.

Я считаю проектную деятельность интересной, привлекательной, многогранной. Она способствует развитию наблюдательности и стремлению находить объяснения своим наблюдениям, умению задавать вопросы и находить на них ответы, а затем проверять правильность ответов, анализируя информацию, проводя эксперименты и исследования.

Первоначально, в процессе учебной работы перед учащимися ставлю проблему, решая которую они приобретают новые знания или умения. Выбор самой проблемы и ее сложность я согласую с возрастными особенностями учеников с ООП и с индивидуальными мотивами и потребностями. Для этого провожу консультации, собеседования.

Для повышения мотивации к выполнению проектов, я создаю необходимые условия, стимулирующие творческую деятельность в классных коллективах:

- благоприятный психологический климат, формирование совместных рабочих групп для делового сотрудничества;
- творческая атмосфера, поддержка учителем новых идей, поощрение инициативы и творчества;
- постоянное стимулирование изобретательности учащихся, отсутствие чрезмерной опеки;

Для активизации творческой деятельности учащихся рекомендую, прежде всего, определить значимость создаваемого продукта. Для этого использую приемы:

- прием одобрения – эмоционально заряжает учащихся;
- использование в качестве образца наиболее удачных работ и проектов для показа в обучении;
- рекомендации лучших работ на конкурс;

Считаю, что проектная деятельность обеспечивает развитие следующих познавательных навыков и умений:

- самостоятельно конструировать свои знания;
- ориентироваться в информационном пространстве;
- планировать свою деятельность;
- приобретать новые знания для решения новых познавательных и практических задач;
- способствует практической реализации деятельности ребёнка;
- развивает его индивидуальные интересы.

На развитие творческих способностей направлена индивидуальная исследовательская работа с учеником. Работая самостоятельно или с помощью педагога или родителя над заранее выбранной темой, подбирая различный материал, ученик может раскрыть свое творческое начало, попробовать себя в роли исследователя. В такой работе ребята учатся видеть главное, ставить цель, выбирать из дополнительной литературы наиболее интересный материал по теме.

Одним из важных этапов осуществления учебного проекта является презентация. В этом конечно требуется помощь взрослого. Выбор формы презентации проекта – задача сложная, чем выбор формы продукта проектной деятельности. Умение представить работу, защитить её покажет ребенка с самой неожиданной стороны, ещё больше раскроет его различные творческие возможности.

Можно сделать выводы: Работая над развитием творческих способностей детей с ООП, у них появляется устойчивый интерес к технологическому творчеству, повышается уровень самостоятельности, изобретательской активности, мастерства учащихся. У детей раскрываются различные способности, они успешно начинают справляться с тем, что было недоступно им ранее. Для учащихся становится нормой мотив: «Если я могу это, значит, я смогу сделать и что - то другое».

С большим усилением творческая активность постепенно увеличивается объём работы и на уроке, и во внеурочной деятельности как следствие повышения внимания и хорошей работоспособности детей. Таким образом, широко используя различные приемы активизации творческой деятельности и применяя их в учебном процессе, можно добиваться положительных результатов в обучении и воспитании детей с ООП.

Ребёнок с ООП, участвуя в творческой деятельности, может пройти путь от интереса, через приобретение конкретных навыков, к профессиональному самоопределению, что так же важно для успешной социализации. Ряд качеств, которые формируются у ребенка в процессе творческой деятельности, в конечном итоге положительно скажутся на характере.

В своей деятельности я применяю методы нетрадиционного рисования. Рисовать необычными способами и использовать при этом материалы, которые окружают нас в повседневной жизни, вызывают у детей огромные положительные эмоции. Рисуя этими способами, дети не боятся ошибиться, так как все легко можно исправить, а из ошибки легко можно придумать что-то новое, и ребенок обретает уверенность в себе, преодолевает «боязнь чистого листа бумаги» и начинает чувствовать себя маленьким художником. У него появляется интерес, а вместе с тем и желание рисовать. Рисовать можно чем угодно и где угодно и как угодно! Разнообразие материалов ставит новые задачи и заставляет все время, что ни будь придумывать. А из этих наивных и незамысловатых детских рисунках в итоге вырисовывается узнаваемый объект – Я. Ничем не замутненная радость удовлетворения оттого, что и «это сделал Я – все это мое!».

1. «РИСОВАНИЕ ЛИНИЕЙ» Материал: карандаш, фломастер, бумага
2. «ВОЛШЕБНАЯ НИТОЧКА» Материал: нитки №10, веревка, гуашь разного цвета.
3. «РИСОВАНИЕ МЫЛЬНОЙ ПЕНОЙ» Материал: оргстекло, акварельные краски, поролоновая губка, мыло, шампунь, трубочка для коктейля, бумага, карандаш, кисть.
4. «ПАЛЬЧИКИ — ПАЛИТРА». ПЕЧАТЬ ОТ РУКИ Материал: краска, тарелочки, бумага
5. «МЯТАЯ БУМАГА» Материал: бумага, краски, кисти, тарелочки.
6. «ГРАТТАЖ» Материал: Свечка, черная гуашь, шампунь, заостренная палочка. , и т.д.
7. РИСОВАНИЕ ПРИРОДНЫМИ МАТЕРИАЛАМИ Материал: Засушенные листья, ветки, коробочки мака, мох, шишки, колоски. Бумага, невысокие полые формы с краской — гуашь, темпера, кисточка, и т.п.

Дети активно включаются в творчество проектной деятельности, создают интересные индивидуальные и коллективные работы. Овладевая основами изображения, в процессе освоения разнообразных художественных материалов и техник дети не только глубже и полнее познают действительность, но и приобретают жизненно важные умения и навыки, необходимых для разнообразных современных профессий. Творческое отношение к трудовой деятельности, эстетическое воспитание в труде оказывают огромное влияние на формирование творческих сил человека, раздвигают рамки его представления о жизни, воспитывают художественный вкус и активизируют познание действительности.

БУЛЕКОВА АСЕЛЬ АКУОВНА
КАСАБАЕВА ЖАЗИРА НАЗАРКЫЗЫ
«№48 ЖББМ» КММ, Қарағанды қаласы

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ӨСКЕЛЕҢ ҰРПАҚТЫҢ БОЙЫНДА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Адал азаматқа тән қасиеттер әрбір жастың бойынан табылуы керек.

Мемлекет басшысы Қ.К.Тоқаев

Өскелең ұрпақтың тәрбиесі – тек отбасы, қоғам үшін ғана емес, жалпы мемлекеттің болашағы үшін аса маңызды мәселе. Сол себепті жастардың дұрыс тәрбие алуы сұрағы мемлекеттің жіті бақылауында болып, қоғамның басты міндетіне айналса, бұл біздің еліміздің жарқын келешегінің кепілі болары сөзсіз.

Дені сау, ақылды, мақсат қоя алатын, саналы және, ең бастысы, ұлттық құндылықтармен сусындап өскен жас ұрпақ тәуелсіз елімізді нығайтатын, өркендететін әр

саланың мықты кадрлары, адал қызметшілері, ұлтымыздың тарихын, салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын жетік білетін және қадыр тұтатын тұлғалары, адал, абыройлы, ар-намысты азаматтары болмақ.

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев «Әділетті Қазақстан – Адал азамат» атты екінші Ұлттық Құрылтайда сөйлеген сөзінде: «Балалар арасында жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды дәріптеген абзал. Оқушылар мектеп бітіргенде, ең алдымен, адал азамат болып шығуы керек. Отаншылдық және мемлекетшілдік қасиет әр баланың бойынан табылуы қажет», – деген болатын. 2023 жылы Мемлекет басшысының тапсырмасы аясында Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі өскелең ұрпақтың бойына ұлттық құндылықты сіңіруге бағытталған «Біртұтас тәрбие» бағдарламасын енгізген еді.

«Біртұтас тәрбие» бағдарламасының мақсаты - жалпы адамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген енбекқор, адал, саналы, жасампаз азаматты тәрбиелеу.

Алайда, аталмыш бағдарламада айқындалған мақсатты пән сабақтарында да іске асыру қажет. Ұлы ойшыл әл-Фарабидің «Тәрбиесіз берілген білім — адамзаттың қас жауы» деген даналық сөзі бар. Қазақ тілі мен әдебиеті пәндерінде оқыту мен тәрбие беру қатар жүретін үдеріс. Кез-келген шығарманы оқыта отырып, оның тәрбиелік мәнін, шығармадағы баяндалған ұлттық құндылықтарды әр оқушы түсіне де түйсіне де алуы қажет.

Сол себепті әр сабақта жалпыадамзаттық құндылықтарды игеру негізінде оқушының жан-жақты дамуы үшін барлық жағдайды жасай отырып, ұлттық мақтаныш сезімі бар, өзінің болашағы үшін азаматтық жауапкершілікке ие тұлғаны тәрбиелеуіміз керек.

Қазақ тілі мен әдебиеті – әр сабақта баланың жеке басының рухани-адамгершілік тәрбиесіне назар аударуға мүмкіндік беретін пәндер. Қазақ тілі – әлемдегі ең дамыған және бай тілдердің бірі. Қазақ тілінің сөздік қоры әлемде 3-орын алады. Тіл - ұмытылмайтын ерен ерліктің айғағы, ертеңгі күнімізді айқындаушы, яғни кешегіміз, бүгінгіміз, ертеңгіміз. Осыған байланысты гуманитарлық цикл пәндерінің ішінде қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарына ерекше назар аудару керек. Тіл арқылы баланың жан дүниесіне ықпал етіп, рухани тәрбие беруге болады.

Мемлекеттік тілді құрметтеуді, сауатты сөйлеу мен жазуды, салт-дәстүрі, әдет-ғұрпын, жалпы ұлттық құндылықтарды оқушылар қазақ тілі мен әдебиеті сабағында өтетін шығармалар, аңыздар, бесік жыры, жаңылтпаштар мен жұмбақтар, классикалық шығармалар арқылы үйренеді.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында мақал-мәтелдердің, тұрақты сөз тіркестерінің мағынасын ашамыз, мәндес, қарсы мәндес сөздерді саралаймыз. Қазіргі таңда кітап оқымау салдарынан көптеген жастардың тілдік қоры өте аз. Біз бұл мәселені қазақ тілі сабақтарында лексика бойынша тақырыптарды зерттеу кезінде шешуге тырысамыз.

Ертегілердің жамандық пен жақсылықты, мейірімділік пен зұлымдықты, аңғалдық пен қулықты айырудағы, эпос жырларының отансүйгіштік қасиеттерді, батырлыққа, ерлікке ұмтылыс сезімдерін оятудағы рөлі айрықша. Бұл сабақтардың тәрбиелік мағынасы орасан зор, әр бөлімі тұнып тұрған ұлттық құндылық.

Сонымен қатар қазіргі бағдарлама бойынша барлық сыныптарда ұлттық дәстүрлер, ойындар, музыкалық аспаптар, киімдер тақырыптары қарастырылған. Бұл сабақтарда оқушылар қазақ халқының ұлттық құндылықтарымен етене танысып, туған жерге, туған тарихқа деген құрметінің артатыны сөзсіз. Мәселен, 2-сыныптағы «Ұлттық дәстүрлер» тақырыбын алайық. Оқушыларға «Ат қою» мәтінін оқып бергеннен кейін, сұқбат жүргіземіз:

1. Мәтіннің тақырыбын, негізгі ойды анықтаңыз.
2. «Ат қою» рәсімі дегеніміз не?
3. Адамның есімінің мағыналы болуы маңызды ма?
4. Адамның есімі оның өміріне ықпал етуі мүмкін бе?

Яғни, оқушылар «Ат қою» рәсімімен таныса отырып, оның адамның өміріне әсерін аңғарады. Өз есімдерінің мағынасын біліп, соған сай адамгершілігі мол, мейірімді, ақылды адам болуға талпынады.

6-сыныпта «Менің өлкем» тақырыбы бойынша Өтебай Тұрманжановтың «Туған өлкем» өлеңі арқылы «Ұлттық Мүдде: Отан» құндылығы жүзеге асырылады. Әдемі де мағыналы өлең шумақтары арқылы туған жерге деген сүйіспеншілік, патриоттық сезім ашылады. Ал туған жерге, туған қалаға, ана тіліне деген сүйіспеншілікті тәрбиелеу – бұл бірінші кезектегі міндет екені бәрімізге мәлім.

7-сыныпта біз Ілияс Жансүгіровтың «Күйші» поэмасынан, Ғабиден Мұстафиннің «Шығанақ» романынан, Әзілқан Нұршайықовтың «Ақиқат пен аңыз» романынан үзінді, Мағжан Жұмабаевтың «Мен жастарға сенемін» өлеңін өтеміз. Бұл шығармалардың барлығы рухани-адамгершілік тәрбиесімен тікелей байланысты, өйткені олар ұлттық мүдде, ар-ұят, талап құндылықтары мәселелерін қозғайды. Осы шығармаларды зерделеу барысында оқушылар шығармалардың идеясын, сюжетін, басты кейіпкерлердің іс-әрекеттерін қызу талқылайды. Сабақ барысында қазақтың киелі музыкалық аспабы - домбыра, жастардың ел болашағы алдындағы парызы, халық мүддесі үшін жанқиярлық еңбек етіп, ерлік қылған ұлы тұлғалар туралы сұрақтарға толыққанды пікірлері мен жауаптарын береді. Яғни, оқушыларымыз ұлы классиктеріміздің шығармаларының арқасында жоғары моральдық тақырыптарда ойлана алады, ал бұл адал азамат болудың алғышарты екені сөзсіз.

Қорыта келгенде, біздің қазіргі таңда қолданып жүрген қазақ тілі мен әдебиеті пәніне арналған оқулықтарымыз жаңартылған бағдарлама аясында жаңаша оқытуға бағыттала отырып, жас ұрпаққа өнегелі тәрбие беруге, шәкірттеріміздің бойында қазақ халқының ғасырлар бойы қанына сіңген жоғары қасиеттерді, ұлттық құндылықтарды қалыптастыруға барынша мүмкіндік беріп отыр. Тек оның орайын келтіріп, қисынын тауып өскелең ұрпақтың жүрегіне жеткізіп, санасына құю және адал азамат ретінде өмірде қолдануына түрткі болу – бұл біздің, яғни ұстаздардың еншісінде.

Әдебиеттер мен сілтемелер:

1. Бабаян А.В. О нравственности и нравственном воспитании / А.В. Бабаян // Педагогика - 2005 - №2 - С. 67-68
2. Божович Л.И. О нравственном развитии и воспитании детей/Л.И.Божович// Вопросы психологии. - М.:Просвещение, 1975.- 254с.
3. <https://www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-ulttyk-kuryltaidyndy-ekinshi-otyrysyn-otkizdi-1755532>
4. <https://nsportal.ru/shkola/rodnoy-yazyk-i-literatura/library/2014/01/17/dukhovno-nravstvennoe-vospitanie-na-urokakh>
5. <https://syrboyi.kz/bilim/a-strong-urpaq-taerbiesindegi-qundylyqtar-zhujesi-birtutas-taerbie-baghdarlamasy-n-oqw-strong-a-strong-strong-strong-taerbie-zhujesine-engizw-zholdary-strong-155520/>

БУРКЕВИЧ И.В. МЕЙРАМОВА Б.Б.
КГУ «Специальная школа – интернат №8»

БЭКСТЕЙДЖ «ШАГИ ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ»

Принятая Стратегия «Казахстан-2050» ставит четкие ориентиры на построение устойчивой и эффективной модели экономики, основанной на переходе страны на «зеленый» путь развития. Концепция «Зеленого развития Казахстана» как составная часть концепции Устойчивого Развития рекомендует всем организациям образования реализовывать *принцип экологизации* на всех ступенях.

В специальной школе это не новый предмет в учебном плане, рассказывающий детям, что такое «зеленый курс», а изменение подходов к образовательному и воспитательному процессам, которое заключается в следующем:

- **для педагогов** – переход от передачи знаний к созданию условий для интерактивного познания и получения детьми практического опыта в формировании экологической культуры через смысловую интеграцию;
- **для обучающихся** – переход от пассивного усвоения информации к активному ее поиску, использованию полученных знаний на практике, к общению и деятельности;
- **для школы** – это изменение политики управления коллективом взрослых и детей на основе организации взаимодействия с семьями воспитанников, внешними структурами, учреждениями и ведомствами.

Цель: определение роли экологической культуры в интеграции педагогического, детского и родительского коллективов в учебно – воспитательный процесс специальной школы.

Задачи:

- ✓ представить опыт становления Эколидеров в условиях специальной школы;
- ✓ формировать компетенции в реализации принципов Экологизации учебно – воспитательного процесса;
- ✓ использовать интерактивные методы как прогрессивный способ диалогового общения.

Идея бэкстейджа – представление опыта становления Эколидеров, зафиксировав творческий процесс и показав ход подготовки к мероприятию, который иногда выглядит гораздо интересней, чем само финальное событие.

Весь процесс становления Эколидеров условно можно разделить на 5 этапов. Задача: **распределить шаги** в виде пиктограмм **по этапам** организации обучения жизненно-значимым социальным эконавыкам ребёнка с отклонением в развитии.

1. **З** - пассивный участник (осознание отличия Лузера от Лидера);
2. **Е** - «фабрика» работы со страхами (Feel the fear, go it any way);
3. **М** - жизненный «атлет» (формирование эко-компетентностей);
4. **Л** - мастер идей «Зеленого развития Казахстана» (мысли вслух или реализация приобретённых знаний);
5. **Я** - эколидер – мастер общения (не важно, что ты сказал, важно, что люди услышали; не важно, что люди услышали, важно, что они запомнили).

Первым шагом школы в работе по становлению эколидера стало включение воспитанников в деятельность волонтеров экологического движения. Творческая группа педагогов приступила к активному поиску расширения круга «друзей» - социальных партнёров, единомышленников, опыт общения с которыми мог бы быть полезен в плане развития функциональной грамотности, базовых компетенций, социального интеллекта обучающихся школы - интерната.

«Зажгли» нас своей увлеченностью, своим «экологичным» образом жизни, обучающиеся КГУ ОСШ №16 г. Темиртау с учителем экологии и самопознания, заместителем директора по профильному обучению, председателем ОО «Отражение» Варгановой Е.П. После проведенных ими энергомарафонов и акций, обучающиеся и педагоги школы - интерната не смогли остаться равнодушными. В самом начале пути дети и педагоги были пассивными приемниками, впитывающими новые идеи.

Постепенно учились проводить тренинги, занятия, используя методические материалы проектов «SPARE», «ЭкоШколы», работая над страхами диалогового общения с аудиторией. Это был второй шаг по пути становления Эколидера.

С каждой новой акцией, с каждым участием в тренингах, челленджах, дебатах, проектах, выездных Республиканских летних школах и слётах росла уверенность в своих силах, повышался уровень функциональных знаний в направлении разумного потребления даров Земли, расширялись жизненные компетенции (третий шаг к вершине Экологии). Шаг

за шагом мы становились знатоками и атлетами в области Экологии, которые жить по-другому уже не хотели и не могли. Пришло осознание, что мы становимся опытнее, появились собственные идеи, проект.

Появилось желание «зажечь» кого – то, расширив круг знакомства, выйдя за территорию школы – интерната. Так мы сделали следующий, четвёртый шаг, и появилась «школа наставничества» над воспитанниками детского сада №15. Сначала наши волонтеры проводили с детьми - дошкольниками экоигры, путешествия по экостанциям, экоквесты, показывали свои экосказки. Затем совместно с детским садом самостоятельно организовали и провели городскую акцию «Дети против мусора», где единомышленником выступил городской трамвайный парк. Совместно с педагогическим коллективом «Айгөлөк» проведён городской семинар по формированию навыков Устойчивого Развития, приняли участие в областной конференции «Экология и дети» в номинации «Детский сад и начальная школа».

Найти сподвижников в Темиртауском индустриально-технологическом колледже оказалось совсем легко. Воспитанники закончили школу, перешли на обучение в колледж, и семена «зелёной экономики» попали в благодатную почву. Трудовые акции, концерты, мероприятия проходят с поддержкой выпускников разных лет.

Проекты, реализуемые в школе в рамках закладки «экотропы», дали старт поиску новых партнёров. Сначала изыскивались средства через волонтерское движение «Посади дерево». Затем, через Станцию юных натуралистов г. Караганды наладили связи с Карагандинским обществом защиты лесов и животного мира, а также, Новодолинским лесопитомником. Дружба с Городским паром переросла в прохождение трудовой практики в рамках профиля Профессионально – трудового обучения «Цветовод - озеленитель».

Работа с партнёрами расширила горизонты приобретения социального опыта, обогатила и обогащает внутренний мир каждого ребёнка. При проведении Акции «Vпереработку» в рамках Республиканского грантового экологического конкурса «Экочеллендж», произошло знакомство педагогов школы-интерната с новым социальным партнером Ресайклинг ТК, сотрудничество с которым перешло в разработку Проекта «ЭкоChallenge:Kids». Проект был успешно защищён на Экспертном совете Учебно-методического центра Развития образования Карагандинской области. Так, на базе школы стала функционировать ремесленная мастерская по производству сувенирной продукции по 4 направлениям: швейное дело, войлоковаляние, декупаж, растениеводство. Проект стал победителем в республиканском конкурсе, получив Сертификат на сумму 150 000 тысяч тенге в рамках инициативы «Пакет? Жок! Рахмет!»

С ОО «Мой дом» воспитанники прошли ToT – тренинги, направленные на поиск адекватного выхода из сложных жизненных ситуаций. Темиртауский молодёжный клуб и его волонтеры помогают в организации экскурсий (Темиртауский мусорный завод, поездки на родник для его очистки).

ОО «ЭкоОбраз» и ОО «ЭкоМузей» - одни из самых авторитетных организаций, занимающиеся решением проблем экологии. Их силами проводятся самые масштабные акции и мероприятия в республике и за её пределами. Представители школы были участниками Визит – тура городов – подписантов «Соглашения Мэров - Восток» в г. Астана. Группа педагогов школы посетила Центр зеленых технологий и практик, п. Арнасай Акмолинской области, активно участвуя в семинаре-практикуме.

Интерес общественности к идеям устойчивого развития, внедряемого участниками Ресурсной площадки, достаточно велик. Следствием чего является установление партнёрских отношений (заключение договора о сотрудничестве) с ГУ «Средняя школа №12 г. Гродно» Республики Беларусь и Ресурсного центра «Школа рачительных хозяев». В содружестве с этими организациями было принято участие в Международном Марафоне «Экономим больше – экономим лучше», где оказались в числе победителей. В настоящее время принимаем участие в Марафоне инклюзивных практик республики Беларусь.

Ну и конечно, главные партнёры и соратники в решении задач становления маленького гражданина страны – это родители. Сотрудничество с семьями детей в вопросах

экологического образования и воспитания через совместно организованные мероприятия не только помогают обеспечить единство и непрерывность педагогического процесса, но и вносят в этот процесс необходимую ребёнку особую положительную эмоциональную окраску. Очень действенно, когда обучающиеся учатся охране природы на примере близких людей.

Экологически зрелая личность отображает определенные свойства характера, которые она приобретает в процессе взаимодействия с социумом. Обучающийся с особыми образовательными потребностями становится социально зрелым человеком, если у него сформированы такие психологические новообразования, как:

- произвольность социального поведения;
- владение средствами общения и способами деятельности;
- адекватное обладание навыками самоконтроля и самооценки.

Мы подошли к пятому шагу процесса становления Эколидеров. Реализация принципов экологизации в образовательной практике школы выполнена в достаточном объеме: интенсифицирована образовательная среда, обеспечивающая успешность учебно-воспитательного процесса через участие педагогов и воспитанников в реализации масштабных экологических проектах и программах.

Осознание обучающимися школы - интерната роли Эколидера в жизни человека, видение личной перспективы, умение совершенствоваться и применять свои знания в социуме, роли и активности человека в преобразовании окружающего мира, знание причин экологических проблем и способов выхода из них, рост самостоятельных инициатив - результат реализации принципов по переходу к Устойчивому развитию в образовательной практике школы.

«...Экологическое (лучше сказать энвайроментальное) воспитание и образование должно охватывать все возрасты, и экологическими знаниями, подобно арифметике, должны обладать все, независимо от специальности и характера работы» (Академик Н.Н. Моисеев «Экология в современном мире»).

Литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан - Лидера нации Нурсултана Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства». 2012 год.
2. Н.Н. Моисеев. «Экология в современном мире». «Наука и жизнь» №3. 1998год.
3. Алинов М.Ш. «Экология и устойчивое развитие». Жеті Жарғы, Алматы, 2011 год.

БУТУЗОВА Т.В.

КТУ ОШ имени Нуркена Абдирова, г. Караганда,

ВНЕДРЕНИЕ ПРОЕКТА «COOL GAMES KZ» В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ КАРАГАНДИНСКОЙ ОБЛАСТИ КАЗАХСТАНА. (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ)

Проблема и актуальность: Приоритетным направлением в работе любой школы является улучшение здоровья школьников, формирование здоровьесберегающего пространства. Проблема сохранения здоровья учащихся и привития навыков здорового образа жизни очень актуальна сегодня во всем мире. Двигательная активность учащихся стала очень низкой, спорт и физическая культура перестали быть значимыми, почти все свободное время дети проводят у компьютера и с гаджетами в руках. А ведь занятия спортом – это, прежде всего, сохранение и укрепление здоровья подрастающего поколения, развитие физических качеств, хорошее настроение и уверенность в своих силах.

Современный педагог должен идти в ногу со временем, постоянно учиться чему-то

новому. Учителю физической культуры в своей деятельности необходимо правильно понимать и учитывать мотивы, интересы учащихся в физкультурно-спортивной деятельности. Приобретенные учителями навыки в организации досуговой игровой деятельности детей, пополняют их недостаток движения, а также получают уникальную возможность проявить собственную активность и ликвидировать дефицит движения, реализоваться и утвердить себя, получить много радостных эмоций и переживаний. Именно с такой целью: обновить физкультуру в школах, сделать ее более интересной, привлекательной и яркой, привлечь к участию больше детей и формирование у них мотивации для ведения активного образа жизни в 2020 году был создан нами спортивный проект «COOL GAMES KZ».

Взяв за основу Международный формат игр «COOL GAMES», разработали свою программу игр, включив в программу соревнований модернизированные казахские национальные игры, (тенге алу, казан, кокпар, байга). На данном этапе в программе 25 игр.

Например: В игре «**Казан**», «казан» установлен на расстоянии 3 метров от «огневой» линии. По команде, первый участник каждой команды начинает движение до «огневой» линии, в руках у него мяч. На «огневой» линии выполняет броски(прокат мяча), чтобы попасть в «казан», у игрока есть три попытки. В случае удачного броска мяча с первой попытки, партнер участника, стоящий за ориентиром, вынимает мяч из сетки и бежит к линии старта, передает мяч следующему участнику команды, а игрок выполнявший броски становится за «казан», для ловли мяча.

В игре «**Тенге алу**», на дистанции разложены фишки, в руках у первого игрока корзинка с мячами. По сигналу он, начинает движение до поворотной стойке, кладя мячи на каждую фишку, пробегает поворотную точку и возвращается к команде, передавая корзинку. Следующий игрок собирает мячики, которые предыдущий игрок разместил на фишках.

Запрещается держать в руках более двух мячей одновременно! Если мяч выкатился из фишки, на свое игровое поле, участник должен поставить его на свое место и только после этого продолжить движение по дистанции. Если мяч выкатился на игровое поле команды соперника, то команда проигрывает.

В игре «**Кокпар**» по игровому полю разложены асыки, в конце игрового поля устанавливается поворотная стойка (конус) около которой стоит корзинка. Игроки стартуют парами. Один игрок лежит на скейте, второй игрок держит первого за ноги. По сигналу судьи участники начинают двигаться (второй игрок толкает первого, который на скейте) параллельно линии траектории, по ходу движения игрок который на скейте поднимает два асыка, доезжая до поворотной стойки, опускает их в корзинку, бегом, обегая поворотную стойку, со скейтом в руках возвращаются к команде и передают скейт следующей паре игроков. Эстафета заканчивается, когда последняя пара участников пересекает линию финиша.

В игре «**Байга**» каждая команда, кроме одного участника, стоит в колонну на линии старта. Один участник команды, который стартует первым, стоит в середине «обруча-коня», на противоположной стороне игрового поля. По сигналу судьи, поднимает обруч и бежит с ним к игроку команда, который стоит впереди колонны. Добежав, поворачивает обруч перед партнером, игрок «садится на коня» (заход в обруч снизу), и оба участника возвращаются вместе к месту старта первого игрока.

На финише первый участник выпрыгивает из «коня», а второй игрок бежит за следующим игроком команды. Повторяется до тех пор, пока все игроки команды не окажутся на

противоположной сторону от линии старта. Команда, которая первая выводит всех участников на финишную прямую, побеждает

Игры не сложные, многие мы применяем в своей работе при изучении разделов программы. Все игры направлены на развития быстроты, выносливости, ловкости, меткости, активизируют двигательную деятельность детей и умения работать в команде.

С 2019-2020 учебном году успешно идет апробация этого проекта. На первом этапе подготовили игровой инвентарь, разработали игры, составили расписание и протоколы игр. Из учеников школы разной возрастной группы выбрана судейская бригада, которая прошла обучение правил игр. Проводили активные игры в разных возрастных группах между классами – 3-4 класс, 5-6 класс, 7-8 класс и в смешанном возрасте. Проведен конкурс «Эмблема COOL GAMES KZ», конкурс – «Назови игру». В 2020 – 2021

учебном году игра проводилась (из-за пандемии) в дежурных классах – 3,4,5 классах. В начале 2021-2022 учебного года в COOL GAMES KZ», играли 5-6, 7-8 и 9-11 классы школы. И с каждым годом количество играющих команд и игроков увеличивается.

Учебный год	Количество учеников
2019-2020	200
2020-2021	144
2021-2022	240
2022-2023	304
2023-2024	378

В феврале – апреле 2022 г. проект впервые реализовался на городском и областном уровне, провели Республиканские соревнования. Всем этот проект понравился. В этом учебном году также проводились городские соревнования игры.

С целью обучения учителей физической культуры организации спортивно- массовой работы через активные игры учебно-методический центр развития образования Карагандинской области совместно с педагогами ОШ имени Нуркена Абдирова города Караганды с 2021 года запустил областной педагогический проект «Біз біргеміз» - активные игры «COOL GAMES KZ». Ежемесячно проводились обучающие и практические семинары и в рамках обмена опытом по реализации проекта мастер классы. Для обучения судейство соревнований проводился отдельный семинар «Организация судейства и правила активных игр «COOL GAMES KZ». А с сентября 2022 года проект активные игры «COOL GAMES KZ» включен в программу курсов повышения квалификации учителей физической культуры Карагандинской области. Участниками проекта стали учителя физической культуры Караганды, Темиртау, Шахтинска, Сарани, Балхаша, Абайского, Шетского, Нуринского, Осакаровского и Бухар-жырауского района. В 9 потоков педагоги русской и казахской группы теоритически ознакомились с правилами игры, а на практических занятиях самостоятельно в соревновательной форме участвовали в игре. На курсах, учителями сделан вывод, что реализация предложенного проекта будет способствовать обновлению внеклассной работы, созданию

эффективной системы физического воспитания и развития массового спорта. А новые подходы позволят формировать различны ценности молодого поколения. Проект активные игры «COOL GAMES KZ» имеет не только высокий методический уровень и большое практическое значение: направлен на популяризацию и повышение двигательной

активности учащихся.

активности, престижа здорового образа жизни, привлечение к занятиям спортом посредством активных игр. В полной мере способствует стимулированию двигательной деятельности детей и развитию физических качеств.

Проанализировав результаты реализации проекта, можем предложить внедрять активные игры в программы спортивно-массовых соревнований в школах городов Карагандинской области, думаем, что этот проект повысит двигательную активность учащихся, увеличит массовость внеклассной работы по физической культуре, а работа в команде создаст благоприятные условия для успешной социальной адаптации формирующейся личности в будущем.

Предполагаем, что проект «COOL GAMES KZ» объединит учителей и даст детям отличные возможности для раскрытия своего потенциала через новый формат спортивно-массовой работы.

Литература:

1. Закон Республики Казахстан «О физической культуре и спорте»; Ст.40-1 в соответствии с Законом РК от 22.01.16 г. № 446- V
2. Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2020-2025 годы;
3. Республиканская комплексная программа «Здоровый образ жизни».
4. <http://sportmon.org> , https://youtu.be/kFxrVU8_b6I, <https://youtu.be/GCoOohVisz4>

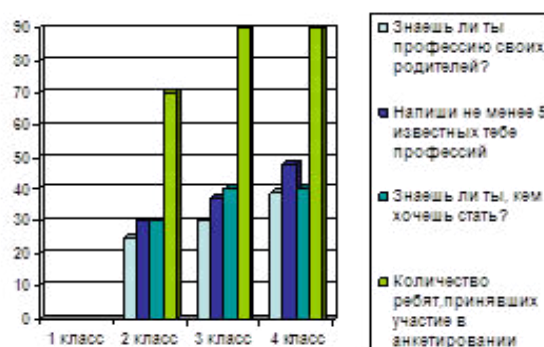
БУШУЕВА О.И., КОЛМАГОРОВА М. М.

КГУ «КШЯС №33», г.Караганда

ПРОФОРИЕНТАЦИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ – ПЕРВЫЙ ШАГ К ВЫБОРУ ПРОФЕССИЙ

Проблема выбора профессии стоит перед подрастающим поколением всегда, а сейчас она становится особо актуальной в связи с изменениями, происходящими в нашем обществе. Согласно Концепции 12-летнего среднего образования РК, основным условием, обеспечивающим функционально-деятельностный характер обучения на уровне общего среднего образования, является его профилизация. Существует много программ по предпрофильной и профильной подготовке учащихся 8 – 11 классов, но всё же подросток не успевает сделать осознанный выбор. В связи с этим необходимо определить роль и место профориентационной работы в начальной школе. Чтобы ребёнок осознанно сделал свой выбор во взрослой жизни, его надо познакомить с максимальным количеством профессий, начиная с ближнего окружения, т. е с профессиями людей, хорошо знакомых, чей труд дети наблюдают изо дня в день.

Ученики 1 – 4 классов ещё далеки от выбора профессии, но правильно проведённая с ними профориентационная работа должна стать основой, на которой в дальнейшем будут развиваться профессиональные интересы и намерения школьников в старших классах. Поэтому профориентационная работа с младшими школьниками имеет специфический характер и отличается от работы со средними и старшими классами. Особенность профориентационной работы в первую очередь, заключается в том, что при работе с младшими классами целью является подготовка основы для выбора профессии. Детей нужно постепенно вводить в мир профессий.

Перед педагогами начальной школы стоит задача: создание условий для формирования у младших школьников единой картины о мире труда, профессий, воспитания творческой активности, способности ориентироваться в многообразии трудовой деятельности человека.

Нами была разработана программа по профессиональному просветительству кружка «В мире профессий» для учеников 3 классов.

Одной из главных ступеней в работе стало вводное анкетирование учащихся начальных классов (рис.1). Цель анкетирования: выявление у учащихся степени осведомленности с трудом окружающих людей и их профессиями.

Проработав результаты анкетирования, мы пришли к выводу, что необходимо вести профориентационную работу среди младших школьников, так как учащиеся проявили желание

Рисунок 1. Вводное анкетирование

посещать данный кружок и не достаточно имеют представление о многих профессиях, даже своих родителей. Их знания базировались на основных профессиях и роду деятельности людей таких, как доктор, учитель, повар, парикмахер, продавец, то есть с теми, с кем они сталкивались в повседневной жизни в виду своего возраста.

Содержание и структура занятий в 3 классах определяется возрастными особенностями младших школьников. Наиболее распространённым методом профориентации в младших классах является беседа. Важно, чтобы она была логично связана с учебным материалом и проходила при активном участии детей. Профориентационная беседа не является каким-то отдельным методом, она используется в сочетании с другими методами профориентации. Например, при проведении беседы по конкретной профессии использовались наглядные методы (телевидение, кинофильмы, презентации) и практические (игры, тренинговые задания).

Выбор содержания профориентационной внеклассной работы нами был направлен на создание возможностей для проявления самостоятельности и творчества учеников в разных сферах деятельности (познавательной, трудовой, художественной, общественной, и др.) Все формы внеклассной работы способствуют активному применению знаний имеющихся, у учеников, и стимулируют усвоение новых понятий, умений и навыков, необходимых для будущей предпрофильной ориентации.

Цель программы: подготовить основу для предпрофильной ориентации младших школьников путём создания максимально разнообразных впечатлений о мире профессий. Программа состоит из четырех разделов и включает 34 разработки внеклассных занятий.

1 раздел: «Профессии, связанные с природой»

Цель: Формирование начальных знаний, умений и навыков о труде и культуре труда.

Задачи:

познакомить с трудом окружающих людей и их профессиями; дать понятие о значении труда в жизни человека и раскрыть важность и необходимость труда для общества; дать понятие о значении труда в сфере «Человек – природа».

2 раздел: «Профессии наших мам»

Цель: Продолжить знакомство с трудом окружающих людей, углублять представления о разных профессиях.

Задачи:

дать понятие о значении труда в сфере «Человек-человек»; научить устанавливать

межличностные отношения в трудовых группах, осваивать различные умения и навыки специфической трудовой деятельности.

3 раздел: «Профессии наших пап»

Цель: продолжить развитие общетрудовых знаний, умений и навыков.

Задачи:

дать понятие о значении труда в сфере «Человек – техника»; расширить знания о производственной деятельности людей и о технике; воспитывать чувство ответственности за качество выполняемой работы.

4 раздел: «Профессии, связанные с путешествиями»

Цель: обобщить и углубить представления о труде и мире профессий.

Задачи:

обобщить знания о значении труда человека; расширять и углублять представления о различных профессиях; закладывать основы нравственных представлений, моральных норм и правил поведения.

Каждое занятие для детей - открытие. Это, своего образа, маленький праздник - исследование, в котором каждый ученик - главный открыватель, артист. Занятия позволяют повысить самооценку и развить лидерские качества, приближающие маленькую личность к успеху.

По окончании курса занятий нами было проведено итоговое анкетирование с учащимися. Результаты показали, что знания детей в области профессий возросло. Занятия данного кружка помогает создать информационное пространство о профессиях, привить интерес к различным видам деятельности, задуматься о своей будущей профессии.

В процессе внеклассной профориентационной работы происходит расширение, углубление, закрепление основных профориентационных идей; выбор содержания профориентационной внеклассной работы направлен на создание возможностей для проявления самостоятельности и творчества учеников в разных сферах деятельности (познавательной, трудовой, художественной, общественной, и др.) Мы считаем, что данная программа кружка востребована в начальной школе и может быть использована педагогами в урочное и внеурочное время.

Литература:

Как помочь ребенку выбрать профессию. Пособие для родителей. Альмира Ергазыевна Имамбекова, 2017

Давлетова А.А., Бейсембаев Г.Б. Становление и развитие профориентационной работы в Казахстане. Успехи современного естествознания. – 2015.- №3. С.174-176.

Энциклопедия для детей. Выбор профессий. Главный редактор Елена Ананьева, Москва. «Аванта», 2003

МНЕМОТЕХНИКА: ЭФФЕКТИВНОЕ СРЕДСТВО ДЛЯ ЗАПОМИНАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ ЛЕКСИКИ

Аннотация. Обучение новой лексике является ключевым аспектом изучения любого иностранного языка. Однако, многие учащиеся сталкиваются с трудностями в запоминании большого количества слов и выражений. Сложности в усвоении лексики могут привести к недостаточному владению языком и ограничить коммуникативные навыки учащихся. В данной статье рассматривается проблема эффективного запоминания новой лексики на уроках английского языка с использованием мнемотехники.

Актуальность исследуемой проблемы. В настоящее время существующие методики могут оказаться недостаточно эффективными в условиях современного информационного общества. Расширение возможностей обучения с применением мнемотехнических приемов представляет собой важный шаг в области методологии преподавания английского языка. Поэтому актуальность данной проблемы заключается в поиске инновационных подходов, способствующих более эффективному обучению лексике и, следовательно, улучшению языковых навыков.

Материал и методика исследования. Для достижения поставленных целей был проведен комплексный анализ и исследование научной литературы по мнемотехнике, в частности, методов рифмизации и кластеризации, в контексте изучения новой лексики на уроках английского языка. В ходе исследования была разработана и использована структурированная методология, включающая этапы планирования, проведения и анализа экспериментов. Процесс изучения новой лексики включал в себя внедрение мнемотехнических стратегий, оценку их эффективности и корректировку в соответствии с обратной связью.

Такой комплексный подход к материалам и методикам позволил не только детально рассмотреть теоретические основы, но и предоставил объективные данные об эффективности применения мнемотехнических стратегий в процессе обучения английскому языку.

Результаты исследования и их обсуждение. В ходе нашего исследования мы рассмотрели различные мнемонические стратегии, среди которых мы выделили две – кластеризацию и рифмизацию, так как они являются более эффективными и простыми для использования с учениками в общем классе.

Кластеризация

Эта стратегия заключается в группировании связанных слов в определенные кластеры или категории. Например, вы можете создать кластер для слов, связанных с едой, кластер для слов, связанных с путешествиями и т.д. Это помогает учащимся устанавливать ассоциации между связанными словами и облегчает их запоминание.

Шаг 1: выберите ключевое слово для кластеризации. Например, выберите слово "животные".

Шаг 2: подумайте о подгруппах или категориях, в которые можно разделить слова, связанные с темой "животные". Возможные кластеры могут быть:

Pets: dog, cat, hamster, parrot.

Wild animals: lion, tiger, elephant, giraffe.

Fish: salmon, cod, carp, mackerel.

Birds: sparrow, pigeon, eagle, penguin.

Шаг 3: продемонстрируйте кластер, связывая слова внутри каждой группы.

Шаг 4: повторяйте связанные с кластерами слова, чтобы закрепить запоминание. [1]

Применение стратегии "Кластеризация" позволяет организовать и запомнить множество связанных английских слов, группируя их в кластеры по общей теме или

характеристике. Это может помочь улучшить словарный запас и облегчить запоминание новых слов, особенно при изучении различных тем и областей знаний. [2]

Рифмизация

Является также эффективным подходом к запоминанию новых слов. Она основывается на использовании рифмы или звукового сходства для ассоциации и запоминания слов.

Принцип работы стратегии рифмизации заключается в создании мнемонической связи между новым словом и другими словами или фразами, имеющими похожее звучание или рифму. Это помогает учащимся легче запоминать новые слова и быстрее восстанавливать их значения. [3] Пример использования стратегии рифмизации для запоминания лексики на тему "Clothes":

Таблица 1. Мнемонический стих

Летом жарко, пот течет, Футболку я возьму (T-shirt). Чтоб пойти играть на корт, Одевай-ка шорты (shorts). Ничего приятней нет, Чем примерить шляпу (hat). Пусть не радуется ветер, Ношу я теплый свитер (sweater).	На работу в офис Гейтс Надевает брюки (pants). Кто и что здесь разберет, Где моя рубашка (shirt)? Я однажды в шкаф залез И обнаружил платье (dress). Моя мама шьет и ткёт, Чтобы вышла юбка (skirt).
---	--

Эта стратегия может быть особенно полезной для аудитивных учеников или тех, кто обладает хорошим аудио ассоциативным запоминанием.

Для оценки эффективности данных методов в процессе запоминания и использования новой лексики был проведен эксперимент при котором учащиеся параллели 10-х классов КГУ «ОШ № 27» были разделены на три группы. В начале эксперимента, три группы прошли предварительное тестирование для оценки их исходного уровня знаний данной лексики на тему "Natural disasters". На практическом занятии учащимся группы «А» представлялись понятия и термины, связанные с природными катаклизмами при помощи метода рифмы. Рифмы помогли ученикам запомнить информацию лучше, благодаря ее музыкальной и ритмической структуре. Это способствовало удержанию нового лексического материала в памяти. Ещё один плюс данного метода, то что рифма помогла ученикам лучше уловить звуковые особенности изучаемой лексики. Это улучшило их произношение и понимание языковых нюансов. Такой метод позволил сделать учебный процесс более увлекательным, внося элемент развлечения и игры в учебный процесс.

Таблица 2. Мнемонический стих

Earthquake, ground shake, Hurricane, wind's awake, Flood, water's rise. Tornado, spinning fast, Tsunami wave, breaking vast, Eruption, lava flows. Drought, no rain to grow. Wildfire, danger lies.	Avalanche covers the land, Landslide slides with a grand. Blizzard blankets in white, These natural forces in our sigh.
--	--

Учащимся группы «В» для изучения новых слов была использована стратегия «Кластеризация». Прежде всего, учащимся объяснили различные категории природных катастроф. Это создало основу для классификации и группировки слов по их смысловой принадлежности. Таким образом, метод кластеризации позволил структурировать новую лексику по группам, помогая ученикам группы «В» лучше усвоить и запомнить слова в связи с их общими характеристиками.

Рисунок 1. Кластер

Контрольная группа «С», с другой стороны, продолжала изучать новые слова без использования этих стратегий через стандартные методы обучения.

После серии уроков были проведены тесты для оценки степени запоминания и понимания английских слов учащимися. По результатам нашего исследования группа «В», которая осваивала стратегию кластеризации, показала самый высокий процент правильных ответов (82%), что может указывать на эффективное использование данной стратегии. Группа «А», которая использовала стратегию рифмизации, также показала хороший результат (75%), что может свидетельствовать о полезности этой стратегии. Группа «С», которая использовала стандартные методы обучения, показала более низкий процент правильных ответов (65%). Это свидетельствует о том, что стандартные методы обучения, без использования специальных стратегий для запоминания и усвоения новых слов, могут быть менее эффективными.

Резюме. Результаты исследования подтверждают, что применение мнемонических стратегий, таких как кластеризация и рифмизация, способствует более успешному запоминанию и усвоению новых английских слов. Эти стратегии помогают учащимся организовывать информацию, создавать связи и ассоциации, что облегчает процесс запоминания и повышает качество усвоения лексического материала.

Рекомендуется включать стратегии кластеризации и рифмизации в методику преподавания иностранных языков, чтобы помочь учащимся лучше запоминать и понимать новые слова. Это может привести к улучшению языковых навыков, расширению словарного запаса и повышению общей эффективности обучения.

Литература:

1. Козлова Е. Н. Мнемотехника в обучении иностранным языкам. Вестник Воронежского государственного технического университета, 8(1), 85-90, 2012.
2. Шилова Т. В. Мнемотехника в обучении иностранным языкам. Иностранные языки в школе, 2, 34-37, 2003.
3. Болотникова А. Г. Мнемонические стратегии в изучении английского языка. Методическое пособие для учителей. Санкт-Петербург: Просвещение, 2004.

БҰЛАНБАЕВ Д.Д., АРЫСТАНОВА С.С.,

«Ы.Алтынсарин атындағы мектеп-лицейі» КММ, Қарағанды қаласы

ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА БАҒЫТТАП ОҚЫТУ - КЕМЕЛ БОЛАШАҚ КЕПІЛІ

Білім беру мәселесі қай елде болмасын, ең маңызды да өзекті қалпын еш уақытта жоғалтқан емес, жоғалтпайды да. Себебі, өмірді жалғастырушы ұрпаққа сапалы білім мен саналы тәрбие беру сол елдің болашағының нақты кепілі бола алады.

Ұлттық құндылық - бізге ата-бабамыздан жеткен баға жетпес байлық. Қазақта «балаңды өз тәрбиенмен тәрбиелеме, өз ұлтыңның тәрбиесімен тәрбиеле» деген мақал бар. Ол - уақыт сынынан өткен біздің ұлттық кодымыз, ұлт екендігіміздің басты айғағы. Иә, заман өзгерген сайын адамның санасы да өзгеріске ұшырайтындығы белгілі. Ендеше, біздің құндылығымыздың деңгейі бүгінгі таңда қай тұста, осыны бір бағамдап алайық. Жаһандану ғасырында осынау құндылығымызды сақтап қала аламыз ба? Бүгінгі таңда осы сұрақ біраз адамды ойландырады хақ. Бұл сұрақтың жауабын табу үшін алдымен ұлттық тәрбиенің тамырына үңіліп көрейік. Бала - жас өскін тәрізді, немен суарсаң соған бейім тұрады. Ал, біз ұрпағымыздың санасына тәрбие басы - тал бесіктен бастап құндылық ұғымын сіңіре алдық па? Балабақшада ше? Мектепте не тындырдық? Енді осы мәселеге көшейік.

Біз тағылымға тұнып тұрған ұлттық асыл мұра - әдет-ғұрпымызды, салт-дәстүрімізді, тамырын тереңге жайған тарихымызды, ана тілімізді көзінің қарашығындай қорғайтын ұрпақ тәрбиелеу үшін көптеген шараларды қолға алуымыз керек.

Енді осынау бағыттағы өз тәжірибемізбен де бөлісе кетейік. «Сәлем - сөздің атасы» дейді данагөй халқымыз. Оқушылардың бір-бірімен амандасуы да түсінген адамға оның тәрбие деңгейінен хабар берері анық. Ең алдымен оқушыларға дұрыс амандасу жайлы да дұрыс бағыт берген жөн.

Кітап - бар білімнің бастауы. Оқушылардың тіл байлығын дамыту үшін арнайы жоспар құрып, оқушыларға жүйелі түрде әдеби кітап оқыту. Каникул кезінде арнайы уақыт бөліп, оқыған кітаптары жайлы қызықты пікірталастар ұйымдастыру оқушылардың көркем әдебиетке деген қызығушылығын арттыра түсері сөзсіз. Ескеретін жайт - оқушылардың жас ерекшелігіне сай кітаптарды таңдауына бағыт беріп отыру. Оқыған қызықты шығарма желісі бойынша сахналық қойылым дайындау да оқушылардың кітапқа деген құрметінің артуына себеп болады.

Рас, қазіргі уақытта біздің қоғамды дөрекілік жайлап барады. Тіпті, сыпайылықтың сынға ұшырап жатқаны да жалған емес.

Осы тұрғыда 8-9 сынып оқушылары арасында «Сыпайылық сәннен қалды ма?» тақырыбында пікірсайыс ұйымдастырдық. Топ мүшелері әдептілік ұғымының тереңіне үңіліп, сыпайылықтың бастауы тәлім мен тәрбие екендігін, сонымен қатар біздің ұлттық салт-дәстүріміздің тек қана құндылықтардан құралғандығын дәлелдеп берді. «Құндылық деген ұғым барынша шынайы болады, ол ең алдымен адам санасынан орын алуы тиіс, адам құндылықты сезім арқылы қабылдап, сана арқылы бойына сіңіруі керек». Пікірсайыс барысындағы оқушылардың сөзінің түйіні де осы болды.

Сонымен қатар дөрекілікке салынудың басты себебі - өзгеге еліктеу екендігі де назардан тыс қалған жоқ.

Құндылықтың тәрбие ұғымымен қатар өрілгендігі белгілі. Қазақ тілі сабағында болымсыз етістік түрін өткенде тыйым салынған әдеттерді кеңінен талқылауға болады. «Қатты күлме», «үлкенге қарсы сөйлем», «ақты төкпе», «үйде ысқырма», тағы да басқа әрекеттердің теріс екендігін сабақ барысында кеңінен түсіндіруге де мүмкіндік бар. Сонымен қатар етістіктің шартты рай формасын өткен кезде де -са, -се жұрнағын жалғау арқылы салт-дәстүрімізге сай көптеген тапсырмаларды оқушыларға ұсынуға болады.

Мысалы:

-са; Аманатқа қиянат жасаса - сол адамның алдына келеді. Тамақ істегенде шашты жайса, тазалық болмайды. Нанды бір қолмен сындырса, жаман болады, кемтар адамдар сөйтеді, Саусақты ауызға салса - әдепсіздік, т.б.

-се; Үйге қарай жүгірсе, жаман болады. Орынсыз күлсе - әдепсіздік. Малды басқа ұрса - құт қашады, т.б.

Ал, әдебиет сабағына келетін болсақ, мұндағы кез келген тақырыптың құндылыққа толып тұрғандығы белгілі. Бұл пәнді оқытқан кезде мұғалім әдеби шығарманы мазмұндауды

ғана мақсат етпей, оқушының бойына ізгілік пен мейірімнің ұрығын еге білуі тиіс. Мысалы, 5-сыныпқа «Қобыланды батыр» жырын өттіңіз делік. Сабақ барысында Қобыландының әрекетіне баға беру арқылы оқушыларды ойландыратын тапсырмаларды да ұмытпау керек. «Сенің бойыңда қандай жақсы қасиеттер бар?», «Кемшілікпен күресе білу сын ба?» сияқты сұрақтар оқушыларды дұрыс жолға жетелейтіндігі сөзсіз. Жалпы көркем шығарманы тірі ағза деп қарастырған дұрыс. Оның да жаны бар, қаны бар, тамыры соғады. Ал, сол тірі ағзаны оқушымен достастыру - ұстаздың шеберлігіне байланысты. Лириканы жүректің лүпілі деп айтып жүрміз. Ал, сол лириканы оқушының жүрегіне жеткізу үшін оның сезіміне әсер ететіндей тапсырмаларды ойластыра білген жөн. Мысалы, Мұқағали Мақатаевтың «Аққулар ұйықтағанда» дастанындағы Ананың әрекеті қай оқушыны да толғандыра анық. Осы тақырыпты өту барысында «Ананың аққуды атқаны дұрыс па?» деген сауалды оқушыларға қою барысында сабақтың қызу пікірталасқа айналып жүре бергенін байқадық. Оқушылардың өз пікірлерін айта алуы - олардың санасында адами құндылықтардың салтанат құрғандығының айнасы. Бұл да бір жетістік. Сабақ соңында оқушыларға үй тапсырмасын берген кезде де құндылықтарға негізделген тапсырмаларды беруге күш салу керек.

Сонымен қатар елге танымал тұлғалармен түрлі кездесулер жасау да оқушы бойындағы құндылықтарды қалыптастыруға игі әсер етері сөзсіз. Бұл жердегі бір ескеретін жайт - шақырылатын қонақты оқушылардың ұсынысымен тандау. Сонда оқушылардың өзін қызықтырған көп сауалға жауап табары анық.

Құндылық - тұлға қалыптасуындағы ең қажетті ұғым. Ендеше, жас ұрпақтың бойындағы құндылық өлшемі - әрбір ұстаздың шыққан биігі деп санайық.

Әдебиеттер:

1. Ә.Табылдыев «Қазақ этнопедagogикасы». Алматы, «Жазушы» баспасы, 2001 ж.
2. Т.Бөрібаев «Қазақ менталитетінің әлеуметтік-философиялық табиғаты». Алматы, «Қазақпарат» баспасы, 2008 ж.
3. М. Жұмабаев «Педагогика». Алматы «Рауан» баспасы, 1994 ж.
4. Қ.Бөлеев «Болашақ мұғалімдерді оқушыларға ұлттық тәрбие беруге кәсіби дайындау». Алматы «Нұрлы әлем», 2004 ж.
5. Б.Мұқанова, Р.Ильясова «Этнопедagogика», Астана қаласы, «Фолиант» баспасы, 2008 ж.

ВАСИЩЕВА Л.А., ЗАРИПОВА А.Ф.

*Темиртауский высший политехнический колледж, г.Темиртау
Темиртауский индустриально-технологический колледж, г.Темиртау*

ПОКОЛЕНИЕ Z: ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ВЫБОРА

*Выбери дело по душе, и тебе не придётся работать и дня.
Конфуций.*

«Образование... императив национальной политики и глобальное общественное благо», – сказала Маки Катсуно - Хаясикава, директор отдела образования 2030 сектора образования ЮНЕСКО.¹ Именно образование помогает сформировать в молодом человеке навыки для жизни, работы и устойчивого развития. Система ценностей, жизненных установок, предпочтений, сформированная в подростке семьёй, школой, позволяет ему сделать самый важный выбор на своём жизненном пути – выбор будущей профессии.

¹https://kzaif.kz/edu/kak_izbezhat_katastrofy_pokoleniy

Но здесь следует учитывать целый ряд факторов. Образовательной системе РК с каждым годом придётся иметь дело со всё более раскрепощённым и «гаджетоориентированным» поколением, у которого можно выделить определённые признаки, которые могут меняться так же быстро, как меняется современный мир. Это так называемое поколение Z.

1. Одна из особенностей этого поколения заключается в том, что оно не склонно доверять взрослым (видимо, в силу технологической отсталости последних). Всю необходимую для жизни информацию это поколение привыкло черпать из Интернета.
2. Представители поколения Z не хотят подстраиваться под существующие стандарты жизни, они желают, чтобы система подстраивалась под них.
3. В современном Казахстане появилось поколение людей, которое выросло в благополучную эпоху глобализации. Эти молодые люди уверены, что перед ними открыт весь мир. Знаменитый футурист Томас Фридман объявил: «Мир–плоский», то есть в условиях глобализации молодёжь получает инструментарий для создания продукта, его размещения в открытом доступе на различных платформах, в результате чего готовый продукт имеет потенциал продвижения во всём мире без особых финансовых вложений на рекламную раскрутку. В этом контексте молодых людей вдохновляет достижение Иманбека Зейкенова, который с помощью не самого навороченного компьютера и доступной любому пользователю программе сумел создать мелодию, завоевавшую весь мир, и получить GRAMMY. Разумеется, нужен талант и определённые технические навыки, но доступ к подобному инструментарию есть практически у любого молодого казахстанца.
4. У этих ребят особый взгляд на рабочее место и на рынок труда. Зачастую это требование, вместе или в различных комбинациях, гибкого графика+удалённой работы+технологичного офис-пространства. Поиск будущего места работы они намерены осуществлять через соответствующие сервисы в Интернете (например, hh.kz), где можно ознакомиться не только с вакансиями, но и с условиями труда, будущей зарплатой, социальным пакетом.
5. Это поколение очень требовательно к условиям жизни вокруг себя. Молодые люди пишут музыку, снимают видео, выкладывают это на глобальных платформах, набирают подписчиков, обретают источники заработка и дополнительной уверенности в своих силах. Они полагают, что достигли многого, и требуют, чтобы их принимали такими, какие есть.
6. Это поколение очень эмпатично. Им важно выражать эмоции, хотя бы в виде символов, эмодзи. Отсюда порождается встречный запрос на эмоциональную реакцию на свой продукт- лайки, комментарии, отзывы. Данная особенность вызвана многочасовым пребыванием в социальных сетях.
7. Оскудение социального опыта. Познание жизни через социальные сети приводит к утрате подростками ярких переживаний, которые можно испытать только в непосредственном общении. Пребывание в соцсетях лишает подростков проживания и обретения социального опыта, который должен рождаться в непосредственном общении, формировать в сознании подростка модели общения, психотипы людей, пути преодоления сложностей.
8. Многозадачность поколения Z. Все сферы становятся более технологичными. Использование гаджетов и компьютеров позволяет лучше развивать зоны мозга, обеспечивающие быстрое переключение между задачами и темами. В работе, где требуется постоянное переключение, нужно одновременно отслеживать несколько процессов, управлять несколькими проектами, работать с разной информацией. Такие способности молодых людей окажутся полезными, но в математике, других точных науках, инженерных специальностях из-за использования гаджетов исчезают концентрация, сосредоточенность, усидчивость. В итоге наблюдается вполне закономерное падение интереса выпускников школ к техническим специальностям.

Формируется такой стереотип мышления: если перед тобой сложная задача и её не хочется решать, можно переключиться на что-нибудь другое. Нет стремления к преодолению трудностей. Неудача воспринимается как знак, что надо сменить вид деятельности, а не как сигнал к тому, что следует постараться, приложить усилия, попробовать ещё и ещё раз. В итоге на любую неудачу молодой человек может реагировать отказом пробовать снова и снова, чтобы лишний раз не испытывать боль и разочарование. Отсюда возникает желание заниматься чем-то эфемерным, непродуктивным в сфере, где существует большая конкуренция (например, блогерство), и теряется желание получить реальную профессию, в которой можно было бы совершенствовать свои навыки, создавать нужную для людей продукцию, быть полезным своему региону, стране.

Следует отметить, что современные подростки отнюдь не всегда стремятся получить высшее образование для хорошей карьеры. Молодёжь в современном мире считает, что та база академических знаний, которая преподаётся в институтах и университетах, не будет нужна в реальной жизни. Современная стратегия получения образования видится так: базовая, востребованная рабочая специальность, а недостающие знания можно получить на курсах. Ведь сегодня работодателей интересует не диплом, а то, как работник умеет решать поставленную задачу. Работодателю нужен человек, который принесёт компании прибыль.

Важным фактором, который в значительной степени может повлиять в ближайшем будущем на рынок труда, является искусственный интеллект. ИИ способен создавать продукт на основе готовых образцов, значит, чтобы превзойти его, человек должен выдавать совершенно оригинальные, неповторимые идеи, не имеющие аналогов в цифровой среде. Поэтому экономика XXI века – это экономика креативности (особенно в свете угроз ИИ), мобильности и ярких способностей.

Ещё одна тенденция, наблюдающаяся в современном мире: растёт число вакансий для водителей (например, такси) и курьеров (например, экспресс-доставщик в общепите). Эти вакансии как раз и занимают молодые люди, поскольку здесь не нужно специальное образование. Трудоустройство курьером или водителем позволяет реализовать желание молодёжи как можно раньше начать зарабатывать самостоятельно и жить отдельно от родителей. Здесь тоже может наблюдаться отток будущих квалифицированных кадров: зачем париться за партой или корпеть над учебниками, когда можно без особых усилий заработать деньги? Вместо того чтобы оттачивать профессиональные навыки, постигать секреты мастерства выбранной профессии, можно просто крутить руль, развозя товар по городу.

Карагандинская область как индустриальный промышленный регион, безусловно, нуждается в высококвалифицированных, в первую очередь, технических специалистах. Но как удержать молодёжь от блогерства, курьерства и бессмысленного порхания по жизни?

Необходимо на раннем этапе направлять подростка на правильный выбор профессии. Это, безусловно, психологическое сопровождение учащихся, профориентационная работа в школе: проведение тестирований, опросов для определения возможностей, способностей для будущей профессии; рассказ о различных профессиях с приглашением специалистов, способных ответить на вопросы ребят; экскурсии на предприятия и т.д.

Одним из инструментов влияния педагогического сообщества на выбор будущей профессии школьников видится такая форма работы, как профпробы. Профессиональная проба представляет собой мини – модель профессиональной деятельности специалиста. Другими словами, это профиспытание, в котором смоделированы элементы конкретного вида профессиональной деятельности. С помощью профессиональной пробы школьник получает опыт той профессиональной деятельности, которую он собирается выбрать или уже выбрал. Профессиональная проба помогает определить, насколько соответствует характер данной деятельности способностям и умениям школьника. Пробуя себя, школьник познает свое отношение к результату профиспытания – удовлетворенность, разочарованность или полное равнодушие. В темиртауских колледжах профпробы проводятся на постоянной основе, позволяя школьникам, с одной стороны, познакомиться с

предлагаемыми специальностями, с другой стороны, оценить материально-техническую базу учебного заведения, увидеть своими глазами мастерские и лаборатории.

Что касается студентов колледжей, то, думается, необходимо таким образом выстраивать обучение, чтобы они не разочаровались в выбранной профессии, наоборот, постоянно убеждались в её востребованности и престижности. Для этого нужно совершенствовать производственное обучение, проводить практические занятия на ведущих предприятиях отрасли, приглашать в колледж специалистов для проведения мастер-классов, бесед по специальности, совершенствовать материально-техническую базу учебных заведений. Особую роль играют конкурсы WorldSkillsKazakhstan, участие в которых позволяет студентам совершенствовать свои профессиональные навыки и видеть значимость выбранного дела. Необходимо рассказывать о тех, кто добился высоких достижений в различных профессиях, особенно, если это выпускники данного учебного заведения.

В заключение следует отметить, что образование в РК столкнулось с серьёзными вызовами. Необходимо прилагать все усилия в сфере воспитания, особенно гражданского и патриотического, профориентации, чтобы подростки не растеряли свои способности и потенциал профессиональной самореализации.

ВДОВИНА В.В.

КГКП «Карагандинский колледж питания и сервиса»

АКТУАЛЬНОСТЬ В ОБНОВЛЕНИИ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ

В современном мире, где образование играет ключевую роль в формировании будущего общества, вопросы, связанные с содержанием и методами обучения, становятся все более актуальными. В контексте Казахстана, стремящегося к интеграции с мировым сообществом, необходимо не только следовать мировым образовательным стандартам, но и сохранять и развивать собственные национальные ценности.

Согласно Закону Республики Казахстан об образовании (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.01.2024 г.) «образование – это непрерывный процесс воспитания и обучения, осуществляемый в целях нравственного, интеллектуального, культурного, физического развития и формирования профессиональной компетентности» Данное определение раскрывает три ключевых аспекта понятия "образование" (рис. 1):

процесс	ценность	результат
•непрерывный процесс воспитания и обучения	•осуществляемый в целях нравственного, интеллектуального, культурного, физического развития	•формирования профессиональной компетентности

Рисунок 1.

Когда мы проводим анализ современной системы образования в Казахстане, сфокусировавшись на обучении, основанном на ценностях с высоким результатом, мы стремимся раскрыть научно-исследовательский потенциал педагогических работников, активизировать их деятельность в направлении внедрения современных педагогических технологий и методик обучения, соответствующих национальным ценностям, которые применяются на уроках специальных дисциплин и лабораторно- практических занятиях с обучающимися.

Особое значение стоит придать формированию информационного пространства, способствующего эффективному профессиональному взаимодействию с обучающимися. Необходимо стремиться создавать условия для повышения квалификации специалистов в колледже, развивать их творческий потенциал и поощрять инициативы. Также важно создавать максимальные условия для проведения исследовательской и проектной деятельности. К положительным результатам в последнее время привел опыт выезда студентов в рамках международного обучения, стажировки и сотрудничества с турецкими компаниями. Где можно приобрести опыт по профессии, изучить специфику приготовления разных блюд, а также мотивация для открытия своего бизнес - стартапа.

В современном обществе, где образование является ключевым фактором успешного развития индивида и нации в целом, внимание к системе образования становится все более острым. В контексте Казахстана, стремящегося к инновационному развитию и укреплению своей роли на мировой арене, актуальность обновления и совершенствования образовательной системы приобретает особое значение. На основании возложенного, перед педагогом стоит цель постоянного саморазвития и усовершенствования собственных познаний в предмете, изучение инновационных технологий, способствовать обмену идеями и творческими инициативами, выявлению и обобщению эффективного педагогического опыта, повышение и улучшение теоретических знаний обучающихся, добиваться высоких показателей и практических навыков.

Если рассматривать эффективность системы образования в сфере общественного питания, а конкретно кондитерской и поварской компетенции, стоит более углубленно исследовать профессиональные компетенции, на которых в данный момент основана и построена вся программа обучения, пересмотреть результат обучения, а следовательно и критерии оценивания. Внедрение современных педагогических технологий и методик обучения, очень актуально на сегодняшний день. Большое значение также имеет прохождение производственной практики студентами в тех ресторанах и предприятиях, где стараются следить за инновационными технологиями, и не только следить, но и постоянно вводить их в производство, также обучая своих сотрудников на мастер - классах, благодаря чему они смогут передать свои знания обучающимся.

Формирование информационного пространства, способствующего эффективному профессиональному взаимодействию студентов, является одним из главных факторов успешного обучения. Очень хорошим опытом является создание условий для повышения квалификации, развития их творческого потенциала, а также исследовательской и проектной деятельности, участвуя в различных конкурсах областного и республиканского значения такие как Worldskills, Агроскиллс. Для абитуриентов на сегодняшний день конкурс Jasskills.

На уроках специальных дисциплин мною прививаются навыки творческого мышления и подхода к выполнению практических заданий. Благодаря особому индивидуальному подходу к каждому ученику, изучая особенности каждого обучающегося и зная его возможности, я как преподаватель стараюсь раскрыть потенциал каждого. А также на основе знаний исторических фактов, о традициях и обрядах прошлого нашей страны стараюсь привить любовь и уважение к этим духовным и нравственным ценностям. Изучаются старинные рецепты на уроках, для того, чтобы из поколения в поколение не дать угаснуть национальным традициям народных рецептов.

В конечном итоге, благодаря исследованиям, кропотливой аналитической работе, - все эти факторы способствуют улучшению качества образования в Казахстане, а также способствуют формированию гармонично развитых личностей, способных эффективно вносить свой вклад в развитие общества.

Я рассматриваю ключевые проблемы, включая содержание образования, методики преподавания, организацию образовательного процесса, а также профессиональное развитие.

Особое внимание уделяю вопросам, связанным с внедрением инновационных педагогических подходов, адаптированных к национальной культуре и традициям.

Анализируя опыт других стран, разрабатываю рекомендации для применения в контексте казахстанской системы образования.

Кроме того, обзор современных тенденций цифровизации образования, развития компетенций будущего, исследовательской и проектной деятельности студентов, а также использование современных образовательных технологий и методов их внедрения в практику обучения даёт возможность расширить способы и совершенствовать методики обучения, становление компетенций будущего, исследовательской и проектной деятельности студентов, а также использование современных образовательных технологий.

Таким образом, современная система образования в Казахстане нуждается в постоянном развитии и совершенствовании, основанном на национальных ценностях. Несмотря на уже достигнутые успехи, существует потребность в более активном использовании современных педагогических методов и технологий, адаптированных к национальной специфике и культуре. Внедрение инновационных подходов, таких как высоко технологичность, развитие компетенций будущего и активное использование исследовательской и проектной деятельности, имеет потенциал улучшить качество образования в стране и подготовить студентов к вызовам современного мира.

Важным задачей является содействие профессиональному развитию педагогических кадров, что позволит им эффективнее применять новые методики и технологии в образовательном процессе. Кроме того, необходимо продолжать совершенствовать систему обмена опытом и информацией между странами ближнего зарубежья для повышения качества обучения и воспитания.

В целом, современная система образования в Казахстане имеет потенциал стать еще более конкурентоспособной и соответствовать требованиям современного общества, если будут предприняты необходимые шаги по ее совершенствованию и развитию.

Литература:

1. Закон Республики Казахстан от 27 июля 2007 года № 319-III «Об образовании» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.01.2024 г.)

ВДОВИЦКАЯ С.А.

КГУ «Специальная школа-интернат №9» УОКО, г. Сарань

ВНИМАНИЕ КАК БАЗОВЫЙ КОМПОНЕНТ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕБЕНКА С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

Специальное и инклюзивное образование являются важными направлениями в области образования, которые основываются на определенных ценностях и принципах. Они направлены на обеспечение равных возможностей и доступа к образованию для детей с различными особенностями и способностями. К каждому ребенку применяется индивидуальный подход, который учитывает потребности, интересы, стили обучения и способности каждого ученика. Индивидуализация помогает создать условия для максимального развития потенциала каждого ребенка и активного участия в образовательном процессе.

Обучение и воспитание в коррекционной школе осуществляется на основе принципов, присущих общей системе образования. Вместе с тем, коррекционная школа решает специфические задачи, обусловленные особенностями развития детей с особыми образовательными потребностями, направленные на восстановление, коррекцию и компенсацию нарушенных функций. Для решения этих задач необходима коррекция познавательной деятельности, эмоционально-волевой сферы, в том числе всех видов внимания.

Коррекционно-развивающие занятия с детьми мы предлагаем начинать с формирования внимания, так как от способности ребенка к произвольной деятельности зависят результаты всей его работы. Внимание – это необходимое качество, которое следует развивать с самого раннего детства, так как оно будет способствовать успешному усвоению нового материала, формированию умения пользоваться уже имеющимися знаниями.

Обучающиеся с особыми образовательными потребностями имеют ряд особенностей в развитии внимания:

- ограниченная концентрация внимания;
- затруднения с переключением внимания;
- ограниченная способность фокусировать внимание;
- затруднения с многозадачностью;
- затруднения с длительным запоминанием информации.

Развитие внимания у детей с ООП требует индивидуального подхода и адаптации задач в соответствии с их потребностями и возможностями. Вот несколько способов, которые могут быть эффективными:

Структурирование задач.

Разделяйте задания на более мелкие и конкретные шаги, чтобы упростить их выполнение. Предоставляйте четкие инструкции и последовательность действий. Используйте визуальные подсказки, такие как рисунки, диаграммы или планы.

Упражнения на длительность внимания.

Поначалу работайте с детьми в течение коротких отрезков времени и постепенно увеличивайте продолжительность упражнений. Используйте таймер, чтобы дать детям эффективное чувство времени и помочь им развить навык управления длительностью своего внимания.

Игры на развитие внимания.

Занимайтесь играми, которые требуют сосредоточенного внимания, памяти и концентрации. Например, игра «Мемогу», где детям нужно найти пары карт или «Собери в целое», где они должны собрать пазл. Это поможет им развить фокусировку внимания и улучшить память.

Использование мультимодальных подходов

Используйте разнообразные сенсорные каналы для привлечения внимания детей. Используйте визуальные, звуковые, тактильные и двигательные элементы в ваших упражнениях. Например, использование цветных маркеров, звуковых эффектов или двигательных игр.

Интеграция интересов ребенка.

Учитывайте интересы ребенка при выборе задач и активностей. Это поможет детям заинтересоваться и более вовлечено участвовать. Например, если ребенок интересуется животными, используйте изображения или игрушки с животными в упражнениях на развитие внимания.

Важно научить детей сосредоточиваться на предлагаемом материале в процессе деятельности, быть наблюдательными, уметь ориентироваться в незнакомом материале, распределять внимание. Для любой деятельности особенно ценным качеством является быстрое переключение с одного вида занятий на другой. Существует ряд упражнений на развитие внимания, которые можно использовать в работе с детьми с особыми образовательными потребностями.

Упражнения на визуальное внимание:

- Поиск предметов - дать детям задание найти определенные предметы на изображении или в комнате.
- Сортировка - попросить детей отсортировать набор предметов по определенным признакам (цвет, размер, форма).

Упражнения на зрительное внимание:

- Игра «Сколько объектов?» - показать детям группу предметов на короткое время и попросить их сказать, сколько предметов они видели.

- Игра «Найди сходства» - дать детям две картинки и попросить найти все сходства между ними. Развиваются все стороны внимания.

- «Корректирующие пробы». Бланк заполнен буквами (цифрами, знаками, рисунками). Задание: зачеркнуть (подчеркнуть, обвести) букву, например «О», подчеркнуть «Я». Здесь предполагается формирование всех характеристик внимания.

Рис. «Корректирующие пробы».

Упражнения на звуковое внимание:

- Игра «Слово по слогам» - произнося слово, просить детей разбить его на слоги.
- Игра «Один лишний звук» - произнести несколько слов и попросить детей определить несоответствующее слово.
- Игра «Буквы в слове» - назвать слово и попросить детей найти все буквы, которые входят в это слово.

Упражнения на концентрацию внимания:

- Решение головоломок - давать детям головоломки разной сложности и попросить их разгадать их самостоятельно.

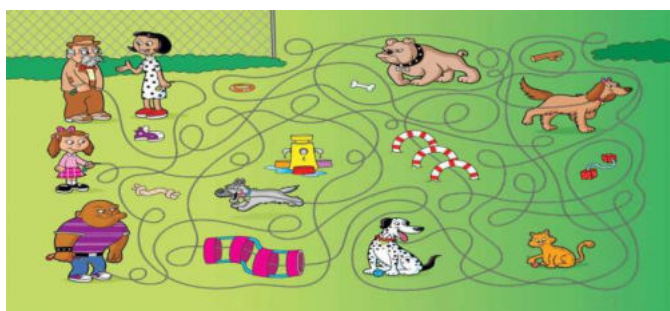
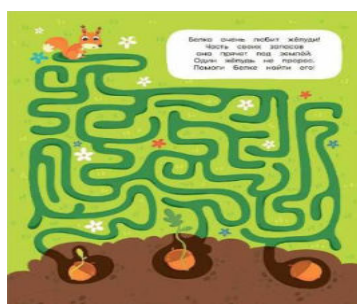

Рис. «Головоломки».

- «Зашумленные предметы». На бланке наложены друг на друга предметы. Необходимо назвать все, если они связаны между собой, назвать обобщающее понятие. Формируется концентрация, переключаемость внимания.

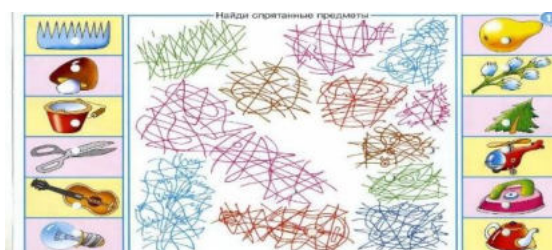

Рис. «Зашумленные предметы»

Упражнения для развития внимания у детей с особыми образовательными потребностями должны быть забавными, интересными и подходить к их возрастным и когнитивным способностям. Комбинируя эти упражнения и приспособив их к индивидуальным потребностям каждого ребенка, можно помочь им развить все стороны внимания, а значит и укрепить навыки учебной деятельности.

Литература:

1. Косымова А.Н. Коррекция представлений об окружающем мире у детей с нарушениями интеллекта. М.: Рос. Академия образования, 2006.
2. Пузанова Б.П. Обучение детей с нарушениями интеллектуального развития. М.: Издательский центр «Академия», 2001.
3. Воспитание и обучение детей во вспомогательной школе / Под ред. В.В. Воронковой. – М., 1994.
4. Рубинштейн, С.Я. Психология умственно отсталого школьника. - М., 1986.

ВЕРБИЦКАЯ А.А.

КГУ «ОШ №64» г. Караганды

УСЛОВИЯ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КЛАССМЕЙТА НА УРОКАХ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

XXI век – век высоких компьютерных технологий. Современный ребёнок живёт в мире электронной культуры. Меняется и роль учителя – он должен стать координатором информационного потока. Следовательно, учителю необходимо владеть современными методиками и новыми образовательными технологиями, чтобы общаться на одном языке с ребёнком. [1, с. 34].

Важнейшими чертами детского поведения является неутолимая жажда новых впечатлений, любознательность, стремление наблюдать и экспериментировать, самостоятельно искать новые сведения о мире. Постоянно проявляемая исследовательская активность — нормальное, естественное состояние ребенка. Именно это внутреннее стремление к познанию через исследование порождает исследовательское поведение и создает условия для исследовательского обучения. В современном динамичном мире принципиально важно, чтобы психическое развитие ребенка уже на самых первых этапах разворачивалось как процесс саморазвития.

Активация интереса к обучению посредством собственного опыта, называемого еще «исследовательским обучением», наблюдалась в периоды реальной демократизации образования, когда педагоги стремились максимально приблизить учебную деятельность ребенка к познавательной.

Исследовательское обучение формирует у учащегося способности самостоятельно, творчески осваивать и перестраивать новые способы деятельности в любой сфере человеческой культуры.

Одним из ресурсов, позволяющим организовывать урок в соответствии с поставленными целями, является Классмейт – персональный компьютер ученика (известный также как Classmate PC) – новый класс компьютерных устройств, на основе технологий Intel, предназначенный для использования школьниками 6-12 лет, который мы получили в рамках реализации проекта «1 ученик: 1 компьютер».

Внедрением Электронной среды «1 ученик-1 компьютер» в образовательный процесс мы занимаемся с 2017 года. До участия в пилотном проекте «1 ученик: 1 компьютер» учащиеся имели возможность работать с компьютером только на уроках ИВТ и по

расписанию в мультимедийном кабинете, а это раз в месяц. Уже первые уроки с применением классмейтов показали, что эта работа таит в себе большие перспективы и требует серьёзной подготовки учителя.

Трудность заключалась в том, что все эти задачи приходилось решать одновременно, действуя методом проб и ошибок. Для этого необходима правильная организация учебного процесса.

1. Учащиеся должны заниматься в кабинете, оборудованном в соответствии с установленными гигиеническими нормами для начальной школы.

2. Учащиеся должны уметь обращаться с классмейтом на уровне, необходимом для выполнения компьютерных заданий.

3. Необходимо создать на занятиях атмосферу, способствующую формированию у младших школьников положительных мотивов к использованию персональных компьютеров в учебной деятельности, позволяющую учащемуся пережить чувство успеха в достижении учебных целей (пусть объективно и незначительных). [1, с. 64].

4. Компьютерная технология должна быть органично включена в целостный процесс обучения при изучении различных учебных дисциплин начальной школы.

5. Для разработки нового высококачественного программного обеспечения совершенно необходимо тесное сотрудничество квалифицированных специалистов по программному обеспечению и опытных педагогов начальных классов. 6. Применяемые на занятиях компьютерные программы должны быть технологически и операционально доступны для младших школьников и более эффективны в данный момент, чем другие учебные средства.

Преимущество электронных обучающих программ перед другими средствами обучения очевидно:

– увеличивается количество выполненных упражнений на уроке, дети, не замечая объёма, выполняют задания, увлекаясь игровой формой, что способствует более быстрому формированию и развитию вычислительных навыков;

– контроль осуществляется немедленно, предусмотрена работа над ошибками;

– использование знаний, умений и навыков в компьютерной среде приводит к их актуализации и мотивации приобретения; [1, с. 67].

Существуют различные формы использования ИКТ, и мы хотели обратить внимание на некоторые из них:

Использование мультимедийных презентаций.

Очень эффективно использование компьютера при проверке знаний учащихся.

Тестовые программы позволяют быстро оценивать результат работы, точно определить темы, в которых имеются пробелы в знаниях. [1, с. 134].

Использование ресурсов сети Интернет. В ходе любого урока учитель, направляя школьников к ресурсам Интернета, может организовать исследовательскую деятельность учащихся, ориентировать их на углублённый поиск информации. Возможно самостоятельное прохождение учащимися онлайн-теста.

7. Компьютерные задания должны быть составлены в соответствии с содержанием учебного предмета и методикой его преподавания, развивающие, активизирующие мыслительную деятельность и формирующие учебную деятельность учащихся.

За прошедший период проекта у нас есть результаты, которыми мы хотим поделиться.

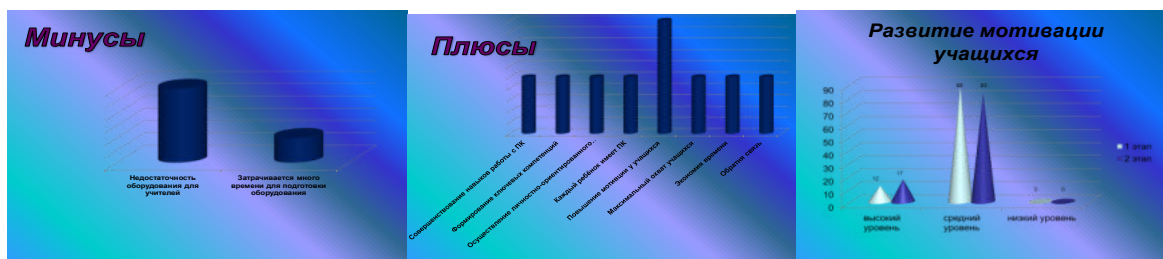
-В работе с классмейтами отмечаются следующие положительные моменты доминирует повышение мотивации у учащихся.(Рис.1)

-Но также наблюдаются и минусы в работе с классмейтами. (Рис.2)

Рис.1

Рис.2

Рис.3

Но все же плюсов значительно больше.

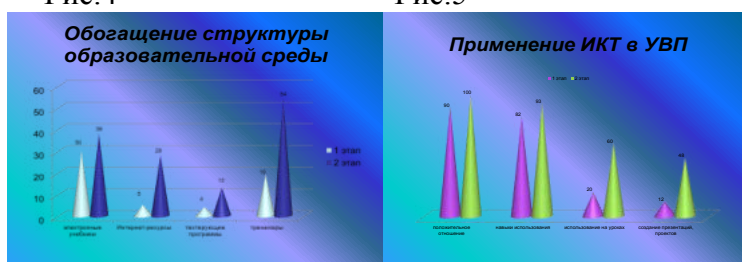
-Предлагаем вашему вниманию мониторинг опытно-экспериментальной работы.

-Мотивация учащихся на I и II этапах (дети с высоким, средним и низким уровнями мотивации) (Рис.3)

-Обогащение структуры образовательной среды. (Рис.4)

Рис.4

Рис.5

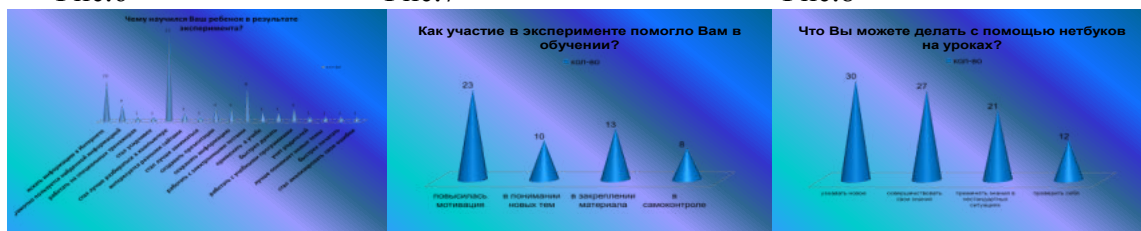
Применение ИКТ в УВП (Рис.5)

Было проведено анкетирование родителей. Особенно выделяются следующие положительные моменты: ребёнок лучше стал разбираться в компьютере, возможность поиска информации в интернете, работа с электронными тестами, грамотное использование найденной информации. (Рис.6)

Рис.6

Рис.7

Рис.8

Также были опрошены учащиеся. Повысился познавательный интерес. (Рис.7, 8)

Возможности использования классмейтов на уроке

- свободно перемещать оборудование из одного помещения в другое и быстро разворачивать компьютерный класс;
- произвольно располагать компьютеры в классе во время занятий;
- мониторить рабочие столы компьютеров учащихся и при необходимости брать на себя управление ими;
- управлять индивидуальной и групповой работой учащихся во время урока;
- проводить опросы.

Наличие на каждом рабочем месте персонального компьютера позволяет преподавателю готовить и выдавать персональные задания обучающимся; а учащимся - выполнять работы самостоятельно в удобном для них темпе.

Главным результатом исследовательского обучения обучающихся с использованием Классмейтов, считаю, формирование способности самостоятельно, творчески осваивать и перестраивать новые способы деятельности в любой сфере человеческой культуры.

Классмейт рассматривается как вариант взаимного обучения обучающихся, спикеры не просто рассказывает, а обучают этим сведениям других. Слушатели обычно задают вопросы, делают поправки, если не согласны, относятся довольно критично к докладчикам.

По итогам защиты поощряются не только те ученики, которые работали исследователями, но и те, кто задавал «умные» интересные вопросы.

Особую важность в данной форме работы организации учебных исследований имеет заключительный момент. Мы проводим его обычно в виде конференции, в конце учебного года. Каждый представляет свою исследовательскую работу в виде презентации, выбираем лучшую исследовательскую работу и, естественно, проводим награждения лучших исследователей года.

Исследовательская деятельность с использованием Классмейта ПК развивает творческое мышление и воображение учащихся через собственные исследования, наблюдения и выводы. Особенно важным считаем наличие обратной связи между учителем и учениками в процессе обучения, повышение познавательной активности всех учащихся.

В процессе индивидуальной работы учащийся может получить консультацию учителя; а учитель отследить процесс выполнения задания.

При групповой работе учитель следит за выполнением задания группой со своего компьютера. После завершения выполнения задания учитель может транслировать его результаты всей аудитории так как компьютер легко подключается к интерактивной доске.

Литература:

1. Б. Б. Ярмахов «1 ученик : 1 компьютер» — образовательная модель мобильного обучения в школе. Москва, 2012 год. 236 с.

ВИКТОРОВА Н.А., ГАЗЕЗОВА Д.Р.

КГУ «Центр поддержки детей с особыми образовательными потребностями» управления образования Карагандинской области, город Караганда

РАЗВИТИЕ ЖИЗНЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ У ДЕТЕЙ С ООП ДЛЯ УСПЕШНОЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ В ОБЩЕСТВЕ

«Тәрбиесіз берілген білім-адамзаттың қас жауы».
Великий мыслитель аль-Фараби

На очередном заседании Правительства РК под председательством Премьер-Министра РК Алихана Смаилова утверждена Концепция развития образования на 2022-2026 годы. Концепция развития образования до 2026 года разработана в соответствии с основными приоритетами, определенными в стратегических и программных документах, поручениях Главы государства. Разработке Концепции предшествовали также различные международные исследования и анализы, обсуждения с экспертами и педагогической общественностью. Одним из важных направлений является поддержка детей с особыми образовательными потребностями. Особое место в концепции занимает значение воспитания, вопросы человеческих ценностей, семейного воспитания. В процессе обучения будет использоваться подход «Құндылықтарға негізделген білім беру». Также планируется реализовать национальную модель воспитания «Толық адам» на основе таких основных ценностей, как стремление к знаниям, трудолюбие, патриотизм, почитание национального наследия, уважение и сотрудничество друг с другом, доброта и забота, готовность защищать государственные интересы.

Современное казахстанское общество требует от человека не только знания, высокого культурного уровня, глубокой специализации в различных областях науки и техники, но и умения жить, сосуществовать в обществе. Основными параметрами личностного развития ребенка можно считать его ориентацию на общечеловеческие ценности, гуманизм, интеллигентность, креативность, активность, чувство собственного достоинства, независимость в суждениях. Уровень развития этих качеств можно рассматривать как показатели сформированности социальной компетентности и социального становления личности.

Главная задача системы образования – создание необходимых условий для формирования, развития и профессионального становления личности на основе национальных и общечеловеческих ценностей; реализация прав ребенка на воспитание, образование и всестороннее развитие, сохранение родного языка, культуры, национальных обычаев и традиций, на информированность, укрепление здоровья. Создание условий для формирования и развития этих качеств все чаще рассматривается как важнейшая задача системы образования Республики Казахстан.

Особенностью современного подхода к оценке воспитательной деятельности организаций образования является системное видение процесса воспитания и выделение комплекса необходимых условий и факторов, обеспечивающих эффективность этой работы. Детям с ООП трудно приспосабливаться к окружающей жизни, к социуму. И поэтому в содержание воспитательной работы входит реализация такой модели воспитания ребенка, учитывающей конкретные социально-педагогические условия, что позволяет расширить диапазон возможностей воспитательного воздействия на личность. В деле воспитания необходимо возникновение новой системы требований общества к личности, порожденных новыми социальными реалиями. Необходимо обозначить цель и приоритетные направления воспитания. У детей необходимо воспитывать ответственное отношение к общечеловеческим и общегосударственным ценностям. Для этого надо проводить воспитательные мероприятия такие, где целью будут воспитание навыков здорового образа жизни, воспитание навыков трудового воспитания и профессиональной ориентации, воспитание национальных ценностей – стремления, совести и национального интереса, например: викторина «Все профессии хороши», цикл бесед «Семейное воспитание», игры «Кем я буду?» и т.д. В содержание воспитательной работы входят: беседы, викторины, воспитательские часы, просмотр фильмов, различные виды игр и т.д. Все такие разнообразные воспитательные мероприятия позволят выстроить успешную модель воспитания, и поможет детям с ООП в дальнейшей успешной социализации в современном обществе.

Весь педагогический процесс должен быть направлен на формирование успешной личности в дальнейшей жизни. Детей мы должны научить ценностям, значимым и одобряемым большинством людей, выработать у детей четкие представления о том, что такое добро, справедливость, патриотизм, например новогодние праздники, где добро всегда побеждает зло и другие. Такие ценности служат эталоном поведения в обществе и детям помогут лучше реализоваться как личности. В современных условиях развития человек представляется не просто как объект изучения, а, прежде всего, как субъект творчества и познания, создающий образцы культуры и увлекающий своим стремлением к творчеству. В работе по развитию творчества у детей можно проводить различные конкурсы «Умелые ручки», конкурс новогодних игрушек «Самая красочная игрушка», конкурс рисунков «Весна -красна», конкурс поделок из бросового материала «Птицы прилетели» и т.д. Все это позволяет развивать у детей воображение, фантазию и мелкую моторику рук.

В нашем большом и уютном центре проводятся цикл бесед о семейном воспитании, где дети знакомятся с основами семейной жизни, закладываются основы будущей личности. Это такие беседы – «Я и семья», «Мои обязанности в семье», «Моя будущая семья», ролевые игры «Семья», тесты «Готов ли я?» и т. д.

Также у детей необходимо воспитывать такие качества, как патриотизм, любовь к своей Родине, бережно относиться к национальному наследию. К этой работе относятся общие линейки, посвященные государственным праздникам, викторины «Символы нашей страны», конкурс рисунков «Я люблю свою Родину» и т.д. Также проводятся национальные игры «Тогызкумалак», различные игры во время празднования весеннего праздника - Наурыз мейрамы. На таких праздниках дети знакомятся с национальными традициями и обычаями, например, «Қонақжайлық-қазақ халқының ұлттық салт-дәстүрінің бірі.», шашу. Проводятся внеклассные мероприятия: круглый стол «В традициях родной земли»,

интеллектуальная игра «Казахстан – моя Земля!», ежегодный фольклорный танцевальный фестиваль «В семье единой» и т.д.

Здоровый образ жизни – неперемное условие счастливой жизни; ответственное отношение к своему здоровью должно стать естественной внутренней потребностью человека. В Послании Президента страны народу Казахстана «Казахстан — 2030» здоровье признается одним из стратегических долгосрочных приоритетов развития республики. Мероприятия по данной теме у нас проводятся такие: соревнования по теннису, шашкам - шахматам, лыжам, соревнования на прогулке «Самый быстрый, самый ловкий», различные подвижные игры, викторины «Полезная еда», «В здоровом теле – здоровый дух», беседы о правильном и полезной еде, КВН «ЗОЖ и мы», конкурсы рисунков и плакатов «Вредные привычки» и т.д.

Дружба — индивидуально-избирательные, свободные и основанные на взаимной симпатии отношения. Дружба предполагает не только верность и взаимопомощь, но и откровенность, доверие, любовь. Детям мы стараемся прививать нравственные качества и привычки, которые им будут полезны для построения отношений со сверстниками в дальнейшем жизни и пригодятся, чтобы строить такие отношения. С этой целью проводятся такие мероприятия, как, цикл бесед о дружбе, викторины «Дружба крепкая», «Учимся общению», занятия «Наша сила в дружбе», круглые стол «Все мы разные, все мы равные», составление сказок о дружбе и взаимопомощи, разгадывание кроссвордов «Какая бывает дружба?» и т.д.

Экологическое воспитание предполагает становление и формирование у человека этических взглядов на природу и этику отношения к ней, воспитание чувства личной ответственности за состояние природных ресурсов и разумное взаимодействие людей с ними. Такая цель у нас реализуется в таких мероприятиях, как, цикл занятий «Я и экология», конкурс плакатов «Береги природу», конкурс поделок из бросового материала «Украсим нашу группу», викторина «Экологическое ассорти» и т.д.

Эстетическое воспитание предполагает формирование нравственно-духовных ценностей через приобщение к прекрасному, через художественную культуру, через приобщение к мировым художественным ценностям эпох и народов, через призму национального и общечеловеческого. Задачи по эстетическому воспитанию мы стараемся решать на таких мероприятиях, как, просмотр иллюстраций художников, походы в библиотеку, проведение различных викторин и бесед «Красота спасет мир», беседы «Лабиринт красоты» и т.д.

Такая работа по развитию у детей общечеловеческих ценностей предполагает обеспеченность непрерывности воспитания детей, возросший уровень воспитанности детей, утверждение здорового образа жизни как нормы. Воспитание подрастающего поколения, формирование гармонично развитой личности составляет одну из главных задач современного общества. И мы, педагоги, должны создавать условия для развития личности ребенка, чтобы помогать им успешно решать задачи в основных сферах своей жизнедеятельности.

Литература:

1. П.Ш.Амонашвили, Г.А.Омарова, Н.Анарбек «Основы гуманной педагогики и самопознания» Алматы, 2019 год.
2. Методическое пособие для учителей «Общечеловеческие ценности», Алматы, 2014 год.

ВИКТОРОВА Н.А, СЕЙСЕКИНА Д.С.

*КГУ «Центр поддержки детей с особыми образовательными потребностями»
управления образования Карагандинской области*

**ВОСПИТАНИЕ НАЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕРЕСА У ДЕТЕЙ В
СПЕЦИАЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ**

«Патриотизм – главный залог сохранения
нашей государственности».
Касым - Жомарт Токаев

Казахстанская земля - край щедрой природы, незабываемых традиций и богатой событиями истории.

Воспитание гражданственности и патриотизма - это целенаправленная и систематическая деятельность взрослых по формированию у молодежи высокого патриотического сознания, чувства верности своему Отечеству, готовности к выполнению гражданского долга и конституционных обязанностей по защите интересов Родины. Оно направлено на развитие личности, обладающей качествами гражданина - патриота Родины и способной успешно выполнять гражданские обязанности в мирное и военное время. Воспитание должно подготовить человека к одной из главных ролей в жизни – к роли гражданина, которая предусматривает выполнение гражданских обязанностей – чувства долга перед страной, обществом, родителями, чувство национальной гордости и патриотизма, уважение Конституции государства, государственной символики, ответственность за судьбу страны, бережное отношение к национальным и природным богатствам государства. Здесь важно, чтобы произошло принятие нравственных ценностей и обусловленных ими принципов поведения в систему собственных ценностей и убеждений.

Гражданское сознание и поведение формируются в процессе социализации. Патриотизм неразрывно сочетается с интернационализмом, чувством общечеловеческой солидарности с народами всех стран. Особое место в интернациональном воспитании молодежи занимает формирование чувств единства, дружбы, равенства и братства, объединяющих народы Казахстана, культуры межнационального общения; нетерпимости к проявлениям национальной ограниченности и шовинистического чванства.

Чувство привязанности и представления о родных местах расширяется и углубляется за счет познания своей страны, ее прекрасной и разнообразной природы, богатства ее недр и могущества рек, широты ее озер и необозримых морей. Для этого используются экскурсии на природу, конкурсы рисунков и проектов на тему «Мой край», различные викторины и лектории. Это позволяет детям не только получить новые знания о истории родного края, но и на основе своего жизненного опыта и эмоциональных переживаний делиться ими с другими.

Даже творчество Абая все проникнуто критикой пороков людей, которые, кроме своей выгоды более ничего не ценят.

В условиях нашего центра патриотизм традиционно формируется в ходе работы с историческими материалами, раскрывающими традиции казахского народа; героическую борьбу, подвиги, талант лучших сынов Отечества; воспитывающими нравственные качества государственных, политических и общественных деятелей; уважение к атрибутам государственности страны.

Известный французский просветитель Шарль Монтескье (1689- 1755) подчеркивал, что «лучшее средство привить детям любовь к Отечеству состоит в том, чтобы эта любовь была у отцов». Источниками патриотического воспитания для школьников является естественная среда их жизнедеятельности. Это «Малая Родина»: семья, школа, родной дом, улица, отдельные страницы истории аула, города, области. При этом речь идет именно об отдельных страницах, отдельных исторических деятелях.

Целенаправленная и плодотворная работа способствует повышению интереса и мотивации у детей, любви к дому, семье, городу, Родине. Знание истории своего края обогащает духовно, развивает чувство гордости за свой народ. Экскурсии позволяют детям не просто знакомиться со своим краем, изучать свою страну, но и познавать патриотические, трудовые, духовно-нравственные традиции народа.

Процесс познания Родины реализуется в предметно-наглядной, активной форме, когда ребенок непосредственно видит, слышит, осязает окружающий мир. Он глубже воспринимает его в более ярких, эмоционально насыщенных, запоминающихся образах. Краеведческая деятельность по природе коллективная, обучает ребенка науке общения со сверстниками, взрослыми, окружающим миром, дает возможность для проявления патриотических чувств в добрых делах. Дети любопытны и любознательны. Они открыты, эмоциональны и непосредственны. Они деятельны и активны по природе, именно деятельность, в которой дети вступают в непосредственный контакт с окружающим миром, позволяет им реализовывать свою потребность в познавательной и физической активности, открывать «секреты» окружающего мира, формировать образ Родины.

У детей с ООП с опозданием и с трудом формируются высшие духовные чувства: совесть, чувство долга, ответственность и другие. У подростков должно быть своё социально-значимое дело, выполняя которое, они могут чувствовать себя уверенно, свободно, видя, что их работа востребована, и выполняя которую они могут общаться и развиваться, приобретая навыки, необходимые для успешной адаптации в социуме. И для этого необходима специальная воспитательная работа. Такую воспитательную работу и ведут педагоги в нашем центре. В своей работе мы придерживаемся следующих принципов:

|| Принцип вариативности организации в работе с детьми требует учета всего диапазона индивидуальных вкусов, предпочтений, создание условий для реализации существующих интересов детей.

|| Принцип организации личного пространства ребенка требует создания таких условий, когда воспитанник может уединиться, оформить свое личное место. Данный принцип требует учета режима проживания, сохранять границы собственного «я», свою автономию в выборе и определении личного пространства, времени, личных контактов и социальных ролей.

|| Принцип сочетания взаимной заботы и требовательности требует создания такого стиля отношений в группах воспитанников, при которых каждый, ощущая себя достаточно защищенным, в то же время стремится к сохранению гуманистических нравственных норм в коллективе учебно-воспитательного учреждения. Определения общих целей педагогов и детей. Организация их совместной деятельности на основе взаимопонимания и взаимопомощи.

|| Принцип развития самостоятельности и инициативы детей требует активного участия воспитанников в решении вопросов жизнедеятельности коллектива учреждения.

|| Принцип нравственного обогащения социальной среды требует постоянного внесения в жизнедеятельность детей общечеловеческих ценностей, образцов культуры, обогащения нравственного опыта воспитанников.

Нравственно – патриотическое воспитание подрастающего поколения – одна из самых актуальных задач нашего времени, основа воспитательной работы в нашем центре. Огромные изменения произошли в нашей стране за последние годы. Это касается нравственных ценностей, отношения к событиям нашей истории. У детей искажены представления о патриотизме, доброте, великодушии. Сегодня материальные ценности доминируют над духовными. Однако трудности переходного периода не должны стать причиной приостановки патриотического воспитания. Огромную помощь в решении задач нравственно-патриотического воспитания нам оказывает обращение к культурным традициям. Мы должны помочь ребенку на каждом возрастном этапе решить основные задачи: социальной адаптации и интеграции в общество; формирования личностных качеств; овладения навыками общей культуры; овладению организационно-трудовыми знаниями, умениями и навыками.

Поэтому главной задачей для педагогов является закладывание основ духовно-нравственной личности с активной жизненной позицией, способной к самосовершенствованию и гармоничному взаимодействию с другими людьми. Решение

данных задач возможно через включение детей в культуру народа, посредством вхождения в праздничный круг, знакомства с народным бытом.

Самые разные виды совместной деятельности детей и взрослых приобретают воспитывающий характер. Воспитатель является творцом интересных дел для детей и разнообразных форм работы, которые гуманизируют личность, выявляют ее индивидуальные свойства. Ставят воспитанника в позицию субъекта развития своей творческой индивидуальности, учат диалогическому общению, развивают эмоциональную сферу. На практике видно, что более всего этим требованиям соответствуют приоритетные для современных детей игровые, театрализованные, дискуссионные, ситуативно-творческие, психологические, состязательные формы воспитательной работы, позволяющие ребятам осознавать самих себя. Необходимо отметить, что количество форм коллективной и групповой деятельности бесконечно.

Таким образом, в нашем центре созданы все условия, которые позволяют детям с ООП работать не только на репродуктивном уровне, выполняя за педагогом работу по образцу, но и развивать у них готовность служить национальным интересам, бережно относиться к национальному наследию прославлять национальную культуру. Перечисленные качества благоприятно скажутся в период интеграции выпускников в социум, увеличат шансы служить на благо общества и активно способствовать формированию казахстанского имиджа.

Литература:

1. Современный Казахстан: цифры и факты. Алматы, 1998
2. Шеретов С.Г. Новейшая история Казахстана (1985-2002), Алматы, 2003
3. Бумретаева Ю.О. Политические партии Казахстана. Справочник Алматы, 1998
4. Послание К-Ж. Токаева 2023 « В Новый Казахстан – с новым названием»

ВИНОГРАДОВА Л.Н., ВАСЕНЁВА Е.А.

КТУ «ОШ № 16», г. Караганды

РАЗВИТИЕ ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ЖИЗНЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ НА УРОКАХ ПОЗНАНИЯ МИРА

В современном мире, на фоне разнообразия культур, социальных и этнических групп, важно формировать у детей не только знания, но и ценностные ориентации, способствующие гармоничному взаимодействию и пониманию различий. Педагогика в XX веке сконцентрировала объяснение ценностей на личностной окрашенности отношения к миру, которое «... возникает на базе знания человека о мире, жизненном опыте человека и направлено на достижение гармоничного развития».

В начальной школе, где ложится основа будущего мировоззрения и мировоззренческих установок, уроки познания мира играют непосредственную роль в формировании общечеловеческих жизненных ценностей. Понятие «ценности» изначально встречается в трудах философов времён Древней Греции. Аристотель понимал под ценностями «справедливость, мужественность, благоразумие и человеческие добродетели», которые, по его мнению, делали из простого человека – человека нравственного.

Начальная школа играет ключевую роль в формировании мировоззрения и ценностных ориентаций будущих граждан. Один из важных аспектов этого процесса – развитие общечеловеческих жизненных ценностей. Уроки познания мира становятся эффективной площадкой для осмысления и внедрения этих ценностей в жизнь детей.

Уроки познания мира в начальной школе представляют собой не просто изучение окружающего мира, но и увлекательное путешествие по вселенной знаний. Это время, когда дети с интересом знакомятся с природными явлениями, культурным наследием различных

стран, историей человечества. В процессе уроков дети активно взаимодействуют с окружающим миром, что позволяет им не только узнать о нем больше, но и внести собственный вклад в его осмысление.

Задача учителя, родителей заключается в следующем:

- раскрыть значение и многогранность понятий «ценность», «общечеловеческие ценности», «духовные ценности», «материальные ценности», «толерантность», «знание», «информированность»;
- раскрыть факторы успешной социализации и реализации личности, построение моделей собственного будущего;
- развить стремление к обретению знаний и умений, применять знания в практической жизни;
- развить умение видеть ценное в людях, событиях, обстоятельствах;
- развить умение успешного принятия решений, проявления инициативы;
- воспитывать уважительное отношение к общечеловеческим ценностям, духовному опыту человечества.

На уроках познания мира учителя создают уникальные возможности для формирования у детей общечеловеческих ценностей. Через изучение разнообразия культур и традиций, анализ природных явлений и эксперименты, дети начинают понимать важность сотрудничества, уважения к различиям и толерантности. В процессе работы на уроках они осознают свою принадлежность к мировому сообществу и понимают, что только взаимное уважение и понимание могут способствовать гармоничному развитию общества. Каждый урок направлен на развитие общечеловеческих жизненных ценностей. Например:

Урок по теме: «Я - гражданин»

Задание: «Подумай». Предлагаем учащимся закончить предложение «Я гражданин, потому что...». Учащиеся смогут предложить варианты: «... потому что родился и живу в Казахстане», «... потому что я имею казахстанское гражданство» и т. п.

На уроке учащиеся узнали:

- о своих правах, обязанностях, об ответственности;
- о важности сохранения дружбы и мира между народами;
- о важности служения обществу;
- о важности принятия на себя ответственности за свои поступки

Урок по теме: «Сила - в единстве»

Задание: Найди продолжение.

Учащиеся соединяют части пословиц.

Ответы: Родина любимая - мать родимая. Родина - всем матерям мать. Береги землю родимую, как мать любимую. Родину любить - верно Родине служить.

На уроке учащиеся научились:

- ✧ объяснять значение дружбы народов Казахстана;
- ✧ объяснять социальную значимость служения обществу;
- ✧ различать свои обязанности и права;
- ✧ объяснять последствия отсутствия ответственности

В ходе уроков познания мира мы используем различные методы и приёмы, направленные на формирование общечеловеческих ценностей у детей.

- Уроки – экскурсии
- Уроки – практические работы
- Уроки применения предметных знаний в творческой деятельности (речевой, изобразительной, художественной, конструкторской)
- Уроки на основе поисково - исследовательской деятельности (на основе работы с текстами, наблюдений, опытной работы)
- Учебные групповые проекты (1-2 часа)
- Уроки в музее
- Беседы о доброте.

- Работа с пословицами в группах.
- Игра «Комплименты»: нарисуйте «ромашку счастья», на лепестках которой напишите главные ценности нашей школы.
- Прием «Эмоции»
- Прием «Толстые - тонкие вопросы»
- Парная работа. Прием «Интервью»
- Прием «Поиск»: Найдите в учебнике открытие, которое сделали учёные? Давайте докажем, что это так!!! Какие эмоции возникают, когда вы смеётесь? А добрые дела могут доставить радость?

Все эти методы и приёмы способствуют не только усвоению знаний, но и внедрению их в жизнь ребенка, делая обучение более эффективным и непосредственным. Также важным является использование игровых и творческих заданий, которые помогают детям лучше понять и прочувствовать общечеловеческие ценности на практике.

Уроки познания мира должны быть ориентированы на наш взгляд на формирование следующих аспектов:

- ценностные ориентиры;
- способность видеть и понимать окружающий мир;
- возможность ориентироваться в социальной среде;
- способность осознавать свою роль и предназначение;
- умение выбирать целевые и смысловые установки для своих действий и поступков;
- умение принимать решения;
- сформированное мировоззрение.

Уроки познания мира в начальной школе являются важным этапом формирования общечеловеческих жизненных ценностей у детей. Этот процесс требует внимания и тщательной работы со стороны учителей, чтобы каждый ребенок мог вырасти в толерантного, доброго и ответственного гражданина общества. Вместе с тем, родители также должны активно включаться в этот процесс, поддерживая и укрепляя ценностные ориентации своих детей, создавая тем самым благоприятную атмосферу для их развития и самореализации.

Литература:

1. Гартман, Э. Обучение и игра [Текст]: учебник / Э. Гартман. – Москва : Дело и Сервис, 2018. – 421 с
2. Божович, Л. И. Словарь терминов [Текст] / Л. И. Божович. – Москва : Слово, 2018. – 230 с.
3. Круглов Б. С. Методика изучения особенностей формирования ценностных ориентации. // Диагностика и коррекционная работа школьного психолога. / Под ред. И.В. Дубровиной. - М., 1987. – 89 с
4. Соколова И.И. Формирование ценностных ориентаций личности младшего школьника // Начальная школа. — 2007. № 6. С. 82—83
5. Дереклеева Н.И. Справочник классного руководителя начальной школы. 1-4 кл.: методич. пособие для кл. рук. М.: ВАКО, 2005.

ВОЛКОВА НАДЕЖДА ГЕОРГИЕВНА

КГУ «Основная средняя школа №40», город Караганда

**СОВРЕМЕННЫЙ ВЗГЛЯД НА РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ РЕБЕНКА
НА УРОКАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ**

В настоящее время специалисты многих стран направляют свои усилия на решение проблемы физического, психического и духовно-нравственного совершенствования детей и молодежи. Но особенно актуальной эта проблема является для современного Казахстана. По данным ряда исследований, около 75% детей школьного возраста нашей страны имеют серьезные отклонения в уровне здоровья.

Очень важно сегодня не только подготовить ребёнка к самостоятельной жизни, воспитать его нравственно и физически здоровым, но и научить его быть здоровым, способствовать формированию у него осознанной потребности в здоровье, как залога будущего благополучия и успешности в жизни.

В последнее десятилетие в современном обществе центральной идеей является сохранение здоровья подрастающего поколения, как основополагающего фактора будущего благополучия государства.

Уроки физической культуры рассматриваются как массовая форма организации систематических занятий школьников. Они направлены не только на улучшение физической подготовки учащихся, но также на воспитание интереса к здоровому образу жизни, к спорту. Важно, чтобы перейдя во взрослую жизнь, вчерашний школьник занимался своим здоровьем, поддерживал хорошую физическую форму. [1, с 21-22]

Главные требования к уроку физической культуры сегодня:

- Четкая постановка целей и задач;
- Обеспечение безопасности, особое внимание к упражнениям с повышенной травмоопасностью;
- Целесообразный отбор средств и методов обучения с учетом поставленных целей и задач, возраста учащихся и уровня их физической подготовки;
- Сочетание фронтальной, групповой и индивидуальной работы.

Важнейший элемент физической культуры - двигательная культура, включающая в себя основные способы перемещения в пространстве, преодоления препятствий, выполнения двигательных действий с предметами и др. Не менее важна совокупность средств, наработанных в обществе для содействия развитию двигательных способностей и воспитания личности в целом.

Школьная физическая культура органически включена в общую систему образования и воспитания и действует по закономерностям образования и воспитания. Вместе с тем это единственный учебный предмет, который формирует у учащихся грамотное отношение к себе, к своему телу, содействует воспитанию новых волевых и моральных качеств, необходимости укрепления здоровья и самосовершенствования.

В своей работе я основываюсь на современные психолого-педагогические и физиолого-педагогические теории обучения, воспитания и развития личности, использую активные методы обучения и воспитания с учетом личностных особенностей каждого ребёнка. Принципы деятельностного и личностного подходов заключается в том, что ученик овладевает способами использования богатств, накопленных человечеством в области телесного и духовного совершенствования. [2, с 16-18]

Воспитание культуры здоровья, здорового образа жизни, обучение учащихся приёмам мобилизации и релаксации, телесного и духовного самосовершенствования привели к необходимости пересмотра сложившегося содержания физического воспитания в общеобразовательных учреждениях. В свете сказанного предмет «Физическая культура» в общеобразовательной школе понимается как единство двух составных частей - ориентирующих детей и подростков в сфере физической культуры и творчески деятельной.

Особое внимание я уделяю внеурочной деятельности. Развитие физических качеств, начинается с раннего возраста, и школьный период жизни - самое благоприятное время для этого. Но школьных уроков физкультуры не всегда достаточно для физического развития личности, нужна целая система по физическому воспитанию, которая не возможна без внеклассной спортивно-массовой работы. Поэтому многие дети занимаются в спортивных секциях и кружках.

Среди средств, которые эффективно действуют в данном направлении можно назвать туристско - краеведческую деятельность и здоровье сбережение. Туристско - краеведческая деятельность формирует и утверждает здоровый образ жизни, укрепляет здоровье, в том числе и психическое, помогает достичь физического совершенства.

С незапамятных времен дети всегда проявляли интерес к туризму и туристическим походам. Туризм - прекрасное и эффективное средство воспитания здорового и закаленного человека. Пусть он не дает такого развития мускулатуры, как другие виды спорта, но зато здоровью туриста могут позавидовать многие. Ему не страшно промочить ноги, он не боится простудиться на ветру, промокнуть под дождем. Туризм закаляет так, как ни один другой вид спорта.

Занятия туризмом вырабатывают у учащихся ряд очень ценных качеств. Турист умеет правильно ходить, развести огонь, сварить кашу, правильно ориентироваться и не заблудиться, быстро починить одежду.

В туристических походах школьников оживают и получают совершенно новое звучание многие знания, полученные на уроках географии, биологии, математики, астрономии, которые подчас усваиваются формально. Но туризм - это не только средство физического и прикладного воспитания. Велика роль туризма в нравственном и духовном воспитании, социализации и развитии коммуникативных качеств подростков.

Туризм - средство расширения кругозора и обогащения духовной жизни подростков. В туристическом походе вырабатывается умение преодолевать трудности, ребята учатся коллективизму не на словах, а на деле. Регулярное занятие туризмом вырабатывает у подростков сознательную дисциплину, настойчивость, ответственность.

Контакты, которые устанавливаются в походе, способствуют пониманию и установлению сотрудничества между участниками похода. Данная концепция определяет основные цели, задачи, идеи развития детско-юношеского туризма. В ней рассматриваются вопросы организации группы, выбор маршрута и другие вопросы, связанные с организацией походов.

Туристские походы, которые я организую внеурочное время, по форме, организации, целям и задачам подразделяются на спортивные, тренировочные и на туристские экспедиции.

Спортивные походы имеют цель прохождения маршрута определённой категории сложности, выполнения установленных спортивных нормативов.

Туристские экспедиции организуются с целью освоения новых районов, испытание новых видов снаряжения, разработки новых технических приёмов.

В школе наиболее приемлемыми являются учебно-тренировочные походы, которые могут иметь разные цели:

- оздоровительные;
- учебные;
- спортивные;
- познавательные и другие цели.

Педагогический потенциал туризма весьма велик. Коэффициент полезного педагогического действия зависит от подхода и организации туристского похода учителей, от их понимания, умения и опыта в этой области. Школа использует далеко не весь воспитательный потенциал туризма. Исходя из приоритета обучения, предпочтение в туризме отдается краеведению, экскурсиям, не походам, в которых идёт воспитание здоровой, социализированной личности. [3, с 44-49]

Я считаю, что туризм является одной из наиболее эффективных оздоровительных технологий, способствующих формированию здорового образа жизни человека и общества в целом, что имеет большое государственное значение в воспитании подрастающего поколения.

Поэтому можно с уверенностью сказать, что туризм - важный способ передачи новому поколению накопленного человечеством жизненного опыта и материально-культурного

наследия, формирования ценностных ориентаций, нравственного оздоровления и культурного развития нации, один из путей социализации личности.

Принимая во внимание, что будущее поколение страны в современных экономических условиях не должно терять нравственные ориентиры, скатываться в криминальную среду, алкоголизм и наркоманию, необходимо развивать туризм во всех его формах и видах.

Особое место, в моей педагогической деятельности на уроках, занимают сюжетно - ролевые игры, которые создаются самими детьми. В этих играх школьники воспроизводят в ролях все то, что они видят вокруг себя в жизни и деятельности взрослых. Здесь все «как будто», «понарошку», но в этой условной обстановке, которая создается воображением ребенка, много настоящего: действия играющих всегда реальны, их чувства, переживания всегда подлинны. Ребенок знает, что кукла и мишка – только игрушки, но любит их как живых, понимает, что он не «поправдашний» летчик или моряк, но чувствует себя отважным пилотом, храбрым моряком, который не боится опасности, по-настоящему гордится своей победой.

Игра - самостоятельная деятельность, в которой дети вступают в общение со сверстниками. Их объединяет единая цель, совместные усилия к ее достижению, общие интересы и переживания. Дети сами выбирают игру, сами организуют ее. Но в то же время ни в какой другой деятельности нет таких строгих правил, такой обусловленности поведения. Поэтому игра приучает детей подчинять свои действия и мысли определенной цели, помогает воспитывать целенаправленность.

Игра является школой воспитания чувств школьников. Нравственные качества, сформированные в игре, влияют на поведение ребенка в жизни, в то же время навыки, сложившиеся в процессе повседневного общения детей друг с другом и со взрослыми, получают дальнейшее развитие в игре.

Игра - важное средство умственного воспитания ребенка. В игре умственная активность всегда связана с работой воображения: нужно найти себе роль, представить себе, как действует человек, которому хочется подражать, что он говорит. Воображение проявляется и развивается также в поиске средств для выполнения задуманного.

Интересные игры создают бодрое, радостное настроение, делают жизнь детей полной, удовлетворяют их потребность в активной деятельности. Даже в хороших условиях, при полноценном питании ребенок будет плохо развиваться, станет вялым, если он лишен увлекательной игры. В играх воспитывается уважение ко всякому труду, утверждается стремление самим принимать в нем участие.

В игре формируются моральные качества: ответственность за порученное дело, чувства товарищества и дружбы, согласование действий при достижении общей цели, умение справедливо разрешить спорные вопросы.

Урок физической культуры - это фрагмент естественной жизни детей, так как в движении дети растут, познают мир. Движение укрепляет их, а главное, несет здоровье и радость. Это и есть главная цель уроков физкультуры. Важно понять ученика, проникнуть в его душу, познать его интересы и желания. Только так на протяжении всего обучения можно держать его в постоянной увлеченности физической культурой. Дать ученику возможность поверить в себя. Ведь именно недостаток веры уничтожает инициативу, становится преградой для счастья, на пути реализации возможностей человека, барьером для развития. Нельзя допускать, чтобы дети чувствовали себя слабыми, они могут привыкнуть к этой мысли навсегда. Я работаю на полном доверии, стараюсь только направлять деятельность учащихся, давая какое - либо задание, а они уже сами работают над совершенствованием техники. В этом ли не радость, ведь они осознают, что добились этого сами.

Достичь положительного эффекта можно при обязательном соблюдении одного из важнейших условий - методически грамотного использования физических упражнений на основе знаний правил и основных закономерностей их применения с обязательным учетом индивидуальных способностей и возможностей каждого ученика. Безусловно ясно, насколько различается трудность выполнения одного и того же двигательного задания для

разных учеников. Одному легко даются нагрузки, а другому не хватает силы, выносливости. А значит, необходим индивидуальный подход. Главным направлением в своей работе я считаю реабилитацию и сохранение здоровья всех учеников: и вполне здоровых, и нуждающихся в этом, поскольку здоровье - это не только отсутствие болезней, а состояние полного физического, духовного и социального благополучия. [5, с 10-22]

С древности считается, что отношение к физкультуре и спорту, здоровье нации должно быть своего рода «визитной карточкой» государства, показателем его культуры. Современный ребенок с новыми технологиями обращается на «ты». Этот интерес детей нужно использовать в преподавании, применяя инновационные методы. В конкурентном мире современный учитель должен быть креативным, то есть способным создавать новое, коммуникативным, компетентным, шагать в ногу со временем.

Поэтому для меня урок - это не погоня за результатами, а кропотливая работа над укреплением здоровья детей. Не навредить здоровью детей - именно этот принцип считаю самым важным. Ребенка лучше «не догрузить» физическими упражнениями, чем «перегрузить». Нельзя давать ребенку чувствовать, будто он хуже других, нельзя унижать его достоинство. А вот согреть каждого, не оставить никого в тени, быть мудрым, очень осторожно и бережно помочь раскрыться, вселить в каждого ребенка уверенность, помочь в преодолении трудностей и гордиться его успехом - задача каждого учителя и лично моя.

Литература:

Книги, монографии, сборники:

1. Назаренко Л.Д. Оздоровительные основы физических упражнений / Л.Д. Назаренко. - М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. - 240 с
2. Кудрявцева Н.В. Новые формы физкультурно-спортивных программ для детей и молодежи / Кудрявцева Н.В.
3. Голощапов Б.Р. История физической культуры и спорта: Учебное пособие. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – С. 179.
4. Матвеев Л.П. О некоторых проблемах теории и практики физической культуры//Теория и практика физической культуры. – 1995. – № 7.
5. Карпушко Н.А. Историко-теоретический анализ школьных программ по физической культуре: Учебное пособие. – М.: Просвещение, 2012. – С. 68.

Электронные ресурсы:

1. <https://infourok.ru/aktualnye-problemy-v-provedenii-zanyatij-po-fizicheskoj-kulture-v-uchebnyh-zavedeniyah-4101946.html>
2. <https://kazast.edu.kz/>

ВОРОНИНА С.А.

КГУ «Школа-лицей № 53», г. Караганда

РОДИТЕЛЬСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ КАК УСЛОВИЕ ЛИЧНОСТНОГО РОСТА СТАРШЕКЛАСНИКА

Семья – это первичная ячейка общества, которая была и остается самым важным и влиятельным фактором социализации личности. Родительская позиция — это некое целостное образование, это реальная направленность воспитательной деятельности родителей, возникающая под влиянием мотивов воспитания. От того, как организована воспитательно-развивающая среда, насколько эффективные методы воздействия будут использоваться в семье, настолько будут определяться успешные контуры «Образа мира» у ребенка, что повлияет на формирование соответствующего образа жизни, повлияет на развитие личности ребенка в целом, на процесс самореализации [1].

Потребность в самореализации – это основополагающее свойство личности. У самоактуализирующего человека, отмечается активность, самоуважение, самопринятие,

автономность, уверенность в себе, креативность и т. д., на которые в непосредственно влияют детско-родительские взаимоотношения [2]. Под родительской компетентностью понимаются некоторые внутренние, потенциальные, психологические и педагогические знания, представления, алгоритмы действий, системы ценностей и отношений, которые проявляются в воспитании и развитии ребенка, способствуют созданию оптимальных условий для полноценного жизнестворчества ребенка. Нами было проведено исследование влияние взаимосвязи детско-родительских отношений на процесс самореализации старшеклассников [3].

Методика «Типы родительских отношений» (А.Я. Варга, В.В. Столин) показала трудности родителей по типу воспитательных мер к детям. Были определены две группы родителей. Первая группа родителей, где доминирует в большей степени позитивное восприятие ребенка и понимание, во второй группе – ярко выражены неадекватные способы и подходы восприятия своих детей.

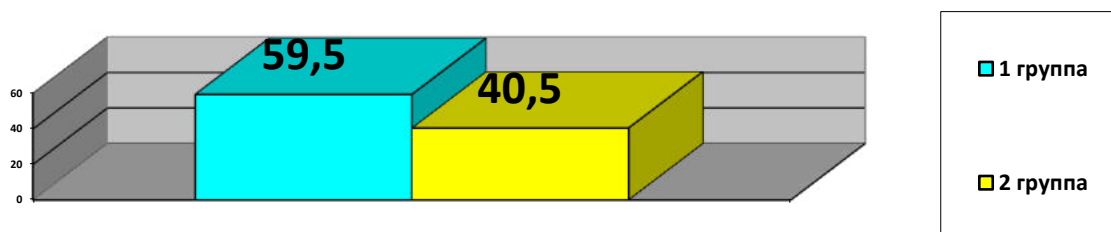

Рисунок 1. Значение по дифференциации родительского отношения.

Далее нами были определены среднегрупповые значения по шкалам каждой группы. Данные представлены в рисунке № 2. Анализируя средние значения полученных данных, мы можем сказать, что у первой группы родителей ярко выраженная тенденция к полному принятию своего ребенка таким, какой он есть, т.е. родитель не снижает самооценку и уверенность сына или дочери. Родитель полностью заинтересован в делах и планах ребенка, а также поощряет самостоятельность и полностью доверяет ребенку. При этом у родителей характерна способность к серьезности и взрослению старшеклассника, повышенный уровень наказания за определенные поступки и менее степень выраженности к послушанию.

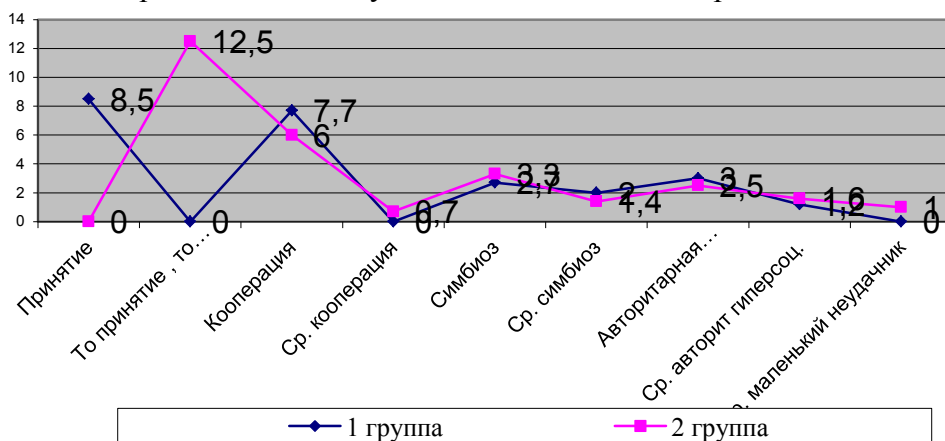

Рисунок 2. Средние значения по типам родительского отношения к старшекласснику.

Для второй группы родителей характерна способность к тому, что эти родители то принимают ребенка со своими достоинствами и недостатками, то осуждающе оценивают за его чувства. В большей степени свойственно заинтересованность в делах и планах старшеклассника, а также поощрение самостоятельности и полное доверие к ребенку. Повышенный уровень тревоги и озабоченности, ощущение себя единым целым с ребенком, более высокая мягкость в дисциплине. Это свидетельствует о том, что у родителей выявлена к старшекласснику высокая степень как к несостоятельному, несерьезному, неприспособленному, неуспешному, проявляет недоверие к своему ребенку.

Таблица №1. Средние значения по восприятию подростком родителя.

Характеристика шкал	1 группа	2 группа
Позитивный интерес	78%	12%
Директивность	23%	93%
Враждебность	6%	58%
Автономность	67%	37%
Непоследовательность	35%	87%

Ученики первой группы чаще испытывают положительные эмоциональные переживания, доверие и уважение со стороны родителей.

У подростков второй группы наиболее выражены в воспитании свержальтруизм и подозрительность со стороны родителя, критика, подавление самости и ощущение чувства вины.

Методика Э. Шострома «Опросник личностной ориентации» позволила определить различные аспекты феномена самореализации старшеклассников, принадлежащих к различным группам по типу родительского отношения. Результаты по базовым шкалам «Отношение времени» и «Отношение опоры» позволили измерить глобальные характеристики самоактуализации, степень независимости ценностей, внутренней, внешней направленности личности у школьника. Дети двух групп имеют различие по данным шкал. Более высокие показатели у первой группы детей, которые более полно могут переживать настоящий момент своей жизни во всей ее полноте, ощущать независимость прошлого, настоящего и будущего, а значит видеть свою жизнь целостной. Также результаты шкалы «Опора» показывают стремление старшеклассников руководствоваться в жизни собственными целями, убеждениями, принципами и установками, быть свободными в выборе.

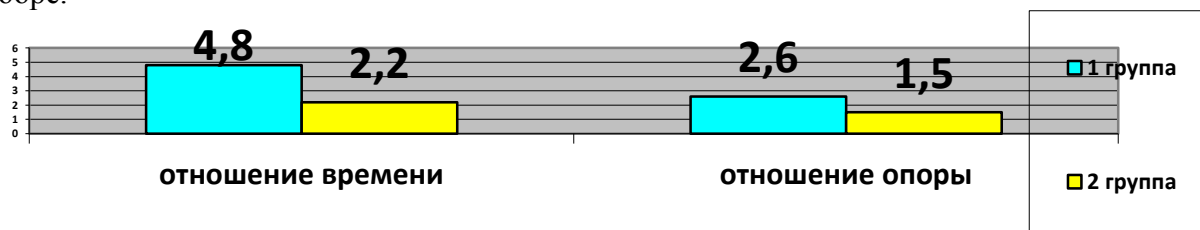

Рисунок 3. График средних значений по основным шкалам

Таким образом, мы видим, что высокие показатели родителей по типу детско-родительских отношений связаны с высоким показателем старшеклассника по самоопределению индивида в целом, осмыслению своей жизни, раскрытием собственных сил и благополучием жизненных ситуаций.

По результатам данного исследования можно сделать выводы, если родитель уважает и ценит индивидуальность ребенка, симпатизирует, стремится проводить много времени, заинтересован в делах и планах ребенка, старается помочь ему в затруднительных вопросах, сочувствует и сопереживает ему, также поддерживает интеллектуальные и творческие способности, испытывает чувство гордости, поощряет инициативу и самостоятельность, старается быть с ним в паритетных отношениях, доверяет ему, устанавливает доверительные отношения, развивает самостоятельность, требовательность к самому себе, тем самым способствует формированию «здоровой» самооценки ребенка, жизненной перспективы, самореализации и выраженного жизнелюбия.

Литература:

1. Хоментаскас Г.Т. Семья глазами ребенка. Дети и психологические проблемы в семье. – М., 2003. – 224 с.
2. Асмолов А.Г. Психология личности: Принципы общепсихологического анализа. М.: Смысл, 2002 г., 416 с.

З.Ключко В.Е. Галажинский Э.В. Самореализация личности: системный взгляд. Т.: Томский университет, 1999 г., 154 с.

**ГАВРИЛЕНКО ЛЮДМИЛА КОНСТАНТИНОВНА
ЖУСУПОВА ДАНА СЕРИКОВНА**

*КГУ «Карагандинская психолого-медико-педагогическая
консультация №5» г. Караганда*

**РОЛЬ ПМПК В СОЗДАНИИ ЭФФЕКТИВНОЙ СИСТЕМЫ ПОМОЩИ ДЕТЯМ С
ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ**

Главенствующим принципом специального образования является «качество жизни» лиц (ребенка) с особыми образовательными потребностями, где упор делается на потребности ребенка как на центральный фактор. Чем меньше ощущает семья последствия заболевания своего ребенка с нарушением психического и физического развития, тем выше «качество жизни».

Развитие ребенка с ограниченными возможностями (ОВ) в большей степени, чем обычного, зависит от обучения. Поэтому при отсутствии обучения или его несвоевременном начале наносится непоправимый ущерб развитию, углубляется отставание от нормального роста психофизиологических функций организма ребенка. В условиях специального обучения и воспитания у детей с ОВ преодолевается или сглаживается их биологически обусловленная недостаточность. Соответственно, чем раньше начнется психолого-педагогическая и коррекционно-воспитательная работа, тем эффективнее будет ее результат, будут предупреждены другие возможные нарушения, называемыми вторичными или третичными (Л.С. Выготский).

Дошкольное воспитание детей до приема в 1 класс осуществляется в семье или с одного года до приема в 1 класс в дошкольных организациях.

Для обеспечения доступности и вариативности дошкольного воспитания и обучения, создания благоприятных безопасных комфортных образовательных условий в нашей области имеются все виды дошкольных организаций: ясли-сад, детский сад, санаторный ясли-сад, дошкольный мини-центр, принимающие детей от одного года или 2 – 3 лет и до приема в 1 класс. В г. Караганде нет специальных детских садов, но есть специальные группы для детей с ЗПР, нарушением речи, зрения. Отрадно отметить, что в некоторых садах действуют специальные группы, где дети с ОВ могут находиться до 7 лет, если имеется соответствующее заключение ПМПК.

Проанализировав нормативные правовые акты в сфере дошкольного образования, мы пришли к выводу о том, что в нашей стране создаются адекватные образовательные условия для раннего вмешательства в развитие ребенка с ограниченными возможностями. Согласно ГОСО, возрастная периодизация существует одна для всех детей, в том числе и для детей с ОВ: ясельный возраст – дети 0 (новорожденные дети) - 2 года; дошкольный возраст – дети 3 - 5 лет.

Возрастные группы комплектуются с учетом возраста детей, достигших полных лет на календарный год (средняя группа – 3 года, старшая группа - 4 года, предшкольная подготовка – 5 лет). Срок освоения содержания Типовой учебной программы – 5 лет. Своевременное обращение родителей детей с ОВ в ПМПК и создание условий для развития малыша в семье – одно из главных условий для раннего вмешательства особого ребенка. Раннее начало стимуляции младенцев (ясельный возраст) помогает добиться больших результатов в их развитии.

Дети с ограниченными возможностями проходят те же этапы развития, что и нормотипичные дети. Средние сроки появления навыков иногда запаздывают по сравнению с нормативными. Это выявлено при несовпадении биологического и паспортного возрастов

ребенка. Различия между биологическим и паспортным возрастом могут составлять от полугода до полутора-двух лет. У детей с ограниченными возможностями возрастная разница в сроках появления навыков гораздо больше, чем у их обычных сверстников.

По статистическим данным ПМПК №5 (г. Караганда, район им. А. Бокейхана) за 2023 год в специальные группы было направлено 43 ребенка из 96 в возрасте от 0 до 3 лет, остальные 43 ребенка, имея нарушения различной степени тяжести, в КППК, РЦ и аутизм – центр (в связи с отсутствием групп для детей с нарушением интеллекта, сложных нарушений, НОДА, слуха).

На сегодняшний день дошкольное образование детей с ОВ регламентировано Типовыми учебными программами и Типовыми учебными планами дошкольного воспитания и обучения Республики Казахстан. Так, Типовой учебной программой предусмотрены по годам обучения, начиная с ясельной и младшей групп, типовые программы для обучения детей не только с нарушением речи (ОНР), зрения, слуха, интеллекта, опорно-двигательного аппарата, но и со сложными нарушениями. Но, к сожалению, по факту в детских садах, как упоминалось ранее, функционируют группы для 3 нарушений (зрения, речи, ЗПР). Компенсируется этот пробел через направление ПМПК детей с ОВ в кабинеты психолого-педагогической коррекции, реабилитационные центры, аутизм-центр, где наблюдается большая очередность.

Детям, имеющим нарушения или трудности общения и социального взаимодействия (аутизм, РАС) на раннем этапе ставится задержка речевого развития, трудности поведения, задержка психоречевого развития, задержка психического развития, как, впрочем, и детям с нарушением интеллекта, сложными нарушениями в связи с тем, что развитие детей происходит неравномерно, асинхронно. При этом дети с вышеназванными нарушениями получают не вполне соответствующее дошкольное воспитание и обучение, либо не получают вовсе. К примеру, отсутствует программа воспитания и обучения детей с задержкой психического развития дошкольного возраста. В то же время в 2020 году была разработана казахстанскими учеными «Специальная развивающая программа для детей с аутизмом», утвержденная и рекомендованная к использованию Комитетом дошкольного и среднего образования МОН РК, не упоминаемая в Типовых программах. Программа включает в себя четыре программы: для детей раннего и дошкольного возраста с легкими и умеренными аутистическими расстройствами; для детей раннего и дошкольного возраста с тяжелыми аутистическими расстройствами; для детей дошкольного и школьного возраста с легкими и умеренными аутистическими расстройствами; программу по вовлечению родителей в развивающую работу с ребенком.

Неоднозначная ситуация происходит и с дошкольной подготовкой детей с ограниченными возможностями, так как Типовыми учебными программами дошкольного воспитания и обучения специальные программы не предусмотрены.

Необходимо отметить, что Приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 20 декабря 2012 года № 557 «Об утверждении типовых учебных планов дошкольного воспитания и обучения Республики Казахстан», начиная с ясельного возраста, для детей с нарушениями интеллекта, слуха, зрения, речи, опорно-двигательного аппарата, со сложными нарушениями, задержкой психического развития разработаны дифференцированные типовые учебные планы, отличающиеся своим содержанием. В идеале - в случае качественной и эффективной реализации учебных программ и учебных планов дошкольного воспитания и образования был бы шанс подготовить детей с ОВ в обозначенный возрастной период (с 6 лет) для обучения в 1 классе.

К слову сказать, выпускник дошкольной организации и дошкольного класса должен обладать следующими качествами: физически развитый, любознательный, инициативный, настойчивый, способный адаптироваться, коммуникабельный, уверенный в себе, умеющий работать в команде, эмоционально отзывчивый, имеющий первичные представления о себе, семье, обществе (ближайшем социуме), государстве (стране), мире и природе.

Резюмируя, ПМПК видит острую потребность в открытии специальных групп и специальных классов для детей с нарушением интеллекта, ЗПР, НОДА, слуха в городе Караганде. Ежегодно контингент детей с ОВ увеличивается. К сожалению, нарушения у детей становятся все более сложными (любое сочетание психического и физического недостатков) и тяжелыми. Все это осложняет работу педагогов как специальных, так и общеобразовательных учреждений.

Наличие в каждом учреждении учителя-логопеда, педагога-психолога, учителя-дефектолога на сегодняшний день – жизненная необходимость, продиктованная достаточно обширным кругом детских проблем в дошкольном возрасте. Каждая организация образования должна заблаговременно готовиться к приему детей с ООП.

Сегодня уже некорректно звучат реплики директоров организаций образования, что у них нет таких специалистов и условий. Для любого образовательного учреждения создание специальных условий в соответствии с заключением и рекомендациями ПМПК является обязательным.

Литература:

1. Закон Республики Казахстан от 27 июля 2007 года № 319-III «Об образовании».
2. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 31 августа 2022 года № 385 «Об утверждении Типовых правил деятельности организаций дошкольного, среднего, технического и профессионального, послесреднего образования, дополнительного образования соответствующих типов и видов».
3. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 20 декабря 2012 года № 557 «Об утверждении типовых учебных планов дошкольного воспитания и обучения Республики Казахстан».
4. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348 «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования».
5. Приказ и.о. Министра образования и науки Республики Казахстан от 12 августа 2016 года № 499 «Об утверждении Типовых учебных программ дошкольного воспитания и обучения».
6. Специальная развивающая программа для детей с аутизмом /Ерсарина А.К., Джангельдинова З.Б., Айтжанова Р.К. - Алматы, ННПЦ КП, 2020.

ГАНИЕВА Ю.С., ГИЛАЗОВА Г.В.

КТУ «Гимназия имени К.Сатпаева», г.Караганда

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ЭТИКИ СОВРЕМЕННОГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ.

Сам учитель важнее, чем то, чему он учит.

Карл Меннингер [1]

Для того, чтобы понять, какую роль играет педагогическая этика, этические нормы и правила в образовательном процессе, а также при построении взаимосвязей со всеми его субъектами, необходимо понять, что включает в себя данное понятие.

Этика - моральное искусство (или наука), практическая философия, учение о нравственности (морали) [2]. Таким образом, данная наука изучает нравственные проблемы, даёт понимание таких понятий, как «добро» и «зло», рассматривает различные модели взаимоотношений между людьми и поведение человека в обществе.

В свою очередь педагогическая этика – это отдельная отрасль педагогики, занимающаяся изучением вопросов профессиональной культуры педагога с указанием правил и норм поведения педагога в процессе осуществления им своей деятельности.

Стоит отметить, что учитель является центральным звеном в системе взаимоотношений с окружающими его людьми (рисунок 1).

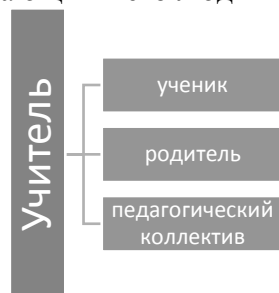

Рисунок 1. Система взаимоотношений

Рассмотрим в данной статье такой аспект педагогической этики, как взаимоотношение учителя с учениками, а также принципы и правила, на которых строится общение.

Так, при построении и в процессе взаимоотношений с обучающимися нормой должны являться гуманные отношения. Такие отношения подчинены достижению воспитательного результата и основаны на добровольном признании воспитанниками авторитета педагога и его лидерства, что должно проявляться в стремлении воспитанников учиться у педагога, общаться с ним. [3].

Приступая к своей деятельности, педагогу необходимо чётко обозначить свои требования и правила, от выполнения которых напрямую зависит успех учебной деятельности школьников. Однако не стоит забывать либо пренебрегать следующими правилами:

1. Уважение к своим ученикам и к каждому из них отдельно.
2. Изменение тактики взаимоотношений с учащимися в соответствии с их возрастом, духовным ростом.
3. Уметь пользоваться и управлять своими невербальными (взгляд, жесты) средствами общения.
4. Уметь владеть своим голосом, интонировать, но не допускать крика.
5. Требовательность, принципиальность и настойчивость, но без упрямства.
6. Облик, внешний вид учителя и комфортная обстановка в классе.

На самом деле данный список можно продолжать ещё долго. Самым важным моментом всего перечисленного является *последовательность, систематичность и постоянство* в применении таких правил.

Так, коммуницируя в течение учебного дня, учитель и учащиеся сознательно и неосознанно вынуждены решать самые различные задачи: определение самочувствия собеседника, степени его искренности, мотивов поступков и т.п. Учитель определяет, какое задание, какой вопрос лучше дать тому или иному обучающемуся, что нужно сделать, чтобы ребёнок поверил в собственные силы, какой подобрать ответ, чтобы обучающийся не обиделся, понял, для чего учитель задаёт тот или иной вопрос, задание. Такой стиль общения и взаимопонимание со стороны как учителя, так и ученика приводят к созданию в классе особого, комфортного климата и микроклимата (учитель-ученик) и способствует повышению уровня мотивации, качества знаний школьников.

С этой целью (выявить причины успеха учебной деятельности) нами было проведено исследование: учащимся третьих и первых классов было предложено ответить на 2 вопроса:

1. Хочешь ли ты ходить в школу?
2. Почему тебе нравится ходить в школу?

Были получены следующие результаты (рисунок 2):

Рисунок 2. Результаты опроса «Хочешь ли ты ходить в школу?»

Из данной диаграммы видно, что большая часть обучающихся с удовольствием посещает школу, уроки.

При ответе на второй вопрос те учащиеся, которые дали положительный ответ на первый вопрос (**50 учащихся – 81,9%**) указали на следующие причины, почему им нравится посещать школу, уроки:

1. Интересно на уроках.
2. Можно пообщаться с друзьями.
3. Учитель всегда ответит на интересующий вопрос.
4. Легко выполнять задания на уроке.
5. Всегда могу рассчитывать на помощь со стороны учителя и одноклассников.
6. Мне нравится наш класс (здесь: кабинет).
7. Очень добрая учительница.

Остальные учащиеся (**11 человек – 18%**), которые не хотят ходить в школу, указали причины, никак не связанные с учителем, его личностью. Чаще всего звучали следующие ответы: нужно рано вставать, плохо себя чувствую, нет в расписании любимого урока, после школы нужно идти в продлёнку/кружки/к репетитору (большая загруженность), хочется отдохнуть и другие.

Анализируя ответы учащихся, можно подтвердить вышеизложенные факты о том, что от учителя, его манеры поведения, голоса, отношения к ученикам во многом зависит успех каждого из них.

Нельзя забывать и том, что с первого дня пребывания ребенка в школе учитель становится для него непререкаемым авторитетом. Это положение сохраняется вплоть до перехода в старшие классы. Известно, что на детей оказывают влияние не только знания учителя, но и сама его личность, качества его души. Более того, исследования показывают, что роль учителя как источника информации снижается из года в год. Влияние же личности не только не снижается, а, напротив, возрастает. Поэтому в структуре личности учителя наибольшее значение приобретают его ценностные ориентации. [4] А грубый, бесцеремонный учитель, наоборот, провоцирует школьника на негативные действия.

Ведь в конечном итоге только доброта, чуткость, справедливость и высокий профессионализм учителя помогут сегодня школе преодолеть множество стоящих перед ней проблем.

Литература:

1. Эпиграф. Интернет-источник: <https://www.nur.kz/leisure/books/1756254-ucitel-i-ucenik-cityaty/>
2. Большая Российская Энциклопедия. Интернет-источник: <https://bigenc.ru/c/etika-c4ef12?ysclid=lt1i0khiv2531190726>
3. Симбирская М.А. Этика взаимоотношений педагога с воспитанниками. Интернет-источник: <https://nsportal.ru/shkola/materialy-metodicheskikh-obedinenii/library/2016/05/09/etika-vzaimootnosheniy-pedagoga-s>
4. Бикмурзина И.Р. Педагогическая этика в работе с учащимися и родителями.

**ГЕЛАШВИЛИ М. В.,
ДОЛГОВА Т. В.**

КГУ «Школа-лицей № 66», г. Караганда

МОДЕЛИРОВАНИЕ ЭТИЧЕСКИХ СИТУАЦИЙ НА УРОКАХ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ НРАВСТВЕННЫХ КАЧЕСТВ ОБУЧАЮЩИХСЯ

Современный ребёнок находится в огромном информационном и социальном пространстве. На него воздействуют потоки информации из социальных сетей, Интернета, телевидения, компьютерных игр, кино. Воспитательное воздействие этих источников носит как позитивный, так негативный характер. А родители не всегда контролируют этот процесс. Да и не всегда могут, так как дети зачастую быстрее и лучше ориентируются в современных источниках информации. Учителя часто сталкиваются с проблемой, когда дети не знают и не разбираются в простых привычных для предыдущих поколений темах или вопросах, о которых должны говорить в семье. Но при этом дети схватывают и запоминают различную информацию, которая не носит системный характер, вырвана из контекста, часто искажена. Поэтому перед школой ставится задача активно противодействовать этим негативным тенденциям.

Мы поставили перед собой вопросы: Как объединить функциональную грамотность с воспитанием? Как связана работа по формированию читательской грамотности с воспитанием нравственных качеств? Какими приёмами должен владеть учитель, чтобы правильно организовать эту работу?

Эти вопросы не только интересная и актуальная тема для исследования, это запрос, который даёт учителям общество и государство.

На роль школы в воспитательном процессе указал Касым-Жомарт Токаев в своём выступлении на второй сессии Национального Курултая: «Необходимо, чтобы и школа выступала не только очагом знаний и просвещения, но и выполняла воспитательные функции. Задача учителя наряду со знаниями прививать ученику гуманистические идеалы» (Отрывок из выступления Главы государства Касым-Жомарт Токаева на второй сессии Национального Курултая «Әділетті Қазақстан – Адал азамат» г.Туркестан,17.0672023г.) [1].

В «Единой программе воспитания» представлены ценности, которые необходимо воспитывать в детях: национальный интерес, совесть, стремление [2, с.11]. Эти ценности не будут формироваться без знаний.

В Типовой учебной программе по предмету «Литературное чтение» для 2-4 классов уровня начального образования определена цель обучения литературному чтению: «способствовать развитию личности ребенка средствами искусства слова, воспитывать потребность в общении с искусством, ввести школьника в мир художественной литературы, приобщая его к духовному опыту человечества, формировать в процессе читательской деятельности навыки функциональной грамотности младших школьников» [3]. Типовая учебная программа по предмету «Русская литература» для 5-9 классов также определяет цель обучения: «способствовать формированию духовных ценностей человека через восприятие и анализ художественных произведений, воспитывать компетентного читателя, способного на основе личностного выбора использовать знания, умения и навыки для познания мира и самого себя» [4].

Младшие школьники должны прежде всего усвоить понятия о доброте, справедливости, отзывчивости, понимать, как эти качества взаимосвязаны и чем они отличаются. Справедливый человек всегда будет чутким и отзывчивым, а добрый - справедливым и чутким. Важно научить ребёнка видеть проявление нравственных качеств у

героев произведений и проецировать их на различные ситуации в жизни, а также различать добро и зло, справедливость и несправедливость, воспитывать патриотизм, любовь к семье и ближнему, формировать чувство ответственности.

Предметы «Литературное чтение» и «Русская литература» лучше всего подходят для формирования нравственных ценностей, обладают огромным воспитательным потенциалом.

Для того чтобы этот потенциал реализовать, учитель должен на уроке умело сочетать методы обучения и методы воспитания. Как отмечает Баранова Г.А.: «Проблема современной системы образования в том, что учитель большое внимание уделяет достижению предметных результатов обучения, забывая или не успевая реализовать воспитательные возможности уроков литературного чтения». [5, с.38].

На формирование нравственных качеств детей огромное влияние оказывает такая форма работы, как создание этических ситуаций. «Моделирование этических ситуаций как совокупность условий и обстоятельств, - пишет Яновская М.Г., - создает определенные отношения, положения, содержащие моральное противоречие, требует разрешения учащимися» [6, с.24]. На уроках литературного чтения такие ситуации можно найти в каждом произведении. Такая форма работы позволяет реализовать лично-ориентированный подход, так как выход из ситуации не будет стандартным, у каждого ребёнка он будет свой.

В педагогической практике используются такие этические ситуации: проблемная, конструктивная, прогностическая, оценочная, аналитическая и репродуктивная. Приведём примеры использования указанных этических ситуаций на уроках литературного чтения и русской литературы:

- проблемная – использование новых знаний для решения проблемы. Например, при работе над английской легендой «Робин Гуд» детям предлагается для размышления вопрос: Может ли плохой поступок быть оправданием для доброго дела? Дети приводят доводы за и против. Мнения в классе могут разделиться. Но это хорошо, так как заставит услышать и задуматься об альтернативном мнении.

- конструктивная – дети выстраивают свое поведение в новых условиях. Например, прочитав рассказ Николая Устиновича «Лебединая дружба», дети предлагают другое завершение истории. Ребята считают, что надо полагаться не только на природу, надо помочь птицам спастись в тяжёлой ситуации.

- прогностическая – развивает умение предвидеть последствия поступка, своего или чужого. Таких заданий в учебнике много и учителю обязательно надо этим пользоваться. Например, первую часть «Сказки о мертвой царевне и семи богатырях» А.С.Пушкина дети слушают до момента, когда царевна остаётся одна в лесу. Дети выдвигают свои версии, что будет происходить дальше: Останется ли царевна в живых? Кто ей поможет? Почему?

- оценочная – формирует и развивает навыки оценки. Такая работа является для детей начальной школы одной из самых сложных по таксономии Блума. Часто дети затрудняются приводить аргументы при оценивании героя, поэтому можно предложить памятку с вопросами для написания отзыва. В учебниках есть памятка, но она очень короткая и рассчитана на детей, которые уже умеют писать небольшие сочинения. Если в классе обучаются дети с разным уровнем развития речи, то для менее мотивированных можно разработать более развёрнутую памятку. Образец такой памятки представлен ниже:

1. Указать жанр произведения, название, Ф.И.О. автора.
2. О чем это произведение – основная мысль без подробного пересказа содержания.
3. Кто герои произведения? Нравятся ли они тебе? Согласен ли ты с их поступками?
4. Какие моменты в произведении понравились? Как читалось произведение? Увлекательно, скучно, трудно?
5. Вывод: чему вас научило это произведение?

- аналитическая – позволяет проанализировать верные или ошибочные действия участников. Например, при работе над рассказом Валентины Осеевой «Волшебное слово» можно построить цветную диаграмму, в центре которой главный герой Павлик. Синим цветом записать, каким ученики увидели Павлика в первой части рассказа – отрицательные черты

характера, красным цветом – положительные черты, что позволит сделать вывод о важности вежливого общения.

- репродуктивная – дети словесно или практически демонстрируют свой опыт поведения. Моделирование таких ситуаций является самым простым и понятным для детей. Практически в любом произведении можно найти ситуацию, которая очень похожа на жизненную, с которой дети сталкиваются дома, в школе, на улице. Уже в первом классе ребята охотно рассказывают о себе, особенно если они сделали что-то хорошее. Интересной формой работы именно для начальной школы является инсценирование или разыгрывание ситуаций. Во-первых, такая работа позволяет раскрыть индивидуальный актерский потенциал детей, тренирует умение выступать перед аудиторией. Во-вторых, учит слушать выступления других. В-третьих, тренирует память, так как надо запомнить текст выступления. Самое главное, позволяет увидеть ситуацию со стороны и дать правильную оценку поступкам героев. Инсценирование – ещё один способ формирования нравственных качеств. Включение этических ситуаций происходит успешнее, если тщательно изучена совокупность условий, в которых разворачивается жизнедеятельность обучающихся; внимательно изучен их жизненный опыт; осуществляется подбор ситуаций, подходящих возрасту детей, их предшествующему опыту. Тут важно знать каждого ребёнка, его жизненную ситуацию, что ещё раз указывает на важность индивидуального подхода.

Благодаря созданию этических ситуаций, обучающиеся изучают действительность, которая окружает их ежедневно, а также то, что предстает перед ними опосредованно – в книгах, картинах, видеозаписях. В результате использования этических ситуаций у обучающихся развивается эмоциональный интеллект, закрепляются этические знания и умения, формируется нравственная позиция.

Литература:

1. Токаев К.-Ж.. Вторая сессия Национального Курултая «Әділетті Қазақстан – Адал азамат». - Туркестан, 17 июня 2023г. Электронный ресурс: <https://www.akorda.kz/ru/vystuplenie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-na-vtorom-zasedanii-nacionalnogo-kurultayaadiletti-kazakstan-adal-azamat-175233>
2. Об утверждении «Единой программы воспитания» в организациях образования, за исключением высших учебных заведений. - Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 19 сентября 2023 года № 294.
3. Типовая учебная программа по учебному предмету «Литературное чтение» для 2-4 классов уровня начального образования (с русским языком обучения), утверждённая приказом Министра просвещения РК от 16.09.2022 г. № 399; с изменениями от 21.11.2022 г. № 467, с изменениями от 5.07.2023 г. № 199.
4. Типовая учебная программа по учебному предмету «Русская литература» для 5-9 классов уровня основного среднего образования (с русским языком обучения), утверждённая приказом Министра просвещения РК от 16.09.2022 г. № 399; с изменениями от 21.11.2022 г. № 467, с изменениями от 5.07.2023 г. № 199.
5. Баранова Г.А. Формирование личностных универсальных учебных действий у учащихся начальных классов средствами учебника. // Известия Тульского государственного университета. Гуманитарные науки. – Тула. –2013. – № 4.
6. Яновская М.Г. Нравственное воспитание и эмоциональная сфера личности // Классный руководитель. 2003. –№4

**ФОРМИРОВАНИЕ МУЗЫКАЛЬНО-ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ
УЧАЩИХСЯ В КЛАССЕ СПЕЦИАЛЬНОГО МУЗЫКАЛЬНОГО ИНСТРУМЕНТА И
В ОРКЕСТРОВОМ КЛАССЕ**

Музыкальное образование имеет большой потенциал в плане формирования ценностно-моральных качеств. Средствами музыкального искусства развивается внутренний мир человека, начинается его нравственность, формируется универсальное ценностное поле. В широком смысле музыкальное воспитание и образование – это формирование духовных потребностей человека, его нравственных представлений, интеллекта, развития идейно-эмоционального восприятия и эстетической оценки жизненных явлений и ценностей[3.с.99]. В наше время образование человека зависит не столько от специальных (предметных) знаний, сколько от его разностороннего развития как личности, ориентированной на отечественные и мировые культурные традиции, направленной на современные системы ценностей и способной активно участвовать в общественной и собственной жизни. Необходимо адаптироваться к обществу и делать самостоятельный жизненный выбор, заниматься самосовершенствованием. Можно выделить две группы ценностей: ценности жизни (жизнь, здоровье, коммуникации и т. д.), ценности культуры: материальные (техника, жилище, памятники и др.), социально-политические(общественный порядок, мир, безопасность, свобода, равенство, справедливость, человечность, образование);духовные, общечеловеческие(добро, любовь, честность, порядочность, ответственность и т.д.)[2.с.34].

Обучение ценностям должно лежать в основе всех наук и предметов. Содержание обучения важно для привития ценностей учащимся. Будь то математика, естествознание, музыка или история, ценности можно привить посредством обсуждения тем по каждому предмету. Формирование музыкально-ценностных ориентаций в классе специального инструмента и оркестрового класса зависит от реализации следующих условий обучения: учет индивидуальных особенностей, сотрудничество преподавателя и ученика, сочетание репертуара высокого уровня, примеров музыкальной классики и качественных музыкальных композиций популярной музыки. При определении уровня музыкально-ценностной ориентации учащихся очевидно, что существующая практика музыкального образования не может в полной мере гарантировать формирование музыкальных ценностных предпочтений учащихся. Основными источниками музыкальных впечатлений для большинства являются интернет, телевидение и средства массовой информации, причем основное внимание они уделяют популярным музыкальным произведениям. Большинство из них рассматривают музыкальное искусство как средство развлечения. Классическое музыкальное искусство, классика казахской музыки и народная музыка пользуются небольшим спросом. В связи с этим значительное количество учащихся не понимают приемы музыкальной ценностной ориентации в музыкальных произведениях искусства. Однако художественная ценность музыкального произведения может нести не только эстетическую ценность, но и морально-духовную ценность. Основой для формирования ценностно-ориентированной личности является отбор содержания, форм и методов музыкального образования и воспитания с позиции ценностного подхода, а также понимание роли и места педагога - музыканта как носителя культуры и гуманистических ценностей, чья педагогическая деятельность направлена на процесс общения, как процесса обмена ценностями[1.с.87].

В качестве преподавателя игры на баяне и дирижера оркестра я подбираю репертуар из казахской, народной, мировой классической музыки и современной

классики. Я учу понимать содержание, смысл и основные идеи произведения путем анализа произведения, а затем объясняю основные ценностные смыслы в музыке. В анализе я обращаю внимание на выбор композитором малых форм (ноктюрн, прелюдия, романс, экспромт и др.) для выражения определенных личных и ценных переживаний и эмоций. Для выражения крупных общественных событий, патриотических чувств, гуманизма и нравственных идеалов используются сложные музыкальные формы (сонаты, вариации, поэмы, симфонии и т. д.) Использование способов, средств выражения композитор подчиняет содержанию, идее, ценностному составляющему произведения. Мое обучение направлено на воспитание умения самостоятельно анализировать музыкальные произведения: определять средства выразительности, форму, стиль, направление, ценностные аспекты, формулировать план исполнения. Я объясняю, что одно и то же музыкальное произведение (один и тот же текст, динамика, штрихи, инструменты и т. д.) у разных исполнителей звучит по-разному. Я считаю, что это зависит от уровня интеллектуального и ценностного развития самого исполнителя, способного понять суть образа, смысл произведения и передать его. Я использую различные методы воздействия на обучение и воспитание учащихся, в том числе личный пример. То, на чем акцентирует внимание учитель и каким ценностям он отдает приоритет, какие из них важны для него и определяют направление, в котором будет происходить процесс ценностного формирования учащихся. Многие профессиональные, социальные и нравственные качества учащихся формируются именно в оркестровом классе. В связи с этим очень важна музыкально-педагогическая и воспитательная работа преподавателя и оркестрантами. С одной стороны, это воспитание и подготовка учащихся как музыкантов-исполнителей и дирижеров, с другой стороны, это воспитание их личности как будущих учителей и формирование нравственных ценностей: чувства ответственности, коллективизма, культуры поведения и труда, добросовестная дисциплина, ответственность за результаты деятельности, взаимовыручка и т.д. Оркестровый класс – один из основных предметов в системе подготовки дирижеров оркестра в их будущей профессиональной деятельности. Одним из методов обучения является собственный метод работы дирижера с оркестром. Стоит отметить, что учащиеся внимательно наблюдают за работой руководителя, чтобы применить положительный опыт в дальнейшей работе. Путем практической демонстрации и постоянных требований дирижер прививает своим ученикам желание серьезно работать в оркестровом классе. Опираясь на свой опыт работы, я считаю, что одним из способов повышения обучения в оркестровом классе является подбор репертуара и методики репетиционной работы. Процесс воспитательной, творческой работы с коллективом во многом зависит от профессиональных и личностных качеств руководителя. Это требует, прежде всего, постоянного профессионально-педагогического роста со стороны руководителя, а именно: знаний в области психологии, педагогики, организаторских способностей, специальной музыкальной и дирижерской подготовки, личностно-ценностных качеств. Все это способствует созданию дружелюбной, комфортной и творческой атмосферы внутри коллектива. То есть, прежде всего, руководитель должен работать над собой, чтобы вырастить не только профессионального музыканта, но и педагога. Оркестровый класс не только развивают качества, необходимые специалисту, но и воспитывают человека - члена коллектива. Только активное и осознанное обучение позволяет достичь желаемых результатов. Деятельность учащихся должна не только демонстрировать внимание, но и развивать интерес. Только стимулируя интерес и любознательность, можно стимулировать психологическую деятельность учащихся, порождая тем самым стремление к знаниям и желание учиться. Думаю, одна из форм активации - это выбор репертуара. Чтобы вызвать интерес учащихся, необходимо подобрать интересные пьесы, с разным содержанием, техникой исполнения и звукоизвлечения, которые могут их заинтересовать и привлечь. Однако репертуар

должен соответствовать техническим и артистическим возможностям оркестра, а оркестр должен ставить перед собой более высокие цели, чтобы достичь истинных исполнительских высот.

Цель формирования музыкально-ценностных ориентаций учащихся при обучении игре на инструменте может быть достигнута при целенаправленной работе педагога по воспитанию музыкального вкуса учащихся, учете индивидуальных особенностей, сотворчества и сотрудничества педагога и ученика[3.с100]. Игра на инструменте не только развивает исполнительские и технические навыки, но также требует терпения, настойчивости и должна практиковаться постоянно, регулярно и без перерывов. Поэтому игра на инструменте развивает силу воли, стремление к достижению цели, дисциплину и настойчивость. Выступление на сцене учит быть максимально подготовленным. Сцена учит чувствовать себя комфортно с людьми, быть общительным и импровизировать на ходу. Это величайшая выдержка и артистизм в жизни.

Работа преподавателей специальных инструментальных классов и оркестровых классов может представлять собой несколько основных направлений: воспитание нравственности и ценностей; воли и характера; эстетического вкуса и любви к музыке; интереса к труду и трудоспособности. Развитие эмоциональных реакций на музыку, воображения и фантазии обеспечивает влияние и на развитие способностей, внимания, памяти, музыкального мышления и творческих способностей, познавательных интересов.

Вовлекая учащихся в музыкальную деятельность при обучении игре на инструментах или на занятиях оркестром, мы создаем им условия для ознакомления с общечеловеческими и национальными ценностями и применения этих ценностей в своей жизни. Система образования, основанная на ценностях, подготовит молодых людей к жизни в сложном и меняющемся мире. С реализацией ценностного подхода будет связано формирование у обучающихся осознанного отношения к человеческой жизни, национальным и общечеловеческим ценностям, национальным духовным традициям, осознание которых позволит повысить значимость усилий по благополучию и процветанию нашей страны[1.с112].

Литература:

1. Ванина Е.С. Формирование ценностных ориентаций подростков в системе общего музыкального образования. Дис.Уфа, 2004г.
2. Крюкова В.В. Музыкальная педагогика. Ростов-на-Дону, Изд. «Феникс» 2002г.
3. Прокофьев Д.В. Современный подход к пониманию проблемы формирования ценностных ориентаций в музыкальном искусстве. Изд. «Перо».Мир современной науки. Теория и методика обучения. №5(14) М;2012г.
4. Интернетресурсы: <http://romanovaelena.ru/muzyikalnyie-igryi-onlayn>; http://www.muzurok.ru/skazki_k_urokam.htm

ГЕТМАНСКАЯ В.В., МОЛДАБЕКОВА С.Б.

КГУ «ОШ № 23», г.Караганда

ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ

Образование детей с особыми педагогическими потребностями имеет только вместе с родителями воспитатели могут дать детям большую человеческую ориентацию, объединив совместные усилия.

В. А. Сухомлинский

Повседневные проблемы, жизненные потребности, быстрый обмен социальными изменениями требуют от нас наряду с высокой активностью, быстротой и большой ответственностью. Значение психолого-педагогического сопровождения детей в современном социальном развитии, в период изменения ценностей и социальных норм, снижения влияния воспитания в семье родителей, бабушек и дедушек со временем становится востребованным. Меняются и позиции и парадигмы в отношениях между учителем и ребенком: вместо «ученик и учитель» начинает формироваться парадигма «человек и человек». Психолого-педагогическая поддержка детей заключается в том, что они помогают ребенку в достижении определенных целей, сохраняют его человеческие качества и ценности, помогают ему самостоятельно достичь себя в обучении и обучении, воспитывают себя и заводят близких друзей.

Рассмотрим теперь следующие психолого-педагогические консультации психологов родителей особых детей:

1. Отвечайте честно и терпеливо на ответ, который дает ребенок.
2. Создайте условия, чтобы у вашего ребенка была своя комната или угол.
3. Не спорьте с разбросанным столом вашего ребенка, когда он занят творческой деятельностью.
4. Помощь в создании собственного индивидуального плана при принятии решений.
5. Не сравнивайте ошибки вашего ребенка с другими детьми, подталкивая их к лицу.
6. проводите время каждый день, разговаривая со своим ребенком лично.
7. Вовлекайте своего ребенка в проблемы, которые он решает с семьей, рассмотрите его личное мнение.
8. Заикайтесь и не снимайте ребенка с лица, потому что он допустил ошибку.
9. Похвала за каждое достижение ребенка.
10. Вы научитесь общаться с людьми разных возрастных категорий правильно.
11. Найдите сложные вещи и помогите своему ребенку ответственно решить их самостоятельно.
12. Почувствуйте, что вы любите своего ребенка, безоговорочно принимая его таким, какой он есть, а не ради успеха и степени.
13. Делайте с ребенком истории, сказки, фантастические истории, создавайте условия для развития творческих способностей ребенка.
14. Введите книги, игры и т. д. необходимые инструменты для ваших любимых вещей вашего ребенка.
15. Даже если у вас нет уверенности в успешном выполнении основного бизнеса, который вы получили, создайте условия для завершения этого дела.
16. Сделайте стенд, на котором ребенок может показать свою работу.
17. Помогите сделать работу продуктивной.
18. Обратите особое внимание на требования ребенка.
19. Всегда доверяйте своему ребенку, доверяя его острому мышлению.

Психическое насилие со стороны родителей по отношению к особым детям также оказывает большое влияние на здоровье ребенка. Психологическое консультирование родителей о недопустимости психического насилия, их вовлечение в повседневную жизнь учителей-специалистов, как объясняют родители, и осуществление общих отношений организации и семьи, то есть нас с ними.

Ребенок - это постоянно растущий и развивающийся организм, обладающий своими морфологическими, физиологическими и психологическими свойствами, характерными для каждого возрастного периода. Каждый ребенок может находиться в разные периоды своей жизни, независимо от социальной ситуации, без своего желания в разных сложных ситуациях и нуждаться в помощи, поддержке и защите на разных уровнях. Семья для ребенка-это среда, создающая комфортные условия для лучшего формирования и развития его физической формы, психики, поведения и интеллекта. Как социальный институт, неспособность семьи создать необходимые условия для жизни и воспитания ребенка

считается одним из основных факторов, приводящих к возникновению детей, оказавшихся в трудной жизненной ситуации. Интегративное обучение в мировой практике основано на реализации принципа индивидуального обучения в обучении и воспитании детей с особыми потребностями. К числу детей с особыми педагогическими потребностями относятся: - дети с ограниченными возможностями; - дети из семей мигрантов, оралманов, беженцев, меньшинств; - дети с трудностями социальной адаптации в обществе (сироты, дети с девиантным поведением, дети из семей с низким социально-экономическим и социально-психологическим статусом). В современной казахстанской системе образования разрабатываются различные модели поддержки, формируется ее инфраструктура. [1]

Интегративное образование - это многослойный процесс, требующий включения всех компонентов системы образования. По результатам проведенного мониторингового исследования можно сделать вывод, что в регионах республики наблюдается положительная динамика по включению детей с особыми педагогическими потребностями в целом в общий образовательный процесс. Поворотные моменты в развитии инклюзивного образования показали необходимость синхронной работы участников процесса, как образовательных организаций, осуществляющих интегративное образование, и координации их деятельности на уровне района, города, области. В целом анализ существующих моделей инклюзивного образования в Казахстане, а также деятельности ресурсных центров инклюзивного образования и экспериментальных платформ показывает согласованность и целесообразность в деятельности министерств образования для дальнейшего развития инклюзивного образования в республике, создания образовательных центров, содействия местной реализации и дальнейшего развития инклюзивного образования в стране, координацию и интеграцию (интеграцию) информационных, научных, материально-технических и других ресурсов); - Совершенствование механизмов интенсивного включения детей со специальной педагогической потребностью в общем процессе гимназической зрелости, развитие и поддержка отделений инклюзивного образования в общеобразовательных организациях, изучение опыта вовлечения детей со специальной педагогической потребностью в общем процессе гимназической зрелости как одной из моделей инклюзивного образования, совершенствование терминологии в инклюзивном образовании. Для развития инклюзивного образования возникает необходимость в системной и взаимосвязанной работе общеобразовательных и специальных образовательных организаций, органов государственного управления и других социальных институтов общества. Кроме того, важным шагом в развитии инклюзивного образования станет поддержка процесса инклюзивного образования и расширение деятельности ресурсных центров по распространению эффективных моделей инклюзивного образования в образовательных организациях страны.[2]

Каждый человек считается уникальной личностью, поэтому человек, занимая моральную позицию, имеет право общаться. Включение ребенка, нуждающегося в специальном образовании, в социальную среду-это формирование общей системы социальных отношений и адаптация ребенка к условиям и условиям обучения. Адаптация - это проникновение индивида в социальные структуры. Если учитель не только осваивает образовательные, развивающие, воспитательные цели любой организованной деятельности, деятельности, получаемого материала, но и помогает детям (отчитывается за ход экскурсии, пишет рассказ или описывает действия ученика) и т. д. Разрабатывает систему заданий, занимается формированием навыков выполнения поставленных задач, это научит особых детей чувствовать себя ответственными за дело, за работу.[3]

Психолого-педагогическое сопровождение ребенка-профессионально активная система в системе инклюзивного образования, направленная на формирование условий воспитания, образовательного процесса, всестороннего развития, социализации, адаптации ребенка.[3]

Жусупбек Аймауытов сказал: «Если учитель желает, чтобы то, что он делает, было продуктивным и милосердным, пусть он сначала искренне любит свою деятельность». Если

так, то только специалист, бесконечно любящий свою профессию, путем непрерывных поисков и упорства, кропотливой работы внесет большой вклад в образование ребенка, в его будущее и направит жизнь ребенка в нужное русло.

Литература:

1. Алехина С. В. инклюзивное образование: от образовательной политики к образовательной практике // психолого-педагогические основы инклюзивного образования: Коллективная монография / Отв. -я не могу,-сказал он. М.: MGPPU, Books lead. От 5-19.
2. Н. В. Борисова, С.А. Прушинский инклюзивное образования: құқық, құқықтар, практика. М.: Перспектива. 2009.
3. Алехина С. В. подготовка педагогических кадров для инклюзивного образования // педагогический журнал. 2013. № 1 (44). С. 26-32.

ГОРБАЧЕВСКАЯ З.А.

КТУ «Бекетская основная средняя школа» Шетский район

НАЦИОНАЛЬНЫЕ ЦЕННОСТИ В МАЛОКОМПЛЕКТНОЙ ШКОЛЕ: ЕДИНСТВО ЦЕЛЕЙ И ЗАДАЧ

В статье рассматривается актуальность формирования системы ценностей в современном казахстанском обществе. Особое внимание уделяется взаимосвязи между национальными ценностями, такими как национальный интерес, совесть и стремление к единой программе развития воспитательной работы. В условиях глобализации и стремительного развития технологий вопросы сохранения и развития национальной идентичности приобретают особую актуальность. Воспитание подрастающего поколения в духе патриотизма, уважения к истории и культуре своего народа является одним из приоритетных направлений государственной политики Республики Казахстан.

Национальный интерес – это совокупность потребностей и целей, которые выражают коренные, долговременные и устойчивые интересы всего народа. Совесть – это нравственное чувство, побуждающее человека к совершению добрых поступков и осуждающее за плохие. Стремление к единой программе развития воспитательной работы – это желание создать систему, которая будет способствовать формированию у молодого поколения общечеловеческих и национальных ценностей.

Воспитательная работа в Республике Казахстан должна быть основана на следующих национальных ценностях:

Патриотизм: любовь к своему Отечеству, уважение к его истории и культуре, готовность к защите его интересов. Совесть: внутренний компас, который помогает человеку отличать добро от зла, поступать справедливо и честно. Единство: сплоченность народа, основанная на общих ценностях и целях. Трудолюбие: стремление к достижению целей своим трудом, уважение к труду других людей. Уважение к старшим: забота о старшем поколении, преемственность поколений.

Предлагаемая модель воспитательной работы основана на следующих принципах:

Системный подход: все элементы воспитательной работы должны быть взаимосвязаны и направлены на достижение единой цели. Личностно-ориентированный подход: воспитательная работа должна учитывать индивидуальные особенности каждого ребенка. Социально-педагогический подход: воспитательная работа должна осуществляться во взаимодействии с семьей, школой, общественными организациями.

Преимущества предлагаемой модели:

Формирование у молодого поколения общечеловеческих и национальных ценностей. Развитие личности ребенка, его творческих способностей и потенциала. Создание условий для самореализации личности. Повышение уровня воспитанности и культуры поведения детей и молодежи.

Для реализации данной программы на базе нашей школы были реализованы следующие проекты для реализации воспитательной работы.

1. «Мой Казахстан»

Цель: Воспитание любви к Родине, уважение к государственным символам, знание истории и культуры Казахстана.

Индикаторы: Участие обучающихся в мероприятиях, посвященных государственным праздникам, знание государственных символов Республики Казахстан, знание истории и культуры Казахстана, участие в проектах, направленных на изучение и сохранение истории и культуры Казахстана.

2. «Твори добро»

Цель: Воспитание доброты, милосердия, сострадания, заботы о ближних.

Индикаторы: участие обучающихся в волонтерских проектах, оказание помощи нуждающимся, проведение благотворительных акций, создание атмосферы доброжелательности и взаимопомощи в школе.

3. «Юный патриот»

Цель: Воспитание патриотизма, гражданственности, чувства ответственности за судьбу страны.

Индикаторы: участие обучающихся в военно-патриотических мероприятиях, уважение к ветеранам, готовность к защите Отечества.

4. «Духовное наследие»

Цель: Воспитание уважения к духовным ценностям казахского народа, знание традиций и обычаев.

Индикаторы: участие обучающихся в мероприятиях, посвященных духовным ценностям казахского народа, знание традиций и обычаев казахского народа, уважение к старшим, бережное отношение к национальному наследию.

Какие акции показали максимальную эффективность:

- **Ежедневная рубрика "Гордость Казахстана"**: Рассказы о выдающихся людях Казахстана, их достижениях. Используя систему голосового оповещения согласно графика каждый класс представлял информацию о выдающихся достижениях страны и соотечественников.
- **"Қазақ тілі – өмір тілі"** – учителями казахского языка и литературы был составлен медиаплан изучения государственного языка. В котором использовались "Фраза дня". С этой фразой начинался школьный день и эту фразу использовали в течении дня.
- **«Национальные игры для учащихся, имеющих освобождение от физической культуры»**. Для определённой категории учащихся, которые по состоянию здоровья освобождены от физической культуры было принято решения развивать их в направлении национальных игр.
- **Открытый микрофон "Говори на казахском языке"**: в течение недели на большой перемене 15 минут обучающиеся могли читать стихи, рассказы, скороговорки на казахском языке. Самый активный класс был награжден кубком.
- **"Скажи коррупции НЕТ!"**: Обучающиеся должны были изготовить плакаты, листовки, видеоролики на тему противодействия коррупции используя искусственный интеллект

В малокомплектной школе все друг друга знают, больше взаимосвязи между учащимися, родителями и учителям. Это позволяет создать атмосферу доверия и взаимопомощи. Обучающиеся не боятся участвовать в мероприятиях, потому что они знают, что их поддержат, педагогам проще узнать своих учеников, их проблемы и потребности. Педагоги могут своевременно реагировать на трудности и помогать обучающимся. Каждый учащийся принимает участие в акции и не остаётся в стороне. Из-за небольшого количества учащихся изменения происходят быстрее. Обучающиеся могут видеть результаты своей работы, что мотивирует их на дальнейшую активность.

По результатам первого полугодия был проведён анализ реализации воспитательной работы.

Методы исследования:

- Анализ документации (воспитательный план, планы классных руководителей воспитательной работы, отчеты о проведении мероприятий).

- Анкетирование обучающихся и педагогов.
- Наблюдение за деятельностью обучающихся.
- Беседы с классными руководителями.

Результаты исследования:

1. Повышение уровня патриотизма и гражданственности:

- 90% обучающихся приняли участие в мероприятиях, посвященных государственным праздникам.

- 76% обучающихся знают государственные символы Республики Казахстан.

- 72% обучающихся могут рассказать о знаменательных событиях в истории Казахстана.

- 78% обучающихся выражают чувство гордости за свою страну.

- 75% обучающихся считают, что Казахстан – это великая страна.

- 65% обучающихся хотят внести свой вклад в развитие Казахстана.

2. Развитие чувства гордости за свою страну и народ:

- Уровень патриотизма и гражданственности у обучающихся за исследуемый период вырос на 10%.

- Уровень гордости за свою страну и народ вырос на 5%.

- Уровень желания внести свой вклад в развитие Казахстана вырос на 3%.

3. Формирование уважения к личности, ее правам и свободам:

- 95% обучающихся знают свои права и обязанности.

- 85% обучающихся умеют решать конфликтные ситуации мирным путем.

- 75% обучающихся готовы прийти на помощь другим.

4. Воспитание трудолюбия, бережливости, честности и других общечеловеческих ценностей:

- 90% обучающихся добросовестно относятся к учебе.

- 80% обучающихся бережно относятся к школьному имуществу.

- 70% обучающихся всегда говорят правду.

Выводы:

Воспитательная работа, основанная на национальных ценностях, является эффективным инструментом формирования личности обучающихся. Реализация воспитательного плана позволила достичь поставленных целей и задач. У обучающихся наблюдается повышение уровня патриотизма, гражданственности, чувства гордости за свою страну и народ.

Укрепляется уважение к личности, ее правам и свободам, формируются общечеловеческие ценности.

Рекомендации:

- Продолжать работу по воспитанию национальных ценностей у обучающихся.

- Разрабатывать и внедрять новые проекты, направленные на воспитание патриотизма, гражданственности, духовно-нравственных качеств.

- Повышать квалификацию педагогов в области воспитательной работы.

Литература:

1. "Воспитательная система Республики Казахстан: теория и практика" / под ред. М.К. Кульбаева. – Алматы: 2018.

2. "Национальные ценности Казахстана: сущность, проблемы и пути реализации" / под ред. А.Н. Нысанбаева. – Алматы: 2019.

3. "Воспитание личности в условиях модернизации казахстанского общества" / под ред. З.К.

4. Едина программа воспитания Республики Казахстан. Академия Алтынсарина, Алматы: 2023

ГОРШКОВА Е.О.

*КГУ "Опорная школа (ресурсный центр) имени Бауыржана Момышулы,
Абайский район*

МЕТОДИЧЕСКИЕ И ДИДАКТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ИНТЕРАКТИВНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПЛАТФОРМ НА УРОКАХ ФИЗИКИ

Современные образовательные технологии позволяют организовать процесс обучения как индивидуально, так и в группах с различным числом участников, обеспечить эффективную коммуникацию между обучающимися и преподавателем, вовлечь ученика в процесс обучения как активного участника, а не слушателя или наблюдателя, организовать работу с различными информационными ресурсами [1;2]. Применение в учебном процессе интерактивных образовательных платформ, проблемно-ориентированных методов обучения существенно меняет формат урока, способы достижения результатов обучения, повышает мотивацию учеников к изучению предмета. При проведении уроков физики можно организовать урок с применением интерактивных образовательных платформ, виртуальных лабораторных работ [3;4]. При этом, ученики могут выполнять индивидуальные групповые практические и лабораторные задания и проекты, структурируя и анализируя информацию, моделировать ситуации, опираясь на свой жизненный опыт, решать проблемные задачи на основе анализа обстоятельств. Обобщая перечисленные особенности урока, проводимого с применением интерактивных образовательных технологий, сопоставим его с традиционным уроком (рисунок 1).

Рис. 1. Сопоставление особенностей традиционного урока и урока, проводимого с применением интерактивных образовательных технологий

С учетом вышесказанного в настоящей работе был проведен педагогический эксперимент, направленный на исследование дидактических и методических особенностей проведения уроков физики в средней школе с применением интерактивных образовательных платформ. В задачи исследования входило выяснение факторов, влияющих на повышение интереса и мотивацию учащихся, активизацию их познавательной активности на уроках физики, и определение путей для оптимизации и повышение эффективности учебного процесса. Исследование проводилось на базе КГУ "Опорная школа (ресурсный центр) имени Бауыржана Момышулы" (КГУ «ОШ (РЦ) Б.Момышулып. Топар»). В исследовании принимали участие ученики 10-х классов. Общее количество участников эксперимента - 26 человек. Апробация разработанных методических и дидактических материалов по применению интерактивных образовательных платформ проводилась при изучении раздела «Кинематика». Цели обучения определялись в соответствии с Типовой учебной программой по учебному предмету «Физика» для 10-11-классов естественно-математического направления уровня общего среднего образования, утвержденной Министерством образования и науки Республики Казахстан.

В соответствии с задачами исследования при проведении уроков физики были использованы различные интерактивные образовательные платформы [5], проведении педагогического эксперимента на уроках физики применялись программы интерактивных анимаций. При проведении педагогического эксперимента организация урока физики с

применением интерактивных образовательных платформ осуществлялось в соответствии со схемой, представленной на рисунке 2.

Рис.2. Схема организации урока физики с применением интерактивных образовательных платформ

Согласно данной схемы процесс организации урока включает пять основных этапов: 1) подготовка, 2) анализ и оценка, 3) планирование урока, 4) проведение урока, 5) мониторинг качества урока и оценка результатов. Рассмотрим более подробно каждый из этапов предложенной схемы. На подготовительном этапе учитель должен определить необходимость применения интерактивных образовательных платформ, опираясь на субъективные и объективные факторы, включающие собственный опыт и анализ передового опыта применения интерактивных образовательных платформ, знание методических и дидактических особенностей применения интерактивных образовательных платформ, особенность изучаемого материала, наличие демонстрационного и лабораторного оборудования, возрастные особенности учеников, готовность учеников к применению интерактивных образовательных платформ. На этом этапе учитель должен выяснить, насколько эффективным будет применение интерактивных образовательных платформ в достижении результатов обучения.

На этапе анализа и оценки учитель должен определить цели и задачи урока, выбрать образовательные платформы и оценить возможности их практического использования при проведении урока, определить форму учебного занятия и виды деятельности, рефлексия после урока, выбрать инструменты и критерии оценивания.

На этапе планирования урока учитель разрабатывает содержание урока, готовит детализированный план урока, разрабатывает необходимые для проведения урока методические и дидактические материалы.

На этапе проведения урока учитель должен четко следовать поставленным целям и задачам урока, обеспечить эффективное взаимодействие с учениками и максимальное вовлечение всех учеников в процесс обучения, помощь ученикам при выполнении заданий, информационную безопасность.

На этапе мониторинга качества урока с применением интерактивных образовательных платформ и оценки его результатов учитель должен сделать оценку реализации поставленной цели урока, достигнутых учениками результатов, выяснить проблемы, с которыми столкнулся при проведении урока, сделать анализ обратной связи, выбрать пути для улучшения планирования, подготовки и проведения урока, повышения его эффективности и результативности [6].

Следуя предложенной схеме рассмотрим организацию урока по физике при изучении темы "Кинематика". При проведении урока применялись специально подготовленные задания, созданные с помощью интерфейса используемых образовательных платформ и поддерживающие диалог с учащимися во время выполнения. Задания выполнялись в группах. При выполнении заданий ученики должны были научиться применять

кинематические уравнения при решении задач и анализировать графики движения. Достижение поставленной цели оценивалось по критериям.

Задания для выполнения с применением интерактивных образовательных платформ были разделены на три уровня А, В и С по принципу "от простого" к "сложному". Выполнение каждого задания на каждом уровне оценивалось от 1 до 3 баллов в зависимости от сложности. Пример работы с физической симуляцией показан на рисунке 3.

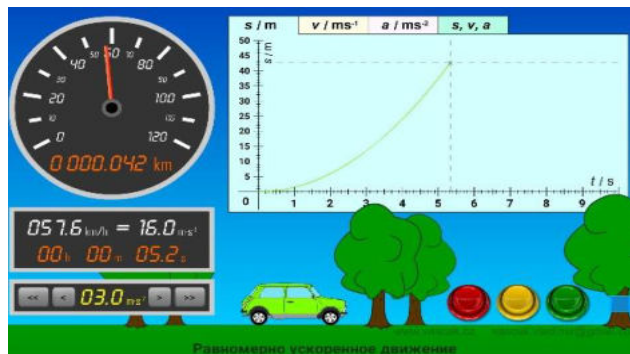

Рис. 3. Пример работы с физической симуляцией

Суммарная оценка учеников рассчитывалась с учетом дескрипторов.

Качество усвоения материалов урока проводилось с использованием формативных интерактивных заданий, суммативного оценивания и рефлексии [7]. Результаты анализа усвоения материалов урока по разделу «Кинематика» с применением интерактивных образовательных платформ в 10-ых классах представлены в таблице 1.

Таблица 1

Анализ результатов усвоения материалов урока по разделу «Кинематика» с применением интерактивных образовательных платформ в 10-ых классах

	Всего учеников	«5»	«4»	«3»	«2»	Качество, %	Успеваемость, %
Рефлексия	26	9 (35%)	13 (50%)	4 (15%)		84,6	100
Формативное интерактивное задание	26	8 (31%)	13 (50%)	5 (19%)		80,7	100
Суммативное оценивание	26	4 (16%)	10 (38%)	12(46%)		53,8	100

Анализ данных, представленных в таблице 1, указывает на то, что наиболее высокие оценки ученики получили за выполнение интерактивных заданий и рефлексии, основанных на знании теоретического материала. Наиболее низкими оказались результаты учеников при выполнении заданий на суммативное оценивание, основанных на решении задач. Вместе с этим, анализ усвоения учебного материала обучающимися показал, что базовый материал усвоен всеми учениками (успеваемость 100%) . Качество знаний учеников с учетом всех форм оценивания выше 50%. Таким образом, использование интерактивных методов обучения на уроке физике позволило ученикам лучше освоить сложный материал. При проведении урока с использованием традиционных технологий результаты успеваемости учеников и качества знаний были ниже и составляли соответственно 46,1% и 42,3%.

В работе предложена схема организации урока физики с применением интерактивных образовательных платформ и определены методические и дидактические особенности каждого этапа. Применение предложенной схемы на уроках физики показало повышение успеваемости и качества знаний учеников. Сочетание разнообразных методов активного обучения на уроке позволило повысить интерес учеников к предмету, создать условия для раскрытия творческого потенциала учеников, обеспечить более эффективное усвоение материала и понимание практического применения полученных знаний, включить в процесс обучения самоанализ и самооценку учеников.

Литература:

1. Министерство образования и науки Республики Казахстан [Электронный ресурс]. https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30118747&pos=3;-108#pos=3;-108.
2. Шефер, Е. А. Использование цифровых технологий в образовательном процессе / Е. А. Шефер. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2021. — № 16 (358). — С. 22-25.
3. Ефимова, В. Г. Дидактическое обеспечение формирования познавательных универсальных учебных действий на уроках физики [Текст] / В. Г. Ефимова, А. В. Худякова // Физика в школе. - 2018. - № 7. - С. 25-33
4. Игнатенко, И. И. Современные подходы к созданию образовательной среды [Текст] / И. И. Игнатенко // Наука и школа. — 2018. — № 2. — С. 135-139
5. Информатизация образования и методика электронного обучения [Текст] : материалы II Международной научной конференции, Красноярск, 25-28 сентября 2018 г. : в 2 частях / Сибирский федеральный университет; под общ. ред. М. В. Носкова. — Красноярск: СФУ, 2018. Ч. 2. —, 2018. — 334 с.
6. Синенко, В. Я. Интеграционные процессы в образовании как инновация: методологические и технологические аспекты / В. Я. Синенко, Н. Е. Буланкина // Сибирский учитель. — 2017. — № 1. — С. 34-39
7. Сорокина, Е. В. Цифровое образовательное пространство: от электронных образовательных ресурсов к электронному обучению [Текст] / Е. В. Сорокина // Информатика и образование. — 2017. — № 9. — С. 10-14.

ГУРЬЯНОВА ЭММА ВИКТОРОВНА

КГУ «ОШ №19», город Темиртау

ПРИВИТИЕ ЭТИЧЕСКИХ И МОРАЛЬНЫХ НОРМ У УЧАЩИХСЯ - ВАЖНЫЕ КЛЮЧЕВЫЕ КОМПОНЕНТЫ ЦЕННОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ПОДХОДА В БИОЛОГИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ

Биоэтика и биомораль являются фундаментом для формирования системы ценностей при изучении биологии в современной школе. Биоэтика затрагивает моральные проблемы в области биологии и медицины - вопросы добра и зла, которые возникают по мере развития наук о жизни. Биомораль определяет этические нормы и принципы при работе с биологическими объектами, будь то растения, животные или люди.

Учитывая стремительный научно-технический прогресс в биотехнологиях, генной инженерии, медицине, перед педагогом стоит важная задача - воспитать этически и морально ответственную личность ученика. Изучая строение человеческого организма, принципы генетики, учащиеся должны понимать, что знания можно и нужно использовать только во благо. Например, обсуждая темы клонирования или генной терапии, необходимо обращать внимание на риски злоупотребления биотехнологиями, одновременно рассматривая их пользу для медицины. Так формируется сбалансированное, основанное на этических ценностях отношение к научному прогрессу.

Еще одна ключевая ценность, которую должен прививать школьный курс биологии - это экологическое сознание и личная ответственность за сохранение окружающей среды. Современные экологические проблемы - изменение климата, нерациональное использование природных ресурсов, загрязнение среды - это следствие безответственного отношения человека к природе. Изучая экосистемы и биосферу, взаимосвязи организмов со средой обитания, учащиеся должны осознавать хрупкость экологического равновесия и необходимость его поддержания. Это возможно только при экологически ответственном поведении каждого.

Для формирования данных ценностных ориентиров существует множество эффективных методов и заданий. Одним из действенных методов является дискуссия по

этическим и экологическим дилеммам. Ученики могут обсудить, например, такие вопросы как использование стволовых клеток в медицине, генетически модифицированные продукты, влияние человека на изменения климата. Высказывая свою точку зрения, приводя аргументы, они учатся комплексно рассматривать научные и этические аспекты биологических открытий [1].

Еще одним методом является проектная деятельность экологической направленности - исследования состояния местных водоемов и атмосферного воздуха, влияния промышленных предприятий на здоровье населения. Выявленные экологические проблемы обсуждаются коллективно, предлагаются пути решения, например, через рациональное использование ресурсов, внедрение безотходных технологий на производстве, экономию электроэнергии в быту.

Развитие критического мышления является одной из приоритетных задач современного школьного образования. Особую актуальность оно приобретает на уроках биологии, где учащиеся знакомятся со сложными, подчас дискуссионными научными концепциями. Критическое осмысление биологической информации позволяет глубже понимать изучаемый материал, анализировать разные точки зрения, применять полученные знания на практике.

Эффективным методом развития критического мышления является использование на уроках биологии проблемно-поисковых, исследовательских и проектных заданий. Например, при изучении генетики, учащимся можно предложить проанализировать этические аспекты некоторых генетических технологий. Стоит ли разрешать генетическое тестирование детей на наследственные болезни? Вправе ли родители выбирать пол будущего ребенка? Такие дилеммы заставляют задуматься, аргументированно высказать свою точку зрения.

Еще один метод - стимулирование дискуссий при изучении эволюционной теории. Учащиеся могут обсудить вопрос о том, является ли эволюция случайным или закономерным процессом, возможно ли ее повторение. Анализируя различные аргументы за и против, они развивают гибкость мышления, способность критически оценивать информацию [2].

Большой потенциал для стимулирования критического мышления заложен в экологическом образовании. Здесь уместно предлагать задачи и кейсы, связанные с актуальными экологическими вызовами. Это могут быть проекты по исследованию качества воздуха, воды, почвы в местах проживания учащихся, выявлению источников загрязнения. Результаты таких исследований коллективно анализируются, обсуждаются идеи по улучшению экологической ситуации, повышению уровня экологического сознания.

Проектная деятельность является эффективным методом ценностно-ориентированного обучения биологии. Включение школьников в работу над проектами позволяет не только расширить их предметные знания, но и сформировать активную гражданскую позицию по отношению к проблемам здоровья, экологии, рационального природопользования.

Одно из ключевых преимуществ метода проектов - возможность выбора тематики самими учащимися в соответствии с их интересами и ценностями. Например, проект может быть посвящен изучению распространения в регионе опасных инфекционных заболеваний, таких как COVID-19 или ВИЧ. Школьники анализируют статистические данные по заболеваемости, рассматривают пути передачи инфекций, разрабатывают памятки по профилактике. Такая работа позволяет реализовать ценность ответственного отношения к здоровью.

Еще одно популярное направление - экологические проекты, посвященные конкретным местным проблемам: загрязнению почв, водоемов, воздуха, утилизации отходов, охране лесов и животных. Исследуя реальное состояние окружающей среды, последствия антропогенного воздействия, учащиеся овладевают ценностями экологической грамотности и ответственности. Они предлагают конкретные решения - отдельный сбор мусора, очистные сооружения, защиту уязвимых видов. Так проекты становятся основой для практических экологических инициатив.

Особого внимания заслуживают социально значимые проекты, направленные на просвещение и информирование населения по актуальным вопросам. Это могут быть популярные буклеты о влиянии курения и алкоголя на здоровье, листовки о правилах ответственного отношения к домашним питомцам, биологическим ресурсам родного края. Подобные проекты реализуют ценность заботы о ближних и окружающем мире [3].

Вот подробное описание практической работы по разработке биоэтического кейса для школьников:

Целью данной работы была разработка кейса, связанного с одной из актуальных биоэтических проблем - использованием генетически модифицированных организмов (ГМО) в пищевой промышленности.

На первом этапе учащиеся изучили теоретический материал о ГМО - что это такое, как получают, какие гены модифицируют, с какой целью. Рассмотрели примеры наиболее распространённых ГМ-культур (кукуруза, соя, рапс и др.) Выяснили позитивные стороны ГМО для сельского хозяйства и опасения по поводу их влияния на человека и экосистемы.

Далее школьники приступили к формулировке биоэтической дилеммы кейса. Было решено взять за основу вопрос об обязательной маркировке ГМО-содержащих продуктов питания. Учащиеся разделились на две команды. Первая команда должна была привести аргументы в пользу обязательной маркировки. Вторая - доказывала её нецелесообразность или вред.

В ходе работы ребята сформулировали следующие позиции. За маркировку: право потребителя на выбор, соблюдение принципа информированного согласия при употреблении новой пищи, предосторожность в отношении потенциальных рисков. Против: удорожание продуктов, сложность определения минимального порога ГМО-содержимого.

На заключительном этапе была организована дискуссия между командами. Учащиеся задавали друг другу каверзные вопросы, пытались опровергнуть позицию оппонента. В результате ребята сошлись во мнении, что при современном уровне научного понимания последствий ГМО для организма человека, маркировка оправдана. Это реализация принципа предосторожности и права выбора для потребителей.

Данная работа продемонстрировала, что кейс-метод является эффективным инструментом для развития биоэтического мышления, умения взвешенно и всесторонне подходить к анализу сложных моральных дилемм в области биотехнологий. Такая практика будет полезна учащимся для формирования собственной гражданской позиции по вопросам взаимодействия науки, технологий и человеческих ценностей.

Ценностно-ориентированный подход в биологическом образовании не только значительно улучшает качество обучения, но и способствует формированию ответственных и этичных граждан. Важность этого подхода не может быть переоценена в современном мире, где биологические знания играют ключевую роль в решении глобальных проблем, таких как изменение климата, сохранение биоразнообразия и общественное здравоохранение [4].

Применение ценностно-ориентированного подхода в биологическом образовании способствует развитию критического мышления, эмпатии и этической осведомленности среди учащихся. Это не просто передача знаний о биологических процессах и фактах; это процесс, который включает в себя обучение уважению к живым существам, понимание взаимосвязей в природе и осознание влияния человеческой деятельности на окружающую среду.

Дальнейшее развитие и интеграция этого подхода в учебные программы по биологии должны стать приоритетом для образовательных систем. Это потребует совместных усилий учителей, разработчиков учебных программ и политиков в области образования. Основная цель должна заключаться в создании образовательной среды, где учащиеся не только усваивают биологические знания, но и развивают глубокое понимание своей роли в сохранении и улучшении природного и социального мира.

В заключение, ценностно-ориентированный подход в биологическом образовании – это не просто тренд или теоретическая концепция. Это необходимость, направленная на подготовку будущего поколения к эффективному и ответственному участию в решении экологических и социальных вызовов нашего времени. Прививая учащимся ценности уважения, ответственности и этичности, мы обеспечиваем более устойчивое и гармоничное будущее для всех форм жизни на нашей планете.

Литература:

1. Мишина О. С., Иванов Р. Г., Завальцева О. А. Естественно-научная грамотность как аксиологический ориентир современного школьного биологического образования //Проблемы современного педагогического образования. – 2020. – №. 69-2. – С. 119-121.

2. Боброва Н. Г. Виды учебно-познавательной деятельности в обучении биологии: дидактическая и методическая характеристика //Самарский научный вестник. – 2014. – №. 2 (7). – С. 11-15.

3. Аргунова М. В., Ермаков Д. С., Плюснина Т. А. Экологическое образование в интересах устойчивого развития как надпредметное направление модернизации школьного образования //Москва. – 2010.

4. Моисеева Л. В. Экологический подход в психолого-педагогическом образовании как основа достижения устойчивого развития //Педагогическое образование в России. – 2012. – №. 2. – С. 49-54.

ДАВЛЕТШИНА Г.В., ИЛЬЯСОВА А.М.

ОШ №17, г.Темиртау

РАЗВИТИЕ SOFT SKILLS КОМПЕТЕНЦИЙ У ПОКОЛЕНИЯ АЛЬФА ДЕТЕЙ

Современное поколение детей впитывает мир гаджетов с дошкольного возраста. Они овладевают чтением благодаря приложениям на своих смартфонах и легко ориентируются в цифровой среде. Для них виртуальная реальность - это нечто естественное, привычное, часть их окружающего мира. Именно поэтому "альфа-поколение" значительно отличается от предыдущего поколения Z уже в самом раннем возрасте. У многих преподавателей возникает вопрос: каким образом следует организовать образовательный процесс, начиная с детского сада, с целью обеспечить детям наибольшее количество необходимых знаний и постоянный интерес к дальнейшему обучению.

Качественная организация образовательного процесса в современной школе включает несколько важных аспектов.

Во-первых, ученики должны быть готовы к жизни в современных социально-экономических условиях. Это означает, что они должны обладать компетенциями, которые необходимы для успешной адаптации и функционирования в современном обществе.

Во-вторых, ученикам нужно обучаться свободному ориентированию в огромном количестве информационных потоков, а также иметь навыки компьютерной и правовой грамотности.

В-третьих, школа должна формировать гражданскую позицию учеников, учить им противостоять негативным явлениям, происходящим в обществе, а также приоритету здорового образа жизни.

В-четвертых, школа должна готовить учеников к осознанному профессиональному выбору, учитывая потребности и требования экономики страны. В современном мире, где требования рынка постоянно меняются, важно, чтобы у учеников была возможность получить знания и навыки, которые будут востребованы на будущих рабочих местах.

Таким образом, основная задача современной школы заключается в обеспечении высокого качества образования, которое бы учитывало все вышеперечисленные аспекты и готовило учеников к успешной жизни в современном обществе.

В настоящее время используется термин *soft skills*, что означает коммуникативные навыки, навыки ведения переговоров, самопрезентации и публичных выступлений.

Если все навыки разделить на две большие категории, то мы получим: (*hard skills*) - твёрдые навыки и (*soft skills*) - мягкие навыки.

Твёрдые навыки – это те, которые легко наблюдать, измерить и продемонстрировать, например, умение решать математические задачи, умение читать, владение иностранным языком, умение ездить на велосипеде. Твёрдые навыки необходимы, чтобы эффективно заниматься определенным видом деятельности.

Мягкие навыки – это социальные навыки. Они не столь очевидно измеряемы, как твёрдые, но именно они наиболее эффективно помогают продемонстрировать и применить твёрдые навыки. Мягкие навыки необходимы в любом виде деятельности. К ним относятся умение общаться, работать в команде, убеждать, решать проблемы, принимать решения, управлять своим временем, мотивировать себя и других.

Решение этой проблемы сегодня затрагивает современное образование, которое должно быть направлено на развитие у детей компетенций XXI века. С развитием современного общества должно развиваться и образование. Сложенная веками педагогическая система не должна разрушаться, а должна эволюционировать, должны смещаться педагогические акценты. В первую очередь, от учащихся требуется не заучивание материала и не отработка однообразных методов решения задач, а развитие универсальных компетенций.

Основные навыки *soft skills* в рамках программы целостного воспитания:

- Комплексное многоуровневое решение проблем
- Критическое мышление
- Креативность
- Лидерские навыки (умение управлять людьми)
- Взаимодействие с людьми/ эффективное общение
- Эмоциональный интеллект
- Формирование собственного мнения и принятие решений
- Ориентированность/ адаптируемость
- Умение вести переговоры
- Навыки работы в команде

Одной из главных задач педагогов сегодня является обеспечение каждого ребенка необходимым уровнем развития, который будет способствовать его успеху не только в школе, но и на протяжении всей жизни. В связи с этим, развитие навыков мягких навыков (*soft skills*) является особенно важным и необходимым.

Для формирования современных личностных компетенций в процессе обучения важно вовлечь каждого учащегося. Например, при развитии коммуникативных навыков, дети с интересом принимают участие в ролевых играх, театральных минутках и инсценировании произведений. Навык кооперации и коммуникации формируется во время групповых занятий, когда дети учатся распределять задачи, договариваться, брать ответственность за результат и презентовать его. В данном случае, важна не только сама задача, но и ее решение в групповом формате.

При развитии критического мышления эффективно применение метода "Зигзаг", который включает чередование индивидуальной и групповой работы. Этот метод помогает освоить большой объем новой информации. Для запоминания понятий, названий и терминов рекомендуется использовать метод "Жокеи и лошади". Метод «Кубик Блума» учит детей не только детально изучать текст, но и формулировать вопросы разной направленности.

Развитие системного мышления происходит через проектную деятельность и решение проектных задач. Работа над проектом обучает детей структурированию и анализу сложных объектов исследования, а также использованию знаний из разных областей.

Когда работают несколько человек, необходимо уметь разрешать проблемы и конфликты, учитывать интересы всех сторон и находить взаимовыгодные решения. Этот

навык, важный в любой сфере и на любой работе, формируется благодаря сотрудничеству детей в паре и группе.

Поколение Альфа характеризуется низкой концентрацией внимания на одном объекте, но способностью быстро выделять нужную информацию из большого объема данных. Для них традиционные видео лекции являются скучными, и только 40% учеников досматривают лекцию длиной более 9 минут до конца. Однако, короткие ролики продолжительностью 2-3 минуты практически полностью просматриваются всеми.

Современные гаджеты позволяют не только показывать двухмерную картинку, но и погружаться в другие измерения. Применение виртуальной реальности в образовании открывает большие перспективы, преподнося физический мир, космос, микромир и другие труднодоступные места.

На сегодняшний день активно развивается производство учебного контента для виртуальной и дополненной реальности- создаются учебные платформы, специальные студии, онлайн спутниковые карты, виртуальные музеи и др. На уроках применяются QR-коды для быстрого поиска информации. Так, виртуальная реальность в образовании уже стала большим трендом, что влияет на повышение качества обучения.

Для поколения Альфа важными являются вопросы одобрения, принятия и самосознания. Социальные сети усиливают эти чувства, поскольку в них моральные нормы и репутация играют намного большую роль, чем в реальной жизни. Любое неудачное событие или позорная ситуация могут быть быстро распространены среди друзей и знакомых, причем можно увидеть насмешки и критику. Именно поэтому, современные дети особенно стремятся быть хорошими и получать одобрение в своем социальном круге. Это желание делает людей зависимыми от оценок— лайков, просмотров, комментариев и часто вызывает тревогу не только в социальных сетях, но и в учебном процессе. Им намного сложнее пробовать новое и допускать ошибки. А ведь ошибки — неотъемлемая часть процесса обучения, поэтому важно акцентировать внимание на позитивных аспектах учебы, выставлять оценки объективно и аргументированно, и позитивно относиться к неудачам.

Современным детям все это особенно актуально. Лайки, новые достижения и пройденные этапы обучения вместе с уважением к их взглядам позволяют им почувствовать себя нужными и успешными, что становится важным стимулом для продолжения обучения. Использование различных методов самооценивания и рефлексии на уроках (например, «смартчасы», «лифт», «тик-ток» и другие) помогает им осознавать свои сильные стороны и постоянно развивать их.

Образование для поколения альфа не означает революцию. Многие методы, которые сейчас являются стандартом в обучении современных детей, начали развиваться еще во времена их предшественников — поколения Z (зумеров) и Y(миллениалов). Однако сегодня эти методы стали более совершенными и качественными. Цифровые технологии стали самыми большими помощниками и друзьями в учебном процессе, и необходимо уметь ими пользоваться. Важно не только учитывать учебные показатели ребенка, но и уделять внимание его эмоциональному состоянию.

Развивая компетенции мягких навыков, современные дети будут:

- стремиться выполнять сложные и оригинальные задания, уметь работать в команде и развивать критическое мышление;
- следовать индивидуальной образовательной траектории, соответствующей их интересам и качествам;
- учиться использовать имеющиеся навыки и знания для самостоятельного усвоения новой информации и поиска новых знаний;
- применять доступные современные технологии в процессе обучения, которые им придется использовать в зрелой жизни;
- получать поддержку от педагогов, обсуждать с ними свои успехи и неудачи, планировать собственный образовательный путь.

Литература:

1. Апалькова, О. Поколение Альфа – самые необычные дети [Электронный ресурс] / О. Апалькова. – Режим доступа: <https://snob.ru/profile/32628/blog/171637>. – Дата доступа: 21.04.2021.
2. Бондаревская Е.В. Ценностные основания личностно ориентированного воспитания // Педагогика. 1995. № 4. С.29—36
3. Зубкова, А., Нараленкова, О. Дети поколения альфа [Электронный ресурс] / А. Зубкова, О. Нараленкова. – Режим доступа: <https://www.kp.ru/putevoditel/sovety-dlya-roditelej/deti-rokoleniya-alfa/>. – Дата доступа: 22.04.2021.
4. Леонтьев, А.Н. Психологические основы развития ребенка и обучения / под ред. Д.А. Леонтьева, А.А. Леонтьева. - М.: Смысл, 2009. - 423 с.
5. Слуцкий В.М. Формирование жизненных планов детей в условиях резких социальных изменений // Психологический журнал. 1995. № 2. С. 60-69.
6. Сухомлинский В.А. О воспитании совести //Педагогика. 1995. №4. С. 49-51.
7. Международное бюро просвещения ЮНЕСКО Исследования в области сравнительного образования//Развитие ключевых компетенций в образовании:некоторые уроки из международного опыта
8. Министерство просвещения Республики Казахстан // Программа целостного воспитания г. Астана, 2023г
9. Что такое soft skills и как развитие мягких навыков влияет на карьеру. — Текст : электронный // Calltouch Blog : [сайт]. — URL: <https://www.calltouch.ru/blog/soft-skills-chto-eto-takoe-i-kak-razvitie-myagkih-navykov-vliyaet-na-kareru>

ДАНИЯРОВА НАЗЕРКЕ ЖАҚСЫЛЫҚҚЫЗЫ

«Абай атындағы №2 мектеп-лицейі» КММ, Балқаш қ.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ДАМЫТУДА ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН ӘНГІМЕЛЕРІНДЕГІ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫҢ МАҢЫЗЫ

Бала - біздің болашағымыз. Олардың жан-жақты дамуы мен санасына жүйелі түрде берілген білімі оқушы санасына берік қалыптасатыны сөзсіз. Мектепалды даярлықтағы балалар өз мүмкіндіктеріне сәйкес қызығушылықтары басым, әр нәрсеге қызығатын, жаңаны тани алатын ерекше оқушылар. Олардың жан-дүниесін, білімге құштарлығын арттыруда ойын технологиясының рөлі зор. Барлық оқушыны білімге бірдей жетелеуде шығармашылықпен көмекке келетін ұстаздан асқан тәлімгер жоқ. Біз бұл қағиданы Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық ұстанымдарынан анық байқай аламыз. Кез-келген ұстаздың бағдаршамына айналған ұлт ұстазының қағидалары қанша жыл өтсе де, өз маңызын жоғалтқан жоқ. Бұл зерттеу жұмысымда, Ыбырай Алтынсарин әңгімелерінің мектеп жасына дейінгі оқушыларды дамытудағы рөліне кеңінен тоқталып, іс-тәжірибеммен бөлісетін боламын. Қазіргі таңда балалар көп уақыттарын смартфонмен немесе теледидармен өткізеді. 1-сыныптан зейінді оқушы қалыптастыру үшін, негізгі баспалдақ балабақшада білім мен тәрбие құстың қос қанатындай қатар берілу керек, сондықтан балабақшада балаларды смартфоннан да қызықтырақ көңілін аулау, ойын технологиясына негізделеді. Ойын үстінде баланың сұранысы мен тәрбиешінің тапсырмасы ұштасады. «Ойынсыз, музыкасыз, ертегісіз, фантазиясыз толық мәндегі ақыл-ой тәрбиесі болмайды»- деп педагог Сухомлинский ойынға ерекше мән берген. Ойынның ой дамытатынын ескере отырып, сабақтың мақсаты мен мазмұнына қарай ойын түрлерін іріктеп, жүргіземін. Ыбырай атамның шебер бастауыш мұғалімі болғандығын ғылыми еңбектер мен көркем шығармалар арқылы танымыз. Өз сабағымда мен де қызықты әдіс тәсілдерді пайдаланамын.

Ыбырай атамның «Әке мен бала» немесе «Бай баласы мен жарлы баласы» әңгімесін оқушыларыма оқып немесе қысқаша мазмұнын айтып беремін. Балалар ұйып

тыңдаған соң, «Суретті галерея» әдісі арқылы оқушыларға сурет кесінділерін таратып, оқиғаларды рет-ретімен орналастырамыз.

«Бақша ағаштары» әңгімесін оқи отырып, «Білім ағашы» әдісі арқылы ағаштың суретін тақтаға іліп, балалармен ағаштың өсуіне жақсы қасиеттерді ілу арқылы көмектесеміз. «Бақша ағаштары» шығармасы әке мен баланың сұхбатымен басталады. Баласының бір ағаштың неге қисық, неге түзу деген сұрағына әкесі: «Балам, анау ағашты күткен, суарған, қисық бұтақтарын кесіп тастап, ертелі кеш тәрбиелеген. Сондықтан ол ағаш түп түзу болып, жақсы өскен. Ал мынау ағашты күтушісі болмаған, өз бетімен өскен, тәрбиелемеген. Сондықтан ол қисық боп өскен.» депті. Шығарманың қорындысы да өте ұтымды. Бағу мен тәрбиелеуде көп мағына бар. Мұнан көп ғибрат алуға болады. Қарапайым мысал арқылы шығармаларынан себепсіз жақсылық жасау идеясы жарқын көрініс береді. Ұят, иман сияқты асыл қасиеттерді алға қояды. Бұл шығарманың өзінен кіші түгіл, үлкен адамның өзі зор тәрбие алары сөзсіз. Сабақтарымда, кішкентай оқушыларыма осы қасиеттерді үлгі етіп, ойын арқылы түсіндіруге тырысамын.

«Бұзық телефон» әдісі арқылы дұрыс тыңдалымды жетілдіріп, айтылымға бағыттаймын. Ыбырай атамның қысқа әңгімесін ала отырып, шаттық шеңберге тұрып бастаушы келесі адам құлағына әңгіме бойынша бір сөз сыбырайды соңында бастаушыға қайта келгенде сол сөз жету керек, кейін сөзді ауыстырып жіберген адамды анықтап, сыныпта жағымды ахуал қалыптастыру әдісі ретінде қолданамын.

Баланың бойында адамгершілік, рухани патриоттық тәрбие беруде Ыбырай Алтынсарин идеяларының тағылымы мол. Әңгілемелері арқылы өнегелі тәрбиені қалыптастыруда оқушылар:

- Ізгілік бастамасымен тәрбиеленеді;
- Өз отбасына, туған қала, сыныптастарына, көшесіне қамқорлықпен қарауды үйренеді;
- Табиғатты сүйіп, аялауды үйренеді
- Үлкендер еңбегін құрметтей біледі;
- Рухани, сауатты, білімді тұлға қалыптасады;

Мәңгілік ел идеясын басшылыққа ала отырып, ұрпақ тәрбиесінде отбасы мен ұстаздардың ортақ міндеті көп. Ыбырай атамның қаншама жылдар тарихпен біте қайнасқан ұрпақ тәрбиесіндегі тәжірибелері бізге, ұстаздар қауымына, өнегелі үлгі екені анық. Адамзаттың асыл мұраты, асыл болмыс бітімі, рухани байлығы болған білімді ұрпаққа санасына сіңіруде бағытымызды айқындап, бәкеге қабілетті табысты оқушы қалыптастыруда еңбек сіңіруіміз керек. Еліміздің тәуелсіздігінің отыз жылдығында отыз тағылымды білім мен тәрбиені бағдар етіп, оқушының шамшырағын жағар нағыз ұстаз болу - біздің парызымыз.

Әдебиеттер:

1. Ж. Молдағалиев. Таза бұлақ. «Жазушы» баспасы, Алматы 1984
2. Қазақ балалар әдебиетінің хрестоматиясы. «Арман ПВ» баспасы, 2004
3. Ы.Алтынсарин. Қазақ әдебиеті. «Ғылым» баспасы, Алматы 1979
4. С. Негимов. Ұлттың ұлы ұстазы. alash24.kz , 2021

ДАРИБАЕВА А.А.

КГКП «Дворец Школьников», г. Караганда

РИСОВАНИЕ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ДЕТСКОГО ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА

В современном образовательном контексте, вопрос о роли искусства, в частности рисования, в развитии творческого потенциала детей становится все более актуальным.

Искусство рисования не только приносит эстетическое удовлетворение, но также является мощным инструментом для развития важных аспектов личности ребенка.

Рисование играет ключевую роль в формировании творческого мышления, воображения и эмоционального выражения у детей. Это неотъемлемая часть развития моторики и визуального восприятия, и, следовательно, важна для общего когнитивного развития детей. В свете современных требований к образованию, понимание влияния рисования на формирование устойчивых креативных навыков является крайне важным для педагогов и родителей.

Творческий потенциал включает в себя ряд способностей и качеств, которые позволяют ребенку проявлять креативность, фантазию и оригинальность в различных аспектах жизни.

Цель данной статьи заключается в обосновании важности роли рисования в развитии у детей творческого потенциала.

Системный подход к обучению рисованию с учетом возрастных особенностей и индивидуальных предпочтений учащихся включает в себя следующие этапы:

- *Ознакомление с основами рисования.* Первый этап включает в себя введение учащихся в мир рисования. Это важное знакомство с базовыми принципами и техниками, созданное для того, чтобы раскрыть интерес и подготовить почву для дальнейшего развития.
- *Пошаговое обучение различным техникам.* Системное пошаговое обучение разнообразным техникам рисования. Это включает в себя изучение различных стилей, перспектив, и использование различных инструментов для создания ученических произведений.
- *Внедрение творческих проектов.* Этот этап является переходом от обучения к творческому самовыражению. Учащиеся вовлекаются в создание собственных проектов, где они могут применять изученные техники и воплощать свои идеи в художественных формах.

Используемые при обучении приемы включают в себя дифференциацию обучения, групповую и индивидуальную работу, а также применение современных технологий для дополнительного вдохновения. Ниже приведем несколько приемов, способствующих развитию творческого потенциала.

1. Нетрадиционные техники рисования - специфические методы и приемы создания изображений, которые выходят за рамки традиционных подходов к рисованию.

Рисование пальцами. Развивает мелкую моторику, тактильное восприятие, креативность.

Рисование губкой. Помогает создавать интересные текстуры, учит работать с объемом.

Кляксография. Развивает воображение, учит видеть образы в случайных формах.

Отпечатки. Позволяет создавать красивые узоры и композиции, используя различные предметы.

2. Игровые приемы - специальные методики и подходы к обучению и практике рисования, которые основаны на использовании игровых элементов, интерактивности и развлечения.

Сюжетно-ролевые игры. Погружают детей в мир игры, стимулируют творческое мышление.

Дидактические игры. Закрепляют знания о цветах, формах, композиции, развивают внимание.

Подвижные игры. Развивают координацию движений, учат работать в команде.

3. Стимулирование творческого самовыражения - процесс поощрения и развития способности детей выразить свои мысли, эмоции, идеи и воображение в художественной форме.

Придумывание историй по рисункам. Развивает воображение, учит связно излагать свои мысли.

Создание коллективных работ. Учит сотрудничеству, умению договариваться.

Выставки детских работ. Повышают самооценку, мотивируют к дальнейшему творчеству. Эта методика не только формирует навыки рисования у детей, но также развивает их творческое мышление, внимание к деталям и самовыражение.

В своей практике автор преимущественно работает в младших группах с возрастом детей 8-10 лет. Ниже в таблице приведены особенности психологического развития детей данного возраста с позиции формирования у них творческого потенциала:

Таблица 1. Психологическая характеристика детей 8-10 лет

Характеристика	Описание	Влияние
Развитие образного мышления	<i>Дети</i> в этом возрасте активно используют образы в своей деятельности. Они могут представить себе то, что не видят в данный момент, и использовать эти образы для решения задач, создания новых объектов.	<i>Способствует:</i> Развитию воображения; Созданию оригинальных работ; Использованию различных художественных средств
Повышение познавательной активности	<i>Дети</i> любознательны, стремятся к новым знаниям и умениям. Они задают много вопросов, хотят знать, как устроен мир.	<i>Способствует:</i> Интересу к новым техникам и приемам рисования; Изучению различных художественных стилей; Поиску информации о художниках и их произведениях
Развитие социальных навыков	<i>Дети</i> учатся взаимодействовать друг с другом, работать в команде. Они осваивают правила общения, учатся сотрудничать, решать конфликты.	<i>Способствует:</i> Совместному творчеству; Участию в выставках и конкурсах; Развитию чувства общности
Стремление к самовыражению	<i>Дети</i> хотят выражать свои мысли и чувства через творчество. Рисование для них – это способ рассказать о себе, своих переживаниях, взглядах на мир.	<i>Способствует:</i> Развитию индивидуального стиля; Использованию различных цветовых решений; Эмоциональной выразительности работ

Проанализировав данную таблицу, можно увидеть, что дети 8-10 лет находятся в периоде активного развития. Они могут использовать образы для решения задач и создания новых объектов, они любознательны, хотят знать, как устроен мир. Рисование для них – это способ рассказать о себе, своих переживаниях, взглядах на мир.

Соответственно на занятиях рисованием для развития творческого потенциала, следует делать акцент на различные аспекты развития ребенка.

На взгляд автора наиболее эффективным инструментом для развития творческого потенциала является прием работы в смешанной технике.

Смешанная техника позволяет использовать различные материалы (карандаши, краски, пастель, уголь), инструменты (кисти, трафареты, штампы) и методы (акварельная заливка, граттаж, кляксография). Это обеспечивает разнообразие творческих задач и решений, стимулируя интерес и мотивацию к рисованию.

Данная техника развивает не только мелкую моторику, координацию движений, но и образное мышление, воображение, чувство прекрасного, креативность. Позволяет добиваться интересных эффектов, что повышает уверенность в себе и мотивирует к дальнейшему творчеству. Это помогает им развить свой художественный вкус, воображение и творческие способности.

Приведем один из примеров урока в смешанной технике. В рассматриваемом примере используется смешение таких материалов как сухая пастель и цветные карандаши.

Тема урока «Космос»

Цель: развитие мелкой моторики, композиционных навыков, цветового восприятия, навыков штриховки.

Учебная задача: детям предлагается нарисовать творческую композицию на заданную тему. Они могут использовать разные цвета и техники рисования пастелью и цветными карандашами.

Этапы работы:

1. Эскизирование
2. Выбор наиболее удачного варианта эскиза. Перенос на формат.
3. Уточнение деталей. Выбор цветового решения.
4. Работа в цвете.
5. Детализация и оформление работы.

Примеры, выполненных работ

Рис. 1. Садык Амина, 10 лет

Рис. 2. Тамабаева Лаура, 9 лет

Результаты. Развитие:

- мелкой моторики: дети тренируют движения пальцев, учатся координировать свои действия.
- цветового восприятия: дети учатся различать цвета, оттенки, сочетать цвета.
- навыков штриховки: дети учатся штриховать разными способами, создавать различные текстуры.
- композиционных навыков: дети учатся располагать элементы на листе бумаги, учитывая их размер, форму, цвет и соотношение друг с другом.

В завершении данной статьи следует отметить, что рисование должно быть неотъемлемой частью образовательного процесса, обогащая его и стимулируя всестороннее развитие детей. Рисование – это способ сделать жизнь детей более интересной, насыщенной, а также развить языковые и социальные навыки, повысить самооценку и помочь справиться со стрессом.

Важно создать поддерживающую среду для творчества, использовать различные приемы рисования, учитывать возраст и интересы детей, поощрять их к экспериментированию и помогать анализировать свои работы.

Литература:

1. Выготский Л. С. Психология развития человека. - М.: Изд-во «Смысл», 2005. – С. 1136
2. Кирцер Ю. М. Рисунок и живопись: Практ. пособие - Москва: Высш. шк., 1992. – С. 271
3. Мухина В. С. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество. - М.: Изд-во «Академия», 1999. – С. 456
4. Щербаков В. С. Изобразительное искусство. Обучение и творчество. - Москва, «Просвещение», 1969. – С. 272

ПОПУЛЯРИЗАЦИЯ ИДЕЙ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РАМКАХ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕСУРСНОГО ЦЕНТРА

С 2013 года с целью популяризации идей инклюзивного образования, трансляции опыта и оказания методической, консультативно-информационной поддержки организациям образования Карагандинской области при общеобразовательной школе №27 города Караганды функционирует ресурсный центр развития инклюзивного образования.

За основу ресурсной деятельности взят опыт школы с 2012 года по реализации экспериментальной программы «Адаптивная школа - школа для всех», в ходе которой были исследованы внутренние ресурсы школы, разработана локальная нормативная документация, созданы структурные подразделения как кафедра инклюзивного образования, Служба психолого- педагогического сопровождения.

Отмечу также, что с 2013 года школа является экспериментальной базой Национального научно-практического центра развития специального и инклюзивного образования по апробации организационных и технологических вопросов включения, психолого - педагогического сопровождения детей с ограниченными возможностями, создания надлежащих условий для их успешного обучения, развития, социализации в условиях общеобразовательной школы.

В чем же успех школы? В первую очередь, это готовность администрации и педагогов к принятию идей инклюзивного образования как внутреннего содержания школы. Если на начало эксперимента в школе обучалось 9 детей с особыми образовательными потребностями, то на сегодняшний день - 138. Открыты 3 специальных класса для детей с задержкой психического развития и 4 специальных класса для детей с нарушением интеллекта, где обучается 60 учащихся.

В школе имеются профессионально и психологически подготовленные педагогические кадры. В составе Службы психолого-педагогического сопровождения координатор инклюзивного образования, 6 специальных педагогов, 4 логопеда, 3 психолога, социальный педагог, 4 педагога-ассистента, детский врач-психиатр. Открыты и оборудованы специальные кабинеты для психологов, специальных педагогов, оснащенные современным оборудованием и развивающими материалами.

Взаимодействие специалистов психолого-педагогического сопровождения и педагогов школы выстраивается на основе командного подхода и регламентируется локальными нормативными актами. По результатам комплексной углубленной психолого-педагогической оценки особых образовательных потребностей, специалистами и педагогами школы разрабатываются индивидуальные программы психолого-педагогического сопровождения учащихся с ограниченными возможностями. Такие программы содержат перечень специальных условий, которые необходимы учащемуся, краткую психолого-педагогическую характеристику, рекомендации учителю и родителям, адаптированные или индивидуальные учебные программы, программы работы с ребенком узких специалистов. Для успешного включения детей с ООП в работу класса педагогами используются специальные методики обучения и развития, дидактические материалы.

Сегодня в школе созданы все условия для учащихся в системе дополнительного образования, функционируют кружки «Гончарная мастерская», «Станция юных натуралистов» и др. Кроме этого, реализуются социально-педагогические проекты, направленных на повышение качества образования, развитие творческого и интеллектуального потенциала учащихся. Это «Школа надомного обучения», «Школа для родителей», «Школа педагога-ассистента», «Центр дистанционного инклюзивного образования», «Центр дополнительного образования для детей с ООП».

Перечисленные проекты могут служить примером дополнительного образования как «социального лифта» для значительной части детей, которая не получает необходимого объема или качества образовательных ресурсов в семье и школе, дают альтернативу возможностей для их образовательных и социальных достижений.

Для того, чтобы наработанный опыт стал ресурсом для решения задач будущего, нужен регулярный и открытый обмен опытом, встречи с коллегами, социальными партнерами. Педагоги школы неоднократно участвовали в исследованиях и разработке методических рекомендаций, пособий по инклюзивной практике Национальной академии им. Алтынсарина.

Успешно развивается взаимодействие с вузами, колледжами, специальными организациями образования, общественными фондами, родительской общественностью. Примером социального партнерства также служат совместные художественно-досуговые, спортивные, творческие мероприятия с участием специальных школ-интернатов, Ассоциации родителей детей с аутизмом.

Специалисты ресурсного центра на уровне республики и области регулярно проводят плановые семинары, круглые столы, мастер-классы. Проведено более 10 курсов повышения квалификации учителей совместно с Республиканским учебно-методическим центром дополнительного образования, АО «НЦПК «Орлеу», Учебно-методическим центром развития образования Карагандинской области.

Также на базе школы проводится практическая часть курсов повышения квалификации по инклюзивному образованию Карагандинского университета имени Е.А.Букетова. Отдельное внимание уделяется консультативной поддержке педагогов из сельских школ с проведением дней открытых дверей.

В ближайших планах ресурсного центра - структурирование и обобщение ресурсных материалов, расширение фонда учебно-методических, информационных ресурсов; совершенствование профессиональных компетенций педагогов по адаптации содержания и методов обучения с учетом разнообразия возможностей обучающихся.

На примере нашей школы можно говорить о необходимости дальнейшего расширения сети ресурсных центров по области как реализаторов идей инклюзивного образования, что в свою очередь систематизирует, повысит уровень предоставляемых образовательных услуг и внесет несомненный вклад в развитие инклюзивной практики на местах.

Литература:

Министерство образования и науки Республики Казахстан. Национальный научно-практический центр коррекционной педагогики. Организация деятельности ресурсного центра (кабинета) по поддержке инклюзивного образования. Методические рекомендации. Алматы. 2020 г.

ДАУРБЕКОВА А.И., АЙТЖАНОВА А.К.

«Қарағанды тамақтандыру және сервис колледжі» КМҚК

БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕССИНДЕҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ НАСИХАТТАЙ ОТЫРА БІЛІМАЛУШЫЛАРДЫҢ БОЙЫНДА ІЗГІ ҚАСИЕТТЕРДІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы қасиетті Түркістан қаласы, Түркі елінің шаңырағында өткізілген «Әділетті Қазақстан - Адал азамат» атты II Ұлттық құрылтайда сөйлеген сөзінде: «Адал азаматқа тән қасиеттер әрбір жастың бойынан табылуы керек, ұрпақтың бойында жаман әдет болса, бұл үлкендердің кінәсі»- дей келе, Әділетті Қазақстанды құру үшін: бүкіл қоғам болып жұмылу керектігін: - ең бастысы, әр азаматтың сана-сезімі жаңғыруы қажеттігін; - халқымыздың дүниетанымы және өмірлік

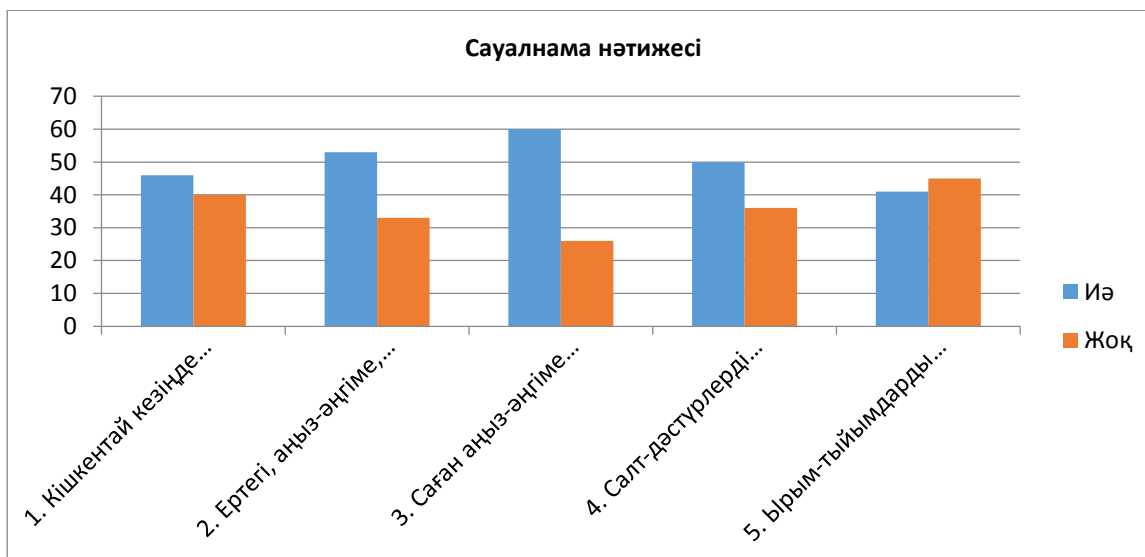
ұстанымдары өзгеруге тиіс екендігін; - әйтпесе, басқа реформаның бәрі бекер болатындығын нақты атап өтті.

Ұлттық рух дегеніміз ұлттық құндылықтардың жеке адамның өзіндік санасының қалыптасуына әсер етуі және оның ой-өрісі, іс-әрекеті негізінде кісілік қасиеттер мен қоғамдық сана түрлерінің ұлттық сипат алуы, ел игілігіне жарайтын деңгейде қызмет атқаруы болып саналады. Бойында рух болмаса жеке адам, оның қоғамы да өз деңгейінде дамымайды. Қоғамның мәдениеті оның адамының болмысына келіп тірелер болса, адамның негізгі байлығы, басты мүмкіндігі қашанда рухпен байланысты. Қоғамның өз жолымен дамуын үнемі тежеп отыратын әдеттер (жемқорлық, алауыздық, жалқаулық, күншілдікт және т.б.) көп жағдайда рухсыздықтан, ұрпақтың ұлттық рухтан қол үзіп отыруынан шығып отырған.

Ақпараттық жаһандану заманында балалардың бойында мейірім, махаббат, сыйластық, кішіпейілділік, адалдық, достық, ізгілік қасиеттерін қалыптастыру өте маңызды. Түрлі теріс ақпараттың көп, ашық және қолжетімді болуының салдарынан балаларымыз кішкентайынан ғаламтор желісінен көрген жантүршігерлік фото, видеоконтенттерді, ойындарды қалыпты деп қабылдайды, соның салдарынан қоғамда күн санап қатыгездіктің, алаяқтықтың алуан түрі етек жайып келеді. Осы жағдайда қоғамда болып жатқан түрлі зорлық-зомбылықтың алдын алу үшін біз ұстаздар қауымы не істей аламыз деген заңды сұрақ туындағанда, ойымызға ұлы ойшыл Әл-Фарабидің «Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие беру керек, тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы. Ол келешекте оның өміріне зиян әкеледі» деген сөзі оралады. Сол себепті де біз өз тәжірибемізде салт-дәстүр, бесік жыры, ертегілер, аңыз-әңгімелер, қиссалар, өлең-жырлар, мақал-мәтелдер, жұмбақ, жаңылтпаштарды қолдана отырып, білім алушылардың бойында қазақи тәрбиеге сай үлкенге құрмет, кішіге ізет көрсетуді, жақсылыққа жақын болуды, ата-ананы қадірлеуді, еңбексүйгіш, адал, сабырлы, қамқор, ақкөңіл, уәдеге берік болу қасиеттерін қалыптастыруға тырысамыз. Ұлттық мәдениетпен, әдебиетпен сусындап өскен бала қиянатқа бармайды, әрі елін сүйген патриот болып өседі.

Қаныш Сәтбаев әкесі Имантайдың тәрбиесінде болып, қалаға оқуға кеткенге дейін кеудесін рухани құндылыққа толтырды. Әкесінен, ауыл молдасынан естіген естіген аңыз-әңгімелері, қисса-дастандары, өлең-жырлары ғалымның өмірінің әр кезінде тура жолдан таймай еліне адал қызмет ету жолында темірқазық болды. Оны Медеу Сәрсекенің «Қазақтың Қанышы» деген роман-эссесін оқығанда көзіміз анық жетеді. Міне, қазақи тәрбиенің, оның ішінде тал бесіктен бастау алған ұлттық құндылыққа толған бала, өскен кезінде алған жолынан таймайтын еліне адал қызмет ететін нар тұлғаға айналады. Біз де осы іске кіріспес бұрын біраз сауалнама жүргізіп, зерттеу жасап көрдік. Білім алушыларға бірнеше сұрақ қойған болатынбыз. Алған жауабымыздың нәтижесі келесідей болды:

1. Кішкентай кезінде анаң ертегі айтты ма?
2. Ертегі, аңыз-әңгіме, қисса-дастандар білесің бе?
3. Саған аңыз-әңгіме тыңдаған ұнай ма?
4. Салт-дәстүрлерді білесің бе?
5. Ырым-тыйымдарды білесің бе?

Сауалнама колледждің 1-2 курстың қазақ топтары арасында жүргізілді. Нәтижесінен байқағанымыз білімалушылардың көбі салтт-дәстүрлерімізді білсе, жартысына жетер-жетпесі ырым-тыйымдарды түсіне бермейді, сұраққа жауап берген балалардың көбі ертегі білгенімен, аңыз, жыр, дастан, қисса дегендерді біле қоймайды екен. Бұл дегеніміз ұлттық құндылықтарымызды тәрбие сағаттарында ғана емес сабақтың әр кезеңінде айтып, мысал келтіріп отырса керемет болар еді.

Кейінгі кезде қоғамда жиілеп кеткен тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу мақсатында, «Қорқыт ата» аңызын айтып, соны топпен талқылау арқылы ер балалардың қыз балаға, әйел адамға құрметін арттырып, бойларында ізгілік дәнін себуге тырыстық. Біздің ойымызша, ұлт болашағын сақтау, қоғамдағы қатыгездіктен арылу ұлттық тәрбие мен кішкентай кезінде көкірегіне себілген ізгілік дәнінің арқасында жүзеге асады.

«Бала - жас шыбық тәрізді, қалай исең, солай иілуге әзір», - деген қанатты сөз бар. Жас жеткіншек жеке адам болып қалыптасуы кезінде қоршаған ортамен қарым-қатынас жасап, орта тәрбиесі арқылы белгілі бір мазмұнға ие болады. Оқу мен тәрбие егіз. Осы орайда екеуін бір-бірінен бөліп қарауға болмайды. Тәрбиенің өзі күнделікті сабақтың әрбір кезінде-ақ білімалушы бойына сіңе беру керек.

Тәрбиенің мақсатын анықтағанда ол бір халықтың, ұлттың шеңберінен шығып, жалпы адамзаттық мұраттарды басшылыққа алып: «Адам өз халқының адамдарын сүюінің үстіне басқа халықтардың адамдарын сүюге де міндетті», - деп бүкіл адамзаттық деңгейден тіл қатады. Осы тұрғыдан алғанда тәрбиенің басты міндеттерінің бірі бала бойындағы ұлттық сезімдерді ерте қалыптастыру, оларды халықтың рухани мәдениетімен, әдет-ғұрпы, салт-дәстүрмен кеңінен қаруландыру қажет деп санаймыз.

Әдебиеттер:

1. Б.Бопайұлы, С. Керімбай. М.Төлеген. Салт-дәстүр сөйлейді. Алматы. «Отбасы хрестоматиясы» ҚҚ, 2020 ж.
2. Ә. Нәби, С. Нұрқабекұлы. Отбасындағы 30 сабақ. Алматы. «Отбасы хрестоматиясы» ҚҚ, 2023 ж.
3. М.Сәрсек. «Қазақтың Қанышы» Алматы. Атамұра. 1999 ж.
4. <https://okg.kz/post?id=17978&slug=qasym-zhomart-toqaev:->
5. <https://kaz.tengrinews.kz/news/tokaevtyin-turkstandagy-i-ulttyik-kuryiltayda-soylegen-soz-351892/>

ОСОБЕННОСТИ УРОКА ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБУЧЕНИЯ

Уроки физической культуры имеют особое значение для учащихся с особыми образовательными потребностями, так как способствуют не только укреплению их здоровья, но и успешной адаптации, социализации в школьной среде.

Для того, чтобы правильно выстроить урок и подобрать педагогические технологии, педагогу необходимо знать психофизиологические особенности детей. Учитель должен сотрудничать с классным руководителем, специалистами (*психолог, дефектолог, педагог-ассистент*), родителями. Содержание урока физической культуры в классе, где обучаются дети с особыми образовательными потребностями имеет свои особенности и требует индивидуального подхода к каждому с учетом состояния его здоровья. Неправильный подбор упражнений может усугубить или привести к ухудшению самочувствия учащегося. Поэтому программа занятий должна быть адаптирована под особые потребности детей и иметь упрощенный вид для сложных подвижных игр, бега или прыжков. Если ребенок неправильно понял инструкции к выполнению упражнений, то это может привести к получению травмы. Для учащихся начальных классов требуется несколько раз повторить правила и инструкцию к выполнению заданий. Также следует учесть, что некоторые виды прыжков могут привести к нагрузке на опорно - двигательный аппарат и отразиться на состоянии учащегося.

При работе с детьми с особыми образовательными потребностями необходимо обратить внимание на упражнения, имеющие коррекционно - развивающий характер и ориентированные на активизацию вегетативных функций, коррекцию и профилактику осанки, плоскостопия и др. Для полного включения учащихся в занятия физкультурой можно использовать индивидуальные формы работы (*например, выполнение двигательного задания по карточке или с помощью партнера, при этом ученик сам выбирает объём и сложность задания*). Выполнение заданий в паре повышает у учащегося самооценку и уверенность в себе, что способствует его успешной социализации в классе, а также формирует инклюзивную культуру у его сверстников. При групповых видах работы учитель физкультуры может совместно работать с педагогом - ассистентом или коллегой.

Расширение категорий детей с особыми образовательными потребностями в школе (*нарушениями слуха, зрения, интеллекта, речи, опорно-двигательного аппарата, задержкой психического развития и эмоционально-волевыми расстройствами*) вносит необходимость большей индивидуализации обучения, чем требуется для нормотипичных детей. Так, для детей с нарушениями зрения и слуха команды даются более громко и четко, с демонстрацией выполнения заданий и т.д. Следует учесть, что у детей с нарушением зрения упражнения должны способствовать овладению навыками ориентировки в пространстве, убрать скованность в движениях; у детей с нарушением слуха комплекс упражнений направлен на формирование двигательных навыков для коррекции недостатков моторного и физического развития; у обучающихся с задержкой психического развития упражнения направлены на формирование правильной осанки, профилактику плоскостопия, на равновесие и т.д.

С целью предотвращения утомления детей чередую двигательную и практическую деятельность, даю им возможность выполнять задания небольшими дозами, предоставляю дополнительное время для отдыха. Также для детей очень важны поддержка и поощрение за малейшие успехи.

Приведу разные виды упражнений, которые подходят всем учащимся, в том числе детям с особыми образовательными потребностями:

- утренняя стимулирующая гимнастика;
- упражнения на дыхание, для улучшения вентиляции легких и укрепления

дыхательных мышц;

- различные виды ходьбы;

- оздоровительный бег;

- подвижные игры;

- упражнения на развитие мышечного тонуса, подвижности и гибкости позвоночника, коррекцию осанки;

- упражнения для релаксации, расслабления;

- упражнения для равновесия, коррекции, профилактики плоскостопия.

Во время занятий вижу, как поддержка, взаимопомощь со стороны здоровых сверстников формируют у детей мотивацию и желание улучшить свою физическую форму, помогают преодолеть физические и психологические барьеры. Для ребенка с ограниченными возможностями важно осознать, что он может на равных общаться с одноклассниками, преодолеть свои комплексы и почувствовать свой потенциал. Положительный опыт получают и остальные учащиеся, которые несут ответственность за другого ученика, сопереживают и помогают ему.

Таким образом, естественная игровая среда на уроке физической культуры создает оптимальные условия для реализации способностей каждого учащегося, дает возможность найти свое место, проявить самостоятельность и инициативу, помогает адаптироваться и чувствовать себя увереннее среди сверстников.

Литература:

1. Национальная академия образования имени И. Алтынсарина.

Методические рекомендации по реализации учебных программ предмета «Физическая культура» в условиях инклюзивного образования. Астана. 2023г.

2. Вдовина П.Е., Мальцева А.С., Аношина Т.В., Мищенко И.В. Особенности организации и проведения урока физической культуры в рамках инклюзивного образования. Материалы XII Международной студенческой научной конференции «Студенческий научный форум». Москва. 2020 г.

ДАУЫПБАЕВА У.Т.

Учебно-методический центр развития образования Карагандинской области

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ КОМПЕТЕНЦИИ ПЕДАГОГОВ ИНКЛЮЗИВНОЙ ПРАКТИКИ

Инклюзивное образование сегодня рассматривается как процесс преобразования образовательного процесса, изменения обучающих планов и программ, создания безбарьерной среды, и самое главное, изменения стереотипов восприятия детей с особыми образовательными потребностями, что обеспечит доступность образовательной среды в самом широком смысле слова.

Важно понять, что суть инклюзивного обучения в том, что не ребенок должен быть готов к включению в школьную систему образования, а сама школа должна быть готова к включению любого ребенка и нести ответственность за соответствие предоставляемых образовательных услуг и конечный результат образования.

На сегодня в 265 или 67,9% школ Карагандинской области обучается 3286 детей с особыми образовательными потребностями. Из них 285 детей в 39 специальных классах (*Караганда - 21 классов, Темиртау - 9, Осакаровский - 5, Абайский - 4*). 768 учащихся обучаются на дому.

Всего в инклюзивной практике задействовано 6712 или 41,6% педагогов школ. Обучено по вопросам инклюзивного образования 66,4%.

Тем не менее с расширением и усложнением категорий детей с особыми образовательными потребностями, проблема недостатка профессиональных компетенций

педагогов к работе в инклюзивной среде остается актуальной.

В первую очередь требуются качественные изменения самой школы, всей образовательной среды со всеми ее составляющими для оценки имеющихся условий и планирования учебно - воспитательного процесса с учетом принципов инклюзивности. Педагоги должны работать в тесном сотрудничестве со специалистами психолого - педагогического сопровождения, родителями, выполнять дополнительные обязанности и функции, как адаптация содержания образования, развитие межличностного общения и т.д.

В связи с этим, перед педагогами и специалистами стоит задача освоить технологии проектирования программ психолого - педагогического сопровождения, адаптированных и индивидуальных программ обучения, изучить содержание специальных программ, учебно - методических комплексов, ознакомиться с методами и приемами обучения детей с ограниченными возможностями. При этом, педагог должен соблюдать единство базового образования, которое обеспечивает возможность учащимся с особыми образовательными потребностями (за исключением детей с умственной отсталостью) получения школьного образования, соответствующего требованиям Государственного общеобязательного стандарта образования (начального, основного среднего, общего среднего), гарантирующего им равные права на продолжение образования и получение профессии.

Таким образом, происходящие изменения в школьной системе образования показывают важность переосмысления всех компонентов образовательного процесса. Успешность педагогического сопровождения детей, их адаптация и социализация в обществе возможны только при условии, что все педагоги имеют необходимые компетенции, знания и практические навыки в области инклюзивного образования.

Несомненно, что изменения, которые претерпевает школа, коснутся и сложившихся отношений и традиций в самом коллективе, а также будут служить укреплению социальных связей внутри организации образования.

Литература:

Алехина С.В., Алексеева М.А., Агафонова Е.Л. Готовность педагогов как основной фактор успешности инклюзивного процесса в образовании. Психологическая наука и образование. №1. 2011 г.

ДЕМИДЕНКО М.Г.

КГУ «Школа – лицей №66», г. Караганда

РЕАЛИЗАЦИЯ ЦЕННОСТЕЙ ЕДИНОЙ ПРОГРАММЫ ВОСПИТАНИЯ В РАМКАХ ПРОВЕДЕНИЯ КЛАССНЫХ ЧАСОВ И МЕРОПРИЯТИЙ

Приказом министра РК от 19 сентября 2023 года была утверждена «Единая программа воспитания» в организациях образования. **Целью воспитания**, согласно данного документа, является воспитание трудолюбивого, сознательного, созидательного гражданина на основе общечеловеческих и национальных ценностей. [1]

Данная программа реализуется в интеграции процесса воспитания и обучения. Интеграция процесса воспитания и обучения позволяет реализовать такие ценности, как национальный интерес, совесть, стремление в содержании всей воспитательной работы школы.

Хотелось бы поделиться, как через проведение классных часов и мероприятий мною прививаются детям основные ценности единой программы воспитания.

Рассмотрим, как через призму классных часов и мероприятий, были реализованы данные ценности в первом полугодии 2023 – 2024 учебного года.

Первую ценность, которую хотелось бы рассмотреть и представить – это **«национальный интерес»**. 25 декабря 2023 года учащимися 8 «В» для учащихся 2 «В» класса был проведён классный час «16 декабря – День Независимости РК». Данное

мероприятие позволило осуществить преемственность старшего и младшего звена, в занимательной форме дети закрепили такие понятия, как суверенитет, Конституция, гражданин, права, обязанности.

Рисунок 1 Классный час «16 декабря – День Независимости РК»

Согласно годового воспитательного плана, каждому классному руководителю было определено проведение открытого воспитательного мероприятия в течение года. Во 2 «В» классе 20 декабря 2023 года мною было проведено открытое воспитательное мероприятие по теме «24 декабря – день памяти народного батыра Бауыржана Момышұлы». На данном мероприятии учащиеся познакомились с биографией, воинскими заслугами во время ВОВ Б. Момышұлы, его послевоенной деятельностью. Красной нитью мероприятия прослеживалась в уважении к воинам, принёсшим мир на Земле, важность сохранения мира, согласия между народами, воспитание патриотизма и любви к Родине.

Рисунок 2 Воспитательное мероприятие «24 декабря – день памяти народного батыра Бауыржана Момышұлы»

Помимо этого, реализации данной ценности также способствовало вступление учащихся 2 «В» класса в ряды детско - юношеской организации «Жас қыран», приуроченного 25 октября, Дню Республики РК.

Рисунок 3 Вступление в ряды «Жас қыран»

Данные мероприятия способствуют формированию у детей патриотизма, чувства гордости за свою Родину, развивают умение ценить историю страны, гордиться национальным наследием и культурой.

Вторую ценность, реализацию которой хотелось бы представить – это «**совесть**». Учащиеся 2 «В» класса являются активными участниками волонтерского движения помощи бездомным животным (добровольная помощь кормом бездомышам) в рамках Республиканского проекта «Қоғамға қызмет»

Рисунок 4 Волонтерская помощь бездомным животным

Третья ценность, которая реализовывалась через проведение классных часов и мероприятий – это «**стремление**». Помимо вышеизложенного, учащиеся 2 «В» класса являются активными участниками Республиканского проекта «Читающая школа». Данный проект направлен на привитие высокой культуры чтения, развитие читательской грамотности, любви к книге. Кроме этого дети являются активными участниками всех внеклассных мероприятий, организуемых школой, внешкольных мероприятий, организуемых в каникулярное время классным руководителем и школой.

Рисунок 5 «Читающая школа», внеклассные мероприятия

В рамках реализации данных ценностей у детей формируются личностные качества, как любознательность, целеустремлённость и познавательная активность.

Воспитание и обучение тесно связаны, представляют собой единый процесс, который невозможно отделить друг от друга. Воспитание в организациях образования осуществляется посредством предметного содержания, классных часов и дополнительных внеклассных и внешкольных занятий, что и является одним из эффективных инструментов в реализации цели единой программы воспитания детей.

Литература:

1. «Единая программа воспитания» <https://www.zakon.kz/obshestvo/6412077-v-kazakhstane-razrabotali-edinuyu-programmu-vospitaniya-dlya-shkol-i-kolledzhey.html>
2. «Об утверждении Типового комплексного плана по усилению воспитательного компонента процесса обучения во всех организациях образования»/ Постановление правительства РК от 29.06.2012 г. № 873
3. Концепция воспитания в системе непрерывного образования Республики Казахстан от 16 ноября 2009 года № 521

**ВОСПИТАНИЕ СТРЕМЛЕНИЯ У СТУДЕНТОВ С ОСОБЫМИ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ ЧЕРЕЗ ОРГАНИЗАЦИЮ
ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ОБУЧЕНИЯ В КОЛЛЕДЖЕ**

В Казахстане разработали «Единую программу воспитания для школ и колледжей», целью, которой является воспитание трудолюбивого, сознательного, созидательного гражданина на основе общечеловеческих и национальных ценностей. Данное направление в воспитании всегда было, есть и будет актуальной проблемой, так как человеческий ресурс занимает центральное место в педагогике. Понятие личности меняется на протяжении всей эволюции человечества, а такие качества как доброта, честь, совесть, достоинство, ответственность, чувство заботы и справедливости, трудолюбие и правовая культура, остаются неизменны. Программа предусматривает целостность воспитания и обучения через развитие таких ценностей как национальный интерес, совесть и стремление [1]. В своей статье хочу остановиться на развитии стремления у студентов с особыми образовательными потребностями (далее ООП). В задачи воспитания данной ценности входит: учиться критически и творчески мыслить; уметь развиваться индивидуально и в команде; иметь стремление к общению, к труду и саморазвитию; уметь устанавливать правильные отношения и т.д. [1].

На базе Карагандинского горно-индустриального колледжа обучаются студенты с особыми образовательными потребностями (легкая умственная отсталость) в инклюзивных группах по специальности: «Строительство и эксплуатация зданий и сооружений», классификация: «Мастер отделочных работ». На сегодняшний день мы можем уже поделиться небольшим опытом работы с ними. Первый год обучения для ребят оказался самым сложным, так как новая обстановка, новые люди, сложные предметы – все это способствовало достаточно длительной адаптации к колледжу. В силу своего заболевания на общеобразовательных предметах им трудно было запоминать, работать письменно, отвечать, так как много еще и сопутствующих заболеваний. Хотя ребята к нам пришли из одной организации школы – интерната, но из разных классов, первое время им трудно было даже взаимодействовать друг с другом, часто были агрессивными, конфликтовали, обижались друг на друга. Коррекционные занятия с педагогом -психологом помогали лишь на короткое время. Так продолжалось, пока не началось производственное обучение в колледже.

Мы сразу заметили неподдельный интерес ребят к работе. На первом этапе они старались качественно выполнять все требования мастера производственного обучения, работали по образцу и алгоритму. Постепенно научились самостоятельно выполнять задание по инструкционно-технологической карте разработанной мастером на каждую тему.

Студенты стали меняться в плане общения, за счет того, что работу необходимо было выполнять сначала в парах, а затем бригадой, ребята стали понимать необходимость доброжелательного взаимодействия друг с другом, научились распределять между собой обязанности и поняли как это плохо, когда один из команды работает, не качественно и подводит всю команду. Мы обратили внимание, что трудовые процессы сблизили ребят, они стали чаще обращаться к друг другу с просьбами и очень искренне сами откликались на оказание помощи другим. В группе прослеживался высокий уровень толерантности и эмпатии.

На втором курсе, когда практики стало больше, мы обратили внимание, что интерес у обучающихся стал снижаться. Тогда, совместно с мастером производственного обучения Сулейменовой А.К. было решено попробовать включать студентов в проектную деятельность. Первый творческий проект был «Котик» и «Бабочка», выполненные в 3Д формате. Ребята так увлеклись мини поделками, сами изготовили лекало кошки, гипсом заливали изделия, шлифовали и раскрашивали. Проект требовал мелкой кропотливой

работы, с которой студенты с ООП с легкостью справились. Своими работами они украсили лабораторию.

Работа над первым проектом показала, что у ребят кроме стремления к труду, стало развиваться воображение, критическое оценивание. Они стали замечать ошибки, качество выполнения работ, оценивали «правильно» и «неправильно», научились устанавливать правильные решения. Стремительно стали развиваться личностные качества, такие как любознательность, целеустремленность и познавательная активность. Поэтому следующий проект «Одуванчик», также украсил стену лаборатории. Студенты изготовили уже большее количество деталей, больших и маленьких размеров, а самое сложное в данном проекте – это пространственное расположение цветка на вертикальной поверхности. Учитывая особенности данных студентов, для них это очень сложная работа, с которой они успешно справились. Положительные оценки педагогов, мастеров производственного обучения, других студентов, а особенно администрации колледжа, очень подбадривали ребят и это было их мотивацией и стремлением достичь лучших результатов.

Работа над проектами «Котик и бабочка», «Одуванчик»

Освоив технику 3Д, студентам был предложен новый и достаточно сложный проект оформления стены в этой же технике. Оформление стены также носило творческий характер, но студентам уже необходимо было продемонстрировать свои строительные навыки работы со строительными инструментами, материалами (гипс, цемент, шпаклевка и т.д.), показать умение работать аккуратно, развитие глазомера, технических навыков. Ребята работали в команде из 6 человек.

Оформление стены в технике 3Д

В течении обучения, студенты с ООП очень сильно изменились: стали более зрелыми, серьезными, коммуникативными, работая в команде, научились поддерживать друга, появилась ответственность. Все это мы заметили, когда ребята проходили практику на производстве. Они никогда не опаздывали, старались выполнять работу точно, правильно. Может и не все у них получалось, но главное они стремились к этому.

Творческий экзамен

Итоговый экзамен прошел в виде творческого конкурса, который показал, что вся наша работа была организована правильно, в соответствии с требованиями Программы целостного воспитания. Студенты с ООП удивили всех своими навыками и умениями, а также продемонстрировали свой творческий подход. Каждый студент индивидуально выполнял работу на мольберте. Приготовив холст по всем правилам, выпускники придумали самостоятельно узор, выполнили его с помощью строительного скотча в технике 3Д, а затем раскрасили. У каждого студента получилась своеобразная, интересная, не похожая на другие работа.

Наша задача работы со студентами с особыми образовательными потребностями в колледже созвучна с целью Программы целостного воспитания – это воспитание социально адаптированных добросовестных граждан на основе общечеловеческих и национальных ценностей. Потому что, как сказал Жусипбек Аймауытов: «Вопрос воспитания состоит в том, чтобы направлять потребности и действия человека в правильном направлении и порядке, а также восстанавливать отношения между людьми. Воспитание ведет человека к осознанию истины, добродетели, искусства в жизни. Воспитание – это основа знаний» [1]. Наши выпускники доказали это своей социализацией к жизни и трудоустройством на различных предприятиях по специальности.

Литература:

1. Министерство просвещения РК «Программа целостного воспитания», Астана, 2023 г.

ДИКАНЬ Н.П.

ЧУ «Школа свободного развития «Альтер», г. Караганда

О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СИСТЕМЕ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Информационные технологии стали неотъемлемой частью в жизни современного общества. Одной из сфер, где непосредственным образом творчески рассматривается вопрос использования информационных технологий, является педагогическая деятельность.

Проблема организации подрастающего поколения в свободное от учебы время, при наличии усиленной привязанности к гаджетам у детей, требует постоянного совершенствования в вопросах применения информационных технологий в системе дополнительного образования. О значимости предоставления воспитанникам более широкого спектра услуг с целью их личностного становления и социального всестороннего развития как основной задачи дополнительного образования подчеркивает Р.П.Шер,

представляя сравнительный казахстанский и международный опыт текущего состояния дополнительного образования. [1]

Информационные технологии в системе дополнительного образования позволяют совершенствовать цели, содержание, методы, организационные формы, технологии, средства подготовки на каждом этапе в общей системе образования в условиях расширенного доступа к информации. Кроме того, показательно отражают профессиональную компетентность педагога дополнительного образования. О необходимости их применения в системе дополнительного образования поднимали ученые еще в первом десятилетии 2000-х. [2]

Информационные технологии формируют инновационную и информационную культуру, а также инновационное поведение педагогов, что предусматривает двусторонний подход при условии их совершенствования.

1) Профессиональные стандарты, определяющие особые компетенции для развития инновационного сознания педагога, инновационного поведения, возможности применять информационные технологии, а также создание инноваций способствуют формированию инновационного поведения педагога дополнительного образования.

2) При мобильной готовности педагога к креативности и инновациям, демонстрации своего педагогического опыта на обозрение, возможна реализация инновационных образовательных проектов, легко достигающийся с помощью информационных технологий.[3]

В отличие от традиционного образования, где педагог большую часть времени уделял объяснению материала, то теперь современному педагогу необходимо уметь проделывать следующее:

- разрабатывать содержание курса на новой технологической основе;
- помогать обучающемуся ориентироваться в обширной и разнообразной учебной информации и найти подходящую именно ему образовательную траекторию;
- обеспечивать активное взаимодействие обучаемого как с самим педагогом, так и с другими обучаемыми в ходе обсуждения вопросов курса.

Пандемия оставила нам в наследство on-line и off-line форматы обучения. Благодаря такому организационному багажу, имеются дополнительные возможности в мобильности переходов с одного формата на другой при организации занятий с различными коллективами. Дистанционное обучение помогает расти и детям, и педагогам, участвуя в различных конкурсах и олимпиадах. Современные Google-формы удобны при проведении различных опросов, а также определении конкретного состава участников при сборе необходимой информации.

Работа в инновационно-креативном пространстве с применением информационных технологий предусматривает наличие специально подготовленных педагогов. Однако у педагогов недостаточно сформирована готовность к использованию дистанционных образовательных технологий. Данное обстоятельство предполагает квалификационные ресурсы и поддержку в виде различных методик и форм использования элементов дистанционных образовательных технологий.

В практической деятельности педагогов дополнительного образования для работы в рамках дистанционного обучения в on-line режиме широко используются два наиболее популярных сервиса – Skype и Zoom, предполагающие применение широкого функционала для преподавания и простоту использования. Оба сервиса представляют собой площадку с возможностью проведения видеоконференции, имеющие в себе специфические особенности.

- Выбор между Skype и Zoom зависит от поставленной учебной задачи педагога. Если необходимо простое решение для ограниченного количества участников видеоконференции, то Skype в данном случае становится хорошим вариантом.

- Если же требуется платформа с внушительным количеством функций и возможностью проводить конференции с большим количеством участников, обладающей к тому же бесплатным режимом и удобством использования, то Zoom может быть предпочтительным выбором.

Универсальность Zoom заключается в том, что доступен для различных операционных систем, включая Windows, macOS, iOS и Android, а также и через веб-браузер.

Организация видеоконференций предполагает необходимость использования различных опций, среди которых основными можно обозначить опции с функциями «Демонстрация экрана» и «Запись».

Функция «Демонстрация экрана» даёт возможность во время видеоконференции продемонстрировать заранее подготовленную информацию – презентации или видео.

В Zoom имеется опция «Запись», позволяющая осуществить просмотр проведённого занятия тем ученикам, которые не смогли принять участие в назначенное время.

При использовании IT-технологий всегда присутствует исследовательский характер и экспериментальность, так как стремление преподнести материал в обновленном формате дает возможность вносить изменения, монтировать с различными аудио и видеофрагментами. При использовании эффектов, имеющихся в современных приложениях, повышается привлекательность материала и результативность просмотров. Количество просмотров и лайков может выступать и показателем активной практической деятельности педагога при аттестационном квалификационном мониторинге, что может стать мотивационной площадкой для развития информационно-креативного ресурса.

При правильной организации деятельности педагогов дополнительного образования использование информационных технологий можно выделить ряд положительных аспектов, среди которых могут быть следующие:

- повышение интереса к проводимым занятиям;
- возможность выбора для себя подходящего темпа и возможность повторного просмотра для лучшего усвоения материала;
- занятия могут быть организованы индивидуально;
- развитие самостоятельности;
- содержание материала наглядно, с богатой цветовой палитрой, звуковым сопровождением, что эмоционально обогащает ребенка;
- эффективность повышения контроля и самоконтроля;
- возможность эффективного и быстрого тестирования.

При этом необходимо отметить, что занятия с использованием информационных технологий не могут заменить самого педагога, напротив делают общение с подопечными наиболее содержательным, индивидуальным и деятельным.

Информационные технологии дают возможность обработать огромный поток информации. При фрагментарной подаче материала, акцент и внимание ставится на более важных объектах, благодаря чему развивается зрительная память.

На примере работы в хореографическом направлении использование информационных технологий может быть использовано с разновариативным подходом.

На онлайн-занятиях по хореографии популярным стало использование как личного показа педагога танцевальных связок (набор движений, выстроенных в определённом порядке), так и уже готового материала, взятого на YouTube, Rutube каналах или сайтах танцевальных коллективов (<https://www.kalinkafolk.ru/>, <https://todes.ru/>, <https://shelkunchik56.ru/> и т.д.).

Занятия в рамках дистанционного обучения с применением информационных технологий не ограничиваются готовыми электронными обучающими программами, компьютерными обучающими играми, видео-занятиями в сети интернет, проведением отдельных мероприятий и занятиями с использованием дистанционных образовательных технологий, участием в дистанционных конкурсах и олимпиадах разного уровня, использованием педагогами личных блогов.

Наличие широкого спектра информационных технологий предполагает ориентирование на создании единого информационно-образовательного пространства, включающего в себя разнообразные электронные сетевые источники виды информации: виртуальные библиотеки,

базы данных, электронные учебные пособия, средства on-line тестирования и интерактивного общения между педагогом и обучающимся.

Действенно организованное обучение, сопровождающееся яркими и волнующими впечатлениями, становится эффективным и необходимым. Занятия будут более увлекательными, благодаря чему ребенок сможет увидеть результаты своих усилий в творчестве. Задача педагога - не дать угаснуть творческому интересу воспитанника, всячески его развивать и укреплять.

Таким образом, применение информационных технологий требует постоянного совершенствования в различных направлениях, в том числе и в системе дополнительного образования. Привлекательным аспектом использования информационных технологий является привлечение пассивных детей к активной деятельности и преобразование образовательно-творческой деятельности в более наглядную и динамичную. При этом, эффективно выстроенная организация занятий предусматривает успешное формирование информационной культуры и поведения, как детей, так и педагогов.

Литература:

1.Шер Р. Анализ текущего состояния дополнительного образования в Казахстане и международный опыт.// Научно-педагогический журнал «Білім» Национальной академии образования им. Ы. Алтынсарина, 104(1).- 2023.

2.Акимов С. С. Возможности применения информационных технологий в дополнительном образовании детей / С.С.Акимов, Н.С.Андреева, М.А.Мухина. — //Педагогическое мастерство: материалы II Междунар. науч. конф. (г. Москва, декабрь 2012 г.). — Москва: Буки-Веди, 2012. — С. 153-157.

3.Дудковская Е.Е. Технологии управления инновационными образовательными проектами в многопрофильном учреждении дополнительного образования детей // МНКО. 2019. №5 — С. 78.

ДИЛЕЕВА И.И.

КТУ «Школа-лицей имени Ыбырая Алтынсарина» г. Караганда

ПУТИ РАЗВИТИЯ ЦЕННОСТНО-СМЫСЛОВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ЛИЧНОСТИ К ВЫБОРУ ПРОФЕССИИ ЧЕРЕЗ УРОКИ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Ценностно-смысловые компетенции относятся к общему содержанию развития человека, конкретизируются на уровне мировоззрения и смысла жизни. Миссия КТУ «Школа-лицей имени Ыбырая Алтынсарина» это профессиональное самоопределение личности. Весь коллектив работает именно над реализацией этой миссии, чтобы наши выпускники были конкурентоспособными, успешными, здоровыми в своей будущей профессиональной деятельности.

Я уже более 25 лет работаю учителем физической культуры, свою профессию выбрала, когда еще училась в начальной школе и близко познакомилась с спортом. Никогда не пожалела о своем выборе. Кроме этого был в моей жизни опыт работы методистом по профессионально-ориентированному обучению, который мне тоже очень был интересен, поэтому в данном вопросе считаю себя компетентным человеком.

Формирование ценностно-смысловых компетенций связано, в первую очередь, со способностью молодежи видеть и понимать окружающий мир, осознавать свою роль и предназначение, умение выбирать целевые и смысловые установки для своих действий и поступков, принимать решения. Лебедева Н. В., анализируя особенности формирования компетенций, отмечает, что компетентность – это способность к деятельности в определенной личностно-значимой ситуации[1].

Компетенции рассматриваются как знания, умения, навыки и опыт, объективно помогающие выпускнику в решении какой-либо задачи, а также совокупность личностных

качеств и способностей, необходимых для успешного овладения определенной деятельностью.

Своим ученикам, а я работаю с учащимися 8-11 классов, всегда говорю, что самое важное выбрать то дело в жизни, которое будет доставлять удовольствие, ведь мы большую часть своей осознанной жизни проводим именно на работе, дома мы проводим вечер, пару часов общаясь с близкими, затем сон и опять на работу. Обращаю внимание ребят на то, что как несчастен человек, если он идет каждый день на работу, которая ему в тягость, вплоть до того, что это может провоцировать различные заболевания.

Таким образом я обращаю внимание своих учеников на важность и осознанность подхода к выбору будущей профессиональной деятельности.

В школах всегда обращают внимание, что нужно быть успешным, конкурентоспособным, но редко упоминают о том, что нужно быть еще и физически сильным, волевым, дисциплинированным, коммуникабельным, и самое важное здоровым, тогда вероятность успеха в трудовой деятельности намного увеличивается и восемьдесят процентов этого мы можем дать через уроки физической культуры.

Во первых – это дисциплина, мы на своих уроках приучая воспитанников к соблюдению правил, соблюдению режима дня и выполнению определенных требований, готовим их к тому, что в профессиональной деятельности, желаемого результата можно добиться, только если человек подходит ответственно к своим функциональным обязанностям и не менее важно ответственно относится к своему здоровью. Хорошее здоровье, это меньше больничных, больше времени на реализацию своих задач, больше шансов добиться успеха.

Во-вторых – развитие волевых качеств. Перед учеником ставится цель, не всегда легко выполняемая, но как ценно и как радостно, когда достигается успех. При чем всегда стараюсь обратить внимание ученика на то, что если он в данной ситуации постарался, через упорство и труд добился своего результата, проявил волю к победе, то следовательно и в дальнейшем, в своей профессиональной деятельности он может добиться высоких результатов.

Таким образом ребята получают практический навык, что через упорство и труд можно добиться успеха. Еще очень сильно в данном направлении помогают встречи и общение с известными Карагандинскими спортсменами, когда наши дети на примере видят, что через упорство и труд, можно достичь замечательных результатов и что это под силу, только для этого необходимо проявить волю.

В третьих – коммуникации. Часто мои коллеги рассматривают спортивные игры, как соревновательный процесс. Я же больше внимание уделяю коммуникациям, взаимодействию. Обращаю внимание, как команда взаимодействует, как проявляются лидерские качества, как срабатывает чувство команды. И опять же обращаю внимание учеников на то, что команда – это ваш коллектив, в котором вы трудитесь. Через игру вы учитесь взаимодействовать, учитесь прислушиваться, отстаивать свою позицию, умение брать на себя ответственность и принимать решение. Таким образом мои ученики могут представить, почувствовать свою роль в коллективе.

Ну и в-четвертых - самое важное, это ответственность за свое здоровье, ведение здорового образа жизни. Мы, будучи уже взрослыми людьми прекрасно понимаем, что когда нет здоровья, тебе не в радость никакие твои трудовые достижения и успехи. Поэтому очень важно говорить постоянно об этом детям, приводить примеры, учить тому, что самая большая ценность - это их здоровье.

Я среди своих учащихся 9-11 классов провела анкетирование для оценки уровня отношения учащихся к проблемам здоровья и здорового образа жизни и включила в нее несколько вопросов по профессиональному самоопределению. Всего в анкетировании приняло участие 58 человек.

Вопросы анкетирования и анализ результатов

1. Какие из ценностей приведенные ниже для	90% учащихся отметили, что важно качественное
--	---

<p><i>вас наиболее важны?</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - привлекательная внешность; - хорошее здоровье; - материальное благополучие; - качественное образование; - любимая работа. 	<p><i>образование, любимая работа, хорошее здоровье.</i></p> <p>7% - отметили любимая работа, хорошее здоровье, материальное благополучие</p> <p>3% - отметили материальное благополучие, привлекательная внешность, хорошее здоровье</p>
<p>2. <i>Важно ли для достижения высоких результатов в профессиональной деятельности вести здоровый образ жизни?</i></p>	<p>100% ответили - ДА</p>
<p>3. <i>Возможно ли при помощи физических упражнений снять утомляемость и повысить работоспособность?</i></p>	<p>100% ответили - ДА</p>
<p>4. <i>Какими, по вашему мнению, основными качествами должен обладать специалист той профессии, которую вы хотите выбрать?</i></p>	<p>99% учащихся отметили такие качества как: компетентность, целеустремленность, ответственность, дисциплинированность, внимательность, коммуникабельность</p>

По результатам анкетирования, я увидела, что в основном учащиеся способны осознавать свою роль и предназначение, могут выбрать смысловые и целевые установки для своих действий и поступков.

Таким образом ценностно-смысловой компетенции основываются на главных целях жизнедеятельности личности, представления социального опыта и опыта личности для дальнейшего получения жизненных навыков и практической деятельности в современном обществе. С помощью ценностно-смысловых компетенций можно решить круг серьезных познавательных, развивающих и духовно-образующих задач, направленных на реализацию личностью своего потенциала в том числе и через физическое воспитание.

Литература:

1. Лебедева Н. В. *Формирование ключевых компетенций у студентов через применение ИКТ* / Н. В. Лебедева, А. Н. Шушакова // Молодой ученый. — 2012. — №4. — С. 425-427.

ДИЯНОВА Г.М

Қарабас кенті №15ЖББМ

ЗАМАНАУИ БІЛІМНІҢ ӨЗЕКТІ АСПЕКТІЛЕРІ

Қазіргі заманғы сабақ - бұл мүлдем жаңа форматта, оның ішінде қашықтықтан оқытудың да өз ерекшеліктері бар. Олардың ішінде білім беру платформалары, онлайн тесттар мен әр-түрлі бағыттағы бейне сабақтардың болуы. Егер сабақ заманауи болса, онда ол болашақтың негізін қалайды. Бүгінгі таңда білім беру ұйымдары ақпарат алудың қайнар көзі емес, қалай оқыту керектігін үйретуге айналады; бүгінде мұғалім тек білім дирижері ғана емес. Мұғалім - бұл жаңа білімді өз бетінше алуға және игеруге бағытталған шығармашылық қызметтің әдістерін оқытушы. Оқушы оқу іс-әрекетінде белсенді позицияны ұстанады, білім беру процесінің пассивті қатысушысы болуды тоқтатады және мұғаліммен бірге әр сабақтың мақсаты мен міндеттерін қоюға қатысады, өз жұмысының жоспарын анықтайды, құралдары мен тәсілдерін таңдайды мақсаттарға қол жеткізуді бірге жүзеге асырады.

Қазіргі сабақта мұғалім оқушының жеке басын дамыту, оның белсенді ақыл-ойының өсуі, білімді саналы түрде игеру үшін барлық мүмкіндіктерді шебер қолданады. Білім берудің мақсаттары мен мазмұны өзгеруде, оқытудың жаңа құралдары мен технологиялары пайда болуда, бірақ қандай реформалар жүргізілсе де, сабақ оқытудың басты нысаны болып қала береді. Онда дәстүрлі білім беру жүйесі сақталған, Қазақстан Республикасы бойынша орта білім берудің жаңартылған мазмұны да тұр.

Кез келген сабақ – жаңартылған бағдарламамен қойылған міндеттерді шешу үшін үлкен әлеуетке ие. Бағдарламаның негізгі идеяларына сәйкес сабақ сабақтың тақырыбына емес, оқу мақсаттары мен күтілетін нәтижелерге негізделген. [1]

Мұғалімнің мақсаты мен міндеті-оқушыны заманауи, жоғары технологиялық әлемде тәуелсіз өмірге дайындау, баланы өз бетінше мақсат қоюға үйрету (тіпті сабақ болса да), оған жетуге ынталандыру, мақсатқа жету алгоритмін құру және рефлексивті әрекетті жүзеге асыру (оның дайындығын бағалау, білместікті анықтау, қиындықтың себептерін табу). Қазіргі сабақта жеке және топтық жұмыс түрлері жиі ұйымдастырылады. Мұғалім мен оқушы арасындағы авторитарлық қарым-қатынас стилі біртіндеп жеңілді.

Қазіргі сабаққа төмендегідей талаптар қойылады:

- ✓ Оқушылардың ұтқырлығы (оқушыларды белсенді зияткерлік қызметке қосу);
- ✓ Мақсат қою (оқушылар сабақтың мақсаттарын өз бетінше тұжырымдайды: есте сақтау-білу-үйрену);

- ✓ Қолда бар білімнің жеткіліксіздігін түсіну (мұғалім сабақта проблемалық жағдай туғызады, оны талдау барысында оқушылар білімнің жеткіліксіз екенін түсінеді);

- ✓ Байланыс (жұпта, топта жаңа білім іздеу);

- ✓ өзара тексеру, өзара бақылау;

Рефлексия (оқушының не білетінін және жаңа нәрсені білетінін білуі). Жоғары деңгейдегі ұйымдастырылған сабақ, жақсы жабдықталған кабинетте тамаша басталуы және керемет аяқталуы керек. Мұғалім өз іс-әрекеті мен оқушылардың жұмыстарың жоспарлап, сабақтың тақырыбын, мақсатын, міндеттерін нақты тұжырымдауы, қорытынды оқушылардың өздері жасайды.

- Сабақта педагогикалық техниканың принциптеріне назар аударуы, таңдау еркіндігі (кез-келген білім беру іс-әрекетінде оқушыға таңдау құқығы беріледі);
- ашықтық (жаңа білім іздеуге ашықтық)
- іс-әрекет (білім, білік, дағдыларды негізінен қызмет түрінде игеру);
- идеалдар (оқушылардың мүмкіндіктерін, білімін, қызығушылықтарын барынша пайдалану);
- кері байланыс (кері байланыс әдістерінің дамыған жүйесін қолдана отырып, оқу процесін үнемі бақылау).

Жаңа стандарттарға сәйкес, ең алдымен, баланың қоршаған әлемді білуге деген қызығушылығын арттыру, оған мектеп сабақтары өмірге қажетті дайындық, оны тану, пайдалы ақпаратты іздеу және оны нақты өмірде қолдану дағдылары екенін көрсету керек.

Мысалы «Kahoot» платформасында «Білім биржасы» әдісі арқылы жаңа тақырыпты қорытындылау мақсатында оқушылардан тест аламын, өздері жұмыстарының нәтижесін көріп отырады.

Wordwall платформасында «Өз орныңды тап», «Кездейсоқ шеңбер» әдістері, LearningApps» платформасында «Адасқан әріптер», «Сәйкесін тап» әдістері т.б.

Әдістеме тұрғысынан оқу іс-әрекеттері экскурсияларды, берілген тақырып бойынша қосымша материалдарды іздеуді, пікір алмасуды, даулы мәселелерді анықтауды, дәлелдемелер жүйесін құруды, аудитория алдында сөйлеуді, топтарда талқылауды және мұражайда сабақ өткізуді және тағы басқаларды қамтуы мүмкін.

Көптеген оқушылар оқуға деген қызығушылығын жоғалтады, олардың ұйқысы келіп немесе сабақта отыру тәртібін бұза бастайды. Мұндай жағдайлардың алдын алу үшін әр мұғалім алдымен сабақты жоспарлауға саналы түрде жүгінуге керек. [2]

ҚР орта білім берудің жаңартылған мазмұны бойынша жұмыс істейтін мұғалім ұтқыр болуы, жоспарланған тапсырмалар нәтиже бермейді, оқушыларды оқу процесіне тартпайды, түзетулер енгізу және сабақ соңында оны талдау қажет. Мұғалімнің іс-әрекеті оқуға бағытталған тиімді сабаққа бағытталуы керек.

Қысқа мерзімді жоспарды жоспарлауда ерекше назар аударыңыз:

✓ Біріншіден оқушылардың жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескеруге ерекше назар аударыңыз, өйткені мұғалімнің оларды қанағаттандырудағы жетістігі оқушылардың үлгеріміне оң әсер етуі мүмкін.

✓ Екіншіден сабақ аясында көптеген тапсырмаларды жоспарлауға тырысыңыз. Бір сабақта сіз төрт, бес немесе одан да көп түрлі тапсырмаларды қолдана аласыз, қысқа аралықтарға, мысалы, 10 минутқа бөле отырып, оқу іс-әрекетін ұйымдастыра аласыз;

✓ Үшіншіден әрбір жоспарланған тапсырма алдыңғы тапсырмадан дәйекті түрде өтетініне және сабақтың мақсаттарына қол жеткізуге бағытталғанына көз жеткізіңіз. Мысалы, олар тапсырманы ауызша орындай алады, содан кейін сыныптан сол тапсырманы жазбаша түрде аяқтауын сұрай алады. Бұл оқушыларға тапсырманы түсінуге көмектеседі, бір тақырыптан екінші тақырыпқа логикалық ауысуға мүмкіндік береді және олардың алдыңғы білімі мен дағдыларын шоғырландырады;

✓ Төртіншіден сыныптағы өзара әрекеттесу стильдері туралы ойлануға тырысыңыз: сөйлеу уақытын бөлу туралы ойланыңыз. Есіңізде болсын: егер сіз тым ұзақ сөйлесетін болсаңыз, онда оқушыларға талқылауға және өзара оқуға аз уақыт қалады.

✓ Бесіншіден диалогтық оқыту негізінде оқу іс-әрекетін жандандыруға назар аударыңыз, өйткені жаңартылған білім беру бағдарламасы оқыту мен оқытуға конструктивистік көзқарас негізінде жүзеге асырылады, оның мәні оқушылар мұғаліммен де, бір-бірімен де диалог жүргізуге ынталандыру болып табылады. Әр түрлі сұрақтар қоюға ерекше назар аударыңыз.

✓ Алтыншыдан жеке, ұжымдық және топтық/жұптық жұмыс түрлерін, сыни ойлауды дамытуға бағытталған тапсырмаларды жоспарлау және ауыстыру керек.

✓ Жетіншіден сабақ жоспарында формативті бағалауды әдістері, аралық жазбаша жұмыстар арқылы жүзеге асыруды жоспарлау қажет, бұл жағдайда бағалауды ескеруге болады. [3]

Заманауи сабақты ұйымдастыруда ойластырылған құрылымы, жаңа материалды зерттеу логикасы, дидактикалық материалдардың әртүрлілігі, оқушылардың жұмысын ұйымдастыру, оқытудың формалары мен әдістерін үнемі іздеу және сабақтың техникалық жабдықталуы болып табылады.

Бүгінгі таңда білім беру ұйымдары ақпарат алудың қайнар көзі емес, қалай оқыту керектігін үйретуге айналады; бүгінде мұғалім тек білім дирижері ғана емес. Мұғалім - бұл жаңа білімді өз бетінше алуға және игеруге бағытталған шығармашылық қызметтің әдістерін оқытушы.

Заманауи сабақ - бұл, ең алдымен, оқушының жеке басының дамуына барынша еркіндік беру ниетінен туындаған сабақ. Дәл осындай сабақ процесінде қарым-қатынастың жоғары мәдениетінің үлгілері түсініліп, әр баланың ақылды еңбегі мен қарқынды рухани дамуы мүмкіндігі қарастырылған. Мұндай сабақта мұғалім оқушының жеке басын дамыту, оның белсенді және ақыл-ой өсуі, білімді терең және мағыналы игеру, оның адамгершілік негіздерін қалыптастыру үшін барлық мүмкіндіктерді шебер қолданады. Заманауи мұғалім өзінің құрастыру тұрғысынан да, оқу материалының мазмұнын, әдістемесі мен технологиясын таңдау кезінде де өзінің шығармашылық және әдістемелік әзірлемелерін белсенді пайдалану аясында сабақтың классикалық құрылымын меңгергендігін көрсетуі керек. [4]

Сонымен, заманауи мұғалім:

- оқытудың әртүрлі заманауи әдістері мен технологияларын қолданады,
- заманауи сабақты ұйымдастыру принциптерін басшылыққа алады,
- сабақта қолайлы микроклиматқа жағдай жасайды,
- сабақта көп деңгейлі оқытуды қолданады,
- өз бетінше жұмыс істеуге үйретеді,
- оқушылардың өздігінен білім беру проблемаларын іздеу және оларды шешу бойынша ізденістерін ұйымдастырады;

Қорыта айтқанда, міндет ауыр, мақсат айқын. Отандық іс-тәжірибе негізінде әлемдік тәжірибедегі алдыңғы қатарлы идеяларды басшылыққа ала отырып, функционалды сауаттылығымызды арттыру үшін сыни тұрғыда ойлай алатын оқушылар мен ұстаздарымыздың қатары көп болатынына, жақсы нәтижеге жететінімізге сенімдіміз. Болашақ ол біздің - ізденіске бай, білімді ұстаздарымыз, еліміздің ғарыштауына үлкен үлесін қосатын бүгінгі оқушыларымыз және Мәңгілік Елбасымыздың салиқалы саясаты! Жаңартылған білім – болашағымыздың кепілі! Бір сөзбен айтқанда мұғалім көп әдісті білуге тырысуы керек. Оны өзіне сүйеніш, қолғабыс нәрсе есебінде қолдануы керек», - деп Ахмет Байтұрсынов айтқандай қазіргі заман талабына сай білім беру мәселесі сол қоғам мүддесіне сай болуы керек деп ойлаймын. Өз пәнін сүйетін ұстаз ғана, өз ісінің шебері болып қана қоймай, жоғары жетістіктерге жететініне сеніммен қараймын.

Әдебиттер:

1 Назарбаев Н.Ә. Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту-Қазақстан дамуының басты векторы» 2012 жылы 27 қаңтар.

2 Қазақстан Республикасының білім беруді дамудың 2011- 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.

3. Жалпы білім беруде ғылым негіздерін оқытудың ерекшеліктері 2015 -2016 оқу жылына арналған ҚР ұйымдары. Нұсқаулық-әдістемелік хат. Астана: Ұлттық білім академиясы. I. Алтынсарина, 2015. - 232 б.

4. Ахметова Г.К., Семченко А.А., Мухамбетжанова С.Т.т.б.. ұйымдастыру білім беру жүйесіне енгізу Әдістемелік құрал, АлматыРҒПО ЖО, 2012.-76 б.

5. Оқытуды басқару жүйесінің педагогикалық архитектурасы (ОБЖ).– Алматы: АО «Ұлттық ақпараттандыру орталығы» АҚ, 2011.- 22 б.

ДОЛМАТОВА А.В.

Дворец школьников, г. Караганда

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИГР И ВИКТОРИН В ИЗУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА ДЕТЬМИ 5-6 ЛЕТ НА БАЗЕ ПРОГРАММЫ WORDWALL

В современном мире, где границы стираются благодаря интернету и глобализации, владение английским языком становится не просто преимуществом, а необходимостью. Это особенно актуально для нового поколения, которое растет в эпоху международных связей, обмена знаниями и культурного взаимодействия. В этом контексте раннее изучение английского языка для детей приобретает особую важность и актуальность. Владение английским языком открывает перед детьми широкие перспективы: от доступа к обширному объему информации в интернете и литературе до возможностей для обучения за рубежом и будущей международной карьеры. Английский язык является lingua franca современного мира, языком международного бизнеса, науки, техники и культуры. Овладение им в раннем возрасте обеспечивает преимущество, которое будет способствовать успеху в будущем.

Изучение английского языка в раннем возрасте также способствует лучшему пониманию и принятию других культур. Это важно в мультикультурном мире, где умение понимать и уважать различия играет ключевую роль в международных отношениях, бизнесе и повседневном общении. Раннее знакомство с англоязычной культурой через литературу, музыку и кино способствует формированию открытости и толерантности. Актуальность раннего изучения английского языка для детей неоспорима. Оно открывает двери в мир образовательных и карьерных возможностей, способствует когнитивному развитию и культурной адаптации. Создавая поддерживающую и стимулирующую среду для изучения

английского языка, мы даем детям важный инструмент для успешного будущего в глобализированном мире.

В условиях современного мира знание английского языка становится все более важным инструментом для успешного общения, образования и карьеры. Однако не все дети имеют возможность обучаться в англоязычной среде или взаимодействовать с носителями языка. Несмотря на это, существует множество эффективных методов и стратегий, позволяющих успешно обучать английскому языку детей в любой среде. Один из таких методов — это использование технологий. Игры на английском языке не только развлекают, но и обучают. Они могут помочь детям усвоить новую лексику и грамматику в легкой и ненавязчивой форме. Песни на английском языке также являются отличным инструментом для обучения: они улучшают произношение, ритм и интонацию, а также запоминаются и мотивируют на дальнейшее изучение языка.

Обучение английскому языку детей в современном мире значительно отличается от традиционных методик, благодаря применению инновационных технологий и интерактивных подходов. Использование игр, карточек, картинок, мобильных приложений и технологий, основанных на нейросетях, открывает новые возможности для эффективного и увлекательного обучения. В этой статье мы подробно рассмотрим, как эти инструменты могут быть использованы для обучения английскому языку среди детей. Мобильные приложения стали неотъемлемой частью жизни современных детей, и их можно использовать для обучения английскому языку. Разнообразие доступных приложений позволяет выбрать те, которые наиболее подходят по возрасту, уровню знаний и интересам ребенка. Многие из них предлагают игровую форму обучения, что делает процесс изучения языка интересным и мотивирующим. Приложения также могут предоставлять персонализированные упражнения и отслеживать прогресс, что является большим преимуществом для родителей и учителей. Нейросети и искусственный интеллект открывают новые горизонты в обучении языкам. Системы, основанные на нейросетях, могут адаптироваться к индивидуальному уровню знаний и стилю обучения каждого ребенка, предлагая материалы и задания, которые наилучшим образом соответствуют его потребностям. Такие системы могут включать в себя чат-ботов для практики разговорного английского, программы для коррекции произношения и платформы для комплексного изучения языка с использованием различных типов контента.

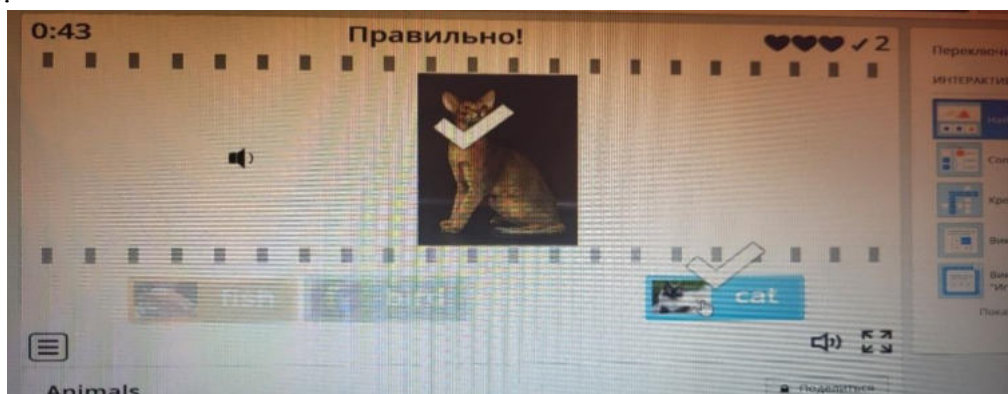
Родители, стремящиеся поддержать своих детей в изучении английского, могут воспользоваться различными инструментами и ресурсами. Одним из таких эффективных инструментов является программа Wordwall, которая предлагает уникальный подход к обучению через интерактивные задания и игры. Wordwall — это онлайн-платформа для создания интерактивных учебных материалов, таких как викторины, кроссворды, игры на соответствие и многие другие. Эти задания можно адаптировать к любому уровню знаний и возрасту, что делает Wordwall отличным инструментом для обучения детей английскому языку.

1. Игровая форма обучения: Использование игр и интерактивных заданий делает процесс обучения менее формальным и более увлекательным. Дети, как известно, лучше усваивают информацию через игру. Wordwall предлагает широкий спектр игр, которые помогут детям расширить словарный запас, улучшить понимание грамматики и развить навыки аудирования и чтения на английском языке. Так же оно озвучивает все картинки и помогает с правильным произношением. Таким образом решается проблема отсутствия языковой среды и родители могут не переживать что произносят слова неправильно, программа подскажет правильное произношение.

2. Повторение и закрепление знаний: Регулярное использование Wordwall позволяет детям не только изучать новый материал, но и повторять и закреплять уже изученное. Разнообразие заданий и возможность создавать новые помогают поддерживать высокий интерес к обучению и предотвращать скуку.

3. Совместное обучение: Wordwall также может стать платформой для совместного обучения родителей и детей. Создавая задания вместе с ребенком или участвуя в играх на равных, родители не только поддерживают интерес к английскому языку, но и укрепляют связь с ребенком.

Программа Wordwall представляет собой мощный инструмент, который может помочь родителям в обучении детей английскому языку. С помощью интерактивных заданий и игр, адаптированных под индивидуальные нужды и интересы каждого ребенка, процесс обучения становится не только эффективным, но и увлекательным. Вовлекая детей в активное и радостное изучение английского, родители закладывают фундамент для их успешного будущего.

Пример задания в программе Wordwall

Обучение английскому языку дошкольников вызывает много дискуссий относительно самых эффективных методов. Настоящее исследование посвящено сравнению навыков говорения на английском языке у двух групп детей дошкольного возраста: одна группа обучалась традиционными методами, в то время как другая использовала современные технологии и программы, такие как Wordwall. Первая группа дошкольников обучалась английскому языку с использованием традиционных методов, которые включали игры, песни, разговорную практику и визуальные материалы. Такой подход ориентирован на естественное усвоение языка через повторение, имитацию и прямое взаимодействие, что теоретически должно способствовать развитию навыков говорения. Вторая группа обучалась, используя как дополнительное средство приложения для обучения. По результатам исследования было выявлено, что дети из второй группы продемонстрировали более высокий уровень владения разговорным английским по сравнению с первой группой. Основными факторами, способствовавшими этому, стали регулярное использование аудиовизуальных материалов, которые улучшают понимание на слух и произношение, а также возможность непринужденно практиковать разговорный английский в игровой форме, что снижает психологический барьер и стимулирует активное участие детей, которые привыкают говорить пока занимаются в приложениях.

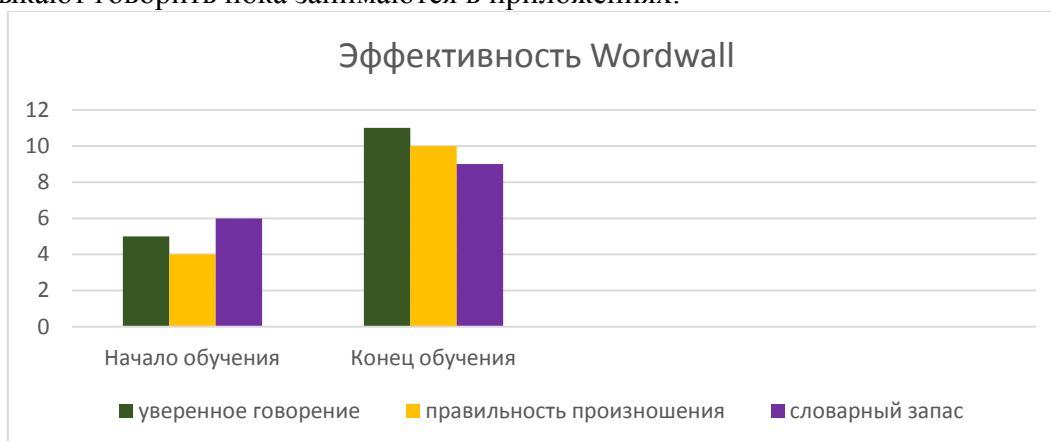

Диаграмма показывающая эффективность использования программы Wordwall при обучении дошкольников

В классе, в котором использовали обучение с программой 11 учеников. Количество уверенно говорящих учеников 5, из них 4 человека говорят слова правильно. Хороший словарный запас у 6 учеников. Это больше чем число хорошо говорящих учеников так как один ученик хорошо знает слова, но не уверен в своем говорении и их использовании. К концу же обучения с использованием программы Wordwall заметен прогресс. Ученики привыкли говорить, когда используют программу и теперь все на уроках стараются говорить, даже если некоторые ученики произносят некоторые слова не совсем правильно. В то же время, несмотря на очевидные преимущества современных технологий, традиционные методы обучения по-прежнему играют важную роль в развитии коммуникативных навыков и социализации детей. Прямое общение с учителем и сверстниками, использование физических материалов и игр в реальном времени создают баланс между цифровым и реальным мирами, способствуя формированию у детей адаптивных социальных навыков.

Идеальная образовательная стратегия для обучения дошкольников английскому языку должна включать как традиционные, так и современные методы. Комбинированный подход позволит максимально реализовать потенциал каждого ребенка, обеспечивая разностороннее развитие навыков говорения, аудирования, чтения и письма на английском языке. Вовлечение родителей в образовательный процесс и выбор подходящих образовательных ресурсов станет ключом к успешному освоению английского языка у дошкольников, подготавливая их к будущим академическим и жизненным вызовам в мультилингвальном мире.

Литература:

1. Г. М. Мандрикова. «Эффективные образовательные технологии».2022
2. Катрин Пассиг. «Навигатор по цифровому образованию».2022
3. Михаил Кларин. «Инновационные модели обучения»

ДОРОНКИНА Е.В., НИКУЛИНА В.В.

КГУ «Гимназия №1», г.Темиртау

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АВТОРСКОЙ НАСТОЛЬНОЙ ИГРЫ «НА ШАГ БЛИЖЕ» В РАБОТЕ С РОДИТЕЛЯМИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Детство современных детей настолько не похоже на прошлые поколения, что и родители во многих ситуациях теряются и чувствуют себя беспомощными перед вызовами процесса воспитания. Материнство и отцовство существенно изменились и становятся фактически профессией, поскольку воспринимаются в обществе как работа, требующая специальных знаний и навыков.

Сейчас родительство понимается и трактуется по-разному, от необходимости в уходе и заботе о своём ребёнке для выполнения «общественного долга» до возможности самореализации именно в этой социальной роли. Способ общения с детьми также варьируется: в одних семьях сохранился авторитарный стиль общения, в других родители стараются так установить взаимоотношения, чтобы приносить удовольствие всем домочадцам.

В Казахстане происходит своеобразный «родительский бум»: проводятся тренинги для матерей и отцов, организуются клубы, открываются центры подготовки, в которых предлагаются множество услуг детских и семейных психологов, обсуждаются книги, статьи, передачи по воспитанию детей. Всё это вызвано необходимостью по-новому подходить к вопросам воспитания и, соответственно, переосмыслению моделей родительства. В

контексте такого воспитательского бума родители стремятся учиться грамотно выстраивать воспитание и заботу о своих детях, увереннее справляться в разных ситуациях со своими детьми.

К сожалению, статистика свидетельствует, что в казахстанском обществе наметилась устойчивая тенденция к разрушению института семьи, утрате веками складывавшихся семейных ценностей и традиций. Традиционный опыт воспитания не всегда соответствует тем глубоким качественным трансформациям, которые меняют облик окружающего мира. Специалисты встревожены тем, что в современных семьях присутствуют неблагоприятный психологический климат, неустойчивый тип взаимоотношений, дезориентация семейных целей, сведение смысла жизни к парадигме прагматичности [1].

НАО «Национальный институт гармоничного развития человека» предлагает внедрение в организациях образования Программы психолого-педагогической поддержки родителей как одного из способа преодоления перечисленных выше негативных тенденций. С помощью этой программы возможно культивирование в казахстанском обществе методологии позитивного родительства, которой присущи рефлексия, ответственность родителей за выбор ценностей и моделей воспитания, вокруг которых формируются детско-родительские отношения; стремление обеспечить каждому ребенку благоприятную среду для физического, интеллектуального и социально-эмоционального развития [1]. Программа располагает перечнем тем и разработанными занятиями по темам, охватывающим основные разделы воспитания детей для разной возрастной группы (младшие школьники, подростки среднего звена и старшеклассники).

Нами разработана игра с использованием метода «case-study», названная «На шаг ближе», для родителей младших школьников, которую можно использовать на занятиях с родителями, работая по данной Программе.

Предлагаемая игра «На шаг ближе» имеет своей целью организовать общение между родителями, в ходе которого у каждого есть возможность обменяться родительским опытом и почерпнуть опыт других семей в решении проблемных воспитательных ситуаций, выразить собственную позицию и приобрести навыки поиска решений практических проблем, возникающих в реальной жизни. Название «На шаг ближе» отражает главную направленность игры – сблизить родителей и детей, укрепить между ними доверительные отношения. Форма игры выбрана не случайно. Лекционная подача знаний давно вытеснена интерактивными практиками, которые способствуют развитию коммуникативных навыков и проработке личностных конфликтов и своих сомнений в воспитательной компетентности. Таким образом, данная игра будет повышать само эффективность родителей. В игре не случайно используется приём анализирования опыта – своего и чужого. Родительская аудитория довольно специфична. Педагоги часто отмечают, что работать с родителями становится всё сложнее из-за того, что каждый родитель считает себя единственно верным экспертом в воспитании детей, преподнесение новых постулатов воспитания вызывает протест. В условиях общения, когда можно рассказать о своём положительном опыте и послушать, как в тех или иных ситуациях справляются другие родители, есть возможность получить поддержку от окружения, научиться действовать в непредсказуемых ситуациях. Такое общение приносит и много положительных эмоций, создаёт атмосферу, в которой родители чувствуют себя более компетентными и самоэффективными [2].

Содержание игры основано на результатах анкетирования родителей «Определение потребности родителей в педагогической поддержке».

Не смотря на высокую удовлетворённость родителей взаимоотношениями с детьми (60% оценили это на высоком уровне), родители признаются, что испытывают затруднения в формировании у детей ценностей: воспитание совести (47% оценили умения формировать эту ценность на низком уровне), стремлений (46% оценили эти умения на низком уровне), национального интереса (33% родителей признаются, что имеют трудности в формировании этой ценности у своих детей)

Ощущение родительской состоятельности на высоком и выше среднего уровне

прослеживается лишь у 44%. Остальные родители указывают на трудности в тех или иных сферах воспитания, которые выражены в следующем:

- неумение детей коммуницировать с братьями (сёстрами);
- манипулирование родителями с помощью негативных эмоций, грубости и истерик;
- игнорирование требований и просьб родителей, либо агрессия в ответ на просьбу;
- низкие навыки самообслуживания и самоорганизации у детей;
- отказ от помощи родителя;
- неорганизованность досуга (гаджеты и телевизор);
- трудности в учёбе из-за недостатка концентрации внимания;
- низкая самостоятельность и ответственность детей;
- отсутствие близкого общения со сверстниками;
- недисциплинированность в школе и дома;
- проявление неуважения к взрослым;
- отсутствие доверительных отношений или снижение уровня доверия.

Таким образом, разделы в игре приобрели конкретную тематику:

1. Дисциплина
2. Родительская помощь в обучении
3. Детская агрессия
4. Воспитание самостоятельности
5. Укрепление доверительных отношений
6. Общение с сёстрами и братьями
7. Досуг
8. Эмоциональный интеллект родителей.

По каждой категории мы разработали карточки с описанием ситуаций, которые часто происходят в семьях, и родители затрудняются в их разрешении. В соответствии с категорией оформили их в разном цвете. Продумали правила: в игре участвует от 3 до 9 человек; можно организовать игру нескольких групп одновременно. Для этого поделить карточки разных категорий или предложить группам выбрать категории по жребью; в ходе игры необходимо выбрать одну из карточек, предложить своё решение ситуации, но при этом можно и попросить рассказать о том, как другие справлялись с подобной ситуацией. Более того, игра предполагает предлагать и такие варианты, которые никто не пробовал, но они возможны для решения. Таким образом, завязывается коллективное творчество, в ходе которого у родителей есть несколько вариантов для решения воспитательной ситуации. Групповой характер игры позволяет родителям расширить взгляд на возможное поведение в воспитательных ситуациях, получить обратную связь от других родителей, ощутить свою, с одной стороны, уникальность, с другой стороны — принадлежность. Правила можно варьировать. Например, тот, кто предложил решение последним, получает жетон. Или тот, кто предложил наиболее удачное решение. В этом случае, необходимо предоставить критерии оценки решений. Это могут быть такие, как «подходят большинству игроков», «способствуют укреплению отношений с ребёнком», «не требуют специальной подготовки родителей» и другие. Количество и содержание карточек (ситуаций) для игры можно увеличивать и изменять. Также со временем можно добавлять карточки для родителей подростков и старшеклассников. Для хорошо знакомых родителей возможно и такое правило, при котором выбравший карточку-кейс, может переадресовать её тому родителю, кто, по его мнению, точно знает правильный или удачный ответ. При этом, передавая карточку, игрок аргументирует, почему он адресует её именно этому родителю. Это добавляет новую функцию игры – поднять авторитет определённых родителей, оказать кому-то доверие, особенно, если в игре активным участником будет классный руководитель или педагог-психолог, хорошо знающий особенности семей.

Представляем примеры карточек-кейсов.

<i>Дисциплина в семье</i>				<i>Родительская помощь в обучении</i>	
Девятилетняя	Диана	каждый	день	Воскресным	вечером восьмилетняя Айгерим

капризничает перед тем, как начать делать уроки, ищет причину, чтобы отсрочить этот момент, то просит есть, то жалуется на головную боль. При этом учитель отмечает у неё хорошие способности к обучению.	выучила и рассказала маме стихотворение, заданное на дом. А в понедельник получила за это задание низкие баллы и расстроилась, сказав, что у неё ничего не получается.
<i>Детская агрессия</i> В день рождения родители дарят сыну футбольный мяч в надежде, что он заинтересуется спортом, а сын раскричался и закрылся в своей комнате, потому что ожидал смартфон.	<i>Воспитание самостоятельности</i> Учитель сообщает, что дочь в очередной раз приходит в школу без нужных тетрадей и, соответственно, не сдаёт домашние задания. На вопрос, почему, выясняется, что девочка путает тетради или забывает их на своём столе.
<i>Укрепление доверительных отношений</i> 10-летний Дамир решил помочь маме и постирал в машинке все вещи из корзины для белья. Когда он вынул вещи из машинки, обнаружил, что белая мамина блузка стала неприятного сине-серого цвета. Ребёнок испугался и выбросил блузку.	<i>Общение с сёстрами и братьями</i> В субботний день семья принялась делать генеральную уборку, и все получили задание. 8-летней Ольге нужно было вытереть пыль с мебели и полить комнатные растения, а старшая сестра после своего задания должна была проверить качество выполненной работы Оли, на что Оля возмутилась и отказалась помогать.
<i>Организация досуга</i> По традиции в выходной день семья должна была отправиться в парк аттракционов, но погода испортилась и поход не состоялся. 10-летний Андрей расстроился и обиделся на родителей.	<i>Эмоциональный интеллект родителей</i> Семилетний Игорь, наряжая новогоднюю ёлку, разбил дорогую коллекционную игрушку. В сердцах мама накричала на сына и отправила его в свою комнату.

Литература:

1. Руководство по педагогической поддержке родителей в организации образования - Алматы: НИГРЧ, 2023;
2. Поливанова К.Н. «Образовательные программы для родителей: история и современные тенденции» - Журнал «Педагогика», 2015.

ДОСАНОВА М. Р.

Шет ауданы, Көктіңкөлі ЖББМ

«БІРТҰТАС ТӘРБИЕ БАҒДАРЛАМАСЫН ІСКЕ АСЫРУДА ӨСКЕЛЕҢ ҰРПАҚТЫҢ ЖАЛПЫ АДАМЗАТТЫҚ ӨМІРЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ДАМУЫ»

Қазақ халқы ертеден тәлімді тәрбиеге көп көңіл бөлген. Қазіргі таңдағы ең өзекті мәселенің бірі өскелең ұрпақты дұрыс жолға салып тәлімді тәрбие беру. Қазақ халқының ағартушысы Шоқан Уалиханов «Халықтың кемеліне келіп, өркен өсуі үшін ең алдымен азаттық пен білім қажет»- деп айтқан. Еліміздің ертеңі кемел, болашағы берік болуының негізгі алғышарты білім мен тәрбие екендігі сөзсіз. Сондай-ақ ұрпақтың патриоттық сезімдерін іске асыру үшін жалпы адамзатта өмірлік құндылықтың бірі тәлімді тәрбиені ұрпақ бойына сіндіру.

Тал бесіктен жер бесікке дейінгі адам өміріндегі тәрбиенің ұйытқысы ата-ана және мектеп. Болашақ десек те, келешек десек те, бала ұрпақ деген мағынаны білдіреді. Жас ұрпақ біздің өміріміздің тікелей жалғастырушысы ғана емес, еліміздің тірегі, мызғымас болашағы. Адамзаттың өміріндегі ең қымбаттысы көз қуанышы-бала. Оның бойындағы табиғи қасиеттер, адамгершілік құндылықтар отбасында, мектепте, әлеуметтік ортада нәрленеді.

Баланың басты ұстазы – ата-анасы. Тәрбие үдерісінің бір тарауы отбасымен жұмыс десек, отбасынан басталатын тәрбие мектеп өмірімен жалғасын табады. Қазақтың отбасында өмірге келген бала ес біліп, етек жиғанша, негізінен әке мен ананың тәрбиесінде болады. Бүгінгі мақсат әрбір бала мәдениеттің негіздерін білуі және түбегейлі біліммен сусындауы тиіс. Әрине, олардың жан-жақты дамуына ата-ана, мектеп жағдай жасау керек. Бүгінгі тәрбие берудің ауқымы кең, талабы жоғары».

«Баланы жан-жақты тәрбиелеу үшін, оны жан-жақты білуі керек»-дейді белгілі педагог К.Д.Ушинский. Бала –отбасының айнасы. Отбасында көрген жақсыны да, жаманды да баладан байқауға болады. Себебі, ата-ананың өмірлік ұстанымы, жүріс-тұрысы, іс-әрекеті тәрбиеде бәрі маңызды». Адам бақыты-бала» дегендей әр балаға бақытты балалық шағында тәлімді тәрбие мен өнегелі білім алу ол біздің міндетіміз. Тәрбиедегі ең басты ережелер - балаға керекті кезде назар аудару. Оған деген махаббатты көрсете білу. Тәрбие беріп отырған отбасы, балаға көп көңіл бөлу керек.

Менің пікірімше, Ұстаз-тұлға қалыптастырушы. Бүгінгі таңда көптеген мектептер ынтымақтастық, білім берудегі ізгілендіру, тәрбиедегі сапалыққа көп көңіл бөлуде. Жастарға білім мен қоса тәрбие беретін ұстаздардың өзі ізденісте болу керек. Сондай-ақ ұлттық тәрбиеміздің өзі сәбидің шыр етіп жерге түскен сәтінен басталады. Бұл тәрбие ата -анасының, ұстаз-тәрбиешілердің үлгі -өнеге көрсетуімен басталады. Қазақ халқының біртуар зиялы азаматтары А.Байтұрсынов, М. Дулатов, М. Жұмабаев және басқалар ұлт мәселесі, ұлт тәрбиесі саласында өздерінің құнды көзқарастарын айтып, ой-пікірлерін қалдырған. Ұлттық тәрбие-ұлт болашағы дегендей тәрбие балаға ана сүтімен беріледі. Қазақ халқының даналығы, тәрбие тағылымы-тамыры тереңде жатқан асыл мұра. Ерте заманнан ата-бабаларымыз өскелең ұрпақты елін, жерін сүюге, тектілікпен, жан-жақты тәрбиелеуді басты мұрат тұтқан. Қазіргі дамыған дәуірде озық қоғамға ілесе алатын ұрпақ тәрбиелеу-бүгінгі күннің басты талабы. Себебі, еліміздің дамыған мемлекеттердің қатарына қосылуы білімге, мәдениетке және ұлттық тәрбиеге байланысты.

Тәрбиенің қуатына тең келетін рухани, қуат көзі екенін жақсы түсінеміз. Ұлттық тәрбиеден нәр алған адам рухани құндылықтарды бойына сіңіріп биік дәрежеге көтеріледі. Оның ең басты сы адамды ойлануға бағыттайды, жеке тұлға болып қалыптасады. Ұрпақ тәрбиесі ұлт болашағы. Сонымен халықтық педагогика -халық арасындағы тәлім тәрбиені қарайтын пән. Ұрпақ тәрбиесінде рухани адамгершілік тәрбие-тәрбиенің бастамасы. Балалардың жан-жақты дамуы үшін, әсіресе сұлулық пен сымбаттылыққа қанық болулары үшін оқу-тәрбие үрдісінде халықтық педагогиканы қолдану маңызды. Қазіргі заман талабына сай халықтық педагогиканы басты бағдар ретінде ұстанғанымыз жөн. Халықтық педагогика - қоғамның рухани мәдени және адамгершілік қарым-қатынасындағы ең қымбат қазына. Бала тәрбиесі ата-аналарға жауапты, міндетті жүктейді, ал ол міндеттердің көңілден шығуы ата-ананың отбасындағы әрбір үлгілі ісіне байланысты. Баланың мәдениеттілігі, адамгершілігі, әдептілігі - бәрі отбасынан басталады. Әке-шеше жақсы болса, балалары да жақсы тәрбие алып өседі. Соңғы кезде балалардың теріс қылықтарымен жаман әдеттерге құмартуы күннен-күнге артуда. Кейбір ата-аналардың өз ұрпақ тәрбиесіне жауасыздықпен қарауынан, тіпті ұлқызының тәрбиесін қоғамға жүктеу жауапсыздықпен бірдей. Тәрбиенің өзі ұлттық құндылықтың түп қазығы. Сонау ғасырдан келе жатқан салт-дәстүрдің өзі ұлттық педагогикамен тығыз байланыста. Ұлттық рух, адамгершілік, тәлімді тәрбие, өнегелі білім бәрі тәрбиенің бойтұмары. Ұлттық құндылықтың асқан биігі – «ұят болады» деген сөзде. Осы сөз біздің жадымызда сақталып қалған. Ұлттық құндылықтарды сақтау ол біздің салт-дәстүрімізде. Адам өмірінің қажеттілігін өтейтін құндылықтар рухани байлықтан тұрады. Ұлттық құндылықтар мәдени мұрасы қалыптасқан, ата-баба дәстүрін ұстанған, тіл мен дінді биікке құрметтеген, ел мен жерін қорғаған, қасиет пен құрмет тұтқан игіліктің көзі осында жатыр.

Ұлттық құндылықтар – ел болашағы. Жас ұрпақты тәрбиелеу үшін осыларды білуі қажет балаларымыз. Ұлттық тәрбиеленген бала қазіргі алма-кезек заманда өз ұлтының ерекшелігі мен құндылығын бойына сіңірген болар еді. Отбасы бала үшін басты рөл атқарады, отбасы арқылы өз өмірін қоғаммен байланыстырады. Орыс жазушысы Максим Горькийдің мынандай ұлағатты сөзі бар: «Балалар тәрбиесін-үлкендерден бастау керек». Тәрбие дегеніміз – халықтың ғасырлар бойы жинақтаған, іріктелген салт-дәстүрі деп білеміз. Ұлттық рухы биік, адамгершілігі жоғары, салауатты өмір салтын ұстанатын адамда тәрбие болады. Отбасы – барлығымыздың жүрегімізге ең жақын сөз. Ол – махаббат пен тыныштықтың, мейірім пен жарасымның, қуаныш пен мерекенің мекені. Адам баласының

өсіп-өнетін алтын ұясы. Сыйластық, жарастық орнаған орта, кішкентай ғана Отан. «Отан – отбасынан басталады» дегендей, отанды сүю – отбасынан басталатыны рас! Себебі, отбасы – бала тәрбиесінің ең алғашқы баспалдағы. Оның ер жетіп, бойжетіп өсуі, бойындағы алғашқы адамгершілік қасиеттерінің белгілері отбасында қалыптасады. Барлығымызға белгілі – әлемдегі біздің ең шынайы байлығымыз – ол, әрине біздің отбасымыз. Тек қана отбасы бізге күш пен өзімізге деген сенімділік береді, өмір үйрететін сабақтардан сүрінбей өтуге көмектеседі, ұлттық құндылыққа баулыды. Бір сөзбен айтқанда, отбасы - барлық рөлдері бөлініп қойылған қоғамның шағын моделі болып табылады. Демек, отбасы – бала бойына ұлттық құндылықтарды қалыптастырудың қайнар бұлағы, бастауы. Әр үйде балалар санасына ұлттық құндылықтарға деген көзқарастар жүйесін, салт-дәстүрлерді, әдет-ғұрыптарды, даналық сөздерді, тыйым сөздерді, тәрбиелік мәні жоғары үлгілерін сіңіретін де отбасы. Осы тұрғыдан отбасын ұлттық құндылықтарды қалыптастыратын, оларды ұрпақтан-ұрпаққа жеткізіп отыратын ұлттық мәдениетті тәрбие арқылы тасымалдаушы орта ретінде қарастыруға болады.

Ұлттық тәрбие – құндылық бастауы. Бүгінгі ғаламдану процесінде ұлттық құндылықтарды сақтау мен өзінің бет - бейнесін, ізгі дәстүрлерін сақтау жолындағы күрес ұлттық сананы сақтау күресі екенін түсіне отырып, ұлттық тәрбие деп жеке тұлғаның ұлттық сана сезімі мен мінез-құлқының ана тілін, ата тарихын, төл мәдениетін және ұлттық салт - дәстүрлерді меңгеруі негізінде қалыптасуын айтамыз. Халқымыздың тілін, тарихын, ұлттық дәстүрін, ата салтын ұмыта бастаған бүгінгі ұрпақты тәрбиелеуге ат салысу жалпы ұлтымыздың міндеті. Халқымыздың асыл қазынасын тиімді пайдалану, оның салт - дәстүрі мен мәдениетіне құрметпен қарауға үйрету керек. Жас ұрпаққа сапалы біліммен бірге саналы тәрбие беру қай кезде де өзектілігін жоғалтқан емес. Қазірде солай. Арғы ата - бабаларымыз жас өренді елін, жерін сүюге үндеп, ұлттық салт - дәстүрмен сусындатуды мұрат тұтқан. Сол рухани үндеу бүгінгі күнге жеткізді. Қорытындылай келгенде, әр балаға дұрыс тәлімді тәрбие беру өзінің отбасынан басталады.

Әдебиеттер:

1. Қазақ совет энциклопедиясы-6 том А, : Білім, 1975 ж.
2. Қазақстан мектебі, Халық педагогикасындағы тәрбие» №8 2004ж, (66 бет)
3. Ә. Табылды. Ұлттық әдеп-тәрбие негізі. –Ұлттық тәрбие. №3, 2010ж, 27-35 бет
4. Мектептегі психология №7 (85) 2015ж.
5. З. Ахметова. Сұхбат. «Тәрбие тек айтудан ғана емес, көрсетуден. . . ». -Ұлттық тәрбие. №3, 2010 ж. 116-122 бет
6. Жарықбаев Қ. Б. Жалпы психология-А. : Санат, 2004ж.

ДУБОВАЯ О.Ф.

КТУ «Общеобразовательная школа №2»

Осакаровский район

КОНСТРУИРОВАНИЕ КАК СРЕДСТВО ЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ

Современное общество требует от нового поколения быть мыслящими, креативными, находящимися в постоянном поиске, умеющими решать разнообразные задачи, основываясь на логике. Именно к такому поколению людей, умеющих мыслить, за последнее время возрос интерес.

Умение мыслить, значит, воспринимать окружающую действительность осознанно, создавать представления о явлениях и предметах, находить связи и решать задачи, то есть это высшая ступень человеческого познания. Распознавание глубоких связей и свойств явлений и предметов, отслеживание их причинно-следственных связей, нахождение решения проблем, генерация новых идей, понятие смысла полученной информации – это и есть

основная цель мышления. Высшей стадией развития мышления является формирование логического мышления.

Логическое мышление – это процесс, позволяющий человеку использовать логические понятия и конструкции, доказывать, рассуждать, делать выводы из имеющейся информации. Условия, которые стимулируют познавательную, игровую и практическую деятельность детей, являются важной составляющей логического мышления.

В связи с выявленными проблемами, связанными с умением логически мыслить у дошкольников, возникает необходимость его развития. На мой взгляд, лучшим средством развития логического мышления является конструирование, которое представляет собой один из ведущих видов деятельности дошкольников. Конструктивная деятельность позволяет детям познавать окружающий мир и развивать свои способности всесторонне.

В переводе с латинского языка, конструирование означает построение. То есть деятельность, в которой дети создают разнообразные поделки из различных материалов, таких как бумага, картон, дерево, специальные наборы конструкторов.

В детском саду различают следующие виды конструирования:

- из специальных наборов конструктора;
- из строительных материалов; - из бумаги, картона, коробок и т. п. ;
- из желудей, шишек и других природных материалов.

Конструирование из строительного материала, деталей конструкторов, имеющих разные способы крепления, крупногабаритных модульных блоков называют техническим, а конструирование из бумаги и природного материала называют художественным.

Наиболее доступным и всем известным видом конструирования является конструирование из специальных игровых наборов, основная идея которых – это сенсорное развитие, развитие творческих способностей, воображения, любознательности, математического мышления, исследовательских навыков, умения моделировать и, конечно же, логического мышления.

Конструирование – сугубо детская деятельность, полностью отвечающая условиям развития логического мышления детей, их интересам, способностям и возможностям. Благодаря конструированию дети учатся наблюдать, анализировать объекты, сравнивать их, устанавливать причинно-следственные связи, делать простейшие выводы, обобщать, выделять существенные признаки, классифицировать, аргументировать свою точку зрения. Это и есть главные критерии логического мышления.

В современной практической педагогике накоплен немалый опыт по развитию мышления при помощи разных видов детской деятельности. Одной из эффективных, по мнению многих специалистов, является конструирование. Конструирование специалисты относят к особому виду детской деятельности, к базовому виду творческой деятельности, в ходе которой у дошкольников развиваются все основные мыслительные процессы. Любой конструктор обладает очень важными для развития ребёнка дошкольника возможностями [4, с. 238].

Начинать работу над развитием логического мышления нужно в дошкольном возрасте, так как формирование базы логического мышления у детей является одним из условий эффективного обучения детей в школе. Умение накапливать и перерабатывать информацию в уме, используя приёмы логического мышления, позволяет ребёнку получить более глубокие знания и понимание учебного материала.

Дети – природные конструкторы. Задатки, заложенные самой природой, быстро реализуются и совершенствуются в конструктивной деятельности, потому что дети умеют придумывать и создавать постройки, конструкции и проявляют при этом творчество, смекалку, сообразительность и любознательность.

В процессе конструирования у детей формируются умения:

- рассматривать объекты целенаправленно;
- анализировать; - сравнивать, находить сходства и различия;
- обобщать;

- находить самостоятельные решения;
- создавать конструкции;
- планировать свою деятельность.

Но для этого нужно систематическое и целенаправленное обучение, которое стимулирует активность мышления, носит развивающий характер.

Конструктивная деятельность тесно связана с игрой, поэтому является одним из увлекательных занятий. Дети, принимая участие в таких играх, чётко представляют предмет, его строение, положение в пространстве, видят последовательность операций, необходимых для создания конструкций.

Конструирование – это практическая деятельность, которая ориентирована на получение определённого продукта, задуманного заранее. Детское конструирование отвечает всем интересам детей, так как является деятельностью, неразрывно связанной с игрой. Конструирование в педагогике считается способом всестороннего развития, важным средством умственного развития и воспитания детей.

Е.В. Фешина пишет: «Это даёт детям дошкольного возраста полную свободу действий. Работа является оживлённой, интересной и открывает совершенно новые перспективы, где нет пределов детской фантазии. Дети учатся придумывать модели, ощущая себя при этом маленькими дизайнерами» [9].

Для развития логического мышления в процессе конструктивной деятельности выделяют следующие виды конструирования:

- Конструирование по образцу, когда детям дан готовый объект и все действия для его создания показывает воспитатель.
- Конструирование по образцу, когда детям дан готовый объект, но действия для его создания не показываются.
- Конструирование по заданной теме, когда детям задается одинаковая тема, но не даётся образец.
- Конструирование по условиям, когда воспитатель без предоставления образца создаёт условия для создания поделки.
- Конструирование по замыслу, когда воспитатель предлагает множество материалов для создания поделки, а дети самостоятельно задумывают то, что будут создавать.

Занятия с конструкторами разных типов в настоящее время является обязательной составляющей учебно-воспитательного процесса в дошкольных организациях. Их высокий образовательный и развивающий потенциал, возможность многоцелевого использования при правильном с методической точки зрения подходе позволяют добиться впечатляющих результатов. Занятия с конструктором способствуют развитию мелкой моторики, логического мышления, координации, ориентации в пространстве, внимания, памяти, речи, воображения, обогащению сенсорного опыта ребёнка, формированию ценных личностных качеств, коммуникативных навыков, навыков следования инструкции и др. [6, с. 95].

В рамках рассматриваемой проблемы хотелось бы, чтобы родители воспитанников не оставались в стороне и использовали конструирование, как совместные с детьми игры. Для этого у меня есть несколько рекомендаций:

- Конструктор должен соответствовать возрасту ребёнка.
- Конструируйте вместе.
- Эмоционально настройте ребёнка на игру.
- Предварительная беседа поможет начать игру легко.
- Учите планировать постройку.
- Поощряйте инициативу ребёнка.
- Общайтесь с ребёнком во время игры.
- Учите завершать начатое дело.
- Подготовьте образцы и схемы построек.
- Устраивайте игры с получившимися конструкциями.

Соблюдение всех этих рекомендаций позволит заинтересовать детей. Сделает конструирование любимой игрой.

Исходя из всего вышесказанного, следует сделать вывод: развитие логического мышления в дошкольном возрасте – это один из способов формирования знаний и высокой познавательной активности, умений анализировать, сравнивать, классифицировать и обобщать. Всему этому прекрасно способствует конструктивная деятельность, игра, которая учит и развивает!

Литература:

1. Белова Д.Н. Использование LEGO-конструирования в дошкольном возрасте. // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2017. – Т. 2. – С. 271-273.
2. Ветошкина Ю.А. LEGO-конструирование – что это, модная игра или серьезное занятие? – М., 2014. – 192 с.
3. Гоголева В.Г. Игры и упражнения для развития конструктивного и логического мышления у детей 4-7 лет. – СПб.: Детство-пресс, 2010. – 56 с.
4. Гучанова А.С. Лего-конструирование как средство развития творческого мышления старших дошкольников. // Молодой учёный. – 2019. – №11. – С. 238-240.
5. Дятлова Н.В. Развитие конструктивной деятельности детей старшего дошкольного возраста. // Молодой ученый. – 2016. – №14. – С. 536-537.
6. Климова С.А., Чичиланова Ю.А. Конструктор LEGO как средство интеграции образовательных областей в процессе обучения старших дошкольников.
7. Куцакова Л.В. Занятия по конструированию из строительного материала. – М.: Мозаика-Синтез, 2011. – 76 с.
8. Прудникова Н.К. Условия развития логического мышления детей старшего дошкольного возраста. // Молодой учёный. – 2017. – № 13. – С. 590- 592.
9. Фешина Е.В. LEGO конструирование в детском саду: пособие для педагогов. – М.: Сфера, 2011. – 345 с.

ДУНГАНОВА А.Б., ДОСОВА А.Н.

КГУ СШИ №6, г. Караганда

КОНКУРС «АБИЛИМПИКС» КАК СРЕДСТВО УСПЕШНОЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ СПЕЦИАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Проблема профессионального самоопределения учащихся специальных школ является одной из важнейших, поскольку она напрямую связана с постинтернатным устройством жизни и социализацией человека с особенностями развития.

К основным проблемам профессионального самоопределения учащихся с ООП следует отнести

-отсутствие адекватной самооценки;

-неприятие ограничений при выборе профессии, связанного с особенностями развития;

-недостатки необходимых социальных навыков, сниженный уровень познавательных интересов, коммуникативная пассивность.

Серьезной проблемой является и малая сеть специальных учебных заведений, позволяющих продолжить обучение после школы, и недостаток информации о наиболее востребованных рабочих специальностях на региональном уровне.

Одним из эффективных методов педагогического инструментария по решению этих задач становится такой вид профориентационной работы, как подготовка и участие в конкурсе профессионального мастерства «Абилимпикс».

Некоммерческое движение профессионального мастерства «Абилимпикс» зародилось в Японии. Название — это сокращенное сочетание двух английских слов: Olympics

и Abilities — «Олимпиада возможностей». Цель движения - улучшение профессиональных навыков инвалидов, повышение мотивации и новая система популяризации среди работодателей. Оно охватывает широкий спектр деятельности по поддержке, трудоустройству людей с инвалидностью и лиц с ограниченными возможностями в развитии.

Основные задачи движения «Абилимпикс»:

1. Популяризация и повышение престижа рабочих профессий, профориентация, мотивация, социализация и трудоустройство лиц с ограниченными возможностями в развитии.
2. Привлечение квалифицированных кадров из числа людей с инвалидностью к определенным предприятиям и профессиям.
3. Проведение Чемпионатов в регионах как инструмент создания новых оборудованных рабочих мест для инвалидов

Это движение активно меняет отношение общества к трудоустройству людей с инвалидностью, лиц с ограниченными возможностями в развитии; мотивирует государство создавать необходимые условия для получения доступного образования; а также мотивирует лиц с ограниченными возможностями к получению квалифицированных специальностей и хорошей работы.

В 2017 году впервые состоялись соревнования по профессиональному мастерству «Abilympics» по рабочим компетенциям в Казахстане.

19 апреля 2023 года на базе «Карагандинского технико-строительного колледжа» во второй конкурсный день регионального чемпионата «WorldSkills Karaganda-2023» по компетенции «Флористика» стали участниками учащиеся КГУ «Специальная школа – интернат №6» управления образования Карагандинской области.

Флористика - разновидность декоративно-прикладного искусства и дизайна при создании флористических работ (букетов, композиций, панно, коллажей) из разнообразных природных материалов (цветков, листьев, трав, плодов).

Основными целями участия в конкурсе по компетенции «Флористика» явились:

- расширение возможностей профориентационной работы;
- привитие устойчивого интереса к выбранной профессии;
- определение новых тенденций во флористике;
- демонстрация индивидуальных навыков работы с живым растительным материалом, аксессуарами и декоративными материалами;
- оценка собственных возможностей;
- вхождение в профессиональную среду и профессиональное сообщество;
- развитие стремления к профессиональной независимости и улучшению своих профессиональных навыков;
- новый взгляд на профессиональные возможности лиц с ООП и их участия в социально-экономической жизни региона.

Организаторы создали максимально комфортные условия для каждого участника, чтобы он мог продемонстрировать свои навыки и способности.

Конкурс был проведен по двум модулям, в котором приняли участие 6 учащихся в возрасте от 14 лет.

Модуль 1: Создание флорариума своими руками.

Флорариум – мини-композиция из живых растений, помещенная в стеклянную ёмкость, и украшенная камнями, кораллами, шишками или керамическими фигурками. Условие - создание зеленой среды, соответствующей по стилю и форме весенней тематике. Эстетика флорариума должна соответствовать форме вазы, предполагать удобный и несложный полив, иметь благоприятный микроклимат для растений.

Модуль 2: Комнатный садик

Комнатный садик — контейнер, заполненный несколькими растениями.

Материал емкостей - глина, пластмасса, дерево. Цвет однотонный.

На заднем плане - растения с темными и крупными листьями или более высокие по размеру. Декоративные растения должны определять форму композиции, а цветущие - выделять акцент в композиции. Возможно составление композиции, не используя цветущие растения, а группируя лишь декоративно-лиственные, с разными формами листьев и их оттенков.

Оценивание конкурсных работ учащихся проводилось по следующим критериям.

- подготовка посадочного грунта в соответствии требованиями растений,
- соблюдение баланса и пропорции,
- разумная гармония между цветами и контрастными текстурами,
- прочность и эстетичность композиции,
- оформление декоративными материалами (в соответствии с тематикой),
- создание благоприятного микроклимата для растений (увлажнение),
- соблюдение техники безопасности, чистоты и аккуратности, уборка рабочего места,
- навыки работы с инструментами и материалами.

Учащиеся с большим интересом отнеслись к конкурсным заданиям, с лучшей стороны проявили навыки, полученные в школе, сравнили свои возможности с возможностями других конкурсантов, получили бесценный опыт социальной коммуникации и партнерства. Независимые эксперты провели и оценили конкурсные работы в соответствии с требованиями, определили победителей по каждому модулю, наградили учащихся дипломами 1,2,3 степени.

Участие в конкурсе расширило существующий профессиональный опыт, обеспечило вхождение учащихся с особыми образовательными потребностями в профессиональную среду, создало платформу для признания полученных индивидуальных навыков по компетенции «Флористика». Было сформировано положительное отношение возможно к будущей профессии - учащиеся убедились в правильности своего профессионального самоопределения, в востребованности и престижности выбранной профессии на региональном уровне.

Положительный опыт участия в конкурсе «Abilympics» состоит и в том, что была создана профессиональная площадка по обмену опытом, появились новые направления по налаживанию коммуникативных и социальных связей между участниками.

Конкурс позволил не только продемонстрировать профессиональное мастерство и показать престижность выбранной компетенции, но и расширил возможности социального партнерства в сфере профессионального самоопределения учащихся с особыми образовательными потребностями.

Литература:

- 1.Абилимпикс — международная олимпиада по профессиональному мастерству для людей с инвалидностью [Электронный ресурс]: — Электрон. Текст. дан. — Режим доступа: http://www.eduportal44.ru/koiro/CROS/fros/KRPO/SiteAssets/SitePages/Конференция-2016/WSR_Abilympix_next_03sm.pdf
2. Бабин Д. М. Цветоводство от А до Я. -Минск: Харвест, 2007. - 704 с. (Большая энциклопедия).
- 3.Бердникова О. В., Борисова А. В. Модные комнатные растения для дома и офиса. - М.: Издательство Эскмо, 2006. - 320 с.: ил. Иллюстрированная энциклопедия.
4. Ким, И. А. Движение «Абилимпикс» как актуальный инструмент социализации инвалидов и лиц с ограниченными возможностями здоровья. / И. А. Ким. — Текст: непосредственный // Образование и воспитание. — 2019. — № 5 (25). — С. 36-38. — URL: <https://moluch.ru/th/4/archive/139/4390/> (дата обращения: 30.01.2024).
5. Кулишова Г.П. Как обучать профессии учащихся с нарушениями интеллекта: Методическое пособие. – М.: АРКТИ, 2006. – 104 с.
6. Сейсенова А. Д. –Профессионально-трудовое обучение выпускников специальных организаций образования в Республике Казахстан. Методические рекомендации для

родителей выпускников специальных организаций образования. – Алматы: ННПЦ КП, 2015. – 60 с.

7. Туркан Д.: «Магия флористики. Авторский курс аранжировки композиций. Идеи, стиль и профессиональные приемы»: Издательство: Эксмо, 2022 г.

ДЫВАК О.Б., ТАРАСОВА Е.М.

КТУ «Специальная школа-интернат №3», Караганда

СПЕЦИАЛЬНОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ДЕТЕЙ С КОХЛЕАРНЫМИ ИМПЛАНТАМИ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Слух играет большую роль в интеллектуальном и речевом развитии ребенка. Ребенок с сохранным слухом слышит речь взрослых, подражает ей и учится самостоятельно говорить, слушая объяснения взрослого, знакомится с окружающим миром.

Потеря слуха лишает ребенка важного источника информации и ограничивает тем самым процесс его интеллектуального развития. Выделяют следующие группы детей с недостатками слуха: неслышащие дети – с полным отсутствием слуха, который не может использоваться для накопления речевого запаса; слабослышащие дети – с частичной слуховой недостаточностью, затрудняющей речевое развитие.

В последние десятилетия выделяется еще одна категория лиц с тяжелым нарушением слуха – кохлеимплантированные дети, т.е. перенесшие операцию кохлеарной имплантации. Кохлеарная имплантация (КИ) является разновидностью слухопротезирования и имеет более чем 30-летнюю историю. Главная цель кохлеарной имплантации – это развитие у ребенка способности понимать речь собеседника, говорить и общаться с помощью речи на уровне, приближенном к уровню ребенка с нормальным слухом.

Кохлеарная имплантация – это комплексная система мероприятий, направленная на полноценную социальную адаптацию детей и взрослых с глубокой потерей слуха. Она включает хирургическое вмешательство с целью восстановления слухового ощущения путем электрической стимуляции волокон слухового нерва, а также реабилитацию, основные задачи которой состоят в подключении речевого процессора и педагогической работе с имплантированными в разных направлениях, в том числе и по подготовке их к общению в обществе слышащих. Состояние слуха после операции соответствует I-II степени снижения слуха. Педагогам, работающим с кохлеимплантированными детьми, важно знать как можно больше об особенностях и своеобразии развития и восприятия речи детей с нарушением слуха.

У детей с кохлеарным имплантом речь самостоятельно не формируется. Нарушено произношение, своеобразно развивается словарный запас и грамматический строй, наблюдается ограниченное и неправильное понимание речи окружающих и затруднения в восприятии смысла читаемого текста. Все перечисленное сказывается на устной и письменной речи. С особыми трудностями эти дети овладевают выражением своих мыслей. Словарь по объему ограничен. Это касается и пассивного (понимание слов) и активного (использование в речи) словаря. Запас слов минимален. Иногда не умеет назвать предметы ближайшего обихода. В их речи отсутствуют слова с отвлеченными понятиями (чудеса, скука, победа, мечтать), искажен звуко-буквенный состав слова, неправильно используются предлоги, неправильно употребляются части речи или их формы. Восприятие неполное, фрагментарное; мышление отличается большей конкретностью, наглядностью, большое значение приобретают зрительные и двигательные ощущения, развиваются и обостряются тактильно-вибрационные; им свойственны нарушения слуховой памяти, слухового внимания, произношения, высокая утомляемость, медленное обрабатывание звуковой и речевой информации, ЗПР, эмоционально-волевая незрелость, нарушения развития коммуникативных навыков, а также центральные слуховые расстройства.

Потеря слуха не может служить препятствием к всестороннему развитию человека. А ребенок с кохлеарным имплантом обладает всеми потенциальными возможностями стать социально полноценной личностью. Поэтому в школе-интернате для детей с нарушением слуха, с момента поступления ребенка в школу, начинается постоянная коррекционная работа по развитию слухового восприятия и речи, познавательной деятельности. Эта работа проводится всеми педагогами школы: психологом, учителями начальной школы, учителями предметниками, учителями слуховой работы на индивидуальных и групповых занятиях, воспитателями на тематических занятиях, во время наблюдений, экскурсий, в различной практической деятельности учащихся. Каждый педагог должен знать слуховые и речевые возможности учащихся, с которыми работает.

Методика работы с детьми с кохлеарным имплантом отличается от методики работы со слышащими детьми. На уроках выделяется время для развития слухового внимания (работа за экраном, когда учебный материал воспринимается учащимися с опорой на слух, при изолированном зрении). На каждом уроке проводится фонетическая зарядка – проговаривание дежурного звука, составление с этим звуком слогов, слов, предложений по теме урока. Фонетическая зарядка предназначена для закрепления звукопроизношения учащихся, слитности речи. Педагоги должны постоянно следить за произношением учащихся, соблюдением норм орфоэпии и словесного ударения. Одним из компонентов коррекционного цикла являются занятия по формированию произношения и развитию слухового восприятия. В первой части занятия – формирование произношения, ведется работа над развитием артикуляционного аппарата, голоса, речевого дыхания, постановкой и автоматизацией звуков, над формированием и развитием связной фразовой речи. Во второй части индивидуального занятия – развитие слухового восприятия, учащиеся учат воспринимать, различать, воспроизводить речевой материал на слух без зрительной опоры на таблички или артикуляцию (чтение с губ). На протяжении всего учебного и внеурочного процесса, педагоги формируют у учащихся потребность в речевом общении, в умение пользоваться остаточным слухом. Для успешной коррекционной работы, необходимо соблюдать правила поведения при общении с учащимися с кохлеарными имплантами (для родителей, педагогов-дефектологов, педагогов общеобразовательных школ).

- ✓ Ребенок должен постоянно носить КИ. Процессор КИ должен быть хорошо настроен.

- ✓ Всегда располагайтесь так, чтобы Ваше лицо было повернуто к источнику света и хорошо освещено. Ребенок всегда должен видеть лицо педагога.

- ✓ Говорите в нормальном темпе (не очень быстро и не очень медленно).

- ✓ Не кивайте головой при разговоре.

- ✓ Не размахивайте руками, не закрывайте нижнюю часть лица.

- ✓ Следите, чтобы ребенок понимал Вашу речь.

- ✓ Будьте доброжелательны, не высказывайте раздражения и недовольства при затруднениях ребенка.

- ✓ При общении лучше находиться рядом со стороны импланта (слухового аппарата) на расстоянии до 1 м или перед ним.

- ✓ Прежде чем говорить с ребенком, надо привлечь его внимание к себе и говорить простыми короткими фразами, выделяя голосом ключевые слова и фразы.

- ✓ Говорить голосом разговорной громкости, но слитно. Речь взрослого должна быть интонационно окрашенной.

- ✓ Ребёнок лучше запоминает и понимает речь, если слова и фразы повторяются (3 раза).

- ✓ Педагогу важно помочь ребенку освоиться в коллективе слышащих детей, постараться подружить его со сверстниками.

- ✓ Избегать гиперопеки: не помогать там, где ребенок с кохлеарным имплантом может и должен справиться сам.

- ✓ Посадить такого ребенка нужно за первую парту сбоку от педагога по возможности спиной к окну.
- ✓ Кохлеимплантированный ребенок не должен оказаться за спинами слышащих: ему необходимо видеть не только лицо педагога (хотя бы в профиль), но и лица детей.
- ✓ Ребенок должен активно участвовать в работе класса, но не задерживать темп ведения урока.
- ✓ Вопросы должны быть понятны (восприняты) ребенку. Чтобы проверить это, следует требовать от него повторения вслух заданного вопроса.
- ✓ Не допускать замены устных заданий письменными.
- ✓ Чаще встречаться с родителями имплантированного ребенка; добиваться, чтобы родители один раз в год посещали сурдолога; проверяли слух (снимали аудиограмму); ездили на настройки кохлеарного импланта, слуховых аппаратов; занимались с детьми дома, как можно больше общались с ними речью.
- ✓ Записывать в тетрадь задания, с которыми ребенок не справился, слова и фразы, значения и смысла которых он не знает, не понял или произносит неправильно. Эти записи родители используют в занятиях с ребенком дома.

В настоящее время увеличивается количество детей с кохлеарным имплантом интегрированных в общеобразовательные школы. Это является одним из приоритетных направлений Государственной программы развития Казахстана.

Инклюзивное образование, т.е. совместное обучение, представляет собой подход, предусматривающий равенство шансов у всех детей на посещение общеобразовательной школы, дети смогут подготовиться к относительно самостоятельной жизни в будущем. Главная задача коррекционно-педагогической поддержки интегрированного школьника с кохлеарным имплантом - создание оптимальных условий для выявления и реализации его особых образовательных потребностей.

Зачастую педагоги массовых школ сталкиваются с трудностями при обучении и воспитании детей с кохлеарным имплантом, т.к. не имеют представления о психофизиологических особенностях таких детей. С трудностями сталкиваются и сами дети, и их родители: затруднено или невозможно усвоение программы массовой школы с той скоростью, с которой работают остальные учащиеся в классе, затруднена коммуникация со сверстниками и учителями, учащиеся с кохлеарным имплантом испытывают серьезные речевые проблемы, с которыми во многих случаях не в состоянии справиться самостоятельно. Возникает опасность игнорирования особых потребностей ребенка с КИ, его обучение может оказаться лишь формальным пребыванием в стенах массовой школы. Для того чтобы максимально реализовать имеющийся потенциал ученика с кохлеарным имплантом, необходимо организовать его комплексное сопровождение в условиях общеобразовательного учреждения. Поэтому учитель массовой школы должен действовать в тесном сотрудничестве с педагогом-психологом, социальным педагогом и учителем-дефектологом (сурдопедагогом, учителем - логопедом).

Хочется отметить, что родители детей с кохлеарными имплантами, имеют свободу выбора учебного заведения. Если родители отправляют ребенка с КИ обучаться в общеобразовательную школу в рамках инклюзивного образования, то они должны помнить, что их ребенку нужна своевременная дефектологически грамотная коррекционная помощь. Тогда не будет проблем при их обучении и воспитании.

Литература:

1. «Инклюзивное образование: практическое пособие по поддержке разнообразия в общеобразовательном классе». Авторы: Тим Лореман, Джоан Делпелер, Давид Харви. Перевод с английского языка: Н. В. Борисова. М., 2008
2. Михайлова, Н. Н. Общность как принцип и результат инклюзивного образования. Методология... – М., 2011.

3. Инклюзивное образование: как в Казахстане учат детей с особыми потребностями? *informburo.kz*, 2019.
4. Педагогика и психология инклюзивного образования: учебное пособие / Д.З. Ахметова, З.Г. Нигматов, Т.А. Челнокова, Г.В. Юсупова и др. – Казань: Издво «Познание» Института экономики, управления и права, 2013.
5. «Реабилитация глухих детей и взрослых после кохлеарной и стволомозговой имплантации». И.В. Королёва. СПб.:КАРО, 2016. Илл. - 872 с.

ДЮСЕНБИНА Ж.М., РАМАЗАН А.Д.

Саран қ., «№8 Психологиялық-педагогикалық түзету кабинеті» КММ

АЛҒАШҚЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ДИАГНОСТИКАЛЫҚ ТЕКСЕРУ ҮЛГІЛЕРІ

Баланың алғашқы психологиялық-педагогикалық диагностикалық тексеруінің мақсаты баланың жалпы дамуын бағалау болып табылады. Бағалау нәтижелері мамандарға баланың қазіргі дамуы, оның жеке ерекшеліктері туралы алғашқы түсінік алуға және оқу кезеңінің басындағы жұмысты жоспарлауға көмектеседі.

ПМПК қорытындысын алғаннан кейін білім беру ұйымына (мектепке) алғаш түсетін балалармен консультативтік-диагностикалық жұмыс шеңберінде баланы білім беру ұйымына қабылдағанға дейін бастапқы психологиялық-педагогикалық тексеруден өткізу ұсынылады.

Баланың алғашқы психологиялық-педагогикалық жедел диагностика- бұл қимыл-қозғалыс, сенсорлық даму, сөйлеу дамуы мен қарым-қатынасын, ересектермен және құрдастарымен қарым-қатынас ерекшеліктерін, эмоционалдық-еріктік саласы мен мінез-құлқын, оқу іс-әрекетінің алғышарттарын, өзін-өзі күту дағдылары мен танымдық дамуын және қалыптасуы. Жедел диагностика алдын ала дайындалған жоспар бойынша жүргізілетін құрылымдық бақылау әдісі арқылы жүзеге асырылады. Бақылау нәтижелері диагностикалық кестеде көрсетіледі. Ол үшін бағаланатын деңгейдегі сәйкес бағалануды таңдап, «Бақылау нәтижесі» бағанында белгі қойыңыз. «Пікірлер» бағанында қажет болған жағдайда бағалауды көрсетіңіз және оны толықтырыңыз.

Алғашқы психологиялық-педагогикалық диагностика білім беру ұйымының мамандары дайындаған диагностикалық материалды пайдалана отырып жүргізіледі. Диагностикалық материалдар жиынтығына мыналар кіреді: ұстауға арналған заттар, көлік ойыншығы, кітап, моншақтар, зырылдауық, (4көзқарасты бекітуге, дыбысты локализациялауға арналған заттар, қоңырау, сылдырмақ, сипап сезуге арналған материалдар, сөздерге сәйкес суреттері бар карточкалар, 2-3 қарапайым сөйлемі бар мәтін, зат және оның суреттері (фотосурет, түрлі-түсті сурет, ақ-қара сурет, пиктограмма), ұл, қыз, жемістер, көкөністер, жабайы жануарлар, үй жануарлары, ыдыс-аяқ, жиһаз, киім-кешек, 6 геометриялық денелер, фигуралар, көлемі, түсі әр түрлі біртекті заттар, пішіні бойынша топтастыруға арналған объектілер, сандар, матрешка, 2 және 4 бөліктен тұратын суреттер.

Қозғалыс дамуының диагностикасы қозғалыс режимдерін бағалауды қамтиды: өз бетінше жүреді, жаяу жүреді, бірақ физикалық қолдауды қажет етеді, техникалық құралдарды (қыдырғыш, таяқ, балдақ) пайдаланып жүреді немесе жүрмейді. Ұсақ моториканы бағалау кезінде баланың қолына берген заттарды ұстайтын-ұстамайтынын, заттарды қалай ұстайтынына қарау керек, бала бүкіл қолымен немесе саусақтарымен ұстайды, қолындағы затқа көз тоқтатып қарайды. Қозғалыс дамуын бағалау, табиғи жағдайда және арнайы ұйымдастырылған бөлмеде баланың қозғалысын бақылау кезінде жүзеге асырылады. Ұсақ моторикасы баланың заттармен әрекеттесуі кезінде бағаланады. Балаға әртүрлі пішіндегі және өлшемдегі заттар ұсынылады. Диагностикалық картада баланың заттарды саусақтармен немесе щетканы ұстау қабілетін белгілейді.

Заттарды мақсаты бойынша пайдалануын бағалау баланың әртүрлі жағдайларда, мысалы, сабақта, өзіне қызмет көрсету процесінде, еркін әрекетте орындайтын әрекеттерін бақылау процесінде жүзеге асырылады. Арнайы ұйымдастырылған сабақта заттармен іс-әрекет жасай алатын балаға заттармен тапсырмаларды орындау ұсынылады: көлікке міну, кітапқа қарау, моншақтарды жинау (қатты ұшы бар қалың жіпке үлкен моншақтарды тігу), зырылдауықпен ойнау. Егер бала заттарды функционалдық мақсатына сәйкес қолданбаса, бірақ олармен жұмыс істеудің белгілі бір тәсілін көрсетсе, мысалы, ауызша ынталандыру үшін заттарды пайдаланса, заттарды бір-біріне, үстел үстіне соғып кетсе, бұл объективті емес манипуляция деп саналады.

Егер бала кітаптың бетін түсініксіз парақтаса, қуыршақтың көзін ашып-жауып ойнаса, ойыншық көліктің дөңгелегін айналдырып ойнаса, бұл заттық манипуляция болып саналады.

Заттар мен іс-әрекеттің тамақтану кезіндегі сипаты (қасықпен, саптыаяқпен), қолды жууда (сабын, сүлгімен) анықталады. Егер баланың қолының моторлық функциясы бұзылса, бірақ ол арнайы қасықты пайдалана алса, екі тұтқасы бар саптыаяқтан өздігінен ішсе, «Пікірлер» бағанында өзін-өзі қызмет ете алады деп көрсетілуі керек.

Сенсорлық даму диагностикасы арнайы ұйымдастырылған жағдайларда көру, есту және тактильді қабылдаудың сипаттамаларын анықтауды қамтиды. Көрнекі қабылдау ерекшеліктерін анықтау кезінде ұсынылған затқа көзқарасты бекіту және қозғалатын бейнемен көзқарасты қадағалау қабілеті бағаланады. Ұсмынылған затқа көзқарасты бекіту балаға қарама-қарсы, оның көз деңгейінде, 1 метрге дейінгі қашықтықта орналасқан затты 7 рет көрсету арқылы анықталады. Егер бала ұсынылған затқа 3 секунд немесе одан да көп уақыт бойы көзқарасын ұстаса, бұл көзқарасты бекіту деп саналады. Егер бала ұсынылған нысанға назар аудармаса, дыбыс беретін затты пайдалану ұсынылады. Баланың назарын ойыншықтан шыққан (сылдырмақ, қоңырау) дыбыс аударуы мүмкін.

Тактильді қабылдау ерекшеліктері баланың адамға және материалдармен жанасуына реакциясын бақылау арқылы анықталады. Адамның жанасуына реакциясы баланың басы мен аяқ-қолына әсер ету арқылы анықталады. Олардың әсер етуінің әртүрлі түрлері бар: жанасу, сипау, сығу, ысқылау және т.б. Материалдармен жанасу реакциясы анықталған кезде баланың қолдары материалға батырылады және оны сезінуге көмектеседі. Келесі материалдар пайдаланылады: су (жылы, суық), қамыр, паста, қырыну көбігі, жарма, сенсорлық тақталар, қағаз, табиғи материалдар. Егер бала қолын тартып алса, дірілдеп, қабағын түйіп, алыстап кетсе, мазасызданса және т.б., бұл жағымсыз реакция ретінде бағаланады. Егер бала жымиса, күлсе, тактильді әсер тоқтаған кезде дауыс шықса және т.б., бұл оң реакция ретінде бағаланады. Егер араласу кезінде бала өзінің мінез-құлқын өзгертпесе, бұл бейтарап реакция ретінде бағаланады.

Сөйлеудің дамуы мен қарым-қатынасының диагностикасы сөйлеу әрекетінің құрамдас бөліктерінің қалыптасуын анықтауды қамтиды: әсерлі сөйлеу (сөзді түсіну) және экспрессивті сөйлеу (өз тілінде сөйлеу) / экспрессия (өзінің сөйлеуі болмаған кезде көзқарасты, ым-ишараны және т.б. пайдалану). Баламен қарым-қатынас және әрекеттесу процесінде оларға айтылған сөзді түсінуі танылады: өз атына жауап беру, қарапайым және күрделі сөйлеуді түсіну және қарапайым және күрделі нұсқаулықты орындау. Бұл көрсеткіштер психологиялық-педагогикалық сараптаманың бүкіл процесінде бақылау арқылы анықталады.

Егер бала ауызша сөйлеуді білмесе, қарым-қатынас процесінде баламалы қарым-қатынастың қандай құралдарын қолданатынын анықтау керек. Балаға сұрақтарға жауап беру ұсынылады және қолданылатын баламалы қарым-қатынас құралдары жазылады: көзқарас, ым-ишара және т.б. Баспа әріптерді тану және оқу бағаланады, оқығанын түсінуіне назар аударылады. Егер бала сөйлемді оқып, бірақ мазмұны бойынша сұрақтарға жауап бермесе, ол оқығанының мағынасын түсінбейді деп бағаланады.

Математикалық ұғымдармен байланысты қоршаған дүниедегі ортаны білдіретін сөздерді түсіну когнитивті дамуды диагностикалау барысында ашылады. Баланың өз сөзін бағалау кезінде олар сөйлеудің мағыналық жағына, оның коммуникативтік бағытына, қарым-

қатынас процесінде буындарды, сөздерді қолдана білуіне, сөйлемдер құра білуіне және үйлесімді мәлімдемелерге назар аударады.

Өздік бейнесінің болуын бағалау кезінде балаға өзін (ұл/қыз) сәйкестендіру ұсынылады. Егер баланың ауызша сөйлеуі болса, олар: «Сіз 12 жаста (қыз) ұлсыз ба?» деп сұрақ қояды. Егер бала ауызша сөйлемесе, оған ұл мен қыздың суреттерін көрсетіп: «Кім екеніңді көрсетші?» деп сұрайды. Сонымен қатар, балаға өз денесінің бөліктерін (бас, қол, аяқ, арқа, асқазан) көрсету ұсынылады. Когнитивті даму диагностикасы түс, пішін, өлшем, бүтін және бөлік, заттардың жиынтығы, реттік санау, сан, мөлшер, сандар туралы түсініктердің қалыптасуын бағалауды қамтиды.

Балаға үлгі бойынша заттарды түсі бойынша топтастыру ұсынылады. Төрт түсті біртекті заттарды «осылай немесе басқаша» принципі бойынша орналастыру ұсынылады. Жұмыс үшін балаға қылқаламмен ұстауға ыңғайлы заттық материалды пайдалану ұсынылады: төрт түсті бірдей өлшемдегі 3 текше (қызыл, көк, сары, жасыл). Егер бала тапсырманы орындамаса, оған реттеліп жатқан заттардың түсін көрсете отырып, екі түсті заттарды топтастыру ұсынылады. Егер баланың ауызша сөйлеуі болса, оған ұсынылған заттың түсін атау ұсынылады. Егер бала ауызша сөйлемесе, оған түс деп аталатын затты көрсету ұсынылады.

Сандық ұғымдарды бағалау жиынтықтарды ажырату (бір-көп), заттарды санау (тікелей санау), «неше?» деген сұраққа жауап беруді қамтиды. Санды заттың санымен сәйкестендіру кезінде сандарды көрсету (1-ден 5-ке дейін).

Қоршаған ортаның табиғи және әлеуметтік әлем туралы заттарды топтастыруды бағалауы кезінде балаға 3 нақты зат (бейне) ұсынылады: жемістер (алма, апельсин, банан), көкөністер (қияр, сәбіз, қызанақ), жабайы жануарлар (аю, қоян, түлкі), үй жануарлары (сиыр, жылқы, ешкі), ыдыс-аяқ (табақ, шәйнек, қасық), киім (қалпақ, күртеше, шалбар), жиһаз (үстел, кереует, орындық) және аталған затты табу сұралады.

Қорытындылай келе, балалардың қозғалыс, сенсорлық, когнитивті, танымдық қабілеті және сөйлеу тілінің дамуын дұрыс диагностикалауда түзету жұмыстарын жүргізу оң нәтиже беріп, жоғары көрсеткіштерге қол жеткіземіз.

Әдебиеттер:

1. Елисеева Е.Н., Истомина О.В., Рудакова Е.А. Психологиялық-педагогикалық тексеру негізінде ауыр интеллектуалдық бұзылыстары бар оқушылардың дамуын бастапқы бағалауды жүргізу (әдістемелік ұсынымдар). Москва-2019.
2. Ерте және мектеп жасына дейінгі балалардың дамуының психологиялық-педагогикалық диагностикасы: әдістеме, оқу құралы: adj. альбомы «Бір қарағанда. Балаларды тексеруге арналған материал»/ [Е.А. Стребелева, Г.А. Мишина, Ю.А.Разенкова және т.б.]; өңдеген Е.А. Стребелева. — 2-бас., қайта қаралған. және қосымша – М.: Білім, 2004. – 164 б.
3. Смирнова Е.О. Туылғаннан 3 жасқа дейінгі балалардың психикалық дамуының диагностикасы: Практикалық психологтарға арналған әдістемелік құрал / - Е.О. Смирнова, Л.Н.Галигузова, Т.В. Ермолова, С.Ю. Мещерякова. 2-ші басылым. корр. және қосымша - СПб.: «БАЛАЛАР-ПРЕСС», 2015.- 144 б.

ДОСКЕЕВА ЖАМИЛЯ

*Нұра ауданы, Құләнәтпес ауылы, «Ж. Аймауытұлы атындағы негізгі орта мектебі» КММ,
бастауыш сынып мұғалімі*

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚҚА НЕГІЗДЕЛГЕН БІЛІМ БЕРУ АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫСЫНЫҢ ТІЛ БАЙЛЫҒЫН ДАМУ

Ұлттық құндылықтар арқылы оқушылардың тілін дамыту негізінде баланың сөздік қорын дамыту, жаңа сөздермен таныстырып, ойын дұрыс, жүйелі айтып беруге, сөйлей

білуге үйретуді мақсат тұтамыз. Осы үш процесті күнделікті өтілетін грамматикалық тақырыппен байланысты, біртұтас жүргізіп отыру нәтижесінде тіл дамыту жұмысы мақсатына жетеді.

Бұл баяндама жұмысымда оқушының сөздік қорын байыту, сөйлеу, жазу тілін дамытудың түрлі әдістері қарастырылған. Оқушылардың тілін дамыту барысында сөздерден сөз тіркесін, сөз тіркесінен сөйлем, сөйлемнен күрделі ой, күрделі ойдан әңгіме, шығарма құрастыруға дейін сөздерді өзара байланыстырып, ойды жүйелеп айтуға, айтқанын жазбаша түрде жеткізе білуге дағдыландыру жолындағы әдістерді қажет етеді. Әр бала – Алланың ата-анаға тартқан сыйы, табиғаттың ғажайып құбылысы десек, әр баланың мүмкіндігі жоғары-төмендігіне қарамастан, өзінше тұлға ретінде тануымыз жөн. Оның шығармашылық, даралық қасиетін дамытуға, қиялын шырақтатуға ұмтылып, баланың әр жастағы рухани өзгерісі, табиғи тілегін ескеруіміз керек.

Ұлттық құндылыққа негізделген білім беруде ең бірінші, оқушы бойына ұлттық мәдениетті қалыптастыруға көңіл бөлу керек. Ұлттық мәдениет шәкіртті адамгершілікке, парасаттылыққа, жақсы қасиеттерге тәрбиелейді. Жұмысты ұйымдастыра білу мәдениетіне дейін бәрі құнды. Нағыз азамат би билеу, ән айту, сөйлеу, жазу, білім жинау, киіну, тамақтану мәдениеті, қарым- қатынас, тіл мәдениеті тағы басқа мәдениеттерден хабардар болып, білмегенін меңгеруі және осылардың бәрі ең алдымен ұлттық мәдениетті игеруден басталатынын білуі қажет. Қазақстанның дамуына үлес қосатын, әлемдік өркениетке көтерілетін білімді де мәдениеті, парасатты, денсаулығы мықты азамат тәрбиелеп шығару-қоғам, ұстаздар мен ата-аналар қауымының бүгінгі таңдағы баға жетпес міндеті, сондықтан қазақ халқының ұлттық мәдени қайта өркендеуі жағдайында жеткіншек ұрпақты халық дәстүрлері арқылы және патриоттық тәрбие берудің маңызы зор.

Мысалға айтар болсам, әлемде азаматтардың бойында патриоттық сезімді, ұлттық рәміздер - Ту, Елтаңба, Әнұранды, ұлттық мерекелерді құрметтеуді мақсатты түрде қалыптастыратын дамыған елдер аз емес. Көптеген елдерде Мемлекеттік рәміздер мемлекеттің оң бейнесін жасаудың негізі ретінде пайдаланылады, ұлттық мақтаныштың символы болып табылады, патриоттық сезім мен ерік-жігердің көрінісі ретінде пайдаланылады. Мемлекеттік рәміздердің көмегімен оқушылар өз еліне деген патриотизм мен мақтаныш сезімін дәйекті және табанды түрде тәрбиеленеді.

Қазақ мектебінің ұлттық дәрежеге жетуіне шет елдік тәжірибелерден гөрі өз ұлтымыздың қанға сіңген салт-дәстүрлерін пайдаланып, осы бағытта жұмыс жүргізіп жүрген педагог-ғалымдарымыздың іс-тәжірибелерін іске асыра алсақ ұтылмас едік. Ұлттық құндылықтар атадан балаға мирас болып келе жатқан адамгершілік қағидаттары, ғасырдан-ғасырға жеткен халықтың қазынасы – тілі, ділі, салт-дәстүрі, әдебиеті мен өнері т.б. байланысты. Демек, ұлттық құндылықтарымызды ұлықтауда, оқушы бойына сіңіруде тіл дамытудың маңызы зор

Оқушының ауызша сөйлеу тілін дамытудың барлық пәндерге бірдей ортақ қатысы бар. Сондықтан оқушының сөздік қорын байыту, сөйлеу, жазу тілін дамытуға барлық мұғалімдер жауапкершілікпен қараған дұрыс.

Ауызша тіл дамыту әдістері мынадай жүйеде жүргізуге болады:

1. Ауызша суреттеп сөйлеу әдісі. Қазақтың кең даласын табиғат көрінісін, суреттен көргенін, ұлттық көрмеден, түрлі мәдени орындардан алған әсерін, жанды - жансыз заттарды көз алдында тұрғандай етіп суреттеп баяндауға дағдыландырады. Суреттеп сөйлеуге баулуда оқушы жауапкершілігі артады. Себебі бір нәрсені суреттеуде, сол заттың белгілері мен ерекшеліктерін айтуда оқушы әр ұғымның атауын іздестіріп, сөздік қорын байытады.
2. Мәтін оқу әдісі. Қазақтың ұлттық ертегісінен бір мәтінді оқу ауызша, жазбаша, тіл дамыту жұмыстарына ортақ категория. Мәтін оқу, мәтінді мазмұндау оқушы тілін дамыту жұмыстарының әдіс - тәсілдерінің бірінен саналады.
3. Ойдан әңгіме, өлең шығарту әдістері. Оқушылар қиялға өте бай келеді. Сондықтан оқушыларға өз қиялдарынан шағын әңгіме, ертегі айтқызып, туған елге арналған өлең

шығарту жұмысы жүргізіледі. Бұл оқушылардың ауызша, жазбаша тілін дамытады. Оқушы тілін дамытуда жазбаша жұмыстар басты роль атқарады.

4. Жазбаша жұмыстарды:

1) Хабарлау

2) Баяндау

3) Әңгімелеу әдістері түрінде жүргізуге болады. Оқушы тілін дамытуға қазақ батырлары немесе ертегі кейіпкерлерін еркін тақырыптар ұсынуға немесе сұраққа жауап бергізу арқылы да әңгіме жаздыруға болады. Оқушы тілін дамытудың негізгі объектісі – шығарма жаздыру. Оқушыға шығарма жазғызудағы мақсат – оның ойын, пікірін әдеби тіл мен жатық, сауатты жаза білуге және шығармашылық ізденіске баулу, логикалық ой – өрісін кеңейтуге машықтандыру болып табылады.

5. Түрлі – түсті суреттер немесе өз ортасына туған жеріне байланысты баяндау әдісі. Бұл әдістер арқылы ауызша және жазбаша баяндау негізінде сөздік қорын молайтып, тіліндамытуға мүмкіндік туады. Өз ортасына байланысты «Менің елім, ұлтым», «Менің отбасым», «Біздің тарих» т. б.

6. Мәнерлеп оқу әдісі. Тіл дамыту әдісінің бір түрі мәнерлеп оқу. Мұның пайдалы жағы оқушылар сөйлеу тілі мен әдеби тілдік норманы сақтап оқуға төселеді. Қазақ ақындарының шығармаларын сүйеге, сөз байлығын еркінше пайдаланып, жүйелеп айту шеберлігін жетілдіруге үлкен септігін тигізеді. «Қай ертегіде кездесемін?», «Мені білесіңбе?» деп алып кейіпкерлердің үлкейтіп салынған суреттерін көрсету арқылы мекенін, қай ертегіде кездесетінін айтқызып, мінездеме бергізу арқылы білгендерін ауызша жеткізе білуге үйрету жұмысы да тіл дамытудың негізгі бір жолы. Мұның өзі оқушылардың көркем шығарма оқуға деген қызығушылықтарын арттыруға көмектеседі. Еңбастысы оқушылардың өзін сөйлету арқылы сөйлеу тілдері дамиды. Жаттау, мәнерлеп оқу, мазмұнын айта білу, сұрау – тапсырмаларға жауап жазу, кейіпкерлерге мінездеме бере отырып, салыстырмалы әдіске негізделіп жазылған үлеспелі кестелерді толтыру т. б. Әдістер үзбейақ тарылып отырса, жақсы нәтиже берері сөзсіз.

Ойды көрікті, мағыналы етіп жеткізуде сөздікпен жұмыс жасаудың септігі мол. Түсінігі қиын сөз, сөз тіркестерін түсіндіру арқылы оқушылардың сөздік қорын дамыту. Сөздік жұмысын үзбей қолдану барысында көркемдегі ешкерекшеліктерді танытудағы басты мақсат сөздік қорды жаңа бейнелі сөздермен, сөзтіркестерімен толықтыру негізінде дамыту. Әдебиеттік оқу пәні сабақтарында бейнефильмдермен жұмысты ұйымдастыру үшін түрлі тапсырмалар тиімді болып табылады: фильмнің мазмұнын оқулық мәтінінің мазмұнымен салыстыру, фильмді қарау, өз әсерлері туралы айту, фильмді көру барысында «Мен білдім», «Білемін», «Мен білгім келеді», бейнефильмді көрудің нақты сұрақтарына жауап беру, себеп-салдарлық байланыстарды бөліп көрсету, тезисті дәлелдейтін фактілерді таңдау.

Оқу фильмдері мен мультимедиялық құралдарды қолданатын сабақтарда көрнекіліктің өте жоғары дәрежесі бар, олар мазмұнды және динамикалық. Мысалы, «Жаужүрек мыңбала» фильмінің үзіндісі. Сартай және оның шайқастарды ұйымдастырудағы рөлі. Сабақта фильмдерді қолдана отырып, проблемалық тапсырмаларды, салыстырмалы бейнелерді, эстетикалық қабылдауды қою арқылы оқушының сөйлеуін және аналитикалық ойлауды қалыптастырады.

Айта кету керек, сөйлеу деңгейін арттыруда компьютерлік заманауи АКТ- ны қолданудың ұтымды тұстары көп. Бұл сауалнама нәтижесінде және рефлексия кезеңінде анықталды. Салыстыру үшін әдебиеттік оқу пәнінен сыныпты екі топқа бөліп «Абай Құнанбаев» тақырыбында екі сабақ өткіздім. Бір сабақ АКТ-ны қамтыды, ал екінші сабақ дәстүрлі түрде өткізілді. Өткен материалды қайталау кезеңінде оқушыларға тест ұсынылды, оның нәтижелері бойынша әр түрлі формада ұсынылған бірдей материал оқушылардың әр тобында әр түрлі дәрежеде игеріледі деген қорытынды жасауға болады.

Тіл дамытудың басқа түрлері сияқты оқу-тәрбие жұмысының барлық салаларында жүргізіледі. Өлең, әңгіме, мысал, мақал-мәтелдер т.б білу арқылы баланың тілі дамиды. Балалар сөзді ұғу арқылы сөйлеу үстінде тілін дамытады. Ал, сөздік жұмысы

оқушының ойын дамытумен тығыз байланысты. Тілді, оның грамматикалық құрылысын меңгеру оқушыларға өз пікірлерін айтуға, сұрауға, қорытынды жасауға, заттар мен құбылыстар арасындағы алуан түрлі байланыстарды аңғара білуге мүмкіндік береді. Сонымен бірге сөздік жұмысы сөз арқылы оқушыны дәл ойлауға үйретеді, оның творчестволық қабілетін арттыруға, сөйлеудің мазмұны мен формасының бірлігін қамтамасыз етуге бағытталады. «Сөз байлығы – қоғамның байлығы және сол сияқты әр адамның байлығы. Сондықтан мектепте оқушыларға сөздік жұмысын жүргізудің маңызы зор. Біріншіден, ол оқушының сөз байлығын молайтып кеңітсе, екіншіден үйренген сөздерін қатесіз, сауатты жазуға бейімдейді де, ал үшіншіден сөзді үйрену арқылы бала тіл нормасымен сөйлеп үйренеді.

Сөздік жұмысын жүргізуге мынадай негізгі методикалық талаптар қойылады: Мазмұнды сөйлеу Жүйелі сөйлеу Ойды айқын, сендіре, оқушысына немесе таңдаушысына әсер етебілушеберлігі. Мұнда тиісті сөздер таңдау, фразалар құрастыру, жалпы әңгімедегі көңіл-күйді білдіре алушылық үлкен роль атқарады.

Оқушы өз ойын белгілі бір ретпен, жүйелі түрде баяндап беретін болуы шарт. Бала өзі жақсы білетін материалын алдын-ала талдап, жинақтап, әуелі не жөнінде т.б. жобалап алуға тиіс. Сөз, сөйлемді дұрыс құрмау, ойдың күрт үзіліп, байланыссыз қалуынан, бір ойдың қайталануынан сақ болған жөн, белгілі бір жүйемен баяндауға үйренген жөн.

Мәнерлі сөйлеу дәл сөйлеу барысында әр сөздің стилистикасына, сөздің әсеріне, көркемдік жағына көңіл бөлу керек. Бастауыш сынып оқушылары сөзге мән, мағына беріп үйренсе, үлкен жетістік, өйткені сөз арқылы ғана ойды жеткізуге болады. Мәнерлі сөйлеу тілге деген талғамды, сөзге деген сезімді тәрбиелейді. Баланың сөйлеу тілінде дәлділік қажет. Әрбір сөз дұрыс айтылуы, дыбысталуды керек етеді. Онсыз сөз мағынасы, әсері болмақ емес.

Ұсыныс ретінде айтар болсам тіл байлығын байытудың негізгі көзі – оқулықтағы мәтін, жаттығулар, тапсырмалар және мұғалімнің сөзі. Сондықтан оқулықтардағы ұлттық классик сөз маржаны ауыз әдебиет үлгілірінен мақал–мәтел, жұмбақ, жаңылпаштарды оқып, сусындап отырғандары жөн. Оқушы оқыған мәтіннің мазмұнын дұрыс қабылдау үшін, сөздік жұмыстарының мұқият жүргізілуі қадағаланады, яғни балаға түсініксіз бірде-бір сөз болмауы керек. Тіл дамыту қазіргі мектептің оқу – тәрбие ісіндегі басты проблема – оқушының дұрыс сөйлей білуіне көңіл бөлу, сөз байлығын арттыру, ойлауын дамыту т.б. қамтиды.

Қорыта айтқанда, оқушының ой - өрісін кеңейту, тілін дамыту, сөз байлығын молайтуды ұлттық құндылықтармен сабақтастыра білім бергенде ғана тіліміз бен ділімізді кіршіксіз күйінде болашаққа мирас етіп қалдыруға тамшыдай болса да өз үлесімізді қосамыз.

Әдебиеттер:

1. С. Ұзақбаева. Тамыры терең тәрбие (қазақтың халық педагогикасындағы эстетикалық тәрбие). Алматы, 1995.
4. Құдайбергенова. К. Құзырлылық табиғаты-тұлғаның өзіндік дамуында. Алматы, 2000

ДЮСЕМБАЕВА МЕРЕКЕ КАНАШЕВНА
АМАНКЕЛДЫ САМАЛ САГАТОВНА
КТУ «ОШ № 82» г. Караганды

О РАЗВИТИИ МАТЕМАТИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ

В современной школе процесс обучения должен быть ориентирован на развитие компетентностей, способствующих реализации концепции «образование через всю жизнь». Уже давно установлено, что предпосылкой развития компетентности личности является наличие определенного уровня функциональной грамотности.

Одним из компонентов функциональной грамотности является математическая грамотность. Она включает в себя понятия, процедуры, факты и инструменты для описания, объяснения и прогнозирования явлений. Она помогает людям понять ту роль, которую математика играет в мире, и принимать обоснованные суждения и решения, необходимые конструктивным, вовлеченным и рефлекслирующим гражданам XXI века».

Для того чтобы учащиеся были математически грамотными, они должны уметь, во-первых, использовать свои знания о содержании математики, чтобы распознать математическую природу ситуации (проблемы), особенно тех ситуаций, которые встречаются в реальном мире, а затем сформулировать ее в математических терминах. Эта трансформация от неоднозначной, запутанной, реальной ситуации к четко определенной математической задаче требует математических рассуждений. После успешного преобразования полученная математическая задача должна быть решена с использованием математических понятий, алгоритмов и процедур, преподаваемых в школах.

Предметная компетенция как освоенные специфические знания, умения, навыки в рамках учебного предмета отражаются в знаниевой и компетентностной подготовке обучающихся по освоению базового содержания общего среднего образования. Предметная компетенция обеспечивает умения отличать факты от домыслов, применять измерительные навыки и использовать вероятностные, статистические и иные методы познания, эффективно планировать и организовывать образовательную деятельность, владеть способами анализа и рефлексии деятельности по освоению знаний на основе требований соответствующей функциональной грамотности, понимать научную картину мира, вести поисково-исследовательскую деятельность.

Министерство просвещения Республики Казахстан в процессе изменения подходов к методам оценки образовательных достижений обучающихся с 2022 года перешло от контроля ЗУН в рамках привычного формата ВОУД к мониторингу развития функциональной грамотности в новом формате МОДО, элементом которого является тестирование математической грамотности. В результате была предложена новая система контроля достижений обучающихся, но при этом перенасыщенная теорией и абстрактными задачами программа осталась старой.

Перед педагогами встает вопрос: как организовать учебный процесс с точки зрения развития математической грамотности учащихся? Какие стратегии и подходы должны применять педагоги, чтобы добиться ощутимых результатов в этом направлении? Ведь не секрет, что изменения, коснувшиеся мониторинга достижений обучающихся, пока еще мало отражены в учебных программах и школьных учебниках.

Очевидно, что для решения этих вопросов учителю математики целесообразно применять несколько подходов:

- использовать имеющийся задачный материал, дополняя его практическими сюжетами;
- решать задачи пробных тестирований PISA, МОДО, ЕНТ (математическая грамотность), опираясь на конкретный предметный материал;
- наполнять уроки практическим содержанием, даже вне контекста подготовки к МОДО, ЕНТ и т.д.

Подход 1. Очевидно, что материал урока должен «создавать повод» для организации деятельности и постановки учебно-деятельностных задач, формирующих функциональную грамотность обучающихся. Для этого даже обычную задачу из учебника можно переформулировать, добавить к ней «сюжет», «контекст». Например, в учебнике алгебры для 8 класса в теме «Квадратичная функция» предлагаются задачи следующего типа:

Постройте график функции $f(x) = -x^2 - 6x + 5$ и, используя график, найдите:

- 1) значение аргумента x , при котором $f(x) = 5$; 2; -1;
- 2) нули функции, промежутки знакопостоянства функции;
- 3) вершину параболы и ось симметрии;
- 4) наибольшее значение функции.

Аналогичный функционал может иметь практическая задача: Мотоциклист, движущийся по городу со скоростью $v_0 = 60$ км/ч, выезжает из него и сразу начинает разгоняться с ускорением 12 км/ч². Расстояние от мотоциклиста до города определяется выражением

а) составьте формулу зависимости расстояния от времени;

б) определите время, в течение которого мотоциклист будет находиться в зоне функционирования сотовой связи, если оператор гарантирует покрытие на расстоянии, не более 20 км от города.

Такого рода «переформулирование» упражнений из учебника – это возможность адаптировать уже имеющийся задачный материал под новые потребности предмета, наполнение академических задач практической составляющей.

Подход 2. Важно сформировать не только мыслительный прием перехода от классической задачи к практической (т.е. умения отвечать на вопрос «Зачем?»), но и обратный переход – от практической задачи к математической модели (вопрос «Как?»). Поэтому решение задач на математическую грамотность, в том числе традиционная работа с пробными вариантами PISA, МОДО, ЕНТ, не должны быть оторваны от основного учебного материала, важна связь с предметом, с уже сформированными ранее предметными умениями и навыками. Например, в пробном варианте МОДО предлагается задача: Арсен пишет программу и по заданию ему необходимо составить все различные варианты слов (не обязательно осмысленных) из слова «Фортуна». Найдите количество вариантов.

Аналогом, примером математической модели похожей задачи является задача из учебника алгебры для 9 класса по теме «Решение задач с использованием формул комбинаторики»: Найдите число нечетных четырехзначных чисел, которые можно составить из цифр $2, 1, 8, 6$, при условии, что ни одна цифра не повторяется дважды.

Подбирая аналогичную задачу из учебника, учитель вместе с обучающимися формирует навык подбора математической модели и помогает «состыковать» классические предметные знания и прикладные задачи.

Развитие у обучающихся навыков свободного перехода от практической задачи к математической модели и обратно – важный компонент развития функциональной грамотности школьников. Развивая навыки такого перехода, учитель помогает обучающимся свободно оперировать математическим материалом и в теории, и в практике. Это постепенно приводит к очень важному результату: понимая, что делать для ответа на вопросы «Зачем?» и «Как?», обучающиеся приходят и к общему пониманию математических процессов в жизни, и к осознанию возможности практического применения математики, а в итоге к достаточно высокому уровню функциональной грамотности.

Подход 3. Но использование первых двух подходов эпизодически, от случая к случаю, не принесет желаемого результата. Только системное применение на уроках математики даст то, к чему мы стремимся – развитие математической грамотности, умения применять на практике обширные, но очень теоретизированные предметные знания и навыки.

Только уроки, наполненные практическим содержанием, помогут сделать эту работу эффективной. Например, урок геометрии в 10 классе по теме «Расстояния в пространстве». Основная идея урока – вовлечь учащихся в самостоятельное исследование измерения расстояний в пространстве. Чтобы ответить на вопрос «Как измерить расстояние в пространстве?», учащиеся измеряют расстояние в реальной ситуации. Разнообразие видов расстояний в пространстве изучают разные группы. Обучающиеся определяют, как измерить расстояние между точками (две точки в классе, без прямой видимости на одну из другой), от точки до прямой (от точки в классе до линии на столе), от точки до плоскости (от точки в классе до пола), между параллельными прямыми (модель наклонной плоскости из физики), между двумя плоскостями (от пола до потолка) и т.д. Оригинальные задания на измерения расстояний позволяют обучающимся сделать правильные выводы о том, как происходят эти процессы в геометрии и в реальном мире.

Таким же образом достигает целей и урок геометрии в 9 классе по теме «Подобные фигуры и их свойства. Признаки подобия треугольников». Урок построен в формате исследования, обучающиеся самостоятельно рассматривают подобные фигуры из окружающего мира (предмет и его фото, как для уменьшенных изображений, так и для увеличенных). В ходе исследования определяется связь преобразования подобия и движения, выясняются свойства преобразования подобия, находятся коэффициенты подобия, делаются важные выводы. Такое построение урока позволяет обучающимся самостоятельно приходить к новым знаниям, а прочность их усвоения существенно повышается.

Разработка и использование описанных подходов в процессе преподавания математики является реальной возможностью перехода от «знаниевой» модели образования к модели компетентностной. Такую деятельность, пожалуй, можно рассматривать как один из немногих видов школьной работы, позволяющей преобразовать академические знания в реальный жизненный и даже житейский опыт учащихся, т.е. как средство развития функциональной грамотности обучающихся.

Реализация данных подходов позволяет продвигаться по пути развития функциональной грамотности учащихся, создавая благоприятные условия для дальнейшего обучения. На этом пути немало сложностей, но тем интереснее их преодолевать, получая в результате заинтересованность детей и бесконечные возможности для творчества.

Литература:

1. Особенности формирования функциональной грамотности учащихся основной школы по предметам естественнонаучного цикла. Методическое пособие. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2013.

ДЮСЕМБАЕВА МЕРЕКЕ КАНАШЕВНА
КГУ «Общеобразовательная школа № 82» г. Караганда
заместитель директора по учебной работе

ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Исследовательская и проектная деятельность является результативным способом достижения одной из важнейших целей образования: научить обучающихся самостоятельно мыслить, ставить и решать проблемы, привлекая знания из разных областей; уметь прогнозировать вариативность результатов. Исследовательская и проектная деятельность является способом самореализации личности не только одаренных, но и высокомотивированных детей.

Для начинающих исследований весьма важно иметь хотя бы самое общее представление о методологии научного творчества, ибо на первых порах овладения навыками научной работы большинства возникающих проблем носит именно методологический характер. Участие в экспериментах и исследованиях позволит учащимся почувствовать уверенность в себе, ощутить радость успеха. Все это поможет решить познавательно-развивающие, обучающие, воспитательные и социально-адаптационные задачи: сформировать умения и навыки исследовательской деятельности на примере своего исследования; научить работать с различными источниками информации; формировать информационную компетенцию обучающихся.

Что же должен уметь исследователь, приступающий к написанию исследовательской работе?

- сформулировать проблему исследования в виде познавательной задачи;
- определить цель исследования;
- собрать необходимую информацию;

- разработать ведущий замысел;
- разработать гипотезу решения познавательной задачи (по естественнонаучной тематике);
- разработать реальную модель объекта исследования;
- разработать методику проведения исследования;
- провести исследование (анализ фактов, причинно-следственных связей, наблюдения, анкетирование, эксперимент и т.д.);
- описать и объяснить полученные результаты;
- сформулировать выводы;
- разработать предложения по применению полученных знаний.

Основные виды творческих работ. В настоящее время в системе образования сделана попытка обозначить основные виды творческой деятельности, а также определены отличительные признаки собственно исследовательской деятельности. Главным формальным результатом реализации творческой деятельности обучающихся являются итоговые творческие работы, которые подразделяются на 5 основных видов.

1. Информационно-реферативные творческие работы, написанные на основе нескольких литературных источников с целью наиболее полного освещения какой-либо проблемы.
2. Проблемно-реферативные творческие работы, написанные на основе нескольких литературных источников, предполагающие сопоставление данных разных источников и на основе этого собственную трактовку поставленной проблемы. Особенностью такой творческой работы является то, что при наличии общепринятой структуры и с расширенным исследованием поставленной проблемы вполне может считаться исследовательской работой.
3. Экспериментальные творческие работы, написанные на основе выполнения эксперимента, описанного в науке и имеющего известный результат. Такой вид творческой работы носят скорее иллюстрированный характер, предполагает самостоятельную трактовку особенностей результата в зависимости от изменения исходных условий.
4. Натуралистические и описательные творческие работы, направленные на наблюдения и качественное описание какого-либо явления. Такой вид творческие работы может иметь элемент научной новизны.

Отличительной особенностью является отсутствие количественной методики исследования. Одной из разновидностей натуралистических работ являются работы общественно-экологической направленности. Исследовательские творческие работы, выполненные с помощью конкретной с научной точки зрения методики, имеющие полученный с помощью этой методики собственный экспериментальный материал, на основании которого делается анализ и выводы о характере исследуемого явления или предмета. Особенностью таких работ является не предопределённость результата, который могут дать исследования. Перечисленные виды имеют общие элементы. Это, прежде всего, литературные данные. В случае реферативных работ литературные данные являются основным содержанием работы, в случае трех последних видов (экспериментальные, натуралистические и описательные, исследовательские творческие работы) выступает в качестве литературного обзора данных об исследуемом явлении или предмете.

В методическом плане все виды творческих работ структурированы на постановку проблемы (зачем выполняется работа?), собственно материал, выводы (к чему пришли в результате выполнения работы?). Эти требования являются принципиальными с точки зрения обучения обучающихся основным приёмам творческой работы. При этом каждый из видов обладает своей спецификой и атрибутикой.

Современный выпускник должен обладать, способностью мобилизовать полученные знания, умения, опыт и способы поведения в условиях конкретной ситуации, конкретной деятельности. Использование в учебно-воспитательном процессе исследовательских методов, поисково-творческих заданий, модульных и других технологий развивающего обучения позволяют приобщать школьников к исследовательской деятельности.

В настоящее время сложилось несколько точек зрения на понимание сущности учебно-исследовательской деятельности учащихся. Одна из наиболее устоявшихся

концепций – концепция учебно-исследовательской деятельности как новой педагогической технологии. Задача педагога: создание условий, способствующих формированию у школьника мотивации подходить к проблеме с творческой позиции.

Для учащихся создаётся ситуация, когда они сами способны овладеть понятиями, решать творческие задачи с заранее неизвестным результатом. Система работы в организации учебно-исследовательской деятельности: Урочная деятельность. Выполнение развивающих заданий. Решение проблемных задач. Выполнение лабораторных опытов и работ. Урок-исследование «Отношение активных металлов к растворам солей». Внеурочная деятельность. Предметные недели, познавательные игры: «Экология и здоровье», «Знатоки окружающей среды», «Самый умный». Конференции, конкурсы, исследовательские и творческие работы.

В новое тысячелетие человечество вступает в условиях экологического кризиса. Реальную угрозу функционированию биосферы Земли представляют экологические проблемы – разрушение озонового слоя, кислотные осадки и потепление климата планеты. Раскрытию сущности этих явлений были посвящены все мероприятия.

Исследовательский подход в обучении делает ребят активными участниками учебного процесса, а не пассивными потребителями готовой информации. Обучающиеся, которые занимается исследовательской деятельностью, глубже разбираются в причинах различных явлений, могут отстаивать свою точку зрения, понять и признать свои ошибки. Исследовательская деятельность способствует осмысленному усвоению знаний, обеспечивает системность в усвоении учебного материала.

Литература:

1.Обухов А.С. Исследовательская деятельность как способ формирования мировоззрения. 2001.

ЕДЕНОВА АЙНУР НЕСИПБЕКОВНА

*Ақтоғай ауданы, «Күләш Бәйсейітова атындағы тірек мектебі (РО)» КММ
бастауыш сынып мұғалімі*

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА НЕГІЗДЕЛГЕН БІЛІМ БЕРУ АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫСЫНЫҢ ТІЛ БАЙЛЫҒЫН ДАМУЫ

Ұлттық құндылықтарға негізделген, белсенді әдіс-тәсілдер арқылы білім бере отырып, оқушыларды ақпаратты жай ғана тыңдайтын енжар тыңдарманнан белсенді оқырманға айналдыру және де өз пікірін тұжырымды түрде жеткізе білуге баулу.

Іс-әрекеттегі зерттеу жүргізуге негіз болған немесе анықталған проблема... Сыныптағы проблеманы анықтап алу үшін 1- қадам зерттеуге арналған тақырыпты таңдауды негіздеуден басталды. Зерттеуді бастауға «Менің сыныбымда не болып жатыр?», «Не маңызды?», «Не болып жатқанын қалайша түсіне аламын?» деген сұрақтар түрткі болды. Зерттеу объектісі болып 4 «Б» сыныбы алынды. Сонымен зерттеу тақырыбы «Оқытудың белсенді әдіс-тәсілдері оқушылардың тіл байлығын дамыта ала ма?» деп алынды. Менің ойымша осы тақырып күнделікті оқу мен оқытуда, сыныбым мен мектебімде кездесіп жүрген кедергілерді шешуге көмектеседі деп ойлаймын.

Оқушылардың тіл байлығын дамытуға қандай әдістер тиімді деп, әртүрлі ғалымдардың еңбектерін оқи бастадым. Оқушыларды әңгімеге тарту кезінде дамыту қажет болып табылатын әңгіменің түрі «зерттеушілік әңгіме». Барнс пен Мерсердің айтуынша зерттеушілік әңгіме-мұғалімдердің оқушыларды әңгімеге тарту кезінде дамыту қажет болатын әдістің түрі екенін де дәлелдеген. Оқушылар зерттеушілік әңгімеге тартылғанда, өз ойларын дауыстап айтып, болжамдар ұсынып, талқылайды. Ақылға қонымды мәлімет ұсынады, сұрақ қояды, айтқандарын дәлелдейді, осылайша әңгімеде дәлелдеме көрінеді. Сондықтан зерттеушілік әңгіме түрі менің сыныбымның дамуына үлес қосады деп ойлады. Таңдап

алған тақырыптағы зерттеу нәтижесі осы сынып оқушыларының білім сапасына оң әсер етеді деп жоспарладым. Таңдалған тақырыпқа сай жоспар құрдым. Ең маңыздысы осы қойылған мақсаттарға қол жеткізуге бағытталған нәтижеге негізделуі керек.

Әрбір модульді оқытуда ықпалдастыру жолында құрылған жоспар бойынша әр оқушы өз жұмысының нәтижесін көру үшін, әр оқушыны назарда ұстау үшін оларға жауапкершілікпен бағытталған тапсырмалар бердім. Өзің біліп тұрғаныңмен өз болжамдарыңды талдау қиын екен, сондықтан маған сыншы доспен жұмыс істеу қажет болды. Сол үшін әріптестерімнің көмегіне жүгіндім. Әр сабақтан соң, «мен не ұтам?» және «оқушы не ұтады?» деген сұрақтарды естен шығармай, әр сабақ кезінде бағалау әдістерін қоданудағы оң нәтижелер мен кездескен кедергілерді саралай отырып, одан әрі жетілдіру үшін қайта жоспарланды.

Әр сабақтың жетістігі мен кездескен кедергілерді талқылап, алдағы уақытта нені ескеру қажет екеніне рефлексивтік есеп жазылып, нәтижесінде оқушылардың жеке даму аймағын анықтап, тапсырмалар мен әдістер өзгертілді. Нәтижесінде: оқушыларды топқа бөлген кезде шағын топтардың тиімді екенін және де бір топта бір деңгейлі оқушылардың отырғаны дұрыс екендігіне көз жеткізілді. Себебі белсенді оқушы топта бәрібір белсенділігін көрсетіп, баяу оқушы соның тасасында қалып қойып отырды. Ал, бір деңгейлі оқушылар өз топтарының намысын қорғау үшін сабаққа белсене қатысып, шамасы келгенше тапсырма орындауға ұмтылғанының өзі үлкен нәтиже берді. Тапсырма беру кезінде ерекше білімді қажет ететін оқушыларды да ескеріп отырдым.

Қорытындысында әртүрлі оқушылардың сабаққа белсенділіктері артты. Мысалы: А есімді оқушымның бойынан оң өзгерістер байқадым. Пәнге деген қызығушылығын, өз ойын дұрыс, еркін дәл айтатынын байқадым, топтық жұмыстарда топ мүшелерімен бірге жұмыстанып жатқаны ерекше көзге түсті, сонымен қатар басқа да орта деңгейлі оқушылардың сабаққа қатысып, сұрақтар қойып, үнемі ізденіс үстінде жүргенін байқадым. Зерттеу сұрағы қойылғаннан кейін ол сұраққа қалай жауап беріп, қандай деректерді жинау қажеттігін шешуді ойластырдым. Осы мақсатта 2-қадам сыныпты қадағалап, оқушылардан сұхбат алдым. Достық қарым-қатынастағы әріптесім сабағымды бейнежазбаға түсірді. Сауалнама, сұхбат нәтижесінде оқушылардың пәнге деген қызығушылығының болмауы, мәтінді оқығанда түсіне алмауы, оқу машығының кейбір оқушыларда нормаға сай болмауы және де оқулықтағы берілген материалдардың күрделілігі, сонымен қатар оқушыларда тілді игеруге ниеттерінің болмауы сияқты кедергілерді көрсетті. Менің ойымша, осы кедергілер пән бойынша білім сапасын көтеруге мүмкіндік бермейді. Практика жүзінде оқу пәндеріне кесірін тигізеді. Сондықтан осы кедергілерді жою жолдарына сөйлесетін ортаны құру керек деп шештім. Осы нәтижелерді талқылау кезінде, «мен осы кедергілерді қалай жоямын?», «балаларды қалай қызықтырамын?» деген сұрақтарды қойдым.

3-қадам оқушылардан сауалнама құрастырып алдым.

Сауалнамада: 1) кітап оқисың ба, 2) соңғы оқыған кітабың қандай? 3) мәтінді қанша рет оқығанда түсінесің? деген сұрақтар болды. Кітап оқисың ба деген сұраққа 16 оқушы «жоқ» деп, ал мәтінді неше рет оқығанда түсінесің деген сұраққа 3-4 рет дауыстап оқығанда түсінемін деген жауаптар алдым. Зерттеу нәтижелеріне жасалған сараптама қорытындысы, оқушылардың оқу шапшаңдығы 69%, мазмұн жүйесін сақтап әңгімелеуі 57%, өлең, мақал-мәтел жаттауы 53%, ал көркем мәтінді талдауы, оқу сауаттылығы, автор идеясына көз жүгіртуі 42% көрсетіп тұрды. Осы проблемаларды шешу үшін, мен өз ойымды әріптестеріммен бөлісе отырып, ұлттық құндылықтарға негізделген білім беруге қол жеткізу үшін табысты талқылаулар мен түрлі әдіс-тәсілдер, әңгіменің зерттеушілік түрі басымдыққа ие екенін білдім. Әрине, мен бірден ешнәрсені өзгерте алмайтынымды түсіндім, бірақ өзгертуге тырысамын деп шешім қабылдадым.

4-қадам Әріптестерімнің пікірі мен өткізген сабақтарымды сараптап мынадай қорытынды жасадым. Өз сабақтарымда оқыту мен оқудағы ұлттық құндылықтарға негізделген білім беруге арналған әдіс-тәсілдерді сирек қолданатынымды, оқушыны әңгімеге

тарту кезінде дамыту қажет болатын түрлі әдістерді қолданбайтынымды, яғни бұл сыныпта оқушының өз ойын айтуға жағдай жасалмағанын білдім.

Сондықтан таңдап алған тақырыптағы зерттеу нәтижесі осы сынып оқушыларының білім сапасына оң әсер етеді деп жоспарладым. Тәжірибеге өзгерістер енгізу үшін сабақтарымды жоспарладым. Ең маңыздысы нәтижеге қол жеткізуге бағытталған жоспар болды, сонымен қатар әр оқушы назарда ұсталып, оларға жауапкершілікпен бағытталған тапсырмалар берілді. Ұлттық бай қазынамызды қастерлеп, оны келер ұрпақтың еншісі етудің ыңғайлы кезеңінде оқытудың түрлі әдіс тәсілдерін оқу үдерісіне енгізуге тырыстым. Көркем шығарманы оқытуда сыни тұрғыдан ойлау дағдысы сөйлеу тілін дамыту, қиялын шыңдау үшін жаңа тақырыптарға алдын-ала тапсырмалар жүйесін жасап, тапсырмалар негізінде әңгіме, сұхбат, пікірлесуді көбірек қолға ала бастадым.

Сабақ жоспарымды дайындағанда қосымша материалдар, ғылыми еңбектер оқып, оқулықтармен жұмыстарды жандандыра отырып, әрбір сабағымда қорытындылау және жинақтау кезеңдеріне аса көңіл бөлдім. Мысалы С. Сейфуллин мен Ж. Аймауытовтың «Қызыл шұнақ», «Қыс» өлеңдерін өткенде жаңа тақырыпты ашу кезеңінде «Берілген суреттерден тақырапқа сай суретті таңдаңыз» деп бірнеше суреттерден өлеңдерге сәйкес сурет таңдалып, осы сурет төңірегінде сұхбат жүргіздім. Бұл суретті неге таңдағанын шығарма мазмұнына байланыстыра отырып дәлелдеуін өтіндім.

Осы тұста «Попс» әдісін қолдандым. Бірінші сөйлемді «Менің ойымша», екінші сөйлемді «Себебі, мен оны былай түсіндіремін,....», үшінші сөйлемді «мен оны мына мысалдармен дәлелдей аламын.....!» және соңғы сөйлемде «мен мынадай қорытындыға келдім,....». Оқушыларға өз ойларын осы әдіс арқылы дұрыс жеткізу ыңғайлы болды. «Шөл далаға саяхат» бөліміндегі «Шөл» мәтінін өткенде оқушыларды топқа бөліп, әр топ берілген тапсырмалар бойынша таныстырылымдар жасады.

Бірінші топ сурет, сызба арқылы шөл даланың ыстығынан сақтану үшін не істеу керек екенін көрсетіп берді.

Екінші топ шөл далада жүретін көлік түрлеріне таныстырылым жасады.

Үшінші топ шөл далаға лайықты киетін киім-кешек, заттар дайындады.

Төртінші топ құмнан сақтану қауіпсіздік ережесін құрып шықты.

Жалпы оқу пәндерінде алғашқы қадам оқушылардың қызығушылығын оятудан басталады, миға шабуыл оқушы үшін алғашқы қадам. Оқудағы кедергілерді жойып, жетістікке жету жолындағы тиімді әдістер «Қар кесегі», «Болжау ағашы», «ЖИГСО» әдісі, «Ойлан, жұптас, талқыла», «Нақыл сөздер галереясы», «Автор орындығы», рөлдік ойындар, видео үзінделер, сөзжұмбақ, ребустар болды. Оқушыларды еркін сөйлуге дамытатын әдістердің бірі ол рөлдік ойындар, яғни көрніс қою. Оқушыларға арнайы костюмдер кигізіп, көрніс қойдыру. Мен өз сабақтарымда негізгі ақпаратқа назар аударуға, оны пайдалану қабілетіне жұмыс жасадым.

Мысалы мәтіннен ақпарат алу дегеніміз «түртіп алу» әдісімен оқыта отырып, маңызды ақпараттарды табу, немесе мәтінде жоқ ақпаратты көрсетіндер деген тапсырмалар беріледі. Сонымен қатар сабақтарымда жасаған көрнекіліктерімді ұлттық нақышта жасауға, халқымыздың ертегі, мақал-мәтел, жұмбақтарында сабақта жиі қолдануға тырыстым. Ұлттық киімдер, ыдыстар, ұлттық ойындар, ат әбзелдерін де лайықты қолданып отырдым. Сабақтағы топтық жұмыс, жұптық жұмыстар оқушының тіл байлығын, өз-өзіне нақты баға бере алуының дамуына көмектеседі, өз бетімен жұмыс істеуі мен жауапкершілігін дамытады, ынтымақтастықта, өзгелермен санаса жұмыс істеуге үйретеді.

Өз іс-тәжірибемді зерттеу барысында оқушының мүмкіндіктері ескеріліп, тиімді әдістер таңдалса, ұлттық құндылықтарымызды негізге ала отырып, тиімді әдістер арқылы оқушылардың тіл байлығын дамытуға болатыны тәжірибе кезінде дәлелденді.

5-қадам алдағы уақытта тәжірибемді жетілдіріп, оң нәтиже берген әдіс-тәсілдерді сабақта жиі қолданып, оқушылардың оқу сауаттылығы мен тіл байлығын жетілдіру жұмыстарын жалғастыра беремін және де іс-тәжірибемді әріптестермен бөліскенді жөн көруге шешім қабылдадым.

Әдебиеттер:

1. Әлімов А. Интербелсенді әдістерді жоғарғы оқу орындарында қолдану. Оқу құралы. Алматы, 2009.
2. Жанпейісова М. Модульдік оқыту технологиясы студентны дамыту құралы ретінде. 2002.

ЕЛЕСБАЕВА АЯУЛЫМ НУРАЛЕҚЫЗЫ

*Қарағанды қаласы, «Ю.Н. Павлов атындағы жалпы білім беретін мектеп» КММ
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі*

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ- БІЛІМ САПАСЫН КӨТЕРУДІҢ НЕГІЗІ

«Адам ұрпағымен мың жасайды», - дейді халқымыз. Ұрпақ жалғастығымен адамзат баласы мың емес миллиондаған жылдар жасап келеді. Жақсылыққа бастайтын жарық жұлдыз- оқу. «Надан жұрттың күні- қараң, келешегі- тұман», - деп М.Дулатов айтқандай егеменді еліміздің тірегі- білімді ұрпақ. Қазіргі ұстаздардың алдында тұрған басты міндет- оқушылардың шығармашылық білім дағдыларын қалыптастыру. Өз ұрпағын өнегелі, өнерлі, еңбексүйгіш, абзал азамат болып өсуі үшін педагогикалық технологияларды шығармашылықпен оқу-тәрбие үрдісіне тиімді пайдалану әрбір ұстаздың міндеті болып табылады.

XXI ғасырдың жан-жақты зерделі талантты адамын қалыптастыру бағытындағы білім беру мәселесі мемлекетіміздің басты назарында. Білім мен ғылымның Қазақстан дамуына оңтайлы әсер етуі үшін дүние жүзілік кеңістігіне ену, білім беруді одан әрі нығайту, оқыту жүйесін заман талабына сай үйлестіре алу міндеті туындап, білімге, оқу-әдістемелік жүйеге жаңа талаптар қойылған. Осы орайда Ж.Аймауытовтың мына пікірі еріксіз еске түседі: «Сабақ беру- үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол- жаңадан жаңаны табатын өнер». Сондықтан қазіргі таңдағы педагогика жаңалықтарын, қазіргі қолданылып жүрген пән ерекшелігіне қарай қолдана білу- оқыту мақсатына жетудің бірден-бір жолы. Қазіргі таңда білімге ерекше көңіл бөлінгендігі белгілі. Ол бүгінгі өскелең өмірдің талаптарына сай маңыздылығымен ерекшеленеді. «Халықтың кемеліне келіп өркендеуі үшін, ең алдымен азаттық пен білім керек» деп көрегендікпен Шоқан Уалиханов айтқандай, кемеліне келтіру үшін жастарымызды білімді, мәдениетті, Отанын, тілін шексіз сүетіндей етіп дайындауға- әрбір ұстаз міндетті.

Педагогикалық технология педагогикалық шеберлікпен өзара қарым- қатынаста. Педагогикалық технологияны меңгеру дегеніміз- шеберлік. Педагогикалық технологиялар жеке тұлғаның өзін-өзі дамытуға, оның өзіндік шығармашылық қабілеттерін арттыруға, іскерліктері мен дағдыларын қалыптастыруға және ізденімпаздықпен жұмыс істеуге қажетті әдістемелік мүмкіндіктерді қамтиды.

Жаңа педагогикалық технология- оқытушының кәсіби қызметін жаңартушы және жоспарланған нәтижеге жетуге мүмкіндік беретін іс-әрекеттер жиынтығы. Жаңа технологияны меңгеру оқытушының орасан зор кәсіптік шеберлігін, ізденімпаздығы мен сауаттылығының жоғары дәрежесін тамам етеді. Жаңа технологияның басты мақсаттарының бірі- баланы оқыта отырып, оның ерекшелігін, белсенділігін қалыптастыруға, өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру, жаңа әдістерді пайдалану өзіміз қолданылып жүрген әдістерді жаңа жағдайға бейімдей пайдалануымыз керек.

Бүгінгі күні қоғамда ақпарат негіздеуші рөлді атқарып, ақпараттық процестерді алумен, сақтаумен, оларды кеңінен пайдаланумен байланысты. Білім беру сапасы- бұл білім беру нәтижесінің тұлғасы, қоғам мен мемлекет сұраныстарына сәйкестілік өлшемі.

1. Қоршаған ортаға, әлеуметтік құбылыстарға рухани құндылықтарды қосқандағы мәдениеттің барлық негізгі салаларына бейімделу қабілеті.

2. Іс-әрекеттің түрлі саласындағы ауымқы мәселелерді өздігімен шешуші білімділік құзіреті. Жаңа әдістерді талап ететін құзіреттілікке бағытталған білім беру технологияларын анықтауға болады.

- 1.Модульдік оқыту технологиясы.
- 2.Сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясы.
- 3.Жобалау технологиясы.
- 4.Проблемалық оқыту технологиясы.
- 5.Дамыта оқыту технологиясы.
- 6.Ойын технологиясы.

Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту- мұғалімнің бағыттауымен оқушылардың өз бетімен білімді игеру, кейбір практикалық іскерліктерін қалыптастырады. Атап айтатын болсақ, сын тұрғысынан ойлау технологиясының белсенді әдістері:

- 1.Программалық оқыту.
- 2.Проблемді оқыту.
- 3.Интерактивті әдістер.
- 4.Эвристикалық әңгіме.
- 5.Пікірталас әдістер.
- 6.Іс ойыны.
- 7.Сайыстар.
- 8.Миға шабуыл.
- 9.Тренингтер.

Осындай әдістер оқушының белсенді іс-әрекетіне бағытталады. Іс-әрекеттің мәні мен іс-әрекет субъектісінің адамның ойлай алу іскерлігін қалыптастыруға бағытталады. Сын тұрғысынан ойлау технологиясы бойынша оқушының тек мұғалім арқылы емес, оқушының іс-әрекеті арқылы жүзеге асады. Оқушы білімін шығармашылық деңгейге жетелеуде сын тұрғысынан ойлау және жазуды дамытудың атқарар орны ерекше. Оқушылардың шығармашылық белсенділігін қалыптастыруда сабақтарды түрлендіріп өткізудің маңызы зор. Мұндай сабақтардың тиімділігі: сабақ құрылымының ұйымдастырылуы, оқу-танымдық тапсырмаларды ұжымдық бірлескен әрекеттің жүзеге асуы, оқыту уақытының үнемділігі. Сондай-ақ шығармашылық сабақтарды оқушының танымдық белсенділігін оятып, оның шығармашылық қабілеттерінің дамуына, адамгершілік қасиеттеріне әсер етеді.

Сабақ үстінде ұжымдық шығармашылық қалыптасуы үшін оқушылардың міндеттерін атап айтатын болсақ:

- 1.Пікірлерін дәлелдеу.
- 2.Пікір таластар мен талқылауға қатысуы қажет.
- 3.Өзінің жолдасына сұрақ қоя білуі.
- 4.Кластастарының жауабы мен жазбаша жұмысын бағалау.
- 5.Үлгерімі орташа кластастарына көмектесуге үйрену.
- 6.Өз бетімен деңгейлік тапсырмаларды талдау.
- 7.Өзіндік бағалауға жағдай туғызу.
- 8.Өзінің танымдық және практикалық әрекетін талдау.

Сын тұрғысынан ойлану сабақтарында оқыту, оқушыға үйрету емес, оқушының үйренуіне көмектесу арқылы жүзеге асырылады. Ұжымдық іс-әрекет білім алудағы ортақ қарым-қатынасты тудырады. Оқушылар топпен жұмыс істеу арқылы өзара пікірлесіп, ұтымды жауап табуға үйренеді, сұрақтарға тынымсыз іздене отырып, өз ойын айтуға, дәлелдеуге мүмкіндік алады. Мысалы: ой қозғау арқылы өрбитін сабақта, әрекет ету, түртіп алу, салыстыру, ой толғау, түсініктеме алу, кубизм, еркін жауап, қорытындылау жолдары, 4-5 жол өлең шығару т.б. көптеген жұмыс түрлері жүргізіледі. Білім беру – оқыту мен тәрбиелеудің үздіксіз процесі. Қазіргі кездегі білім берудегі басты мақсат- жан-жақты, білімді, өмір сүруге бейім, өзіндік ой толғамы бар, қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру.

Сын тұрғысынан технологиясы оқушылардың өз бетінше тұжырым жазу, қорыта келу, құбылыстар арсынан тиімді тандй білу, мәселені шеше білу, пікірталас жүргізе білу,

басқамен қандай деңгейде болса да қарым-қатынас жасай білу, қажет жерде өз көзқарасын өзгерту, топ алдына шығып өз тұжырымын айта білу, ойын қорғай білу қабілетін дамытады. Осының бәрі әрбір оқушыны өздігінен білім ала білуін, сын тұрғысынан ойлау іскерлігін зерттеу жұмыстарын жасауға мүмкіндігін ашады. Бұнда оқушы тек білім алып қана қоймайды, сонымен қатар ұжымдағы қарым-қатынасқа қалыптасады. Бірін-бірі сыйлау, тандап сөйлеу, өзіндік жұмыс істеу қабілеті дамиды. Бүгінгі күннің талабы әрбір оқушыға түбегейлі білім мен мәдениеттің негіздерін беру және олардың жан-жақты дамуына қолайлы жағдай жасау.

Сондықтан білім беру жүйесінде жеке тұлғаны дамытып білімді азамат ретінде қалыптастыру үшін, жаңа педагогикалық технологиялардың рөлі зор. Оқушының білім деңгейі, білімді меңгеру дағдысы барлығында бірдей болуы мүмкін емес жағдай. Сондықтан мен өзімнің сабақтарымда профессор Ж.Қараев насихаттап жүрген деңгейлеп оқыту технологиясын пайдаланамын және бұл өте тиімді.

Тақырып бойынша жасақталған деңгейлік тапсырмалар жүйесі дамыта оқу идеясын жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, деңгейлік тапсырмалармен жұмыс жасау арқылы оқушының өзіндік жеке жолы, даму динамикасы, ынтасы, ойлауы, есте сақтауы, оқу сапасы арта түседі, әр оқушының ой-өрісі кеңейеді және білім сапасының дамуын қамтамасыз етеді.

Деңгейлік оқытудың ерекшелігі оқушылардың сабақ барысында бірнеше деңгейде жұмыс жасай алатынында. Деңгейлеп оқыту технологиясы 4 деңгейден тұрады:

1-деңгей. Оқушылық деңгей- оқушылар жаңа тақырыптан алған білімдерін бекіту, практикада қолдана білуге жаттықтыру. Мұнда заңдылықтарды, ережелерді, формулаларды білу қажет етіледі. Тапсырмаларды үлгі бойынша орындай алады.

2-деңгей. Алгоритмдік деңгей- үйренушілік деңгейдегі білімін толықтыру күрделі материалдарды жүйелей алуы, алған білімдерін басқа тапсырмаларды орындағанда пайдалана алуы, сол тақырыпты еркін меңгергені ескерілді.

3-деңгей. Эвристикалық деңгей- материалды саналы түрде меңгеру. Бұл деңгейде оқушылардың меңгерген білімдерін тереңдету үшін танымдық ізденіс, әр-түрлі логикалық тапсырмаларды талдап, жинақтай алуы және салыстыра білуді қажет етеді.

4-деңгей. Шығармашылық деңгей-өз бетімен оқу материалдарын меңгеру. Құбылысты өз бетімен талдай келіп, шағын шығармашылық тұрғыдан зерттеу жұмысын жүргізуге баулу.

Деңгейлік тапсырмалардың өзі дамытпалы түрде болады. Барлық оқушы өз қызметін ең төменгі деңгейдегі тапсырмаларды орындаудан бастайды да, оларды міндетті түрде толық орындап болғаннан кейін ғана келесі деңгейге көшіп отырады. Бұл оқушылар арасында жарысу жағдайын туғызады және әр оқушының мемлекеттік стандарт деңгейде білім алуына кепілдік береді. Әр оқушының өз қабілетіне, қызметіне сәйкес жоғары деңгейге көтерілуіне толық жағдай жасайды.

Деңгейлік саралау оқушы мен мұғалімнің белсенді шығармашылық қызметін дамытумен қатар, оқушыларға өз білімін жаңа әдіспен бағалауға мүмкіндік береді.

Деңгейлеп оқытудың тиімділігі:

-Сынып оқушыларын жаппай жұмыс істеуге әкеледі;

-Бос отырған оқушы болмайды;

-Әркім өзінің білім деңгейін біліп, оны дамытуға тырысады;

-Қиындықтарды жеңе білуге дағдыланады, пәнді оқып үйренуге қызығушылығы пайда болады;

-Ізденіс дағдысы қалыптасады.

Деңгейлеп оқытуда күтілетін нәтиже:

-Алдына қойылған мақсатына жете алатын оқушы тәрбиелеу.

-Әр оқушы өз білім деңгейін, мүмкіндігін, іскерлігін біліп қана қоймай оны дамытады.

-Өз бетімен ізденіс дағдыларын шығармашылық қабілетті жетілдіретін, шығармашыл тұлға тәрбиелеу.

Ерекшелігі:

- Таланттылар өздерінің қабілеті мен икемдігін одан әрі бекіте түседі, әлсіздер оқуға ниет білдіріп, сенімсіздіктен арылады.

-Оқушылардың оқуға деген ынтасы артады.

-Білім дәрежесі бірдей топтарды оқыту ісі жеңілдейді.

Саралап, деңгейлеп оқыту технологиясымен оқыту нәтижесінде әр оқушы әр сабақ кезінде жаңа білімді қосып қана қоймайды, соны өзі игеріп, ізденіп, талап, пікір таластыру деңгейіне жетіп үнемі даму үстінде болатын тұлға қалыптастырады. Оқушының жеке даму ерекшеліктеріне сай 3-4 деңгейге бөлініп берілген әр оқушы өзіне тән қарқынмен өз білімі деңгейіне жұмыс жасайды. Оқушы өз еңбегінің нәтижесін көріп өзін-өзі оқыту процесі басқаратын процес болғандықтан жеке оқушының ерекшелігін ескеру мұғалімнің міндеті. Әр оқушының өзіндік мүмкіндігі болады. Біреуге оңай көрінген тақырып екіншіге қиын тиеді. Сол себепті деңгейленген тапсырмалар беру өте тиімді.

Қорыта келе, бүгінгі таңдағы білім беру өзегіне айналып отырған мәдениет-білім-тарих бірлігі тілдің өткен тарихы мен бүгінін сабақтастыратын жол. Мұндай жаңа жүйе, жаңа бағыттар жас ұрпақтың болашақ дамуының, сапалы білім мен саналы тәрбие құралы болуына бірден-бір негізі болып саналады.

Әдебиеттер:

1.Қ.Әстеміров, А.Айтбаева «Қазіргі білім беру технологиялары». Алматы, 2006 жыл.

2.М.Байжанов «Педагогикалық инновация және оқытудың қазіргі технологиялары». 2006 жыл

ЕСЕНБАЕВА ЛАЗЗАТ КАБЫКЕШОВНА КОШКИНБАЕВА ГУЛЬНУР АЙТБАЕВНА

*Қарағанды қаласы, «№25 жалпы білім беретін мектебі» КММ
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдері*

ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУ ТҮРІНДЕГІ НЕГІЗДЕРІ

Білім беру сапасын жетілдірудің негізгі бағдары ретінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудың өзекті мәселелері қарастырылған. Оқушылардың функционалдық сауаттылығының ерекшеліктері, оны дамытудағы мұғалімнің рөлі, педагог әрекетінде жартылай функционалды қызметте болуын, диалогтік және сын тұрғысынан ойлау технологиясы арқылы оқыту мен тәрбиелеу қажеттігін түсінуі сипатталған.

Бүгінгі күні мемлекеттік және әлеуметтік өркендеу мен әл-ауқат тек жоғары экономикалық және технологиялық ресурс емес, бұл, ең алдымен, адам ресурсы екендігі айқындала түсуде. Адам ресурсы дегеніміз - білімді, патриот, жоғары деңгейдегі шығармашылық күші бар және өз елінің игілігі, ғаламшардағы бейбітшілік үшін өмір сүруге және жұмыс істеуге құштар адамдар.

Осындай болашақ ұрпақты тәрбиелеуде мектеп маңызды рөл атқарады, сондықтан мемлекет тағдыры, оның одан әрі табысты дамуы білім беру жүйесінің жаңаруына байланысты. Жалпы білім беретін мектеп жалпыға бірдей білім, білік және дағдылардың, сонымен қатар оқушылардың өзіндік белсенділігі мен жеке жауапкершілігінің, яғни білім берудің қазіргі сапасын анықтайтын шешуші құзыреттердің ажырамас жүйесін құруы керек.

Бүгінгі таңда өзекті мәселелер дәстүрлі әдістермен шешілмейді. Қазіргі қоғамға білімді сіңіретін ғана емес, сонымен бірге осы өзгермелі, күрделі әлемде өмір сүру үшін оларды қалай алу керектігін білетін оқушы қажет. Біздің балаларымызға білімге айнала алмайтын ақпарат ағыны түседі. Біздің міндетіміз-оқушыға іс-әрекет процесін ұйымдастыруға көмектесу, оны ресурстармен қамтамасыз ету, өзін-өзі іздеуге, өз қызметін талдауға ынталандыру, ол үшін топтастыруды, ең бастысын бөліп көрсетуді, байланыс

табуды үйрету керек. Сондықтан әлеуметтік тапсырысты орындауға көмектесетін проблемалық және дамытушылық сияқты белсенді оқыту түрлері сұранысқа ие болды – балалардың білімі мен дағдыларын дамыту, құзіреттіліктерді қалыптастыру, яғни оларды практикалық қолдану тәжірибесімен байланысты білім беру.

Менің педагог ретіндегі мақсатым - тұлғаның өзін-өзі дамытуы үшін жағдай жасауға, білім беру сапасының оң динамикасына қол жеткізуге мүмкіндік беретін оқыту деңгейін арттыруға бағытталған. Мен өз жұмысымды оқушылардың мотивациясы мен өзін-өзі бағалауын бақылау жүйесін зерттеуден бастадым.

Зияткерлік дағдыларды қалыптастыру бойынша мақсатты жұмыс оқушыларға білімді саналы және дербес қабылдауға, олардың танымдық белсенділігін арттыруға, оқушылардың Тәуелсіз білімге деген қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді.

Бастауыш білім берудің басым бағыттарының бірі пәндерді интеграциялау болып табылады. Кез-келген заманауи сабақта сіз проблемалық оқыту технологиясынсыз немесе оның элементтерінсіз жасай алмайсыз. Бұл технологияның өзектілігі оқу іс-әрекетіне деген мотивацияның жоғары деңгейінің дамуымен, оқушылардың танымдық қызығушылықтарының белсенділігімен анықталады, бұл туындаған қайшылықтарды шешуде және сабақта проблемалық жағдайларды жасауда мүмкін болады. Еңсерудегі посильных қиындықтарды оқушылардың қажеттілігі меңгеруде жаңа біліммен, жаңа тәсілдермен іс-қимыл, біліктері мен дағдыларын.

Зерттеу жұмысының дағдылары мектеп оқушыларында проблемалық тапсырмалар түрінде қалыптасады. Оқушылардың мақсатты және жүйелі зерттеу қызметі олардың өзін-өзі бекітуіне ықпал етеді, теориялық білім деңгейін арттырады, практикалық дағдыларды, шығармашылықты дамытады, аналитикалық және сыни ойлауды, танымдық белсенділікті қалыптастырады. Педагогикалық шындық, егер оқушы танымдық белсенділік танытса, оқу процесі тиімдірек болатындығын күнделікті дәлелдейді.

Мен сабақтарда жобалық іс-әрекеттің әдістерін қолданамын. Әрбір жаңа жобаны орындау кезінде біз пайдалы және нақты өмірге қатысты мәселелерді шешеміз. Баладан өз күш-жігерін басқалардың күш-жігерімен үйлестіру мүмкіндігі қажет. Жетістікке жету үшін ол қажетті білім алып, олардың көмегімен нақты жұмыс жасауы керек.

Шығармашылық тапсырма, әсіресе практикалық, оқуға мән береді, оқушыларды ынталандырады. Жауаптың белгісіздігі және сіздің жеке тәжірибеңізге және әріптесіңіздің, досыңыздың тәжірибесіне негізделген өзіңіздің «дұрыс» шешіміңізді табу мүмкіндігі білім беру процесінің барлық қатысушыларымен, соның ішінде мұғаліммен ынтымақтастық, оқыту, қарым-қатынас жасау үшін негіз құруға мүмкіндік береді.

Компьютер, электронды оқулықтар, интернет-ресурстар, интерактивті тақтаны пайдалану жұмыстағы басым бағыт деп санаймын. Бұл кез-келген сабақты тартымды және заманауи етуге мүмкіндік береді. Білім беру процесіне заманауи және ақпараттық технологияларды белсенді енгізуге тырысамын.

Интеллектуалды дағдыларды қалыптастыру бойынша мақсатты жұмыс сабақтың білім беру кеңістігімен шектелмеуі керек. Оқушылардың сабақтан тыс жұмысы - бұл қосымша резерв және осы мәселелерді шешуге қолайлы жағдай.

Біздің елдегі орта білім беру мазмұнын жаңарту жөніндегі мемлекеттік саясат аясында негізгі идеялармен, тәсілдермен сусындаудың маңызы зор ... Біз отандық мектеп білімінің типтік мәселелері туралы әңгіме қозғағанда, біз, әдетте, оның центризм және репродуктивті табиғат туралы білімдерін көрсетеміз ... Бұл тәсіл әлі күнге дейін ҰБТ талаптарына сай келеді. Біз бұл тәсілдің тиімсіз екенін және қазіргі ақпараттық қоғамның қажеттіліктеріне сәйкес келмейтіндігін түсінеміз.

Біздің елде жастардың әртүрлі халықаралық жобаларға, байқауларға, жарыстарға қатысуына үлкен мән беріледі. Жас ұрпақтың жетістігі қуантады. Функционалдық сауаттылық ғылымда және практикада жеке адамның белгілі бір мәдени ортаға мүмкіндігінше тез бейімделе отырып, әлеуметтік қатынастар жүйесінде қалыпты жұмыс істей білу қабілеті ретінде қарастырылады. Қазіргі тез дамып келе жатқан әлемде

функционалдық сауаттылық адамдардың әлеуметтік мәдени, саяси және экономикалық қызметке, сондай-ақ өмір бойы оқуға белсенді қатысуына ықпал ететін негізгі факторлардың біріне айналады, өйткені ол білім беруді (ең алдымен жалпы) көп қырлы адам қызметімен байланыстыратын әлеуметтік бағдарлау әдісі ретінде әрекет етеді.

Бүгінде білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту еліміздегі білім беру сапасын жетілдірудің басты бағдары болып табылады. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту механизмінің маңызды компоненті оқушыларды осы зерттеуге дайындауға бағытталған біліктілікті арттыру курстарында педагогикалық кадрларды даярлау болып табылады. Бұл үдерістің күрделі екенін және мұғалімдердің педагогикалық шеберлік деңгейін арттыруды талап ететінін түсіне отырып, біз педагогтардың өз қызметінің көпфункционалды сипатының (селекция, консервация және білімді тарату) жаңа жағдайларында хабардар болуы бойынша үлкен жұмыс жүргізудеміз.

Бүгінгі таңда білімді іріктеу процесі өте маңызды - өркениеттің одан әрі дамуына негіз бола алатын қажетті іргелі білімдерді үнемі өсіп отыратын мәдени мұраларды алуан түрінен таңдау. Бұл көлем стандарттармен анықталатынын, олардың үнемі өзгере алмайтынын және өмірдің тез түзетулер енгізіп отырғанын ескере отырып, мұғалім қазіргі оқиғаларды, ғылымдағы жаңа жаңалықтарды, инновациялық тәжірибені басшылыққа алуы керек, «білім беру жүйесі сияқты кез келген басқа күрделі әлеуметтік жүйенің салыстырмалы түрде жұмыс істеу еркіндігі бар».

Жаңа жағдайда мұғалімдердің алдында өзін-өзі тәрбиелеу, өзін-өзі жетілдіру, өзін-өзі дамыту міндеті тұр. Білім беру мекемелеріндегі бұл процестерге ерекше назар аудару керек. Олар мұғалімдерді мектепте оқу кезінде жеке тұлғаның әлеуметтенуі жүретінін және білім беру мазмұны өмірді қамтамасыз ететін жүйе екенін түсінуге жетелейді.

Маңызды функция-білімді тарату-білімді ұрпақтан-ұрпаққа беру процесі. Ол педагогикалық шеберліктің, шығармашылықтың, білімнің жоғары деңгейін және білім берудің гуманистік парадигмасы жағдайында оқыту мен тәрбиелеудің жаңа технологияларын қолдануды талап етеді.

Бұл парадигма оқушының назарын өмірдің субъектісі ретінде, өзін-өзі жетілдіруді қажет ететін еркін және рухани тұлға ретінде аударады. Ол баланың ішкі әлемін дамытуға, тұлғааралық қарым-қатынасқа, диалогқа, жеке өсуге көмектесуге бағытталған.

Функционалдық сауаттылықты дамытуда педагогтердің оқыту мен тәрбиелеудің жаңа технологияларын меңгеруінің ерекше маңызы бар. Оларды енгізуде Назарбаев Зияткерлік мектептерінің тәжірибесі маңызды рөл атқарады, өйткені инновациялық технологиялар осы білім беру мекемелерінде табысты қолданылады.

Байқаулар деңгейлік курстардан өткен педагогтердің білім беру процесін ұйымдастыруда басты технология - диалог арқылы оқытуды меңгергендігін көрсетеді. Бұл технологияны қолдану білім беру процесін ізгілендіруге, мұғалімді авторитарлық педагогикадан, авторитарлық қарым-қатынас стилінен босатуға ықпал етеді, нәтижесінде оқушы білім беру процесінің тең қатысушысы болады, сындарлы қарым-қатынас тәжірибесін алады. Сонымен, мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту-білім беру сапасын жетілдірудің негізгі бағдары педагогтердің жаңа міндеттерді ұғынуын, олардың осы процесі сауатты бағыттауға дайындығы мен педагогикалық шеберлігін айқындайды.

Әдебиеттер:

1. Егорычев, А.М. Традиции и новации в системе современного образования. 2014.
2. Сыздыкова, Е. С. Контекстное обучение как условие эффективности школьного образования. 2014.

ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ПОДРОСТКОВ ПУТЁМ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ НЕТРАДИЦИОННОЙ ТЕХНИКИ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Развитому современному обществу нашей страны нужны образованные, всесторонне развитые, гибкие, ориентирующиеся в постоянно меняющейся действительности, готовые осваивать принципиально новые области и виды деятельности члены общества.

Исследователями разных стран доказано то, что, чем лучше у ребенка развита мелкая моторика, тем выше уровень его мыслительной деятельности, критического и абстрактного мышления. Не зря отец педагогики В.А. Сухомлинский говорил : «На кончиках пальцев рождается ум ребенка»...Такие авторы книг по основам методики педагогики И.И. Елисеева, М.И. Крылова, Ю.В Зомина в своих исследованиях уделяют особое значение развития мелкой моторики рук через нетрадиционную технику рисования. Ими доказано, что уровень интеллектуального потенциала детей зависит от навыка мелкой моторики рук ребенка.

Изучив, проанализировав и проверив информацию об упражнениях для развития мелкой моторики у подростков, я остановилась на нетрадиционной технике рисования. Из разных источников (информационные и практические) я отобрала только те, которые доказали свою значительную эффективность при практическом применении.

Эти упражнения я использовала в своей работе с подростками. Подростковый возраст - это уязвимый возраст для каждого ребенка. В силу гормональной перестройки, происходит высокое психологическое напряжение ребенка, с которым он не может справиться. В отличие от взрослого, ребенок не всегда может словами выразить свое внутреннее беспокойство. В связи с этим могут возникать различные трудности в жизни ребёнка. Нетрадиционная техника рисования – это простой способ для подростка рассказать о своих тревогах, страхах и других важных переживаниях, преодолеть эмоциональное напряжение.

Данная методика создают уникальную возможность для экспериментирования с сенсомоторными и зрительными ощущениями и развития способности к их восприятию, через концентрацию внимание подростков на ощущениях и чувствах (развитие эмпатии). Способствуют развитию художественных способностей и повышение самооценки у воспитанников, когда их работы занимают призовые места на конкурсах и представлены на выставках.

Техники нетрадиционного рисования я специально подбирала такие, в которых дополнительно идет развитие высших психических функций: внимания, памяти, мышления, а также цветового восприятия, межполушарных и нейронных связей, и т.д.

И так вот четыре топ методики «Нетрадиционной техники рисования», которые я использую в своей педагогической деятельности

1. Рисование мятой бумаге.

*Рисунок детей в технике
«Рисование мятой бумагой»*

*Видео-инструкция
«Рисование в технике мятая бумага»*

2. Рисование пленкой с пузырями

*Рисунок детей в технике
«Рисование пленкой с пузырями»*

*Видео-инструкция
«Рисование пленкой с пузырями»*

3. Точечный рисунок (ватными палочками, пробками, кисточкой...)

*Рисунок детей в технике
«Точечный рисунок»*

*Видео-инструкция
«Точечный рисунок»*

4. Рисование зубными щетками.

*Рисунок детей в технике
«Рисование зубной щеткой»*

*Видео-инструкция
«Рисование зубной щеткой»*

В ходе использования «Нетрадиционной техники рисования» были сделаны следующие выводы и рекомендации:

- Не использовать в течении длительного времени одну и ту же методику рисования, потому, что это может вызвать снижение интереса подростка к художественной деятельности, следовательно эффективность и результативность в разы снизится

-В нетрадиционной технике рисования по возможности нужно задействовать пальцы рук, потому что на пальцах и ладонях ребенка находятся биологически активные точки, которые отвечают за все органы и системы организма, что способствует снижению эмоциональной перевозбудимости, успокоит нервную систему, а также активизирует скрытые резервы организма что важно в подростковом возрасте

Литература:

1. Киселева М. В. Арттерапия в работе с детьми: Руководство для детских психологов, педагогов, врачей и специалистов, работающих с детьми / М. В. Киселева. -СПб.: Речь, 2007.
2. Никитина А. В. «Нетрадиционные техники рисования». – М.: КАРО, 2010.

ЕЛЮБАЕВА А.А., АСТАХОВА И.С.

КГКП «Саранский технический колледж», г. Сарань

СОВРЕМЕННАЯ СИСТЕМА ОБРАЗОВАНИЯ: ОБУЧЕНИЕ, ОСНОВАННОЕ НА ЦЕННОСТЯХ

Современное образование стало объектом все более внимательного рассмотрения в контексте его роли в формировании общества и личности. В современном обществе, где стремительные изменения в технологиях, экономике и культуре являются неотъемлемой частью повседневной жизни, становится критически важным пересмотреть подходы к обучению и воспитанию. В рамках данного исследования мы сосредотачиваем внимание на ключевом аспекте образовательного процесса – ценностях. Обучение, основанное на ценностях, предполагает не только передачу знаний, но и формирование ценностных ориентаций, которые будут служить ориентиром для личностного и профессионального развития. Этот подход не только направлен на подготовку квалифицированных специалистов, но и на формирование ответственных, этических граждан, способных вносить созидательный вклад в общество. В ходе исследования мы рассмотрим теоретические основы обучения, основанного на ценностях, выявим основные ценностные принципы, а также проанализируем методы и эффективность их внедрения в современную систему образования. Наша цель - внести вклад в понимание роли ценностей в образовании и предложить практические рекомендации для развития системы, способствующей всестороннему развитию личности и общества в целом.

Сложившаяся образовательная парадигма, основанная на чисто академических достижениях, поднимает вопросы о том, насколько она способна эффективно адаптироваться к быстро меняющемуся миру и социокультурным вызовам. В этом контексте, обучение, укорененное в ценностях, представляет собой переосмысленный взгляд на сущность образования, учитывая не только технические аспекты, но и формирование целостной личности. Эта перспектива включает в себя воспитание чувства ответственности, толерантности, креативности и других ценностных компетенций.

Рассмотрение влияния ценностей на образовательный процесс становится особенно актуальным в свете современных вызовов, таких как многообразие культур, экологические проблемы и социальные неравенства. Исходя из этого, наша работа нацелена на выявление практических путей интеграции ценностей в образование с целью создания более устойчивой, разносторонне развитой и социально ориентированной личности.

В процессе исследования мы приглашаем к рассмотрению актуальных теорий и практик, которые обосновывают и поддерживают обучение, основанное на ценностях. Подробный анализ этого аспекта образования, в сочетании с рассмотрением практической стороны внедрения, позволит нам сформировать полноценное представление о роли ценностей в современной системе образования.

Современные тенденции в образовании все более активно связываются с ценностями, которые являются основой формирования личности и общества в целом. Одним из ключевых направлений становится развитие гражданской ответственности и межкультурного взаимопонимания среди студентов. Важно, чтобы образовательные программы способствовали формированию уважения к различиям, толерантности и ответственности за свои поступки. Кроме того, акцент делается на развитии критического мышления, способности анализировать информацию и принимать взвешенные решения. Все эти ценности играют важную роль в

формировании образованного и сознательного общества, способного адаптироваться к быстро меняющемуся миру.

Исследование ключевых ценностей, которые могут служить основой для образовательных программ, является важным шагом для разработки эффективных и целенаправленных образовательных стратегий. Ниже представлен обзор некоторых ключевых ценностей, которые могут быть включены в образовательные программы:

1. Доступность и равенство образования:

Обеспечение доступности образования для всех, независимо от социального, экономического или географического положения.

Борьба с неравенством в образовании и создание возможностей для всех слоев населения.

2. Качество образования:

Сосредоточение на обеспечении высокого уровня образовательных стандартов.

Развитие эффективных методов обучения и использование современных технологий в образовательном процессе.

3. Развитие критического мышления:

Поощрение развития у студентов критического мышления, аналитических навыков и способности к самостоятельному решению проблем.

4. Культурное разнообразие и включение:

Продвижение культурного разнообразия и включение в учебные программы.

Создание среды, способствующей пониманию и уважению различий.

5. Гибкость и актуальность:

Обновление образовательных программ в соответствии с изменениями в обществе и технологиях.

Предоставление гибких учебных планов, соответствующих потребностям студентов.

6. Развитие навыков будущего:

Фокус на развитии ключевых навыков, таких как коммуникация, сотрудничество, креативность и цифровая грамотность.

7. Этика и ценности:

Включение в программы обучения вопросов этики и ценностей для формирования гражданской ответственности.

8. Профессиональная подготовка:

Предоставление студентам практических навыков и знаний, необходимых для успешной карьеры в выбранной области.

9. Поддержка студентов:

Обеспечение менторства, консультаций и других форм поддержки студентов в их образовательном пути.

10. Стремление к устойчивости:

Интеграция в образовательные программы принципов устойчивого развития и ответственного использования ресурсов.

При разработке образовательных программ важно учитывать специфику целевой аудитории, требования рынка труда и общественные потребности, чтобы создать более эффективные и соответствующие текущим вызовам программы образования.

Обучение, основанное на ценностях, фокусируется на развитии не только знаний и навыков, но и на формировании личных ценностей, этических принципов и социальных навыков у учащихся. Вот несколько методов и подходов, которые могут быть использованы в обучении, ориентированном на ценности:

1. Интеграция ценностей в учебные программы:

Внедрение тем, связанных с этикой, социальной ответственностью и гражданским воспитанием в учебные планы.

Разработка уроков и кейсов, которые поднимают вопросы, связанные с моральными дилеммами и ценностными аспектами.

2. Проектная деятельность:

Организация проектов, которые предоставляют учащимся возможность применить свои ценности к реальным задачам.

Содействие в разработке проектов, способствующих благотворительности, социальной справедливости и устойчивому развитию.

3. Медитация и развитие осознанности:

Использование техник медитации и практик осознанности для помощи учащимся в осмыслении своих ценностей и управлении эмоциями.

4. Оценка на основе ценностей:

Внедрение методов оценки, которые учитывают не только знания и навыки, но и развитие личных ценностей и социальных навыков.

5. Менторство и ролевые модели:

Вовлечение менторов и ролевых моделей, чтобы помочь учащимся лучше понимать и ценить определенные ценности в профессиональной и личной жизни.

В заключение, современная система образования, основанная на ценностях, представляет собой важный и эффективный инструмент формирования личности и общества. Основываясь на ценностях, образование призвано не только передавать знания, но и воспитывать ответственных, толерантных и критически мыслящих граждан.

Значимость ценностей в образовании заключается в том, что они формируют мировоззрение учащихся, влияют на их поведение и принятие решений. Основанные на этических принципах учебные программы способствуют развитию общественной ответственности и гражданского активизма.

Важно отметить, что образование, основанное на ценностях, не только формирует индивидуальные качества личности, но также способствует созданию более справедливого и инклюзивного общества. Принятие ценностей, связанных с равноправием, уважением к разнообразию и солидарностью, помогает преодолевать стереотипы и предвзятость.

Одним из ключевых аспектов современной системы образования должно быть также развитие критического мышления. Учащиеся должны обучаться анализу информации, критической оценке и принятию обоснованных решений. Это не только развивает интеллектуальные способности, но и формирует способность к самостоятельному мышлению и самоопределению.

Следует подчеркнуть, что образование, основанное на ценностях, требует постоянного обновления и адаптации под сменяющиеся вызовы времени. Интеграция новых ценностей, таких как экологическая устойчивость и глобальная ответственность, становится важным элементом развития современной системы образования.

Таким образом, современная система образования, построенная на ценностях, является ключевым инструментом для формирования гармоничного, образованного и этически осознанного общества, способного эффективно справляться с вызовами современного мира.

Литература:

1. Дебердеева Т.Х. Новые ценности образования в условиях информационного общества // инновации в образовании. - 2005. - №3. - С. 5-12.
2. Блинов В.И., Есенина Е.Ю., Сергеев И.С. Базовые ценности профессионального образования // Профессиональное образование и рынок труда. - 2019. - №1. - с. 4-15.
3. Абрамова Л.Г. Развитие ценностных представлений от С. И. Гессена до современной педагогики // Вестник самарского государственного университета. - 2008. - №1. - с. 4-15.
4. Ольшанникова Н.А. Формирование современных ценностных ориентиров в образовании // Вестник СГУПС: гуманитарные исследования. - 2018. - №1. - С. 4-9.

ЕРЖАНОВА П.К.

*«№2 жалпы білім беретін мектебі» КММ
Приозерск қ.*

ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ – ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖӘНЕ ЗИЯТКЕРЛІК ДАМУ РЕСУРСЫ РЕТІНДЕ

Бастауыш сыныптарда функционалдық сауаттылықтарын дамыту бүгінгі күнде өзекті мәселе. Қазақстан Республикасының білім беру саласындағы жаңа өзгерістер әлемдік тәжірибелерді пайдалана отырып, оқушының жеке дара қабілеттерінің дамуын қамтамасыз ететін жаңа жобаны іздестіру және оны тиімді қолдануға бағытталған. Қосымша білім беру – жеке тұлғаның шығармашылық және зияткерлік даму ресурсы ретінде өте тиімді. Осыған байланысты оқушының математикалық сауаттылығын дамыту бойынша «Логика әлемі» элективті курсы қосымша білім беруде маңызы зор.

Логика – «талдауға құрылған» – ойлау оның формалары мен заңдылықтары туралы ғылым. Логика дәлелдеу мен теріске шығарудың белгілі бір әдіс – тәсілдері қаралатын ғылым теориялар жиынтығын құрайды.

Логика – адам ойының логикалық формалары жағынан және кіріспе білім алу үдерісі кезінде, ақиқатқа жетуін оның заңдары мен пәнін қалыптастырушы қажетті шарттарды реттейтін ғылым.

Логика жалпы логикалық тәсілдерді (әдістерді) зерттейді. Логикалық әдістер адамның нақты өмірді тануында өте қажетті құрал болмақ. Сындарлы ойлаудың стратегиясы мен дағдылары, логиканы пайдалану.

Оқушылардың математикалық дұрыс сөйлеу тілін, логикалық ойлау дағдысын және шығармашылық қабілетін үздіксіз дамытып отыру керек.

«Логика әлемі» таңдау пәні курсының бағыты: математикалық бағытта.

«Логика әлемі» таңдау пәні курсының оқу жүктемесінің көлемі: 3-сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылына – 34 сағат.

«Логика әлемі» таңдау пәні курсының мазмұны білім берудің кейінгі деңгейлерінде жалғасын табатын он бес бөлімнен тұрады.

Бөлім түрлері.

1. Заңдылықты анықтау.
2. Ақиқат және жалған.
3. Адам жасына байланысты есептер.
4. Айырма, еселік тапсырмалар.
5. Артық қалу, жетпей қалу.
6. Арылу және жою тапсырмалары.
7. Ребус (әріптің орнындағы сан).
8. Комбинаторлық есептер.
9. Кітап бетін нөмірлеу тапсырмалары.
10. Ағаш отырғызу, кесуге байланысты есептер.
11. Пропорцияға есептер.
12. Қозғалысқа арналған тапсырмалар (ағынмен және ағынға қарсы).
13. Периметрі мен ауданы.
14. Геометриялық есептер (геометриялық жұмбақ, сіріңке таяқшасы, дойбы қағаз).
15. Логикалық тапсырмалар (күюға арналған тапсырмалар, салмақ өлшеуге арналған тапсырмалар, өткелдерге арналған тапсырмалар т.б.).

Пәнаралық байланыс: математика, әдебиеттік оқу, жаратылыстану, дүниетану.

Еліміздегі болып жатқан түрлі бағыттағы өзгерістер білім беру жүйесіне жаңаша қарауды, қол жеткен табыстарды сын көзбен бағалай отырып саралауды, оқушылардың шығармашылық дағдыларын дамытуды, мұғалім іс-әрекетін жаңаша тұрғыда ұйымдастыруды талап етеді.

Жаңашылдығы: Бастауыш сыныптарда математиканы логикалық есептерді шешу арқылы оқытуда балалардың логикалық ойлау қабілеттерін, есеп шығару ерекшеліктерін дамыта түсу. Сондай-ақ логикалық есептер арқылы оқушыларды жылдам ойлауға және тез жазуға жаттықтыру. Пәнге деген қызығушылықтарын арттыра түсу. Оқушылардың қарапайым ғылыми зерттеу дағдыларын қалыптастыру, заттар мен құбылыстардың негізгі және жанама белгілерін ажырату, түсіну, салыстыру, талдау, жіктеу, жүйелеу, жалпылау білік, дағдыларын меңгерту арқылы функционалдық сауаттылығын қалыптастыру.

Өзектілігі: Мектептегі берілген білімді шынайы өмірмен ұштастырып, бастауыш мектеп оқушыларының үлкен өмірге дайындалуы. Бастауыш мектеп оқушыларының меңгеруі тиіс білім, білік, дағдыларының жиынтығы ретінде оқушылардың бойында қалыптасатын күзiреттiлiктер болуы.

Педагогикалық маңыздылығы: Заман ағымынан қалмай, жаңа технологияларды, білімді, ХХІ ғасыр дағдыларын оқушы бойына меңгерте білу қазіргі мұғалімдердің басты міндеті. Сондықтан арнайы ұйымдастырылған дамыту, тәрбиелеу сабақтарының атқаратын ролі зор. Сабақты түрлі электронды құрылғылармен презентация арқылы өту тиімді. Бұл арнайы ұйымдастырылған дамыту, тәрбиелеу сабақтары оқушының тіл байлығын, эстетикалық талғамын, сөйлеу нақышын, қызығушылығын қалыптастырады. Сабақтарда деңгейлеп оқыту, дамыта оқыту технологияларының элементтерін үнемі қолданып отыру маңызды. Курс сабақтарында қолданылатын әдістер сұрақ-жауап, ойын түрлері, ой шақыру, ой толғау, пікірталас, топтастыру, ойын элементтерін сабақта пайдаланған тиімді.

Дені сау, ұлттық сана-сезімі ояңған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, еңбекқор, іскер, бойында басқа да жақсы қасиеттер қалыптасқан азаматты тәрбиелеу барысында логикалық тапсырмалар түрлерін қолдану тиімді.

Мақсаты: Оқушыларды логикалық есептер шығаруға және мәнін табуға үйрету. Логикалық ойлауды, кеңістік елестетуді және математикалық терминдерді пайдалану біліктілігін, ой – өрісін дамыту. Арифметикалық алгоритмдерді пайдалану, геометриялық салулар мен математикалық зерттеулер жүргізу қабілеттерін дамыту. Сын тұрғысынан ойлауды, шығармашылық қабілеттерін дамыту. Білімділікке және есептеу қабілеттерін арттыру, өз бетінше жұмыс жасауға дағдыландыру.

Математика бойынша бастапқы білім сыни тұрғыдан ойлау қабілетін дамыту, зерттеу және қарым-қатынастың, математикалық білімді өмірде қолданудың алғашқы дағдыларын қалыптастыру. Баланың логикалық ойлау қабілетін оның есеп шығару ерекшеліктерін дамыту. Балалардың оқуға деген қызығушылықтарын арттыру.

Міндеттері: Баланың сыни тұрғыдан ойлау қабілетін арттыру;

- есеп шығару ерекшеліктерін дамыту;
- логикалық ойлау қабілеттерін дамыту;
- зерттеу қабілеттерін дамыту.

Ерекшелігі: Бастауыш сыныптарда математика бойынша логикалық есептерді шеше білуге оқыту. Логикалық есептер оқушыларды жылдам ойлауға және тез жазуға жаттықтырады.

Математиканы оқытуда логикалық есептерді шешу басты орында тұратын ұстаным – **теория мен практиканың байланыста болуы** ұстанымы. Оның мәні оқушыларға теориялық білім беріп қана қоймай, сол білім, білік, дағдыларын күнделікті жаңарып, өзгеріп жатқан өмірде, кез келген жағдаятта емін-еркін қолдана білуін қамтамасыз ету. Ол үшін күнделікті оқыту үдерісінде математикадан берілетін теориялық білімді өмірдегі жағдайлармен байланыстырып, практикалық жағына бағытталды.

Күтілетін нәтиже: Бастауыш сыныптарда математиканы логикалық есептерді шешу арқылы оқытуда балалардың логикалық ойлау қабілеттері, есеп шығару ерекшеліктері дами түседі. Сондай-ақ логикалық есептерді шешу оқушыларды жылдам ойлауға және тез жазуға жаттықтырады. Пәнге деген қызығушылықтары арта түседі. Пәндік білім, білік дағдыларын әлеуметтік-қоғамдық ортада кез келген жағдаятқа сәйкес еркін, алған білімдерін өмірде, тұрмыста қолданады. Функционалдық сауаттылығы қалыптасады. «Алтын сақа»

республикалық олимпиадасы, PISA, TIMSS сияқты халықаралық зерттеулерінде жоғары нәтиже көрсетеді.

Тексеру әдістері: Мұғалім мен оқушы арасындағы кері байланысты қамтамасыз ету, оқушылардың материалды қалай меңгергендігі туралы мұғалімнің сандық, сапалық ақпарат алуы, білімдегі кемшіліктерді дер кезінде табу. **Тексерудің мақсаты** оқушылардың білім деңгейін, оның сапасын, оқу еңбегінің көлемін анықтау. Оқыту нәтижелерін тексеру және бағалау оқушылардың танымдық жұмысын ұйымдастыруға, басқаруға негіз болады.

Мұғалім мен оқушының бірлескен іс-әрекеті арқылы оқушылардың оқу материалын қалай меңгергендігін түрлі тексеру әдістері арқылы анықтайды. Оқушылардың білімін тексеру әдістері; ауызша тексеру, жазбаша сұрау әдістері, практикалық әдіс, машинамен тексеру әдісі, тест, бақылау жұмысы, үй жұмысын тексеру.

Ауызша сұраудың кең тараған фронтальдық, жеке, аралас түрлері бар.

Жазбаша тексеру қысқа мерзім ішінде барлық оқушылардың білімін тексеруге, әрбір оқушымен жеке жұмыстың бағытын белгілейді.

Практикалық әдіс арқылы оқушылардың білімді практикада қалай қолданатындығы анықталады.

Тест бойынша білімді тексеру түрлі сұрақтарға оқушылардың жауабы түрінде болады.

Бақылаудың жалпы қызметі: тексеру, оқыту, тәрбиелеу, дамыту, ынталандыру, түзету. Диагностикалау - бақылаудың маңызды принципі.

Мысалы: «Кубик» ойыны арқылы білім тексеру. Мақсаты: әрбір оқушының, барлық сынып оқушыларының дайындық деңгейін шұғыл түрде диагностикалау.

Мазмұны: оқушыларға доп беріледі (доп, шайба, шарик) мынадай шарт қойылады:

Бүгін біз 9 санына көбейту және бөлу туралы жаңа білімдер алдық, түсінгендеріңізді қысқаша айтып, допты келесі кісіге жалғастырыңыз, жауап қысқа болуы керек.

Осындай тексерулер арқылы оқушы тақырыпты қаншалықты деңгейде меңгергенін ұғады. Егер білімді тексермесе, онда оқушы өз білімін терең, жан-жақты және дұрыс бағалай алмайды. Оқушы баға алған соң өзінің мектептегі, үйдегі жұмыстарын жетілдіруге, жақсы сапаларын дамытуға, білім, іскерлік, дағдыларындағы кемшіліктерді жоюға мүмкіндік алады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. «2021-2022 оқу жылында Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хат.
2. Бастауыш сынып оқушыларына арналған «Алтын сақа» математикалық олимпиадасының тапсырмалар жинағы. Р. Мәуіт, Н. Табысұлы, Е. Меллат, Е. Қабылкерім. «ZERDELI» баспасы, 2023.

**ЕРЖОЛОВА ЖАНАР АСКЕРБЕКОВНА,
БАКМАГАНБЕТОВА БАХЫТГУЛЬ НУРТАЕВНА**

*КГУ «Карагандинская областная психолого-медико-педагогическая консультация»
г. Караганда*

СЕМЕЙНОЦЕНТРИРОВАННЫЙ ПОДХОД В ПРОЦЕССЕ РАННЕГО ВМЕШАТЕЛЬСТВА- ОСНОВНОЕ УСЛОВИЕ РАСКРЫТИЯ ПОТЕНЦИАЛА РЕБЕНКА С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ

Говоря о раннем вмешательстве можно выделить несколько проблемных вопросов. В нашей стране, при рождении ребенка с нарушениями в развитии, предусмотрен ряд медицинских мероприятий для поддержки или лечения его физического состояния. При этом мало учитывается движущий фактор для реабилитации и развития ребенка - семья ребенка. От особенностей семейного воспитания, психологического климата в семье, принятия и готовности членов семьи к реабилитации, элементарной осведомленности каждого члена семьи зависит успешность и грамотный подход к уходу и воспитанию ребенка с

особенностями. Следующая проблема – проблема определения необходимости раннего вмешательства. Нарушения в развитии ребенка раннего возраста зачастую трудно диагностировать, что основывается на ряде объективных и субъективных причин. В качестве объективных причин могут выступать более поздние сроки проявлений нарушений (например, расстройства аутистического спектра), трудности в диагностике некоторых заболеваний и т.д. В качестве субъективных причин может выступать низкая просвещенность родителей, в некоторых случаях сложности в семейных отношениях, особенности менталитета, невнимательное отношение медицинских работников и т.д. Проблема диагностики детей раннего возраста в нашей стране подтверждается тем, что нет доступных статистических данных по выявлению детей с ограниченными возможностями.

Приведем статистику психолого-медико-педагогических консультаций по Карагандинской области, отражающую сведения о детях раннего возраста с ограниченными возможностями (рис.1).

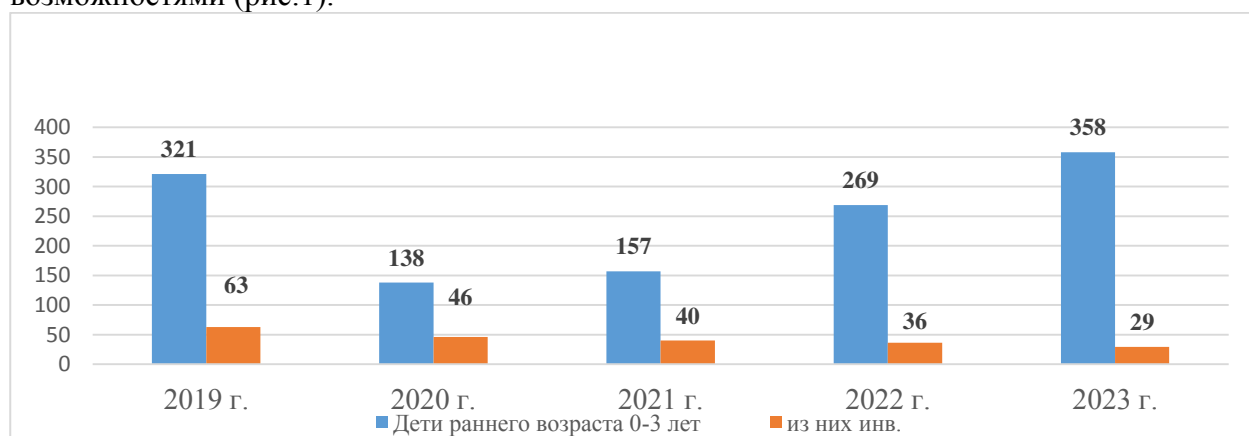

Рис. 1. Статистические данные о детях раннего возраста с ограниченными возможностями, прошедших обследование в ПМПК по Карагандинской области за 2019-2023 гг.

Приведенные данные подтверждают трудность выявления детей с ограниченными возможностями в раннем возрасте.

Жизнь ребенка раннего возраста напрямую зависит от семьи, в которой он воспитывается, от участия и вклада родителей в его физическое и нравственное развитие, от особенностей их воспитательных воздействий, семейной ситуации[1]. Ребенок на протяжении всей жизни, а в первые годы жизни в особенности, на эмоциональном уровне тесно связан с психологическим состоянием матери. Без должной психологической, информационной и социальной поддержки эмоциональное состояние матери может истощаться, что в свою очередь приводит к нарушениям эмоционального состояния ребенка. Также в случае детей с ограниченными возможностями, в том числе и с сочетанными нарушениями, высок уровень социального сиротства, что может произойти из-за отсутствия адекватного информирования, поддержки, возможно психотерапевтической помощи родителей. Таким образом, естественная среда жизни ребенка – семья – остается без должного внимания, максимально не используется весь потенциал важного ресурса столь необходимого для решающего этапа развития ребенка. Семейноцентрированный подход в раннем вмешательстве является актуальным в высокоразвитых странах, таких как США, Великобритания, Германия и др. [2]. В Казахстане этот подход пока на этапе становления. Шейла Вульфендейл утверждает, что у программы раннего вмешательства несколько целей: «Первое – оказывать поддержку родителям в развитии их детей. Второе – содействовать развитию детей в таких ключевых областях, как коммуникация и подвижность. Третье – содействовать развитию уверенности детей в своих силах и в конечном итоге – предотвращать возникновение будущих проблем»[3].

Существует целый ряд принципов, лежащих в основе семейноцентрированности процесса раннего вмешательства[4].

Принципы семейноцентрированности процесса раннего вмешательства:

Первый принцип - принцип жизни ребенка в семье. Семья – это наиболее эффективная среда реабилитации детей с ограниченными возможностями, она является одним из существенных ресурсов развития личности ребенка, стимулирующих процесс его социализации и самореализации. Основная задача такого подхода – поддержка родителей и обеспечение жизни ребенка в семье. Ребенок с нарушениями в развитии находится в группе риска с точки зрения социального сиротства, часто оказываются в числе отказников. Конечно, уход в социальных учреждениях осуществляется, но только в семье есть возможность обеспечения базовых потребностей ребенка – потребность в защите и принятии.

Второй - принцип раннего выявления и раннего начала. Раннее выявление детей с нарушениями развития является главным условием реализации программ раннего вмешательства. Кроме того, раннее выявление для таких детей дает им больше шансов остаться и воспитываться в семье.

Специалисты в данной области выделяют следующий, третий принцип: родитель как член команды. В выздоровлении и получении ребенком качественных услуг для его дальнейшего успешного развития, прежде всего, заинтересованы родители. Родители должны выступать активными участниками в реализации программы раннего вмешательства. Непосредственное оказание помощи ребенку и обучение родителей в оказании такой помощи приносит положительные результаты.

Четвертый - это принцип опоры на сильные стороны ребенка и семьи. Данный принцип реализуется на основании выявления ресурсов и возможностей ребенка и его семьи. Опора на сильные стороны подчеркивает значимость собственных достижений в развитии и позволяет максимально реализовывать имеющийся потенциал, как у самого ребенка, так и у его семьи.

Пятый принцип акцентирования на коммуникации. Потребность в общении, выражении своих чувств и желаний имеется у каждого ребенка. За счет расширения сферы общения, ребенок получает новые возможности для развития, получает новую информацию, что в итоге является мотивацией для развития.

Стоит отметить шестой важный принцип, принцип позитивного образа ребенка и родителей. Каждый ребенок индивидуален, у каждого есть свои достоинства и недостатки. У особенного ребенка также имеются стороны, которые вызывают симпатию и любовь к нему. Безусловно, каждый родитель хочет, чтобы их ребенка принимали с добрыми и теплыми чувствами. Специалисты при работе с такой семьей должны уметь увидеть тот потенциал, который они могут развить благодаря найденному эффективному профессиональному подходу.

И завершает список седьмой принцип нормализации жизни семьи. Данный принцип заключается в том, чтобы максимально приблизить семью с ребенком, имеющего нарушения в развитии, к жизни других семей, которые, в свою очередь, воспитывают нейротипичных детей. Это возможно при условии создания безбарьерной и доступной среды, получения комплексной психолого-медико-педагогической помощи, включения детей в общеобразовательный процесс с раннего возраста.

Специалистам, коими являются врачи, педагоги, психологи, социальные работники и т.д. следует строить работу с семьей ребенка с ограниченными возможностями исходя из вышеописанных принципов. Используя потенциал семьи, возможно достичь лучших результатов в развитии ребенка.

Высокий и социально опасный уровень детской инвалидности, отсутствие положительной количественной динамики контингента детей раннего возраста с ограниченными возможностями в течение ряда лет обнаруживают общественно значимую проблему, связанную с необходимостью ранней профилактики нарушений развития в более

расширенной форме и требующую иных технологических решений, нежели это реализуется органами здравоохранения, социальной защиты и образования в настоящее время.

Таким образом, можно выделить несколько актуальных кризисных моментов в процессе раннего вмешательства:

- выявление детей раннего возраста с ограниченными возможностями и, как следствие, оказание им ранней помощи затруднено;

- при выявлении ребенка раннего возраста с ограниченными возможностями помощь оказывается только ребенку без учета особенностей его семьи.

Таким образом, существующий подход к раннему вмешательству в нашей стране не в полной мере учитывает мощный реабилитационный и развивающий потенциал семьи, который возможно раскрыть и реализовать при грамотной системной работе с ней. Организация ранней помощи детям с ограниченными возможностями посредством социального психолого-педагогического сопровождения семьи является актуальной и необходимой, требует разработки на межведомственном уровне, срочной поэтапной полномасштабной реализации.

При условии дополнения семейноцентрированности междисциплинарностью, достигается максимальная адаптация ребенка и его семьи в жизни общества, эффективно удовлетворяются особые потребности маленького ребенка с нарушениями развития или «группы риска». Важно знать, что ранняя помощь ребенку и его семье должна быть доступна по месту непосредственного проживания.

Очевидно, что проблема сохранения и укрепления здоровья и развития детей приобретает особую, не только медико-социальную, но и национальную, стратегическую значимость.

Литература:

1. Антипова Е.И. Семейно-центрированная модель ранней помощи детям с ограниченными возможностями здоровья: постановка проблемы: сборник трудов конференции. / Е.И. Антипова, Ю.Н. Ватолина // Воспитание и обучение: теория, методика и практика : материалы VIII Междунар. науч.–практ. конф. (Чебоксары, 6 нояб. 2016 г.) / редкол.: О.Н. Широков [и др.] – Чебоксары: ЦНС «Интерактив плюс», 2016. – С. 247-249.
2. Емелина О.И. Становление системы помощи детям раннего возраста за рубежом. – (<http://elar.uspu.ru/bitstream/uspu/459/1/speo-2013-03-05.pdf>).
3. Варгас-Барон Э., Янсон У., Муфель Н. Раннее вмешательство, специальное образование и интеграция. Фокус на Республике Беларусь. – (http://www.unicef.org/ceecis/Belarus_Russian).
4. Сборник «Передовые практики раннего вмешательства». – (http://www.eii.ru/sbornik_peredovye_praktiki_rannego_vmeshatelstva/).

ЕСМАГАМБЕТОВА КЫМБАТ САПАРГАЗИЕВНА

«№2 оқушылар сарайы» КММ, Қарағанды қаласы

ОҚУШЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ІС-ӘРЕКЕТІН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Оқушымен жұмыс жасамас бұрын, біз өзіміз бірінші ғылыми-зерттеумен айналыса аламыз ба, оқушыға жәрдем бере аламыз ба, зерттеу алгоритімін білеміз бе? Міне, мәселе сонда.

Зерттеу – дарынды балаларды оқытудың негізі. Олай болса білім беру ұйымында оқушыны ізденушілікке баули отырып, ғылым мен техниканың жетістігіне сәйкес армандарына жетуге, өз жолдарын табуға, ғылымға жетелеу арқылы өздерінің қабілеттерін ашуға көмектесуіміз қажет. Зерттеу жұмысын жазу, шығармашылықпен айналысу оқушының шешімін қабылдауына дағдыландырады, аналитикалық ойлау қабілетін дамытады.

Мектеп оқушысына «Ғылым» деген сөз өте күрделі, сондай бір орындалмайтын, істей алмайтын әрекет, қатты айтылған сөз боп естілетін шығар, бірақ біз ғалымдардың зерттеу жұмыстарын салыстыру, зерттелген жұмысқа өзінің пікірін қосу, айтылған ойларды жинақтау, эксперимент жасау сияқты қарапайым әрекеттерді жасайтынымызды жеткізу керек.

Мен сіздерге өзімнің тәжірибемнен өткізген, ғылыми-практикалық конференцияларда қазылық еткендегі мектеп мұғалімдерінің жіберетін қателіктері туралы зерделеп берейін.

Ғылыми жетекшінің ролі. Ғылыми жетекші жаңа бастаған ғалымның шығармашылық ізденіс бастамасын негіздеуде көмектесуде және нәтижелердің талдауын, зерттеу барысын қамтамасыз ету керек. Зерттеу қызметінің негізгі жетістігі оқушы мен мұғалімнің уәжі (мотивация немесе қызығушылық). Ғылыми жұмыспен өзі айналысатын мұғалім ғана зерттеу қызметіне үйрете алады. Ғылыми жетекші оқушыға зерттеу тақырыптарын ұсынады, сол тақырыпқа сәйкес келетін әдебиеттер тізімін де береді. Дара ыңғайын жүзеге асырып, оқушының мүмкіндігін бағалай отырып, мұғалім түсінік берулер, ұсыныстар, кеңестер формасында алда болатын жұмыстың мазмұны мен сипатын елестетуге көмектеседі. Жұмысты орындау дербестігі өте жоғары бағаланады, бірақ мұғалім әр жұмыс кезеңін бақылаусыз, кеңессіз қалдырмауы қажет. Ал педагогтерге аттестация өту үшін нәтижелер керек болғандықтан, асығыс-үсігіс өздерінің дипломдық, курстық жұмыстарын балаларға беріп, жаттатып алып келеді, кей уақытта тіпті бала сұрақ қою барысында не туралы жазылғанын да білмейді. Сондықтан баланы да, өздерін де күлкіге қалдырмауын сұрап жатамыз.

Зерттеу жүргізудегі **ең маңызды нәрсе проблеманы көре** білу болып табылады. Проблема теориялық немесе практикалық болуы мүмкін. Ол – белгілі бір қиыншылыққа тап болу. Қиындықтан шығу зерттеуге бағытталған жан-жақты ізденісті талап етеді. Мұнда ғылыми проблемалардан жасырын (жалған, алдамшы) проблемаларды айыра білу маңызды. Проблема болмаса, зерттеп қажеті қанша.

Проблеманы көру	Проблеманы көре алмау
Мақсаты мен нәтижесі сай, бірізді	Тақырыптан ауытқу
Зерттеу жұмыстары нақты	Зерттеу жұмыстарының сәйкессіздігі
Талдау жасай білу	Нысаны мен пәнін айыра алмау
Зерттеу жұмысының нысанын көру	Міндетін айқындай алмау

Проблеманың сипатын ашып беретін – **тақырып**. Ғылыми зерттеу жұмысының табыстылығы – тақырыпты дұрыс таңдау. Тақырыпты кім таңдайды? Мұғалім бе, оқушы ма? Әрине, сондықтан мұғалім ұсынған тақырыптарды өзі беске білу керек. Тақырыпты таңдау лезде ала салатын емес, ол ізденістің нәтижесінде таңдалады. Ең бастысы, өзіне қызықты және тартатындай болу керек. Тақырып орындалатын, шешімі зерттеуге қатысушыларға пайдасы тиетіндей болу керек. Тақырып шынайы болу керек, онда жаңа дүниелер, күтпеген жаңалық, ерекшелік элементтер болу керек және оқушылардың жас ерекшелігіне сәйкес келу керек. Жас зерттеушіге көптеген материалды талап ететін, кең көлемді тақырыптарды алмағаны дұрыс. Егер кең көлемді тақырыптарды алса, онда бұрыннан барды көшірумен ғана шектеледі. Соның салдарынан жұмыс өзектілігінен айырылады. Нақты тақырыппен жұмыс қана жаңа бастаған зерттеушіні табысты ғылыми нәтижелелерге жеткізеді. Тақырып нақты болмаса, зерттеушінің де ойы жинақталмайды.

Соңғы жылдары ШҒА конференцияларында қорғалған тақырыптар тізбесі:

Сәтті таңдалған тақырыптар	Сәтсіз таңдалған тақырыптар
С.Мұқановтың «Лашын» әңгімесіндегі кәсіби сөздер	Балқаш өңірінде жүргізілген геологиялық барлау жұмыстарының нәтижесі және болашағы
Жыраулар поэзиясындағы адамгершілік қасиет	Туризмнің белсенді түрлерін ұйымдастыру және дамыту
Ш.Уәлиханов тәрбиесіндегі Айғаным әжесінің ролі	Тері аурулары
Орыс және қазақ мақал-мәтелдеріндегі әйел бейнесі	Көліктер

Келесі кезек **мақсаты мен міндетін** айқындау керек.

Осы жұмысымнан не шығады? Не шықпайды? Неге? Не себепті? Не істеу керек? Қандай әдебиеттермен жұмыс жасау керек? Қандай анықтама, сөздіктерді қарау керек? Тағы қандай мәселелерді қарауым керек? Осы тақырып бойынша қандай жетістіктер бар? Тақырыпты толық аша алдым ба? т.с.с. сұрақтарға жауап іздеуі керек. Сол уақытта мақсат өзі алдарыңыздан шыға келеді. Бірақ кейде мақсаттар шын өмірмен үйлеспей, мақсат емес, орындалмас арман болып кетеді. Мақсаттарымыз орындалу үшін не істеу керек? Мақсатты қалай дұрыс қою керек?

Кез келген мақсаттың белгілі бір **сапалық көрсеткіштері** болуы керек. Егер сіз мақсатыңызды осы көрсеткіштермен өлшей отырып қоя білсеңіз, оған жету жолыңыз оңай, қадамдарыңыз жүйелі болады.

Нақтылық. Өзіңіз не қалайтындығыңызды анық білмесеңіз, нәтижеге жету өте қиын болмақ. Мақсаттарыңызды нақтылаңыз.

Мақсат өлшемі. Мақсатыңыз қай жағдайда орындалады? Мақсатыңызға өзіңізше өлшем бірлік беріп, шкала құрыңыз.

Қолжетімділігі. Бұл қасиет мақсат пен арманның бірден-бір айырмашылығы. Армандарыңыз орындалмастай болуы мүмкін, алайда мақсатыңыз қол жеткізе алатындай болуы керек.

Орындалу уақыты. Әр мақсатқа өзінің уақытын тағайындау қажет.

Ал міндеттер – мақсатқа жету үшін жүзеге асыратын іс әрекет екенін бәріңіз білесіздер.

Тақырыпты таңдап, мақсат міндетті қойғаннан кейін **болжам** жасауды үйрену керек. Болжам – бұл әлі айқындалмаған, логикалық дәлелденбеген және тәжірибеден өтпеген құбылыс. Болжамдағы басты талап нақты материалдармен келісілуі тиіс. Болжам әрине, көбінесе «Егер» сөзінен басталуы мүмкін. Егер мен «Мақал-мәтелдердегі әйел бейнесі» тақырыбын зерттесем, өсіп келе жатқан жас қыздардың санасына әйел затының мықты, рухты, байсалды, инабатты, көрікті болуына қолдан жасалған буклеттер арқылы әсер етемін.

Нысан (объект) дегеніміз – біз зерттейтін қандай да бір құбылыс, алуан түрлі бірліктер, теория мен практикадағы байланыстар, қатынастар, қасиеттер жиынтығы және ақпараттар зерттеудің қажетті қайнар көзі. Бұлар зерттелетін объекті болғаннан кейін субъектіден тәуелсіз. Оларды адам өзінің теориялық немесе практикалық мәселелерін шешу арқылы алға қойған мақсатына жету үшін пайдаланады. Осыдан зерттеу пәні шығады.

Зерттеу пәні әр уақытта зерттеу объектісін қажет етеді, бірақ, оған кірмейді, онымен тең емес, өйткені бір ғана объект өмірдің алуан түрлі мәселелерін шешу үшін зерттелуі мүмкін. Зерттеу пәні нақтырақ. Ол жұмыстағы танысуға жататын қатынастар мен байланыстан тұрады, ғылыми ізденістің шекарасын орнатады. Әрбір объектіде бірнеше зерттеу пәндерін бөліп алуға болады. Зерттеу пәні сол зерттеудің мақсаты мен міндеттерін анықтайды. Мысалы: «Бесікке тән жасалатын ырымдар» тақырыбын алсақ, Нысаны – бесік болса, пәні – ырымдар. «Бектауата тауындағы тастардан сувенир» тақырыбында нысан – таудың өзі болса, пәні – сол тастан жасалған сувенир.

Пайдаланған әдебиеттер:

- 1.Путкова В.Я., Бедельбаева М.В. Исследовательская деятельность как самостоятельная компонента воспитательного и образовательного процесса Караганда, 2004
- 2.Горбунова Г.З., Кравцова И.В. Оқушылардың ғылыми-зерттеу әрекеті Қарағанды 2017

ЕСМАХАНОВА М.В.

КГКП «Карагандинский высший гуманитарный колледж», г.Караганда

**ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ДОШКОЛЬНИКА
В РАМКАХ РЕАЛИЗАЦИИ «ПРОГРАММЫ ЦЕЛОСТНОГО ВОСПИТАНИЯ»:
ЗАГАДКА ЭБРУ ИЛИ ПОЧЕМУ КРАСКИ НЕ ТОНУТ**

В Ежегодном Послании народу Казахстана Президент Республики Казахстан Касым – Жомарт Токаев отметил, что акценты в образовании смещаются в сторону развития общечеловеческих ценностей: истины, праведного поведения, покоя, ненасилия, любви[1].

Ценностные ориентации и включают в себя совокупность ценностей, представляющих собой интегративные понятия: Человек, Знание, Творчество, Семья, Родина, Мир, Искусство. Поэтому очень важно научить ребёнка самостоятельно добывать и применять знания уже с раннего возраста. Педагогу важно, правильным и особенным образом организовать самостоятельный, творческий процесс обучения. Также Л.Выготский подчеркивал важность «особенной организации дошкольного детства». Д.Эльконин и Л.Выготский отмечают специфичность учебного процесса – организация обучения через игру, соблюдая преемственность и непрерывность. Нельзя игру рассматривать как развлечение и предоставлять детям свободу в выборе действий. Любая игра должна быть направлена на развитие конкретных навыков, которые пригодятся в дальнейшем обучении в школе, вне детского сада и в реалиях жизни. Поэтому педагоги должны с особым вниманием отнестись к выбору игры, даже если она свободная, т.к., играя, ребёнок развивает необходимые компетенции или приобретает навыки, которые будут ему необходимы в дальнейшем обучении и жизни. Важно, чтобы при обучении детей присутствовала игра, а не имитация игры [2].

Дети способны исследовать и размышлять критически. Совместное обучение и процессы решения проблемы с особым акцентом на понимание могут увеличить способности детей к эффективному аргументированию. Слушая и анализируя то, что дети фактически говорят и делают, педагоги имеют возможность эффективнее поддерживать детей в их обучении – принцип формативного оценивания и понятия «обучение как оценивание»: не только приобретая знания, но и участвуя в подходах, формирующих знания.

Главная особенность исследовательского обучения - активизировать работу детей, придав ей исследовательский, творческий характер, и таким образом передать ребёнку инициативу в организации своей познавательной деятельности. Проводя исследование важно, чтобы ребёнок сам понял ответ на свой вопрос, сделал выводы и усвоил на практике.

Рисунок 2

Дети очень любят исследовать, смешивать краски и удивляться результату, поэтому мы с детьми часто проводим опыты. Во время наших исследований Амелия (5 лет, группа дошкольной подготовки №15 «Болашак»), по-особому реагирует и воспринимает процесс. Дольше всех смешивает краски, разговаривает с цветной водой, с любовью и заботой готовит оборудование для эксперимента. Но самое главное, что меня удивило - это вопросы Амелии: «Что будет, например, если добавить краску в стакан с водой? Она станет цветной и смешается?». «Но это бывает не всегда так» – отвечала я. «Краски могут плавать по поверхности воды и, растекаясь, создавать фантастически красивые рисунки. Изображения на воде называются Эбру, в переводе с древнего языка - «Облака». Знаешь, почему краски не тонут, а красиво растекаются? Нет, Амелия не знала и ребята из группы не знали. Возможно, причина в особых свойствах красок. «А как краски могут плавать по поверхности воды и не тонуть, и не смешиваться?» - опять спрашивает Амелия, когда остальные дети не участвуют в задавании вопросов. Знаете ли Вы, ребята, почему краски не тонут, а красиво растекаются? Ребята из группы не знали, а глаза Амелии загорелись огоньком удивления от чего-то необычного, сказочного. Узнать это

и рассказать всем стало нашей целью. Возможно, причина в особых свойствах красок. Для того, чтобы узнать, как краски держатся на поверхности воды мы с ребятами смотрим видеоролик по рисованию на воде и проводим

мастер-класс по Эбру с детьми. Получалось очень красиво! «Так значит, краски не тонут, потому что они жидкие?» - задает вопрос Амелия.

- «Вода почему-то густая, как будто кисель? Нам в детском саду на обед дают кисель» - замечает Амелия. Давайте попробуем с помощью крахмала сделать густую воду для рисования. Благодаря крахмальной воде, краски стали более послушными. Они не тонули и

Рисунок 3 красиво растекались, как настоящие Эбру-краски. «Как здорово, волшебный рисунок, волшебство! – восторгается Амелия. «Настоящая сказка!» подтверждают ребята. «Теперь я знаю, секрет Эбру: краски для рисования должны быть жидкими, тогда они смогут растекаться, а вода - густой, чтобы удерживать краски на поверхности-с гордостью и большим интересом восклицает Амелия.

По результатам нашего эксперимента, мы сделали такое заключение: Амелия и дети участвуют в исследовании с желанием, проявляют инициативу. Техника рисования на воде Эбру даёт Амелии и ребятам группы возможность раскрыть талант, значить и помогла найти им привлекательное занятие. Участвуя в экспериментировании, Амелия и ребята, активны, самостоятельны, эмоционально отзывчивы, творчески заинтересованы и демонстрируют новые умения рисования на воде. В ходе исследовательской деятельности Амелия и дети демонстрируют новую нетрадиционную технику рисования, креативно мыслят. Такое рисование отлично развивает у Амелии и детей воображение и мышление, а также даёт возможность почувствовать себя настоящим художником и получить настоящую сказку от творчества. Амелия преодолела общие неудобства, ведь моторика рук девочки и зрительно-двигательная координация функций руки постоянно совершенствуется, глазомер вырабатывается, что является важным фактором подготовки руки к письму. Чем больше, Амелия и ребята, демонстрируют свои умения руками, тем они умнее и изобретательнее. Амелия и ребята группы выражают свое собственное «Я» - через воплощение своих идей при создании необычных рисунков. Эбру объединяет и родителей: выставка работ «Волшебные краски».

Взрослые и дети - партнёры по совместной деятельности. Родители осознают важность такой работы. Укрепляются детско - родительские отношения. По результатам проведенного мастер класса с родителями, мы узнали, что мамам и папам Эбру помог избавиться от стресса и расслабиться, получив удовольствие от совместной деятельности, оставив все проблемы за границами водного полотна.

Такой вид экспериментирования даёт мне возможность ставить конкретные, достижимые цели и, вместе с тем, проявлять творчество и добиваться качественных результатов, использовать новые формы работы, а самое главное - учитывать потребности и интересы ребёнка в его дальнейшем обучении.

Таким образом, понятие «ценностные ориентации дошкольников» рассматривается нами как «система ценностных установок, совокупность ценностей, ценностное отношение к значимым сферам окружающей жизни, определяющих сознание дошкольника, выступающие побудителем поведения в соответствии с имеющейся в обществе системой ценностей».

Литература:

1. Абиев Ж. Ә., Бабаев С. Б., Құдиярова А. М. Педагогика: Оқу құралы. Жалпы редакциясын басқарған Құдиярова А. М. - Алматы: Дарын, 2004.
2. Выготский Л. С. Проблема возраста. Вопросы детской психологии- Санкт-Петербург, 1997
3. Киркпатрик У. Х. (1918). Проектный метод. Летопись педагогического института. Книга президента Шульц Ф. (и со авторы). Источники. Примечательные фрагменты в образовании.
4. Школяр Л. В., Савенкова Л. Г. «Сад детства». Новый взгляд на дошкольное образование. Издат. «ТЦ Сфера», 2014. – 128 с.

Рисунок 4

МАТЕМАТИЧЕСКИЕ ЗАДАЧИ КАК ИНСТРУМЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ ПАТРИОТИЗМА И ЦЕННОСТНОГО ОТНОШЕНИЯ ШКОЛЬНИКОВ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

Современный мир характеризуется стремительными изменениями, глобальной нестабильностью и различными угрозами. Эта информация свободно распространяется в пространстве и покоряет умы детей через социальные сети. Интернет-пространство повлияло на воспитание, поведение, манеры ребенка, привело к определенному приоритету различных субкультур.

Воспитание считается фундаментом качественного образования, направляющим новое поколение к высоким идеалам. Оно наполняет душу человека добром и формирует ценные человеческие качества. Настоящее время озаменовано эпохой творческого поколения в меняющемся мире. Поколение, воспитанное на национальных ценностях, станет великим.

Одной из задач воспитания учащихся на уроках является формирование бережного отношения к природе, национальному и культурному наследию, а также освоение экономичного и эффективного использования природных ресурсов.

Вопрос о том, смогут ли наши учащиеся стать гражданами нашей независимой страны, зависит от того, как они в настоящее время относятся к происходящему вокруг, к своим поступкам, и от того, чтобы слова ученика соответствовали делам. Современные моральные ценности общества диктуют нам истинные гуманные отношения между людьми, включая равноправие, товарищество, взаимное уважение и заботу о ближних. Эти чувства должны формироваться на наших уроках, независимо от того, какой предмет мы преподаём.

Важно помнить, что патриотическое воспитание обучающихся не ограничивается внеклассными мероприятиями. Оно также интегрируется в уроки, включая математику. Здесь применяются различные методы, включая текстовые задачи, в которых текст содержит патриотическое содержание. Например, особое внимание уделяется общественно значимым событиям в истории нашей страны.

Содержание текстов задач на уроках должно быть направлено на формирование духовно-нравственных качеств и патриотических чувств обучающихся, на формирование казахстанского патриотизма, на развитие толерантности и умения общаться в условиях межэтнической и межкультурной коммуникации. [3; с.114]

Учебник математики 5 класса содержит задачи, в которых затрагивают известные монументы Астаны (Байтерек, Қазақ елі), как главные символы независимости нашей страны. [стр 29, №71]. Тем самым учащиеся ближе знакомятся с главными монументами своей родины.

Ну, а мы на одном из уроков в 5 классе предлагаем разобрать задачу про известный монумент нашего города.

Задание. «Шахтёрская Слава» величественный символ города Караганды. Монумент "Шахтёрская слава" официально открыт 19 мая 1974 года, по случаю производства Карагандинским угольным бассейном 2 миллионов тонн угля. Высота памятника составляет 11 м, что на 18 % выше другого известного памятника города Караганды памятник Герою Советского Союза Н.Абдирову (1967). Вычислите высоту памятника военному летчику штурмовику Н.Абдирову.

В 6 классе на уроке математики по теме «Решение задач с помощью линейных уравнений» учащимся предлагается решить задачу с помощью уравнения. Речь в задаче идет про улицу Астаны. Это не вымышленная улица, она действительно существует. Задание. В процессе застройки города Астаны, длина улицы Кунаева уменьшилась на 100 м, а затем ещё в 2

раза. Далее улицу удлинени на 150 м. Через несколько лет длина улицы увеличилась в 5 раз. На сегодня она составляет примерно 1200 м. Какова была длина улицы Кунаева вначале?

На уроке математики в 5 классе по теме «Простые числа» можно предложить задачу из истории Казахстана. Задание. В 1844 году Кенесары Касымов разбил отряд Жантореулы. Через 3 года восстание, длившееся 10 лет, было подавлено. В каких годах произошло восстание? Сколько простых чисел имеется в промежутке чисел, указывающих на годы восстания? Количество простых чисел четное или нечетное?

Или на уроке «Десятичные дроби» можно выполнить действия с десятичными дробями, решив задачу: «За 25 лет независимости Казахстана число музеев увеличилось в 2,5 раза. Сколько музеев было в Казахстане в начале 1991 года, если сейчас в Казахстане 235 музея, а общее число экспонатов в музеях 2412894. Каким было общее число экспонатов в 1991 году, если их число за годы независимости увеличилось в 1,2 раза?»

Какие же ценности затронуты в этих задачах? Ожидаемыми результатами должны быть: уважительное отношение юных граждан к монументам нашей страны, своим землякам, Родному краю, к ее культуре, истории, фольклору, обычаям и традициям; воспитание правовой культуры.

Проблема низкого уровня устного счета актуальна во всех школах. Учащимся скучно считать. Но это скучное ежедневное занятие можно превратить в увлекательную игру «Цифры говорят», предлагая не только вычислить значение выражения, но узнать о чем говорят ответы выражений.

Вычислите устно, запишите ответ

$$35 : 7 \rightarrow \cdot 9 \rightarrow +15 \rightarrow : 6 = 10$$

$$-6 + 8 \rightarrow \cdot 8 \rightarrow -2 \rightarrow : 7 = 2$$

$$21 - 15 \rightarrow \cdot 6 \rightarrow : 4 \rightarrow +25 = 34$$

$$14 - 18 \rightarrow : (-2) \rightarrow \cdot 15 \rightarrow -10 = 20$$

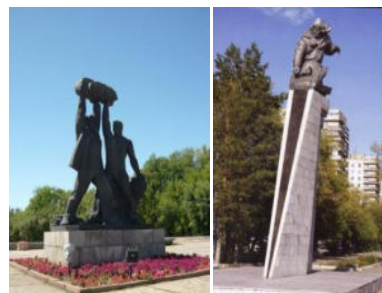

10 февраля 1934 года

В учебнике алгебра для 7 класса есть задания, в которых нужно найти значение алгебраического выражения. Ответами, к этому заданию, являются годы жизни известных казахских просветителей: М. Жумабаев, А. Кунанбаев, Ч. Валиханов, Ж. Жабаяев. Подчеркнув на уроке огромный вклад этих писателей в духовное развитие нашей страны.

Также в 7 классе были по такому же принципу, нами разработаны задания – соотнести начало формулы сокращенного умножения с ее продолжением. Причем на обратной стороне учащиеся сами не зная, соотносили изображение человека с его деятельностью.

Затем свериться и узнать, что Айткеш Толгамбаев – первый казахский скрипач, Айман Мусаходжаева- советская и казахстанская скрипачка, Байгали Серкебаев – популярный музыкант, композитор, продюсер, основатель популярной, музыкальной группы «А-Студио» и т.д. Можно, не только проверить знание формул у учащихся, но и познакомить их известными в свое время людьми.

Пример	Известный человек	Результат выражения	Профессия
$41 - 4^2$	Эдуард Успенский	12	музыкант
$11^2 + 5^2$	Айман Мусаходжаева	36	режиссер
$(11 + 5)^2$	Айман Мусаходжаева	8	писатель
$6! : 60$	Байгали Серкебаев	256	скрипачка
$11^2 + 5$	Аманжол Эзиртаев	30	певец
$3! \cdot 5$	Кулши Байсейитов	245	геолог
$11 + 5^2$	Аманжол Аманжол	146	скрипач
$5! + 5^2$	Келмен Сапиев	126	актриса

В выше перечисленных случаях составление заданий и вопросов для раскрытия того или иного аспекта национальной патриотической программы не составляет труда. Но идеи патриотического воспитания также можно реализовать и на совсем простых заданиях. Рассматривая седьмую ценность программы, это национальная безопасность и глобальное участие нашей страны в решении общемировых и региональных проблем, как ЭКСПО 2017, то можно составить очень много интересных заданий, таких как «Цифры говорят». К примеру, пусть будут даны несколько примеров, а ответы будут сопровождаться комментариями. Такими как, например, ответ 3-

это 3 месяца проходила выставка ЕХРО; **10** - с 10 июня по 10 сентября; **100** - стран-участников; **172** - Площадь ЕХРО- СИТИ в Астане будет занимать примерно 172 гектара, включая выставочные и культурные павильоны, жилые районы и парки; **1000**- казахстанских проектов было представлено. Также учащимся можно предложить выполнить решение задач.

Задание: 1) Из 30 гигаватт электроэнергии, ежегодно потребляемых Казахстаном, на мощности ветроэлектростанций к 2030 году будет приходиться до 2 тысяч мегаватт. Потенциал ветровой энергии Джунгарского коридора равен, по меньшей мере, 100 тысячам мегаватт/год электроэнергии. Рассчитайте, какую часть потребляемой энергии Казахстана мог бы покрыть потенциал Джунгарского коридора

2) Гелиостанция, построенная на одной панели мощностью 250 Ватт, рассчитана на энергоснабжение 30 квт/ч в месяц. Цена 1кВт/час солнечной электроэнергии в 6 раз дороже энергии, полученной путём сжигания топлива (1квт/ч -18 тенге). Рассчитайте, сколько нужно солнечных батарей нашей школе, если в среднем она потребляет электроэнергии в месяц 3 тысячи кват/ч (без отопления).

Ожидаемыми результатами выполнения одного только этого задания должны быть следующими:

- улучшение межкультурного общения и развитие поликультурной личности;
- экологическая грамотность, бережное отношение к природе, окружающим людям и самому себе;
- наличие представлений о взаимодействии в системе «человек – общество – природа», знаний о природе родного края, локальных, региональных и глобальных экологических проблемах;
- повышение ответственности за сохранение природного окружения, определяющего условия жизни людей.

Таким образом, все предложенные задания, направлены на реализацию единой программы воспитания и помогут в формировании человека образованного, обладающего развитыми лидерскими качествами, готового самостоятельно принимать решения в ситуации выбора, способного к сотрудничеству и межкультурному взаимодействию.

Еще Франклин Д. Рузвельт заявлял: «Мне всегда казалось, что наилучшим символом здравого смысла является мост». Добавим сюда и то, что сказал Роберт Бенчли: «Мне кажется, что самым трудным при строительстве моста является начало». Началом нашего созидания является единство интересов и цели, единство будущего.

Литература:

1. Государственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения Республики Казахстан (приказ Министра просвещения РК от 03.08.2022 г. № 348, с изменениями от 23.09.2022 № 406).
2. Методический материал по разъяснению Единой программы воспитания в организациях образования.
3. Инструктивно-методическое письмо «Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2023-2024 учебном году» - Астана, 2023, С.114.

ЕФИМОВА О.А.

*КГУ «Карагандинская областная психолого-медико-педагогическая консультация №2» УО
КО г. Темиртау*

**ЛЕКОТЕКА КАК ФОРМА КОНСУЛЬТИРОВАНИЯ РОДИТЕЛЕЙ ДЕТЕЙ
ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ
ПОТРЕБНОСТЯМИ**

Современные дети с раннего возраста знают, что такое гаджет и неплохо пользуются этим устройством. Родители часто предлагают своим детям, дошкольного возраста мобильное устройство как игрушку. В целом, нет ничего страшного, если мобильные игры предлагают ребенку дозированно и по возрасту, гораздо серьезнее, если гаджетами заполняется весь досуг ребенка. Для проведения исследования была создана фокус-группа из родителей в составе 20 человек. Родителям был предложен анкет - опросник для родителей, воспитывающих детей с особыми образовательными потребностями (далее ООП) «Мой ребёнок и гаджеты» на определение частоты предложения «модной игрушки» детям.

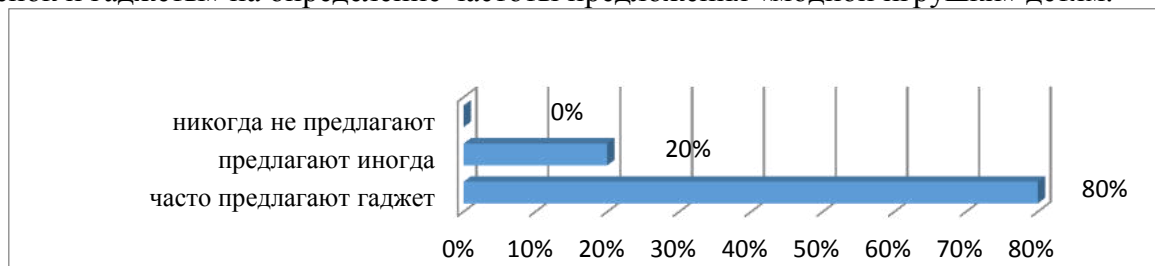

Рисунок 1. Мониторинг предложения гаджетов ребенку в семье

В результате проведенного мониторинга было выявлено, что 80% родителей часто предлагают ребенку гаджет в качестве игрушки, считают, что игры на мобильном устройстве развивают ребенка. Дозированное использование гаджета прослеживается у 20% родителей.

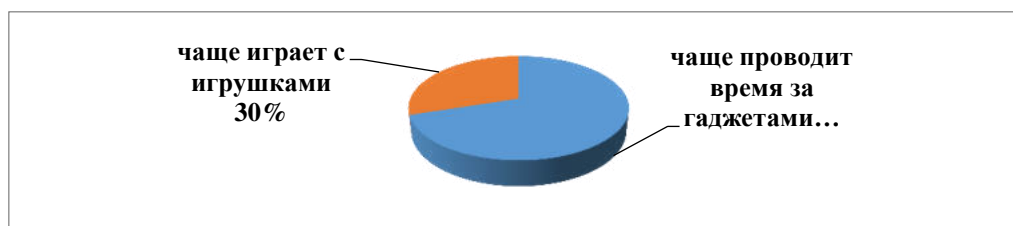

Рисунок 2. Сравнительный анализ использования гаджетов и игрушек

Сравнительный анализ частоты применения гаджетов и предметных игрушек в семье показал - 30% родителей применяют предметные игрушки для развития ребенка, 70% родителей чаще используют гаджет в качестве игрушки для ребенка. Выявленная проблема - замены гаджетами предметной деятельности ребенка, минимизация роли игрового материала в развитии ребенка указывает на то, что родители недооценивают роль предметной игрушки в развитии ребенка, недопонимают степень негативного влияния гаджетов на развитие познавательной и речевой деятельности ребенка. Предположительно - если родителям детей дошкольного возраста с ООП будут предложены рекомендации в ходе консультирования по организации игрового пространства в семье и подборе развивающего игрового материала в формате «Лекотеки» (библиотеки игрушек), то уровень развития родительских компетенций по воспитанию и обучению ребенка - дошкольника с ООП будет повышен. Семье необходимо помочь справиться с трудной задачей - воспитанием ребенка с ООП. Для обеспечения ресурса положительных изменений был предложен формат консультирования через применение инструмента в форме модуля «Лекотека». Цель которого изучение эффективных форм работы с семьей.

На организованной консультационной площадке педагог-психолог проводит 2 раза в месяц консультирование родителей. Консультации проводятся как в онлайн-режиме так и при непосредственной встрече на основе разработанного модуля «Лекотека», который содержит 4 блока, где педагог-психолог ПМПК предлагает семье подборку необходимых предметных игрушек для развития ребенка с ООП, проводит совместное обсуждение возникающих вопросов, по использованию гаджетов как игрового средства в развитии ребенка. Таблица 1

Консультационный модуль «Лекотека»

№	Блоки	Форма организации	Цель	Срок	С кем
1	Дебаты	Гаджет или игрушка	Обсуждение спорных вопросов, поиск решения	2 раза в месяц	Родители, воспитывающие детей с ООП
2	Проектное бюро	Домашняя лекотека	Моделирование игровой среды		
3	Интерактив	Сказкотерапия и арт-терапия	Использование ресурсов возможностей семьи		
4	Творческая мастерская	Правило о правилах	Формирование активной педагогической позиции родителей		

Предложенная классификация игрового материала помогает родителям увидеть и понять особенности своего ребенка. Таблица 2

Развитие умений ребенка в игре

Игры	Умения ребенка
Предметные	- организует и обыгрывает игру с игрушкой - переносит социальный опыта на игрушку - развивает способности применения предметов заместителей
Сюжетно-ролевые	- овладевает формами сюжетно-ролевой - демонстрирует умения устанавливать взаимосвязи социальных ролей
Дидактические	- отслеживает самостоятельные действия ребенка - развивает познавательную деятельность, самостоятельность, активность мышления и речи.
Творческие	- определяет уровень овладения видами практической деятельности - позволяет определить сформированность черт характера - показывает, умение управлять эмоциями

В ходе консультирования проводится ознакомление родителей с приемами организации обучающего игрового процесса. Родителям предлагаются рекомендации:

- Необходимо поддерживать игру - стимулировать и поощрять игровую деятельность, активно использовать речь в процессе игры. Предлагать доступные по возрасту игрушки.

- При организации игрового взаимодействия с ребенком - не навязывать игру ребенку. Желательно помочь организовать игровую среду, наблюдать за игрой ребенка и включаться в игру по его приглашению.

- Взрослым нужно проявлять позитивные эмоции, уважительное отношение к игре ребенка - взрослый должен постараться поддержать игру, стать ее участником. Необходимо быть «на одной волне» с ребенком, ни в коем случае не критиковать действия малыша, а тем более - прерывать его игру. Правильная организация игровой среды позволяет избежать перенасыщения игрового пространства игрушками, приучает его к порядку. Для гармоничного взаимодействия родителей с ребенком мало показать, как можно его развивать, нужно, чтобы родитель сам получал удовольствие от игрового взаимодействия, чувствовал успешность.

Итоговый анкет-опрос фокус-группы родителей (20 человек) - «Мой ребенок и гаджеты» показал снижение частоты использования гаджетов в качестве игрушки для ребенка.

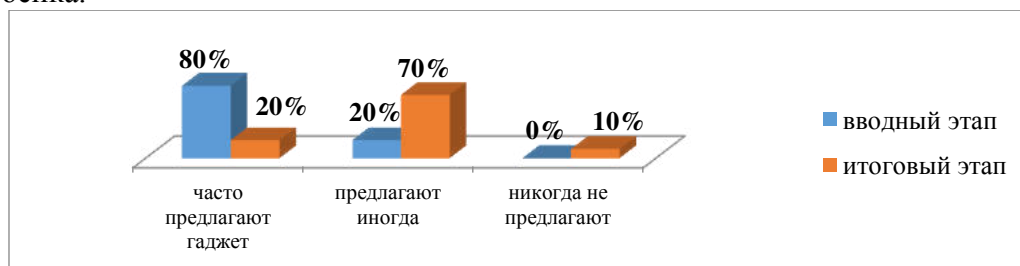

Рисунок 3. Сравнительный мониторинг предложений гаджетов ребенку в семье

Данные эмпирического исследования подтверждают предположение о том, что организация консультирования родителей в формате «Лекотека», способствует развитию родительских компетенций. Прослеживается динамика снижения применения гаджетов в качестве игрушки для ребенка. Родители осознали преимущества непосредственной игры с ребенком над его включением в процесс виртуальной игры. Проводимая консультационная работа с родителями в формате «Лекотека» выявила перспективные задачи: разработать консультационные модули и по другим актуальным темам, на основе запроса родителей.

Литература:

1. Ерсарина А.К., Айтжанова Р.К., Малиновский В.В., Морозова Д.О., Золотарева Э.В. под общ. ред. Р.А. Сулейменовой / Психолого-медико-педагогическое обследование детей дошкольного и младшего школьного возраста: Учебно-методическое пособие. 3 - изд. Алматы, 2014 г.
2. Елизаров, А.Н. Основы индивидуального и семейного психологического консультирования: учебное пособие / А.Н. Елизаров. - М.: «Ось-89», 2003 г.
3. Казьмин А.М., Петрусенко Е.А., Ярыгин В.Н. Методические рекомендации по организации деятельности лекотек и служб ранней помощи, - М.: Национальный фонд защиты детей от жестокого обращения, 2011 г.
4. Эльконин Д.Б., Психология игры. 2 - е изд. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999 г.

ЖАКАНОВА ГУЛИМЖАН ТЛЕУБЕКОВНА

Жамбыл атындағы мамандандырылған мектеп-лицей-интернаты

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУДАҒЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУШЫ БАҒАЛАУ ТАПСЫРМАЛАРЫ

Қалыптастырушы бағалау – бұл оқу үдерісі мен оқушылардың оқу барысындағы нәтижелерін бағалау. Оның негізгі мақсаты оқыту әдістерін түзету және оқушылардың пәнді тиімді меңгеруіне көмектесу үшін оқу деңгейлерін бақылау және білім мен түсінудегі олқылықтарды анықтау болып табылады.

Оқытуды қорытындылайтын жиынтық бағалаудан (мысалы, емтихандар) айырмашылығы, формативті бағалау материалды меңгеру кезінде пайда болады. Ол оқу процесінің барысы туралы жедел ақпарат алуға және қажетті өзгерістер енгізуге мүмкіндік береді.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту үшін қалыптастырушы бағалаудың негізгі артықшылықтары:

1. Әр тақырып бойынша білім мен дағдының ағымдағы деңгейін қадағалау мүмкіндігі. Бұл оқыту әдістерін жылдам реттеу үшін материалдың олқылықтары мен түсінбеушіліктерін жедел анықтауға мүмкіндік береді.

2. Әр оқушыға оның үлгерімі туралы мәліметтер негізінде жеке көзқарас. Мұғалім үлгерімі төмен балаларға көбірек көңіл бөліп, дарынды балаларға қосымша тапсырмалар ұсына алады.

3. Тұрақты кері байланыс арқылы оқушылардың ынтасын және белсенділігін арттыру. Қалыптастырушы бағалау тіпті кішкентай жетістіктерді байқап, марапаттауға көмектеседі.

4. Оқушылардың өз үлгерімін талдау және бағалау қабілетін қалыптастыру. Бұл функционалдық сауаттылықтың негізгі құрамдас бөлігі және табысты әлеуметтену үшін маңызды дағды.

5. Қолданылатын оқыту формалары мен әдістерінің тиімділігі туралы мәліметтерді жинақтау. Қалыптастырушы бағалау қандай әдістер тиімді жұмыс істейтінін және қай жерде түзетулер қажет екенін түсінуге мүмкіндік береді[1].

Қалыптастырушы бағалаудың негізгі міндеттері – оқушылардың қазіргі білім мен дағды деңгейін диагностикалау, материалды меңгеруде орын алған олқылықтарды анықтау, одан әрі оқыту траекториясын анықтау. Мысал ретінде география пәнін пайдалана отырып, оларды толығырақ қарастырайық.

Бірінші негізгі міндет – бағдарламаның әрбір тақырыбы бойынша білімді меңгеру сапасын және нақты дағдыларды меңгеру дәрежесін бағалау. Мысалы, «Жердің климаты» тақырыбын оқу барысында мұғалім оқушылардың «парниктік эффект», «климаттық аймақтар», «жауын-шашын режимі» сияқты ұғымдарды қаншалықты меңгергенін тексере алады. Сондай-ақ климатограммаларды, карталарды және диаграммаларды талдау қабілетін бағалау.

Ол үшін әртүрлі әдістерді қолдануға болады: ауызша сұрау, тест тапсырмалары, графикалық жұмыс, ситуациялық есептерді шешу және т.б. Алынған нәтижелер оқушылардың тақырыпты қаншалықты тиімді меңгергенін және оның қай аспектілері көп қиындық тудыратынын түсінуге мүмкіндік береді.

Қалыптастырушы бағалаудың екінші маңызды міндеті – білім мен материалды түсінудегі олқылықтарды нақты анықтау. Мысалы, «Жердің табиғи зоналары» тақырыбын оқығанда кейбір оқушылар «тундра» және «тайга» ұғымдарын шатастырады немесе табиғат зоналарының өзгеруінің себеп-салдарлық байланыстарын түсіндіре алмайды.

Осындай олқылықтарды анықтай отырып, мұғалім бұл тақырыпты түсіндіру әдісін реттей алады, материалды бекіту үшін қосымша жаттығулар мен тапсырмаларды ұйымдастыра алады. Осылайша, формативті бағалау оқу үдерісіндегі білім берудегі кемшіліктерді жоюға көмектеседі.

Үшінші міндет – қазіргі білім деңгейі мен анықталған проблемаларды ескере отырып, пәнді оқудың одан әрі траекториясын анықтау. Мысалы, егер «Жер бедері» тақырыбы бойынша тест сыныптың көпшілігі үшін төмен нәтиже көрсеткен болса, осы тақырыпты оқуға кететін сағаттардың санын көбейтіп, материалды бекіту үшін қосымша сабақтарды қосқан дұрыс.

Егер оқушылар негізгі тақырыпты меңгерсе, бірақ күрделілігі жоғары есептерді шешуде қиындықтар туындаса, қызығушылық танытқандар үшін факультатив сабақтарын ұйымдастыруға болады. Осылайша, қалыптастырушы бағалау деректерін талдау оқудың жеке траекториясын құруға мүмкіндік береді.

Қалыптастырушы бағалауды оқу-тәрбие процесінде тиімді жүзеге асыру қолайлы әдістерді, технологияларды және тапсырмалар түрлерін қолданбай мүмкін емес. Қалыптастырушы бағалаудың негізгі құралдарын қарастырайық және оларды география сабағына мысалдар арқылы көрсетейік [2].

Әр оқушының қазіргі білім деңгейі мен үлгерімі туралы мәліметтерді жинаудың көптеген әдістері бар. Бұған ауызша сауалнама, жазбаша тапсырмалар, тестілеу, графикалық жұмыс, практикалық дағдыларды үйрету, өзін-өзі және өзара бағалау кіреді. Әдістерді бір-бірімен біріктіруге болады.

Мысалы, «Жанартау» тақырыбын оқығаннан кейін жаңа терминдер бойынша ауызша сауалнама да, теорияны білуге жазбаша тексеру жүргізген жөн. Содан кейін практикалық тапсырма кезінде картадан жанартаулық белсенділікті оқу қабілетіңізді бағалаңыз.

Қазіргі заманғы цифрлық құралдар қалыптастырушы бағалау үшін үлкен мүмкіндіктер ұсынады. Бұл онлайн тесттер, білім беру қосымшалары, жылдам кері байланыс бар интерактивті тапсырмалар. Мұндай технологиялар барлық оқушылардың оқу жетістіктері туралы ақпаратты жылдам алуға және сабақ барысын жылдам реттеуге мүмкіндік береді.

Мысалы, жауаптарды лезде тексеру мүмкіндігімен негізгі жер бедері туралы білімдерін бекіту үшін жаттығулар жасау үшін интерактивті тапсырма құрастырушысын пайдалануға болады. Немесе картографиялық дағдыларды үйрену үшін оқу мобильді қосымшаларын пайдаланыңыз.

Функционалдық сауаттылық деңгейін бағалау үшін білімді кешенді қолдануды талап ететін тапсырмаларды қосу қажет. Бұл жағдайлар, шығармашылық және ғылыми жобалар болуы мүмкін.

Мысалы, нақты климаттық деректерді талдау және белгілі бір аймақтағы ауа райының өзгеруінің себептерін анықтау үшін топқа тапсырма беріңіз. Немесе әрбір оқушыны оның ерекшеліктерін ескере отырып, кез келген табиғи аумаққа оңтайлы экспедиция маршрутын жоспарлауға шақырыңыз.

Мұндай күрделі тапсырмалар оқушылардың географиялық материалды меңгеру деңгейін және функционалдық сауаттылығын жоғары бағалауға көмектеседі [3].

Бақылау және эксперимент сабақтарында нәтижелерді салыстыра отырып, қалыптастырушы бағалауды енгізу бойынша педагогикалық эксперимент жүргізу кезеңдерінің сипаттамасы берілген:

1. Дайындық кезеңі.

Эксперимент ретінде 7А сыныбын, бақылау ретінде 7Б сыныбын таңдадық. Бұл бір параллельдің қарапайым орта топтары, мұнда оқушылардың салыстырмалы бастапқы білім деңгейі мен оқуға деген ынтасы болды.

Біз сондай-ақ қалыптастырушы бағалау әдістерін әзірледік және сәйкес тапсырмалар мен диагностиканы таңдадық. Экспериментті өткізу кестесі мен әдістемесі бекітілді.

2. Енгізу диагностикасы.

Алдымен екі сыныпта да қазіргі білім деңгейі мен оқу дағдыларының даму дәрежесін анықтау мақсатында қабылдау тесті жүргізілді. 7А және 7Ә сыныптарындағы нәтижелер іс жүзінде бірдей болды, бұл олардың эксперимент мақсаттары үшін бастапқы ұқсастығын растады.

3. Эксперимент кезіндегі оқу.

Одан кейін 7Б бақылау сыныбында бақылау және тестілеу нәтижелерін жиынтық бағалау басымдылықпен стандартты әдістер бойынша оқыту жүргізілді. Ал 7А эксперименттік сыныбында бір мезгілде міндетті кері байланыс бар формативті бағалау жүйесі енгізілді. Оқушылар жеке және топпен жұмыс жасай отырып, материалды меңгерулерін бақылау үшін әртүрлі тапсырмаларды үнемі орындап отырды. Мұғалім бұл процесті сүйемелдеп, формативті бағалаудың нәтижелерін бақылап, жақсарту бойынша ұсыныстар берді, сабақ барысын түзетіп отырды.

4. Аралық аттестация және нәтижелерді салыстыру.

3 айдан кейін бақылау және эксперименттік сыныптарда бірдей бағалау материалдары арқылы аралық бағалау жүргізілді. 7Ә сыныбының нәтижелері қабылдау нәтижелерінен сәл ғана жақсы болды. Бірақ 7А сыныбының оқушылары қалыптастырушы бағалау жүйесін енгізу есебінен бірқатар параметрлердің айтарлықтай өскенін көрсетті. Бұл тәсілдің тиімділігі жоғары деген қорытындыға келді.

5. Экспериментті түзету және жалғастыру.

Нәтижелерді салыстыру нәтижелері бойынша 7А сыныбында қалыптастырушы бағалау әдістері алынған мәліметтерді ескере отырып түзетілді. Эксперимент екінші жартыжылдықта жалғасты.

6. Нәтижелерді қорытынды бағалау.

Оқу жылы аяқталғаннан кейін бақылау және эксперименттік сыныптарда тағы да кешенді қорытынды аттестаттау өткізілді. 7А сыныбының қорытынды нәтижелері 7Ә сыныбымен салыстырғанда айтарлықтай жоғары болды, бұл эксперименттің бүкіл кезеңінде қалыптастырушы бағалау жүйесін енгізудің жалпы оң әсерін растады.

Қалыптастырушы бағалау жүйесін оқу үдерісіне енгізу айтарлықтай оң нәтиже береді. Негізгілеріне тоқталайық.

Бірінші маңызды әсер – оқыту әдістерін дараландыру және оңтайландыру арқылы білім сапасын арттыру. Қазіргі білім деңгейі туралы деректер мұғалімге материалды меңгеру қарқынын икемді түрде реттеуге, әлсіз жақтарына көбірек көңіл бөлуге және әр оқушының күшті жақтарын дамытуға көмектеседі.

Мысалы, география сабағындағы формативті бағалау сыныптың нақты ақпаратты жақсы меңгеріп жатқанын, бірақ картадағы практикалық тапсырмаларды орындауда қиналып жатқанын көрсетуі мүмкін. Бұл осы дағды бойынша көбірек оқу және көрнекі материал қажет дегенді білдіреді.

Сонымен қатар, қалыптастырушы бағалау ХХІ ғасырдың негізгі құзыреттіліктерін дамытуға ықпал етеді: шығармашылық, сыни ойлау, рефлексия, ынтымақтастық және өз білімін өз бетінше құрастыру. Оқушылар фактілерді енжар жинақтаудың орнына білімді меңгерудің мағыналы процесіне қатысады.

Мысалы, ландшафт пен климаттың ерекшеліктерін ескере отырып, географиялық экспедицияның оңтайлы бағытын ойластыру үшін оқушыларға топпен жұмыс істеуді сұрау арқылы біз ХХІ ғасырға қажетті дағдылардың тұтас кешенін дамытамыз.

Ақырында, дұрыс құрастырылған формативті бағалау оқу мотивациясын айтарлықтай арттырады. Сіздің жетістіктеріңізді қадағалау, уақтылы көмек алу және тіпті кішкентай жетістіктер үшін ынталандыру мүмкіндігі оқушыларды бар күш-жігерін салуға ынталандырады [4].

Қорытындылай келе, қалыптастырушы бағалау жүйесін сауатты енгізу оқу үдерісін сапалы түрде оңтайландыратынын атап өтеміз. Мұғалімдер әр бала үшін жеке оқу траекториясын құру үшін қуатты құралдар алады. Ал оқушылардың өздері жалпы өмірлік маңызы бар құзыреттіліктерді меңгереді.

Географияда қалыптастырушы бағалауды қолданудың одан әрі перспективалары цифрлық бақылау және кері байланыс құралдарының арсеналын кеңейтумен байланысты. Жасанды интеллект технологиялары болашағы зор, еркін форматтағы жауаптарды бағалауға және жауапты жақсарту бойынша егжей-тегжейлі ұсыныстар жасауға қабілетті. Жалпы алғанда, жақсы жүзеге асырылған формативті бағалау оқу үдерісін барынша арттырудың кілті болып табылады.

Әдебиеттер:

1. Ракишева А.А. Критериалды бағалау мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту тәсілі ретінде // ББК 72 О-23. – 2014. – 111 б..

2. Чалапко Л.М., Белобородова Л.А. Критериалды бағалау функционалдық сауаттылықты дамыту тәсілі ретінде // Ғылым және әлем. – 2015. – Жоқ. 9-2. – 103-106 б.

3. Родунер С.А. Жаңартылған білім беру мазмұнындағы формативті бағалау оқушылардың оқу ынтасы мен дербестігін арттыру тәсілі ретінде // Білім берудегі инновациялар (Қазақстан). – 2017. – Жоқ. 5. – 46-49 б.

4. Нығметова Б.Д., Сарбасов Н.С. Мектептегі білім беру мазмұнын жаңарту жағдайында критериалды бағалаудың мәні // Санкт-Петербург оқу хабаршысы. – 2017. – Жоқ. 2 (6). – 28-32 б.

ЖАКСЫЛЫКОВА А.Н.

КТУ «СШИ № 8» УО КО, г.Темиртау

«ЦИФРОВЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ РЕСУРСЫ ДЛЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ С ОБУЧАЮЩИМИСЯ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ»

Одним из важных положений Закона республики Казахстан «Об образовании» является создание в организациях образования специальных условий для получения образования лицами (детьми) с особыми образовательными потребностями (5, гл. 2, ст. 6. п. 21-5).

На сегодняшний день особенно важной является проблема эффективности применения информационно-коммуникационных технологий (далее ИКТ), которая влияет на совершенствование учебного процесса.

Вопрос эффективности применения ИКТ анализируется с учетом использования электронных образовательных ресурсов. В настоящее время учебный процесс предполагает сочетание традиционных средств и методов обучения со средствами ИКТ.

Ключевыми направлениями работы по обеспечению доступности получения образовательных услуг является не только создание безбарьерной среды, но и развитие интегрированных и дистанционных форм обучения, а также расширение практики предоставления адаптационно-образовательных, реабилитационных, консультационных услуг детям с особыми образовательными потребностями (далее с ООП). Именно использование цифровых образовательных ресурсов помогает разнообразнее подать информацию или материал предмета, дает возможность обучающимся более творчески решать задачи, тесты, отвечать на вопросы, изучать новый материал.

Одним из способов решения данного вопроса может стать использование в учебном процессе электронных и цифровых образовательных ресурсов. В настоящее время в образовательный процесс любого учебного заведения внедряются новые формы обучения, так или иначе связанные с информационными технологиями. Компьютерные обучающие системы, компьютерные учебники, учебные видеofilмы и звукозаписи, цифровые интернет-ресурсы - всё это примеры электронных образовательных ресурсов, то есть таких образовательных ресурсов, для воспроизведения которых требуется компьютер.

Одной из основных целей обучения детей с ООП является социализация. Обучение предполагает, что обучающиеся не только овладеют определенной системой знаний, умений и навыков, а также приобретут совокупность компетенций, необходимых для адаптации в социуме, в практической деятельности и повседневной жизни.

Использование цифровых образовательных ресурсов на уроках предоставляет достаточно широкие возможности для организации занятий, выстроенных как в традиционных, так и в инновационных формах. А также обучающимся выполнять задание как индивидуально, так и у доски. Можно создавать разноуровневые задания, согласно индивидуальным возможностям ребенка, с фиксацией ответов.

Организация обучения школьников с применением цифровых образовательных интернет-ресурсов позволяет сделать урок интересным, за счет новизны и необычности такой формы работы, а также ярким, за счет использования мультимедийных возможностей современных компьютеров.

Возможность визуализации учебного материала помогает эффективно решать проблему наглядности обучения.

Цифровые образовательные ресурсы - это представленные в цифровой форме фотографии, видеофрагменты, объекты виртуальной реальности и интерактивного моделирования, картографические материалы, звукозаписи, текстовые документы и иные учебные материалы, необходимые для организации учебного процесса.

Применение в образовании цифровых образовательных ресурсов требует необходимого технологического обеспечения.

Использование цифровых образовательных ресурсов в сфере образования позволяет педагогам качественно изменить содержание, методы и организационные формы обучения. Совершенствуются инструменты педагогической деятельности, повышаются качество и эффективность обучения.

В своей работе мы используем много различных цифровых образовательных ресурсов, приемов: просмотр мультимедийных презентаций, мультфильмов, видеороликов, познавательных развивающих видеоматериалов, виртуальные экскурсии, цифровые интернет-ресурсы: wordwall, educaplay, learningapps.org. Можно создавать анаграммы, сопоставления, викторины, кроссворды и многое другое.

К наиболее часто используемым шаблонам в электронном ресурсе wordwall для тренировки лексических навыков можно отнести следующие шаблоны игр: «Сопоставление», «Расшифровать», «Диаграмма с этикетками», «Случайные карты», «Случайное колесо», «Анаграмма», «Составление пар», «Виселица», «Кроссворд». При этом

для работы на онлайн занятии учителю предпочтительнее выбирать шаблоны, при помощи которых организуется активное вовлечение учащихся во фронтальную или групповую работу. Например, «Сопоставление» или «Случайное колесо». Для создания домашнего задания сервис Wordwall предлагает учителю воспользоваться моментальным превращением своего уже созданного контента в доступную печатную форму. Это чрезвычайно удобно, так как значительно экономит время педагога.

Особо следует обратить внимание на то, что содержимое созданного упражнения по одному шаблону, можно конвертировать в другой тип упражнения, используя тот же материал, отрабатывая его различными упражнениями. WordWall дает такую возможность как для оффлайн материала, так и для создания игр онлайн. Таким образом, материал одной темы отрабатывается в разных упражнениях.

Задания, которые могут быть созданы при помощи онлайн-сервиса Educaplay: задания для прослушивания и чтения диалогов, игры на поиск соответствия, загадки, диктанты, задания на поиск слов, видео викторину, задания на заполнение пропусков, задания на составление слов из букв, прыгающая лягушка (тест), кроссворды, задания на составление предложений из слов.

Данный сервис можно использовать, как для усвоения новых знаний, так и для закрепления пройденного материала.

LearningApps позволяет создать свыше 15 разновидностей заданий, а также дать схемы ответов для каждого. Примеры: кроссворд, викторина, «Найди пару», заполнить пропуски, «Виселица», восстановить порядок и мн. др. С его помощью можно организовать учебный процесс в виде интерактивных модулей. Они полезны как для обычного, так и для самостоятельного обучения. Сервис доступен для любых образовательных учреждений: детского сада, начальной и средней школы, профессионально-технических училищ, техникумов и т. д.

Используя цифровые образовательные ресурсы на своих уроках, пришли к выводу, что применение цифровых образовательных ресурсов - не самоцель, не украшение, а рабочий способ повышения эффективности уроков.

Цифровые образовательные ресурсы можно применять на всех типах уроков и на комбинированном, и на уроке контроля и коррекции, и на уроке совершенствования знаний и умений, используя при этом различные формы и фронтальную, и индивидуальную, и групповую. Они помогают быстро найти необходимую информацию, существенно экономят, время позволяют в оптимальном темпе, проверить знания по определённой теме. Уроки с использованием информационных технологий интересны не только детям, но и самому учителю. Они предоставляют возможность для саморазвития учителя и ученика.

Считаем, что использование цифровые образовательные ресурсы в учебно-воспитательном процессе повышает интерес детей к обучению и делает процесс обучения увлекательным, интересным и запоминающимся, формируют положительную мотивацию к обучению и активность во внеурочной работе.

Литература:

1. Авдеев С. Цифровые ресурсы в учебном процессе: (о проекте «Информатизация системы образования» и о создании Единой коллекции цифровых образовательных ресурсов). Народное образование. – 2008. - № 1. – С.176-182.
2. Сайт «Единая коллекция цифровых образовательных ресурсов» (электронный ресурс) – <http://schoolcollection.edu.ru>
3. https://easyen.ru/load/metodika/attestacija/referat_dlja_attestacii/321-1-0-32619
4. Единая коллекция цифровых образовательных ресурсов (ЕК) <http://school-collection.edu.ru>

БАЗОВЫЕ ЦЕННОСТИ СПЕЦИАЛЬНОГО И ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

"Специальное и инклюзивное образование должно создавать условия, которые не только поддерживают развитие уникальных способностей и потребностей детей, но и помогают им полноценно включаться в общество"

Аманда Калли

В современном обществе образование не просто является привилегией, а скорее – основным правом каждого индивида, включая лиц с инвалидностью и особыми образовательными потребностями. Однако, чтобы это право стало действительно равным для всех, важно признать и осуществить базовые ценности специального и инклюзивного образования. Эти ценности выступают фундаментом, на котором строятся системы образования, гарантирующие равные возможности для всех обучающихся, независимо от их индивидуальных особенностей. Находясь в рамках современного социума, мы не можем себе представить, каким образом человек проведет свою жизнь, не получив образования. Отсутствие образования означает, что он не сможет не только самостоятельно обеспечить свое проживание, но и самореализоваться, утвердить себя в обществе. Сегодня в наших учебных заведениях гораздо больше детей с различиями в обучении и трудностями. Их потребности разнообразны и сложны.

Базовые ценности специального и инклюзивного образования могут быть различными, но некоторые из них широко признаны и учитываются при разработке политики и практики в данных областях. Одной из главных базовых ценностей специального и инклюзивного образования является обеспечение равных возможностей и права на образование для каждого обучающегося. Равные возможности – основа, на которой строится специальное и инклюзивное образование, воплощая принципы справедливости и разнообразия. Это означает, что каждый ребенок, независимо от своего пола, расы, этнического происхождения, физических или психологических особенностей, должен иметь равный доступ к образованию и равные возможности для его получения. Реализация этой ценности подразумевает справедливое распределение ресурсов и возможностей, требует разработки индивидуализированных подходов к обучению, которые учитывают потребности и способности каждого обучающегося, чтобы каждый ребенок мог раскрывать свои способности.

Другой важной ценностью является уважение к разнообразию. Специальное и инклюзивное образование стремится создать среду, где каждый обучающийся может чувствовать себя принятым и уважаемым, независимо от своих особенностей. Это означает признание и ценность разнообразия в учебной среде, а также поддержку культурного, языкового и интеллектуального разнообразия среди сверстников и преподавателей.

Еще одной ключевой ценностью, базовым принципом является индивидуализация обучения и подход к каждому обучающемуся с учетом его уникальных потребностей, поддержка индивидуального развития каждого. Специальное и инклюзивное образование направлено на то, чтобы каждый ребенок мог раскрыть свой потенциал и развиваться в соответствии со своими способностями и интересами. Это означает предоставление поддержки и ресурсов, использование различных образовательных стратегий, методов и материалов, чтобы создать условия, способствующие развитию каждого обучающегося, для преодоления индивидуальных трудностей и достижения успеха в обучении.

Сотрудничество и партнерство между различными участниками образовательного процесса также являются важными ценностями специального и инклюзивного образования. Это включает в себя сотрудничество между обучающимися, родителями, преподавателями,

администрацией, специалистами по специальному образованию, и другими заинтересованными сторонами в целях обеспечения эффективной поддержки и успешности образовательного процесса для всех. Родители и опекуны играют особенно важную роль в поддержке образования своих детей и участии в разработке индивидуальных образовательных планов.

Специальное и инклюзивное образование признают важность высокого качества образования, принятия различий и личностно-ориентированного подхода к обучению, а также достижения положительных результатов для всех обучающихся. Они стремятся обеспечить эффективные методы обучения и оценивания, чтобы гарантировать доступ к качественному образованию для всех детей. Образовательный процесс должен быть адаптирован к особым, уникальным потребностям и специфике каждого обучающегося, учитывая его сильные стороны и слабости. Этот подход способствует максимальной реализации возможности каждого ребенка и его успешному участию в образовательном процессе.

Современные технологии открывают перед педагогами бесконечные возможности для работы с обучающимися с особыми образовательными потребностями, в том числе на уроках математики. Различные методы и приемы, основанные на использовании цифровых инструментов и программного обеспечения, позволяют создать индивидуализированные образовательные пути для каждого ребенка. На занятиях при обучении математике адаптирую методы обучения для обучающихся с трудностями в этой области, предлагая им использовать конкретные примеры и наглядные материалы для лучшего понимания материала. Также на уроках организовываю групповую работу, где каждый обучающийся будет выполнять задачи на своем уровне сложности, чтобы каждый мог почувствовать себя успешным.

Например:

Уровень А-запоминание и воспроизведение, работа по образцу, использование карточек-информаторов, включающих теоретический блок и подробную инструкцию по выполнению задания.

Уровень В-работа по готовой схеме, алгоритму, частично-поисковые задания, включающие сравнение, подбор самостоятельных примеров.

Уровень С- творческое применение знаний в незнакомой ситуации, ответ на проблемный вопрос, самостоятельный поиск и анализ информации.

При письменном опросе применяю карточки различной степени сложности, тесты трех уровней; предлагаю всем задание одинаковой трудности, но для каждой группы дифференцирую количество информации, указывающей, как его выполнять: для 3 подгруппы группы – только цель, для 2 подгруппы – некоторые пункты на которые следует обратить внимание, для 1 группы – подробная инструкция выполнения задания. При устной проверке знаний первыми можно вызвать обучающихся групп «С» и «В», обучающиеся группы «А» могут дополнять ответы, например, найти дополнительные сведения по тому или иному вопросу (элементы исследовательской деятельности).

При выполнении тестовых заданий для обучающихся особыми образовательными потребностями предоставляется дополнительное время, чтобы они смогли закончить задание.

Для достижения результата обучения выбираю соответствующие методы активного обучения. На сервисе Wordwall, Quizizz, на платформе «educaplay» в виде теста, SDOT bilimal kz, QAZMATH. Содержание заданий на этих платформах конкретные, эффективные, соответствуют проверяемым навыкам, обучающиеся используют различные способы ИКТ коммуникации, преимущества этой формы работы – это то, что в течении короткого времени проверяются знания учебного материала. Такого рода задания способствуют развитию функциональной грамотности обучающихся. На занятиях использую постеры, прием «Передай мел» - данные методы способствует вовлечению всех обучающихся в учебную деятельность.

Предлагаю обучающимся выполнить тематические проекты, которые будут представлять для них интерес. Например «Математика в моей профессии», «Быстрые деньги», «Дидактические функции занимательных задач», «Математика в моем городе» и др.

При отсутствии мотивации к обучению у обучающихся, стараюсь провести соответствующие связи между темой и повседневной жизнью ребенка, показываю практическое применение используя примеры.

Разрабатываю практика-ориентированные задачи различной степени сложности для формирования и развития ключевых компетенций. Например:

Задача 1. Вы сварили четыре одинаковых квадратных металлических листа, каждый со стороной 20 см. Какая площадь будет у получившегося металлического изделия?

Задача 2 Расчет длины металлического прутка, если известны его диаметр и объем.

В заключении можно сделать вывод, что в основе специального и инклюзивного образования лежит понимание, что разнообразие в учебной среде обогащает обучающий процесс и способствует формированию более толерантного и включающегося общества. Теория и практика специального и инклюзивного образования является на сегодняшний день одной из актуальных педагогических проблем – это сложный процесс, который достаточно противоречиво оценивается представителями педагогической науки и, в связи с этим требует дальнейшего тщательного анализа и проработки.

Одна из важнейших задач государства – является реализация прав людей с ограниченными возможностями на получение общего образования наравне со всеми. Данный тезис прописан в «Законе об образовании», а также в Конвенции ООН «О правах инвалидов». Базовые ценности специального и инклюзивного образования – это основа, на которой строится образовательная система, призванная обеспечить равные возможности и поддержку для всех обучающихся, включают в себя уважение к разнообразию, доступность образования, сотрудничество и партнерство, а также принятие различий и индивидуального подхода. Реализация этих ценностей требует усилий со стороны всех участников образовательного процесса и постоянного стремления к созданию включающей и поддерживающей среды для обучения и развития, формируют основу этики и направленности специального и инклюзивного образования, способствуя созданию образовательной среды, в которой каждый ребенок может достигнуть своего потенциала.

Литература:

1. Artiles, A. J., Harris-Murri, N., & Rostenberg, D. (Eds.). (2006). Overrepresentation of Culturally and Linguistically Diverse Students in Special Education. Teachers College Press.
2. Андрианова Е.И. Инклюзивное образование: характеристика, сущность, проблемы // Вестник НовГУ. 2019. №2.
3. Сыромятникова, Л. И. Актуальность инклюзивного образования в современном мире. // Молодой ученый. — 2016. — № 5
4. Ташмакова С.М., Сагилова Ж.К. «Практическая реализация модели инклюзивного образования в казахстанской школе. (Электронный ресурс)

ЖАКУПОВА Ш.Т., ЖУМАНОВА Г.М.

Балқаш қаласы, «Әлихан Бөкейханов атындағы №15 мектеп-лицейі»КММ

ОҚЫТУ МЕН ТӘРБИЕЛЕУДЕГІ ҚҰНДЫЛЫҚҚА БАҒЫТТАЛҒАН ТӘСІЛ

«Оқудағы мақсат жалғыз құрғақ білім үйрету емес,біліммен бірге жақсы тәрбиені қоса беру» деген екен ұлы ақын, қоғам қайраткері Міржақып Дулатов. ХХІ ғасыр мектептерінің міндеттерінің бірі- білімалушыға білімді меңгерту ғана емес, жеке тұлғаның рухани-

адамгершілік қасиеттерін танытып, ішкі жан дүниесіне әсер ету арқылы жас ұрпақтың өзін-өзі дамытуына ықпал ету, жол көрсету.

Оқыту мен тәрбиелеудегі құндылыққа бағытталған тәсіл жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды адамның өмірі мен денсаулығын, жеке тұлғаның еркін дамуының басымдықтарын, патриотизмді, еңбекқорлықты, адами құндылықтары мен бостандықтарын құрметтеуге тәрбиелеуді көздейді. Бұл тәсіл білім беру процестерінің тәрбиелік әлеуетін арттыруға, оқыту мен тәрбиелеуді интеграциялауға, білім беру әдістемесін, мазмұны мен құрылымын жаңартуға бағытталған. Сабақта оқушының жеке басын қалыптастыру процесі нақты өмірмен байланысты материалға негізделуі керек, тек осы жағдайда ғана оқыту мәнді және тиімді болады. Сабақтың тиімді болу шарттарының бірі – білім алушылардың бойында базалық құндылықтарды қалыптастыру.

Сабақты ұйымдастыруда құндылықтарды қалыптастыру оқу мақсаттарына тікелей байланысты.

Мысалы, 4-сыныптың әдебиеттік оқу пәнінде берілген 2.4 Әдеби шығарманың жанрын анықтау түйінді дағдысы, «Құндылықтар» ортақ тақырыбы аясында бойынша 4.2.4.1 аңыз, шешендік сөз, батырлар жыры, фантастикалық әңгімелердің жанрлық ерекшеліктерін анықтау оқу мақсатын жүзеге асыру үшін Тұрсын Жұртбайдың «Мыс ойған», «Қазыналы қарттың тәлімі», «Әйтеке шешен», «Ғажайып бақ», «Тайбурылдың шабысы» жырынан үзіндіні сияқты шығармаларды оқыту барысында тақырыпты талдау арқылы білімалушылардың бойында жақсы мінез-құлық, адамгершілік, сыпайылық, кішіпейілділік қасиеттерін қалыптастыру, оқушының жан дүниесін рухани қазыналармен байыту, адами ізгі қатынастарға үйрету. Осындай оқу мақсаттарын сабақ үдерісінде тақырыпқа сай байланыстырып өткізу арқылы оқушының бойында адамгершілік қасиеттерді қалыптастырумен қатар сезіміне әсер ету арқылы жан дүниесіндегі құндылықтарды дамытып отыру аса маңызды міндет болып табылады.

Бастауыш сыныптарының оқулықтарында ұлттық құндылықтарға негізделген оқу мен тәрбиеге бағыттала берілетін білім мазмұнында ұлттық рухымызды қалыптастыратын қазақ халқының мақал-мәтелдері, жаңылтпаштар, ертегілер, аңыздар, шешендік сөздердің кейбір таңдаулы үлгілері берілген. Осындай шығармаларда адамзаттық мүддені қорғайтын, өмірге бейімдейтін, әділдік және шыдамдылыққа да жетелейтін құндылықтарды оқып үйрену арқылы оқушылар халқымыздың мәдениетін, дүниетанымын танып, олардан тәлім алады. Сабақ үдерісінде оқушылар ұлы ақын жазушылардың шығармаларын оқып, ондағы негізгі ойды табу, қорытынды жасау, өз ойын айту, эссе жазу сияқты танымдық ойлаудың жоғары деңгейіндегі тапсырмаларды орындай алады. Мұндай жұмыстар оқушының коммуникативті дағдыларын дамытса, екінші жағынан оқыған шығармасының үлгі өнеге алады. Түрлі жағдаяттарды шешу, диалогтық оқу қарым-қатынасына түсу арқылы ненің дұрыс, ненің бұрыс екенін түсінеді. Адами құндылықтарды дарытуда әлеуметтік-қоғамдық, мәдени тақырыптарға байланысты диалог, монологтердегі (пікірталас, жаңалық, интервью) автор көзқарасы мен көтерілген мәселені талдау арқылы ортақ шешім мен өзгенің пікірін тыңдай білу дағдысы қалыптасады.

Бастауыш сыныптың әдебиеттік оқу сабағында құндылыққа бағытталған тәсілді іске асырудың қазақстандық патриотизмді, өз елінің өткен тарихына, ата-бабаларымыздың әдебиеті мен әдет-ғұрыптарына құрмет көрсетуді жүзеге асырудың мүмкіндіктерін көздейді. Көркем шығарманы оқыта отырып, төмендегі кестеде берілген оқу мақсаттары арқылы оқушы бойына қандай құндылықтар қалыптастыра аламыз? (1-кесте)

1-кесте Әдебиеттік оқу сабағында құндылыққа бағытталған тәсілді іске асыру

Оқу мақсаты	Оқытылатын көркем шығарма	Оқушы әрекеті
4.2.4.1 аңыз, шешендік сөз, батырлар жыры, фантастикалық әңгімелердің жанрлық ерекшеліктерін	Тайбурылдың шабысы	Оқушылар көркем шығармадағы жекелеген эпизодтар арқылы тарихи құндылықтар мен кейіпкерлерді талдап танып, ол құндылықтарды шынайы өмірмен байланыстыра отырып

анықтау		бағалайды. Шығарма кейіпкерін өзіндік құндылық болмысы тұрғысынан талдап, нәтижесінде әдеби эссе, оқырман ретінде өзінің рухани дүниесіне әсерін бағалайтын сыни хабарлама жазады.
4.1.4.1 сөйлеу барысында мақал-мәтелдерді, өлең жолдарын, нақыл сөздерді, шешендік сөздерді және вербалды емес тілдік құралдарды қолдану	«Қазыналы қарттың тәлімі»,	Көркем шығарманың идеясы мен мазмұнына қарай отбасылық құндылықтарды (үлкенді сыйлау, отбасын сақтау, кішіге қамқорлық, қонақжайлық) анықтай отырып, оқу мақсатын жүзеге асыру кезінде шығарманың эстетикалық құндылығын, көркемдік құндылығын талдайды.

Оқыту мен тәрбиелеудегі құндылыққа бағытталған тәсіл ретінде шешендік сөздер мен нақыл сөздердің алатын орны ерекше.

Мысалға, Қазыбек бидің нақыл сөздері (төмендегі сызбада көрсетілген) оқушы бойына адами құндылықтармен қатар эстетикалық, интелектуалдық, ізгілік, шыншылдық қасиеттерін қалыптастырады.

Құндылыққа бағытталған тәрбие қалыптастыруда алдымен баланы тек жақсылық, қайырымдылық, мейірімділік, ізгілікке тәрбиелеп, соны мақсат тұтса, ұстаздың да, ата-ананың да болашағы зор болмақ.

Сабақ үдерісінде шығармаларды оқыта отырып тәрбиелеуде мына қағидаларды сақтағанда ғана нәтиже беріп, тұлғаның модулі қалыптасады:

- ✓ Тәрбие үдерісі оқушылардың адами құндылық қасиеттерін игеруіне бағытталса;
- ✓ Оқушылар рухани-адамгершілік құндылықтарды игеру мақсатында әрекеттік, іскерлік дағдыларды игерсе;
- ✓ Оқушылар жеке тұлғаның және әлеуметтік мәні бар адамгершілік қасиеттерді өз-іс әрекетінде, мінез-құлқы мен тіршілік әрекетінде көрсете алса;
- ✓ Рухани мұралар- әдеби көркем шығармаларды ұғына оқыса, рухани құндылықтарды бойына дарытқан шығармашыл тұлға болып қалыптасады.

Қорытындылай келгенде, сабақ үдерісінде әр мұғалім әрбір жұмысын ұлттық құндылықтарымызды насихаттап, өткізсе нәтижесінде заман талабына сай сегіз қырлы, бір сырлы, өнерлі, өнегелі, адами құндылықтары жоғары ұрпақ тәрбиелеп шығатынымызға сенімдіміз.

Әдебиеттер:

1. Бастауыш білім беру деңгейінің 2-4-сыныптарына арналған «Әдебиеттік оқу» пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы
2. «2023-2024 оқу жылында ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ОРТА БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДАҒЫ ОҚУ-ТӘРБИЕ ПРОЦЕСІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ ТУРАЛЫ» ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУ ХАТ
3. Біртұтас тәрбие бағдарламасы. Астана, 2023ж
4. **АҰДҰИ.** Ата-аналарды білім беру ұйымдарында педагогикалық қолдау бойынша нұсқаулық. Алматы, 2023 ж.

ЖАКУПОВА А.А., БУГУБАЕВА Д.Д.
КТУ «Специальная школа-интернат № 6» УОКО

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

Современный мир характеризуется стремительными изменениями, глобальной нестабильностью и различными угрозами. Эта информация свободно распространяется в пространстве и покоряет умы детей через социальные сети. Интернет-пространство повлияло на воспитание, поведение, манеры ребенка, привело к определенному приоритету различных субкультур. Если обратить внимание на данные, публикуемые Национальным бюро статистики Агентства стратегического планирования и реформ Республики Казахстан, можно заметить, что факты краж, насилия среди несовершеннолетних увеличиваются. Существует множество причин и последствий, которые способствуют возникновению этих проблем. Например, возможности и открытость Интернета, быстрое распространение любой информации, тот факт, что просматриваемый детьми видеоконтент не проходит через фильтры, неспособность родителей поддерживать гармонию и баланс между работой и семейной жизнью способствовали возникновению дефицита дисциплины в воспитании детей. Такие проблемы не могут быть устранены на корню, однако их необходимо предотвращать. Вот почему актуальна проблема воспитания глубоко образованного, дальновидного, честного человека с ярко выраженным национальным самосознанием.

Беря во внимание особенности современного общества педагоги нашей школы стремятся создать оптимальные условия для успешного развития личности ребенка и его интеграции в сложные и многогранные реалии современного мира через открытие центра педагогической поддержки родителям, проектную работу, работу секций, кружков и различных мероприятий.

Для развития и укрепления социального партнерства семьи и школы был создан Центр педагогической поддержки родителям. Преодоление негативных тенденций поможет культивирование в казахстанском обществе методологии позитивного родительства, которой присущи: рефлексия; ответственность родителей за выбор ценностей и моделей воспитания, вокруг которых формируются детско-родительские отношения; стремление обеспечить каждому ребенку благоприятную среду для физического, интеллектуального и социально-эмоционального развития.

Программы педагогической поддержки родителей призваны облегчить исполнение родительских обязанностей по воспитанию и развитию детей, содействовать решению проблем, с которыми родители и дети сталкиваются в реальной жизни. Родителям

предлагаются идеи и инструменты для раскрытия потенциала семьи, а также способы успешного взаимодействия с детьми, создания благополучной среды для развития личности.

В ходе родительского просвещения используются следующие интерактивные формы: круглый стол (дискуссия, дебаты) «Білімдіге дүние жарық», радость познания: как помочь ребенку учиться с удовольствием (круглый стол); мозговой штурм (брейнсторм, мозговая атака); деловая и ролевая игры; «Әрбір бала – жарық жұлдыз». Каждый ребенок уникален: как его раскрыть (деловая игра) case-study (анализ конкретных ситуаций, ситуационный анализ); мастер-класс; тренинг, тренинговое упражнение «Әр нәрсенің өлшемі бар...», как удержать баланс между «надо» и «хочу» (тренинг).

В рамках сотрудничества с семьей проводится следующая работа: оказание педагогической поддержки родителям по вопросам, касающимся воспитания детей в организациях образования (планирование воспитательной работы, совместное управление и принятие решений); установление контакта с родителями как получателей информации через страницы социальных сетей образовательной организации (Instagram, официальный сайт школы и Youtube канал); организация новых видов родительских собраний (педсоветы, тренинги, семинары, коучинги, дни открытых дверей, лекции, педагогические гостевые лекции) с целью увидеть динамику развития обучающихся и обеспечить качественную обратную связь с родителями.

В рамках программы целостного воспитания в нашей школе были реализованы 5 проектов: «Еңбегі адал жас өрен». Проект направлен на формирование ценности как человеческий труд и прославление культа труда.

«Ұрпаққа аманат» - проект реализуется в целях широкой пропаганды идеи государственности и патриотизма. «Жеткіншектің жеті жарғысы» - проект реализуется с целью формирования правовой культуры детей, раннего воспитания гражданственности и патриотизма. «Ұлттық мектеп лигасы» реализуется в целях повышения культуры здорового образа жизни, личности при формировании качественного будущего нации, широкой пропаганды физической культуры. «Әр талапты, озық ойлы ұлан» реализуется с целью развития у человека красноречия, тяги к учебе, коммуникативной языковой культуры, читательской грамотности.

В рамках центра педагогической поддержки родителей в школе действуют следующие секции: «Ата өсиеті», «Әже даналығы», «Аға қаморлығы», «Женге кеңесі».

Для ведения здорового образа жизни и принятию полезных привычек в нашей школе действуют следующие спортивные секции: «Лёгкая атлетика» и «Спортивная гимнастика и акробатика».

Для привития трудолюбия в школе работают кружки: «Умелые ручки», «Өнерлі балдырған», «Шебер қолдар», «Творят дети радость!», «Разноцветный мир», «Очумелые ручки», «Рукотворушка», «Волшебный сундучок» и «Түрлі түсті алақандар».

Помимо данных проектов и секции в нашей школе есть проекты и акции, направленные на формирование экологической культуры обучающихся: Экопроект «Берегите воду!», социально-практический проект: Агропоколение. «Наш зелёный огород нас прокормит целый год», проект «Школьный оазис», областная массовая акция «Крышки радости», областная массовая акция «Сдай макулатуру, спаси дерево», областная массовая акция «Миска добра», акция «Покормите птиц зимой», акция «Эко пакет», областной конкурс агитбригад «Знай свои цели!», онлайн конкурс социальной рекламы «Устойчивое развитие – устойчивая жизнь».

В рамках предлагаемых проектов организуются литературные марафоны, квесты, челленджи, различные конкурсы, фестивали, а также для лучшей социализации и адаптации администрация школы организует экскурсии в театральные, музейные и исторические места. Учащиеся нашей школы и дети воскресной группы посещали с экскурсией в течение года: краеведческий музей, пожарную часть, зоопарк, цирк, парк развлечений, кинотеатр, театры и т.д.

Нам необходимо привлекать учащихся к социальному опыту и проектам по формированию ценностей воспитания. Ведь социальные практики и проекты состоят из деятельности, направленной на решение социальных проблем, улучшение условий жизни людей, развитие общества и внесение в него положительного опыта. Такие проекты дают возможность обучающимся развивать критическое мышление, эмпатию и социальные навыки, которые являются важными для успешного взаимодействия в обществе.

Литература:

1. Программа целостного воспитания. Астана 2023 г.
2. Алёшина А. В., Поворознюк О. А. Педагогическая поддержка социализации детей с ограниченными возможностями здоровья // Молодой учёный. 2016. № 9. С. 1063–1066.
3. Бондаренко И. М., Ковешникова А. М. Составление индивидуальной образовательной программы психолого-педагогического сопровождения детей с ограниченными возможностями здоровья: методические рекомендации. М., 2012.
4. Истомина И. А., Саввиди М. И. Психолого-педагогическое сопровождение детей с ограниченными возможностями здоровья. М., 2015. 498 Разд 8. ТРИБУНА МОЛОДОГО УЧЕНОГО
5. Лаврентьева З. И. Механизмы включения родителей в практику инклюзивного образования // Вестник Новосибирского государственного педагогического университета. 2018

ЖАМАНКУЗОВА Г.К.

«Зияткер» мамандандырылған мектеп лицейі, Балқаш қаласы

ЖОҒАРЫ ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ИНТЕЛЛЕКТІНІҢ ПЕДАГОГ ПЕН ОҚУШЫ ІС-ӘРЕКЕТІНДЕ АЛАТЫН ОРЫНЫ

Қазіргі жаһандану заманында елімізде білім беру жүйесінде де үлкен өзгерістер орын алуда. Бұл өзгерістердің ішінде ерекше назар аудартатыны оқушылардың эмоционалдық интеллектісі маңызды аспект ретінде қаралуы. Эмоционалды интеллекттің дамуын тұтастай алғанда тек мектептің ғана емес қоғамның психологиялық мәдениетін, әдебін арттырудың маңызды факторы ретінде қарастыруға болады.

Эмоционалды интеллект (EQ) ұғымын қарастырмас бұрын «интеллект» сөзін түсінуіміз керек. Интеллект дегеніміз белгілі бір білімдер жиынтығы немесе эрудиция емес, «ақыл, ой» дегенге мағынасы жақын. Ал эмоционалды интеллект дегеніміз басқалардың эмоциясын түсіне отырып өз эмоцияларын да басқара алу деген сөз. Қазіргі күнде білім беру үдерісінде өз эмоциясын басқара алу үлкен роль атқарады. Оқушыларда эмоционалды интеллект жоғары болуы білім алуда тиімді нәтижелер көрсетуге, ең бастысы айналадағылармен дұрыс қарым-қатынас құра біліп, жаңа ортаға тез бейімделуге, жеке тұлғалық сәйкестенуіне ықпал етеді. Өзімнің практикада EQ жоғары оқушыларда білім алуда тиімді нәтижелер қалай пайда болады дегенге тоқталсам.

Олар, белгілі бір себептермен сабаққа дайын болмай қалған уақытта да, оқуға деген түрткісінің жоғары болғандығы себепті сабақ барысында берілген ресурстарды, уақытты тиімді пайдаланады. Коммуникативтік дағдылары жоғары болғандықтан педагогпен, басқа оқушылармен байланысында еш қиындық көрмейді. Сонымен қатар EQ жоғары оқушыларда элеуметтік дағдылар жақсы байқалады, басқалармен қарым-қатынасында да қақтығыстар болмайды. Сыныпта өткізілетін топтық тапсырмаларымда бұл оқушыларды әр топқа көшбасшы ролін атқаруға бөліп отырамын. Себебі, бұл оқушылар тапсырманың мақсаты мен міндетін, нені орындау керек екендігін басқалардан бұрын жақсы түсінеді. Осылайша топ мүшелері арасында тапсырманы орындау кезінде өзін-өзі реттеу, үйлестіру, өзара сыйластықтың сақталуына ықпал етеді. Олар тек тапсырма орындау барысында басқаларға ықпал етіп қоймайды күнделікті сабақтан тыс уақытта да өз мақсаттарын, қажеттіліктерін жақсы айқындауға, болашағы мен жеке өміріне байланысты саналы шешімдер қабылдай алады.

Ал білім алушылардың эмоционалдық интеллектісінің жоғары болып, табысты оқушы атануына осы білім алушыға білім мен тәрбие беруші педагогтың да қосар үлесі мол емес пе? Ендеше эмоционалдық интеллектісі жоғары ұстаз қазіргі білім беру үрдісінде қажет пе, қажет болса ол қандай болуы керек? «Мектепті сыйлағандықтан мамандығын жан тәнімен сүйгендіктен мұғалім ең алдымен өз интеллектісін көтеруі керек, дүниеге деген көзқарастарын биіктетуі керек», - деп жазған екен қазақтың біртуар ақыны Әбділда Тәжібаев өткен ғасырдың ортасында. Арада 60-70 жыл өтсе де ақынның бұл пікірінің құндылығы бізге қазіргі уақытта да маңызды.

Бүгінгі күнде заманауи технологиялар әлемді жыл сайын емес күн сайын өзгертіп отырған осынау уақытта, жас ұрпақты оқытуда ұстаздар қауымына мемлект тарапынан берілген міндеттерді шешу, оқытуға арналған әр түрлі ресурстар мен әдіс-тәсілдер ғана емес ұстаз келбеті де басты роль атқарады десем артық айтқандық емес. Ұстаз келбеті қандай болуы керек? Яғни, Ахметше айтсақ «Мектептің жаны – мұғалім. Мұғалім қандай болса, мектеп сондай болмақшы. Яғни, мұғалім білімді болса, ол мектептен балалар көбірек білім алып шықпақшы...». Сонда мектептің жаны мұғалім болса ол жанға не жатады?

Бала психологиясы өте күрделі. Гаджеттер мен виртуалды өмір алдыңғы орынға шыққан осы заманда әр баланың жанына жақын болып түсіне білу, табысты педагогтың жарқын бейнесі болуы керек. Ол жарқын бейне ұстаздың

- сырт көрінісінде;
- кәсіптік құзыреттілігінде;
- коммуникативтік дағдыларында;
- эмоционалдық интеллектісінде (EQ):

көрініс табады. Бұл бейнелердің ішінде ең соғысы EQ тоқталатын болсам.

Егер педагогтің ақыл, ой интеллектісі (IQ), эрудициясы мен қабілеттері жоғары болса педагогикалық тәжірибесінде жетістіктің кепілдерінің бірі болмақ. Бірақ та бұл педагогтер терең энциклопедиялық білімге ие болып, өз пәнін теориялық тұрғадан жақсы меңгере тұра оқушылардың ішкі қажеттіліктеріне, құндылықтарына сай әрекет ету жағы жетіспей жатады. Осы айтылғандарға қоса ұстаздың эмоционалдық интеллектісі жоғары болса ол ұстаз оқу тәрбие үрдісінде болып жататын әр түрлі педагогикалық жағдайларда оқушыларға әсер ету тетігін біледі және оны бірден пайдаланады. Міне, осы дағдылары бар ұстазды EQ жоғары деп айта аламыз. Өз кезегінде бұл ұстаздар артық күйзеліске түсе бермейді, қақтығыс жағдайлар туындаған жағдайда оны конструктивті түрде шеше алады, оқушыға айтатын сын ескертпелерді тігісін жатқызып қалжың арқылы жеткізеді, мақтайды т.с.с.

Қорытындылай келсем, қазіргі уақытта мектептегі эмоционалды интеллект құбылысын, оның даму жолдарын одан әрі зерттеу қажет, бұл эмоционалды процестер мен білім беру субъектілері арасындағы өзара әрекеттесу процесінде пайда болатын жағдайларды тереңірек түсіну арқылы қатынастарды оңтайландыруға, кәсіби этиканы сақтауға нақты мүмкіндік ашады. Эмоционалдық интеллектіні дамыта отырып ұстаз жоғары түрткілер, кәсіптік біліктілік пен дағдылар, тұлғаға бағытталған үйлесімді қарым-қатынастарға қол жеткізе алады және басқа әріптестеріне де үлгі бола алады..

Әдебиет:

1.Аверченко Л.К. Эмоциональный интеллект как управленческая компетенция. Философия образования. 2019.

2.Темиров Т. Проблема профессионального выгорания педагогов в современной психологической науке. Право и жизнь. 2020.

ЖАНАБАЕВ Д.К.

«Лицей №9» г. Темиртау

Научный руководитель: к.п.н., доцент Бурмистрова В.А.

РОЛЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ЭКСПЕРИМЕНТА В ОПРЕДЕЛЕНИИ УРОВНЯ РАЗВИТИЯ ЛИДЕРСКИХ КАЧЕСТВ У СТАРШЕКЛАССНИКОВ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Эти эксперименты могут различаться по размеру и характеру: от небольших испытаний в классе до более крупных инициатив в нескольких классах или даже учреждениях. Этот процесс включает в себя формулирование гипотез, внедрение экспериментальных изменений, сбор данных посредством наблюдений, оценок и отзывов студентов и, наконец, анализ результатов, чтобы сделать выводы об эффективности новых методов.

Информация, полученная в результате педагогических экспериментов, может привести к инновациям в образовании, информировать о лучших практиках и помочь преподавателям принимать обоснованные решения о методах преподавания и разработке учебных программ. Важно, чтобы педагогические эксперименты проводились этично и с четким пониманием их потенциального влияния на учебный опыт учащихся.

Разработка педагогического эксперимента по развитию лидерских качеств на уроках английского языка включает в себя несколько ключевых этапов, таких как:

1. Определение целей и гипотез:

Определите конкретные лидерские качества, которые вы стремитесь развить (например, коммуникабельность, работа в команде, решение проблем). Сформулируйте гипотезы о том, как интеграция деятельности, ориентированной на лидерство, в уроки английского языка повлияет на приобретение учащимися этих качеств.

2. Интеграция учебных программ:

Определите, как концепции, связанные с лидерством, могут быть легко интегрированы в существующую учебную программу по английскому языку. Определите подходящие темы, тексты или проекты, которые позволят изучить лидерские качества в контексте английского языка.

3. Разработка мероприятий:

Разработайте мероприятия, которые способствуют развитию лидерских качеств при использовании навыков английского языка. Примеры включают групповые дискуссии, совместные проекты, сценарии ролевых игр и дебаты, посвященные проблемам лидерства.

4. Выбор экспериментальной группы:

Выберите группу студентов для участия в эксперименте (экспериментальная группа) и другую группу в качестве контроля (традиционная группа обучения). Убедитесь, что группы схожи по уровню владения английским языком и другим важным факторам.

5. Реализация:

Проводите уроки английского языка, включающие в себя мероприятия, ориентированные на лидерство, с экспериментальной группой. Проводите традиционные уроки английского языка для контрольной группы без акцента на лидерство.

6. Сбор данных:

Соберите данные по обеим группам, чтобы сравнить их прогресс. Это может включать в себя оценку языковых навыков, наблюдение за лидерским поведением, размышления о самооценке и оценку коллег.

7. Наблюдение и документирование:

Понаблюдайте, как учащиеся экспериментальной группы проявляют лидерские качества во время занятий. Документируйте их общение, сотрудничество, принятие решений и поведение при решении проблем.

8. Обратная связь и размышления:

Регулярно предоставляйте экспериментальной группе обратную связь об их лидерских усилиях в английском контексте. Поощряйте их задуматься о своем опыте и росте в качестве лидеров.

9. Оценка:

В конце эксперимента оцените уровень владения английским языком и развитие лидерских качеств обеих групп. Используйте заранее определенные критерии и рубрики для измерения результатов.

10. Анализ и выводы:

Сравните данные экспериментальной и контрольной групп. Проанализируйте, как интеграция лидерской деятельности повлияла на изучение английского языка и приобретение лидерских навыков. Сделайте выводы о результатах эксперимента.

11. Отчет и рекомендации:

Обобщить результаты в подробный отчет. Выделить влияние педагогического эксперимента на развитие лидерских качеств на уроках английского языка. Предоставьте рекомендации преподавателям, заинтересованным во внедрении подобных подходов.

12. Этические соображения:

Убедитесь, что этические соображения учитываются на протяжении всего эксперимента, включая получение согласия участников, поддержание благоприятной и уважительной атмосферы в классе и рассмотрение любых потенциальных проблем, которые могут возникнуть.

Помните, что успех педагогического эксперимента зависит от тщательного планирования, реализации и анализа. Результаты, полученные в результате такого эксперимента, могут способствовать улучшению изучения языка и развитию лидерских навыков у студентов.

Практическая часть педагогического эксперимента проводилась во 9-ых классах КГУ «Лицей №9» г. Темиртау, в ней приняли участие 24 ученика. Основные задачи проводимого эксперимента заключались в следующем:

1. Выявить лидеров старшего школьного коллектива, проявляющих себя активно во время практической деятельности, а именно при использовании Quiz-технологий на уроках английского языка.

2. Выявить лидерские качества учащихся старшего школьного возраста на основе анкетирования и социометрии.

3. Оказать содействие воспитанию и развитию лидерского потенциала учащихся.

4. Формировать активную гражданскую позицию школьников.

Поскольку проблема определения и проявления лидерских качеств является одной из главных и трудных проблем, лежащих на стыке подростковой, возрастной, социальной педагогики и психологии, постольку и методики, используемые нами в работе, были направлены, с одной стороны, на исследование групповых процессов в классе а, с другой, - на изучение личности самого учащегося-лидера и его места в среде сверстников.

Подготовительный этап педагогического эксперимента состоял из нескольких этапов таких как:

1. Постановка целей:

- Определить цель эксперимента: выявить и воспитать лидерские качества у старшеклассников посредством интерактивных уроков английского языка с использованием технологий Quiz (викторин).

- Определите конкретные лидерские качества, на которых следует сосредоточиться, такие как коммуникативные навыки, работа в команде, способность решать проблемы и принимать решения.

2. Интеграция учебных программ:

- Согласуйте эксперимент с существующей учебной программой по английскому языку.

- Определите темы и уроки, в которые можно легко включить лидерские качества.

3. Выбор технологий:

- Необходимо изучить и выбрать подходящие технологии для организации викторин, которые позволят получить интерактивный и увлекательный учебный процесс.
- Убедится, что выбранная платформа позволяет настраивать, получать обратную связь в режиме реального времени и отслеживать прогресс учащихся.

4. Курсы для преподавателей:

- Провести тренинги для учителей английского языка, чтобы ознакомить их с выбранными технологиями викторин.
- Обучите учителей тому, как создавать увлекательные викторины, связанные с лидерскими качествами, и как эффективно анализировать результаты.

5. Выбор экспериментального и контрольного класса с сходными первичными данными:

- Определить критерии отбора участников с учетом таких факторов, как успеваемость, интерес к английскому языку и участие во внеклассных мероприятиях.
- Получить (при необходимости) согласия родителей на участие в эксперименте.

6. Разработка викторины:

- Разработайте разнообразные викторины, посвященные различным аспектам лидерских качеств, включая мультимедийные элементы, такие как видео, изображения и аудиоклипы, для повышения вовлеченности.
- Создавайте викторины, которые поощряют критическое мышление, решение проблем и открытые ответы для эффективной оценки лидерских навыков.

7. Этические соображения:

- Обеспечьте соблюдение конфиденциальности данных и этических принципов при сборе и анализе ответов учащихся.
- Гарантировать анонимность учащихся в эксперименте, особенно при обсуждении отдельных результатов.

8. График проведения эксперимента:

- Разработайте подробный график с указанием продолжительности эксперимента, включая создание викторин, внедрение в классах, сбор данных и этапы анализа.
- Выделите определенные временные интервалы в рамках обычных уроков английского языка для проведения викторин, обеспечивая минимальное нарушение общей учебной программы.

9. Мониторинг и оценка:

- Создать систему постоянного мониторинга хода эксперимента.
- Разработать методы оценки, такие как опросы и сеансы обратной связи, чтобы собрать информацию как от учителей, так и от учащихся об их опыте прохождения уроков, основанных на викторинах.

10. План анализа данных:

- Разработать четкий план анализа результатов викторины, ориентируясь на тенденции, связанные с лидерскими качествами.
- Рассмотреть качественные и количественные методы для всесторонней оценки успеваемости и прогресса учащихся.

Тщательно спланировав и проработав эти подготовительные этапы, педагогический эксперимент можно провести эффективно, обеспечив ценное и содержательное исследование лидерских качеств среди старшеклассников посредством инновационного использования QUIZ технологий на уроках английского языка.

Литература:

1. Омаркожаева А.Н. Лидерство в организации: учебное пособие. - Алматы: Экономика, 2009.
2. Gerth H., Mills C.A. Sociological note on Leadership. Problems in Social Psychology. - Urbana, 1952. - P. 145-155.
3. Гоулмен Д., Бояцис Р., Макки Э. Эмоциональное лидерство: Искусство управления на основе эмоционального интеллекта. - М: Альпина Бизнес Букс, 2005.

4. Дерябин, А. Н. "Педагогический эксперимент: сущность, принципы, формы." Москва: Просвещение, 1982.
5. Давыдов, В.В. "Теория развивающего обучения." Москва: Издательство "Интеллект", 1996.
6. Аспанова Г.Р. Среда как фактор развития лидерства школьника. // Вестник Академии педагогических наук Казахстана. – Алматы: АПНК, 2016. - №1 (69). – С.28-33.
7. Зубанова Л.Б. Сущность лидерства и возможность формирования его потенциала. // Педагогическая наука и образование [Текст]. – 2007. - №2. – с.с.53-57.

ЖАНАХМЕТОВА Б.У.

«№24 жалпы білім беретін мектебі» КММ, Теміртау қаласы

«ЖӘСІБИ ТАҢДАУ ЖОЛЫНДА ЖЕКЕ ТҰЛҒА БОЙЫНДА АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДАМУ»

*Адамның адамгершілігі жақсы ұстаздан болады.
Абай Құнанбайұлы*

Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа адамгершілік – рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек. Білім берудің мақсаты: жылдам өзгеріп отыратын дүние жағдайларында алған терең білімнің, кәсіби дағдыларының негізінде еркін бағдарлай білуге, өзін-өзі дамытуға және өз бетінше дұрыс, адамгершілік тұрғысынан жауапты шешімдер қабылдауға қабілетті, дені сау жеке тұлғаны қалыптастыру. Қазақстанда ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтарды, тарихи тәжірибелерді, сан ғасырлық мәдени ұлттық дәстүрлерді ескере отырып, қазіргі білім мазмұнын жаңғыртуда, жаңа талаптар қоя отырып, ұлттық рухта болашақ ұрпақты тәрбиелеу керек деп санаймыз.

Адамдар мен әлеуметтік бірлестіктер арасындағы қарым-қатынастарды реттейтін қағида ол - мораль. Мораль /латын тілінен-moralis/ ол әлеуметтік шындықтың этникалық сапаларын /ізеттілік, мейірбандық, әділеттілік, мінез-құлық, әдет-ғұрып, т.б./ бейнелейтін қоғамдық сананың ерекше нысанына жатады. Адамдардың бірлесе өмір сүру тәжірибесінен, мәдениеттің дамуынан моральдық нормалар шыққан және оның орындалуын қоғамдық пікір қадағалап отырады. Ынтымақтастық пен адамгершілікті нығайтатын қалыптар. Мораль ережелері болып қабылданады. Жеке тұлға қоғамның әдеп мәдениетін игеру барысында өз мінез-құлқын реттей алатын қабілетке ие болып, айналасында болып жатқан оқиғаларға моральдық баға бере алады. Нәтижесінде адам кісілік қасиеттерін дамыта алатын субъектіге айналып, оның бойында ар-ұят, жауапкершілік, парыз, намыс, ізгілік секілді жоғары моральдік, адами қасиеттер қалыптасады.

Моральдың бірқатар ерекшеліктері бар:

- ✓ Моральдық ережелер мен ғасырлар бойы қалыптасқан құндылық негізін құрайды және жалпылама сипатта болады;
- ✓ Моральлық қағидалар мен сезімдер нормативті, міндетті, тиісті әлеуметтік мұраттың бір түріне жатады, ол күнделікті тұрмыс қалыптарынан жоғары қойылады;
- ✓ Мораль мемлекеттік күшпен танылмайды, ол адамның еркіндігі аясымен байланысты.

Моральдық нормаларды ұстану арқылы әрбір жеке тұлға өзінің адамгершілік, ізгілік қасиеттерін қалыптастырады. Мораль адамдардың қоғамдардың өмір сүруге дағдылану нәтижесінде, қарым-қатынас жола туындап отырған қарама-қайшылықтардан шығу барысында тарихи түрде қалыптасады. Адамзаттың мақтап тұтар бес-алты мың жылдық мерзімдегі мәдени-өркениеттік кезеңі оның алдыңғы адамзаттың қапастағы "тарихымен" салыстырғанда түкке тұрмастай шамада. Ол бізге таңсық, түсінгенімізден түсінбегені көп

уақыт мерзімі. Адамдардың бірлесе өмір сүру тәжірибесінен, мәдениеттің дамуынан моральдық нормалар шыққан және оның орындалуын қадағалап отырады. Ынтымақтастық пен адамгершілікті нағайтатын қалыптар мораль ережелері болып қабылданады. Жеке тұлға қоғамның әдеп мәдениетін игеру барысында өз мінез-құлқын реттей алатын қабілетке ие болып, айналасында болып жатқан оқиғаларға моральдық баға бере алады, нәтижесінде адам кісілік қасиеттерін дамыта алатын субъектіге айналып, оның бойында ар-ұят, жауапкершілік, парыз, намыс, ізгілік секілді жоғары моральдық, кісілік қасиеттер қалыптасады. Моральдық сана тек тандау мүмкіндігі бар жерде ғана әрекет етеді. Мәжбүрлеп істелген іске моральдық баға беру қиын, сондықтан моральдық санада мотив, пиғыл, мақсат мәселелері алдыңғы қатарға шығады. Моральдық сананың үш сатысы болады. Біріншісі, адамның іші тылсым дүниесін, яғни моральдық қажеттіктер мен қабілеттерді, эмоциялар мен сезімдерді, т.б. қамтиды. Әдептілік екінші сатысына рационалды ақыл-ой елегінен өткен моральдық түсініктер жатады. Рационалды мораль, әдетте әр түрлі әдептілік ережелерінен, адамгершілік туралы этика теориялардан тұрады. Моральдық сананың үшінші сатысы моральдық интуиция (түйсік) болып табылады. Моральдық негізгі бөлігіне іс-әрекет, мінез-құлық жатады. Моральдық мінез-құлықта мотив-мақсатты, құрал мен нәтижені айыра білу қажет. Әлеуметтік қатынастардың түрлі салаларына сәйкес кәсіптік, отбасылық, тұрмыстық, т.б. мораль түрлері айқындалады.

Жеке тұлға бойында жалпы адамзаттық құндылық қасиеттерін қалыптастыру жолдары. Бүгінгі таңда жас ұрпақты өз халқының тарихын, тегін, салт –дәстүрін, тілін білімін, адамзаттық мәдениетті, адами қасиетті мол терең түсінетін шығармашыл тұлға етіп тәрбиелеу өмір талабы, қоғам қажеттілігі. Қазақстан Республикасы Білім туралы заңында жас ұрпаққа жан-жақты білім мен тәрбие берудің мемлекеттік саясатының негізі ұстанымдарын айқындап берді. Олар: Қазақстан Республикасының барлық адамзатының білім алуға тең құқылығы, әрбір азаматтың интеллектуалдық дамуы, психо-физиологиялық және жеке басының ерекшеліктері, халық үшін білімнің барлық деңгейіне жол ашылуы. Яғни, білім заңында әрбір азаматтың білім алуға құқықтығын негізге ала отырып, оқушы бойына ұлттық құндылық қасиеттерін қалыптастырып, құрметтеуге тәрбиелеуде дидактикалық шарттар яғни оқыту, тәрбиелеу, дамыту, жан-жақты қамту қажеттілігі туындайды. Оқушы бойында ұлттық және жалпы адамзаттық құндылық қасиеттерді қалыптастыру үшін ұлттық мәдениет, салт-дәстүр, халық тағылымдары және т.б. мәселелеріне тоқталып өткеніміз жөн. Қазақ мәдениеті ғасырлар бойы қалыптасқан ұлттық мәдениет. Ол ұлттық тәлім- тәрбиенің негізінде дамып, қалыптасты. Жалпы адамзаттық құндылық қасиеттер ұлттық тәрбиемен ұлттық мәдениеттің дамуындағы қозғаушы күші болып табылады. Әрбір халықтың тарихы тіршілігі мен рухани тәжірибелері бар. Халықтың тұрмыс тіршілігіндегі рухани тәжірибелері арқылы қалыптасқан тәрбиелік және дүниетанымдық көзқарастарын біз халық педагогикасы дейміз. Халық педагогикасы - халық мәдени мұрасы. Халық педагогикасы, сол халықтың ұлттық ерекшеліктеріне байланысты қалыптасқан. Ал, ұлттық тәрбие мен жалпы адамзаттық құндылық қасиеттерінің мәселесі адамзат тарихынан өн бойына ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан ұлы мұра. Бұл адамзаттың, өркениеттің биігіне көтеріліп, үшінші мыңжылдыққа басқан кезеңі. Мемлекетіміз үшін рухани асыл мұра болып табылады. Қазақстандық азаматтардың бойында патриотизм, азаматтық парыз, тұлға бойындағы ұлттық құндылықтар мен ар тазалығы және жалпы адамзаттық қасиеттерді жатқызамыз.

Олай болса, мектеп табалдырығынан бастап білім беруде ел тарихын терең қозғап, тәрбие сағаттарында қазақ зиялы қауымының еңбектерін, қоғам дамуына қосқан үлесін айтып түсіндіру арқылы оқушылардың адами құндылық қасиеттерін қалыптастыра аламыз. Оқушының жалпы адамзаттық қасиеттеріне меймандостық, ізеттілік, кісілік сыйласымдылық, имандылық, кішіпейілділік, кеңпейілділік, салауаттылық, тіршілікке бейімділігі, өнерпаздық, шешендік ақынжандылық, сыпайлық-мәдениеттілік т.б. қасиеттерді қалыптастырып, ұрпақ бойларына дарыту. Халық педагогикасы ұлттық әдебиет пен сол ұлттың салт-дәстүрінен құрылады. Руханилық жеке тұлғаның негізгі сапалық көрсеткіші.

Руханилықтың негізінде адамның мінез-кұлқы қалыптасады ар-ұят, өзін-өзі бағалау және адамгершілік сапалары дамиды. Мұның өзі мейірімділікке, ізгілікке баулиды. Олар адамды құрметтеуге, оған сенуге, әдептілікке, кішіпейілділікке, қарапайымдылыққа жанашырлыққа, ізеттілікке, инабаттылыққа т.б. тәрбиеленеді. Тәрбиенің ең жоғары құндылығы ол-адамгершілік, ол жеке адамның қасиеті, адамгершілік және психологиялық қасиеттерінің жиынтығы.

Адамгершілік бұл тәрбиенің ең құндылығы. Жас ұрпақтың бойына ұлттық құндылықтарды сіңіру - ата-ана мен ұстаздардың басты міндеті. Адамгершілік әр адамға тән асыл қасиеттер. Адамгершіліктің кайнар бұлағы - отбасында, олардың өнерлерінде, әдет-ғұрпында. Әр адам адамгершілікті күнделікті тұрмыс-тіршілігінен өзін қоршаған ортадан, табиғаттан бойына сіңіреді. Жас ұрпақты саналы тәрбиелеу отбасы мен мектепте ұстаздардың бірден бір міндеті. Оқу тәрбие жұмысын дұрыс жолға қоюда ата-аналармен жұмыстың орны орасан зор. Сондықтан, біздің мектепте ата-аналармен жұмыстардың алуан түрлері іске асырылуда, әр түрлі тақырыптарда. Балаларға тәрбие беру, ашық сабақтар өткізу, ойын-сауық кештер, ата-аналарға арналған сауалнамалар, сайыстар, мектеп тарапынан басқа да шаралар ұйымдастырылып отырады. Әр ата-ана мектепте болып жатқан іс-шараларға деген қызығушылық білдіріп, қатысатын ата-аналар бар. Осы тұрғыда ұлттық ойындарды ойната отырып, ата-ана өзін балаша сезінгенін айтады. Ата-аналармен жүргізілген әңгіме-кеңесте бала-тәрбиесі мәселесінде ата-ананың жауапкершілігі зор екендігі, баланың отбасында адам баласына тән қасиеттерге дағдыланып, ұяда көргенінен өнеге алатындығы сөз болды.

Мектебімізде ата-аналар мамандармен кездесу, пікірлесу, өз-ара пікір алмасып, балаларының мамандық таңдауында көп мәліметтер алады. Ата-аналар мұғалімдердің басты көмекшісі деп толық айтуға болады. Ата-аналармен жүргізілген әңгіме-кеңесте бала-тәрбиесі мәселесінде ата-ананың жауапкершілігі зор екендігі, баланың отбасында адам баласына тән қасиеттерге дағдыланып, ұяда көргенінен өнеге алатындығы сөз болды. Балалардың жасаған жұмыстарынан көрмелер ұйымдастырылып тұрады. «Отбасы-менің бар байлығым» тақырыбына байланысты ашық есік, бірлескен іс-шаралар ата-аналардың қатысуымен өтізіліп, үлкен ауқымды жұмыстар жүргізілді. Оқушылар бойында ұлттық құндылықтар мен адамзаттық қасиеттерді қалыптастыру, құрметтеуге, ата-дәстүрді сақтауға тәрбиелеуде белгілі әлемдік, отандық ғалымдардың, еңбектерін пайдалануға болады. Осы арқылы оқушының мәдениетті, білімі кеңейеді. Оқушының мәдениетті болуы үшін ұлттық тәрбие мен мәдениетті ұштастыру қажет. Олай болса, оқушылардың ұлттық құндылық қасиеттерін қалыптастыру негізінің бірден-бірі мектепшілік жүргізілетін тәрбиелік іс-шаралар. Адамның бойына жақсы адамгершілік қасиеттердің қалыптасуы, өнер, білімді игеру өскен ортаға, үлгі-өнеге берер ұстазға да байланысты. Тәрбиенің түп қазығы – үлгі болар ұстаз.

Қазіргі таңда ұстаздардың еңбегі оқушылардың білім алуымен қатар, тәлім тәрбиеге де көп көңіл бөлуде. Ұстаз оқушының екінші анасы, ақылшысы, кеңесшісі, дұрыс бағыт беруші. Ұстаздардың жұмысы қиын, жауапты, өте күрделі. Оқушыларды ұлттық құндылықтары мен жалпы адамзаттық қасиеттерін сыныптан тыс тәрбиелік іс-шаралар арқылы қалыптастырып, ғылыми тұрғыда далелдеп дамыту біздің тікелей парызымыз. Бүгінгі таңда жас ұрпақты рухани адамгершілік білімнің нәрімен сусындатып, әр баланың, әр адамның жүрегіне ізгілік нұрын құйып, тәрбие саласында қызмет етіп жүрген ұстаздар қаншама. Тұлғаның үйлесімді дамуының нәтижесінде бүгінгі күнді ғана емес, болашағын сәулелі күйде елестетіп, алға ұмтылатын, арманшыл, адамгершіл, қиялы асқақ, рухы биік азамат тәрбиелеуге болады. Жеке тұлғаның қалыптасуына ықпал жасайтын ең шешуші саласы – болашақ ұрпақтың адами тұтас тұлға болып қалыптасуына бағытталған және өрениеттілік негізге құрылған тәрбие беру.

Әдебиеттер:

1. Мен – Адаммын, жеке тұлғаның рухани- адамгершілігін дамыту сабақтарын ұйымдастыруға арналған әдістемелік құрал, Игенбаева. Б. Қ. Алматы – 2000
2. Маклаков А.Г. Общая психология / А.Г. Маклаков. - СПб.: Питер, 2002.

3. «Қазақстан»: Ұлттық энциклопедия / Бас редактор Ә. Нысанбаев – Алматы «Қазақ энциклопедиясы» Бас редакциясы, 1998. I том

ЖАНГАБУЛОВА А.А.

*КГУ «Центр поддержки детей с особыми образовательными потребностями», город
Караганда*

КРУЖКОВАЯ РАБОТА - КАК ОДНО ИЗ НАПРАВЛЕНИЙ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ЦЕНТРЕ ПОДДЕРЖКИ ДЕТЕЙ С ООП

Воспитательный процесс в организациях образования невозможно представить себе без включения обучающихся в деятельность объединений по интересам, организуемую на добровольных началах с учетом желаний и потребностей воспитанников. Дополнительное образование создает условия для развития творческих способностей, для общения, самовыражения и самоутверждения личности, предоставляет воспитанникам возможности для отдыха и удовлетворения своих потребностей. Работа в объединениях по интересам помогает раскрыть способности каждого обучающегося, помочь ему найти себя, воспитать тонкость чувств, умение ориентироваться в окружающем мире, чувствовать себя среди людей комфортно и независимо, быть разносторонним человеком.

Одним из решений поставленных задач берет на себя дополнительное образование-кружки, секции, которые организуют педагоги ЦПД.

В сущности, дополнительное образование — это мотивированное образование, позволяющее обучающемуся приобрести устойчивую потребность в интеллектуально познании и творчестве, максимально реализовать свои возможности, самоопределиваться профессионально и лично.

Коррекционно-воспитательная деятельность, организованная в системе дополнительного образования детей ЦПД, осуществляется в соответствии с программами, разработанными педагогами, которые утверждаются решением педагогического совета.

В ЦПД функционируют кружки интеллектуального и творческого направления, а также спортивные секции. Здесь каждый воспитанник имеет возможность выбрать себе дело по душе, и тем самым выявить и разрешить интересующие проблемы. Кружок является благоприятной почвой для удовлетворения различных человеческих потребностей. В процессе кружковой работы ребенку гораздо проще формировать уважительное отношение к себе. Кружковая работа в существенной степени способствует формированию таких качеств характера обучающегося, как инициативность, уверенность в себе, выносливость, сдержанность, настойчивость, мужественность, искренность, честность и др. Большая роль кружковой работы в ЦПД, определяется тем, что для детей это воспитательное учреждение, где они проводят большее время. Поэтому, кружок остаётся необходимым звеном в воспитании многогранной личности воспитанника.

Создание условий для самореализации воспитанника в творчестве, своей индивидуальности - является основой кружковой работы в ЦПД с ООП. Воспитательное значение кружковой работы в ЦПД для детей с особыми образовательными потребностями колоссально, потому как способствует более глубокому и всестороннему развитию обучающихся. Оно помогает положительно решать задачи коррекции и компенсации различных дефектов развития.

Кружки в ЦПД выполняют несколько функции - образовательную – каждый воспитанник имеет возможность удовлетворить (или развить) свои познавательные потребности, получить дополнительное развитие умений, навыков в интересующем его виде деятельности;

-социально-адаптивную - занятия в кружках позволяют воспитанникам получить социально значимый опыт деятельности и взаимодействия, испытать «ситуацию успеха», научиться самоутверждаться;

-коррекционно-развивающую - воспитательно-образовательный процесс позволяет развивать интеллектуальные, творческие, физические способности каждого ребенка;

-воспитательную - содержание и методика работы в кружках оказывает значительное влияние на развитие социально значимых качеств личности, формирование коммуникативных навыков, воспитание социальной ответственности, коллективизма, патриотизма.

Деятельность любого кружка регулируется:

- программой кружка (цель и задачи, предполагаемый конечный результат);
- планом работы кружка на год;
- списком детей;
- расписанием занятий;
- материалами контроля качества (результативностью) работы кружка (диагностические карты).

Алгоритм деятельности педагога по созданию кружка:

- разработка (подбор) программы кружка;
- разработка плана кружка на учебный год;
- утверждение программы, плана работы кружка завучем по УВР;
- реализация плана работы кружка на практике;
- анализ результативности работы кружка;
- презентация результатов работы (уголки, выставки, участие в конкурсах, и т.д.)

Кружковая работа в ЦПД осуществляется в течение всего учебного года педагогическими работниками по субботам. Кружковая работа организуется в соответствии с направлением деятельности кружка, на основании выбранной программы дополнительного образования, которая не должна дублировать основную образовательно-воспитательную программу. Возраст детей, охваченных кружковой деятельностью от 7-16 лет.

Кружки проводятся в группе, в кабинете СБО, швейной мастерской, студии красоты, музыкальном зале, в спортивном зале, в зависимости от направления кружка.

Основной контингент наших воспитанников- это дети с особыми образовательными потребностями, для которых характерна недостаточная познавательная активность, сниженный интерес к окружающему миру, вялость и отсутствие инициативы. У таких детей на уровне нервных процессов имеет место слабость замыкательной функции коры, инертность нервных процессов, повышенная склонность к охранительному торможению. Всё это создаёт патогенную основу для снижения познавательной активности в целом и отражается на учебной деятельности воспитанников. Исходя из вышесказанного в группе был организован кружок «Хочу учиться на отлично».

Миссия кружка: решение проблем комплексного развития разных видов памяти, внимания, наблюдательности, воображения, быстроты реакции, логического мышления.

Цель кружка: создание условий для развития и коррекции познавательных способностей воспитанников, улучшения их успеваемости в школе.

Задачи:

- формирование мотивации умения, ориентированной на удовлетворение познавательных процессов;
- увеличение объема памяти;
- развитие и коррекция приемов умственных действий (анализ, синтез, сравнение, обобщение, классификация, аналогии);
- развитие вариативного мышления, фантазии, творческих способностей;
- развитие речи, умение аргументировать свои высказывания, строить простейшие умозаключения;

- выработка умения целенаправленно владеть волевыми усилиями, устанавливать правильные отношения со сверстниками и взрослыми;
- закрепление общеучебных умений и навыков (умение обдумывать и планировать свои действия, осуществлять решение в соответствии с заданными правилами, проверять результаты своих действий).

Программа кружка предусматривает занимательные и интересные задания с использованием игровых форм, элементы соревнования на быстроту и качество работы. Дети усваивают новые термины, понятия, факты. Большую часть материала обучающиеся не просто запоминают, а фактически сами же и открывают: разгадывают, расшифровывают, составляют. При этом воспитанники учатся анализировать, сравнивать, обобщать, классифицировать, расширять знания по предметам. Задания подбираются с учетом рациональной последовательности, учитываются реальные возможности и индивидуальные особенности воспитанников. В основном это тренировочные упражнения, задачи, вопросы, загадки, игры, ребусы, кроссворды. Дети сами оценивают свои успехи, это способствует снятию напряжения, повышению положительных эмоций, проявлению желания научиться самостоятельно выполнить предлагаемые задания.

Занятия кружка «Хочу учиться на отлично» будут способствовать развитию психических процессов: внимания, памяти, воображения, мышления. Во время занятий у детей происходит становление развитых форм самосознания, самоконтроля и самооценки. Познание для наших детей является важнейшим фактором развития и адаптации к окружающей среде.

Вся система работы дополнительного образования в ЦПД носит коррекционно-развивающий характер и способствует реализации способностей наших детей, формированию гражданского самосознания, общей культуры, здорового образа жизни, социальной адаптации к жизни в обществе после выпуска.

Литература:

1. Минский Е.М. От игры к знаниям. Москва, «Просвещение», 1982.
2. Тихомирова Л.В. Развитие интеллектуальных способностей школьника. Ярославль, «Академия развития», 1997г.
3. Багажникова И.М. Ульяновцева М.Б. Воспитание и обучение детей и подростков с тяжелыми и множественными нарушениями развития. 2020г.
4. Ньюмен Сара. Игры и занятия с особым ребенком. Пер. с англ. Н.Л. Холмогоровой, -М, 2004 г.

ЖАРГАКОВА ГУЛЬБАРШЫН АДАМИЕВНА
«Прокофия Корниенко атындағы ЖББМ» КММ

АТА-АНАЛАРДЫҢ ИНКЛЮЗИВТІ ОҚУ ҮРДІСІНЕ ҚАТЫСУЫ

Отбасы - бұл бала өмір сүріп қана қоймай, оның адамгершілік қасиеттері, адамдармен қарым-қатынасы, идеялары мен қоршаған әлемге қызығушылығы қалыптасатын шағын қоғам. Дәл отбасында баланың дамуының әрі қарайғы жолын және оның танымдық және әлеуметтік мүмкіндіктерін анықтайтын жағдайлар жасалады. Выготский баланың дамуының әлеуметтік жағдайын ересектер анықтайтынын және ұйымдастыратынын айтады. Бұл процестің маңызды доминанттары, бір жағынан, мұғалімдер, екінші жағынан, ата –аналар.

Инклюзивті білім - бұл барлық азаматтардың қоғамға қатысуы және бірінші кезекте физикалық дамуында қиындықтары барлар, яғни мүмкіндігі шектеулі балалар тобына жататын оқушыларды оқыту. Бұл мүгедектерді белсенді әлеуметтік өмірге нақты қосу процесі, бұл қоғамның барлық мүшелері үшін бірдей қажет. Мүгедектік тағдыр емес, ол сурет егер мүгедектік әлеуметтік тұжырымдаманың шеңберінде қарастырылса, мүгедек пен оның айналасындағылар үшін өте қызықты болуы мүмкін жағдайдағы өмір. Жаппай

білім беру ұйымына интеграцияланатын, дамуында ауытқуы бар баланың отбасы келесі себептерге байланысты бұл процеске белсенді қатысуы қажет.

Біріншіден: жаңа әлеуметтік ортаға ене отырып, бала қорқыныш, ыңғайсыздық сезінуі мүмкін, және бұл жағдайда, әрине, жақын адамның, ата-ананың қолдауы қажет.

Екіншіден, ата-ана балаға үй тапсырмасын орындауға көмектесу үшін оқу процесінде оқушыға қойылатын талаптармен және бағдарламамен таныс болуы керек.

Үшіншіден: балаға жаңа қарым-қатынас орнатуға көмектесу, жаңа достармен танысу, өзара әрекеттестікті ұйымдастыру маңызды; дені сау балалардың дамуында ауытқуы бар баланың ерекшеліктеріне қатынасына байланысты тосқауылды еңсеру қажет.

Дамуында ауытқуы бар баланың өз мүмкіндіктерін түсінуді үйренуі, олардың кемшіліктерін ескеруі және сонымен бірге өзін-өзі қамтамасыз етуді сезінуі маңызды. Бала мектепте жаппай мектепке кірмес бұрын үйде немесе арнайы мекемеде болған «жылыжай» жағдайын жасайды деп үміттенеді.

Барлық осы мәселелерді шешкенде, ата-аналарға, ең алдымен, дефектолог пен психолог пен басқа да мамандардың көмегі қажет. Дамуында ауытқуы бар баланы білім беру кеңістігіне қосу процесі осы процесті жүзеге асыратын мемлекеттік мекемелердің мұғалімдерін, ең алдымен дефектологтарды, сынып жетекшілерін, тәрбиешілерді және тәрбиешілерді арнайы даярлаумен қамтамасыз етілуі тиіс. Жұмыс баланың өзімен де, ата - анасымен де жүргізілуі керек.

Дефектолог бұл категориядағы балалардың психикалық және жеке даму ерекшеліктері туралы түсінікке ие болуы керек. Оның функциялары: дамуында ауытқушылығы бар балалардың психикалық дамуын диагностикалау мен түзету, олардың психофизикалық дамуын түзетуге бағытталған мұғалімдерге ұсыныстар дайындау, ата-аналарға кеңес беру. Дефектолог ата-аналарға кеңес бере отырып, олармен сенімді қарым -қатынас орнатады, күйзелісті жеңілдетеді, баланың оқу бағдарламасын меңгеру ерекшеліктері туралы әдепті түрде ата-аналарға хабарлайды, баланың үйдегі және мектептегі мінез -құлық проблемаларын жою бойынша ұсыныстар береді, сонымен қатар сыныптастарымен және олардың ата -аналарымен достық қарым-қатынас орнату туралы кеңестер береді .

Мұғалім, тәрбиеші, тәрбиеші баланың даму ерекшеліктерін білуі керек. Олардың қызметі баланың білім беру бағдарламасын меңгеруін және оның жеке басының үйлесімді дамуын қамтамасыз етуге, бала мен құрдастарының арасындағы байланыстарды орнатуға және кеңейтуге бағытталған.

Ата-аналармен жұмыстың мақсаты-оларды баланың дамуының жеке және жас ерекшеліктерімен, дамымау себептерімен, балалармен қарым-қатынаста дұрыс емес ата-аналық позицияның баланың денсаулығының нашарлауына әсер етуімен таныстыру. Педагогикалық көмектің нәтижесі: баланы ата -анасының білуі мен түсінуі, оны сол күйінде қабылдау.

Негізгі міндеттердің бірі - қоғамда физикалық және ақыл -ой дамуында кемістігі бар балаларға толерантты қарым-қатынасты қалыптастыру, бұл тек бірге өмір сүруге ғана емес, сонымен қатар әркім үшін денсаулық жағдайына қарамастан толыққанды өмір сүруге мүмкіндік береді.

Ата -аналарды психологиялық-педагогикалық қолдаудың келесі негізгі принциптерін бөліп көрсетуге мүмкіндігі:

- еріп жүретін адамның мүдделерінің «бала жағында» басымдығы;
- техникалық қызмет көрсетудің үздіксіздігі;

- қолдаудың көпбейінділігі (кешенді тәсіл): ортақ құндылықтарды уағыздайтын, бір ұйымдық модельге енгізілген және бірыңғай әдістер жүйесіне ие мамандар «командасының» келісілген жұмысы.

Ата-аналармен жұмыстың басым бағыттары қазіргі уақытта дөңгелек үстелдер, семинарлар, буклеттер дайындау мен тарату, постер материалын ресімдеу болып саналады.

Негізі инклюзивті білім идеологияға негізделген, ол балаларға қатысты кез келген кемсітушілікті жоққа шығарады, бұл барлық адамдарға тең қарым-қатынасты қамтамасыз

етеді, бірақ ерекше балаларға арналған ерекше жағдайлар жасайды білім беру қажеттіліктері. Инклюзивті білім қолжетімділігін білдіреді барлығына арналған білім, барлық балалардың әр түрлі қажеттіліктеріне бейімделу тұрғысынан, осылайша қол жеткізуді қамтамасыз ету білім ерекше қажеттіліктері бар балаларға арналған.

Инклюзивті білімнің сегіз принципі:

1. Адамның бағасы оның қабілеті мен жетістіктеріне байланысты емес;
2. Әр адам сезуге және ойлауға қабілетті;
3. . Әркімнің сөйлесуге және тыңдалуға құқығы бар;
4. Барлық адамдар бір -біріне мұқтаж;
5. Шынайы білімнақты қарым -қатынас жағдайында ғана жүзеге асырылуы мүмкін;
6. Барлық адамдар құрдастарының қолдауы мен достығына мұқтаж;
7. Барлық білім алушылар үшін үлгере алмайтын нәрседен гөрі олар не істей алатындығынан көбірек болады;
8. Әр түрлілік адам өмірінің барлық жақтарын жақсартады.

Қазіргі қоғамда инклюзивті білім оқытудың прогрессивті әдісі және әрбір мүмкіндігі шектеулі бала сапа алу құқығын пайдалануға мүмкіндік алады білім мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне бейімделген, және өмірде өз орнын табуға және өзінің өмірлік әлеуетін іске асыруға мүмкіндік береді.

Инклюзивті білім беру жағдайында баланың дамуы мен онымен қарым -қатынастағы қиындықтарды жеңуде ата -аналардың белсенді өмірлік позициясын қалыптастыру бойынша жұмыс жасау қажет; ата -аналардың құқықтық, педагогикалық құзыреттілігін жетілдіру; балалардың денсаулығын жақсарту бойынша мектеп пен ата -аналардың бірлескен қызметін ұйымдастыру; мүмкіндігі шектеулі баланы тәрбиелеп отырған отбасы мен қоғам арасындағы қатынастарды оңтайландыруға жәрдемдесу.

Мектеп пен отбасы арасындағы өнімді өзара әрекеттесу ғана мүмкіндігі шектеулі баланың психофизикалық және әлеуметтік жағдайын қалпына келтіруге, материалдық тәуелсіздікке және әлеуметтік бейімделуге қол жеткізуге көмектеседі.

Әдебиеттер:

1. Алехина С.В., Алексеева М.Н., Агафона Э.Л. Мұғалімдердің дайындығы табыстың негізгі факторы ретінде. білім берудегі инклюзивті процесс// Психологиялық ғылым және білім №1: Инклюзивті қазіргі кездегі отбасылық көзқарас пен қолдау білім... М., 2011 ж.
2. Митчелл Д. Арнайы және тиімді педагогикалық технологиялар инклюзивті білім// Дәлелді оқыту стратегиясын қолдану инклюзивті білім беру кеңістігі... Кітап тараулары / Пер. Аникеев И.С., Борисова Н.В. М., 2009 ж.

ЖАРКЕЕВА Г.Б.

«Қарағанды облысында білім беруді дамытудың оқу-әдістемелік орталығы» КМҚК әдіскері, қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

ТІЛ – РУХАНИ ҚҰНДЫЛЫҚТЫҢ НЕГІЗІ

«Өткен өмір өрнектері ұлт мәдениетіне материалдық негіз ретінде қаланып, ал оның сыры мен сымбаты тілде ғана өшпей қалған...»

Қазақ халқының сан ғасырлық тарихының барысында қалыптасып, өзгеріп, дамып отырған дүниетаным көкжиегі, ұлттық-мәдени және ойлау ерекшелігі, мінез-құлқы, материалдық және рухани игіліктерге деген көзқарасы т.б. тілінде айқын көрініс тапқан. Қарапайым халықтың күнделікті коммуникациясынан да, тілдік тұлға ретінде арнайы зерттеу

нысаны болатын шығармашылық тұлғаларының да туындылары мен еңбектерінен біз мұны анық байқаймыз [1].

Ұлтқа тән құндылықтар жүйесін жасақтауда міндетті түрде этномәдени архетиптің маңызды бөлігі саналатын бай тіліміздің негізінде қалыптасқан тілдік материалдарды терең талдау және зерттеу қажеттігі туады. Қазақстандық философтар құндылықтар мәселесіне еліміздің тәуелсіздігін алған кезеңнен бастап терең мән беріп, көптеген еңбектерде қарастыра бастады. Бұл – заңды құбылыс. Себебі, дербестіктің дара жолына түскен жас мемлекетке жаңа құндылықтар жүйесі керек екені анық еді.

Қ.Әбішев, М.Изотов, У.Ерғали, А.Қасабек, А.Қасымжанов, А.Қапышев, С.Колчигин, А.Косиченко, Б.Құдайбергенов, Г.Соловьева сынды зерттеушілер құндылықтардың мәні мен табиғатын айқындауды ақиқатты іздеумен, еркіндіктің маңыздылығымен шығармашылықтың және руханилықтың арқауымен байланыстырса, А.Артемов, Ғ.Есім, Қ.Шүлембаев, А.Сұлтанғалиевалар руханилық пен рухани құндылықтар мәселелері діни санамен, оның ғасырлар бойы қордаланған құндылықтарымен де астасып жататындығын айтып, дінге категориялық, құбылыстық деңгейде жан-жақты талдаулар жасаған. Бұл зерттеушілердің еңбектерінде аксиологиялық аспектілер танымдық, онтологиялық мәселелермен ұштасып жатады. Көп авторлардың концепциялары адам мәселесін өзекті, негізгі етіп алудан басталады. Осыған сәйкес мынадай қорытындыға келеміз: *құндылықтар қоғам мен адамнан тыс өмір сүрмейді; адамға қатыссыз ешбір зат өздігінен құндылық болмайды; құндылықтар адамның қызметіне, әрекетіне байланысты қалыптасады*. Осылайша адам мен құндылықтар өзара тығыз байланыста болады екен.

Шет елдік ғалымдар арасында 70-80-жылдары құндылықтар әлемінің өзгеріп отыру мәселесі кең көлемде зерттелінді. Мәселен, Р. Уильямс *құндылықтың өзгеру типологиясын* адамдардың қауымдастығындағы әлеуметтік, саяси өзгерістеріне, жеке және топтық көзқарастардың ауытқуларына сүйене отырып қалыптастырды:

Құндылықтардың жасалуы (креация) – тәжірибені кең ауқымда жүргізілуіне байланысты бағалаудың жаңа түрлерін, критерияларын жасау және оны іс-қимылды, мінез-құлықты реттеп отырып үшін қолдану.

Құндылықтар деструкциясы – әлеуметтік өзгерістерге байланысты белгілі бір құндылықтардың жойылып, жоғалып кетуі.

Құндылықтардың әлсіреуі – адамдар арасында белгілі бір құндылықтардың маңыздылығының төмендей бастауы.

Құндылықтардың күшеюі – керісінше, құндылықтардың әлеуметтік ортада жана беделдерге ие болып, ауқымын кеңейтіп, жаңа объектілерді қамтуы.

Құндылықтарды қолдану – қоғамда бұл құбылысты рационалды түрде қолдану, оның рәміздік деңгейін ескеріп отыру.

Құндылықтық қатынастарды нақтылау, яғни құндылықтардың әрекет ету ауқымын анықтау.

Құндылықтарды шектеу – басқа бір маңыздылығы бар құндылықтарды қолдану арқылы әр құбылыстың мөлшерлі әсер ету аймағын қалыптастыру.

Құндылықтар экспликациясы, бұл құндылықтардың жасырын күйге жарыққа шығып, белгілі бір формаларға, пішімдерге ие болуы.

Құндылықтар келісімі, яғни құндылықтар аралық шиеленістерді шешу мақсатында әрбір құндылықтың басымдылығын анықтап, жүйедегі орнын белгілеу арқылы үйлесімділікке қол жеткізу.

Құндылықтарды интенсификациялау және абсолюттеу – белгілі бір құндылықтардың адамдардың өмірлік бағдарларында шешуші рөл атқарушы күшке айналуы, көп адамдар үшін маңыздылығының артуы [2].

Жалпы аксиологиядан біз тілге қатысты «лингвистикалық аксиологияны» қарастырамыз. Аксиология мен тіл білімінің арақатынасы бізге тілдің аксиологиялық аймағын қарастыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, «Адам – Тіл —

Әлем» жүйесінде адам және қоғам болмысы қалыптасуының негізгі мағыналар арқылы көрініс табуы назарға алынады.

Бұл бағыттың мақсаты – тілдік тұлғаның ішкі әлемін танудың әдісі мен технологиясын анықтау, тілдік мәліметтер арқылы тұлға мен қоғамның құндылыққа деген көзқарасын зерттеу.

Иә, ұлттық сананың тірегі – тіл. Сол себептен де *«тіл білімінде қазақ ұлтының таным парасатын, жарық дүниені танудағы көркемдік көкжиегін, ой-қиялын жаңа ғасыр табалдырығында тұрған жас буын, келер ұрпақ алдында ұлттық мәдени ерекшеліктерін өзі жасаған тілі арқылы зерделеу – ең маңызды мәселе»* [3].

«Тіл біздің ойымызды туғызып, оны жеткізіп қана қоймайды, сонымен қатар, ол адамдардың сан ғасырлық тәжірибесін сақтайды және оларды ұрпақтан ұрпаққа жеткізіп отырады» [4]. Бұл – тілдің кумулятивтік қызметінің жемісі. Бұл тұрғыда ф.ғ.д., профессор Г.Н.Смағұлова: *«Өткен өмір өрнектері ұлт мәдениетіне материалдық негіз ретінде қаланып, ал оның сыры мен сымбаты тілде ғана өшпей қалған»* - дейді [5].

Тіл – рухани барлық құндылықтың негізі болғандықтан, әлемдік мәдениет пен өркениеттің дамуынан тысқары қала алмайды. Белгілі бір ұлттың дамуы өзінің ұлттық тілін қазіргі жаһандану заманында сақтай отырып, оны одан әрі өркендетуге, қоғамдық қызметін түрлі сала бойынша кеңейтуге, сонымен қатар осы мақсаттағы іс-шараларының дұрыс ұйымдастырылып жүргізілуіне, демек мемлекеттік тілдік саясат пен бағдарламаларға тікелей байланысты.

Ұлттық болмыстың өзіне тән сипаты мен бедерін туған тіл табиғаты мен тіл арқылы қалыптасқан шығармашылық-әдеби мұра негізінде іздеп тауып, оның мазмұндық-мағыналық қасиетін терең тану, таныту мәселесі бүгінгі лингвоаксиологиялық зерттеулердің негізгі нысаны болып отыр. Тіл арқылы өз мәдениетінің ғасырлық тәжірибесін жинақтаған халқымыздың «рухани иммунитетін» көтеруде ұлт тілі қалыптастырған шығармашылық жүйеге назар аудару қажет. Себебі, кез келген ұлт, халық өз өміріндегі және мәдениетіндегі атаулар мен ұғым-түсініктерді ана тілінің арнасынан табады.

Тіл – ең ұлы қару. Тіл – ең асыл құндылық. Тіл – ең керемет қатынас құралы. Әлемдегі ең көп таралған тіл – ағылшын тілі. Себебі, оның таралу және қолдану аймағы кең. Ал ең сұлу тіл деп француз тілін атайды. Дегенмен осы қатарға өзіміздің қазақ тілін де қосуға болады. Неге? *Қазақ тілі – әлемдегі мағынасы көп, синонимдік тіркесі мол, сөйлеу стилі сұлу, ерекше тіл. Тек қолданатын халықтың саны аз демесеңіз, бұл тілдің құдіреті ерекше.*

Тіл өлсе, ұлттың да өмір сүруі мүмкін емес. Сондықтан сіз қай ұлттың өкілі болмаңыз, тіл үшін күресуге міндеттісіз. Сол тілде сөйлейтін соңғы адам болсаңыз да, тіліңіз жайында аманат қалдыруға, мұра қалдыруға тырысуыңыз керек. Себебі сіздің тілде жазылған құнды тарихи деректер, кейінгі ұрпақ үшін үлкен рөл ойнауы мүмкін.

Ұлт тілінің өрісі бізге ұлт болашағының кепілі саналатын ұлттық құндылықтар жүйесін жаңғыртуға, жаңартуға мүмкіндік беретін күрделі жүйе. Оның әрбір мағыналық қабатына тереңдеп, әр парағын ашқан сайын қазақ халқының тарихи негіздері мен рухани түп-тамыры, уақыттың өзі ұлт санасынан ұмыт қалдырған ерекшеліктері, рухани-мәдени жетістіктері мен құндылықтар жүйесі аршыла береді. Осылайша ұлт болмысының өзгелерден ерек, өзінше бітімі танылады.

Жаһандану дәуірінің ұлт болашағына қатысты туғызып отырған маңызды мәселерінің бірі де – осы. Бұл тұрғыда, ғасырлар бойында ұлттық болмыстың өзіне тән бедерін бұзбай сақтаған тіліміз ұлттық құндылықтар жүйесін қалыптастыруда да өз әлеуетін танытуы тиіс.

Әдебиеттер:

1. Raymond Williams (Рэймонд Уильямс). Culture and Society.-Ұлыбритания: Penguin Books, 1971. – 352.
2. Смағұлова Г. Мағыналас фразеологизмдердің ұлттық-мәдени аспектілері. – Алматы: Елтаным, 2010. – 244 бет.

3. Назарбаев Н. Өзекжарды ойлар. – Алматы: Мектеп, 2003. – 172 бет.
4. Қалиұлы Б. Жалпы тіл білімі: Оқулық. – Алматы: Қазақ университеті, 2005. – 118 бет.

ЖИЛКИНА Н.В.

КГКП «Дворец школьников отдела образования города Шахтинска управления образования» Карагандинской области

КАЗАХСКОЕ НАРОДНОЕ ТВОРЧЕСТВО НЕИССЯКАЕМЫЙ ИСТОЧНИК ЭТНОКУЛЬТУРНОГО ВОСПИТАНИЯ НА ЗАНЯТИЯХ ЛЕПКИ

В современном мире, где влияние технологий и глобализации становится все более заметным, задача формирования национальных ценностей у молодого поколения приобретает особую актуальность. Как педагог дополнительного образования, посвятивший себя преподаванию лепки из пластилина, я обнаружила, что этот удивительный метод не только способствует развитию творческого мышления, но также является эффективным средством воспитания национального сознания у моих воспитанников кружка «Plastiland».

Лепка – это один из древнейших видов изобразительного искусства, который имеет глубокие корни в культуре многих народов мира. Она является универсальным средством для развития у детей творческих способностей, мелкой моторики, пространственного мышления и воображения. Кроме того, занятия лепкой могут способствовать формированию этнокультурной компетентности у детей. Этнокультурная компетентность – это способность человека понимать и уважать культуру других народов. Она включает в себя знания о культуре, умение общаться с представителями других культур и способность принимать их ценности и традиции.

Пластилин – удивительный материал, который открывает перед детьми безграничные возможности воплощения их идей в жизнь. В процессе работы с пластилином мои кружковцы могут создавать объекты, отражающие культурное наследие своего народа.

На первых занятиях лепки знакомлю ребят с первобытным искусством «Самые интересные петроглифы Казахстана». Наскальные изображения, или петроглифы, – это уникальные «письма» от наших предков о том, как они жили и охотились, кому поклонялись. В Казахстане сохранилось богатое разнообразие этих рисунков. Еще с одной ценностью наследия из камня знакомимся с детьми «Безмолвные балбалы» – каменные изваяния, высеченные балбалы в образе человека.

В процессе лепки из пластилина дети не только обогащают свои навыки творчества, но также учатся ценить историческое наследие своей страны. Создание миниатюрных моделей и сцен, отражающих важные события или персоналии из истории, позволяет им буквально «ощутить» прошлое и углубить свое понимание того, каково было жить в различные периоды национальной истории. Этот аспект лепки прекрасно сочетается с обучением истории и способствует формированию глубокого патриотического чувства.

На уроках лепки мы не просто формируем скульптуры из пластилина, но и активно обсуждаем различные культурные особенности, обычаи и традиции. Дети учатся уважать и ценить многообразие, осознавая, что культурные различия – это не преграда, а, наоборот, богатство, делающее мир интересным и уникальным. Лепка из пластилина также служит отличным средством для учеников находить общий язык и работать сообща. В ходе совместных проектов, например, лепка композиции «Наурыз – светлый праздник!» дети учатся работать в команде, обмениваться идеями и уважать мнение друг друга. Этот опыт способствует формированию чувства единства и патриотизма, развивая в них гражданскую ответственность. Они узнают, что каждое творческое произведение требует внимания и заботы, а эти принципы легко переносятся, а уважение к своей стране, к ее истории и традициям.

Орнаменты служили казахам украшением и оберегами. Их элементы указывали на принадлежность к роду или жузу, их читали как послание. Поэтому орнамент у казахского народа занял доминирующее место, которое встречается в посуде, инструменте, одежде, мебели, коврах, убранстве жилища (юрты) и т.д.

Знакомя воспитанников об национальных особенностях казахского народа, добавила темы праздников и рассказы о древних обрядах. Скульптура малых форм выполняется старшими воспитанниками, которые посещают кружок с первого года имея прочные знания в лепке.

Не менее значимым является и вклад уроков лепки в развитие моторики и координации движений у детей. Работа с пластилином требует тщательности и точности, что способствует улучшению мелкой моторики рук и улучшению памяти. Этот аспект обучения, играет важную роль в развитии общей физической и умственной подготовленности детей, что является неотъемлемой частью их гармоничного воспитания.

С детьми 8-9 лет рассматриваем такую тему: «Мифы, легенды и сказки Казахского народа» богатейшее поле для творчества от рельефных до круглых поделок. В этой теме ребенок раскрывается полностью здесь можно изобразить природу безграничная степь, внешнее или внутреннее убранство юрты, тут тебе и орнаменты, сам герой композиции в национальной одежде и т.д.

Все эти факторы в совокупности делают уроки лепки из пластилина уникальным и многогранным инструментом для формирования национальных ценностей у детей. Этот метод не только способствует развитию творческого мышления и уважения к культурному наследию, но и вносит вклад в развитие личности, готовя детей к ответственной и гармоничной жизни в современном обществе.

В настоящее время возрождается интерес к изучению народной культуры, традициям народного декоративного искусства. Приобщение к «народному искусству» происходит не только через восприятие, но и через практическую деятельность «единства» и взаимодействия искусства с жизнью. Систематическое освоение художественного наследия помогает осознавать искусство как духовную летопись человечества, как познание человеком отношения к природе, обществу, поиску истины.

В заключении, хочется подчеркнуть, что занятия лепки из пластилина предоставляют уникальную возможность воздействовать на формирование национальных ценностей у подрастающего поколения. Творчество, как эффективное средство воспитания, способствует развитию патриотизма и уважения к культурному наследию. Надеюсь, что этот опыт будет полезен в дополнительном, дошкольном образовании и других творческих объединениях, чтобы наши дети выросли достойными гражданами своей страны.

Литература:

1. Я.А. Шер. Петроглифы Средней и Центральной Азии. «Наука» Москва. 1980
2. <https://dzen.ru/a/XWWMr79Q1QCtfEel>

ЖОЛБОЛДИНА А.М

Балқаш қаласы, «С.Сейфуллин атындағы №7 мектеп - гимназиясы»КММ

ОҚУШЫЛАРҒА КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУДЕ АДАМГЕРШІЛІК, ЖАУАПКЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҒЫН БОЙҒА СІЦІРУ

Қазіргі уақытта білім беру саласында мамандыққа дайындау басты талап болып табылады. Еңбек ету кезінде білім мен ептілікті игеру үшін кәсіптік білім болуы қажет. Кәсіби білім белгілі бір кәсіп аясында біліктілік қызметіне қажетті жүйелі дағдыларды игеру үдерісі және кәсіби ортаға сай мінез құлық ережелері мен нормаларды сақтауды қарастырады.

«Жол қуған қазынаға жолығар, дау қуған пәлеге жолығар» деп, Абай атамыз айтып кеткендей, мамандық таңдар алдында адамға табандылық, шыдамдылық, жігер, ерік қажет. Оқушылардың кәсіби білімділігін арттырып, мамандық таңдауға үлес қосу - кәсіби оқытудың басты мақсаты болып табылады. Оқушылардың мамандық таңдау себептерін алғашқы болып зерттеген Н.И. Кареев, білім алушылардың болашақ мамандық туралы ұғымдарын төмен және мамандығын өзге адамдардың ықпалымен таңдайды деген тұжырымдама жасайды, ал педагог Н.А. Рыбников болса, оқушыға мамандық таңдау барысында жасы, тұрмыс жағдайы, ата-анасының мамандықтары әсер ететіндігін жеткізеді. Себебі бала ата-анасының жасаған мамандығын көзімен көріп, бойына сіңіріп, болашақта қандай маман иесі бола алатынын біледі.

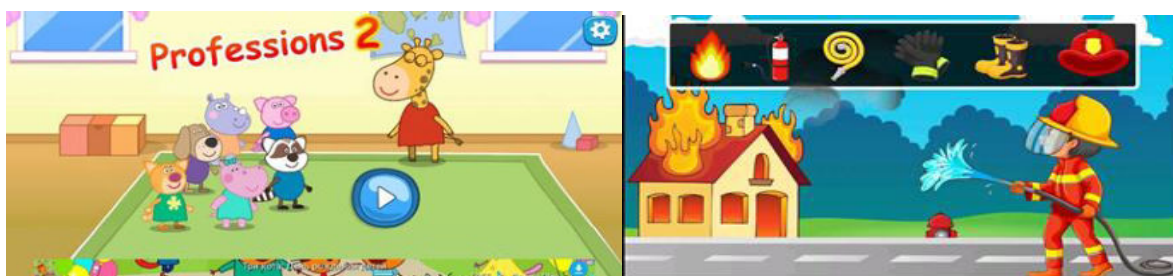
Бүгінгі таңда кәсіби бағдар беруші волонтер педагог болу керек деп ойламын. Ел президенті Қасым Жомарт Кемелұлы Тоқаев өз сөзінде: «Волонтерлік-халқымыздың өмір салтына айналуы керек. Оны тәуелсіз Қазақстанның бүгінгі және болашақ сипаты ретінде дәріптеуіміз қажет. Еріктілердің бойындағы қайрат, жігер әр азаматты ынталандыруы тиіс.» деді. Ғұлама Абай атамыз «Адамзаттың бәрін сүй бауырым» деп барша адамзатқа өсиет қалдырды. Кәсіби бағдар беруші болу да - нағыз жүректің ісі, шынайы көрінісі. Себепсіз жақсылық жасау тек жақсы адамның қолынан келеді. Біздің бойымызда осындай ар ождан, ақ пейіл қасиеттер болу керек. Қоғамға адал қызмет ету керек. Осының барлығы волонтерлік білімге жатады. Осы мақсатта оқушыларыма ерте жастан кәсіптік бағдар беруді ұйымдастыруда пайдалы, қоғамға қажет, сұранысқа ие маман иесі болу үшін тұлға бойында қандай құзіреттер қалыптасу керек? деген сұраққа жауап іздедім. Ізденіс барысында Алаш қайраткерлерінің еңбектері әрекетіме бағдар бола білді.

Кәсіби бағдар беру, мамандыққа баулу тақырыбында Алаш көсемі, ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынов өзінің баспа бетіне жарық көрген көсемсөздерінде өнегелі ой қозғайды. Оған: «Басқадан кем болмау үшін біз білімді, бай һәм күшті болуымыз керек. Білімді болу үшін оқу керек. Бай болуға кәсіп керек. Ал күшті болуға бірлік керек» деген оралымды ойлары дәлел. Ол өз халқының «олжалы жерде үлестен, ордалы жерде орыннан, жоралы жерде жолынан» қалмауын ойлап, тозық елін озық етемін деп алысты, өрге сүйрей жүріп, білім берудің кәсіпке бағдарлау туралы ойларын жеткізеді. Ахмет атамыздың көсемсөздерінің ішінде шоқтығы биік «Оқу жайы» мақаласында автор оқудың қазақ қоғамына, қазақ баласына ауадай қажет екендігіне бірнеше мысалдар келтіреді, өз пікірін білдірді, тіпті бүгінгі күнге дейін өзекті болып жүрген ғылыми-техникалық бағыттағы мамандықты меңгеру туралы айтқан ойлары әлі күнге дейін маңызын жоғалтпай отыр.

Сонымен қатар Ахмет атамыз сол уақыттағы тосыннан келген қайбір ауруларға тосқауыл бола алмаған қынадай қырылған халқының ауыр жағдайын көріп, қазақ жұртына оқыған дәрігерлердің аса қажеттігін, оларды қалайда елге келтіруді ойлайды. Дәрігер мамандығы, оның ішінде фельдшер мамандығының орасан зор халыққа пайдасын арнайы білімі бар дәрігерлердің қызметі жақсы жолға қойылғанын және науқастанған кісі жедел түрде дәрігер көмегіне қол жеткізе алатындығын айтады. Балаларға мамандықтың күнделікті жасалатын және басқа адамдарға пайдалы кәсіп екенін, мамандықты арнайы оқыту керектігін, әр мамандықтың өз құралдары болатынын түсіндірдім.

«Мамандықтар әлемі» іс-шарасын жүзеге асыру барысында 4-6 сыныптарда «Qonzhuk.kz» қосымшасы арқылы балаларға ерте кәсіптік бағдар жүргіземін (1-сурет).

«Play market» тен «Мамандықтар әлемі - балаларға» қосымшасы арқылы сандық білім ресурстарын пайдаланып, мамандықтардың қыр-сырына үңілеміз.

№1 сурет. Мамандықтарға виртуалды саяхат

Кәсіби бағдар беру мектептегі ең маңызды басым бағыттардың бірі болып саналады. Осы мақсатта оқушыларымызды ерте кәсіптік бағдар беруде, мамандық таңдауға көмектесуде «Он күн ата-ана жұмысы» және «Өнегелі өмір» жобалары да көмекке келеді. Аталмыш жобалар аясында оқушылар, теміржол, дәрігер, ұстаз, полиция бөлімшесі және әскери-авиациялық әскери бөлім секілді ата-аналарының жұмыс орындарына барып, ата-анасының жұмысындағы ерекшеліктер мен мамандықтарының қыр-сырларымен танысты. Көкейдегі

сұрақтарын қойып, болашақта отбасы кәсіптерін жалғастыратын немесе өз жүрегіне жақын мамандықтың иесі болу туралы ойларына бағыт алды. Бұның барлығы ерте жастан оқушыларды өз мамандығының шебер иесі болуға бағыттаудан негіз алады. Болашақта түлек атанайын деп отырған оқушыларға, яғни 9-11 сынып оқушыларын кәсіби қызығушылықтары мен бейімділіктерін анықтау мақсатында әр түрлі оқу ұйымдарымен ашық есік күні өткізіліп, оқушыға таңдау жасау жол ашылады. Мектеп оқушыларына жегістік пен табысқа жеткен жерлестерімен кездесулерін ұйымдастырылып, ақыл-кеңестерін атып, болашақ мамандыққа жол сілтеді.

Оқушылардың кәсіби әрекетін бағалау және қол жеткізілген нәтижелерді бағалау кәсіби үдерістің басты құрамды бөліктерінің бірі, сол себепті мұғалімнің оқушы әрекетін дұрыс бағалай білуі маңызды көрсеткіш. Кәсіби бағдар беруде мұғалім мен оқушы, ата-ана мен оқушы арасындағы қарым-қатынас тығыз байланысты болуы керек. Ұлт ұстазы Ахмет атамыздың идеялары жарқын болашақты ел жастарын тәрбиелеудегі басты бағдарымыз болуы керек.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Баширова Ж.О. Оқушылардың өнімді еңбегі және кәсіптік бағдар. Алматы, 2019 ж
2. Бастауыш мектеп» журналы А.Байтұрсынұлы еңбектерінен. 41-44 бет, 1998 №10-11

ЖОЛЫМБЕТОВА І.К., МАНАБАЕВА Ж.К.

«№66 мектеп-лицей» КММ

БАЛАНЫҢ ҚАЛЫПТАСУ КЕЗЕҢІНДЕГІ ЖӨН-ЖОРАЛҒЫЛАРДЫҢ МАҢЫЗЫ

Wisevoter ұйымының есебіне сәйкес 2023 жылғы 20 ақпандағы суицид статистикасы бойынша Қазақстан 178 елдің ішінде 19-шы орында болды.

Wisevoter халықаралық зерттеулерге сәйкес суицид санының артуы ата-аналар мен мұғалімдердің бала өміріне және олардағы болып жатқан қиындықтарды шешуге мән бермеуінен деп көрсетеді. Бала өміріндегі негізгі күшті фактор-бұл баланың әлеуметтік байланыстар жүйесі, ең алдымен отбасы. Сондай-ақ, суицид қаупін белсендіретін ең өткір алғышарттардың бірі-жастар субмәдениеті немесе контрмәдениет. Контрмәдениет-мәдениеттің ерекше түрі. Мәдениеттану тұрғысынан контрмәдениет - бұл қоғамдағы ата-баба дәстүрінің, мәдениеттің құндылықтарын жоққа шығаратын ағым.

Вашингтон университетінің профессоры, ирандық ғалым Саид Хусейн Насер «Білім мен кие» деген кітабында салт-дәстүр, әдет-ғұрып, құт-береке ұғымдарын былайша тарқатады: «Әу баста «кие», «сакраль» деген ұғымдар білімнің ажырамас бөлігі еді. Адамдар кие мен қасиетті ертегіге балап, немқұрайлы қарай бастады. Соның себебінен ол екеуі бір-бірінен мүлдем жырақтап кетті. Әсіресе, қазіргі модернизация дәуірінде білімде бұрынғыдай кие қалмады. Жұрт кие мен қуатқа қатысты сенімдерін жоғалтқан сайын әлемге, табиғатқа тамсанып, лаззат алатын халінен айрылды.

Батыста білім қырындап киесізденіп барады. Осы болып жатқан жағдайлардың алдын алу үшін шығыс халықтарының өмір сүру салтын, мұсылман ғұламалардың киелі дәстүрді қайтадан жаңғыртушы рөлін сараптап, қайтадан қолданысқа енуін назарда ұсталу керектігі туындайды. Бұл жерде білімнің киелілігі ұмытылу үстінде болса, онда діннен де кие кеткенін аңғару қиын емес. Білім мен діннің адам өмірі үшін мән мағынасын жойса, онда салт-дәстүрдің де ұмытылуына әсер ететіні анық. Сондықтан да салт-дәстүрді қайта жаңғырту қолға алына басталды. Салт-сананың жаңадан тірілуі арқылы адам өз ұрпағының бойында табиғатқа жақындылықтың және адамгершілік санасының дұрыс қалыптасуының нұр шапағаты деп санауға болады.

Салт пен сананы дәстүрлі көзқарас тұрғысынан қайтадан түсінуге тырысуда. Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы қасиетті Түркістан қаласы, Түркі

елінің шаңығарында өткізілген «Әділетті Қазақстан-Адал азамат» атты II Ұлттық құрылтайда сөйлеген сөзінде: «Адал азаматқа тән қасиеттер әрбір жастың бойынан табылуы керек, ұрпақтың бойында жаман әдет болса, бұл үлкендердің кінәсі» -дей келе әділетті Қазақстанды құру үшін бүкіл қоғам болып жұмылу керектігін:

- ең бастысы, әр азаматтың сана-сезімі жаңғыруы қажеттігін;
- халқымыздың дүниетанымы және өмірлік ұстанымдары өзгеруге тиіс екендігін;
- болмаса, басқа реформаның бәрі бекер болатындығын нақты атап өтті.

2023-2024 оқу жылында білім беру ұйымдарына арналған «Біртұтас тәрбие бағдарламасын» іске асыру жөніндегі кешенді жоспары –ұлттық, адами құндылықтарға негізделген. Бұл құжатта жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, әлемдік озық білімді игерген саналы азаматты тәрбиелеу мақсатты көзделеді.

Өз ортасын жарып шыққан тұлғалар дәстүрлі тәрбиенің арқасында ақылдың сарқылмас кеніне қол жеткізгендерін айтады. Өзінің қалыптасу кезеңіндегі ата-әжелерінің айтып берген қызықты аңыздарын, ертегілер мен жаттатқызған батырлар жырларын, жөн-жоралғыларын еске алады. Изгі жүректі, мейрімді бола білген Зере әже Абай өміріне, шығармашылығына үлкен әсер ете білді. Ол немерелеріне дұға оқытып, үшкіртетін болған. Ал, Абай дұғаларды өлеңмен оқып, Зере әжесін үшкірген. Бұл туралы М. Әуезовтың «Абай жолы» роман-эпопеясында шынайы суреттелген. Тағы бір мысал: Бауыржан Момышұлы «Ұшқан ұя» кітабында бала кезден аңыз-ертегі естіп өскенін көрсетеді.

Аңыз-ертегілер, қисса-хикаялар, жыр-дастандар мен жөн-жоралғылар жалпы және ұлттық құнылықтарды бойына сіңірген, еңбекқор, адал, саналы да жасампаз тұлғаларды тәрбиелеуде рухани бастау болған.

Ертедегі адамдар біз қазір «салт-дәстүр» деп атаған мән мен киеге толы мағыналы әлемде өмір сүрді. Олар «салт не?», «дәстүр не?» деп бас қатырмайтын. Олар үшін әдет-ғұрыптан мән іздеу әлдеқайда маңызды еді. Себебі, салт-дәстүрдің шығу тегі пайғамбарларға келетін уахи мен химет болатын. Барлық кие мен дәстүр, ырым-тыйымдар уахи мен хикметтен туындаған. Мыңдаған өркениеттер мен мәдениеттердің қайнар көзі де осылар. Бала қалыптасу кезеңіндегі «Сүндеттеу салты», «Қолға су құю», «Сәлемдесу үлгісі», «Асты «біссімлдә» деп баста», «Аспанға қарап түкірме», «Адамға түкірме», «Кісіге қарап есінеме», «Түшкірген адамға «жәрекімалда» деп айтi», «Тұзды қатерле», «Қолды жуған соң сілкіме», «Бүйіріңді таянба», «Саусағыңды шошайтпа», «Адамды мазақтама», «Қыз баланы құрметте» және т.б. жөн-жоралғыларды келтіруге болады. «Қолға су құю» жөн-жоралғысы бойынша баланы үлкенге құрметпен қарауға, кішіге ізетті және әділ әрі досқа адал болуға тәрбелеп отырған. Мысалы:

- Әй, Дәуіт! Тәңірі саған бір ұл нәсіп етеді. Бірақ шарты сол: ол баланың қызығын тоғыз жыл ғана көресін. Осыған ризасын ба? - дейді. Дәуіт іштей қынжылса да: «Жаппар иемнің өміріне не қылса да, ризамын» - дейді. Көп ұзамай Дәуіт ұлды болып, есімін Сүлеймен қояды.

Дәуіт патша болғандықтан, оның сарайына күн сайын жүздеген адам қонаққа келеді екен. Сол кезде жеті жасар Сүлейменді бір қолына құман, бір қолына сүлгі ұстатып, сарайдың алдында қызметке қояды. Бала күні бойы кірген-шыққан қонақтардың қолына су құйып, алғысын алады. Оның адал қызметіне риза болған қонақтар:

- Ғұмыр жасын ұзақ болсын!
- Кұдайдың сүйікті құлы бол!
- Басыннан бақ, астыңнан тақ кетпесін!
- Әділ патша бол!
- Екі дүниенін сырын біл!
- Дұшпанына қатал, досына адал бол!
- Ғалым бол! деп, тоқсан тоғыз түрлі тілек айтып, бата береді екен.

Енді «Сәлемдесу үлгісі» бойынша да баланың үлкен ер азамат болып қалыптасуында маңыздылығын көрсететін жағдайды мысалға келтіруге болады:

Бауыржан Момышұлының «Ұшқан ұя» деген естелік кітабында сәлем беру дәстүрі жайлы былай деп жазады: «...Киіз үйдің төрінде бір топ ауыл ақсақалдары жанбастай жайғасып, баппен қымыз ішіп отыр екен... Әкем дастарқан шетінде қымыз құйып отыр. Ол мені ымдап шақырды да, құлағым: «Сен немене, аталарына сәлем беруді ұмытпа дегенім қайда?» — деп сыбырлады. Мен қатты қызарақтап, үйден шыға жөнелдім. Сыртта біраз тұрдым да, нық басып үйге қайта кірдім. Көпшілікке қол қусырып тұрып: «Ассалаумалейкум, аталар!» - деп әр сөзімді қадап-қадап айттым. Бұған, әрине, бәрі күлісіп жатыр. Әйткенмен, мені араз етіп алмау үшін бәрі де бірауыздан: «Уалейкүмсалам!» десті. Сонан соң әрқайсысы маңдайымнан сипап мақтады. Жақсы сөзге мәз болып, мен әкемнің тізесін ала жайғастым. Ол басымнан сипап отырып:

«Жарайсың, балам! Үйге кіргенде әрқашан үлкендерге сәлем беруді ұмытпа. Әдепті бала сүйтеді», - дейтін.

Адам өмірінде салт-дәстүр мен кие-құт жойылған жерде рухани өлуге бейім болады. Сондықтанда әрбір ата-ана өздері осындай білім нәрімен сусындап, оларды отбасында баланы өз өміріне және іс-әрекеттеріне жауапкершілікпен қарайтын, рухани азығы мол адам етіп тәрбиелеуде қолдану керек. Адам өміріне мағына беріп, адамды өмір сүруге тартатын әр түрлі жөн-жоралғыларды ұмытпай, оларды жаңғырту керектігі күн сайын көрініс беріп отыр.

Әдебиеттер:

1. Б.Бопайұлы, С.Керімбай, М.Төлеген, Ә.Нәби, А.Тасболат. Салт-дәстүр сөйлейді. – Алматы: «Отбасы хрестоматиясы» ҚҚ, -2022. 280 бет.

2. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Ұлттық құрылтайдың «Әділетті Қазақстан – Адал азамат» атты екінші отырысында сөйлеген сөзі (17.06.2023) [Электронды ресурс] // <https://www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasymzhomart-tokaevtyn-ulttyk-kuryltaidyn-adilettikazakstan-adal-azamat-atty-ekinshi-otyrysyndasoylegen-sozi-1752959> [Қаралған күні: 10.08.2023]

3. Біртұтас тәрбие бағдарламасы [Мәтін] / Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі. – Астана, 2023. – 52 б.

4. Б.Момышұлы. Ұшқан ұя. Қасым баспа үйі. 2022.

ЖУМАБЕКОВА Г.Д.

Шет ауданы білім бөлімінің Жарық ЖББМ

БІРТҰТАС ТӘРБИЕ БАҒДАРЛАМАСЫ: ҮЗДІКСІЗ ТӘРБИЕ ЖҮЙЕСІ

Өскелең ұрпаққа ерекше көңіл бөліп, оларды игі істерге бағыттауымыз керек. Барлық оқу орындарында оқу-тәрбие процесін тиімді ұйымдастыру, балалардың бойына адами құндылықтарды сіңіру, мектеп пен отбасының өзара байланысын нығайту маңызды. Мектептердегі біртұтас тәрбие бағдарламасы осы мақсаттарға жетудің тиімді құралдарының біріне айналады, – деді ҚР Оқу-ағарту министрі Ғани Бейсембаев. [1].

«Ұлттық тәрбие – ел болашағы» тәрбиесінің тұжырымдамалық негіздері енгізіліп жатыр. Жаңа оқу жылынан бастап 2023-2025 жылдарға арналған Біртұтас тәрбие бағдарламасы іске асырылуда. Бұл құжат жалпы адамзаттық және ұлттық құндылықтар негізінде өскелең ұрпақты тәрбиелеу сапасын арттыруға бағытталған.[2]. Өскелең жас ұрпақты рухани-адамгершілік қасиетке баулу, тәрбиелеу – барлық кезеңде өзекті. Біздің келешегіміз – жас ұрпақ, ал ұрпақ тәрбиесі адамзаттың мәңгілік тақырыбы. Тәрбие мен оқыту өзара тығыз байланысты, бір-бірінен бөліп алуға болмайтын біртұтас процесс. Тәрбие – ұрпақты биік мұратқа жетелейтін сапалы білімнің тұғыры. Ұлттық құндылықтармен сусындап өскен ұрпақ ұлағатты болмақ. Дәл осы өскелең ұрпағымыз ұлттың сапасын құрайды. Сондықтан да қадір-қасиет, ар-намыс, адалдық, патриотизм, жауапкершілік,

әдептілік, мейірімділік, сүйіспеншілік, үлкенге ізет, кішіге құрмет сияқты қасиеттерге ие шығармашыл азаматты тәрбиелеу маңызды.

«Біртұтас тәрбие бағдарламасының мақсаты: Жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген еңбекқор, адал, саналы, жасампаз азаматты тәрбиелеу.[3].Тәрбие жұмысын жүргізудегі тәрбие ісінің сапасын арттыруда тиімді әдіс-тәсілдермен бөлісу, оқу-тәрбие процесін ұйымдастыруда 2023-2024 оқу жылында жүзеге асырылатын құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру, тәрбие жоспарын құрастыру, жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтар тұла бойына шоғырланған жеке тұлға тәрбиелеу мақсатында Шет ауданы білім бөлімінің Жарық жалпы білім беретін мектебінде «Біртұтас тәрбие бағдарламасы: құндылықтар және оны іске асыру жоспары» тақырыбында сынып жетекшілермен семинар өткізілді. Директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары Г.Д. Жумабекова сынып жетекшілердің жұмыс жүйесі мен жаңа оқу жылындағы міндеттер, “Тәрбие жұмысы жүйесін жетілдірудің жобалары” тақырыптарында баяндама оқып, тәрбие жоспары бойынша зерттеу, тәжірибе мен ұсыныстар ұсынды. 2023-2024 оқу жылындағы білім беру ұйымдарындағы тәрбие жұмысын ұйымдастырудың ерекшеліктерімен таныстырды, сондай-ақ, білім алушылардың бойында құндылықтарды пәндік мазмұн, сынып сағаттары мен сыныптан тыс әлеуметтік тәжірибелер арқылы дамытудың әдіс-тәсілдері, ертеңгі ұрпақты жан-жақты үйлесімді дамыған тұлға етіп тәрбиелеудің тиімді жолдарын талқылап, біліктілігін арттырды. Тәрбие жұмысының мазмұнында ұлттық мүдде, ар-ұят, талап сияқты құндылықтар көрініс табуы қажеттілігін атап, қатысушыларға тәрбие процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері мен тиімділігін арттырудың жолдары бойынша түсіндіру жұмыстарын жүргізді.

Мектебімізде «Тоғыз айға тоғыз іс-шара» тұжырымдамасы бойынша 25 қазан-Республика күніне орай Гимн орындау челлендж өткізілді. Қараша “Асық ату” Қарағанды облысы бойынша Асық атудан ересектер арасында жарыста Шет ауданы құрама командасы І жүлделі орын иеленді. Денешынықтыру пән мұғалімдері А.М. Ахметов пен А. Қобдабай қатысты. “Асық ату” ұлттық ойындар бойынша республикалық челлендж ұйымдастырылып, насихатталды.

Желтоқсан айында “Болашаққа хат” шығарма жазу челленджі ұйымдастырылып өткізілді, шараға белсене қатысқан оқушылардың жұмыстары талданып, марапатталды. «Қамқоршылар күніне орай қамқоршылар мен патронаттық тәрбиешілерді қолдау мақсатында мерекелік концерт ұйымдастырылып өткізілді. “Даналық мектебі” клубының жоспары аясында “Әжелер мектебі” бөлімі бойынша мүшелерімен біртұтас тәрбие жоспары бойынша жүйелі жұмыстар жүргізілді. “Даналық мектебі” клубының жұмыс жоспары аясында «Мейірім» аналар мектебі бөлімі бойынша “Ананың аялы алақаны” атты тақырыпта тренинг өткізілді. Бала тәрбиесіне көп көңіл бөлу маңыздылығын арттыру мақсатында өткізілді. “Құндылыққа негізделген тәрбие мен білім” форумын өткізу жоспары бойынша “Тұмар” қыздар клубына “Мейірім” аналар мектебінің өнерлі аналары өздерінің қолөнер жұмыстарын көрсетіп таныстырды. “Мұражай – руханият ордасы” экскурсия жұмыстары ұйымдастырылып тұрады. ДТІЖО Г.Д. Жумабекова мен тарих пән мұғалімі Т.Ж.Жанбеков, 9 “Б” сынып оқушылары С.Попова мен М.Левченко “Менің қаламдағы музей” ІІ Республикалық ғылыми жоба байқауына қатысып “Мұражай- руханият ордасы” атты

тақырыпта жоба қорғалды. ҚР Мемлекеттік Орталық музейінің ҚР музейлерінің ғылыми қорында жинақталған Мемлекет және қоғам қайраткерлерінің, тарихи тұлғалардың мәдени мұрасын ұрпақ санасында жаңғырту мақсатында мектеп оқушылары арасында ұйымдастырылған «Менің қаламдағы музей» II республикалық ғылыми жоба байқауында «Музей- руханият ордасы» тақырыбында жобасын дайындап, ерекше жұмыс жасағаны үшін Шет ауданы білім бөлімінің Жарық жалпы білім беретін мектебінің 9 сынып оқушылары С.Попова мен М.Левченко, ғылыми жетекшілері ДТІЖО Г.Д. Жумабекова мен тарих пән мұғалімі Т.Ж.Жанбеков сертификатпен марапатталды.

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы «Адал азаматқа тән қасиеттер әрбір жастың бойынан табылуы керек, ұрпақтың бойында жаман әдет болса, бұл үлкендердің кінәсі»- дей келе, Әділетті Қазақстанды құру үшін: бүкіл қоғам болып жұмылу керектігін: - ең бастысы, әр азаматтың сана-сезімі жаңғыруы қажеттігін; - халқымыздың дүниетанымы және өмірлік ұстанымдары өзгеруге тиіс екендігін; - әйтпесе, басқа реформаның бәрі бекер болатындығын нақты атап өтті. Шет ауданы білім бөлімі Жарық жалпы білім беретін мектебінде ұлттық құндылықтарға негізделген «Біртұтас тәрбие» бағдарламасының жоспары аясында сапалы білім мен саналы тәрбие беру жолында жүйелі жұмыстар жүргізіліп жатыр. Қазіргі кезде тәрбиеге қандай құндылық керек?, Тәрбие жұмысын ұйымдастыруда құндылықтың маңызы бар ма?, «Толық адам» тұлғасын тәрбиелеудің ұлттық моделі қандай?- деген сұрақтардың жауабын барлығын осы «Біртұтас тәрбие бағдарламасынан табамыз. Себебі «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» – ұлттық, адами құндылықтарға негізделген тиімді бағдарлама деп ойлаймын. Жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, әлемдік озық білімді игерген саналы азаматты тәрбиелеу мақсаты көзделеді. «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» – бұл құжатта білім беру ұйымдарындағы тәрбие жұмысын толыққанды жүзеге асыру үшін білім алушылардың бойында қалыптастырылуы тиіс құндылықтар мен тәрбиенің мақсаты, міндеттері айқындалған.

«Тәртіпке бас иген құл болмайды, Тәртіпке көнбеген ел болмайды» - деп Б.Момышұлы айтқандай Біртұтас тәрбие бағдарламасы: үздіксіз тәрбие жүйесі. Үш құндылыққа негізделген тәрбие - рухани- адамгершілік білімнің қазіргі әлемдегі басымдылығы зор. Құстың екі қанаты болатындай, адамның екі қанаты бар. Бір қанаты- рухани білім, екінші қанат- интеллектуалды білімі. Жарық жалпы білім беретін мектебінде тәрбие саласында 5Т ережесін ұстанады. 1.Тәртіп, 2 талап, 3 тыныштық, 4 тазалық, 5 татулық + Сүйіспеншілік. Ұлттық құндылыққа негізделген тәрбие арқылы жаһандық теңсіздікті сүйіспеншілікпен, руханилықпен жеңуге болады. Мектепті емес, мұғалім мен оқушының рухани дүниесін реформалау керек. Рухани кәусар бұлаққа барар жолды іздеу – әр адамның міндеттерінің міндеті екендігіне сенімдімін. Рухани бастау ұлттық құндылыққа негізделген жалпыадамзаттық құндылық. Мен кімін?, «Адам үшін ең дұрысы- өзін- өзі тану , шыққан тегін, тілін білу, елінің салт- дәстүрін, әдет- ғұрпын қастерлеу» [4]. Оқушыға сен өзгерсен, сенің айналаңдағы әлем де өзгереді. Әр адамның бойында күн бар, тек оның нұрлануына мүмкіндік беріңдер (өкпе, реніш, тәкәпарлық, іштарлық т.б кірден тазарту мақсатында біртұтас тәрбие бағдарламындағы үш құндылыққа негізделген тәрбие өзекті рөл атқарады. Мектебімізде бірыңғай тәрбие бағдарламасы аясында төрт жоба: «Еңбегі адал жас өрен», «Ұрпаққа аманат», «Ұлттық мектеп лигасы», «Жеткіншектің жеті жарғысы» жобалары бойынша жоспарға сәйкес жүйелі жұмыстар жүргізіледі. Жарық жалпы білім беретін мектебінде дүйсенбі «Жаңалық күні» (салтанатты жиын, тәрбие сағаттары, апталықтардың ашылуы, қорытындылау марапаттау, «Өзін- өзі басқару ұйымы» оқушылардың сабаққа қатысуы мониторинг, «Жеткіншектің жеті жарғы жобасы бойынша). Сейсенбі «Денсаулық күні» (салауатты өмір салтын насихаттау спорттық жарыстар өткізу, “Ұлттық мектеп лигасы” жобасы бойынша). Сәрсенбі “Домбыра” күні (шығармашылық жұмыс ән, би, концерт, кештер, қосымша білім беру үйірме жұмыстарын көрсету, “Мұражай – руханият ордасы”, “Даналық мектебі” бойынша). Бейсенбі “Тазалық” күні (жеке бас гигиенасын тексеру, медбикемен жұмыс, түрлі аурулардың алдын алу мақсатында профилактикалық

дәрістер, ұлдар мен қыздар жұмысы, “Ұрпаққа аманат” жобасы бойынша). Жұма “Өнегелі күн” (психологиялық тренинг, кәсіби бағдар, құқықтық сауаттылық, “Қамқоршылық кеңес”, “Оқуға құштар мектеп” жобасы кітапханамен жұмыс, “Еңбегі адал жас өрен” жобасы) бойынша «Біртұтас тәрбие» бағдарлама аясында жүйелі жұмыстар жүргізіледі. Мектебімізде біртұтас тәрбие бағдарлама аясында «Қолөнер шеберханасы», «Тарихқа қызмет», «Дәстүр мен ғұрып», «Өнеге», «Менің отбасымның өмірлік жолы», Салауатты мектеп», «Қайырымдылық» жобалары мен оқушылардың азаматтық белсенділігін арттыру мақсатында «Дара бала», «Медиа журналистика клубы», «Ұшқыр ой алаңы», «RED-х» клубы» жобалары бойынша жүйелі жұмыстар жүргізіледі. Мектебімізде «Толық адам» ұлттық тәрбие моделін іске асыру үшін ұстанатын қағидалар: «Тәрбие жұмысының қағидалары» 1.Тәрбиені ізгілендіру. 2.Тәрбиенің мәдениетке үйлесімділік қағидасы. 3.Тәрбиені тұлғаның әлеуметтік және мәдени құндылығын дамытуға шоғырландыру қағидасы. 4.Тәрбиенің субъектілік жауапкершілік қағидасы. Тәрбие жұмысы бойынша бақылау нәтижелерін қорытындылау тәсілдері: анықтама есеп, графикалық есеп, әңгімелесу, жиындар, қорытындылау, марапаттау жұмыстары жүргізіледі.

Мектебімізде тәрбие жұмысында ұлттық мүдде, ар-ұят, талап сынды үш құндылық тәрбиеге негізделген бағытқа басымдылық беру арқылы баланы ел мен жер тұтастығын, ел тәуелсіздігін қадірлей білу, ар-ұят, намысты жоғары ұстауға, адал еңбек пен қызмет етуге, қоғам игілігі үшін азаматтық белсенділік танытуға, жауапкершілікті саналы түсінуге, салауаттық, зияткерлік құндылықтарына негізделген тәрбиеге басымдық беру бағытында жұмыстар жүргізіледі. Мектептердегі біртұтас тәрбие бағдарламасы балалардың бойына адами құндылықтарды сіңіру мақсатына жетудің тиімді құралы деп санаймын.

Әдебиет:

1. <https://informburo.kz/kaz/newskaz/khazakhstannyng-bilim-beru-ujymdarynda-birtutas-taerbie-baghdarlamasy-engiziledi>
2. <https://rgmedia.kz/e/action/ShowInfo.php?classid=28&id=14579>
3. <https://sh27-uralsk.bkogov.kz/kz/birtutas-tarbie-baghdarlamasy>
4. Қалиев С. Қазақ этнопедагогикасының теориялық мәселелері және тарихы. – Алматы: “Білім” 2004 ж.

ЖУМАБЕКОВА АЙТБАЛА СОВЕТБАЕВНА

№46 ЖББМ, Қарағанды қаласы

САПАЛЫ БІЛІМ МЕН САНАЛЫ ТӘРБИЕ БЕРУДЕ ТҮЛҒАНЫ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА БАҒЫТТАП ОҚЫТУ

Қазақ әдебиеті пәнінің тұлғаның қалыптасу сатысындағы рөлі зор. Әдебиет әрқашан моральдық-құндылықтарға идеалға ие болды. Қазақ әдебиеті-тәрбиенің негізі. Қазақ әдебиеті әрқашан халықтың мақтанышы, ар-ожданы болды, өйткені біздің ұлттық психологиямыз әдепке, ар-ожданға, ұлттық мінездің нышандарына, ұлттық мүддені түсінуге ұлттық өзіндік санаға және ұлттық сезімге көбірек көңіл бөлуімен сипатталады

Негізгі ұлттық құндылықтар - адамгершілік-патриоттық даму мен тәрбиенің негізгі мазмұны. Содан кейін ғана қоғам моральдық бағдарлардың жалпы жүйесі болған кезде ауқымды ұлттық міндеттерді қоя және шеше алады. Ана тіліне, ерекше мәдениетке және ерекше мәдени құндылықтарға, ата-бабаларын еске алуға құрмет көрсететін осы бағдарлар бар. Адамгершілік – патриоттық дамудың, тәрбие мен оқытудың негізгі мазмұны әмбебап ұлттық құндылықтар болып табылады. Біз бұл құндылықтарды мәдени және отбасылық дәстүрлерде сақтаймыз, ұрпақтан-ұрпаққа береміз.

Әдебиеттегі кез-келген тақырыпты рухани-адамгершілік түсіну тұрғысынан қарастыруға болады. Бірақ біз бұл ұғымды әрдайым сабақтарда қолдана бермейміз, оны компоненттермен алмастырамыз: достық, махаббат, басқаларға құрмет, адалдық, адамгершілік және т. б.

Рухани дамудың, тәрбиелеудің және әлеуметтенудің негізгі мазмұны-негізгі ұлттық құндылықтар. Біз бұл құндылықтарды мәдени және отбасылық дәстүрлерде сақтаймыз, ұрпақтан-ұрпаққа береміз. Бұл құндылықтарға сүйену адамға жойқын әсерге қарсы тұруға көмектеседі. Біздің дәстүрлі моральдық көздеріміз қандай?

Бұл біз тұратын ел, халық, қоғам, отбасы, ғылым, Дін, табиғат, адамзат. Мемлекет азаматының рухани дамуы-бұл құндылық-мағыналық саланы дәйекті түрде кеңейту және нығайту процесі, адамның өзіне, басқа адамдарға, қоғамға, мемлекетке, тұтастай алғанда әлемге жалпы қабылданған моральдық нормалар мен идеалдар, құндылық көзқарастары негізінде саналы түрде құру және бағалау қабілеттерін қалыптастыру [1].

Сабақтарда ақпаратты тасымалдайтын және өмірдегі моральдық құндылықтарды түсінуге әсер ететін мәтіндерді жиі қолдануға болады. Оқушыларға кез-келген моральдық тұжырымдаманың мәнін түсінуге көмектесу үшін оны барлық түрде, оған жақын және қарама-қарсы адамдармен қарым-қатынаста қарастыру қажет. Қазақ тіліне, ұлы ұлттық әдебиетке деген сүйіспеншілікті тәрбиелемей, қазақ халқы қайта тумайды, халқымызда шынайы еркіндік те, келісім де, бейбітшілік пен сүйіспеншілік те орнамайды. Сөйлеу цинизмі сәнге айналды. Сөз руханияты азайып, сөз алмастырғыштар, бос сөздер көбейіп, тіл дөрекіленіп барады. Біздің балалар балағат сөздерді «мінсіз» меңгерген. Олар көбінесе өз ойларын қалай дұрыс тұжырымдау керектігін білмейді, олардың сөздік қоры өте аз. Сөздік қорының нашарлығы, сөйлеудегі қателіктер - мұның бәрі әңгімелесушінің сауаттылығының жоқтығын көрсетеді. Сондықтан, оқушылардың дұрыс сөйлеуі, сөздерді орынды қолдануы, сөздердің мағыналарын дұрыс түсінуі – алға қой мақсаттарымыздың бірі деп ойлаймыз.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні сабақтарында бейнефильмдермен жұмысты ұйымдастыру үшін түрлі тапсырмалар тиімді болып табылады: фильмнің мазмұнын оқулық мәтінінің мазмұнымен салыстыру, фильмді қарау, өз әсерлері туралы айту, фильмді көру барысында «Мен білдім», «Білемін», «Мен білгім келеді», бейнефильмді көрудің нақты сұрақтарына жауап беру, себеп-салдарлық байланыстарды бөліп көрсету, тезисті дәлелдейтін фактілерді таңдау қажет, әрине барлығы ұлттық құндылықтарға негізделеді.

Оқу фильмдері мен мультимедиялық құралдарды қолданатын сабақтарда көрнекіліктің дәрежесі өте жоғары, олар мазмұнды және динамикалық. Мысалы, «Жаужүрек мыңбала» фильмінің үзіндісі, Сартай және оның шайқастарды ұйымдастырудағы рөлі және т.б.. Сабақта фильмдерді қолдана отырып, проблемалық тапсырмаларды, салыстырмалы бейнелерді, эстетикалық қабылдауды қою арқылы ұлттық құндылықтармен оқушының сөйлеуін және аналитикалық ойлауды қалыптастырамыз.

Айта кету керек, ұлттық құндылықтар деңгейін арттыруда компьютерлік заманауи АКТ-ны қолданудың ұтымды тұстары көп. Бұл сауалнама нәтижесінде және рефлексия кезеңінде анықталады. Салыстыру үшін әдебиет пәнінен сыныпты екі топқа бөліп «Абай Құнанбаев» тақырыбында екі сабақ өткіздім. Бір сабақ АКТ-ны қамтыды, ал екінші сабақ дәстүрлі түрде өткізілді. Өткен материалды қайталау кезеңінде оқушыларға тест ұсынылды, оның нәтижелері бойынша әр түрлі формада ұсынылған бірдей материал оқушылардың әр тобында әр түрлі дәрежеде игеріледі деген қорытынды жасауға болады (1-кесте).

Кесте-1. Әдебиет сабақтарында ақпараттық технологияларды қолданудың тиімділігі

Тапсырмалардың мысалдары	Ақт қолданатын сабақ		Дәстүрлі сабақ	
	Ақпарат алу нысаны	Тапсырманы орындағандардың %	Ақпарат алу нысаны	Тапсырманы орындағандардың %
1.Абайдың балалық шағы қандай болды?	Фильм көру	87	Мұғалімнің әңгімесі	45
2.Абай қай кезде кітап жазып бастады?	Виртуалды экскурсия	93	Иллюстрация	76
3. Ол қандай шығармалар жазды?	Мультимедиялық карта	79	Оқулықтағы карта	54

Бір қызығы, мектептегі тәрбиенің негізгі мақсаты – ізгілік: адамгершілігі жоғары, үйлесімді, дене бітімі дамыған және рухани дені сау, шығармашылық пен өз бетінше әрекет ете алатын жеке тұлғаны дамыту. [3; 11 б.]. Бұл әрбір ұстазға өз шәкірттерінің рухани дамуына атсалысуға мүмкіндік береді.

Қазақ тілі мен әдебиеті – әрбір сабақта оқушылардың рухани-адамгершілік тәрбиесі мәселелеріне көңіл бөлуге мүмкіндік беретін пәндер.

Құндылықтарға бағыттап оқыту деп адамның рухани-адамгершілік дамуына, келесілерді қалыптастыруға ықпал ету процесі түсініледі:

- адамгершілік сезімдер (ар-ождан, борыш, сенім, жауапкершілік, азаматтық, патриотизм),
- адамгершілік қасиеттер (шыдамдылық, мейірімділік, момындық, жұмсақтық),
- моральдық ұстаным (жақсылық пен жамандықты айыра білу, риясыз сүйіспеншіліктің көрінісі, өмірлік қиындықтарды жеңуге дайын болу),
- адамгершілік мінез-құлық (адамға және Отанға қызмет етуге дайын болу, рухани парасаттылық, мойынсұнушылық, ізгі ниеттің көрінісі).

Әр түрлі типтегі дидактикалық материал оқушылардың сезімдеріне әсер етуге, Отанға, адамға деген сүйіспеншілікті, мейірімділік, ар-ождан сезімін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Мектеп сабақтарында біз сөйлеу мәдениетіне назар аударамыз, біз осы тақырып бойынша сыныптан тыс іс-шаралар, пәндік шаралар өткіземіз, ана тілін сүюге үйретеміз, оның сұлулығын ашамыз, оны қорғауға шақырамыз. Сабақтарда балалар бізбен келіседі, тіпті кейде бұл туралы өте қызықты пікірлер айтып, өз ойларымен таңқалдырады.

Қазіргі заманғы білім берудің ең маңызды мақсаты және қоғам мен мемлекеттің бірінші кезектегі міндеттерінің бірі - адамгершілікті, жауапты, белсенді және құзыретті азаматын тәрбиелеу. Дәл мектепте оқушының интеллектуалды ғана емес, сонымен бірге азаматтық, рухани және мәдени өмірі де шоғырлануы керек. Ана тіліне, төл мәдениетіне құрметпен қарауды қалыптастыру - қазіргі мұғалімнің алдына қоюы тиіс міндеттердің бір бөлігі деп санаймыз.

Әдебиеттер:

1. С.Ұзақбаева. Тамыры терең тәрбие (қазақтың халық педагогикасындағы эстетикалық тәрбие). Алматы, 1995.
2. Г.Жонысова. Сабақ мазмұнындағы ұлттық құндылық бағдар
3. Игнатьева Е.Е. Духовно- нравственное воспитание школьников // Воспитание школьников. 2010. №9. С.6-10.
4. Прокудин Ю.П., Судакова С.В., Скакалина Г.В. Научная работа на тему: Духовно-нравственные ценности в формировании и развитии подрастающей личности.

JUMAADAN AINUR

DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES OF STUDENTS IN ENGLISH LESSONS WITH THE HELP OF VARIOUS FORMS OF PROJECTS

*“The real goal of every teacher is not to inspire his opinion in others, but to kindle the minds of others”
(F. W. Robertson).*

The development of the creative abilities of students and the education of an active personality is the primary task of the modern school. An English lesson is not a monologue, it is a dialogue of the potential creative abilities of the student and the teacher, who must act together, be comrades,

partners, interesting personalities to each other. The decisive condition for the development of the creative abilities of schoolchildren in English lessons is the daily work of the teacher, taking into account the interests, abilities and preparedness of the students. One of the most serious tasks is to teach children to think, to think creatively, independently. I think that this is exactly what we, teachers of English, need to do in our lessons.

The concept of "creativity" in psychological and pedagogical research.

Modern science interprets pedagogical tasks in the development of creative abilities very broadly (development of intellectual qualities, moral, aesthetic qualities, development of a scientific worldview, development of communication skills, etc.) and their solution remains insufficiently developed. There is no unified theory of creativity and the development of creative abilities. Different researchers put different meanings into the concept of creativity. As the main components of creativity, the flexibility of the mind is most often called.

Innovative learning experience.

The concept of change involves the creation of a creative and developing educational environment in English lessons by providing students with the opportunity to create knowledge themselves, by saturating the content of education with materials that demonstrate modern language tools and contain issues that are relevant to modern schoolchildren and the spread of active and interactive forms of learning. The complexity of the IEP is revealed through the development of a new typology of lessons focused on the development of the creative potential of students.

The conditions for the development of students' creative abilities in English lessons are to change the content of education based on strengthening its motivational aspect, the applied orientation of educational material and the choice of adequate forms of its development using simulation and role-playing games, projects, creating creative products (reports, presentations, videos, comics).

In my work, I want to dwell specifically on such a type of lesson as a lesson-project and describe various forms of projects. It should be noted that the project methodology allows students to form: communicative, creative, intellectual skills, communication culture, the ability to formulate their own to be tolerant of the opinion of communication partners, the ability to extract and process information, as well as navigate the information space, the skills and abilities to use modern computer technologies, the language environment, on the basis of which there is a natural need to communicate in a foreign language, the ability to apply accumulated knowledge on the subject .

In English lessons, various types of projects are used:

1. Research, requiring a well-thought-out structure, defined goals, substantiation of the relevance of the subject of research for all participants, designation of information sources, thoughtful methods, results. These projects are subject to the logic of a small study and have an appropriate structure. The project participants put forward various hypotheses for solving the identified problem, determine ways to solve it, argue the relevance of the study, discuss the results, and draw conclusions. (Used in the 8th grade on the topic "Environmental Problems")

2. Creative, involving the appropriate design of the results, the activities of the participants are planned and developed, obeying the logic adopted by the group and the interests of joint activities. The results of the project can be presented in the form of a newspaper, essay, video film, dramatization, etc. Any project requires a creative approach, and in this sense, any project can be called creative. Creative projects in foreign language lessons include: scenarios for various holidays, a wall newspaper, an album, home-made books and magazines. (I used the ABC project in the 2nd grade, where the students drew up the alphabet, the 8th grade - preparation for the Christmas lesson)

3. Informational, aimed at collecting information, its analysis and generalization. They require a well-thought-out structure, and the result of the project is an article, abstract, report. (I used this type of project in grades 9,10, 11, where the question was indicated, and during the research or interviewing, it was necessary to compile statistics and draw conclusions in the form of an article).

4. Role-playing projects are a practical lesson based on game elements saturated with educational activities, during which the communicative activity of students is as close as possible to

real conditions. These projects have regulated rules, as well as elements of the competition, an analysis of the outcome of the event is required.

5. Practice-oriented projects in which the dominant activity is defined - applied, the goals may be the formation of professional and communicative competence of students, the improvement of interdisciplinary communications and the development of professional vocabulary in English.

6. Monoprojects are projects carried out within the framework of one subject.

7. Interdisciplinary projects are a space of integrated knowledge, solving his problem, the student turns to various areas of knowledge, finding answers to his questions, eliminating gaps in knowledge. (I often use such projects when working with students of various classes, where knowledge of geography, history and biographies of various famous people is needed)

The specifics of the work is such that any subject can be creatively done. It depends on the teacher's interest in creative learning and the level of preparedness of the class. But a truly creative person will become when all conditions are created for this: at home, at school, in communication with friends. The spirit of creativity arises when a child has an interest and a desire to work. In this case, the lesson project serves as an excellent assistant to the teacher for developing the creative abilities of students.

List of used literature:

1. Dusheina T.V. Project methodology in foreign language lessons. Foreign languages at school. - 2004. - No. 5.
2. "Game in a foreign language lesson" N.Ya.Manilova. Journal "Foreign Languages at School" No. 1, 1997, p. 25.
3. "Methods of teaching foreign languages in high school." G.V. Rogova.
4. F.M.Rabinovich et al.-M.: Enlightenment, 1991.
5. "Handbook of a foreign language teacher";
6. Reference manual / E.A. Maslyko, P.K. Babinskaya and others -Mn.: Vysh. School, 1997.

ЖУМАШЕВ А.К.

Қарқаралы ауданы, «Қарағайлы кентінің №16 ЖББ мектебі» КММ

АЛАШТЫҢ АҢСАҒАН ЖАСТАРЫ

Еңселі еліміздің тәуелсіздігін алғаннан бері қазақ халқымыздың сана-сезімі, ұлттық намысымен ұлтты ұлт ететін ділі мен діні біртіндеп өз қалпына келіп жатыр. Ұлтымыздың тарихы мен негіз тамыры сонау сақ бабаларымыз бен Күлтегін кезінен бастау алады десек, артық емес. Өсиеті мен даналығы тарих парақтарынан елеулі із қалдырған бабаларымыздың ісін біз жалғастырмақпыз. Әл-Фараби, Жүсіп Баласағұни, Ахмет Йасауи, Ахмет Йүгінеки сияқты даналарымыздың ғибратты асыл сөздері қазақтың ата-баба дәстүрінің ғана игілікті ізі ғана емес, жалпыадамзаттық ақыл мен парасаттылық, имандылық пен шынайы ізгіліктің үлгісі екенін мойындаймыз.

«Құтты білік» жазылған кезде «Игорь жасағы туралы жыр», «Моңғол құпия шежіресі» әлі де дүниеге келмеген еді. «Құтты білік» сияқты асыл сөз ғибраты қазақ жерінде сонау кезеңде болғанын дәлелдей аламыз. Дастанның мазмұны бақ, дәулет, бақытқа арналған іспеттес. Өйткені әлемдік үйлесімділік негізінде әділетті қоғам құру мақсаты болды. Мұндай мақсатқа жету үшін алдымен өз отбасынан бастау қажеттілігін білген. Міне, «Құтты білік» дастанында отбасындағы эстетикалық тәрбиеге зор мән берілуі ерекше қуантарлық құбылыс. Отбасының ұйытқысы, отанасы, жаны нәзік аналарымыздың орны ерекше екенін мойындаймын. Әйел затының санасы, оның болмысы әрине тәрбиемен байланысты. Отбасы мен қоғамдағы ролі де өзгеше.

XX ғасыр басындағы «Алаш» қайраткерлерінің де басты мәселесі ел тәуелсіздігі болса, оның ішіндегі әйел адамның қоғамдағы роліне де, яғни «тәуелсіздік алу» жолында күресті. Қаншама Алаш қайраткерлері өздерінің біртуар туындыларында әйел теңсіздігі туралы сөз

қозғады. Сол заманда Ташкент қаласында шығарылып отыратын «Ақ жол» атты газет беттерінде осы көкейкесті тақырып та тыс қалмады. Қазіргі заманда, яғни 2020 жылы «Алашорда» қоғамдық қоры басып шығарған 25 томдық «Ақ жол» көптомдық кітаптар жинағының мазмұнында қарастырылған әйел теңсіздігі туралы сөз қозғамақпын. Өткен ғасырдың бас кезінде жарық көрген «Ақ жол» газетінің мақалаларынан құралған бұл кітаптың тарихи-танымдық тұрғыдан алғанда саналы оқырман қауымға берері мол болды. Өйткені бір ғасыр уақыт өтсе де, бүгіннің өзінде тұрған өзекжарды мәселелер турасындағы Алаш зиялыларының өткір ойлары оқыған адамды толғандырмай қоймайды. «Ақжол» газетінен әйел теңсіздігі туралы іріктелген мақалалардың бірнешеуін келтірсем деген ойдамын. 2 томындағы әйел теңдігі туралы «Жетім қыз» мақаласында ұлттың ұлт болып жасауы, көркеюі ілгері басуы үшін бірнеше себептер болуға керек. Ол, себептердің бірі ұлт анасы, ұлт тәрбиешісі әйел болуға тиіс. Әйел теңдіксіз, әйел надан, әйел күң болса, ұлт қанатсыз құсқа ұқсап, қанша талпынғанымен алға бара алмайды. Әрине, бұл бәріне де белгілі. Бұл күнгі қазақтың әйел халі әсіресе, 1917-1918 жылдары болған ашаршылықтан кейінгі Түркістан әйелдерінің хал-жағдайы, жалпы ахуалы өте қиынға айналды. Қазақ қыздары сатылды, панасыз, үйсіз, жалаңаш күйсіз шиеттей жетім қалғандары да болды. Өзбек қолында кедей қазақ зұлымдықтың құрбаны болды. Жұмағали деген автор бұл мақаласын жалғастырып, былай жазған: «Өткен, декабрь ішінде ескі Ташкентке барсам, өзбектің 14 жасар баласы 11-12 жасар қазақ қызын шанаға жегіп, өзін сүйреткізіп жүр. Қыз қайғылы жүдеу, киім жоқ болғаннан кейін аяп кеттім де, қасына барып жөн сұрадым». Енді бұл қызда сол ана жылғы ашаршылықтан, өзбек қолына кірген қазақ азаматтарының жетім қарындасы болса керек. Бұндай жетімдер Түркістан қалаларында толып жатыр деп, «Ақжолда» жазылған еді. Бұл рас, жетім қарындастарыңды құтқарыңдар, жастар!» Осы дереккөзге назар аударсақ, сол кездегі қазақ қоғамының өткір саяси құбылысы да осы қазақ жастарының болашағы мүшкіл халде екенін көріп отырмыз.

Мағжан бабамыз айтпақшы, сол кешегі Алаш жастарына ұқсаймыз ба? Әлде, смартфон ішіндегі екінші әлем бізге маңызды ма? Осы сияқты толассыз сұрақтар мазаны алатыны сөзсіз. Еліміздің ертеңі мен болашақ арманы – мақсатына ұмтылатын жастар бар десек, артық емес?! Ертеңгі ұлт үміт-мұратын айқындай аламыз ба?

Тән көмілер, көмілмес еткен ісім,

Ойлайтындар мен емес бір күнгісін.

Жұрт ұқпаса, ұқпасын, жабықпаймын,

Ел бүгіншіл, менікі ертеңгі үшін.

Ахмет Байтұрсынұлының бұл сөздері сүйектен өтері нақ.

Мағжан ақынымыз «Мен жастарға сенемін!» ұранымен апталған қазақ баласы қазір біздің қоғамда бар ма? Оны қоғамға баптаған отбасы бар ма? «Отан отбасынан басталады» демекші, еліне адал қызмет етегін ұландарды қалыптастыратын ата-аналар ортамызда бар ма? Ұлтының нағыз жанашыр отбасының бейнесі қандай? Шыны керек, толассыз сан алуан сұрақтар мазамды алып болғандай күйдемін. Арыстандай айбатты жастарымыз мысықтай мияу, жолбарыстай қайратты жастарымыз өзара бір-біріне жау екендігінен сақтасын...

«Алаш» жастарының шаңы болсақ та қуантарлық жайт қой!... Кешегі бабаларымыздың атқарған адал қызметі мен ұлтының ертеңі үшін шынайы жанашырлығына тәнті болғаным-ай...

Міне, кешегі ұлт зиялы бабаларымыздың ісі де, ізі де – ерекше біртуар тарихи құбылыс. Мұндай дүрбелең заманда жан кешкен олардың атқарған қызметі біз үшін үлкен мұра екенін ұмытпауымыз қажет. Ал қазіргі жастардың атқаратын ісі, жасайтын шаруасы, тындыратын жұмысы әлі-ақ алда десек, қателесеміз. Өйткені болашағымыздың бағдары болып отырған балғындар жастайынан-ақ кез келген істе табанды болуынан білінеді.

«Балам деген жұрты болмаса, жұртым дейтін бала қайдан шықсын» деген ғибратты сөзді 1913 жылы жазылған «Орысша оқушылар» мақаласында Ахмет Байтұрсынұлы ұлттық тәрбиесіндегі ұрпаққа жанашырлығын байқауымызға болады. Демек, «Ұлт жұмысы – үлкен жұмыс, үлкен жұмысқа көп жұмысшы керек» деген сияқты тағылымы мол қанатты

сөздерімен де келісеміз. Сонымен, ұлт намысын кім көтереді? Бұл сұрақтың жауабы да дайын: «Баланы ұлша тәрбиелесең, ұл болмақшы. Құлша тәрбиелесең, құл болмақшы». Отарлау орыстандыру саяси үдерісі үдей түскен заманда бастарын тік ұстап, жүректерінде жалыны бар, елінің еркін елдігі үшін нар тәуекелге барған Алаш бабаларымыздың сансыз сауабы мол сара жолдағы күресте орындары ерекше ғой...

Қазақтың қазақ болуы тек өздеріне ғана қажет екенін сезген олар, өздерінің төл шығармаларында жарыса жазды. Алаш ғалымы Міржақып Дулатұлы осыған байланысты: «Қазақ – қазақ! Қияметке дейін қазақ қазақ болып жасамақ» деген пікірінен айнымады. Тіпті ұлт тарихына да, ұлт атауына да зерттеу жүргізіп, оны мәселе етіп қояды. Ұлтына деген сүйіспеншілікті орысша оқыған қазақ офицері Шоқанның бойынан көруімізге болады: «Мен әуелі қазағымды жақсы көремін, онан кейін Сібірді, онан кейін Ресей империясын, онан кейін бүкіл адамзатты жақсы көремін». Ал Шоқан өз ұлтына не істеді? Оның бар талабы ғылымға ұмтылу, қазақ халқына пайда келтіру туралы Міржақып Дулатов қорғау сөздерін жазып кетіпті. Мұндай ерекше бағалау Алаш қайраткерлерінің бойындағы басты құнды қадір-қасиет болса керек. Демек, ұлт мәселесі деген тақырып қозғалса, денесі жиырылатын намысшыл бабаларымыздың рухы бір бөлек әлем ғой, шіркін!...

Тарих беттерін саралай-саптай келе, Әлихан Бөкейханның күйеу баласы, Алаш қайраткері Смағұл Сәдуақасұлының мына сөздері: «Тарих халықтың өткен өмірін көрсетеді. Тарихты біліп, бұрынғы дәуірге баға береміз, мін айтамыз. Өткеннің жақсылығы да, жамандығы да сабақ. Жақсылығын көріп, қазіргіге өнеге қыламыз. Жамандығын біліп, бұдан былай сақ болуыға тәжірибе аламыз».

Демек, Алаштың айбарлы отаншыл қайраткерлері біз сияқты болашақтан не күтті? Осы сауалды өзіме де, өзгеге де үнемі қоямын десем артық етпейді...

Алаштың біртуар шебер де кемеңгер ой иесі Ахмет бабамыз осындай өткір мәселені тоқетерінен көтереді: «Асыл тастан, өнер жастан» деуші еді, шырақ ұстап, жұрт алдына түсіп, түзу жолға бастайтын адамдар шығар деп, үміт ететін жастарымыздың жайы осы... Ұлт жұмысы – үлкен жұмыс. Себебі: «Мойындағы борышты білу – білім ісі, борышты төлеу – адамшылық ісі». Кейінгі жастардың да заманы жетер. Жаңалыққа жастар мойнын бұрып, қайырылар, қалық түзелуінің үміті – жастарда. Сондықтан жастардың қалай оқып, қалай тәрбиеленуі – бәрінен бұрын ескеріп, бәрінен жоғары қойылатын жұмыс» дейді. Себебі, басты қазіргі басты мүдде: «Жұрт жұмысының түзелуіне қызмет ету!» Яғни жан-жақты дамып, қалыптасып жетілудегі соны жаңалықтарға оң көзқараста болып, оны әлеуметтік ортаның қабылдап, игеруіне ақыл-кеңесші бола білген абзал. Мұны біз де қазіргі әлеумет бүгінгі бала оқыту ісінде қатты ескеруіміз керек. Себебі, жанашыр Ахмет Байтұрсынұлы бабамыз айтқандай, «әуелі біз елді түзетуді бала оқыту ісін түзетуден бастауымыз керек. Неге десек, болыстық та, билік те, халық та – оқумен түзеледі. Қазақ ішіндегі неше түрлі кемшіліктің көбі түзелгенде, оқумен түзеледі». Демек, қазір ұлттық идеяны аңсағандар біздің қатарымызда бар ма?

Міне, осыны біз «Дала қоңырауы» атанған Ыбырай Алтынсарыұлының ізін басқан ұлағатты ұлт данасы, ұлт ұстазы Ахмет бабамыздың өз сөзімен түйіндесек: «Біздің мұнан соңғы айтатынымыз: қазақтың бас адамдары! Әуелі, Сіздер адаспаңыздар, адаспас үшін ақылдасып, ойланып, ынтымақты іс етіндер. Сендер адассаңдар арттарыңнан ерген Алаш адасады. Арттарыңнан ергендердің обал-сауабына Сіздер қаласыздар!» Осылайша, ұлт жақсыларына ұран тастап, ұлт болашағынан үлкен алаңдау байқатып, ел үмітін ақтар жаны жайсаң жандарға сеніп тапсырып кеткен. Сондықтан біз жастар мұндай аманатқа қиянат жасамай, еліміздің еңселі елдігімізді қоштай жүрейік, ағайын!

Жастардың үдерлі тағдыр-өмірі, толассыз арман қиялы, жарқын болашақ мақсаты айқын болуына біз қалыспай, ат салысайық, Алаш ұрпақтары! Менің үндеуім сіздердің ой-саналарыңызға жетті деген ниеттемін. Амандықта жүздесейік, замандастарым!

Әдебиет:

1. Ханбибі Есенқарақызы. Ақ жол. 11-том. «Алашорда» қоғамдық қоры, 2020
2. Ханбибі Есенқарақызы. Ақ жол. 17-том. «Алашорда» қоғамдық қоры, 2020

**«ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ БАРЫСЫНДА
ИНФОРМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ»**

Нақты не себепті екенін ешкім дөп басып айта алмайды. Бірақ, тәуелсіздік алғаннан кейінгі жылдарда елімізде ерекше қамқорлықты талап ететін балалар саны күрт өсіп кетіпті. Статистика көрсеткіші солай. Мүмкін, психологиялық күйзелістердің әсерінен, жүйке ауруларының көбеюінен бе, әлде әртүрлі экономикалық, әлеуметтік факторлардың ықпалынан ба екен мұндай балалардың саны жылдан жылға көбеюде. Ерекше күтімді қажет ететін балаларды асырау, өсіру, күту бір басқа да, білім беру бір басқа. Олардың да білім алу құқығы өзгелермен бірдей дәрежеде. Осы мәселелерді ескере отырып, еліміздің барлық мектептерінде арнайы инклюзивті білім бері мәселесі жолға қойылып келе жатыр.

Инклюзивті оқыту- оқушылардың тең құқығын анықтай отырып, ұжымдық іс-әрекетке бағыттайды. Өзге адамдармен қарым- қатынас жасауға қажетті қабілеттерді дамытады. Инклюзивті білім беру балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайы да өзгереді. Жалпы білім беретін мектептерде Инклюзивті білім беруді жүзеге асыратын пән мұғалімдері оқыту процесіне интерактивті оқыту әдіс-тәсілдері мен құралдарын енгізу қажеттігі бүгінде өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Ерекше білім беруді қажет ететін балаларды оқытуда интерактивті әдістер мен құралдар кеңінен қолданылатын болса, білімді қабылдау салыстырмалы түрде жеңіл түрде жүзеге асады. Бұл мақалада мен инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беруді қажет ететін балаларға информатика пәнін оқытуда интерактивті әдістерді қолдануды жүзеге асыру нәтижелерін сараладым.

Қазақстан Республикасы, өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде танытатын кез келген басқа ел сияқты, жалпыадамзаттық құндылықтарды, сапалы өмір сүру мүмкіндігін, адам құқықтарын құрметтеуді және жеке тұлға ретінде өзін-өзі жүзеге асыру үшін толық еркіндікті бірінші орынға қояды. Осыған байланысты мақалада азаматтардың барлық санаттары үшін тең мүмкіндіктерді қамтамасыз етуге бағытталған басым бағыттардың бірі қарастырылады. Тең мүмкіндіктерге ұмтылу Инклюзия бағытына және оның Қазақстан Республикасының білім беруінде біртіндеп қалыптасуына байланысты. Білім беру ортасына Инклюзия дамуында әртүрлі ауытқулары бар адамдар үшін кедергілермен күресудің негізгі кезеңі болып табылады. Сондықтан Қазақстанда инклюзияның қалыптасуын, оның қазіргі жай-күйі мен даму перспективаларын зерделеу маңызды.

Тәуелсіздіктің 30 жылында Қазақстан білім беруді дамытуда үлкен қадам жасады. Тәуелсіздік күнінен бастап білім беру саласында көптеген реформалар мен инновациялар жүргізілді. Бірте-бірте даму ерекшеліктері бар балалармен жағдайға назар аудара бастады. Сондықтан, 2011-2020 жылдарға арналған сапалы білім беруді дамыту бағдарламасының негізгі бағыты тең құқықтардан тең мүмкіндіктерге дәйекті қозғалыс болды. Тең мүмкіндіктерге қарай қозғалыс барлық балаларды, әсіресе даму мүмкіндігі шектеулі балаларды жалпы білім беру кеңістігіне қосу үшін нормативтік-құқықтық база құруға түрткі болды. Адамдардың өзекті қажеттіліктерін қанағаттандырудағы тең мүмкіндіктер принципі инклюзияның негізінде жатыр. "Инклюзия" термині физикалық дамуында қиындықтары бар, соның ішінде мүгедектігі немесе психикалық ерекшеліктері бар адамдарды қоғамның белсенді өміріне нақты қосу процесін білдіреді.

Бүгінгі таңда инклюзивті білім беру зияткерлік, физикалық, эмоционалдық, әлеуметтік, тілдік және басқа да ерекшеліктеріне қарамастан барлық білім алушылар үшін білім беру бағдарламаларының қолжетімділігіне бағытталған және сараланған оқытумен

тығыз байланысты. Инклюзивті білім беру шеңберінде есту, сөйлеу, тірек-қимыл аппараты және аутизм спектрінің бұзылуы бар, ақыл-ой кемістігі асқынбаған балаларға арналған Информатика пәнін оқыту да іске асырылады. Мүмкіндігі шектеулі балаларға информатиканы оқытудың негізгі дидактикалық мақсаттарының бірі-компьютерлік сауаттылық туралы алғашқы идеяларды игеру. Зерттеудің өзектілігі ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға арналған оқу бағдарламаларын, оқыту әдістемелерін және оқу жағдайларын бейімдеу қажеттілігімен анықталады. Негізгі жалпы білім беру деңгейінде мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытудың қиындығы-федералды деңгей

Инклюзивті білім беруде информатика сабағын оқыту өзге пәндермен салыстырмалы түрде күрделірек. Себебі, терең және кешенді ауытқуы бар балалар үшін өзара іс-қимылды қабілетті қамтамасыз ету мен қоршаған ортамен қатынас, бірегейлі құралдар болып табылады. Сондықтан да инклюзивті білім беруде ақпараттық- коммуникациялық технологияларды мүмкіндігі шектеулі балалардың жас ерекшелігіне сай дайындап, пайдаланып, пәндер бойынша бағдарламаларын құрастырып, түзете- дамыту жұмыстарын жүргізсе, мүмкіндігі шектеулі жандардың заман талабына сай тұлға қалыптастыруға септігі зор екендігі белгілі. Инклюзивті оқытуда мұғалім жаңа технологияларды игеріп, оқушы танымы мен қызығушылығын арттыруда ақпараттық технологияларды қолданудың тиімділігі зор.

Ерекше балаларға информатика пәнін оқыту барысында қолданылатын ақпараттық-технологияны іске асыру барысында мынадай міндеттерді шешуге болады:

- Оқу үрдісінен кейінгі байланысты қамтамасыз ету;
- Оқу үрдісін көрнекіліктермен қамтамасыз ету,
- Білім көздерінен ақпаратты іздестіру,
- Оқу үрдістерін немесе құбылыстарын құру;
- Ұжымдық және топтық жұмыстарды ұйымдастыру.

Жаңа ақпараттық технологиялардың бірі - интерактивті тақта білім беру ісіндегі бұрын шешімін таппай келген жаңа, тың дидактикалық мүмкіндіктерді шешуге ұмтылыс дер едім. Қазіргі уақытта білім беруде интерактивті құралдарды кеңінен қолданылып жүргені баршамызға аян. Сонымен қатар, интерактивті құралдардың көмегімен тәрбиешінің, баланың шығармашылықпен айналысуына жол ашылып отыр. Еліміздің көптеген мектебінде информатика кабинеті жаңа заманға сай жабдықталған, пән бойынша барлық өтілетін тақырыптар бойынша бағдарламаға сай тақырыптық DVD, CD-ROM дисктерімен қамтамасыз етілген. Мультимедианың әдістемелік күші – балаларды бейнекөріністермен тез қызықтырып, көңіл күйіне әсер етеді. Сонымен қатар, электрондық оқулықтарды ұйымдастырылған оқу қызметінде пайдалану кезінде балалар бұрын алған білімдерін кеңейтіп, өз бетімен шығармашылық тапсырмалар орындайды. Электрондық оқулық арқылы түрлі суреттер, видеокөріністер, дыбыс және музыка тындап көрсетуге болады.

Өз тәжірибеме келер болсам, әр бала мен үшін ерекше. Оқушылар алдындағы жауапкершілікті сезіне отырып, әр сабақта тақырыпты барынша қызықты түсіндіруге, қарапайым сөздер қолдануға, әртүрлі ойындар қосуға тырысамын. Өтілген сабақтарды бір-бірінен өзгешелендіріп, өзге пәндермен байланыстырып өтуге тырысамын. Сабақты күнделікті өмірмен ұшастыру, қарапайым мысалдарды қолдану- үлкен нәтиже береді. Жаңа заман технологияларын қолдану барысында, интерактивті тақта, мультимедиа кабинеттер, көрнекі құралдар әрбір оқушыға білімді қызықты әрі жүйелі жеткізуге мүмкіндіктер береді. Баланың бойындағы потенциалды байқап, мүмкіндіктерге бағыттау, болашағына жол ашу ұстаздарға тікелей байланысты. Күнделікті сабақ барысында мен бірнеше сайттарды онлайн форматта қолданамын. Арнайы дайындалған шаблондарды пайдалана отырып, оқушының информатика пәніне деген қызығушылығын арттыруға тырысамын. Бүгінгі күнде оқушылар тарапынан бұл пәнге деген сұраныс артып, үлкен қызығушылық байқалады.

Заманауи оқытудың әдістемелік жүйесінде цифрлық білім беру ресурстарын қолдану құзыреттілігі тұрғысынан алғанда, инклюзивті білім беру жағдайында информатиканы интерактивті оқыту - ерекше білім беруді қажет ететін білім алушының

құзыреттілігін дамыту үшін алғышарттар жасайтын педагогикалық процестің барлық қатысушыларының қарқынды, мақсатты өзара әрекеттесуі жағдайында оқу іс-әрекетін ұйымдастыру әдісі ретінде қолдануға болады. Қорытындылай келе, инклюзивті білім беруді жүзеге асыратын жалпы білім беретін мектептерде информатика пәні мұғалімдері оқыту процесіне интерактивті оқыту әдіс-тәсілдерімен құралдарын енгізуге жоғары қызығушылық танытады. Ерекше білім беруді қажет ететін балаларды оқытуда интерактивті әдістер мен құралдар да толыққанды талдау жұмыстарын жүргізіп, таңдау мүмкіндіктерін кеңейту арқылы ары қарай дамыту жұмыстарын қолға алуды қажет етеді.

Қорытындылай келе айтқым келетіні, мемлекетіміздің әрбір азаматы – ұлттық құндылықтарымыз, әр баласы еліміздің ертеңі екенін ескерсек әрбір мүмкіндігі шектеулі балалардың сапалы білім алып, азамат болып қалыптасуына жағдай жасау біздің міндетіміз.

Әдебиеттер:

1. Адырбаева М.Ж. Инклюзивті білім беру жүйесіндегі психологиялық – медициналық педагогикалық консультацияның жұмыс барысы. Алматы, 2011ж.
2. Буркиев М.Ж. 12 жылдық білім беруге көшу жағдайында педагогикалық кадрларды кәсіби даярлаудың ерекшелігі республикалық-практикалық конф. Материалдары. -Қарағанды, 2009ж.
3. Мовкебаева З.А. Инклюзивті білім беруді кіріктіруге педагогтарды дайындау бойынша әдістемелік ұсыныстар.2016ж.
4. Тебенова К.С., Каргин С.Т., Заркенова Л.С., Рымханова А.Р. Основы инклюзивного образования 2016ж.

ЖЫЛКЫБАЕВА АЛБИНА АУГАНОВНА

№4 ЖББМ, Теміртау қаласы

КОМИКСТЕР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫ КӨРКЕМ ШЫҒАРМА ОҚУҒА ҚЫЗЫҚТЫРУ

XXI ғасыр оқушыларын әдебиетке қызықтыру - оңай емес екені сізбен бізге белгілі жағдай. Ал көркем шығарма оқып өспеген ұрпақ – бұтақсыз ағашпен тең. Рухани құндылықтарды бала бойына сіңіру үшін әдіс-тәсілдерді түрлендіре қолдануға тырыстым. Оқулықта кездесетін графикалық мәтіндер оқушыға қызықтырақ көрінетінін байқадым. Қазіргі баланың анимациялық фильмдерге қызығушылығы басым екені сөзсіз. Неге осылай сабақ ұйымдастырмасқа? Ойымды іске асыру үшін шығарма мазмұнын суретке айналдырдым. Комикс арқылы шығарманы оқушы жүрегіне жол алса деп армандадым.

Комикстың көптеген анықтамалары бар. Олардың барлығы ақыр соңында оның белгілі бір әңгіме туралы сөз шертетін суреттердің тізіміне сай келеді. Комикс - бұл хикая мен визуалды іс-әрекеттің бірлігі. «Комикстің мәні» (ағылш. *Understanding comics*) атты кітабында Скотт Мак Клауд «бірізді кескіндер» іспетті қысқаша және «мағыналық бірізділікте көршілес суреттердің және басқа да кескіндердің» анықтама береді.

Комикстер әдеби жанр бойынша, сурет салу жағынан да әр түрлі болып келеді. Классикалық әдебиет туындыларының еңбектері де комикс түріне бейімделеді. Тарихи қалыптасқан жанры қызықты бейнеге айналады.

Комикстер туралы әлеуметтік желілерді ақтара отырып, жоғарыдағыдай мәліметтер алдым. Алған мәліметтерім мені қызықтыра түсті. Б.Соқпақбаевтың «Менің атым - Қожа» повесінің кейбір оқиғаларына өзімше сценарий жасап сурет салдырттым. «Балалар, мынау қай шығарма? Қандай кейіпкер? Қожаның қандай әрекеттері? Әңгімелей аласыңдар ма?» деген сұрақтар қойдым. Көркем шығарманы оқуға құлқы жоқ оқушылардың тез жинақталып тапсырманы орындауға кіріскені өзімді тәнті етті. Қожаның мінезін, ішкі жан дүниесін оқулықтағыдан да шебер әңгімелеп берді. «Мен енді бұл повесті толық оқимын», «Тағы қандай шығарманы осылай оқимыз?» деген бала пікірі еңбегімнің еш кетпегенін ұқтырды.

Б. Соқпақбаевтың «Менің атым - Қожа» повесінде Қожаның Сұлтанға еріп, қойшы ауылды аралап, шопан баласын алдағаны т.б. жағымысыз әрекеттері, Қожаның өкінішін суретте көрсетуге тырыстық. Оқушылар «Қожа – сотқар емес. Сұлтанға еріп жасаған әрекеттеріне өкінгені көрініп тұр. Сұлтанның іс-әрекетіне Қожа түсінбей қалады. Өйткені ол аңғал ауыл баласы», - деген оқушы жазбалары көркем шығарманың мазмұнын, кейіпкерлер әлемін терең түсінгені байқалады.

Комикстерді М.Әуезовтың «Көксерек», М.Дулатовтың «Бақытсыз Жамал» повесін, Ж. Аймауытовтың «Ақбілек» романын оқытуда сабақтың әр түрлі бөліктерінде қолдандым. (1, 2- суреттер)

М.Әуезовтың «Көксерек» повесіндегі мына эпизодқа сурет салып, оқушыға ұсындым. «Баланың шошыған айғайы шықты. Қасқыр артына айналып тап бергенде, мөңкіп жүрген боздан бала аударылып құлап түсті. Көксеректе қазірде бұрын ешқашан білінбеген долылық, жайындық бар еді. Туғаннан бергі барлық көресі осыдан - екі аяқтыдан дегендей, жығылып домалап жатқан балаға тап берді. Оқыс секіргенде, санының жарасы ашылып, тыз етіп ашып қалып еді. Ол бұрынғыдан жаман ызаландырып, құтыртқандай. Боз ұзап қашып кетті. Қой да жоқ. Екпіндеп секіріп, ырылдап кеп баланы бас салды». Дәл осы тұстағы Көксеректің от шашқан өшпенділікке толы көздерін оқырманды әсерлі әңгімеге қызықтыратындай етіп жасауға тырыстым.

Тәжірибемде баланы көркем әдебиетке қызықтырудың тағы бір жолы табылды. Комикстер оқушылардың белгілі дағдыларын дамытуға көмегі зор болды.

1- сурет

2- сурет

М. Дулатовтың «Бақытсыз Жамал» романынан комикстер ұсыну арқылы тақырыпқа, роман мазмұнына болжау жасаттым. Оқушыларға сабақ мақсатына, шығарма мазмұнына болжау жасау жеңіл болды. Сабаққа, көркем әдебиет оқуға қызығушылығын арттырды. Оқушылар роман мазмұнының өздерінше жобалады. Жамал тағдырын талдап, осы шығарманы толық оқып шықты.

Сабақ біткен соң оқушылардан бүгінгі сабақтың ерекшелігін сұрадым.

- ✓ Комикске қарап ойлау қабілетіміз артты;
- ✓ Ойымызды дәлелді жеткізе алдық;
- ✓ Кейіпкердің ішкі жан дүниесін түсіну оңай болды;
- ✓ Кейіпкерлерге шынайы баға бере алдық;
- ✓ Бейнелеу өнеріне қызығушылығымыз артты;
- ✓ Көркем шығарманы қызығып оқыдық.

Комикстер - Жапония, Англия, Қытай елдерінде кеңінен танылған, тәжірибеден өткен. Мен тек қазақ әдебиетінде қолдану жағын зерделеп көрдім, тәжірибемде қолдандым. Іздену - мұғалімнің өсуі - сабақты оқушы бойына сіңіру. «Ақырын жүріп анық басу» жолындағы аз еңбегім. Әдебиет сабақтарында тиімді әдіс-тәсілдерді қолдану-заман талабы. Әріптестеріме осы әдісті қолдануды кеңес берер едім.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Б.Соқпақбаев «Менің атым - Қожа» повесі.
2. М.Әуезов «Көксерек» повесі.
3. М.Дулатов «Бақытсыз Жамал» романы.

ЖУМКЕНОВА САУЛЕ КАЙРОЛЛАЕВНА

«Керней ТМ (ресурстық орталық)» КММ география пәнінің мұғалімі

БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДАҒЫ ГЕОГРАФИЯ ПӘНІНЕН ЖҮРГІЗІЛЕТІН ӨЛКЕТАНУ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ МАҢЫЗЫ

Қазақстан Республикасының дамыған бәсекеге қабілетті отыз ел қатарына ену туралы алдына мақсат қойған тарихи кезеңде Елбасымыз «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласын жариялағаны белгілі. Бұл маңызды мақаланың «Туған жер» бөлімін іске асыру мақсатында ұлтжанды ел азаматтарын тәрбиелеуде өлкетану ұстанымы – жергілікті жерді оқыту өмірмен жақындастыруға қолдау көрсететін маңызды ұстанымдардың бірі екендігіне басты назар аударды. Қазіргі уақытта өзгеріп жатқан туған өлкенің тарихи, географиялық ерекшеліктері мен әлеуметтік-экономикалық мәселелері бойынша оқу мәліметтері толықтырылып, әлемдік білім қорына туған өлке шежіресінен, тарихынан, географиясынан не қосылды, қандай жаңа технологиялық жаңалық ашылды, ғалымдарымыздың мақтаныш тұтатын еңбектері қайсы, міне, осы мәселелер төңірегінде әдістемелік ізденістер жасалып, нәтижесі оқу үрдісінде көрініс табуы осындай игі бастаманың баспалдағы іспеттес. Осыған орай мектепте география пәнін оқытуда өлкетану мәліметтерін қолданудың маңызы ерекше болып отыр.

Географиялық өлкетану туған өлкенің табиғатын, халқын, шаруашылығын, тарихы мен мәдениетін зерттейді. Кешендік өлкетану осылардың бәрін бір-бірімен байланыста қарастыратын болса, салалық өлкетану, географиялық өлкетану, тарихи өлкетану, этнографиялық өлкетану, топонимикалық өлкетану сияқты жеке салаларын зерттейді. География пәнін оқытуда өлкетану мәліметтерін қолданудың басты мақсаты: туған өлкенің табиғат жағдайлары мен әлеуметтік ерекшеліктерін жан-жақты оқыту; оқу және тәрбие жұмыстарын жетілдіру мақсатында меңгерген өлкетанушылық білімдерін жетілдіре отырып, практикалық дағдылар мен жеке қабілеттерін дамыту болып табылады.

Өлкенің тарихын білу-өзінің отбасының, әулетінің, туып өскен өлкесінің тарихын білуден басталады. Өзінің тегін оның тарихын білмеген адам өз халқының тарихын білуге ұмтылмайды, оған қызықпайды. Ал мұндай адам басқа халықтарды, оның тарихын, тілін, әдет-ғұрыпын құрметтей де сыйлай да алмайды. Осы жағдайлардың бәрі туған өлкенің тарихын зерттеудің, оған оқушыларды белсене қатыстырудың қажеттілігін дәлелдейді. Сонымен қатар мектеп географиясында өлкетану деректерін қолдануда мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамытуға, олардың танымдық қызығушылығын арттыруға, отансүйгіштікке тәрбиелеуге ықпал етеді.

Географиялық білімнің маңызды көзі және өлкетануды оқытуда негізгі құрал географиялық картаны оқып, үйрену, географиялық сипаттағы мағлұматтарды ала білу дағдыларын дамыту, қалыптастыру болып табылады. Ал, география сабақтарын картасыз елестету мүмкін емес. Картасыз өткен сабақта тек теориялық білім ғана алады, практикалық тұрғыда ол оның ешбірін жүзеге асыра алмайды. «Көзбен көріп, қолмен ұста» дегендей, әр сабақта картамен жұмыс оқушының карта бетіндегі географиялық нысандардың есте сақталуына ықпал етеді.

Мүмкіндігіне қарай оқулықтармен қоса, атластар мен жұмыс дәптерлері бірге берілсе, оқушының картамен, кескін картамен жұмыс жасауына үлкен жағдай туғызар еді. Оқушылардың таным әрекеттері сипатына қарай ажыратылатын географияны оқыту әдістері: түсіндірмелі көрнекілік, репродуктивті, проблемалық баяндау, ішінара іздену және зерттеу. Әрбір әдістің міндеті оқытушы мен оқушылардың іс әрекеттері, географияны оқыту процесінде қолдану мүмкіндігі. Оқытудың түсіндірмелі көрнекілік әдісі—оқушылардың білім алуын ұйымдастыру. Әдістің басты бағыты оқушының ақпаратты оқу құралдарын хабарлау

арқылы игеруін ұйымдастыру мен жақсы қабылдауын қамтамасыз ету. Мұндағы оқушының іс әрекеті берілген ақпаратты қабылдауға, оймен және есте сақтауға негізделген. Репродуктивті әдістің басты бағыты – алған білімді қолдану мен пайдалануды білу және дағдыны қалыптастыру. Оқушының әрекеті әр түрлі тапсырмаларды шешуде олардың белгілі бір жаттығуларды орындау амалдарына ие болуға, практикалық іс әрекетке алгоритмге сүйенуіне тура келеді. Проблемалық әдістің мақсаты – меңгеретін оқу материалдарына әр түрлі мәселелер мен әдістер және олардың шешімдерін ашып көрсету. Оқушының әрекеті дайын ғылыми нәтижені ойлау мен еске сақтаумен, қабылдаумен қатар шектелмейді, сондай дәлелдеудің логикасын бақылау, оқушының ойлау әрекетіндегі қозғалысты бақылауға да бағытталады.

Ішінара іздену әдісінің негізгі бағыты – оқушының үнемі дайындық үстіндегі мәселені өзіндік қою және мәселені шешуі. Оқушының әрекеті проблеманы қою және шешу жолын табуды меңгеру барысында оқушы белсенді қатысады. Зерттеушілік әдіс – ғылыми таным әдістерімен қамтамасыз ету, оқушылардың шығармашылық әрекетін дамыту және шығармашылық әрекетті ойдағыдай қамтамасыз ету, епті пайдалынатын білімнің тұрақталуын үйрету. Оқушының әрекеті олардың өз бетімен мәселе қойып, оны шешу тәсілін табумен аяқталады. Өлкенің табиғат жағдайлары (жер бедері, пайдалы қазбалары, климаты, өзендері, көлдері, батпақтары, топырақ және өсімдік жамылғысы, жануарлар дүниесі) – зерттеудің маңызды бөлігі. Бұл зерттеу жұмыстары бақылау жүргізетін арнайы стансаларда немесе жергілікті жердің метеорологиялық стансасында, мектептің географиялық алаңында, арнайы экскурсия, саяхаттарда жүргізілуі тиіс. Бақылау жүргізілетін стансалар табиғатты бақылауға және сабақтар өткізуге қолайлы сәйкес құралдар-жабдықтармен жабдықталуы, сонымен қатар сынып оқушылары толық сиятын алаң, қауіпсіздік ережелері қарастырылуы тиіс. Жер бедерін оқу барысында алдымен Отанымыздың, содан кейін оқылатын өлкенің аумағын қамтитын жекелеген аймақтардың физикалық, геологиялық карталарының мәліметтері алынады.

Даладағы зерттеу жұмыстары кезінде (неғұрлым жан-жақты) жер бедерінің әр түрлі формаларының (кеуіп қалған жерлер, төбелер, тау тізбектері, шұңқырлар, жылғалар, жыралар, көшкіндер, сайлар) шығу тегі түсіндіріледі, өлшеу жұмыстары жүргізіледі, олардың сыртқы бейнесі, пішіні суреттеледі және қағаз бетіне бейнеленеді. Жер бедерімен танысу барысында қандай пайдалы қазбалар бар және олардың кен орындары туралы мағлұматтар анықталады. Өлке аумағындағы пайдалы қазбалар не себепті пайда болғанын түсіндіру қажет, сонымен қатар олардың пайда болуының, геологиялық құрылыммен және жер бедерімен байланысы бар немесе жоқ болуы түсіндіріледі. Кен орындарын картада шартты белгілермен белгілеу қажет. Пайдалы қазбалардың үлгілері мектептің өлкетану мұражайына қою үшін немесе сабақтарда пайдалану үшін жиналады және олардың қай жерден алынғаны туралы мағлұмат толық жазылады.

Ауа райын зерттеу адамның күнделікті тұрмысы мен шаруашылық әрекеті үшін қажет. Ауа райының жайкүйі тек қана бір белгісіне, мысалы, температураға немесе жауын-шашынға ғана емес, барлық элементтерінің жиынтығына қарап анықталады. Мысалы, ауа райына тек «салқын» не «жылы» деп баға беру жеткіліксіз. Салқын не жылы ауа райы желді, жаңбырлы, бұлыңғыр және тағы басқаша болуы мүмкін. Ауа райы жиі өзгеріп тұрады. Оның бір элементінің өзгерісі басқасының да өзгерісін тудырады. Оның толық сипаттамасын беру үшін ауа райын құрайтын элементтерді түгелдей бақылау қажет. Туған өлкенің климатын зерттеп-білу барысында ауа райын бақылау әдісін қолданған дұрыс. Жергілікті жердің сулары (өзендер, көлдер, бұлақтар, батпақтар, жер асты суы, құдықтар) да адам өмірінде үлкен рөл атқарады. Туған өлкені оқу барысында жергілікті жердің суларына қажетті деңгейде көңіл аудару керек, өйткені олар өлкенің табиғат жағдайларының ерекшеліктерін және адамның шаруашылық іс-әрекетін сипаттайды. Оқушылар мысалы, өзен ағысының жер бедеріне және өзен аңғарын құрайтын тау жыныстарына тәуелділігіне көз жеткізеді.

Қорыта келсек, қазіргі кезде географиялық білім берудің өлкетанушылық мазмұны, туған өлкедегі алуан түрлі үдерістер мен құбылыстарға біртұтас кешенді-жүйелі көзқарасты

қалыптастыруы басты мәселе екені анық. Мұндай көзқарас оқылатын аймақтың жағдайын қалыптастырушы және өзгертуші факторларды, олардың өзара тең байланысында табиғи, экономикалық, әлеуметтік және мәдени факторлар тұрғысынан қарастыруға мүмкіндік береді. Бұл оқушыларда ғылыми дүниетанымдық көзқарасты, өмір сүру ортасының біртұтас бейнесін, ғылыми негізделген экологиялық және әлеуметтік-мәдени көзқарас жүйесін, оқушылардың туған өлкеге тек қана эмоциялық тұрғыдан емес, тиімді пайдалану тұрғысынан да қарау сияқты құндылықтарды қалыптастырудың неғұрлым тиімді жолы болып табылады. Яғни, мектептегі географиялық өлкетану, жалпы өлкетанудың бір бағыты болғандықтан, оқушының адамгершілік, шығармашылық, интеллектуалдық, эстетикалық, еңбексүйгіштік, тұлғалық дамуының маңызды факторы екені бәрімізге белгілі. Өлкетану материалдары арқылы отансүйгіштікке тәрбиелеу педагогикалық үдерістің: түсінік қалыптастыру – білім беру – біліктілік – практикалық іс-әрекетке баулу атты тізбегін құрастыруды көздейді.

Мұғалім алдымен оқушылардың бойында Отан адамның дүниеге келген жері ретінде, туған жердің табиғаты, ана тілі, салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар, тарих, туған өлке тұрғындарының өміріндегі ұлттық ерекшеліктер, отансүйгіштік сезім туған өлкеге деген көзқарас түсініктерін қалыптастырады. Оқушы саралау, түсініп оқу, ерінбей тірнектеп материал жинау, мұрағатта жұмыс істеу, экскурсияны жүргізуші дағдыларын үйрену арқылы біліктілігін арттырады. Өлкетану жұмысының түрлері саяхат, экскурсия, бақылау жүргізу, кеппешөп жинау, тәжірибелер жасау, мамандық иелерімен кездесулер тағы басқа практикалық іс-әрекеттерді оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, құндылық көзқарастарын қалыптастыруға, білуге деген қызығушылықтарын арттыруға бағытталады.

Әдебиеттер:

1. Орманова М.А. Педагогикалық өлкетанудың маңызы. 2014.

ЖОЛДАСБЕКОВА МАРЖАН МАГАЗОВНА

Балқаш қаласы, «Ыбырай Алтынсарин атындағы №25 ЖББМ» КММ

ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІ БОЙЫНША БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ НЕГІЗДЕРІ

Бастауыш мектепте дамудың негізгі бағыты-қазақ тілін ауызша және жазбаша тілде грамматикалық және тиімді қолдана білу. Қазақ тіліндегі функционалдық сауаттылықтың болуы сөйлеу әрекетінің барлық түрлерін (оқу, жазу, сөйлеу, тындау) еркін меңгеруді білдіреді.

Қазақ тілі сабағында білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту үшін оның ең алдымен осы пәнге деген қызығушылығы болуы қажет. Бастауыш сынып мұғалімдері оқушылардың қазақ тілін үйренуге деген қызығушылығын тілдің өзі арқылы дамытуы керек, атап айтқанда: оқушыларға тілдің байлығы мен жүйелілігін көрсету, сабаққа материалды мұқият таңдау және әр сабақтың құрылысына жауапкершілікпен қарау

Жалпы білім беру дағдылары (негізгі құзыреттіліктер) тиісті жас тобының оқушыларына қолжетімді деңгейде барлық пәндерді оқыту барысында дамиды және төрт түрге бөлінеді:

- ұйымдастырушылық дағдылар (жеке тұлғаның өзін-өзі жетілдіру құзіреті немесе реттеу әрекеттері);
- зияткерлік дағдылар (оқу- танымдық, ақпараттық, құндылық- семантикалық құзыреттіліктер немесе танымдық әмбебап әрекеттер);
- бағалау дағдылары (құндылық-семантикалық құзыреттіліктер немесе жеке іс-әрекеттер);
- коммуникативтік дағдылар (жалпы мәдени, коммуникативтік, әлеуметтік- еңбек құзыреттері немесе коммуникативтік іс-әрекеттер).

Функционалдық сауаттылықтың мәні адамның оқу іс-әрекетін өз бетінше жүзеге асыру және адам қызметінің, қарым-қатынастың және әлеуметтік қатынастардың әртүрлі салаларында өмірлік міндеттерді шешу үшін алған білімдерін, дағдылары мен дағдыларын қолдану қабілетінен тұрады. Функционалдық сауаттылықтың құрамдас бөліктері белгілі бір типтегі, берік білімге негізделген дағдылар (негізгі құзіреттер немесе әмбебап оқу әрекеттері) болып табылады, атап айтқанда: ұйымдастырушылық, зияткерлік, бағалау және коммуникативті. Бұл дағдыларды оқушылар келесі жағдайларда игере алады:

- оқыту белсенді сипатқа ие;
- оқу процесі оқушының өз қызметінің нәтижелері үшін дербестігі мен жауапкершілігін дамытуға бағытталған;
- мақсатқа жету тәжірибесін алуға мүмкіндік беріледі; аттестаттау ережелері анық және оқу процесінің барлық қатысушыларына түсінікті;
- топтық жұмыстың өнімді түрлері қолданылады.

Осылайша, оқушы іс-әрекеттің өзінде ғана әрекет етуді үйрене алады және мұғалімнің күнделікті жұмысына байланысты ол таңдаған білім беру технологиялары жас кезеңіне сәйкес бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастырады. Осылайша, қоғамның дамуы жағдайында дәстүрлі қарапайым сауаттылық қазіргі адам үшін жеткіліксіз болады.

Қоғамға әлемде болып жатқан өзгерістерге тез бейімделе алатын адамдар қажет. Қазіргі уақытта функционалдық сауаттылықты қалыптастыруға көзқарас белгіленді, бірақ мұғалімдердің көпшілігі өздерінің жинақталған тәжірибесіне байланысты негізгі білімді, дағдыларды қалыптастыруға бағытталған оқытуды іс жүзінде жалғастыруда. Құзіреттілікті дамытудың алғышарты функционалдық сауаттылықтың белгілі бір деңгейінің болуы болып табылады. Функционалдық сауаттылық білім алушылардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметке белсенді қатысуына, сондай-ақ өмір бойы білім алуына ықпал ететін негізгі факторлардың бірі болып табылады.

Қазақ тілі мұғалімдері тақырып бойынша жұмыстың соңғы шығармашылық кезеңінде жобалар әдісін қолданады, бұл балаларға өздерінің жеке қабілеттерін, шығармашылығын көрсетуге, жұмысқа деген қызығушылығы мен еңбек тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Бастауыш сыныптарда түрлі-түсті тірек схемаларды, рөлдік ойындарды, лексикалық - семантикалық кестелерді белсенді қолдануға болады. Оң нәтиже - балалардың кесте құруға беленді қатысуы, оқушылардың сөйлеуде лексиканы белсенді қолдана білуі, синонимдердің көмегімен сөйлеуді әртараптандыру және байыту және нәтижесінде: жыл қорытындысы бойынша білімнің жақсы сапасына қол жеткізе аламыз.

Мұғалімдер әзірлеген оқу тақырыптары бойынша сабақ циклдары оқу үдерісін ұйымдастыруды өзгертуге, оқушылардың мүдделерін, бейімділігін, қабілеттерін неғұрлым толық ескеруге мүмкіндік береді, оқушылардың коммуникативтік құзіреттілігін жетілдіруге ықпал етеді, білім мазмұнына ұлттық компонент енгізеді. Бірақ жеке жұмыста оқуға ынтасын қалыптастыру үшін мұғалімдер баланың басым қалауын ескере отырып, тапсырмаларды таңдауы керек. Оқу мотивациясының деңгейі жоғары, өзін – өзі жетілдіру мотивациясы дамыған оқушылар үшін шығармашылық көзқарасты қажет ететін тапсырмалар ұсынылады, оқу мотивациясының деңгейі төмен оқушылар үшін-зейін мен логиканы дамытатын эмоционалды боялған ойын жаттығуларын ұсынуға болады. Атап айтар болсақ, «Глоссарий», «Сын есімге зат есім», «Әліпби» т.б. шағын мәтіндермен жұмыс жасай отырып, қызығушылықтарын арттыруға бағытталған әдістерді қолдануға болады.

Оқушылардың оқу іс-әрекетінің әртүрлі түрлеріне үнемі өткізілетін рефлексиялары оқуға деген қызығушылық пен мотивацияның артқанын көрсетеді. Оқушының қазақ тілі сабағындағы қызметінің табыстылығы оның мұғалімнің оқыту мен өзін-өзі оқытудың мотивациялық негізін қалауына байланысты болады. Осының бәріне қол жеткізу үшін мұғалімдерге қажетті ақпаратты іздеу және жедел өңдеу мақсатында компьютерлік сауаттылықты меңгеру, оқытудың заманауи технологияларын меңгеру қажет.

Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру балаларды ақпараттық қоғамда өмір сүруге дайындауды қамтамасыз етеді, бастауыш сынып оқушыларының жеке қабілеттерінің көрінісі мен дамуына ықпал етеді, оларды басқа адамдармен қарым-қатынаста қызықты әңгімелесушілер етеді. Функционалдық сауаттылықты дамыту, ең алдымен, пәндік білімді, ұғымдарды, жетекші идеяларды игеруге негізделген. Қазақ тілі оқу пәні ретінде бастауыш білім беруде ерекше орын алады, өйткені ол бастауыш мектеп жасындағы балалардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру-әрбір заманауи педагогтің міндеті. Бұл мұғалімнің өзінен шығармашылық пен шығармашылық ойлауды, оқытудың инновациялық формалары мен әдістерін қолдануды талап ететін күрделі процесс. Функционалдық сауаттылық компоненттерін сәтті игеру үнемі өзгеріп отыратын әлемде бейімделуге және өз орнын табуға қабілетті бастамашыл, тәуелсіз, әлеуметтік жауапты тұлғаны тәрбиелеуге көмектеседі.

Қазақ тілі пәні бастауыш мектепте функционалды сауатты тұлғаны дамытуда маңызды рөл атқарады. Оның мазмұны функционалдық сауаттылық пен негізгі құзыреттерді қалыптастыруға бағытталған. Қазақ тілі бастауыш сынып оқушылары үшін бүкіл оқу процесінің негізі, оқушылардың ойлауын, қиялын, интеллектуалды және шығармашылық қабілеттерін дамыту құралы, жеке тұлғаны әлеуметтендірудің негізгі арнасы болып табылады.

Функционалды сауатты тұлға-бұл әлемде бағдарланған және қоғамдық құндылықтарға, үміттер мен мүдделерге сәйкес әрекет ететін адам. Қазіргі білім берудің міндеті-осындай тұлғаны тәрбиелеу.

Әдебиеттер:

1. Оразахынова Н., Кенжебаева Г. М. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру жолдары.

ЖУМАБЕКОВА САЛТАНАТ АХМЕДИЕВНА

Қарағанды облысы білім басқармасының «№3 психологиялық-педагогикалық түзету кабинеті» КММ директор

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР БАЛАЛАРДЫҢ ТҮЗЕТУ-ДАМУЫ ЖҰМЫСТАРЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Ерекше білім беру қажеттілігі бар баланың өсіп, қалыптасуы барысында кездесетін қиыншылықтарды жеңе отырып, оларды өздерінің кемістіктерінен қорсынбайтын, қоршаған ортаға қиналмай ене алатын жеке тұлғаны қалыптастыру, танымдық қабілеттерін толықтыру, ерік-жігер саласындағы ақауларды жою, білім қорын толықтыру, ортаға, мектеп жағдайына бейімдеу-қазіргі таңдағы оңалту, түзету мекемелері мамандарының, яғни дефектологтардың негізгі міндеті.

Қазір бала туудың азаюымен және дені сау балалардың туылуының жиілеуімен күрделене түскен жайсыз демография қалыптасып келеді. Дамуында ауытқушылықтары бар балалар саны көбеюде. Психофизикалық дамуында түрлі ауытқушылықтар жас балалар мен жасөспірімдер арасында көбейген. Мамандандырылған психологиялық — педагогикалық көмекті қажетсінетіндер тек мамандандырылған мекемелерде оқитын балалар ғана емес, сонымен қатар бұқаралық мектептер мен балабақша тәрбиеленушілері де қажетсінеді. Осындай балаларда ауытқушылықтардың өрескел емес, шамалы ғана, шекаралас түрі бар, ол назардың тапшылығы, эмоциялық аядағы бұзушылықтар, мінез-құлықтық девиация арқылы көрініс береді, осының салдарынан түрлі іс әрекеттің қалыптасып, ең алдымен баланың оқуына және әлеуметтік бейімделуіне және әлеуметтенуіне қиындық келтіріледі. Осылайша,

жас баланың дамуындағы түрлі ауытқуды бір жасқа дейін ерте анықтау мен түзету бар ауытқушылықтарды түзетумен қатар, одан кейінгілердің пайда болуының алдын алуға, бала дамуында жоғары деңгейге жетуге және мүгедектіктің алдын алуға мүмкіндік береді.

Қазіргі уақытта ҚР-да даму мүскіндігі шектеулі ерекше білім беруді қажетсінетін балалар саны өсуде. Өтпелі кезеңнің экономикалық қиындықтарын ескеріп, дамуында ауытқушылығы бар балалардың санын азайтудың және олардың әлеуметтік бейімделуін көтерудің ең тиімді және ең жарамды жолы - ерте түзету мен дамытудың әлеуметтік жүйесін ұйымдастыру.

Неғұрлым ерте түзету ықпалының маңыздылығы баланың анатомиялық-физиологиялық ерекшеліктеріне байланысты. Ерте балалық кезде мектепке дейінгі балалардың, оқушылардың, жасөспірімдердің, ақыр аяғында ересектердің денсаулық дәрежесі қалыптасады. Бұл жаста ағзаның барлық қызметтері қалыптасады, ең алғашқы әлеуметтік байланыстар жүреді. Осы кезеңде жас балалар қолайсыз және әлеуметтік ықпалдарға халықтың ең сезімтал контингенті болып табылады.

Л.С. Выготскийдің идеяларына сәйкес, дамуында ауытқушылығы бар балалардың қабілеттерін бағалаған кезде ең алдымен назарды оның сақтау қызметтеріне аудару керек, оларды белгілі бір өтемақы және әлеуметтік бейімделу жағдайына жету үшін пайдалануға болады. Ерте жастағы балалардың және бөбектердің педиатриясы, психологиясы, физиологиясы және патофизиологиясы салаларындағы заманауи көзқарастар дамудың ерте стимуляциясы методологиясының іргетасы болып табылды.

Дені сау балада толыққанды даму үшін бар жағдай жасалынған. Алайда оларға да, әсіресе қатер тобындағы балаларға да, яғни дамуда артта қалу күдігі бар балаларға да ерте түзете оқыту өте маңызды. Жас баланың дамып келе жатқан миы ересектермен салыстырғанда өте тиімді және тез дамиды, сонымен қатар дамуындағы ауытқушылықты түзетуге қабілетті екені бәріне аян, бірақ бұл ауытқушылықты түзете-дамыта оқыту көмегі арқылы ғана жеңуге болады..

Интеллект дегеніміз - білім, оны меңгеру үшін қабілетін дамыту және мәселені шешуге пайдалана білу. Баланың білім алуға көмегін тигізетін үш тәсіл бар, олар:

- анасымен қарым-қатынас;
- қадағалау;
- зерттеу.

Осы тәсілдерді жүзеге асыру үшін мыналар қажет:

- кіммен және қандай тақырыпта қарым-қатынас жасау;
- нені қадағалау;
- нені зерттеу.

Осы мақсаттарға жету үшін қажеттілердің ең бастысы – ана мен баланың берік қатынасы, олардың өзара түсіністігі, үнемі араласуы. Ғалымдар ананың қарым қатынасы – назары, қолдауы, еркелетуі — ана махаббаты дегеннің бәрі баланың дұрыс психикалық дамуына қажетті ең маңызды шарт болып табылады. Барлық қажеттіліктері өтелген, бәрінің сүйіктісі және еркесі болған, бәрі ойнататын, сөйлесетін бөбек айналасындағылармен өзін сенімді сезінеді, ол кейіннен басқаларға да ауысады. Егер бала тиісті қамқорлық көрмесе, махаббатқа толы қарым-қатынасы болмаса, онда ол балада сенімсіздік-үрейлілік және бүкіл әлемге, оның ішінде жекелеген адамдарға деген күдіктілік пайда болады, осы сенімсіздікті ол өз дамуының келесі кезеңдеріне алып өтеді.

Туғаннан 3-ке дейінгі жас – барлық ақыл-ой, эмоциялық және физикалық даму үшін ерекше маңызды болып табылады және одан кейінгі кезеңдерге ықпалын тигізеді. Дамудың әрбір кезеңінде жетекші қызмет болады, ол осы кезеңнің қалыптасуы мен бастапқы оқыту үдерісін белгілейді. Сәби кезде (0-12 ай арасы) –бұл эмоциялық қарым-қатынас және манипуляциялық қызмет, жас кезеңде (1-3 жас) –заттық қызмет. Баланың даму үдерісінде қызметтік жүйелер бір-біріне әсер етеді. Әсіресе осы әсер ерте жаста білінеді. Атап айтқанда өмірінің бірінші жылында бөбектің психикалық дамуы оның сенсорлық және моторлық қызметтерінің дамуымен тығыз байланысты. Сондықтан сенсомоторлық қызметтердің

дамуы баланың анасымен эмоциялық-жағымды өзара әрекеттесуі үдерісінде барлық психикалық қызметтерінің: назардың, естің, мақсатты қызметтің, эмоциялық аяның, ойлаудың және сананың қалыптасуының негізін қалайды. Сенсомоторлы тәрбие баланың бір мезетте сезім органдары мен моторикасының дамуына бағытталған.

Көру шоғырлануының және бақылауының дамуы бөбекте жағымды эмоциялардың — алғашқы жымыстың, алғашқы дыбыстық реакцияларының пайда болуына әкеледі. Бұл ретте бөбекті қуанту, әр түрлі түстегі ойыншықтарды кереуетінің жоғарғы жағына іліп, оларды көрсете отырып, жарық әсерлерімен байыту керек. Баланың назарын ойыншыққа аудару үшін ересек адам оны сілкілеп, кеңістікте орнын ауыстырып, қозғалысқа келтіреді.

Дамуында ауытқушылықтары бар кейбір балаларда әсіресе көзінің қылилығы бар болса, көру ауқымы тарылған болуы мүмкін. Мұндай бала тар көру ауқымын пайдалануға үйреніп кетеді. Бұндай жағдайларда ойыншықтардың көмегімен ойыншықтарды және ашық түсті заттарды ақаулы қозғалыстың бағытына қарай орналастырып және осы қозғалыстың дамуын жандандыра отырып балада көз бұлшық еттерінің жеткіліксіз қозғалыстарын ынталандыру қажет.

Ойыншық- бұл ерекше қажеттіліктері бар балаларды түзетудің және ақауын өтейтін анағұрлым ұтымды құрал. Ойыншық баланың жеке басының жалпы қалыптасуына белсенді ықпал етіп қана қоймай, онда белгілі бір психикалық үдерістердің қалыптасуына да, олардың қайта құрылуына және дамудың бұзушылықтарын түзетуге де ықпал етеді.

Ерте педагогикалық көмек екі негізгі мақсатқа жетуге бағытталған.:

- баланың интеллектуалды дамуына ұтымды жағдай жасау.
- баланың әлеуметтік және эмоциялық дамуына, жеке тұлғаның белсенділік, әуестік, қоршаған әлемге деген сенім, адамдарға мейірімді қарым-қатынас сияқты оның жағымды қасиеттерін қалыптастыруға ұтымды жағдай жасау.

Демек, балалардың жүйке-психикалық денсаулығын қалыптастыруда әлеуметтік факторлардың ролін ескере отырып, онтогенездің ерте кезеңіндегі түзету-дамыту көмегінің басты бағыттарының бірі — ең алдымен микроәлеуметтік ортаның, атап айтқанда отбасының ұтымды жағдайын жасау, өйткені ерте жастағы баланы тәрбиелеудің ең жақсы орны- отбасы болып табылады. Бұл ретте ата-аналардың білім мен материалдық жағдайы көп маңыз атқарады. Сондықтан дамуды ерте ынталандыру жөніндегі күштің негізгі бағыттары мүмкіндігі шектеулі балаларға көрсетілетін көмекті ата-анаға деген көмек арқылы қарастыру қажет, оларды білікті мамандар оқытуы керек. Бұл ретте психологиялық консультация маңызды роль атқарады, оны баланың айналасындағы басты фигураларға жасалатын ықпал тәсілі деп қарастыру керек. Түзету мекемесінде осы қағида жүйелі орындалып, ең бірінші кезеңде ата-аналармен жылы қарым-қатынас орнатылады, кеңестер беріледі.

Сонымен қатар, дамуында ауытқушылықтары бар балалар үшін режим сақтау негізгі шарт болып табылады, әдетте олардың жұмысқа қабілеті төмен болады, сондықтан олар ұйқының жеткілікті ұзақтығын қажетсінеді. Бала 1 жастан 3-4 жасқа дейін тәулігіне 14-15 сағат ұйықтауға тиіс. Дәрігердің кеңесі бойынша ұйқының ұзақтығын созуға болады.

Дамуында ауытқушылықтары бар балалар үшін тамақтанудың, ұйқының, гигиеналық және емдеу процедураларының, сонымен қатар арнайы жаттығулардың арасы қолжетімді және қызық іс - әрекетпен толтырылғаны ерекше маңызды.

Егер осы шарттар орындалмаса, мысалы бала үнемі жалғыз өзі күңгірт, тыныш бөлмеде жата берсе, ал серуенге оны жабық арбамен шығаратын болса, онда қандай білім, түзету туралы айтуға болады? Баланың анасымен араласуы және әрекеттесуі, анасының баланы белсенді қадағалауын, зерделеуін, қоршаған әлемді зерттеуге мүмкіндік беруі ананың және баланың жеке қасиеттеріне, сондай-ақ, маңыздысы - осы туралы ананың сенімі мен көзқарасына байланысты. Бұл көзқарастар анасының өскен отбасындағы мәдени ортамен, ұлттық және отбасылық салт-дәстүрлермен белгіленеді. Ата-ананың өз іс әрекеттері және оқыған әдебиеттен алған тәжірибесі әрине, көп ретте ата –аналарға бала тәрбиесінде көп көмегін тигізеді.

Заттармен әрекет ету үдерісінде балаларда тым жас кезінде қол моторикасы дами бастайды. Ол физиологиялық және психикалық дамумен тығыз байланысты. Ең бірінші болып ұстап алу қимылы пайда болады. Бала кереуеттің жоғары жағына ілінген заттарды ұстап алады және бірте –бірте мақсатты әрекет етуді, заттың кеңістіктегі орнын (бағыты мен арақашықтығын) дұрыс анықтауды, өзінің іс-әрекеттерінде заттардың формасы мен аумағын ескеруді үйренеді.

Психофизикалық дамуында артта қалған балаларға, қалыпты дамып келе жатқан баламен салыстырғанда қимыл-әрекетті көп қайталау қажет. Оларға қолдың қимыл-қозғалыс координациясын дамыту үшін ұзақ жүйелі түзету жұмысы қажет. Мысалы: «Допты қағып ал» — үлкен затты екі қолмен ұстап алуды үйретеміз, «Ойыншықтардың орнын ауыстыр»- ұсақ заттарды шымшып алып, ыдысқа саламыз. Эмоциялық реакцияларды үйретеміз: қол шапалақтау («Алақай-алақай», «Сәлем, саусақ», т.б.), музыкалық дыбыстар шыққанда еркін қозғалыстар жасауды үйретеміз (билеген, басты шайқаған, қол шапалақтаған боламыз, т.с.с.)

Заттық іс-әрекеттер — бұл қоршаған ортада заттармен, іс-әрекеттердің белгілі бір тәсілімен, нәтижеге қол жеткізумен орындалатын іс-әрекеттер, бұл психикалық қызметтердің дамуы үшін алғышарт болып табылады. Одан әрі заттық іс әрекет ойындық болып кетеді. Түзете-дамыту үдерісінде ойын пайда болады. Бала үлкендердің ойынын қадағалайды, еліктейді, бір немесе бірнеше стереотипті қайталанатын немесе өз ара байланыспайтын қимылдарды қайталайды. Сондықтан мүмкіндігі шектеулі балаларға берілетін түзету-педагогикалық көмек баланың мүмкіндігіне қарай қарапайым заттық іс әрекетті үйретуге, қоршаған әлеммен таныстыру жөніндегі мақсатты жұмысты үнемі жалғастырып отыруға және ойын қызметін дамытуға саяды. Үнемі дамыту жұмыстарын жүргізу кезінде балаларда ойынның ықпалымен еркін мінез-құлықтың алғышарттары қалыптасады. Ойын үдерісінде баладағы қысым көрушілік, қысылғандық, ұяңдық сезімі кетеді, ықылас пайда болады. Тапсырмалардың ойын формасы баланың эмоциялық жауабын және қызығушылығын қамтамасыз етеді, ұсақ моториканың ауытқулары, жалпы моторлық олақтық түзеледі. Бұдан басқа, түзету-дамыту көмегі жүйесіндегі ойын қызметін сөйлеу қызметінің мотивациясы және ұйымдастыру тәсілі деп қарастыруға болады.

Баланың өмірінің алғашқы минутынан бастап қоршаған әлем туралы ақпарат оның одан арғы дамуына елеулі ықпалын тигізеді. Өрескел ақаулары бар балалар туа салысымен айналасындағылардың ата-аналарының, туыстарының, дәрігерлердің жағымсыз реакцияларына соқтығысады: олардың дүниеге келгенінің өзі трагедия деп қабылданады, кейіннен ересектер мұндай баланы көргенде өздерінің үрейі мен аяушылығын жасыра алмайды. Осының бәрі осы балаларда толыққанды еместік комплексінің дамуына ықпал етеді. Әрі, олардың әлеуметтік бейімделуі үшін қоршаған адамдардың оларды басқа дені сау балалар сияқты тең деп қарағаны өте маңызды. Отбасы бала үшін әлеуметтік байланыстардың ең бірінші және ең ұзақ, маңызы зор тіршілік көзі.

Әдебиеттер:

1. Волкова И.Н. Ерте диагностиканың және түзетудің өзекті мәселелері.
2. Лубовский В.И. Даму бұзушылығының ерте диагностикасы мен түзетуінің негізгі проблемалары. Дефектология-1994-№1.
3. Сулейменова Р.А. «Қазақстандағы МШ балаларға ерте түзету көмек жүйесі; жарыққа шығарудың және дамуының проблемалары» Алматы, 2001ж.
5. Қазақстандағы арнайы білім беру журналы №4, 2013 ж.

ПУТИ РАЗВИТИЯ ЦЕННОСТНО – СМЫСЛОВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ЛИЧНОСТИ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ ВЫБОРУ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ХИМИИ

Современная система образования, весь учебно-воспитательный процесс направлены на развитие личности школьников. В данном контексте важным является развитие познавательных способностей учащихся, творческого потенциала, что несомненно исключит выступление ученика в роли пассивного слушателя. В решении данного вопроса ключевым является компетентностно-ориентированное обучение. При этом, особое внимание уделяется ключевым компетенциям, так как они многофункциональны, надпредметны и междисциплинарны, требуют значительного интеллектуального развития. Помимо этого, ключевые компетенции включают аналитические, коммуникативные, прогностические и другие процессы.

Выделим основные виды компетенций, которые приобретаются учащимся в учебном процессе: ценностно-смысловая, образовательная, учебная, познавательная, информационно-коммуникативная, общекультурная, социально-трудовая. Хочется подробнее остановиться на ценностно-смысловой компетенции личности, так как она является важным аспектом профессионального выбора при изучении химии. Химия – это наука, которая изучает строение, свойства и превращение вещества. Она играет важную роль в нашей жизни, так как помогает нам понять мир вокруг нас и разрабатывать новые технологии и лекарства.

Однако, для принятия решения о профессиональном выборе, необходимо не только иметь навыки и знания в химии, но и иметь четкое представление о своих ценностях и смыслах. Ценности – это то, что мы считаем важным и значимым в жизни. Смыслы – это осознание ценностей ради которых человек ставит и осуществляет жизненные цели.

Одним из путей развития ценностно-смысловой компетенции личности к профессиональному выбору при изучении химии является понимание ценностей и смысла этой науки. Химия может быть полезна для решения ряда важных проблем, например, в области экологии, энергетики или медицины. Понимание этого может помочь личности определить свои ценности и смыслы в отношении химии и использовать их в процессе профессионального выбора.

Кроме того, развитие ценностно-смысловой компетенции личности к профессиональному выбору при изучении химии возможно через осознание своих личных потребностей и интересов. Ученики должны задать себе вопросы: "Что я хочу получить от профессии в области химии?", "Чем меня увлекает химия?", "Какие ценности и смыслы мне важны в профессии?". Ответы на эти вопросы помогут им понять, почему химия может быть их выбором и как это связано с их ценностями и смыслами.

Помимо этого, развитие ценностно-смысловой компетенции личности к профессиональному выбору при изучении химии может быть достигнуто через получение практического опыта и обратную связь. Практическое занятие химией может помочь личности увидеть, какие возможности и проблемы связаны с этой областью знаний. Обратная связь с преподавателями и практикующими химиками поможет личности получить информацию о реальной ситуации на рынке труда и о том, как ее ценности и смыслы могут быть реализованы через профессию химика.

Ценностное отношение и интерес к содержанию и процессу учебной деятельности формируются путем постоянного обращения к реальной жизни, к окружающей действительности. На уроках используется множество живых объектов, рассматриваются явления, с которыми ученик часто сталкивается в жизни, не зная причин и механизмов их возникновения. Это формирует новый взгляд на уже знакомые вещи.

В рамках этой компетенции формируется способность видеть и понимать окружающий мир, ориентироваться в нем (задавать себе и окружающим вопросы "почему?", "зачем?", "в

чем причина?”, “как это устроено?”, осознавать свою роль и предназначение в нем - “а я смогу так?”, “как это сделать?”), уметь выбирать целевые установки своих действий и поступков; способность видеть и понимать химические явления в природе, отличать их от физических явлений, прогнозировать направление научного использования химических знаний в практической деятельности человека. Сюда же можно отнести формирование индивидуальной образовательной траектории, программы жизнедеятельности и выбора профессий, связанных с химией.

На уроках химии я создаю условия для формирования профессиональной направленности подростков, осознания ими своих интересов, способностей, общественных ценностей, связанных с выбором профессии и своего места в обществе. Реализуя технологию деятельностного метода обучения, при отборе содержания учебного материала руководствуюсь основными принципами: научность и доступность, наглядность, интерактивность, учет индивидуальных особенностей, ориентация на развитие мышления и открытый диалог учителя с учащимися.

При этом, я использую в своей педагогической деятельности следующие методы и формы:

1. На уроке стараюсь предлагать учащимся задания, ориентированные на ту или иную профессию, проводить беседы о профессиях при решении химических задач, а также показываю роль и значение химии в жизни и деятельности людей, что позволяет решать вопросы профориентации. Так, на уроках химии в 8 классе, программный материал позволяет акцентировать внимание на таких профессиях, как инженер-технолог очистных сооружений, повар, врач и медицинская сестра. На уроках химии в 9, 10 и 11 классах программный материал позволяет ребятам почувствовать себя в роли ювелиров, слесарей, автомехаников, фармацевтов через решение расчетных задач

2. Моделирование молекул органических веществ на уроках химии в 9 и 11 классах позволяет учащимся познакомиться с навыками конструирования.

3. Обогащение материала историческими фактами, знакомство с жизнью и деятельностью ученых, занимательной и познавательной информацией, яркими и интересными примерами из сообщений СМИ, рекламной информации позволяет раскрыть перед учащимися значимость самоопределения, социализации и самообразования.

4. Проведение в парах и в группах лабораторных, практических работ и учебный химический эксперимент в рамках урока, позволяет учащимся приобретать навыки работы в коллективе, самостоятельности и развитию личностных результатов обучающихся.

5. Я активно приобщаю учащихся к исследовательской и проектной деятельности, что позволяет создавать условия для развития познавательного интереса школьников к предмету. Совместно с детьми осуществлен ряд индивидуальных, групповых и коллективных творческих и исследовательских проектов с последующей презентацией при изучении вариативного курса «Химия и охрана окружающей среды». Работа над исследовательскими проектами не только воспитывает трудолюбие, самоорганизацию, формирует ключевые компетенции у обучающихся, умение ставить цели, планировать и организовывать свою деятельность, развивает аналитическое мышление, является средством развития креативности. Все это помогает в самоопределении учащихся и позволяет приобщить ребят к научной работе.

6. Использование контекстных заданий, напрямую связанных с различными профессиями, предоставляют учащимся возможность применить свои химические знания и навыки на практическом уровне, повышая их понимание и интерес к химии. Контекстное обучение позволяет продемонстрировать необходимость знаний по химии в таких отраслях, как медицина, ветеринария, фармакология, технология приготовления пищи, газо- и нефтедобывающая промышленность, металлургия. Список профессий можно продолжать, ведь знание основ химии и смежных с ней дисциплин, просто необходимо современному специалисту. Изучение химии способствует развитию критического мышления. Оно учит нас

анализировать, сравнивать, рассуждать и делать обоснованные выводы на основе собранных данных. Эти навыки могут быть применены во многих областях жизни и деятельности.

Я считаю, что успех профессиональной ориентации обучающихся на уроке во многом зависит от умения учителя связать программный материал с жизнью, сформировать положительное отношение у школьников к труду, от его знаний и владений методами обучения. Вместе с тем эффективность работы, направленной на социализацию учащихся, в преподавании химии зависит и от содержания материала и особенности его включения в предмет.

Профессиональное самоопределение выпускников нашей школы является начальным звеном профессионального развития личности.

Безусловно, становление учащихся, как личность, их профессиональное самоопределение - сложный и длительный процесс в жизни каждого молодого человека. Для выбора специальности подростку, его самоопределению в жизни необходима информация о мире в целом, о возможных профессиях и требованиях, предъявляемым к каждой из них, о себе самом, своих способностях, интересах, возможностях, медицинских противопоказаниях. Необходимо постоянно расширять кругозор обучающихся, знакомить с разными видами трудовой деятельности, создавать условия для самоопределения. И тогда каждый учащийся сделает правильный выбор.

Таким образом, пути развития ценностно-смысловой компетенции личности к профессиональному выбору при изучении химии включают понимание ценностей и смысла химии, осознание личных потребностей и интересов, а также получение практического опыта и обратной связи. Развитие этой компетенции поможет личности сделать осознанный и обоснованный выбор профессии в области химии и улучшить свои шансы на успех и удовлетворение в этой сфере деятельности.

Литература:

1. Поляков С.Д. Педагогическая инноватика: от идеи до практики. – М.: Центр «Педагогический поиск», 2007.
2. Шадриков В.Д. Личностные качества педагога как составляющие профессиональной компетентности. – М.: «Общество: социология, психология, педагогика», 2020
3. Давыдов В.Н. Физико-химические учебные проекты во внеурочной деятельности школьника. – М.: Инфра – М, 2023.
4. Пак М.С. Педагогическая диагностика в химическом образовании. – Санкт – Петербург: Лань, 2020

ЗЕЙНЕТУЛЛИНА Т.К.

С.Сейфуллин атындағы №7 мектеп-гимназиясы, Балқаш қ.

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР АРҚЫЛЫ ӘДЕБИЕТТІК ОҚУДА ОҚУ МАҚСАТТАРЫНА СӘЙКЕС ЖАЗЫЛЫМ ДАҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Мұғалімнің өзіндік зерттеушілік көзқарасы өз кәсібін шығармашылық деңгейде жетік меңгерген кезде ғана айқындала түсетіні белгілі.

Мысалы, ұстаз тұжырымдамасы: білім беру мазмұнын, оқу жоспарын, бағдарламаларын, оқу құралдарын жетілдіру, дер кезінде жаңарту, пән бойынша сабақ берудің сапасын арттыру, оқушылардың шығармашылық қабілеттері бүгінгі қоғамның интеллектуалдық және коммуникативтік тұлғаны тәрбиелеуге негізделсе ұтылмайды. Өйткені, мұндай оқыту үдерісінің жемістері нәтижелі болады.

2.3.2.1 3.3.3.1 4.3.4.1 Бұл сандар нені білдіреді ? Әрине сандар сабақтың кодтық белгілері. Ендеше әдебиеттік оқу бағдарламасындағы жазылым бөліміне сәйкес оқу мақсаттарына жетудің тиімді бірнеше әдіс-тәсілдерін ұсынамын:

ТЖ «Буриме» ойыны

2.3.2.1* мұғалім көмегімен үлгі бойынша шағын ертегілер, жұмбақтар жазу немесе дайын ұйқастарды қатыстырып шумақтар, санамақтар құрастыру оқу мақсаты жүзеге асырылады - Үш топқа да бірдей тапсырма ұсынамын. Осы дайын ұйқастарды пайдаланып, шумақ құрастырамыз

	<p>Бесікке салу</p> <p>.....ойнайсың, қоймайсың. тоймайсың, самғайсың.</p>
	<p>Тұсау кесер</p> <p>.....балаша, сан тұрған. тамаша, балдырған.</p>
	<p>Сүндет той</p> <p>.....сүндет той, міндет қой. жолы болған, орындалған.</p>

Әр топ өз құрастырған шумақтарын оқиды.

«2.3.2.1» оқу мақсатына сәйкес жазба жұмыстарын оқушыларға орындату ерекшелігі, сабақта іс-әрекеттің бір түрін ғана орындау. Мысал ретінде оқулықтың тапсырмаларын қарастыратын болсақ, әдебиеттік оқу оқулығында ұсынылған «Мен ұнататын жан-жануарлар» тақырыбына сәйкес тапсырмада өзіңе ұнайтын жан-жануар туралы 5 жол өлең құрастыр, деп берілген. Яғни, мұғалім, жыл басында күнтізбелік-тақырыптық жоспар құрастырғанда оқулыққа сәйкес оқу мақсаттарын реттеп жоспарлай алады.

ТЖ «Дана үкі» әдісі

3.3.3.1 оқу мақсатында шығармашылық жұмысын сурет, сценарий түрінде ұсыну оқу мақсаты жүзеге асырылады.

Білім алушылар үлгі бойынша сценарий құрастыру ұсынылады.

Сценарий үлгісі:

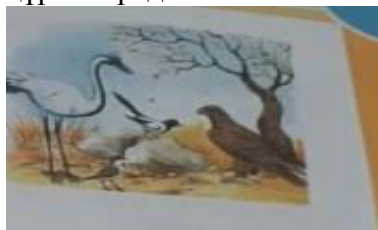
Кейіпкерлер – шығарманың кейіпкерлері

Монолог – шығарма мазмұны бойынша мәтін

Диалог – екі немесе бірнеше кейіпкерлердің арасындағы ауызша немесе жазбаша пікір алмасу (реплика)

Кадр сыртындағы дауыс – болып жатқан оқиғаны әңгімелеу (қажет болған жағдайда)

3-сынып оқулығындағы (80-81бет) «Ақбас торғай» мәтін мазмұны бойынша оқушыларға мазмұнды суреттер беріледі және әр топ өз шығармашылығымен үлгіге сәйкес сценарий құрастырады.

Әр топ ұсынылған мазмұнды сурет бойынша үлгіні пайдаланып, сценарий құрастырады. Оқытудағы жүйелі-әрекеттік ұстаным (оқушының білім алу үдерісіне белсенді қатысуы).

ТЖ 4.3.4.1 Мұғалімнің көмегімен шығарманың құрылымын, стилін жетілдіру, өз бетінше сын тұрғысынан бағалау және лексикалық, орфографиялық, пунктуациялық қателерді тауып түзету оқу мақсаты жүзеге асырылады.

-Төменде берілген үш тапсырманың қайсысын осы оқу мақсатына нақты сәйкес ұсынуға болады?

1-тапсырма. Мәтін бөліктерінің ретін анықтап, 1,2,3,4 цифрларымен белгілеп көрсет. Мәтіннің соңғы бөлімін көшіріп жаз.

Жиде ағашының қол жетер жеріндегі өнімін екеулеп әп-сәтте теріп алды. Содан соң әжей жиде ағашын қолымен сілкіп-сілкіп қалып еді, жоғарғы жақтаға жиделер жерге топ-топ етіп түсе бастады.

– Келе ғой, Нұргүл. Жидені теріс. Бір өзім үлгере алар емеспін. Биыл өте көп салыпты – деп, Нұргүлді демде-ақ жанына үйіріп алды.

Қоңыр күз. Күн көзі көрінгенімен, ауа салқын. Есік алдындағы жиде әбден піскен. Көрші үйдегі әжей кішкентай Нұргүлді шақырды.

– Жарайды, әже. Көмектесемін – деп Нұргүл үлкен тостаққа жидені теріп сала бастады.

Дескриптор

Білім алушы - мәтіннің құрылымдық бөліктерін анықтайды; - каллиграфиялық нормаларды сақтап жазады.

2- тапсырма

Берілген мәтіндегі сөйлемдердің ретін анықтап, үстіне сандармен жазып көрсет.

|| Мәтінді қайта қалыптастырып, қатесіз көшіріп жаз.

Қайрат жазғы демалыста ауылға барды. Атасы қырғауылды қолына алып қарады. Атасына шөп шабуға көмектесіп жүрді. Бір күні оның алдынан пыр етіп қырғауыл ұшты да, қайта қонды. Ол қуалап жүріп ұстап алды.

Аяғы сынған екен. Қырғауыл ақсаңдай басып барады Қалтасынан қол орамалын алып жыртты да, қырғауылдың аяғын таңып, ұшырып жіберді. Соңында балапандары шұбырып жүр.

Дескриптор

Білім алушы - мәтіндегі сөйлемдердің ретін анықтайды; -каллиграфиялық талаптарды сақтай отырып, қатесіз жазады.

3-тапсырма

Тапсырма Аңыз әңгімені түсініп оқы.

|| Жетіқарақшы туралы не білесің? Өзің білетін деректер мен суретке сүйеніп, Жетіқарақшы жұлдызы туралы берілген аңызды қайта өңдеп жаз.

Аңыз бойынша Ақбозат пен Көкбозат – Темірқазыққа байланған жылқылар. Жетіқарақшы – оларды түні бойы аңдып, сондарынан қалмай жүрген ұрылар. Күн–күзетші. Күн шыға келеді де, ұрыларды қуып тастайды. Алайда ұрылар түн жамыла қайта «іске» кіріседі. Тағы бір аңызда қарақшылар Үркердің бір қызын алып қашпақшы болады. Олар түнімен біртіндеп жақындап, енді бау тағарда таң атып, жұлдыздар ғайып болады екен. Сөйтіп, олардың жымысқы әрекеттері жүзеге аспайтын көрінеді.

Дескриптор

Білім алушы - берілген мәтіннің негізінде аңызды қайта өңдеп жазады; -сөйлемнің құрылымын сақтайды; -жеткілікті сөздік қорын көрсетеді; -орфографиялық нормаларға сай жазады.

Оқу мақсатына сәйкес келетін үшінші тапсырманы үш топқа да бірдей орындауға **суреттер мен деректер** ұсынып, орындап болған соң, орфографиялық, пунктуациялық қателерді түзету үшін өзара тексеруге алмастыру ұсынылады. (Осы тұста, топтық тапсырма болғандықтан оқушылар арасында өзара тексеру жүзеге асырылады).

Оқытудың тәрбиелік әлеуетін арттыру, оқушының адамгершілік-рухани қасиеттерін қалыптастыруда осындай тапсырмаларды ұсынуға болады.

О.Бальзактың «Ұдайы еңбек ету-өнердің де, өмірдің де заңы» дегендей оқушылардың қабілеті мен белсенділігін арттыруда мұғалім үнемі ізденіп, тұрақты еңбек етуді міндеттейді. Ұсынылған ұтымды әдіс-тәсілдер оқушылардың танымдық белсенділігін, интеллектуалды ой ұшқырлығын арттыру арқылы табысты оқытуға қол жеткізеді және ұстаздарға өз тәжірибелерінде тиімді қолдануға ықпал жасайды.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығымен бекітілген Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты; <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1800017669>
2. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына 187-1-қосымша Бастауыш білім беру деңгейінің 2-4-сыныптарына арналған «Әдебиеттік оқу» пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы; <https://uba.edu.kz/qaz/metodology/4>
3. «Әдебиеттік оқу» жалпы білім беретін мектептің 2- сынып оқушыларына арналған оқулық,-Б.Т. Қабатай, Атамұра баспасы, 2017 жыл; https://free.atamura.kz/?mbdb_book
4. «Әдебиеттік оқу» жалпы білім беретін мектептің 3- сынып оқушыларына арналған оқулық,- Қабатай Б.Т., Зейнетоллина Ү.К., Қалива В.А.- Атамұра баспасы, 2018 жыл; https://free.atamura.kz/?mbdb_book
5. «Әдебиеттік оқу» жалпы білім беретін мектептің 4- сынып оқушыларына арналған оқулық,- З.Мүфтибекова, Ә. Рысқұлбекова, Алматы баспасы, 2019 жыл; https://free.atamura.kz/?mbdb_book
6. «ОҚЫТУ ізденіс ретінде және ІЗДЕНІС оқыту ретінде» оқушылардың сын тұрғысынан ойлауын дамыту нысандары мен әдістері,- С.Мирсеитова, Қарағанды, 2011 жыл;

ЗУБРИН С.В.

КГУ «Опорная школа (РЦ) на базе гимназии №9 п.Осакаровка»

ТВОРЧЕСКОЕ И ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ ЧЕРЕЗ ПРОГРАММИРОВАНИЕ НА ФАКУЛЬТАТИВНЫХ ЗАНЯТИЯХ

В современном мире, где технологии проникают во все сферы жизни, программирование становится неотъемлемой частью образования. Однако, оно не только помогает осваивать новые навыки и становиться конкурентоспособным на рынке труда, но и способствует развитию интеллектуальных и творческих способностей личности.

Факультативные занятия по программированию предоставляют уникальную возможность для детей и подростков раскрыть свой потенциал. Они позволяют ученикам развивать логическое мышление, креативность и аналитические навыки. Программирование требует способности видеть задачу в целом, а также разбираться в деталях ее решения. Это способствует формированию системного мышления и умения находить нестандартные пути решения проблем. Кроме того, при выполнении заданий по программированию дети изучают математику, физику и другие науки в контексте практического применения знаний.

Таким образом, факультативные занятия по программированию не только помогают детям освоить новую профессию, но и способствуют их интеллектуальному и творческому развитию. Они учат решать сложные задачи, развивают логическое мышление и креативность, а также формируют навыки самостоятельной работы и командного взаимодействия. Поэтому включение программирования в факультативную программу школ является актуальным шагом на пути формирования компетентных и творческих личностей, способных успешно справляться с вызовами современного мира.

Введение в программирование: основные понятия и принципы

Программирование является одним из самых важных навыков в современном мире. Оно не только помогает развивать техническое мышление и логику, но также способствует

развитию творческих и интеллектуальных способностей личности. Факультативные занятия по программированию предоставляют отличную возможность для детей и подростков ознакомиться с этой увлекательной областью.

На первых занятиях обычно рассматриваются основные понятия программирования, такие как переменные, операторы, условия и циклы. Ученики изучают, как создавать простые программы на выбранном языке программирования. Это позволяет им начать анализировать задачу и разбивать ее на более мелкие подзадачи.

Одним из ключевых принципов программирования является алгоритмическое мышление. Ученикам объясняется, что алгоритм - это последовательность шагов, которые нужно выполнить для достижения конечного результата. Разработка эффективных алгоритмов требует творческого подхода и аналитического мышления.

Факультативные занятия по программированию также способствуют развитию технической креативности. Ученики узнают о различных структурах данных, таких как массивы, списки и деревья, и изучают, как эти структуры могут быть использованы для решения задач. Они также учатся создавать графический интерфейс для своих программ, что позволяет им проявить свою фантазию и визуальное восприятие.

На факультативных занятиях по программированию акцент делается не только на практическом освоении языков программирования, но и на развитии творческого мышления учеников. Они могут экспериментировать с разными подходами к решению задачи и находить нестандартные решения. Такой опыт помогает им развивать воображение и инновационное мышление.

Таким образом, факультативные занятия по программированию предоставляют отличную возможность для творческого и интеллектуального развития личности. Они помогают ученикам развивать навыки анализа, решения проблем и креативного мышления, которые являются необходимыми в современном мире. Кроме того, программирование может стать началом интересной и перспективной карьеры в IT-индустрии.

Программирование как средство развития творческого мышления

Программирование на факультативных занятиях является одним из эффективных способов развития творческого мышления у школьников. Эта дисциплина требует от учащихся не только логического мышления, но и способности к творческому подходу к решению задач.

Одной из основных причин, почему программирование способствует развитию творческого мышления, является его нестандартный характер. Школьники приобретают навыки решения задач, которые требуют оригинального и нетривиального подхода. Они учатся анализировать проблемы, выстраивать алгоритмы решения, находить новые и интересные пути достижения поставленных целей.

Кроме того, программируя различные проекты на факультативных занятиях, школьники сталкиваются с необходимостью использования своей фантазии и творческого потенциала. Они могут самостоятельно выбирать способы реализации своих идей, экспериментировать с разными вариантами и находить уникальные решения. Таким образом, они развивают свою креативность и способность мыслить нестандартно.

Важной частью процесса программирования является поиск ошибок и их исправление. Школьники учатся анализировать свои ошибки, извлекать из них уроки и находить новые пути решения проблем. Это развивает их аналитическое мышление, способность к самоконтролю и самоорганизации.

Кроме того, программируя на факультативных занятиях, школьники получают опыт работы в команде. В ходе совместного проекта они учатся общаться, делиться задачами, слушать мнение других людей и приходить к консенсусу. Это развивает навыки коллективной работы, способность работать в группе и принимать компромиссы.

Таким образом, программирование на факультативных занятиях играет важную роль в развитии творческого мышления школьников. Оно помогает им развить навыки постановки целей, логического мышления, анализа и решения проблем, а также способность работать в

команде. Эти навыки будут полезны не только в сфере программирования, но и во многих других областях жизни.

Интеллектуальные навыки, развиваемые через программирование

Программирование на факультативных занятиях не только способствует творческому развитию личности, но и значительно повышает интеллектуальные навыки ученика. В этом подразделе мы рассмотрим, какие именно интеллектуальные способности можно развить через изучение программирования.

1. Логическое мышление: Программирование требует постоянного анализа и решения задач с использованием логических операций. Ученики, занимающиеся программированием, научатся разбираться в сложных алгоритмах и последовательностях действий, что поможет им улучшить своё логическое мышление.

2. Проблемное мышление: Каждая программа – это решение определенной задачи. При её написании ученики сталкиваются с препятствиями, которые требуют креативного подхода для их преодоления. Таким образом, программирование поможет развить у учеников способность видеть проблемы как вызовы и находить нетрадиционные пути их решения.

3. Аналитические навыки: В процессе программирования необходимо разбираться в большом количестве информации и анализировать её. Ученики будут учиться выделять главное из сложных текстов, понимать принципы работы программ и делать выводы на основе полученных данных.

4. Творческое мышление: Программирование предоставляет ученикам возможность создавать собственные проекты и решения, что требует творческого подхода. Они могут экспериментировать с разными алгоритмами, комбинировать различные элементы программы и придумывать новые способы решения задач.

5. Усидчивость и настойчивость: Разработка программ может быть длительным и сложным процессом, который требует от ученика усидчивости и настойчивости. В ходе работы над проектами ученики будут вырабатывать навыки постановки целей, распределению времени и управлению своими ресурсами.

В результате занятий по программированию на факультативных занятиях ученики значительно повысят свои интеллектуальные способности. Они будут обладать логическим мышлением, аналитическими навыками и умением решать проблемы. Более того, они разовьют своё творческое мышление и научатся быть усидчивыми и настойчивыми в достижении своих целей. Все эти навыки будут полезны не только в программировании, но и в других сферах жизни учеников.

Практические задания по программированию для стимуляции креативности

Практические задания по программированию могут значительно способствовать стимуляции креативности у учащихся на факультативных занятиях. Эти задания помогают развить умение мыслить гибко, находить нетривиальные решения и создавать новые концепты.

Одно из таких практических заданий - создание собственной компьютерной игры. Ученикам предлагается разработать идею игры, продумать её сюжетную линию и механику, а затем реализовать её при помощи программирования. В процессе работы над игрой дети будут вынуждены применять свою креативность для придумывания интересных головоломок, нестандартных поворотов событий и оригинальных элементов геймплея (степень и характер интерактивности, которую включает в себя игра).

Другое задание, которое способствует развитию креативности, - создание веб-сайта или блога. Ученикам предлагается выбрать тему своего сайта и разработать его дизайн и функциональность. Они должны использовать свою фантазию и оригинальность для создания привлекательного пользовательского интерфейса, интересного контента и уникальных функций. Это задание поможет развить у детей навыки дизайна, веб-программирования и копирайтинга.

Также стоит обратить внимание на задание по созданию приложения для мобильных устройств. Ученикам предлагается выбрать популярную проблему или потребность среди

своих сверстников и разработать приложение, которое будет её решать. Это требует от детей не только технических навыков программирования, но и способности видеть проблему с нестандартной точки зрения и находить инновационные решения.

Практические задания по программированию на факультативных занятиях дают учащимся возможность проявить свою креативность и интеллектуальные способности. Они помогают развить мышление "outside the box" (нестандартное мышление), научиться видеть проблемы со свежей точки зрения и решать их нетрадиционными способами. Такие задания также формируют навыки командной работы, самостоятельности и ответственности за результат. Все это способствует полноценному творческому и интеллектуальному развитию личности учащихся.

Перспективы применения навыков программирования в будущей карьере

В настоящее время программирование является одной из самых востребованных и перспективных областей деятельности. В современном мире все больше компаний и организаций нуждаются в специалистах, обладающих навыками программирования. Таким образом, освоение этой области знаний на факультативных занятиях может стать отличным инструментом для творческого и интеллектуального развития личности.

Программирование развивает логическое мышление, аналитические способности и креативность. Это позволяет ученикам научиться анализировать сложные задачи, разбивать их на более простые компоненты и решать их поэтапно. Такие навыки являются неотъемлемой частью успешной карьеры в любой профессии, где требуется решение сложных задач.

Основное достоинство программирования заключается в его универсальности. Независимо от выбранной сферы деятельности – будь то медицина, финансы, маркетинг или дизайн – знания в области программирования пригодятся каждому специалисту. Многие процессы и задачи в современном мире автоматизированы, и для работы с такими системами необходимо умение программировать.

Способность понимать код и создавать свои программы дает возможность реализовывать свои творческие идеи. Именно программисты разрабатывают новые игры, приложения, сайты и другие цифровые продукты, которые меняют нашу жизнь. Владение навыками программирования открывает перед учеником огромные возможности для самовыражения и реализации своих творческих потенциалов.

Не стоит забывать о том, что навыки программирования являются одновременно интеллектуальными и практическими. Они помогают развить не только абстрактное мышление, но и конкретные навыки работы с компьютерами. В сфере информационных технологий постоянно возникают новые требования к специалистам: использование новых языков программирования, работа с большими данными, разработка искусственного интеллекта и многое другое. Знание основ программирования на факультативных занятиях может стать отправной точкой для дальнейшего профессионального роста в этой области.

Таким образом, творческое и интеллектуальное развитие личности через программирование на факультативных занятиях имеет огромные перспективы в будущей карьере.

ИБРАЕВА ЛАЙЛА ТОЛЕПОВНА

Балқаш қаласы, «№5 жалпы білім беретін мектебі»

БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕГІ ҚҰНДЫЛЫҚТЫҢ АЛАТЫН ОРНЫ

Қазір жас ұрпақ әлеуметтік желі арқылы тәрбие алып жатыр. Баланы дұрыс бағытқа бұрып, жол көрсетіп отырмасақ, бұл – өте қауіпті үрдіс. Ғаламтор арқылы жат діни ағымдардың құрығына түскен жастар да бар. Ұрпақтың бойында жаман әдет болса, бұл – ең алдымен, үлкендердің кінәсі. Біз жастарды жаһандандудың қатерлі ықпалынан барынша сақтауға міндеттіміз.

Құндылық дегеніміз не?

Әл-Фарабидің «Тәрбиесіз берілген білім- адамзаттың қас жауы» деген әйгілі сөзін ұстаздар қауымы аузынан тастамайды.

Тәрбие деген ұғымды қалай түсінеміз?

Ата-ананың көпшілігі мұны: сынау, мінеу, ұрсу, жақсы амалы үшін марапаттау, жаман қылығы үшін жазалау деп біледі. Қазіргі езде «баланы тек мақтай беру керек» деген жаңаша техника пайда болды. Ал кейбіреулер сағаттап ақыл айтып, құрғақ мораль оқумен шектеледі.

XXI ғасырда жастарға ағыл-тегіл ақыл айту тиімсіз. Мұның пайдасы тұрсын, көп жағдайда теріс нәтиже береді.

Ал құндылық дегеніміз не? Ақыл айтпасақ, мораль оқымасақ, баланың көкірегін құндылыққа қалай толтырамыз? Бұл мәселеде тыңнан жаңаша техника іздеудің түк қажеті жоқ. Сонау ерте заманнан келе қалыптасқан дәстүрлі әдіс бар.

Ол – балаға мазмұны бар ертегі, аңыз-қисса, жыр-дастан, мәнді әңгіме оқып беру, мағыналы сұхбат жасау.

«Ештеңеге қызығушылығы жоқ» оқушыға математика, физика, химия, биология, шет тілін үйреткенде, бас салып цифр мен формуланы көрсете бермей, алдымен ол пәннің не үшін қажет екенін түсіндірген абзал. Неміс философы Фридрих Ницшенің «Адамға қалай өмір сүруді үйретпе, не үшін сүру керекін түсіндір. Қалай өмір сүретінін өзі де үйреніп алады» - деп айтуының сыры осында. Еркіндік, Жауапкершілік, Ар-ұят, Махаббат, Кешірім, Уәдеде тұру, Қайсар рух сияқты рухани феномендердің мәнін түсінсе, олардың өмірге құштарлығы артып, өнер-білімге қызығушылығы оянады.

XX ғасырдың басында әлем жаппай сауатсыздықпен ұресті. Адамзатты қараңғылықтан, алып шығу үшін жазу-сызу үйретіп, өнер мен білімге, ғылымға баулыды. Әрине надандықпен күрестен асқан қайырлы іс жоқ. Алайда ғылым мен білім жұрт ойлағандай мәселенің бәрін түбірімен шеше алды ма? «Сауатты адам» рейтингі бойынша Қазақстан әлемдегі алғашқы ондыққа кіреді. Халықтың 99,8 пайызы хат таниды. Бірақ, азғындық рейтингісі бойынша да көш бастаймыз. Енді осы мәселені талдайтын болсақ ҚҰНДЫЛЫҚ пен ҚҰРАЛ деген ұғымдарға келеміз. ҚҰРАЛ дегеніміз – математика, физика, химия, шет тілі, т.б пәндер. ҚҰНДЫЛЫҚ дегеніміз – ата-анасын сағыну, біреудің қайғысына ортақтасу, көңіл айту, біреудің қуанышын бөлісу, жауапкершілік сияқты дүниелер. Яғни Еркіндік, Жауапкершілік, Ар-ұят, Махаббат, Кешірім, Уәдеде тұру, Қайсар рух сияқты адами қасиеттер. Сондықтан Құралға – мектеп жауапты, Құндылыққа – ата-ана жауапты. Баланың кеудесін құндылыққа толтырумен ата-анасы кішкентай кезінен айналысуы керек. Балаға құндылық берілмесе, өсе келе санда бар, сапада жоқ «қуыс кеуде» типке айналады. Алайда, қазіргі заманауи ата-аналар баланы жастайынан түрлі үйірме, дамытушы орталықтарға беріп қояды. Баланы тек интеллектуалды жақтан дамыта береді, яғни тек қана – ҚҰРАЛ. Нәтижесінде бала өнер-ғылымға жүйрік болып шығады. Бірнеше тілдерде сөйлейді, математика мен физикаға жүйрік, модерн заманының бүкіл ақпаратынан хабардар.

Бірақ тұла бойынан адамгершілік көрінбейді. Ар-ұят, обал-сауап ұғымынан жұрдай. Осылайша, мейірім-шапағат, жанашырлық, кісінің көңіліне қарау, жауапкершілік уәдеде тұру, ар-ұят пен намыс сияқты адами қасиеттер біртіндеп сөне бастайды. Адам тірі роботқа айналады.

Бүлдіршінге ертегі оқып беруге уақыт таппаған ата-ана есейген баласына сағаттап мораль оқуға мәжбүр болады. Сондықтан балаға үйрететін құндылықта ерте жастан бастау керек. Бала бойына құндылықты дарытатын отбасындағы іс-әрекеттер: ертегі оқу, дастаран басында әңгімелесу, асқа бата қайтару, үй шаруасын бірігіп жасау, ата-ана өз әрекеттерімен, бір-біріне деген қарым-қатынасы арқылы балаға үлгі көрсету, т.б.

Құндылықтарға негізделген білім жүйесінде патриотизм, еңбексүйгіштік, өмір бойы білім алу, ашықтық, прагматизм сынды басты құндылықтарды сіңіртуде Абайдың қарасөздері мен жырларындағы дана ойларына не жетсін! Абайдың «бес асыл ісі» мен «бес дұшпаны» жастарға өмір сүруде дұрыс, адаспайтын жолды сілтейтін бағдаршам емес пе?! Немесе: «Сенбе жұртқа тұрса да қанша мақтап, Әуре етеді ішіне қулық сақтап. Өзіңе сен, өзінді алып

шығар, Еңбегің мен ақылың екі жақтап», - деген өлең жолдары әр адамға үлкен ой салып, өзіне сенімді, берік болуға үндейтіні сөзсіз.

Білім саласында кеткен олқылықтардың орнын толықтыру – бүгінгі күннің басты мақсаты. Сондықтан, әр педагог өзінің әр сабағында шәкірт бойына ізгілікті дарытып, әр сабағы балаға сабақ болатындай дәрежеде өтіп, білім мен тәрбие ұштастырып жатса, сабақтың мақсатына жеткендігі.

Мысалы 2-сыныптың «Әдебиеттік оқу» сабағында «Салт – дәстүр және ауыз әдебиеті» тарауындағы тыйым сөздер, мақал – мәтелдер, жырларды балаға оқыта отырып Ар-ұят, жанашырлық құндылықтарын бойларына дарытуға болады. «Зиянды әдеттің әлегі» ертегісінде әдептілікке тәрбиелейміз.

Дүниетану сабағында да құушылардың дүниетанымын арттыра отырып, бойларына ұлттық құндылықтарды да дарытуға мол мүмкіндіктер бар. «Менің Отаным Қазақстан» тақырыбында Д. Әбілевтің «Қазақстан - Республикам менің» өлеңі арқылы Отанға деген сүйіспеншілік, ал табиғатқа деген сүйіспеншілік - Отанға деген сүйіспеншілік екенін ұғындыруға тырыстым. Балаларға біздің табиғатымыз Отанымыз екенін ұқтыра отырып, оларды табиғатты қорғауға баулысақ, бұл нағыз Отан сүйер ұландарды тәрбиелеу болар еді. «Табиғаттағы су айналымы» сабағымда «Судың да сұрауы бар», «Балық аулай алмаған суды лайлайды» «Суға түкірме» деген ырым-тыйымдар пайдалана отырып, оқушыларды үнемділікке, ұқыптылыққа, бақылау-байқампаздыққа сергектікке, барды бағалап, қадір тұтуға, аялауға бағыттадым.

Жас ұрпақты ұлттық құндылықтар арқылы тәрбиелеуде халқымыздың сан ғасырлық тәжірибесі бар екені даусыз. Сондықтан сол мол тәжірибені пайдалануға тырысып, ең бірінші жаны таза, рухани биік, адамгершілігі мол, халқына пайдасын тигізетін адам тәрбиелеу барша ұстаздар қауымының міндеті.

Әдебиеттер:

1. <https://qazaqstan.tv/news/177665/>
2. «Балалықтан даналыққа» С.Мырзабай.

ИБРАЙБЕКОВА А.Н.

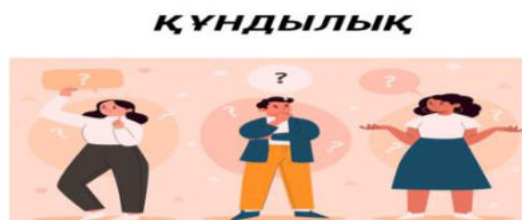
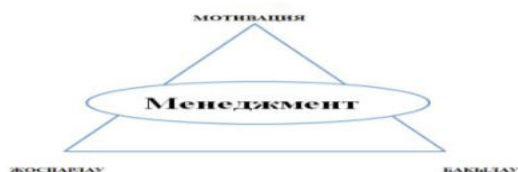
«М.Жұмабаев атындағы гимназиясы» КММ Қарағанды қаласы

ГИМНАЗИЯ БАСҚАРУ МЕНЕДЖМЕНТІ: ҚҰНДЫЛЫҚҚА НЕГІЗДЕЛГЕН БІЛІМ БЕРУ

Қазіргі таңда құндылыққа негізделген білім беру сөзі **тренд** сөзіне айналды десек те болады. Қай мақаланы алсаң да, ғылыми жұмыстарды және тағы басқа тыңдасақ та құндылық сөзін айтады. Құндылықты оқушылар бойына қалай дарытып отырмыз?

Қарағанды қаласының білім бөлімі 2021-2022оқу жылының наурыз айынан бастап он сегіз мектепті «Ziatkerlik modernizasia–18» деген жобасына кіргізді. Негізгі мақсаты (жалпы адамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, заманауи білімдерді меңгерген, бәсекеге қабілетті, салауатты ұрпақ тәрбиелеу) құндылыққа негізделген білім беру мектебін құру керек [1]. Гимназиямызда шығармашылық топ құрып, мұғалімдерге оқыту семинарларын ұйымдастырдық.

Енді осы құндылықты негізделген білім беруді нәтижеге жеткізудің жолын гимназия әкімшілігі, шығармашылық топбы ортаға салды.

Мақсатқа жетуге дұрыс жоспарлау процестері, бақылау, мотивациясын көтеру керек, яғни **МЕНЕДЖМЕНТІ** дұрыс құру жолын қарастырдық.

Гимназия ұжымы, оқушылар мен ата-аналар үштік одақ бірігіп, алдымен олар үшін ең маңызды құндылықтарды нақтылап, сауаланама, сұраныстарын ескере отыра тоғыз айға тоғыз құндылық жоспарладық. Әр айды апға бөлдік.

1-апта /Құндылыққа негізделген ашық сабақтар /

2-апта / Құндылыққа негізделген тәрбиелік іс-шаралар/

3- апта / Құндылыққа негізделген зияткерлік ойындар/

4-апта /Қосымша білім беру:педагогтердің кәсіби өсу дамуы.Гимназия компоненті,вариативтік компонент, үйірмелер/

№	АЙ АТАУЫ	ҚҰНДЫЛЫҚТАР	ДАҒДЫЛАР
1	Қыркүйек	Жауапкершілік	Ғаламдық таным Креативтілік Қоршаған орта және азаматтық сауаттылық Денсаулық және СӨС Көшбасшылық қасиеттер
2	Қазан	Ынтымақтастық	
3	Қараша	Құрмет	
4	Желтоқсан	Отансүйгіштік	
5	Қаңтар	Адалдық	
6	Ақпан	Сүйіспеншілік	
7	Наурыз	Кемелдену	
8	Сәуір	Отбасылық құндылықтар	
9	Мамыр	Еңбекқорлық	

Гимназиямыздағы тоғыз кафедра тоғыз құндылықты өз жоспарларына енгізді. «Академиялық күнтізбесі» құрылды, аптаға жұмыс циклограммасы берілді.

«Мен соққының онмың әдісін қолданып көрген адамнан емес, соққының бір әдісін онмың рет қолданған адамнан қорқамын»деген Брюс Ли. Осы құндылық дағдыға айналдыру үшін ай сайын, тіптен күн сайын қайталау арқылы бойына сіңіруге болады.

Қаңтар айы – адалдық құндылық. Жауапты жаратылыстану пәндер кафедрасы. Мақсаты: Оқушыларға адалдық, шындық туралы түсінік. Оқушылардың бойына рухани адамгершілік қасиеттерді ұялату үшін мейірбан, ақылды, шыншыл, қайырымдық сынды адамдық асыл қасиеттерді игеруге ықпал ету. Бірін-бірі сыйлап, мейіріммен қарауға тәрбиелеу.

1-апта /Құндылыққа негізделген ашық сабақтар

Құндылықтар негізінде білім беру пәндік сабақтарға жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды кіріктіруге көмектеседі. Жаратылыстану, химия, биология, география пәндерінде тапсырмалар құндылықпен интеграцияланған болды.

Сабақта “Flippity”, “Wordwall”, “Edpuzzle.com”, mentimeter, Liveworksheets, Pickens, “Classtime”, “LearningApp” , "BilimLand" платформалары арқылы әр тапсырмаға ұтымды пайдаланды. АКТ платформалары және талапқа сай ерекше рефлексия әдістері қолданылды.

<https://www.instagram.com/p/CnimvLTocdK/>

Әр айлықтың қорытындысының нәтижесі әдістемелік жинаққа жинақталды.

2-апта / Құндылыққа негізделген тәрбиелік іс-шаралар/

“Жайдарман-2023” ойындар кестеге сәйкес өтіп отырды. «Екі жұлдыз» байқауы, жәрмеңке, «Толағай» отбасылық сайыстары .

2-АПТА					
1	Дайындық жиналыстар	16.01.2023	5-11 сыныптар	Жаратылыстану пәні мұғалімдері	Instagram, Facebook жариялауы
2	Келісімді бағалар беру /Сарыарқада Отбасылық Жасарғы мерекесін мектепке сыйлау/	16.01.2023	Медицина сыныптарының оқушылары	Саджадханова К.С.	Instagram, Facebook жариялауы
3	«Оқуға адиттар мектемі» жобасы «Адалдық – өмірді қастыра»	17.01.2023	8-11 сыныптар	Кітаптанашыл	Instagram, Facebook жариялауы
4	«Дайындық – өмірді қастыра» ойыны	18.01.2023	8 сыныптар	Досықова М.Д. Бастаева Р.В.	Instagram, Facebook жариялауы
5	Оқушылар мен ата-ана арасында спорттық ойындар /Өлеңдер мектебі/	18.01.2023	8-А сынып	Жақанова Ж.Э	Instagram, Facebook жариялауы
6	Маман тілге мұрағатпен қосынды әдісі, әдісі, әдісі, әдісі	19.01.2023	Жаратылыстану пәні мұғалімдері	Жаратылыстану пәні мұғалімдері	Instagram, Facebook жариялауы
7	Бейнероликтер конкурс «Адалдық – өмірді қастыра»	19.01.2023	6 сыныптар	3-7 сынып жетекшілер	Instagram, Facebook жариялауы
8	«Адалдық – өмірді қастыра» /Сыр сұбау/	19.01.2023	8-11 сыныптар	Қарабаева А.А. Бастаева Р.В.	Instagram, Facebook жариялауы
9	«Маман тілге» мұрағат сайыстары	19.01.2023	8-10 сыныптар	Жақанова Ж.Э	Instagram, Facebook жариялауы
10	Төзгілік /Өр айдың Жылжитерін әр конференция өкілі тандайды / мұғалімнің оқушылар арасында ақпалы сәт 15.00	20.01.2023	8-10 сынып	Беренко Н.К. Мейленбаева Т.М.	Instagram, Facebook жариялауы
11	«Өмірді әдістерге арнаған ақылдар» мектептері /Өмірді қастыра/ жобасы	20.01.2023	9 сыныптар	Орынбаева Р.Ж. Платонкина А.А.	Instagram, Facebook жариялауы

3- апта / Құндылыққа негізделген зияткерлік ойындар/

Құндылықтар негізінде білім беру мұғалімдерге жаңа ғасыр ұрпағының ерекшеліктерімен танысуға және олармен тиімді қарым-қатынас орнатуға көмектеседі. Зияткерлік ойындар адамның өмір танымының алғашқы қадамы. Ал шахмат, дойбы, тоғызқұмалақ, т.б. зияткерлік ойындар логикалық ойлау қабілеттерін дамытып, ойын арқылы балалар өмірден көптеген мәліметтер алып, білімін желтілдіреді. Бос уақыттарын тиімді пайдаланып, жаман әдеттерден аулақ болуға тәрбиелейді. IQ-DODA, "Тұлғалық даму", "Үздік мотиваторы" жарысы, тимбилдинг, READx.

4-апта /Қосымша білім беру:педагогтердің кәсіби өсу дамуы. Гимназия компоненті, вариативтік компонент, үйірмелер/

TEDx форматында Q-TALKS ай сайын жоспарлы түрде өтеді. Жас маман, оқушы, ардагер ұстаз қатысып, «Айдың үздік спикері» анықталады. Мұғалімнің кәсіби дамуы үшін әр айдың соңғы бейсенбісі әдістемелік оқыту семинары өтеді. Осы уақытқа дейін «Маслоу» пирамидасы, «Дилтс» пирамидасы-өзін-өзі есеп беру әдісі, «Франклин» пирамидасы, М.Жұмабаевтың педагогикалық психологиялық идеялары және қазіргі білім жүйесі әдістемелік семинарларда талқыланады. Әр айдың есебі қаралып, SWOT-талдау жасалып, рейтингісі шығарылады. Жыл соңында «Үздік кафедра» анықталады. «Балалықтан даналыққа», М.Жұмабаев «Педагогика» кітабы, «Кемел адам» сынды кітаптарды ұстаздар жаппай оқып, ойларын ортаға салуда.

Ф.Ницше:"Адамды өмір сүруге үйретпеңіз, неге өмір сүру керектігін түсіндіріңіз. Ол өзі өмір сүруді үйренеді". Токсан ауыз сөздің тобықтай түйіні – рухани құндылыққа тіреледі. Қай құндылықты бала бойына сіндірсең, сол құндылыққа айналып шыға келеді.

Әдебиеттер:

1. <https://qundylyq.kz/>
2. <https://kk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82>
3. С.Мырзабай. Балалықтан даналыққа

**ИВАНОВА АЛЕВТИНА ИВАНОВНА
ОСЫКО ВИКТОРИЯ ВЛАДИМИРОВНА**

ГУ «Специальная школа – интернат №9», г. Сарань

ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В ФОРМИРОВАНИИ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ШКОЛЬНИКОВ С НАРУШЕНИЕМ ИНТЕЛЛЕКТА

Реализация компетентного подхода в образовании способствует обновлению образовательного и воспитательного процессов в специальной (коррекционной) школе для детей с ограниченными возможностями в развитии. В условиях специального (коррекционного) обучения детей с легкой и умеренной степенью нарушения интеллекта важная роль отводится формированию коммуникативной компетенции как основы

дальнейшей социализации обучающихся. Понятие коммуникативной компетенции включает владение сложными коммуникативными навыками и умениями, формирование адекватных умений в новых социальных структурах, знание культурных норм и ограничений в общении, знание обычаев, традиций, этикета в сфере общения, соблюдение приличий, воспитанность, ориентация в коммуникативных средствах, присущих национальному, сословному менталитету и выражающихся в рамках данной профессии [1]. Признание прав каждого ребёнка с интеллектуальными нарушениями, учет его интересов, потребностей, оказание ему помощи в процессе личностного становления, в выборе профессиональной деятельности являются чрезвычайно важными. В соответствии с социальным заказом общества существует объективная необходимость интеграции таких детей в социум, их социальной и профессиональной адаптации. Качество их жизни и социальной адаптации будет зависеть от психологической подготовки и уровня развития коммуникативной компетенции. Поэтому, коммуникативная компетенция, которая определяет дальнейшую социальную адаптацию, приобретает особую актуальность.

Одним из актуальных и популярных методов обучения, применяемых педагогами специальной школы-интерната №9 в работе по развитию коммуникативной компетенции учащихся с интеллектуальными нарушениями, по праву считается метод проектов. Проектная деятельность – это совокупность учебно-познавательных приемов, которые позволяют учащимся приобретать знания и умения в процессе планирования и самостоятельного выполнения определенных заданий с презентацией результатов. Внедрение метода проектов в коррекционно-образовательный процесс способствует формированию у учащихся с интеллектуальными нарушениями мотивации к учебной деятельности, активности и самостоятельности в учебной деятельности, развитию коммуникативных навыков, овладению умениями организации, планирования и решения поставленных задач. Психическое развитие учащихся с нарушением интеллекта, подчиняясь общим законам развития психики, осуществляется в процессе конкретных видов деятельности, и в первую очередь коллективной. В силу компенсаторных возможностей в процессе специального обучения и воспитания формируется умение работать и жить в коллективе. Коллективная деятельность создает необходимые условия для возникновения взаимных симпатий и устойчивых отношений между детьми. Формирование потребности в общении друг с другом и отношений умственно отсталых школьников является важной задачей их воспитания. Основной путь решения этой задачи – организация общения и деятельности детей через проектную деятельность.

Работая над коллективным проектом с учащимися с интеллектуальными нарушениями необходимо соблюдать следующие условия:

1. Все участники проектной деятельности должны быть вовлечены в постоянную активную деятельность и постепенно привлекаться к планированию этой деятельности;
2. Необходимо систематически разъяснять цели и задачи проекта, постепенно усложняя эти цели. При этом усилия педагога должны быть направлены на формирование навыков коммуникации;
3. Необходимо создать систему перспективных линий, то есть дети должны знать, что и как они будут делать, у них должно быть радостное ожидание завтрашнего дня;
4. Проектная деятельность должна быть общественно значимой. Такая деятельность создает радостную перспективу, стимулирует жизнь ученического коллектива;
5. Дети должны видеть и осознавать результаты своего труда.

В работе над проектом с учащимися с нарушением интеллектуального развития не могут быть полностью реализованы принципы самоуправления. Однако при определенных условиях учитель-дефектолог может добиться больших успехов в его организации. На начальной стадии проектных работ требования предъявляются индивидуально каждому учащемуся. На этой стадии требования со стороны педагога имеют особое значение до тех пор, пока у детей не будет воспитано чувство ответственности за порученное дело. Педагогу-дефектологу следует организовать свою работу таким образом, чтобы обеспечить максимум

самостоятельности воспитанников, обязательно учитывая при этом их индивидуальные особенности. Роль каждого ученика в проекте будет определяться его наклонностями и интересами. Взаимоотношения между педагогом и учащимися должны строиться на основе взаимопонимания и доверия. Именно такие отношения содействуют эффективному использованию индивидуального подхода. В проектной деятельности дети больше раскрываются, рассказывают о себе, испытывают потребность поделиться своими впечатлениями. Это надо учитывать учителю-дефектологу, проводя индивидуальные беседы с учащимися и применяя другие методы изучения учащихся. Знание особенностей каждого ученика - это первое и основное условие успешной реализации проекта, которое позволяет педагогу подобрать меры коррекционно-развивающего воздействия по отношению к самому, казалось бы, «безнадежному» ученику. Если в группе учащихся выделяется, например, ребенок – негативист, он замкнут, упрям, злобен, то педагог должен сначала сознательно не говорить о недостатках такого ученика, а отмечать перед группой главным образом его успехи, даже небольшие усилия, хвалить за прилежание и одобрять его. Иногда педагогу приходится ставить отвергнутого в коллективе ученика в выгодное положение, дать ему поручение, которое он наверняка сможет выполнить. Тогда ребенок становится уверенным в себе и начинает активно участвовать в работе группы. В зависимости от индивидуальных особенностей ученика в одном случае нужно сделать замечание наедине, в другом – за тот же проступок – перед всем классом, а в третьем - достаточно взглянуть с укоризной. Трудность проектной деятельности с учащимися, имеющими интеллектуальные нарушения заключается в том, что в каждом отдельном случае приходится искать особые приемы, избегая частых повторений. Прежде чем принять меры воздействия, необходимо определить психическое состояние ребенка. Работая над проектом, мы часто сталкиваемся с детьми безучастными, вялыми, замкнутыми и медлительными, чрезвычайно подвижными и упрямыми, навязчивыми, озлобленными, возбудимыми. Выбор приемов педагогического воздействия во время работы над проектом является для учителя-дефектолога творческой задачей, и чтобы решить ее, он должен располагать определенным набором коррекционно-развивающих средств, знать примерный «потенциал» каждого из них в условиях вспомогательной школы, применять их строго индивидуально, с большим вниманием и осторожностью. Результат работы по теме проекта зависит от умелого использования и сочетания методов, приемов и средств обучения и, воспитания, от соблюдения педагогически охранительного режима. Например, актуализировать опорные знания по теме проекта можно с помощью анкетирования и беседы. Поиск информации по теме проекта целесообразно проводить через чтение книг и журналов, посещение библиотеки, экскурсии, просмотр фильмов с последующим обсуждением, во время которого расширяется круг и опыт общения учащихся. Основной этап работы над проектом включает коллективную подготовку материалов по теме проекта - это работа с детьми, которые не только часто ссорятся, жалуются друг на друга, но и обращаются за помощью в основном только к учителю. У школьников с интеллектуальной недостаточностью снижена активность в общении, их затрудняет участие в беседе. Тем более сложным оказываются рассказ по картинке, пересказ услышанного простого текста или словесная передача увиденного или пережитого события. Это удастся им сделать лишь при помощи вопросов и подсказок, сюжетно-ролевых игр, инсценировки сказок. Поэтому главная задача этого этапа – научить детей общаться друг с другом. Общение может иметь различное содержание, которое выражается в следующем:

- передача информации;
- восприятие друг друга во время общения;
- взаимооценка друг друга во время общения;
- взаимовлияние и взаимодействие участников проекта;

Но одним из основных средств общения является речь. Именно речь является средством общения и одним из ведущих показателей уровня сформированности коммуникативной компетенции. Речь является самым универсальным средством

коммуникации, поскольку при передаче информации при помощи речи менее всего теряется смысл сообщения. Этому должна сопутствовать высокая степень общности понимания ситуации всеми участниками проектной деятельности. Говоря о презентации проекта и итогах коллективной деятельности, следует подчеркнуть, что несмотря на то, что далеко не все дети способны внести реальный вклад в общее дело, необходимо каждого из них оценить по выполнению той или иной работы, чтобы каждый ребенок почувствовал себя полезным и относительно самостоятельным. При этом целесообразно подчеркивать важную, общественную значимость выполненного поручения, чтобы укрепить у детей веру в себя, а также его положение в коллективе. Хочется отметить, что метод проектов очень эффективен в развитии и воспитании детей с интеллектуальными нарушениями. Проектное обучение позволяет избежать шаблонности в преподавании предмета, побуждают детей к фантазии, развивают навыки экспрессивной речи, способствуют повышению учебной мотивации и познавательного интереса к предмету, и к проводимым мероприятиям.

Важным компонентом проектного метода является социальное взаимодействие. Межличностное общение, построенное по определённым принципам, позволяет создать атмосферу творчества, комфортности, способствует проявлению индивидуальности каждого школьника с ограниченными возможностями в развитии. Знания, полученные самостоятельно, приобретают особую ценность, а работа в команде формирует у школьников навыки коммуникации, социального поведения и интереса к другому человеку, как к источнику познания.

Литература:

1. Куницына В.Н., Казаринова Н.В., Погольша В.М. Межличностное общение Учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2001.
2. Национальный план действий на 2012 – 2016 годы по развитию Функциональной грамотности школьников.
3. Иванова Н.В. «Возможности и специфика применения проектного метода в начальной школе». Начальная школа – 2004г. №2.
4. Шаповалова О.Е. «Моделирование проблемных ситуаций в процессе воспитания учащихся вспомогательной школы – интерната». Дефектология – 1995г. №2.

ИДРИСОВ А.А.

Қарағанды қ., «№ 86 ЖББМ» КММ

ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУДІҢ ДЕНЕ ТӘРБИЕСІ ПӘНІНДЕГІ ТИІМДІЛІГІ

«Білім алудың тамыры ащы, бірақ жемісі тәтті» деп Аристотель айтқандай, білім алу біздің жарқын болашағымыздың кепілі. «Оқу-білімсіз өнерде жоқ, ақын болу үшін де, болмаса басқа түрлі өнерпаз болу үшін де, ең алдымен білім керек» деген Ғабит Мүсірепов. Білім- асыл қазына. Білім инемен құдық қазғандай. Байлық, мансап, мақсатқа жетуде білімнің маңызы зор. Қазіргі заман-ақпарат пен технологияның заманы. Әлемде жыл сайын түрлі технологиялар, жана білім бағдарламалары ойлап табылуда. Осыған байланысты тек сабақ уақытында ғана емес, қосымша білім берудің маңызы зор.

Бүгінгі таңда балаларға қосымша білім беру мәселесінің өзектілігі сөзсіз, өйткені ХХІ ғасырда Қазақстан Республикасы әлемнің дамыған елдерінің қатарына енуді көздеп отыр. Осы жағдайға байланысты біздің ұрпақтарымызға зор жауапкершілік жүктелуде, яғни олардың алдында ұлттық бәсекеге қабілеттік деңгейін көтеру, еліміздің өсіп өркендеуі мен беделінің артуын қамтамасыз ету міндеттері тұр. Қосымша білім беру — білім алушыға танымдық пен шығармашылықта тұрақты қажеттілікті игеруіне, өзін барынша дамытуға, кәсіби және жеке тұлға ретінде өзін тануға мүмкіндік беретін дәлелді білім. Қосымша білім-жалпы білім беру жүйесінің бір бөлігі болып табылады. Қосымша білім беру арқылы оқушылар жеке қажеттігін қанағаттандыра алады, қазіргі қоғамға бейімделе алады және бос

уақыттарын толыққанды ұйымдастыру мүмкіндіктеріне ие. Қазіргі таңда қосымша білім беру әлеуметтік сұранысқа ие, өйткені бала тұлғасын тәрбиелеуді, оқытуды, дамытуды мемлекетіміз талап етіп отыр. Осындай қосымша сабақтар мектептің пәндерінің барлығында дерлік жүргізіледі деуге болады. Негізгі мақсаты дарынды және талантты балаларды анықтап, оларға дұрыс бағыт беру болып табылады. Осыған байланысты мен мектепте жүргізілетін дене тәрбиесі пәніне байланысты айтқым келіп отыр.

Қосымша білім берудің басты мақсаты-балаларға қосымша білім беру барысында, әр баланың бойындағы шығармашылық қабілетін оятып, өнерде, спортта, еңбек етуге алғашқы қадамдарын жасауға үйрету. Ал мұғалімнің міндеті-жеке шығармашыл тұлға тәрбиелеу.

Дене тәрбиесі пәні қазіргі таңда, мемлекет тарапынан үлкен қолдауға ие болып отыр. Тек Қазақстан Республикасы емес, барлық мемлекеттер спортқа үлкен ден қоюда. Әр елдің спортшылары әлем аренасында өз елдерінің туларын желбіретіп, мемлекеттерінің беделін арттыруда. Жоғарыда айтқанымыздай, Қазақстан Республикасы әлемнің дамыған елдерінің қатарына ұмтылатын болса, спортта жетістікке жету маңызды мәселеге айналуға мән беріледі. Осы мәселе бойынша, қосымша білім беру, дене тәрбиесі пәнінің негізгі құрамдас бөлігі болып табылады. Сабақ кезінде дарынды балаларды анықтап, олардың қай спорт түріне бейім екенін тауып, дұрыс бағдар беру, үлкен жауапкершілікке жатады. Қай спорт түрі болса да біздің елімізде жақсы дамып келеді. Қалай айтсақта, біздің мықты спортшыларымыз, ғалымдарымыз, ақындарымыз барлығы мектеп қабырғасынан шыққанын айта кетеміз керек. Мектептерде дене тәрбиесінен қосымша білім беруде, үйірмелер, вариативті сабақтар қарастырылған. Балалар өз икемдеріне байланысты таңдаған үйірмесіне жазылып, қатыса алады. Осы кезде дене тәрбиесі пәні мұғаліміне үлкен жауапкершілік керек. Балаларға дұрыс бағыт беріп, таңдаған үйірмесіндегі спорт түрінің тиімділігін анықтап, шәкірттерінің әрі қарай жетілуіне ықпал ете білу керек.

Қарағанды қаласының жалпы білім беретін №86 орта мектебінде дене тәрбиесі пәнінен қосымша білім беру қолға алынған. Ол үшін баскетбол, волейбол, футбол, үстел теннисі сияқты үйірмелер ұйымдастырылған. Биылғы жылдан бастап 5 сыныптарға тоғызқұмалақтан, 8 сыныптарға шахматтан вариативті сабақтар жүргізіле бастады. Бұл қосымша сабақтарда кең тараған оқыту тәсілі-жеке оқыту болып табылады. Жеке оқыту арқылы әр баланың мүмкіншілігін, қабілетін, жетістіктерін бақылап, қажетті түзетулер енгізуге болады. Мектебімізде қосымша білім беру өз нәтижелерін баскетбол және волейбол ойындарынан беруде. Атап айтсақ, волейболдан 2022-2023 оқу жылдарында қалалық жарыста 3 орын алса, баскетбол ойынында 2021-2022 оқу жылында 9-11 сыныптар қала бойынша -1 орын, облыс бойынша -1 орын, 2022-2023 оқу жылында 9-11 сыныптар қала бойынша – 1 орын, облыс бойынша-3 орын, 2023-2024 оқу жылында қала бойынша -1 орынды иемделіп отыр. Биылғы жылдан енгізілген вариативті сабақтарда, басқа үйірмелерде болашақта өз нәтижесін береді деп күтудеміз. Қазіргі таңда қай мектепті алсақта, спорттың барлық түрінен жақсы дамып, үлкен бәсекелестік танытуда. Балаларға спорт түрлерінен жеңіп шығу үшін, мықты дайындық керек.

Қортындылай келе, Абай атамның мына бір өлеңінде:

Әсемпаз болма әнеге,

Өнерпаз болсаң, арқалан.

Сенде -бір кірпіш дүниеге,

Кетігін тап та, бар қалан!

деп айтылғандай, әр балаға дұрыс бағыт беріп, жол көрсете білу, бұл қазіргі таңда әр мұғалімнің аңсаған арманы деп ойлаймын. Әсіресе дене тәрбиесі пәнінде дұрыс бағытпен жаттыққан бала, ертең еліміздің көк байрағын әлемде желбіретпеске кім кепіл.

«Білекті бірді жығады, білімді мыңды жығады» деп айтқандай, адам баласы туа ештеңе білмейді. Ақыл-ойымыз арқылы үйреніп, білім күшіне ие бола аламыз. Білімді ұрпақ-еліміздің болашағы. Дамыған елдермен тереземіз тең болу үшін білімді, сауатты болуымыз және заман талабына сай болуымызға талпынуымыз, еңбектенуіміз қажет.

«Елін қорғайтын ер болайық! Ерін қолдайтын ел болайық!». Мемлекетіміз асқақтай беріп, тек биіктерден көрінейік. Оқытып отырған шәкірттеріміз беделді, абыройлы азаматтар болып, көркейе берейік.

Әдебиет:

1. Дүрәлі Дүйсебай. «Қазақ спорты: ой-шежіре». Алматы. 2021.

2. Қосымша білім және тәрбие. Республикалық оқу-әдістемелік журнал, А: №3/2006

ИДРИСОВА С.А.

«№24 мектеп-интернаты» КММ

«Айбөбек» шағын орталығы» Балқаш қ.

5-6 ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДАҒЫ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТІНІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Функционалдық сауаттылықты дамытудың жалпы бағдары Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында анық көрсетілген.

Мектепке дейінгі балалардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудағы мақсат - зияткерлік, дене және рухани тұрғысынан дамыған азаматын қалыптастыру, қоршаған ортадағы өзгерістер мен құбылыстарға физикалық бейімделуін қамтамасыз ететін білім алуға қажеттіліктерін қанағаттандыру болып табылады. Бұл функционалдық дағдылар мектепке дейінгі ұйымда қалыптасады.

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығымен бекітілген Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты «ойын арқылы оқыту» қағидасына негізделген балаларды дамытудың негізгі әдістемесіне оралуға мүмкіндік береді. Сондай-ақ енді балабақшалар еркін күн тәртібін әзірлей алады. Бұл тәрбиешілерге минут сайын қатаң кестеге байланбай, күні бойы балалар үшін ойын және оқу жаттығуларын ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Жаңа стандартта балалардың бойына құндылықтарды сіңірудің тәсілдері мен әдістері бар. Тәрбиеші баланы ненің дұрыс, ненің бұрыс екенін түсінуге, сыпайы және мейірімді болуға, дос болуға, құрметтеуге, көмектесуге, бөлісуге, қызығушылық танытуға, қоршаған әлемді бақылауға, зерттеуге және т.б. үйретеді.

Балалардың танымдық қабілеттерін дамыту арқылы функционалдық сауаттылығын қалыптастыру аса маңызды мәселе, ол үшін жалпы және негізгі жағдайларды жақсарту басты міндет болып табылады.

Мектеп жасына дейінгі балалардың бойына оқу қызметін меңгерту, ол танымдық белсенділікті дамытудың басты бағыты болып саналады. Танымдық белсенділікті психологиялық-педагогикалық құбылыс ретінде анықтау, бұл мектепалды даярлық кезеңіндегі балалардың тұлғалық сапасының ерекшелігіне талдау жасауға, тәрбиелеу мен оқыту үрдісін қалыптастыру жағдайлары мен құралдарын қарастыруға мүмкіндік береді. Себебі меңгерілген білімнің сапасы мен беріктігіне тек балаларды оқыту, дамыту және тәрбиелеудің нәтижесі емес, сонымен қатар балалардың өзіндік танымдық іс-әрекетіне қатынасының қатысуымен тәуелді болып келеді.

Психикалық дамудың маңызды жағын баланың бойындағы психикалық процестер мен сапалардың, қабылдаудың, зейіннің, қиялдаудың, есте сақтауын, ойлаудың, сөйлеудің, сезімдердің, мінез-құлықтық еріктің – басқаруының бастапқы формаларының пайда болуы, өзгеруі және жетілуі құрастырады. Осы негізде өзімнің тобымда 5-6 жастағы балалармен өткізген тәжірибемді сипаттап берейін. Балалармен ұйымдастырылған іс-әрекеттерде әр түрлі әдістер қолданамын. Мысалы: Топты екіге бөліп, бір топқа құрастыру ойындарын ұйымдастырып, текшелерден (сондай текшелерден жасалған үлгі бойынша) құрылыс тұрғызуы керек болды. Екінші топтың балалары бөлшекке

бөлінбейтін текшелерден жасалған үлгі бойынша, яғни бала әрбір кезде құрастыру шешіміне қажетті тәсілдерді өздігінен іздеуі, құрылыстың қандай да бір бөлімі қандай элементтерден құралғанын талдауы, қол жеткен нәтижені үлгімен үнемі салыстыра отырып, араластырып құрастыруы керек. Осындай тапсырмалары бірнеше рет өткізілген соң, барлық балаларға байқау тапсырмалары берілді. Олар бөлінетін және қажетті ұсақ-түйектері жоқ (бірақ басқа ұсақ-түйектермен ауыстыруға болатын) бөлінбейтін үлгілер бойынша құрылыс, ойлауы бойынша еркін құрылыс салулары және көптеген арнаулы тапсырмалар орындаулары керек болды. Олар орындауы әр түрлі фигураларды көзбен егжей-текжей талдауды және ойша кеңістікте елестетіп мөлшерлеуді мысалы, текшелерден салған үйді ойша аударып-төңкеріп оның суретін салуды талап етеді.

Барлық байқау тапсырмаларын орындауда тұтас үлгімен құрылыс салумен айналысқан топ балаларының артықшылығы бірден көзге түсті. Бұл артықшылық тіпті бөлінетін үлгілермен құрастырған кезде де, яғни екінші топ үнемі жатыққан іс-әрекетте де көрінді. Құрастыру ойындары мейлінше творчестволық сипат алған топтағы балалар құрылыстың элементтерін көзбен мөлшерлеуге, олардың арақатынасын, олардың формаларын қабылдауда үлкен дәлдікке жетті. Құрылыс жоспарлы сипат алды. Құрылысты салмастан бұрын балалар үлгіні мұқият қарап, өлшеп, құрастырып, байқап көріп, сдан кейін ғана тапсырманы орындауға кірісті. Басқаша айтқанда, тапсырманы орындауға кіріспес бұрын олар бірсыпыра бағдарлау жұмысын жүргізді, міндетті (қолда бар текшелердің көмегімен үлгіні шығаруды) шешудің мүмкін жолдарын (текшелерді орналастыру варианттарын) салыстырып көрді. Сөйтіп, асырып айтпағанның өзінде, балалар құрастыру іс-әректіне белгілі қабілеттілікті игерді. Бұл қабілеттілік бөліп қабылдау мен кеңістікте елестетуді мөлшерлеуді талап ететін құрастырылмайтын басқа да бірқатар байқау есептерін ойдағыдай шешуге мүмкіндік берді.

Барлық танымдық процестер үрдістердің қасиеттері мен қатар бір-бірімен сипатын анықтай отырып, олармен бірге және тығыз байланыста болып бірізділікте жүреді. Демек оқыту үрдісінде ынталандыру- бұл ең алдымен бала ойлауын дамыту болып табылады. Ойлау адам өмірінде аса қымбат орын алады. Ойлау арқылы ғана заттардың, көріністердің араларындағы байламды белгілеп, оларда бар себептерді табады, келешекте оларға не болатынын ойлап шығарады. Сондықтан педагог баланың дұрыс ойлап үйренуіне көп күш жұмсауы керек. Өйткені дұрыс ойлау ұрпақтан ұрпаққа табиғи түрде беріледі, оның үстіне тәжірибе арқылы да қалыптасады.

Ойлау қызметінің белсенділігін арттыру үшін өз қызметімде балалардың танымдық қызметін дамытатындай өзіндік пікір, қорытынды шығаруға түрткі болатын ойындар ұйымдастырамын. Ойын арқылы балалардың негізгі іс-әрекеті және олардың айналадағы өмірден алған білімдерін, әсерлерін жинақтаған тәжірибелерін өз бетінше іс жүзіне асырады. Ойын барысында берілген тапсырмаларды шешуде балалардың ақыл-ойы дамиды. Міне осыдан баланың логикалық ойлау, қиялдау қабілеті шыңдалады. Балалардың ойлау қабілетін дамытатын, қызығушылықтарын арттыратын жұмыс түрі – логикалық ойындар. Логикалық ойындар баланы тапқырлыққа, логикалық ойлауға баулып, ойының ұшқырлығына, өздігінен шешім қабылдауға, салыстыруға, дәлелдеуге әсер етеді. Атап айтсам, «Кім жылдам», «Өз орныңды тап», «Асық иіру», «Өрнек құрастыру», «Шытырман жұмбақ» т.б. Бала ойын дамытуда логикалық ойындар ерекшеліктерін алуға болады.

Баланы өмірге дайындау үшін дамытудың маңызы ерекше. Даму үрдісінде баланың таным белсенділігі арта түседі. 5 жастағы балалар заттарды түсіне, түріне, көлеміне қарап ажырата бастап, олардың құрылысын, пайдалану тәсілдерін білгісі келеді. Күнделікті өмір барысында бала шындық дүниенің құбылыстары мен заттарын анықтай білуге, адам баласының жинақтаған бай тәжірибесін үйренуге талаптанады. Балалар әдетте өзіне түсініксіз оқиғалардың, құбылыстардың сырын білуге құмартады. Сұрақтар - балалардың білуге құштарлығының көрсеткіші, олар айналадағыларға деген белсенді танымдық қатынасты білдіреді. Баланың жасына қарай оның қоятын сұрағының сипаты да

өзгереді. Таным сұрақтары жинақталған білім негізінде туындайды. 4-5 жасқа келіп, түсінік қоры көбейгенде ол өзі тікелей қабылдап тұрғанымен байланысы жоқ сұрақтар қояды. Күн сайын олардың алдында жаңа сұрақтар туады. Сол сұрақтың жауабын олар ересектерден күтеді, өйткені, олардың түсінігінше, ересектердің білмейтіні болмайды. Мұндай ерекше сұрақтар балалардың ақыл-ой еңбегімен шұғылданудағы ниетін, ықыласын сипаттайды. Баланың сұрақтарына жауап беру керек, бірақ жауапты тек даяр күйінде беруге болмайды, өйткені ол өз бетімен ойлауға дамытпайды. Тәрбиеші олардың жауап таба алмағанын көрсе немесе ол жауаптың дұрыс емес екендігін білсе, ол балаларға көмектесіп, дұрыс түсінік береді. Берілген жауап дұрыс, анық, қысқа, бірақ толық, түсінетіндей болуы керек. «Иә», «Жоқ» деп жауапты қысқасынан қайыру баланың білім құмарлығын тудырмайды: тәрбиеші баланың құбылысты тереңірек көруіне көмектесуге, құбылыстар арасындағы байланыстар мен тәуелділіктерді көрсетуге тиіс. Сондықтан ересек адамдар бала сұрағын жауапсыз қалдырмауға тырысқан жөн.

Балалардың ойлауын дамытуда білім беру мекемедегі тәрбие процесі шешуші роль атқарады. Бала ойлауын дамыту үшін педагог тиісті жұмыстар жүргізіп отыруы тиіс. Мектеп жасына дейінгі балалардың функционалдық сауатылығының қалыптасуына әсер ететін әртүрлі іс-әрекеттердің ішіндегі ең маңыздысы ойлау мен шығармашылық белсенділіктің сапалығына балаларға функционалдық және психологиялық қолдау жасау білім беру ұйымдарының ең негізгі міндеті болып табылады. Балалардың мектепке дейінгі ұйымда алаған алған білімін мектепте, қоғамдық-әлеуметтік ортада пайдалануға икемдеп, олардың функционалдық сауаттылығын арттыру өмірдің талабы болып саналады.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығымен бекітілген Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600014235>.
2. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы /Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 ж.07.12. №1118 Жарлығымен бекітілген.
3. Аралбаева Р.К. «Мектепке дейінгі педагогика». Алматы 2012 жыл, 26-30б
4. Жумабекова Ф. «Мектепке дейінгі педагогика» Алматы. 2009 жыл, 58 б.
5. С.А.Козлова, Т.А.Куликова «Мектепке дейінгі педагогика» Мәскеу 2015 жыл, 89 б.
6. Ж.Қ.Дүйсенова, Қ.Н.Нығметова «Балалар психологиясы». Алматы 2015 жыл, 75 б.
7. Ильясов С. «Танымдық белсенділікті дамыту - өзекті мәселе», «Қазақстан мектебі» журналы №2-2011 ж, 66-67 б.
8. Ембергенова Ә.С. Мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың танымдық құзыреттілігін дамытуға ықпал ететін ойындар, 2019 жыл, 48-50 б.

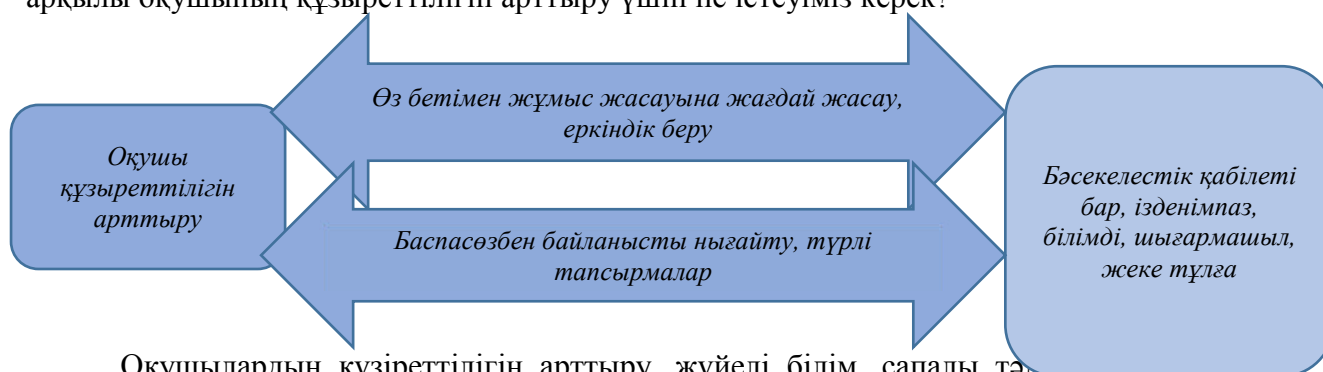
ИЕШОВА А.Е.

«Зияткер» мамандандырылған мектеп-лицейі» КММ

ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ – ЖЕКЕ ТҮЛҒАНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖӘНЕ ЗИЯТКЕРЛІК ДАМУ РЕСУРСЫ РЕТІНДЕ

Бүгінгі жас ұрпақ - болашақ Жаңа Қазақстан азаматы. Олар қоршаған ортаға тез бейімделіп, түрлі мәдениетті меңгеріп, өзін сыйлата алатын, рухани дүниесі бай, интеллект деңгейі жоғары, білімді де білікті жаһандану заманына сай болып жетілуі мектеп қабырғасынан бастау алуы қажет. Сондықтан мектептегі мемлекеттік стандартқа сәйкес білім беру жүйесімен қатар қосымша білім беру жүйесі де дамуы тиіс. Қосымша білім беру – әрбір оқушының ой - өрісін дамытып, мемлекетімізді ғаламдану үрдісінде бәсекелестікке және ұлттық ерекшеліктерімізді сақтай отырып, өркениетті елдер қатарына жеткізуге ықпал

ететін патриоттық тәрбие беруді ең пәрменді идеологиялық құрал. Қосымша білім беру де баланың әлеуметтік және шығармашылық қабілеттерін ашуға, дамытуға елеулі ықпал ететін инновациялық оқыту технологиясының бірі – дебат бағдарламасы. Дебат бағдарламасы оң жасампаз дүниетанымға ие, азаматтық жауапкершілікті сезіну, саналы таңдау жасауға және Отан, қоғам, өз отбасы игілігіне, жеке басына бағытталған дербес шешім қабылдай алу қабілеті бар, берік адамгершілік негізге ие, өзгермелі жағдайларға тез бейімделе алатын, жаңа идеяларға зерек, үнемі жетіліп отыратын тұлға қалыптастыруды мақсат етеді. Дебат бағдарламасы шешендік өнерді, дәл, нақты жауап қайтаруды талап ететін күрделі ойын түрі. Жастарды ел болашағының ертеңгі иелері деп танып бәсекелестікке шыңдау осы ойыннан бастау алады. Сонымен қатар дебат ойыны пікірсайыс қарама - қайшы көзқарастың қақтығысын қамтамасыз ететін қатаң ережелер бойынша жүргізіледі. Дебат бәсекесі оқушының құзіреттілігін арттыруда да өте тиімді. Ойын барысы арқылы оқушының алған білімі мен дағдыларын тәжірибеде, күнделікті өмірде қандай да бір практикалық және теориялық проблемаларды шешу үшін қолдана алу қабілетін арттырады. Осы орайда ойын арқылы оқушының құзіреттілігін арттыру үшін не істеуіміз керек?

Оқушылардың құзіреттілігін арттыру, жүйелі білім, сапалы тәрбиелілік, мәдени - рухани жағынан өсіп жетілуіне дебат ойындарының маңызы аса зор. Дебат немесе пікірталас әртүрлі контекстке орай сыни тұрғыдан ойлау немесе іскер ойын ретінде ұғынылады. Пікірсайыс - дидактикалық ізденістің маңызды саласы. Дебат бағдарламасы тыңдармандарды пікірталас үрдісіне тарту арқылы интеллекттің даму технологиясын ұсынады. Пікірталасқа түсушілердің мақсаты, әдетте даулы мәселелер бойынша қандай да бір позицияны қорғап, өзге позицияны теріске шығаруды көздейді. Пікірсайыстың 4 түрі бар.

Олар:

- мектеп оқушыларына арналған Карл Поппер дебатының бағдарламасы;
- студенттерге арналған Американ Парламенттік Дебаты
- Британ Парламенттік Дебаты;
- Линкольн және Дуглас пікір сайысы;

Сабақтарда пікірсайыс әдістемесін түрлендіре пайдалану оқушыларды ізденуге, сөйлеу дағдыларын жетілдіруге көмектеседі.

- Өзіндік ой - пікірін жүйелі, дәйекті айта білуге, мәдениетті сөйлеуге баулиды;
- Шығармашылық қабілеттерін шыңдайды, шұғыл шешім қабылдай білуге үйретеді, кітапхана, ғаламтор желілерінен ақпарат іздеу дағдыларын нығайтады.
- Оқушылар сөйлеу мәдениетіне қойылатын талаптарға мән бере отырып, шешен сөйлеуге, шешендік өнерді үйренуге машықтандырады.

Мектеп оқушыларына арналған саяси элементтері бар Карл Поппер ойынының ережесіне келсек, оның ерекшелігі – кейстің құрылымында. Жақтау тобы жоспарын таныстыруы және қорғауы қажет, сол жобадан шыққан пайдалы нәтижені анықтауы керек. Даттау тобы жақтау тобы ұсынған жобаға даттау жасайды, яғни жоспарынан келетін шығын мен зиянның салдарын көрсету керек. Ал пікірсайыстағы даттау тобының өте жақсы терістеуі жақтау тобының логикасы мен құрылымына сәйкес құрылуы керек. Сонымен қатар дебат ойындарында оқушылардың ой ұшқырлығы қарама - қарсы сұрақ сәтінде анық байқалады. Білімді, көп ізденетін оқушылардың өзіндік ой - өрісі ойын барысында көрінеді. Қыннан қылыш суырғандай, сұрақтары қарсы топты ойландырып, өз кейстеріне күмән

тудыратындай етулері қажет. Сонымен қатар дебат ойынында уақыт өлшемін дұрыс әрі ұтымды пайдалану жүзеге асырылады. Уақытты арнайы бақылайтын уақыт төрешісі де бар.

Мектепте 2022 жылы «Зияткер» дебат клубы құрылды. Мақсаты: заман талабының сұранысына орай санасы жетік, адами құндылықты жоғары бағалайтын, өзіне және айналасына сыни көзбен қарап, қоғамдық өмірге белсене араласатын жастардың жаңа буынын қалыптастыру. Қазіргі таңда клубта қазақ, орыс, ағылшын лигалары жұмыс жасайды. Клуб мүшелері 8-11 сынып оқушылары мен мектебіміздің мұғалімдерінен құралған.

Дебат клубынан күтілетін нәтижелер:

- Оқушылар бос уақытын ұтымды әрі тиімді пайдаланады;
- Пікірсайыс арқылы белсенді азаматтық позициясы бар, жаңарған қоғамның жаңа азаматтары тәрбиеленеді
- Басқа адамдардың көзқарастарымен санаса алатын озық ойлы азаматтардың қатары көбейеді;
- Жастар өз бетімен білім алуға, ізденуге дағдыланады;
- Жастардың бір - бірімен тығыз қарым - қатынас жасауларына, пікір алмасуына, қарым - қатынас диалогін орнатуға мүмкіндіктері болады;
- Саяси сана сезімі, қоғамға көзқарасы ерекшеленеді;
- Оқулық арқылы берілетін әдеби құндылықты терең меңгереді;
- БАҚ құралдарын, кітапхана оқулықтарынан қажетті мәліметті алады;
- Көпшілік алдындағы сайыстарға еркін қатысып, ойын ашық айтады;
- Заман талабына сай туындаған өзекті мәселерді талқылап, оны шешу жолында үздік ұсыныстар дайындайды;
- Топта жұмыс жасау дағылары қалыптасады;

«Зияткер» дебат клубының жетістіктері:

1. Қарағанды облысы білім басқармасы «Сарыарқа дарыны» балаларға қосымша білім беру аймақтық ғылыми - практикалық орталығының ұйымдастыруымен 2022 жылдың қараша айында Ахмет Байтұрсынұлының 150 жылдық мерейтойына орай дебат клубтарының жетекшілері арасында облыстық дебат турнирі өтті. Турнир нәтижесі бойынша: Аринов Ернат Амарханович - 1 орын, Бегімбаева Назерке Талғатқызы - "Үздік спикер" номинациясына ие болды.

2. 2022 жылы желтоқсан айында «Сарыарқа дарыны» балаларға қосымша білім беру аймақтық ғылыми - практикалық орталығының ұйымдастыруымен өткен облыстық пікірсайыс турнирінде ағылшын лигасы бойынша 10 сынып оқушылары Тишбек Бекзада және Манат Айкерім 2 орын иеленіп, Манат Айкерім «Үздік спикер» номинациясын иемденді.

3. 2023 жылдың қаңтар айында қысқы каникул мерзімінде «Зияткер» мамандандырылған мектеп – лицейі іргесінде «BOLASHAQ CUP VII – ЕРЕКШЕ МИКС» атты қала мұғалімдер арасындағы пікірсайыс турнирінде жоғарғы лигадан Аринов Ернат Амарханович - 1 орынды, Бегімбаева Назерке - 2 орынды иеленді.

4. 2023 жылдың қаңтар айында «Сарыарқа дарыны» балаларға қосымша білім беру аймақтық ғылыми - практикалық орталығының ұйымдастыруымен өткен Теміртау қаласы әкімінің кубогіне арналған облыстық пікірсайыс турнирінде мектебіміздің оқушылары ағылшын лигасы бойынша Манат Айкерім және Сагнаева Адина жүлделі 1 орынға ие болып, республикалық кезеңге жолдама алды.

5. 2023 жылдың қараша айында Балқаш қаласы ЖББ 9 мектебінің ұйымдастыруымен өткен, дәстүрлі “Шоқан кап” қалалық пікірсайыс турнирінде “Зияткер” командасының 10 сынып оқушылары қатысып, Қабытай Айғаным, Адилбекова Алина БАС ЖҮЛДЕГЕ ие болды.

6. 2023 жылдың желтоқсан айында Балқаш қаласы Ә.Бөкейханұлы атындағы №15 мектеп - лицейінің 15 жылдығына орай өткен дәстүрлі қалалық “ALIKHAN CUP II

пікірсайыс турнирында 11 - сынып оқушылары Тишбек Бекзада, Кумусбаева Хадис жүлделі 2 - орын, “Үздік спикер” номинациясын Тишбек Бекзада иеленді.

7. 2024 жылдың қаңтар айында Абай атындағы №2 мектеп - лицей» КММ - нің ұйымдастырумен марқұм « Аринов Ернат Амарханұлына» арналған қалалық микс - пікірсайыс турнирінде 11 сынып оқушылары Тишбек Бекзада Гран - При және Кумисбаева Хадис жүлделі 1 орын иеленді.

Дебат үйірмесі оқушыларға жүйелі сөйлеп, өз көзқарасын ашық айтуға, қоғамда болып жатқан мәселелерге сын көзбен қарауға үлкен септігін тигізеді. Әрбір тұлғаның бойына ұлттық үрдісті сіңіріп, қоғамға сай тәрбиелеу дебат технологиясының басты мақсаты.

Әдебиеттер:

1. К.Қалелхан. «Дебат» әдісін пайдаланудың тиімділігі. Оқулық 18.04.2009
2. З.Н.Қасымқанова Қазақ тілі сабағында оқушылардың оқу - танымдық құзіреттіліктерін қалыптастыра отырып, танымдық белсенділігін арттыру. Конференция материалдары. 2013ж.
3. Дебат ойынының ережелері. Ғаламтор желісі.

ИЛЬИНОВА Л. А.

КТУ «ОШ № 19», г. Темиртау

ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБУЧЕНИЕ В ШКОЛЕ

Сегодня школа должна принять тот факт, что в учебном процессе всегда есть дети, испытывающие трудности в обучении вследствие тех или иных причин, и как их результат - особые образовательные потребности, которые необходимо удовлетворять. С появлением в классе детей с особыми образовательными потребностями перед учителем встает вопрос как построить учебный процесс с ориентиром на всех учеников класса, чтобы каждый ребенок справился с поставленными перед ним задачами?

Для успешного решения данных вопросов необходимо учесть ряд факторов при организации учебного процесса.

Знание особенностей каждого ребенка с ООП, так как дети с одинаковым диагнозом имеют свои индивидуальные особенности и находятся на разном уровне развития

Изучение педагогом специальной литературы для получения специальных знаний о характерных особенностях детей с ООП

Знание методики работы в условиях инклюзивной практики

Факторы организации успешного процесса обучения

Особое внимание педагогам приходится уделять классам, где одновременно обучаются дети с задержкой психического развития, с легкой и умеренной умственной отсталостью. Но даже имея одинаковые нарушения в развитии, все дети индивидуальны и по - разному воспринимает учебный материал. Поэтому при проведении урока следует учесть особые возможности ребёнка.

Анализируя свою ежедневную подготовку к урокам, вижу, что темы в школьной программе обучения для всего класса и для детей с особыми образовательными потребностями отличаются, и совместить их порой достаточно сложно.

Например, в первом классе на уроке обучения грамоте упражнения на повторение букв и звуков, чтение и анализ небольших текстов будут актуальны для всех детей. В третьем же

классе, темы полностью противоположны. Так, тема урока учащегося с особыми образовательными потребностями «Число 18», у остальных учащихся «Зависимость между величинами». В четвертом классе - для всех учащихся тема урока русского языка «Глаголы совершенного и несовершенного вида», а для ребёнка с ООП - «Имена Собственные. Большая буква в словах».

Для решения этой проблемы проводится совместная работа со школьной службой психолога - педагогической поддержки: логопедом, психологом, дефектологом, коллегами.

На сегодня в нашей школе обучается 30 учащихся с особыми образовательными потребностями. С целью обмена опытом на базе школы совместно с АО «НЦПК «Өрлеу» был проведен областной семинар по вопросам организации инклюзивной практики. В ходе обучения педагоги определили несколько основных проблем, с которыми ежедневно сталкиваются на своих уроках: различность характеров и индивидуальных особенностей (*физические ограничения, проблемы с умственным развитием или коммуникацией*); отсутствие специальных педагогов в школах для обеспечения эффективности инклюзивного процесса. Обучение одновременно различных категорий детей сложно для учителя и требует от него многих дополнительных усилий. Педагогу необходимо постоянно адаптироваться к потребностям каждого ребенка, готовить разнообразный материал, индивидуальные задания и т.д.

После практической части коллеги пришли к выводу, что можно по - разному подойти к решению данной проблемы: если в классе несколько детей с особыми образовательными потребностями, то нужно для каждого из них разработать индивидуальный учебный план, опираясь на программу класса; разнообразить методы и средства обучения; применять различные способы оценки знаний, чтобы каждый ребенок мог быть успешным на уроке. Сами педагоги должны быть готовы к коммуникации с каждым учащимся с учетом их индивидуальных образовательных потребностей.

Как видим, для эффективности инклюзивного образования и достижения цели обучения необходимо постоянно совершенствовать свои знания и навыки в этой области. Только тогда педагог сможет предоставить каждому ребёнку качественное образование и равные возможности для развития.

Литература:

1. Бабкина Н.В. Интеллектуальное развитие младших школьников с задержкой психического развития. Москва. 2006.
2. Елисеева Е.Г., Ерсарина А.К. Психолого-педагогическое сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе. Алматы. 2019.

ИЛЬЯСОВА Э.А., ДИЛЬ В.И.

КГУ «Гимназия им. Шакарима», город Караганда

СОЗДАНИЕ УСЛОВИЙ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ТОЛЕРАНТНОЙ, ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ ЛИЧНОСТИ ЧЕРЕЗ ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС В РАМКАХ РАБОТЫ КЛУБА «БІРЛІК»

Современное общество и происходящие в нем социально-политические трансформации образуют многомерное пространство и создают новые условия для развития и формирования растущей личности. Сегодня перед школой стоит задача воспитания новой личности, свободы, способности к активной творческой деятельности во всех сферах жизни в рамках «Программы комплексного образования». Уникальность казахстанской действительности выражается в том, что сегодня в Казахстане проживают более 130 наций и народностей, исповедующих различные религии и конфессии, объединяющихся в полилингвистическом пространстве межнационального общения [1]. В

нашей стране подростки каждый день сталкиваются с проблемой принятия людей других национальностей, религий, разных социальных групп. Педагоги обеспокоены распространением нетерпимости и фанатизма среди молодежи. Поэтому проблема толерантности в современном обществе актуальна и требует поиска путей ее решения.

Исходя из этого, мы создали программу, более ориентированную на социальное, а также духовно-нравственное и общекультурное развитие молодого поколения Республики Казахстан. Целью программы было создание условий для обогащения творческого опыта, жизнь студентов, развитие опыта толерантного взаимодействия с окружающими людьми на основе общечеловеческих моральных ценностей в контексте гуманистической концепции Ассамблеи народа Казахстана.

Основываясь на идеях гуманистической концепции Ассамблеи народа Казахстана, программа клуба «Бірлік» способствует созданию условий для формирования толерантной, поликультурной личности, с высоким уровнем самосознания, уважающей национальные традиции и культура народа Казахстана. Это способствует развитию механизмов интеграции системы образования, семьи, институтов гражданского общества для формирования толерантной, поликультурной личности с высоким уровнем самосознания, способной к саморазвитию и изменению качества жизни своего народа и общества в целом. Содержание программы определяется таким важным источником образования, как жизнедеятельность самих детей и взрослых в определенном воспитательном пространстве, а также окружающая социокультурная жизнь общества.

Особенности программы воспитания толерантности у подростков состоят в следующем: она реализуется в сообществе детей и взрослых, созданном при участии педагога, в их коллективной жизнедеятельности — совместной деятельности, общении, отношениях, событиях и других жизненных ситуациях. Совместная деятельность создает общее эмоциональное переживание, ребята оказывают помощь друг другу при выполнении задания, страдают, переживают неудачи и радуются успеху. Они становятся терпимее, добрее, справедливее в оценке своих действий и поступков[2].

Формами организации и проведения занятий являются беседа, наблюдение, коллективные творческие дела (КТД), дискуссии, просмотр видеоматериалов, фестивали, выставки, работа над созданием творческих проектов. Для реализации программы создаются «команды» (микрогруппы) сменного состава из 5-6 человек. Это могут быть группы по ролям, которые предполагаются в коллективном творческом деле: сценаристы, артисты, художники, фотографы и т. д. Каждая «команда» имеет свое задание, выполнение которого вносит вклад в общее дело — решение выбранной проблемы. В их деятельности регулярно помогают учителя, родители, волонтеры и социальные партнеры школы.

Кружок функционирует третий год на базе старших классов. На занятиях были освещены темы «Роль традиций и обычаев в укреплении семейных отношений», «Казахстанская модель межэтнического согласия: опыт, практика и перспективы», «Народы Казахстана о ценности Родины», проведены викторины, лекции, беседы, подготовлены проекты по программе кружка.

В частности, был проведён конкурс рисунков на тему «Народы разные, но страна одна», победителем которого стала Оспанова Лия, ученица 11 класса. На протяжении четверти ребята работали над творческими проектами на предложенные темы. Наиболее интересными из них, по мнению членов кружка, были «История музыкальных инструментов казахского народа» Кыдыкеновой Камиллы, стихотворение Ибрашевой Марьям «Моя семья», «Актуальна ли казахская национальная кухня в 2022 году?» Тё Игната и Шайдарова Дарына и «История национальных праздников» Урамаевой Маргариты и Рыбиной Вероники. Среди прочих хочется выделить проект ученика 9Б класса Кикимова Даниила, который создал веб-сайт «Ассамблеи народов Казахстана». Очень красочные творческие работы, посвящённые народным танцам и костюмам

народов Казахстана, выполнили Гончаров Никита, Косманбетова Алина, Темнякова Ксения.

Целый раздел посвящён теме семейных ценностей, так как именно в семье закладываются основы нравственности, теплоты отношений, толерантности к окружающим. Мы с ребятами анализировали изречения мудрецов, дидактические притчи и ценности семейных взаимоотношений, беседовали о важности знания своих корней. Результатом этой работы стали проекты, в ходе работы над которыми ребята изучали свою родословную. Очень обстоятельные работы представили Орманова Милана, Муратов Адилет, Ильясова Диана, Махмудова Хадишат и Елжасова Алана. Ребята провели большую исследовательскую работу, причём делали это с огромным удовольствием, так как она касалась их родных. Ученицы Усатова Ангелина и Куликова Софья изучали историю города по названиям улиц. Они подготовили и представили ребятам очень интересную и познавательную информацию по данной теме.

Кроме того, члены кружка под моим руководством периодически принимают участие в различных конкурсах. Так проект Ормановой Миланы был представлен на областном конкурсе «Туған сокпактар», где занял почётное 2 место. Ученицы Хушназарова Далера и Оспанова Лия писали эссе для участия в международном литературном конкурсе «Звезда Джалиля», который проходил под эгидой Ассамблеи народа Казахстана. Девушки предварительно ознакомились с творчеством Мусы Джалиля, которое произвело на них огромное впечатление. Их работы заслуженно завоевали призовые места. Ко Дню единства народа Казахстана на сайте гимназии было опубликовано эссе Кан Вилены «Умение жить в современном обществе - основе будущего процветания страны».

Ко Дню согласия был проведена онлайн-конференция, где ребята выступали с подготовленными сообщениями по теме мероприятия, представили свои презентации по группам, работали с интерактивной картой народностей всего Казахстана по областям. Данная работа была проведена в двух классах и освещена на странице Инстаграм гимназии.

Также была проведена открытая онлайн-встреча учащихся 10 классов с Урмашёвым Александром Николаевичем, членом АНК Карагандинской области, офицером Карагандинского медицинского университета, общественным деятелем, руководителем молодёжного крыла румынского этно-культурного объединения «Дакия». Почётным гостем была учитель истории, член АНК Грейчуте Вида Евгеньевна. Александр Николаевич рассказал ребятам о работе возглавляемой им организации, ответил на вопросы учащихся, оставил контакты и пригласил на экскурсию в музей АНК в Доме Дружбы.

В ноябре был проведен очередной круглый стол на тему: «Мы один народ, одна страна» руководителем кружка «Бірлік» Ильясовой Э.А. для учащихся 10-11 классов. На мероприятии поднимались вопросы сохранения мира, стабильности в нашем многонациональном обществе. Приглашенным гостем была председатель областного литовского этнокультурного объединения «Ассамблеи народа Казахстана» Грейчуте В. Е. Она рассказала участникам круглого стола о работе Ассамлеи, о решениях сессии АНК под председательством президента страны Касым-Жомарта Токаева, на которой она присутствовала. Особое внимание было уделено работе молодёжного крыла АНК, членами которого являются ученицы 11 класса Болат Дильназ и Те Элина. Они тоже присоединились к разговору, в частности, рассказали о волонтерской деятельности молодёжи. В заключение мероприятия Вида Евгеньевна ответила на вопросы ребят. Учащиеся поблагодарили гостью за интересную и познавательную беседу.

Таким образом, в гимназии успешно осуществляются такие задачи программы кружка «Бірлік», как реализация государственной национальной политики через воспитательный процесс, изучение межэтнических отношений и воспитание школьного сообщества в духе толерантности, казахстанского патриотизма и гражданского согласия,

пропаганда роли Ассамблеи народа Казахстана в консолидации казахстанского общества, создание условий для социального, культурного и профессионального самоопределения, творческой самореализации личности ребенка, ее интеграции в систему мировой и отечественной культуры.

Литература:

1. Демисенова, Ш.С. Формирование поликультурной толерантности студентов педагогических вузов / Ш.С. Демисенова // Билим – Образование. – 2009. – № 3.
2. Бельгибаева Г.К., Айтжанова Р.М. ФОРМИРОВАНИЕ ЭТНИЧЕСКОЙ ТОЛЕРАНТНОСТИ У УЧАЩЕЙСЯ МОЛОДЕЖИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН // Международный журнал экспериментального образования. – 2013. – № 11-2.

ИЛЬЯШОВА С.Б.

Қарағанды қ., «Сләмия Саттаров атындағы мектеп-лицейі» КММ

МАМАНДЫҚ ТАҢДАУҒА ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ДАЙЫНДЫҚ ЖАҒДАЙЫНДА ТҮЛҒАНЫҢ АДАМГЕРШІЛІК ЖӘНЕ ҚҰНДЫЛЫҚ-МАҒЫНАЛЫҚ САЛАЛАРЫНЫҢ СИПАТТАМАЛАРЫ

Кәсіби өзін-өзі анықтау тұтастай алғанда жеке тұлғаның өзін-өзі анықтауының ажырамас бөлігі болып табылады және құндылықтарының қалыптасуымен бірге жүреді. Сол себепті болашаққа бағдарлауда өзін-өзі анықтау процесінің алғышарттарын талдай отырып, құндылық-адамгершілік негізін, адамның өзін-өзі анықтауда психологиялық тұрғыдан дайын болуын, өзін-өзі анықтауға моральдық дайындығын қалыптастыру процесін ескеру қажет.

Бастапқы кезеңде тұлғаның кәсіби өзін өзі анықтауы мамандық таңдауға психологиялық дайындықтың қалыптасуымен сипатталады. Кәсіпті таңдауға психологиялық дайындық келесі негізгі компоненттерден тұрады: когнитивті бағалау (тұрақты кәсіби қызығушылықтың болуы, кәсіптің жеке тұлғаға қойылатын талаптары туралы хабардар болу, өз қабілеттерінің мамандық талаптарына сәйкестігін барабар өзін-өзі бағалау) және реттеуші мінез құлық (бастапқы кәсіби жоспардың болуы, таңдаудың қоғамдық маңыздылығын түсіну, болашақ мамандықты таңдау жауапкершілігі, өзінің кәсіби таңдауын жүзеге асыруға ұмтылуы, өмірлік бағдарлардың болуы).

Бос уақытында компьютерлік ойындар ойнауды, далада серуендеуді немесе жай демалуды қалайтын мектеп оқушылары кәсіби таңдауға психологиялық дайындықтың төмен деңгейіне ие болуы мүмкін. Ал керісінше бос уақытында интернетті өзін-өзі тәрбиелеу үшін пайдалануды қалайтын, «жетістіктер», «өзін-өзі анықтау», «руханилық», «жетілу» және «дәстүрді қолдау» сияқты құндылықтарға бағытталған оқушылар мамандық таңдауға психологиялық дайындықтың жоғары көрсеткіштеріне ие болады.

«Адам-адам» сияқты мамандықтарды ұнататын оқушылар моральдық таңдауды негіздеу кезінде ішкі тәжірибелерге (жүректің, ар-ожданның, кінә сезімінің бұйрығы) жиі сілтеме жасайды.

Кәсіптік бағдар беру жұмысында кәсіптік тәрбие маңызды рөл атқарады.

Оқушылардың еңбекке және кәсіби қажеттіліктерін қалыптастыру процесі кәсіптік тәрбие беру деп түсіндіріледі. Кәсіби тәрбиенің мақсаты: заманауи өндіріс талаптарына жауап беретін кәсіби маман, жоғары адамгершілік және кәсіби қасиеттерге ие жеке тұлғаны қалыптастыру.

Бұған келесі міндеттерді шешу арқылы қол жеткізіледі:

- Оқушылардың өзін-өзі анықтауға кәсіби қажеттіліктерін қалыптастыру.
- Кәсіби маңызды қасиеттерін дамыту үшін нақты алғышарттар жасау.
- Өзінің еңбегінің нәтижесі үшін кәсіби борыш пен жауапкершілікті тәрбиелеу.

Кәсіптік бағдардың негізгі бағыттары:

1. Кәсіптік ағарту
2. Кәсіптік диагностика
3. Кәсіптік кеңес беру

Кәсіптік бағдар беру жұмыстарының кезеңдері:

- 1-4 сыныптар: бастауыш сынып оқушыларының еңбекке құндылық қатынасын қалыптастыру, оның адам өміріндегі және қоғамдағы рөлін түсіну;
- 5-7 сыныптар: оқушылардың танымдық тәжірибе мен кәсіби қызметке деген қызығушылығын дамытудағы жеке мағынасын дамыту;
- 8-9 сыныптар: факультативтік сабақтар және таңдау бойынша басқа курстар барысында білім беру сұранысын нақтылау;
- 10-11 сыныптар: өзін-өзі даярлау және өзін-өзі дамыту бойынша іс-қимылдарға оқыту, таңдалған еңбек түрінде кәсіби қасиеттерді қалыптастыру, кәсіби жоспарларды түзету, таңдалған қызметке дайындықты бағалау.

Оқушылардың кәсіби бағдарлау жүйесі:

Кәсіби ағарту:

Әңгімелесулер, сабақтар, сынып сағаттары, экскурсиялар, іскерлік ойындар, пікірталастар, конкурстар, жарыстар, кәсіби сынамалар, мансапты жоспарлау бойынша тренингтер, стендтер, буклеттер, ұсынымдар түріндегі кәсіптік бағдарлау іс-шараларының кешені.

9 сыныптарда атқарылатын кәсіби бағдар жұмыстары:

- оқушылардың кәсіби өзін-өзі анықтауға психологиялық дайындығын қалыптастыру процесін жандандыру.
- өзін-өзі диагностикалау және мамандық әлемін білу негізінде оқушылардың өздерінің кәсіби әлеуеті туралы барабар түсінуіне ықпал ету.
- қазіргі еңбек нарығының ерекшеліктерімен, таңдау ережелерімен және мамандық алу тәсілдерімен таныстыру.

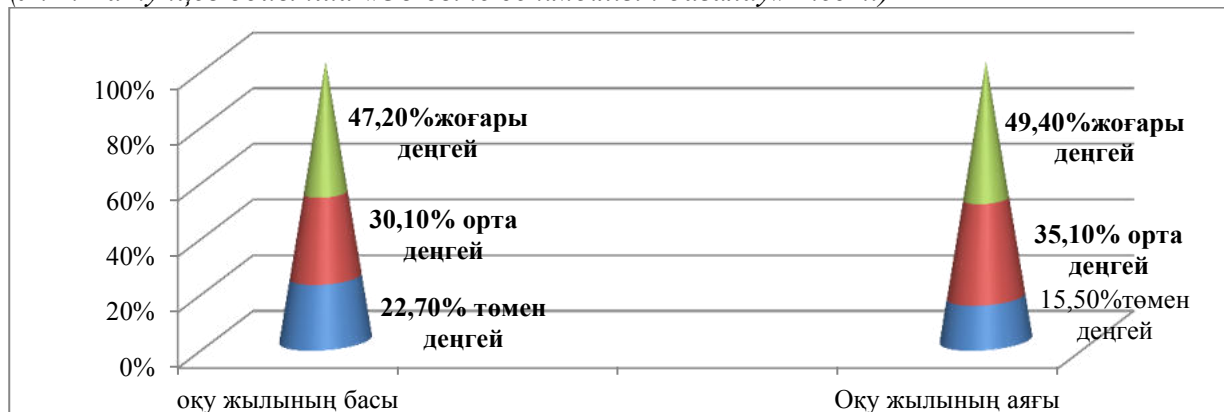
11 сыныпта кәсіби бағдар беру жұмыстары:

- жеке тұлғаны өзін-өзі анықтаудың жеке, кәсіби және әлеуметтік процесін жандандыру.
- оқушыларды ересек жасөспірімнің психологиялық сипаттамасымен таныстыру;
- жеке тұлғаны өзін-өзі анықтау кезеңінде дамыту міндеттерін белгілеу;
- жеке тұлғаның өзін-өзі анықтау процесінде қиындықтар мен оларды жеңу жолдарын анықтау.

Жоғарыда аталған жұмыстардың жүйелі атқарылуының нәтижесінде төмендегідей көрсеткіштерге қол жеткізілді.

Оқушылардың өзіне сенімділігін бағалау деңгейі

(Л.И. Хатунцев бойынша «Өз-өзіне сенімділігін бағалау» тесті)

Тестілеу нәтижесі оқу жылының бастапқы кезеңінде өзіне сенімділіктің жоғары деңгейі-47,2%, орта деңгейі-30,1%, төмен деңгейі-22,7% көрсетті.

оқу жылының соңында жоғары деңгей-49,4%, орта-35,1%, төмен-15,5% көрсетті.

Оқушылардың адекватты кәсіби таңдау жасай білуге дайындығының деңгейі

(*бейімделу А.П Чернявская*) Салыстырмалы көрсеткіштер бойынша :

оқу жылының басы

18% - 11 сынып оқушылары жоғары деңгейде адекватты кәсіби таңдау жасай алуға дайын, 35% - оқушылар орташа деңгейдегі дайындықта, 47% - ортадан төмен деңгейдегі дайындықта.

Оқу жылының соңы бойынша: 30% - 11 сынып оқушылары жоғары деңгейде адекватты кәсіби таңдау жасай алуға дайын, 41% - оқушылар орташа деңгейдегі дайындықта, 29% - ортадан төмен деңгейдегі дайындықта.

Қортындылай келе: Осы өзіне деген сенімділік сапасының неғұрлым артқаны оқушылардың кәсіби өзін анықтауының қалыптасу процессінің тиімділігін арттырды.

Осы жүйелі практикалық жұмысымыз, оқушылармыздың кәсіби таңдауына, тұлғалық дамуына ықпал жасап- болашаққа қадам басуына көптен бір көмек деп есептеймін.

Әдебиеттер:

1. Садретдинова З.В. Готовность к выбору профессии и характеристики нравственной сферы личности старших школьников.// Вестник Башкирского университета, 2007, Т. 12, № 4.- С.203-206 (0,4 пл.).

2. И.В.Дубровина, Практическая психология образования/И.В Дубровина, А.Д.Андреева, А.Д.Воронова, Т.В.Вохмянина, Н.И.Гуткина, Е.Е.Данилова, В.В.Зацепин, Д.В.Лубовский, А.М.Прихожан, Н.Н.Толстых; под ред. И.В.Дубровиной. – М.: Сфера, 1998. – 528 с.

3. И.В.Дубровина, Школьная психологическая служба/ И.В.Дубровина.- М.: Просвещение, 1991.-265 с.

ИЛЯСОВА А.У., ДЖАНАДИЛОВА Ж.Б.

Школа-лицей им. А. Ермекова, г. Балхаш

КВИЗ КАК РЕСУРС ТВОРЧЕСКОГО И ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ УЧАСТНИКОВ ИСТОРИЧЕСКОГО КРУЖКА

Одной из эффективных форм деятельности в дополнительном образовании, позволяющей восполнять ресурс для творческого и интеллектуального развития личности является коллаборация между обучающимися, учителями-предметниками, классными руководителями, приглашенными экспертами, а также активными родителями. Наиболее производительным средством ее реализации представляются квизы. Положительная динамика применения этой игровой командной технологии подчеркивается современными исследователями [1]. Ученые отмечают, что формат квиз-технологии способствует развитию творческого мышления, тренирует навыки мысленного моделирования при работе с потенциальными возможностями в предложенной ситуативной практике. Однако исследований, посвященных использованию квизов в дополнительном образовании с прикладной направленностью крайне мало, вследствие чего потенциал квизов применительно этого вида образования еще не полностью раскрыт.

Поэтому цель нашей статьи показать на конкретном апробированном примере, что квизы могут быть действенным видом работы в дополнительном образовании, который позволяет наиболее успешно раскрывать творческий и интеллектуальный потенциал личности обучающегося.

Исследователи дают разные определения квизов, нам представляется наиболее точным следующее определение, что квиз «происходит от английского quiz, что означает «предварительный экзамен, проверочный опрос», «радио- или телевизионная игра в вопросы – ответы на разные темы с призами для победителей», «литературная, музыкальная или какая-либо другая викторина. Квизы могут быть развлекательные, образовательные, интеллектуальные, мотивирующие и т.д.» [2]. Выделяются три основных типа квиза:

тестовый, сюжетный квиз и квиз-стратегия, которые можно проводить по нарастающей, а также сочетать как разные этапы в одной игре.

Совместная командная интеллектуальная игра создает атмосферу состязательности, дает мощный познавательный стимул для изучения разнопланового материала, развивающего логические и креативные способности. Эта составляющая квиза как нельзя лучше указывает на то, что эта форма работы применима в дополнительном образовании, так как построена на освоении различных видов творческой и интеллектуальной деятельности. При этом с помощью квиза можно не только увлечь обучающихся, но и организовать продуктивное совместное сотрудничество обучающихся, родителей и экспертов в области их обучения (среди них, известные музыканты, художники, спортсмены и др.). Все это дает возможность в равной мере развивать и *hard skills*, и *soft skills*, выстраивая командную работу в тандеме. Несмотря на то, что квиз увлекательная и творческая форма, нужно еще учитывать, что проведение квизов требует тщательной и детализированной подготовки, как со стороны преподавателя, так и всех его участников. Авторами статьи апробирован с членами исторического кружка - обучающими 9-11 классов школы-лицея им. А.Ермекова - тематический квиз «Караганда: прошлое и настоящее», посвященный 90-летию юбилею города и разработанный с учетом особенностей Караганды, знаний о достопримечательностях города, о его становлении и развитии.

Подготовка и проведение квиза делится на соответствующие этапы. На первом этапе участники распределяются по командам. Это может быть рандомный выбор, если планируется, допустим, 5 команд, то каждый из участников вытягивает при жеребьевке цифру с номером команды в которой и будет играть. Каждая команда придумывает свое название, соответствующее тематике игры (участники кружка предложили такие названия «Местные», «Старожилы» и др.). Организационный этап продолжается тем, что участники команд рассаживаются за свои столы, в кюветку вставляют написанное название своей команды. Здесь они могут изобразить и рисунки-ассоциации. Уже на этом этапе можно развивать творческий потенциал участников, что отражается в выборе названия и продумывании изображения рисунка-ассоциации. Команды выбирают капитана, который суммирует все ответы и принимает волевое решение по предоставлению окончательного ответа по всем заданиям каждого раунда. На столах раскладываются листы ответов для раундов квиза (можно сразу написать на них название команды, чтобы не упустить этот момент при сдаче готовых ответов) и черновик для фиксирования ответов (по нему в дальнейшем можно сверять правильность всех ответов).

После приветствия модератора квиза (в качестве модератора могут выступать не только учителя-предметники и педагоги дополнительного образования, но и представители родительской общественности, что обеспечивает наибольшую вовлеченность родителей обучающихся в дополнительное образование), представления помощников, которые собирают бланки ответов, ответственного за подсчет баллов после проверки бланков команд и заполняющего таблицу результатов, квиз начинается. Объективность и прозрачность соревнования обеспечивается тем, что правильные ответы объявляются после каждого раунда и команды в лице капитана могут сверять свои ответы, подсчитывая набранные баллы и аргументировать свою позицию в случае их потери при форс-мажоре. Кроме этого в течение всего квиза результаты команд, дополняясь после каждого раунда, высвечиваются на экране.

После организационного этапа проводится 1 раунд, который представляет собой блиц-турнир в течение которого нужно ответить на 10 вопросов. Время для обдумывания одного вопроса составляет 30 секунд, каждый правильный ответ дает команде 1 балл. Вопрос озвучивает модератор, кроме того команды видят их на слайде. После первого представления вопросов на слайдах, дается еще одна попытка проверить свои ответы, и слайды повторяются поочередно каждый еще на 30 секунд. В апробированном квизе был предложен следующий круг вопросов:

1. Какой памятник Караганды внесен в Книгу рекордов Гиннеса?

2. Назовите все названия главного проспекта г. Караганды?
3. Какое самое первое профессиональное учебное заведение Караганды?
4. Где одновременно в Караганде можно увидеть шахтера, строителя, сельскую труженицу, пастуха, акына и воина?
5. Сколько железнодорожных путей на вокзале г. Караганды для посадки и высадки пассажиров?
6. Какая локация в городе имеет кодовое название «место встречи изменить нельзя», которая появилась еще в прошлом веке?
7. В каком месте Караганды собраны семь городов Карагандинской области и их достопримечательности в формате арт-искусства?
8. Где можно совершить путешествие во времени в Караганде, оказавшись причастным к Хогвартсу?
9. Какое здание - ориентир для многих горожан - стало первой девятиэтажкой в Караганде?
10. Корней Горбачев, Иван Костенко и Тусуп Кузембаев – как объединила Караганда этих людей?

Команды записывают свои ответы на специальном бланке и по завершении раунда сдают их помощникам модератора квиза. Проведенный блиц-опрос расширяет знания обучающихся, формирует навыки командной работы, тренирует быстроту реакции в установлении исторических причинно-следственных связей. Ведущий озвучивает правильные ответы 1-го раунда и дает разъяснения по заданиям следующего тура, который посвящен работе с фото-, видео-материалами, представляющими собой визуальный ряд. В апробированном квизе мы предложили слайды с изображением объектов города, как современных, так и исторического наследия. Во 2-м раунде командам нужно будет синхронизировать увиденные на слайдах изображения: либо с современными объектами, располагающимися на данном месте, либо с теми, что предшествовали их строительству или располагались на их месте в ранний период. На выполнение каждого задания дается 1 минута и в течение этого времени включается музыка. Участники проводят командное обсуждение своих версий ответа, и окончательный вариант в виде названия объекта записывается во 2-ой бланк ответа. Каждый правильный ответ дает 2 балла. При желании организаторов квиза данный раунд может быть усложнен требованием указания исторических дат, архитекторов зданий и предоставления другой дополнительной справочной информации. Образцы заданий второго раунда представлены в таблице:

	Изображение	Варианты ответов
		А. Карагандинская областная универсальная областная библиотека В. Карагандинский областной туристский клуб С. Карагандинский областной музей изобразительного искусства Д. Карагандинский областной академический казахский драматический театр им. С. Сейфуллина
		А. Летний театр В. Горный техникум С. Кинотеатр «Родина» Д. Городской сквер
		А. Карагандинский медицинский университет В. Академия «Bolashaq» С. Карагандинский университет им. Е.А. Букетова Д. Карагандинский технический университет им. А. Сагинова

		<p>A. Кондитерская фабрика B. Эвакогоспиталь C. Обувная фабрика D. Горный техникум</p>
		<p>A. Центральный парк г. Караганды B. р. Букпа C. Канал Иртыш-Караганда D. Четвертый угольный разрез</p>

Проведенный раунд способствует отработке брейнсторминга (мозговому штурму) и умению концентрироваться на главном. Кроме того, участники учатся полностью управлять своим вниманием, принимают решения и делают выбор. Следующие раунды могут быть связаны с творческим заданием, когда даются карточки с историческими терминами, которые описывают жизнь первых поселенцев, труд шахтеров и др. Здесь нужно распределить роли среди участников команды, выстроить сюжетную линию и показать сценку. Творческий подход участников будет демонстрировать эмоциональный интеллект, уважение к труду, сочувствие и сопереживание к трудностям, которые пережили их герои.

По завершении квиза с анализом ответов выступил приглашенный эксперт (специалист краеведческого музея), расширив тем самым представления обучающихся о Караганде. Команда победителей награждена грамотами и сувенирами с изображением Караганды. Данный квиз вызвал неподдельный интерес со стороны всех участников. В рамках такого интенсивного командного соревнования возникает тесное сотрудничество обучающихся и родителей, педагогов и экспертов, что способствует развитию творческого и интеллектуального потенциала обучающихся.

Литература:

1. Груздова О.Г., Согласова Т.А. Применение квиз-технологии в образовании // Вестник ПензГУ. «Гуманитарные исследования». - 2022. № 3 (39). – С. 13-19.
2. Бочкарев С.А., Хакимова Л.Х., Кушбаева К.К. Интеллектуальные квизы на уроках и во внеурочной деятельности: новый формат викторины // Педагогика, психология, общество: от теории к практике: материалы III Всерос. науч.-практ. конф. с междунар. участием (Чебоксары, Jul 22, 2022). - pp. 100-103.

ИСАТАЕВА У.Н., КУШАЕВА Ж.М.
*ГУ «Отдел образования», г. Караганда
 КГКП «Ясли сад «Бәйтерек», г. Караганда*

БАЛАЛАРДЫҢ ДЫБЫСТАРДЫ АЙТУҢЫН ТҮЗЕТУДЕ АРТИКУЛЯЦИЯЛЫҚ МОДЕЛЬДЕРДІ ҚОЛДАНУ

Артикуляциялық модельдерді қолдану сөйлеудің дыбыстық жағын түзетуге, ақыл-ой операцияларын дамытуға және материалды ұзақ есте сақтауға ықпал етеді. Олар дыбыстың ерекшеліктері туралы мәліметтерді қамтиды. Оны айту сәтінде бала артикуляциялық аппарат мүшелерінің орналасуының дұрыс бейнесін жасайды. Модельдердегі әртүрлі фигуралардың сызықтары еріннің орнын көрсетеді, қара шеңбер - тілдің ұшы, бағыттаушы сызық соңғысының бағытын көрсетеді. Кескінді жасау дыбыс шығаруға қатыспайтын органдарды зерттеуді және «кесуді» қамтиды, бұл артикуляциялық профильді, фотосуретті немесе суретті көрсету кезінде жасауға болмайды. Мұның бәрі жұмысқа көптеген ой операциялары: талдау, синтез, салыстыру, абстракциялау, нақтылау, жалпылау кіргізілгенде ғана мүмкін болады.

Дыбыстардың артикуляциясының моделі ақыл-ой операцияларын дамытады және дыбыстардың артикуляциясын қалыптастыра отырып, артикуляциялық аппарат мүшелерінің қалпын ұзақ есте сақтауды қамтамасыз етеді. Олар оңай жіктеледі (ысқырық дыбыстар, ызылдақ дыбыстар, діріл дыбыстар, ерін дыбыстары және т.б.), сондықтан олар оңай танылады және ажыратылады және олармен жұмыс істеу қызығырақ болады.

Артикуляциялық модельдерді қолдану әдістемесін «Новые логопедические технологии» және «Развивающие технологии в логопедии» оқу-әдістемелік құралдарының авторы В.М. Акименко ұсынды [1].

Сөйлеу тілі бұзылған балалармен коррекциялық жұмыста артикуляциялық модельдерді қолдану - зерттелетін нәрсеге көрнекі негіз және білім мен тәрбиенің сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Бұл:

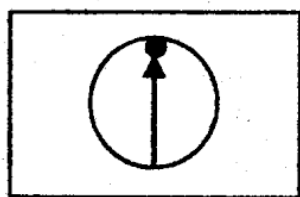
- Дыбыстардың дұрыс айтылуын нақтылау және қалыптастыру;
- Фонематикалық дифференциацияны қалыптастыру;
- Дыбыстық талдау және синтез дағдыларын, бастапқы оқу дағдыларын дамыту.

Модельдермен жұмыс істеуді бастамас бұрын мұқият дайындық жұмыстары қажет. Баланың артикуляциялық аппарат мүшелерінің құрылымын мұқият алдын-ала зерделеу қажет. Қозғалатын және қозғалмайтын мүшелерге, ерін мен тілдің қандай қимылдар жасай алатынына назар аудару, дауыс қатпарларының жұмысын сезінуге, дем шығаратын ауа ағынының табиғатын түсінуге үйрену керек.

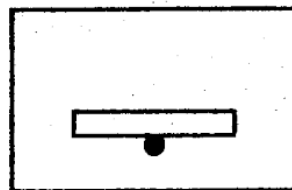
Дыбыс артикуляциясының моделі ауыстырылатын дыбыстарды, дауысты және дауыссыз, қатаң және үнді дыбыстарды ажыратуға көмектесетін көрнекі негіз ретінде қызмет етеді.

Балаларда жиі ысқырық және ерін-тістік парасигматизм пайда болады.

Мысал ретінде, [Ш, С] дыбыстарының айтылуындағы айырмашылықты мынандай модельмен көрсетуге болады.

[Ш] дыбысы

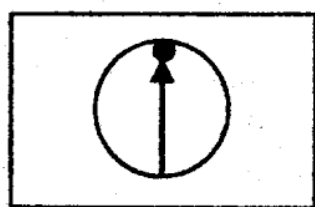

[С] дыбысы

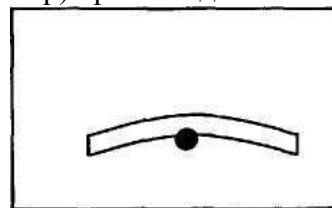
Сурет 1

[Ш] дыбысын айтқанда ерін дөңгеленеді, (модельде шеңбер бар), ал [С] дыбысын айтқанда ерін күлімдеп тұрады (модельде ұзартылған тіктөртбұрыш бар) (Сурет 1)

[Ш] дыбысын айтқанда тіл ұшы альвеолалардың артына көтеріледі (модельде шеңбердің жоғарғы жағында қара шеңбер бар), ал [С] дыбысын айтқанда төменгі жағында (модельде тіктөртбұрыштың астында қара шеңбер бар) орналасады.

[Ш] дыбысы

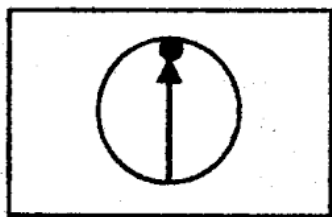
[С] дыбысы

Сурет 2

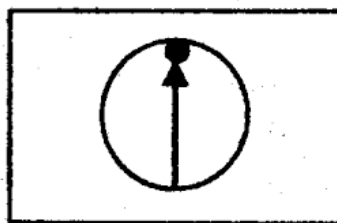
[Ш] дыбысын айтқанда ерін дөңгеленеді (үлгіде шеңбер бар), ал [С] дыбысын айтқанда астыңғы ерін жоғарғы тістердің шетіне жақын болады (үлгіде доғаға ұқсайтын фигура) (Сурет 2)

[Ш] дыбысын айтқанда тіл ұшы альвеолалардың артына көтеріледі (модельде шеңбердің жоғарғы жағында қара шеңбер бар), ал [С] дыбысын айтқанда тіл ұшы. төменгі

тістерде орналасқан, бірақ артқа қарай тартылған (модельде фигураның астында кара шеңбер бар).

[Ш] дыбысы

[Ж] дыбысы

Сурет 3

Дауысты және дауыссыз дыбыстардың артикуляциясындағы ерекшелік – дауысты дыбысты айтқан кезде модельде қоңырауы бар дауыс байламдары іске қосылады (3-сурет).

Мектепке дейінгі жастағы балалармен дыбысты түзету кезінде біз осы көрнекі схемаларды қолданамыз.

Осы схема бойынша балаға дыбыс айту ұсынылады.

Ерін	Тістер	Тілдің ұшы	Дауыс қатпарлары	Ауа ағыны
жабық 	жымыған қалып 	жоғарғ а 	жабық 	жылы
ашық 				
күлімсіреген ерін 				
дөңгелекшеленген ерін 	ашық 	Төменг е 	ашық 	суық
үлкен ашылған ерін 	болып			
ерін түтікшеге ұқсас 				

Осылайша, артикуляциялық модельдердің көмегімен дыбыстардың айтылуы жетілдіріліп, оқу мен жазудың қарапайым дағдылары қалыптасады. Артикуляциялық аппарат мүшелерінің құрылысын модельмен салыстыра отырып, балалар ойлауға, пайымдауға, талдауға, салыстыруға, жалпылауға үйренеді. Біз дыбыстарды айтуын түзетуде 75 баламен жұмыс жасаймыз. Жұмыс жасау барысында әр баланың жеке ерекшеліктерін назарға ала отырып, артикуляциялық модельдерді қолданып, жекелеме жұмыс түрлерін жүргіземіз.

Модельдер дыбыстардың айтылуының бұзылуының барлық түрлеріне қарай оңай жіктеледі, сондықтан олар жақсы танылады. Бұл оларды есте сақтауды және түзету жұмыстарын дұрыс жүргізуді жеңілдетеді. Модель арқылы артикуляциялық аппарат мүшелерінің құрылысын салыстыру немесе модельдің өзін құрастыру арқылы балалар ойлауды, талдауды үйренеді, ал дыбыстың айтылуын түзетіп, фонематикалық есту қабілетін дамыта отырып, дыбысты айту кезіндегі артикуляциялық аппарат мүшелері олардың алдында дыбыстың дұрыс құрылымының айқын мысалын көреді.

Көрнекі тіректерді түзету жұмыстарының барлық кезеңдерінде кеңінен қолдануға болады. Көрнекі тіректердің саны жеке анықталады. Схемаларды логопед картаға немесе жеке дәптерге салады.

Біз модельдерді дыбыс шығару процесінде баланың өзі таныс белгілер мен белгілер жүйесі негізінде құрастырылған дыбыстық диаграмма негізінде артикуляцияға ауызша сипаттама бере алатындай етіп өзгерттік. Дыбыс бойынша жұмыстың барлық кезеңдерінде модельдерді қолданамыз: сахналау, шоғырландыру және автоматтандыру, дифференциация. Дыбысты түзету жаттығуларды қолдану арқылы ойын түрінде жүзеге асырылады:

✓ «Не дыбыс?» - жаттығып жатқан дыбыстың артикуляциялық моделін көрсететін үздіксіз ағындағы дыбыстарды атау;

✓ «Артикуляциялық буын» - буындық қатардан артикуляциялық үлгіні көрсете отырып, бір дыбыста ерекшеленетін қосымша буынды табу;

✓ «Тап және айт» - артикуляциялық моделін көрсететін берілген дыбысы бар сөздерді табу;

✓ «Тірі сөздер» - берілген артикуляциялық модельге сөздерді таңдау;

✓ «Сөзді ата» - артикуляциялық модельді көрсете отырып, сөйлем ішінен берілген дыбысы бар сөздерді таңдау;

✓ «Мұқият тыңда» - артикуляциялық үлгісін көрсете отырып, мәтіннен берілген дыбысы бар сөздерді таңдау;

✓ «Буын ойлап тап» - берілген артикуляциялық модель бойынша буын құру;

✓ «Жаңа сөз» - буынды сөзді артикуляциялық модельдер арқылы ойлап табу;

✓ «Дыбыс қайда?» берілген дыбыстың сөздегі орнын (сөздің басы, ортасы, соңы,) анықтау және оны модель ретінде белгілеу;

✓ «Не болды?» - артикуляциялық модельдермен сөзге әртүрлі дыбыстарды қосу арқылы жаңа сөз алу;

✓ «Сөз жина» - дыбыстардың артикуляция модельдерінен сөз құрау. Бала ажыратылмайтын дыбыстарды модель бойынша тануды үйрену:

✓ «Буынды көрсет және ата» - ауыспалы дыбыстардан тұратын буындарды айту кезінде сәйкес артикуляциялық модельді көрсету;

✓ «Сөзді көрсет және ата» - ауыспалы дыбыстардан тұратын сөздерді айту кезінде сәйкес артикуляциялық модельді көрсету;

✓ «Қандай сурет?» - дыбыс артикуляциясының моделін көрсететін дифференциалды дыбыстардың бірінде аттары ерекшеленетін суреттерді таңдау;

✓ «Берілген дыбысы бар сөз» - буындық моделін көрсете отырып, сөйлем мәтінінен дыбыстары сараланған сөздерді таңдау.

Осылайша, сөйлеу тілі бұзылған балаларды түзетуде білім беру жүйесін жетілдіріп, оқытудың жаңа тиімді әдістерін іздестіру қажет. Оларға, мысалы, күрделі танымдық іс-әрекеттің өнімі болып табылатын модельдеу, ең алдымен, бастапқы сенсорлық материалды ойша өңдеу жатады.

Әдебиеттер:

1. Акименко В.М. Новые логопедические технологии. Ростов н/Д., 2009
2. Акименко В.М. Развивающие технологии в логопедии. Ростов н/Д, 2011
3. Журова Л.Е. Подготовка к обучению грамоте детей 4-5 лет. М., 2009

ИСИНА АЛМАГУЛЬ СЕРИКОВНА

учитель истории, КГУ «Общеобразовательной школы №23» г. Караганда

АКТИВНЫЕ МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ИСТОРИИ

Формирование функциональной грамотности – является одним из глобальных вопросов современного казахстанского образования. Сегодня функциональная грамотность стала одним из главных средств определения общественного благополучия, а функциональная грамотность обучающихся – важным показателем качественного образования подрастающего поколения, так как в современных условиях необходимо быть функционально грамотным человеком, умеющим получать знания, анализировать, систематизировать и эффективно использовать полученную информацию для максимальной самореализации и полезного участия в жизни общества.

Но во все времена нравственное воспитание подрастающего поколения актуальная тема и развитие общечеловеческих духовно-нравственных ценностей являются вечными. Известный русский философ И.А. Ильин, говоря, что «образование без воспитания есть дело ложное и опасное» определил задачу духовно-нравственного воспитания учащихся, как одну из главных приоритетов профессии учителя. Общечеловеческие ценности должны стать основой всех школьных предметных методик.

Проблема развития функциональной грамотности в процессе обучения может быть реализована, если обучающиеся смогут решать задачи и самостоятельно применять знания в новых условиях. В условиях модернизации образования роль истории, имеющей множество подмонок с другими дисциплинами областей исследования, возрастает и обеспечивает разработку эффективных путей и средств решения, жизненно важных для людей задач и проблем. Ядром данного процесса выступает функциональная грамотность, так как под ней понимают способность человека легко вступать в отношения с внешней окружающей средой и максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней, а самое главное развитие навыков самостоятельной работы.

Зачастую бесполезно излагать учебный материал у доски, пересказывая его на 60-100 %, несмотря на мысли о том, что «так проще», что «ученики самостоятельно не вникнут в причины событий и явлений», «не смогут определить предпосылки, причины и последствия этих событий и явлений без рассказа».

Поэтому, как и многие педагоги, мы начали осваивать и внедрять в практику современные технологии обучения и развития школьников, направляющих их работу и внимание на самостоятельный поиск, анализ, оценку учебной информации. На первоначальном этапе необходимо изучить методическую литературу по данной проблеме. С этой целью на уроках истории необходимо применять задания конструктивистского характера, позволяющих нестандартно подходить к их выполнению, что повлечет за собой развитие навыков, умений, и как следствие, повышение функциональной грамотности школьников и конечно же необходимо сделать акцент в заданиях на развитие духовно-нравственных качеств обучающихся.

На наш взгляд, именно овладение навыками самостоятельной работы на уроке дает учащемуся возможность приобретать необходимые ключевые компетенции, выявлять и задействовать различные личностные характеристики, помогающие повысить качество приобретаемых знаний и умений через применение заданий из жизни. Только те знания и умения переходят в разряд компетентностей учащегося, важность которых понята, апробирована на практике и доведена до автоматизма. В связи с этим думаю, что организация самостоятельной работы учащихся на уроке, руководство ею — это ответственная и сложная работа каждого учителя. Воспитание активности и самостоятельности, развитие общечеловеческих жизненных ценностей необходимо

рассматривать как составную часть социализации учащихся, воспитания у них ключевых компетентностей.

Эта задача выступает перед каждым учителем в числе задач первостепенной важности. Так как именно формирование функциональной грамотности и развитие общечеловеческих жизненных ценностей занимает одну из главных основ всей педагогической деятельности, то его реализация проходит в рамках самых разных учебных дисциплин. Значимое место среди прочих предметов занимают дисциплины гуманитарного цикла, в том числе история. Формирование функциональной грамотности и развитие общечеловеческих жизненных ценностей на уроках истории складывается из нескольких составляющих, а именно:

1. Процесс формирования исторической грамотности, то есть, обучающиеся сами определяют хронологические рамки изучаемого периода, показывают на карте территорию данного события, соотносят даты с веками, анализируют роль личности в истории, учатся на примерах.

2. Процесс обучения - усвоение исторических знаний происходит шаг за шагом, «от простого к сложному», от тем истории 5 класса - к темам истории 9 класса. Затем расширение полученных знаний в 10-11 классе путем спиралевидного повторения курса. На протяжении всего процесса обучения используются активные методы обучения: творческие задания, интерактивная лекция, работа в малых группах, работа в парах, «мозговой штурм», урок-экскурсия.

В работе учителя понимание функциональной грамотности, это, прежде всего, как ученик освоил теоретический материал, и как он может применить его на практике, также задача истории, как предмета гуманитарного цикла, сводится к тому, чтобы способствовать формированию нравственных качеств на основе знакомства с историческим опытом народов, выработанным человечеством и передаваемым им духовные ценности. Исторический материал на уроке должен осмысливаться учениками разумом и сердцем, влиять на формирующиеся ценности, на складывающуюся этическую и нравственную культуру и, в конечном счете, на самовоспитание учеников. Роль учителя истории в этом процессе становится побудительной и направляющей, но, ни в коем случае не навязывающей свои ценности, обладающими широкими возможностями для духовно-нравственного воспитания школьников.

Процесс развития функциональной грамотности на уроках истории осуществляется на основе формирования навыков мышления в виде заданий, проблемных ситуаций и вопросов. Наиболее эффективными приемами работы, применяемыми нами на уроках с учебными текстами можно выделить следующие:

1. Прием «3 Корзины» (поможет классифицировать, события, явления, при работе с большим объемом материала).

2. Прием «Диаманта» (применение данного приема поможет обучающимся понять различие и взаимосвязь понятий, противоположных по значению, можно использовать как при повторении, так и при изучении нового материала).

3. Прием «Кейс-стади» (применение данного приема при изучении нового материала наличие конкретной ситуации, разработка группой вариантов решения проблемы, разбор конкретной ситуации).

4. Прием «Знаю, хочу узнать, Узнаю» (при применении данного метода происходит двусторонняя активность, обучающиеся соотносят между собой знакомое и новое).

5. SWOT-анализ (помогает оценить не только сильные и слабые стороны этого периода, но и возможности и угрозы).

S – сильные стороны изучаемого явления (англ. strengths – сильный)

W – слабые стороны изучаемого явления (англ. weaknesses – слабый)

O – возможности применения (англ. opportunities – возможности)

T – угрозы применения (англ. threats – угрозы).

6. Прием «Толстые и тонкие вопросы». Тонкий вопрос предполагает однозначный краткий ответ на вопросы: Где? Когда? Что? Кто? Толстый вопрос предполагает ответ развернутый: Каковы последствия? В чем состоят различия?

Проведение исторических диктантов, позволяют ученикам узнать больше об истории Казахстана, развивать навыки чтения и написания и конечно же развивают духовно-нравственные качества, патриотизм, любовь к Родине. В ходе исторического диктанта учащиеся в небольших группах получают текст на определенную тему, связанную с историей. Они должны прочитать материал и написать его собственной рукой без использования компьютера или других электронных устройств. Это помогает не только развивать навыки письма и правописания, но устанавливать коммуникацию и работать в команде.

Таким образом, собственная практика обучения показала, что формирование функциональной грамотности с применением заданий на развитие общечеловеческих ценностей на уроках истории можно осуществлять с помощью таких заданий, как реконструкция событий, мнение-высказывание, урок-дискуссия, исторический диктант, анализ исторических документов, исследовательская работа (проект). Учащиеся овладевают необходимым навыком грамотности для успешной адаптации, у них снимаются ограничения в возможностях получения информации, общения и повышения качества уровня жизни. Умение анализировать и интерпретировать исторические и современные общественные тексты, выражать мысли, в процессе урока-дискуссии или реконструкции событий становится фундаментом для саморазвития и самосовершенствования практически в любой предметной или социальной области. При этом учитель выступает в роли организатора, консультанта и помощника. Ученик, владеющий такими навыками, сможет в будущем стать хорошим специалистом, самостоятельным человеком, способным определять проблему и искать пути ее решения.

Литература:

1. Вяземский, Е. Е. Методика преподавания истории в школе. М. Просвещение. 2005.
2. Социологический словарь. Сырымбетова, Л. С., Садыкова, А. Е. Методы функциональной грамотности чтения: зарубежный опыт // Молодой ученый. 2019.

ИСКАКОВА Г.С.

№ 27 ОМ, Қарағанды қ.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ИГЕРУ АРҚЫЛЫ ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫ ДАМУ

Қазіргі таңда өскелең ұрпақты халқымыздың тарихын, салт-дәстүрін, тілін құрметтейтін, адами қасиеті мол, Отанына деген парызын терең түсінетін шығармашылық тұлға етіп тәрбиелеу заман талабы, қоғам қажеттілігі.

Ұлттық тәрбие деп - жеке тұлғаның ұлттық сана -сезімі мен мінез-құлқының ана тілін, ата тарихын, төл мәдениетін және ұлттық салт-дәстүрлерді меңгеріп қалыптасуын айтамыз.

Ұлттық мәдени құндылықтар – белгілі бір ұлтқа, ұлт азаматына тән адами қадір-қасиет, яғни халық ғасырлар бойы жинақтаған ұлттық рухани және материалдық құндылықтар. Өзге тілді ұлт өкілдеріне сабақ барысында ұлттық құндылықтарды дәріптеп оқытуды жүзеге асыру үшін келесідей міндеттерді алдыма қойдым:

- қазақ әдебиетін, тарихын, мәдениетін, салт-дәстүрін дәріптеуге үйрету;
- мейірімділікке, әдептілікке тәрбиелеу;
- үлкенді сыйлау, кішіге ізет көрсету;
- ұлағатты, даналық сөздерді меңгерту.

Халқымыздың рухани, материалдық, мәдени құндылықтарын ұрпаққа дарыту- оқыту процесі арқылы жүзеге асырылады. Соның ішінде сын тұрғысынан ойлау жобасы арқылы оқыту – өте тиімді әдіс болып табылады. Ой-өрісі жоғары тұлғаны қалыптастыру үшін, оны оқытып қана қоймай, тұлға ретінде жан – жақты дамытуы үшін оған қолайлы, шығармашылық оқуға жағдай жасау керек. Ол үшін мен оқушыларға берілген оқу материалын жаттап алу ғана емес, сонымен қатар өз бетімен білім алу үшін ізденуге үйретемін. Берілген тақырыпқа өз көзқарастарын білдіріп, талдау, салыстыру арқылы тақырыпты игеріп, есте сақтау өте маңызды. Соған бағытталған тапсырмалар беремін.

Оқушылардың ұлттық құндылық қасиеттерін қалыптастыру негізінің бірден-бірі -өнер-білімді игеруі , тәрбиеге, өскен ортаға, үлгі-өнеге берер ұстазға байланысты. Сондықтан мен күнделікті тақырыптың мазмұнына ыңғайлап адамның дүниеге келуіне байланысты салт-дәстүрлерден бастап, өмірінің барлық кезеңдерін қамтитын рәсімдер туралы ақпарат беріп отырамын. Әрбір сабақта салт-дәстүрлер туралы мәтін, мақал-мәтелдер, жағдаяттық тапсырмалар, бата және оның түрлері, ырым-тыйымдар, тілек, өсиет сөздер, фразеологиялық тіркестер, диалог және сұхбат, бейнефильмдер мен аудиоматериалдар, шежіре тағы да сол сияқты ұлттық құндылықты дәріптейтін мазмұнды жұмыс түрлері жүргізіліп отырады. Мысалы: «Асық ойынында етістіктердің қолданылуы» деп етістіктердің түрлерін асық ойыны туралы мәтін арқылы етістіктерді талдау жұмысын жүргіземін. Сондай-ақ оқушыларға ұлттық салт-сананың күнделікті өмірдегі қолданылу көріністерін түсіндіріп, оның ішінде рәсімдер, рәміздер, ырымдар, тыйымдар, жөн-жоралғылар, діни уағыздар, сенімдер, кісілік рәсімдері, перзенттік парыз, адамгершілік борыш, ұрпақтық міндет арқылы іске асырылып ұлттық қасиеттерге айналатындығына назарларын аударып отырамын.

Оқушы өз бойына ұлттық қасиеттерді- қонақжайлылық, кісілік, сыйластық, имандылық, кішіпейілділік, кеңпейілділік, салауаттылық, тіршілікке бейімділігі, өнерпаздық, шешендік, ақынжандылық, сыпайылығы, мәдениеттілік сияқты қазақи қасиеттерді сіңіру арқылы ерекшелене алатындығын түсіндіріп отырамын.

Білім беруде сонымен қатар, ел тарихын терең қозғап, қазақ тілі сабақтарында тақырыпқа бағыттап қазақ зиялы қауымының еңбектерін, қоғам дамуына қосқан үлесін айтып түсіндіру арқылы оқушылардың адами құндылық қасиеттерін қалыптастыруға тырысамын.

Сондай- ақ ғылыми жобалардың тақырыптарын ұлттық құндылықтарға бағыттап аламын. Атап айтар болсақ , «Салт-дәстүр – ұлт тәрбиесінің дiңгегi», , «Қазақтың дәстүрлері – қазiргi жастар көзiмен», «Сәлемдесе бiлгенiм , бабамның сөзiн iлгенiм» т.б. сияқты зерттеу жұмыстарын жүргiзу арқылы оқушыларды ұлттық құндылықтарымызды дәріптеп, адами қасиеттерінің дамуына үлесі тигізуіне ықпал етуге тырысамын.

Жеке тұлғаны ұлттық тәрбие арқылы дамыта отырып, нақты төмендегі әрекет арқылы оқыту қажет деп есептеймін:

—оқушы мұғалімге әрбір мәселеде өз көзқарастарын білдіріп, ал мұғалім оны толықтырып, бағыттап отыруы;

—мұғалімнің әр жеке оқушының ерекшелігін дамытуы, қоғам алдындағы жауапкершілігінің болуы;

—өзіндік бақылау мен бағалауды, шешім қабылдауды үйрену және оны дамытуы;

—әр түрлі пікірлерді қабылдай алу, бір-бірінің пікірлері мен ерекшеліктерін құрметтеу, қабылдауы қажет.

Ұлттық құндылықтарды, яғни салт-дәстүрлер, жөн- жоралғы, наным- сенімдерді оқушымен талдау жұмыстарын жүргізу арқылы білім алушылардың көзқарастарын өзгертіп, саналарына сіңіру керек деп есептеймін. Мұғалім оқушылармен әңгімелескенде, олардың ойын тыңдап, оқушылардың ойымен санасады, ынтымақтаса жұмыс істеп, адамның күнделікті өміріне, тұрмыс-тіршілігіне, мінез-құлқына, жүріс-тұрысына тигізер әсері, пайдасы жайлы оқушыларға түсіндіріледі. Белгілі бір тақырыпты дұрыс талдап, естеріне

сақтап, дұрыс қабылдап, бойларына сіңіру үшін жұмыс нәтижелі болып, жақсы өтуіне келесі жағдайлар әсер етеді деп ойлаймын:

- бір дәстүр төңірегінде бірнеше пікірлердің айтылуы;
- оқушы сұрақтарын мұғалімнің талдауы, түсіндіруі, оған өзінің жауап беруіне көмектесуі;
- баланың өз ойын айтып, басқалардың пікірлерін тыңдауы;
- мұғалімнің оқушы дәлелді пікір айтқанша шыдамдылық көрсетуі;
- әңгіменің жылы шырайлы жағдайда өтуі;-баланың ішкі сырын айтуға көмектесуі;
- әңгіме материалдарын баланың өмірінен алу;
- түрлі пікірлерді біліп, оларды бір-бірімен салыстыру, дұрыс пікір шығару;
- тартымдылығы, қызықтылығы;
- мұғалімнің дұрыс бағыт беруі.

Қорыта келгенде, ұрпағымызды парасатты да білікті, мәдениетті де білімді етіп тәрбиелеп, рухани дүниетанымын жалпы адамзаттық деңгейде дамытамыз десек, бойында ұлттық және азаматтық намысы бар ұрпақ өсіргіміз келсе, бүкіл қоғамдық өмірдің өзегін келешек ұрпақ тәрбиесіне, соның ішінде ұлттық құндылықтар негізінде тәрбиелеуге бағыттауымыз қажет.

Ұлттық байлығымызды игеру, ұлттық санамызды дамыту - ұлттық құндылықтарды бағалай білуге тәрбиелеу.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан мектебі журналы, №3, 2018 жыл
 2. Бітібаева Қ. Әдебиетті тереңдетіп оқыту. – Алматы. «Мектеп», 2003.
 3. Қ.Жарыңбаев, С.Қалиев. Қазақтың тәлім-тәрбиесі. -Алматы, 1995.
 4. С.Қалиев, т.б. Қазақтың салт-дәстүрлері. - Алматы, 1994.
- 7Жаңарған салт-дәстүрлер. - Алматы, 1991.

ИСКАКОВА Р.М.

*Ыбырай Алтынсарин атындағы мектеп-лицейі
Қарағанды қаласы*

БІЛІМ: КӘСІБИ ЭТИКАНЫ САҚТАУ-БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІ СУБЪЕКТІЛЕРІНІҢ ӨЗАРА ҚАРЫМ – ҚАТЫНАС НЕГІЗІ РЕТІНДЕ

Қазіргі кезеңдегі ең өзекті мәселе – бәсекелестікке қабілетті, еңбек нарығында сұранысқа ие бола алатындай кәсіби мамандар дайындау. Ол үшін оқу орындарында білім сапасын арттыру, әлемдік білім кеңістігінің тәжірибелерін игеру, білім берудегі жалпы және кәсіби мәдениетті әлемдік деңгейге жеткізу қажет.

Білім берудің әр кезеңіне сәйкес бөлінетін уақыттың шектелуі меңгеруге қажетті ақпарат көлемінің артуы, сондай-ақ кәсіби даярлау бағыттарының көптүрлілігі мен кәсіби білім беру орындарының түлектерінің даярлығына қойылатын талаптардың үнемі артып отыруы, дәстүрлі оқытудың басымдығы мен ақпаратты игерудің ғылыми-техникалық жетістігінің деңгейі арасындағы қарама-қайшылықтарды жеңу арқылы оған қол жеткізуге тура келеді.

Ғылым мен білім берудегі интеграциялық үрдістердің әлеуметтік-экономикалық негіздері адамның қазіргі жағдайдағы шаруашылықты жүргізу әрекетінің тиімділігін арттыруға байланысты болып отыр. Интеграциялық тұрғыдан келудің әлеуметтік практикасын ХХІ ғасырдың жаһандық мәселелері де талап етуде. Өйткені, білімнің ғылыми сыйымдылығының өсуі, ғылымның әртүрлі саласындағы зерттеулердің қолданбалы бағыттылығы мен қоғамдық дамудың ақпараттық-техникалық құраушысының күшеюі еңбек үрдісінің жоғары зияткерлігін талап етуде. Сондықтан, қоғамның мектеп алдына қойып отырған міндеттеріне жоғарыда аталған үрдістер белгілі бір дәрежеде әсер етеді.

Қазіргі уақытта білімді интеграциялау мәселесін педагогикалық, психологиялық, әдістемелік тұрғыдан зерттеуге ерекше маңыз берілуде. Интеграция теориясы бойынша көптеген ресейлік ғалымдар Г.Г. Авзалова, А.Я.Данилюк, Н.А.Лошкарева, В.Н. Максимова, М.А.Данилов, В.В.Давыдов, В.Н.Монахов т.б., сол сияқты елімізде бұл мәселемен А.А.Бейсенбаева, Ә.М.Мұханбетжанова, С.К.Ерімбетова, Г.К.Шолпанқұлова т.б. айналысады. Ғалымдар интеграцияның философиялық, психологиялық, педагогикалық мәнін, құрылымын әдіснамалық деңгейде қарастырған. Сонымен қатар, негізгі түсініктерін, заңдылықтарын, категориялары мен идеяларын ашып, білім берудің мазмұнын, ұйымдастыру жолдары мен әдістерін ғылымдар жүйелігі мен байланыстылығы негізінде талдайды.

Білім - адамның ең алғашқы қажеттілігі. Ал жақсы білімді, М.Кэшімовтің әділетті пікірі бойынша, адам еңбек сіңірсе, күш-жігер жұмсаса, адамдарға құрметпен, ал еңбек құралдарына ұқыпты қараса ғана ала алады.

Мектептегі оқу жұмысының сапасы мұғалімнің оқушылардың оқу әрекетін дұрыс ұйымдастыра білуіне, оның тиімділігін мейлінше жетілдіре білуіне байланысты болады. Оқушылар әрекетінің ең басты және жетекші түрі – оқу. Ол алдын-ала жасалған жоспар мен бағдарлама бойынша мұғалімнің басшылығымен жүйелі түрде іске асырылып отырылды. Сондықтан, оқу басқа іс-әрекеттерге қарағанда, оқушылардың таным қабілетін дамытады, дүниеге адамгершілік көзқарасын бірте-бірте қалыптастырады. Оқу - баланың өзінің танымдық белсенді әрекеті.

Ғалым-педагог Л. В. Занков: «Оқыту - оқушының жалпы рухани дамуын қамтамасыз етуі қажет, - дейді [45].

Көрнекті психолог Л. С. Выготский: «Жақсы оқыту деп, ол баланың дамуынан ілгері жүретін, оны жетекке алатын оқытуды айтады», - деп тұжырымдайды [46].

Оқушының жұмысты шығармашылықпен ойлауы, оны істей білуі мен танымдық белсенділігін арттыру - қазіргі кезде барлық мұғалімдер қауымын толғандырып жүрген мәселелердің бірі. Бұл сабаққа оқыту жүйесіне жоғары талап қоюды қажет етеді.

А.Е. Әбілқасымованың пікірінше, жеке адамның белсенділігі дегеніміз “серпімді” ізденімпаздық, ал ізденімпаздық - тұрақты белсенділік. Танымдық белсенділік пен ізденімпаздық әлеуметтік белсенділік пен ізденімпаздықтың түрлері болып табылады. Танымдық қажетсіну – белсенділіктің және ізденімпаздықты дамытудың қайнар көзі [48].

Оқу – мектеп жасындағы балалардың негізгі таным әрекеті. Баланың жалпы психикалық дамуы мектептегі оқу мен оның өздігінен оқуына тығыз байланысты.

Баланың оқу әрекеті – күрделі, жан-жақты үрдіс, ол баланың барлық әрекетін рухани күштерін керек етеді. Баланың ақыл-ой еңбегі белсенді әрекет болуға тиісті. Ол оқушының жалпы психикалық даму ерекшеліктеріне байланысты болады. Баланың ақыл-ой әрекеті, оның қажеттері мен қызығулары, сезім мен ерік сияқты т.б. психикалық үрдістерімен байланысты іске асырылып отырады. Оқушының өздігінен оқуының жемісті болуы үшін ақыл-ой еңбегінің дағдыларын қалыптастыру керек.

Баланың ақыл-ой еңбегін белгілі жүйемен жасауға, оның жалпы мәдениетін арттырып отыруға көңіл аудару керек. Ең алдымен, баланы өз жұмысының мақсат-міндеттерін анықтауға үйрету керек.

Егер бала әрбір оқу жұмысын (тапсырмасын) не үшін, қандай мақсатпен жасау керектігін, ол қандай жаңа нәтиже (жаңа білім, дағды) беретінін білсе, онда оқушы әрекетінің саналылығы артады.

Оқу әрекетінің белгілі құрылымы мыналар:

1. Оқу міндеттері (немесе тапсырмалар).
2. Оқу әрекеттері (баланың қолданатын нақтылы практикалық және ой тәсіл-амалдары).
3. Бақылау (оқушылардың өзін-өзі қадағалап, тексеріп отыруы).
4. Бағалау (мұғалімнің және оқушының өзіне-өзі берген бағасы).

Балалардың ойлауын дамыту туралы М. Жұмабаев былай деген: «Ойлауды өркендету жолдары. Ойлау — жанның өте бір қиын, терең ісі. Жас балаға ойлау тым ауыр. Сондықтан тәрбиеші баланың, ойлауын өркендеткенде сақтықпен басқыштап іс істеу керек.

Оқушылардың танымы — өзіне тән ерекшелігі бар күрделі психикалық үрдіс. Оқушының нәтижелі оқуына әсер ететін сыртқы және ішкі күштер немесе себептер болады. Танымдық әрекеттің негізінде оқушыларды танымдық белсенділік дегеніміз - оқушының оқуға, білімге деген ынта-ықыласының құштарлығының ерекше көрінісі.

- Бұл пәндік білімді жақындастыру үшін жалпы платформаны анықтау (мұнда интеграция – оқыту тәсілі)

Осының негізінде интеграцияланған сабақтардың негізгі мақсатын қалыптастыруға болады:

- Білім алушыларда қоршаған орта туралы тың көзқарас қалыптастыру;

- Интеграциялық сабаққа қатысушыларды оқытылып отырған пәнге қатысты зерттеліп отырған нысан туралы тұтастай түсінік қалыптастыру.

Мұндай жағдайда интеграцияланған сабақтардың әсері төмендегіндей болады:

- танымдық үдерістің дамуы мен кемшілік тұстарын түзетуге мүмкіндік пайда болады. (Білім алушы салыстырады, ойша қорытынды шығарады, берілген нысан туралы ойланады, оның жан-жақтылығына көз жүгіртеді);

- оқылып жатқан материал туралы жан-жақты түсінік қалыптасады. Осы арқылы білім сапасының жоғарлауына жол ашылады;

- білім алуға оң мотивация қалыптастырады;

- интеграцияланған сабақтар білім алушылар үшін аса маңызды болып табылады. Себебі олар өмірде қажет сабақтарға қол жеткізеді. Сабақ барысында оқылып жатқан материалдың құнын біледі, осы арқылы түлектердің үлкен өмірге тез бой үйретіп, қоғамға сіңіп кетуіне жағдай жасалады.

Мысалы 7 сыныпта биология сабағын математика сабағымен интеграция түрінде өткен сабақты талдасақ

Сынып: 7 «Ә»

Тақырыбы: "Жыл құстарының қайтуы".

Сабақ мақсаты:

Оқушыларды өмірдегі күрделі процесс – құстардың орын ауыстыруы мен жыл мезгілдерінде ұшып кетуі жайлы танстыру, құстардың жүріс-тұрысы мен табиғаттың өзара байланысын көрсету.

1. Биология мен математиканың өзара байланысын көрсету.

2. Әр – түрлі тапсырмалар арқылы ойлау қабілеттерін дамыту (анализ, синтез, салыстыру).

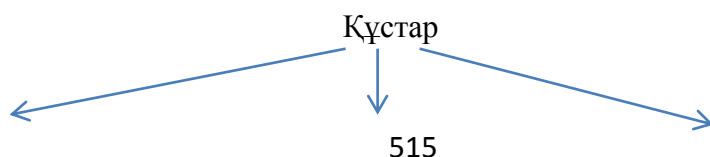
3. Оқушыларды жаңа логикалық тапсырмалар арқылы оқыту: материалды салыстыру, негізгі білімге назар аудару.

Биология мұғалімі: сабақтың тақырыбын, мақсатын айтады. Оқушыларға сабақтың математика пәнімен бірге, өзара қарым – қатынаста өтетінін хабарлайды, сондықтан математика дәптерлерінің де үстелде болуын ескертеді.

Құстардың өмір сүру формаларындағы ең таң қаларлығы – олардың ұшып кетуі және келуі. Күздің ызғарлылығы келе бастағанда көптеген құстар жылы жақтарға ұшып кетеді. Ал көктем келіп, күн жылына бастағанда олар отандарына қайтып келеді. Осылайша әрбір жыл сайын және ұрпақтан – ұрпаққа жалғасады.

Биология мұғалімі: Құстарды көшпелі, қыстап қалатын, жыл құстары деп бөлу қабылданған.

(Тақтада аппликация көмегімен құрастырылған схемалар) .

Жыл құстары күзде оңтүстіктегі жылы аймақтарға жылыстап, көктемде елімізге қайтадан оралады. Жүп құрып, ұя салып, жұмыртқадан балапан өргізіл, көбейеді. Көктемнің алғашқы айында жауған соңғы қарлы құс қанатының ызғары деп есептейді. Жылы жақтан ең алғаш қараторғайлар, «тыраулап»тырналар оралады. Бұл категорияға қоректері тек көктем мен жаз айларында қол жетімді болатын омыртқасыздармен қоректенетін құстар жатады

Математика мұғалімі: Барлық құстар әр түрлі жылдамдықпен ұшады. Біз келесі тапсырмаларды шешу арқылы олардың жылдамдықтарымен танысамыз. (ауызша есептеу):

1. Егер сұр қарлығаштың жылдамдығы $100\text{км}/\text{сағ}$ болса, ол 10 сағатта қанша километр ұшады?

2. Қараторғай күннің жарық уақыттарында 640 километр ұшады. Егер ол жарық уақытта 10 сағат ұшып және 2 сағатында құс демалатын болса, о қандай жылдамдықпен ұшқан?

3. Бөдене ұшу кезінде $400\text{км}/\text{сағ}$ жылдамдықпен ұшады; Егер олар 200 км ұшқан болса, күніне қанша сағат ұшқан?

4. Бүркіт 4 сағатта 520 км ұшады. Ол қандай жылдамдықпен ұшқан?

5. Шағаланың ұшу жылдамдығы $30\text{км}/\text{сағ}$. Егер үйрек шағаланың 7 сағатта ұшқан жерін 3 сағатта ұшатын болса, оның ұшу жылдамдығын тап.

Математика мұғалімі: Міне осындай бір құсқа байланысты бір есепті шығарайық.

Есеп: Үйрек қаладан 240км қашықтықта орналасқан өзенде қыстап қалды. Қорегі үшін ол кез-келген ауа-райында қол жетімді болатын қаладағы хайуанаттар бағына барды. Қайтар жолына ол 24минуттан артық жұмсады. Егер ол қайтар жолда $20\text{км}/\text{сағ}$ жылдамдықпен ұшатын болса, қалаға дейін жетуге қанша уақыт жұмсады.

5 кесте

Есеп шешімі

	s, км	v, км/сағ	t, сағ
Бару	240		
Қайту	240		

Оқушылар кестені дәптерге сызып, толтырады. (Кестені тексеру)

Оқушылардың белсенділігін арттыру үшін мұғалім сол пәнге жан – жақты жетіктігін аңғарту қажет. Оқушының өзіндік ынта – ықыласы болмаса, ол сол пәнді жан – жақты меңгере алмайды. Оқу еңбегінің қиындығына төзімділік танытқан оқушы ғана өзіндік белсенділігін дамыта алады.

Негізгі іс түрі – оқу болып табылады. Осы оқу арқылы олардың танымы дамиды. Оқыту үрдісінің қозғаушысы - ұстаз бен оқушының біріккен танымдық іс-әрекеттерінің жиынтығы болып табылады.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту Тұжырымдамасы. Астана, 2004ж.
2. Талызина Н.Ф. Формирование познавательности младших школьников. Москва 1988.-97 с.
3. Шамова Т.И. Активизация учения школьников, Москва: Педагогика .1982.-208с.
4. Бабанский Ю.К. Педагогика.
5. Мырқасымова М.А., Асанова Н.Б. М.Х. Дулати атындағы ТарМУ, №30 орта мектебінің мұғалімі, Қазақстан . Өзін-өзі тану арқылы тұлғаның танымдық белсенділігін дамыту
6. Тоқсанбаева Н.Қ. Оқыту процесі жүйесіндегі танымдық іс-әрекеттің құрылымы. п.ғ.к. Автореф Алматы-2001.
7. Мөженақова М.С. Мектептің педагогикалық процесінде оқушылардың танымдық қызығушылығын өлкетану материалдары негізінде дамыту. п.ғ.к. Автореф Қарағанды 2004.

РАЗВИТИЕ ДВИГАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ ДЕТЕЙ С ДЕТСКИМ ЦЕРЕБРАЛЬНЫМ ПАРАЛИЧОМ

В специальных условиях обучения детей с детским церебральным параличом очень важно учитывать возможности ребенка и четко знать, что от него можно потребовать и в каком объеме. Всю первоначальную работу по формированию необходимых навыков осуществляет педагог – дефектолог, а затем воспитатель закрепляет сформированные умения в повседневной деятельности ребенка и в играх. Таким образом, овладение навыками самообслуживания делает ребенка более независимым в домашней среде, в коллективе сверстников, снижает степень его инвалидности, что очень важно для социальной адаптации ребенка, имеющего церебральный паралич.

На начальных этапах развития двигательной активности все мероприятия направлены на развитие возможностей активных действий. Чтобы нормализовать мышечный тонус, нами используются следующие приемы работы:

- контрастные ванночки: в воду с заметной разницей в температуре (холодная и горячая) попеременно (на 1-2 мин.) помещают обе руки ребенка, затем тщательно их растирают. Это упражнение улучшает кровоснабжение, способствует снятию мышечного тонуса, создает условия для дальнейшей манипуляции рук.

- работа с глиной, тестом – способствует нормализации мышечного тонуса и развитию ручной деятельности, т.е. способствует преодолению основных нарушений для детей с ДЦП. Ребенок должен сначала разминать с напряжением большой кусок теста или глины, а затем отщипывать, отрывать отдельные части и раскатывать шарик, колбаску движениями ладоней и каждым пальцем отдельно.

- использование наждачной бумаги. Поскольку дети с церебральным параличом имеют глубокую задержку и нарушения развития тактильного и мышечно-суставного чувства, необходимо использовать дополнительные тактильные раздражители для упроченного закрепления следовых образов. Поэтому первоначально ребенок обводит 3-5 раз все линии и фигуры пальцем по наждачной бумаге сначала вместе со взрослым, потом самостоятельно. Детям дошкольного возраста, у которых ограничен объем движений вследствие выраженных нарушений мышечного тонуса и контрактур, в лечебную гимнастику следует включать пассивные движения, направленные на тренировку отдельных элементов целостного двигательного акта.

При стимуляции двигательных функций обязательно учитываются интересы ребенка, его возраст, уровень интеллектуального развития, особенности поведения. Основная масса упражнений предлагается в виде увлекательных для ребенка игр, побуждая его к подсознательному выполнению желаемых активных движений.

При выполнении движений широко используются также звуковые и речевые стимулы. Многие упражнения, особенно при наличии насильственных движений, полезно проводить под музыку. Особенно большое значение имеет четкая речевая инструкция и сопровождение движений стихами, что развивает целенаправленность действий, создает положительный эмоциональный фон, улучшает понимание обращенной речи, обогащает словарь ребенка. Под влиянием данных упражнений уменьшается степень выраженности двигательных синдромов: нормализуется мышечный тонус, стабилизируются позы и положения конечностей, уменьшаются насильственные движения. Важной задачей развития двигательной активности при церебральном параличе является укрепление общего здоровья ребенка. Без этого организм ребенка зачастую оказывается не готов к физической нагрузке в процессе выполнения специальных упражнений по развитию движений. Очень важным условием является также соблюдение общего двигательного режима. Ребенок с ДЦП во время бодрствования не должен более 20-30 минут оставаться в одной и той же позе. Для

каждого ребенка индивидуально подбираются позы для кормления, одевания, игры. Они меняются по мере развития двигательных возможностей ребенка. Развитие функциональных возможностей кистей и пальцев рук тесно связано с формированием общей моторики. На всех этапах жизни ребенка движения рук играют важную роль в становлении реакций выпрямления и равновесия. Тренировка функциональных возможностей кистей и пальцев рук улучшает не только общую моторику ребенка, но и развитие психики и речи.

Воспитание каждого движения мы стараемся начинать с пассивного его выполнения с помощью педагога, затем движение выполняется активно, автоматизируются и переносятся в повседневную жизнь больного ребенка, расширяя возможности самообслуживания. Развитие функциональных возможностей кистей и пальцев рук осуществляется при решении следующих задач:

- формирование умения выделять и выполнять по возможности правильно движения в плечевом, локтевом, лучезапястном суставах, выполнять движения пальцами рук, брать предметы разными способами в зависимости от их размера, формы, величины;

- развитие свободных движений правой руки (или ведущей) при удержании предметов и в процессе различных манипуляций с ними;

- формирование тех свободных движений пальцев руки, на основе которых строится двигательный навык письма.

Для развития движений рук с детьми ежедневно проводится комплекс гимнастических упражнений, в которых используются имитационные движения. Например:

- «Паровоз» - дети сидят, руки согнуты в локтях, локти прижаты к туловищу, кисти сжаты в кулаки – ребенок выполняет круговые движения в плечевых суставах;

- «Петушок машет крыльями» - дети сидят или стоят, отводят руки в стороны и приводят к туловищу;

- «Мельница» - выполнение круговых движений прямыми руками;

- «Хлопушки» - выполнение похлопываний с различным положением рук: перед собой, над головой, слева, справа и т.д.

Также проводится работа по тренировке изолированных движений рук:

- разгладить лист бумаги ладонью правой руки, придерживая его левой и наоборот;

- постучать по столу расслабленной кистью правой (левой) руки; - руки полусогнуты, опора на локти, – встряхивание по очереди кистями рук и обоими вместе;

- соединить концевые фаланги выпрямленных пальцев рук («домик») (соединить лучезапястные суставы, кисти разогнуты, пальцы отвести в стороны («корзиночка»);

- сжать пальцы в кулак, выпрямить;

- согнуть пальцы одновременно и по очереди;

- противопоставить первому пальцу все остальные поочередно;

- постучать каждым пальцем по столу под счет;

- отвести и привести пальцы, согнуть и разогнуть с усилием («кошка выпустила когти»);

- прокатывать, вращать карандаш между первым и вторым, первым и третьим и т.д. пальцами;

- «крошить», сыпать зернышки для птиц;

- «рука – кисточка» - произвольные движения расслабленной рукой;

- формирование направленности позы пальцев (позы можно зафиксировать в виде «следов», обведенной карандашом на листе бумаги кисти руки с различными вариантами отведения пальцев.

Начинается работа со здоровой или более сохранной руки, а затем подключается другая. Параллельно с вышеописанными приемами работы, можно обучать детей элементам самомассажа кистей и пальцев рук. самомассаж является одним из видов пассивной гимнастики, оказывает положительное влияние на нормализацию мышечного тонуса, способствует развитию произвольности движений рук у детей, имеющих церебральный паралич. Приемы самомассажа – поглаживание, растирание, надавливание. Обучение проводится в игровой форме с сопровождающим чтением коротких стихотворений. Вначале

ребенок упражнение выполняет молча, по показу, затем проговаривает отдельные слова, которые завершают стихотворную строку, на заключительном этапе ребенок самостоятельно выполняет упражнение.

1. Упражнение «Мама» - поглаживание кисти руки со стороны ладони, кисть и предплечье располагаются на столе. По головке мама гладит Сына – малолеточку. Так нежна ее ладонь, Словно вербы веточка. -Подрастай, сыночек милый, Добрым, честным, смелым будь. Набирай ума и силы, И меня не позабудь!

2. Упражнение «Пила» - ребром ладони имитировать пиление по всем направлениям тыльной стороны кисти рук, движения сопровождаются чтением текста: Пили пила, пили пила, Зима холодная пришла, Напили нам дров скорее, Печь истопим, всех согреем.

3. Упражнение «Барашки» - подушечка большого пальца, положенного на тыльную сторону, движется вдоль массируемой фаланги, остальные четыре обхватывают и поддерживают палец снизу (движения спиралевидные): На лугах пасутся «бляшки» Раскудрявые барашки. Целый день все «бе» да «бе» Носят шубы на себе Если у ребенка отсутствует судорожный синдром, то в некоторых видах упражнений для усиления раздражения можно использовать специальный массажный мячик и выполнять с ним такие игровые упражнения:

4. Упражнение «Дзинь» - ребенок поочередно нажимает подушечками пальцев обеих рук на мяч Нажимаем на звонок – Начинается урок «Дзинь – дзинь»

Таким образом, в ходе коррекционной работы в условиях КГУ «Специальная школа-интернат 2» решаются следующие задачи:

- формирование контроля над положением головы и ее движениями;
- обучение разгибанию верхней части туловища;
- тренировка опорной функции рук (опора на предплечья и кисти);
- развитие поворотов туловища;
- формирование функции сидения и самостоятельного присаживания;
- обучение вставанию на четвереньки, развитие равновесия и ползания в этом положении;
- обучение вставанию на колени, затем на ноги;
- стимуляция самостоятельной ходьбы и коррекция ее нарушений.
-

Литература:

1. Семенова К.А. Восстановительное лечение детей с перинатальным поражением нервной системы и с детским церебральным параличом. М.- Закон и порядок, - 2007, 616с.

2. Могендович М.Р., Темкин И.Б. Физиологические основы лечебной физической культуры. - Ижевск: Удмуртия, 2005. - 200с.

3. Безносиков Е.Я., Морозов В.И. Теория и методика оздоровительной физической культуры. - М., 2002. - 23с.

4. Бернштейн Н.А. О ловкости и ее развитии. - М.: Физкультура и спорт, 2001. - 288с.

ИШМАГАМБЕТОВА Р.О.

Ю. А. Гагарин атындағы мектеп-лицейі, Шет ауданы

ӘДЕБИ ШЫҒАРМАЛАР АРҚЫЛЫ РУХАНИ ҚҰНДЫЛЫҚҚА БАУЛУ

Құндылық – біздің ойымыз бен мінез-құлқымызды, әрекетімізді басшылыққа алатын принцип. Адамның ойы мен әрекеті бір жерде түйісіп, мінез-құлыққа ұласқанда оның құндылығы байқалады. Мысалы: өзінің тұла-бойын тазалықта ұстайтын адам қай жерде де өзін таза ұстайды. Оның бойындағы бұл қасиеті сол адамның құндылығы боп есептеліп,

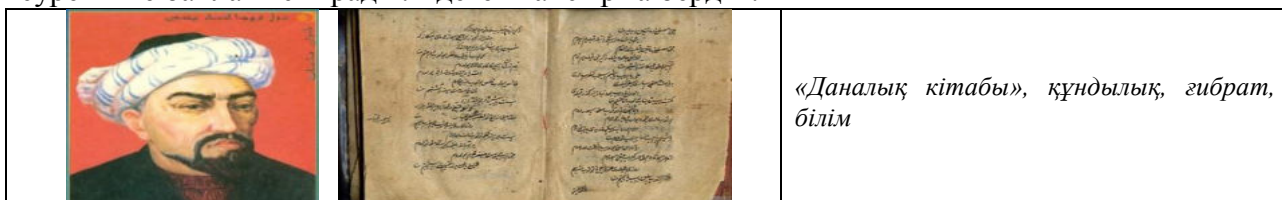
мінезінің қалыптасқан көрінісін көрсетеді. Адам бойындағы құндылықтар мінез бен әрекетке сай түрлі болады. Әдептілік, жауапкершілік, адалдық, кішіпейілділік, құрмет, денсаулық және т.б. [1, 3-б]

Құндылықтарға негізделген білім беру деген не? Бұл – білім беру ұйымдарындағы оқу мен тәрбие процестерін біріктіретін жүйе. Яғни, білім берудің барлық сатыларында тәрбиенің көрініс табуы. Әдетте мектептерде оқу бөлімі және тәрбие бөлімі деп бөлініп, әрқайсысының өз алдына жеке жоспарлары болады. Осы екі бөлімнің мақсаттарын біріктіріп, білім алушыға біріктірілген білім берілсе, құндылыққа баулу болып табылады.

«Біртұтас тәрбие бағдарламасы» – жоғарыда атап кеткен ұлттық, адами құндылықтарға негізделген. Бұл құжатта білім беру ұйымдарындағы тәрбие жұмысын толыққанды жүзеге асыру үшін білім алушылардың бойында қалыптастырылуы тиіс құндылықтар мен тәрбиенің мақсаты, міндеттері айқындалады. Ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, әлемдік озық білімді игерген саналы азаматты тәрбиелеу мақсаты көзделеді. Мұғалім оқушыны тек тәрбие сағаттарында ғана емес, күнделікті білім беруде өз сабақтарында өтілетін тақырып арқылы баланы еңбекқор, адал, саналы, жасампаз азаматты тәрбиелейді. Білім мен тәрбие егіз демекші, мұғалім сабақ беру барысында баланы ата-ананың өсиетін тыңдауға, отбасы татулығы мен берекесін қадірлеуге, ұлттық мұраны қастерлеуге, қазақ тілін, мемлекеттік рәміздерді құрметтеуге, отаншылдыққа тәрбиелеу, жақсылыққа, игілікке бой түзеуге, абыройлы болуға, ар-ұждан, намыс, жауапкершілік, мейірімділік, қамқорлық пен әділдік қасиеттерін жоғары ұстауға баулиды. Сонымен қатар құқықтық мәдениетін қалыптастыру, денсаулықты қадірлеуге, салауатты өмір салтын ұстануға, табиғатқа, табиғи мұраға ұқыптылықпен және еңбекқорлыққа баулиды. [2, 9-б]

Білім алушыларды ұлттық құндылыққа баулуды өз сабақтарында қалай жүзеге асырып жүргенімді тәжірибеде бөлісейін. Ахмет Яссауидің “Даналық кітабы” сабағында шығармадағы материалдық және рухани құндылықтарды заманауи тұрғыда салыстырып, жаңашылдығына баға беру деген оқу мақсатына сай мынадай сабақ жоспарын құрастырдым:

Сабақтың қызығушылықты ояту кезеңінде «Суретке назар салыңдар. Сөздер мен суретті не байланыстырады?» деген тапсырма бердім.

Сөз бен суреті байланыстыру

Балалар койған сұрақтарға жауап беріп, не біріктіретінін анықтайды. Ары қарай:

- Кім жайлы айтылып тұр?

- Құндылық дегеніміз не?

- Сенің құндылығың қандай? деген сұрақтарды жұпта талқылатып, құндылық сөзін түсіндіріп кетемін.

Сабақтың жаңа үзіндіні оқытып, кездесетін сөздер мен деректердің қайсысы жататынын анықтайды.

1-топ

Даналардың айтқаны келер болды,

Қияметтің қияпаты төнер болды,

Ақымақтар айқаймен жеңер болды,

Бұл не деген замана болды достар?!

Жамағаттың жақсыға құрметі жоқ,

Кішілердің үлкенге ізеті жоқ,

Патшаларда әділдік міндеті жоқ,

Бұл не деген замана болды достар.

Оқушының ықтимал жауабы: «Диуани Хикметтен» қазақ халқының ертедегі мәдениетіне, әдебиетіне, тарихына, этнографиясына, экономикасына қатысты бағалы деректер табуға болады. Шығармада түркі тілінде жатық әрі бейнелі жыр жазудың үлгісі бар, сондықтан тілі бай, сөздік қоры мол. Мысалы хикметтерде кірме сөздер кездеседі. Ақынның суырыпсалмалық дәстүрі әдебиетке жаңа серпін берді, сондықтан «Даналық кітабының» көркемдік құндылығы басым, онда көркемдегіш құралдар бар. Шығыс әдебиетінде ертеден қалыптасқан, Құран Кәрімде баяндалатын тарихи аңыздар мен пайғамбарлар, әулие-әмбиелер кездеседі, сондықтан жинақтың тарихи құндылығы жоғары.

көркемдік құндылығы	тарихи құндылығы
Даналардың	Патшаларда
Қияметтің қияпаты	Молла, мүфти
Ақымақтар	Қазы, имам
Жамағаттың жақсыға	үкімнің
Кішілердің үлкенге ізеті жоқ	әкімдер
Ибалық	Арыстан Бабқа
малын жиғандар	Мұстапаның
Құзғын	Құрма

Кесте 1

Келесіде үзіндіні оқып, материалдық және рухани құндылықты ажырат деген тапсырма берілді.

Жинактан алынған қанатты сөздер	материалдық құндылық	рухани құндылық
Жамағаттың жақсыға құрметі жоқ, Кішілердің үлкенге ізеті жоқ		+
Патшаларда әділдік міндеті жоқ	+	
Үлкен-кіші адамнан ибалық әдет кетті, Қыз-бозбала жастардан әдеп кетті		+
Дүние – мүлікке құмартып жаһан малын жиғандар, Құзғын жемін жегендер арамға әбден батпақшы	+	
Арам жеген әкімдер, құныққандар параға, Өз бармағын тістелеп өкініш отқа жанбақшы!	+	
Жеті жаста Арыстан Бабқа қылдым сәлем, Мұстапаның аманатын бер деп маған.		+

Кесте 2

Оқушылар үзіндіні оқи отырып, ондағы адам бойындағы қасиеттерді түсінеді. Құндылықтарды ажыратады. Ықтимал жауап: жыр-шумақтарында да адамның құлқын тазартудың қаншалықты маңызды екені өткір айтылады. Ақын оны жақсы-жаман қасиеттер арқылы көрсетеді. Балалар үзіндіге қарап, Қожа Ахметтің мінезі мен азаматтық қасиетін түсініп айтады. Ықтимал жауап: Қожа Ахмет Яссауи да адамдық болмысымен, еліне қадірлі, сыйлы болған. Қорытынды: Жинақта Қожа Ахметтің қандай ерекше мінезі мен азаматтық қасиетін байқадың?

«2 қадам» әдісімен сабақты бекіту үшін тапсырма: 1-қадам – бір нұсқасын таңда, 2-қадам – себебін дәлелде. Ахмет Яссауидың “Даналық кітабында”:

2-қадам әдісі

Оқушының ықтимал жауабы: "Диуани хикмет" адамгершілік, имандылық, әділдік, инабаттылық тәрізді күрделі мәселелерді жырлауға арналған. Бұл дүниедегі адамдар арасындағы әр алуан қарым-қатынас: мансап пен байлық, билік, кедейлік пен қанағатшылдық, нәпсі мен тәубашылдық сарапталады. Қанағат, адамгершілік, мейірім-апағат, адалдық, ізеттілік жайында сөз қозғайды. Ақын халқының басына қандай күн туса да, рухани жағынан кемелденуге шақырған, ұлы мұратты дін арқылы жеткізген. Себебі рухы зор халықты ешқандай күш басып ала алмайды, оны көшпенді қазақ халқы тарихтың әр кезінде айқын дәлелдеген. Сондықтанда өз заманының кесек тұлғаларының өзін және олардың қыл қаламынан туындаған шығармаларын, сол шығармалардың өзегіне айналған өміршең идеяларын біз және болашақ ұрпақ қастерлей білуіміз қажет.

Сабақтың соңында білім алушылардың бойында талап, ар-ұят бағытында құндылық қалыптастыру мақсатында «Өз – өзіңді танып ал!» тақырыбында сауалнама сұрақтары берілді:

1. Өз ісіме талдау жасай аламын ба?
2. Білгім келген нәрсені іздестіремін бе?
3. Жетістікке жету шарттарын іздестіремін бе?
4. Кемшіліктерім қандай?

Оқушылар сауалнамаға өз өмірімен байланыстырып жауап береді. Бүгінгі тақырыпты қорытындылайды, түйгенін айтады. [3, 5-6]

Қорытындылай келе айтарым, баланың бойында құндылықтарды шығарма, тапсырмалар арқылы дарыта отырып, мынадай нәтижелерді көре аламыз:

- Ата-анасын сыйлайды, перзенттік парызын түсінеді, отбасы татулығы мен берекесін қадірлейді;
- Отаншыл, намысшыл, халқына адал қызмет етуді, мемлекет тәуелсіздігін және елі мен жерінің тұтастығын қорғауды борышым деп санайды және ұлттық мәдениетті құрметтейді, салт-дәстүрлерді біледі, оны сақтайды;
- Өз ісіне, қадамына жауапкершілікпен қарайды, әдепті және мейірімді, сөзіне берік, ісіне адал, кішіге ізет, үлкенге құрмет көрсетеді, ар-ұятты жоғары бағалайды;
- Жан мен тән тазалығын сақтайды, дұрыс тамақтану мәдениетін түсінеді, эмоционалды жай-күйін басқарады;
- Тұратын үйін, ауласын, қаласын таза ұстайды, қоғамдық орынға және қоршаған ортаға ұқыптылықпен қарайды, табиғатқа жанашыр және туған жердің қайталанбас ерекшелігін және оның бірегей болмысын таниды және адал еңбекті жоғары бағалайды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Құндылықтарға негізделген білім беру <http://www.qundylyq.com/> - Астана, 2023ж.
2. Қазақстан Республикасының үздіксіз білім беру жүйесіндегі тәрбие тұжырымдамасын жүзеге асыру аясындағы «Біртұтас тәрбие бағдарламасы», <https://bilimdinews.kz/?p=168870>

ИСКАКОВА АСЕМ САЯТОВНА

Қарағанды қаласы, «Жақып Ақбаев атындағы жалпы білім беретен мектебі» КММ

БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ҚОЛДАНЫЛАТЫН ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Білім беру жүйесі - сабақтастығы бар білім беру бағдарламалары мен әр түрлі деңгей мен бағыттағы мемлекеттік білім беру стандарттары жүйесінің, оларды әртүрлі ұйымдастыру құқықтық формадағы, типтегі және түрдегі білім беру мекемелерінде іске асырушы тармақтардың, сонымен бірге білім беруді басқару.

Бүгінгі таңда жүзден астам білім беру технологиялары бар. Жаңа психологиялық-педагогикалық технологиялардың пайда болуының негізгі себептерінің арасында мыналарды бөлуге болады:

- білім алушылардың психофизиологиялық және жеке ерекшеліктерін тереңірек есепке алу және пайдалану қажеттілігі;
- тиімділігі төмен ауызша сөзді ауыстырудың шұғыл қажеттілігін түсіну
- жүйелі-әрекеттік тәсілмен білім берудің (ауызша) тәсілі;
- кепілдендірілген оқу нәтижелерін қамтамасыз ететін оқу процесін, мұғалім мен оқушы арасындағы өзара әрекеттестіктің ұйымдастырушылық формаларын жобалау мүмкіндігі.

Қазіргі уақытта «педагогикалық технология» ұғымы әртүрлі түсіндіріледі. Көп тараған анықтама В.П. Беспалько ұсынған: ол педагогикалық технология оқу мен тәрбие процестерінің (теориялық негізделген) еске түсіру барысында қолданған құралдар мен әдістер жиынтығы, олар білім мақсатын тиімді жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Педагогикалық технология қол жеткен жетістіктерді сатылы өлшеу мен қорытынды бағалаудың объективті мүмкіншілігін жеткілікті дәрежеде сақтайтын мақсаттары мен тапсырылған оларға сәйкес ғылыми жобалардың болуын қалайды. Бірақ бұл анықтамадағы көрсетілген бір-бірімен тәуелсіз және дербес өмір сүруін оқыту және тәрбие процестері болады деген оймен келісу қиын. Тұлға дегеніміз тұтастай тұратын құрылым, және ол біртұтас педагогикалық процеспен байланысты. (Ильин В.С.), демек педагогикалық технологияда осы педагогикалық процестің басты белгісіне сәйкес болуы керек.

Педагогикалық технологияда берілген басқа да анықтама бар, ол: оқыту процесін жүзеге асырудың мазмұндық техникада (В.П. Беспалько), педагогикалық ұйымдастыру мен жүзеге асырудың жобасы (алгоритмі), оқыту процесін ұйымдастырумен жүргізуді жобалау барысындағы бірлескен педагогикалық іс-әрекетінің моделі (В.М. Монахов), барлық сабақ беру процесін жасаудың, қолданудың және анықтаудың жүйелі әдісі, білімді меңгерудегі техникалық және адам және олардың өзара әрекеттерін ескеру (ЮНЕСКО), мазмұнын қорытындылау (Г.К. Селевко). В.Н. Бордовская мен А.А. Реанның көрсетуінше білім беру технологиялары дегеніміз бұл білім беру процесіндегі ұстаздар мен оқушылардың жүйелілік іс-әрекеттеріне, ол мақсат мазмұн әдістерді ұйымдастырудың белгілі бір нақтылы принциптері мен өзара байланыстылығына сай нақтылы идея негізінде болады.

Педагогикалық технологияның міндеттері:

- әр түрлі қызмет саласындағы іскерлік пен дағдылардың шыңдау, білімнің тереңдігін, беріктігін арттыру;
- мінез – құлықтағы әлеуметтік құнды әдеттер мен формаларды нығайту және арттыру;
- технологиялық құрал-саймандар мен жұмыс істеуге үйрету;
- технологиялық ойлау дағдыларын дамыту;
- оқу міндеттері мен қоғамдық пайдалы еңбек ұйымдастыруда оқыту технологиясы сабақ беру әдістемесімен салыстырғанда, оқушылардың өздерінің іс-әрекетін ұйымдастыру тәсілдері және мазмұнын өндіруді көрсетеді. Олар диагностикалық білім маңыздылығын

және оқыту процесінің қасиеттерінің жалпы оқушылардың тұлғасын дамытуға бағытталған объективті бақылауын қажет етеді. Педагогикалық технологиялар білім мазмұнын саралауды, жеке бағдарлауды, оның белсенділік сипатын, оқу, танымдық, коммуникативті, практикалық, шығармашылық іс – әрекет тәсілдерін қалыптастыруға, оқушылардың осы іс-әрекеттің тәжірибесін алуға бағытталуын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді, негізгі күзiреттiлiктердi қалыптастырады оқушылардың алған бiлiмдерiн, дағдыларын өмiрде қолдануға мүмкiндiк бередi.

Педагогикалық технология әр түрлі жағдайлардағы нақты өзара іс-қимылдарды, жүйеленген, бағдарланған, оқыту және тәрбиелеу стандарттарына сай тәсілдер негізінде компьютер мен техникалық құралдар қолдану арқылы да ұйымдастырылады. Бүгінгі таңда білім беру жүйесінің құрылымдарында оқытудың айқындалған көптеген технологияларын пайдаланып жатқандығы белгілі. Болашақ маманға тәжірибе беруде ақпаратпен жұмыс істеу әдістеріне, жаңа білімдерді құру әдістеріне, ең маңыздысы – әлемнің дамуы туралы білімдердің қажетті деңгейін қалыптастыратын әдістерге үйрету.

Әдебиеттер:

1. Бұзаубақова К. «Жаңа ПЕД-технологияны меңгеру – міндет». 2005 ж.

КӘРІШБАЕВА АЙЖАН КЕНЖЕБЕКҰЗЫ

Қарағанды қаласы, «№23ЖББМ» КММ

ҚАЗІРГІ ОҚУШЫ ТҰЛҒАСЫНЫҢ БАЗАЛЫҚ МӘДЕНИЕТІ ТУРАЛЫ ТҮСІНІК

Қазіргі заманғы қоғамда адамнан тек политехникалық білімді болуын талап етіп қана қоймай, жоғары деңгейдегі мәдениет пен ғылым мен техниканың түрлі салаларында терең мамандануын ғана емес қоғамда өмір сүріп тіршілік ете білуді талап етеді. Баланың тұлғалық дамуының негізгі параметрлері оның жалпы адамзаттық құндылықтарға бағытталуы, ізгілік, зиялылық, креативтілік, белсенділік, жеке басының намыс сезімі, ой-пікірдегі тәуелсіздік болып табылады. Осы қасиеттердің даму деңгейі тұлғаның әлеуметтік қалыптасу мен әлеуметтік біліктілігінің көрсеткіштері деп қарастыруға болады.

Білім беру жүйесінің басты міндеті – жеке тұлғаның ұлттық және жалпы адамзат-тық құндылықтар негізінде қалыптасуы мен дамуы және оның кәсіби жетілуі үшін қажетті жағдайлар жасау; баланың тәрбиелену, білім алу және жан-жақты қалыптасу, ана тілін, ұлттық салт дәстүрлерді сақтау, ақпараттану, ден-саулығын нығайту сияқты құқықтарын іске асыру болып табылады. Осы сияқты қасиеттерді білім алушылардың бойында қалыптастыру мен дамыту Қазақстан Республикасы білім беру жүйесінің маңызды міндеті ретінде қарастырылады.

Белгілі философтар Аристотель, Фромм Э., Швейцер А., Мандевиль Б. адамгершілік ұғымын мораль тұрғысынан қарастыра отырып, адамгершіліктің негізгі бастаулары қайырымдылық, жақсылық, өмірді қастарлеу, әділеттілік, ізгілік, т.б. атап көрсетеді. Философтар адамгершілік құндылықтарды екі тұрғыда: гуманистік этика және әлеуметтік этика деп бөліп қарастырады. Гуманистік этика- адамның әлеммен тұтастығы білдіретін; адам әрекеті мен адам индивидуалдығының әр алуандығы жағдайында мәдени формалардың іріктеуді білдіретін; әлеуметтік этика - социум мүддесіне бағынады, адам қоғамның немесе социумның ықпал ету объектісі. Тұлғаның қалыптасуын әлеуметтік ғылым тұрғысынан қарастыратын болсақ “адам-қоғам-табиғат” өзара бірлікте қарастыра отырып, тұлғаны қалыптастыруда өндірістік қатынастар мен қоғамдық органы негізгі деп қабылдайды. “Тұлғаның барлық көріністерінің жиынтығы мен бірлігі, олардың өзара бір-бірімен байланысы оның әлеуметтік құрылымын құрайды. Тұлғаның әлеуметтік құрылымының негізін қоғамдық, әлеуметтік қатынастар қалыптастырады. Тұлғаның қалыптасуы – оның шындық болмыспен әрекеттесу, өз құрылымында денелік және әлеуметтік – психологиялық қасиеттердің пайда болуы барысында тұлғаның өзгеріске ұшырауы. Педагогикалық ұғым ретінде тәрбиенің екі белгісі бар. Біріншісі – мақсатты бағытталғандығы, әлеуметтік – мәдени бағдардың, тіпті өте жалпы, бір қандай да болсын үлгінің болуы; екіншісі – бұл

үрдістің барысының адамзаттық тарихы дамуы жетістіктеріне, әлеуметтік – мәдени құндылықтарына сәйкес болуы.

Тұлғаны қалыптастыратын тағы бір педагогикалық құбылыс “өзін-өзі тәрбиелеу” деген атқа ие болады. Оның мәні – тәрбие субъектісінің орнының ауысуында, енді тәрбиеленушінің өзі мәдени үлгіні мінез – құлықпен сәйкестендіреді. Өсіп келе жатқан бала тәрбие жалауын педагогтан алады және оны әрі қарай өзін - өзі жетілдіру жолында алып жүреді. “Өзін - өзі” тәрбиелеу кешегі тәрбиеленушінің субъектілігін көрсетеді, ол бүгін өзін тәрбиелеуші ересектерден босатты және ол өзінің “Менін” өзінің қабылдауы мен ойластырылған әрекетінің объектісіне айналдырады.

Тұлға – белгілі бір даму деңгейіндегі кемелді дамыған санасы бар, мінез- құлық салыстырмалы түрде тұрақты, сондай –ақ өзінің қалыптарын және әлеуметтік ортамен қатынасын реттеуге қабілетті адам.

Айтылғанға орай тұлға қандай да бір керемет жетістіктермен байланысты болуы міндетті емес. Әрбір қарапайым ересек адам – тұлғаның негізгі және анықтаушы белгілері мыналар: сана-сезім, даралық сипаттар, өзін-өзі меңгеру ,активтілік, басқа адамдармен дұрыс қатынас жасау.

Индивид – жеке тұлға бір адам. Даралық – бұл адамның өзіндік ерекшелігі. Даралық қайталанбайтын, тек бір адамға ғана тән қасиеттері мен ерекшеліктері, бір адамда өзгелерден ажыратып тұратын қасиеттер. Даралық белгілі бір деңгейде тұлғаны басқалардан ажырататын мәнді ерекшеліктермен ажыратылады. Бұл адамды ынта қабілеттіліктер, мінез – ерекшеліктері. Адамның жекелеген қасиеттеріне негізінен оның кәсіптік жарамдылығы бағынышты. Адамның даралық ерекшеліктері индивидтің даму барысында қалыптасады. Осы процесс кезінде нерв жүйесінде, ақыл – ой сезімде және жігерде ынтада, бейімділікте қабілеттер, дарында, темпераментте, мінез – құлықта өзгешеліктер байқалады. Бұл ерекшеліктердің бәрі адамның мінезіне, яғни оны оқудағы және жұмыстағы жетістігі мен сәтсіздігі бағынатын тұрақты психикалық қасиеттерге ықтимал. Тұлғаның әр түрлі қасиеттерін қалыптастыруда тұқым қуалаушылық факторлардың және қоршаған ортаның рөлі бірдей емес, сондықтан тәрбие жолымен нені жасауға болатынын әрдайым есте сақтаған жөн.

Кәсіби бағдар жұмысының нәтижесі оқушыларда қалыптасқан кәсіби таңдаудың болуы. Сондықтан кәсіби бағдарда басқару тетігі жеке адамның кәсіби таңдауын дамыту арқылы іске асады. Бұл дамудағы бірінші кезең жеке кісіге қоғамдық ұйымдардың әлеуметтік жағдайдың әсерінен болатын, өз мақсатын белсенді түрде іздеу кезеңі. Екінші кезең - өмірдегі өз орнын таңдау және өз мақсатын толық, терең түсіну. Үшінші кезең - өмірлік құндылықтарды жеке тұлғаның жүзеге асыру кезеңі.

Мамандық таңдауда ықпал ететін күштер жеке адамның барлық шағын қамтып отырғанда ғана тиімді болады. Жас жеткіншектердің мамандық таңдау - өзінің кәсіби бағдар іс - әрекетінің субъектісі ретінде анықталады. Оқушының мамандық таңдауы табысты аяқтау үшін оған кәсіби қажетті қасиеттер болуы шарт. Кәсіби қасиеттер дегеніміз – сол таңдаған мамандығына орай психикалық, физиологиялық және физикалық түрдегі әзірліктің бар болуы және сол мамандық талап ететін шарттарға икемді таныту.

Мамандық таңдау процессінде кәсіби сана – сезім көп әсер етеді. Жеке кісінің өз мақсаттарына, ұстаған идеясына ойлаған құндылықтарына өз мүмкіндіктерінің сайма – сай келгені дұрыс. Сана – сезімнің нақты формасы, өзін - өзі бағалауы. Бұл қасиет ішкі реттендірудің басты шарты болып табылады. Сол арқылы оқушы қай кәсіпті таңдайтынына зер салып әрекет етеді.

Әдебиеттер:

1. Ақылбекова А. «Білім беру мекемелеріндегі тәрбие жұмысының мазмұны мен негізгі бағыттары». Алматы, 2006.
2. Баймолдаев Т.М. «Педагогический менеджмент и современное управление школой». Алматы, 2001.

ҚОЖАНОВА АЙНҰР ҚОЖАХМЕТҚЫЗЫ

Теміртау қаласы, «№4 ЖББОМ» КММ, география пәні мұғалімі

ГЕОГРАФИЯ САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ

Білім – теңіз, мектеп – кеме. Сол мектептің жүрегі-мұғалім. Әрбіріміз үшін білім нәрімен сусындап, оның құпиясын аша білу – күрделі де қиын іс. Осы білім теңізінде еркін жүздіру – бала жанының бағбаны мұғалімнің іс-әрекеті. Мұғалімнің бір-біріне және ешкімге ұқсамайтын сабақтары келер ұрпақты заман талабына сай оқытып, тәрбие бермек. Бүгінгі таңда жер жүзінде білім саласындағы саясаткерлер мен мұғалімдер үшін ең маңызды болып отырғаны-«XXI ғасырда нені оқыту керек және XXI ғасырға оқушыларды қалай дайындайды?» деген мәселе.

Заманауи тәсілдің ең негізгі ерекшелігі - оқушылардың алған білімдерін жай ғана иеленіп қоймай, оларды орынды жерде қолдана білуіне басты назар аудару болып табылады, ал XXI ғасырда талап етілетін дағдылардың мәні осында. Сондықтан да қазір жаңа технологияларды меңгеру үшін ең басты қажетті құрал – білім. Осы тұста мақаланың тақырыбын «География сабағында оқушылардың функционалдық сауаттылығын даму» деп алдық. Функционалдық сауаттылықты PISA адамның қазіргі қоғамдағы толыққанды жұмыс істеуі үшін қажетті білім мен дағды ретінде түсінеді. География сабақтарында функционалдық сауаттылықтың бір саласы қалыптасады, яғни жаратылыстану бағыты бойынша функционалдық сауаттылықты қалыптастырады.

Қазіргі кезде білім берудегі негізгі мақсат - жан-жақты білімді, өмір сүруге бейім, іскер, өзіндік ой талғамы бар, адамгершілігі жоғары, қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру. Оқушылардың білім сапасын көтеру барысында әрбір сабақта қолданатын оқытудың жаңа формалары мен техникалары-оқушылардың пәнге қызығушылығы мен ізденімпаздығын байқау қабілеттерін жетілдіруге, білім сапасын көтеруге мүмкіндік береді. Оқушылардың негізгі қызметі: сұрақтарды қолдану арқылы алынған ақпаратты тәуелсіз оқу және талқылау (әңгіме, пікірталас, дау); практикалық тапсырмалар; интернеттегі материалдарды іздеу және талқылау; ситуациялық және практикалық бағытталған міндеттерді шешу; тәжірибелер мен эксперименттер жүргізу. Сабақта оқушылардың танымдық белсенділігін дамыту мақсатында іскерлік және дидактикалық ойындарды қолдануға, шағын жобаларды әзірлеуге және жүзеге асыруға, турнирлер мен жарыстар ұйымдастыруға болады. Сабақта мәтінмен жұмыс ерекше орын алады. Сонымен қатар сабақтарда практикалық тапсырмаларды жиі қолдану өзінің оң нәтижесін береді.

Мысалы: оқылған мәтін бойынша схема құру: «Жер бедері», «Агроөнеркәсіптік кешеннің құрамы», «Отын-энергетикалық кешен» және т.б. Оқушылардың географиядан функционалдық дағдыларын қалыптастыруда, яғни бірқатар географиялық ұғымдардың анықтамасын оңай түсіну үшін, өздігінше интерпретация (жұмыс жүргізу және ой қорыту) жасай алу үшін, қажетті сандық мәліметті өздігінше тауып, есте сақтау үшін графиктер мен диаграммалар құру, оларды оқи білу үлкен көмек береді:

Абзацтардың жоспарлары мен тезистерін құру.

- Мәтінге нобай суретті құру.
- Статистикалық мәліметтермен, графиктермен, диаграммалармен, карталармен жұмыс.
- Ұсынылған мәтіндегі географиялық қателерді табу.
- Жетіспейтін сөздермен мәтін құрастыру.
- Сөзжұмбақ құрастыру. Оқушылар «материктер», «гидросфера», «ауа райы» тақырыптары бойынша өз еріктерімен сөзжұмбақтар жазады.
- Жердің табиғи ерекшеліктері туралы мәтінді талдау.
- Әр түрлі мазмұндағы карталарды оқу және талдау.

Оқушылар үлкен қызығушылықпен шығармалардан көркем мәтіндерді талдау қажет болатын тапсырмаларды орындайды. Нәтижесінде оқушыларға табиғи зонаны, географиялық объектіні анықтап, ауа-райын сипаттап, сол немесе басқа табиғи құбылыстың мәнін немесе себебін түсіндіруі керек.

Осындай тапсырмалар оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын дамытады. Оқушылардың функционалдық сауаттылығы мен пәнге деген қызығушылығын арттыру арқылы сыныпты сыни тұрғыдан ойлауға үйрету-басты міндеттеріміздің бірі болды. Ең бастысы сабақ мақсатын дұрыс қоя білген мұғалім ғана, күтілетін нәтижеге жете алады. Сол себепті деңгейлік тапсырмаларды жас ерекшеліктеріне сәйкес енгізу қажет. Кез-келген сынып топтық, жұптық жұмыс жасауға әбден машық.

Оқушылардың өз бетімен жүргізілетін жұмыстарының бірнеше түрлерін сабақ барысында әр кезеңінде ұйымдастыру қажет. Олар мыналар:

1. Оқулықпен жұмыс істеу - әсіресе жоғарғы сынып оқушыларымен жүргізілетін негізгі жұмыс түрі. Оқушылар статистикалық материалдарды, кесте, сызба-нұсқаларды талдау арқылы оқулықтағы білімдерін кеңейтіп, негізгі білімдерін жүйелейді (көбіне бұл жұмысты жаңа сабақты түсіндіру кезеңінде пайдаланған тиімді.)

2. Атласпен, картамен жұмыс істеу: география пәнінде атласпен, картамен жұмыс барлық сыныптарда жүйелі жүргізілуі тиіс. Географиялық нысандарды ажырату, олардың ерекшеліктерін, жату бағыттарын, орналасуын тек карта арқылы түсіндіруге болады. Сондай-ақ өнеркәсіп орталықтарын, олардың мамандану салаларын карта арқылы білуге болады.

3. Кескін картамен жұмыс: бұл жұмысты 6-шы сыныптан бастап үйрете беру керек. Себебі 7 сыныптағы материктер картасын кескін картаға салу кезінде оқушылар қатты қиналады. Ал бастапқы курсты оқу барысында оқушыларға түрлі-түсті бояу арқылы жер бедерінің азғантай бөліктерін салғыза отырып, олардың биіктіктерді ажырату, ойпаттардың, қыратүстірттердің, таулардың бояуларын қалыптастыру дағдыларын дамытуға болады. Сондай-ақ өзен - көлдерді картаға түсіру дағдылары да қалыптасады. Мысалы, төменде берілген кескін картаға Жер шарындағы материктердің шекараларын түсіріңіздер деген сияқты тапсырма беріп, оқушылардың жаһандық танымын қалыптастырса болады (сурет 1).

Сурет 1. Кескін карта

4. Географиялық есептер шығару, жаттығулар орындау: географияның бастапқы курсына географиялық есептер шығару арқылы оқушылардың қисынды ойлау дағдыларын дамытып, пәнаралық байланысты қалыптастыруға мүмкіндік береді. Мысалы қысым мен температура арасындағы байланысқа арналған есептер, географиялық градус торы арқылы жер бетіндегі қашықтықты анықтауға арналған есептер құрастыруға болады.

5. Кестелерді толтыру. Кесте толтыру арқылы оқушылардың салыстыру, нақтылау, ойлау қабілеттері дамиды. Мысалы, төменде берілген кестеде оқушылар топырақ түзуші факторларды салыстыра отырып белгілейді. Бұл оқушының функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда септігін тигізеді.

6. График, профиль, диаграммалар сызу: 6-шы сыныптан бастап температура графигін салу, бағандық диаграмма арқылы жылдық жауын-шашынның айлар бойынша таралуын сыздырту – оқушыларды төзімділікке, ыждаһаттылыққа тәрбиелейді. Сондай-ақ 9-шы сыныпта статистикалық материалдарды пайдалана отырып, шеңберлік, сызықтық, нүктелік диаграмма сызу арқылы білім, білік дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Мысалы, 2 кестедегі мәліметтерді пайдалана отырып, диаграмма сызу қажет болады.

7. Қосымша әдебиетпен жұмыс. Қосымша Пайдаланған әдебиеттердің ішінде саяхатшылардың өмір –тарихы, зерттеулері, қызықты әңгімелер оқу арқылы оқушылардың жан-жақты дамуына, дүниетанымының артуына мүмкіндік туындайды. Қоршаған әлемде, табиғатта болып жатқан құбылыстарды түсініп, салыстырып, жүйелейді.

География – жаратылыстану ғылымдарының негізгі саласы ретінде, жаратылыстану ғылымдарының рөлі туралы қорытынды жасауды талап ететін тиімді жұмыс жасауға, ғылымдағы түсініктемелерді өмірлік жағдаяттарға тікелей қолдануға дайын оқушыларды дайындауға негіз бола алатын пән. Бұл ретте педагогтар функционалдық сауаттылықты дамытудың нәтижелі болуы үшін оқушыларға алған білімдерін практикалық жағдайларда тиімді және әлеуметтік бейімделу процесінде сәтті пайдалануға мүмкіндік беретіндей құзыреттіліктерді бойларына сіңірте алуы қажет. Ол үшін педагог оқытудың инновациялық әдістерін, қазіргі заманғы білім беру және ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануы қажет. Біз саралап көрсеткен оқулықпен жұмыс, атласпен, кескін картамен жұмыс, географиялық есептер шығару, кестелер толтыру, диаграмма құру, қосымша әдебиетпен жұмыс әрбір география сабағында оқытудың жаңа инновациялық технологиялары арқылы ұтымды ұйымдастырылса, оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту процесі үнемі ұтымды жүрмек.

Қорыта айтқанда, функционалды сауатты оқушыны тәрбиелеу педагог үшін де, қоғам үшін де маңызды болып табылады. Өйткені функционалды сауатты тұлға болашақта өзіне міндеттелген білік, білім, дағдыны игеріп, сыни тұрғыдан ойлау негіздерін қалыптастырып, оны ары қарай дамыта алады. Алған білімдерін өмірлік азық ретінде пайдалана алады.

Әдебиеттері:

1. Қазақстан Республикасында 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы. Астана. 2004. 3-4б.

2. Б.А. Тұрғынбаева. Мұғалімнің шығармашылық әлеуметін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту: теория және тәжірибе. Алматы. 2005, 174 б.

КОПАБАЕВА АҚНУР БАЛГАБАЕВНА УТЕУБАЕВА ДИНАРА МОЛДАГАЛИЕВНА

Қарағанды қаласы, «Әлімхан Ермеков атындағы мектеп-лицейі» КММ

ҚАШЫҚТАН ОҚУ ЖАҒДАЙЫНДА ҚОЛДАНАТЫН БАҒДАРЛАМАЛАР

XXI ғасырдың басталуымен адамзат өркениеті үшін жаңа даму дәуірі басталды – ақпараттық қоғам дәуірі, ол жаңа ақпараттық-телекоммуникациялық революцияның дамуымен, ақпараттық технологиялардың тез таралуымен, әлеуметтік процестердің жаһандануымен, халықаралық конвергенциямен және көп салалы кооперациямен сипатталады. Қазіргі уақытта заманның даму талаптарына сәйкес ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арқылы білімді бағалау және пайдалану жүйесін өзгертіп отыруды талап етеді. Осыған байланысты оқытуда қолданылатын әдіс-тәсілдер, әдістемелер, технологиялар білім беру талаптарына байланысты жаңартылып отырады. Сапалы терең білімді меңгеруге талпынған өскелең ұрпақтың жеткілікті дәрежеде сандық сауаттылығы бар, себебі олар өмір жағдайлары барысында жаңа технологияның барлық

мүмкіндіктерін пайдаланады. Сол мүмкіндіктерді нәтижелі қолдану мұғалімнің біліктілігіне, біліміне, тәжірибесіне байланысты.

Сабақтарын алдын ала видео жазбаға түсіріп аудиторияға сапалы дүниелерді ұсыну оқытушының жаңа технологияларды тиімді пайдалана алатындығының белгісі. Видеодәріс пен видеопрактикалық сабақтарды түсіруге төмендегі скринкастинг(экранды түсіру) бағдарламаларды қолданса болады: Movie Screen Recorder бағдарламасы- экраннан бейне жазуға арналған қосымшадан және Movavi бейне редакторынан тұратын скринкастингке арналған шартты тегін бағдарлама. Movavi экран жазғыш бағдарламасы компьютер экранын толығымен немесе бөлек терезелермен жазуға мүмкіндік береді, сонымен қатар Веб-камера мен микрофонға жазуға мүмкіндік береді. Алынған жазбаны қосымша сәттерді кесу арқылы өңдеуге болады. Сондай-ақ, Screen Recorder көмегімен скриншоттарды жасауға және жазбаны бейне файл ретінде сақтауға болады.

Біз оның келесі артықшылықтарын атап көрсете аламыз: Пайдалану ыңғайлылығы. Барлық қажетті функциялар негізгі панельде, ал қалғандарын мәзірден табуға болады; Интерфейстің қарапайымдылығы. Егер сіз экранды бірінші рет жазып жатсаңыз да, барлық түймелер интуитивті болады; Танымал форматтарды қолдау. MP4, AVI, MOV, MKV, MP3, GIF; Функционалдылық. Барлық қарапайымдылығына қарамастан, бағдарламада көптеген пайдалы нұсқалар бар. Screencastifi браузер қосымшасы арқылы сабақты түсіру. Screencast бағдарламалық жасақтамасы жұмыс үстелін немесе толық Windows бағдарламалық жасақтамасын жазуға мүмкіндік береді. Google Chrome-ға Screencastify қосымшын басты бетке қосу керек. Бұл веб-сайттарды, жұмыс үстелін жазуға немесе веб-камерадан бейнелер түсіруге болатын кеңейтім. Бұл веб-сайт беттерін жазуға арналған керемет қосымша және жұмыс үстелінде скринкаст жасау үшін кейбір бағдарламаларға жақсы балама. Screencastify-тің екі нұсқасы бар. Lite нұсқасы тегін қол жетімді, онда 10 минуттық бейнелерді жаза алады. Google Chrome-ға Screencastify Lite қосу үшін осы бетті ашыңыз. Премиум нұсқасы жылына 24 доллардан сатылады, ол сізге шексіз жазу уақытын береді және бейнені өңдеуге/кесуге қосымша мүмкіндік береді.

Тағы бір видео жазуға арналған бағдарламаның бірі- OBS Studio бағдарламасы. OBS Studio-бүгінгі таңда ағындық саладағы ең жақсы бағдарлама, әдетте, фрагменттерді немесе бүкіл бейнелерді онлайн режимінде жазу (және тарату) үшін қолданылады. OBS Studio-бұл экранды компьютерге түсіруге және жазуға арналған бағдарлама. OBS studio орнату өте қарапайым екенін атап өткен жөн. Жұмысқа кіріспес бұрын бағдарламаны ресми сайттан жүктеу керек, ол тегін: <https://obsproject.com/ru/download>.

Ең маңызды артықшылығы-Hitbox, Good Game және, әрине, YouTube сияқты ең танымал бейне хостинг платформаларымен үйлесімділік береді. Оның құрамында керемет құралдар жиынтығы бар. Мысалы, ыңғайлы, сіз көріністер арасында тез қалпына келтіре аласыз, сонымен қатар веб-камерадан трансляция жасай аласыз, экранға донаттар мен басқа көмекші элементтерді қосуға болады. Аппараттық жеделдетумен жұмыс істеу мүмкін. Жазбаларды ең өзекті форматтарда сақтауға болады: *.flv және *.mp4.

Қарапайым тегін бағдарламаның бірі, скринкастты тез және қиындықсыз жазуға мүмкіндік береді (экраннан бейне) — oCam Screen Recorder. Бұл бағдарлама қарапайымдылығымен және түсініктілігімен жақсы, ол тез жұмыс істейді. Жазу аяқталғаннан кейін сіз бірден интернетте орналастыруға болатын дайын бейне файлды (mp4) аласыз.

Осылайша сіз нұсқауларды, шолуларды, сабақтарды жазып, экрандағы ақпаратты көрсете аласыз және осының бәрін дауыстық түсініктемелермен қоса аласыз. Жалғыз ескеретін жайт бұл бағдарламада жазылған бейнені, мысалы, Camtasia Studio-да өңдеуге мүмкіндік жоқ. Сонымен, oCam Screen Recorder Бағдарламасын басқару оңай, қысқа интерфейсi бар, ал функционалды және салмағы аз. Сіз ресми сайттан жүктей аласыз — <http://ohsoft.net/eng/> Бұл үйде коммерциялық емес пайдалану үшін ақысыз.

Қай бағдарламаны алмайық өзіндік мүмкіндіктерімен қолданушыларына білімді ерекше ұсына алу тәжірибесін көрсетеді. Бұдан бөлек онлайн жағдайында қандай бағдарламаларды қолданса өз аудиторияңыздың тақырыпқа деген қызығушылықтары

артады? Кері байланыс жасау үшін wooclap, ahaslides бағдарламасын қолдансаңыз болады. Әрине бұл бағдарламалар ағылшын тілінде болса да оның мүмкіндігімен аудиторияңызбен тікелей кері байланыс жасау мүмкіндігін туғызады. Мысалы, wooclap сайтында 20-дан көп аудиториямен байланыс орнатсаңыз, ahaslides-та ақылы бағдарлама болғаны үшін тегін қолданылым саны аз, 6 адам ғана өз ойын білдіре алады. Одан көп аудиторияны қамтуға сіз ақша төлейсіз.

Есеп шығаруға, топтық жұмысты бірлесе орындауға арналған электронды тақта қызметін сізгі – Google Jamboard бағдарласы ұсынады. Бұл миға шабуыл жасауға және команданың жұмысын жақсартуға көмектеседі. Интернеттен суреттер мен мазмұнды жүктеп, оларды тікелей тақтаға апарды. Бұл құрал жазбаларды жасауға және бірлесіп жұмыс істеуге, тақталарды араластыруға және әріптестеріңізбен нақты уақыт режимінде өзгерістер енгізуге мүмкіндік береді.

Тақырып соңын қортынды жасауға арналған тест құрастыруға арналған сайттарда баршылық. Kahootты формативты бағалауда қолдану, Google-форм суммативты бағалау кезінде қолдануға болады. Kahoot-білім беру жобаларына арналған қосымша. Оның көмегімен сіз тест, сауалнама, оқу ойынын жасай аласыз немесе білім марафонын ұйымдастыра аласыз. Бағдарлама жұмыс үстелінде де, смартфондарда да жұмыс істейді. Google-форм - Google-дің сауалнама нысандары мен тесттер құруға арналған Онлайн – сервисі пайдаланушыға интуициялық түсінікті интерфейс пен жауаптарды автоматты түрде талдай отырып, Ал Flubaroo қосымшасын орнатқан жағдайда-сауалнама нәтижелерін автоматты түрде тексере отырып, интерактивті сауалнама нысандарын әзірлеу үшін кең мүмкіндіктер береді. Менің ойымша, Google формаларының басты артықшылығы-бұл қызметті тегін пайдалану мүмкіндігі (сізге тек Google есептік жазбасы қажет) және оны өз қалауыңыз бойынша конфигурациялау. Бірнеше минут ішінде сіз сауалнама жасай аласыз, қонақтар тізімін жасай аласыз, жаңалықтар тарату үшін электрондық пошта мекенжайларын жинай аласыз және тіпті викторина жасай аласыз.

Қорыта келе, қашықтықтан білім беру технологияларын оқу процесіне енгізу тәжірибесі оқытушылар тарапынан да осы технологияға жоғары сұранысты көрсетеді. Қазіргі адам өмірінің динамикалық сипаты, халықаралық байланыстардың кеңеюі, сапалы жаңа байланыс құралдары және барлық қызмет салаларының техникалық қанықтылығы белгілі бір географиялық орынға тұрақты сілтеме жасамай, мобильді оқыту қажеттілігін тудырады. Қоғамды ырықтандыру мен ізгілендіруге байланысты оқуға мұқтаж, бірақ аудиторияға баруға мүмкіндігі жоқ азаматтардың жаңа санаттары пайда болады. Мұндай жағдайда қашықтықтан оқытуды дамыту бағдарламасы бұрынғыдан да өзекті. Екінші жағынан, қашықтықтан оқыту ашық білім беру тұжырымдамасын жүзеге асырудың ең қолайлы нысаны болды, ол білім алушы үшін оқу кезінде таңдаудың айтарлықтай еркіндігін қамтамасыз етеді.

Әдебиеттер:

1. Сиговцев Г.С., Чарута М.А. Қашықтықтан білім беру. Оқытушыларға арналған әдістемелік материал. 2009.

2. Муромцева А.В. Қашықтықтан оқыту жүйесіндегі мультимедиялық құралдар. 2011

КУСЕНОВА ЖАНЕРКЕ САГИНТАЕВНА

*Қарағанды қаласы, «Жақып Ақбаев атындағы жалпы білім беретін мектебі» КММ
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі*

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА КӨРКЕМ ШЫҒАРМАНЫ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Қазақ әдебиеті пәні - адамзатты тәрбиелеуші, адам баласын ізгілікке жетелеуші күш. Көркем шығарманың құдіреті оқушысына ең жақын адамдар бере алмайтын дүниені береді. Яғни, сезім тәрбиесін, достықтың ережесін көп адам көркем әдебиеттен үйренеді, адамдар қарым-қатынасындағы шынайылықты танып, жасандылықтан жиренеді, рухы биік кейіпкерден рух алып, сол кейіпкердей парасат, ақыл иесі болуға ынталанады, елжанды болып тәрбиеленеді.

Ғалымдардың айтуынша, 8-сыныптан бастап білім алушылардың 60 пайызының өз бетімен жазып-оқуға деген ынтасы жоғалады екен. Көркем шығарманы оқымау - қазақ әдебиетін оқытудағы басты мәселелердің бірі. Бұл олқылықты болдырмау үшін, алдымен, қазақ әдебиетін оқыту барысында оқушылардың көркем мәтінді сүйсініп, әрі түсініп оқып, оқырмандық мәдениетін қалыптастыруымыз қажет. Ендеше, көркем әдеби шығарманы оқушыларға оқытудың қандай тиімді тәсілдері бар деген сұрақ туындайды. Осы орайда әрбір мұғалім оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін терең талдаудан өткізіп, тақырыпты ашатын әрі оқу мақсатына жетудің тиімді әдісті таңдауы тиіс.

Бүгінгі таңда көркем шығарманы оқытуда СТО, АКТ, диалогтық оқыту, жобалап оқыту, сатылай кешенді талдау қатарлы түрлі әдіс-тәсілдерді қолданудың тиімділігі өте зор. Тәжірибемде СТО әдісінің «Джиксо», «INSERT», «Әдебиет үйірмесі», «Бас кейіпкер әдісі», «Соңғы сөйлемді мен айтамын», «Бас кейіпкерге хат», «Авторға хат», «Тұжырымдамалық кестені», т.б. әдістерін жиі қолданамыз.

8-сынып қазақ әдебиетінде Д. Исабековтың «Әпке» драмасын өткенде «Әдебиет үйірмесі» әдісі өте тиімді.

- 1.Баяндаушы (Шығарма мазмұнын баяндайды.)
- 2.Ізденуші (Тақырып туралы ақпарат, мәлімет жинайды.)
- 3.Сұрақ қоюшы (шығарма негізінде сұрақтар дайындайды.)
4. Сілтеме табушы (шығарманың ең қызық жерін табады. Оны неге қызық деп тапқанын түсіндіреді)
- 5.Бейнелеуші-суретші (Оқиға желісімен сурет салады)
- 6.Дәнекер (шығарма оқиғасын өмірмен байланыстырады)

Сонымен бірге шығарманың үзінділерімен жұмыс жасау, көркем шығарманың заманауилығы мен жаңашылдығына баға беру, бөлшектен тұтасқа, тұтастан бөлшекке, сыни шолу жазу мақсаттарына тіптен тиімді. Көркем шығарманы оқыту барысында мәтін мазмұнын меңгертіп қана қоймай, автор көтерген басты идеяға оқушылардың назарын аудару қажет деп ойлаймын. Шығарманың идеясымен қоса тарихи маңызы, әдеби құндылығы, философиялық тереңдігі ашылуы тиіс. Оқушы қазақ әдебиетінде шығарманың мазмұнын меңгеріп, тәрбиелік мәнін де бойына сіңіріп, ізгілікпен рухтанып, шығармадан сабақ алуы керек.

Психолог Искра Даунистің тәсілі «сүйікті кейіпкер хаты» деп те аталады. Бала таңертең оянғанда бөлмесіне оның сүйікті ертегі кейіпкері (мысалы Кенжекей) хат қалдырғанын көреді. Хатта Кенжекей балаға сыйлығы бар екені және оны қай жерге жасырып қойғаны жазылған. Бала расымен сыйлықты тауып алады және келесі күні де хат тауып алады. Бірақ бұл жолғысы сәл ұзақтау. Кенжекей өзінің қызық оқиғаларын, бала өміріндегі маңызды нәрселерді жазады. Күн сайын хат ұзарып, күрделене түседі. Осылайша хатты оқу арқылы баланың кітап оқуға деген қызығушылығын арттыруға болады- екен. Көркем шығарманы оқытуда сабақта АКТ-ны қолдану өте маңызды, өйткені ол оқушылардың білім деңгейін, пәнге деген қызығушылығын арттырады. Мысалы, Kahoot қосымшасы, Wardwall веб сервисі/ойын/, Quizizz қосымшасы, Larning apps сервисінде түрлі ойындар, Thinglink сайтымен ақын-жазушылардың өмірімен де таныстырып, Google формада Абай Құнанбайұлының шығармаларын, қара сөздерін, Ж. Аймауытовтың «Ақбілек», О.Бөкей «Атау кере», М.Әуезов «Абай жолы», т.б., төменгі сыныптарда «Қобыланды батыр», «Батыр Баян», «Қыз Жібек», т.б. осы сияқты көлемді шығармалардың негізгі мазмұнын меңгертуге арналған сұрақтарды, тестерді құруға, кейіпкерлер бейнесін талдауға мүмкіндік береді. Уақытты тиімді пайдалануға, сонымен қатар жаңа тақырыпты тереңдете

түсу үшін бұл қосымшаларды кең көлемде қолдануға болады. Сыныпта оқушылар сұрақтарды талқылап, жауаптарын смартфон, компьютер немесе планшет арқылы жолдайды. Әрбір оқушының сұраққа қалай жауап беріп отырғанын, сондай-ақ барлық сынып оқушыларының үлгерім диаграммасын, жеке оқушының өз нәтижесін арнайы кестеден бақылауына мүмкіндік береді. Бұл шығарма мәтініне қарай сұрақтар құрастыру оқушының ойлау қабілетін дамытып қана қоймай, сабаққа деген ынтасы мен талпынысын арттыруға көмектеседі. Өзара бәсекелестік туындап, жарысып, жоғары ұпай жинауға мақсат қояды. Әсіресе, көлемді шығармаларды толық оқуға, әдеби мазмұнды меңгеруге, негізгі оқиғаларды есте сақтауға тырысады.

Тағы да бір, ресми деректерге сүйенсек, мектеп жасындағы білім алушылардың 40% әдеби мәтінді түсінуге қиналатындығы дәлелденген. Жалпы, барлық зерттеушілердің болжамы бойынша, адамдардың сауаттылық деңгейінің төмендеуі оларға дұрыс білім беріп, тиянақты оқытпаудан, оқырман болуға үйретпеуден болған көрінеді. Олай болса, «Кітап дегеніміз - алдыңғы ұрпақтың кейінгі ұрпаққа қалдырған рухани өсиеті. Кітап оқудан тыйылсақ, ой ойлаудан да тыйылар едік-деп, Ғ. Мүсірепов айтқандай, әр оқушының кәркем шығарманы өздігінен оқуын ынталандыруда сыныптан тыс уақытты да пайдалану керек. Оқушыларға өздері оқыған көркем шығармаларын есте сақтағандай, оқырман күнделігін жүргізуге дағдыландыру қажет. «Менің оқыған кітаптарым» деп қойын дәптер бастап, күнделік жүргізіп отырса, оқырмандық сауаттылығы қалыптасатыны аян.

Шығарманың аты: _____

Авторы: _____

Негізгі сюжеті: _____

Маған ұнағаны: _____

Менің ойым: _____

Байлардың 88%-ы бір күнінің кемінде жарты сағатын кітап оқуға арнайды екен. Мысалы, Ең бай адам саналатын Билл Гейтс жылына 50 кітап оқиды, Герман Греф те сол. Уоррен Баффет әр күнінің 5-6 сағатын кітапқа бөледі. Илон Маск зымыран құрастыруға деген ниетінің кітап оқудан пайда болғанын айтқан. Әдебиеттерді таңдайды. Өзін дамыту үшін сапалы әдебиеттерді оқиды. Балаларды да сол жолмен жүруге үйретейік!

Тұрақты кітап оқу қажеттілігінің 7 себебі:

- Жадыны және ойлауды дамытады;
- Қиялдау және шығармашылық қабілеттерді дамытады;
- Адамдармен қарым-қатынас жасауға көмектеседі және әдемі сөйлеу дағдыларын дамытады;
- Сөздік қорды байытады және жалпы сауаттылық деңгейін арттырады;
- Талдауға, сарапқа салуға үйретеді;
- Қоршаған ортаны, әлемді және өзін тануға көмектеседі;
- Мектептегі және ересек өмірдегі табыстылықтың негізі.

Сабақ уақытында ғана көркем шығарманы оқып, құндылығын сезіну мүмкін емес. Ал өздігінен оқуға қазіргі бала құлшынып тұрған жоқ. Міне, осындай мәселенің шешімін табу үшін оқушының көркем шығарманы оқуға деген шынайы махаббатын ояту қажет. Ол жол, бізге, мұғалімдерге, көп ізденуді, талмай еңбектенуді қажет етеді. Туған әдебиетіміздің бай қазынасын игеріп, ана тілін терең меңгерген оқушы ғана кез келген салада, ортада өзін ұстап, жоғары деңгейге жете алады.

Әдебиеттер:

1. Негізгі білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған «Қазақ әдебиеті» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлігілік оқу бағдарламасы.

КУЧКАРБАЕВА ЗУЛЬФИЯ ДУСЕНБАЕВНА

КТУ «Общеобразовательная школа имени Жакыпа Акбаева», г. Караганда

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МЕТОДОВ И ПРИЕМОВ ОБУЧЕНИЯ ПРИ РАБОТЕ С ТЕКСТАМИ

Важнейшей задачей современной казахстанской школы является развитие гуманистических тенденций образования, восстановление поликультурных функций языка. Языковое образование входит в систему гуманитарного образования, сутью которого является изучение человека в его отношении к миру. Отношение человека к миру проявляется в его речи.

Предмет «Русский язык» закладывает фундамент общего филологического образования учащихся как целостной системы, изучающей духовную культуру народа, выраженную в языке и литературном творчестве. Наряду с казахским русский язык функционирует в нашей стране как официальный, употребляющийся в качестве языка межнационального общения между народами. Соответственно, предполагается грамотное владение устным и письменным русским языком гражданами Республики Казахстан, осуществляющими деятельность в правовой, экономической, научной, общественной и других сферах на территории государства на должном уровне и в соответствии с требованиями к применению языка.

Одна из важнейших задач современной школы – формирование функционально грамотных людей. Что такое «функциональная грамотность»? Функциональная грамотность – способность человека вступать в отношения с внешней средой, быстро адаптироваться и функционировать в ней. Основы функциональной грамотности закладываются в начальной школе, где идет интенсивное обучение различным видам речевой деятельности – письму и чтению, говорению и слушанию.

Сегодня обучение чтению и письму в школе не может ограничиваться академическими целями, оно должно включать функциональные и операционные цели, связанные с повседневной жизнью и трудовой деятельностью. Новая государственная программа обучения ориентирует учителя на развитие функциональной грамотности учащихся. При обучении родному языку делается акцент на текстоведение, актуализируется коммуникативный подход и учитываются особенности мультикультурной среды.

В программе по предметному циклу «Язык и литература» в разделе «Языковая и литературная компетенция» на разных ступенях обучения дублируются навыки и умения, без которых сегодня невозможно справиться с решением жизненно важных задач:

- осмысленно читать и воспринимать на слух, а также продуцировать тексты разных типов (информационного и прикладного характера, литературные тексты);
- уметь извлекать информацию из разных источников;
- учиться находить и критически оценивать информацию из СМИ и Интернета;
- уметь пользоваться источниками и ссылаться на них;
- уметь читать таблицы, диаграммы, схемы, условные обозначения и уметь применять их при подготовке собственных текстов;
- реализовывать разные стратегии чтения при работе с текстом.

Школа должна научить своих учеников применять полученные знания в повседневной жизни. При обучении русскому языку в казахской школе в направлении «читательская грамотность» особое место в учебном процессе занимает текст. Он помогает выполнять не только образовательные, но и воспитательные задачи. При формировании духовно-нравственных качеств личности. Художественный текст служит основой для упражнения в развитии связной речи. Основным методом в совершенствовании умения воспринимать текст является анализ текста.

В сегодняшних условиях существуют множество методов и приёмов работы с текстом. Например, метод дискуссий, дебатов можно вводить в практику работы уже с учащимися 5 класса. В старшем подростковом возрасте предложенный метод наиболее интересен, так как способствует формированию умений вступать в контакт с любым типом

собеседника и поддерживать контакт в общении, соблюдая нормы и правила, слушать собеседника, стимулировать собеседника к продолжению общения, изменять при необходимости речевое поведение.

Такой метод позволяет учащимся свободно излагать свои мысли, свое мнение, точку зрения, а также проводить связь с жизнью. На уроках также можно использовать метод проектов, защита презентаций, создание и демонстрация компьютерных презентаций, которые помогают преодолеть трудности, связанные с личностными переживаниями, чувством неловкости, неуверенности. Индивидуальная форма работы на уроках с применением приемов «Фишбоун» (рыбья кость), «Инсерт», «Трехчастный дневник», «Оценочное окно», «Синквейн» помогает учащимся интерпретировать, систематизировать, критически оценивать, анализировать информацию с позиции решаемой задачи, делать аргументированные выводы.

Также на уроках для развития функциональной грамотности чтения учащихся используются следующие задания:

Задания на уровень "Анализ":

1. Работа над текстом «С кем дружить?»

- Как вы думаете, в человеке надо стараться видеть только плохое или только хорошее? Почему?

- Почему Алия хорошо знает, с кем ей надо дружить?

2. Составление плана к изложению.

3. Нарисовать такую таблицу у себя в тетради, заполнить ее и проанализировать.

Знаю - Хочу знать - Изучил

Окончание – это ... Основа - это.... Корень - это... Суффикс - это...

Приставка - это...

4. Ролевое чтение диалога.

5. Игра «Найди лишнее слово»:

Сад лето гора вода

Сажать лететь горный водный

Сажа летний гореть водитель

Посадка летом гористый водопад

6. Игра «Найди общее» птица жизнь зверь

Задания на уровень «Синтез»:

1. Работа с текстом «Многозначные слова».

- Угадай, какое определение подходит к рисункам

2. Творческая работа. Составьте текст из данных слов и выделите части слов:

Начаться, новый, учебный, год, В, школа, начаться, занятия. Мы, изучать, история, русский язык, география, ботаника. На, уроки, мы, читать, писать, рисовать, петь. После, уроки, играть, выполнять, домашние, задания.

3. Составьте кроссворд или ребусы с однокоренными словами

4. Составьте диаграмму Венна

ОДНОКОРЕННЫЕ СЛОВА.....ФОРМА ОДНОГО И ТОГО ЖЕ СЛОВА

Задания на уровень «Оценка»:

1. Конкурс на лучшего чтеца

2. Чтение текста «Когда лучше учить уроки?» Высказать свое мнение в форме рассуждения.

Ответ можно начать так:

А) - Я считаю, что уроки нужно учить поздно вечером, потому что:

Б) – Я думаю, что уроки надо учить после небольшого отдыха днем, потому что:

4. Развитие речи. Как вы понимаете выражение: «Труд - корень всей нашей жизни». Докажите свое мнение.

5. Выполните творческое задание. Вставьте в предложения родственные слова.

Недалеко от нас дом. Завтра начнут возводить стены. Наплощадку подъезжают грузовые машины. Дом к празднику – Дню Республики.

Обучение на уроках русского языка должно строиться с учетом необходимости формирования у учащихся различных коммуникативных умений и навыков: умений понять тему сообщения, логику развития мысли, извлечь нужную информацию (полно или частично), проникнуть в смысл высказывания — слушание; навыков изучающего чтения; умений ведения диалога и построения монологического высказывания — говорение; умений, осмысливая тему и основную мысль (идею) высказывания, собирать и систематизировать материал, составлять план, пользоваться различными типами речи, строить высказывание в определенном стиле, отбирать языковые средства, совершенствовать высказывание — письмо, говорение,

Результативность уроков русского языка находится в прямой зависимости от того, насколько рационально организована сменяемость устных и письменных заданий, как продумана взаимосвязь устной и письменной речи учащихся, созданы ли условия для преодоления учениками трудностей, возникающих при переходе от мысли к речи, от речи к мысли. Особое место в развитии речи учащихся принадлежит работе с текстом.

На уроках русского языка и литературы я использую следующие стратегии активного обучения: «Толстые» и «тонкие» вопросы; «Горячий стул»; «Только одна минута»; «Трехшаговое интервью»; «Шесть шляп»; «Думай! Найди! Делись!»; «Слушающая тройка» и другие.

Данные стратегии используются на уроках с детьми, мотивируя их побуждение к деятельности, к работе над словом. Работу с текстом провожу на лучших образцах литературы и связываю его с такими понятиями, как текст, средства связи, речевое оформление. При работе с текстом обращаю внимание на такие понятия, как тип текста, обобщение и интерпретация, оценка и рефлексия. Приведу примеры применения данных стратегий на уроках. Например, при изучении темы «СПП с несколькими придаточными» на стадии вызова учащимся дается задание составить «толстые» и «тонкие» вопросы по теме. «Толстые» и «тонкие» вопросы, которые учащиеся могут задать друг другу. Стратегию «Шесть шляп» можно применять, в основном, в работе с текстом. Она обеспечивает самостоятельность, активность учеников в их совместной работе в процессе учебной деятельности, развивает критическое мышление, помогает в освоении культуры работы с текстом. Данный метод предлагается использовать в течение всего урока: от начала до конца. Зайдя в класс, после организационного момента, психологического настроя и разминки, где ученики делятся на группы, предлагается ребятам следующее:

-Ребята, сегодня мы будем рассматривать целый наш урок с позиции шести шляп мышления. Каждая группа получает по две шляпы. Ученики знают, как работать по этой стратегии. Под белой шляпой – факты, что нам известно. Под зеленой – каковы творческие идеи по применению, под желтой шляпой – плюсы, позитивные моменты. Под черной шляпой – негативные стороны, под синей – контроль, все ли высказывания соответствовали заявленной шляпе: обобщение и выводы. Группа, получившие «белую шляпу» в течение всего урока должна заниматься сбором информации и фактов, цифрами. Ученики, получившие «черную шляпу» должны записывать все трудности, с которыми они столкнулись. Группа, имеющая «желтую шляпу» выявляют позитивные стороны хода урока, а «красная шляпа» в конце урока высказывает свои эмоции и чувства. «Зеленая шляпа» подает творческую идею, изменяет что-то, выходит за рамки старых идей. Ребята под «синей шляпой» управляют процессом восприятия, делают обобщения и выводы.

Технология активного чтения включает в себя 3 этапа работы с текстом: до чтения, во время чтения и после чтения.

I этап. Работа с текстом до чтения.

Предвосхищение, предугадывание предстоящего чтения.

Определение смысловой, тематической, эмоциональной направленности текста, выделение его героев по названию произведения, имени автора, ключевым словам, по иллюстрации с опорой на читательский опыт.

Постановка целей урока с учетом общей (учебной, мотивационной, эмоциональной, психологической) готовности учащихся к работе.

Фрагмент урока в 8 классе.

- Догадайтесь, о чём пойдёт речь на нашем уроке?

Составьте пословицу и объясните её смысл. (Работа в группах)

1) Слово, злое, доброе, калечит, лечит, а.

2) Дело, пело, делай, сердце, доброе, чтобы.

Группы составляют пословицы:

1) Доброе слово лечит, а злое калечит.

2) Делай доброе дело, чтобы сердце пело.)

- Чему учат эти слова? Какова тема занятия? (Добро и зло)

II этап. Работа с текстом во время чтения.

Цель этапа: понимание текста и создание его читательской интерпретации

-Первичное чтение текста.

-Чтение текста «с карандашом»

-Определение основных понятий (без чтения всего текста)

-Составление таблиц (выборочное чтение)

-Составление плана текста (для пересказа)

-Поиск пропущенных слов

-Выявление первичного восприятия (например, с помощью беседы).

-Выявление совпадений первоначальных предположений учащихся с содержанием, эмоциональной окраской прочитанного текста.

-Перечитывание текста - повторное чтение (всего текста или его отдельных фрагментов).

-Анализ текста (приемы: диалог с автором через текст, комментированное чтение, беседа по прочитанному, выделение ключевых слов и проч.).

-Постановка уточняющего вопроса к каждой смысловой части.

-Беседа по содержанию текста.

-Обобщение прочитанного. Постановка к тексту обобщающих вопросов.

-Выразительное чтение.

III этап. Работа с текстом после чтения.

Цель этапа: достигнуть понимания текста на уровне смысла, корректировка читательской интерпретации, доведение читательских впечатлений до уровня законченной мысли.

1. Концептуальная (смысловая) беседа по тексту. Учитель ставит концептуальный вопрос к тексту в целом. Далее следуют ответы детей на этот вопрос и беседа. Ее результатом должно стать понимание авторского смысла. Цель – корректировка читательской интерпретации авторским смыслом. Коллективное обсуждение прочитанного, дискуссия. Выявление и формулирование основной идеи текста или совокупности его главных смыслов.

2. Знакомство с писателем. Беседа о личности писателя рекомендуются после чтения произведения, а не до, поскольку именно после чтения эта информация ляжет на подготовленную почву: ребенок сможет соотнести ее с тем представлением о личности автора, которое у него сложилось в процессе чтения. Работа с материалами учебника, дополнительными источниками.

3. Работа с заглавием, иллюстрациями. Беседа о смысле заглавия, о его связи с темой, главной мыслью автора и т.д. Вопросы по иллюстрации: какой именно фрагмент текста проиллюстрировал художник (а может быть, это иллюстрация ко всему тексту в целом)? Точен ли художник в деталях? Совпадает ли его видение с вашим? И т.д.

4. Выполнение творческих заданий. Данная технология резко отличается от традиционной технологии передачи ученику готового знания. Теперь учитель организывает исследовательскую работу детей так, что они сами «додумываются» до решения ключевой

проблемы урока и сами могут объяснить, как действовать в новых условиях. Учитель становится – наблюдателем и наставником. Процесс работы с произведением – это обобщение, поиски и открытия истин, сотрудничество по схеме ученики – учитель – автор. Ученик – не просто слушатель и исполнитель – он творческая личность, его работа на уроке исследовательская, а роль учителя всё более сводится к «режиссированию» этой активной, познавательной деятельности учащихся. Творчески раскрепощённые и эмоционально настроенные дети глубже чувствуют и понимают прочитанное.

Таким образом, использование на уроках русского языка различных методов и приемов в направлении «читательская функциональная грамотность школьников» позволяет научить учащихся искать закономерности, рассуждать по аналогии, что, несомненно, повышает мотивацию к обучению, дети больше читают, учатся более-менее контролировать свои результаты, учатся сотрудничать, самостоятельно находить ответы на вопросы путём логических рассуждений, чувствовать ответственность за поведение и действия себя и других, аргументировать свою точку зрения, выслушивать собеседника и вести диалог. Такая система работы позволяет активизировать творческую деятельность учащихся, выработать активную жизненную позицию, сформировать творческую личность.

Использование на уроках стратегий активного обучения дает хорошие результаты: развивает творческие, исследовательские способности учащихся, повышает их активность; способствует более осмысленному изучению материала, приобретению навыков самоорганизации, повышает интерес к предмету, способствует формированию у детей указанных выше универсальных учебных действий. А также делает уровень преподавания учителя соответствующим современным требованиям образования.

Литература:

1. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированного образования // Народное образование, 2003 г.
2. Воителева Т.М. Теория и методика обучения русскому языку. - М.: Дрофа. 2006 г.

КАДОЧНИКОВА О. Ю., ЛАПИНА Е. В.

КГУ «Гимназия № 3», г. Караганда

ЛИЧНОСТЬ УЧИТЕЛЯ КАК ЭТАЛОН НРАВСТВЕННОСТИ ДЛЯ РЕБЁНКА

Современное образование предполагает не только всестороннее обучение и воспитание личности, но и тесное личностное общение учитель-ученик. Недавний период пандемии и связанный с ней этап повсеместного дистанционного обучения подтвердил, что личность учителя не только как носителя предметных знаний, но и как эталона нравственных ценностей необходима ученику. В связи с исследованием данного вопроса было проведено анкетирование среди родителей и учеников, и результаты подтверждают необходимость непосредственного живого общения между детьми и учителями.

В анкетировании участвовали родители 11-х, 6-х, 5-х, 4-х классов, а также ученики данных параллелей.

В процессе анкетирования было задано 4 вопроса:

1. Как вы считаете, должен ли учитель быть примером нравственности для ребёнка?
2. Какие качества учителя вы считаете наиболее важными для нравственного воспитания ребёнка?
3. Какие поступки учителя вы считаете недопустимыми с точки зрения нравственности?
4. Как вы считаете, что может сделать учитель для того, чтобы стать примером нравственности для ребёнка?

Были получены следующие результаты:

- I. На первый вопрос большинство опрошенных ответили утвердительно. Они считают, что учитель является одним из самых значимых взрослых в жизни ребёнка и его поведение оказывает большое влияние на формирование нравственности ребёнка. Педагог является образцом для подражания, и дети стараются следовать его примеру.
- II. Опрошенные выделили следующие качества, которые являются наиболее важными для нравственного воспитания ребёнка:
 1. Честность. Учитель должен быть честным в своих поступках и словах. Он должен быть примером правдивости и справедливости для детей.
 2. Доброта. Учитель должен быть добрым и отзывчивым по отношению к детям. Он должен уметь сочувствовать и помогать детям в трудных ситуациях.
 3. Уважение к другим. Учитель должен уважать других людей, независимо от их возраста, пола, национальности или социального положения. Он должен уметь научить детей уважать других людей.
 4. Профессионализм. Учитель должен быть профессионалом своего дела. Он должен уметь интересно и доступно передавать знания детям.
 5. Трудолюбие. Учитель должен быть трудолюбивым. Он должен уметь преодолевать трудности и добиваться поставленных целей.
- III. Опрошенные назвали следующие поступки учителя, которые они считают недопустимыми с точки зрения нравственности:
 1. Ложь. Учитель не должен лгать детям. Он должен быть честным и правдивым в общении с детьми.
 2. Грубость. Учитель не должен быть грубым и жестоким по отношению к детям. Он должен уметь спокойно и терпеливо общаться с детьми.
 3. Унижение. Учитель не должен унижать детей. Он должен относиться к детям с уважением и достоинством.
 4. Непрофессионализм. Учитель не должен быть непрофессионалом, ведь прежде всего дети приходят в школу за знаниями.
 5. Безответственность. Учитель не должен быть безответственным. Он должен в полной мере выполнять свои обязанности перед детьми и обществом.
- IV. В последнем вопросе респонденты отмечают, что учитель может быть примером для своих учеников, не грубить, с пониманием относиться к каждому, соблюдать нормы нравственности и любить свою профессию и детей.

Анализ результатов анкетирования показывает, что большинство считает, что учитель должен быть примером нравственности для ребёнка. Выделяются следующие качества, которые являются наиболее важными для нравственного воспитания ребёнка: честность, доброта, уважение к другим, профессионализм и трудолюбие. Также опрошенные назвали поступки учителя, которые они считают недопустимыми с точки зрения нравственности.

Эти выводы свидетельствуют о том, что нравственность учителя является важным фактором в общем воспитании ребёнка. Учитель, который является примером нравственности, может оказать положительное влияние на формирование нравственных качеств ребёнка.

На основании анализа проведенного анкетирования были разработаны конкретные советы, установки для работы учителя в классе и озвучены на заседании методического объединения классных руководителей:

1. Чаще говорите о нравственности с детьми. Не бойтесь обсуждать с детьми нравственные вопросы, такие, как: доброта, честность, справедливость, милосердие, уважение к другим людям. Объясняйте детям, что такое хорошо и что такое плохо, и почему так важно поступать правильно.
2. Будьте примером для детей. Старайтесь всегда поступать так, как бы вы хотели, чтобы поступали ваши дети. Не забывайте о том, что дети всегда смотрят на вас и учатся у вас.

3. Будьте терпимы к ошибкам детей. Помните, что никто не совершенен, и дети будут совершать ошибки. Не осуждайте их за это, а помогите им понять, что они сделали неправильно, и исправить свою ошибку.
4. Поддерживайте детей. Всегда будьте рядом с детьми, когда им нужна ваша поддержка. Учите их, что они могут на вас рассчитывать.

Если учитель будет следовать этим советам, он сможет стать для детей настоящим примером нравственности и помочь им вырасти добрыми, честными и справедливыми людьми.

Таким образом, очевидно, что личность учителя, его поведение, отношение к окружающим не только не оставляют ребенка равнодушным, но и непосредственно участвуют в формировании его нравственных ценностей.

Несмотря на всесторонние усилия со стороны общества, наблюдается утрата ценностных ориентиров у подростков. Это может быть связано с внешними факторами, такими, как социально-экономические изменения, влияние массовой культуры или пропаганды. Также утрата ценностей может быть вызвана внутренними факторами, такими, как кризис личности, утрата смысла жизни или разочарование в идеалах.

Утрата ценностей приводит к деградации личности. Человек теряет ориентиры, смысл жизни и мотивацию к деятельности. Он становится более эгоистичным, безответственным и склонным к асоциальному поведению, поэтому задача учителя – ни в коем случае не допустить потери внимания и интереса даже одного ученика.

Так, помимо каждодневной глубокой подготовки к урокам, учитель должен продумывать и манеру поведения с учениками, возможно, создание внеурочных поведенческих ситуаций, где при помощи собственного примера можно формировать у детей систему жизненных ценностей.

И так же, как мы выбираем наиболее яркое и удобное ИКТ на урок, учитель осознанно и целеустремленно должен демонстрировать свои нравственные качества.

Главным личностным качеством учителя, конечно, является человечность. Учитель должен быть добрым, отзывчивым, чутким к нуждам ребёнка. Он должен уметь понять и принять ребёнка таким, какой он есть. Часто в школе мы сталкиваемся с тем, что чрезмерная занятость родителей не позволяет им уделять детям достаточное внимание. Ребенок же на подсознательном уровне тянется поделиться своими мыслями, своими проблемами и видением внутреннего мира со взрослым. Если родителям и учителям некогда, то эту роль обязательно займут улица, сомнительные интернет-сообщества, деструктивные личности.

Литература:

Комарова, Е. А. Личность учителя как эталон нравственности в образовательном пространстве. Вестник Пермского университета. Серия: Психология, (4). 2015

Васильев, А. И. Личность учителя как ключевой компонент воспитания нравственности школьников. Вестник Челябинского государственного педагогического университета, (2). 2012

Головченко, Е. Н. Личность учителя как эталон нравственности в системе образования. Вестник Башкирского университета, (3). 2010

Симонова, Т. П. Педагогическая мудрость личности учителя как фактор формирования нравственных ценностей школьников. Вестник Челябинского государственного педагогического университета, (1). 2007.

Курочкина, И. А. Личность учителя как эталон нравственности в современной школе. Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Образование. Педагогические науки, (8). 2011.

КАДЫРОВ К.К.

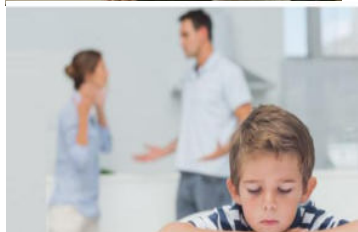
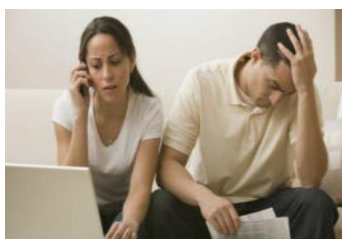
Теміртау қ., Ғабиден Мұстафин атындағы ЖББМ

КӘСІБИ ТАҢДАУ ЖОЛЫНДА ЖЕКЕ ТҮЛҒА БОЙЫНДА АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДАМУ

*«Оқушы - ол жұлдыз,
ал ұстаз - сол жұлдыздың
жол көрсететін серігі»*

Бүгінгі таңда қазақ оқушысы көп қауып - қатердің арасында. Көптеген реформалар өз септігін тигізуде. Еліміздің тарихы терең, дүние жүзі қызығатын «көркем мінезді, көкірегі ояу батыр мінезді тұратын мекен қазақ елі», - деп білетіні сөзсіз.

Қазақ ұстазының басты мақсаты осы көркемдікті тәрбиенің сұлулығын сақтап қалып ары дамыту екенін ұмытпаған жөн. Еліміз кең байтақ дала, ұлы даламыздың жас ұрпағының таза қанын бұзуға жол бермеу. Тек ұстаздардың қолында. Қазақ философиясы шындықты талап етеді. Жан тәнімізбен тәрбиені беру керекпіз; Тәрбие бар жерде міндетті түрде білім болады. Адамгершілік қасиеттерін міндетті түрде баланың бойына, тұлғаларға қарап, тарихқа қарап сіңдіру оңай жұмыс емес екені белгілі. Қазіргі таңда оқушыларымыздың көзіне қарап шаңырақтарында болып жатқан жағдайлар айдан анық дүние. Оқушылардың ата - аналары несиенің зардабын шегуде жас буындардың алдында ғаламтор, оңай өмір сыйлап тұрғандай кейіп танытады.

Әсерлі кері байланысын көп күткізбей тигізуде психологиялық жағдайы күннен - күнге нашарлауда өз - өздерін қоғамда жоғалту аясында. Бүгінгі бала, ертеңгі ата-ана ! Еліміз несие бере бастағаннан бұл қақтығыс тоқтаған жоқ.

Біз қарыз алушылардың сауаттылығын жарнама жасамауымыз жөн болар. Мәселені шешу жолдардың бірі ол кері әсердің тиіп жатқан жандардың фото видео әлеуметтік жағдайларды қаржылық сауаттылықты арттыру жолдарын бағыт - бағдармен уақыттың қымбаттылығын көрсетуіміз тиісті.

Мысалы оңтүстік өңірдегі өзбек халқының көпшілікпен адамгершілік қарым - қатынасының бағытына куә болдым. Сайрам ауданында қонақта болдық сол жерде әріптестерімізбен кешкі асты ішуге жөн көрдік, біздің дастарханымыздың қасында үлкен мейрамдық дастархан жайылып тұр екен. Ол дастарханның үстінде жеміс - жидектің түр - түрі толған еді, тағаммен қоса сусындар, ет тағамдары толы еді. Біздің байқағанымыз ол дастарханда қалталы азаматтар бір дәстүрлік іс - шара өткізіп жатқандай болды. Көп ұзамай қонақтар да жинала бастады. Қонақтар 70 пен 95 жас арасындағы қариялар екен. Дастарханның екі басына үлкен екі самаурып қойылды. Сол кезде төрдегі ақсақал батасын берді. Батаны екі 20 жасар азамат орындарынан тұрып қабыл алды. Отырыс барысында қариялардың жүздерінен күлкі кетпеді. Олар осы дүниенің кереметтерін тізіп айтып отырды. Немерелерінің асыға күтіп үйлерінде ұйықтамастан сабақтарын орындап атам маған сарқыт әкеледі деп баяндады бір қария, қариялар жымия айтты дұрыс тәрбие білім әкеледі деп. Арада бірнеше қария орындарынан

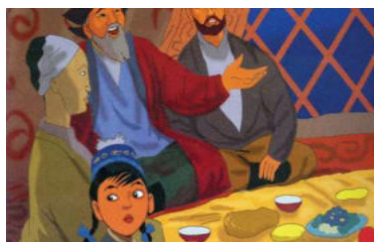
тұрып жолда шаруалар күтіп тұр деп орындарынан тұрды. Сол кезде даяшы жүгіріп келіп дастарханнан артылған жеміс - жидектерді, бәліштерді, кәмпіттерді, тандырдан шыққан үш нанды, самсаларды қоржынға салды, қоржынның салмағы 3-4 килограмм асты, ақсақалдар қоштасып ертең жолығамыз деп жымыды, Сонымен қатар, бізде орнымыздан тұрып кете бастадық, бәріміздің ойымыз кім бұл кісілерге осындай кеш ұйымдастырды екен деген сұрақ көкейімізде тұрды. Шотты санатып жатқанда сұрадық бұл қарияларға бұндай тойды кім ұйымдастырды дегенде администратор қыздың жауабы; «Бізде ешқандай меценат жоқ қарапайым халық тұратын мекен, 150000 халық тұрғыны бар мекенбіз бұндай іс шара күніге болады. Бұл қарияларға біздің мекеніміздің әрбір жұмыс істейтін азамат күніне жиырма теңгеден біздің мейрамхана шотына аударады, өзіңіз ойлаңызшы қазіргі таңда жиырма теңгенің құны түк емес қой дәретхана құны 50 тенге болғанда.

Сол кезде ойымызға келген мақал. «Жұмыла көтерген жүк жеңіл»; «Көп түкірсе көл болады», - демекші. Ал енді бұл бір үлкен тәжірибе көзқарас болды.

үйіне

кең

Сондағы қариялардың келіп көңіл күйлері. Өмірлері біткенше үлкен дастарханда

зейнеттерін көруі. Немерелерінің, келіндерінің құрметіне бөленулері бір іс шараның жеңгені болып табылуда. Мейлі сен академик бол профессор бол қартайған шағында үлкен пәтерің болсын. Бірақ мазасызданып сөз айтасың құрметіңді жоғалтасың. Қазіргі қариялардың жағдайы да белгілі дүние кешегі арыстан бүгінгі қария. Өзін қоғамда социумға керек еместігін сезуде.

Әдебиет:

1. Ж.Мұқытова. “Отбасындағы халықтардың тәрбие құндылықтары”. Көкшетау. 2002 ж.
2. Ақшоңқаров С.К. Жеке тұлғаның дамуы 2023ж.
3. <https://online.zakon.kz/m/amp/Document/31480027/1>

КАЗАКБАЕВА А.Т.

«№2 Абай атындағы мектеп –лицейі» КММ, Балқаш қ.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ҚҰНДЫЛЫҚҚА БАҒЫТТАЛҒАН БІЛІМ

Алдыңғы жақсы,артқы жасқа тәлім-тәрбие айтпаса, ел болғаның қайсы, деп заңғар жазушы Мұхтар Әуезов, тәрбие танымдылығы жөнінде пікірін білдірсе, ал әйгілі грек философы Эпиктет «Әлемдегі күллі ғажайыптардың ішіндегі ең тамашасы-жақсы тәрбиеленген адам, оны да тәрбиелейтін ұстаз»- деген екен.

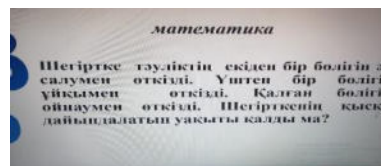
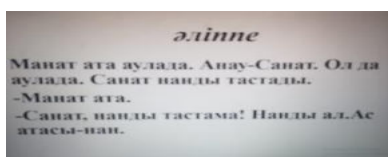
2023-2024 оқу жылының бас ұстанымы болып, ту еткен біртұтас тәрбие үрдісі орын алған еді. «Ұлттық мүдде», «Ар –ұят», «Талап» сынды біртұтас құндылықтың аясында зор дүние жатыр. Қазіргі білім саласында әлемнің екінші ұстазы атанған Әл-Фараби бабамыздың «Тәрбиесіз берілген білім-адамзаттың қас жауы» нұсқаулы сөзі болашақ ұстаздарға құдды аманат етіп қалдырылғандай. Себебі, заман талабына сай адамы демекші, заманауи техниканың заманында ғаламтор тәрбиелеп кетпей тұрғанда, тәрбие мен білім ұғымын егіз бетінде ұстаздар қауымы, ұрпағымызды саналы, салиқалы етіп тәрбиелеуіміз қажет.

Міне осыған орай, таяуда әріптесім екеуіміз қала мектептерінің жас мамандарына дөңгелек үстел басында «Бастауыш сыныпта құндылыққа бағытталған білім тақырыбында ашық шебер сыныбын өткізген болатынбыз. Шебер сынып барысында бастауыш сынып

пәндерінің кез-келген тақырыбының өзі- осы біртұтас құндылыққа саятынын мұғалімдер қауымы тереңірек түсініп, тақырыпты мазмұнды қылып аша білді.

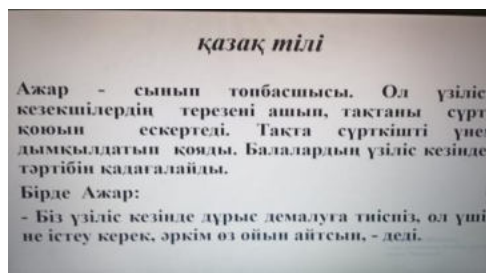
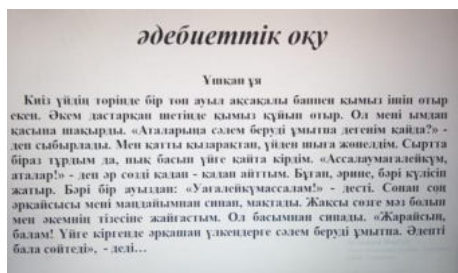
Шебер сыныпты 5 қадам әдісі арқылы бастап, келген ұстаздарға хәкім Абайдың 5 нәрседен қашық бол, 5 нәрсеге асық бол өлеңін жатқа айтып, қолдарына заманауи креативті жасырылған сыйлық белгісін ұсындық. Сол арқылы «Ат әбзелдері», «Ұлттық ыдыстар», «Ұлттық ойындар» және «Ұлттық киімдер» топтарына жас мамандар орналасты. Жас мамандар өздеріне берілген топ атауларының негізгі мән-мағынасын аша отырып, қазақ халқымыздың ұмыт қалған салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын қайта жаңғыртуды ұрпаққа аманат етіп алатындықтарын жеткізе білді. Жас мамандардың алдарында біртұтас тәрбие құндылығымен байланысқан жаңалыққа толы ашық буклеттер жатты. Бұл буклеттер әрбір тапсырма орындаудағы кедергілерден дұрыс өтуіне түрткі бола білді. Жалпы «Құндылық» деген сөздің түп төркінін біздің ойымыз бен барлық мінез –құлқымызды басшылыққа алатын үдеріс ретінде ашып, сипаттама беріп өттік. Құндылыққа негізделген құжатқа тоқталып, тұжырымдаманы басшылыққа алатындығымыз туралы жас мамандарға бағдар берілді. Басты тақырыбымыз бастауыш сыныпта құндылыққа бағытталған білім болғандықтан бастауыш сынып баласының ең алғаш мектеп табалдырығын ашқаннан бастап қолына әліппе ұстайтыны даусыз. Осы орайда бейне тақтадан «Әліппенің тапсырмасы» есігін айқара ашты. Қарапайым мәтін бір қарағанда бала оқиды, мазмұнын түсініп оқиды. Сырт қарасаңыз, жай оқылым дағдысы жүріп жатқандай көрінеді. Ал түптеп қарасаңыз, ар –ұят

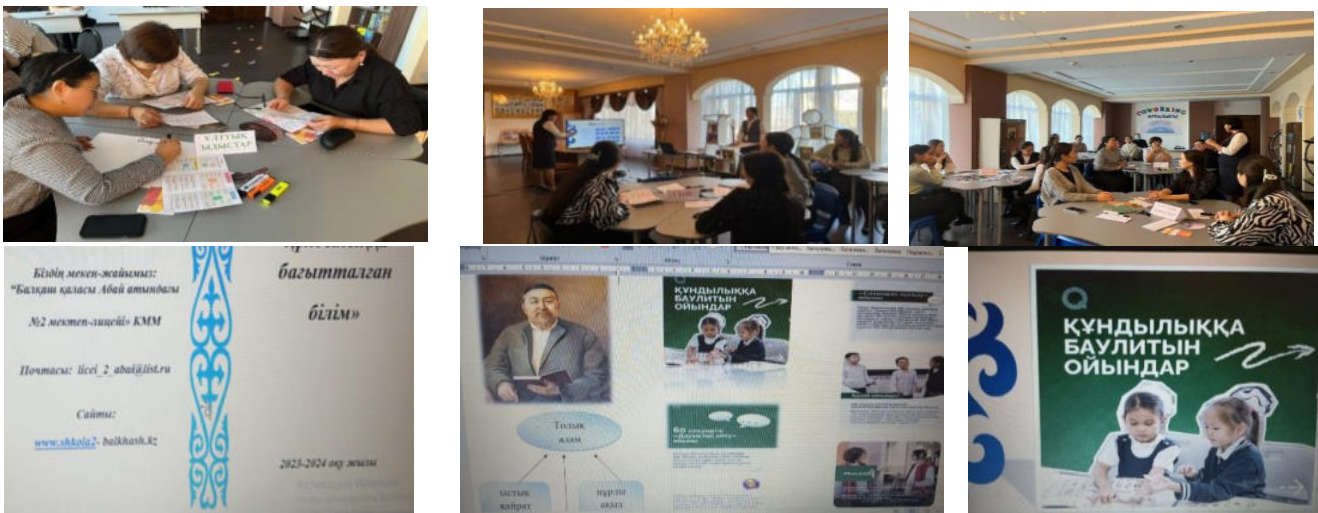
құндылығын осы ретте бала бойына сіңіріп жатқаны көрініс табады. Мұғалім мамандар осы тақырыпты кеңінен ашып, бастауыштың баласының әліппенің нәрімен бірге біртұтас тәрбие құндылығының бір сатысын бойына ұялатқаны айдан-анық көрінеді.

Математикадан берілген қызықты есеп барысын талқылап жатқанда, бұл мәтінді оқи отырып, бала ең әуелі не істейді? Бала ең біріншіден мәтінді оқиды. Одан кейін есепті шығарады. Есептің мәтінін талдаған кезде шегірткедей жәндіктен бойын аулақ ұстануды жөн көреді. Сол арқылы ар-ұят, талап, ұлттық мүддені жалпы айтқанда біртұтас тәрбие құндылығын бойына сіңіреді. Яғни талап құндылығы бойынша уақыт деген ұғымды жете түсінеді. Міне, осы тұрғыдан жас мамандар жақсы пікірлерін айтып, біртұтас тәрбиенің қайнар көзі тек қана тәрбие сағаттарында ғана көрініс алмай, ол күнделікті сабақ үрдісінде сорпасы қайнап жататындығын ұғына түсті.

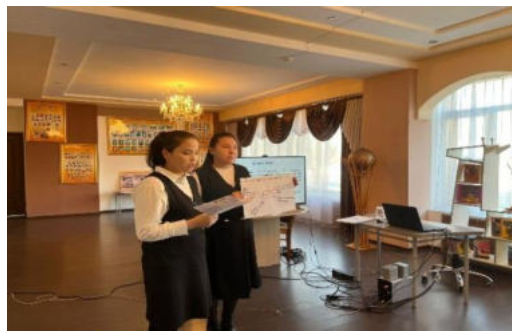
Құндылықтарды бала бойына сабақ барысында немесе сабақтан тыс уақыттарда сіңіруге бағытталған ойындарды жас мамандар ойнай отырып, сыныпта жағымды психологиялық ахуал тудыратындығын пайымдады.

Жас мамандар қазақ тілі пәнінен берілген тапсырманы орындай отырып, бірден ар-ұят пен талап құндылығын дәріптесе, әдебиеттік оқу пәнінен батыр атамыз Бауыржан Момышұлының амандасудың маңыздылығын ата-бабамыз тектілікке жатқызып, ар-ұят, ұлттық мүдде құндылығын бойға қайта сіңіргендей болды. Бұл тапсырмаларды орындау барысында оқушы қауым «Үлкенге құрмет, кішіге ізет» нақыл сөздерінің мән-мағынасын аша түсіп, даналықтың көзі жатқандығын сезінеді.

Жас мамандар өздері қарама-қарсы топтарға тапсырма дайындап, тапсырманың қай құндылыққа негізделгенін сұрай отырып, тағы бір мәрте құндылықтың барлық жерде өміршеңдігін арқау етті.

Қорыта келе мұғалімдік жолға бет бұрған жас буын- тәрбиенің қайнар көзі бұрынғы ойымыз бойынша тек тәрбие сағаттарында, сыныптан тыс жұмыстарда ғана орын алмайтынын, біртұтас тәрбие құндылығын бала сабақ барысында да етене жақын сіңіріп, құндылықтармен байып, бірте-бірте жан-жақты жақсы дамыған тұлға болып қалыптасатындығына қанық болғандықтарын жеткізді.

Әдебиеттер:

1. Құндылыққа баулитын ойындар. 2020 жыл

КАЗАКОВА ГАЛИНА АНАТОЛЬЕВНА

КГУ «Специальная школа – интернат №7» УО КО, г. Шахтинск

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В СПЕЦИАЛЬНОЙ ШКОЛЕ-ИНТЕРНАТЕ НА ОСНОВЕ ДУХОВНО – ПРАВСТВЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ

От того, каковы наши дети сегодня, зависит, каким будет общество завтра. Поэтому многие государственные учреждения и общественные организации занимаются вопросами становления личности, а значит, и вопросами ее социального поведения. В поведении детей и подростков проявляется их отношение к другим людям и к самим себе, к окружающему предметному миру и природе, к нравственным, правовым, этическим и другим нормам и ценностям общества. Значительная часть детей, поступив в школу, начинает испытывать серьезные трудности в адаптации к тем усложняющимся по мере перехода из класса в класс требованиям, которое предъявляет им общество. Воспитание духовно-нравственных ценностей у детей с ограниченными возможностями является важнейшим звеном в общей системе учебной и коррекционно-воспитательной работы в условиях школы – интерната для учащихся с умственной отсталостью.

Актуальность выбранной темы объясняется нравственными ориентирами подрастающего поколения. Во – первых, наше общество нуждается в подготовке образованных, высоконравственных людей, обладающих не только знаниями, но и прекрасными чертами личности. Во-вторых, в современном мире маленький человек растет и развивается, окружённый множеством разнообразных источников сильного воздействия на него как позитивного, так и негативного характера на еще только формирующуюся сферу нравственности. В-третьих, вооружение нравственным знаниями важно и потому, что они не только информируют школьника с нарушением интеллекта о нормах поведения, утверждаемых в современном обществе, но и дают представления о последствиях нарушения норм. Не всегда понимая жизненные ситуации со всей сложностью, школьники с нарушением интеллекта тем не менее благодаря выработанным у них твердым навыкам и привычкам, следуют общепринятым в данном обществе нормам поведения, умеют общаться с людьми, не вызывая у них неприязненных чувств. Но такое поведение – результат огромной работы педагогов. Теория и практика дефектологии исходят из положения о том, что аномальный ребенок, как все дети, развивается по общим законам. Однако Л.С.Выготский указывал, что наряду с этими законами «дефектология изучает развитие, у которого есть свои законы, свои темы, свои циклы, свои диспропорции, свои метаморфозы, свое перемещение центров, свои структуры».

К работе над проектом по воспитанию национальных ценностей, а именно в направлении нравственного воспитания, мы пришли после проведенного мониторинга сформированности нравственных качеств школьников. Базой нашего исследования стала КГУ «Специальная школа – интернат №7» Управления образования Карагандинской области. Задания выполняли учащиеся 5 «А» и 5 «Б» классов. Детям предлагались вопросы нравственного характера. Задачи исследования определили выбор методик. При этом мы исходили из того, что нравственный опыт представляет собой единство интеллектуального и эмоционального компонентов. Интеллектуальный компонент рассматривается, как знание школьниками моральных принципов и норм, выраженных в эстетических понятиях и абстрактно-логических построениях. Нравственные знания и отношения проявлялись в реальном поведении школьников. Мы использовали ряд взаимодополняющих методик: беседу по сюжетному рассказу, метод незаконченных рассказов. При определении особенностей нравственного опыта, учащихся с умственной отсталостью использовались следующие критерии: степень соответствия нравственной норме знаний, отношений и способов поведения учащихся; обобщенность знаний; их глубина и широта; степень устойчивости. Для оценки нравственных знаний испытуемых выделялись такие проявления, как понимание ими содержания моральных норм, знание способов поведения. Знание переживаний, возникающих у человека в случае соблюдения или несоблюдения моральной

нормы. О нравственном отношении узнавали по оценочным суждениям школьников о поступках другого человека, о своих поступках, а также по особенностям выполнения моральной деятельности человека и их мотивов.

На первом этапе исследования, учащимся 5 «А» и 5 «Б» классов были предложены задания ответить на вопросы об ответственности и доброжелательности. Анализ ответов и высказываний испытуемых показал, что нравственные знания неоднозначны для своей выборки. В данных классах необходимо, прежде всего, выделить испытуемых, ответы и высказывания которых, свидетельствуют о том, что эти школьники (в сравнении с другими) неправильно понимают содержание моральных норм. У остальных учащихся знания о нравственных переживаниях обычно соответствуют норме, но в то же время, они не различают оттенков в переживаниях, хотя в целом, нравственные знания у этих ребят по степени соответствия норме, выше, чем нравственные знания у группы с низким уровнем нравственного опыта. Исходя из данных первого замера в формировании уровня нравственных качеств учащихся этих классов, мы можем выделить контрольный класс – 5 «Б» – 74%, экспериментальный 5 «А» класс – 60%. Мы старались избегать прямого научения школьников, создавали условия только для расширения и углубления нравственного опыта, для развития нравственного сознания и самосознания учащихся. На втором этапе учащимся предлагались диагностические ситуации, в которых они должны были помочь товарищу. Общий уровень нравственных отношений вырос на 21%. На втором этапе исследования мы формировали у учеников ответственность и доброжелательность в процессе обучения. При этом содержание учебной деятельности не менялся, менялся только характер ее протекания. Мы старались избегать прямого научения школьников, создавали условия только для расширения и углубления нравственного сознания и самосознания учащихся. Помимо количественного изменения экспериментального класса, отмечались некоторые качественные особенности нравственного опыта. Прежде всего, школьники обосновывали свои ответы, стали чаще ориентироваться на содержание нравственной нормы. Оценки поступков стали более критичны не только по отношению к другому человеку, но и к самому себе. Это позволило сделать вывод о том, что приращение нравственного опыта у испытуемых экспериментального класса произошло в результате целенаправленного формирования учебной деятельности. За пять месяцев, начиная с начала учебного года, была проведена диагностика уровня сформированности нравственных отношений. Она включила в себя три пункта: метод ранжирования, диагностический метод «Работа над ошибками», метод диагностической ситуации «Эксперимент». Наша исследовательская работа показала, что у детей данного класса повысился уровень нравственного воспитания, однако теоретические знания преобладают над практическими умениями. Исходя из данного эксперимента, мы видим, что работу по нравственному воспитанию школьников с нарушением интеллекта надо продолжать, чтобы теоретические знания вошли в зону «актуального развития». Эффективность нравственного воспитания школьников с нарушением интеллекта возможна при создании педагогических условий: мотивационных, содержательных, операционных. Возникла идея создания цикла методических работ по нравственному воспитанию школьников с нарушением интеллекта «Я сам» для учащихся I-X классов.

Данные работы затрагивают такой круг потребностей учащихся, который наиболее проецируется ими на окружающий мир: это потребность в защищенности и принадлежности; в актуальных знаниях и умениях; любви и признании; поиске авторитета и смысла дела жизни.

В основе методики нравственного воспитания лежит совместная деятельность педагога и ребенка. В акциях проекта тесно сплетаются две заботы: одна – о духовном и физическом совершенствовании человека, его выживании в новых экономических, экологических, социальных условиях; другая – о прошлом, настоящем и будущем Казахстана. Успех этой работы во многом определяется тем, в какой мере учитываются индивидуальные особенности, потребности и интересы воспитуемого, уровень его общего

развития. Вся работа по проекту должна носить целенаправленный характер, способствовать развитию самостоятельности учащихся. Понимание человеком своих реакций и поступков способствуют формированию верной самооценки и организации адекватного поведения. Учитывая условия специальной школы – интерната и комплексный план воспитательной работы на основе национальных ценностей, а также апробацию экспериментального проекта, было решено содержание тематических разделов составлять с учетом возрастных и психофизиологических особенностей учащихся, которые будут способствовать раскрытию и развитию духовно – нравственных качеств, соблюдая принцип системности и последовательности. Данный проект направлен на решение общих и специальных задач, на подготовку учащихся к выходу в социум. Основными задачами проекта являются: формирование нравственного сознания; воспитание и развитие нравственных чувств; выработка умений и привычек нравственного поведения; развитие всех психических функций и познавательной деятельности учащихся в процессе воспитания и коррекции их недостатков; обогащение представлений об окружающем мире; обеспечение эмоциональной насыщенности общей деятельности, эмоционально-волевого напряжения, ведущего к успеху; коррекция недостатков познавательной деятельности; формирование адекватного самовосприятия, продуктивных отношений. В зависимости от поставленных задач, педагог использует различные формы и методы обучения. Каждое занятие должно носить занимательный, игровой характер. Игровой принцип обучения соответствует возрастным особенностям ребенка, для которого игра – типичная форма жизнедеятельности.

Развитие личности ребенка, его ощущение самого себя в обществе, школе, семье, его взаимоотношения с социумом, самостоятельное построение межличностных отношений, встречающихся в жизненных ситуациях, развитие коммуникативных способностей, использование средств массовой информации, развитие интереса к истории и этнокультуре родного края – все это будет способствовать расширению кругозора подростков и использованию полученных сведений в самостоятельной жизни. Исключительно важная задача педагога – волевое развитие каждого школьника. Не будет сформирована воля – человек вырастет пустоцветом, ни к чему не пригодным существом. Все его благие порывы будут разбиваться об его же собственное малодушие, трусость и лень. То, по какому пути пойду люди, станет решающим этапом для всей страны, для всех нас. Поэтому человек сейчас, как никогда, должен найти свое место в жизни, точно определить свои нравственные ценности, уметь противостоять различным негативным явлениям.

Литература:

1. Божович Л.И. О нравственном развитии и воспитании детей. // вопросы психологии. Москва.1975 год.
2. Белкин А.С. «Нравственное воспитание учащихся вспомогательной школы». Москва.1977 год.
3. Выготский Л.С. Собрание сочинений. Т.5, Москва.1993год.
4. Кулинич Г.Г. Школьный клуб. Москва. «ВАКО» 2007год.

КАЗИЕВА АНСАГАН АЛПЫСБАЕВНА

Қарағанды облысында білім беруді дамытудың оқу-әдістемелік орталығының бөлім меңгерушісі

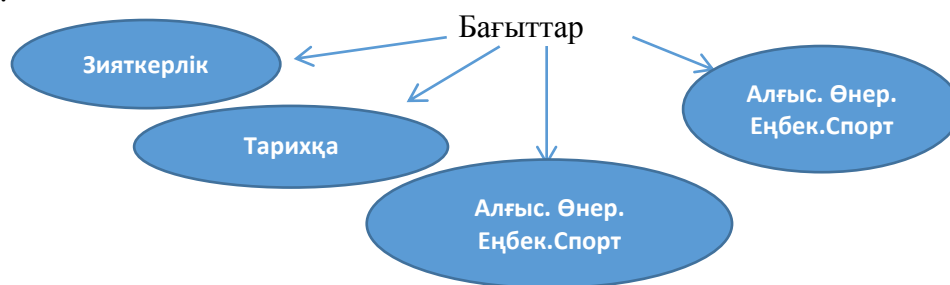
«ӘКЕ ЖОЛЫ – ІЗГІ ЖОЛ» ӘКЕЛЕР АЙЛЫҒЫ

Халқымызда «Бір әкенің тәрбиесін жүз мектеп те бере алмайды» деп тегін айтылмаса керек-ті. «Әке – биік шың, асқар тау» демекші, әр перзент үшін аяулы әкенің орны бөлек. Әке дегенде, нұрлы жанарымен мейірлене қарап, «айналайын» деп елжіреп тұратын аяулы ӘКЕМІЗ көз алдымызға келеді.

Өскелең ұрпақ бойына ұлттық құндылықтарымызды дарытуда, оларды сақтай отырып, келер ұрпаққа жеткізуге тәрбиелеу бүгінгі таңның өзекті мәселесі. Отбасы – жеке құндылықтарды қалыптастырудың қайнар көзі, тәрбиенің бастауы, әр үйде бала санасына ұлттық құндылықтарға деген көзқарастарды, салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарды, даналық сөздерді, тәрбиенің жоғарғы үлгілерін сіңіретін де отбасы. Ата-бабамыз бала тәрбиесіне ешқашан немқұрайлы қарамаған. Алты жасында аңға ертіп, он жасында оқ жондырған әке тәрбиесі биік рухтың, біртұтас тұлғаның берік діңгегі болған емес пе?

Елімізде «Әкелер күні» деген атаулы күннің пайда болуы — құптарлық дүние болды. Бүгінде отбасылық құндылықтарды сақтау, әкелердің бала тәрбиелеудегі жауапкершілігін арттыру, тәрбие жұмысын ұйымдастыруда және басқаруда мектепке көмек көрсету, отбасылық тәрбиенің жақсы жақтарын насихаттау сынды міндеттерді шешуде былтырғы оқу жылында «Ұлағат» әкелер мектебі жобасы қолға алынды. Бұл — әкелердің отбасының алдында азаматтық қадірін арттырып, абыройының асқақтауына төте жол болмаса да, сол жолға апарар көп амалдың бірі. «Болашақтың іргесін ұстар саналы ұрпақты қалай тәрбиелейміз?» деп шарқ ұрып жүрген бүгінгі тұста әке тәрбиесі балаға ауадай қажет. Өйткені, нарықтық бәсеке артқан, руханиятымыз әлсіреген мына заманда ұлттық болмысымыздың жоғалуы шын мәнінде қауіпке айналады. Интернеттің ашықтығы, кез келген ақпараттың жылдам таралуы көздерінен малтығып шыға алмай қалғанымыз сонша, отбасы институтының ұлттық бейнесі құлдырауға айналғаны — шындық. Баланың әкеге иек артуынан гөрі, шешесіне иек артуы басым болып кеткені де бар. Осы тұста, Біртұтас тәрбие бағдарламасын жүзеге асыру аясында әкелер институтын дамыту, отбасылық құндылықтар және өскелең ұрпақты тәрбиелеу саласында жаңа тәсілдерді насихаттау және қалыптастыру мақсатында, ағымдағы жылы Қарағанды облысының білім беру ұйымдарында «**Әке жолы – ізгі жол**» **Әкелер айлығы** бастау алды. Айлық аясында білім беру ұйымдары:

1- кесте:

бағыттары бойынша

1- апта: **2024 жылдың 05- 09 ақпан аралығы «Артық ғылым – кітапта...»**

2- апта: **2024жылдың 12-16 ақпан аралығы «Қазақ даласының ұлы тұлғалары»**

3- апта: **2024жылдың 19-23 ақпан аралығы «Әке көрген оқ жонар!»**

4- апта: **2024жылдың 26-29 ақпан аралығы «Тәрбие көзі – салт дәстүр»**

айдарымен әкелермен біріге отырып тәрбие сағаттары, зияткерлік ойындар, виртуалды поэзия сағаттары, танымдық сабақтар, зерттеу жұмыстары, эссе жазу, сахналық қойылымдар, дөңгелек үстелдер, кездесулер білім беру ұйымдарының ішкі ерекшелігіне сәйкес өткізді.

Біздің мақсат бала тәрбиесін, оның ішіндегі ер-азамат, әке тәрбиесін халқымыздың ежелгі озық дәстүрлері негізінде жүргізе отырып, оны бүгінгі заманның жетістіктерімен ұштастыра білу. Ендеше, білім беру ұйымдарында оқу-әдістемелік орталығы бастаған үрдіс жылда жалғасын тапса, деген ниет. Айлық жоспарының үлгісі

2- кесте:

АҚПАН – ОҚУҒА ҚҰШТАРЛЫҚ АЙЫ 05- 09 ақпан 2024 жыл I апта		
Тақырыбы: Артық ғылым – кітапта... Бағыты: Зияткерлік		
«Жаңылтпаш айтқан жалықпас» («Оқуға құштар мектеп», «Балалар кітапханасы» жобалары)	тәрбие сағаты	1-2 сыныптар
«1001 мақал, 101 жұмбақ»	зияткерлік ойын	3-4 сыныптар
Ыбырай Алтынсарин «Әке мен бала» шығармасын оқу	ойтолғау жазу	4 сыныптар
Әкешім - бәйтерегім	виртуалды поэзия сағаты	5-8 сыныптар
Қаржаубай Омарұлының «Әке» кітабын оқу	эссе жазу	9-11 сыныптар
12-16 ақпан 2024жыл II апта		
Бағыты: Тарихқа тағзым Тақырыбы: «Қазақ даласының ұлы тұлғалары» 15 ақпан - Ұлттық тарих күні. (<i>«Жеткіншектің Жеті жарғысы», «Ұрпаққа аманат» жобалары</i>)		
«Жеті атасын білген ұл, жеті жұрттың қамын жер»	отбасылық фотоколлаж жасау	1-4 сыныптар
Бауыржан Момышұлы «Ұшқан ұя» повесті желісімен	сахналық қойылым	5-8 сыныптар
«Тарихқа тағзым» «Алаш жолы» 15 ақпан - Е. Бекмаханнның туған күні. (<i>«Жеткіншектің Жеті жарғысы», «Ұрпаққа аманат» жобалары</i>)	әкемен бірге танымдық сабақтар, зерттеу жұмыстары	9-11 сыныптар
15 ақпан – Кеңес әскерлерінің Ауғанстан жерінен шығарылған күні	Ауған соғысы ардагерлерімен кездесулер ұйымдастыру, танымдық сабақ	10-11 сыныптар
«Қарағандым - мақтанышым!»	әкесімен бірге болған көрікті жерлердің суреттерінен фото коллаж, бейнепрезентация жасау. ақын-жазушылармен әдеби сазды кештер ұйымдастыру	1-4 сыныптар
«Жаныңда жүр жақсы адам»	қаланың көркеюіне атсалысқан тұлғалармен танысу, кездесу, сыр-сұхбат, дөңгелек үстел өткізу	5-9 сыныптар
19-23 ақпан 2024жыл III апта		
Тақырыбы: Әке көрген оқ жонар! Бағыты: Алғыс. Өнер. Еңбек. Спорт.		
«Әкешім менің-мақтанышым»	алғыс айтудың жаңа дәстүрін құру: әкесіне деген құрмет пен ризашылықты білдіретін символдық сыйлық, жазбаша ашық хаттар жіберу мәдениетін жаңғырту, ән жолдап Tik-Tok түсіру	1-9 сыныптар
«Өнегелі өмір» жобасы аясында «Бір әкенің тәрбиесін жүз мектеп те бере алмайды»	табысты тұлғаларды, кәсіпкерлерді, қоғам қайраткерлерін, танымал спортшыларды, музыканттарды тәрбиелеген әкелер туралы арнайы сюжеттер, деректі фильмдер көру; білім беру ұйымындағы аталған санатқа жататын әкелер жолын насихаттау, кездесулер ұйымдастыру	1-11 сыныптар
«Мен әкеммен мақтанамын»	ойтолғау немесе «Бес жолды өлең» әдісімен өлең жазу	5-7 сыныптар
«Әкемнің жұмысындағы бір күн»	әкесінің жұмыс күні туралы бейнебаян, тик-ток түсіру	5-9 сыныптар
«Менің кәсібім – менің бизнесім»	әке тәрбиесіне арналған ұлттық кәсіптен көрініс беретін заманауи бейнероликтер,	9-11 сыныптар

	буктрейлер түсіру; кәсіпкер әкелермен дөңгелек үстел өткізу	
«Күш атасы – Қажымұқан» салауатты өмір салтын қалыптастыру бойынша спорттық сайыстар	әкелердің балалармен бірге уақыт өткізуін насихаттау мақсатында шағын футболдан, волейболдан «спорттық отбасы» конкурсын өткізу, онда командаға әкелер мен ұлдары қатысады, жолдастық кездесу	9-11 сыныптар
26-29 ақпан 2024 жылы IV апта		
Тақырыбы: Тәрбие көзі – салт дәстүр		
Бағыты: Салт-дәстүр		
27 ақпан – «Салт дәстүр күні» («Ұрпаққа аманат» жобасы)		
«Ұлттық ойын-ұлт қазынасы» («Ұлттық мектеп лигасы»)	әкемен бірге ұлттық ойындар (арқан тартыс, садақ ату, қол күрес, тоғызқұмалақ, асық ату, бес тас, аударыспақ т.б.) «Толағай» спорттық жарыстары	1-4сыныптар
Ұмытылып бара жатқан қазақтың салт-дәстүрлері	соғым сою, соғым сойғанда айтылатын тілек, ет мүшелеу т.б.	5-11 сыныптар
Ер қанаты – ат!(жабағы үйрету)	ғылыми жоба (атбегілік, аншылық, қазақ атбегілік өнерінің ерекшелігі; кездесу, сыр-сұхбат өткізу (атбегілік өнермен айналысып жүрген әкемен немесе атқа міну клубтары өкілдерімен)	6-8 сыныптар
Қансонарда бүркітші шығады аңға...	саятшылық, құсбегілік өнер туралы іс-шаралар ұйымдастыру	9-11 сыныптар
«Жігітке жеті өнер де аз»	әке мен ұл балалардың бірігіп қолөнер бұйымдарын жасау шеберлік сағаттары, ұлттық шеберлігін дәріптеу мақсатында ютуб сайтында видеолар орналастыру	5-11 сыныптар
«Әке – тірек, бала – жүрек»	әке мен бала арасында ұлттық қолөнер көрмелерін өткізу; ұмытыла бастаған ежелгі қазақ салт-дәстүрлерінен фестивальдер ұйымдастыру, әкемен бірге жасалған отбасылық құндылықтарды дәріптейтін креативті эмблемалар сайысы	1-11 сыныптар
«Өнер - таусылмас азық»	Қаламыздағы домбыра, зергерлік бұйым жасайтын шеберлермен кездесу ұйымдастыру	8-10 сыныптар
Челлендж «Оқуға құштар мектеп»	челлендж	1-11сыныптар
«ӘКЕ FEST» фестивалін өткізу	Айлықты қорытындылау	Әке-мектеп-бала үштік одағы

Әдебиеттер:

Кітаптар, монографиялар, жинақтар:

1. Бауыржан Момышұлы – «Ұшқан ұя» || Аудиокітап – YouTube
Электрондық ресурстар: <https://aikyn.kz/10411/14818-aekeler-mektebi-senim>

КАЗТАЕВ Р.К., ЖУКОВСКАЯ Н.Ю.

*Учебно-методический центр развития образования Карагандинской области
КГУ «Школа-лицей №53», г. Караганда*

СИСТЕМА РАЗВИТИЯ ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ В КГУ «ШКОЛА-ЛИЦЕЙ № 53»

Согласно Проекту Национального доклада «Качественное образование, доступное каждому» - ... школы должны обеспечить равные стартовые возможности своих выпускников, вступающих во взрослую жизнь, дать им максимальные навыки для обретения личных конкурентных преимуществ. Выгодным ресурсом в данном направлении выступает исследовательская деятельность, которая формирует функциональную грамотность учащихся, дает необходимый школьникам опыт деятельности, и поэтому он незаменим. Проектный метод относится к одному из самых универсальных методов обучения, который позволяет реализовывать его не только в разновозрастных группах учащихся, на любом этапе обучения, но и с применением интеграционных, межпредметных взаимосвязей, вовлекая школьников в активный процесс обучения. Система работы КГУ «Школы - лицея № 53» по развитию проектной деятельности обучающихся реализуется согласно миссии школы: «Качественное обучение и формирование выпускника, владеющего навыками и компетенциями XXI века, воспитанного на основе общечеловеческих ценностей и готового к успешной самореализации». Проектная деятельность учащихся реализуется через следующие направления:

1. **Областные проекты:** «Өнегелі өмір», проект «Зейін», функциональные недели: математической грамотности «Математика вокруг нас», естественнонаучной грамотности, читательской грамотности «XXI век – век грамотного поколения», «Оқуға құштар мектеп» - «Читающая школа» и другие.
2. **Профориентационные проекты:** Проект «STEAM», Форум-театр, «Workshop», «Атлас новых профессий», «Бизнес –стартап» и другие.
3. **Воспитательные проекты:** Волонтеры: «Доброе сердце – добрые поступки», «Театр-өмір айнасы» (мектептегі театр) и другие.
4. **НОУ «Лицейст»:** научно-исследовательские проекты по линии РНПЦ «Дарын», «Зерде», МАН ЮИ.
5. **Проект «Школьный музей А.Х.Маргулан»,** раскрывает несколько своих направлений: «Практическая археология», «Академик Алькей Маргулан- хранитель истории», «Эпоха бронзы в Казахстане. Путь во времени», «Мир казахов»: Маргулан А.Х. - этнограф, историк, фольклорист, переводчик».

Проектная деятельность берет свое начало в учебном процессе - на уроке. Ведь современный урок - это исследовательский урок, на котором решаются проблемные задания, ведётся поиск ответов на исследовательские, проблемные вопросы. Именно на уроке создаются «мини-проекты», которые могут в будущем перерасти в полноценную исследовательскую работу. Учащиеся формируют навыки исследовательской деятельности также в процессе изучения курсов лицейского, вариативного компонента, курсов по выбору, где предоставляются оптимальные возможности для получения широкого спектра естественнонаучных знаний. Программы лицейского компонента условно можно разделить на несколько блоков включающих:

- Естественно - научные дисциплины
- Математические дисциплины
- Лингвистические дисциплины

Последовательное, спиральное изучение предметов представленных направлений позволяет не только расширять знания и представления по изучаемым предметам, но и способствует развитию навыков XXI века:

- ✓ Инновационные способности
- ✓ Креативность
- ✓ Лидерские качества
- ✓ Социальная ответственность
- ✓ Критическое мышление
- ✓ Навык обучения через контекст
- ✓ Этика
- ✓ Адаптация
- ✓ Навык решения проблемы
- ✓ Навык выстраивания коммуникаций

- ✓ Знания о Медиа
- ✓ Навык взаимоотношений с людьми
- ✓ Личная ответственность
- ✓ Личная продуктивность

Если говорить о системе развития проектной деятельности, то в ней можно выделить - **6 основных этапов**.

1. Организационная база. Сопровождение проектной деятельности подразумевает наличие и обеспеченность техническими, методическими ресурсами: материальной базой (компьютеры, современное программное обеспечение, доступ в лаборатории ВУЗов, возможности для 3D-моделирования процессов и явлений, FabLab — современную школьную лабораторию, измерительные приборы, оснащённая, в том числе, техническая библиотека) и кадровой составляющей: наличие педагогов, способных организовывать и сопровождать проекты.

2. Подготовка педагогов. На данном этапе педагоги проходят специальное обучение по организации и сопровождению проектной деятельности, работают в составе творческих групп, проходят обучение на практико-ориентированных семинарах и мастер-классах своих коллег. Кроме того, учителя находятся в процессе целенаправленного непрерывного самообразования через систему курсов повышения квалификации. В итоге, эта категория учителей должна владеть исследовательскими технологиями: «STEM – подход», «Технология ТРИЗ», «PISA» и др., а также в полной мере осуществлять качественную работу в информационно-коммуникационных технологиях.

3. Методическая поддержка. В школе-лицее разработаны методические материалы и рекомендации для организации проектной деятельности в различных предметных областях. Методическую поддержку учителям оказывают заместители директора по профильному обучению, руководители МО, работает НОУ «Лицеист», которое возглавляет учитель физики, имеющий степень магистра, опытные педагоги, которые осуществляют экспертизу исследовательских работ и выстраивают свою методическую поддержку в соответствии с имеющимися требованиями и рекомендациями РНЦП «Дарын».

4. Вовлечение учащихся в проектную деятельность осуществляется через участие в выборе, планировании и разработке проектов, а также непосредственно, через выполнение практических заданий и исследований. Идеи для создания проектов рождаются в учебном процессе, чаще всего, на уроке через решение проблемных заданий, ответов на исследовательские вопросы.

5. Разнообразие проектов. Школа-лицей предоставляет возможность учащимся выбирать и создавать проекты по своим интересам и способностям. Проекты могут быть как индивидуальными, так и коллективными, межпредметными и предметно-специализированными.

6. Оценка результатов. Важным элементом системы развития проектной деятельности является оценка результатов проектов с учетом их содержания, качества выполнения и функциональной направленности полученных знаний и навыков. Ученики школы-лицея являются призерами и дипломантами международных, республиканских, областных, городских олимпиад, интеллектуальных, творческих конкурсов, соревнований научных проектов.

На протяжении длительной работы в данном направлении можно выделить наиболее эффективные проекты.

За время существования областного проекта «Өнегелі Өмір» («Встреча с выдающимися людьми») на базе школы-лицея № 53 было проведено более 50 встреч с лучшими гражданами нашего города, представителями науки и культуры Республики Казахстан. В рамках реализации проектной деятельности через функциональные недели областного проекта «Зейін» учителями-предметниками создаются мини-проекты. Например, стартап-проекты, актуальность которых доказана в ходе проведения недель на развитие финансовой, математической и информационной грамотности.

Проект «Школьный музей имени А. М. Маргулана» в настоящее время является одним из приоритетных компонентов образовательного пространства. Музей посвящен выдающемуся ученому, основоположнику казахстанской археологии, востоковеду, историку, литературоведу, искусствоведу Алькею Хакановичу Маргулану. В данном проекте

задействованы 50 % педагогов и учащихся нашей школы. Итогом этой работы стал масштабный музейно-образовательный, исследовательский проект. Ученики 5, 6, 8, 9, 10-х классов под руководством учителей - предметников распределены по нескольким направлениям исследовательской работы:

➤ **«Практическая археология»** - участниками решаются практико-ориентированные задачи по математике и физике с помощью археологических данных.

➤ Виртуальная выставка **«Академик Алькей Маргулан- хранитель истории»** – это большой исследовательский проект, над которым работали учащиеся 10 класса совместно с заведующей школьной библиотекой. Имя А.Х. Маргулана стоит в одном ряду с именами выдающихся археологов и этнографов мира. Поражает громада его научного наследия – свыше 10 томов. За многие годы им издано более 300 научно-исследовательских и более 100 энциклопедических статей, научно-популярных публикаций. Результатом работы команды стало создание «Видеотрейлера – Библиографа», «Электронной библиотеки с QR-кодами», «Книжно – иллюстративной экспозиции», а также составлен «Информационно-библиографический список литературы».

➤ Исследование по теме: **«Эпоха бронзы в Казахстане»** проведено учениками 10-х классов под руководством учителей истории. В данном проекте в хронологической последовательности представлены экспедиции А. Х. Маргулана, посвященные изучению памятников бегазы-дандыбаевской культуры. Им были открыты уникальные археологические памятники эпохи бронзы: Бегазы, поселение Байбала, комплекс Аксу-Аюлы, Беласар, Бугылы I, могильник Айбас-Дара и многие другие. Данные исследования легли в основу экскурсий, которые проводят старшеклассники с гостями и учащимися школы.

➤ **«Мир казахов: эпические сказания казахского народа».** Маргулан А.Х. - этнограф, историк, фольклорист, переводчик». **«Мир казахов». Маргулан А.Х. – этнограф, историк»** - исследовательский проект, в котором работали ученики 8, 9-х классов совместно с учителями казахского языка и литературы. Данный проект построен на изучении сборника статей А. Х. Маргулана «Мир казаха», включающего несколько статей: «Петроглифы с тотемом волка»; «Древние караванные пути через пустыню Бетпак – дала»; «О значении эпиграфических памятников Казахстана»; «О происхождении племени канглы»; «Казахская юрта и ее убранство». Результат проекта - выставка экспозиций «Казахское народное прикладное искусство».

Большую помощь и поддержку в развитии музейно-образовательной и исследовательской деятельности нашего школьного музея оказывают специалисты Карагандинского областного историко-краеведческого музея. С их помощью на базе школы-лицея была организована передвижная тематическая выставка предметов эпохи бронзы, предметов казахского народного прикладного искусства.

➤ **«Алькей Хаканович Маргулан - фольклорист, литератор и переводчик».** **«Произведения А.Х. Маргулана на сцене»** - это ещё одно из интереснейших исследований творчества Алькея Маргулана, но только с позиции филолога, фольклориста, литератора, переводчика. В школе реализуется творческий проект «Театр-өмір айнасы», в котором участвуют учащиеся 8-9 классов. Руководителями данного творческого проекта являются учителя казахского языка и литературы. В программу посещения школьного музея обязательно входят инсценировки фольклорного наследия, автором которых является А.Х. Маргулан.

На сегодняшний день, мы можем с уверенностью констатировать – что школьный музей является той культурной средой, тем образовательным пространством, где происходит и общение, и учебная деятельность, а также приобщение подрастающего поколения к исследовательской, проектной работе.

В КГУ «Школе – лицее №53» совершенствуются механизмы профессионально-ориентационного сопровождения. Инструментами для формирования профессиональной направленности обучающихся выступают тренинги, квесты, профориентационные игры.

Проектная деятельность реализуется также и через проекты: «STEAM», областной проект – форум «Билет в будущее», «Форум – театр», «Атлас новых профессий». Команда учителей-предметников и учащихся 9-10-х классов стали призерами и победителями областного этапа форума «Билет в будущее» по профориентационной работе в следующих направлениях: **"Лучший профориентатор". "Карьерный навигатор"** - с работой «Влияние STEAM-технологии на профессиональное самоопределение старшеклассников», "Профориентационное мероприятие: новый формат" профориентационная игра», Проект "Профессиональный выбор учащихся 9-11 классов «ШЛ№53», как средство формирования высококвалифицированных трудовых ресурсов Карагандинской области". Командой учителей-единомышленников сделана попытка внедрения STEAM –подхода в образовательное пространство КГУ «ШЛ№53». Активными участниками данного проекта выступили ученики 9-го класса. Было решено применить STEAM -концепцию в решении актуальной для нашей организации образования проблемы «перегруженности» школы. Проект «Современные тенденции проектирования здания школы в контексте инновационной стратегии STEAM» был реализован через следующие приоритетные направления:

- инженерно-математическое
- научно-технологическое
- зеленые технологии
- 3D- моделирование
- искусство и технологии
- бизнес и предпринимательство и другие.

STEAM-подход предполагает командную работу, учащиеся и учителя разделились на 6 микрогрупп по направлениям. Каждая группа поставила перед собой цель, решала свои задачи, получила свой ожидаемый результат. В свою очередь все микрогруппы решали одну общую проблему, работали на одну цель и решали общие задачи.

В доказательство эффективности внедрения нового междисциплинарного и проектного STEAM-подхода в образовательный процесс, говорят следующие показатели у **школьников:**

- появился интерес к исследовательской, научно-технической, инженерной деятельности;
- развиваются навыки критического, инновационного, творческого мышления;
- приобретаются навыки социального и коммуникационного взаимодействия;
- формируются умения работать в команде, развиваются лидерские способности;
- решаются проблемы профессионального самоопределения;
- появляются нестандартные решения, ломаются привычные шаблоны, стереотипы и др.

у учителей:

- повышается эффективность проведения учебных занятий;
 - возрастает привлекательность интеграции межпредметных связей;
- расширилась сфера не только в методах подачи информации, но и её обработки;
- но и осуществить дифференциацию видов заданий, а также разнообразить формы обратной связи.

Существующая система организации и развития проектной деятельности обучающихся в нашей школе даёт свои результаты: качество исследовательских работ учащихся достаточно высокое, на это указывает в том числе и то, что ученики КГУ «Школы – лицея №53» являются призерами и дипломантами Международного, республиканских, областных, городских олимпиад, интеллектуальных, творческих конкурсов, соревнований научных проектов.

Литература:

1.Проект Национального доклада Проект Национального доклада к I Съезду педагогов "Качественное образование, доступное каждому» Министерство просвещения Республики

Казахстан Министерство науки и высшего образования Республики Казахстан, Астана .- 2023 г.

2.Жумажанова С. Развитие STEM-образования в мире и Казахстане."Білімді ел - Образованная страна" №20 (57) от 25 октября 2016

3.Жолымбаев О.М., Абильмажинов Е.Т.,[и др.].Приоритетные аспекты внедрения STEM – образования в Казахстане и за рубежом и сравнение тенденций его развития»: журнал «Вестник Московского университета. Педагогическое образование» –2021 №4(21) – С.87–95.

4.Руководство для слушателя. Образовательная программа курсов повышения квалификации для заместителей руководителей школ по воспитательной работе по профессиональной ориентации школьников - ЦПМ АОО«Назарбаев Интеллектуальные школы», 2019.

Электронные ресурсы:

1.<https://www.ef.ru/englishfirst/efblog/educational-advice/for-parents/pochemu-steam-obrazovanie-obrazovanie-bud/>.

2.e-history.kz

<https://e-history.kz/en/biography/view/338>©

3.Портал археологов Казахстана.

<http://arheology.kz/personali/19.html>

4.Книги Алькея Маргулана.

<https://yadi.sk/i/ZExq97j63Ppmx2>

**КАЗТАЕВА АРДАКТЫ ТЕМИРГАЛИЕВНА
ТУСУПБЕКОВА ЗЕЙНЕГУЛ АЛКЕНОВНА**

«М.Жұмабаев атындағы гимназиясы» КММ, Қарағанды қаласы

**БҮГІНГІ БІЛІМ БЕРУ: ТҰЛҒАНЫ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА БАҒЫТТАП
ОҚЫТУ**

*«Ақыл, қайрат, жүректі бірдей ұста,
Сонда толық боласың елден бөлек»*

А. Құнанбаев

Қазақта «білім мен тәрбие - егіз» деген сөз бар. Дана халқымыз жастарға жақсы білім беру үшін тәрбие беру мәселесін басты назарда ұстау қажеттігін ертеден білген және оны терең түсінген.

М. Жұмабаев «Педагогика» еңбегінде: «Әрбір тәрбиеші баланы ұлт дәстүрімен тәрбиелеуге міндетті», - деген болса, Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев: «Білімі терең, ойы озық ұрпақты тәрбиелейтін мұғалімдер қауымына зор жауапкершілік жүктеледі», - деген болатын. Саналы ұрпақ тәрбиесін жетілдіру, ертеңгі сапалы өмір кепілі болмақ. Басты мақсат - ертеңгі ұрпақ тәрбиесіндегі бүгінгі мүмкіндіктерді жіберіп алмай, кемелденген келешекті тәрбиелеуде кешігіп қалмау болса игі!

Уақыт өте келе заман талабына сай білім беру бағдарламаларының өзгеруі заңды құбылыс. Баршаға қолжетімді сапалы білім парадигмаларының өзгерістерін ұлттық және рухани құндылықтар арқылы да жана даму сатысына өтеді. Қазақ халқы ертеден-ақ оқу-білімнің ең асыл қазына, адамды арманы мен алға қойған мақсатына жеткізетін басты құндылық екенін мойындаған.

Халық даналығында «Ұрпақ болашағы - ұстаздан» - деп атап көрсетілгендей, жас ұрпақ тәрбиесін жетілдіруде қазіргі мектептерге үлкен жауапкершілік артылуда. Әр мектеп білім алушыларының әлеуметтік жетілген тұлғасын қалыптастыруға үлкен әсер ететін маңызды әлеуметтік институт, ал мұғалім - білім алушыларды тәрбиелеудегі жетекші тұлға, мәдениеттің қайнар көзі, ұлттық құндылықтардың жанашыр жаршысы болуы керек.

Өскелең жас ұрпақты рухани-адамгершілік қасиетке баулу, тәрбиелеу - барлық кезеңде өзекті. Біздің келешегіміз – жас ұрпақ, ал ұрпақ тәрбиесі адамзаттың мәңгілік тақырыбы. Ел ертеңі болар бүгінгі балалар мен жасөспірімдерді тәрбиелеу, әлеуметтік тұрғыдан барынша қамтамасыз ету, толыққанды білім алуына жағдай жасау, олардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау Қазақ елінің ұлттық дамуының басты бағыттарының бірі. Тәрбие мен оқыту өзара тығыз байланысты, бір- бірінен бөліп алуға болмайтын біртұтас процесс. Білім беру ұйымдарындағы тәрбие пән мазмұны, сынып сағаттарының және мектептен, сыныптан тыс қосымша білім беру мазмұны арқылы жүзеге асады.

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы қасиетті Түркістан қаласы, Түркі елінің шаңырағында өткізілген «Әділетті Қазақстан - Адал азамат» атты II Ұлттық құрылтайда сөйлеген сөзінде: «Адал азаматқа тән қасиеттер әрбір жастың бойынан табылуы керек, ұрпақтың бойында жаман әдет болса, бұл үлкендердің кінәсі»- дей келе, Әділетті Қазақстанды құру үшін: бүкіл қоғам болып жұмылу керектігін:

- ең бастысы, әр азаматтың сана-сезімі жаңғыруы қажеттігін;
- халқымыздың дүниетанымы және өмірлік ұстанымдары өзгеруге тиіс екендігін;
- әйтпесе, басқа реформаның бәрі бекер болатындығын нақты атап өтті.

Жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, заманауи білімдерді меңгерген, бәсекеге қабілетті, салауатты ұрпақ тәрбиелеу. Сол себепті қазіргі ұрпақ тәрбиесіндегі басты мәселе тұлғаны рухани-адамгершілік тұрғыдан дамыту, ар-ұятымызды молайтып, адамгершілік қасиеттерімізді жетілдіру арқылы ізгілікке, инабаттылыққа, парасаттылыққа үйрету.

Қазіргі уақытта рухани-адамгершілік тәрбиелеу де мұғалімнің рөлі өте маңызды. Себебі, рухани- адамгершілік білім беру үдерісінде оқушылардың бойына жалпыадамзаттық құндылықтарды күнделікті өмірде іс жүзінде қолданып, оқу білімді меңгертумен қатар, баланың рухани дамуына үлкен жауапкершілікпен қарайды. Баланың кішкентай жасынан бастап, мұғалім қоршаған ортаға деген дұрыс қатынасқа дағдыландырады, мінез - құлқын дұрыс қалыптастырады, ізгі қасиеттерді дамытады. Мұнда ұстаз жалпыадамзаттық құндылықтардың біртұтас рухани мәнін көре отырып, оны тәжірибеде қолданса, онда ол оның өмірмен байланысын аша алуы талап етіледі.

Жалпыадамзаттық құндылықтарды оқушылардың бойына сіңіру үшін, әрбір ұстаз жан-жақты терең білумен қатар, өзінің бойына адамдық құндылықтарды терең сіңірген, рухани жаны таза адам болу шарт. Сонда ғана өзінің міндетін айқын сезіне білетін, мінез-құлқы жетілген саналы адам тәрбиелей аламыз. Жетілген мінез-құлық- бұл үш нәрсенің: жүректің, ақылдың және қолдың бірлігі мен келісімі. Егер бала өзінің жүрегін тындауға үйренсе, және тек қана жүрегіннің айтқанын істейтін болса, онда ол өмірден өз орнын табады деп ойлаймын. Бұл мақсатқа ұстаздар дұрыс әрекет еткенде ғана қол жеткізуге болады. Адамды өзгерту арқылы, адамның қасиетін өзгерткен кезде ғана адами құндылығымызды дамыта аламыз. Біздің мақсатымыз - мәңгілік рухани - адамгершілік құндылықтарға негізделген кемел мінезді, ойы, сөзі мен ісі бірлікте болатын адам тәрбиелеу болып табылады. Мұғалімнің рөлі оқушының ішкі әлеуетін, оның рухани - адамгершілік құндылықтар негізіндегі жоғары адамгершілік мәнін ашуға жағдай жасау болып тобылады.

Ақын **Мағжан Жұмабаев** *«Баланы тәрбиеші дәл өзіндей қылып емес, келешек заманына лайық қылып шығаруы қажет»* - деген ойлары арқылы тәрбиені келер күн талабымен ұштастырады.

Қазіргі ұстазға қойылған негізгі талап бала санасында қай кезде де сапалы білім алдыңғы қатарлы әлеуметтік құндылық болып есептелетінін сезіндіру. Сапалы білім алу мен ұлттық құндылықтарды сіңіру арқылы ғана өзгеріп жатқан өмір жағдайларына дағдыландыру.

Қорыта келе, білімді оқушы, жақсы азамат тәрбиелеу- уақыт талабы. Білім беру ісі мен тәрбиені ұштастыра жүргізсек, кемел елдің келешегі саналатын ұрпақ Отанына қалтқысыз қызмет етететін, қадірлі азамат, елін сүйген патриот болып қалыптасары анық. Адамгершілік тақырыбы - мәңгілік. Ол ешқашан ескірмек емес. Адамгершілік - бұл рухани тәрбие. Оқушыларды рухани -адамгершілікке тәрбиелеу, болашағына жол сілтеу - бүгінгі қажетті, кезек күттірмес мәселе. Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа -адамгершілік рухани тәрбие беру.

«Ар - ождан алдындағы адалдық өз қадір-қасиетіне, ізгі іс-әрекетіне байланысты» деп Әл-Фараби атамыз айтқандай, құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды дамыту баланың туылған кезінен басталуы керек.

«Адам ата-анадан туғанда есті болмайды: естіп, көріп, ұстап, татып ескерсе, дүниедегі жақсы, жаманды таниды, сондайдан білгені, көргені көп болған адам білімді, тәрбиелі болады» деп Абай атамыз айтқандай, оқу процесі кезінде адамгершілікке тәрбиелеу мақсаты күні бүгінге дейін күн тәртібінен түскен емес. Демек, ұрпақ тәрбиесі, келешек қоғам мұрагерлерін тәрбиелеу ісі өте маңызды, әрі жауапты іс. Түбегейлі өзгерістерге бет бұрған жаңа қоғамда тек білімді болу жеткіліксіз. Сондықтан жеке тұлғаның бойында адамгершілік, ізгілік, кішіпейілділік, қайырымдылық қасиеттер болуы керек.

Білім беру саласындағы мұғалім ісі - қоғам үшін маңызды. М.Жұмабаев атындағы гимназияның еріктілер клубы берілген жоспарларға сәйкес әр тоқсан сайын әртүрлі іс-шаралар ұйымдастырылып өткізіліп тұрады. Бұл өткізілетін шараларға 2-11 сынып оқушылары да ат салысып отырады. Наурыз айында гимназиямызда Республикалық «Қоржын» қайырымдылық акциясы ұйымдастырылды. Қайырымдылық шарасына 7,8,9 сынып оқушылары қатысып ән айтып, күй тартылып, ата- әжелерге керемет көңіл- күй сыйлап қайтты. Тек оқушылар ғана емес олардың ата-аналары мен демеушілер тарапынан Аманжолова Айжан Балтаевнаның қолдауымен жиналған ақ футболкалар,қазақи жилеткалар, құрақ көрпелер «Киелі Шаңырақ» қамқорлық орталығына табысталды. Біздің мақсатымыз игілікті істерді жүзеге асыра отырып «Үлкенге - құрмет, кішіге - ізет көрсете отырып, өсіп келе жатқан әрбір жас ұрпақты имандылыққа, мейірім - қайырымдылыққа тәрбиелеу. Себебі саналы, салиқалы ұрпақ тәрбиелеуде ұстаздың рөлі ерекше екенін айтуға болады.

Біздің басты байлығымыз- бала. Білім саласында еңбек етіп жүрген әр тұлғаның басты мақсаты - шәкірт бойына сапалы білім мен тағылымы мол тәрбие беру болып табылады.

Келешекте өткізілетін «Мектепке жол, Жанашыр жүрек, Сыйлық сыйлау» т.б. қайырымдылық іс шаралары өзінің жалғасын табады. Осы бағыттағы іс шаралар жүргізіліп оқушыларды шығармашылық баулуға, шәкірт бойындағы қабілет көзін ашуға, тілін байытуға, қиялын ұштауға, өз бетінше ізденуге әсерін тигізеді.

Әдебиеттер:

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық /Р.А.Мұқажанова., Г.А.Омарова, Р.Мұратханова. - Алматы: «Бөбек»ҰҒПББСО, 2015 ж.
2. Бала тәрбиесі журналы. № 2 2006 ж , № 4 2008 ж.
3. Бастауыш мектепте оқыту журналы. № 4 2007 ж.
4. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің «Біртұтас тәрбие бағдарламасын» іске асыру бойынша Мемлекеттік құзырлы органдармен бірлескен кешенді жоспары 2023жыл. «Өзіндік таным» № 2 2007 № 5-6 2006 ж.

КАЙДАНОВИЧ Л.В., БАУЛЬБЕКОВА А.В.

КГУ «Гимназия №45», г. Караганда

СШЛИ им. Жамбыла, г. Караганда

**РАЗВИТИЕ ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ НА УРОКАХ РУССКОГО
ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ ЧЕРЕЗ ИНТЕГРАЦИЮ С ДРУГИМИ ВИДАМИ
ИСКУССТВА**

Есть очень важная область в жизни человека, которая оказывает огромное влияние на разум и помогает воспитать нравственность, доброту, развить воображение и творческие способности детей, и эта область – искусство.

Литература как вид искусства помогает постичь культуру, приобщить учащихся к вечным ценностям. Изучение литературы через связь с другими видами искусства оказывает огромное влияние на духовную жизнь ребёнка и способствует воспитанию нравственности у подрастающего поколения. Данный аспект отмечен в «Единой программе воспитания РК», главной целью которой является «воспитать добросовестного гражданина, впитавшего в себя общечеловеческие и национальные ценности и освоившего передовое мировое образование» [1].

В связи с этим в учебных программах по предметам «Русская литература» (Я1) и «Русский язык и литература» (Я2) имеются разделы, темы, образовательные цели, с помощью которых можно развить у обучающихся вышеуказанные ценности. В первую очередь, через интеграцию литературы с другими видами искусства (живопись, музыка, кино, театр и др.)

Рассмотрим образовательные цели в программе по предмету «Русская литература» для обучающихся 5-9 классов с русским языком обучения, в которых прослеживается взаимосвязь литературы с другими видами искусства [3].

Таблица целей из ТУП

класс	учебная цель
класс 5	5.3.3.1 сопоставлять произведения (или фрагменты) русской, казахской и мировой литературы, близкие по тематике, при поддержке учителя
	5.3.2.1 сравнивать художественное произведение с произведениями других видов искусства, объясняя сходства и различия при поддержке учителя
класс 6	6.3.2.1 сравнивать художественное произведение с произведениями других видов искусства, объясняя сходства и различия при поддержке учителя (план сравнительной характеристики)
	6.3.3.1 сопоставлять произведения (или фрагменты) русской, казахской и мировой литературы, близкие по тематике и проблематике
класс 7	7.3.3.1 сопоставлять произведения (или фрагменты) русской, казахской и мировой литературы, близкие по тематике/ проблематике/жанр
	7.3.2.1 сравнивать художественное произведение с произведениями других видов искусства, характеризуя сходства и различия в средствах создания образов
класс 8	8.3.2.1 сравнивать художественное произведение с произведениями других видов искусства, характеризуя специфические средства создания образов
	8.3.3.1 сопоставлять произведения (или фрагменты) русской, казахской и мировой литературы, близкие по тематике/проблематике/жанру, учитывая особенности национальной культуры
класс 9	9.4.2.1 сравнивать художественное произведение с произведениями других видов искусства, характеризуя специфические средства создания образов в разных видах искусства
	9.4.3.1 сопоставлять произведения (или фрагменты) русской, казахской и мировой литературы, близкие по тематике/ проблематике/жанру, учитывая особенности национальной культуры

Для отработки той или иной цели можно разработать ряд заданий, учитывая изучаемое произведение и возраст обучающихся.

Так, например, для достижения целей 5.3.2.1; 6.3.2.1; 7.3.2.1; 8.3.2.1 и 9.3.2.1, где предлагается сравнить художественное произведение (фрагмент) с другими видами искусства, можно предложить обучающимся поработать с иллюстрацией (5-7 классы), картинами (8-9 классы), музыкальным произведением, декламацией текста, экранизацией (мультфильм, фильм), спектаклем.

Рассмотрим некоторые из них.

Задание 1. Рассмотрите иллюстрацию (учитель подбирает на своё усмотрение) к изучаемому произведению. Ответьте на вопросы:

- 1) Какой эпизод из произведения изобразил художник?
- 2) Сравнивая картину с эпизодом, укажите сходства и различия (по предложенной учителем таблице, где указаны критерии сравнения).
- 3) Как и при помощи чего художнику удалось передать эмоциональное состояние героя? Обратите внимание на палитру цветов (на иллюстрации) и выразительные средства (в тексте произведения).

Для обучающихся 5,6 классов рекомендуем включать в задание вспомогательные средства (таблицы, схемы), тем самым оказывая поддержку со стороны педагога, как прописано в учебных целях.

Задание 2 (8 класс, раздел «Любовь и честь»).

Прослушайте декламации стихотворения М.Ю. Лермонтова «Я не унижусь пред тобою...» в исполнении актёров Василия Качалова, Александра Галибина, Карэна Бадалова. Чьё исполнение вам понравилось больше? Почему? Кому, на ваш взгляд, удалось передать настроение лирического героя? Через какие средства (голос, мимика, жесты и т.д.)?

Задание 3 (8 класс, раздел «Любовь и честь»).

Рассмотрите картину английского художника Джозефа Райта «Ромео и Джульетта». Какой фрагмент текста изображён? Почему вы так решили? Какие детали на это указали? Получилось ли художнику передать образы и атмосферу? Какие средства использовал Джозев Райт? Какие ещё картины были созданы данным художником?

При изучении трагедии «Ромео и Джульетта», помимо задания с картиной, интересным будет провести сопоставительный анализ с фольклорным казахским эпосом «Козы Корпеш - Баян Сулу», что позволит вызвать интерес к казахской литературе, приобщить к национальной культуре, традициям.

Отметим, что для обучающихся 8-9 классов рекомендуем работать с картинами известных художников, нежели с иллюстрациями. Возраст обучающихся позволит дать оценку данному виду искусству, развить эрудицию, привить интерес к живописи.

Также для обучающихся старших классов можно предложить поработать с портретами писателей при знакомстве с их биографией и творчеством. Так, например, при изучении личности М. Ю. Лермонтова предлагается ученикам сравнить два портрета: автопортрет поэта (картина 1) и портрет художника Петра Заболотского (картина 2). Помимо сравнительной характеристики, ребятам даётся работа психологического характера: по чертам лица, причёске, одежде, позе определить характер писателя, вид его деятельности, принадлежность к эпохе и т.д. Работая с автопортретами писателей, обучающиеся подробнее узнают о личности писателя, поэта, его разносторонности и увлечениях.

Картина 1 Картина 2

Интересные и разнообразные задания можно предложить обучающимся, отработывая цели 5.3.3.1; 6.3.3.1; 7.3.3.1; 8.3.3.1; 9.3.3.1, где необходимо сопоставить произведения (фрагменты) русской, казахской и мировой литературы, близкие по тематике и проблематике.

Например, в 5 классе с помощью диаграммы Венна обучающиеся могут сравнить две сказки: «Сказка о мёртвой царевне и семи богатырях» А.С. Пушкина со сказкой «Белоснежка и семь гномов» братьев Grimm. В самом задании учителю необходимо указать критерии сравнительного анализа (жанр, тема, идея, герои и т.д.).

При изучении былины целесообразно предложить обучающимся сопоставить её с казахским героическим эпосом, таким, например, как «Кобланды батыр», «Алпамыс батыр», «Ер-Саин», «Ер-Таргын» и т.д. В них, как и в русских былинах, изображены герои, сражавшиеся за свою Родину, защищая её от вражеской силы. Здесь целесообразно, на наш взгляд, рассмотреть задания с отрывками (фрагментами) произведений, обращая внимание на внешнее описание героя, его действия (подвиги), характер. Особо стоит уделить внимание выразительным средствам языка.

Подобного рода задания, безусловно, развивают одну из ценностей - национальный интерес, так как дают возможность познакомить обучающихся с литературой казахского народа, выявить её характерные черты, особенности.

Работа с экранизацией произведений позволяет обучающимся сопоставить собственный сложившийся образ героя (по описанию автора) с тем, который предлагает режиссёр фильма, спектакля. Возможен и вариант сопоставительного анализа нескольких экранизаций разных годов выпуска.

Посещение театра после изучения произведения позволяет не только сравнить текст и постановку, но и приобщить обучающихся к данному виду искусства. Обсуждение спектакля можно организовать в виде круглого стола или литературного вечера.

В программе школ с нерусским языком обучения с 5 класса дети начинают писать сочинения по картинам известных художников. Изучают художественные произведения в неразрывной связи с музыкой и живописью, как, например, рассказы К.Г. Паустовского «Корзина с еловыми шишками», «Старый повар». В 7 классе есть целый раздел: «Музыка в нашей жизни», В 10 классе по предмету русский язык и литература изучаем такие темы, сопряженные с другими видами искусства, как «Пейзаж в литературе», «Тема искусства в пьесе А.С. Пушкина «Моцарт и Сальери», «Роль искусства в жизни общества». В конце некоторых разделов есть подтема: «Содружество искусств». В 11 классе по предмету «Русский язык и литература» есть целый раздел: «Театр и кино в современном мире» [3].

Таким образом, объединяя литературу с другими видами искусства (живописью, скульптурой, музыкой, кино, театром), мы приобщаем школьников к миру красоты, который можно выразить не только словом, но и звуком, цветом, через устное словесное рисование, творческие пересказы, иллюстрирование. Взаимодействие разных видов искусства на уроках повышает интерес к предмету, развивает образное мышление, делает более выразительной речь, позволяет легче и глубже вникать в сущность художественного текста, учит ценить красоту слова, прививает общенациональные ценности. По словам Президента РК К.Ж. Токаева, «образование - это не просто знания, которые мы предоставляем. Это система, которая формирует будущее поколение, определяет их мировоззрение и ценностные ориентиры» [2].

Литература:

1. «Единая программа воспитания». - А: МП РК, 2023 // Режим доступа: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39916933&doc_id2=39916933#pos=16;-102.09999084472656&pos2=3;-82.09999084472656

2. К.Ж. Токаев. XXVI съезд партии «Нур Отан»// Режим доступа: <https://www.akorda.kz/ru/speeches>

3. Типовая учебная программа// Режим доступа: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029767#z12870>

ҚҰНДЫЛЫҚТАР ЖҮЙЕСІН ҚАЛАЙ АНЫҚТАУҒА ЖӘНЕ ПАЙДАЛАНУҒА БОЛАДЫ?

Теориялық тұрғыдан алғанда құндылық жүйесі бойынша өмір сүру өте қарапайым. Құндылықтар тізімін жасау қиын процесс болуы мүмкін, дегенмен құндылықтарыңызды түсіну сіз үшін маңызды. Дегенмен, көпшілігіміз құндылықтар жүйесімен өмір сүре бермейміз. Сіз осы жағдайлардың кез келгеніне тап болдыңыз ба?

- Біреу сіз қатты келіспеген нәрсені айтты немесе істеді, бірақ сіз оған қарсы тұрмадыңыз және кейін ұятқа қалдыңыз.
- Сіз мақсат қоясыз, сосын оған жете алмайсыз.
- Сіздің өміріңіз немесе мансабыңыз сіз қалағандай болмады.
- Сіздің қалауларыңыз көбінесе не істеу керектігіне немесе «практикалық» нәрсеге қайшы келеді.
- Сіз өзіңіздің шынайы құндылықтарыңызды білмей, басқаларға ұнамды болумен айналысасыз.

Жоғарыда айтылғандардың біреуі сізге сәйкес келсе, бұл нұсқаулық сізге көмектеседі. Онда сіз құндылықтар жүйесінің не екенін және оның не үшін маңызды екенін білесіз. Содан кейін құндылықтарыңызды анықтау және басымдық беру, қажет болған жағдайда оларды өзгерту және әрекеттеріңіз құндылықтарыңызға сәйкес келетіндей етіп өмір сүру үшін барлық қадамдарды қарастырамыз. Құндылықтар жүйесімен өмір сүргенде, сіз өзіңізді жақсы сезінесіз және сіз үшін маңызды нәрселерге көбірек көңіл бөлесіз.

1. Құндылық жүйесі дегеніміз не (және ол неге маңызды)?

Құндылық жүйесін анықтаудан бастайық. Жеке құндылықтар біз үшін маңызды; олар бізді ынталандыратын және шешімдерімізді бағыттауымен сипаттамалар мен көзқарастар. Мысалы, сіз адалдықты бағалайсыз. Сіз мүмкіндігінше адалдық танытасыз және шын мәнінде не ойлайтыныңызды айту маңызды деп ойлайсыз. Ойыңыздағыны айтпасаңыз, өзіңізден көңіліңіз қалуы мүмкін. Әркімнің жеке құндылықтары бар және олар әртүрлі болуы мүмкін.

Құндылықтар маңызды, өйткені құндылықтарыңызбен өмір сүрсеңіз, өзіңізді жақсы сезінесіз және оларды ұстанбасаңыз, нашарлайсыз. Бұл күнделікті шешімдерге де, өмірдегі үлкен таңдауларға да қатысты. Екінші жағынан, егер сіз қауіпсіздікті бағалайтын болсаңыз, сіз үшін керісінше болады. Басқа адамдар әлемді аралап, өзіңіз үшін жұмыс істеуді «арман» деп санайтын нәрсе сізді сенімсіз сезінуге және тұрақты өмірге көшуді қалауы мүмкін. Әр адам әртүрлі, және бір адамды бақытты ететін нәрсе екіншісін алаңдатуы немесе байланысын үзуі мүмкін. Өзіңіздің жеке құндылықтарыңызды анықтау және өмір сүру сізді қанағаттандырылған сезінуге және басқа адамдар үшін мағынасы болмаса да, сізге бақыт әкелетін таңдау жасауға көмектеседі. Келесі бөлімдер сізге қалай бастау керектігін көрсетеді.

2. Жеке құндылықтарды қалай анықтауға болады?

Сізді жақсы сезіндіретін не екенін анықтаған кезде осыдан бастау керек.

Жоқ, «балмұздақ» құндылық емес. Біз әлемдегі мінез-құлық сипаттамалары немесе тәсілдері туралы айтып отырмыз. Жоғарыда айтқанымыздай, шыншылдықты бағалайтындар шындықты айтса жақсы сезінеді. Керісінше, сол адам шындықты айтпаса, өзін жаман сезінеді. Сондықтан теріс эмоциялар сіздің құндылықтарыңызға жақсы сілтеме бола алады. Қашан өзіңнен көңілің қалды немесе алаяқтық сияқты сезіндің? Бұған қандай мінез-құлық әкелді?

Бастау үшін тағы бірнеше сұрақ бар:

1. Сіз үшін өмірде не маңызды?
2. Егер сіз ақшаға немесе басқа практикалық шектеулерге алаңдамай кез келген мамандықты таңдай алсаңыз, не істер едіңіз?
3. Жаңалықты оқығанда, қандай оқиғалар немесе мінез-құлық сізді шабыттандырады?
4. Қандай әңгімелер немесе мінез-құлық сізді ашуландырады?

5. Сіз әлемде немесе өзіңізде нені өзгерткіңіз келеді?
6. Сіз нені мақтан етесіз?
7. Қай кезде өзіңізді бақытты сезіндіңіз?

Бос парақты алып, осы сұрақтарға жауаптарды тез жазып алыңыз. Содан кейін осы сұрақтарды жеке құндылықтарыңызды анықтау үшін нұсқаулық ретінде пайдаланыңыз. Егер сіз өзіңіз үшін маңызды деген сұраққа жауап ретінде «махаббатқа негізделген қарым-қатынастар» деп жазсаңыз, онда «махаббат» сіздің маңызды жеке құндылығыңыз болып табылады. Егер сіз «бақытты болу» деп жазсаңыз, сіздің құндылығыңыз – бақыт.

Сіз басқа жауаптар туралы ойлануыңыз керек. Мысалы, егер сізді табысты кәсіпкерлердің әңгімелері шабыттандырса, сіз шешімді, жетістікті немесе байлық пен табысты бағалай аласыз. Егер сізді әлемді өзгертуге тырысатын белсенділер шабыттандырса, батылдықты немесе адалдықты, әділдікті немесе бейбітшілікті бағалайтын шығарсыз. Мұнда сізге көмектесетін жеке құндылықтардың қысқаша тізімі берілген.

1. Жетістік	10. Тәуелсіздік	18. Кемелділік
2. Шытырман оқиға	11.Өз ұстанымдарыңызға	19. Қауіпсіздік
3. Батылдык	адалдық	20. Қарапайымдылық
4. Шығармашылық	12. Ақыл	21. Шынайылық
5. Тәуелділік	13. Әділет	22. Спонтандылық
6. Анықтау	14. Мейірімділік	23. Сәттілік
7. Достық	15. Тренинг	24. Түсіну
8. Денсаулық	16. Махаббат	25. Байлық
9. Адалдық	17. Бейбітшілік	

3. Жеке құндылықтарға қалай басымдық беру керек?

Тізіміңізді алғаннан кейін, сіз өзіңіздің жеке құндылықтарыңызға басымдық беруіңіз керек. Неліктен? Өйткені ол сізге не маңызды екенін анықтауға көмектеседі. Сіз үшін маңызды құндылықтар тізімі мүлдем басқа болуы мүмкін. Егер сіз адалдықты, денсаулықты, мейірімділікті, шытырманды және басқа да қасиеттерді бағалайтын болсаңыз, ол сізге нақты бағыт бермейді. Дегенмен, егер сіз «денсаулықты» тізімнің басына қойсаңыз, күнделікті жаттығу және қажетсіз тағамды азайту басымдық болуы керек екенін білесіз. Әрине, сіз тізімдегі барлық құндылықтармен өмір сүруіңіз керек, бірақ сіздің уақытыңыз бен күшіңіз шектеулі. Артықшылықтарды анықтау оны өмірдегі ең үлкен пайда әкелетін ең маңызды нәрселерге жұмсайтыныңызға көз жеткізуге көмектеседі. Сондықтан соңғы бөлімде талқылаған ұпайлық жүйені пайдаланып тізім элементтерін реттеңіз. Сондай-ақ әрбір элементті салыстырып, біреуін таңдау керек болса, қайсысымен жұмыс жасайтыныңызды өзіңізден сұрай аласыз. Асықпаңыз, өзіңізге сәйкес келетін соңғы тізімді жасаңыз.

4. Құндылықтарыңыз бойынша өмір сүру және оларды шешім қабылдау үшін қалай пайдалану керек?

Құндылықтарды қағазға түсіру жақсы, бірақ бұл ештеңені өзгертпейді. Өміріңіздегі айырмашылықты көру үшін сіз өз құндылықтарыңызбен өмір сүруді бастауыңыз керек. Көріп отырғаныңыздай, мұны айту оңайырақ. Бұл бөлімде біз құндылықтарды шынайы өмір сүру және шешім қабылдау үшін қалай пайдалану керектігін үйренеміз. Мақсат қою үшін құндылықтарыңызды пайдаланыңыз. Сіз жалпы құндылықтарыңызбен өмір сүресіз бе? Сіздің мамандық таңдауыңыз сіздің құндылықтарыңызды көрсетеді ме? Сіз өзіңіз үшін маңызды нәрсеге уақыт бөлесіз бе? Олай болмаса, алаңдамаңыз - өмірде біз көптеген себептерге байланысты құндылықтарымыздан жиі ауытқып кетеміз. Оған қалай оралуға болады?

Әрбір құндылықтарды іс жүзінде қолдану үшін жасай алатын нәрселердің тізімін жасаңыз. Мысалы, егер сіз «білім» деп жазсаңыз, сіз колледжге қайта оралып, әрқашан қалаған біліміңізді ала аласыз. Немесе апта сайын сізді қызықтыратын тақырып бойынша кітап оқуды шеше аласыз. Көптеген мүмкіндіктер бар. Бұл кезеңде практикалық ойлардың сізді шектеуіне жол бермеңіз. Мүмкіндіктерді жазып алыңыз, тіпті мүмкін емес деп ойласаңыз немесе

уақытыңыз жоқ десеңіз де құндылықтарыңыз бойынша өмір сүру үшін жасай алатын нәрселердің тізімін жасаңыз.

Келесі қадам - оларды келесі аптаға, айға, жылға және мүмкін ұзағырақ мақсаттарға айналдыру. Өмірде және жұмыста жеке мақсаттар -ыңызды қалай қоюға (+жетуге) болады? Мақсаттарды қалай қоюға болады?

- Егер сізде бұрын қойған мақсаттарыңыз болса, сізге қосымша бір қадам жасау керек. Әрбір мақсат үшін ол сіздің жеке құндылықтарыңызға сәйкес келетінін өзіңізден сұраңыз.
- Егер жоқ болса, неге бұлай істеп жатырсың? Егер жақсы практикалық себеп болмаса, оны алып тастап, құндылықтарыңызбен өмір сүруге көмектесетін жаңа мақсаттарға назар аударыңыз.
- Өз құндылықтарыңызға сәйкес шешім қабылдаңыз

Құндылықтарыңызбен өмір сүру - бұл үлкен, ұзақ мерзімді мақсаттардан да көп. Ол сондай-ақ шағын, күнделікті шешімдерге де қатысты. Сіз қазіргі уақытта құндылықтарыңызға сәйкес келетін жағдайларға жауап беріп жатырсыз ба? Мысалы, егер сіз жанашырлықты бағалайтын болсаңыз, сіз басқаларға үнемі жанашырлық танытасыз ба немесе кейде үкім шығарып, кінәлайсыз ба? Сіздің құндылықтарыңызға сәйкес әрекет ету әрқашан оңай емес.

Сіздің құндылықтарыңызға сәйкес саналы өмір сүру үшін сізде көптеген әдістер бар. Мысалы:- күн сайын танертең оянған кезде құндылықтар тізімін оқуды әдетке айналдырыңыз.

- Алдағы күнді елестетіп, сол күнгі құндылықтарыңызға сәйкес әрекеттеріңізді жоспарлаңыз.
- Бағалы заттарды басып шығарыңыз және оларды күні бойы қарау үшін өзіңізбен бірге сақтаңыз.
- Оларды телефонда немесе компьютерде фон ретінде орнатыңыз.
- Телефоныңызға еске салғыштарды орнату.
- Өзіңіздің құндылықтарыңыздан ауытқығаныңызды байқасаңыз, жағдайды талдап, өзіңізден нені басқаша жасауға болатынын сұраңыз.

Неліктен көпшілігіміз әлі күнге дейін құндылықтарымызға сай өмір сүре алмаймыз? Кейде бұл сіздің шынайы құндылықтарыңыз туралы сенімділіктің болмауына немесе білмеуіне байланысты. Құндылықтарды жазу жаттығуы бұл мәселені өте тиімді шеше алады. Егер сіздің құндылықтарыңыз басқа адамдардың немесе бүкіл қоғамның құндылықтарымен қайшы келсе, сізде қиындықтар болуы мүмкін, бірақ сіз өзіңізбен үйлесімді өмір сүре аласыз. Жағдайлар рұқсат етсе, қоғамды өз сенімдеріңізге сай өзгертуге де тырысуға болады. Тарихтағы көптеген қаһармандардың мысалдарын қараңыз және өмірінде жеке құндылықтары қоғамның құндылықтарына қайшы келген адамдарды таба аласыз. Алайда, егер сіз мұндай күреске дайын болмасаңыз, басқаша өмір сүретін адамдарға қарсылық көрсетпей, өз әрекеттеріңізге назар аударып, құндылықтарыңызға сәйкес өмір сүргеніңіз жөн.

5. Қажет болған жағдайда құндылықтарыңызды қалай бейімдеуге және өзгертуге болады?

Сіздің кейбір жеке құндылықтарыңыз өмір бойы сізбен бірге болуы мүмкін болса да, басқалары өмірлік жағдайларға байланысты немесе жасыңызға қарай өзгеруі мүмкін және сіз басқа нәрселерді маңызды деп санай бастайсыз. Мәндер өзгеріссіз қалса да, олардың басымдығының реті ауысуы мүмкін. Сондықтан өзгерістер орын алған сайын бұл тізімді үнемі тексеріп тұрған дұрыс. Әрине, сіз өз құндылықтарыңызды қайта оқып, бірдеңе бұдан былай маңызды емес екенін байқасаңыз, құндылықтарды қайта қарауға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

<https://kk.wikipedia.org/wiki>

Егемен Қазақстан газеті <https://egemen.kz/article>

Әбішев Қ. Философия. Алматы: Ақыл кітабы, 2000.

Әлеуметтік философия. Хрестоматия. Құр. Әбішев Қ. Алматы, 1997.

Есім F. Сана болмысы. 1-9 тт. Алматы, 1994-2004.

КАЙЫРБЕКОВА И.А.

«Қарағанды көлік-технологиялық колледжі» КМҚК, Қарағанды қ.

БІРТҮТАС ТӘРБИЕ БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ХИМИЯ САБАҚТАРЫНДА ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ЖОЛДАРЫ

Ұлағатты ұрпақ тәрбиелеу аса жауапты әрі күрделі міндет. Ұлттық құндылыққа қанығып өскен өреннің танымы терең, ділі берік болады. ҚР Президенті Қасым Жомарт Кемелұлы Тоқаев

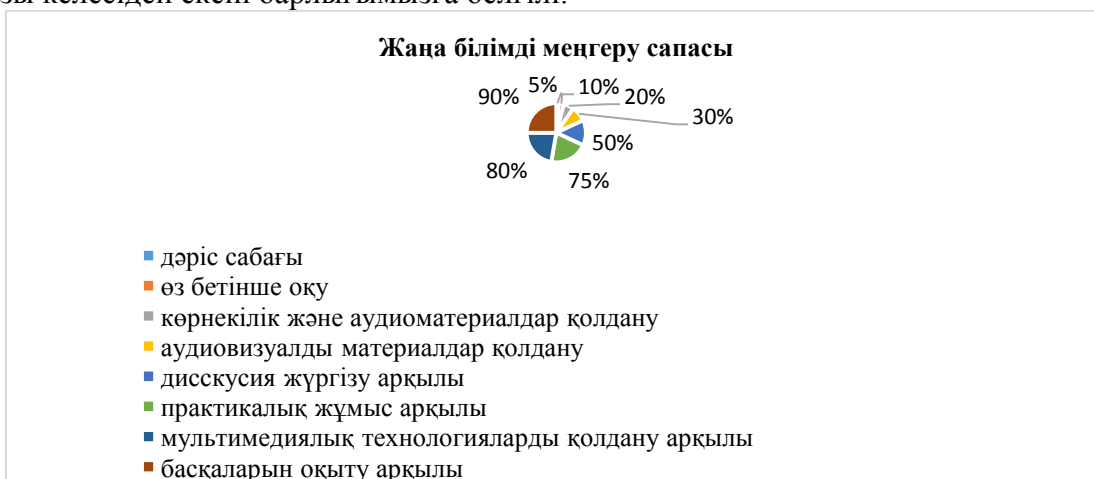
Біздің қоғамның маңызды міндеттерінің бірі-өскелең ұрпақты тәрбиелеу, оны ел тағдыры мен оның қауіпсіздігі үшін жауапкершілікті қабылдауға жан-жақты дайындау. Тәрбие- ұрпақты жоғары идеалдарға жетелейтін сапалы білім берудің негізі. Ол адамның жанын жақсылықпен қамтамасыз етеді және оны құнды адами қасиеттерімен толтырады. Ал қазіргі заман-өзгермелі әлемдегі шығармашылық ұрпақ дәуірі. Ұлттық құндылықтарда өскен ұрпақ- ұлы болады.

Жұмыстың мақсаты: химия сабақтарында жалпы адамзаттық және ұлттық құндылықтарды сіңірген ұрпақты тәрбиелеу жолдары бойынша жұмыс тәжірибесімен бөлісу.

Колледжде осы бағдарламаның құндылықтарын химия пәнін оқытуда келесі тәрбиелеу істері арқылы өз тәжірибемде:

- оқу пәннің мазмұнында;
- сынып сағаттары мен сыныптан тыс іс-шараларда жүзеге асырудамын.

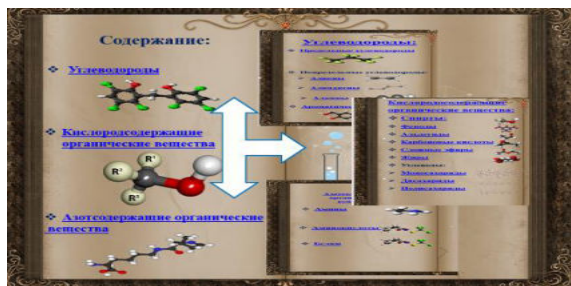
Бүгінгі таңда колледжде педагогикалық процесстің тиімділігін арттыру міндеті өте маңызды болып табылуда. Заманауи сабақтың тиімділігі көбінесе оқытушының шеберлігі мен кәсібилігіне, әдістемелеріне және студенттерге деген жеке көзқарасына байланысты. Сабақта әртүрлі әдістер мен формалар қолданып, сонымен қатар сабақ, ең алдымен, өзекті және қызықты болуы қажет, бұл өз кезегінде студенттерді ынталандырады, оқу процесінде белсенділік дәрежесін арттырады. Кез-келген пән бойынша оқу материалын игерудің орташа пайызы келесідей екені барлығымызға белгілі:

Студенттердің білім сапасын барынша арттыру, оларды қызықтыру және олардың жеке құзыреттерін жоғарлату үшін, аудиовизуалды және мультимедиялық құралдарды пайдалана отырып, интерактивті оқытуды түбегейлі байланыстыру қажет. Сондықтан заманауи оқытушы өз жұмысында әртүрлі форматтағы көрнекі, ақпараттық және мазмұнды оқу материалдарын жасауға мүмкіндік беретін мультимедиялық технологияларды белсенді қолдана отырып, өз студенттері үшін ақпараттық-білім беру ортасын құруға тырысады және ол технологиялық және цифрлық дағдыларды насихаттаудың бір жолы.

Сонымен қатар тұтас тәрбие бағдарламасының бір құндылығы- сыни және шығармашылық ойлауға; өздігінен білім алуға, технологиялық және цифрлық дағдыларды насихаттау мақсатында мемлекеттік білім беру саясатының қазіргі тенденцияларына, білім

беру ұйымының қажеттіліктеріне сәйкес «Органикалық химия» интербелсенді плакатын жасап, күнделікті сабақта қолданудамын.

Интербелсенді плакаттың мазмұны

«Органикалық химия» интербелсенді плакаты органикалық қосылыстардың жеке класстары бойынша теориялық және зертханалық тәжірибелері қамтылған, практикалық бөлімнен, білім алушылардың білімін тексеру мақсатында әр тақырып бойынша жұмыс дәптерінен, сондай-ақ студенттердің алған білімдері мен дағдыларын өмірлік жағдайларда қолдану қабілетін қалыптастыру мақсатында - функционалдық сауаттылықты қалыптастыруға арналған тапсырмалары да берілген, себебі бүгінгі күнде қоғам жаңаларын игергісі келетін және игере алатын мамандарға сұраныс жасайды. Бұл білім алушылардың сыни және шығармашылық ойлау қабілетін дамытуға зор үлес қосатыны анық.

Сабақтың кез-келген кезеңінде ақпараттық коммуникативтік технологияны қолдана отырып, өткізілген сабақтарда студенттер арасында жүргізілген сауалнама алынып, қорытындысы төменде көрсетілді:

1 сұрақ: Сіздерге сабақта ақпараттық коммуникативтік технология әдістерін қолданған ұнайма? иә- 87%; жоқ- 13% .

2 сұрақ: Ұнаған жағдайда, несімен ұнайды? қызықты - 97%; уақытты үнемдейді - 45%; өз бетінше сабаққа дайындалу мүмкіндігі жоғары-52%.

Интербелсенді плакаттың оқытуда пайдаланудың негізгі дидактикалық мақсаты білім беру және бекіту, дағды мен іскерліктер қалыптастыру, меңгеру деңгейін бақылай отырып, қазіргі заманғы ақпараттық технологиялардың мүмкіндіктерін пайдалануға; студенттердің интеллектуалды мүмкіндіктерін, білім, дағды, іскерлік деңгейлерін, сабаққа дайындық деңгейін бақылауға және өз бетінше білім алуын жүзеге асыру үшін жағдай жасауға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, ұлттық мұраны қастерлеуге, қазақ тілін құрметтеуге, ынтымақ және ел бірлігін сақтауға, отаншылдық пен мемлекетшілдікке тәрбиелеу мақсатында химияны оқытуда инновация негізінде химия пәні бойынша қазақша-орысша-ағылшын тілінде терминологиялық сөздік жасап және интербелсенді плакатта үштілдіктің элементтерін енгізуді жөн көрдім.

Терминологиялық сөздік		
қазақша	орысша	ағылшынша
каныққан углеводородтар	насытылған углеводороды	Saturated hydrocarbons
алканы	алкан	Alkanes
қос байланыс	Двойная связь	double bond
Жағымсыз құрылыс	негативное строение	Bad structure
сәулелік	лучевое	raylike
полимерлену	полимеризация	polymerize
изомерия	изомерия	Isomerism
П. П. Марковников ережесі	Правило П. П. Марковникова	Markovnikov's Rule
Гомогендік изомерия	Гомогенная изомерия	Homogeneous isomerism
алкандар	алканы	Alkanes
алкандардың қолдануы	алкандардың қолдануы	Use of alkanes
алкандардың қолдануы	алкандардың қолдануы	Use of alkanes
алкандардың қолдануы	алкандардың қолдануы	Use of alkanes

Терминологиялық сөздік		
қазақша	орысша	ағылшынша
Каныққан көмірсутектер	насытылған углеводороды	Saturated hydrocarbons
алканы	алканы	Alkanes
Гомогендік қатары	Гомогендік серия	homologous series
радикал	радикал	Radical
тетрамер	тетрамер	Tetramer
Алкандардың алынуы	Алкандардың алынуы	Obtaining alkanes
Алкандардың қолдануы	Алкандардың қолдануы	The use of alkanes
Алкандардың номенклатурасы	Алкандардың номенклатурасы	Nomenclature alkanes
парафиндер	парафин	Paraffins
көмірсутектер	көмірсутектер	Carbonates
Ирек пішіні	Ирек пішіні	Signatory form
Вюрц реакциясы	Вюрц реакциясы	The Reaction Wurtz

Қазақша-орысша-ағылшын тілінде терминологиялық сөздік

Тақырыптар бойынша химиялық терминдерді оқыту- студенттердің сөздік қорын кеңейтетіні анық. Тіл – халықпен бірге өмір сүріп дамиды. Туған тілінді білуге тиісті емессің, міндеттісің дер едім. Ал басқа мемлекеттің алдында өз еліңнің дәрежесінің биік екенін мойындату үшін, жеті тілді жетік меңгеру артық етпейді. Химияны оқытуда инновация негізінде үштілдіктің элементтерін енгізу туралы студенттер арасында сауалнама алынды:

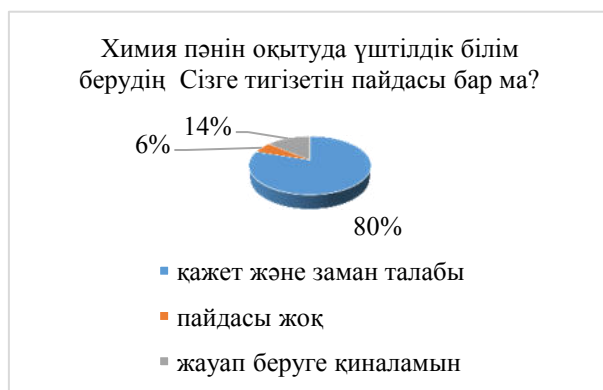

Сонымен қатар, денсаулықты қадірлеуге, салауатты өмір салтын ұстануға, ойдың тазалығын және эмоционалды тұрақтылыққа баулу мақсатында студенттердің салауатты өмір тіршілігіне әртүрлі көзқарастардың себебін; денсаулық құндылығы; зиянды әдеттер; дұрыс тамақтану туралы түсініктерін кеңейту мақсатында студенттерді сыныптан тыс шараларға тартуды жөн көреміз. Атап айтқанда, салауатты өмір салтының бірі-

дұрыс тамақтану екені бәрімізге мәлім. Адам үнемі күш-қуат жұмсайды, оны қалпына келтіру үшін адам дұрыс тамақтана білуі тиіс.

Қазіргі

жастарға ең ұнайтыны -чипсы, кока-кола, донер, пицца және т.б. Сол себептен, студенттермен бірге «сүйікті тағамдардың» құрамы мен оның ағзаға тигізетін әсері туралы зерттеу жүргізіп, қызықты тәжірибелер көрсету арқылы студенттерге бұл тағамдардың зияндылығын көрсеттік. Бұл мәселеге байланысты, салауатты өмір-салтын насихаттаудың басқа да жолдарын ұсынудамыз.

Табиғатқа, табиғи мұраға ұқыптылықпен қарауға және табиғи ресурстарды үнемді әрі тиімді қолдануға тәрбиелеу және еңбекқорлыққа баулу -күнделікті химия сабағының бір міндеті. Экологиялық білім мен мәдениетті дамыту, табиғатқа және қоршаған әлемге ұқыпты қарау, шығындыларды қайталама пайдалану есебінен қалдықтар мөлшерін азайту мақсатында жылда колледж қабырғасында жарытылыстану-ғылыми сауаттылық аптасы аясында «Қайталама шикізаттарға-екінші өмір» атты шағын - жобалар көрмесін өткізудеміз. Күнделікті өмірде тұрмыстық қалдықтардың көп мөлшерінен қалай құтылуға және оларды қалай қайта пайдалануға болады?- бүгінгі таңдағы маңызды сұрақтардың бірі. Қайталама шикізаттарға екінші өмір сыйлай отырып, студенттер оқытушының жетекшілігімен оқу үрдісіне қажет көптеген көрнекіліктер жасап, бүгінгі таңда оларды кеңінен қолдану-экологиялық және экономикалық жағынан тиімді болып саналатыны бәрімізге анық.

Модельдер

Жастарды тәрбиелеу - жалпы қоғамның міндеті, жастарды жақсы мақсаттарға жетуге бағыттай отырып, олардың дамуына ерекше назар аудару керек екендігі айқын. «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» барлық білім беру ұйымдарында осы мақсаттарға жетудің тиімді құралы болуда. «Ұлттық мүдде», «Ар-ұят», «Талап» - бұл құндылықтарды білім алушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес жеке пәндер, сынып сағаттары арқылы қалыптастыру қажет.

Әдебиеттер:

1. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған Ұлттық іс-қимыл жоспары. Астана, 2012 ж.
2. Химия мектепте, Ғылыми-педагогикалық журнал. Алматы.

КАЛЕМХАН ЕРКЕЖАН

Теміртау қаласы, «№29 жалпы білім беретін мектебі» КММ

«БІРТҰТАС ТӘРБИЕ» БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНА ЕНГІЗУ

Аңдатпа. Мақалада білім беру ордаларындағы тәрбие жұмыстарын белсенді түрде жүргізуді көздейтін «Біртұтас тәрбие» бағдарламасының үш құндылығы туралы түсінік қалыптастырылып, осы орайда жүргізілген мектеп қабырғасындағы іс-шаралар легі баяндалады.

Тірек сөздер: ұлт тәрбиесі, «Біртұтас тәрбие» бағдарламасы, ұлттық құндылықтар, ұрпақтар сабақтастығы, ұлттық код.

Ұлт тәрбиесі – қоғам айнасы. «Өсіп-өнемін» деген жас ұрпақ бойына түрлі қазақи құндылықтарды түсіндіре отырып, ұрпақтар сабақтастығын жоймауға қадам басады. Ұлт сапасы келешек жастардың ар-ожданымен, ұлтына деген сүйіспеншілігі мен патриоттылығымен, еңбекқорлығы мен бәсекеге қабілеттілігімен өлшенеді. Қазақ халқы тарих сахнасында пайда болғаннан бері сан ғасырлар бойы өз қонақжайлылығымен, өзгеге деген бауырмашылдығымен, адалдық және имандылығымен ерекшеленеді. Айтып жатқаным дәлел ретінде ғасырлар бұрын жасаған атақты ақын-әншілер, ағартушылар мен ел бастаған хан-сұлтандардың тұлғасын келтіруге болады.

Осындай қасиеттерге ие жастар өз шығармашылығымен ұлтты аяғына нық тұрғызары анық. Ал, халқын сүйер, халқы сүйер жастар легін тәрбиелеп, оларды үлкен өмірге саналы түрде аттануын қамтамасыз ету – біздің, яғни, ұстаздар қауымының міндеті. Аталған маңызды міндетті жүзеге асыру үшін Ұлттық құрылтай мәжілісінде «Біртұтас тәрбие» бағдарламасы ағымдағы жыл мен келесі жылдың жоспары ретінде қабылданған болатын. Мұндай маңызды мәселедегі бағдарламаның қабылдануы мемлекет тарапынан қоғамдағы қазақ тілінің өрістеуін арттыру арқылы жастар тәрбиесін құндылықтар негізінде қолға алуды білдіреді.

Бағдарламаның мазмұны қазақ тілін құрметтеп-дәріптеуден бастап, өзіне және өзгеге деген құрметті пайымдау, табиғат пен адамзат арасындағы үзілмес байланысты қадірлеуден тұрады. «Біртұтас тәрбие» бағдарламасының мазмұны үш атаулы құндылықтарға негізделген: ұлттық құндылықтар мен ар-ұят, талап құндылығы.

Ұлттық құндылықтарды қалыптастыру еліміздің мемлекеттілігін нығайтып, оны аяққа нық тұрғызу мақсатында жұмыла әрекет жасау, Қазақстанның ұлттық мақсат-міндеттерінің жүзеге асырылуына үлес қосу, қазақ тілінің қоғамдағы қолданыс аясын кеңейтіп, оны дәріптеу мен ұлттық кодты негіздеуден тұрады. Осындай елеулі мақсаттарды орындау барысында мектебімізде ұлттық құндылықтар негізінде түрлі тәрбие жұмыстары жүргізілген болатын. Тәрбие мен оқыту – қоса-қабат процесс болғандықтан, сапалы білім беру барысында ұлттық тәрбиені қалыптастыру жұмысын естен шығармауымыз керек. Ұлттық мұраны күтіп-сақтау мақсатында мектебімізде ұлттық киімдер күні челленджінен басталды.

Мектеп қабырғасында білім алушылар бұл құндылықтарды қалыптастыруға атсалысқандығы ұстаздар қауымын қуантуда. Оқушылардың бастамасымен қоғам игілігін дәріптейтін түрлі драмалық шығармаларды сахналаған оқушылар көрермендер жүрегінен орын тепті. Қазақ тілінің мәртебесін айқындау мақсатындағы түрлі тәрбие сағаттары мен ұстаздар мен тәлімгерлер арасындағы семинарлар мектептегі қоғамдық өмірді белсендіре түсті. Халқымыздың өткені мен бүгінгісін еске алу мақсатында қазақ тілі мен әдебиеті, Қазақстан тарихы пәндерінен өткізілген ашық сабақтар нәтиже көрсетіп жатыр. Республика күні аясында ұлттық рәміздер туралы қоғамдық ролик түсіріліп, оқушылар арасында бірнеше жүлделі сайыстар жүргізілді. Бұл құндылықтарды оқушыларға түсіндіріп, түрлі іс-шараларды атқару нәтижесінде оқушылардың Отанға деген сүйіспеншілігі, патриотизмі мен намысшылдығын қалыптастырудамыз дегім келеді.

Ар-ождан құндылығы да адамның қоғамда тұлға ретінде қалыптасуына мол ықпал ететіні сөзсіз. Қазақ атамыз қашан да адалдығын, сөзге беріктігі мен іске мығымдығын дәлелдеп өткен. Білім алып, қоғамдағы өз орнын дәлелдемекке нық бекінген жастар арасында академиялық адалдықтың білім ордаларындағы маңызы жөнінде дебат өткізілді. Аталмыш тақырып аясында сүбелі сөздер айтылып, тақырып аясында туындайтын мәселелер мен оны шешу жолдары қарастырылған болатын. Балалардың бойындағы ата-анасына, өзіне, қоғамға деген сүйіспеншілікті арттырып, өзі мен өзгені сыйлауын қалыптастыру мақсатында оқушылардың ата-аналарымен де едәуір жұмыс жасалынды. Ата-аналармен өткізілген жиналыс барысында оқушылардың тәрбиесі мен үлкенге құрмет пен кішіге ізет мәселесі қарастырылып, оқушылар бойындағы мейірім-шапағатты арттырудың бірнеше тың әдістерін ұсындық. Оқушылардың әдебін, этика мен эстетиканың сақталу нормаларын қарастыруды, өз-өзіне жауапкершілігін түсіндіру мақсатында атқарылған мұндай іс-шаралар алдағы уақытта да өз жалғасын таба бермек.

Бүгінгі мектеп оқушысы – ертеңгі жас ұрпақ. Қазақ халқы өз жеткіншектерін әлемдік деңгейде бәсекеге қабілетті етіп тәрбиелесе, өзге мемлекеттер де өз ұрпағының сапалы болуына күш жұмылдырып жатқаны анық. Ал, бүгінгі заманауи өскелең жас физикалық тұрғыдан белсенді, ойы ұшқыр, жан-жақты ойлай алатын, қай салада болсын тың идеялар ұсына алатын, өзінің және өзгенің уақыты мен қаржысын сауатты жұмсауға дағдыланған болуы шарт. Міне, осындай жан-жақты, заман талабына сай қасиеттерді балалар бойында дамыту үшін бұрын-соңды болмаған тың шаралар жүзеге асты. Атап айтқанда, оқушылардың әлемдік ақпарат жүйесімен қарым-қатынасын жаңа деңгейге өткізу үшін түрлі IT саласындағы басқосулар өткізілді. Дені сау, көзі ашық және көкірегі ояу, салауатты өмір салты спорттан басталатынын ескере отырып, оқушылар арасында түрлі номинациялар аясында эстафета ойындары ұйымдастырылды. Сонымен қатар, оқушылар «Дұрыс тамақтану», «Салауатты өмір салты» секілді өзекті тақырыптарда постерлер қорғап, мектеп көрмесі ашылды. IT мұғалімдері оқушыларға түрлі іс-шаралар ұсынып, оларды мазалаған маңызды сұрақтарға жауап берді. Оқушыларды жан-жақты дамытуға арналған іс-шаралар легі ақпарат пен медиалық, қаржылық сауаттылықты қалай күнделікті өмірге дұрыс енгізудің үлгілерін баяндауға әр саланың арнайы мамандары шақырылуымен, оқушылармен шағын мастер-класс өткізілуімен жалғасын тапты. Қоршаған ортаға деген дұрыс қарым-қатынасты қамтамасыз ету мақсатында сенбіліктер өткізілді. Бұл іс-шаралардың барлығының мақсаты біреу – оқушылардың талап тұрғысындағы құндылығын дамытып, олардың жаңа және танымдық нәрселерге деген құштарлығын оятуын қамтамасыз ету. Өз денсаулығын, жаны мен тәнінің құндылығын түсінген жас ұрпақ өзгені де, қоршаған ортаны да аялай біледі. Баланың өздігінше әрекет етуіне, оның әр саласындағы құзіреттілігіне, өзі қызығушылық білдірген салаларында өз бағын сынауына мүмкіндік беруге жағдай жасайтын аталған шаралардың барлығы арнайы жоспарлар аясында жүзеге асты.

Ұлттық құндылықтарды жас ұрпақ бойында дамытуды көздейтін «Біртұтас тәрбие» бағдарламасы білім беру ордаларының қоғамдық өміріне қадам-қадамдармен енгізілуде. Бағдарлама құжатының құрамында білім беру саласындағы тәрбие мәселелерін іс-шаралар өткізу арқылы шешу, ұлттық құндылықтарды дәріптеу, мемлекеттік рәміздер мен

мемлекеттік тіл мәртебесін асқақтату секілді халқымыздан ажырамас құндылықтарды қоғам өміріне сіңдіру қарастырылған. Жалпы адамгершілік пен қазақи құндылықтарды жас ұрпақ бойына сіңіру арқылы қазақи ұлттық кодты нығайту көзделген.

Бағдарлама өз күшіне енгелі бері еліміздің барлық өңірінде ұлттық, ар-ождан мен талап құндылықтарының маңызын баяндауға бағытталған іс-шаралар легі жүргізіліп жатқаны мәлім. Мұндай құндылықтарды дәріптеу нәтижесінде ұрпағымыз саналы, озық білімді, терең ойлы, заман талабына сай барлық саладан хабардар болып өсетініне, тамырын тереңге жайып, мәуелі ағаштай жайқалатынына нық сенімдімін.

Әдебиеттер:

1. Жоғары оқу орындарынан басқа білім беру ұйымдарына арналған «Біртұтас тәрбие бағдарламасын» бекіту. Қазақстан Республикасы Президенті Әкімшілігі Басшысы орынбасарының 2023 жылғы 1 ақпандағы № 23-32-4.3 хаттамасы

КАЛИЕВА Г.Р., МУСАПИРОВА Н.Т.

«№4 арнайы мектеп-интернаты» КММ, Қарағанды қаласы

ҰЛТ ҚУАТЫ - ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТА

Ұлттық сана мен ұлттық рух арқылы елге қызмет ету - адам парасатының ізгі өлшемі. «Қазақтың қаны бір, жаны бір жолбасшысы – мұғалім» деп атақты ақын, қазақ әдебиетінің жарқын жұлдызы, педагог Мағжан Жұмабаев айтқанындай, бүгінгі жас ұрпаққа ұлттық рухта, құндылықтарымызға сай тәрбие мен білім беру - әр ұстаздың парызы. Еліміздің тарихы, оның болмыс-бітімі тәлім-тәрбиенің тегеурінімен айқындалмақ. Сондықтан әр сабақта, әр тәрбие жұмысында халық педагогикасын кеңінен қолдану қажет. Сонда ғана білім алушылар өз ұлтының уызына жарып, ұлттық рухтан нәр алып, елінің, ұлтының нағыз жанашыры болмақ.

Алаш арыстарының бірі Мұстафа Шоқай: «Ұлттық мәдениеттен жұрдай рухта тәрбиеленген ұрпақтан халқымыздың қажеті мен мүддесін жоқтайтын пайдалы азамат шықпайды», - деп бекер айтпаса керек. Ең бастысы, қазіргі кезде мұғалім өз білімі мен таланты, шабытының арқасында жеке тұлғаны жан-жақты тануға және түсінуге, ұлттық құндылықтар арқылы тәрбие беруге ұмтылып, сол бағытта үнемі жұмыс жасауы тиіс. Яғни білім ордаларында жас жеткіншектерге этнопедагогика, этнопсихология, этномәдениет негізінде тәрбие үрдісін ұйымдастыру, білім алушыларды табысты іс-әрекетке бағыттау, олардың шығармашылығы мен білім құмарлығын дамытуға барынша күш салуы керек.

Заманауи педагогикалық құралдардың бүкіл әлеуетін меңгерген, инновациялық технологиямен қаруланған, өзін-өзі жетілдіруге үнемі ұмтылып отыратын, рухани дамыған, шығармашыл, креативті, интеллектуалды тұлға, білікті маман – мұғалімнің алдында тұрған міндеттер:

- жаңаша ойлауға, таным және өзіндік ұйымдастыру әдістеріне оқыту;
- оқушыны есікке дейін алып келіп, қолына кілтті беріп, сол құралды қалай пайдалану керектігін үйрету. Білім дүниесіне оқушының өзінен басқа ешкімнің де кіре алмайтындығын жадында сақтау;
- білім алушыны өзін-өзі ұйымдастыруға үйретіп, өз бетінше өмір сүрудің нақты жолын көрсету: өзін-өзі тану; өзін-өзі зерттеу; өзін-өзі тәрбиелеу; өзін-өзі реттеу; өзін-өзі белсендіру; өз бетінше білім алу; өзін-өзі дамыту; өзін-өзі жетілдіру;
- тәрбиеленушінің барлық ішкі әлеуетін ашуға және оған шығармашылықтың шыңына шығуға көмектесу;
- және ең бастысы елі, жері үшін қызмет етер ұрпақ тәрбиелеу.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтары білім берумен қатар, ең алдымен білім алушының бойына ұлттық құндылықтарды сіңіру мақсатына негізделеді. Бекітілген оқу

бағдарламасында халық ауыз әдебиетінің барлық түрі – ертегілер, мақал-мәтелдер, жұмбақтар, жаңылтпаштар т.б., сондай-ақ Абай Құнанбаев, Ыбырай Алтынсарин, Мағжан Жұмабаев, Шәкәрім Құдайбердиев, Жүсіпбек Аймауытов, Ілияс Жансүгіров, Сәкен Сейфуллин, Мұқағали Мақатаев т.б сияқты қазақ әдебиеті жауһарларының шығармасымен толық қамтылған. Осы шығармалар арқылы-ақ білім алушылардың бойына сыйластық, кішіпейілділік, өнерпаздық, сауаттылық, ақынжандылық, сыпайылық, мәдениеттілік сияқты қасиеттерді қалыптастырып, дамытуға болады.

Мысалы, бабамыз ұлы ақын Абайдың еңбектерінде адам бойындағы негізгі қасиеттер - ыстық қайрат, нұрлы ақыл, жылы жүрек, сабырлық пен адалдық немесе ысырапшылдық, жалқаулық сияқты жаман және жақсы қасиеттері туралы кеңінен айтылады. Ал мұның бәрі - сабақ барысында тәрбиеленушілердің бойында ізгі қасиеттерді қалыптастырып, дамытудың бірден бір негізі. Бір ғана ұлы ақын Абайдың қара сөздерімен танысу кезінде көптеген тәрбие, парасатқа толы білім нәрімен сусындатуға болады.

Соның бірі Абайдың жиырма тоғызыншы қара сөзіне тоқтала кетсек ...

«Әуелі «Жарлы болсаң, арлы болма» дейді. Ардан кеткен соң, тірі болып жүрген құрысын. Егер онысы жалға жүргенінде жаныңды қинап еңбекпенен мал тап деген сөз болса, ол - ар кететұғын іс емес. Тыныш жатып, көзін сатып, біреуден тіленбей, жанын қарманып, адал еңбекпен мал іздемек - ол арлы адамның ісі».

Осы бір үзінді арқылы ғана сынып ішінде шағын дебат, ой-талқы ұйымдастыруға болады. Себебі бұл - адами құндылықтан ақша құндылығы басым болып бара жатқан қазіргі қоғамдағы өзекті мәселе. Ал дебат барысында әр білім алушының ойын білумен қатар, оның бұрыс ой арнасын дұрыс бағытқа бағыттауға мүмкіндік туады. Жағдайды шынайы өмірмен байланыстыра отырып, балаға «сенікі дұрыс емес» деген жүрекке тиіп, жанын жаралар кесімді жауаптан гөрі белгілі бір деректер мен нақты оқиғаларды мысалға ала отырып, білім алушының көзқарасына жайлап қана түзету жасау - анағұрлым тиімді. Егер бала жүрегінің ұшқынын сөндіріп алмай, оған дұрыс жол сілтеп, маздата білсек, міне бұл біздің – ұстаздардың жеңісі болмақ.

Немесе қазақ әдебиетінің көрнекі өкілі М. Шахатовтың «Отырар» дастанын алсақ ше?!

“Әр нәресте қашан есі кіргенше,
Жер қадірін,
Ел қадірін,
Ең бастысы тіл қадірін білгенше,
Алғашқы әнтек қылығына
Өзі ұялып күлгенше,
Көтергенше балаң ойдың желкенін,
Қинаса да қиқар соқпақ, қиыс жол,
Өзін туған қасиетті өлкенің
Ауасымен дем алуға тиісті ол»!

Осы жолдар арқылы-ақ ана тілінің, туған жердің қадірін бала жүрегіне ұялатып, қаншама ой салуға болады емес пе (тек білім алушылардың қабілетіне қарай жұмыс түрі дұрыс таңдалса, болды)?!

Кез келген шығармада үлкен мән жататынын ескерсек, қазақ тілі мен әдебиеті сабағын білім алушылардың бойында адамгершілік сезімдерді оятудың үлкен қаруы деуге болады.

Дегенмен де бүгінгі қоғамда, ақпараттық коммуникативтік технологиялар белең алған заманда, білім алушыларды көркем әдебиетке қызықтыру біраз қиындықтар тудыруда. Соған қарамастан балалардың бойына құндылықтарды сіңіру мәселесі жойылмақ емес. Осыдан ұлттық құндылықтарды дәріптеудің жаңа жолдарын іздеу қажеттілігі туындайды.

Осы ретте біртұтас тәрбие бағдарламасы негізінде әр мектепте құрылған «Даналық мектебі» мен «Әжелер даналығы» клубының жұмысын тілге тиек етуге болады. Ұлттық құндылықтар халық шығармашылығында – эпоста, жырау шығармаларында, фольклорда, әйгілі шешендердің сөйлеген сөздерінде, сондай-ақ ойшылдар мен ағартушылардың

шығармаларында айқын көрінеді. Осылайша, ұлттың идеалдары, сенімі, моральдық-адамгершілік негіздері бекітіліп, ұрпақтан-ұрпаққа беріледі. Даналық мектебінде ата-аналарға арналған әртүрлі сабақтар, сайыстар, мерекелік іс-шаралар көптеп ұйымдастырылды.

Ата-аналарға арналған тренинг, іскерлік ойындар, пікірталастар, спорттық жарыстар, дөңгелек үстел т.б жұмыс түрлерінің мазмұнында ертегі, аңыз-әңгімелер, батырлар жырларынан үзінділер келтіру, мақал-мәтелдер, әртүрлі жанрдағы халық әндері, шешендік сөздерден, жыраулардың шығармаларынан мысалдар, сол сияқты Абай Құнанбаев, Ыбырай Алтынсарин, Ахмет Байтұрсынов және т. шығарма үзінділері мен күні бүгінге дейін сақталып келген немесе өзгеріске ұшыраған салт-дәстүрлер, ғұрыптар, шежіре, аға буын тәжірибесі, адамгершілік ұғымдар, отбасындағы туыстық қатынастардың ерекшеліктері түгелдей дерлік қамтылады. Осы тәрбиелік бағытта құрылған клуб жұмыстары негізінде «Әке - асқар тау», «Ақ бата», «Әжелер сөзі - ақылдың көзі» т.б. тақырыптағы тәрбие сағаттарының бәрі де әдебиетпен үндесіп, бала бойына ұлттық құндылықтарды сіңіре отырып, адамгершілікке, шыншылдыққа, салаутты өмір салтын ұстануға бағытталды. Себебі ұлттық рух бала бойына тілмен, дәстүрмен, өнермен сіңеді. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында болсын, сыныптан тыс өткізілген шараларда, пікірталастар мен сайыстарда, спорттық жарыстар мен ғылыми-зерттеу жұмыстарында болсын ұлттық педагогика және ұлттық тәрбиемен ұштасып отырады.

«Тәрбиедегі мақсат - адам деген атты құр жала қылып жапсырмай, шын мағынасымен адам қылып шығару», - деп Мағжан Жұмабаев айтқандай, нағыз ұстаздың басты мақсаты – ең алдымен, толықанды адам тәрбиелеу. Ал егер әр ұстаз өз жұмысына зор жауапкершілікпен қарап, өзінің өскелең ұрпақ алдындағы осы мақсатын айқын түсінсе, онда қазақ халқының жұлдызы жарқырап, мәртебесі арта бермек.

Әдебиеттер:

1. Оқу-ағарту министрлігі «Біртұтас тәрбие бағдарламасы», Астана, 2020 ж.
2. М. Жұмабаев «Педагогика», «Кітапал», 2023 ж.
3. А.Құнанбаев «Қарасөздер», «Алматыкітап», 2022 ж.

КАЛЛИАКПАРОВА Ж.Е.

Абай қаласы, Абай Құнанбаев атындағы №5 мектеп-гимназиясы

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМУДАҒЫ КЕЙС ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Қазіргі білім берудің басты мақсаты шығармашыл тұлға қалыптастыру. Егеменді еліміздің ең басты мұраты өркениетті елдер қатарына көтерілу болса, ал өркениетке жетуде жан-жақты дамыған, рухани бай тұлғаның алатын орны ерекше. Осы орайда оқушының танымдық, шығармашылық қабілетін дамыту мектеп мұғалімдердің алдында тұрған жауапты міндеттердің бірі. Оқушының шығармашылық қабілетін ашу, оны алға қарай дамыту үшін жоспарлы істің мақсаты мен міндетін айқындап алу қажет. Мақсат: оқушылардың іскерлігі мен дағдыларын қалыптастыра отырып, шығармашылық жұмысқа баулу, ойөрісінің дамуына мүмкіндік тудыру. Міндет: оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту, жан-жақты дамуына көңіл бөлу, ғылыми- зерттеу дағдыларын қалыптастыру. Алға қойған мақсат пен міндетті орындау үшін оқушы жастардың танымдық, шығармашылық әлеуетін жан-жақты өсіруге, дамытуға ден қою қажет. Шығармашылық дегеніміз – оқушының белсенділігі мен дербес ісәрекетінің ең жоғарғы түрі. Қосымша білім беру мекемесі әр оқушыға еркін шығармашылық жолын таңдауға мүмкіндік береді. Қазіргі замандағы қосымша білім беру ұстаздар қауымының алдындағы үлкен мақсат: өмірдің барлық саласындағы белсенді, шығармашылық іс -әрекетіне қабілетті, еркін және жан-жақты жетілген тұлға тәрбиелеу.[1].

Қазақстанның білім беру жүйесінде рухани адамгершілік пен жалпы адамзаттық құндылықтарды, рухани ұлттық мұраларды бойына сіңірген тұлға тәрбиелеу басты міндет болып табылады. Әрбір өсіп келе жатқан келешек ұрпағымыздың заман талабына сай білім алып, бойына барлық адамгершілік, адалдық, еңбексүйгіштік, ізденімпаздық, кез-келген жағдайда дұрыс әрі ұтымды шешім қабылдай алатын, көшбасшылық қабілеті қалыптасқан, әлеуметтік кеңістікке еркін ене алатын, белгілі-бір орынды иелене алатын, жанжақты, шығармашыл тұлға тәрбиелеу біздің басты мақсатымыз. Қазіргі әлеуметтік-экономикалық кеңістікке, кәсіби жетістікке арнайы білімділік, 39 қабілеттілік, мақсат қою білу және табандылық, шығармашылық арқылы ғана жетуге болады. Сол себептен ата-аналардың, мұғалімдердің алдында жаңа міндет тұрады: балалардың жеке қабілеттілігін, бейімділігін анықтау және оны дамыту, сол арқылы олардың болашағына бағыт беру. Аталған мәселенің өзектілігі соншалық, жеке тұлғаның дарындылығын дер кезінде анықтап, оған қолдау көрсету аса маңыздылықты қажет етеді. «Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасында» еліміздің ғаламдық әлемде өзіндік орын алуы ұлттық білім жүйесінің деңгейіне, даму бағытына байланысты екендігі ескертіліп, білімін өзгермелі жағдайға пайдалана алатын еңбекқор, өзін-өзі дамытуға және өздігінен жауапты шешімдер қабылдауға қабілетті, шығармашыл тұлғаны қалыптастыру міндетін қояды. Тұлғаның шығармашылық дамуы жөніндегі пікірлер ежелгі грек философтары Аристотель, Р.Декарт, И.Кант және еліміздің философтары Н.А.Бердяев, Д.Кішібеков және т.б. еңбектерінде қарастырылған.[2].

Психологиялық әдебиеттерде Л.С.Рубенштейн, А.Н.Леонтьев, А.В.Запорожец еліміздегі М.Мұқанов, Т.Тәжібаев, А.Темірбеков С.Балаубаев, Қ.Б.Жарықбаев, Ә.Алдамұратов, Х.Т.Шерьязданова, Ж.Ы.Намазбаева, және т.б. еңбектерде оқушылардың шығармашылық қабілеті және оның психологиялық аспектілері тұжырымдалған.[3].

Оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытудың педагогикалық негізі Ш.А.Амонашвили, И.Я.Лернер еңбектерінде әр қырынан зерттелген. Оқушылардың шығармашылық іс-әрекеті М.А.Құдайқұлов, Ә.С.Әмірова, Ә.Ә.Сағымбаев, А.Б.Мырзабаев, А.Ш.Орақова, Қ.Қ.Әбдібекқызы, және т.б. зерттеуші ғалымдардың ғылыми жұмыстарында қарастырылған. Педагогика ғылымында жеке мәселе ретінде қарастырылған жоқ. Оқушылардың шығармашылық қабілетін жаңа инновациялық технологиялар арқылы дамытуға қатысты қоғам ұсынып отырған талаптар мен бұл мәселенің теориялық және практикалық тұрғыдан жан жақты қарастырылмауы зерттеудің өзектілігін тағы да дәлелдеп, оқушылардың шығармашылық қабілетін педагогикалық тұрғыдан түсіндіру және оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытуға әсер ететін педагогикалық жағдайларды анықтау қажеттілігін көрсетеді. Осы мәселені қарастыра отырып, оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытуды кейс технологияны қолдануды жөн көріп отырмыз. Өйткені, «Өзінөзі тану» сабағында оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытудың барысында жаңа инновациялық технологияларды қолдану заман талабына сай әсер берері сөзсіз. Осы тұрғыда, білім берудің жаңа технологияларын сабақ үрдісінде барынша қолдану қолға алынып жүр. Солардың ішінде дәл осы күні 40 модульдік технология, оқытудың интерактивті әдісі кең көлемде қолданылып отыр. Әсіресе, гуманитарлық пәндерді оқыту үдерісінде кейс технологиясын қолдану қарастырылмаған. Көбінесе, оқытудың Кейс технологиясы шетелдердің өзінде тек бизнес мектептері мен экономикалық ғылымдарды оқытуда ғана қолданысқа түсіп отыр. [4].

«Кейс технологиясы» 20 ғасырдың басында АҚШ-тағы Гарвард университетінің бизнес мектебінде пайда болған. Бұл кезде ол заңгерлерді дайындайтын технология ретінде қалыптасқан. Әдістің басты ерекшелігі студенттерді өткен оқиғаларға, жағдайларға зерттеу жүргізетіндігі болып табылады. Мұнда ең әуелі студенттің өз бетімен жұмыс жүргізуіне талап қойылды. 1910 жылы профессор Копленд ең алғашқылардың бірі болып, бизнес өмірінен алынған нақты жағдайлардың талданған қорытындылары бойынша студенттік пікірталастардың әдістерін қолдана бастады. Нақты жағдайлардың алғашқы жинағы 1921 жылы АҚШ-та шығарылған. Сол кезден бастап Гарвардтың бизнес мектебі нақты

жағдайлардың әдісін таратушылардың лидері болып келеді. Өткен ғасырдың орта шенінде нақты жағдайлардың әдісі технологиялық алгоритмді иеленді. Ол тек американдық қана емес, батыс еуропалық білім жүйесінде де белсенді түрде қолданыла бастады [3].

Кейс амал-тәсілінде басты назар оқушылардың ұсынылған реальды немесе қиялдық (алдын-ала құрастырылған) жағдаяттарды талдауы және осы жағдаятқа өзіндік баға беруі, өзінің ой-пікірін нақты әрі толық айтып беруі т.б. Шәкірттің жекетұлғалық қабілеттерін жетілдіруге аударылады. Кейс әдісінің көмегімен оқытудың мақсаты жағдайды дұрыс талдай білетін, яғни мәселенің белгілерін анықтап, олардың туындауына түрткі болған себептерді тауып, соның ішіндегі басты себепті көре біліп, мәселені шешудің жолдарына талдау жасап, оның ең тиімдісін таңдап, әрі қарай оны іске қосып және бақылау орната білетін шығармашыл адамды қалыптастыру болып табылады. Бұл үшін оған білім, белгілі бір әдісті қолдана білуі және тәжірибе қажет. Кейс әдісін қолдану барысында оқытушының іс-әрекеті екі кезеңнен тұрады.

Бірінші кезең:

- кейс (жағдай) таңдап алу және сұрақтар құрауға арналған шығармашылық жұмыс
- жағдайларды тақырыпқа сәйкес таңдап алу;
- мақсат пен міндетті анықтау;
- жағдайды құрастыру және суреттеу.

Екінші кезең:

- оқытушының аудиториядағы іс-әрекеті. Аудиториядағы кейс әдісін қолдану кезеңі.
- кейске кіріспе;
- жағдайдың талдануы (шағын топтарда);
- пікірталас;
- қортынды шығару; [5].

Қазіргі білім беру саласында оқытудың озық технологияларына мән беріп, оны меңгермегенше сауатты, жан жақты маман дайындау мүмкін емес. Кейс әдісінің ерекшелігі:

- Оқыту өмірдегі нақты жағдаймен байланыстырылады;
- Оқытуда кейс әдісін пайдалану студентке проблеманы шешудің жолдарын іздеуге еркіндік береді;
- Кейс жағдайын талдау үдерісінде студенттер өмірдегі нақты, бір-бірімен байланысқан процестерді көрсетеді;
- Нақты жағдайды талдай отырып, студент негізгі білімді жинақтайды, қорытынды жасайды.

Кейспен жұмыс жасау адамның білімге деген ынтасын барынша арттыра түседі, шығармашылық қабілетін дамытады. Бұл жағдайда біздің алдымызда білімге әуесқойлық, салыстырушылық әлемі ашылады. Кейс әлемі оқушыларды қуанышқа бөлеп, олардың табанды түрде білім алу, шешім шығару жұмысын қолға алуға дем береді. Ең бастысы, біз заман талабына сай жан-жақты қалыптасқан, дамыған шығармашыл тұлғаны дамытуға қол жеткіземіз [6].

Әдебиеттер:

1. Аргунова, Т.Г. Применение кейс-метода в образовательном процессе и методической работе ССУЗА / Т.Г. Аргунова, В.Н. Андреева, В.А. Подвойский: пособие. – М., 2007.
2. ҚР Білім туралы Заңы. Астана. 2004 жыл.
3. Савинова О.В. Использование кейсовой технологии в практике преподавания. – М.: Новая школа, 2005.
4. Ф.Б. Асимбаева. “Бастауыш сынып оқушыларының көркем еңбек іс-әрекеті арқылы шығармашылық қабілетін қалыптастыру”, Алматы, 2010.
5. Ш. Ескендилов, Ж. Усенкулов, Г. Бакибаева, Е. Шертаев. “Методические рекомендации по составлению кейсов”, Шымкент “ЮКГУС”, 2005.
6. Ж. Хасанова. “Обучение на Кейс – методе в системе бизнес образования” // “Қазақстан жоғары мектебі”, №1, 2006.

**КАЛМАГАМБЕТОВА АЙГУЛЬ ХАМЗЕЕВНА,
МОРЕВА АНАСТАСИЯ ВЛАДИМИРОВНА**

*КГКП «Учебно-методический центр развития образования Карагандинской области»
председатель Ассоциации педагогов организаций дополнительного образования
Карагандинской области*

**АССОЦИАЦИЯ ПЕДАГОГОВ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
КАРАГАНДИНСКОЙ ОБЛАСТИ КАК МЕТОДИЧЕСКАЯ ПЛОЩАДКА ОБМЕНА
ОПЫТОМ**

Реализация задач государства в области образовательной политики, вызовы и риски современности требуют от педагога дополнительного образования постоянного личностного и профессионального роста. Принципиально новые условия, в которых сегодня находится педагог, очевидный диссонанс между его базовой подготовкой и теми реалиями, с которыми сталкивается современная образовательная организация, требуют от каждого педагога дополнительного образования высокого уровня профессионального мастерства, знания психолого-педагогических условий успешного развития ребенка, особенностей его личностного роста.

В настоящее время в условиях информационной социализации дополнительное образование детей может стать инструментом формирования ценностей, мировоззрения, гражданской идентичности подрастающего поколения, адаптивности к темпам социальных и технологических перемен.

Сегодня вполне очевидно, что педагог дополнительного образования XXI века может и должен предложить социуму не только набор образовательных услуг, но и процесс, наполненный конкретным содержанием, проживанием каждым ребенком взаимоотношений с возможностью проявления широкого спектра чувств.

Деятельность педагогов в рамках Ассоциации наполняется новым содержанием и смыслом, а общественно значимые ценности, которые положены в основу педагогического сотрудничества и сотворчества, приносят конкретные результаты.

Ассоциация педагогов дополнительного образования Карагандинской области начала свою работу с сентября 2021 года и своей целью считает: повышение качества региональной системы дополнительного образования детей, распространение и обобщение лучшего педагогического опыта в области дополнительного образования. Среди основных задач деятельности членов Ассоциации необходимо выделить:

- ||| | формирование единого регионального научно-образовательного пространства;
- ||| | содействие обновлению содержания дополнительного образования детей и повышение уровня реализации дополнительных образовательных программ нового поколения;
- ||| | содействие повышению качества учебно-методических материалов, используемых в рамках реализации дополнительных образовательных программ;
- |||| | содействие повышению квалификации педагогических работников системы дополнительного образования детей, развитие и становление их профессиональной позиции.

За время работы Ассоциация дополнительного образования Карагандинской области охватила педагогов художественно-эстетического, научно-технического, эколого-биологического, туристско-краеведческого направлений. Организуются и проводятся конкурсы профессионального мастерства: Региональный конкурс исполнительского мастерства среди преподавателей детских музыкальных школ, детских школ искусств, музыкальных и хореографических отделений колледжей «Шабьт шаттығы» в номинациях «Солист» (вокальное, инструментальное исполнение), «Хореографическое искусство» (сольное исполнение, коллективные формы), «Ансамбли» (вокальные, инструментальные). Ежегодно в конкурсе принимают участие более 60 педагогов организаций дополнительного

образования Карагандинской области в номинации «Солист» и более 100 педагогов в номинации «Ансамбли»; областной конкурс **профессионального мастерства преподавателей музыкально-теоретических дисциплин детских школ искусств и детских музыкальных школ «Асыл мұра» проводится по номинациям «Сольфеджио», «Музыкальная литература», «Казахская музыкальная литература» и объединяет более 20 педагогов теоретиков Карагандинской области;** областной конкурс творческих проектов педагогов дополнительного образования «Проекториум» проводится в 3 этапа и охватывает педагогов научно-технического, эколого-биологического, туристско-краеведческого направлений. Охват составляет 72 педагога организаций дополнительного образования; областной конкурс «МастерART» для педагогов детских художественных школ, художественных отделений школ искусств и отделений ИЗО и ДПИ многопрофильных организаций дополнительного образования детей Карагандинской области. Ежегодно в конкурсе принимают участие более 60 педагогов.

За три года работы Ассоциация дополнительного образования объединила педагогов всех тринадцати регионов Карагандинской области. Сегодня можно смело утверждать, что Ассоциация педагогических работников системы дополнительного образования детей Карагандинской области стала пространством трансляции «практики лучших». За 2023-2024 учебный год было проведено 12 вебинаров и 4 семинара-практикума на актуальные темы: «Современные тенденции в художественно-эстетическом воспитании детей», «Использование современных педагогических технологий при решении актуальных проблем в образовательной практике детской школы искусств», «Национальные традиции, как средство духовно-нравственного воспитания школьников», «Особенности расширения возможностей и социализации детей с особыми образовательными потребностями в пространстве дополнительного образования», «Создание Веб-сайта с нуля», «Canva для образования: этапы создания стильного иллюстративного материала» и другие.

В рамках работы Лаборатории молодого специалиста проведено 4 вебинара и 1 семинар-практикум: «Мир графики», «Методы и приемы обучения детей в системе дополнительного образования», «Инновационные технологии преподавания вокала», «Интерактивные методы обучения, как средство формирования учебной мотивации учащихся», «Летние мастер-классы, как творческая форма взаимодействия детей в дополнительном образовании».

Ассоциация дает возможность жить в пространстве разнообразных взаимоотношений между педагогами, представляющими различные образовательные организации, а привлечения к работе Ассоциации социальных партнеров, способствует качественной реализации идей в реальной педагогической практике. В ходе работы осуществляется сотрудничество с Казахским Национальным Университетом искусств города Астаны, Карагандинским концертным объединением им. К.Байжанова, Академическим театром музыкальной комедии, Карагандинским колледжем искусств им. Таттимбета.

Участвуя в реализации плана работы Ассоциации, педагоги не только наблюдают, как их коллеги решают педагогические задачи, но и имеют возможность осваивать инновации, самостоятельно проектировать образовательные шаги организации учебно-воспитательного процесса. Таким образом, участвуя в мероприятиях Ассоциации, педагоги возвращаются в свою образовательную организацию с реально работающим на качество образовательного процесса «продуктом», готовым к внедрению в живую педагогическую практику.

Литература:

1. Григорьева А.И.: Педагог как профессиональный воспитатель теория и технология поддержки профессионального развития педагогов школы. – Тула.: ИПК и ППРО ТО, 1999. – 144с.
2. Хайкин В.Л. Будь готов к жизни Сборник научных работ, статей и выступлений. – М.: ГБПОУ «Воробьевы горы», 2014. – 124с.
3. Скворцова Н. А. Профессиональные сообщества и их роль в повышении квалификации педагогов. // URL: <https://mcoip.ru/blog/2022/03/12/professionalnye-soobshhestva-i-ih-rol-v-povyshenii-kvalifikaczii-pedagogov/>

КАМАЛОВА Н.Н.

Қарағанды қ., «Әлімхан Ермеков атындағы мектеп-лицейі» КММ

БИОЛОГИЯ ПӘНІНДЕГІ ЗАМАНАУИ СМАРТ БІЛІМ

Бүгінгі таңда білім беру мазмұнын жаңарту өте маңызды өзгерістердің сатысында тұр. Білім беру мазмұнын жаңарту-сапалы білім, жарқын болашаққа негіздеп, бірқатар жетістіктер формуласын ұсынған үлгі және оқу-тәрбиелік үрдісті жан-жақты жаңа әдіс-тәсілдермен ұштастыру болып табылады. Қазіргі заман талабы болашақ ұрпағымызға – жаңаша білім беру, жаңаша тәсілдер арқылы балаларды болашаққа деген көзқарастарын дұрыс қалыптастырып, әлем елдерінің қатарынан көріну. Ал болашағымыздың жарқын болуы – бүгінгі мектеп қабырғасындағы оқушыларымыздан басталатыны сөзсіз. Біздің болашағымыз – бүгінгі оқушы.

Қазақстан Республикасының Білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңістігіне бағдарланған үлкен өзгерістерге ұшырауда. Өзгерістердің негізінде білімнің жалпы санына емес, функционалдық сауаттылыққа басымдық берілетін конвенция жатыр. Басқаша айтқанда, жаңартылған білім беру міндеті-оқушыларға алған білімдерін іс жүзінде қолдануға үйрету.

Жаңартылған білім мазмұнының басты ерекшеліктері мен артықшылықтары:

- ✓ әлемдік стандартқа сай үздіксіз білім беру;
- ✓ бәсекеге қабілетті тұлғаларды тәрбиелеу;
- ✓ оқушылардың бойында табысты өмір сүру дағдаларын қалыптастыру;
- ✓ әлем азаматын тәрбиелеу;
- ✓ әр оқушының бойында тәжірибелік дағдыларды дамыту;
- ✓ функционалдық сауаттылықтарын арттыру;
- ✓ ұстаздың кәсіби шеберлігін жетілдіру.

Жаңартылған білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты мен міндеттері:

- ✓ жалпы орта білім берудің бағдарламаларын жүзеге асыратын білім беру ұйымдарындағы білім беру үдерісін ұйымдастыруға арналған негізгі құжат болып табылады, себебі: оқушылардың дайындық деңгейіне, білім беру мазмұнына, оқушылардың ең жоғары жүктемесіне қойылатын талаптарды айқындайды, мөлшерлейді:
 - ✓ біліктілікті арттыру жүйесінде мұғалімдердің функционалдық сауаттылығы – қазіргі білім берудегі жаңа және нақты жағдайға көшу дегенді білдеріді.

стандартта белгіленген жаңа мазмұн, оқушылардың сыни, шығармашылық тұрғыда ойлау дәрежесін дамытуды көздейді. Өзі оқытатын пәні аясында мұғалімнің зерттеуші позициясында болуы тек осы пәнді оқытумен шектеліп қана қоймай, оның басқа пәндермен байланысын қарастыруды, жаңалықтар қалай ашылғандығы туралы білімді ұсынумен, пәннің негізін қалаушы ғалымдар туралы білімді жеткізумен шұғылданғанда ғана мүмкін болмақ. Бұл өз алдына мұғалімді білімді ұсынушы ғана емес, сол білімді бірге жасап, өзін де оқушы деп тануына әкеледі. Осындай әрекет өмір бойы білім алу дегенді білдіреді. Биология сабағында АКТ-ны қолдану мұғалім мен оқушының іс-әрекетін белсендіруге, пәнді оқыту сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Ақпараттық технологияны қолдану биологияны оқыту мәселесіне жаңа сапалық тұрғыдан қарауға мүмкіндік берді.

Компьютерлік бағдарламаларды пайдалану бірқатар маңызды міндеттерді шешеді:

- ✓ оқу процесін көрнекі етеді;
- ✓ жауаптарды бағалаудың объективтілігін арттырады;
- ✓ оқуға жеке көзқарасқа мүмкіндік береді;
- ✓ оқушылардың білімін тексеру уақытын қысқартады.

Биология сабақтарында және сабақтан тыс уақытта келесі дидактикалық тапсырмаларды шешуге көмектесетін электронды оқулықтарды пайдалануға болады:

- ✓ пән бойынша негізгі білімді меңгеру,
- ✓ алған білімдерін жүйелеу,
- ✓ компьютерді пайдаланып оқу материалымен өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыру;
- ✓ оқушыларға оқу материалы бойынша өздік жұмыста оқу-әдістемелік көмек көрсету және қолайлы білім беру ортасын және ақпарат көздерін іздеу мен пайдалануда өз бетінше таңдау мүмкіндігін қамтамасыз ету.

Биологияда материалды ұсынудың ең тиімді формаларына мультимедиялық презентациялар жатады. Бұл форма оқу материалын жарқын анықтамалық бейнелер жүйесі ретінде көрсетуге мүмкіндік береді. Мультимедиялық презентацияларды тақырыпты зерделеудің кез келген кезеңінде және сабақтың кез келген кезеңінде қолдану орынды.

Оқушылардың ғылыми-зерттеу іс-әрекетіне жаңа ақпараттық технологиялар белсенді түрде енгізілуде. Көптеген мектеп оқушылары биология пәнінен кестелерді, диаграммаларды, сызбаларды, диаграммаларды салыстыру арқылы ғылыми-зерттеу және конструкторлық жұмыстарды орындауға қуанышты. Сонымен, кейбір жобаларды қорғау үшін оқушылар өз бетімен слайд-фильмдер дайындайды.

Елімізде мектептегі білім беру жүйесіне интернет желісі жаппай енгізілді. Барлық пәндер, соның ішінде биология бойынша ақпараттық ресурстардың саны артып келеді. Интернетке кіру үш негізгі жағдайда пайдалы және тиімді болуы мүмкін:

- ✓ Біріншіден, тапсырма қосымша білім беру ақпаратын табу және оны кейінірек пайдалану үшін сақтау болуы мүмкін.

- ✓ Екіншіден, принципті түрде жаңа ақпаратты табу, оны белгілі мәліметтермен салыстыру, яғни конструктивті қарым-қатынасты бастайтын проблемалық жағдайды жасау. Оқушылар биология саласындағы соңғы жаңалықтар мен әртүрлі ғалымдардың көзқарасы туралы мәліметтер тапты.

- ✓ Үшіншіден, оқушының жобалық жұмысы ретінде бағалауға болатын алдын ала тұжырымдалған тақырып бойынша шолу (аналитикалық шолу, реферат) жасау міндеті болуы мүмкін.

- ✓ Оқу процесінде компьютерді пайдалану сабақтарды өткізумен қатар, қажетті дидактикалық материалды жинақтауға мүмкіндік береді: бақылау, емтихан, өзіндік жұмыс нұсқалары.

- ✓ Ақпараттық технологияларды өз жұмысында пайдаланған кезде, сабақты толық емес, күрделі сұрақтардың үзінділерін пайдаланған кезде әр сабақта тиімдірек пайдалану болатынын есте ұстау керек.

Компьютерлік сабақтар жалпылау сабақтарын, сабақтарды – тесттерді, сонымен қатар сабақ – семинарларды, ойындарды қолдануда да тиімді.

Мен өзімнің пәнім бойынша көптеген білім беру ресурстарын қолданамын. Атап айтсам, мысалы WORDVALL ойын платформасы. Бұл платформа ұстаздар мен оқушыларға, студенттерге арналған ойын тапсырмаларын құруға көмекші платформа болып табылады. Мақсаты – оқу мотивациясын арттыру үшін интерактивті және баспа материалдарын жасау болып табылады. Бүгінгі таңда ақпараттық технологияның көмегімен оқу процесін осы платформа арқылы тиімді етуге болады. Күнделікті сабақ барысында мен осы платформаның өзім жасаған ойын түрлерін көп қолданамын. Бұл платформада қолданған ойын түрлерін ссылақ арқылы оқушыларға таратып бір мезетте, немесе үй тапсырмасы ретінде қолдануға болады. Ол үшін ең алдымен тіркелу батырмасын басып электронды пошталарыңыз арқылы тіркелесіздер. Мен биология пәнінен көптеген ойын түрлерін құрастырдым. Нәтижесінде оқушыларымыздың пәнге деген қызығушылықтары артып, көптеген жаңа тақырыптарды жетік меңгерді. Ойын арқылы жаңа тақырыпты тез түсініп, берілген ойын түрлерін ссылақ арқылы ашып, сұрақтарға жауап беруді үйренді. Қорытындылай келе, АКТ сабақта тиімді қолдану, смарт ойын технологияларын компьютерлік технологиялармен ұштастыра қолдану оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырады, әсіресе кез келген сұраққа қайта оралып, қайталау кезінде қателерді диагностикалаудың кері байланысы артады.

Ақпараттық технологиялар:

- ✓ оқушылардың оқу процесін ұйымдастыруды түбегейлі өзгерту, олардың жүйелі ойлауын қалыптастырады;

- ✓ оқу-тәрбие үрдісі барысында мектеп оқушыларының танымдық іс-әрекетін ұтымды ұйымдастырады;

- ✓ оқу процесін дараландыру және принципті жаңа танымдық құралдарға бет бұру үшін компьютерді пайдалануға мүмкіндік береді;

- ✓ компьютерлік графика мен модельдеу құралдарын пайдалану негізінде микро- және макрокосмдағы, күрделі техникалық және биологиялық жүйелердегі құбылыстар мен процестерді зерттеуді тиімді етеді;

- ✓ әр түрлі физикалық зерттеуге ыңғайлы шкалада ұсынылған,

шын мәнінде өте жоғары немесе төмен жылдамдықпен жүретін химиялық, биологиялық процестерді жылдам қабылдайды.

Биологияны оқытуда ақпараттандырудың рөлі ақпараттық-педагогикалық технологияларды интеграциялау арқылы білім сапасын арттыру болып табылады. Биология сабағында әртүрлі педагогикалық технологияларды қолдану қажет деп есептеймін. Педагогикалық процесті заманауи білім берудің жетістіктеріне барынша жақындату үшін мұғалім өзінің білімін жүйелі түрде кеңейтіп, ғылыми-зерттеу және ғылыми-әдістемелік жұмыстарға белсенді қатысып, педагогикалық процеске жаңа инновациялық технологиялар мен әдістерді енгізуі керек.

Білім беру саласына инновацияларды енгізу қарқыны бойынша Қазақстан алдыңғы қатарлы елдер қатарында. Қазіргі уақытта инновациялық педагогикалық қызмет кез-келген оқу орнының білім беру қызметінің маңызды компоненттерінің бірі болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Тұрғынбаева Б.А. Дамыта оқыту технологиялары. – Алматы, 2019.
2. Қабдықайырұлы Қ. Оқытудың педагогикалық жаңа технологиясы: Оқу құралы. – Алматы: РБК, 2022.
3. Мұқанов М.М. Бақылау және ойлау. Алматы. 2021ж

ҚАНАТОВ Ғ.К.

Ағыбай батыр атындағы оқушылар сарайы КМҚК, Балқаш қаласы

«АВТО-КЕМЕ МОДЕЛЬДЕУ» ҮЙІРМЕСІНІҢ САБАҚТАРЫНДА ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

«Технология» ғылыми термин ретінде грек тілінен шыққан «tehne» (өнер, шеберлік) және «logos» (ғылым). Болашақта «технология» ұғымы қызметтің басқа салаларында кеңінен қолданыла бастады, яғни кеңірек түсініктемеге ие болды. Э. Де Бононың айтуы бойынша, технология-бұл білімді пайдалану негізінде пайдалы нәрсе жасау процесі. Қазіргі уақытта "технология" ұғымы тек өнеркәсіпте ғана емес, сонымен қатар ғылым мен білім саласында да қолданылады.

Қойылған міндет жаңа жүйелі - белсенді білім беру парадигмасына көшуді талап етеді, ол өз кезегінде жаңа стандартты іске асыратын педагог қызметінің түбегейлі өзгерістерімен байланысты. Оқытудға ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) енгізу білім беру мекемесіндегі әрбір бағыт бойынша білім беру шеңберін кеңейтуге айтарлықтай мүмкіндіктер ашады.

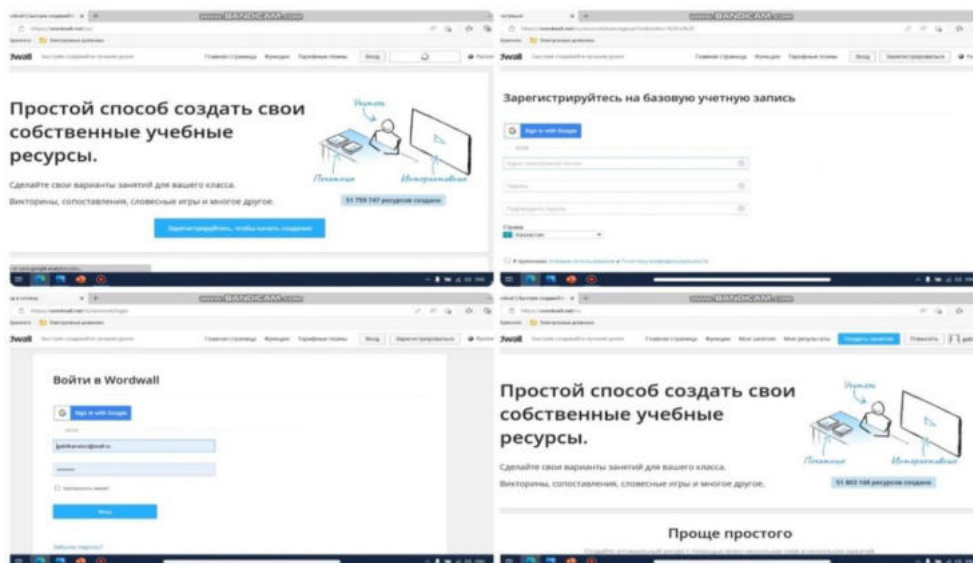
Мұндай жағдайда білім берудің классикалық моделін жүзеге асыратын дәстүрлі білім беру нәтижесіз болады. Педагогтердің алдында білім, білік, дағдыларды жинақтауға бағытталған дәстүрлі оқытуды баланың жеке басының даму процесіне айналдыру мәселесі туындады. Оқыту процесінде жаңа технологияларды қолдану арқылы дәстүрлі сабақтан кету білім беру ортасының монотондылығын және оқу процесінің монотондылығын жоюға мүмкіндік береді, білім алушылардың қызмет түрлерін өзгертуге жағдай жасайды, денсаулық сақтау қағидаттарын іске асыруға мүмкіндік береді. Үйірменің мазмұнына, сабақтың мақсаттарына, білім алушылардың дайындық деңгейіне, олардың білім беру сұраныстарын қанағаттандыру мүмкіндігіне, білім алушылардың жас санатына байланысты технологияны таңдауды жүзеге асыру ұсынылады.

Осы орайда мен өз сабақтарымда қолданатын бірнеше интерактивті платформалармен бөлісетін боламын- Word Wall және Quizizz.

Word Wall платформасымен қалай жұмыс істеуді, қалай тіркелуді және тапсырмаларды қалай құрауды көрсетіп кетейін. Word Wall қызметінің артықшылығы оффлайн жаттығуларды құру және пайдалану бағдарламасының болуы. Интернетке қосылмаған кез келген компьютерде бағдарламалық құралды орнатуға және элетронды тасымалдағышта

жаттығуларды қамтамасыз етуге болады. Бағдарламаның көптеген тілдерде анық интерфейсі бар. Сабақтың кезкелген кезеңі үшін қолайлы үлгіні таба аласыздар.

Word Wall платформасымен жұмыс істеу үшін, ең бірінші платформаның сайтына тіркелесіздер және нұсқаулық бойынша пәрмендерді орындау арқылы басты бетке өтесіздер.

1-сурет. WordWall платформасы

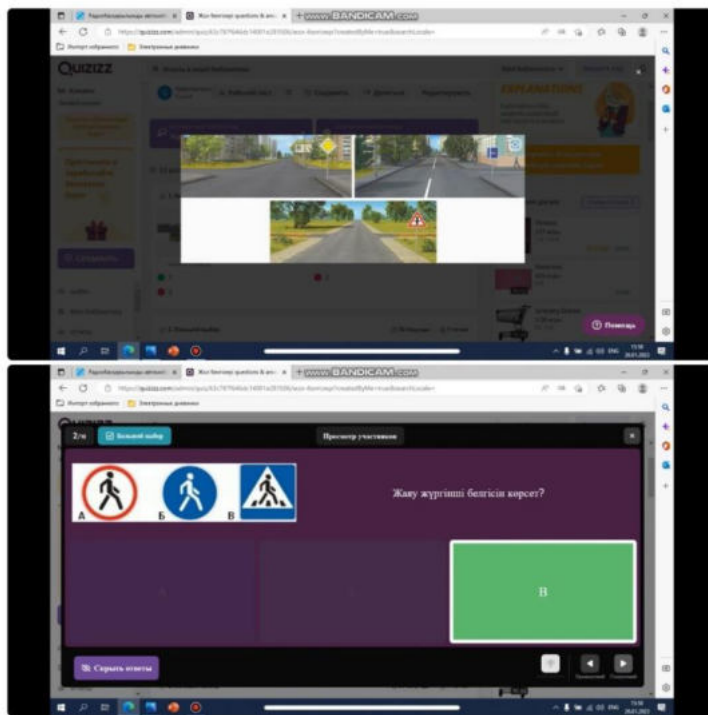
Word Wall платформасы кітап, газет және журналдардағы тапсырмаларды интернет желісі арқылы көшіріп жазып, тарату диапазоны жоғары сатыда тұр. Келесі кезеңде тапсырмаларды қалай құрыуды көрсетіп өтемін. Шаблондар түрі өте көп. Мен өз сабағыма сәйкестендіру шаблонын таңдап алып, өңдеп тапсырмаларды жасаймын. Бұл жерде пәндерге арналған дайын шаблондарда бар, пәніңізге байланысты таңдап алып қолдануға болады. Келесі кезеңде мен осы платформа арқылы «Радиобасқарылымды автомобильдер қозғалтқыштарының түрлерін табу тапсырмасы берілді. Тапсырманың сілтемесін оқушылардың ватсап, телеграмм және инстаграмм әлеуметтік желілеріне жібереміз. Оқушылар қолдарындағы смартфон немесе планшет т.б гаджеттерімен тапсырмаларды орындап, кері жібереді.

Word Wall платформасы арқылы тапсырмаларды орындағанда оқушылардың дұрыс жауаптары, алған ұпай сандары, жауап берген уақыттары және алған орындары кесте тізімінде көрініп тұрады. Word Wall платформасының тағы бір артықшылығы берілген тапсырмаларды оқушыларға сабақ барысы қызықты, тартымды өту үшін шаблондарды түрлендіріп беруге болады. Өздеріңіз көріп отырғандай мен викторина шаблонын пайдаландым. Сабақ барысында тапсырмаларды түрлендіріп беру арқылы қателіктер мен қиындықтарды табуға болады.

Келесі Quizizz платформасы. Бұл платформамен жұмыс жасау, тапсырма құру үшін видеода көріп отырғандарыңыздай авторизация жасап аламыз. Содан кейін берілген сабақ тапсырмасын жазып өзіңіздің бағытыңызға сәйкес пәндер жиынтығын таңдаймыз. Математика, ағылшын және ғылым т.б пәндерін өзіңіздің пәніңізге байланысты таңдайсыз. Әрі қарай шаблондарды таңдап алып тапсырма құрастырамыз. Платформада пәніңізге байланысты ағылшын тілінде дайын шаблондарда бар орысшаға да аударылады, осы шаблондарды қолданып тапсырма орындауға болады. Мен осы платформаны қолданып оқушыларға түрлі викториналық ойын түрінде және өзімнің күнделікті сабақ жоспарымдағы сабақ тақырыбы бойынша тапсырмалар құрастырып қолданамын.

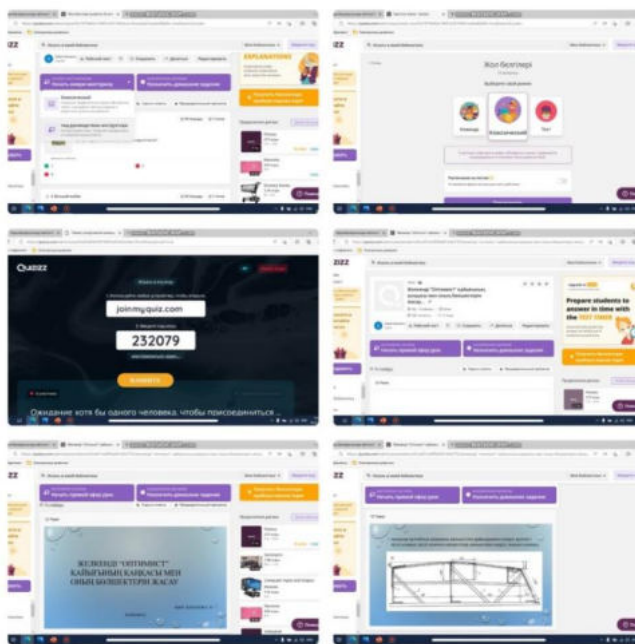
Өздеріңіз көріп отырғандай викториналық ойын түріндегі тапсырмада оқушылар осы викторинадағы сұрақтарға сілтемелер арқылы суретте көрсетілген белгілерді тауып жауап

береді. Бұл платформаның ерекшелігі викторина бастау тетігін бассаңыз екі режим таңдалады. Олар классикалық және ұйымдық режимі. Классикалық режимі оқушылар қашықтықтан оқығанда жеке дара жауап беруге арналған, ал ұйымдық режимі оффлайн оқығанда топтық қолдануға арналған режим болып саналады.

2-сурет. Викториналық ойын

Келесі тапсырма өзімнің сабақ жоспарым бойынша «Желкенді Оптимист қайығының қаңқасы мен оның бөлшектерін жасау». Бұл тапсырмада оқушылар қайықтың құрылысы мен қолданатын заттар және еңбек қауіпсіздік шараларымен танысқаннан кейін тапсырманы орындайды. Жоғарыда айтылғандай сілтемені көшіріп, әлеуметтік желі арқылы жауаптарын жібереді.

3-сурет. «Желкенді Оптимист қайығының қаңқасы мен оның бөлшектерін жасау»

Интерактивті платформаларды қолдану педагогтің педагогикалық шығармашылығын, ақпараттық және қашықтықтан өтетін сабақтарды ұйымдастырып өткізу үшін сарқылмас көзі екенін атап өткім келеді. Интерактивті платформаларды қолдану оқушының интеллектуалды мүмкіндіктерін пайдалануға және сабаққа дайындық деңгейін көрсетеді. Үйірмешінің ой өрісін, дүниетанымын кеңейтуге ықпалы зор. Оқушының білімін тексеруде нәтиже көрсетеді. Интерактивті платформаның басты мақсаты оқушылардың өз бетінше тапсырманың жауабын табуға үйрету болып табылады. Қазіргі заманғы ғылыми техникалық үрдіс қарқыны білім беру жүйесінің алдында оқыту технологиясын жетілдіру міндеттері тұр. Тәуелсіз елдің болашағы білім беру жүйесімен байланысты. Осыған байланысты педагог мамандар оқытудың ең тиімді әдіс тәсілдерін зерттеп, тәжірибе жүзінде сынап келеді. Интерактивті платформалармен оқыту бұл ең алдымен оқушымен педагогтің қарым-қатынасын тікелей жүзеге асыратын, сұхбаттасып оқыту болып табылады.

Әдебиеттер:

1. Морозов К. А. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар және оларды педагогикалық қызметте қолдану. Новосибирск: СибАК, 2013.
2. Панюкова С. В. Білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану. М.: «Академия», 2017.

КАНАШВИЛИ И.Г.

КГКП «Дворец школьников – клуб ЮНЕСКО» г. Караганды

ПУТИ РАЗВИТИЯ ЦЕННОСТНО – СМЫСЛОВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ЛИЧНОСТИ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ ВЫБОРУ

На сегодняшний день в современном динамично развивающемся обществе, которое формирует жизненные ценности, приоритеты и установки, господствующие в общественном сознании, находят свои принципы на формирование личности подростков и их ценностных ориентаций. Прогноз своего будущего во многом зависит от умения самого человека представить себе четкий ценностный профиль и шаги к реализации своих целей. Ключевыми факторами, влияющими на процесс профессионального самоопределения, являются наличие определенных интересов и склонностей, уровень развития способностей, позиция родителей, общий уровень информированности, актуальность профессии, престижность выбора и что не мало важно для современных подростков уровень оплаты выбранной профессии, а также алгоритм действий по выбору и достижению своей цели.

Как влияет выбор предпочитаемой деятельности в частности художественно-эстетического направления на формирование личности подростка и его ценностных ориентаций?

С подросткового возраста, человек начинает задумываться о своем будущем и сталкивается с необходимостью выбора своей будущей профессии. Уникальности и осмысленности каждого момента жизни человек обязан своей естественной способности меняться, принимая на себя груз ответственности. Проживая жизнь, человек непрерывно берет ответственность, решает, кем ему стать в каждый следующий момент времени. При этом, «... любое решение - это всегда его собственное решение, а собственное решение - это всегда формирование своего Я».

Необходимо выделить некоторые психологические особенности, которые являются важным фактором при выборе профессии и влияют на результат и достижение успеха в карьере: человек должен иметь представление о навыках и механизмах самопредъявления, самовыражения, самораскрытия, самопринятия и уверенности, собственная мотивация, структура способностей, уровень личных притязаний которые выступают как претензия на определенное место в системе профессиональных и других социально межличностных

отношений также на определенный успех своих действий и только тогда мастер задает выбор стратегий и отражает степень сформированности профессиональной идентичности.

Профессия парикмахера предполагает постоянное общение с людьми. Комфортным и приятным это общение делают не только профессиональные качества мастера, но и его коммуникабельность, деликатность, терпеливость. Умение предотвратить назревающий конфликт, пойти навстречу пожеланиям клиента, а иногда и уметь их отрезвить, приводя доводы и факты – все это важные личностные качества парикмахера. Специалистом в этой сфере станет человек, обладающий художественным, эстетическим вкусом, креативностью, аккуратностью и гибкостью мышления. Как и в любой другой профессии для поддержания хорошего уровня необходимо стремиться к постоянному совершенствованию своих навыков.

Если Вы приняли решение стать профессионалом в сфере парикмахерского дела, то диапазон выбора направлений в бьюти сфере позволит Вам ярко выражать свои творческие способности и личные предпочтения. Сейчас мастер может реализовывать себя не только салонной работой, но и вести мастер классы, различные семинары, обучающие конференции и называть себя не просто мастером, а несколько больше HAIR ARTIST здесь происходит полная реализация задуманных целей и удовлетворение своих возможностей.

В зависимости от направленности личности и характера, ценностных ориентаций, определенных устремлений, желаний и интересов пути развития от ученика до профессионала могут быть различными. Одним из наиболее эффективных на наш взгляд путей является получение профессионально ориентированного дополнительного образования. Такую возможность предоставляет студия парикмахерского искусства «Имидж» Дворца школьников г. Караганды (далее СПИ «Имидж»).

Основной концепцией программы дополнительного образования «Лучший по профессии» СПИ «Имидж» является формирование познавательного интереса в области парикмахерского искусства, профессиональные пробы, базовые знания умения и навыки, которые помогут подросткам сформировать определенное мнение о профессии и способствовать профессиональному выбору их жизненного пути.

Программа СПИ «Имидж» имеет четкую художественно-эстетическую направленность с ориентиром на допрофессиональную подготовку и разработана в соответствии с требованиями к программам дополнительного образования детей. Направления в модульной программе отвечают всем актуальным тенденциям в бьюти сфере и успешно реализуются в практической работе групп первого и второго годов обучения:

I модуль «Основы плетения» включает в себя изучение обучающимися основ свадебных причесок, основ кружевного плетения.

II модуль «Основы стрижки волос» (технологии классических базовых стрижек) закрепление знаний, обучающихся о правилах различных женских и мужских стрижек.

III модуль «Локоны, волны» направлен на развитие навыков обучающихся по выполнению различных локонов и оформление локонов в прическу.

IV модуль «Основы колористики» знакомит обучающихся с цветом, его свойствами, различными техниками окрашивания волос.

V модуль «Основы текстуры волос» знакомит обучающихся с технологией химической завивки, теорией перманента.

VI модуль «Основы дизайна прически» знакомит обучающихся с понятиями композиции прически, значением цвета и стиля одежды в прическе. Обучающиеся развивают свои навыки по созданию более сложных причесок. Одним из итогов освоения программы является прохождение фотосессии.

Обучающие стратегии, предлагаемые в обучении, разработаны специально для того, чтобы помочь студийцу стать активным и сделать процесс обучения занимательным и в то же время систематичным и эффективным. Каждый модуль программы заставляет думать и действовать как профессионал.

Таким образом занятия в студии способствуют погружению учащихся в данный вид деятельности, осознанное понимание и принадлежность к профессии парикмахер.

Для оценивания персональных достижений учащихся на соответствие их знаний, умений, творческих способностей и приобретённых компетенций за два года обучения в СПИ «Имидж», за многолетний опыт работы разработаны и используются измерительные методики, способы измерения роста показателей, которые указаны в образовательной программе, как ожидаемые результаты работы. Такими показателями являются:

1. Оценка начального уровня творческого потенциала учащихся.
2. Контроль и управление процессом приобретения учащимися необходимых знаний, умений, навыков (ЗУН)
3. Контроль сформированности общих и учебных компетенций.
4. Оценка уровня сформированности творческих способностей.

Согласно наблюдению, в том числе и за последующим образованием выпускниц Студии парикмахерского искусства «Имидж», 80% студийцев проявляют высокую заинтересованность в получении профессии по разным направлениям в бьюти сфере.

Далее образование и пути реализации своей цели, студийцы выбирают по-разному кто-то идет в профессионально колледжи, кто-то проходит обучение в академии парикмахерского искусства или на смежных дисциплинах в высших учебных учреждениях.

В последние годы коренных преобразований во всех сферах жизнедеятельности нашего государства на одно из первых мест выходят проблемы повышения профессионализма личности, подготовки высококвалифицированных кадров, способных к формированию современного, более осознанного и ответственного отношения к профессиональной деятельности. Что способствует таким глобальным переменам? Это конечно - крупнейший чемпионат World Skills целью которого является повышение престижа рабочих профессий и развитие навыков мастерства, а также высококвалифицированных кадров для развития страны. Основными ценностями World Skills international являются разнообразие, превосходство, справедливость, инновации, честность, партнерство и прозрачность. Казахстан с 2014 года является полноправным членом международного движения World Skills International (WSI).

Карьерный рост парикмахера-новичка непосредственно связан с участием его в конкурсах по парикмахерскому искусству. Для того что бы принимать участие в таких профессиональных конкурсах необходимо иметь определенные навыки, обязательный базовый уровень знаний и подготовку, психологическую готовность, амбициозность характера, собственный потенциал, большой спектр умений по различным специализациям мастера – парикмахера так как чемпионат World Skills охватывают различные компетенции в рамках профессии парикмахер. Всему этому способствуют профессиональные пробы, которые проводятся в рамках программы «Лучший по профессии» в виде студийных конкурсов по направлениям образовательной части программы. Участие в этих конкурсах позволяет проверить на практике уровень сформированных навыков студийцев и являются показателем освоения тренировочной готовности и эффективным способом формирования профессионального определения.

Если посмотреть описание профессии парикмахер, то будет понятно, что это эксперт широкого профиля. Специальность парикмахер — это не только универсальное умение работать ножницами на любых волосах, есть и более узкие направления, которые можно доводить до совершенства и комбинировать между собой. Помимо образовательных офлайн-курсов у мастеров сейчас есть широкие возможности для развития профессиональных навыков и освоения новых знаний онлайн.

Все больше создаются международные онлайн-платформы доступные из любой точки мира, регулярно пополняется и содержат материалы и курсы для парикмахеров различной специализации. Многие курсы известных брендов не только учат правильно обращаться с их продукцией (уходами, стайлингом, красителями и т.д.), но и дают обширную базу для дальнейшего роста квалификации. Тutorials (короткий и четкий пошаговый процесс), курсы, обучающие онлайн-модули, мастер-классы и семинары с отработками становятся ступенями на лестнице, по которой мастер поднимается к успеху. Получить четкие

теоретические знания, закрепить их на практике с преподавателем и оттачивать новое умение сначала на манекене, а затем на клиентах — правильная стратегия для начинающих.

Карьерный рост от стажера до мастера – это всегда увлекательный путь и длительный процесс работы, от которого важно получать знания и оттачивать свое мастерство с удовольствием!

Литература:

1. Магогаджиева Х. Г. «Ценностные ориентации и профессиональный путь личности»
2. Интернет источник WWW.SALONSECRET.RU L'Oréal Professional Products.
3. Научно практический журнал «Гуманизация образования» Котова И.Б. Психология личности.

КАНТАРБАЕВА ГУЛЬСИМ

КГУ «Школа - лицей №66», г.Караганда

ВОСПИТАНИЕ ПАТРИОТИЗМА И ГРАЖДАНСТВЕННОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Патриотическое воспитание в школе предполагает формы работы, способствующие становлению высоконравственной личности, человека с твердой социальной позицией, истинного гражданина своей страны. Оно, прежде всего, направлено на создание условий для становления и развития патриотических черт, установок обучающегося, готовности к активной гражданской деятельности. Патриотическую личность отличают гордость за свою Родину и преданность ей, уважение к истории своего народа, языку, социально-активная деятельность на благо Родины, а также готовность защищать Родину, служить в армии. Следовательно, перед школой и нами, учителями, стоит задача первостепенной важности: формирование патриотического мировоззрения учащихся через развитие национального, гражданского самосознания. Эта актуальнейшая проблема обозначена в комплексной программе как «воспитание трудолюбивого, честного, сознательного, созидательного гражданина на основе общечеловеческих и национальных ценностей».[2] Достигается это через создание педагогических ситуаций, направленных на формирование готовности к защите Родины и разработка, проведение практической деятельности, направленной на развитие патриотизма (конкурсы, уроки мужества, вечера памяти, сборы, спортивные соревнования и др.).

Можно заставить подростка решить задачу или выучить правило. Но возможно ли заставить любить страну, в которой он живёт? Однозначно, нет. Как учитель русского языка и литературы часто работаю по историко-краеведческому направлению, которое включает освоение истории края. Провожу музейные уроки, видео-экскурсии, уроки памяти, литературные вечера, встречи с ветеранами, поисковые работы. Знакомство с прошлым родного города, интересными фактами, просмотр старых фотографий, видеозаписей пробуждают интерес к прошлому и гордость за родной город. Для моих учеников стало традицией исследовать семейные архивы и писать исследовательские работы под рубрикой "Герой семейного альбома". Отмечу участие детей с названными работами в различных научно- практических конференциях и конкурсах. Эти работы связаны с исследованием судеб героев и ветеранов войны на основе фотографий из семейных альбомов, вырезок из газет и других документальных материалов, хранящихся в семьях участников Великой Отечественной войны. "Его именем названа улица моей школы" - исследовательский проект, посвящённый жизни и подвигу генерала Дмитрия Карбышева. Учащихся заинтересовала личность человека, в честь которого получила своё наименование улица, на которой расположена наша школа.

Использование регионального компонента, я считаю, наиважнейшим моментом в патриотическом воспитании обучающихся. Ведь патриотизм - это, прежде всего, чувство гордости за свой родимый край - землю, где ты родился. Исследование истории родного края

пробуждает интерес и любовь к малой родине, земле своих предков. Именно эти цели воспитания, в первую очередь, преследовал научно-исследовательский проект по русскому языку "Лингвистический анализ названий улиц Караганды". Ученицей была проделана огромная работа по сбору материала об улицах Караганды, истории происхождения названий улиц, их переименований в различные периоды развития города. Одноклассники помогали с фотографированием исторических объектов Караганды, улиц, тем самым вовлекаясь в интересный мир познания истории города, людей, живших и живущих здесь. Проект был презентован на школьной НПК, затем в Республиканском конкурсе "Зерде".

Неоспорима в патриотическом воспитании ценность увлечения обучающихся творческим проектом, театральной постановкой и др. Традиционны в практике школы конкурсы инсценированной песни, приуроченные ко Дню Победы. Дети разучивают песни "Журавли", "Землянка", "Алёша", "Синий платочек", "День Победы" и мн.др., ставят по ним мини-спектакли. Помогают в подготовке к подобным мероприятиям занятия вариативного компонента по языку и литературе. Работа над содержанием произведений помогает учащимся вжиться в образ, проникнуться духом мужества и стойкости. Этому способствуют и литературные конференции "Штыком, пером и словом", "Славили Отчизну меч и слово", где дети читают стихи, рассказывают о писателях и поэтах, о произведениях военных лет и современности, делятся своими собственными сочинениями. Как учитель русского языка и литературы часто провожу литературные гостиные: "Литература огненных лет", "Поэты Караганды", «Философия «Слов назидания» Абая» и др. Цели развития речи на уроках языка и литературы достигаются чаще всего работой над текстами воспитательного поучительного характера. В практике часто использую притчи, тексты с интересным познавательным содержанием. Целям патриотического воспитания служит и интеграция предметов. В 11 классе работая над эссе "Я - патриот, а это значит...", "Долгая дорога к Независимости", обучающиеся используют знания, полученные на уроках истории. Это и деятельность алашординцев, с которых начинается долгая дорога к независимости нашего народа, это и герои Великой Отечественной войны, возложившие на алтарь свободы свои жизни. При изучении раздела "Высшая ценность - права человека" в 9 классе учащиеся знакомятся со статьями "Всеобщей декларации прав человека", разновидностями прав и свобод. На уроках проводятся деловые беседы по проблемным вопросам: *Как реализуются в нашей стране права человека? Как защитить свои права? Какие права и обязанности из Всеобщей декларации прав и свобод человека нашли отражение в Конституции Республики Казахстан? Как вы думаете, когда нарушаются права человека? Приходилось ли Вам быть свидетелем таких ситуаций?* После обсуждений выпускники пишут эссе на тему "Я и мои права". Актуально при изучении подобных тем научить детей разграничивать права и обязанности. С последними, как известно, у обучающихся, не всегда всё гармонично. Для обсуждения по стратегии «Авторский стул» использовалось утверждение Бернарда Шоу: "Патриотизм – это убеждение, что твоя страна лучше других потому, что именно в ней ты родился". Учащиеся высказывают своё мнение, учатся отстаивать свою точку зрения. Тем самым очевидно, что работа на уроках языка и литературы тесно переплетена с воспитанием подрастающего поколения, привитием ценностей.

Если подростковый возраст – время открытий, формирования собственной системы убеждений и взглядов, то в старших классах происходит укрепление активной гражданской позиции. Для учащихся старших классов актуальны такие формы патриотического воспитания, как диспуты, круглые столы, форумы, обсуждение ситуаций с острой социальной проблематикой. Учащиеся тренируются отстаивать свою позицию. Приведу некоторые примеры вопросов для обсуждения в дебатах и диспутах:

1. В философском словаре дано такое определение патриотизму: "нравственный и политический принцип, социальное чувство, содержанием которого является любовь к Отечеству, преданность ему, гордость за его прошлое и настоящее, стремление защищать интересы родины". А как вы считаете, кого можно назвать истинным патриотом? Что, на ваш взгляд, вы можете сделать для своей родины?

2. "Патриот - не тот, кто расхваливает свою страну налево и направо, а тот, кто вносит свой вклад в улучшение своей страны любым возможным способом". Вы согласны с этим высказыванием или нет? Обоснуйте свой ответ, аргументируйте.
3. Что вы можете сделать во благо своей малой родины в данный момент?
4. Что вы можете сделать во благо своей малой родины в будущем?
5. Что вы можете сделать во благо будущего своей страны?

Таким образом, на протяжении всего учебного процесса ведётся целенаправленная работа по воспитанию и обучению личности на основе общечеловеческих ценностей[1], воспитанию активных будущих граждан страны, развитию у обучающихся ответственности и духовности.

Литература:

1. Единая программа воспитания в организациях образования, за исключением высших учебных заведений. <https://www.zakon.kz/obshestvo/6412077>
2. Агапова И.А. Патриотическое воспитание в школе. – М.: Айрис-пресс, 2002.
3. Масырова Р.Р., Молдажанова Н.С. Бектурганова А.С. Особенности духовно - нравственного воспитания обучающихся./ Вестник КазНПУ/ Алматы, 2015.

КАПАСОВА СЫМБАТ БАУРЖАНОВНА

Балқаш қаласы, «Ағыбай батыр атындағы оқушылар сарайы» КМҚК

ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУДЕ САНДЫҚ БІЛІМ РЕСУРСТАРЫН ҚҰРУ МАҚСАТЫНДА ОНЛАЙН ПЛАТФОРМАЛАРЫН ҚОЛДАНУ

Кәзіргі заман талабына сай **Сандық білім беру ресурстары (ЦБР)** – электрондық оқыту жүйесінің негізгі бір құрамды бөлігі болып табылады.

Сандық білім беру ресурстары пән бойынша типтік оқу бағдарламасына сәйкес нақты оқу тақырыбына арналған дидактикалық материалдар болып табылады. Олар оқу пәнінің белгілі бір тақырыбы бойынша мультимедиалық түсіндіруді, интерактивтік тапсырмаларды және тестілік сұрақтарды қамтиды.

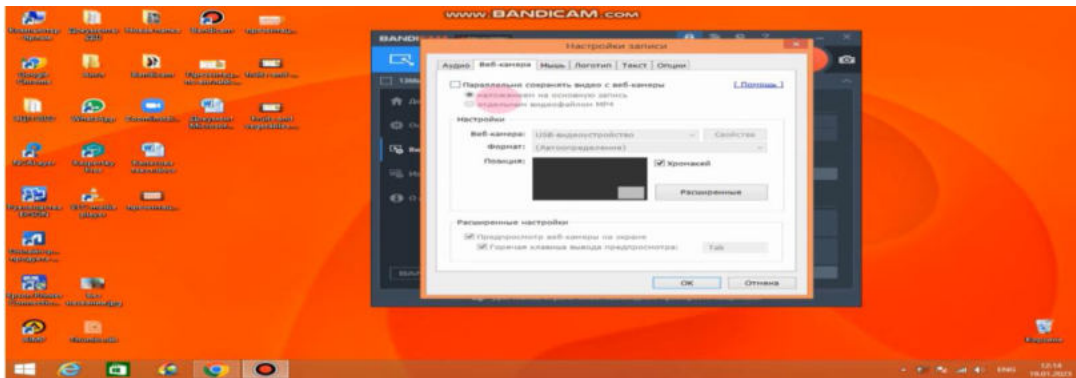
Сандық білім беру ресурстарының құрылымын мұғалім оқыту үдерісі кезінде қолдана алады: жаңа материалды түсіндірген кезде, материалды бекіту және меңгеру деңгейін бағалау кезінде, өз бетімен оқу, орындау және өз-өзін бағалау кезінде

Сандық білім беру ресурстарымен үй тапсырмаларын орындау кезінде жұмыс істеуде терең ойлау, өткен эпизодтарға қайта оралу мүмкіндіктері тән – бұл материалды толық түсіну мен есте сақтауға көмектеседі.

Сандық білім беру ресурстарын қолдану сабақты түрлендіруге, оны мазмұны жағынан қанықтыра түсуге, оқытудың көрнекілігін қамтамасыз етуге, сабақтың қарқынын арттыруға, оқуға деген уәждемені туындатуға, оқушылардың дербес жұмыстарын жаңа ұйымдастырушылық деңгейде басқаруға, оқытудың дараландырылуын арттыруға; оқушылардың жұмыс нәтижелерін компьютерлік тестілеудің көмегімен бағалауға, жауаптарды тексеру үдерісін автоматтандыруға, мұғалімнің субъективті пікірін барынша азайтуға мүмкіндік береді.

Осындай әртүрлі платформаларды сабақта тиімді қолдануға болады.... Оның ішінде мен сіздерге бүгін bandicam бағдарламасы және quizlet онлайн платформаларын өз сабағымда қалай қолданатынымды қысқаша тоқталып өтейін. Ең бірінші бандикам бағдарламасының сабақта тиімділігін айтып өтемін. Жалпы Bandicam бағдарламасы компьютер экранынан бейнені сақтау қажет болғанда қолданылады. Егер вебинарларды, бейнежазбаларды немесе ойындарды жазып жатсаңыз, бұл бағдарлама сіз үшін үлкен көмек болады.

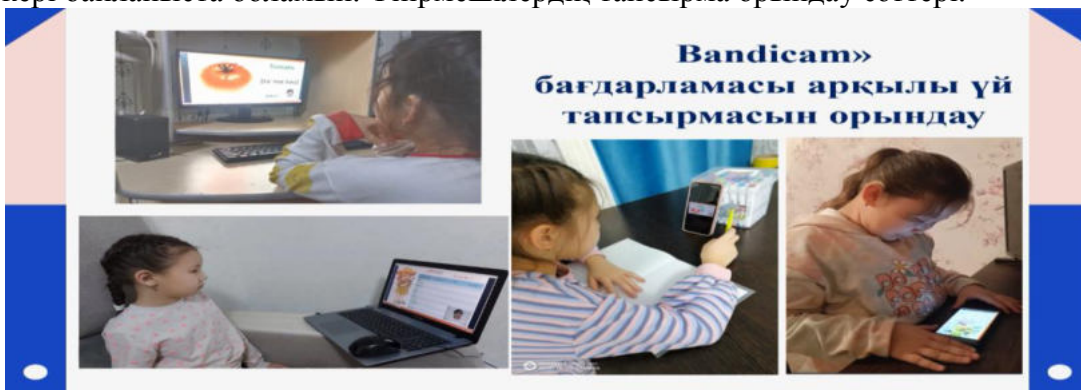
Бұл бағдарламаның тиімділігі сабақтың логотипін қоюға болады және түсіндіру барысында өз түсіндіруіңізді сақтай аласыз.

Қысқаша түсіндіретін болсам.

Мысалы ретінде мына бір сабағымнан үзінді көрсете кетейін.

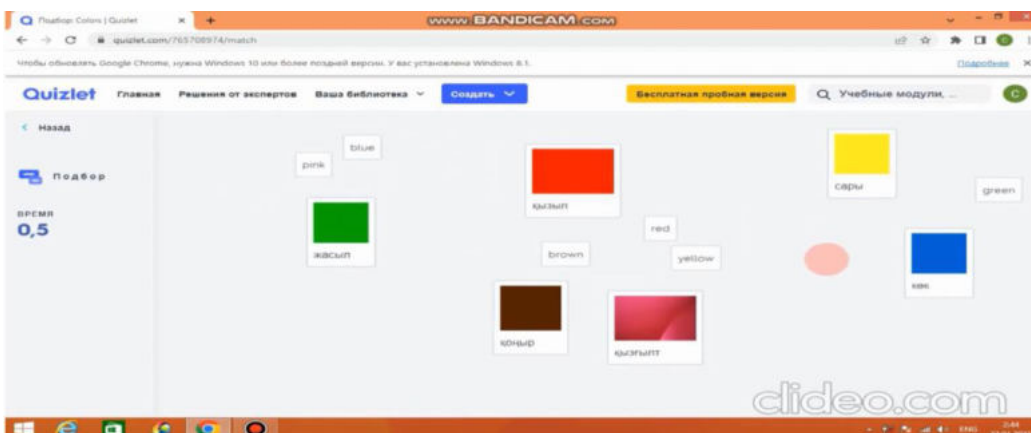
Міне осылай осы тапсырмаларды интернет желілеріне жіберу арқылы балалармен тығыз кері байланыста боламын. Үйірмешілердің тапсырма орындау сәттері.

Bandicam бағдарламасын www.bandicam.com сілтеме арқылы сақтап алуға болады.

Келесі платформаға тоқталып кетейін. Quizlet платформасы. Quizlet платформасында ең басты нәрсе ол карточкалар болып табылады. Quizlet платформасында карточкалар жасауға, терминдер, сөздердің мағыналарын түсіндіруге өте ыңғайлы платформа болып табылады.

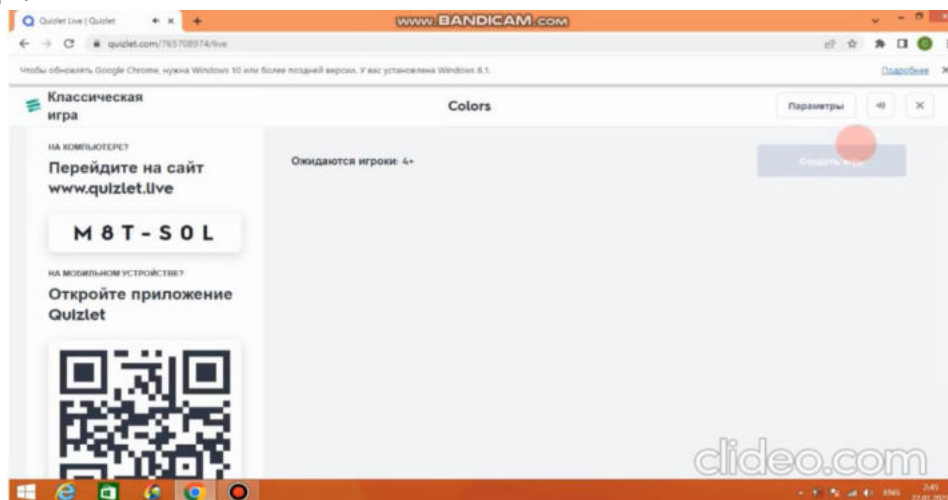
Quizlet.com деп google желісінен іздейміз, бірінші сілтемеге кіреміз. Кіргеннен сон тіркелу деп тұрады, почтамен немесе фейсбукпен немесе гугл аккаунтпен тіркелуге болады. Мен гугл аккаунтпен кіремін. Создать деген батырманы басамыз оның ішінде учебный модуль дегенді тандаймыз.

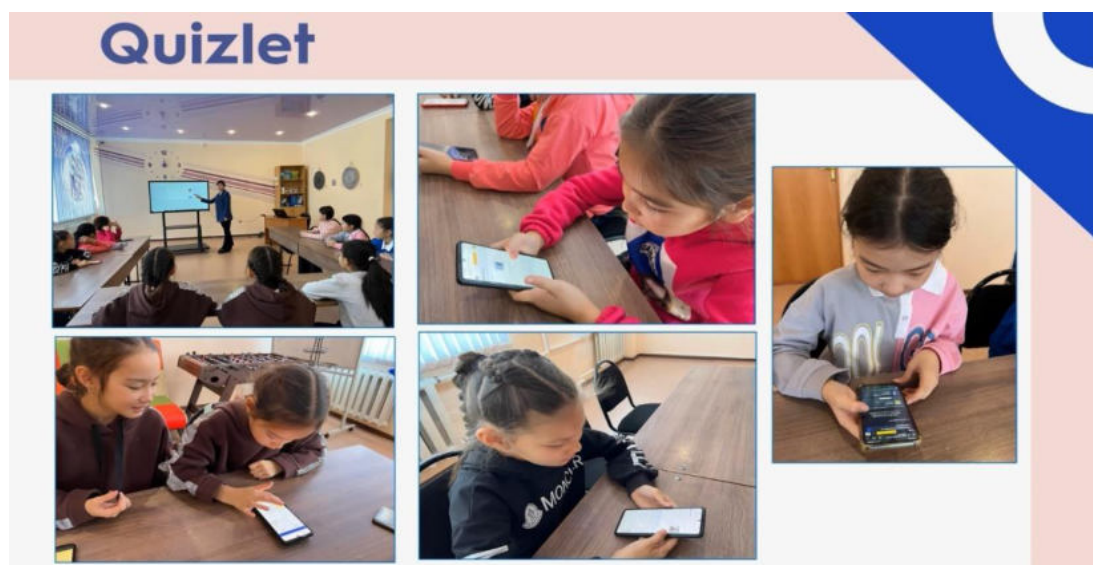
Дайын болған тапсырманы әр түрлі форматта орындауға болады.

Дайын тапсырмаларды учебные модули дегенді таңдап көре аласыз.

Балалар тапсырманы өздері орындау үшін, проверка знаний деген батырманы басамыз. Сандар арқылы немесе QR код немесе сілтеме арқылы балаларға кіріп, тапсырманы өздері телефондарынан орындауға болады. Және де бұл платформада басқа адамдардың дайындаған тапсырмаларын өзіңізге сақтап алуға болады.

Quizlet платформасын сабағымызда қолданғанымызды көрсете кетейін... Бұл жерде карточкалармен танысып жатырмыз. Және де карточкаларды меңгергеннен кейін тест тапсырмаларын орындап көріп жатырмыз. Балалар телефон арқылы және ноутбуктар арқылы сабағымызда quizlet платформасын қолданамыз.

Бұл платформаны ашық сабақта да қолдандық. Сөздермен суреттерді сәйкестендіру тапсырмасын орындау арқылы, тақырыпты бекіту үшін пайдаландым. Бұндай платформалар арқылы сабақты өткізу балаларға өте ұнайды, қызыға қатысады. Осындай әртүрлі платформаларды пайдалану арқылы сабағыңызды қызықты өткізуге кеңес беремін.

Әдебиеттер:

1. <https://www.bandicam.com/ru/> платформа
2. <https://quizlet.com/ru/> платформа
3. Тұрысбаева. Дамыта оқыту технологиясы.

КӘСІБИ ТАҢДАУ ЖОЛЫНДА ЖЕКЕ ТҮЛҒА БОЙЫНДА АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДАМУ

Бұл мақалада маңызды тақырып қарастырылған - кәсіби қалыптасуда адамның адамгершілік құндылықтарын даму. Мамандық таңдау процесі тек техникалық аспект қана емес, сонымен қатар жеке тұлғаны қалыптастырудың маңызды кезеңі болып табылады.

Қазіргі қоғамда адамгершілік құндылықтардың маңыздылығын бағаламауға болмайды. Олар жеке тұлғаны қалыптастыруда және оның кәсіби таңдауында шешуші рөл атқарады. Адамгершілік құндылықтар біздің мінез-құлқымызды, шешімдерімізді және өмірге деген көзқарасымызды анықтайды.

Адамгершілік құндылықтар-бұл біздің мінез-құлқымызды және қоршаған әлеммен қарым-қатынасымызды реттейтін ішкі сенімдер, принциптер мен нормалар. Олар мәдениеттің, білімнің, діннің және жеке тәжірибенің әсерінен қалыптасады. Міне, кейбір жалпы адамгершілік құндылықтар:

Адалдық: басқа адамдармен қарым-қатынаста шыншылдық пен ашықтықты сақтау.

Құрмет: басқа адамдардың құқықтарын, пікірлерін және қадір-қасиетін құрметтеу.

Әділдік: барлығына тең қарым-қатынас, бейтараптық пен кемсітпеу.

Мейірімділік: басқаларға көмектесуге және жанашырлық танытуға дайын болу.

Жауапкершілік: өз міндеттеріне және өз әрекеттерінің салдарына ұқыпты қарау.

Қарапайымдылық: өз жетістіктерімізге асыра мақтанбау және басқалардың сезімдеріне нұқсан келтірмеу.

Толеранттылық: пікірлердің, сенімдердің және мәдениеттердің әртүрлілігін қабылдау.

Жақын адамға деген сүйіспеншілік: басқаларға қамқорлық жасау және әлемді жақсартуға ұмтылу.

Бұл құндылықтар бізге өзімізбен және басқалармен үйлесімді өмір сүруге, сондай-ақ моральдық негізделген шешімдер қабылдауға көмектеседі.

Адамгершілік құндылықтар және кәсіби таңдау

Кәсіби таңдау тек жұмыс немесе мансап таңдауы емес, бұл өмір жолын таңдау. Бұл жағдайда адамгершілік құндылықтар маңызды рөл атқарады. Олар бізге жұмыста не маңызды екенін, қандай мақсаттарға қол жеткізгіміз келетінін және басқа адамдармен қалай қарым-қатынас жасағымыз келетінін анықтауға көмектеседі.

Адамгершілік құндылықтар мен кәсіби таңдау бір-бірімен тығыз байланысты. Кәсіби этиканың құндылықтары, принциптері мен нормалары белгілі бір кәсіп шеңберінде тарихи қалыптасқан жақсылық пен жамандық, әділеттілік, борыш және т.б. туралы идеяларда нақтыланады [1]. Жалпы қабылданған кәсіби құндылықтар ретінде таңдалған мамандыққа деген адалдық, үлкендерге деген құрмет, еңбекқорлық, толеранттылық құрметтеледі.

Жас буынының жасампаз еңбегі мен кәсіби өзін-өзі жүзеге асыруының құндылықтары бүгінде қоғамдық сананы тарихи түрде өзгертудің өнімі болып табылады. Олар көпұлтты Қазақстан мен ұлттарының ұлттық мұраттарын, жалпыадамзаттық құндылықтарын құрайды.

Құндылықтарды оқушылардың кәсіби ұмтылыстарымен байланыстыра отырып, зерттеуші құндылықтардың жеті тобын анықтайды: 1) ұлдар мен қыздардың ...3-ке қатынасын сипаттайтын жоғары дәрежелі құндылықтар. Бұл адамның қоршаған шындықпен қарым-қатынасының ерекшеліктері мен сипатын анықтайтын және сол арқылы оның мінез-құлқын белгілі бір дәрежеде анықтайтын жастық шақта қалыптасқан құндылық бағдарлары [2].

Осылайша, адамгершілік құндылықтар кәсіби таңдау процесінде маңызды рөл атқарады, өйткені олар кәсіби ұмтылыстар мен мақсаттарды қалыптастыруға, сондай-ақ жұмыс пен әріптестерге деген көзқарасты анықтауға көмектеседі.

Адамгершілік құндылықтарды анықтау

Ең алдымен, адамгершілік құндылықтардың нені білдіретінін анықтау керек. Адамгершілік құндылықтар-бұл адамның мінез-құлқындағы дұрыс пен бұрысты, жақсы мен жаманды анықтайтын сенімдер, принциптер мен стандарттар жүйесі. Олар тәрбие, оқыту және әлеуметтену процесінде, сондай-ақ жеке тәжірибе және басқалармен қарым-қатынас арқылы қалыптасады.

Кәсіби өзін-өзі анықтаудағы адамгершілік құндылықтардың рөлі

Адамгершілік құндылықтар шешім қабылдауға және өмірдегі мақсаттарды анықтауға негіз болады. Кәсіби таңдауда олар адамға ішкі сенімдері мен құндылықтарына сәйкес келетін қызмет бағытын анықтауға көмектеседі. Мысалы, адамгершілік пен әділеттілікті бағалайтын адам медициналық қызметкер немесе әлеуметтік қызметкер сияқты басқа адамдарға көмек көрсетуге байланысты мамандыққа қызығушылық танытуы мүмкін.

Кәсіби өзін-өзі анықтау жолында адамгершілік құндылықтарды дамыту

Адамгершілік құндылықтарды дамыту кәсіби өзін-өзі анықтаудың барлық кезеңдерінде маңызды. Жасөспірім кезінде адам өзінің құндылықтары мен сенімдері туралы біле бастайды және бұл оның білім беру траекториясы мен болашақ мамандығын таңдауына әсер етеді. Оқыту және кәсіби қызмет барысында адам әртүрлі этикалық дилеммалар мен моральдық қиындықтарға тап болады, олар одан жауапты шешімдер қабылдауды талап етеді. Адамгершілік құндылықтардың дамуы оған қиын жағдайларда шарлауға және оның принциптеріне сәйкес әрекет етуге мүмкіндік береді.

Адамгершілік құндылықтардың даму факторлары

Алайда, адамгершілік құндылықтардың дамуы өздігінен жүрмейді. Бұл жеке тұлғаның да, жалпы қоғамның да күш-жігерін қажет етеді. Отбасы, мектеп, қоғам және кәсіби қоғамдастық адам бойындағы адамгершілік құндылықтарды қалыптастыруда және қолдауда маңызды рөл атқарады. Басқалардың қолдауы, жақын адамдардың мысалдары және пікірлес адамдармен қарым-қатынас адамгершіліктің дамуына және нығаюына ықпал етеді.

Адамгершілік құндылықтарды дамыту

Адамгершілік құндылықтарды дамыту-бұл уақыт пен күш-жігерді қажет ететін процесс. Ол ерте балалық шақтан басталып, өмір бойы жалғасады. Бұл процесте ата-аналар, мұғалімдер, достар және жалпы қоғам маңызды рөл атқарады.

Адамгершілік құндылықтар жеке тұлғаны қалыптастыруда шешуші рөл атқарады және адамның қоғамдағы мінез-құлқын анықтайды. Олар адам өз өмірінде басшылыққа алатын идеалдарды, нанымдарды және принциптерді білдіреді. Оларға жақсылық, әділдік, адалдық, адамдарға деген құрмет, өзара көмек, махаббат, патриотизм сияқты ұғымдар жатады.

Адамгершілік құндылықтардың дамуы-бұл ерте балалық шақтан басталып, өмір бойы жалғасатын процесс. Адамның адамгершілік құндылықтарының қалыптасуына отбасы мен жақын орта, мектеп пен білім, (достар, әріптестер), өзінің өмірлік тәжірибесі әсер етеді [4].

Адамгершілік құндылықтар маңызды рөл атқаратынын атап өту маңызды, өйткені олар адамдардың мінез-құлқын реттейді, қоғамның тұрақтылығын қамтамасыз етеді, ынтымақтастық сезімін тудырады, адамның өміріне мән береді және жеке дамуға ықпал етеді. Адамгершілік құндылықтарға сүйенбей, жеке адамның да, жалпы қоғамның да он дамуын елестету мүмкін емес.

Отбасындағы қолдау және тәрбие

Отбасы адам бойындағы адамгершілік құндылықтарды қалыптастыруда шешуші рөл атқарады. Отбасылық құндылықтар мен ата-аналары баланың кәсіби таңдауына қалай әсер ететінін қарастыруға болады. Сондай-ақ, ата-аналар балаларында адамгершілік қасиеттерді дамыту үшін қолдана алатын әдістер мен тәсілдерді талқылауға болады.

Білім және Этика

Мектеп пен білім беру мекемелері де жастардың бойында адамгершілік құндылықтарды қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Қандай оқыту әдістері мен бағдарламалары этика мен моральды дамыту элементтерін қамтитынын және бұл оқушылардың кәсіби қалауына қалай әсер ететінін қарастыруға болады.

Қоғамдық ықпал және кәсіби өсу

Сонымен қатар әлеуметтік нормалар мен құндылықтардың мамандық таңдау мен кәсіби өсуге әсерін қарастыруға болады. Қоғам әртүрлі кәсіптерді қалай бағалайды және бұл адамның мотивациясы мен өзін-өзі бағалауына қалай әсер етеді? Қоғамдық ықпал және кәсіби өсу қандай мәндерге ие?

Қоғамдық ықпал: Бұл адамдар арасындағы байланысты және бір-бірімен қатарласу арқылы жасалатын позитивті, әлеуметтікке жақын болатын, әлеуметтік нормаларды сақтауға қатысты қызметтерге айналдырады. Бұл қоғамдық ықпалдың біреуінің басқа біреуіне көмек көрсетуін жолдарын ашуға мүмкіндік береді. Кәсіби өсу: Бұл адамның білімін, кәсіби дағдысын және кәсіби жетістіктерін арттыруға арналған үрдісі. Кәсіби өсу адамдардың кәсіби дағдысын жетістіктерін жасау, жаңа білімдерді ұйымдастыру және жаңа технологияларды жасауға мүмкіндік береді [5].

Адамгершілік құндылық адамға өзінің ішкі сенімдері мен құндылықтарына сәйкес келетін қызмет бағытын анықтауға, сондай-ақ кәсіби қызметте жауапты шешімдер қабылдауға көмектеседі. Сондықтан адамның үйлесімді дамуы мен әлеуметтік әл-ауқатын қамтамасыз ету үшін адамгершілік құндылықтарды жеке және әлеуметтік деңгейде дамытуға назар аудару маңызды.

Қорытындылай келе, адамгершілік құндылықтар кәсіби таңдауда шешуші рөл атқарады. Олар біздің мақсаттарымызды, басымдықтарымызды және жұмысқа деген көзқарасымызды анықтауға көмектеседі. Сондықтан адамгершілік құндылықтарды дамытуға уақыт пен көңіл бөлу маңызды. Бұл бізге дұрыс кәсіби таңдау жасауға және қанағаттанарлық және табысты мансапқа жетуге көмектеседі.

Әдебиет:

1. Анжелика Ивановна Иванова. Моральный выбор // Образовательный портал «Справочник». — Дата последнего обновления статьи: 19.12.2023. — URL https://spravochnick.ru/etika/moralnyy_vybor/
2. Ангеловский, А. А. (2011). Тұлғаның кәсіби дамуы: кәсіби қалыптасудың психологиялық-педагогикалық және әлеуметтік-философиялық факторлары. Ресей Ғылым академиясының Самара ғылыми орталығының жаңалықтары, 14(5), 596-922.
3. [Сілтеме] <https://www.socionauki.ru/journal/articles/249059/>
4. Тұлғаның адамгершілік мәдениетін қалыптастыру (тұлғаны тәрбиелеу). [Сілтеме] <https://www.evkova.org/kur>

КАСЕМБАЕВА А.О., САКАЛАУСКЕНЕ В.В.

КГУ «ОШ №23», город Караганда,

КГУ «Жартасская общеобразовательная школа» Абайского района

ЭТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЦИФРОВОГО ОБУЧЕНИЯ, СБАЛАНСИРОВАННЫЙ ПОДХОД К ИНТЕГРАЦИИ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Современные технологии играют ключевую роль в образовательном процессе школы, предоставляя педагогам и учащимся уникальные возможности для более эффективного обучения. Однако, вместе с этими возможностями возникают и этические вопросы, требующие внимательного рассмотрения и разрешения. Настоящая статья посвящена анализу этических аспектов интеграции и использования технологий в средней школе, с акцентом на необходимости сбалансированного подхода к цифровому обучению.

Для эффективного внедрения цифровых инструментов в образовательный процесс, необходимо учесть нюансы, связанные с приватностью данных, справедливостью доступа, и этикой взаимодействия в виртуальном пространстве. В статье будут рассмотрены вопросы обеспечения безопасности учебных данных, формирования этических навыков в цифровом общении, и справедливого использования технологий для поддержки разнообразных потребностей обучающихся.

Статья имеет практическую значимость для педагогов, администраторов и специалистов в области образования, работающих в общеобразовательной школе. Предоставление четкого понимания этических аспектов интеграции технологий в учебный процесс поможет педагогам лучше ориентироваться в современной образовательной среде. Рекомендации и выводы, представленные в статье, направлены на помощь в создании более этичного и сбалансированного подхода к цифровому обучению.

Последние тенденции показывают, что образовательные учреждения активно используют технологии для сбора и обработки учебных данных с целью оптимизации обучения и адаптации к потребностям учащихся. Однако, эта интеграция технологий несет в себе ряд этических рисков.

Прежде всего, основным аспектом является вопрос конфиденциальности. Сбор личной информации об учениках может привести к утечкам данных или неправомерному использованию. Это может затронуть не только учебные результаты, но и чувствительные персональные данные, такие как адреса, финансовая информация и медицинская история.

Еще одним вызовом является риск потери данных из-за технических сбоев или кибератак. Несанкционированный доступ к учебной информации может вызвать серьезные последствия, включая угрозы безопасности учащихся. Кроме того, существует опасность создания профилей обучения, которые могут быть использованы не только для образовательных целей, но и для коммерческих или манипулятивных целей. Это поднимает вопросы этичности в контексте целенаправленного воздействия на учеников на основе их учебных данных.

Для справедливого и этичного использования учебных данных, образовательные учреждения должны предпринимать конкретные меры по обеспечению конфиденциальности и безопасности.

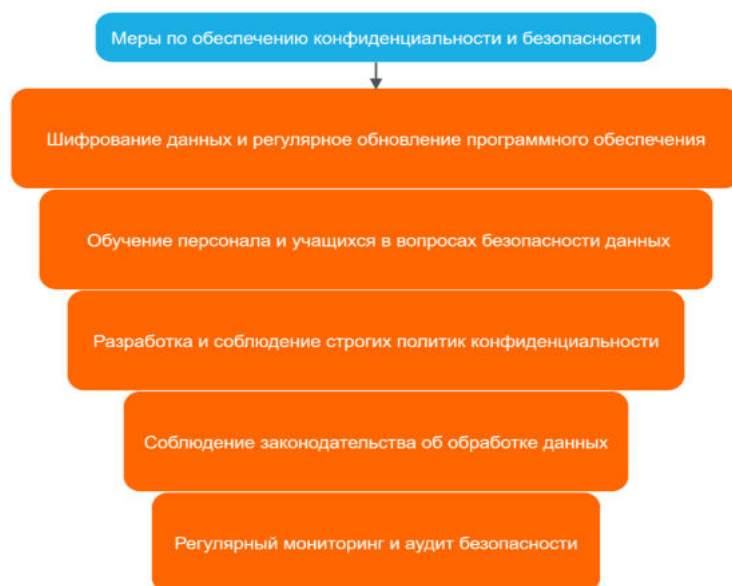

Схема: Меры по обеспечению конфиденциальности и безопасности

Эти меры помогут обеспечить эффективное и этичное использование технологий в образовании, способствуя сбалансированному и качественному обучению.

В условиях современных технологий обучение все чаще осуществляется в виртуальном пространстве, что предоставляет новые возможности, но также вносит свои этические аспекты. Онлайн-коммуникация между учителями и учениками требует особого внимания к нормам взаимодействия. Первым этическим аспектом является поддержание профессионализма в онлайн-общении. Учителя должны стремиться к созданию доверительной атмосферы, поддерживая уважительные отношения и избегая нежелательных вмешательств в личную жизнь учащихся. Важным аспектом является также прозрачность в

использовании онлайн-коммуникационных инструментов. Учащиеся и их родители должны быть информированы о том, какие данные собираются, каким образом они будут использованы и как обеспечивается их безопасность.

В ходе небольшого исследования в КГУ «Жартасская общеобразовательная школа», мы углубились в анализ этических аспектов использования технологий в образовательном процессе школы. Эти аспекты охватывают широкий спектр вопросов, начиная от конфиденциальности данных и заканчивая вопросами цифрового неравенства.

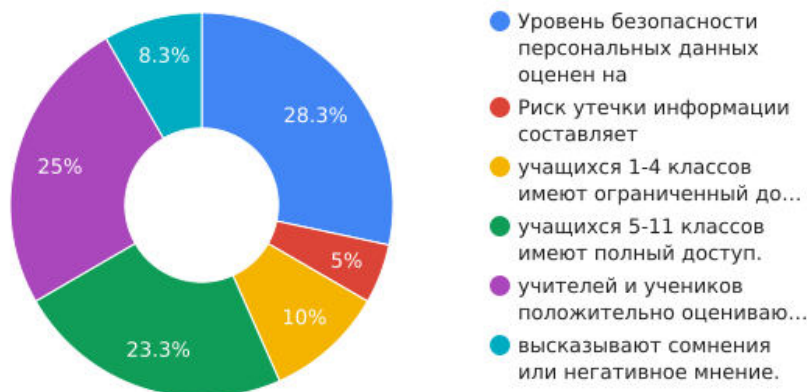

Диаграмма 1

На основе проведенного анализа мы делаем следующие основные выводы:

1. Конфиденциальность данных: уровень безопасности персональных данных оценен на 28,3%;
2. Риск утечки информации составляет 5%;
3. Цифровое неравенство: 10% учащихся 1-4 классов имеют ограниченный доступ к технологическим ресурсам, 23,3% учащихся 5-11 классов имеют полный доступ;
4. Эффективность технологий: 25% учителей и учеников положительно оценивают влияние технологий на образовательный процесс, 8,3% высказывают сомнения или негативное мнение.

Соблюдение этических стандартов является неотъемлемой частью успешной интеграции технологий в среднюю школу. Ключевыми аспектами являются конфиденциальность данных, справедливость доступа и развитие цифровой грамотности у учащихся. Необходимо уделять особое внимание этическим нормам в виртуальном образовательном пространстве и обеспечивать безопасность онлайн-коммуникации. Прозрачность в использовании технологий, а также обучение этическому использованию онлайн-ресурсов, считаются критическими аспектами обеспечения этичности в образовательной среде.

Исходя из вышеизложенных выводов, предлагаем следующие рекомендации для образовательных учреждений и педагогов:

☑ Образовательные учреждения должны активно работать над созданием и соблюдением строгих политик безопасности данных, регулярно обновляя их в соответствии с изменяющейся технологической обстановкой.

☑ Внедрение предметов и дополнительных курсов, посвященных этике использования технологий, с целью формирования ответственного и этичного поведения учащихся.

☑ Постоянное обновление знаний педагогического персонала в области этичности использования технологий для эффективного руководства учащимися в цифровой среде.

☑ Создание уроков и программ, учитывающих потребности всех учеников, в том числе тех, у кого ограничен доступ к технологиям.

☑ Обучение учащихся навыкам цифровой грамотности и этики использования информации, акцентируя важность ответственного поведения в онлайн-пространстве.

Реализация данных рекомендаций не только поможет соблюсти этические нормы в использовании технологий в образовании, но и содействует формированию ответственных граждан, готовых эффективно взаимодействовать с цифровым миром.

В заключение, сбалансированный и этичный подход к интеграции технологий в образовательный процесс является ключевым фактором для достижения успешных результатов. Обеспечивая конфиденциальность данных, преодолевая цифровое неравенство и осознанно используя технологии, мы создаем благоприятное обучающее окружение для каждого ученика. Вместе с тем, поддерживая этические стандарты, мы формируем будущее образования, основанное на заботе, разнообразии и цифровой ответственности.

Литература:

1. Босова Л.Л. О подходах к формированию цифровых навыков обучающихся на уровне общего образования. Международный конгресс по информатике: информационные системы и технологии (в образовании), Минск: БГУ.2020.

2. Грязнов С.А. Цифровая компетентность преподавателя // АНИ: педагогика и психология. 2021. №2 (35). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tsifrovaya-kompetentnost-prepodavatelya>

3. Котлярова И.О. Цифровая трансформация образования как инновация. Вестник ЮУрГУ, 2022. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tsifrovaya-transformatsiya-obrazovaniya-kak-innovatsiya>

4. Колоскова Г.А. Дистанционное обучение как фактор повышения уровня цифровой компетенции педагога. Наука и образование в современном вузе: вектор развития. Сборник материалов научно-практической конференции. Шуя, 2022.

КАСМЕДИНА БИБИГУЛЬ АМАНБАЕВНА

«Абай атындағы тірек мектебі (РО)» КММ, Абай ауданы

ОҚУШЫ БОЙЫНА ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ МАТЕМАТИКАНЫҢ РӨЛІ

Ғаламтор заманында барлық ақпараттар секунд өлшемімен зымырап, балаларымыздың санасын, ойын, көңілін, қызығушылығын жаулауда. Ғаламтор әлемімен бір межеге тұрып, бәсекелесу өте қиын. Бірақ мейірімділік, сыйластық, еңбекқорлық, шыдамдылық қасиеттер ауадай қажет. Біздің алдымызда үлкен, әрі жауапты мақсат бар. Біз Қазақстанның болашақ ұрпақтарының бойында адами құндылықтарын қалыптастыру керекпіз. Үй ғимаратын салғанда әр кірпіштің сапасы қалай маңызды болса, сол сияқты әр қадамымыз өте маңызды.

Математика сабағы дегенде бірден есептер, сандар, формулалар, күрделі графиктар көз алдымызға елестейді. Осыдан 2-3 жыл бұрын математика сабағында құндылықтарды іске асыру мүмкін бе? - деп сұраса, менің жауабым мүмкін емес, математиканың міндеті басқа бағытта дер едім. Есепті шемішкедей шағатын, формулалармен жақсы тіл табысқан, математика пәнін еш уақытта қиын санамаған оқушының бойында қарапайымдылық, үлкенді сыйлау, мейірімділік, жанашырлық, мектепке, ұстазға махаббаты жоқ оқушыны көз алдыңызда елестетіп көріңізші. Өте қорқынышты емес пе? Бұл оқушы ертеңгі қоғамның азаматы бола ала ма? Мемлекеттің дамуына өз үлесін қоса ала ма?

Құндылық дегеніміз не? Менің ойымша, құндылық –баланың жүрегінің асыл қасиеттерге толы болуы, рухани әлемнің жылдан жылға байи түсуі, толығыуы. Құндылық-еш жерде сатылмайтын, құнды, өте бағалы, қымбат қасиеттер. Бұл қасиеттері бар адам-бай адам. Құнды адам. Қоғамның маржаны.

19 ғасырда Польшалық математик Хуго Штейнгаус «Материя мен рухани әлемнің көпірі-математика» демекші, математиканың тәрбиелен ұштаспайтын, күрделі ғылым ретінде қарастырылғанымен де, құндылықтарды тәрбиелейтін ең негізгі пән. Математика

пәнімен ешбір пән бәсекелестікке түсе алмайды. Ендеше математика қандай құндылықтарды қалыптастыра алады? Жүйелілік, нақтылық, тұрақтылық, шыншылдық, реттілік, шешімді дұрыс шығару, қателерді шешу, дәлел іздеу. Бұл қасиеттерді атап отырғанда көз алдымда болашақ Қазақстанның мемлекеттік қызметкерлерін елестеттім. Сонымен қатар, математика сабағында оқушылардан еңбекқорлық, табандылық талап етіледі. Математика сабағы-күрделі ой еңбегі. Әдетте сабақта оқушылардан жиі еститінім «Формулалар не үшін қажет? Маған осы тригонометрияның не қажеті бар? Өмірде 4 амалды білсем жеткілікті емес пе?». Сол себептен қыркүйекте математика сабағымның алғашқы тақырыбы - «Математикасыз неге өмір сүру мүмкін емес?» сұрағына жауап іздейміз. Оқушыларға төмендегі сұрақтарға жауап іздеуге шақырамын:

-Бөлменің еденіне паркет төсеу үшін қанша қаражат қажет?

-Таңертең сабаққа кешікпеу үшін уақытты қалай үнемдейсің?

-Ай сайынғы коммуналдық төлемді аз төлеу үшін, нені үнемдеу қажет?

Тақырыптарға байланысты нақты сұраққа көшетін болсам, мысалы 5-сыныпта Жай бөлшектер тақырыбы «Қандай бөлігі?» 6-сыныпта Пайыз тақырыбы «Қаражатыңның қанша пайызы?» т.с.с сұрақтармен басталады.

Осындай сұрақтар арқылы оқушыларды математиканы күрделі пән ретінде қабылдамауға дағдыландырамын. Әр сабағымда білімді болудың маңыздылығын, білімсіз күні қараңғы болатынын, нәтижеге жете білуге, мақсат қоюға тәрбиелеймін.

Мектептің барлық оқушылары Пифагор теоремасын жатқа біледі, қолданады. Бірақ 21 ғасырда өмір сүрсек те, 2,5 мың жылдық өтсе де, әлі де Пифагор теоремасын оқимыз. Пифагордың ілімі адамзаттың жүрегін ақылдылықпен, білімділікпен жаулап алған.

Математика сабағында оқушылардың жақсы баға алу үшін қулыққа барып, жалқаулыққа салынып, тапсырманы оңай, бірақ адал емес жолмен шешкенін қалайтынын жиі көремін. Міне, дәл осы жерде, дәл осы уақытта менің ролім өте маңызды. Не мұғалім есептің шешуін іздеп, сабағын тез аяқтайды, не мұғалім сабақты тоқтатып, маңызды дүниеге көңіл бөледі.

Математика пәнін оқытуда қазақ мектеп оқушыларының ұлттық құндылықтарды құрметтеу, оны өмірде аса мақтанышпен қолдануына басты назар аудару қажет.

Осы орайда, келесі мысалдарға назар аударсақ.

«Бесік» есебі.

Нәрестені дүниеге келген күннен 1 жасқа толғанға дейін қазақ халқы бесікке салған. Қазіргі заманауи отбасылар нәрестені жөргекте ұстауды жөн көреді. Егер 1 жөргек орта есеппен 105 тг құрайтын болса, жөргекке жұмсалатын қаржы отбасы бюджетінің шамамен қанша пайызын құрайды? Әр 4 сағат сайын 1 жөргек жұмсалатын болса, және отбасының айлық табыс көрсеткіші 520000 тг құраса?

Шешуі:

1 жылда 365 күн бар.

1 тәулікте 24 сағат.

Әр 3 сағат сайын, яғни $24/4=6$ жөргек күніне.

$365*6=2190$ жөргек жылына.

$2190*105=229950$ тг

Пайыздық шамасын есептейтін болсақ, $229950*100/520000=44.22\%$

Яғни, отбасының 44,22% қаражаты нәрестенің жөргегіне жұмсалатынын көреміз.

Бұл тапсырма оқушылардың ұлттық дәстүрімізді дәріптеуге, үнемшілдікке, ысырапшыл болмауына тәрбиелейді. Бұл есепті 6 сынып математика курсы «Пайыз» тақырыбында қолдануға болады.

«Апатты жағдай» есебі.

Көл жағалауында демалып жатқан туристерге цунамидің жағалауға жақындауы туралы 6 мин бұрын ғана ескертілген. Цунамидің жылдамдығы 800 км/сағ. Туристердің жүгіру жылдамдығы 12 км/сағ деп есептейтін болсақ, 6 мин уақытта қандай қашықтыққа қауіпсіз жерге жетеді және өздерін құтқарып қала алама?

Шешуі:

6 мин = 6/60 сағ = 1/10 сағ.

$800 \cdot (1/10) = 80$ км – ескерту келген уақыттағы цунамидің жағалаудан қашықтығы.

$12 \cdot (1/10) = 1,2$ км – туристердің жағалаудан 6 мин уақыттағы алыстау қашықтығы.

Жауабы: аман қалу мүмкін емес.

Бұл тапсырма оқушылардың өз өмірлерінің сақтығы, апатты жағдайлардан алшақ болуға үйретеді. Бұл есепті 5 сынып математика курсы «Санның бөлігі» тақырыбында қолдануға болады.

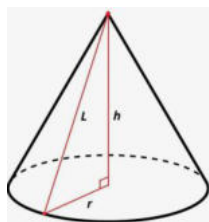
«Сәукеле» есебі.

Наурыз мейрамы қарсаңында оқушыларға сәукеле сыйлау акциясын жүзеге асыру жоспарланды. Сәукеленің диаметрі 20 см, ал биіктігі 24 см өлшемде деп алсақ, 35 м^2 мата қанша сәукеле сыйлауға жетеді? ($\pi=3$)

Шешуі:

Сәукеле, яғни конус тәріздес.

Сол себепті бұл есепте конустың толық бетінің ауданын есептеу формуласын қолданамыз.

$$S = \pi r l + \pi r^2$$

$$r = d/2 = 10$$

$$h = 24$$

$$l = \sqrt{24^2 + 10^2} = 26$$

$$S = 3 \cdot 10 \cdot 26 + 3 \cdot 100$$

$$S = 1080 \text{ см}^2 - \text{бұл бір сәукелеге кететін матаның өлшемі.}$$

$$35 \text{ м}^2 = 350000 \text{ см}^2$$

$$350000 / 1080 = 324.07$$

Яғни, шамамен 324 сәукеле.

Бұл тапсырма оқушылардың ұлттық салт-дәстүрімізді дәріптеуге, сыйластыққа, алғыс айта білуге тәрбиелейді. Бұл есепті 11-сынып геометрия курсы «Конус және оның ауданы» тақырыбында қолдануға болады.

«Жылқы» есебі.

Жылқышы жылқысын 100000 тг сатпақ болып базарға келеді. Сатып алушы жылқыны алып, кейін қымбат деп қайтарып береді. Сонда жылқышы тұрып, сен онда менің жылқымның тұяғына кигізетін шегелерін сатып ал. Сонда жылқымды тегін беремін дейді. Әр тұяқта 6 шегеден. Бірақ шегелерді сатып алудың өз шарты бар екенін ескертеді.

1 шеге 25 тг тұрады, әрбір келесі шеге алдыңғы шегеге қарағанда екі есе бағаға артып отырады. Сатып алушы бұл ұсынысқа қызығып, келісім береді. Сатып алушының қаншалықты пайда тапқанын немесе ұтылғанын есепте.

Шешуі:

1 шеге 25 тг тұрады.

Келесі шеге $25 \cdot 2 = 50$ тг.

Бұл есепті шығару үшін геометриялық прогрессияның қосындысын табу формуласын қолданамыз.

$$S_n = \frac{b_1(q^n - 1)}{q - 1}$$

$$b_1=25$$

$$q=2$$

$$n=12$$

$$S_n=25*(2^{12}-1)/(2-1)$$

$$S_n=102375 \text{ тг.}$$

Осыдан сатып алушының 2375 тг ұтылғанын көруге болады.

Бұл тапсырма оқушыларды тиянақтылыққа, шығын және табыс көзін есептей алуға үйретеді. Бұл есепті 9 сынып алгебра курсы «Прогрессия» тақырыбында қолдануға болады.

Жоғарыда көрсетілген тапсырмаларды орындау функционалдық математикалық сауаттылықты талап етеді.

Функционалдық математикалық сауаттылық-заман талабы. Оқушының пәнді терең түсіну қабілеті, алған білімін өмірдің кез келген саласында тиімді пайдалануы. Яғни, қоршаған ортада пайда болатын және математика арқылы шешілетін жағдайларды тани білуге, ол жағдайды математикалық тілде құрастыруға, құрастырған мәтінге математикалық әдістер мен тәсілдерді қолдана алуға және талдауға, нәтиже алуға үйрету қажет.

Математика сабағында құндылықтарды қалай іске асырсам бе екен деп, жаңа тәсіл іздеп қажеті жоқ

Басты нысанымыз-есеп арқылы функционалдық сауаттылықты дамыта отырып, баланың бойына құндылықтарды сіңіртеміз.

Әдебиет:

1. Қ. Бөлеев «Негізгі және бейінді мектептер оқушыларына ұлттық тәрбие беру» «Ұлттық тәрбие» республикалық ғылыми көпшілік журнал, 2012 ж

2. Л.Ф.Магницкий «Арифметика», 1703 ж

КАУКЕНОВА Б.Е., ЖАСЫМБЕКОВА А.К.
«№2 Оқушылар сарайы» КММ, Қарағанды қаласы

«COREL DRAW» БАҒДАРЛАМАСЫ ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДІҢ БІР РЕСУРСЫ РЕТІНДЕ

«Мұғалім мамандығы – барлық мамандықтың анасы» демекші, ұстаз алдынан тәрбие алмайтын жан жоқ. Қазіргі таңда білім беру саласына, оның ішінде қосымша білім беруге жоғары деңгейде мән берілуде, яғни оқушылардың жан-жақты білім алуына, қосымша біліммен қамтамасыз етілуіне жағдай жасалуда. Қазіргі заман талабына сай өткізілетін сабақтарымыз қызықты болуы үшін, әрбір педагог өзі ұйымдастырып отырған сабағын көрнекі құралдармен қамтамасыз ету қажеттегін жақсы біледі. Себебі, оқу бағдарламасының тақырыбы көрнекі құралдарды қажет етеді, ал оқытудың заманауи шарттары мұғалімдерге жоғары сапалы кескіндерді қолдануды талап етеді. Бүгінгі таңда педагогтер сабаққа қажетті материалды табуға және осылайша көрнекі базасын әртараптандыруға мүмкіндік беретін әлеуметтік желілерге жүйелі түрде жүгінеді. Бірақ, өкінішке орай, жүктелген материал әрдайым мұғалімнің жұмыс жасауында туындайтын барлық талаптарға сәйкес келе бермейді. "Word" және "Power Point" компьютерлік бағдарламаларында бұл суретті өңдеуге жеткілікті мүмкіндіктер жоқ.

Көрнекілік ретінде қолданылатын бейнелермен жұмыс істеу үшін заманауи компьютерлік технологиялар тағы не ұсына алады? Бұл сауалдың жауабы, №2 оқушылар сарайы үшін "Corel DRAW" бағдарламасы болып табылады, өйткені оның көмегімен дайындалған материалдар кез - келген жастағы балалармен жұмыс істеуге қойылатын барлық талаптарға жауап береді және бұл көрнекіліктер бейнелі ойлау жүйесін қалыптастырып, жетекші ойын әрекеті ретінде қолданылады. Балаға тікелей емес, жанама түрде бағытталған бұл бағдарламада оны қолдануға ешқандай шектеулер жоқ, керісінше

оның бірқатар артықшылықтары бар. Балалардың өздері компьютерде жұмыс істемейді, олар осы бағдарламаның көмегімен мұғалім дайындаған дайын басып шығарылған материалды көзбен көреді, қолымен ұстайды. Сонымен қатар, күнделікті қолданылып жүрген бейджиктар, трафареттер, дидактикалық, үстел үсті ойындарын сақтауға арналған кобдишалар да осы бағдарламаның көмегімен, жылдам, әрі оңай дайындалады.

Corel DRAW бағдарламасы арқылы жасалған көрнекі құраладар

Corel Draw – әсіресе векторлармен жұмыс істейтін құрал. Векторлар, егер сіз қаласаныз, өте пайдалы логотиптерді, белгішелерді, брошюраларды, визиткаларды және т.б. көптеген күнделікті өмірде қолданып жүрген заттарды жасауға болады. Бұл графикалық дизайнды ұнататындарға арналған тамаша бағдарламалық жасақтама. Corel Draw бағдарламасында дизайнды кәсіби түрде жасауға мүмкіндік беріп қана қоймай, қолданушы үшін өте оңай әдіс-тәсілдер мен қарапайым құралдар бар. Corel Draw бағдарламасының бір артықшылығы - пайдаланушы әртүрлі нұсқалар арасынан, өзіне қажетті көлемді, пішінді таңдауға болады. Жоғарыда айтылғандай, педагогтарға арналған нұсқалар және басқа да кәсіби емес, қарапайым нұсқалар да бар. Олардың әрқайсысы қолданушының қалауы бойынша қажет деңгейге бейімделеді, бұл оны одан да тартымды етеді және оны қолдануды жеңілдетеді.

Дизайнерлерге, суретшілерге және сәулетшілерге арналған "Corel DRAW" бағдарламасы педагогтер үшін керемет көмекші бола алады және бұл бағдарлама "Word" және "Power point" суреттерімен жұмыс жасаудан айырмашылығы, оның мүмкіндіктерінің ауқымдылығында. Бұл графикалық редактордан бастап мәтін мен фотосуреттерді өңдеуге дейінгі әртүрлі жұмыс түрлерін біріктіруге мүмкіндік береді. Оның көмегімен сіз суреттің масштабын ғана емес, сонымен қатар түстер палитрасын да өзгерте аласыз, суреттегі қажетсіз заттарды алып тастап, сурет кеңістігіне қажетті элементтерді қоса аласыз. Сонымен қатар, оның көмегімен сіз суреттің фонын алып тастай аласыз, бірнеше сурет сала аласыз, қажет болған жағдайда қажетті бұрылыс бұрышын орната аласыз, сонымен бірге керемет сапаға қол жеткізе аласыз.

Бағдарлама қарапайым және қол жетімді, ол аз материалдық шығындармен әр түрлі тақырыптар мен бағыттар бойынша суреттер, тапсырмалар мен оқулықтардың кітапханасын құруға, көрнекі және үлестірмелі материалдарды үнемі жаңартып, байытуға және оны оңай жасауға мүмкіндік береді. Бұл бағдарламаны жұмыста қолдану мұғалімге кескіндерді өңдеуде, әр түрлі тапсырмаларды өз қалауы бойынша өзгертуге шексіз мүмкіндіктер ашады, кез-келген ойластырылған идеяларды жүзеге асыруға және маманның жұмысын жеңілдетуге көмектеседі. Бұл бағдарламаны тек көркемдік бағытта ғана емес, ерте дамыту, лингвистикалық, техникалық бағыттың да қосымша білім беру педагогтері, және де күнделікті өмірде әр ата – ана өз сәбиі үшін, еш зияны жоқ табиғи материалдардан дамытушы ойындар мен ойыншықтар жасау үшін пайдалана алады. Бұл бағдарламаны меңгерген әрбір педагог қызуғушылық танытып, өз қажеттілігіне орай пайдаланатыны сөзсіз.

Бұл бағдарлама көрнекі және дидактикалық материалды сабақтың барлық түрлерінде жан-жақты және жүйелі қолдануға жағдай жасайды, бұл оқу процесін әр түрлі және қызықты етіп қана қоймайды, сонымен қатар баланың оқуға деген ынтасын арттыруға

көмектеседі, сонымен қатар оқу сапасы мен оқу процесінің тиімділігін арттыру үшін алғышарттар жасайды.

Жаңа ақпараттық технологияларсыз қазіргі білім беру саласын елестету мүмкін емес. Осылайша, "Corel DRAW" компьютерлік бағдарламасын білім беру ұйымдарына енгізу, оны күнделікті оқыту процесінде қолдану мұғалімдерге балалармен сапалы түрде жаңа деңгейде сабақтар өткізуге және заман талабына сай уақытпен қатар жүруге ғана емес, сонымен қатар олардың шығармашылық әлеуетін барынша арттыруға мүмкіндік береді. Осы бағдарламамен дайындалған кәрінекі құралдарды пайдалана отырып, әрбір оқушы зерттеу жұмыстарын жасай отыра, болашақта күнделікті өмірде, материалдық қажеттіліктерін де осы бағдарламаның көмегімен жасауға болатынын зерделейтіні сөзсіз.

Әдебиеттер:

1. С. Т. Мұхамбетжанова «Компьютерлік графика» Алматы, 2008 ж
2. Информатика негіздері - журналы. № 2-8, 2008 ж.
3. Балафанов Е. Бөрібаева Б. Информатикадан 30 сабақ – Алматы, 2003 ж.
4. Ермеков Н. Информатика – 8. – Алматы, 2002 ж.

КАШКЫНБАЕВА Н.Ш.

*«С.Сейфуллин атындағы №7 мектеп- гимназиясы» КММ
Балқаш қ.*

ӘДЕБИЕТТІК ОҚУДАҒЫ ОҚУ МАҚСАТТАРЫ МЕН ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫНЫҢ ЗЕРТТЕУІНДЕГІ МӘТІНДІ ОҚУ ДАҒДЫЛАРЫ АРАСЫНДАҒЫ БАЙЛАНЫС

Қазіргі қарқынды дамыған заманда қарапайым сауаттылық ұғымына жататын адам баласының оқи, жаза және есептей білу дағдыларымен қатар, «оқу сауаттылық» ұғымы белсенді қолданыла бастады. Олай болса, мынадай сұрақтан бастасам. Оқу сауаттылығына арналған тапсырмалар қандай дағдыларды қалыптастырады? Оқу сауаттылық- белгілі бір қоғамның жоғары әлеуетінің көрсеткіші. Оқу сауаттылығының барлық деңгейіне арнап тапсырма құрастыру оқушылардың мәтін мазмұнын игеруге қатысты жалпы білік дағдысын, оқыған мәтіндегі тұтас ойды түсінуін, түрлі стильдер мен жанрлардағы мәтіндерді талдап, мазмұндай білуін, мәтіннен ақпарат іздеумен қатар, оны түсіндіру, мәтін мазмұны мен формасына рефлексия жасау, проблемалық жағдаятты түсінуімен қоса шешімін ұсына білу қабілетін дамытады. Оқушының мәтінді талдай білу дағдысын дамытуға «Әдебиеттік оқу» бағдарламасында көрсетілген оқу мақсаттары арқылы оқу сауаттылығын сабақ барысында қалыптастыруға болады. Оқу сауаттылықты дамытуға арналған тапсырма түрлері 3 компоненттен тұрады. 1)Жағдаят 2) мәтін 3) аспект

1. Мәтін оқу қандай мақсат пен жағдаятқа негізделеді?

Мәтінді оқу- ол белгілі мақсатқа бағытталған әрекет, өзін қоршаған адамдармен қарым-қатынасқа түсу үшін мәтін мазмұнын түсіну, одан қажетті ақпаратты алу, көтерілген мәселені анықтау деген сияқты оқырманның жеке мақсаттарынан құралады. Оқу сауаттылығына арналған тапсырмалар дәстүрлі тапсырмаларға қарағанда белгілі бір сценарийге негізделеді. Мәтін бойынша әр тапсырмада алдымен кіріспе ұсынылады. Кіріспеде бір немесе бірнеше мәтінді оқудың мақсаты алдын ала айқын көрсетіледі. Тапсырмада жағдаят пен нақты мақсатты ұсыну арқылы оқырманға қажетті ақпаратты табу, түсіну және басқа пәндерден меңгерген біліммен ұштастыруға арналған тәсілді таңдауға мүмкіндік беріледі.

2. Оқушылардың оқу сауаттылығын қалыптастыру үшін қандай мәтіндерді таңдау қажет?

Оқу сауаттылығының негізгі міндеті шынайы өмірде кездесетін мәтіндермен танысу барысында оқушылардың ой елегінен өткізіп оқуы және кері байланыс жасай білуіне мүмкіндік беру.

✓ Тұтас мәтін;

- ✓ Тұтас емес мәтін:
- ✓ Сипаттау мәтіні: Пайымдау мәтіні, Мазмұндау

Осы айтылған мәтіндерді 2-4-сыныптарына арналған «Әдебиеттік оқу» пәнінде мына оқу мақсаттары арқылы жүзеге асыруға болады. Ондағы сөйлеу әрекетінің түрі оқылым бөлімі бойынша оқу мақсаттары төмендегідей.

Бөлімше (түйінді дағдылар)	2-сынып	3-сынып	4-сынып
2.1 Оқу түрлерін қолдану	2.2.1.2 шығарманы іштей оқып, ондағы қажетті ақпараттарды белгілеп оқу	3.2.1.2 шығарманы іштей саналы түрде түсініп, көз жүгіртіп, шолып, түртіп алып, қажетті ақпаратты тауып, белгі қойып,сын тұрғысынан бағалап оқу	4.2.1.2* шығарманы іштей көз жүгіртіп, шолып, түртіп алып, сұрақтар қоя отырып, қажетті ақпаратты тауып, белгі қойып оқу, талдау жасап оқу, сын тұрғысынан бағалап оқу
2.9 Түрлі дереккөздерден ақпарат алу	2.2.9.1 сұраққа жауапты анықтамалық кітаптардан, кинолардан, сөздіктерден табу және ақпаратты берілген үлгі, кестеге салу	3.2.9.1 шығарманың мазмұнына сәйкес түрлі дереккөздерден: иллюстрация, әдеби кітаптар, мультфильмнен нақты ақпаратты табу және ақпаратты сызба түрінде беру	4.2.9.1 түрлі дереккөздерден қажетті ақпаратты табу, өңдеу, тұжырым жасау және себеп-салдарлық байланысын сызба түрінде көрсету

3-компонент. Оқылым барысында қандай когнитивті үдеріс іске қосылуы тиіс?

Бір мәтінді немесе бірнеше мәтіннің қосындысынан тұратын ақпаратты оқу адамнан бірқатар ойлау үдерісін талап етеді. Бұл-күзиреттілік пен білім, білік пен дағды. Оқылымның негізгі когнитивті үдерісіне ақпаратты іздеу, түсіну, бағалау мен кері байланыс жасау. (ойлауы, қиялы, есте сақтауы, тілінің даму процесі) Оқылымның негізгі когнитивті үдерісін бағдарламада көрсетілген мына оқу мақсаттары арқылы жүзеге асыруға болады.

Бөлімше (түйінді дағдылар)	2-сынып	3-сынып	4-сынып
2.1 Оқу түрлерін қолдану	2.2.1.1 шығарманы дауыстап тұрыс әрі түсініп оқу, рөлге бөліп, мәнерлеп оқу	3.2.1.1 шығарманы дауыстап үсініп, рөлге бөліп, мәнерлеп, теріп оқу	4.2.1.1 шығарманы дауыстап түсініп, рөлге бөліп, мәнерлеп оқу, теріп оқу, шапшаң оқу
2.6 Кейіпкерлердің іс-әрекетін бағалау	2.2.6.1 кейіпкердің сыртқы белбетін сипаттау, мінез-құлқы мен іс-әрекетін бағалау	3.2.6.1 кейіпкердің портретін сипаттау, оның іс-әрекеті мен мінез-құлқының өзгеруіне себептерін мәтіннен тауып, бағалау	4.2.6.1 кейіпкердің, кейіпкерлердің іс-әрекеті, мінез-құлқының өзгеруіне себептерін мәтіннен тауып, алыстырып бағалау

Оқу сауаттылықты дамытуға арналған «Мәтін» компонентіндегі жүзеге асатын оқу мақсаттарына тоқталайық. Оқушылардың оқу сауаттылығын қалыптастыру үшін қандай мәтіндерді таңдау қажет? Бұл сөйлеу әрекетінің түрлері бойынша түйінді дағдылар оқу жоспарында спиральді тәсілмен берілген. Қарапайымнан күрделіге, білім мен білік дағдылары біртіндеп кеңейтіліп қалыптасады. Мысалы: 2-ші сыныптың «шығарманы іштей оқып, ондағы қажетті ақпараттарды белгілеп оқу» оқу мақсаты қалай жүзеге асады? Тәжірибемнен көрініс.

2.2.1.2 шығарманы іштей оқып, ондағы қажетті ақпараттарды белгілеп оқу. Бұл оқу мақсатымен жұмыс жасауда, мәтінге байланысты кез-келген әдісті, ойын түрлерін алуға болады. Әр оқушының алдына мәтін беріліп, сол мәтін бойынша тапсырмалар орындалады.

Тапсырма. Мәтінді іштей, түсініп оқы. Үрмелі аспаптар ерте заманда пайда болған. Оларды жануарлар мен құстардың сүйектерінен, мүйіздерінен, ағаштан, саз балшықтан, темірден жасаған. Қазақ халқында үрмелі музыкалық аспаптар өте көп. Олар: сыбызғы, сазсырнай, үскірік, керней, мүйізсырнай. Олардың пішіні мен өлшемі әр түрлі болып келеді. Бұл аспаптардың пішіні құстардың, жануарлардың, балықтардың пішініне ұқсайды.

1. Мәтіннен берілген сұрақтың жауабы болатын сөздерді тауып, астын сыз.

- Мәтінде қандай үрмелі аспаптар туралы айтылған?
- Үрмелі аспаптарды неден жасаған?
- Олардың пішіндері неге ұқсайды?

Одан кейін «Нөмірле» ойынын ойнату арқылы - мәтінде берілген үрмелі аспаптардың атауын тауып, белгілейді. Тақырып бойынша ойларын жинақтайды, пікір алмасады.

2. Үрмелі аспаптарды мәтіндегі жазылу ретіне қарай нөмірлеп көрсет. 3.2.1.2 шығарманы іштей саналы түрде түсініп, көз жүгіртіп, шолып, түртіп алып, қажетті ақпаратты тауып, белгі қойып, сын тұрғысынан бағалап оқу. Бұл оқу мақсатын «Белгіле, жауап бер» әдісі арқылы жүзеге асыруға болады. Бұл әдісті жұппен орындайды. Берілген мәтінді іштей оқып, қажетті ақпаратты тауып белгілейді. Мәтіннен Барлас ақынның бала Абайдың зеректігін сипаттаған тұсты тауып қоршайды, үзіндіні мәнерлеп оқиды. Мәтіндегі деректерді қолданып, бала Абайға мінездеме береді.

4.2.1.2* шығарманы іштей көз жүгіртіп, шолып, түртіп алып, сұрақтар қоя отырып, қажетті ақпаратты тауып, белгі қойып оқу, талдау жасап оқу, сын тұрғысынан бағалап оқу. Бұл мақсатты «топпен» жұмыс жасай отырып «Ойлан, топтас, бөліс» әдісі арқылы жүзеге асыруға болады. Алдымен мәтінді оқып танысады, талқылайды.

Тапсырма. Мәтінді түсініп оқы. Тараз – көне қала. 2000 жылдан артық тарихы бар бұл қала Оңтүстік Қазақстанда орналасқан. Тараз қаласының Ұлы Жібек жолында орналасуы оның **ірі сауда орталығына және мәдени ошаққа** айналуына көмектесті. Таразда сәулет өнерінің тамаша ескерткіштері бар. Олар – Қарахан, Айша бибі кесенесі, монша. Тараз моншасы – Орта Азия мен Қазақстандағы ең алғашқы моншалардың бірі. Моншаның бөлмелері түрлі ою-өрнекпен безендірілген. Қалада сонымен қатар теңге соғатын ұстаханалар болған. Тараз қаласы бұрын Талас, Әулиеата, Жамбыл деп аталған. **Монғол шапқыншылықтары** Тараз қаласына үлкен зиянын тигізді. Қала **қазақ хандығы кезінде** қайта гүлденді.

Мәтін желісі бойынша тапсырмалар орындауға кіріседі, мәтінге сүйеніп, кестені толтырады.

Қаланың орны	Қаланың көне атаулары	Қаладағы ғимараттар	Қаланың тарихы
--------------	-----------------------	---------------------	----------------

-Қарамен берілген сөз тіркестеріне қатысты мәтін мазмұнына сәйкес сұрақтар құрастырады. Топта талқылайды. Қойған сұрақтарына жауап береді.

Яғни, осыдан оқушының мәтінді талдай білу дағдысы, оқу сауаттылығы сабақ барысында оқу мақсаттары арқылы жүзеге асатынын аңғаруға болады.

Оқу сауаттылығын зерттеуде 4 дағдының деңгейімен бағаланады:

- мәтіндегі анық түрде берілген ақпаратты табу; - ақпараттың негізінде қарапайым қорытынды жасау, тұжырымдарды қорытындылау; -ақпаратты түсіну, мәтіндегі ақпаратты біріктіру және ондағы ақпараттар мен идеяларды өңдеу; -мәтіннің тілдік ерекшеліктері мен құрылымын, мазмұны мен формасын бағалау.

Оқу бағдарламасы бойынша әдебиеттік оқу пәні коммуникативтік тәсілге негізделгені белгілі. Оның ішінде, оқылым дағдысын қалыптастыру барысында қоғамдық өмірге араласу үшін оқушылардан мәтінді түсініп оқу және кері байланыс жасау, оқу мақсаттарына қол жеткізу үшін мәтін мазмұнын пайдалана білу, қалыптастырған білімі мен қабілетін дамытуы күтіледі. Қазіргі кезде халықаралық салыстырмалы зерттеулер негізінде білім беру сапасын бағалау жүйесі іске асуда. Сондықтан әлеуметтік даму деңгейді анықтайтын түрлі зерттеулерге дайындау, оқу сауаттылығының артуына әкелетіні сөзсіз.

Әдебиеттер:

1. Оқушылардың мәтіндегі функционалдық сауаттылығы сауаттылығын қалыптастыруда achieve ата-алдыңғы аналар және ықпалын тұратын бағалау. 22 б. сауаттылығын АСТАНА 2015

2. Оқушылардың оқу сауаттылығын қалыптастыруға арналған әдістемелік нұсқаулық. Нұр-Сұлтан: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, «Білім беру бағдарламалары орталығы» филиалы, 2020. – 56 б.

ПРОЕКТИРОВАНИЕ МОСТОВ: STEM КАК ЭФФЕКТИВНЫЙ МЕТОД ЦЕННОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Это исследование изучает интеграцию образования в области STEM (Science, Technology, Engineering, and Mathematics) с обучением на основе ценностей посредством совместной проектной деятельности, ориентированной на создание клея и строительство мостов. Учащиеся 9-го класса работали в группах для создания двух типов клеящих веществ, и использовали их для строительства мостов из палочек от мороженого при ограниченных требованиями ресурсах. Данное исследование изучает, как эта практическая работа в области STEM способствует развитию таких важных ценностей, как командная работа, ответственность, делегирование функций, этическое управление ресурсами, честность и порядочность. Результаты показывают, что этот подход успешно вовлекает студентов в развитие как технических навыков, так и положительных ценностей.

Образование в области STEM получило широкое признание за свою роль в развитии технических навыков, необходимых для достижения успеха в 21 веке. Однако, растущее число исследований показывает, что STEM-образование может и должно выходить за рамки освоения знаний, способствуя целостному развитию учащихся (Siemens-Stiftung, 2023). Обучение на основе ценностей подчеркивает развитие важных черт характера, включая работу в команде, ответственность, этику и честность (NCBI, 2023). Данное исследование рассматривает, как STEM-проект, направленный на изготовление клея и строительство мостов, может способствовать развитию этих ценностей, предоставляя модель для эффективной интеграции STEM и обучения на основе ценностей.

В исследовании приняло участие 10 учеников КГУ «Школы-лицей имени Ыбырая Алтынсарина», город Караганда, Казахстан. Ученики были разделены на 2 группы и каждым группам были даны инструкции. Цель, структура и ход работы всего STEM проекта были разъяснены, в общем, в течение 4 академических асов на факультативных занятиях.

Создание клея.

Ученики изучили различные виды клея, включая натуральные и синтетические варианты. Каждой группе было дано по два типа клея для создания: клей на молочной основе и белый клей (на мучной основе). Следуя правилам техники безопасности, команды экспериментировали с различными ингредиентами для создания своих клеев.

Проектирование и создание моста.

Ученики получили инструкции по базовым принципам проектирования мостов и инженерным концепциям, связанным с несущими конструкциями. Используя самодельный клей, командам была дана задача построить самый прочный мост, используя не более 150 палочек от мороженого. Полученный мост должен был преодолеть пропасть шириной в 25 см. Ученики могли свободно выбрать дизайн моста.

Тест на весовую нагрузку.

Была проверена прочность построенных мостов путем измерения максимального веса, который они могли выдержать до видимого крушения конструкции.

Рефлексивное обсуждение.

После строительства мостов дети приняли участие в обсуждении о важности командной работы, ответственности, грамотного управления ресурсами и честности в научном процессе и в более широких жизненных контекстах. Кроме того, были заданы вопросы для обсуждения, где студенты могли проанализировать свои мосты и предложить будущие улучшения как конструкции моста, так и процедуры самого эксперимента.

Модификации.

Сложность этого эксперимента может быть адаптирована для разных классов. Фокус на простых макетах мостов и легких рецептов клея может быть подходящим для 8-х и 9-х

классов. Ознакомление с более сложными концепциями мостов (например, конструкциями ферм) и поэкспериментировать с более широким спектром клеящих ингредиентов можно с 10 и 11 классами.

Результаты и обсуждения

Результаты показывают связь между STEM проектом и обучением на основе ценностей (таблица 1).

Таблица 1. Результаты максимальной весовой нагрузки мостов

Группа	Максимальная нагрузка (кг)
1	9,660
2	9,534

Во время эксперимента группы успешно сотрудничали через эффективную коммуникацию, решение проблем и поиск компромиссов. Для иллюстрации этого можно привести конкретные примеры из наблюдений и рефлексии учеников:

- Учащиеся взяли на себя ответственность за свои роли и несли ответственность за прогресс своей команды.
- Группы столкнулись с проблемой работы в ограниченных условиях, что привело к продуманному планированию и ответственному использованию материалов.
- Деятельность акцентировала внимание на честности и честной игре, побуждая учащихся соблюдать установленные правила.

Заклучение

Это исследование демонстрирует, что хорошо продуманная STEM-активность может выйти за рамки простого приобретения технических знаний и стать мощным инструментом для развития важных ценностей. Интегрируя обучение на основе ценностей со STEM, мы даем учащимся не только технические знания, но и этические принципы, необходимые для преодоления сложностей и внесения позитивного вклада в мир как глобальные граждане.

Список литературы:

1. Siemens-Stiftung. (2023). STEM & Values - Responsible teaching and learning. <https://www.siemens-stiftung.org/en/foundation/education/stem-and-values/>
2. NCBI. (2023). Educational values and challenges of i-STEM project-based learning: A mixed-methods study with data-transformation design. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9724650/>

КЕНЖИНА КАРЛЫҒАШ ОЖКЕНОВНА

Қарағанды қаласы, Бауыржан Момышұлы атындағы жалпы білім беретін мектеп

ӨСКЕЛЕҢ ҰРПАҚТЫҢ БОЙЫНДА ПАТРИОТИЗМ МЕН МӘДЕНИ МҰРАНЫ ҚҰРМЕТТЕУДІ ДАМУДАҒЫ ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫНЫҢ РӨЛІ

Жаһандану мен интернет елдер мен мәдениеттер арасындағы шекараны бұлдыратып жатқан заманауи әлемде ұлттық бірегейлікті сақтау ерекше маңызға ие болып отыр. Бұл тұрғыда Қазақстан тарихын зерттеу ерекше маңызға ие, өйткені оның мәдени-рухани дамуының негізін халықтың тарихи өткені құрайды. Қазақстан тарихы өскелең ұрпақты отансүйгіштік сезіміне және өз мұраларына құрметпен қарауға баули алатын және қажет ететін оқиғаларға бай. Ата-бабаларымыздың ерлік істерінен бастап, бүгінгі күннің елеулі жетістіктеріне дейін – осының бәрі елімізге, оның тарихына деген терең құрметті қалыптастыруға негіз болады.

Бұл мақалада біз тарих білімінің Қазақстандағы оқушылардың патриоттық сезімін дамытуға қалай ықпал ететінін анықтауға тырысамыз. Білім беру бағдарламасын, мұғалім тәжірибесін және оқушылардың кері байланысын талдау негізінде тарихты оқуды туған

жерге, оның мәдени мұрасына құрметпен қарауды тәрбиелеудің тиімді құралына айналдыратын негізгі элементтерді анықтаймыз.

Мақала зерттеу тақырыбын жүйелі түрде ашатындай етіп құрылымдалған. Бірінші бөлімде Қазақстандағы ұлттық бірегейлік пен патриотизмнің қалыптасуына әсер ете алатын тарихи сәттерді қарастырамыз. Содан кейін біз елдің өткеніне деген қызығушылық пен құрметті арттыратын тарихты оқыту әдістеріне шолу жасаймыз. Үшінші бөлімде жастардың патриоттық сезімін қолдауға және дамытуға бағытталған сыныптан тыс жұмыстар мен қоғамдық бастамалардың мысалдары көрсетіледі. Соңында біз озық тәжірибелердің мысалдарын жинақтаймыз және ең үлкен әсерге қол жеткізу үшін бұл тәсілдерді оқу үдерісіне қалай біріктіруге болатынын талқылаймыз.

Зерттеу жұмысымыздың әдістемесіне оқу бағдарламаларын талдау, тарих мұғалімдерімен сұхбат, оқушылардан сауалнама жүргізу, сондай-ақ Қазақстанның әртүрлі оқу орындарының сәтті жағдайларын зерттеу кіреді. Осы кешенді тәсіл арқылы біз тарих білімінің қай аспектілері отансүйгіштік пен тарихи мұраны құрметтеуге барынша ықпал ететінін анықтауға тырысамыз [1].

Тарихи білімнің оқушылардың жеке басының қалыптасуына қалай әсер ететінін түсіну оқу үдерісінің тиімділігін арттырып қана қоймайды, сонымен қатар оқушылардың Қазақстанның тарихындағы және қазіргі қоғамындағы өз орнын тереңірек түсінуіне ықпал етеді. Зерттеу жұмысымыздың нәтижелері мұғалімдерге, әдіскерлерге, оқу бағдарламаларын әзірлеушілерге және білім беруді дамытуға және өскелең ұрпақты туған жерге, оның тарихына терең құрмет рухында тәрбиелеуге мүдделі кез келген адамға пайдалы болады деп сенеміз.

Қазақстан тарихы – ұлы көне дәуірдің оқиғалары мен жаңа заманның қаһармандық беттері тоғысқан бірегей шежіре. Ол осы жерлерде алғашқы көшпенділер өмір сүрген ежелгі дәуірде басталып, ғасырлар бойы жалғасып, ерлік, төзімділік және бостандық үшін күрестің керемет оқиғаларын қалдырады. Қазақстан тарихының әрбір кезеңі қазақтардың бойында ұлттық сана мен патриотизмнің қалыптасуына өз үлесін қосты.

Ел бірлігіне ықпал еткен қаһарман тұлғалардың жарқын мысалының бірі – қиын-қыстау заманда қазақ жүздерін біріктіріп, халқының тәуелсіздігін қорғай білген даналық пен дипломатияның символы Абылай хан. Оның әңгімесі жастарды өз халқының өткенін зерделеуге итермелеп, еліне деген мақтаныш сезімін нығайтады. Ұлы Отан соғысының батыры Бауыржан Момышұлы мызғымас ерік-жігер мен отансүйгіштіктің үлгісі болса, оның ерліктері әлі күнге дейін ерлік пен Отанға деген сүйіспеншіліктің үлгісі болып келеді.

Қазақстан тарихындағы маңызды бет – тәуелсіздік үшін күрес. Кенесары Қасымовтан бастап, Алшын көтерілісіне дейінгі отаршылдыққа қарсы тұру қазақ халқының мызғымас рухын, азаттық пен тәуелсіздікке ұмтылғанын көрсетеді. Бұл шаралар әрбір қазақстандық үшін еркіндік пен егемендіктің маңыздылығын айта отырып, ұлттық бірегейлікті қалыптастыруда шешуші рөл атқарады.

Қазақстанның оқу-тәрбие үрдісінде оқушылар арасында отансүйгіштік пен ұлттық мұраға деген құрметті дамытуға көп көңіл бөлінеді. Қазақстан тарихын оқыту даталар мен оқиғаларды жаттаумен шектелмейді; оқушылардың өз халқының тарихи жолының маңызын терең түсінуіне бағытталған. Оқыту әдістеріне дәстүрлі лекциялар ғана емес, сонымен қатар оқушыларға өз елінің өткенімен толық танысуға мүмкіндік беретін тарихи орындарға виртуалды саяхат жасау сияқты интерактивті технологиялар кіреді [2].

Білім беру бағдарламасында Қазақстан тарихына қатысты зерттеулер жүргізу мен жобаларды жүзеге асыруды көздейтін жобалық оқыту ерекше орын алады. Бұл әдіс оқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамытуға ықпал етіп қана қоймайды, сонымен қатар олардың еліміздің қазіргі жағдайына әсер ететін тарихи процестерді түсінуін тереңдетеді.

Сонымен қатар, мектептерде мәдени мұраға қатысты тарихи жоба байқаулары мен викториналар жүйелі түрде өткізіліп тұрады, бұл жастардың туған жерінің тарихын зерделеуге деген қызығушылығын оятады. Мұндай іс-шаралар оқушылардың білімін кеңейтіп қана қоймай, олардың өз еліне, ұлы өткеніне деген мақтаныш сезімін оятады.

Осы білім беру стратегияларын енгізу Қазақстанның өскелең ұрпағы бойында патриоттық сезім мен тарихи мұраға құрмет сезімін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Оқушылар өз тарихын терең түсіну арқылы өз мәдениеті мен дәстүрін бағалауды үйренеді, бұл жаһандану жағдайында ұлттық бірегейлікті сақтаудың негізгі аспектісі болып табылады.

Қазақстан тарихын жастар арасында кеңінен насихаттауда сыныптан тыс және қоғамдық жұмыстар ажырамас рөл атқарады. Мұражайлар, көрмелер және тарихи реконструкциялар оқулықтар беттерін өмірге әкеліп, тарихты түсінуге қолжетімді және қызықты етеді. Мұражайларға бару және тарихи реконструкцияларға қатысу жастарға тарихи жәдігерлерді көріп қана қоймай, өткеннің бір бөлігін сезінуге және өз ұлтын қалыптастырған оқиғаларды жақсы түсінуге мүмкіндік береді.

Оқушыларды тарихи ескерткіштер мен мәдени мұраларды сақтау бойынша қоғамдық іс-шараларға тарту мысалдары барған сайын танымал бола түсуде. Тарихи орындарды тазарту шараларын ұйымдастырып, ұлттық мәдени фестивальдерге қатысу тарихи мұраны сақтауға үлес қосып қана қоймай, оқушылардың бойында өз еліне, оның тарихына деген жауапкершілік пен құрмет сезімін ояту. Мұндай іс-шаралар жастарға тарихи жады мен мәдени дәстүрлерді сақтаудағы өз рөлін жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Отансүйгіштікке, тарихи мұраға деген құрметке тәрбиелеуде мектептің отбасымен және қоғамдық ұйымдармен өзара әрекеттестігі маңызды рөл атқарады. Ата-аналар мен жергілікті қоғамдастықтардың қолдауымен ұйымдастырылатын бірлескен жобалар мен іс-шаралар ұрпақтар арасындағы байланысты нығайтуға және мәдени-тарихи мұра туралы білімді беруге көмектеседі. Мұндай ынтымақтастық оқу-тәрбие үдерісін байытады, оны тереңдетілген құндылықтар мен патриоттық сезімдерді тәрбиелеуде жан-жақты және тиімді етеді [3].

Қазақстандық мектептер тәжірибесіндегі табысты мысалдарды талдау арқылы білім берудегі ұсынылған әдістер мен тәсілдердің қаншалықты тиімді екенін көруге болады. Өлкетануды зерттеуге, археологиялық экспедицияларға қатысуға, мектеп мұражайларын құруға және тарихи зерттеулердің тұсаукесеріне бағытталған жобалар Қазақстан тарихын терең түсінуге ықпал етіп қана қоймай, оқушылардың сыни ойлау қабілеті мен зерттеушілік қабілеттерін дамытады.

Шәкірттерін тарихи зерттеулермен терең айналысуға итермелей білген ұстаздардың табыстары оқу үдерісіндегі құштарлық пен берілгендіктің маңыздылығын көрсетеді. Оқушылар өз елінің тарихын білуден шабыттана отырып, өздерінің ұлттық мұрасын сақтауға бағытталған қоғамдық жобаларды жиі бастайды және өз қауымдастықтарына белсенді қатысады.

Тарихи білімді кіріктіру арқылы Қазақстанның өскелең ұрпағын отансүйгіштікке тәрбиелеу мәселесін зерделеу бұл тақырыпқа терең де сан қырлы көзқарастарды ашады. Қазақстандық патриотизмнің тарихи тамырын, тәрбиелік стратегияларын, сыныптан тыс және қоғамдық шараларды, сондай-ақ озық тәжірибелер мен нәтижелердің мысалдарын талдау негізінде бірқатар маңызды қорытындылар жасауға болады.

Ең алдымен, Қазақстан тарихын, оның ішінде оның негізгі оқиғалары мен қаһарман тұлғаларын зерделеу – ұлттық бірегейлік пен патриотизмді қалыптастырудың іргетасы. Тарихи тағылым елдің өткеніне құрметпен қарауды, ата-баба жетістіктерінің маңызын ұғындыру мен өз ұлтына деген мақтаныш сезімін қалыптастыруға ықпал етеді.

Білім беру стратегиялары тұрғысында тарихқа деген қызығушылықты арттыру үшін заманауи тәсілдер мен технологияларды пайдаланудың маңыздылығы атап өтіледі. Интерактивті әдістер, жобалық оқыту, виртуалды экскурсиялар және мектептегі ғылыми жобалар оқу үдерісін қызықты және білімді етеді, бұл тарихи материалды терең түсінуге ықпал етеді [4].

Қазақстан тарихын кеңінен насихаттауда сыныптан тыс және қоғамдық жұмыстардың рөлін бағаламауға болмайды. Мұражайлар, көрмелер, тарихи реконструкциялар және тарихи ескерткіштерді сақтауға арналған бұқаралық іс-шаралар жастарды еліміздің мәдени өміріне

белсенді қатысуға тартады және олардың мұраларына жауапкершілікпен қарауға ықпал етеді.

Қазақ мектептеріндегі озық тәжірибе мысалдары тарихты оқытудағы кешенді әдістердің тиімділігін көрсетеді. Қазақстанның тарихы мен мәдениетіне бағытталған табысты жобалар мен бастамалар білім беру мекемелерінің оқушыларды өз елі мен оның өткенін білуге және құрметтеуге қалай шабыттандыратынын көрсетеді.

Қорыта айтқанда, өскелең ұрпақтың бойында отансүйгіштік пен ұлттық сананы қалыптастыруда тарих пәнін кешенді білім беру бағдарламасына кіріктіру басты рөл атқарады. Оқытудың озық тәжірибесі мен инновациялық әдістері, сонымен қатар оқушыларды қоғамдық өмірге және еліміздің мәдени мұрасына белсенді қатыстыру бұл бағыттағы жұмыстарды одан әрі дамыту мен тереңдету үшін кең перспективалар ашады. Тарихи білім беру арқылы отансүйгіштікке тәрбиелеу тақырыбына арналған зерттеулер жастардың бойында өз еліне, халқына деген терең де мәңгілік сезімді қалыптастыруға ықпал ететін жаңа тәсілдер мен әдістерді іздестіру жұмыстарын жалғастыру қажеттігін атап көрсетеді.

Әдебиеттер:

1. Айтжанова Г. Ш. Қазақстан тарихы: оқушыларға арналған оқулық. – Астана: Фолиант, 2019. – 356 б.
2. Байтукова Н. П. Қазақстан мектептерінде тарихты оқыту әдістемесі: Оқулық. – Алматы: Аруна, 2021. – 224 б.
3. Джунусова С.Қ. Қазақстан жастарының бойында патриотизмді қалыптастырудағы тарихи білімнің рөлі // Қазақстан мектептеріндегі тарихи білім. – 2022. – № 2. – 45–59 б.
4. Қасымбаев Ж.С. Қазақстан батырлары: тарихи портреттер. – Алматы: Алатау, 2023. – 312 б.

КЕҢЕСОВА Ә.А., СЕРІКОВА С.Ұ.

*Қарағанды қ., Ыбырай Алтынсарин атындағы мектеп-лицейі КММ
Қарағанды қ., "№65 ЖББМ" КММ*

БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕ АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ПАЙДАЛАНУ

Қоғамдық дамудың қазіргі кезеңінде білім беру мазмұнын жетілдіру шет тілін оқытуды ұйымдастырудағы жаңалықтармен де байланысты.

Қазіргі таңда оқушы, оның болмысы, қайталанбас ішкі дүниесі алдыңғы қатарда. Осыған байланысты қазіргі мұғалімнің басты мақсаты – баланың жеке басын дамыту мақсатына оңтайлы сәйкес келетін оқушылардың оқу іс-әрекетін ұйымдастырудың формалары мен әдістерін сауатты таңдау.

Ағылшын тілін оқытуды ұйымдастыруда жаңа технологияларды пайдалану шет тілі сабағында оқу-тәрбие үрдісінің сапасын арттырудың негізгі шарттарының бірі екенін айта кеткен жөн.

Қазіргі лингводидактика оқушылардың білім деңгейін ескере отырып, олардың саралануын және оқытудың даралануын қамтамасыз ете отырып, оқушыға бағытталған педагогикалық технологиялардың тұтас кешенін ұсынады. Біздің ойымызша, бүгінгі күні ең көп талқыланатын технология – ынтымақтастық технологиясы.

Бұл шет тілдерін оқытуда айтарлықтай нәтиже береді. Бұл технология барлық оқушылар белсенді танымдық үдеріске тартылған кезде сабақта шығармашылық атмосферасын құруға мүмкіндік береді.

Айта кету керек, бастауыш сынып сабақтарында шет тілінің коммуникативтік тәжірибесінің жоқтығынан, сонымен қатар оқытудың тиімділігін арттыруға ұмтылу нәтижесінде топтық жұмысты (ынтымақтастық технологиясын) пайдалану қажеттілігі туындайды, өйткені бұл процесте оқушылардың бір-бірінен үйреніп, өз ойларымен,

пікірлерімен, ақпараттармен бөлісуі.

Әртүрлі білім беру жағдаяттарында оқушылардың бірлескен белсенді оқу әрекетіне педагогикалық жағдай жасау қарастырылып отырған технологияның негізгі идеясы болып табылады.

Ағылшын тілі сабағында бірлескен оқыту технологиясын қолдану топтық оқытудың әлдеқайда қызықты және тиімді екенін көрсетті. Бұл мәлімдеме кіші мектеп оқушыларының адамгершілік дамуына да қатысты. Ынтымақтастық технологиясының негізгі идеясы – білім алғың келген кезде бірге оқу процесі. Мұғалім үшін бұл жүйе пәнге де, оқушыларға да шығармашылықпен қарауға орасан зор мүмкіндіктер береді.

Ынтымақтастық технологиясының ерекшеліктерін анықтау үшін жүйелік талдау және синтез әдісі қолданылды. Бастауыш сыныпта ағылшын тілі сабағында осы технологияны қолдануда оқытудың тиімділігі мәселесін ашу үшін теориялық талдау әдістері қолданылды.

Оқу-тәрбие процесінде жұптық және шағын топтардағы жұмыс маңызды орын алады. Жұмыстың бұл түрімен оқушылар өз мақсаттарына фронтальды жұмыс түріне қарағанда әлдеқайда жылдам және тиімдірек жетеді.

Оқушылардың психологиялық үйлесімділігін ескере отырып, сөйлеу топтарын құрудан топтарда қарым-қатынасты ұйымдастыруды бастаған жөн.

Оқытуда тиімді нәтижеге жету үшін ынтымақтастық технологиясының негізгі принциптерін қатаң сақтау қажет:

- Оқушылардың топтарын құру. Топ бес адамнан тұрады. Әр топта күшті, орташа және әлсіз оқушы болуы керек, топта да жынысы әртүрлі болуы керек.

- Бір тапсырма. Топта ортақ міндетке қарамастан қатысушылар арасында рөлдердің бөлінуі болуы керек;

- Баға жеке оқушыға емес, бүкіл топқа беріледі. Бір қызығы, тек білім ғана емес, сонымен қатар оқушылардың күш-жігері де бағаланады (әр баланың өз «төбесі» бар).

- Бірлескен жұмыстың нәтижелері туралы есеп беретін оқушыны таңдау мұғалімде қалады. Әлсіз оқушы топтық жұмыстың нәтижесі бойынша жақсы есеп шығарып, мұғалімнің және басқа топтардың сұрақтарына жауап бере алса, онда мақсат орындалды деп санауға болады. Кез келген тапсырманың мақсаты топтағы әрбір оқушының материалды меңгеруі, оны формальды түрде орындауы емес.

Топтық жұмыс барысында оқушылар өз бетінше алға қойған мақсатына жете отырып, мұғалімнен бақылаусыз жұмыс істеу дағдыларын игереді. Сабақта топтық өзара әрекеттестікке үйрету ауызша сөйлеуге үйретудің тек әдісі емес, оқу-тәрбие процесінің табиғи құрамдас бөлігі болып табылады. Әдетте, бүкіл топтың жұмысы емес, жеке оқушының жұмысы бағаланады. Жұмыстың аралық кезеңдерінде топтың әрбір мүшесінің жұмысының нәтижесін көбінесе жетекші бағалайды.

Тәжірибеде мүшелері бірін-бірі толықтыратын топтардың тиімділігі анықталды: адам аз біледі, бірақ бұл мәселеге қызығушылық танытады; екіншісі эмоционалды, бірақ тиімді емес; үшіншісі тәжірибесі бар, бірақ басқаларға ілеспейді. Топтық іс-әрекет процесінде қатысушылар арасында өзара қолдау және ынтымақтастық сезімі пайда болады.

Бірақ жетістікке жету үшін мұғалім балалармен өзара түсіністікке, сенімге және сүйіспеншілікке негізделген қарым-қатынас орнатуы керек екенін атап өткен жөн. Оқыту процесі барлық оқушылардың тұрақты, белсенді әрекеттесуінде өтеді. Оқушылар мен мұғалімдер процестің тең құқықты субъектілері болып табылады. Осы мәселе бойынша көптеген мұғалімдердің жұмысы мен бақылаулары оқу процесін ұйымдастырудың топтық формасының белгілі бір артықшылықтарға ие екенін көрсетті: ол өзін және басқаларды объективті бағалауға көмектеседі, оқуға деген ынтымақ арттыруға көмектеседі және оқушының мектептегі мәртебесін арттырады.

Ынтымақтастық технологиясын қолдана отырып сабақты өткізу кезеңдері:

1. Тапсырманы орындау кезінде оқу-танымдық мақсатты анықтау, тапсырмаларды топтарға бөлу, рөлдерді топ ішінде бөлу қажет. Мысалы, біреуі тапсырманы орындайды, екіншісі түзетеді, үшіншісі дизайнға жауап береді, төртіншісі қорытындылайды.

2. Оқушылар тапсырманы өз бетінше орындайды, сынып алдында орындау нәтижелерімен өнер көрсетеді.

3. Орындау қорытындысы бойынша балалар бақылау тестін жеке шешеді, әркімнің жұмысы үшін бағалары жинақталады, топ мүшелерінің санына бөлінеді және бүкіл командаға жұмыс үшін бір жалпы белгі қойылады.

4. Жұмыс соңында оқушылар қол жеткізілген нәтижелерді талқылайды, кездескен қиындықтар, оларды жеңу жолдары туралы хабарлайды.

5. Мұғалім сабақты қорытындылайды, қорытынды жасайды.

Ынтымақтастық технологиясын пайдалану барысында келесі тапсырмаларды орындауға болады:

- сөйлеудің грамматикалық құрылымын дамыту;
- оқу мәтінімен жұмыс;
- жобалық іс-шаралар,
- орфографиялық таңба,
- лексикалық сипат.

Жеке тәжірибеде бұл технология ең алдымен оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін дамыту үшін пайдаланылды.

Белгілі бір тақырыптар бойынша мәтіндерді жай жаттау және сұрақтарға жауап беру оқушыларды жалықтырмайды және қызықсыз етеді. Ынтымақтастық технологиясы бұл мәселені шешуге көмектеседі. Қолданыстағы тәжірибеге сүйене отырып, мұғалім мен оқушы қарым-қатынасы жағдайында болатындай, шетелдік коммуникативті құзыреттілік деңгейлерінде айтарлықтай алшақтықты сезінбей, тілді меңгеру деңгейіне сәйкес диалог немесе монолог құра алады.

Ынтымақтастық технологиясын жүзеге асырудың бірнеше нұсқалары бар.

1. «Топта оқу» ("Student team learning"). Оқу өзара әрекеттесу моделі – «айналмалы үстел». Оқушылар бір-бірін бақылау және толықтыру арқылы зерттелген материалды бекіту бойынша практикалық тапсырмаларды орындайды. Әрбір жаңа тапсырманы оқушылар кезекпен орындайды. Бұл ретте әрбір тапсырманың орындалуын оқушы дауыстап түсіндіреді және топ қатысушылары бақылайды. Мен осы әдісті жиі қолданамын. Мысалы, үй тапсырмасын тексеру кезінде «айналмалы үстел» принципін арқылы оқушылар орындалған тапсырмалары бар дәптерлерін сол жақта отырған сыныптасына береді. Тексеруші сыныптасының жұмысын бағалайды, ауызша түсіндірмелермен баға қояды. Мұндай жұмыс барысында оқушылар тапсырмаларды орындау кезінде түсініксіз нәрсені талқылауға, туындаған сұрақтарға бірге жауап беруге, қажет болған жағдайда мұғалімнің көмегіне жүгінуге мүмкіндік алады. Жұмыстың бұл түрімен мұғалім тек оқу мақсаттарын ғана емес, сонымен бірге тәрбиелік мақсаттарды да жүзеге асырады. Үй тапсырмасын орындамаған оқушылар сыныптастарының алдында ұялады, тапсырмаларға деген көзқарас жауапкершілікке ие болады.

2. «Ара» принципі («Jigsaw»). Зерттелетін материал блоктарға бөлінеді. Топтағы әрбір оқушы тапсырманың өз бөлігін орындайды, материалды өз блогынан іздейді. Оқушылар тақырып бойынша ақпарат толық болуы үшін сол блокты орындайтын басқа топтардың мүшелерімен кеңесуі мүмкін. Содан кейін әркім өз тобының мүшелеріне тақырыптар бөлімінен не таба алатынын үйретеді. Жаңа материалды үйрену сабақтарында мысалы, тақырыпты зерттеу кезінде «реттік сандар» оқушылардың әр тобы кестелерді сандық (бұрын зерттелген) және реттік (жаңа материал) сандармен салыстырып, олардың ұқсастығын анықтады. Балалар бір-бірімен тек топ ішінде ғана емес, сонымен қатар топтар арасында білім алмасып, ережелер бойынша қалыптаспаған сандарды анықтады («the first» - бірінші, «the second» - екінші, «the third» - үшінші). Нәтижесінде ағылшын тілінде реттік сандарды қалыптастыру ережесі болып табылатын әңгіме пайда болады.

3. «Бірге оқу» («Learning together»). Оқу өзара әрекеттесу моделі – «көшбасшы». Зерттелетін барлық тақырып топтар арасында бөлінеді. Әр команда өз үзіндісін дайындайды, содан кейін оқығанын бүкіл сыныппен бөліседі.

Лексика-грамматикалық дағдыларды қалыптастыру кезеңінде айқын көшбасшылықпен сипатталатын «көшбасшы» оқу өзара әрекеттесу моделі де қолданылады. Кеңесші (көшбасшы) топтың ортасында, оның қызметі топтың басқа мүшелерімен әртүрлі байланыстарымен ерекшеленеді. Ол топтық жұмысты ұйымдастырады, тапсырманы сәтті орындауға жауапты және әдетте бұл шешімді бүкіл сыныпқа ұсынады, дегенмен мұғалімнің іріктеп сауалнама жүргізу мүмкіндігі бар. Дегенмен, топтың барлық мүшелерінің өзара тәуелділігі басқа өзара әрекеттесу үлгілері сияқты жоғары.

Ынтымақтастық әдісін қолдану кезінде қандай педагогикалық проблемалар туындайды? Ал ынтымақтастықта оқытуды неден бастау керек?

Бұл технологияға өту бірден нәтиже бермейді. Балаларды өзара қарым-қатынас жасауға үйрету керек. Оқушылардың достасқан топтарын бұзу өте қиын, ал оқушыларды көп деңгейлі топтарға бөлу керек. Алдымен топтардың құрамына наразылық бар, балалар қобалжып, оларды достарына аударуды сұрайды. Бірақ бұл эмоциялар сабақ басталғаннан кейін өтеді. Олар топтың толық бағаланатынын, олардың жалпы нәтижесі әркімнің жұмысына байланысты екенін түсінеді және өзін және бір-бірін біліммен байыту, команданың жұмысын жақсарту бойынша белсенді ынтымақтастық басталады. Олардың жұмысы лайықты бағаланған кезде, бірлескен жұмыстың қорытындысы бойынша, олар бұрын байқамаған адамдарға күлімсірей бастайды.

Балаларды гетерогенді топтарға бөлу үшін мұғалім әр оқушының білім деңгейін, оның қабілеттерін, баланың шығармашылығын нақты білуі керек. Білімді игерудің тиімділігі, егер оқушылар ережені жай ғана «жаттап» қана қоймай, тапсырмаларды үлгі бойынша орындаса, ал егер олар ұғымдардың мәніне үңілсе, оларды іс жүзінде қалай қолдану керектігін түсінсе болады.

Ағылшын тілі сабақтарында қарым-қатынасты оқыту шет тілін оқытуды ұйымдастырудың мақсаты, құралы және негізі болып табылатын оқу өзара әрекеттесуіне үлкен мән беріледі. Өзара әрекеттесудің белгілі бір моделін таңдау нақты мәселелерді шешуге байланысты.

Бұл технологияны сабақта қолдану болжамды оқу нәтижелеріне қол жеткізуге және әрбір оқушының әлеуетін ашуға мүмкіндік береді. Технология сонымен қатар барлық топ мүшелерінің сөйлеу және танымдық белсенділігін жақсартуға жағдай жасайды, өйткені бұл бірлескен оқыту технологиясы әрбір қатысушыға жаңа тілдік материалды түсінуге және қажетті дағдылар мен дағдыларды дамыту үшін жеткілікті ауызекі сөйлеу тәжірибесін алуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар топпен жұмыс жасау барысында оқушылардың өздігінен білім алуы және өзара білім алуы жүзеге асырылады. Оқушылардың өздігінен білім алуы тақырыпты өз бетінше оқу барысында, ал өзара оқу топ мүшелерінің ақпарат алмасуы кезінде жүзеге асады.

Қорытындылай келе, айта кету керек: осы мәселе бойынша тәжірибелік мұғалімдердің көптеген бақылаулары мен эксперименттік жұмыс тәжірибесі ынтымақтастық технологиясын пайдалану бастауыш мектепте шет тілдерін оқытудың тиімділігін арттыруға көмектесетінін және оқытуды белсендірудің көзі болып табылатынын көрсетті. Оқу процесі оқушылардың ынтасын арттырады және оқу жұмысының нәтижесін тиімді етеді.

Әдебиеттер:

1. Бояркина Л.М., Боброва А.В. Сабақта ағылшын тілінде оқытуға, тыңдауға арналған бейнежазбаларды пайдалану // Ғылыми шолу. Халықаралық ғылыми-практикалық журнал: электрон. журнал. 2018. № 4. URL: <https://srjournal.ru/2018/id136/> (өтініш берген күні: 25.11.2020).

2. Carroll M.R., Wiggins J. Elements of group counseling. Denver: Love Publishing, 2012. Pp. 28–30.

**«АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚҚА
НЕГІЗДЕУ»**

Бүгінгі күні ғасырлар бойы қалыптасқан ұлттық тәрбиенің озық өнегелі дәстүрлерін, асыл қасиеттерді жеткіншек ұрпақтың бойына сіңіру, қалыптастыру үшін халықтық педагогика материалдарын тиімді пайдалану аса маңызды міндеттердің біріне айналып отыр. Себебі қазіргі заманның оқушысы дүниетанымы кең, жан-жақты жетілген, өмірлік белсенді ұстанымы бар азамат болуы тиіс. Сондықтан оқушылардың шығармашылық ойлау қабілеті мен белсенді ой еңбегін дамытуды ұйымдастыру оқу үрдісіне және құралдармен әдіс-тәсілдерді еңгізуді қажет етеді. Ағылшын тілі сабағында оқушының тілді дұрыс меңгеруі үшін әр түрлі ойындарды, оның ішінде ұлттық ойын түрлерін қолдану өзінің жемісті нәтижесін көрсетіп келеді. Сабақ барысы қазіргі таңда әлеуметтік желілермен бісекелесе алатын дәрежеде және ұлттық құндылығымызды оқушының бойына сіңіре алатындай болуы керек. Осы мақсатта мен ағылшын тілі сабағында қазақтың ұлттық ойындарын еңгізуді ұсынамын. Ұлттық ойын негізінде оқушылардың ой-өрісін кеңейту, өзіндік пікірін қорғауға, сөйлеу тілінің дамуына ықпал ету мақсаты көзделеді. Ағылшын тілінде сөйлеуді, қарым-қатынас жасауды, коммункицияға үйретуді көздеген әрбір мұғалім өз сабақтарында әдіс-тәсілдің бір түрі ретінде ойындарды қолданатынын білеміз. Мен әдіс-тәсілдерді сабақтың әр кезеңінде де пайдаланамын. Көбінесе жаға тілдік материалды бекітуде, сабақты қызықты әрі тартымды өткізу үшін, оқушылардың тілге деген қызығушылығын арттыруда, білім деңгейін тексеру құралы ретінде де қолданамын. Егер білімді ұлттық құндылыққа негіздегіміз келсе кез-келген сабақта қазақтың ұлттық ерекшеліктерін, олардың орнын көрсете алуымыз керек. Ағылшын тілі сабағында ұлттық ойын түрлерін төмендегідей қолдану жолдарын ұсынамын.

«Бәйге» ойынын жаңа сөздерді пысықтауға қолданамын. Ойынға 2 немесе 3 топ болып қатысады. Ойын тапсырмаларын орындау 4 кезеңнен тұрады. 1 кезеңде әр топқа өтілген сөздердің аудармасын айту үшін таратпалар беріледі. Әр таратпада 5 сөзден болады. Тапсырманы дұрыс орындаған топ келесі кезеңге өтеді. 2 кезеңде таратпада берілген сөздерден сөйлемдер құрау. 3 кезеңде құралған сөйлемдерді аудару. 4 кезеңде Өтілген сөздерді пайдаланып берілген тақырыпқа әңгіме құрау. Осы ойынның 4 кезеңінен сүрінбей өткен топ жеңіске жетеді.

«Сырмақ» ойыны. Қазақтың әдемі бір оюы алынып ол 2-4 бөліктерге бөлінеді. Әр бөліктің артында сұрақтар болады. Берілген сұрақтарға дұрыс жауап берілсе ғана оюлар ашылып, бір-біріне сйкес келіп дұрыс құрастырылып сырмақ шығады.

«Сақина салмақ». Оқушыларды қатарға отырғызамын. Жүргізуші оқушылардың қолына сақина салғандай болады. Қолына сақина салынған оқушы берілген тапсырманы орындап ұпай алады. Қажетті тапсырмалар ретінде мысалы сынып ішіндегі ілінген суреттерді ағылшын тілінде атау немесе жоғары сынып болса сипаттау, белгілі бір әріптер (ch, th, ng, oo деген сияқты) кездесетін сөздерді атау тапсырмасын ұсынуға болады немесе сөздердер тізбегін беріп зат есім, сын есім, етістікке ажыратуды тапсырсақ болады.

«Хан талапай» ойынында жүргізуші немесе мұғалімқолындағы бір уыс асықты шашып жібереді. Көп асықтың ішінде бір асық номерленген болады. Сол түскен оқушы сұраққа жауап беруге мүмкіндік алады. Мысалы сөз тудыратын жұрнақтар тақырыбын бекіту мақсатында қолдануға болады.

«Көкпар» ұлттық ойынын да ағылшын тіліне бейімдеуге болады. Сыныпты 2 топқа бөліп, тапсырманы мұғалім немесе жүргізуші айтып отырады. Қай топ бірінші жауап берсе сол топ жеңіске жетеді. Тапсырма түрлеріне қазақша мақал-мәтелдердің ағылшын тіліндегі баламасын айтуды ұсынуға болады. Шатасқан сөздерден дұрыс сөйлем құрастыру немесе берілген қатардан мағынасы жағынан артық сөзді алып тастауды беруге болады.

«Арқан тартыс» ойынын екі топ ойнайды. Қай топ көбірек тапсырма орындаса арқан сол топқа қарай жылжып отырып, нәтижесінде жеңімпаз топты анықтау қиын емес. Берілген тапсырмалар жылдам жауап алуды көздеу керек. Мысалы белгілі бір дата, атақты ақындар, жазушылардың өмірбаяндары туралы, елдер мен қалалар туралы, бұрыс етістіктердің формаларын сұрай отырып мида жақсылап сақтау үшін осы әдісті ұсынамын.

«Ұшты-ұшты» ойынын жүзеге асыру барсында зат есімдерді қайталауға болады. Жаңадан сөздерді бекіту мақсатында осы әдісті ұсынамын. Тек зат есімді айтқан кезде ғана қол көтеру. Егер қателесіп көтеріп қойған оқушы болса ойын шарты бойынша алдын-ала келісілген тапсырмаларды орындау керек, мысалы ағылшын тілінде мақал-мәтел айту, өлең оқу т.б.

«Ақсүйек» ойыны. Сүйектің суретінің артында тапсырмалар берілген. Сол тапсырманы дұрыс орындаған оқушы ғана ұпай алады.

Қазақ халқының ұлттық ойындары өте көп және жан-жақты. Осы ойын түрдерін сабақ барысында қолданысқа енгізу арқызы оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырады. Өмірде кездесіп, ойнап, естіп жүрген ұлттық ойындарын ағылшын тілі сабағында кездестірген оқушының өз-өзіне деген сенімділігі артып, бөтен тіл үйрену барысында кездесетін тілдік кедергіні жеңуіне көп әсерін тигізеді. Әр ойын түрін әдіс ретінде қолданбас бұрын шартын зерттеп, сабақ тақырыбына бейімдеу өте маңызды. Сол кезде ұлттық құндылыққа негізделген сабақ мақсатына жетері сөзсіз. Осындай сабақтар оқушылардың талабын ұштап, бәсекеге қабілетті болуға ұмтылуға тәрбиелеп, ой-өрісін кеңейтіп, жан-жақты іздену қабілеттерін шыңдауға әсерін тигізеді. Сабақ барысында халқымыздың ойын түрлерін қолдану ғасырлар бойы тасада қалған тамаша дәстүрімізді жаңғыртып, оны ұрпақ бойына сіңіруге көмектеседі. Жасөспірімдер өткен тарихымызға ойлы көз тастап, халық өміріндегі салт дәстүрді саналы меңгереді. Сол кезде салт-дәстүрлерімізді тек тарих беттерінен оқып қана қоймай, өмірде тіпті білім алу кезінде де маңызда орны бар екенін түсінеді. Салт-дәстүрлер, ұлттық құндылықтар оқушының күнделікті өмірінің бір бөлігіне айналады. Ойнай отырып алған білімін қолданып, жетілдіріп өздерін тұлға ретінде қалыптастырып, «Келешек – білімді жастардың қолында» деген қағиданы ту етіп көтеріп, еліміздің алдыңғы қатарлы дамыған елдердің қатарынан көтеруге өз үлестерін қосады деген сенімдемін.

Әдебиеттер:

1. Қазақтың ұлттық қозғалмалы ойындары, Казахские национальные подвижные игры, 2 шығарылым, Е.А.Айкенова, И.Б.Маркос
2. www.kazneb.kz Қазақстандық ұлттық электрондық кітапхана сайты

КИМ ЕЛЕНА ОЛЕГОВНА

КТУ «Школа-лицей им.А.Ермекова», г.Балхаш

РЕШЕНИЕ ТЕКСТОВЫХ ЗАДАЧ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

Что такое задача?

Текстовая задача - это текст, включающий в себя **условие**, связанное с числовыми данными, величинами или другими объектами. В задаче всегда есть **вопрос**, связанный с данными числами. Цель текстовой задачи - найти **решение**, то есть ответ или последовательность действий, которые приведут к **ответу**. (*Приложение 1. Структура задачи*). Текстовые задачи могут быть математическими, логическими, финансовыми и другими, и они часто используются для обучения в школах и университетах.

Зачем нужно решать задачи?

Учиться решать текстовые задачи очень важно, поскольку это развивает мышление и навыки аналитического мышления. Вот несколько причин, почему это полезно:

1. Применение в реальной жизни: множество ситуаций в повседневной жизни требуют умения анализировать информацию, понимать условия задачи и находить решения. Например, решение финансовых, логических или проблемных ситуаций могут потребовать от вас умения решать текстовые задачи.

2. Улучшение навыков решения проблем: при работе с текстовыми задачами вы учитесь анализировать информацию и разбивать задачу на более мелкие части. Это помогает развивать навыки решения проблем и находить эффективные стратегии для достижения результата.

3. Развитие логического мышления: решение текстовых задач требует логического мышления, чтобы понять и сформулировать условия задачи, идентифицировать релевантные данные и применить нужные операции или стратегии решения.

4. Улучшение коммуникационных навыков: когда вы решаете текстовые задачи, вам нужно сформулировать свои мысли и представить решение в понятной форме. Это помогает развивать навыки коммуникации и объяснения своих идей.

5. Подготовка к учебе и карьере: в различных областях учебы и работы часто требуется умение решать текстовые задачи. Например, в математике, физике, экономике или программировании текстовые задачи являются неотъемлемой частью образования и профессиональной деятельности.

В целом, умение решать текстовые задачи поможет вам развить навыки аналитического мышления, применять их в различных ситуациях и успешно справляться с реальными проблемами в жизни.

Почему решение задач важно для ребенка?

Решение текстовых задач служит развитию ребенка, требует логического мышления, анализа и применения математических навыков в практических ситуациях. Вот некоторые способы, которые могут помочь в развитии ребенка при решении текстовых задач:

1. Развивайте навык анализа: попросите ребенка внимательно прочитать задачу и выделить ключевую информацию. Учите его искать в задаче важные данные, сравнивать их, находить закономерности и зависимости.

2. Старайтесь использовать реальные ситуации: попробуйте создать ситуации, которые имеют отношение к повседневной жизни, чтобы ребенок мог увидеть практическую ценность математики в решении проблем.

3. Применяйте разные стратегии решения: научите ребенка использовать разные подходы к решению задач, такие как рисование диаграмм, составление таблиц, использование формул и т.д.

4. Побуждайте самостоятельность: позвольте ребенку самостоятельно решать задачи, не сразу предлагая готовые решения. Это поможет ему развить навык критического мышления и самостоятельности.

5. Поощряйте творческий подход: попросите ребенка предложить альтернативные решения задачи или придумать свои собственные. Это разовьет его творческое мышление и уверенность в собственных способностях.

6. Обеспечьте практику: предоставьте дополнительные задачи или материалы для практики, чтобы ребенок мог применить свои навыки решения задач в различных контекстах.

7. Будьте поддержкой: поощряйте ребенка, когда он справляется с задачей, даже если решение не идеально. Будьте готовы помочь ему, если он испытывает трудности, и поддержать его в попытках развиваться.

Важно помнить, что каждый ребенок индивидуален, поэтому подход к развитию при решении текстовых задач должен быть адаптирован под его потребности и способности. Постепенный прогресс и поощрение ребенка будут способствовать его развитию и достижению успеха в решении текстовых задач.

Какие трудности возникают при решении задач?

Ученики начальной школы иногда испытывают трудности при решении текстовых задач. Есть несколько подходов и стратегий, которые могут помочь детям справиться с такими заданиями.

1. Внимательное чтение задачи: первым шагом при решении текстовой задачи является внимательное прочтение условия. Рекомендуется читать задачу несколько раз, чтобы понять, что от вас требуется и какую информацию нужно использовать.

2. Выделение ключевой информации: после прочтения задачи, стоит выделить ключевые факты и данные, которые помогут вам решить ее. Это может быть количество предметов, время, расстояние, возраст и т.д.

3. Построение схемы или рисунка: при решении задачи можно использовать графическое представление. Например, нарисовать рисунок или схему для наглядности и лучшего понимания ситуации. Это может помочь детям визуализировать задачу и найти решение.

4. Использование математических операций: зависимости между данными в задаче можно представить с помощью математических операций. Используются операции сложения, вычитания, умножения и деления. Решение задачи может потребовать применения одной из этих операций или их комбинации.

5. Проверка решения: после нахождения ответа важно проверить правильность решения. Для этого можно обратно подставить найденные значения в условие задачи и убедиться, что оно выполняется. Это поможет избежать ошибок и убедиться в правильности ответа.

Важно помнить, что решение текстовых задач - это процесс, и чем больше практики, тем более легко становится его осуществление. Регулярные тренировки и упражнения помогут развить навыки анализа и логического мышления, необходимые для решения задач.

Будьте наставником для ребенка и поощряйте его в процессе изучения и решения текстовых задач. Повторение и поддержка помогут ему успешно справиться с этими заданиями.

Что поможет при решении задач?

Демонстрационные и раздаточные материалы являются хорошим подспорьем для работы учителя начальных классов при решении текстовых задач.

1. Интерактивная доска или проектор: используйте их для отображения текстовых задач и визуализации шагов и решений. Это поможет учащимся увидеть процесс решения задачи.

2. Манипулятивные материалы: используйте предметы, такие как блоки, фрукты, монеты или шарики для представления задач. Например, предложите учащимся решить задачу, используя монеты для моделирования действий с деньгами или фруктами для представления ситуаций с количеством.

3. Графики и диаграммы: создайте графики и диаграммы, чтобы наглядно показать информацию, содержащуюся в тексте задачи. Это может быть полезно для сравнения или классификации объектов.

4. Памятки к простым задачам различной типологии с краткой записью и схемой. *(Приложение 2. Простая задача 1 класс схемы, Приложение 3. Простые задачи на умножение и деление)*

5. Карточки с задачами: разработайте карточки с текстовыми задачами разной сложности, которые учащиеся могут решать самостоятельно или в парах. Раздайте каждому ученику карточку и пусть они представят свое решение всему классу.

6. Моделирование на доске: распишите решение задачи на доске или большом листе бумаги, чтобы учащиеся могли видеть каждый шаг. Выделите ключевые слова и операции в тексте задачи. При вторичном чтении задачи можно определить тип задачи, способ ее решения. Такой подход позволит комплексно подойти к решению текстовой задачи.

7. Задачи на компьютере: используйте компьютерные программы или онлайн-ресурсы, которые предлагают текстовые задачи с интерактивными инструментами для

решения. Это поможет учащимся понять, как применять математические концепции на практике.

8. Групповая работа и дискуссии: разделите учащихся на группы и дайте каждой группе задачу для совместного решения. Затем пусть каждая группа представит свое решение остальным ученикам. Это способствует коллективному обучению и сотрудничеству.

9. Лэпбук для моделирования задач на движение, с набором карточек.

Надеюсь, эти идеи помогут вам создать интересные и эффективные материалы для работы учителя начальных классов при решении текстовых задач.

Поможет ли решение задач при обучении в среднем звене?

Принцип преемственности играет важную роль при решении задач в начальной школе и в 5 классе. Он предполагает, что изучение математических концепций и навыков должно быть структурировано и постепенно развиваться от простого к сложному.

В начальной школе дети осваивают основы математики, включая основные арифметические операции, понятия о числах и геометрии. Здесь важно, чтобы учебный материал был построен таким образом, чтобы дети развивали свои навыки и понимание шаг за шагом. Например, они начинают с простых задач на сложение и вычитание, а затем переходят к умножению и делению.

В среднем звене школы, когда ученики уже владеют базовыми математическими навыками, задачи становятся более сложными и абстрактными. Преемственность здесь заключается в том, чтобы помочь ученикам увидеть связи между уже изученными концепциями и новым материалом. Например, решение задачи по алгебре может требовать использования знаний о пропорциях, что изучалось ранее в начальной школе.

Принцип преемственности помогает учащимся строить связи между различными уровнями математических знаний и навыков. Это важно для глубокого понимания математики и успешного решения задач на любом уровне образования.

Онлайн-ресурсы:

1. <https://youtube.com/@user-hu6kz7dd9f?si=mLF8AddHESHNpf5d> Канал на Youtube Ким Е.О.

2. <https://m.vk.com/id433355184> Страница В Контакте Ким Е.О

КИМ О.О.

КГУ «Кабинет психолого-педагогической коррекции № 6»

РЕАЛИЗАЦИЯ ПРОЕКТА «МЫЛЬНЫЕ ИСТОРИИ» В УСЛОВИЯХ РАБОТЫ КАБИНЕТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КОРРЕКЦИИ

Наиболее важным направлением инклюзивного образования является включение ребенка с особыми образовательными потребностями в социум, формирование социально адаптированной и реализованной личности – личности современной, смелой, гармонично развитой, способной самостоятельно принимать решения и отвечать за их реализацию. Приоритеты отдаются умению работать в многообразной культурной среде, умению работать в команде, к способности пользоваться инструментами и технологиями.

Современное информационное общество способствовало появлению новой, более приспособленной к применению в жизни, формы обучения, которое подразумевает интеграцию обучения посредством доступных и возможных научных исследований. В

настоящее время активно развивается STEM образование как направление, базовой идеей которого является интеграция естественных наук, технологии, моделирования, искусства, математики с применением междисциплинарного и прикладного подходов. Применение технологии STEM позволит развить у детей высокоорганизованное мышление и обучить эффективному применению полученных знаний в жизни. Интеграция искусства в STEM-образование является мощным инструментом для повышения креативности и инноваций.

В КГУ «Кабинет психолого-педагогической коррекции № 6» УО Карагандинской обл. с 2023 года реализуется проект «Мыльные истории». Проект ориентирован на формирование у детей умений и навыков по мыловарению. Цель проекта - развитие речи, формирование познавательных способностей и раскрытие творческих способностей ребенка с особыми образовательными потребностями посредством освоения основных способов мыловарения. Проект дает возможность получать знания из различных областей науки и искусства в игровой форме в экспериментальной деятельности, обеспечить использование навыков и умений по принципу «Исследовать – Действовать – Знать – Уметь». Ребенок на практике наблюдает динамичность окружающего мира, исследует жидкое и твердое состояния веществ, получает продукт задуманной формы, смешивая краски, добывается определенного оттенка цвета. Совершая действия превращения, дети сначала придумывают, как можно преобразовать объект, а затем осуществляют это на практике.

В реализации проекта мы применяем междисциплинарный подход специальных педагогов: дефектолога и логопеда. В ходе освоения ребенком содержания проекта, учитывается индивидуальный темп развития специальных умений и навыков, уровень самостоятельности, степень принятия помощи педагога, умение работать в коллективе. Гибкость и вариативность занятий, методическое модулирование одного и того же материала, позволяет педагогам, трансформируя, видоизменяя, дополняя, повторяя одну и ту же модель, осуществить индивидуальный подход к творчеству ребенка. Условия развития интеллектуальных способностей в программе обеспечиваются соответственно возрасту и индивидуальным потребностям ребёнка. Начиная с сенсорного восприятия, через наглядно-образное и словесно-логическое мышление создаются предпосылки для творчества детей.

Принципы, лежащие в основе проекта:

- доступности (простота, соответствие возрастным и индивидуальным особенностям);
- наглядности (иллюстративность, наличие образцов, материалов);
- демократичности и гуманизма (взаимодействие педагога и ребенка в социуме, реализация собственных творческих потребностей);
- научности (обоснованность, наличие методологической базы и теоретической основы);
- «от простого к сложному» (научившись элементарным навыкам работы, ребенок применяет свои знания в выполнении сложных творческих композиций).

Мыловарение доступно детям дошкольного возраста. Мы рекомендуем начинать обучение мыловарению детей не младше 4 лет. Занятия проводятся индивидуально или в подгруппе. В проекте участвовали дети с особыми образовательными потребностями: дети с речевыми нарушениями, с задержкой психического развития, дети с трудностями поведения от 4 до 7 лет.

Тематический план составлен на один цикл обучения ребенка – 6 месяцев и включает 14 занятий по 30-35 минут. Первые два занятия – теоретические, посвященные изучению правил техники безопасности, знакомство с историей мыловарения, а также практическое ознакомление с инструментами и материалом, Первый раздел «Изготовление мыла формы 2 D» включает следующие темы: «Изготовление мыла круглой формы. Мыло для Нюши.», «Изготовление цветного мыла. Цветик-семицветик», «Ароматное мыло. Небо, запахи, звуки», «Мыло-снежинка», «Итоговое занятие. Делаем мыло по выбору. Выставка работ». Второй раздел называется «Изготовление мыла формы 3 D» и содержит темы: «Мой Мишка», «Цветы для мамы», «Зайка – зазнайка», «Котенок», «Утята», «Моя сказочная

история», «Итоговое занятие. Ярмарка изделий». Темы и цели занятий соответствуют планированию индивидуальных коррекционно-развивающих программ.

Для изготовления мыла мы используем готовую основу, которая хорошо плавится и быстро застывает. Практическая часть занятия проходит в кабинете социально-бытовой ориентировки, где есть рабочий стол и микроволновая печь. Для получения мыла нужно расплавить основу до жидкого состояния. Основа для мыла белая или прозрачная, но добавив краситель можно получить желаемый оттенок изделия. Красители можно применять как жидкие пищевые, так и специальные для мыловарения. Жидкая мыльная основа заливается в форму. Формы мы берём силиконовые, так как они гибкие и одновременно очень прочные, с ними детям удобно и легко работать. Застывает мыльная основа в зависимости от размера формы (от 10 минут до нескольких часов). Для удобства мы используем небольшие формы, чтобы результат был виден детям в конце занятия. У готовой мыльной фигуры можно раскрасить детали, дорисовать глазки или прорисовать отличительные черты, чтобы придать индивидуальность изделию.

Рис. 1. Дети наблюдают, как плавится при нагревании твердая основа.

Как показала практика, каждое изделие получается законченным произведением, оригинальность которого подчеркивают его форма, цвет, и аромат. Мыло, сделанное своими руками, детям и их родителям хочется рассматривать, красиво упаковать для подарка или создать композицию из фигур. С другой стороны, это мыло жалко использовать по прямому назначению для мытья рук, потому что оно с каждым мытьем уменьшается в размере, а в дальнейшем совсем исчезает. Таким образом, в проекте появилось особое направление по созданию историй. Дети придумывали сказки и истории, персонажами которых являются полученные фигуры. А самые интересные истории мы превращаем в театрализованные представления. Фигуры оживают, становятся героями теневого или настольного театра, а дети становятся режиссерами, постановщиками спектаклей и актерами дубляжа.

Для отслеживания знаний и умений детей были проведены практические итоговые занятия, на которых ребенок демонстрировал свои умения по изготовлению мыла. Итоговые занятия мы организовали в форме конкурса-выставки, театрализованных представлений, на которые приглашали также родителей. На занятиях дети проявляют любознательность, развитое воображение, реализуемое в создании собственного продукта, могут его презентовать аудитории на выставке. У всех детей была отмечена положительная динамика в развитии речи: возрастание качественного и количественного состава словаря, улучшилось понимание речи, более точное выполнение сложных двухступенчатых инструкций, дети стали использовать чаще разнообразные виды предложений, самостоятельные высказывания.

В результате реализации проекта дети научились:

- строить взаимоотношения на основе сотрудничества и доброжелательности;
- работать с мыльной основой;
- составлять простые композиции;
- проявлять самостоятельность при реализации замысла.

Рис. 2. Дети получают знания и умения из различных областей науки и искусства путем исследовательской деятельности.

Рис.3. Фигуры оживают, становятся героями теневого или настольного театра.

Рис.4. Дети научились строить взаимоотношения на основе сотрудничества.

Литература:

1. Методические рекомендации по внедрению STEM образования.- Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2017.
- 2.Г.А. Касен, А.Б. Айтбаева Арт-педагогика и арт-терапия в инклюзивном образовании: учеб. Пособие/ Каз. Нац. ун-т им. Аль-араби.-Алматы: Қазақ университеті, 2020.
2. Скворцова В. О. Интеллект + креатив. Развитие творческих способностей дошкольников. / Издательство Феникс, 2009 г

КИМ Т.В., РУКИНА Л.Л.

КГУ «Специальная школа-интернат №6» УОКО, г. Караганда

РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ У УЧАЩИХСЯ С УМЕРЕННЫМИ НАРУШЕНИЯМИ ИНТЕЛЛЕКТА СРЕДСТВАМИ АРТ – ТЕРАПИИ

В Концепции развития образования Республики Казахстан на 2022 – 2029 годы говорится, что «ориентиром системы образования на ближайшие годы должно стать создание в организациях образования условий для того, чтобы не только поднимать уровень образованности человека, но и создать атмосферу, которая будет способствовать формированию высоконравственной и всесторонне развитой личности, обладающей ключевыми компетенциями выпускника, способного реализовать творческий потенциал в динамичных социально-экономических условиях, как в собственных жизненных интересах, так и в интересах казахстанского общества».[2]

Основная задача современной специальной школы для детей с особыми образовательными потребностями (в данной статье мы имеем в виду детей с умеренными нарушениями интеллекта) – это нормализация жизни таких детей. Под нормализацией понимается такой образ жизни, который является привычным и необходимым для подавляющего большинства людей: жить в семье, решать вопросы повседневной жизнедеятельности, выполнять полезную трудовую деятельность, определять содержание своих увлечений и интересов, иметь возможность самостоятельно принимать решения и нести за них ответственность. Общим результатом образования такого обучающегося может стать набор компетенций, позволяющих соразмерно психическим и физическим

возможностям максимально самостоятельно решать задачи, направленные на нормализацию его жизни. [3]

Цель нашей работы – разработать систему мероприятий, способствующей приобретению обучающимися таких жизненных компетенций, которые позволят им достигать максимально возможной самостоятельности в решении повседневных жизненных задач, обеспечивают его включение в жизнь общества на основе индивидуального поэтапного, планомерного расширения жизненного опыта и повседневных социальных контактов в доступных для него пределах.

Работа с такой категорией детей требует поиска в применении новых эффективных способов для достижения этой цели. В своей работе мы ориентировались на использование современных возможностей искусства в процессе развития, обучения и воспитания детей с особыми образовательными потребностями, так как включение детей с умеренными нарушениями интеллекта в социальные контакты и связи имеет особую специфику.

Большой вклад в разработку проблемы социальной адаптации детей с нарушениями в развитии внесли отечественные ученые как в области социальной и коррекционной педагогики (Г.Л. Андросова, Г.В. Васенков, А.А. Венгер, В.В. Воронкова, Н.М. Галимова, О.Б. Дудко, С.Д. Забрамная, А.В. Закрепина, М.А. Егорова, Э.И. Леонгард, Г.А. Мишина, Н.В. Москоленко, Ж.И. Намазбаева, Е.А. Стребелева, Л.Ф. Хайртдинова, И.И. Черепанова, О.О. Шацкая, Н.Шматко и др.), так и специальной психологии (Л.Г. Агавелян, И.С. Багдасарьян, Н.Л. Белопольская, Т.Г. Богданова, Г.Г. Буторин, Е.Г. Дзугкоева, О.В. Залесская, И. А. Коробейников, И.Ю. Левченко; Н.В.Мазурова, В.М. Махова, И.И. Мамайчук, Е.М. Мастюкова и многие другие).

Ребёнок с недоразвитием познавательной сферы не имеет возможности осуществлять полноценный интеллектуальный контроль над эмоциональной сферой, в отличие от своих сверстников с адекватным умственным развитием (Л. С. Выготский). Однако, по сравнению с другими психическими процессами, эмоциональная сфера этих детей более сохранна (С. Д. Забрамная). Этот факт и фактор взаимообусловленности эмоциональных явлений и процессов познания и отражения позволяют говорить о возможности использования эмоциональной сферы в качестве обходного пути для развития адаптивных и интеллектуальных способностей этой категории учащихся.

Этот факт был взят нами как основа коррекционного воздействия при использовании таких форм работы как имаготерапия. Имаготерапия – (от лат. *imago* — образ) – один из видов арт – терапии, заключающийся в театрализации психотерапевтического процесса и занимает особое место среди видов арт-терапии. Ее основой является театрализация психотерапевтического процесса. Имаготерапия опирается на теоретические положения об образе, а также о единстве личности и образа. Задачи имаготерапии – это укрепление и обогащение эмоциональных ресурсов и коммуникативных возможностей, воспитание способности адекватно реагировать на возникновение неблагоприятных ситуаций, принимать адекватный образ и «уходить» таким путем от деформированного образа своего «Я». Кроме этого, приемы имаготерапии способствуют развитию волевых качеств, а также способностей к саморегуляции. [1 с.189]

Имаготерапия относится к группе методов коррекции, в основе которых лежит научение адекватному реагированию в трудных жизненных ситуациях, расширение коммуникативных возможностей, развитие способности к воспроизведению образа, мобилизации собственного жизненного опыта.

Наша работа строилась в три этапа

На первом этапе было проведено диагностическое обследование, которое показало следующие результаты

Таблица 1. Развитие учебных навыков в начале учебного года

	1 учащийся	2-й учащийся	3-й учащийся	4-й учащийся	5-й учащийся
--	------------	--------------	--------------	--------------	--------------

Линии развития	НС	СУ	С	НС	СУ	С	НС	СУ	С	НС	СУ	С	НС	СУ	С
	старт	старт	старт	старт	старт	старт	старт	старт	старт	старт	старт	старт	старт	старт	старт
1. Развитие устной речи	20	80	0	20	80	0	90	10	0	80	20	0	20	80	0
2. Развитие коммуникативных навыков	70	30	0	70	30	0	100	0	0	90	10	0	60	40	0
3. Развитие графомоторных навыков и письма	40	50	10	40	50	10	100	0	0	90	10	0	70	30	0

НС – навык не сформирован, СУ – навык сформирован, но не автоматизирован, выполняет с помощью взрослого или требует дополнительной стимуляции, С – навык сформирован

Полученные результаты свидетельствовали, что дети испытывают значительные трудности в установлении контакта со взрослыми, сверстниками. Не умеют адекватно коммуницировать, не могут выразить свои желания, просьбы, слабо осознают даже собственные потребности. Вследствие этого наблюдаются значительные трудности в развитии речи. Поэтому на втором этапе, практическом, были включены в занятия элементы арт-терапии, в частности приемы имаготерапии. Каждое занятие включало упражнения на снижение тревожности (например, упражнение «Таня плакса» на основе стихотворения А. Барто «Мяч»), на распознавание эмоций и собственных чувств (например, упражнение «А я сегодня вот такой!»), на развитие позитивной самооценки (например, упражнение «Ласковые имена»), упражнения, обучающие социально приемлемым способам выражения гнева (упражнение «Можно злиться на...»).

Кроме этих упражнений, на занятиях использовались такие виды театров, как: пальчиковый театр, кукольный театр, театр вязаных игрушек, театр перчаток, театр теней, театр масок, настольный театр, театр веревочных кукол (марионеток).

Подобный вид работы прежде всего был направлен на развитие эмоциональной сферы, на узнавание и воспроизведение чувств, на снятие страхов движения, контакта с педагогом. А также на развитие спонтанности, понимаемой как умение адекватно реагировать на неожиданно возникающую ситуацию.

Наша система использования элементов театральной деятельности для детей с умеренными нарушениями интеллекта представляет собой систему мероприятий, объединенных общей идеей реализации социокультурных практик, приобщения детей и семей, в целом, к созданию общего творческого пространства. В рамках этой работы были проведены мастер классы для родителей «Применение элементов театральной деятельности в домашних условиях», внеклассные мероприятия с включением родителей «В гостях у сказки». Кроме этого, совместно с воспитателем был разработан план кружковой работы по проведению подготовительных работ к театральным постановкам, которые включали: изготовление кукол перчаток, изготовление кукол марионеток, шитье кукол для кукольного театра, изготовление масок.

Совместно с учителем музыки и ритмики были поставлены инсценировка стихотворения Ю.Тувим «Овощи», «Танец кукол» (театр марионеток), пение песен по ролям.

На третьем заключительном этапе была проведена повторная диагностика развития учебных навыков. Эти данные представлены в таблице 2.

Таблица 2. Развитие учебных навыков в конце учебного года

	1 учащийся			2-й учащийся			3-й учащийся			4-й учащийся			5-й учащийся		
	НС	СУ	С	НС	СУ	С	НС	СУ	С	НС	СУ	С	НС	СУ	С

Линии развития	ЛОЛ	ЛОЛ	ЛОЛ	ЛОЛ	ЛОЛ	ЛОЛ	ЛОЛ	ЛОЛ	ЛОЛ	ЛОЛ	ЛОЛ	ЛОЛ	ЛОЛ	ЛОЛ	ЛОЛ
1. Развитие устной речи	10	40	50	10	50	40	80	20	0	80	20	0	0	60	40
2. Развитие коммуникативных навыков	20	60	20	30	70	0	100	0	0	80	20	0	40	60	0
3. Развитие графомоторных навыков и письма	30	50	20	40	40	20	100	0	0	80	20	0	20	60	20

Таким образом, данные обследования в конце учебного года показывают наличие изменения в усвоении учебного материала. Улучшились показатели по развитию устной речи, развитию графомоторных навыков. Как видно из таблицы 2, данные развития коммуникативных навыков изменились, хотя незначительно. Все это свидетельствует о том, что развитие коммуникативных навыков больше связаны со способностью не только поддерживать различные виды контакта (зрительного, телесного, речевого), но и адекватно реагировать на него, т.е. умение вступать в диалог, использовать невербальные и вербальные средства, с интеллектуальной деятельностью. Что в большей степени страдает у данной категории детей.

В заключении хочется сказать, что театральное искусство является действенным способом для раскрытия чувств, эмоций детей с нарушениями интеллекта, углубляет их переживания. Практика показала, что для достижения устойчивого результата по коррекции поведения ребенка необходимо работу проводить постоянно. Очень важно учить ребенка улавливать и передавать тонкие оттенки чувств: разочарование, возмущение, заинтересованность, восхищение и т. п. Кроме этого, применение элементов имажотерапии помогают решать основные задачи, стоящие перед педагогами, работающими с такой категорией детей.

Литература:

1. Артпедагогика и арттерапия в специальном и инклюзивном образовании : учебник для СПО / под ред. Е. А. Медведевой. — 2-е изд., испр. и доп. — М. : Издательство Юрайт, 2018. — 274 с. — (Серия : Профессиональное образование).
2. Об утверждении Концепции развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023 – 2029 годы. Постановление Правительства Республики Казахстан от 28 марта 2023 года № 249.
3. Приложение к приказу Министра образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115. Типовая учебная программа по учебному предмету «Развитие речи и коммуникация» для обучающихся с умеренными нарушениями интеллекта 1-4 классов уровня начального образования (с русским языком обучения)

КИРГИНЦЕВА ТАТЬЯНА ЮРЬЕВНА

Мини-центр «Светлячок» при КГУ «Общеобразовательная школа №2», Осакаровский района

«ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ – ЭТО ПУТЬ К СПАСЕНИЮ ПЛАНЕТЫ»

В наше время проблема экологического воспитания становится особенно актуальной и первостепенной. Одна из главных причин этого - полная экологическая

безответственность. Наша земля просит о помощи. На нашей планете исчезло много животных, птиц, рыб, растений. Пересыхают реки, озёра и даже моря, вырубаются леса. Климат меняется из-за действий человека. А ведь если задуматься, то мы поймём, что беспечное отношение к природе закладывается в раннем детстве. Дети смотрят на нас, как мы засоряем реки, озёра, как вырубаем деревья, а это не самый лучший пример для наших детей. Сейчас наша страна уделяет большое внимание вопросам экологии, проводится работа по восстановлению природных ресурсов. В этой работе мы, педагоги не должны оставаться в стороне. И если мы хотим сохранить жизнь на нашей планете, то необходимо уделять больше внимания экологическому воспитанию детей с самых ранних лет их жизни. Дети, как губка впитывают в себя всё, поэтому дошкольное детство это начальный этап в формировании личности человека. В этот период закладывается доброе и бережное отношение к природе, к окружающему миру, к себе и к другим людям. Для сохранения жизни на планете необходимо чтобы сохранились леса, реки, моря, нужно воспитывать детей экологически грамотными. Дети это наше будущее. Воспитание у детей любви и бережного отношения к природе это длительный процесс. Первоначальные элементы экологической воспитанности складываются на основе взаимодействия детей с природным миром: растениями, животными, их средой обитания. Экологическое воспитание детей дошкольного возраста является приоритетным направлением в системе экологического образования, необходимым условием устойчивого развития страны, обеспечивающим преемственность между всеми сферами социального становления личности. Одним из важных условий экологического воспитания и обучения в дошкольных учреждениях является правильная организация озеленение развивающейся предметной среды. Главной особенностью такой среды является внедрение в нее объектов живой природы. Разнообразие флоры и фауны на территории детского сада, экологически правильная организация природной зоны в помещениях дошкольного учреждения составляют развивающую экологическую среду, необходимую для воспитания детей. Именно эта среда создает условия для формирования у ребенка основ экологического сознания, элементов экологической культуры и реализации новых представлений об универсальности и внутренней ценности природы.

Учитывая всё это, мы запустили проект «Гидропоника-огород на подоконнике» ведь именно в познавательно - исследовательской деятельности ребёнок легко удовлетворяет свою любознательность и расширяет свои представления об окружающем мире. Наша основная задача сформировать экологическое сознание у детей, развить любовь и бережное отношение к природе. Любовь к природе с раннего возраста необходимо для развития нравственных качеств: доброта, забота, сочувствие, гуманизм. Новизна экологического проекта заключается в использовании метода гидропонного выращивания растений. Гидропоника, по сравнению с почвенным выращиванием, имеет ряд неоспоримых преимуществ. Этот метод культивации позволяет растению не тратить силы на поиск питательных веществ, которые подаются прямо к корням, а это значительно ускоряет рост и повышает урожайность. Целью нашего проекта стало развитие у детей потребности ухода за растениями, умение наблюдать за их ростом. Нами было запланировано вовлечение родителей в совместную исследовательскую деятельность. В процессе работы над проектом родители отмечали, что у них повысился уровень экологического сознания, повысился интерес к работе мини-центра и заинтересованность к дальнейшему сотрудничеству. Экологическое воспитание и развитие навыков ухода за растениями зависит от совместных усилий. Если мы, взрослые не привьём любовь к природе у малыша, то откуда ей взяться, когда он вырастет. Да, возможно ребёнок не будет ломать ветки на деревьях, но и завязывать сломанную ветку он не станет. Благодаря проекту дети приобретают новые знания и экологические навыки. Дети учатся быть внимательными, заботливыми, у них пополняется словарный запас новыми словами, улучшается память, расширился кругозор. Они наблюдают за всходами, поливают, ухаживают и радуются росту растений вместе с родителями. Экология одна из самых важных тем. Любовь к природе – великое чувство. Оно

помогает человеку стать добрее, великодушнее, честнее, ответственнее. Наша задача привить любовь детям с раннего возраста.

В ходе проекта мы пришли к выводу, что гидропоника, действительно, наиболее продуктивный способ выращивания репчатого лука на зелень. Метод гидроponики можно применять в домашних условиях. Практическое использование метода гидроponики позволит обеспечивать себя витаминами круглый год. Выращивание лука методом гидроponики можно получить хороший урожай, значительно сэкономив ресурсы. Опыт, полученный в ходе исследования, могут позаимствовать, все желающие вырастить это полезное растение, что позволит обогатить организм полезными веществами, укрепить здоровье, с минимальными материальными затратами.

В ходе проекта была решена задача - создать у дошкольников установку на здоровый образ жизни, прививая им элементы экологической культуры. Развитие ребенка дошкольного возраста во многом зависит от разнообразия видов деятельности, которые осваиваются им с взрослыми.

Литература:

1. Иванова А. И. «Экологические наблюдения и эксперименты в детском саду», М.: 2009 г.
2. Комарова Н. Г., Грибова Л. Ф. «Мир, в котором я живу», М.: 2006.

КЛЕМЕНТЬЕВА О. С
КГУ «ОШ№1», г.Балхаш.

РАЗРАБОТКА ЗАДАНИЙ ФОРМАТИВНОГО ОЦЕНИВАНИЯ ДЛЯ УЧЕНИКОВ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

Внедрение инклюзивного обучения в общеобразовательную школу представляет собой ключевую стратегию, отвечающую вызовам нашего времени. Сегодня школа, ставшая микрокосмом общества, несет ответственность за подготовку нового поколения, оснащенного не только знанием предметов, но и умением сотрудничать, понимать и уважать друг друга. Инклюзивное обучение является мощным катализатором для формирования навыков социальной адаптации, способствует лучшему взаимопониманию между различными группами обучающихся и создает основу для будущего. Для педагога, работающего с детьми ООП и ОВЗ очень сложно выполнить требования общеобразовательного стандарта и при этом уделить максимальное количество внимания ребенку, находящемуся в обычном классе. Урок для учащихся с особыми образовательными потребностями в условиях обновленного содержания образования требует от педагога тщательного планирования ежеурочного занятия. Для получения объективной и достоверной информации об учебных достижениях каждого учащегося учитель должен обеспечить использование критериев, учитывающих неоднородность состава учащихся класса по возможностям обучения и иметь индивидуальный результат. Учащиеся, испытывающие проблемы с навыками чтения и записи текстов, слабо ориентируются в учебнике, теряют

строку, путают слова, испытывают трудности с запоминанием материала урока. Разбирая задания, предлагаемые учителем, не думают, могут сделать записи, не соответствующие ответу. Здесь уже учитель испытывает трудности в оценивании детей. Поэтому для учета даже минимальных шагов в развитии активности и продвижении учащегося в освоении учебной программы имеется необходимость разработки системы критериального оценивания учебных достижений учащихся с особыми образовательными потребностями в условиях инклюзивного образования. Дабы избежать необъективности, недоразумений или свести их к минимуму, учителем составляются критерии к заданиям (в отношении детей с особыми образовательными потребностями приемлемы только три уровня) для оценивания учебных достижений учащихся, при этом необходимо ориентироваться на представленные в ГОСО требования к уровню подготовки обучающихся. Для этого перед каждым заданием предварительно оговариваются критерии оценки, которые должны быть четкими и понятными для ребенка. Заданий, соответствующих особенностям обучения для детей с ООП сложно найти в стандартных учебниках, поэтому мною был разработан сборник формативного оценивания, содержащий варианты заданий для учеников с особыми образовательными потребностями. Содержание системы учебных знаний только в аспекте: знание, понимание, применение позволило рассуждать о дифференцированности заданий. Сборник прошел апробацию для отдельного инклюзивного 5 класса и варианты заданий по каждой теме урока используются для детей с ООП, ОВЗ в обычных классах. Задания в текстовом виде детьми не воспринимаются, им легко работать, если задание представлено в виде картинок, схем, таблиц, поэтому задания включают дополнительную визуализацию, упрощение инструкций и содержания задания, сокращение объема при сохранении уровня сложности.

С авторским сборником формативных заданий продолжается работа третий учебный год, при этом задания постоянно обновляются и редактируются для выбора результативной работы. Если на 1 учебный год информатика преподавалась в отдельном классе, где было 8 учащихся с особыми образовательными потребностями, то последующие годы в параллели 5 классов уже 3 и 4 учащихся соответственно. Все дети с задержкой психоречевого развития (рисунок 1).

По результатам 1 и 2 года обучения были выявлены наиболее сложные темы для учащихся, именно в этих формативных работах дети

Рисунок 1

Разработка заданий формативного оценивания для учеников с особыми образовательными потребностями

5 класс		
2020-2021 учебный год	2021-2022 учебный год	2022-2023 учебный год
8 учащихся	3 учащегося	4 учащегося
Обучающийся 1 ЗПРР	Обучающийся 1 ЗПРР	Обучающийся 1 ЗПРР
Обучающийся 2 ЗПРР	Обучающийся 2 ЗПРР	Обучающийся 2 ЗПРР
Обучающийся 3 ЗПРР	Обучающийся 3 ЗПРР	Обучающийся 3 ЗПРР
Обучающийся 4 ОНР		Обучающийся 4 ЗПРР, ОНР
Обучающийся 5 ЗПРР, ОНР		
Обучающийся 6 Нарушение интеллекта		
Обучающийся 7 ЗПРР, ОНР		
Обучающийся 8 ЗПРР		

Задания психоречевого развития у детей (ЗПРР) - это нарушения нормального темпа психического развития ребенка.

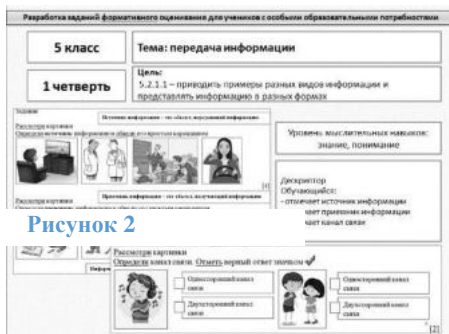
Общая недоразвитие речи (ОНР) - нарушение формирования всех сторон речи (звуковой, лексико-грамматической, семантической) при различных словесных речевых расстройствах у детей.

допускали большинство ошибок. Например, при работе с векторной графикой ребята не понимают, как найти узел

редактирования, не различают угол поворота или создание движения

работа по линии, из-за недостатка оборудования ребенок не может полноценно включиться в создание программного кода и параллельного исправления ошибок при компиляции программы.

При изучении темы 1 четверти «Передача информации» учащиеся знакомятся с видами и свойствами информации, рассуждают о среде передачи информации. Дети испытывали сложности в определении источника и приемника информации, они путают объекты, передающие и получающие информацию. Поэтому задание включало в себя только графический материал, рисунки, обозначающие говорящего и слушающего объекта (рисунок 2), позволяющие им визуально определить процесс передачи информации.

Разработка заданий формативного оценивания для учеников с особыми образовательными потребностями

5 класс		
2020-2021 учебный год	2021-2022 учебный год	2022-2023 учебный год
8 учащихся	3 учащегося	4 учащегося
9-10	7-8	4-6
1	2	4
1	0	1
1	1	1
1	0	2
1		1

Цели: 5.2.1.3 кодировать и декодировать текстовую информацию

Уровень исполнительных навыков: применено

Цифровая информация

Цифровая информация

Цифровая информация

В каждом случае выполнения с заданием не справился ребенок, имеющий проблемы с общим недоразвитием речи (рисунок 3). Для детей, не включающихся в процесс обучения можно предложить альтернативу: списывание текста, отметить сложные для чтения слова, прочитать. Ориентируясь на то, что списывание текста одно из самых эффективных способов наработки грамотного письма, это дает еще одну дополнительную возможность расширить словарный запас ребенка.

Рисунок 3

Рисунок 4

Учебный материал по теме «Шифрование информации» у детей вызывает позитивные эмоции, учащимся нравится кодировать и декодировать текст. На уроке полное включение учащихся в процесс обучения (рисунок 4). Но в каждом случае имеется неудовлетворительная оценка: при перестановке букв дети теряются, даже имея образец алфавита перед собой, не различают левую и правую позицию буквы (рисунок 5). Здесь большое внимание уделяется рассматриванию каждого символа и сравнение

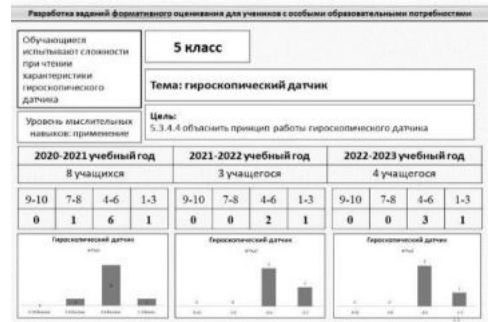

Рисунок 5

его с последующим для определения ключевого слова.

Хотелось бы отметить, что при изучении раздела «Робототехника» темы «Гироскопический датчик» используется лишь одно устройство на уроке и дети с ООП просто не успевают на уроке создавать программный код и компилировать, просматривая результат по сравнению с другими участниками класса (рисунок 6). Несмотря на то, что в 4 классе изучена робототехника, при

Рисунок 6

работе с заданием допущены ошибки. Поэтому именно эти дети дополнительно приглашаются на дополнительные уроки, чтобы минимизировать трудности, возникающие при работе с датчиками (рисунок 7).

Рисунок 7

Индивидуальное внимание способствовало повышению результатов каждого ребенка (рисунок 8).

Работа в отдельном классе с детьми ООП на 2020-2021 учебный год привела к хорошему результату. Дети были в одном классе, им одинаково требуется больше времени для выполнения формативного задания. На 2021-2022 учебный год на уроках информатики только 3 учащихся с особыми образовательными потребностями, причем находящихся в разных классах параллели. На уроке ребенок не успевает сконцентрироваться, он реагирует на все ситуации, происходящие в классе, регламента задания не хватает для выполнения формативного задания.

Поэтому дети приглашались на дополнительные занятия, выполняли варианты

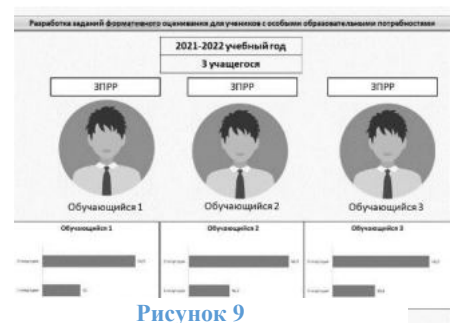

Рисунок 8

формативных работ для устранения пробелов и отработки учебного материала. Дети также имеют удовлетворительные оценки, не достигли больших высот, но прекратили сдавать пустые работы для оценивания, дети работали и пытались уложиться в регламент выполнения задания (рисунок 9)

В текущем учебном году только 4 учащихся, находящихся в разных классах. Они

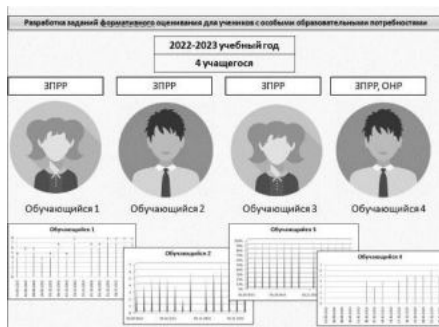

Рисунок 10

приглашаются на дополнительные занятия, потому что на уроке не могут выстраивать свою деятельность в соответствии с другими учащимися. Высоких результатов нет, но ребенок видит, что учитель заинтересован в результатах его учебной деятельности (рисунок 10). Диаграммы серии уроков демонстрируют рост качества знаний на уроке, что говорит об успешности индивидуально разработанных заданий для учащихся, имеющих особые образовательные потребности. Можно

сделать вывод, что с помощью педагога индивидуальные возможности могут превратиться в личный результат каждого ребенка, его веру в свои способности и силы.

Литература:

1. Ерсарина А.К, пособие одного автора «Психологическое сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательных организациях», методические рекомендации, 2022
2. Байбородова Л.В, пособие одного автора «Работа с детьми с особыми образовательными потребностями», 2020
3. Елисеева И.Г., Ерсарина А.К, пособие нескольких авторов «Психолого-педагогическое сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе», 2019

КЛИНГМАН И. В.

КГУ «Школа- гимназия им. А. Байтурсунылы» г. Абай

ПРОФИОРИЕНТАЦИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

«Сейчас мир меняется очень быстро, уже не из года в год, а практически изо дня в день. Появляются новые технологии, профессии и отрасли, пересматриваются подходы в работе и управлении. В этих условиях возрастает роль молодежи, которая способна осваивать новые навыки и эффективно применять передовые знания. Она обладает прогрессивным мышлением, ориентирована на будущее, на поступательное развитие» [1]

Мы должны подготовить наших учащихся к ответственному выбору, и эта подготовка должна рассматриваться с самого раннего возраста.

Некоторые родители считают, что знакомство с профессиями должно осуществляться в подростковом возрасте, уже на выходе из школы. Но мы не согласны с таким мнением. Ведь начальная школа – это «строительство фундамента», это закладывание, формирование системы ценностей. Именно в начальной школе учащиеся знакомятся и выбирают ориентиры на то, кем быть, какую профессию выбрать. И уже по мере взросления, они корректируют или утверждают в своём выборе.

А начинается всё с семьи... Ведь семья – это первая и самая значимая социальная и образовательная среда для развития человека. На первых уроках знакомства с профессиями, малыши говорят, что хотят быть как мама или папа строителями, врачами, шахтёрами, военными. На одном из уроков была проведена викторина «Что мы знаем о профессиях?».

где мы столкнулись с тем, что о многих профессиях не смотря на широкий обзор телепередач, мнение и выбор детского сообщества, мультфильмы, учащиеся ничего не могли рассказать. О некоторых профессиях ученики могли что-то поведать, потому что кто-то из родителей или родственников работают по этой специальности. Наиболее узнаваемые профессии: шахтёр, проводник, официант, парикмахер, переводчик, участковый инспектор, врач, учитель, полицейский. О профессиях: геолог, адвокат, юрисконсульт, секретарь, метеоролог, пекарь, лесник, эколог, зоотехник, доярка, агроном, растениевод и многих других ребята имели слабое или неверное представление. Поэтому продолжая расширять знания детей о людях разных профессий, мы проводим различные классные часы под тематикой «Знакомство с профессиями». На этих уроках мы говорим об отношении к людям разных профессий, рассказываем о значении труда в жизни общества, и вообще, о многообразии профессий.

Один из классных часов мы проводили совместно с родителями. Он так и назывался «Профессии наших родителей». На уроке ребята говорили о значении труда их родителей для общества. О том, чем полезен труд их родителей для жителей нашего города. А до урока проведена подготовительная работа: мы читали произведения художественной литературы: «Кем быть?» В. Маяковского, «А что у вас?» С. Михалкова, «Мамины и папины профессии» Г. Харенко, К. Ткаченко, рассматривали иллюстрации к художественным произведениям, серии демонстрационных картин «Профессии», а ещё разучивали пословицы о труде, отгадывали загадки о труде и различных профессиях.

Родители передали на урок в тайне от детей нам свою специальную одежду- ту, в которой они работают. А на уроке из предложенных комплектов рабочей одежды, дети с лёгкостью узнавали одежду своих родителей, а затем примеряли её на себя. В эти минуты глаза их блестели от гордости!

Одноклассники задавали вопросы о том, что знают дети о деятельности своих родителей. А когда стал вопрос: «Чья же профессия важнее и нужнее?», даже

высказывали своё несогласие с позицией одноклассников, устраивая масштабные дебаты.

Подводя итоги, ребята сделали вывод о том, что любая профессия вызывает уважение, все профессии нужны и полезные, главное не то, какую работу выполняет человек, а то, как он ее выполняет!

На наших уроках профориентации мы знакомим детей с профессиями, которые уже ушли в небытие, а также с теми, которые продолжают своё существование, но уже под другими названиями. А ещё знакомим с профессиями будущего, ведь развитие технического прогресса способствует росту новых специальностей, связанных с интернетом, мобильной связью, робототехникой, созданием искусственного интеллекта. И всё-таки, следует отметить, что на выбор ценностей младших школьников в первую очередь влияет мнение, выбор родителей, и только потом, их собственный социально-нравственный опыт, примеры из художественной литературы, мультфильмов.

Профессиональная ориентация — это процесс, который помогает учащимся выбрать профессию, соответствующую их интересам, навыкам и способностям. В современных реалиях это важно прививать детям с начальной школы.

На протяжении многих школьных лет профессиональная ориентация помогает раскрыть тонкости профессий через различные мероприятия, такие как встречи с людьми интересных профессий, экскурсии на предприятия, видеообзоры, чтение литературы. Всё это поможет ученикам понять, какие профессии им подходят, и даст возможность получить необходимые навыки для успешной карьеры.

Нам - педагогам так хочется, чтобы каждый наш ученик выбрал правильную профессию, которая будет доставлять удовольствие и радость от проделанной работы и приносить пользу нашей Родине!

Литература:

Касым-Жомарт Токаев «Как прогрессивная нация мы должны смотреть только вперед!» газета «Egemen Qazaqstan» 3 января 2024 года

<https://qazaqconcert.kz/ru/news/kasym-zomart-tokaev-kak-progressivnaa-nacia-my-dolzny-smotret-tolko-vpered>

КЛЮЧНИКОВА Л.Н., КАЛИНИЧЕНКО Л.Г.
КГУ «Гимназия им.К.Нуржанова» город Караганда

ВНЕДРЕНИЕ ПОДХОДА LESSON STUDY В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ)

В рамках обновленного содержания образования возникает необходимость в творческих личностях, умеющих нестандартно мыслить, принимать креативные решения. Основной фигурой в образовательном процессе является учитель. Во многом от его профессиональной подготовки и внутренней убежденности зависит успех начавшихся реформ в школе. Система образования 21-го века предполагает расширение сотрудничества между учителями, в рамках которого учителя смогут работать совместно, обмениваться инновационными и эффективными идеями, усиливая тем самым влияние используемых в практической деятельности подходов в преподавании и обучении.

Можно по-разному организовывать профессиональное взаимодействие между учителями. Но есть некоторые важные моменты, которые должны сохраняться вне зависимости от способа:

- акцент на детей (на то, как они учатся, что меняется в их поведении в зависимости от действий учителя);
- постоянное наблюдение учителей за своей практикой,
- постоянный поиск эффективных педагогических технологий;
- создание в школе атмосферы поддержки.

Lesson study – педагогический подход, характеризующий особую форму исследования в действии на уроках, направленную на совершенствование знаний в области учительской практики.

Методика подхода *Lesson Study* эффективна, поскольку помогает учителям:

- увидеть обучение детей, подтверждающееся более явно в различных проявлениях и деталях, чем это обычно возможно;
- увидеть разницу между тем, что, по мнению учителя, должно происходить во время обучения детей, и тем, что происходит в реальности;
- понять, как планировать обучение, чтобы оно в результате максимально удовлетворяло потребностям учащихся;
- реализовывать подход *Lesson Study* в рамках профессионального сообщества учителей, приоритетной целью которого является помощь учащимся в обучении и профессиональное обучение членов группы
- использовать возможности *Lesson Study* в своей учительской практике.

Подход *Lesson Study* (далее LS) представляет собой цикл уроков, совместно планируемых, преподаваемых/наблюдаемых и анализируемых группой учителей.

Внедрение подхода LS в нашей гимназии началось более 10 лет назад, когда на практику вышли учителя первого уровня. Каждый учитель уровневик собрал фокус группу и началась работа по внедрению данного подхода.

Обсудив с учителями начальных классов проблемные моменты в преподавании и обучении, мы выделили один из аспектов: снижение активности у учащихся 3-их классов на уроках. Исходя из этого, был выбран фокус наблюдения: «Формы и методы, влияющие на повышение активности учащихся 3-их классов на уроках математики, русского языка, литературного чтения»

На добровольной основе была сформирована фокус-группа, в которую вошли учителя начальных классов и классные воспитатели.

Цель: определить эффективность используемых форм и методов обучения для повышения активности учащихся 3-их классов.

Задачи:

1. Составить план работы.
2. Разработать и провести вводные (стартовые) уроки математики, русского языка, литературного чтения для определения неактивных детей.
3. Обсудить проведенные уроки и выявить группу учащихся с низкой активностью на всех уроках.
4. Выяснить причину низкой активности учащихся и составить план действий для достижения цели.
5. Разработать и провести второй цикл уроков математики, русского языка, литературного чтения с применением разнообразных форм и методов, способствующих повышению активности учащихся.
6. Обсудить проведенные уроки и выявить уровень эффективности выбранных форм и методов.
7. Разработать и провести третий цикл уроков математики, русского языка, литературного чтения с применением новых форм и методов, способствующих повышению активности учащихся.
8. Обсудить проведенные уроки и выявить уровень эффективности выбранных форм и методов.
9. Подвести итоги работы, оформить результат исследования.

На первом заседании фокус группы нами был составлен конструктор урока, в котором учителя предложили формы, методы и стратегии, активизирующие деятельность учащихся. Эта работа была очень полезна и плодотворна.

На этапе сбора данных фокус-группой были разработаны уроки математики, русского языка и литературного чтения в 3 «А» классе. На уроках присутствовали классные воспитатели, которые наблюдали за активностью учащихся с помощью структурированных карт наблюдений с пометами. По итогам наблюдений была выделена группа учащихся, неактивных на всех уроках (5 человек). После проведения бесед с психологом, классными воспитателями и самими учащимися были выявлены причины неактивности детей.

Учащийся № 1: слабый уровень знаний, боязнь дать неправильный ответ, отсутствие интереса при работе в группе. Не работает в группе, так как ее не слышат друзья, все ее предложения сразу отвергаются. Учащийся № 2: постоянно отвлекается, разговаривает с соседкой по парте, все переспрашивает. Неблагоприятная обстановка дома, в связи с этим повышенная тревожность, невнимателен. Учащийся № 3: недавно пришедшая в класс девочка, период адаптации, неуверенность, тревожность. Учащийся № 4: слабый уровень знаний, невнимательность, боится дать неправильный ответ. Учащийся № 5: оценочная мотивация, страх получить плохую оценку, повышенная тревожность (игрушки, отвлекающие предметы в руках).

Изучив у психолога результаты социометрии класса, побеседовав с классным воспитателем, было решено пересадить двух учащихся и понаблюдать за изменением в работе на уроках.

На следующем этапе в паре с учителем был разработан второй цикл уроков по трем предметам с выбором форм и методов, которые, по-нашему мнению, повысят активность учащихся. Составлены индивидуальные карты наблюдений за каждым из 5 учащихся. Проведены уроки математики, русского языка, литературного чтения с присутствием наблюдателей. Была выбрана полуструктурированная форма наблюдения.

На третьем этапе каждым учителем индивидуально разработаны уроки с использованием новых методов и стратегий, выбрана неструктурированная форма наблюдения за учащимися.

По результатам всех наблюдений были сделаны выводы и составлена таблица эффективности используемых форм и методов.

Формы и методы работы	Учащийся № 1	Учащийся № 2	Учащийся № 3	Учащийся № 4	Учащийся № 5
АМО «Найди свою группу» (глаголы)	+	+	+	+	+
АМО «Найди свою группу» (падежи)	-	+	+	-	+
АМО «Жокей и лошадь» (терминологическая игра на уроках литературы)	+	+	+	-	+
«Горячий стул» (теоретический материал по теме «Глагол»)	+	Справился с заданием	+	+	+
«Карусель» (работа в группах по нахождению значения числовых выражений)	Спикер	Спикер	+	+	Спикер
«Блиц-опрос» (решение индивидуальных примеров)	-	+	+	-	+
КОЗ «Идем на день рождения» (математика)	+	+	+	+	+

Формы работы, используемые для повышения активности учащихся:

1. Групповая форма работы: активность учащихся высокая, если они находятся в зоне комфорта, работают с единомышленниками.
2. Парная работа: активность всех учащихся высокая, особенно при взаимопроверке и самооценке.
3. Индивидуальная работа: не все из наблюдаемых активно работают самостоятельно, требуется помощь друга или учителя. При выполнении разноуровневых заданий 2 человека (№ 1, 5) не проявляют интерес к заданиям повышенной сложности, сразу выбирают средний уровень.

Методы и стратегии, используемые для повышения активности учащихся:

1. АМО «Найди свою группу (глаголы)»: все учащиеся активно принимают участие в определении «своего места» в группах, доказывают свой выбор.

2. АМО «Найди свою группу (падежи)»: 2 ученика (№ 1, 4) не справились с заданием, пробовали найти «свое место» в «падежных» группах, но им не хватило знания теоретического материала. Остальные наблюдаемые с заданием справились.

3. АМО «Жокей и лошадь» (терминологическая игра на уроках литературы): все наблюдаемые были активны, но 1 (№ 4) учащийся не справился с заданием.

4. «Горячий стул» (теоретический материал по теме «Глагол»): все учащиеся очень активны, но справился с заданием только 1 (№ 2) человек. Сидя на стуле перед всем классом, наблюдаемым труднее отвечать, чем с места.

5. «Карусель» (работа в группах по нахождению значения числовых выражений): все наблюдаемые активны, принимают участие в работе. № 1, 2, 5 выбраны спикерами групп.

6. «Блиц-опрос» (решение индивидуальных примеров): испытывали затруднения 2 учащихся (№ 1,4)

7. КОЗ «Идем на день рождения» (математика): высокая активность у всех учащихся, так как задания связаны с жизнью.

Одним из доказательств эффективности, проведенной нами работы является то, что учащийся № 1 стал активно работать в группе, не отказывается от роли спикера и организатора. Всем наблюдаемым нравятся активные формы работы по повторению теории предмета, компетентностно-ориентированные задания, задания творческого характера, но не всегда получается ожидаемый результат. Это связано с низким уровнем знаний теоретического материала некоторых учащихся (№ 1, 4).

Учителями начальной школы данный подход был принят. Все открытые уроки мы готовим сообщая фокус-группой, выбирая фокус наблюдения и инструменты, позволяющие достичь цели обучения. В ходе работы мы испытываем затруднения организационного характера: учителям-предметникам и классным воспитателям тяжело найти общее время для работы фокус-группы и взаимопосещения уроков из-за совпадения расписания.

Все педагоги, применяющие в своей работе педагогический подход *Lesson Study* отметили, что совместное коллегиальное обучение способствует разрешению возникающих проблем, дает четкие ответы на возникающие вопросы, появляется видение дальнейшей работы.

Наше сотрудничество нас обогащает, мы взаимообучаясь продолжаем развиваться, профессионально растем. В будущем мы планируем продолжить совместную деятельность по распространению опыта внедрения подхода «Исследование урока».

Маргарет Мид сказала: «Многие сомневаются в том, что небольшая группа думающих людей, преданных своему делу, способна изменить мир. В действительности, как показывает история, именно так всегда и происходит...» Поэтому давайте меняться и мир изменится вместе с нами. А еще Джон Дьюи сказал: «Если хотите изменить мир — идите в школу и начинайте оттуда!»

Литература:

- 1) Бысик Н. В., Пинская М. А., Косарецкий С. Г., Полищук С. М., Бешлиян А. А. Я - эффективный директор "Как разработать и реализовать программу улучшения образовательных результатов учащихся школы"/ Бысик Н. В., Пинская М. А., Косарецкий С. Г., Полищук С. М., Бешлиян А. А. // М.: Издательская группа "Логос". - 2018.
- 2) Бысик Н.В., Пинская М. А., Косарецкий С. Г. Проектирование модели профессионального развития педагогов школ, функционирующих в неблагоприятных социальных условиях, работающих с учащимися с риском образовательной неуспешности: эмпирическая основа и ключевые составляющие / Бысик Н.В., Пинская М. А., Косарецкий С. Г.// Психологическая наука и образование. - 2018. Т.23. №5. С.87-101.
- 3) Карен Приморский Луис, Кеннет Лейтхуд, Кайла Луолстром, Стивен Э. Андерсон Уроки лидерства: прослеживая связь с улучшением знаний учащихся
- 4) Козырева А.С., Яковлева В.И. Виды работ над текстом на уроках чтения. // Начальная школа. - 1990. - №3. - с. 67-69.
- 5) Куксо Е.Н. Миссия выполнима: как повысить качество образования в школе. / Куксо Е.Н.// Издательство: Издательские решения – 2016 – 252 с.
- 6) Пит Дадли. Lesson Study: руководство. 2011 г

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ НА ОСНОВЕ ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ЖИЗНЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ

«Воспитание должно быть образованием нации. Поскольку дитя нации служит среди своего народа, потому воспитатель должен воспитывать ребёнка на ценностях этого народа».

Магжан Жұмабаев

Современная школа ставит своей главной целью гармоничное развитие ребенка. Разумеется, гармоничное развитие предполагает не только интеллектуальное развитие, связанное с содержанием образования, но и развитие физическое, эмоциональное, личностное. В этой связи особенно значимой в современных условиях является работа службы сопровождения ребенка. Тесное сотрудничество учителя и педагога-психолога предполагает постоянное отслеживание и фиксирование изменений, происходящих с ребенком во всех вышеназванных сферах, выбор индивидуального маршрута сопровождения, то есть программ, направленных не только на решение возникающих проблем и затруднений, но и на их предотвращение и профилактику, а также постоянный анализ результатов этой работы. Психолого-педагогическое сопровождение обучающихся является в настоящее время одним из основных направлений работы каждой современной школы. Сегодня нам хотелось бы поделиться своим видением сотрудничества учителя начальных классов и школьного психолога.

В прошлом, 2022-2023 учебном году, в 1 «А» классе начали обучение 18 удивительных ребятшек, двое из которых – детки с особыми образовательными потребностями, причем по заключениям психолого-медико-педагогической консультации у одного из них состояние замедленного психического развития, у другой – легкое нарушение интеллекта.

Сама собой была обозначена проблема, которая и была положена в основу поиска форм и методов эффективного взаимодействия в системе «золотого треугольника» «Семья-школа-ребенок». Было положено начало совместной кропотливой работе по созданию условий успешного прохождения адаптации малышей к школе, удачному «вливаю» каждого в отдельности в классный коллектив и корректировке учебной деятельности обучающихся в общем классе с учетом, что среди «нормотипичных» детей класса есть два ребенка, требующих особого педагогического внимания, поддержки и участия.

Маленькое «государство» - класс превратилось в многопрофильный образовательно-воспитывающий и развивающий центр, участниками которого и самыми настоящими исследователями стали наши 6-7-летние ребятшки.

Цель, поставленная в экспериментальной работе учителя начальных классов и педагога-психолога школы – активизация психологических, интеллектуальных, физических ресурсов детей для поиска эффективности и результативности обучения детей класса с использованием комплексного образовательного подхода за счет расширения границ потенциальных возможностей класса.

Далее были обозначены необходимые условия успешного взаимодействия сторон:

- возможность для систематической работы педагога-психолога внутри классного коллектива;
- взаимное доверие педагогов по отношению друг к другу;
- настрой педагогов на конструктивное сотрудничество;
- предварительная работа с родителями просветительского, консультативного и разъяснительного характера.

Диагностика первоклашек на предмет готовности к обучению в школе дала свои результаты, после подведения итогов которой совместно с классным руководителем были намечены пути по корректировке полученных данных и достижения максимально возможного успеха в обучении и воспитании. В ходе проведения системной работы в сотрудничестве с мотивированными к успехам детей, родителями класса, были получены положительные результаты.

Используемые в коррекционной работе:

- упражнения, тренинги, индивидуальные, групповые занятия, а также занятия с общим классом на развитие невербального, вербально - логического, ассоциативного компонентов мышления, памяти, умения действовать по инструкции, графомоторных навыков («Где что было?», «Пальчиковая гимнастика», «Графический диктант», «Запомяй порядок», «Угадай целое число по частям», «Деление целого на части», «Ребусы», «Штриховка», «Летает не летает», сказка «Школьные правила», «Я люблю свою страну, потому что...»);

- проведение тренинга с родителями по коррекции показателей школьной готовности их детей. Даны рекомендации по изменению ситуации к лучшему и проведена конструктивная развивающая психические, физические и интеллектуальные составляющие, работа в виде нескольких встреч «золотого треугольника», направленных на устранение выявленных проблем дали положительную динамику.

Дальше наступило время отслеживания адаптации детей к новой для них ведущей деятельности – от игры к учебной. Велось наблюдение во время учебной и вне урочной деятельности по включаемости класса в образовательный процесс. Некоторые сложности испытывали при этом не только «нормотипичные» дети, но и два ученика, состояние которых относится к категории инклюзии. Но планомерная совместная работа классного руководителя, школьного психолога, участников УВП и, конечно, родительского семейного клуба «Мы вместе!», дали свои долгожданные результаты. Адаптация завершилась полностью и успешно уже к окончанию первой учебной четверти. Проведенный по ее завершению мониторинг социализации детей класса и полученные результаты социометрических исследований, констатировали, что из восемнадцати детей класса:

- выявились 5 «звездочек»,
- 4 ребенка «предпочитаемых»,
- 9 ребят категории «принятых».

Порадовал факт, что в числе «изолированных» по итогам диагностики не оказался никто из ребят! И это была наша первая победа, давшая стимул, мотивацию и уверенность в правильно выбранном направлении по обучению, воспитанию и развитию ребят.

Это подтвердило наши совместно запланированные шаги по привитию «вошедшим в эксперимент» обучающимся класса общечеловеческих ценностей по праву считать весьма позитивным началом к ожидаемым результатам нашей совместной деятельности.

Ежедневное наблюдение за включенностью в образовательный и воспитательный процесс как в урочной, так и вне урочной деятельности, в том числе, «особенных» детей, радовало с каждым днем все больше.

Включенность в такую слаженную работу родителей класса, уверовавших в положительную динамику совместной работы, придавало нам и бодрости духа и мотивировало на дальнейшее продвижение нашего «эксперимента».

Результаты повторно проведенной диагностики и учебных достижений, степени комфортности каждого обучающегося класса по окончании первого года обучения удивили, мотивировали и порадовали всех представителей «золотого треугольника» по окончании первого года обучения.

В целях максимальной включенности ребят в продолжение «эксперимента», в начале 2023-2024 учебного года, администрацией школы была одобрена, защищена и утверждена в городском отделе образования, программа вариативного курса «Я – исследователь», еженедельные занятия по которой уже в настоящем 2 «А» классе, начала проводить педагог-

психолог. Ведь поисковая, проектная и исследовательская совместная деятельность с ребятами класса – это самая что ни на есть, исключительная возможность привить детям интерес к учебе, направить на обязательное достижение поставленных целей, развивать такие приоритетные начала, которые прописаны в программе формирования общечеловеческих ценностей: стремление, совесть, развитие устойчивых представлений о национальном интересе, изучении традиций и культуры казахского народа, народа, по праву гордящегося своей историей, национальными достижениями и являющегося значимым на уровне мировых стандартов.

Сегодня ребята 2 «А» класса готовят свои исследовательские проекты на защиту научно-практической конференции на базе школы по темам:

- «Казахстан – земля традиций»,
- «Я – патриот своей страны»,
- «Наш многонациональный Казахстан»,
- «Маленькие шаги к большому успеху»,
- «Познай родной край»,
- «Таланты Казахстана»,
- «Я – гражданин своей страны, и это звучит гордо!»,
- «История моей любимой улицы»,
- «Разговор о важном. Стремление – первый шаг к успеху»,
- «Я – казахстанец и я честный человек!».

Проводя системную кропотливую целенаправленную работу, исследуя в нынешнем учебном году, такие показатели детей класса, как внимание, мышление, память, восприятие информации, перед нами, тесными сотрудниками «золотого треугольника», лежит ещё немало задач по достижению поставленных целей. Но, обмениваясь опытом, мы можем смело констатировать факт положительной динамики по всем составляющим, на которые делали упор в самом начале нашего «эксперимента».

Ребята класса, требующие особого педагогического внимания и участия, психологической поддержки учебно-воспитательного процесса, шагают в ногу наравне со всем классом, достигают успехов, становятся участниками конкурсов школьного, городского, регионального масштабов. И эти их победы придают нам уверенности в успехах «завтрашнего дня», ведь в наших руках – будущее этих детей, их успешная социализация в обществе, их активная жизненная позиция, их потенциальная значимость в будущем страны.

Итоги подводить пока рано, ведь наш проектный эксперимент был рассчитан на все 4 года начальной школы, но «маленькие шаги к большому успеху» обозначили нам наши ребята, и с поддержкой семейного клуба «Мы вместе!» мы уверены в большом общем успехе!

Литература:

1. Министерство Просвещения Республики Казахстан. «Программа целостного воспитания». Астана. 2023 год.
2. Аскарлова А.Д., Утебаева А.Д. «Инклюзивное образование в Казахстане». Репозиторий Карагандинского университета имени Е.А. Букетова. 2016 год.
3. Агафонов А.Н., Менлибаев К.Н., Туганбекова К.М., Черная Г.Г. «Социальная работа: теория и технология: электронное учебное пособие / Караганда: КапГУ, 2007.-1эл.
4. Рабенальт П., Абдакимова М.К., Дудченко Л.А. «Социальная работа с инвалидами: Карагандинский Экономический Университет Казпотребсоюза. Караганда, 2011, - 136 с.
5. Бейжанова Ж.К. «К вопросу о роли семьи в становлении личности ребёнка» // Педагогика (РК). 2007. - №3. – с.18-25

ФОРМИРОВАНИЕ ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ И НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ У ДЕТЕЙ С ООП

Воспитательная работа в специальной школе-интернате играет особую роль в становлении личности ребенка. Она выходит за рамки учебного процесса и направлена на воспитание трудолюбивого, честного, сознательного, созидательного гражданина на основе общечеловеческих и национальных ценностей. [1]

Формирование ценностей: национальный интерес; совесть и стремление – это важный аспект работы каждого воспитателя. И для этого не обязательно выделять специальные часы. Одним из эффективных способов формирования таких качеств, как доброта, честность, отзывчивость, является организация **прогулок**. Во время прогулки дети знакомятся с окружающим миром, учатся любить и беречь природу. Это формирует у них такие ценности, как экологическое сознание, бережное отношение к окружающей среде. Прогулки по улицам города, посещение памятников и мемориалов могут стать уроками истории и патриотизма. Дети узнают о героях своей страны, о ее достижениях, что формирует у них чувство гордости за свою Родину. Во время прогулки дети учатся взаимодействовать друг с другом, решать конфликтные ситуации, помогать друг другу. Это формирует у них такие ценности, как уважение к людям, терпимость, взаимопомощь. Это особенно важно для обучающихся с особыми образовательными потребностями.

В специальной школе- интернат № 4 на протяжении долго времени как для классов с русским и с государственным языком обучения приоритетным во время прогулки являются национальные игры: такие как «Асык ату», «Бес асык», «Тогыз құмалақ», «Орамал тастау», «Жапактар жане карлыгаш» Эти игры развивают логическое мышление, счет, ловкость, координацию, смекалку, учат детей работать в команде.

С целью прославления национальной культуры, бережного отношения к национальному наследию во время прогулок мы беседуем о знаменательных местах нашего города, о героях Казахстана, о важности бережного отношения к природе. Например

1. Игра "Кто есть кто"

Правила игры:

- Ведущий называет имя казахстанского героя, деятеля культуры и искусства, спортсмена.
- Дети должны назвать его достижения, и чем он знаменит.
- Если дети не знают ответ, ведущий может дать им подсказку.
- Выигрывает тот, кто назовет больше всего правильных ответов.

2. Quiz игра по культуре народов Казахстана

Правила игры:

- Команды по очереди отвечают на вопросы связанные с культурой народов, проживающих на территории Казахстана.
- За каждый правильный ответ команда получает очко.
- Выигрывает команда, набравшая больше всего очков.

3. Игра «Волшебный сундучок»

Правила игры:

- Дети садятся в круг.
- Ведущий показывает сундучок и говорит, что в нем находятся волшебные карточки.
- Дети по очереди достают из сундучка карточки и выполняют задания.
- За каждое правильно выполненное задание ребенок получает фишку.
- В конце игры дети подсчитывают фишки.
- Ребенок, набравший больше всего фишек, становится победителем.

Следующий этап нашей работы совместное выполнение домашней работы – это не просто способ сделать уроки быстрее, но и возможность для обучающихся получить ряд важных умений. Развитие навыков сотрудничества: работая в группе, дети учатся взаимодействовать друг с другом, распределять обязанности, решать конфликты, приходиться к общему мнению. Укрепление социальных связей, совместная работа над заданиями помогает детям подружиться, улучшить навыки общения. Обсуждая задания и пути их решения, дети учатся анализировать информацию, аргументировать свою точку зрения, принимать во внимание мнение других. В процессе совместной работы дети учатся самостоятельно искать информацию, решать проблемы, делать выводы. Конечно, способ равный равному не всегда может привести к положительным результатам в учебной деятельности, но, не заменим в воспитательной работе.

Пример:

Два ученика вместе решают задачу по математике. Один из них хорошо понял данную тему, а другой испытывает трудности. Объясняя решение задачи своему товарищу, первый ученик не только закрепляет свои знания, но и помогает другому разобраться в материале. Данный метод учит детей самостоятельно работать, пользоваться справочными материалами, развивает познавательную активность.

Использование проектного метода. Проектный метод – это метод обучения, который основан на самостоятельной работе детей над проектом.

Помогает детям: развивать свои исследовательские навыки, учиться работать в команде, достигать своих целей

Примеры проектов:

1. Проект "Мой дом - моя семья":

Задачи:

- Собери информацию о своих предках: имена, профессии, интересные факты.
- Запиши воспоминания своих родственников о жизни семьи.
- Найди фотографии, документы, письма, другие предметы, которые могут рассказать об истории твоей семьи.
- Оформи семейную летопись: нарисуй генеалогическое древо, напиши рассказы о своих родственниках, создай фотоальбом.

2. Проект "Дружба - это..."

Задачи:

- Проведи опрос среди своих друзей и одноклассников, какие качества, по их мнению, должны быть у настоящего друга?
- Сравни свои ответы с ответами других людей.
- Придумай правила дружбы, которые помогут тебе сохранить хорошие отношения со своими друзьями.
- Проверь, как работают твои правила в реальной жизни.

3. Проект "Я - человек":

Задачи:

- Проведи самоанализ: что тебе нравится делать, что у тебя хорошо получается, какие у тебя сильные и слабые стороны.
- Поставь цели на будущее: чего ты хочешь достичь в жизни, кем хочешь стать.
- Развивай свои таланты: какой кружок, спортивная секция, книга тебе нравится и почему.

Разнообразные формы взаимодействия и сотрудничества в воспитательном процессе школы – интерната дают положительные результаты и в образовательном процессе. Способствуют формированию доверительных и доброжелательных отношений между детьми и педагогами.

Литература:

1. Министерство просвещения РК «Программа целостного воспитания» Астана (2023) г.
2. Н.А. Коноплева. "Традиции и инновации в воспитательной работе школы-интерната" (2017)
3. В.А. Слостенина "Духовно-нравственное воспитание в условиях школы-интерната" (Казахстанский государственный педагогический университет им. Абая 2014)

КОЗЛОВА Е.Н., КОЛОДКИНА Н.К.
КГУ «Школа-лицей» №53, г. Караганда

ФОРМИРОВАНИЕ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНИКА

В настоящее время правовое образование недостаточно направлено на формирование ценностных ориентаций, правовых умений и навыков современного человека в обществе. В результате выпускник школы не в полной мере наделен важными для жизни в правовом государстве такими качествами как активная гражданская позиция, уважение закона, толерантность. Недостаток данных качеств выпускников отрицательно отражается на социальной ситуации в обществе: ежегодно увеличивается рост правонарушений среди несовершеннолетних. Нередко встречаются случаи девиантного поведения среди детей 6-10 лет.

В Концепции развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023 – 2029 годы отмечается, что уровень правовой культуры обучающихся является одним из показателей их потенциала и развития, а также важным критерием правовой защищенности детей в обществе. О важности формирования правовой культуры говорится и в «Единой программе воспитания», принятой в 2023 году. В связи с этим одной из важных задач современного общества является формирование правовой культуры обучающихся, и начинать этот процесс необходимо с младших школьников.

Правовая культура личности ребенка – это широкое понятие, которое влияет на формирование правового сознания и направляет его деятельность в различные сферы жизни. Решение проблем развития казахстанского социума связано с необходимостью повышения уровня правовой культуры ее граждан, важной составляющей которых является подрастающее поколение.

Правовая культура младших школьников предполагает ориентацию деятельности ребенка на введение правовых норм в систему своих нравственно-правовых ценностей. Для этого необходимо практическое применение в деятельности правовых знаний и опыта. Школьник должен быть ориентирован на идеалы и достижения общечеловеческой и правовой культуры. Высокий уровень правовой культуры обучающегося в обязательном порядке предполагает соответствие ее деятельности высшим идеалам и ценностям общества.

Правовая культура младших школьников в реальном существовании выполняет следующие специфические функции:

1) познавательно-преобразовательная, выступает инструментом и хранилищем правовых знаний, позволяет ребенку предупреждать ошибки, оценивать конкретные жизненные ситуации;

2) праворегулятивная функция, направлена на обеспечение правового поведения и коммуникативных связей обучающихся;

3) ценностно-нормативная функция, выражается в воплощении правовых ценностей, дает возможность ребенку оценить правовые нормы, явления, процессы;

4) правосоциализаторская функция, призвана формировать у детей уважительное отношение к нормам права;

5) коммуникативная функция правовой культуры, обеспечивает общение в социально-правовой области.

Авторами на протяжении ряда лет ведется системная планомерная работа по формированию правовой культуры младших школьников на уроках и внеурочной деятельности. Систему формирования правовой культуры младших школьников мы строим на следующих принципах:

- 1) личностный подход к формированию правовой культуры;
- 2) направленность средств, методов формирования правовой культуры на выполнение задач гражданского воспитания;
- 3) научность средств и методов формирования правовой культуры;
- 4) доступность методов, их соответствие психологическим и педагогическим возможностям развития личности;
- 5) результативность правового воспитания, его направленность на прочное овладение ценностями правовой культуры;
- 6) необходимость систематического изучения и использования инновационных методов и технологий.

В 2021 году на базе КГУ «Школа-лицей» №53 г. Караганда нами было проведено исследование на определение уровня сформированности основных компонентов правовой культуры у младших школьников. На первом этапе нами было проведено анкетирование, в котором приняли участие 52 обучающихся 2-х классов. Вопросы анкетирования были направлены на:

- 1) выявление правовых знаний;
- 2) выявление ценностного отношения к праву;
- 3) анализ поведенческо-правовой позиции младших школьников.

Уровень правовой культуры определялся следующим образом: при правильном ответе на 80% вопросов уровень правовой культуры определялся как высокий, 60-79% -средний; менее 60% - низкий.

При ответе на вопрос «Знаете ли вы свои права и обязанности?», имели представление о своих правах только 75% обучающихся, 25% считали, что они еще маленькие и права и свободы им не нужны. В анкетах ребята называли такие права, как право на труд, образование, жизнь. Некоторые считали, что обладают политическими правами. Отдельные ребята отмечали, что обладают правом учить младших и другими правами, не существующими в действительности.

На вопрос «Знаете ли вы свои обязанности?», 70% ответили, что имеют обязанности платить налоги, служить в армии. Некоторые называли такие правовые обязанности, как слушаться родителей, сидеть тихо на уроках и т.д. На вопрос «Что вы предпримите, если при вас нарушают права ваших сверстников?», младшие школьники ответили следующим образом: «ничего не сделают» - 50% опрошенных, 31% позвонят на помощь полицию, 19% вступятся за товарища. Результаты анкетирования оказались не совсем удовлетворительными, многие дети даже не задумывались над проблемами правовой области жизни, доступными для их понимания, у 72% опрошенных оказался низкий уровень правовой культуры, у 20%- средний уровень, у 8% - высокий. Также нами было проведено анкетирование родителей (65 человек). Результаты анкетирования показали, что практически все опрошенные родители считают, что правовым воспитанием необходимо заниматься с 1 класса, 78% родителей считают, что заниматься этим должна школа.

Анализ изучения тем правовой направленности предмета «Познание мира» в 1-4 классах показал, что, несмотря на то, что программой предусмотрено изучение таких тем, как «Независимый Казахстан», «Государственные символы моей страны», «Мои права и обязанности», «Герб, флаг и гимн Республики Казахстан», «Наша Конституция», считаем, что этого недостаточно для формирования правовой культуры младших школьников.

Для повышения уровня правовой культуры нами был разработан цикл тематических классных часов, направленных на формирование правовой культуры обучающихся 2-4 классов (таблица 1)

Таблица 1 Цикл тематических классных часов, направленных на формирование правовой культуры обучающихся 2-4 классов

Уровень, класс	Ожидаемые результаты	Формы работы
1 уровень (2 класс)	1) имеет представление, обосновывает правовые понятия: личность, гражданин, демократия, правовая культура, толерантность, права ребенка, закон, Конституция, правонарушение, преступление, наказание; 2) умеет определять правовой характер своих действий, вести беседу с элементами дискуссии по юридической тематике.	Классные часы по темам: «Поменяйся ролью»; «Проступок»; «Язык закона»; «Мои права»; «Наша страна»; «Какой я»
2 уровень (3 класс)	1) знает критерии правовых и противоправных действий, права, закрепленные во Всеобщей Декларации прав человека, Конвенции о правах ребенка, Законе РК «О правах ребенка»; 2) имеет представление о правовом статусе человека, семейных правах и обязанностях, дискриминации; 3) умеет давать правовую оценку поступкам человека, ориентируется в конкретных ситуациях.	Классные часы по темам: «Права школьника»; «Я и ты - наши права»; «Другой человек»; «Наша семья»; Ролевая игра «Семейные обязанности»
3 уровень (4 класс)	1) имеет представление о понятиях: Парламент, Правительство; 2) владеет усвоенной правовой терминологией, уважает права и обязанности человека.	Классные часы по темам: «Обязанности на каждый день»; «Как участвовать в жизни государства»; Дебаты «Моя гражданская позиция»; Конкурс рисунка «Герб, гимн, флаг РК»; Игра «Школьный телефон доверия» Тестирование «Я гражданин демократического общества».

Таким образом, формирование правовой культуры младших школьников обеспечивается нами через применение деловых игр, дебатов, конкурсов, бесед, сочинений, тестов.

Анализ результатов по итогам 3 лет показал, что на низком уровне сформированности правовой культуры остались только 6% обучающихся, на среднем уровне – 25%, количество учеников достигших высокого уровня изменилось с 8% до 69%.

Считаем, что позитивная динамика уровня сформированности правовой культуры позволяет говорить об эффективности проводимой нами работы по формированию правовой культуры младших школьников. Таким образом, используемая нами система по формированию правовой культуры младших школьников направлена на создание единого воспитательного пространства на основе социальных ценностей, доминирующих в духовной жизни казахстанского общества.

Литература:

1. Постановление Правительства Республики Казахстан от 28 марта 2023 года № 249 «Об утверждении Концепции развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023 – 2029 годы // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2300000249/history>
2. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 19 сентября 2023 года № 294 «Об утверждении «Единой программы воспитания» в организациях образования, за исключением высших учебных заведений» // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39916933#
3. Жумагулов Т.Б., Дарибаев Г.С. Важность правового воспитания и образования в повышении правовой культуры в контексте модернизации общественного сознания.-

Вестник Института законодательства и правовой информации РК.- Научно-правовой журнал № 1 (64)-2021.-С.57-60.

4. Гинзбург, В. Г. Пути повышения правовой культуры / В. Г. Гинзбург, А. М; Козин. -М.-2018.- 256 с.

КОЙШИНА Г.М.

«Әлихан Бөкейханов атындағы №15 мектеп-лицейі» Балқаш қ.

ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕП ЖАҒДАЙЫНДА ДАМУЫНДА ТЕЖЕЛІСІ БАР БАЛАЛАРДЫ ТҮЗЕТЕ –ДАМЫТА ОҚЫТУ

Қазіргі заманғы ғылыми-техникалық үдерістің қарқыны білім беру жүйесінің алдына жаңа міндеттер қойып отыр. 2023-2024 оқу жылында ЕББҚ ететін оқушыларды анықтау және психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 12 қаңтардағы №4 бұйрығы, 2022 жылғы 12 қаңтардағы №6 бұйрығына (2023 жылғы 29 қыркүйектегі №300 бұйрығы) сәйкес жүргізіледі. Жалпы мектепте мүмкіндігі шектеулі балаларды оқып-үйрету процесін психологиялық-педагогикалық қолдау мақатында сыныпқа психолог, логопед, педагог-ассистент бекітіледі.

Инклюзив-«inclusif» фр. тілінен аударғанда «қосу», «include»- лат.ендіру. Инклюзивті білім беру-мүмкіндігі шектеулі баланы жалпы білім беру үрдісіне қалыпты жағдайдағы өз құрбыларымен бірге оқыту. Барлық балалар оқуға құқығы бар және мүгедектің әлеуметтік моделін қабылдайды. Бұл оқыту түрі оқу жоспарын және білім беру жүйесінің методологиясын икемді болуға, әр баланың қажеттілігін ескертуді айтады.

«Бала құқықтары туралы конвенцияда»- яғни «бала құқықтарының әлемдік конституциясында», «Қазақстан Республикасындағы бала құқықтары туралы» заңда, Қазақстан Республикасының «Мүмкіндіктері шектеулі балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзей отырып қолдау туралы» заңында, сондай-ақ мемлекетіміздің өзге де заңнамаларында «ақыл-ой және физикалық тұрғыдан кемістігі бар балалардың қоғамдағы лайықты өмірге» құқығы бекітілген. Барлық құқық құжаттардың негізгі ережелері бала құқығын қамтамасыз ететін төрт маңызды талапқа келіп тоқталады. Бұл: өмір сүру, даму, қорғалу және қоғамдық өмірге белсенді қатысу мүмкіндігінің қамтамасыз етілуі.

Мақсаты-балалардың жеке дара ерекшелігіне қарай білім негіздерін меңгерту, тәрбиелеу, еңбекке үйрету, өмірде өз орнын таба білуге, адамгершілігі мол, жеке тұлға етіп қалыптастыру. Міндеттері:

- Оқуға дайындығын қамтамасыз ететін психофизиологиялық мүмкіндікті қажетті деңгейге дейін дамыту (ратукуляциялық аппарат, фонематикалық есту, қол маторикасы, оптикалық кеңістікте бағдарлау);

- Тұлғаның ойлау, сөйлеу, есту қабілеттерін жан-жақты дамыту;

- Баланың дамуына жан-жақты бақылау жасау;

- Баланың әлеуметтік- адамгершілік мінез-құлқын қалыптастыру (оқушының жаңа әлеуметтік рөлін сезінуі, сол рөл талап ететін міндеттерді орындауды, оқуға жауапкершілікпен қарауы, сабақта тәртіп ережесін сақтауы)

- Жағымды әлеуметтік орта қалыптастыру;

Зерттеу болжамы: Егер мектепте мүмкіндігі шектеулі балаларды тәрбиелеу ісінде, психолог, педагогтар баланың жан дүниесінің күйзелісіне терең ой жүгіртіп, баланың бойындағы ауытқуын жетімсіздік деп қарамай, ынталандыру, кемістіктерді толықтыру, түзету жолында психологиялық әрекеттері жүзеге асырылса, онда мүмкіндігі шектелген балалардың әлеуметтік ортада өз орнын табуда, кемістіктерінің орнын толықтыруларына қиындық болмай, толық қанды жеке тұлға ретінде қалыптасқан болар еді.

Мектепке дейінгі балалық шақ -бала өмірінің маңызды кезеңдерінің бірі: жан-жақты балалық шақты толығынан өткізбей оның кейінгі өмірі толықты болмайды. Аталмыш кезеңдегі психикалық, тұлғалық және физикалық даму балаға көмекті қажет ететін жаннан адам мәдениетінің бүкіл негізгі бастамаларына ие болатын адамға дейінгі жолды өтеуге мүмкіндік береді. Ол бұл жолмен жалғыз жүрмейді, оның қасында ыңғай үлкендер-ата-анасы, тәрбиешілер, психологтар болады.

1. Мүмкіндігі шектеулі балалардың тілінің әлсіз дамуы. Аталмыш сөз нені белгілейтінін айт деген сұраққа дұрыс емес немесе жақындатылған жауап береді. Көбіне мұндай лексиканы қолдану, тапқатарды жаттауда, мәтіндерді мазмұндауда байқалады.

2. Ұсақ моторикасының дамымауы. Қолдың дамымауы пішіндерді кесуде, илеуде, жапсыруда және тағы басқада байқалынады.

3. Оқу жұмысы әдістерінің дұрыс қалыптаспауы. Көп балалар ережелерді игергенде қиындықтарға ұшырайды. Тапсырманы орындау барысында ережені қолдана алып, оның анықтамасын қиындықпен есіне сақтайды. Сонымен қатар , балалардың көбісі алдымен жаттығуды орындап, содан кейін ережені жаттайды. Психологиялық талдау бұның себебін балалардағы ережелермен жұмыс жасау дағдыларының қалыптаспауын көрсетеді.

4. Еркін зейіннің, есте сақтаудың дамуының әлсіздігі. Үлкендер балалардан орындағанын алдына қойған міндетпен салыстыр деген жағдайда қиындықтарға ұшырайды, өз қателіктерін таба алмайды. Сонымен қоса басқа біреудің жұмысындағы қателіктерін таба алады, тексеруге қажетті ікемділіктері қалыптасса да өз жұмысын бақылауда аталмыш дағдыларды қолдана алмайды.

Сонымен, баламен көрсетілген нәтижелер өзара бір-бірін толықтырады, бұл ересек мектепке дейінгі жастағы мүмкіндігі шектеулі баланың психологиялық жетілуі дәрежесі туралы толық көріністі береді және соның негізінде онымен жүргізілетін ккррекциялық жеке дамытушы жұмысты белгілеуге көмектеседі.

Еңбек тәжірибемде 2023-2024 оқу жылында мүмкіндігі шектеулі ерекше білімді қажет ететін Г. есімді қыз бала 1-сыныпқа келді. Толық жасы-алтыда. Психологиялық-медициналық-педагогикалық кеңестің қорытындысымен жалпы білім беретін мектептің жеке оқу бағдарламасы бойынша бастауыш білім беретін жалпы сыныбы жағдайында оқыту ұсынымымен келді.

Жалпы мұндай оқушыларды оқытып, білім беру үшін: көп еңбек, ұстаздық жылы сезім мен кішіпейілділік, имандылық, шыдамдылық, төзім, оқушыларға деген махаббат, адамзаттық парыз керек. Ақыл-есі кем дамыған балаларға білім беру, оларға қарапайым түсініктерді жеткізу оңай шаруа емес. Оларды оқытып қана қоймай, көкейіне тоқыту үшін көп тер төгуге тура келеді. Жетістіктерге қол жеткізу үшін алдымда отырған шәкіртімнің мінез-құлқын сана-сезімін , жетілу дәрежесін дұрыс қалыптастырғанын қадағалап әрі дамытып отырамын. Бұл оқушымен мектеп психологы, логопед мамандары тығыз жұмыс жасайды. Есту, есте сақтау, қабылдау, зейін шоғырының дамуын, қиялдаушылық, еріктік сферасының дамуын және өзін-өзі адекватты бағалауын дамыту мақсатында көбінесе ойын терапиясын; «Сақина», «Түр-түсті ажырат», «Үлгіні көшір», «Алма үзу», «Нүктелер тобын көшіріп жаз», «Бес тас», «Саңырауқұлақ теру», Графикалық диктант ойындарын және балалардың зейіндерін дамытуға, зейінді аудару қабілетін дамыту, зейінді шоғырландыруды дамыту, зейіннің тұрақтылығы және жинақтылығын дамыту жаттығуларын сабағымда пайдаланамын.

Қорыта келгенде мүмкіндігі шектеулі балалардың үйде білім алуын қамтамасыз ету , жай және арнайы мектептерде оқуға мүмкіндігі жоқ балаларды қашықтықтан оқытуға жағдай жасау мемлекеттің басты мақсаттарының бірі болып табылады. Осыған байланысты педагогтар өз қызметінің объектісіне әлеуметтік психологиялық және педагогикалық мінездеме беріп, тфнып, білумен зерттеу әдістерін меңгерулері керек. Әр оқушыға арналған жеке даму бағдарламасы олардың өзіндік дағдыларын ашып, өмірдегі өз орнын, өз мамандығын табуға көп көмек болар еді.

Сонымен ұстаз баланы оқытушы ғана емес оны тәрбиелеуші, жетілдіруші, дамытушы ретінде де танылады.

Яғни, құрметті әріптестер бала – біздің болашағымыз, бала –біздің келешегіміз, бала біздің үмітіміз дей отырып баланың өмірі мен келешегіне немқұрайлы қарамай адал жүреппен, шын ниетпен жұмыс жасайық дегім келеді.

«Отбасында берілген тәрбие жігердің құм қыл, жерге қаратпасын десең, балаға кішкентайынан түзу тәрбие бер»-деп, ата-бабамыз айтқандай, бала тәрбиесіне уақытында көңіл бөліп, еліміздің инабатты, адамгершілігі мол, білімді саналы ұрпағын тәрбиелейік. Егер ата-ана мен мектеп өзара тығыз баланыста болса, балаларға бірдей талап қойып отырса, тәуелсіз еліміздің ұл-қыздары жан-жақты дамыған азамат болып шығары сөзсіз.

Әдебиеттер:

1. «Кәсібилік, инновация, шығармашылық-сапалы білім негізі». II-бөлім. Қарағанды, 2014.

2. «Білім берудегі инновациялық процестер». атты II Республикалық конференциясының материалдары. Астана, 2013 жыл 30 тамыз

КОЛЕСНИКОВА И.В.

КГКП Карагандинский колледж искусств им. Таттимбета

МЕТОДЫ РАБОТЫ, ПРИМЕНЯЕМЫЕ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ МУЗЫКАЛЬНЫХ НАВЫКОВ, КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ ЗДОРОВЬЯ

Одним из значительных на сегодняшний день подходов в становлении личности является отношение к внутреннему и внешнему проявлению человеческих качеств. В музыкальной сфере это проявление встречается наиболее часто. Музыка – важный стимул в обучении. Посредством музыки быстрее идет возбуждение познавательного интереса, потому что человеку по своей природе необходимо выражать свои чувства, мысли, в рисовании, поэзии, в пении, игре на инструменте. Интерес к применению музыки в социальной сфере, здравоохранении и обществе растет во всем мире. Появляется все больше литературы о положительном влиянии музыки на благополучие и социальные отношения детей и взрослого населения. Было обнаружено, что музыка способствует социальному взаимодействию, коммуникативным навыкам и социально-эмоциональному поведению детей со сложными медицинскими потребностями[1].

Выдающийся русский физиолог и клиницист В.М. Бехтерев, применял свои вибрационные системы для излечения ряда заболеваний, связанных с нервной системой. Успешно вылечивал расстройства голосовой функции: потеря голоса, аномалии голосовой функции (афония) фониастр и отоларинголог Е.Н. Малютин. Совершенно понятно, что основа вибросочувствительности возникает на основе слуха и мышечного чувства. Учащиеся слабовидящие обязательно должны кооперироваться с внутренними чувствами – мышечным и вибрационным. А это в свою очередь влияет на его голос и исполнение музыкального произведения. А зрение? Всем известно, что люди плохо слышащие или даже совсем глухие, могут хорошо понимать звуковую речь только тогда, когда видят лицо говорящего. У глухих есть даже термин чтение с лица [2]. В управлении голосом участвуют многие органы чувств, и они в свою очередь влияют на центральную нервную систему, на высоту звука и на другие процессы в исполнении. Таким образом слух, зрение, обоняние обращено в окружающее пространство, а мышечное, вибрационное обращено внутрь на ощущения при исполнении. Голосовая функция располагает целой системой регулирующих обратных связей. Наличие многих механизмов регулирования и приводит к тому, что нарушение одного из них, даже самого главного, например слуха, не выводит из строя весь механизм, другие обратные связи

берут на себя замещения утраченного средства контроля. Поэтому у глухих активно развивается вибродосязательность, а у слепых - слух и мышечное чувство [2].

Наиболее существенное различие при прослушивании музыки между группами обследуемых с нарушением зрения и без, из шести городов Южной Кореи, заключалось в том, что музыка включалась в большую часть свободного времени участников с нарушениями зрения [3]. Это еще раз доказывает о полноценном освоении технических и исполнительских приемов учащимися с ограниченными возможностями здоровья.

Но не все учебные заведения располагают доступной архитектурной средой здания, не всегда определяется готовность преподавателей к обучению учащихся инвалидов и иногда возникают проблемы межличностного взаимодействия обучающихся. Это является основными проблемами инклюзивного образования. Разработка специальных программ, учебных пособий, составление программного обеспечения - все это составляет определенную сложность в работе с такими учащимися. В настоящее время в этом направлении проводятся игровые форумы, доступные каждому ребенку, с учетом психофизических возможностей, путем осуществления специальных игровых программ, имеющих как общеразвивающий, так и специализированный характер. Фестивали, конкурсы, где дети и юношеский возраст с ограниченными возможностями в развитии достигают тех высот, которые на первый взгляд являются недоступными. Музыкальное воздействие может оказывать благотворное влияние на снижение уровня тревожности, боли, усталости и повышение качества жизни. Музыка может оказывать небольшое влияние на частоту сердечных сокращений, частоту дыхания и артериальное давление[4].

Одной из главных на сегодняшний день проблем является адаптация человека в трудных условиях стремительно меняющегося социума. С семьей тесно связано психологическое здоровье человека. Одной из составляющих толерантных отношений в семье можно выделить активное взаимодействие уважения, понимания и поддержки[4]. При расстройствах аутистического спектра музыкальная терапия с воспроизведением музыки улучшила поведение, коммуникативные навыки и отношения между родителями и детьми[5].

Очень сложно формировать толерантные отношения между учащимся и педагогом, если этого качества нет у родителей. Не мало важное значение имеет и роль педагога в отношении толерантно взаимных отношений. Педагогу необходимо строить взаимодействие на принципах терпения, взаимного уважения и доверия. Не технологический процесс должен повлиять на развитие качеств миролюбия, а именно человеческий фактор педагогического толерантного воздействия. Проводимый ежегодный в Карагандинской области Областной марафон (фестиваль) искусств «Алые паруса» среди детей и подростков коррекционных школ-интернатов и воспитанников детских домов и детей с ограниченными возможностями здоровья. Самое ценное, что могли дать всем участники «Алых парусов» - это доказать то, что не смотря на различные трудности в жизни, можно достичь высот и стать намного ближе к своим стремлениям и целям. Среди выступающих были дети имеющие диагнозы с нарушением опорно-двигательного аппарата, с нарушением зрения, с нарушением слуха. Участвуя в качестве жюри этого фестиваля, выступления производили впечатления чистоты и искренности детей в осознанности того, что они чувствуют, о чем в художественном исполнении пытаются донести до нас. В среднеспециальном учебном учреждении также проводится особая работа с учащимися с ограниченными возможностями. Это дополнительная проработка методических разработок на данную тему и их внедрение.

Добиваясь успеха в пении, игре, ребята преодолевают робость, комплексы. Форма работы расширяет кругозор учащихся, активизирует познавательную деятельность, формирует необходимые умения и навыки, способствует усвоению материала. А также развивает внимание, музыкальную память, речь, мышление, умение сопоставлять, принимать самостоятельные решения. Активизирует развитие мотивационной направленности учебной деятельности, творческих способностей, фантазии, воображения. В ходе работы формируются нравственные, эстетические позиции, мировоззренческие установки.

Воспитывается чувство коллективизма. Развиваются коммуникативные навыки, толерантность. Учащиеся учатся взаимодействовать друг с другом, невзирая на различную степень зрительной и слуховой депривации.

Искусство воспитывает и развивает, поднимает самооценку. Работа с учащимися в системе инклюзивного образования старается разработать подход к преподаванию, который будет более гибким для достижения различных методов и задач в обучении на наиболее эффективные результаты. Влияние всех видов искусства и наиболее доступных как пение, слушание музыки, игра на инструменте становится для учащихся мощным стимулом в процессе реабилитации.

Литература:

1. Karpaviciute S, Sweeney A, O'Neill A, McNulty S, Kroll T, Somanadhan S. The use of music for children and adolescents living with rare diseases in the healthcare setting: a scoping review study protocol. *HRB Open Res.* 2022 Apr 29;4:52. doi: 10.12688/hrbopenres.13280.2.

2. Морозов. В.П. Тайны вокальной речи. Ленинградское отделение издательства «Наука» 1967г.-203с

3. Park, H. Y., Chong, H. J., & Kim, S. J. (2015). A Comparative Study on the Attitudes and uses of Music by Adults with Visual Impairments and those who are Sighted. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 109(4), 303-316. <https://doi.org/10.1177/0145482X1510900406>

4. Суворова Н.А. Толерантность и философия свободного воспитания и образования Л.Н.Толстого. Изд. Уральского ГУ 2001г. –49с

5. Gassner L, Geretsegger M, Mayer-Ferbas J. Effectiveness of music therapy for autism spectrum disorder, dementia, depression, insomnia and schizophrenia: update of systematic reviews. *Eur J Public Health.* 2022 Feb 1;32(1):27-34. doi: 10.1093/eurpub/ckab042.

КОЛТУНОВА А.В.

*КГУ «Общеобразовательная школа имени Сакена Сейфуллина»
Нурунский район*

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ

В данной статье рассматривается использование игровых технологий на уроках информатики, а также повышения мотивации к учебному процессу. В статье описывается современное применение в образовательном процессе геймификации, как одного из эффективных инструментов формирования у школьников готовности к освоению образовательных программ. Работа по сбору и анализу литературы помогла изучить виды игр и их применение в образовании. Практическое исследование было посвящено созданию, и применению игр на уроках информатики. Использование игровых технологий на уроках повышает общий эмоциональный интерес учащихся, активизирует их познавательные процессы, повышает мотивацию к изучению новых, тяжелых тем. На основе анализа данных, полученных при анкетировании можно сделать заключение, что использование игр на уроках информатики является необходимым ресурсом для педагога и мотиватором для учащихся. Таким образом считаю, что использование игр на уроках имеет ценность для повышения мотивации обучающихся.

В современном мире образовательный процесс постоянно эволюционирует, стремясь сделать обучение более интерактивным и захватывающим. Одним из перспективных

направлений является использование геймификации на уроках информатики, которая открывает новые горизонты для учащихся и учителей. Разнообразные и интересные задания, напоминающие квесты или стратегии, могут значительно повысить мотивацию учащихся и помочь им достичь хороших результатов. [1]

Понятие «игровых педагогических технологий» является довольно обширной совокупностью различных методов и приемов применения игры в образовательном процессе. Д.Б. Эльконин выделяет у игры ряд важнейших функций для человека [2]

Актуальность темы определяется обучением учащихся в форме игры - как мощнейший инструмент, который обеспечивает нестандартный подход к передаче знаний учителя. При правильном использовании вовлеченность учеников в учебный процесс повышается в разы. Интерес к изучению информатики зависит от того, как проходят уроки. Даже на самых хороших уроках должен присутствовать элемент увлеченности предметом, поэтому на уроках информатики нужно использовать нетрадиционные методы обучения, а именно геймификацию на уроках.

Преимущества данного метода настолько высока, что показывает отличные результаты. А именно:

- повышает интерес учащихся к уроку;
- стимулирует творческое мышление и сотрудничество в группе;
- визуализирует успехи ученика и его достижения;
- улучшает усвоение и запоминание материала;
- помогает определить лидера в группе;
- обеспечивает обратную связь на ответы и действия ученика

Целью данного исследования было использование игровых технологий на уроках информатики для более эффективного обучения учащихся.

Для реализации цели проекта определены следующие задачи:

1. Изучить существующие игровые технологии и применить на уроках использование игры в качестве метода на уроке.
2. Разработать образовательные игры в национальном стиле.
3. Тестирование и оценка эффективности игровых технологий на уроках информатики.
4. Анализ результатов тестирования.

Игра является настолько уникальным средством, что ее просто невозможно не использовать в образовательной деятельности. В процессе обучения игра является как средством обучения, так и средством передачи накопленного опыта между участниками игры с самых первых этапов обучения. Г.К. Селевко отмечает тот факт, что в современной школе, большее внимание уделяется активизации учебного процесса с помощью игры, которая используется в качестве закрепления изученного материала, в качестве фрагмента урока, а также в качестве внеклассного мероприятия [3]

Дидактические игры – это специально разработанные образовательные игры для достижения образовательных целей и усвоения учебного материала. Это своего рода и инструмент учителя, который позволяет объединить обучение и развлечение, создавая интерактивную и захватывающую среду на уроке.

Дидактические игры могут принимать различные формы на уроке они могут быть в виде настольных игр (гексы, пазлы, домино, игры-бродилки, игры-путешествия и т.д), компьютерных игр (сайты для кодирования), интерактивные игры (сайты для создания интерактивных игр), онлайн-игры (решение определенных задач).

Для проведения исследования по данной теме осуществлялось наблюдение за учащимися младших классов и среднего звена, а именно 3-4 классы и 5-6 классы.

1. Для активного использования игровой формы на уроках информатики, может быть эффективным способом обучения программированию, особенно при изучении платформы Scratch. Для учеников 3 класса была составлена игра «Scratchlandia» в виде ходов, где каждый новый ход, новая карточка с вопросом и определённым заданием.
2. Изучение темы «Информация вокруг нас» закрепление пройденного материала использована игра в виде пазлов. (5 класс)
3. Игра домино для осуществления перевода из одной единицы измерения информации в другие. (7 класс)
4. Игра Марио по теме: «История развития ВТ» (6 класс)
5. Игра «Шифрование информации» в виде сопоставления вопрос-ответ. (5 класс)
6. Игра в национальном стиле «Наурыз» по теме: «Массивы» (9 класс)
7. Игра в национальном стиле «Перетягивание каната» по теме: «Программирование составных условий» (7класс)
8. Игра в национальном стиле «Кыз куу» по теме: «Датчик касания» (2 класс) [4]
9. Интерактивная игра «Сказки-алгоритмы» (2-3 классы). [5]
10. Интерактивная игра «Pugame» (9 класс) [6]

Во время игры, особенно при работе в парах или группах, важно, чтобы учитель непосредственно следил за ходом игры. Роль учителя в этом процессе является неотъемлемой частью обучения и обеспечения эффективности урока.

В результате применения игр на уроке информатики у школьников наблюдалось значительное повышение интереса к темам урока. Абсолютно каждый ученик был вовлечен в процесс игры и с энтузиазмом выполнял все поставленные перед ним задачи. Игра стала мощным стимулом, способствующим активному участию и вовлеченности каждого ученика. Даже самые пассивные ученики не остались в стороне и выполняли задания.

Уровень мотивации значительно возрос в процессе игры. Ученики ощутили настоящий интерес к теме урока и почувствовали себя активными участниками урока. Они сами заметили, как их усилия в игре напрямую влияют на результаты и достижения. Это подтолкнуло их к стремлению справиться с поставленными задачами и достичь успеха. Сборка пазлов, игра в домино вызвали особый азарт на уроке. Ученики воспринимали эти задания как увлекательные головоломки, которые требовали логического мышления и развитие стратегического подхода к заданиям. Ученики преодолевали трудности в заданиях и наблюдали процесс продвижения по картам, также следили за своими успехами. В общем интерес, азарт, мотивация на уроках показала высокий уровень.

В заключении хочу добавить, что интерес к информатике можно повысить используя разные методы на уроке, но самым лучшим методом является игра. Даже самые слабые ученики увлекаются игрой и не замечают, что начинают учиться - они познают, запоминают новое, увлекаются в процесс обучения.

Игровая форма занятий – это не просто развлечение, а мощный инструмент обучения, который позволяет активизировать познавательную деятельность учащихся и сделать уроки более интересными, увлекательными и результативными.

Литература

1. Фридман Л.М. Психологический справочник учителя. М. Просвещение, 2013. -297 с
2. Эльконин Д.Б. Психология игры.– М.: Просвещение, 2008.– 360 с.
3. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. – М.: Народное образование, 2008.– 256 с.

4. Ссылка на игры google диске

<https://drive.google.com/drive/folders/1H9sWAdtyOkNYyBh8JmUDX-ekRsUejUMX?usp=sharing>

5. Игра алгоритмы <https://www.thinglink.com/card/1810300264712765926>

6. Игра Pygame <https://view.genial.ly/66240e3094d2c60014652bed/interactive-content-pygame-9-rus>

КОЛОМЫЦЕВА А.А., ИСЛАМОВА Р.С.

КГУ «Школа-лицей» №53, г. Караганда

ФОРМИРОВАНИЕ НРАВСТВЕННЫХ ПОНЯТИЙ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ПРИ РАБОТЕ С УЧЕБНИКОМ

Одной из основных задач школы является обеспечение духовно-нравственного развития и воспитание личности обучающегося для становления и развития его гражданственности, принятие национальных и общечеловеческих ценностей. Особенно важным является организация процесса формирования нравственных понятий в младшем школьном возрасте, когда закладываются основные черты личности.

Одним из основных средств обучения, позволяющих организовать освоение содержания образования, является учебник, где зафиксировано содержание социального опыта, отражается существующая в обществе система ценностей, которая является основой духовно-нравственного воспитания, и, следовательно, может оказать существенную помощь и поддержку в организации процесса формирования нравственных понятий.

Авторами был проведен анализ учебников по математике, русскому языку, литературному чтению, познанию мира для 4-х классов, который показал, что эффективное формирование нравственных понятий у младших школьников в большей степени представлено в учебниках по литературному чтению.

Нами был проведен опрос среди учителей начальных классов КГУ «Школа-лицей» №53 города Караганды (12 человек), для выявления трудностей, с которыми они сталкиваются при формировании нравственных понятий: 76% учителей понимают важность формирования нравственных понятий у младших школьников, однако затрудняются в выборе средств и приемов их формирования; 79% педагогов испытывают трудности с определением оснований для отбора нравственных понятий из содержания учебников для начальной школы.

Для определения уровня сформированности системы нравственных ценностей был проведен анализ исходного уровня сформированности нравственных понятий на базе КГУ «Школа-лицей» №53 города Караганды у обучающихся начальных классов (56 респондентов); определены уровни сформированности нравственных понятий: низкий, ниже среднего, средний, высокий. Для анализа мы использовали творческие упражнения, беседы, логические задания, тесты. Результаты показали, что 36,5% обучающихся обладают низким уровнем сформированности понятий; 30% - ниже среднего; 33,5% - средний уровень; высокий уровень не был выявлен.

Уровень сформированности нравственных понятий мы диагностировали с помощью методики «Неоконченное предложение». Младшим школьникам предлагалось дописать предложения, раскрывающие содержание нравственных понятий: качества человека (честный человек – это..., добрый человек – это ... и т.д.); чувства человека (проявить благодарность значит, проявить справедливость значит... и т.д.); отношения человека (дружить с кем-то значит....., сочувствовать кому-либо значит...).

Также мы использовали методику «Цветик-семицветик» (по Г.Ф. Гаврилычевой) для выявления уровня духовно-нравственного развития младших школьников. Детям давались вырезанные из бумаги цветки с семью лепестками (по количеству нравственных понятий), а

младшие школьники должны написать ответы на выявление знаний нравственных понятий (чувство долга, благодарности, уважения, справедливости, любви, дружбы, сострадания).

Для диагностики мы использовали эпизоды из различных произведений, например Р. Киплинг «Заповедь», Н. Устинович «Лебединая дружба», В. Осеева «Волшебное слово», М. Зощенко «Не надо врать», Б. Сокпакбаев «Сердце матери» и другие.

Для оценки сформированности нравственных понятий нами была разработана «Карта оценки уровня сформированности нравственных понятий у младших школьников», представленная ниже (табл.1)

Таблица 1 Карта оценки уровня сформированности нравственных понятий у младших школьников

Критерий	Показатели	Баллы
1. Способность давать эмоциональную оценку с использованием нравственных понятий окружающим людям, героям произведений.	1. Не правильно оценивают чувства, качества отношения других людей, не могут пояснить существенные признаки нравственных понятий	1-4
	2. Не совсем правильно оценивают чувства, качества отношения других людей	5-7
	3. Выделяют существенные признаки нравственных понятий	8-9
	4. Называют основные признаки нравственных понятий	10-15
2. Эмпатийность, как способность к сопереживанию, сочувствию	1. Неверно выражают свои чувства и оценивают чувства других людей	1-4
	2. Не совсем верно оценивают чувства и отношения других людей	5-7
	3. Не всегда верно могут оценить свои чувства и чувства других людей	8-9
	4. Адекватно называют свои чувства и верно оценивают чувства других людей	10-15

Результаты оценки позволили определить уровень сформированности нравственных понятий младших школьников: 0-6 баллов – низкий уровень; 7-14 баллов – ниже среднего; 15-22 – средний; 23-30 – высокий. Все баллы заносятся в сводную таблицу. Разработанная нами карта позволяет отслеживать уровень сформированности нравственных понятий у школьников.

На основном этапе исследования в течение года проводилась активная работа по формированию нравственных понятий у младших школьников. Мы использовали весь педагогический потенциал учебника: нравственно-ориентированные тексты, нравственно-ориентированные задания и иллюстрации. Авторами был разработан комплекс нравственно-ориентированных заданий, способствующий формированию нравственных понятий у обучающихся через актуализацию нравственных понятий. Все задания систематизированы по группам:

- 1) задания, предполагающие полное и точное усвоение нравственных понятий;
- 2) задания, направленные на активизацию образного мышления;
- 3) задания, предполагающие формирование самостоятельной оценки героев, их качеств и поступков;
- 4) задания, предполагающие наблюдение над выражением нравственных понятий.

В качестве примера можно привести задания на самостоятельное развитие сюжета, составление диалогов в парах с употреблением нравственных понятий, составление рассказов по пословицам и поговоркам и т.д.

Мы системно использовали такие методы, как:

1. метод придумывания – это способ создания неизвестного школьникам ранее продукта в результате их определенных умственных действий.

2. Метод «Если бы...». Обучающимся предлагается составить описание или нарисовать картину о том, что произойдет, если в мире что-либо изменится. Выполнение таких заданий развивает воображение, позволяет школьникам лучше понять устройство реального мира.

3. Метод вынужденного предположения, когда школьник ставится в такую ситуацию, которая вынуждает его высказывать определенные предположения. Используя полученную

информацию из учебника, ребенок получает знания о важных признаках нравственных понятий.

4. Метод прецедента. Здесь школьники выдвигают гипотезы, затем им предлагается информация об имеющихся путях решения нравственных проблем. Использование этого метода позволяет ребятам при необходимости скорректировать свои гипотезы.

Активно применялись такие формы работы, как инсценировка, драматизация. Они позволяют детям лучше почувствовать себя в предлагаемых обстоятельствах.

Также нами был разработан сборник тестов, содержащий одновариантные и многовариантные тесты, которые позволяют контролировать уровень усвоения нравственных понятий. Сборник включает в себя не только выполнение заданий теста или ответа на вопрос, но и сравнение с эталоном.

На заключительном этапе исследования был проведен повторный анализ уровня сформированности нравственных понятий у младших школьников. Результаты использования комплекса заданий показали положительную динамику: 6% обучающихся обладают низким уровнем сформированности понятий; 24% - ниже среднего; 63% -средний уровень; 7% - высокий уровень.

Таким образом, проводимая нами системная работа по формированию нравственных понятий у младших школьников показала свою эффективность.

В качестве направлений дальнейшего совершенствования работы по формированию нравственных ценностей мы видим совершенствование приемов и методов активизации познавательной деятельности при формировании нравственных понятий и разработку методических рекомендаций для учителей по формированию нравственных понятий в процессе учебной деятельности с использованием учебника «Литературное чтение».

Литература:

1. Постановление Правительства Республики Казахстан от 28 марта 2023 года № 249 «Об утверждении Концепции развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023 – 2029 годы // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2300000249/history>
2. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 19 сентября 2023 года № 294 «Об утверждении «Единой программы воспитания» в организациях образования, за исключением высших учебных заведений» // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39916933#
3. Винеvская А.В. Педагогические технологии: вопросы теории и практики внедрения: Учебно-методическое пособие.- Ростов-на-Дону.- 2022.- 253с.

КОМКИНА Е.Г.

Общеобразовательная школа №2, г.Шахтинск

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ ОРФОГРАФИЧЕСКОЙ ЗОРКОСТИ (ПО П.С.ТОЦКОМУ)

Методисты давно обсуждают вопрос о том, как помочь учащимся стать грамотными.

Отправной точкой для нас служат психологические исследования. Именно психологи изучили причины ошибок, которые допускают ученики, составили наиболее точный и полный алгоритм операций, которые обеспечивают безошибочность воспроизведения текста.

Материалом для формирования навыков грамотного письма служат произведения устного народного творчества, А. С. Пушкина, Л. Н. Толстого, К. Д. Ушинского, С. Я. Маршака, русские народные и детские песни.

Составлена система упражнений по методике П. С. Тоцкого, которая включает в себя дидактические игры: «Договори словечко», «Допишите!», «Найди ноты», «Шестиклеточный

логикон», «Путаница», «Музыкальная шкатулка», игра «Мюнстербергера», зрительные и картинные диктанты.

Цель исследования: выяснить влияние использования технологии Тоцкого П. С. на орфографическую зоркость учащихся класса.

Гипотеза: если на уроках русского языка использовать технологию Тоцкого, то у учащихся повысится орфографическая зоркость и грамотность письма.

Ребенок (и взрослый), который опасается допустить ошибку при письме, начинает скандировать слово, т. е. проговаривать его по слогам. Чаще всего он поступает так неосознанно, как бы «интуитивно нащупывая» письменный образ слова. Обучающийся письму, для которого каждое слово новое и потому трудное, проходит эту ступень взаимодействия со словом. Происходит развитие не только интуитивно-чувственной основы грамотного письма, но и его осознанности. Опора на зрительную и речедвигательную память приводит в действие соответствующие механизмы произвольного запоминания. Поскольку при проговаривании ученик старается особенно четко произносить те места, которые представляются ему наиболее трудными, возникает не только послоговое, но и побуквенное чтение: го-ро-д, ра-с-с-ка-з-чик.

В обучении списыванию не просто формируются 2 вида чтения, а каждый из них приобретает для ученика свое обоснование: «Проговариваем, чтобы не ошибиться при письме», «Читаем, как говорим, чтобы научиться говорить и читать правильно».

Методика П.С. Тоцкого заинтересовала многих учителей. В основе его методики – орфографическое чтение и артикуляционная память. Все началось с отдельных карточек с окрашенной в красный цвет орфограммой. Ежедневное повторение четко произнесенного несколько раз слова по буквам переходило в привычку для учеников. После некоторой тренировки ученик способен безошибочно повторить до 20 слов.

В 1 классе обучение чтению сопровождается движением руки по слогам. Совпадение буквы и звука облегчает процесс обучения. При этом ведущее место принадлежит голосу учителя. Дети повторяют услышанное за учителем. Этот процесс не бесполезен, он имеет решающее значение при написании слова.

У ребенка развито умение подражать звукам, повторять слова и следить по книге. А повторение за учителем вслух учит преодолевать артикуляционные препятствия, улучшает качество произношения, что ведет к общему развитию речевого процесса.

Итак, первый этап работы со словами:

1. Дается установка учащимся: успеть прочитать слово и запомнить, чтобы его потом произнести.
2. Показ на мгновение карточки.
3. Опрос нескольких детей.
4. Повторный показ слова на 2-3 секунды.
5. Орфографическое чтение слова учителем.
6. Повторение слова учащимися вслух 3-4 раза.

Далее надо было со словами придумать словосочетания или предложения и записать их. Итогом служил устный диктант. Если ученик сомневается, запинаясь – оценка снижается.

Когда набирается до 100 слов, проводится письменный диктант. Слова, естественно, произносятся орфоэпически. Результаты хорошие. Но когда эти слова попадались в предложении в другой форме, в ней делались ошибки.

По законам грамматики слова вступают в связь с другими словами. Значит, для проговаривания нужно давать не только отдельные слова в начальной форме, а включать их в словосочетания. Это могут быть фразы из текста, привлечшие внимание учителя своей выразительностью: причастные и деепричастные обороты, распространенные определения или дополнения, или просто небольшие предложения.

В приложение 1 книги Тоцкого «Орфография без правил» включены слова и словосочетания из толкового словаря. Произношение слова в разных формах решает 2

задачи: закрепить повторением само слово и усвоить его грамматические формы. Например: нацелиться, -люсь, -люся, -вшийся, -вшись.

Как же отрабатывается произношение? Слова надо произносить согласно написанию, четко проговаривая каждую букву, но не по слогам, а вместе. Если слова разбить на слоги, то они распадаются и плохо остаются в памяти. Значит, слова надо произносить четко, но слитно.

Все предлоги, союзы, частицы произносятся четко, но слитно.

Слова с удвоенными согласными произносятся не как одно долгое, надо четко произнести два согласных.

Часто дети делают ошибку при написании частицы НЕ с глаголами. После тренировки, где частица произносится раздельно с глаголом, ошибки исчезают. В наречиях четко произносится последняя непроверяемая гласная. В слове «удивляться» -ться надо произносить мягко. Глаголы неопределенной формы и 3-го лица единственного числа на -ться, -тся легко различаются на слух при орфографическом чтении.

Вот слово «песня». В устной речи согласно правилам мы должны произнести съ, а надо произнести твердо.

Есть несколько правил, которые не охватывает орфографическое чтение:

- правописание гласных после шипящих /ча, ща, чу, щу, жи, ши/;
- сочетания чк, чн, нщ и т.д.;
- мягкий знак после шипящих (вещь, душ);
- правописание глаголов 2-го лица единственного числа (решаешь, обращаешься);
- заглавная буква в именах собственных (Иртыш, Лена);
- правописание наречий (налево, направо, вдруг).

Итак, если слово повторить многократно в одном варианте, потом в другом, то движения органов речи останутся в памяти, они-то и решат на практике правописание слова.

Грамотно пишущий человек так себе и диктует внутренней речью.

Таким образом, по мере работы над орфографической зоркостью можно сделать выводы: дети делают меньше ошибок, повышается интерес к письменным упражнениям.

В чем состоит работа над предложением? Алгоритм операций, составленный с учетом всех названных требований, вначале детально разворачивается в обучении.

Памятка вк

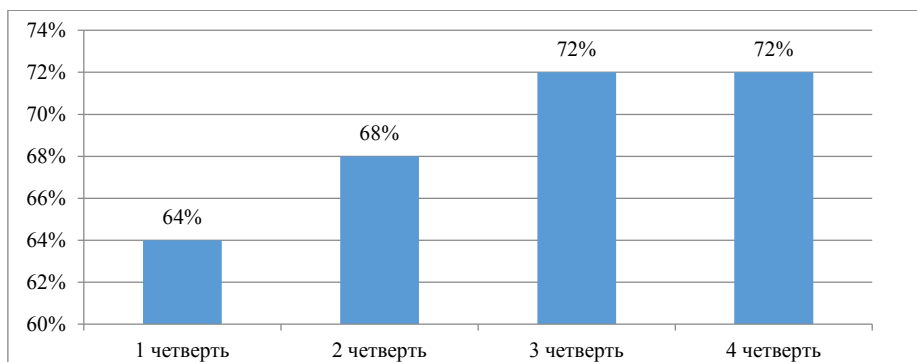
лючает в себя следующие действия:

1. Чтение предложения.
2. Определение количества слов в предложении.
3. Выделение орфограмм.
4. Орфографическое чтение.
5. Чтение закрытыми глазами.
6. Запись предложения.
7. Орфографическое чтение написанного.
8. Подчеркивание орфограмм.
9. Проверка по учебнику /у соседа/.
10. Проверка на следующий день.

Самое главное во всей работе – точность орфографического чтения. Это главное условие должно соблюдаться учителем и выполняться учащимися. Результат придет не сразу. Не сразу речевой аппарат приобретет навыки нужных движений. Зато потом будет прочный фундамент для правописания. И если ежедневно на каждом уроке отводить по 5 минут для орфографического чтения, то эта работа принесет хороший результат.

Вот результаты одного года обучения по технологии Тоцкого:

Качество знаний по русскому языку в 4 «А» классе 2022-23 уч. г.

Проведя исследование, поняла, что технология Тоцкого работает! Используя ее ежедневно, на любом уроке, в системе, с учетом возрастных интересов современных школьников, на материале УНТ и художественных произведений, с учетом социального опыта, можно повысить культуру речи, ораторское искусство детей и грамотность.

Таким образом, в ходе исследования гипотеза подтвердилась.

Выводы:

1. Изучен материал по технологии Тоцкого П. С.
2. Составлена система упражнений.
3. Подобран материал.
4. Разработано методическое пособие «Развитие орфографической зоркости по Тоцкому».

Рекомендации:

1. Изучить и использовать данную технологию коллегами в своей практике.
2. Соблюдать преемственность между начальным и средним звеном.
- 3.

Литература:

Тоцкий П. С. Орфография без правил. – М.: Просвещение, 1991.

КОНДАКОВА Т.Л., НЕВИННОВА Е.А.

КГУ «Гимназия №97», г. Караганда

ЭМОЦИОНАЛЬНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК ОДИН ИЗ КОМПОНЕНТОВ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ЭТИКИ

*Эмоциональный интеллект делает человека
Профессионалом, а профессионала – Человеком*

Основная задача руководителя организации образования – создать необходимые условия для профессионального саморазвития педагогов. Мы считаем, что директор школы должен опираться на анализ потребностей и эффективно использовать результаты аудита для улучшения школьной практики. А также развивать принципы распределенного лидерства, культуры сотрудничества среди учителей. Для процесса изменений в школе очень важна атмосфера доверия, положительного психологического климата, поэтому руководитель должен оказывать поддержку и вдохновлять педагогов школы.

Чтобы все эти условия не только соблюдались, но и приносили свои результаты, мы вот уже второй год реализуем в гимназии школьный проект «Самообразование как способ повышения профессионального мастерства педагога».

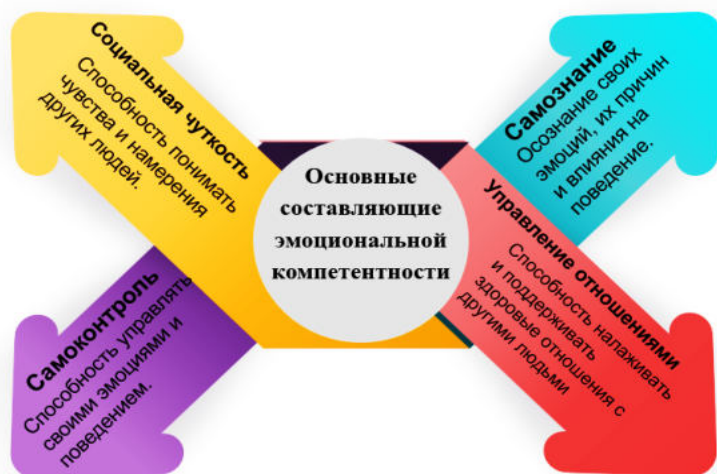
Во время реализации проекта мы смогли вовлечь в эффективный процесс самообразования 85% учителей. Работали над развитием таких личностных качеств, как

самоменеджмент, самопрезентация, открытость, управление временем, умение коллективно учиться, работать в группе.

Так как мы предполагали создание гибкой модели саморазвития, то поэтому постоянно вносим какие-то изменения в план работы. Например, участие в международном управленческом интенсиве «Ориентиры лидера в образовании», который проходил в городе Астана в декабре 2023 года, подсказало нам новые и интересные идеи по реализации школьного проекта. Форсайт-сессии «Учимся вдохновлять педагогов к развитию (Talent-Management в школе)» и креативный практикум «Эмоциональная компетентность: как понять чувства других» определили новые направления в нашей работе по повышению профессионального мастерства педагогов.

Мы поняли, что нам просто необходимо в дальнейшем работать по развитию эмоционального интеллекта, являющегося составляющей частью профессиональной этики педагогов. ЭИ – это способность человека понимать, управлять и выражать свои эмоции, а также распознавать и реагировать на эмоции других людей. Чтобы взаимодействие участников образовательного процесса было эффективным и позитивным, чтобы педагоги развивали свой творческий потенциал, занимались исследовательской и проектной работой, чтобы расширяли свои научные интересы, нам просто необходимо овладеть эмоциональной компетентностью.

В этом учебном году планируем провести педагогический совет по развитию эмоциональной компетентности. А что такое эмоциональная компетентность? Во-первых, это возможность понять и осознать свои эмоции, мотивы, управлять ими и своим поведением. Во-вторых, то понимание эмоциональной и мотивационной сферы другого человека, умение управлять эмоциями других людей, умение ими руководить, предвидеть их поведение.

Как же вовлечь всех педагогов в изменения? Попробуем использовать правила, исходя из принципов эмоционального интеллекта:

- совместно сформулируем цель;
- определим пути развития;
- управлять процессом будем на основе общих ценностей;
- простимулируем самостоятельность педагогов;
- воодушевлять будем поставленными задачами.

Поэтому на педагогическом совете не только дополним план по реализации проекта, но и составим памятки по развитию эмоциональной компетентности. Предварительная работа может включать в себя опросник, интервью, анкетирование как педагогов, так и учащихся. Вопросы могут быть следующего характера:

Вопросы для учителей.

1. Присутствуют ли в твоей жизни такие ситуации, когда тебя полностью охватывают злость или раздражение?
2. Часто ли ты что-либо не говоришь или не делаешь из-за неуверенности или страха, а потом расцениваешь это как упущенную возможность?
3. Бывает ли, что работа или увлечение, поначалу вызывавшие радость, со временем начинают раздражать?

Вопросы для учеников.

1. Назови предметы, на которых ты испытываешь только положительные эмоции.
2. Для тебя лучше самостоятельно участвовать в конкурсах или соревнованиях или ты предпочитаешь командную работу?
3. Легко ли ты переносишь неудачи или проигрыши в какой-либо школьной игре?

Педагогический совет планирует провести совместно с учащимися, так как данное направление работы должно затронуть всех участников образовательного процесса.

В современном мире, где дети все чаще подвергаются стрессам, тревожности и другим проблемам, развитие эмоционального интеллекта (ЭИ) становится все более важным. В современном образовании все больше внимания уделяется развитию не только умственных, но и эмоциональных навыков учеников. Эмоциональный интеллект (ЭИ) становится ключевым элементом успешного социального взаимодействия и личностного роста. Плюсы развития ЭИ в школе:

- Улучшение социальных навыков: дети с высоким ЭИ лучше ладят со своими сверстниками, умеют разрешать конфликты и налаживать отношения.
- Повышение успеваемости: ЭИ помогает детям лучше концентрироваться, справляться со стрессом и мотивировать себя к учебе.
- Снижение проблем с психическим здоровьем: дети с высоким ЭИ менее подвержены депрессии, тревожности и другим проблемам.
- Создание более позитивной атмосферы в классе: когда дети умеют управлять своими эмоциями, в классе царит более спокойная и дружелюбная атмосфера.
- Лидерские качества: программы по развитию ЭИ способствуют формированию лидерских навыков. Ученики становятся более ответственными, умеют эффективно решать конфликты и оказывать поддержку своим одноклассникам.
- Актуальность: в современном мире ЭИ является одним из важнейших навыков для достижения успеха.

Минусы развития ЭИ в школе:

- Недостаток времени: в условиях плотного учебного плана может быть сложно найти время для развития ЭИ.
- Необходимость специальной подготовки: учителя не всегда имеют необходимые знания и навыки для обучения детей ЭИ.
- Сложность оценки: ЭИ – это субъективное понятие, которое сложно оценить количественно.
- Риск манипулирования: ЭИ может быть использован для манипулирования другими людьми, что может иметь негативные последствия.

Плюсы	Минусы
Улучшение социальных навыков Развитие эмпатии и коммуникации. Укрепление межличностных отношений. Повышение способности к разрешению конфликтов.	Недостаток времени Внедрение ЭИ может потребовать дополнительного времени от учителей и учеников.
Повышение успеваемости Улучшение концентрации внимания и мотивации. Развитие навыков самоорганизации и управления временем.	Необходимость специальной подготовки Учителя могут нуждаться в дополнительной подготовке и ресурсах для преподавания ЭИ.
Снижение проблем с психическим здоровьем Улучшение психологического благополучия учеников. Снижение уровня тревожности и депрессии.	Сложность оценки Эффективность ЭИ может быть трудно измерить.
Создание более позитивной атмосферы в классе	

ЭИ может помочь создать более спокойную и поддерживающую среду для обучения.	
--	--

Таблица 1. Плюсы и минусы развития ЭИ в школе

Мы пришли к выводу, что развитие ЭИ в школе имеет больше положительных сторон: развиваются социальные навыки, повышается успеваемость и уменьшаются проблемы, связанные с возрастными особенностями детей. Однако есть и некоторые минусы: нехватка времени и необходимость специальной подготовки учителей. Можно рекомендовать школам ввести в школьную программу курс по развитию эмоционального интеллекта, учитывая особенности своего учебного заведения и контингента учащихся.

Мы проанализировали некоторые данные по влиянию эмоционального интеллекта на эффективность работы и определили самые важные:

- наши интеллектуальные способности уменьшаются на 15% - 30% из-за отрицательных эмоций;
- результаты деятельности организации становятся лучше, если члены администрации позитивно и дружелюбно настроены по отношению к другим членам коллектива;
- в 75% случаев только психологический климат позволяет четко отнести организацию к развивающейся или застойной.

В заключении мы хотели бы дать практические советы для руководителей организаций образования:

- высокий уровень самосознания в сочетании со способностью управлять своими эмоциями повысит уверенность в себе и добавит доверие и уважение подчиненных;
- примером для всех сотрудников станет эмоциональная заразительность руководителя, во всех ситуациях сохраняющего уравновешанность и внутреннюю мотивацию;
- оптимистичный и энергичный директор школы всегда сможет повысить активность всей организации;
- чуткий и умеющий взаимодействовать руководитель всегда будет мотивировать, вдохновлять и объединять сотрудников.

Литература:

1. С. Дэвид «Эмоциональная гибкость. Как научиться радоваться переменам и получать удовольствие от работы и жизни», Эксмо МСК 2017 г.;
2. Л. Сенн «Лифт настроения. Научитесь управлять своими чувствами и эмоциями», Манн, Иванов и Фербер, 2018 г.;
3. В. Шиманская «Где живут эмоции?», Манн, Иванов и Фербер, 2019 г.;
4. Л. Кроль «Эмоциональный интеллект лидера», Альпина Паблишер, 2022 г.

КОШЖАНОВА И.С., БИЖАНОВА К.О.
КГУ «Специальная школа-интернат № 2»

ГРАЖДАНСКО- ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ С НАРУШЕНИЯМИ ОПОРНО-ДВИГАТЕЛЬНОГО АППАРАТА В ПРОЦЕССЕ ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Характерной особенностью современного состояния воспитания в специальных организациях образования Казахстана является направленность на обновление его содержания, поэтому реализация национальной идеи воспитания подрастающего поколения, вопросы гражданско-патриотического воспитания учащихся с особыми образовательными потребностями приобретают первостепенную задачу и главную стратегию государственной политики в области специального образования. Поэтому при формировании личности учащихся с нарушениями опорно-двигательного аппарата (НОДА) в процессе гражданско-патриотического воспитания, необходимо внедрять современные образовательные

технологии, способствующих не только формированию уровня воспитанности, но и максимальной коррекции развития учащихся с НОДА.

Для психического развития учащихся с НОДА характерна выраженность психоорганических проявлений – замедленность, истощаемость психических процессов. Отмечаются трудности переключения на другие виды деятельности, недостаточность концентрации внимания, замедленность восприятия, снижение объема механической памяти, низкая познавательная активность, проявляющаяся в пониженном интересе к заданиям, слабая сосредоточенность, медлительность и пониженная переключаемость психических процессов. Низкая умственная работоспособность отчасти связана с церебрастеническим синдромом, характеризующимся быстро нарастающим утомлением при выполнении интеллектуальных заданий. Наиболее отчетливо он проявляется в младшем школьном возрасте при различных интеллектуальных нагрузках. При этом нарушается обычно целенаправленная деятельность.

В этот возрастной период происходит интенсивное развитие личности и формирование эмоционального фона. Данный возраст является сенситивным периодом для формирования патриотических чувств, ценностных ориентаций. Именно в данный период важно вовлечь воспитанника в насыщенную гражданско-патриотическую деятельность. Умелая организация данного направления в воспитании, где дети по-настоящему могут проявить себя – хорошая школа воспитания социальной активности, гражданственности, а в конечном итоге – патриотизма.

Опыт работы по гражданско-патриотическому воспитанию в условиях специально школы для детей с НОДА позволяет сформулировать основные задачи гражданско-патриотического воспитания: развитие целостной системы патриотического воспитания, которая направлена на формирование у младших школьников с НОДА знаний об историческом прошлом нашей родины, культурных достижениях; воспитание у учащихся любви к своей «малой» Родине, родному краю, развитие осознания воспитание личности гражданина-патриота Казахстана.

Реализация вышеперечисленных задач осуществляется как в урочной, так и внеурочной деятельности. Для достижения успешных результатов по гражданско-патриотическому воспитанию младших школьников с НОДА во внеурочной деятельности педагогу необходимо использовать различные формы организации занятий по данному направлению: тематические классные часы, беседы, смотры строя и песни, конкурсы, викторины, просмотр и обсуждение фильмов гражданско-патриотической направленности, встречи с ветеранами и тружениками тыла Великой Отечественной войны, участие в акциях, праздниках, мероприятия по увековечиванию памяти павших солдат в борьбе за независимость нашей Родины, празднование памятных дат, организация и реализация проектов гражданско-патриотической направленности.

Анализируя методическую литературу, можно сделать вывод о том, что при организации работы с детьми преимущество отдается приемам и методам, способствующим формировать у учащихся умение самостоятельно работать с информацией, а именно: получать новые знания, собирать необходимую информацию, выдвигать гипотезы, делать выводы и умозаключения. В этом плане актуализируется работа по вовлечению обучающихся в проектную деятельность, и методу проектов принадлежит одна из доминирующих ролей.

Метод проекта – это инновационная технология обучения, при помощи которой ученик получает новые знания в процессе поэтапного, самостоятельного, выполнения работы, которая по завершении презентуется в различных формах. Следует отметить, что данный метод подтверждает свою значимость и в воспитательном процессе специальной школы для детей с НОДА.

Основными задачами метода проектов являются: формировать у обучающихся навыки организовывать, планировать и реализовывать самостоятельную работу в рамках проекта, развивать умения ставить проблему и находить пути решения данной проблемы, развивать

творческие способности, коммуникативные умения и навыки, корректировать психофизические особенности воспитанников с НОДА

Процесс работы над проектом очень объемный и требующий определенных последовательных действий. В связи с этим, учеными были определены основные этапы работы над проектами. Выделяются 4 основных этапа, но их количество может варьироваться от 3 до 8.

Первый этап – целеполагание. В рамках данного этапа педагог оказывает ребенку помощь в поиске и выборе наиболее актуальной темы проекта.

Второй этап – разработка проекта. Разрабатывается план деятельности по достижению поставленной цели. Определяются источники, на основе которых будет изучена теоретическая часть. Идет подготовительная работа по осуществлению практической части проекта.

Третий этап – предполагает реализацию практической части проекта.

Четвертый этап – подведение итогов, рефлексия. Оформляется текст и презентация проектного продукта, полученного в ходе исследования.

Работа на начальном этапе осуществлялась в рамках духовно-нравственного направления. Целью работы является: воспитание культуры поведения, формирование уважительного отношения к своему народу, воспитание у учащихся с НОДА чувства любви к своей Родине и людям, проживающим на её территории. По итогам работы в рамках данного направления учащимися были выполнены исследовательские проекты: «Генеалогическое древо», «Семейная реликвия», «Мы – Казахстанцы».

Второе направление, в рамках которого осуществляется гражданско-патриотическое воспитание, – культурно-историческое. Целью данного направления является формирование интереса к изучению культурного наследия своей страны; вовлечение младших школьников с НОДА в работу по сохранению культурных и исторических памятников. В рамках данного направления учащимися были реализованы информационные проекты: «Вы навсегда в наших сердцах», «Историческая лента города Караганды», «Я шагаю по аулу», акция «Оберегай».

Третьим направлением работы по гражданско-патриотическому воспитанию учащихся стало гражданско-правовое направление. Оно направлено на изучение основных законов государства; государственной символикой; правами и обязанностями гражданина Казахстана. По данному направлению проведена работа над исследовательскими проектами: «Я – гражданин», «Государственная символика Казахстана», выполнен творческий проект «Город мечты».

Завершающим направлением работы по гражданско-патриотическому воспитанию стало военно-патриотическое направление. Оно включает в себя изучение военной истории Казахстана; встречу обучающихся с ветеранами войны и труда.

Таким образом, работа с детьми с особыми образовательными потребностями в области формирования гражданско-патриотического воспитания является актуальной задачей в настоящее время. Подводя итог, хочется сказать, что гражданско-патриотическое воспитание занимало, и будет занимать центральное место в воспитательной работе в специальной школе. И благодаря разнообразию форм и методов работы, у нас – педагогов есть уникальная возможность повлиять на становление будущих граждан, патриотов Казахстана.

Литература:

1. Концептуальные основы воспитания в условиях реализации программы «Рухани жаңғыру» Астана, 2019
2. Агапова И.А. Патриотическое воспитание в школе.- М.2002. Айталы А.Улттану.- Алматы:Арыс,2003
3. Будникова О.Л. Гражданско-патриотическое воспитание в школе / О.Л. Будникова. – Волгоград: Издательство «Учитель», 2013. – 145 с.

4. Пашкевич И.А. Патриотическое воспитание: система работы, планирования, разработка занятий / И.А. Пашкевич. – Волгоград: Учитель, 2015. – 169 с.

КРЕМЕР Е.А.

КГУ «Специализированная музыкальная школа-интернат» г. Караганда

ИНТОНАЦИОННЫЙ ЭТЮД, КАК ПЕРСПЕКТИВНАЯ ФОРМА РАБОТЫ В КЛАССЕ СПЕЦИАЛЬНОГО ФОРТЕПИАНО

Современная педагогическая наука, погружается в глубокие исследования семантики музыкального языка, с целью реализации задач, способствующих повышению качества обучения и расширению границ мотивационной сферы, сферы познания музыкального языка, как гибкого инструментария, в руках ищущего музыканта.

Проблематика осмысленной работы с музыкальным текстом актуальна и первостепенна во все периоды исторического развития фортепианной педагогики. Можно обозначить круг имён западных и отечественных исследователей, которые раскрывают вопросы семантики музыкального языка в своих методических трудах: Б. В. Асафьев: «Музыкальная форма как процесс», «Речевая интонация»; М. Арановский «Мышление, язык, семантика»; В. Медушевский «Музыкальный стиль как семиотический объект», «Интонационная форма музыки».

Исследования: Е. Ручьевская «Интонационный кризис и проблемы переинтонирования»; Л. Н. Шаймухаметова «Семантические процессы в музыкальной теме»; В.Н. Холопова «Музыка как вид искусства»; Г. Тараева «Проблемы музыкальной семантики», «Семантика музыкального языка: конвенции, традиции, интерпретации».

С 2001 года успешно работает и развивается Уфимская лаборатория музыкальной семантики созданная Л.Н. Шаймухаметовой. Анализ работ коллектива, позволяет подчеркнуть положительную динамику в расширении тематических перспектив.

Разноуровневые исследования объединяет универсальная форма работы — интонационный этюд. Возможны параллели: этюд актёрского мастерства, где шлифуется эмоционально-мимическая семантика смыслового языка актёра; этюдная хореографическая зарисовка, даёт возможности отточить мастерство эмоционально-чувственного жеста, мимики в движении. Можно тактильно обозначить общие смысловые нити, которые объединят этюд во всех проявлениях, как пластическую форму, моделирующую действие, через смысловые интонации, фигуры, жесты.

Интонационный этюд — универсальная форма работы с музыкальным текстом, основанная на расшифровке его содержательных структур. Ожидаемый результат применения интонационного этюда, позволяет развить у учащихся навыки различных приёмов артикуляции благодаря вариативному произнесению композиторского текста от лица действующих в нём героев и персонажей.

Впервые интонационный этюд, как инновационная форма работы, представила **Л. Н. Шаймухаметова** в «Музыкальном букваре в играх, картинках, загадках». В «Музыкальном букваре» произошла апробация интонационного этюда, через алгоритмы которого, начинающий музыкант познаёт основы музыкальной грамоты, музыкального творчества.

«Музыкальный букварь» является первой креативной площадкой, фортепианной школой для начинающих, предлагая базовый теоретико-практический фундамент для педагогов, находящихся в режиме постоянного самосовершенствования.

Значимые аспекты учебного пособия «Музыкальный букварь в играх, картинках, загадках»:

- Разъясняет методику разработки интонационного этюда, основанного на ролевых играх, в которых совмещаются сольное, ансамблевое исполнительство и присутствуют межпредметные связи.

- Творческая деятельность ребенка организуется с учетом дошкольного опыта в восприятии речевой и художественной информации, стихе, движении, рисунке.

В более узком контексте, интонационный этюд представлен в учебном пособии **Г.Н. Васиковой «Весёлые аранжировки»**. Доступно, поэтапно излагаются основы формирования первоначальных навыков понимания и интерпретации музыкального текста. Пособие состоит из двух разделов.

I раздел «Играю сам...» — состоит из фортепианных пьес, предназначенных для сольного исполнения. Алгоритм работы:

- Выявить в тексте два вида ключевых интонаций (явные и скрытые).
- Соотнести их с образами героев, персонажей и сюжетом.
- Исполнение интонационного этюда.

II раздел «Играю вместе с учителем» — собраны пьесы, предназначенные для ансамблевого исполнения.

Интересное учебное пособие **А. В. Болдыревой «Мои первые транскрипции»**. Традиция создания транскрипций и развёртывания клавирного текста в оркестровую партитуру происходит из бытового музицирования эпохи барокко.

Транскрипция — любое преобразование и трансформация авторского текста приводящее к новым художественным результатам, вплоть до изменения содержания и жанра. Автор пособия предлагает усвоить универсальные приёмы преобразования текста:

- Различные инверсии (техника зеркальных перестановок);
- Изменения темпа и лада;
- Приёмы регистровки и дублировки;

Форма работы — ролевая игра, направленная на создание сценариев с героями и персонажами.

Учебное пособие Я. Ю. Данилова «Интонационные этюды», рассчитано на более взрослого ученика, как «мостик» к более зрелому осознанию произведений венских классиков: И. Гайдна, А. Моцарта, Л. Бетховена.

В пособии представлены «пластические диалоги», «тембровые диалоги», театральные диалоги».

«Пластические диалоги» разработаны на примере клавирных менуэтов. Ритмоинтонационные формулы изображают пластические движения героев. Герои пластических этюдов — танцующие пары (кавалеры и дамы). Характер кавалеров выявляют: «этикетные формулы баса», фигуры галантного шага», «реверанса». Характерные черты дамы: «женские реверансы», интонация «вздоха», «приседания». Танцевальные движения героев изображаются средствами темпа, динамики и артикуляции.

«Тембровые диалоги» истоками уходят в традицию записывать в двуручном изложении тексты, предназначенные для ансамблевого музицирования. Задача интонационного этюда — развернуть запись в ансамблевую партитуру. Герои — музыканты старинного ансамбля.

Алгоритм работы:

- Обнаружить героев;
- Определить границы реплик;
- Воссоздать на фортепиано звучание инструментов;

«Театральные диалоги» — «кочующие» ситуации из оперных произведений. Участники — образы-персонажи опер.

Обзор учебного материала позволяет почувствовать тенденции современной фортепианной педагогики. Понять, насколько расширяется интерес к проблеме интерпретации музыкального текста, насколько обогащается осмысленность работы

ученика-музыканта. Учебный процесс становится более информативно качественным, активно и креативно формируя, развивая грани мышления и воображения ученика.

Литература:

1. Болдырева А. Мои первые транскрипции: Дипломная работа/ А.В.Болдырева: Министерство культуры РФ ФГОУ ВПО «Уфимская государственная академия искусств имени Загира Исмагилова» Лаборатория музыкальной семантики; Л.Н.Шаймухаметова. – Уфа, 2010 – 66 с.: ноты.
2. Данилова Я. Интонационные этюды в классе фортепиано (на материале клавирных сочинений Моцарта) // Музыка прошлого и современность. Отв.ред.-сост. Шаймухаметова Л.Н. – Лаборатория музыкальной семантики. – Уфа. – 2010. – С. 56 – 64.
3. Кириченко Н. Интонационные этюды в классе общего фортепиано: Метод. разработка / Н.Кириченко. – Уфа: РИЦ УГИИ, 2001. –23 с.
4. Креативное обучение в ДМШ/Научно-Методический Вестник Лаборатории музыкальной семантики/ глав. ред. Л.Н.Шаймухаметова, Уфа, №1/2008.
5. Шаймухаметова Л. Семантический анализ в работе музыканта исполнителя / Л.Шаймухаметова // Музыкальный текст и исполнитель / отв.ред. – сост. Л.Шаймухаметова; УГАИ: Лаборатория музыкальной семантики. – Уфа:, 2004. – С. 3-16.

КРЮЧЁК АЛЁНА АЛЕКСАНДРОВНА

КГУ «Общеобразовательная школа № 1» города Темиртау

ФОРМИРОВАНИЕ ЦЕННОСТНО-СМЫСЛОВЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ И КОМПЕТЕНЦИЙ ЛИЧНОСТНОГО РАЗВИТИЯ УЧАЩИХСЯ

В настоящее время особую актуальность приобретает задача формирования ценностно-смысловых компетенций и компетенций личностного развития учащихся. Это связано с тем, что в современном обществе происходят глубокие изменения системы ценностных ориентаций подрастающего поколения. Цель данной статьи - рассмотреть теоретические основы и практические подходы к формированию ценностно-смысловых компетенций учащихся в процессе начального общего образования.

Ценностно-смысловые компетенции представляют собой интегративное личностное образование, включающее систему ценностных ориентаций, смысловых установок, знаний и умений, позволяющих учащимся адекватно воспринимать и интерпретировать ценностно-смысловое содержание социальной и культурной реальности, выстраивать на этой основе собственную жизнедеятельность.

К основным компонентам ценностно-смысловых компетенций относятся: 1) понимание ценности человеческой жизни вообще и своей в частности; 2) наличие смысло-жизненных ориентиров, понимание смысла своего существования; 3) способность руководствоваться нравственными принципами и ценностями в собственном поведении.

Формирование ценностно-смысловых компетенций имеет важнейшее значение для личностного развития школьников. Это связано с тем, что именно на начальном этапе образования закладываются базовые жизненные ценности, формируется отношение к себе, другим людям, окружающему миру. Усвоение ребенком общечеловеческих ценностей (добра, истины, красоты, справедливости и др.) создает прочный нравственный фундамент для дальнейшего развития и самореализации личности[1].

Основопологающим подходом к формированию ценностно-смысловых компетенций является личностно ориентированный подход. Он заключается в максимальном учете личностных особенностей и интересов каждого ребенка, создании условий для его самопознания, самореализации и саморазвития.

Важнейшими принципами выступают: принцип культуросообразности, предполагающий опору в воспитании на национальные традиции и культурные ценности; принцип ценностного единства и совместности, означающий формирование коллективистской ценностной системы; принцип диалога культур, направленный на развитие у детей понимания и уважения других культур и традиций.

Реализация данных принципов позволит обеспечить формирование у школьников системы ценностных отношений к окружающей действительности, необходимой для становления личности гражданина и патриота.

Эффективное формирование ценностно-смысловых компетенций учащихся возможно при соблюдении определенных педагогических условий и использовании адекватных методов воспитательной работы.

Важнейшим условием выступает внедрение в образовательный процесс активных и интерактивных методов обучения. К ним относятся метод проектов, исследовательские методы, ролевые и деловые игры, дискуссии, методики коллективно-творческой деятельности и др. Использование таких методов позволяет вовлечь учащихся в активный познавательный и практический поиск, побуждает их к самостоятельному выбору ценностей и осмыслению значимости определенных явлений.

Эффективным средством формирования ценностных ориентаций младших школьников являются специально разработанные педагогические задания и упражнения духовно-нравственной направленности. К ним можно отнести: составление и обсуждение рассказов на ценностные темы; анализ поступков героев; выполнение творческих заданий, раскрывающих личностный смысл тех или иных ценностей; ролевые игры, моделирующие ситуации нравственного выбора [2].

Большие возможности для усвоения ценностей открывает внеучебная деятельность: познавательные и тематические экскурсии, коллективные творческие дела, проекты, акции социальной направленности. Участвуя в таких мероприятиях, дети на практике постигают ценность добра, справедливости, человеколюбия, получают опыт реальных социально значимых поступков.

Действенной формой работы по формированию ценностей является организация коллективных творческих дел. Так, в ходе подготовки совместного проекта "Моя семья" у детей воспитывается уважение к старшим, забота о родных и близких. Акция "Подарок ветерану" способствует усвоению таких нравственных ценностей, как милосердие, сострадание, гражданственность.

Таким образом, активное использование интерактивных методов в сочетании с внеучебной деятельностью позволяет организовать целенаправленный процесс усвоения и присвоения учащимися духовно-нравственных ценностей.

Важным компонентом процесса формирования ценностно-смысловых компетенций является диагностика, позволяющая оценить эффективность проводимой работы в этом направлении.

Основными критериями сформированности данных компетенций выступают:

- наличие системы ценностных ориентаций, понимание значимости общечеловеческих ценностей;
- умение соотносить поступки и события с принятыми этическими принципами, давать им моральную оценку;
- проявление нравственных качеств личности в поведении и деятельности;
- наличие мотивации к самосовершенствованию и личностному развитию.

В соответствии с этими критериями можно выделить три основных уровня сформированности ценностно-смысловых компетенций: высокий, средний и низкий.

Для диагностики используется комплекс методов: анкетирование, тестирование, метод незаконченных предложений, методика ценностных ориентаций Рокича, наблюдение, беседа, анализ продуктов деятельности учащихся [3].

Полученные в ходе диагностики данные анализируются с учетом возрастных особенностей младших школьников. На их основе делаются выводы об уровне сформированности ценностно-смысловых компетенций у конкретных учащихся и класса в целом. Выявляются имеющиеся проблемы, намечаются пути их решения, разрабатываются практические рекомендации для повышения эффективности воспитательной работы.

Вот пошаговое описание практической работы по проведению мониторинга сформированности ценностей у учащихся:

Были подобраны: анкета для выявления ценностных ориентаций учащихся, тест для определения уровня нравственной воспитанности, карта наблюдения проявлений ценностного поведения.

В начале учебного года было проведено анкетирование, тестирование и первичное наблюдение. Полученные результаты проанализированы. У 60% учащихся выявлен средний уровень сформированности ценностей.

В течение года проводились беседы о нравственности, дискуссии по проблемным ситуациям, коллективные творческие дела, конкурсы рисунков на ценностные темы и др.

Проведено повторное анкетирование и тестирование, анализ результатов. Отмечена положительная динамика: до 70% учащихся перешли на высокий и средний уровни сформированности ценностей.

Скорректирован план работы с учетом имеющихся проблем. Усилен акцент на формирование ценностей саморазвития и социальной ответственности.

Проведено заключительное обследование. Выявлена положительная динамика по сравнению с началом года. Сделаны общие выводы по результатам мониторинга [4].

Таким образом, систематическая диагностика позволяет отслеживать динамику процесса формирования ценностей и своевременно вносить коррективы для повышения его эффективности.

В заключении хочется отметить, что формирование ценностно-смысловых компетенций является одной из важнейших задач современного образования. От уровня сформированности данных компетенций зависит нравственное развитие личности учащихся, их умение ориентироваться в сложных жизненных ситуациях. Целенаправленная педагогическая работа по формированию у детей системы ценностей позволит заложить прочную нравственную основу для дальнейшего становления зрелых граждан общества. Этот процесс требует использования личностно ориентированных подходов, активных и интерактивных методов, а также систематической диагностики результатов. Реализация обозначенных в статье теоретических положений и практических механизмов будет способствовать успешному формированию ценностно-смысловой сферы подрастающего поколения.

Литература:

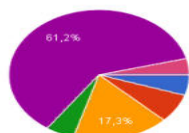
1. Аязбекова С.Ш. Формирование духовно-нравственных ценностей младших школьников. Алматы, 2012.
2. Бейсенбаева А.А. Ценностные ориентации личности: педагогический аспект. Астана, 2010.
3. Жарикбаев К.Б. Проблема ценностей и воспитание личности. Алматы, 2019.
4. Кальмуханбетова Б.К. Диагностика ценностных ориентаций школьников. Караганда, 2015.

БИОЛОГИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДА ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Қазіргі кезде білім беру үрдістерінде оқу бағдарламасын жүзеге асыруда тек ата-аналар тарапынан емес, педагогтар тарапында да үлкен және үздіксіз шешімін таппай тұрған сұрақтар өте көп. Солардың бірі – білім саласы баладан не талап етуде: білім бе, әлде

Сабақтың ҚМЖ-сын жазғанда нені ескересіз?
98 отбегов

Копировать

- тек қана тақырыпты
- тек қана оқу мақсатын
- оқу мақсаты мен тақырыпты
- оқу мақсаты бойынша қалыптастыру керек дағдыны
- оқу мақсаты бойынша қалыптастыру керек дағды мен сабақтың барысы...
- ойланбайды екенмін
- көбіне тек оқу мақсаты мен тақырыпты оқыптан қарап қана ес...

іскерлік пе, әлде шығармашылық па, креатив пе, әлде дағды мен әдет пе?! Әлбетте, жаңартылған білім беру мазмұны білім үрдісіне енгізілгеннен бастап, сонымен бірге жыл сайын енгізіліп жатқан толықтырулар

бойынша педагогке де үлкен жүктемелер қосылуда. Осы тарапта әр мұғалім өз сабағында фокусты не нәрсеге аударуы керек? Оқушыға тұлға ретінде қарап, оның құндылық бағдарын білімге негіздеу қалай жүзеге асырылады? Бұны педагогтер ескереді ме, әлде жоқ па? Осы орайда аздаған диагностикалық жұмыс жүргізіліп, құндылық бағдарын білім беру үрдістерінде орын алуы бойынша талқы жүргізілді.

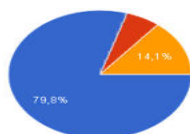
Республика бойынша қашықтық форматта Гугл форма платформасымен сауалнама алынды. 99 педагог қатысты. Жастары бойынша 50-ге дейінгілері -33,7%, 40-қа дейінгілері – 32,7%, ал 50-ден асқандары – 26,5%. Еңбек өтілі бойынша 21 жылдан асқандары – 43,9%, ал 11-20 жыл арасындағы – 31,6% құрады. Санаты бойынша зерттеушілер – 34,7%, ал сарапшылар – 23,5%, модераторлар – 21,4% құрады.

Сонымен, сауалнама алу барысында жинақталған деректерді сараптай келе, сабақтың қысқа

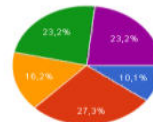
Құндылық пен дағдыны айыра аласыз ба?
99 отбегов

Қо Қай құндылықтың қалыптастыру жні назарда ұстайсыз?
99 отбегов

Копировать

- иә
- жоқ
- мән бермейді екенмін

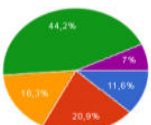
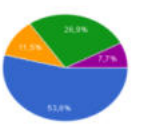
- Қарым-қатынас жасау қабілеті
- Шығармашылық және сын тұрғысынан ойлау
- Өсіп-өсетін мәдениетті және көзқарастарына әділетпен қарау
- Денсаулық, достық және айналадағыларға қамқорлық көрсету
- Өмір бойы оқуға дайын болу

мерзімді жоспарын жазғанда оқу мақсаты бойынша қалыптастыру керек дағды мен сабақтың барысында ескерілуі керек құндылықты 61,2 % ескереді екен, ал 17,3% тек қана оқу мақсаты мен тақырыпты ғана ескеретіндігі айқын болды. Әлбетте, бұл қуантарлық көрсеткіш, десек те тек қана тақырыпты ғана ескеретін – 5,1% (5 педагог), ал ал тек қана оқу мақсатын 7,1% (7 педагог) ескеретіні белгілі болды. Жаңартылған мазмұнды бағдарлама енгізген уақыттан бері тек қана тақырыпты негізге алып жүрген педагогтер жас мамандар деп шағуға болатындығы кішкене жағдайды тыныштандырады. Десек те осындай сипатта жас мамандардың өздеріне де әдістемелік бірлестігі, тәлімгерлері оқу мақсаты бойынша тақырыпқа негізделген білім бойынша ресурсты дұрыс қолдана алуды, саралап, өзіне керек дерегін дағды ретінде қалдыруды назарға алғаны жөн. Әлбетте, осы ретте оқу мақсаты бойынша қалыптастырылатын дағдымен бірге қандай құндылықты ескеретіндігін де айтып кетпеске болмайды.

Әрине, құндылық пен дағдыны ажырата алмайтындығын да анықтап алу арқылы келесі әрекетті нақтылау мүмкіндігін ескеру арқылы құндылықты дағдыдан ажырата алатын педагогтар саны – 79,8% құраса, ажырата алмайтындары да бар екендігі, ажырату, мән бермейтіндіктері де анықталды.

Құндылық сөзінің түсіндірмесі – қымбаттылық, бағалылық; маңыздылық, мәнділік деген мағыналармен сипатталады. [1.542]Сонымен, құндылық – бұқара қолдайтын және адамдардың басым көпшілігі мойындайтын белгілі нысандардың және құбылыстардың, адамдық қасиеттер және өзін-өзі ұстау ережелерінің тұлғалық және әлеуметтік-мәдени маңыздылығы. Білім беру үрдісінде жүзеге асырылатын **құндылықтар**:

- шығармашылық және сыни тұрғыдан ойлау;
- қарым-қатынас жасау қабілеті;
- өзгелердің мәдениеті және көзқарастарына құрметпен қарау;
- денсаулық, достық және айналадағыларға қамқорлық көрсету;
- өмір бойы оқуға, білім алуға дайын болу

Білім алушылардың құндылыққа қатысты берген жауаптары:	Білім берушілердің құндылыққа қатысты берген жауаптары:
<p>Берілген құндылықтардың ішіндегі қайсысы сіздің қазіргі және болашағыңызға өте қажет деп санайсыз? 43 отбасы</p> <ul style="list-style-type: none"> Шығармашылық және сыни тұрғыдан ойлау; Қарым-қатынас жасау қабілеті; Өзгелердің мәдениеті және көзқарастарына құрметпен қарау; Денсаулық, достық және айналадағыларға қамқорлық көрсету; Өмір бойы оқуға дайын болу 	<p>Құрметті әріптес! Әр сабақ құндылыққа негізделеді, қолшынға қатты қажет құндылықпен мазмұнды, мәнді. Төменде көрсетілген қай құндылықты сіз не сабағыңызда басты назарда ұстайсыз? 26 отбасы</p> <ul style="list-style-type: none"> Шығармашылық және сыни тұрғыдан ойлау; Қарым-қатынас жасау қабілеті; Өзгелердің мәдениеті және көзқарастарына құрметпен қарау; Денсаулық, достық және айналадағыларға қамқорлық көрсету; Өмір бойы оқуға, білім алуға дайын болу
<p>Қатысқан оқушылар саны: 43 1-орында 44,2% – денсаулық, достық және айналадағыларға қамқорлық көрсету; 2-орында 20,9% – қарым-қатынас жасау қабілеті; 3-орында 16,3% – өзгелердің мәдениеті мен көзқарастарына құрметпен қарау; 4-орында 11,6% – шығармашылық және сыни тұрғыдан ойлау; 5-орында 7% – өмір бойы оқуға, білім алуға дайын болу.</p>	<p>Қатысқан оқушылар саны: 26 1-орында 53,8% - шығармашылық және сыни тұрғыдан ойлау; 2-орында 26,9% – денсаулық, достық және айналадағыларға қамқорлық көрсету; 3-орында 11,5% – өзгелердің мәдениеті мен көзқарастарына құрметпен қарау; 4-орында 7,7% – өмір бойы оқуға, білім алуға дайын болу; 5-орында 0% – қарым-қатынас жасау қабілеті.</p>

Әлбетте, көріп отырғандарыңыздай, барлығы дұрыс секілді, бірақ та білім берушілер тарапынан «қарым-қатынас жасау қабілеті» бойынша құндылықта – 0 дауыс. Бұл дегеніміз қатысқан 26 педагог әлемдік құзыреттіліктің бір түрі болып табылатын «коммуникация, командамен жұмыс» дағысын мүлдем ескермейді екен. Ал командамен жұмыс жасау – соңғы 20 жылда әлемдік жұмыс берушілердің жұмысшыларды таңдау мен іріктеуде қоятын талаптарының ішіндегі өзгермей келе жатқан құзыреттіліктің бір түрі екенін ескеру керек. Сонымен, *биология сабағында құндылықтарды қалыптастыруда оқу бағдарламасы бойынша берілген тақырыптарды құндылықтармен байланыстыру, үйлестіру жолын ескеру қажет*. Мәселен, экожүйе компоненттерін өткен кезде тірі табиғат пен жансыз табиғат арасын ашуда тірі табиғат түрлеріне деген оқушылардың айналадағыларға қамқорлық көрсету құндылығын өсімдіктер, жануарлар, саңырауқұлақтар, қыналар, микроағзалар [2.6] тақырыпшаларын өткен кезде қалыптастыру керектігіне аса мән берген жөн. Сонымен бірге Қазіргі адам іс-әрекетінің экожүйеге әсері [2.18], Қазақстанның ерекше қорғалатын табиғи аумақтары [2.23] Қазақстан Республикасының Қызыл кітабы [2.26], Жасуша – ағза құрылысының негізгі бөлшегі [2.44] және т.б. мысалдарды берілген оқу стандарты бойынша белгіленген тақырыптардан келтіруге болады. Осы тақырыптарды өткен сәтте бірден оқушыларға, алдымен, құндылық жайлы, содан кейін берілген ресурсқа ғана назар аударту керек. Ал енді осы тақырыптарды білу мен түсіну деңгейінен өткендігін байқаған соң, оқушылардың ойлау дағды деңгейлерін әрі қарай қолдану деңгейіне жеткізуде жіктеу, түрлерін, топтастырылуын, одан әрі қарай талдау мен саралауды, жинақтауды, ең соңында өмірмен тікелей байланысын табуға себепші болатындай мәселелі сұрақтар қою арқылы түрлі жағдаяттармен байланыстыру арқылы оқушылардың сыни ойлауларын, сыни пікірлерін еркін және саналы жеткізу мүмкіндігін қалыптастыруды әдетке айналдыруға әрбір педагог тырысу керек.

Әдебиеттер:

- 1.Қазақ тілінің түсіндірмелі сөздігі/ Жалпы редакциясын басқарған Т. Жанұзақов. – Алматы: Дайк-Пресс, 2008. – 968 б.
- 2.Соловьева А.Р. және т.б. Биология: Жалпы білім беретін мектептің 7-сыныбына арналған оқулық/А.Р. Соловьева, Б.Т. Ибраимова, Ж.Ә, Алина. – Алматы: Атамұра, 2017. – 240 бет.

3.«2022-2023 оқу жылында Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы». Әдістемелік нұсқау хат. – Нұр-Сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2022. – 320 б.

КУДРЯВЦЕВА Т.В., СЛЮЩЕНКО А.А.

*КГУ «Карагандинская областная психолого-медико-педагогическая консультация №2» УО
КО г. Темиртау*

МОДЕЛЬ КОМПЛЕКСНОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ДЕТЕЙ РАННЕГО ВОЗРАСТА В УСЛОВИЯХ ПСИХОЛОГО- МЕДИКО- ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КОНСУЛЬТАЦИИ

Проблема раннего выявления, комплексного сопровождения детей с ООП раннего возраста и их семей в организациях образования, на сегодняшний день является актуальной для решения максимально полного преодоления первичного нарушения, минимизации вторичных искажений развития ребенка раннего возраста. В настоящее время выявлением отклонений от нормативных параметров возрастного развития ребенка находится в ведении организаций здравоохранения. Обусловлено это тем, что дети в возрасте 0-2 лет не охвачены дошкольным общим и дополнительным образованием. Таким образом, молодые родители зачастую недостаточно осведомлены о параметрах психофизического развития ребенка в первые месяцы/ годы жизни, опираются на опыт старшего поколения, обрывочную информацию из социальных сетей, мнение одного врача общей практики.

Значимость проблемы всестороннего, комплексного подхода в выявлении и поддержке детей раннего возраста с ООП в условиях психолого - медико- педагогической консультации определяется имеющимися статистическими данными ПМПК, свидетельствующих о резком увеличении количества детей с ООП при достижении детьми трехлетнего возраста - начала охвата детей дошкольным обучением и воспитанием в условиях детского сада.

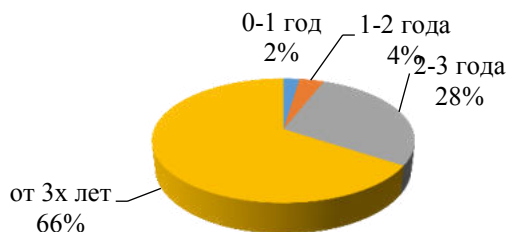

Рис 1. Итоговый анализ выявляемости детей с ООП в КГУ "КОПМПК № 2" УО КО

Раннее выявление детей с ООП необходимо рассматривать в разрезе комплексного подхода, имеющего междисциплинарный характер: в связке здравоохранения, образования и социальной защиты. Осуществление такого межведомственного подхода возможно в условиях психолого- медико- педагогической консультации при наличии в ней врачей, психологов, специальных и социальных педагогов в их тесном взаимодействии в вопросах обследования и консультирования семей, воспитывающих детей с ООП. В настоящее время существует противоречие между необходимостью комплексного сопровождения детей раннего возраста и несогласованностью действий субъектов сопровождения, их ресурсная недостаточность. Однако, в современных условиях появились новые субъекты ранней помощи: центры раннего вмешательства, общественные организации Фонды и волонтерские клубы которые могли бы восполнить эти противоречия.

С этой целью нами была разработана модель комплексного сопровождения детей раннего возраста с ООП и его семьи в условиях ПМПК, позволяющая объединить усилия межведомственного, межсубъектного взаимодействия всех участников сопровождения, разработать алгоритм и механизм этого сопровождения. Связующим звеном является Центр поддержки детей и семей (ЦПДС ПМПК) объединяющий участников всех структур и уровней.

Рис 2. Модель межведомственного/ межсубъектного взаимодействия сопровождения ребенка раннего возраста с ООП и его семьи Центром Поддержки детей и семей (ЦПДС) в ПМПК

Если обеспечить комплексное сопровождение детей с ООП раннего возраста, детей «группы риска» в условиях психолого- медико- педагогической консультации через организацию взаимодействия всех субъектов ранней помощи, это позволит минимизировать риски нарушения развития ребенка, снизить показатели детской инвалидности в дальнейшем, так как будут созданы необходимые условия, способствующие профилактике и ранней компенсации, абилитации нарушенного развития ребенка на ранних этапах его развития. Нами были определены основные формы межведомственного взаимодействия: рабочие чаты он-лайн для моментального межсубъектного реагирования всех участников на платформе ZOOM, социальных мессенджерах WhatsApp, Telegram; офлайн встречи, прямые эфиры.

Рис 3. Формы межсубъектного взаимодействия участников службы сопровождения

Разработанный нами механизм межведомственного взаимодействия позволит структурированно объединить усилия всех участников Модели сопровождения ребенка раннего возраста с ООП и его семьи. Отправной точкой являются организации здравоохранения: Перинатальные центры, Поликлиники. На основе скрининговой деятельности ими выявляются дети с нарушенным здоровьем, с рисками его возникновения. Данные скрининга передаются в ПМПК в виде ежемесячных табличных данных, а также проводится лечебно- оздоровительная работа в направлении медицинской поддержки ребенка и семьи. Далее, на основании полученных данных, ПМПК посредством предоставления государственной услуги ПМПК проводит обследование и консультирование выявленных детей и их родителей, определяя особый образовательный запрос ребенка, определяя специальные условия реализации данного запроса в организациях образования: детские ясли- сады, специальные детские сады/группы, кабинеты психолого- педагогической коррекции, реабилитационные центры, центр поддержки детей с аутизмом. При необходимости ПМПК направляет ребенка для углубленного обследования в организации здравоохранения, службы социальной защиты населения, рекомендует обратиться в общественные организации, фонды, волонтерские клубы. Далее осуществляется всесторонняя поддержка ребенка всеми участниками сопровождения в разрезе необходимой помощи каждому ребенку и его семье. Все участвующие организации взаимодействуют между собой посредством указанных выше форм работы, объединяющим звеном выступает ЦПДС ПМПК.

Рис 4. Схема совместных действий межведомственного сопровождения ребенка Раннего возраста с ООП и его семьи

Таким образом, комплексное межсубъектное сопровождение детей раннего возраста с ООП, в центре организации которой - ПМПК может рассматриваться как качественно новое эффективное направление работы с ребенком и его семьей в виде целостной системы в Республике Казахстан. Однако, на сегодняшний день мы выявили ряд проблем методологического, организационного и правового характера, которые нужно исследовать в целях дальнейшего развития системы раннего выявления и оказания комплексной междисциплинарной помощи ребенку и его семье, позволяющей не только эффективно предупредить либо минимизировать имеющиеся у ребенка отклонения в развитии, но и способствовать максимально возможным достижениям в его развитии, поддержанию здоровья, а также успешной социализации и включению его в образовательную среду с последующей интеграцией в общество.

Литература:

1. Диагностика психического возраста в раннем детстве. А.К. Ерсарина Учебно-методическое пособие издание 4. Алматы 2023г
2. Диагностика проблем обучения и воспитания детей раннего, дошкольного и школьного возраста. Методические рекомендации для специалистов психолого-медико-педагогических консультаций.. Автор-составитель А.К.Ерсарина АбаеваГ.А. Алматы 2014 год.
3. Скрининг психофизических нарушений у детей раннего возраста. Методические рекомендации. Сулейменова Р.А.,Айтжанова Р.К.,Ерсарина А.К..1998 год.
3. Tyurina, N. Sh. Abilitatsionnaya kompetentnost' roditeley: monogr. [Abilitation competence of parents] [Monograph]. Moscow: Poligrafservis, 162 p. (In Russ.) 2011 год.
5. Yugova, O. V. Model' rannego psikhologo-pedagogicheskogo soprovozhdeniya rebenka s otkloneniyami v razvitii i ego sem'i [A model of early psychological and pedagogical support for a child with developmental disabilities and his family]. In O. G. Prikhod'ko, A. A. Guseynova, E. V. Ushakova (Compilers), Rannaya kompleksnaya pomoshch' detyam s otkloneniyami v razvitii v sovremennom obrazovatel'nom prostranstve (Collection of scientific articles based on the materials of the Intern. scientific-practical Conf., Moscow, pp. 184—190). Moscow: MGPU. (In Russ.) 2013
6. Приходько, О. Г. Система ранней помощи детям с ограниченными возможностями здоровья и их родителям / О. Г. Приходько, О. В. Югова. — Москва : Деловые и юридические услуги «Лекс Праксис», 2015 год

КУЗНЕЦОВА Е.В., МАГАВЬЯНОВА К.С.
 КГУ «Гимназия имени Каныши Сатпаева»
 КГУ «Общеобразовательная школа № 86», г. Караганда

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ТОЛЕРАНТНОСТЬ КАК БАЗОВАЯ ЦЕННОСТЬ СПЕЦИАЛЬНОГО И ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Тема толерантного отношения к людям с ограниченными возможностями остается актуальной, и особенно в педагогической среде. Ведь от того, насколько насколько терпимо и с пониманием учитель может относиться к особенному ребенку во много зависит его личностное становление и развитие. Поэтому ценностная позиция учителя, его эмоциональное отношение к особенному ребенку играют огромную роль. Однако, мы не можем сбрасывать со счетов важность активной помощи других специалистов, которые дополнительно сопровождая ребенка, производят необходимую коррекцию, тем самым облегчая процесс учения ребенка и работающего с ним педагога. [1]

В нашей статье под термином ребенок с ОВР мы будем подразумевать детей с ограниченными возможностями развития – то есть детей имеющих отклонения в физическом и (или) психическом развитии и нуждающихся в создании специальных условий обучения. [2]

Чтобы выявить причины затруднений и основных жалоб педагогов в процессе сопровождения детей с ОВР мы провели исследовательскую работу на базе ОШ № 86. В нашем исследовании мы использовали методику «Диагностика профессиональной педагогической толерантности», автор Макаров Ю. А. (адапт. Фоменко Т. В.) . [3,4]

В практическом исследовании под детьми с ОВР мы подразумеваем детей, обучающихся в классах тех педагогов, которые приняли участие в нашем исследовании, а именно, дети: с СДВГ, РАС (расстройства аутистического спектра), нарушения интеллекта - умственная отсталость легкой степени, нарушения поведения, расстройство эмоционально-волевой сферы.

К работе с данными учащимися подключены: педагог- психолог, учитель-дефектолог, учитель-логопед, педагог-ассистент (для 2 учащихся из 20)

Еще одна цель нашей исследовательской работы: выявление уровня сформированности профессиональной педагогической толерантности и ее компонентов у педагогов к детям с ограниченными возможностями развития.

В исследовании приняли участие 22 педагога. В результате исследования мы получили следующие результаты: средний уровень сформированности педагогической толерантности к детям с ОВР у 41% педагогов. Высокий уровень сформированности педагогической толерантности к детям с ОВР у 59% педагогов.

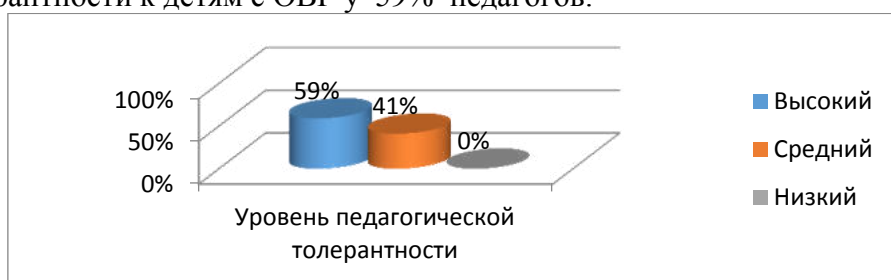

Рис.1 Уровень профессиональной педагогической толерантности учителей, работающих с детьми с ОВР

Итак, мы получили следующие данные:

Все испытуемые отметили необходимость учитывать особенности детей с ОВР при выборе приёмов работы с ними. А также 100% процентов опрошенных анализируют своё негативное отношение к учащимся и стараются объяснить его причины ребенку, при этом используя педагогический такт.

100% процентов учителей учитывают эмоциональные проблемы и переживания каждого ребёнка. Все педагоги ответили, что при виде человека с ограниченными возможностями развития стараются ему чем-то помочь, видя ссорящихся учащихся, всегда вмешиваются и стараются разрешить спор, помогают каждому ученику, стремятся к хорошим взаимоотношениям с детьми и коллегами. Все эти показатели говорят о том, что

уровень сформированности педагогической толерантности и эмпатии у большинства опрошенных высок.

Однако большинство опрошенных считают поведение детей с ОВР совершенно неприемлемым, а также считают, что совместное обучение детей с ОВР и детей с нормой неблагоприятно ни для детей с ОВР, ни для детей с нормой. Половина опрошенных испытывает сильное раздражение, когда в классе дети шумят, невнимательны и нарушают правила поведения. Большинство учителей отметили, что работа с детьми с ОВР их расстраивает, для 22,7% педагогов эта работа просто невыносима. Также 59% опрошенных ответили, что им трудно приспособиться к работе с детьми, которые отстают в развитии.

Большинство учителей-предметников выбрали бы работу с нормотипичными детьми, считая, что дети с ОВР не должны учиться в обычных классах, так как учителям вынужденно приходится уделять детям с ОВР гораздо больше внимания, чем детям с нормой.

А так же важно отметить, что все опрошенные учителя-предметники проходили курсы по инклюзивному образованию, однако большинство (59%), отмечают, что знания, полученные на курсах, не помогают в работе с детьми с ОВР и носят поверхностный характер. Большинство учителей-предметников, преподающих в инклюзивных классах, где есть дети с ОВР, отмечают, что у детей нет дополнительного сопровождения педагогом-ассистентом, соответственно нагрузка на учителя возрастает.

На необязательный вопрос указать причины, которые мешают качественному внедрению инклюзивного образования, педагоги ответили следующее:

64% учителей считают, что времени урока не хватает для качественной работы с классом, где есть дети с особыми образовательными потребностями, 36% учителей считают, что необходимо уменьшить количество детей с нормой в развитии в классах, где есть дети с ОВР, тем самым у учителей появится больше времени для индивидуальной работы с ребенком с особыми образовательными потребностями, 57% педагогов отметили, что им не хватает ресурсов (физических, временных, материальных) для подготовки заданий и для детей с особыми образовательными потребностями и для детей с нормой в развитии, и только один педагог ответил, что считает инклюзивное образование качественным.

Практическая значимость данной работы определяется возможностью использовать результаты исследования, приведенного в статье, для совершенствования системы инклюзивного образования и успешного разрешения затруднений на пути его реализации.

Таким образом, мы можем сделать следующие выводы: педагоги, принявшие участие в исследовании в достаточной степени, а некоторые даже на высоком уровне проявляют толерантное отношение к учащимся с ОВР. Однако этого недостаточно чтобы решить проблему качества инклюзивного образования с учетом специфики и новых требований к педагогу, в классе у которого учатся дети, требующие дополнительного внимания, сил и навыков. По результатам исследования мы видим: чтобы создать условия более эффективной и комфортной для детей и педагогов работы необходимо снизить количество детей в инклюзивных классах, чтобы была возможность реализации более качественного индивидуального подхода к детям, а так же достаточное материальное оснащение для разработки учителем индивидуальных развивающих заданий для учащихся, улучшать качество проводимых для педагогов курсов по особенностям обучения детей с ОВР. Так же очень важно осуществлять психологическую поддержку педагогов, испытывающих эмоциональные проблемы в процессе работы с особенными детьми, ввиду степени тяжести расстройства ребенка.

Литература:

1. Нурлигаянова О.Б. Психологическое содержание педагогической толерантности как профессионально важного качества учителя [Текст]: дис. на соискание степени канд. психол. наук:(19.00.07).Ярославль: Ярославский государственный педагогический университет, 2006.

2. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан Об утверждении Правил оценки особых образовательных потребностей от 12 января 2022 года № 4. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 24 января 2022 года № 26618.
3. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие /Под ред. Д.Я. Райгородского. Самара: Издательский дом «Бахрах» М, 2004. — 672 с.
4. Солдатова Г.У., Шайгерова Л.А. Психодиагностика толерантности личности [Текст]/ Под редакцией Г.У. Солдатовой, Л.А. Шайгеровой. М.: Смысл, 2008. — С. 46.

КУЗЬМИНА А.В.

КГКП «Дворец школьников имени Агыбай батыра», г. Балхаш

РАЗВИТИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПЕДАГОГА В УСЛОВИЯХ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В числе задач образовательной политики Республики Казахстан - создание соответствующих условий для формирования духовно-нравственной личности, воспитание патриотизма, толерантности, гражданского самосознания, развитие общечеловеческих ценностей, творческих способностей, креативного мышления и социализации подрастающего поколения [1].

Эффективным способом расширения творческих возможностей детей и молодежи, привлечения их к успешной самореализации является дополнительное образование детей. Дополнительное образование – процесс воспитания и обучения, осуществляемый с целью удовлетворения всесторонних потребностей обучающихся и воспитанников [2].

Обладая открытостью, мобильностью и гибкостью, система дополнительного образования детей способна быстро и точно реагировать на «вызовы времени» в интересах ребенка, его семьи, общества, государства. Ценность дополнительного образования детей состоит в том, что оно усиливает вариативную составляющую общего образования, помогает подросткам в профессиональном самоопределении, способствует реализации сил и знаний, которые дети получают в школе [1].

В основе деятельности КГКП «Дворец школьников имени Агыбай батыра» города Балхаш лежит личностно-ориентированный подход в образовании и воспитании. Поэтому особенностями образовательного процесса Дворца являются:

- обучение на добровольных началах;
- занятия в свободное от основной учебы время;
- возможность сочетать различные направления и формы занятий;
- переход кружковцев из одной группы в другую (по желанию, уровню интеллектуального развития, возрастному составу);
- сочетание индивидуальных, групповых и массовых форм работы;
- творческое сотрудничество детей и взрослых.

Педагог и ученик – две основные фигуры в образовании. Личности, чьи взаимоотношения на занятиях влияют на весь учебно-воспитательный процесс и определяют его успех. Не случайно так важно создание в творческом объединении атмосферы глубокого взаимопонимания, доброжелательности, уважения и сотрудничества для развития творческих способностей ребенка. Перед педагогами дополнительного образования стоит очень важная задача максимального раскрытия в воспитаннике его самостоятельного, активного, деятельного начала, развития индивидуального своеобразного творческого потенциала, воспитания творческой личности, способностей к саморазвитию, самоопределению и самореализации. Поэтому педагогам необходимо учитывать в своей работе потребности современного поколения детей и подростков, их родителей. Ведь время требует освоения нового содержания, новых форм и методов работы, поиска эффективных путей обучения и воспитания, а значит, остро ставится вопрос о компетентности педагогов дополнительного образования [3].

Под развитием профессиональной компетентности педагогов мы понимаем расширение, интеграцию и реализацию в педагогической деятельности инновационных, исследовательских знаний и умений, а также направленность на творческую деятельность. Это предполагает выход педагога за пределы традиционной исполнительской деятельности и смену ее на проблемно-поисковую, отвечающую запросам общества и создающую условия для самосовершенствования личности. Поэтому мы уверены, что профессиональная компетентность педагогов является условием личностного роста воспитанников. Вместе с тем, наш педагогический коллектив постоянно обновляется, а значит, требует особого внимания, кропотливой работы, индивидуального подхода к каждому педагогу.

Во Дворце школьников сложился творческий коллектив, в котором нет «случайных людей». Энтузиазм педагогов Дворца школьников помогает зарождению ярких искорок творчества в сердцах воспитанников, способствует раскрытию их таланта. Значительная часть педагогов, работающих свыше 10 лет, создают особую атмосферу во Дворце, атмосферу творчества и неравнодушия, напитываясь которой, молодые педагоги стремятся к совершенствованию своего педагогического мастерства.

Педагог дополнительного образования должен владеть следующими профессиональными компетенциями:

- Эффективными технологиями развития компетенций учащихся. Это, прежде всего, информационные технологии, технологии развития креативного мышления, рефлексии, коммуникативные технологии, технологии социального проектирования и другие. Необходимо отметить технологию работы с портфолио учащегося, которое поможет сформировать его ключевые компетенции.
- Владеть психолого-педагогической поддержкой развития компетенций. Продумывать методы и способы своего занятия, находить нужный тон в общении, влиять на эмоциональное состояние ученика.
- Уметь взаимодействовать с родителями, ведь многие из них приводят своих детей в детские организации. В большинстве своем, именно родители определяют и социальный заказ на образовательные услуги. Триада: ученик, родитель, педагог создает условия для формирования обучающихся компетенций, способствующих дальнейшей адаптации в социуме и профессионального самоопределения учащихся.
- Создавать благоприятные условия в организациях дополнительного образования, которые способствуют саморазвитию личности, формированию общекультурных компетенций, усвоению способов коммуникации [4].

Для оказания помощи в овладении необходимыми компетенциями для выполнения своих профессиональных функций в КГКП «Дворец школьников имени Агыбай батыра» разработана модель методического сопровождения педагога, в рамках которой развертывается индивидуальное взаимодействие специалистов методической службы с педагогами. Модель включает три уровня: первый уровень модели – индивидуальное взаимодействие – позволяет специалистам методической службы, совместно с педагогами сформировать индивидуальные маршруты совершенствования мастерства, выявить их методические запросы, определиться с планируемыми мероприятиями (открытое занятие, выступление на заседаниях методического, педагогического советах, подготовка методической статьи). Так же в течение года проводятся индивидуальные консультации по корректировке учебных программ, подготовке планов методической работы, планов работы над методическими темами по самообразованию. Второй уровень модели предполагает выбор самим педагогом творческих модулей, в рамках которых можно совершенствовать свое профессиональное мастерство в определенных направлениях деятельности. Например, такие модули, как «Творчество», «Педагогическое взаимодействие», «Лестница успеха». Результаты работы модулей можно проследить на открытых занятиях педагогов, мастер-классах. Своеобразным творческим модулем является январский педсовет. С целью стимулирования творческой мысли педагогов используются нестандартные, современные

интенсифицированные формы проведения: (коучинг, аукцион, научно-практическая конференция, деловая игра). Кроме того, в КГКП «Дворец школьников имени Агыбай батыра» работает «Школа педагогического мастерства», в рамках которой в течение года проводится цикл занятий для всего педагогического коллектива, в процессе которых вырабатывается система педагогических понятий, обеспечивается единство подходов, действий в учебной инновационной деятельности, стимулируется активное профессиональное общение и обмен опытом. Обсуждение проблем, поднятых на занятиях школы педмастерства, продолжается на заседаниях методических объединений, где в процессе общения педагоги вырабатывают общие подходы и конкретизируют их непосредственно к своему направлению. Третий уровень модели связан с ситуацией деятельности самих педагогов. Необходимо отметить стремление педагогов к самообразованию и самосовершенствованию. У многих педагогов имеются собственные наработки, которые апробированы ими на занятиях. Свой опыт работы они представляют на различных конференциях, семинарах, посвященных вопросам развития дополнительного образования детей, проводят открытые занятия, мастер-классы на уровне учреждения и города, которые позволяют раскрыть индивидуальность, творческий потенциал педагогов, поделиться своим «золотым запасом».

Таким образом, на сегодняшний день методической службой КГКП «Дворец школьников имени Агыбай батыра» создаются все необходимые условия для повышения профессиональной компетентности педагогов дополнительного образования. Об этом свидетельствует участие педагогов дополнительного образования в конкурсах профессионального мастерства разного уровня, научно-практических конференциях, онлайн-вебинарах для педагогов дополнительного образования. Наиболее яркими показателями результативности деятельности методической службы мы считаем:

- Победу педагога Утеновой А.А. в номинации «Лучший педагог дополнительного образования» в конкурсе на премию акима Карагандинской области;
- Победу ПДО Мугмановой И.М. в региональном этапе Республиканского конкурса видео-уроков «Панорама педагогических идей»;
- Участие ПДО Ахатова С.К., Темиргали М.М. в качестве лекторов в республиканских курсах повышения квалификации, организованных РУМЦДО;
- Ежегодные призовые места в Республиканском фестивале педагогических работ «Методический вернисаж»;
- Присуждение Международной премии «Волонтер года» педагогу Темиргали М.М. в номинации «За вклад и популяризацию образования».

Количество победителей и призеров конкурсов различного уровня по сравнению с предыдущим учебным годом возросло с 70 до 91 в этом году. Эти результаты, несомненно, связаны с заинтересованностью многих педагогов в повышении профессионального мастерства не только своих воспитанников, но и своего личного.

Литература:

1. Инструктивно-методическое письмо «Об особенностях учебно-воспитательного процесса в организациях среднего образования Республики Казахстан в 2023-2024 учебном году» \ МПРК Национальная академия им. И. Алтынсарина, Нур-Султан, 2023.
2. Закона Республики Казахстан «Об образовании» подпункт 39 статьи 1// от 27 июля 2007 года № 319-III (с изменениями на 01.01.2024).
3. Республиканский учебно-методический журнал «Қосымша білім және тәрбие» № 1 «К обществу знаний через модернизацию системы дополнительного образования» \ 2023.
4. Концепция непрерывного педагогического образования педагога новой формации Республики Казахстан \ Астана, 2005.

ЖЕКЕ ТҮЛҒАНЫҢ КӘСІБИ ДАМУЫНА ЖЕТЕЛЕЙТІН (БАҒЫТ-БАҒДАР БЕРЕТІН) ҚҰНДЫЛЫҚ ЖОЛДАРЫ

*«Оқытудағы мақсат – жалғыз құрғақ білім үйрету емес,
біліммен бірге жақсы тәрбиені қоса беру»
Міржақып Дулатұлы*

Қазіргі таңда орта білім беру ұйымдарында адамгершілік құндылықтарды насихаттау, жеріне жеткізіп үйрету маңызды мәлесеге айналды. Себебі, жаһандық даму технораттық тұлғалардың қалыптасуына ықпал еткендіктен, солардың ішінен рухани толысқан тұлғаларды шығару білім берудің өзекті нысанына айналды десек те болады.

Кейінгі кезде балалар тәрбиесіне мұғалімнің де, ата-ананың да жауапкершілігі артып жатыр. Жаңа заман талаптарына сай ұстаздарға, сынып жетекшілерге қойылатын талап та күшейіп барады. Себебі, қазір партада отырған оқушылар – «Z ұрпағының» өкілдері. Бұл ұрпақ жас болса да тәуелсіз жұмыс жасауға бейім болады. Олар – өздерінің ісі мен сөздеріне жауап бере алатын және бәсекелестікке түсуден тайсалмайтын ұрпақ [1]. Технология дамыған сайын аға буын өкілдеріне қиындық туындауда. Ал жаңа буын ұрпағы үшін жаңа мүмкіндіктер ашылуда. Дегенмен, бұл орайда жас буынның құндылықтары мен көзқарастары үнемі өзгеріп отыруына әкеледі. Сондықтан бала тәрбиесінде мұғалім мен ата-ананың ұрпақ сабақтастығын жалғастыра білуі аса маңызды деп ойлаймын. Өскелең ұрпақтың қызығушылықтарын ескере отырып, адами, рухани құндылықтардың салмағын дәріптеу – аса маңызды іс.

Қазақстанда мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023 - 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасында құндылықтарға негізделген білім берудің маңызы ерекше аталып өтеді. Тұжырымдамада бұл тәсіл орта білім беру жүйесінің ажырамас бөлігі деп танылып, мектеп климатына, мәдениеті мен барлық қызметкерлердің қарым-қатынасына оң ықпал ететіні айтылады. Құндылықтарға негізделген білім берудің мақсатын жалпы адамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, заманауи білімдерді меңгерген, бәсекеге қабілетті, салауатты ұрпақ тәрбиелеу болып табылады. Осы орайда қазіргі білім беру жүйесі де оқушыны тұлға ретінде тәрбиелеуге баса аударады. Бұл педагог мамандардан жоғары кәсібилікті талап ететіні сөзсіз.

Құндылықтар – бой түзейтін, жөн сілтейтін бағыт- бағдар. Яғни, белгілі бір әрекетті көздейді. Құндылыққа қатысты әрекетті көздейтін нәтиже және оқушының бойына қондыратын қадір - қасиет атрибуты деп есептеледі. Оқушылардың білім алу жолында адамгершілік негіздерін ұстану, ғылымды игеру жолында өнер табу мен өнімді еңбек жасау аса маңызды.

Құндылықтарды тек кітаптар мен оқулықтардан үйрену мүмкін емес, ол көбіне адамнан адамға дариды. Сондықтан мұғалімдерді оқушылардың мінез-құлқы мен мәдениетін қалыптастыратын өзгеріс агенттері ретінде қарастыруға болады. Әсіресе қазіргі таңда мұғалімдер балаларға тек академиялық білім берумен шектелмей, оқушылардың бойында әртүрлі өмір жағдайына тез бейімделе алатын машықтарды да дамыта білуі керек.

Бастауыш сынып оқушыларына құндылықтарға негізделген білім негізін қалау – жеңіл тілмен түсіндіре отырып, эксперименттермен көз жеткізу тиімді болмақ. Ал орта буын оқушылары үшін жақсы мінез қалыптастыруға, өз қабілеттерін анықтауға бағытталған жұмыстар арқылы көрсетуге болады. Жоғары сынып оқушылары үшін болашақ кәсіп иесі, елінің саналы азаматы және қоғамның беделді мүшесі болу деген көзқарасқа басымдық берген жөн. Жалпы балалардың саналы түрде жетілуіне бағыт-бағдар беріліп отыру тиіс.

«Ұлттық құндылықтардан жүрдай рухта тәрбиеленген ұрпақтан халқымыздың қажеті мен мүддесін жоқтайтын пайдалы азамат шықпайды»-Мұстафа Шоқай. Осы орайда орта

буын оқушыларына ұлттық құндылықтарды түсіндіру, сіңіру, ұғындыру мақсатында сабақ барысында әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдануға болады.

Мысалы, 5-сынып қазақ тілі.

1. «Ұлттық ойындар» тақырыбындағы сабақ:

Сабақтың түрі: зерттеу

Қажетті материалдар: ұлттық ойындар тізімі

Мұғалім әрекеті: қазіргі кезде көп ойнала бермейтін ұлттық ойындар тізімін жасап, топқа бөлінген оқушыларға бөліп береді.

Оқушы іс-әрекеті: әр топ өзіне тиісті ойынды жан-жақты зерттеп, жоба жасайды. Жобада ойынның физикалық және ментальды пайдасы, ойнау ережесі, (қазіргі уақытта неге ойналмайды?) деген мәселелер қамтылуы керек. Жинаған мәліметтерді талдап, сыныптың дәстүрлі ойыны бола алатын бірін таңдап, айына бір рет ойнауға тырысады.

Қорытынды: оқушылар ұлттық ойындарды зерттеп, болашақта компьютерлік ойынға айналдыру жолын табады. Осылайша ойындарымызға жаңаша серпіліс беруге болады.

2. Қазақ тілі. 6-сынып. «Көнерген сөздер»

Сабақтың түрі: Ойын

Қажетті материалдар: Көне сөздер тізімі

Мұғалім әрекеті: Оқушыларды бірнеше топқа бөледі және алдын ала көне сөздер жаттап келу тапсырмасын береді.

Оқушы іс-әрекеті: Әр топ бір көне сөз жасырады, келесі топ сол сөздің мағынасын айту керек. Тапса ұпай алады, таппаса сол топта ұпай қалады. Кім көп ұпай жинаса, сол топ жеңіске жетеді.

Қорытынды: Оқушылар көне сөздерді үйрену арқылы ұлттық құндылықтарға жақын бола түседі.

3. Қазақ тілі. 6-сынып. «Жаңылтпаштар»

Сабақтың түрі: Ойын

Қажетті материалдар: Жаңылтпаштар

Мұғалім әрекеті: Оқушыларды екі топқа бөледі және алдын ала жаңылтпаштар жаттап келу тапсырмасын береді.

Оқушы іс-әрекеті: Бірінші топ бір жаңылтпашты бастайды, келесі топ сол жаңылтпаштың жалғасын айту керек. Тапса ұпай алады, таппаса сол топта ұпай қалады. Кім көп ұпай жинаса, сол топ жеңіске жетеді. Мысалы:

Асан бақша жақтан ақ сабақ асқабақ әкелді,
Басқа жақтан басқарақ асқабақ әкелді.

Мұнда Асанның өз маңдай терін төгіп еңбек еткен бақшасынан алынған асқабақ пен басқа жақтан әкелген асқабағын әдемі де астарлы, ұтқыр да тапқыр жаңылтпашпен айқындап беріп отыр.

Қорытынды: Жаңылтпаштарды жаттап, жаттыға айту арқылы баланың төл дыбыстарды айту, жазу, есте сақтау және ұқсас дыбыстарды

жылдам ажыратудағы тез ойлау қабілеті шыңдалады. Сондай-ақ баланың аңғарымпаздығы, алғырлығы ұштала түседі. Бұлар бір жағынан баланың ойлауын жетілдірсе, екінші жағынан сөздік қорын да молайта түседі. Өскелең ұрпақты тілдің қадір-қасиетін түсінетін тіл мамандары, журналист болуға бағыттау.

4. Қазақ әдебиеті. 5-сынып. «Қыпшақ Сейітқұл» әңгімесі

Сабақтың түрі: Бақылау (1 ай)

Қажетті материалдар: Гүл отырғызатын құты, топырақ, көкөніс тұқымы (көк пияз)

Мұғалім әрекеті: Сыныптан оқушы таңдалып, көкөністер жайлы ақпарат жиналады.

Оқушы іс-әрекеті: Гүл құтына тұқым отырғызылады. Оқушылар топпен орындайды. Күтім жасалады. Межелі уақыт келгенде нәтижесін көре бастайды. Қорытынды ретінде қай кезде қаншалықты еңбектену керектігін, нәтиже жету үшін тек ғана еңбек жеткілікті ме, әлде басқа қандай құндылықтардың маңызы бар екенін талқылайды. Әр оқушының жеке пікірі тыңдалуы, ескерілуі маңызды.

Қорытынды: Егін егіп, еңбектің нәтижесін көре алады. Оқушы бойына еңбекқорлық құндылығын қалыптастара алады.

5. Қазақ әдебиеті: 5- сынып. «Атымтай жомарт» әңгімесі

Сабақтың түрі: Зерттеу

Қажетті материалдар: Видео

Мұғалім әрекеті: Әңгіме арқылы жас өрендерді еңбекке баулып, маңдай термен табылған нанның тәтті болатындығын баяндайды.

Оқушы іс-әрекеті: Видеомен танысып, алған әсерлерімен бөліседі. «Құнды пікір» әдісі арқылы Атымтай жомарттың өз пікірін салыстыра отырып, түйінді ой айта алады. Қарама-қарсы ұғымдағы жомарттық пен сараңдықты мәтін мазмұнынан табады, салыстырады. Әдеби шығармада көтерілген мәселеге анализ жасай отырып, өмірдегі шындыққа көзқарасын қалыптастырады.

Қорытынды: Адам өзіне саналықпен есеп беріп отырмаса, өзін басқалардан жоғары санап, менмендіктің пайда болатынын түсінеді. Әңгіме арқылы сол кеселге бой алдырмауға жетелейді. Әңгімені қазіргі өмірмен ұштастыру. Қазіргі өмірде де қарапайым адамның бизнесмен бола тұрып, адамгершілігін, еңбекқорлығын жоғалтпаған жандарды мысалға келтіру.

Педагог жоғарыдағыдай әңгімелерді талдай отырып, тақырыбы мен идеясын ашып, әдіс-тәсілдерді, құндылықтарға негізделген білімді тиімді қолдану арқылы, жеке тұлғаның кәсіби дамуына жол ашуға ықпал ете алады.

Ойымды Абайдың «Баланы ең әуелі мейір-шапағатқа, одан соң ақыл-парасатқа, ақырында нағыз пайдалы ғылымға баулы» деген сөзімен қорытындылағым келеді.

Әдебиеттер:

https://youtu.be/KPWSO5gcT08?si=ECJVqJG_Eg1Kd7hV

КУЛМАГАМБЕТОВА К.К., КАЗИЕВА Б.Б.

Саран қ., «№8 Психологиялық-педагогикалық түзету кабинеті» КММ

ЕРТЕ ЖАСТАҒЫ БАЛАНЫҢ СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМУЫҒА ҮШІН ЖҮРГІЗІЛЕТІН ӘДІС-ТӘСІЛДЕР

Ерте жастағы баланың сөйлеуін дамыту күрделі процесс. Ана тілін меңгерудің кешігуі мен сөйлеудің бұзылуы тыныс алу процесінің бұзылуына байланысты болады.

Дұрыс дамымаған тыныс алу аппараты сөйлеу техникасын меңгеруге кедергі жасайды. Бала дәйексіз сөйлейді, сөздердің аяғын жұтады, сөйлеу кезінде дем алады - бұл сөйлеуді түсініксіз етеді. Осы себепті мектеп жасына дейінгі балалардың әртүрлі логопедиялық мәселелерін түзетуді тыныс алуын дамытудан бастау керек.

Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеуі үшін тыныс алуын дамытуда логопед пен мұғалімге келесі міндеттер жүктеледі:

- Диафрагма және артикуляциялық аппараттың бұлшықеттерін күшейту;
- Дыбыстардың айтылуын қалыпқа келтіру;
- Сөйлеу процесін басқаруға үйрету;
- Дұрыс тыныс алу дағдыларын толық меңгеруге қол жеткізу;
- Дем шығарған кезде айтылатын сөздердің санын көбейту.

Сөйлеу бұзылысын дамытуда тыныс алу әдісі әртүрлі жастағы мектеп жасына дейінгі балалармен әртүрлі ойындар, өлеңдер, әнмен бірге айтылатын саусақ жаттығуларын да қамтиды.

Алдымен, баланың сөйлеуіне қатысатын аппараттарды дайындаймыз. Ең бірінші диафрагма, яғни, ол тыныс алуы, баланың тыныс алу жолдарын дамыту қажет. Дұрыс тыныс алу сөйлеуді дамыту үшін өте маңызды, өйткені тыныс алу жүйесі сөйлеу жүйесінің энергетикалық негізі болып табылады. Тыныс алу дыбыстың айтылуына, артикуляциясына және дауыстың дамуына әсер етеді. Тыныс алу жаттығулары диафрагмалық тыныс алуды дамытуға, сонымен қатар дем шығарудың ұзақтығына, күші мен дұрыс таралуына көмектеседі. Тыныс алу бұлшықеттері ерекше кернеумен жұмыс істейтін жаттығуларды, тіпті тыныс алу мүшелерін ғана емес, сонымен қатар жүрек-тамыр жүйесінің дұрыс жұмыс істеуін дамытуға ықпал ететін гимнастиканың түрі деп алса да болады.

Тұрақты тыныс алу жаттығулары ұзақ, бірте-бірте дем шығару арқылы дұрыс сөйлеуге тынысын дамытуға көмектеседі, бұл күрделі, қиын сөздерді айта алу үшін ауаны дұрыс алуға мүмкіндік береді.

Тыныс алу жаттығулары

- **Қар.** Балаға мақтадан, кішкене қағаздан кішкентай қар үлпіршегін жасап, үрлеу ұсынылады, осылайша қарапайым бөлмені қар басқан орманға айналдыруға болады. Баланың еріндері дөңгелектеніп, сәл алға қарай созылуы керек. Бұл жаттығуды орындаған кезде ұртыңызды үрлемеген жөн.

- **Кемелер.** Бассейнге су құйыңыз және балаңызға бассейндегі жеңіл заттарды, мысалы, қайықтарды үрлеуге үйретіңіз. Кімнің қайығы ең алыс жүзгенін білу үшін жарыс өткізуге болады. Бұл мақсаттарда Kinder Surprises пластикалық жұмыртқаларын немесе аяқ киім жабындары салынған пластикалық қаптамаларды пайдалану өте жақсы.

- **Футбол.** Құрылыс жиынтығынан немесе басқа материалдан қақпа жасап, теннис добын немесе кез келген басқа жеңіл допты алып, балаңызбен футбол ойнаңыз. Бала допты қақпаға үрлеп тырысып, соғуы керек. Екі түстегі доптарды алып, «Кім жылдам» ойынын ойнауға болады.

- **Бдыстағы суды үрлеу.** Екі мөлдір пластик шыныаяқ алыңыз. Біреуіне шетіне дейін көп су, ал екіншісіне аздап құйыңыз. Баланы коктейль сабандарын пайдаланып «суды үрлеуге» шақырыңыз. Ол үшін суы көп стаканға сабан арқылы әлсіз үрлеу керек, ал суы аз стаканға қатты үрлеуге болады. Баланың міндеті – «суды үрлеу» ойынын су төгілмейтіндей етіп ойнау. Баланың назарын мына сөздерге аударыңыз: әлсіз, күшті, көп, аз. Бұл ойынды түстер туралы білімдерін бекіту үшін де пайдалануға болады. Ол үшін түрлі-түсті шыныаяқтар мен түтіктерді алып, жасыл түтік арқылы жасыл тостағанға үрлеуге шақырыңыз, т.б.

- **Сиқырлы көпіршіктер.** Баланы сабын көпіршіктерімен ойнауға шақырыңыз. Ол сабын көпіршіктерін өзі үрлей алады, бірақ үрлей алмаса немесе жаттығуды қаламаса, сіз көпіршіктерді балаға бағыттайсыз. Бұл баланың өзіне көпіршіктердің соғылуына жол бермеу үшін оны үрлеуге ынталандырады.

- **Түтікше.** Баланы тілінің ұшымен шыны бөтелкеге аздап тигізіп, тар тілін алға шығаруға шақырыңыз (дәрілер, витаминдер, йод, парфюмерияға арналған кез келген шыны бөтелке көмектеседі; бөтелкенің мойыны кең болмауы керек). Көпіршік түтік тәрізді ысқырып тұруы үшін тіліңіздің ұшына ауа үрлеңіз.

- **Гүл дүкені.** Балаңызды мұрнымен терең, баяу дем алып, ойдан шығарылған гүлді иіскеп, әжесіне немесе анасына ең хош иісті гүлді таңдауға шақырыңыз. Бұл ойын үшін әртүрлі хош иісті пакеттерді қолдануға болады, бірақ оларда күшті иіс пен шаң болмауы керек және мұрынға тым жақындатпауына назар аударыңыз.

- **Шам.** Үлкен түрлі-түсті шамдарды сатып алып, олармен ойнаңыз. Сіз шырақ жағып, баладан көк майшамға, содан кейін сары шамға, т.б. үрледі сұрайсыз. Сіз баяу үрлеуіңіз керек. Алдымен сіз шамды балаға жақындата аласыз, содан кейін оны біртіндеп алып тастаңыз.

Дауыс ырғағын шығару

Екінші дауыстың ырғағына көңіл бөліп, дауыстың шығуын дамытамыз. Жеке дыбыстарды созып айтуға үйретіп, оның ішінде дауысты аааааааа, яяяяяя, оооооо, ииинии, уууууууу және сол сияқты басқа дыбыстарды айтқызу керек. Дыбыстарды айтқанда ауыздың еркін ашылуын қадағалаңыз. Содан кейін бір буынды сөздерді айтуға көшуге болады. Мысалы: -ап, -оп, -уп, т.б. Осыдан кейін сөздің басы еліктеу буындарын айтқыза бастаймыз, яғни жануарлар қалай дыбыстайды? Мысалы: сиыр, му-му, ешкі, бе-бе, ит, аф-аф, деген сияқты бір буынды сөздерді суретін не болмаса ойыншығын және бейнебаяндағы бейнесін көрсете отырып, қолданысқа енгізе бастаймыз. Жеке сөздердің атауларын айтқызу, бұл- айна, алма, кірпі және т.б. сөздерді суреттер арқылы көрсете отырып, түсінігін қалыптастыру, дамыту.

Саусақ жаттығуларын музыка ырғағымен қосып орындауға болады.

Жаңбыр

Жаңбырдың астында кірпі қалды, (кішкене бөбекті бүгу)
Жаңбырдың астында түлкі қалды, (шылдыр шүмекті бүгу)
Жаңбырдың астында қасқыр қалды, (ортан теректі бүгу)
Жаңбырдың астында қоян қалды, (сұқ саусақты бүгу)
Ал аюдың үсті су болмады, (бас бармақты бүгу)
Себебі ұйқыдан оянбады. (барлық саусақты бүгу)

Мысығым (қысқышпен саусақтарды жайлап қысу)

Ақымақ мысығым тырналап ойнайды,
Мүмкін ол саусақты тышқан деп ойлайды,
Еркелеп ойнашы, қоя ғой ондайды,
Кішкентай қолдарды тістеуге болмайды.

Кірпі (су-джокпен ойын)

Кірпікшешен орманды аралайды кезеді, *(массажды допты екі алақанымен айналдырады).*
Қара тұмсық мұрыны, иісті жақсы сезеді. *(алақанымен саусақтарға қарай домалатып жүргізеді).*

Инесіне тікенек, жемістерді тереді, *(саусақтарымен қысып, кезектесіп, екі қолға ауыстырады).*

Жинап алып азығын, әне кірпі келеді. *(жұдырыққа түйіп қысады).*

Көбелек

Көбелек ау, көбелек,
Әдемісің гүлдейсің.
Ұстап сені не керек?

Ойнамайсың күлмейсің?!

Көбелек өлеңін айта отырып, қағаздан, фетрдан, матадан гүлдер мен көбелек суреттерін қиып, таяқшаға жапсырып, үрлеуге болады.

Артикуляцияны жақсартуға арналған дәстүрлі емес жаттығулар

Жалпы қабылданған артикуляциялық жаттығулардан басқа, ойын түріндегі балаларға жағымды эмоциялар тудыратын дәстүрлі емес жаттығуларды қолдануға болады.

Моншақпен жаттығулар

Моншақтың диаметрі 2-3 см, жіптің ұзындығы 60 см, жіпке моншақты өткізіп, түйінге байлаймыз.

1. Моншақты екі қолдың саусақтарына көлденең созылған жіптің бойымен тілмен оңға және солға жылжыту.

2. Моншақты тігінен созылған жіп бойымен жоғары жылжыту (доп кездейсоқ төмен түседі).

3. Моншақты тілмен жоғары және төмен итеру, жіп көлденең созылады.

4. Тілімізбен – «кесе» жаттығуын жасап, моншақты «кесеге» түсіру.

5. Моншақты ерінмен қағып алып, күшпен итеріп сыртқа шығару.

6. Моншақты ерінмен ұстап, ерінді мүмкіндігінше жауып, моншақты қысып ұстап тұру.

7. Қолыңызбен жіпті ұстай отырып, ауызға доп салып, жаңылтпаштар айтып көріңіз.

Ескерту: Логопед жұмыс кезінде жіпті қолында ұстайды. Моншақ пен жіпті әрбір артикуляциялық жаттығулардан кейін жылы сумен және сабынмен мұқият жуу керек.

Қасықпен жаттығулар

1. Шай қасықты жұдырығыңызға ұстап, аузыңыздың бұрышына қойыңыз, тіліңізді қасықтың ойыс жағына солға және оңға қарай итеріңіз, қолды сәйкесінше қасықпен айналдырыңыз.

2. Қасықты ойыс бөлікке жоғары және төмен итеріңіз.

3. Дәл солай, бірақ қасықты дөңес бөлікке итеріңіз.

4. Тіл – «күрекше». Шай қасықтың дөңес бөлігімен тіліңізді сүртіңіз.

5. Босаңсыған тілді қасықтың ұшымен басып ұстап тұрыңыз.

6. Күлімсіреу үшін ерніңізді созыңыз. Шай қасықтың дөңес бөлігімен ерін айналасында сағат тілімен және сағат тіліне қарсы айналмалы қозғалыстар жасаңыз.

7. Оң және сол қолыңызға шай қасық алыңыз да, төменнен жоғарыға және жоғарыдан төменге қарай бетіңізді жеңіл сипау қозғалыстарын жасаңыз.

8. Бетке шай қасықпен айналмалы қозғалыстар жасаңыз (мұрыннан құлаққа және керісінше).

9. Екі қолмен бір мезгілде бетті шай қасықтарымен сипау, күлімдей отырып, ауыздың бұрыштарынан самайларға және керісінше.

Қорытындылай келе, баланың сөйлеуін дамыту үшін жоғарыдағы жаттығуларды сабақтың кезеңдерінде тиімді қолдану арқылы оң нәтижеге жетуге болатыны сөзсіз. Түзету кабинетіндегі қалыпты нәтижемен шығарылған ерте жастағы балалар саны 8. Түзете дамыту кезеңі аяқталған уақытта балалар көрсетілген қимылдар мен өлең сөздерін ересектермен бірге қайталап, жаттап алып, қызғушылықпен оңай жасай бастады. Әр сабақтарда сөздердің дұрыс айтылуы мен қимылдардың дәл болуын қадағалаймыз. Сонымен қатар, баланың белсенді сөздік қорымен бірге, дауыстың қарапайым мәнерлілігі қалыптасты және ірі және ұсақ қол моторикасы дамып, қоршаған орта туралы білімі мен түсінігі толықтырылды. Сөйлеуі анық, дем алысы еркін болып, интонациялық сөйлеу мәнері жеткілікті дами бастады.

Әдебиетер:

1. А.И. Белякова, Н.Н. Гончарова, Т.Г. Шишкова. Сөйлеу бұзылыстары бар ерте жастағы балалардың сөйлеу тынысын дамыту әдістемесі. — М., 2004.

2. Т.М. Власова, А.Н. Пфафенродт. Фонетикалық ырғақ: Мұғалімге арналған әдістемелік құрал. — М.: Орталық баспасы «ВЛАДОС», 1996.

3. А.М. Горчакова, Дыбыстардың айтылу бұзылыстарын жеңу процесінде ауа ағынын қалыптастыру // Балабақшадағы логопед – 2005, № 2.

4. Зубко И.Л. О правильном дыхании. // Логопед, № 4, 2007 ж.

5. В.В. Коноваленко. Артикуляциялық, тыныс алу саусақ жаттығулары – М.: Гном және Д, 2008.

КУНЕДИЛОВА А.Д., ЗЕЙНЕТОЛЛИНА Ү.К

А.Құнанбаев атындағы Саран жоғары гуманитарлық-техникалық колледжі

ХАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАСЫ - ХАЛЫҚ ҚАЗЫНАСЫ

Ел ертеңі болар бүгінгі балалар мен жасөспірімдерді тәрбиелеу, әлеуметтік тұрғыдан барынша қамтамасыз ету, өскелең жас ұрпақты рухани-адамгершілік қасиетке баулу, тәрбиелеу-барлық кезеңде өзекті.

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы қасиетті Түркістан қаласы, Түркі елінің шаңырағында өткізілген «Әділетті Қазақстан - Адал азамат» атты II Ұлттық құрылтайда сөйлеген сөзінде: «Адал азаматқа тән қасиеттер әрбір жастың бойынан

табылуы керек, ұрпақтың бойында жаман әдет болса, бұл үлкендердің кінәсі»- дей келе, Әділетті Қазақстанды құру үшін: бүкіл қоғам болып жұмылу керектігін: - ең бастысы, әр азаматтың сана-сезімі жаңғыруы қажеттігін; - халқымыздың дүниетанымы және өмірлік ұстанымдары өзгеруге тиіс екендігін; - әйтпесе, басқа реформаның бәрі бекер болатындығын нақты атап өтті.

Осыған орай А.Құнанбаев атындағы Саран жоғары гуманитарлы- техникалық колледжінде «Сырласу» клубы, «Жігер» студенттер орталығы жұмыс істейді. Тәрбиелік іс шаралар: дөңгелек үстел «Сыр сандық», сұқбат «Отбасы- алтын дiңгек», кездесу «Өмір - өнегесі», сайыс «Мың бір мақал-жүз бір жұмбақ», ауызша журнал т.б. формаларда ұлттық құндылықтар: ұлттық мүде, ар-ұят, талапты дәріптейміз.

Халқымыз дәрежеге емес, дәстүрге бағынған. Мәртебесін төрі деп білген, ізеттілігін келіннен таныған, татулығын абысынынан тапқан, қызын – арға, ұлын – нарға балаған, дархандығын даласымен өлшеген, өткірлігін - қылышқа, намысын найзаға тенеген. Қазақ халқы арнайы бала тәрбиесімен айналысатын қоғамдық орындары (ясли,балалар бақшасы, т.б) болмаса да, өз ұрпағын бесікте жатқан кезінен бастап-ақ өлең-жыр мен әңгіме,ертегі, тақпақ, санамақ арқылы тәрбиелеп отырған. Бала аяғын жерге нық басқаннан-ақ қоршаған ортаның құпиясын ғылыми тұрғыдан сезініп білмесе де, жапан дүзде жолсыз жерлермен жұлдыздырға, түрлі белгілерге қарап жол тауып, қаршадайынан-ақ есіту, көру сезімдері шығынып, алыстағыны болжайтын, жоғалғанды табатын ізшіл де, құралайды көзге атып түсіретін мерген де болған. Кәсіби, тіршілігі мал шаруашылығына байланысты болғандықтан, бала 5-6 жасынан-ақ ат құлағында ойнай бастайды. Оқусыз-ақ бір есіткенін қалтқысыз есте сақтайтын қабілеті күшті, әңгімеге үйір көшпелі халықтың баласы небір қызық ертегілерді, жыр-дастандарды жаттап алады. Сөз өнерінің әдемі кестелері олардың сөйлеу қорын байытып, мағыналы да мәнді сөйлеуге жаттықтыра беретін.

Халық ұғымында адамның негізгі өмір кезеңінің бірі – жастық кезең – бозбала шақ. Мақал-мәтелдерден бұл тақырыпта елеулі орын алған. «Ер бала он бесінде отау иесі», «Жастық – жалын», «Жастықты қайтара алмайсың», Болар елдің баласы он сегізінде баспын дер», - деген толғаулар жастық, бозбалалық шақ – адамның ақыл-ойы қауырт өсетін, қажырлы іс-әрекетке, қимыл-қозғалысқа аса құштар, албырт, романтикалық кезі екенін өте дәл бейнелейді.Жастық шақтың басты белгісі – адамның жаны мен тәнінің сапалық, сандық жағынан да елеулі өзгерістерге түсуінде. Халық: «Отызында орда бұзбаса, қырқында қыр аспассың», «Қырықта қылаң, елуде елес», «Елу шылбырдан алды, алпыс тізгіннен алды», - деп отыз бен алпыстың арасында адамның психологиясы соншама жоғары дәрежеге көтерілетінін, оның мінез-құлқы мен жеке қасиеттерінің, қажет қызығуларының кемеліне келетінін айтса, енді бірде: «Жақсы жігіт ақылына жеңдіріп іс қылар», «Жаман жігіт оңай істі күш қылар», «Пайдасы мол жігіттер дария, шалқар көлмен тең, пайдасы жоқ жігіттер ел қонбаған шөлмен тең», «Жігіттің құны – жүз жылқы, ары – мың жылқы», «Жұртты жеген жігітке күй болмайды» деп адам істер ісін ақылға салып ойласа, оның нәтижелі болатынын, мұндайда оның тәжірибесі мен білімінің көбейе түсетінін, тек өз басын ойлап, халыққа пайдасын тигізбей, өзімен-өзі болу адамға абырой әпермейтінін, ар-ұятты жоғары ұстай білу, адамгершіліктің басты белгісі екендігін, оған кір келтірмеу керектігін айтады. «Болымсыздың баласы жиырма бесінде жаспын дер», «Жаман жігіт жасында шал», «Жақсы кісі қырқында толады, жаман кісі қырқында солады», - деген мақалдар адамның адамдығы тек жасына қара, қанша жасағанымен бағаланбай, қалайша әрекет еткендігімен өлшенетіндігін, адамдар алған білім, тәлім-тәрбиесіне қарай, бір-бірімен ажыратылып, ерекшеленіп отыратындығын ескертеді. Халық ұғымында адамгершілік қасиеттің өзекті мәселесі – қайырымдылық пен қайырымсыздық, жақсылық пен жамандық, ерлік пен ездік – адамдық қасиеттің бір-біріне қарама-қарсы сипаттары. Мәселен, халқымыз «Ел қамын жеген ер», «Жақсы ай мен күндей, әлемге бірдей», «Жақсы туса ел – ырысы, жаңбыр жауса – жер ырысы», «Жақсы келді дегенше жарық келді десеңші» деген қайырымды, бойындағы бар қасиетін халыққа жақсылық жасауға арнаған адамды мақал-мәтелде арқылы жұрт қамын ойлайтын абзал азаматтың порттерін алға тартады. Керісінше, қара басының қамын бәрінен

жоғары қоятын өзiмшiл, алдамшы, опасыз жандар жайында: «Жаман қорыққанын сыйлайды», «Жаман адамға мал бiтсе, жақынын танымас», «Бiр жаман мың қолды iрiтер, бiр құлақ бiр қарын майды шiрiтер» деп, жастарды мұндайлардан аулақ жүруге шақырады. Халық даналығы жақсы мен жаманды салыстыра суреттеп, сайып келгенде, жақсының жақсылығын халыққа тигiзер пайдасына қарай бағалайды. «Жақсыдан әкiм қойсаң, елдi түзетер, жаманнан әкiм қойсаң, елдi жүдетер» деген түйiндер соны көрсетедi. Халық адамгершiлiк қасиеттiң жоғары түрi – ар-ұят, намыс, ождан сақтау деп бiледi. «Жаным – арымның садағасы», «Өлiмнен ұят күштi», «Ақылың болса – арынды сақта, ар-ұят керек әр уақытта», «Жiгiттiң құны – жүз жылқы, ары – мың жылқы» iспеттес мақал-мәтелдер соның айғағы. «Құтты бiлiктiң»²⁹⁻³⁰ тарауларында Қарахан мемлекетiнiң ел билеген басшылары мен iзгi жақсылары жайлы айтылады. Жүсiп басшы атаулыға тиянақты бiлiм, мол тәжiрибе қажет қажет дейдi: «Ақыл мен iс қылған бек елге сүйкiмдi келедi», «Халқының ауыртпалығын олармен бiрге көтерген адам – басшының төресi», «Жақсы қызметкер төменнен төрге барады» т.б. осы түйiннiң дерегi. Дастанда көтерiлген тәлiмдiк маңызы зор келесi бiр мәселе – адамның мiнез-құлқы, оның қоғамдағы орны туралы жәйттер. Адам – бұл дүниеге қонақ, оның өмiрi өткiншi, сондықтан ол артына ылғи да жақсы сөз бен жақсы iсiн қалдырып отыруы қажет. Бүгiнгi оқушы, ертеңгi студент, болашақ маманның бойында, санасында ұлтжандылықты дарыту мен оларды сол бағытта тәрбиелеудiң қайнар алар бастауы неде деген сұраққа әркiмнiң, дәлiрек айтсақ, тарихы мен тағдырлары бiр-бiрiн қайталамайтын әрбiр ұлттың өкiлiнiң: «Ұлтжандылықтың, оған тәрбиелеудiң негiзi – халық педагогикасы» деп ойланбастан жауап берерiне еш күмән келтiруге болмайды. Өйткенi бүгiнгi жаңару мен жаңғыру процестерiнде орын алып отырған, ауыз толтырып айтар жаңалықтарымыздың бәрi бастауын сол бұрынғы халқымыздың баға жетпес асыл мұраларынан алған жоқ па?! Және оған ешкiм де дау туғыза алмайды.

Ұлттық мұрамыздың даму тарихына шолу жасасақ, ол сонау, Орхон-Енисей жазуынан басталып, Қорқыт ата, Әл-Фараби, Ж.Баласағұн, Махмұт Қашқари, А.Яссауи, Ахмет Үйгiнекей, С.Сарай, Қ.Жалаири, т.б. сияқты орта ғасыр ойшылдарының шығармашыларынан жалғасын табады.

Әсiресе, бала тәрбиесi жөнiнде А.Құнанбаевтай мұра қалдырған ғұлама табу қиын. Абай шығармаларында ең негiзгi ұғымдар ар – намыс, ұят. Адамның парасаттылығы ақыл тәрбиесiмен астасып жатады. Өзiнiң 6,8,11-қара сөздерiнде Абай адалдық, адамгершiлiк, еңбек, ар-ұят жайында бiр-бiрiмен байланысты терең ойлар қозғайды, Абайдың жастарды адамгершiлiкке, парасаттылыққа, бiлiмдiлiкке, ар-ұятқа тәрбиелеудегi, мәселелердi қарастырғанда, бала тәрбиесiнде ұлттық таным талғампазды кеңiнен қолдана бiлу қажетiгi туады. Ақын Абай Құнанбаевтың арғы бабасы Олжай батыр. Бергi атасы Ырғызбайдың әкесi момын, шешесi өткiр тiлдi, өр мiнездi Айпара. Болашақ ақын сабырлы мiнезiне, кең пейiлiне сай ел Анасы атанған кәрi әжесi Зеренiң мол қазынадай аңыз-ертегiлерiн естiп, абысын-ажынға жайлы, әзiл-қалжыңға шебер, жөн-жобаға жетiк өз анасы Ұлжанның тәрбиесiнде өседi. Мiне, ұлы Абай ұлылық бастауын әуелi Құнанбай мен Ұлжанның бiр-бiрiне деген ықыласынан, сыйластығынан, «Ата-әже-әке-шеше» одағынан, олардың мәдениетi, бiлiмi, салт пен дәстүрлерiнен алып, туған күннен яғни, «ерте жастан бастап» бойына сiңiрген, туа бiттi нәрестеде болатын қасиеттердiң көзi ашылған.

XIX ғасырдың екiншi жартысы, XX ғасырдың басында өмiр сүрген халқымыздың ұлы қайраткерлерi Ш.Құдайбердиев, А.Байтұрсынов, М.Дулатов, М.Жұмабаев, Ж.Аймауытов, С.Торайғыров, т.б. бала тәрбиесiнде халықтың салт-санасы, әдет-ғұрпы, дәстүрлерi, ана тiлiнiң атқаратын маңызын көрсетiп және оны қалай iске асыру жолдарына байланысты тер төгiп еңбек еткенi белгiлi. Аймауытов Жүсiпбек бiлiм негiзi мектепте ана тiлi арқылы меңгерiлетiнiн баса көрсеткен: «Ана тiлiн жақсы меңгерiп алмай тұрып, өзге тiлдердi игеру мүмкiн емес...». Жүректiң терең сырларын, басынан кешкен барлық толқындарын ұрпақтан-ұрпаққа жеткiзiп, сақтап отыратын мол қазына – халықтың тiлi. «Педагогика» оқулығында Мағжан тәрбиенi – дене тәрбиесi, ақыл тәрбиесi, сұлулық тәрбиесi, құлық тәрбиесi, деп трт түрге бөледi. Егер адам баласына осы төрт түрлi тәрбие тегiс берiлсе, оның тәрбиесi түгел

болғаны дей келіп, «Балам адам болсын дейтін ата-ана осы төрт тәрбиені дұрыс орындасын», - деп өнеге айтады. М.Жұмабаев бала тәрбиесінде ұлттық психологияны қалыптастыру, халықтық педагогиканың негізінде оқу-тәрбие жұмысын жүргізу қажетін басты назарда ұстау керек екенін айтады.«Әр тәрбиешінің қолданатын жолы – ұлт тәрбиесі», - деп үлкен тұжырым жасайды.

Әрбір ұлттың баласы өз ұлтының арасында, өз ұлты үшін қызмет қылатын болғандықтан, тәрбиеші баланы сол ұлт тәрбиесімен тәрбие қылуға міндетті», - дейді ол. Мағжанның еңбегінде қазақ халқының ежелден келе жатқан тәрбиесіне мән беруі, даланың табиғи мінезі ерекше көрініп тұрады.

Осыны екі ауыз сөзбен топшылаған ата-бабамыз «тәні саудың – жаны сау» деп қоғамдағы рухани байлықты игеру үшін тән тәрбиесінің дұрыс болуын қалаған. Баланың жастайынан дені сау азамат болуын аңсаған. Денені жетілдіруді Әл-Фараби мінез-құлықты жетілдірумен байланыстырады. Денені жетілдіру – денсаулыққа тіреледі. Егер, денің сау болса, оны сақта және нығайтуға жағдай жаса, денсаулығың жоқ болса, оны табуға көмектесу керектігін көрсетті.

Дене саулығына,әсіресе, қыз баланың көрікті болуына ерекше мән берген, көңіл бөлген. Халық жырларында аруларды «Шашының ұзындығы ізін басты», немесе «Шаштарын он күн тарап, бес күн өрген», «Қыпша бел, қиылған қас, қолаң шашты» деп сипаттаған. Халық даналығы арулардың киім киісіне де ерекше мән берген. «Адам көркі шүберек, ағаш көркі жапырақ», «қыз өссе – елдің көркі, гүл өссе жердің көркі» деп қыз балаға қынама қамзол, дүрия бешпет, кәмшат бөрік, қос етек көйлек, биік өкше тіктіріп кигізген. Мысалы, «Қыз Жібек» жырында Жібектің киген киімінің бәрі асыл бұйымдар екенін айта келе, оның киімінен жақсы жаасым тапқан сұлу мүсінін:

Қыз Жібектің ақтығы
Наурыздың ақша қарындай.
Ақ бетінің қызылы
Ақтауықтың қанындай.
Екі беттің ажары,
Жазғы түскен сағымдай,
Білегінің шырайы,

Айбалтаның сабындай...деп сипаттай келе, бүкіл әлемдегі алуан түрлі әсем сұлулықтың рәмізі ретінде алады да, Жібектің бойына бәрін үйіп төгеді.

Ж.Аймауытов 1918 жылы «Абай» журналының 1,2 сандарындағы «Тәрбие» деген көлемді мақаласында тәлім-тәрбиелік ой-пікірін «Адам мінезінің ақыл- қайратының әр түрлі болуының тәрбиенің әр түрлі болуынан. Адам баласының ұрлық істеу, өтірік айту,кісі тонау,өлтiру, зинақорлыққа баруы, бұзақылықтарды жасауы тәрбиенің жетіспегендігінен» деп тұжырымдайды.Қазіргі қоғамда бұл аталып отырған бұзық пиғыл мен іс-әрекетті ауыздықтауда «БІРТҰТАС ТӘРБИЕ БАҒДАРЛАМАСЫ» – ұлттық, адами құндылықтарға негізделген. Бұл құжатта білім беру ұйымдарындағы тәрбие жұмысын толыққанды жүзеге асыру үшін білім алушылардың бойында қалыптастырылуы тиіс құндылықтар мен тәрбиенің мақсаты, міндеттері айқындалады Қорыта айтқанда, этнопедагогикалық білімдер жастардың бойында ұлттық тұрпат (менталитет) белгілерін дамытуда жетекші орын алатын оқу мазмұнын құрайды.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. А.,1999.2.М.Жұмабаев. Педагогика.Алматы, «Ана тілі» 1992.
2. Ә.Табылдиев Халық тағылымы .-Алматы «Рауан»,1995
3. Қ.Жарықбаев, С.Қалиев. Қазақ тәлім – тәрбиесі.Алматы, «Санат» 1995Қазақстан Республикасы

КУРАМЫСОВА АБАЙКУЛ ТУРЖАНОВНА

Нұра ауданы, Баршын Тірек (Ресурстық Орталығы) мектебі КММ

КӘСІБИ ТАҢДАУ ЖОЛЫНДА ЖЕКЕ ТҮЛҒА БОЙЫНДА АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДАМУ МАМАНДЫҚ ТАҢДАУ-БОЛАШАҚТЫ ОЙЛАУ

Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа адамгершілік- рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек деген.

Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасында Білім берудің мақсаты - жылдам өзгеріп отыратын дүние жағдайларында алған терең білімнің, кәсіби дағдыларының негізінде еркін бағдарлай білуге, өзін-өзі іске асыруға, өзін-өзі дамытуға және өз бетінше дұрыс, адамгершілік тұрғысынан жауапты шешімдер қабылдауға қабілетті, дені сау жеке тұлғаны қалыптастыру делінген. Құндылық – іс-әрекеттің әдісі мен құралдарын анықтайтын идеяның, көзқарастың және оларға сәйкес әлеуметтік психологиялық құрылымдардың жиынтығы. Тұлғалық құндылықтар қажеттілікпен өзара әрекет жасай отырып, социогенез үрдісінде қалыптасады. Адам әлеуметтік тәжірибесін өзіндік құндылыққа айналдырады. Құндылықтар адамның мінезінің күрделі, тұрақсыз, түр өзгеріске ұшырап отыратын реттегіштері.

Құндылық маңыздылығы оның қоғамдық қатынастар жүйесінде алатын орнына байланысты. Терминалды құндылықтар қатарында респонденттер: жанұя, адамға жақсылық жасау, денсаулық құндылықтары, алдыңғы орындарға қойды. Респонденттің 48,9% өмірдегі ең негізгі құндылық жанұя дейді. Жанұя институты өсіп келе жатқан ұрпақтың нормативті-құндылықтық әлеуметтік мәдени үлгілерді өңдейді. Егер бұл фактіні психологиялық аспектіде қарастырсақ жанұя ошағы адамға қорғаныс, комфорт сезімін әкеледі. Әлеуметтік аймақтағы өзгерістермен бірге жүретін экономикалық реформа жағдайында некелік қатынастың маңызы өте зор. Жұмыс адам өміріндегі құндылық арасында алғашқы орынға шығарды. Жұмыс істеу және әлеуметтік статус адам өмірінде маңызды рөл атқарады. Педагогтың жұмысы өз әріптестерімен және оқушылармен өзара әрекет жасау үрдісінде өтеді. Педагогке мектеп бағдарға алған құндылықтар мен басшылардың тұлғалық позициялары мен көзқарастары әсер етеді. Мектепке қабылданған стильге байланысты жеке мұғалімдерде, индивидуалды құндылықтармен ұжымдық құндылықтар арасында туындаған конфликтілірге байланысты мәселелер пайда болады.

Тұлғалық және ұжымдық көзқарастар арасындағы сәйкестік қолдаудан бастап келіспеушілікке дейінгі аралықты қамтиды. 1. Ұжым құндылықтарының жүйесін толық қолдау. Бұл жағдайда педагогтың пікірі аталған құндылықтарды қолдауға және дамытуға бағытталады. 2. Ұжым құндылықтарымен келісу. Педагог идеологияға түсіністікпен қарайды. 3. Ұжым құндылықтарымен келісу мүмкіндігі. Индивидуалды және ұжымдық көзқарастар арасындағы айырмашылыққа қарамастан, педагог белгілі бір жағдайларға байланысты ұжым құндылықтарымен келіседі.

Ғалымдардың пікірінше педагогтың өзінің даму перспективасын анықтауда 3 мүмкіншілігі бар: бейімделу, өзін-өзі дамыту және іс-әрекетінің “құлауы”. Бейімделу рөлдік позицияларды меңгеруге, іс-әрекеттің барлық түрін меңгеруге, білім беру жүйесінің барлық талаптарына бейімделу мүмкіндігін береді. Өзін-өзі дамыту – педагогтың өзін профессионал ретінде толық жүзеге асыруын қамтамасыз етеді. Статация – педагог өз дамуын тоқтатқан кезде пайда болады және осы үрдіс нәтижесінде педагогтың кәсіби белсенділігі төмендейді, жаңалықты қабылдайды т.б. Педагогтың өзін-өзі тану, өзін-өзі дамыту мәселесіне анализ жасамастан бұрын оның тұлғалық ерекшеліктері, кәсіби компетенттілігі, іс-әрекетінің спецификасы сипаттамаларына тоқталайық. Қазіргі кезде ғылымда педагог тұлғасының құрылымдық компоненттерін, оның іс-әрекеті мен қарым-қатынасын, кәсіби компетенттілігінің ерекшеліктерін анықтауда әртүрлі көзқарастар қалыптасқан. Педагог тұлғасының маңызды құрылымдылық компоненттеріне кәсіби педагогикалық бағыттылық,

кәсіби белсенділік, кәсіби білімдер мен шеберліктер, кәсіби педагогикалық қабілет, ес, ойлау мен қиял, кәсіби өзіндік сана, құндылықтар қатары енеді. Тұлғаның кәсіби – педагогикалық бағыттылығы - өзіне, іс-әрекетке, балаларға деген қатынастардың ерекше класымен анықталады. Кәсіби- педагогикалық бағыттылықтың дамуы төмендегі факторларға байланысты: педагогтың тұлғалық ерекшеліктері, оның қызығушылықтары, өзін-өзі дамытуға деген ұмтылыс, басшылар тарапынан педагогикалық іс-әрекеттің ұйымдастырылу ерекшеліктері, ұжымдағы өзара әрекеттің ерекшеліктері т.б.

Әдептілік (адамгершілік) – адамның қоғамдағы әрекетін реттеудің нормативтік тәсілдерінің бірі. Адамгершілік адам өмірінің барлық салаларында адамның мінез-құлқы мен санасын басқарады. Адамға ерекше моральдік талаптар қойылған әлеуметтік өмір салаларының бірі еңбек болып табылады. Әмбебап моральдік қағидаттармен қатар, адамның еңбегі үшін адамгершілік деп аталатын ерекше моральдік талаптар қалыптасады. «Еңбек моралі» ұғымы халықтың өмірлік тәжірибесі барысында қалыптасқан, әлеуметтік маңызы бар еңбек жұмыстарына мүмкіндік беретін жалпы моральдік талаптар (нормалар) жиынтығы ретінде түсініледі. Еңбектегі мораль кәсіби әрекеттерде нақты көрініс табады. Сондықтан ұзақ уақыт бойы еңбек пен кәсіптік моральді тану тек жаппай адамның санасында ғана емес, этикалық әдебиетте де орын алды. Жалпы мағынада кез келген кәсіптік мораль еңбек моралі болып табылады, өйткені негізгі еңбек, адамгершілік ұстанымы барлық мамандықтарға бағытталған: адалдық, тәртіп, жауапкершілік, еңбектегі шығармашылық бастама. Дегенмен, «кәсіби мораль» ұғымы еңбек моралі ұғымын мүлдем кемітпейді. Кейбір мамандықтарда еңбек моралі ретінде жіктелетін болса да, мамандықтың «мөрі» (медициналық, педагогикалық және т.б.) болуы мүмкін моральдік тәртіптің нақты мәселелері бар. Мәселен, кейбір мамандықтарда ұзақ уақыт бойы моральдік талаптарға сай келетін кәсіби моральдік кодекстер жасалды:

- өздерінің қызметіне бағытталатын адамдарға қатысты мамандық өкілдерінің міндеттерін реттеу;

- кәсіби топтағы қарым-қатынастарды реттейді, кәсіби-моральдік стандарттар кәсібінде, кәсіпқой топ пен кәсіби топтың қызметі бағытталатын қоғамның арасындағы қарым-қатынасты реттеуге арналған. Осылайша, кәсіби мораль белгілі бір мамандық бойынша әлеуметтік маңызды мінез-құлықты қамтамасыз етеді. Адамгершілік нормалары және құнды жүйені меңгеру арқылы өзінің әрекеттерін іске асыру анализ формасы мен синтез теориясына және практикаға тән жүргізіледі. Сонымен қатар адамгершіліктің қажеттіліктер және адамгершіліктің уәждеме қызметтер жаңа сапаны анықтайды – олар тұлға ретінде әлеуметтік қызметкерді сипаттайды. Әлеуметтік қызметкердің мотивтік қызметі оның тұлғалық сапасын сипаттайды. Әлеуметтік жұмыста оның қызығушылығы жанама түрде пайда болады. Сондықтан, әлеуметтік қызметкердің адамгершілік мінез-құлқы оның тұлғасының белгілі адамгершілік және ішкі сезімінің сапалары анықталады.

Қорытындылай келе Кәсіптік моральдің әлеуметтік қызметкердің адамгершілік білімдерінің қалыптасуында, ұстанымдар мен қажеттіліктерінің қалыптасуында рөлі зор. Бұл оған бұл маманның өкілі ретінде талап ететін позициялар мен өзіндік адамгершілік позицияларын бір-бірімен ұштастыруға көмектеседі, әр түрлі моральдік талаптарға бағынуға көмек береді.

Әдебиеттер:

1. Гусейнов А.А., Апресян Р.Г. Этика: оқулық. Москва, 2015.
2. Медведева Г.П. Әлеуметтік жұмыстың этикалық негіздері: Оқулық және практикум. М., 2015.
3. Медведева Г.П. Әлеуметтік жұмыстың деонтологиясы. М., 2011.
4. Наместникова И.В. Әлеуметтік жұмыстың этикалық негіздері: бакалаврларға арналған оқулық. М., 2015.

КУРЛЫС МАРАЛ ЕРЖАНОВНА

Балқаш қаласы, «С.Сейфуллин атындағы №7 мектеп-гимназиясы» КММ

ТАРИХИ ОҚИҒАЛАРДЫҢ СЕБЕП-САЛДАР БАЙЛАНЫСЫ: STEM ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ РЕТІНДЕ

Тарих – себеп-салдар байланыстарын зерттейтін бай сала. Азамат өркениетінің бүкіл дамупроцесі үздіксіз оқиғалар тізбегін білдіреді, онда әрбір әреет болашақты қалыптастыратын реакция тудырады. Осы себеп-салдар байланыстыратын түсіну өткеннің құпиясын ашуға және болашақта қандай оқиғалар болуы мүмкін екенін болжауға мүмкіндік береді.

STEM-білім берудің кілттік мақсаты – оқушылардың білу және істей алу қабілеттерін өнертапқыш шешімдер, зерттеушілік қызметтер және тәжірибелік форматтарда көрсету.

Бұл мақалада тарихтағы себеп-салдар рөлін қарастырамыз, мысалдар келтіріп, олардың қазіргі әлемді қалыптастыруға қалай үлес қосқанын түсіндіреміз.

1. Себеп-салдар байланысы туралы түсінік.

Себеп-салдар байланыстары тарихи талдаудың маңызды аспектілерінің бірі болып табылады. Олар қандай оқиғалар немесе жағдайлар белгілі бір бір нәтижелерге әкелетінін түсінуге мүмкіндік береді. Тарихи жағдайда себеп – салдар байланыстары күрделі және көп қырлы болуы мүмкін, бірақ оларды зерттеу өткеннің көптеген құпияларын ашуға көмектеседі және болашақты болжауға мүмкіндік береді.

2. Тарих себеп- салдарлық байланыстар желісі. Тарихи оқиғалар мен құбылыстарды жиі алып желі ретінде қарастыруға болалы, онда әрбір түйін белгілі бір оқиғаны білдіреді, ал түйіндер арасындағы байланыстар себеп-салдар байланысын көрсетеді. Тарихи оқиғаларды зерттей бастағанда, олардың көпшілігі бір –бірімен байланысты екені анық болды. Мысалы, 1930 жылдардағы АҚШ пен басқа елдерді қамтыған терең экономикалық құлдырау кезеңі – Ұлы депрессияны алайық.

Бұл дағдарыс жұмыссыздықтың, кедейліктің жіне тіпті қылмыстың өсуін қоса алғанда, салдардың тұтас тізбегін тудырды. Бірақ Ұлы депрессияға не сабап болды? Негізгі себептердің бірі 1929 жылғы қор нарығының құлдырауы болды, бұл кезде акциялардың бағалары кенет төмендеді. Бұл инвесторлар арасында дүрбелең тудырды, олар акцияларын жаппай сата бастады, тіпті компаниялар мен банктердің банкротқа ұшырауына ікеліп соқты, бұл өз кезінде экономикалық жағдайды нашарлатты. Ұлы депрессияның тағы бір негізі себебі жаппай несие беру тәжірибесі және акцияларды сатып алу үшін несиеді пайдалану болды. Акциялардың бағасы құлдырай бастағанда халық несиеден өтей алмай, банктер құлдырай бастады. Бұл дағдарыс тізбегін аяқтады.

3. Себептерді зерттеудің маңызы. Тарихтағы себеп-салдарлық байланыстарды зерттеу бірнеше тұрғыдан маңызды:

А) Өткенді түсіну: себеп пен салдарды зерттеу өлкені және тарихи оқиғалардың болған контекстін жақсырақ түсінуге мүмкіндік береді. Бұл қателерді қайталамауға және қазіргі және болашақта неғұрлым саналы шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді.

В) Болашақты болжау: Себеп-салдар талдауды ағымдағы оқиғалардың ықтимал салдарын болжауға көмектеседі. Мысалы, жоғары тарифтер мен сауда соғыстары бұрын экономикалық дағдарыстарға әкеліп соқтырғанын білсек, бүгінде осындай шараларды қабылдауда мұқият болуымыз мүмкін.

С) Объективті бағалауды құру: Себеп-салдар зерттеулері тарихи оқиғалар мен жеке тұлғалардың объективті бағасын жасауға көмектеседі. Оқиғаларды нәтижелері бойынша жай ғана бағалаудың орнына, олардың дамуына қарай факторлар әсер еткенін түсінуге тырысамыз.

4. Тарихтағы себеп-салдар байланыстарының мысалдары. Олардың маңыздылығын жақсырақ түсіну үшін тарихтағы себеп-салдар байланыстарының кейбір мысалдарын қарастырайық.

Бірінші дүниежүзілік соғыстың себептері 1914 жылы басталған Бірінші дүниежүзілік соғыс адамзат тарихындағы ең жойқын қақтығыстардың бірі болды. Бұл соғыстың негізгі себептерінің бірі Еуропа елдері екі негізгі коалицияға бөлінген одақтар жүйесі болды: Үштікодақ (Германия, Австрия-Венгрия, Осман империясы) және Антанта (Ұлыбритания, Франция, Ресей). 1914 жылы маусымда Австрия-Венгрия тағының мұрагері Франц Фердинанд Сараевода өлтірілгенде, бұл соғыстың басталуына ұйытқы болды. Австрия-Венгрия Сербияға соғыс жариялады, бұл тізбекті реакция тудырды. Ресей жұмылдыра бастады, бұл Германияның интервенциясына әкелді. Содан кейін Германия Ресей мен Францияға соғыс ашты, енді бүкіл Еуропа қақтығысқа тартылды. Осылайша, одақтар жүйесі, Архдук Фердинандты өлтіру және әскерлерді жұмылдыру Бірінші дүниежүзілік соғыстың басталуына қалай әкелгенін көруге болады.

Рим империясының құлауы. Рим империясының құлауы – тарихтағы ең көп зерттелген оқиғалардың бірі. Бұл көптеген факторлардың, соның ішінде экономикалық қиындықтардың, сыртқы шабуылдардың, басқарудың нашарлауының және ішкі қақтығыстардың нәтижесі болды. Негізгі себептердің бірі империяның экономикалық кедейленуі болды. Рим империясы үлкен мемлекет болды және оның экономикасы негізінен құлдыққа негізделген. Құлдар барған сайын сирек және қымбат болған сайын, бұл өндіріс шығындарын арттырып, империяның пайдасын азайтты. Келесі маңызды фактор сыртқы қауіптер болды. Варварлық халықтар Рим империясының аумағына басып кіре бастады, үнемі әскери қақтығыстар тудырды. Рим өз шекарасын қорғауға көп ақша жұмсауға мәжбүр болды. Рим империясының ыдырауына ішкі қайшылықтар мен әкімшілік мәселелер де ықпал етті. Сыбайлас жемқорлық, мұндай алып мемлекетті тиімді басқара алмау, Шығыс және Батыс Рим империяларына бөліну дағдарысты одан сайын ушықтырды.

Бүгін мен болашақты түсіну үшін өткенді талдау тарихтағы себеп-салдарлық байланыстарды зерттеу өткенді саралап, болашақты болжаудың маңызды құралы болып табылады.

Бұл бізге оқиғалар мен шешімдердің айналамыздағы әлемге қалай әсер ететінін және өткен тәжірибелерден қалай сабақ алатынымызды көруге көмектеседі. Тарих өткенді суреттеу ғана емес, сонымен бірге біз өзімізді көріп, болашағымызды қалыптастыратын айна.

STEM – білім беру артықшылықтары: сыни тұрғыдан ойлау, ғылыми-техникалық білімді күнделікті өмірде пайдалану, белсенді қарым-қатынас құру және топпен жұмыс жасау, пәнге қызығушылықты арттыру, жобаларға креативті және жаңашыл көзқарасты қалыптастыру болып табылады.

Әдебиеттер:

1. Г.Ахметова, А.Мурзалинова. «Преимущества и перспективы STEM-образования» \\
«Білімді ел — Образованная страна» №41 (102) 7 ноября 2017 г
2. Г.Ногайбаева, С.Жумажанова. «Развитие STEM-образования в мире и Казахстане» \\
«Білімді ел — Образованная страна» №20 (57), 25.10.2016ж.

КУСАИНОВА КАМШАТ КОРАБАЕВНА

«Абай атындағы мектеп-гимназиясы» КММ, Қарағанды қ.

ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ ПӘНІН ОҚЫТУДА ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА НЕГІЗДЕЛГЕН БІЛІМ БЕРУДІҢ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

Тақырыптың өзектілігі: Қазіргі жаһандану заманында ұлттық идея бәрінен биік тұруы тиіс деген ой сана қалыптастыру – мемлекетімізді нығайтудағы басты көрсеткіштердің бірі. Ұлттық идеяны қалыптастыру құндылықтармен тығыз байланысты. Білім беру мазмұнының

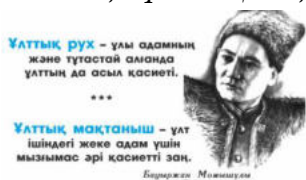
құндылықтары – адам, отбасы, білім, еңбек, мәдениет болса, ал ұлттық құндылықтар тіл, тарих, өнер, халықтың салт-дәстүрлерінің алатын орны айрықша. Өйткені, рухани адамгершілік құндылық адамның ішкі жан дүниесіне қасиеттерінің өлшемі. Осы құндылықтарды оқушы бойына дамыта отырып, олардың жақсылыққа ұмтылуын, басқаларға жанашарлық білдіруін, айналадағы адамдарға қайырымдылық жасалуын, дұрыс өмір сүру жайында ізденуіне, өзін-өзі бағалап, сол арқылы әлемді тануына бағыт-бағдар беру. Тарих сабағы тұнған құндылық десек болады. Құндылықтарға бағытталған тапсырмаларды тиімді қолдана білу мұғалім шеберлігіне байланысты. Тарихи ойлаудың алты концептілерін ұлттық құндылықтарға негізделген тапсырмалармен ұсынсақ, фактілерді жаттап алудан гөрі, белсенді әрекеттер арқылы оқушыларға пәннің негізгі идеясын түсінуге көмектеседі. Оқыту әдістемесі белсенді болу үшін келесі тиімді әдіс-тәсілдерді қолдануға болады.

Сабақта көтеріңкі эмоционалдық көңіл-күй тудыру үшін «Сәлемдесе білгенім, бабамның сөзін ілгенім» дегендей сәлемдесуден бастаймыз.

«Сергіту сәтінде» «Өзіңізге тілегенді – басқаларға тілеңіз» жағымды психологиялық ахуал қалыптастыруға болады.

Шарты: Әр оқушыға 10-15 секунд ішінде өзіне бірнеше ізгі тілек тілеу тапсырылады. Одан кейін оқушылар жұпқа бөлініп, бір-бірінің қолын алып, жаңағы өзіне тілегенді жұптасына айту керек. Мұғалімнің де бұл іске қатысқаны дұрыс. Нәтижесінде: сабақтың аяғына дейін көңіл-күйлерін көтеріңкі деңгейге жеткізуге болады және оқушылардың өзара сыйластық дағдылары дамиды.

Ұлттық мүдде: Қазақстанның қауіпсіздігін қамтамасыз етуге дайын болу;

8 сынып. Сабақтың тақырыбы: Қазақстандықтардың Ұлы Отан соғысы шайқастарына қатысуы.

Оқушылардан «Сұрақ – менен, жауап – сізден» әдісі бойынша жалынды сөздердің авторлары сұралады.

1. «Біздің үрейді жеңетін қаруымыз бар, ол – Отанға деген сүйіспеншілік?»

2. «Майданға жіберетін үйімде ағам да, апам да жоқ, өзімді жіберіңіз» деген кім?

3. «Ресей кең-байтақ, бірақ шегінерге жер жоқ, артымызда – Мәскеу» кімдікі?

Нәтижесінде: оқушылардың патриоттық сезімдерін ояту, тұлғаларды құрметтеу. Қазақстан тарихы әдебиет пәнімен кіріктіріледі.

Тарих пәнінде оқушыларға жас ерекшелігіне, қажеттіліктеріне қарай жүйелі білім бере отырып, өз бетінше жұмыс жасай білуге саралай, тұжырымдай білуге үйретіп, шығармашылыққа баулимын. Мен өз сабақтарымда оқытуда құндылықтарға негізделген білім берудің әдіс-тәсілдерін тиімді пайдалануда оқушының білімге деген құштарлығы, ынтасы артқанын, еркін сауатты сөйлеуге, өз ойын жинақтап айтуға немесе дәлелдеуге, өз тұжырымын айтып, ұсыныс пікір білдіруге, ой қорытуға дағдыланатынына көзім жетті. Сабақ кезеңдерінде ұлттық құндылықты дәріптеу арқылы оқытудың ерекшелігі оқушының ақыл-ойы дамиды, өзіндік дүниетанымы қалыптасады, әр алуан тапсырмалар оқушының сабаққа деген қызығушылығын, ынтасын және жауапкершілігін арттырады.

Оқушылардың тарихи ойлау және функционалдық оқу сауаттылығы дағдыларын бағалауға арналған тапсырмаларды әзірлеу дағдыларын қалыптастыру.

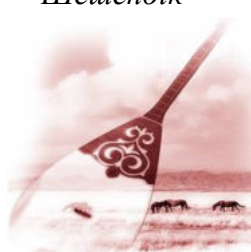
Интерпретация (түсіндіру) концепті тарихи оқиғаларға дереккөздерге оқушы өзіндік көзқарас қосып баға береді.

Шешендік

6-сынып. «Көненің көзі, өнегенің өзі» дереккөздермен жұмыс.

Сабақтың тақырыбы: «XIII - XV ғасырлардағы Қазақстанның мәдениеті»
Оқу мақсаты: 6.2.2.1 күй, аңыз, шежіре, эпостық жырлардың тарихи дереккөзі ретіндегі маңыздылығын айқындау болатын сабаққа тарихи дереккөздермен жұмыс тапсырмасын беруге болады.

Қазтуғанның ақындық қуатын танытатын шығарма – оның туған жермен қоштасу жыры.

<p>Алаң да алаң, алаң жұрт, Ақала ордам қонған жұрт, Атамыз біздің бұ Сүйініш Күйеу болып барған жұрт, Анамыз біздің Бозтуған Келіншек болып түскен жұрт,</p>	<p>Қарғадай мынау Қазтуған туған жұрт, Кіндігімді кескен жұрт, Кір-қоңымды жуған жұрт, Қарағайдан садақ бұдырып, Қылшанымды сары жүн оққа толтырып, Жанға сақтау болған жұрт.</p>	<p>Қайран менің Еділім, Мен салмадым, сен салдың, Қайырлы болсын сіздерге Менен қалған мынау Еділ жұрт!... (Бес ғасыр жырлайды. Алматы, 1989)</p>
---	---	---

Дереккөздегі Қазтуған жыраудың «Алаң да алаң, алаң жұрт» атты өлеңін танысып шығып, төмендегі сұрақтарға жауап беріп, ой бөлісіндер.

1. Дереккөзде қандай кілт сөздер бар және олардың мағынасы қандай?
2. Автор қандай өлең арқылы қандай ойды жеткізгісі келді?
3. Дәлелдер негізінде қандай болжамдар жасауға болады?
4. Дереккөздегі ақпараттың мәні неде?
5. Дереккөз қандай мәселеге байланысты жазылды? Бұл мәселені кез-келген тарихи оқиғамен байланыстыра аласыз ба?

Тарихи талдаудың себеп-салдарлық концептісінде оқушылар оқиғаны түсіну үшін алдымен оқиғаның туындауына себеп болған факторларды зерттеп, анықтайды.

Мәдениеттілік

«Домбыра» әдісі

7 сыныптағы «Кенесары Қасымұлы бастаған ұлт-азаттық қозғалыс» тақырыбында халықтың отаршылдыққа қарсы ұлт-азаттық күресінің себеп-салдарын анықтауда үнемі қолданып жүрген «Фишбаун» әдісінің орнына «Домбыра» әдісін қолдану арқылы ұлттық құндылығымызды дәріптеуге болады.

Жаңа материалды қабылдауды жеңілдету үшін логикалық сұрақтарды, анықтамалық тірек-сызбаларды қолдануға болады, ал танымдық белсенділікті белсендіру үшін – іскерлік ойындар, шығармашылық зертханалар, тарихи зерттеулер, деректерді талдау хронологиясы, деректерді дұрыс реттілікте орналастыру – уақыт шеңбері тарихшылар үшін негізгі құрал болып табылады.

Тарихи тұжырымдамаларға негізделген зерттеулерге негізделген оқытуды жоспарлау дағдыларын дамыта отырып, сабақ барысында осы дәлелдерге сүйене отырып, қандай дәлелдердің сенімді екендігі туралы пікір таластыра білу үшін білім алушылар ненің маңызды немесе өзекті екенін анықтау, сондай-ақ біржақты емес, жан-жақты субъективті және объективті дәлелдерді ажырата білуге үйрету үшін құндылыққа негізделген тиімді әдістерді дұрыс қолдана білуі керек. Мұндай жаңалықтарды қолданған кезде балаларда логика, ассоциациялар арқылы жаңаны қабылдау, кез-келген қоғамдық-саяси мәселелерге қызығушылық, эксперименттік базаны пайдалану және жинақталған тәжірибе негізінде жаңа мәселелерді шешу дағдылары дамиды.

Қазақтардың әрбір отбасында өз шежіресі болуы бұлда бір үлкен тарих, үлкен құндылық.

Шежірені білу. 10-сынып. Сабақтың тақырыбы: Қазақтардың ру-тайпалық құрылымының ерекшеліктері. Оқу мақсаты: 10.2.2.3 – қазақтардың ру-тайпалық құрылымының ерекшеліктерін ауызша тарихнама негізінде түсіндіру (шежіре, генеалогиялық аңыздар);

Шығамшашылық жұмыс. Деңгейлік тапсырма. Оқушы Tumalas.kz сайтынан «Менің отбасымның шежіресі» бойынша практикалық жұмыс көрсетеді.

Нәтижесінде: шежіренің мән-мағынасын, құндылығын оқушылар сезінеді.

«Дәлел» концептісі ақылы оқушылар өткен заман туралы объективті пікір қалыптастыру үшін 7-сыныпта «XVIII ғ. Қазақтардың материалдық мәдениеті» тақырыбында «Музейдегі бір күн» әдісін таңдауға болады. Тарих сабағын мұражай залында өткізу бұл да бір үлкен бастаманың белгісі. Ұлттық құндылығымызды дәріптеу

максатында ұлттық музейлеріміздің де алатын орны ерекше. Оқушыны мұражайға апару тек тарихпен ғана шектеліп қалмауы тиіс. Мұражай тұнып тұнған құндылықтар мекені. Мұражай – бірнеше дәуірдің тарихын, этнографиясын, тарихи тұлғаларын, өнерін ұрпақтан-ұрпаққа жинақы түрде жалғап отырған бірден-бір институт. Қазіргі уақытты 3D форматындағы немесе виртуалды музейлердің баламасы жасалуда. Сонда этнография залын осы бағытта тамашалауға болады. Қандай тамаша тұнып тұрған ұлттық құндылық десеңші.

Нәтижесінде: Ұлттық мұраға ұқыпты қарау;

Өнерге бейімділік

«Құрақ құрау» әдісі

Сабақта «Құрақ құрау» әдісі оқушылар оюларды өздері ойып, тапсырма, сұрақтарын оюларына жапсырып дайындайды. Сабақта қолдану, синтез, жинақтау тапсырмаларын орындауға, екі топ ортасындағы жарыс, тарауды қайталау сабақтарында қолданған тиімді.

Нәтижесінде: эстетикалық және меймандостық құндылыққа негізделеді. Бұл сабақ технология, бейнелеу пәндерімен байланысады.

«Айналым бекет» әдісі. 7-сынып. Сабақтың тақырыбы: XVIII ғасырдағы қазақтардың материалдық мәдениеті

7.2.2.4 қолданбалы өнердің жетістіктерін бағалау.

Талап: Білуге, жаңаны тануға құштар болу;

Топтар бірлесе отырып тақырыптарына байланысты өз ойларын жазып өтеді.

Өз орындарына келген топ бекеттерінде жазылған тұжырымдарды қорытындылап, өз ойларын қосып ортаға салады. Әр бекетке әр түсті қалам берсе болады.

1 бекет «Көкпар»

2 бекет «Саятшылық»

3 бекет «Ер

тоқым»

Бұл әдіс оқушылардың өзгелердің идеясына сүйеніп, проблеманы немесе мәселені толығымен қамтуын көздейді.

Нәтижесінде: білімділікке, белсенділікке, шапшаңдыққа ұмтылады.

Қорыта келе, оқушылар меңгерген құндылық түсініктері мен ұғымдарына сәйкес қимыл-әрекет тәсілінің жиынтығы, өзін-өзі реттеу іскерлігі қалыптасып, тұлғаның сана-сезімі мен іс-әрекетінен көрініс береді. Үнемі дамып келе жатқан білім беру үдерісінде мұғалімдердің барлық оқушыларға қолайлы оқытудың әртүрлі әдістерін білуі өте маңызды. Ұлттық құндылықтар арқылы оқытудан бастап ерекше қажеттіліктері бар оқушыларға арналған арнайы әдістемелерге дейін көп қырлы тәсілді қолдану әрбір оқушының мүмкіндіктерін жүзеге асыруды қамтамасыз етеді. Жаһандану дәуірінде ұлттық болмысымызды сақтап, барша оқушыларымыз жарқын да ұлттық құндылықтармен қаруланған Мәңгілік Еліміздің болашағын жасауда, сабағымызда жаңашылдық пен даралықты, ұлттық құндылықтарды дәріптеуді насихаттайық. Жоғарыда көрсетілген әдістер оқушыларды ұлттық құндылықтарымызды дәріптеп, адами қасиеттерінің дамуына үлесі зор екені сөзсіз.

Әдебиеттер:

1. Т. Т.Тұрлығұл, К.Ж. Адамбосынов. Қазақстан тарихы: әдістемелік құрал. Алматы «Мектеп» - 2011.

2. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Астана «НЗМ» ДББҰ ПШО баспасы, 2014.-292б

3. А.Х. Әлімов «Интербелсенді әдістемені ЖОО-да қолдану мәселелері» Оқу құралы Алматы, 2013.

КУСАИНОВА КУЛЬМИРА ИСМАКОВНА

Қарағанды облысы білім басқармасының «Асем» балалар үйі КММ

ТӘРБИЕЛЕНУШІЛЕРДІ ТӘРБИЕЛЕУ БАРЫСЫНДА ТҮРЛІ ӘДІСТЕР МЕН АМАЛДАРДЫ ҚОЛДАНУ

Тәрбие мақсаты жемісті болуы үшін тәрбиенің әдіс тәсілдерін дұрыс және тиімді пайдалана алу қажет. Қазақта мақал бар: «Әдепті бала ата-анасын мақтатар, әдепсіз бала ата-анасын қақсатар». Әдет-ғұрпымызды, салт-дәстүрімізді сақтай отырып, Отанын, жерін сүйетін, бауырмал, жолдастыққа адал, үлкендерді құрметтейтін жеке тұлға тәрбиелеу тәрбиелеу процесінің басты мақсаты. «Жаста білген, басқа сіңген тәлімнің, өзіңөлмей сүйегінен қала алмас», деп классик жазушы І. Жансүгіров айтқандай балалықшақтан бойына орныққан, дұрыс тәрбие оның болашақ шамшырағына айналып, рухани байлығын кеңейтеді. Сондықтан туған елге, жерге, халқына сүйіспеншілікке, патриоттық сезімге баулу арқылы тәрбиеленушіні, жан-жақты жетілген азамат етіп тәрбиелеп өсіру – бүгінгі таңдағы аса жауапты міндеттердің бірі. «Жұмыла көтерген жүк жеңіл» демекші бала тәрбиелеудегі осындай міндеттерді іске асырушылар – отбасы мен білім мекемелері. Осы екі арнада жүргізілетін тәлім-тәрбие сабақтаса, ұштаса өткізілгенде ғана көздеген мақсат нәтижелі болары сөзсіз.

Тәрбие процессін жүзеге асыру құралдарының ретінде әдістер, құралдар мен нысандарды ерекше атап көрсетуге болады. Тәрбие әдісі қойылған тәрбие мақсаттарына қол жеткізу жолдары болып табылады. Балалар үйінің тәжірибесіне орай әдістердің және бір анықтамасы – қажетті сапаларды қалыптастыру мақсатымен тәрбиеленушілердің санасына, еркіне, сезіміне және қылық-әрекетіне ықпал жасау тәсілдері. Әдістер түрі сан-алуан да, шексіз көп. Ал оның нақты көрінуі өз тәрбиеленушілерінің білімдік күш-қуаты мен жалпы мүмкіндіктерін жете танып, оларды күнделікті өмірде сипатына қарай байланыстыра алып, басқа да көп жағдаяттарын зерделі саралай білу тәрбиеші әрекетіне тәуелді.

Тәрбие әдісі - көп өлшемді құбылыс, оның жүйелесуіне негіз болар белгілер сан-алуан. Солар арасында аса танымал болғандарын атап өтейік. Тәрбие процесінің жалпы құрылымынан байқағанымыздай, дұрыс ұйымдастырылған тәрбиенің бірінші сатысы - тәрбиеленушілердің өздерінде қалыптасуы қажет әрекет-қылық нормалары мен ережелерін білу (түсіну). Әдептілік әңгіме әдісін қолданғанда әңгіме тәрбиеленушілердің әлеуметтік тәжірибесіне сәйкес болуы қажет. Ол – қысқа, түсінікті, балалардың қызығушылығына, ой-өрісіне сай болуы аса маңызды. Әңгіме барысында көрнекілік әдісін бірге қолдану (көркем өнер туындылары, көркем фотосуреттер, халық қолөнер бұйымдары), әңгіме мазмұнын қабылдауға ән-күй үлкен жәрдем береді. Әңгіме арқылы кейде тәрбиеленушінің қылығынан ұялу, өкіну сезіміне келтіруге болады. Тәрбиеші баланың мұндай сезімдерін оятып қана қоймастан, келеңсіз әрекеттерін түзетудің жолдарын да көрсетеді.

Үлгі-өнеге - өте әсерлі тәрбие әдісі. Бұл әдіс негізінде жатқан заңдылық: көрумен қабылданған санада тез әрі жеңіл бекиді, себебі оны ойланып сөзбен тақбалап не таңбасын ауыстырып жатудың қажеті жоқ. Үлгі- бірінші, ал сөз – екінші сигналдың жүйе деңгейінде әсер етеді. Үлгі еліктеу үшін нақты өрнек беріп, сана, сезім, сенімді белсенді қалыптастырып, іс-әрекетке қозғау салады. «Уағыз жолы ұзақ, үлгі жолы қысқа» - деген байырғы Рим ғұламасы Сенека. Тәрбие тәрбиешінің жеке басы үлгі-өнегесіне, оның қылық-әрекетіне, қамқорлығындағы балаларға қатынасына, дүниетанымына, іскерлігі мен абыройына тәуелді. Тәрбиеші үлгісінің оңды ықпалы оның сөзі мен ісінің жарасымдылығына, балалардың бәріне бірдей ақ пейілді қатынасына орай арта түседі. Бұл тәрбиешінің беделіне, ол бастаған істің жүйелілігі мен бірізділігіне де байланысты. Үйретіп көндіру – көзделген сапаны жылдам әрі жоғары деңгейде қалыптастыру үшін қолданылады.

Тәрбиеленушіні белгілі іс-әрекетті орындатуға талаптандыру ниетімен қолданылатын әдістер тобында ынталандырудың орны өз алдына. Бұл әдістің ежелден-ақ мадақтау мен жазалау түрі белгілі. XX ғасыр педагогикасы және бір өте әсерлі ынталандыру әдісі –

жарыстыру әдісін алға тартып отыр. Қарапайымды бола тұра, мадақтау аса жауапкершілікті талап ететін іс. Мадақ шектен тыс әсіреге айналып кетпей, орынсыз, кем де болмауы керек. Санамен сарапталмаған әсіре мадақ баланы бұзады. Осыған орай мадақтаудың психологиялыққырлары мен оның салдарын ескерген керек:

1. Мадақ-марапат сырттай көзге түсіп, әйгілену ниетімен емес, мақтаушы тәрбиеші мен мадақталушы тәрбиеленушінің, яғни екі тараптың бірдей жан дүниелік қалауы мен қабылдауынан болуы шарт;

2. Мадақтау арқылы тәрбиеленушіні басқа балаларға қарсы қойып алмауды да ойластырған жөн. Сондықтан тек табысқа жеткен тәрбиеленушініңана мақтап шектелместен, шын ықыласымен еңбектенген, өз ісіне адалдық танытатындардың бәріне де жылы лебіз, мадақ сөзді аямаған жөн.

Жазалау – келеңсіз қылықтарды шектеп, тежеу үшін, басқалар алдында, өз тұрғысынан айыбын мойындау сезімін ояту мақсатында қолданылатын педагогикалық ықпал әдісі. Тәрбиеші тәжірибесінде жазалаудың келесідей түрлері қолданылуда; 1) қосымша міндеттер тағу; 2) кей құқықтардан айыру, не шектеу; 3) моральдық сөгіс, не айып тағу. Тәрбие барысында жазалаудың келесі формалары қабылданған: жақтырмау, ескерту, сөгіс жариялау, алдын ала сақтандыру, айыпқа сай талап қою.

Жазалау әдісінің тиімділігін анықтаушы шарттар төмендегідей:

1. Тәрбиеленуші «пір» тұтқан абыройлы адам тарапынан болған жаза әсерлі келеді. Келеңсіз қылығы тек тәрбиеші емес, дос, жолдастарының да жақтырмауына, ескертуіне ұшыраса, айып сезімі күштілеу болады. Сондықтан тәрбиеші ұжымдық пікірге көбірек жүгінгені жөн;

2. Тәрбиеленуші өмір сүріп отырған ортасына жаза қолдануға болмайды;

3. Жаза шешімі қабылданса, ол орындалуы шарт;

4. Жаза тиімділігі оның балаға түсінікті болып, оны әділ деп қабылдауынан. Өтелген жаза қайтып еске алынбайды, тәрбиеленушімен қалыпты қатынас жалғасын табады;

5. Жазала, бірақ баланың намысына тиюші болма. Тәрбиеші жазаны өз жек көргендігінен емес, педагогикалық қажеттіктен қолданады. «Келеңсіз қылық - жаза» формуласы мүлтіксіз орындалуы шарт;

6. Жазаның жеке балаға, оны даралығына сай қолдануы – әділдіктен ауытқу емес. Бұл өте маңызды проблема. Егер тәрбиеші баланың жеке тұлғалық ерекшеліктеріне мән беретін болса, жаза да, мадақтау да жікке келеді, ал, егер ол тек келеңсіз қылықтыңөзіне мән беріп, қай тәрбиеленуші тарапынан болғанына назар аудармаса, жаза түрлері жіктелінбей қолданылып, тұлғалық бағыт заңдылығына қайшы келеді. Тәрбиеші өз педагогикалық позициясын балаларға түсіндіруі шарт, сонда ғана балалар жаза әділдігін мойындайды.

Тәрбие әдістерін талдау – күрделі проблемалардың бірі. Тәрбиешінің кәсіби қызметтерін орындау барысындағы тәрбие әдістерін таңдауы әрі оларды пайдалануы көптеген қалыптасқан шарттар мен мүмкіндіктерге тәуелді. Мұндай шарттар түрі: ниеттелген тәрбие мақсаттары мен міндеттері; тәрбиеленушілердің жас және даралық ерекшеліктері; тәрбие мезеті; шәкірттердің қызығулары мен қажеттері; оларды қоршаған әлеуметтік жағдайлар; тәрбиеленуші қатысқан топтың қалыптасу деңгейі; күтілген нәтижелер; тәрбиешінің өз басы мүмкіндіктері.

«Әсем» балалар үйінде мен 2000 жылдан бері жұмыс істеп келемін. Менің тобымда әртүрлі жастағы 13 бала бар. Балалар үйіне үнемі жаңа тәрбиеленушілердің келуіне байланысты мен балалардың бейімделуіне баса назар аударуға тырысамын. «Тәрбиеленушілерді балалар үйінің жағдайына бейімдеу» тақырыбындағы жұмыс тәжірибесінен; тәрбиеленушіге бейімделуге, өмір сүрудің жаңа жағдайларына үйренуге көмектесу қажет, балалар үйінде тәрбиеленушілердің өмірін оны жаңа жағдайларға барынша бейімделу, ауыртпалықсыз бейімдеуге алып келетін, балалар үйіне оң көзқарасымен қарауға, ең алдымен құрдастарымен қарым-қатынас жасау дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік беретін ұйымдастыру жұмыстарын өткізу қажет. Бейімделу кезеңінің міндеттерінің бірі - тәрбиеленушіге мүмкіндігінше тез және ауыртпалықсыз жаңа ортаға бейімделуге, өзін сенімді сезінуге көмектесу. Ол үшін тәрбиешілермен және тәрбиеленушілермен алғашқы

танысу жағымды эмоцияларға толы қолайлы жағдайда өтеді. Мен «Танысайық!», «Досыңды сыпайы атай» сияқты танысу ойындарын өткіземін. Осылайша, балалар үйінде балаларды бейімдеу бойынша тәрбиешілердің жұмысында дәстүрлі емес әдістерді пайдалану тиімді болады, олардың жаңа жағдайларға бейімделуін жеңілдетеді. Бұған тәрбиешілердің нақты, кәсіби үйлесімді және ойластырылған жұмысы мен балалар үйіндегі қолайлы микроклимат ықпал етеді.

Осы бағытта мен өз жұмысымда еліміздің салт-дәстүрін насихаттайтын іс-шараларды өткізем. Мысалы, «Наурыз – жыл басы», «Ұлттық салт-дәстүрлер». Патриоттық сезімдерін қалыптастыруда «Сүйікті қалам» жобасын дайындап, тәрбиеленушілермен қаланың мерейтойына байланысты іс-шараларды өткіздім. Сонымен қатар белгілі тұлғалар айдары шеңберінде тәрбиелік сағаттарына аса үлкен мән берем. Ұлттық құндылықтармызды дәрептеп, құрметтеп еліміздің ою-өрнектерімен таныстыру барысында «Ою-өрнек» үйірмесін өткізем.

Қорыта келгенде, көрнекті педагог В. Сухомлинский «Егер балаға қуаныш пен бақыт бере білсек, ол бала солай бола алады», - дегендей, әр адам адамгершілікті күнделікті тұрмыс — тіршілігінен, өзін қоршаған табиғаттан бойына сіңіреді. Демек, тәрбиеленушінің жүрегіне адамгершіліктің асыл қасиеттерін үздіксіз ұялата білсек, ертеңгі азамат жеке тұлғаның өзіндік көзқарасының қалыптасуына, айналасымен санасуына ықпал етері сөзсіз.

«Тәрбие бар жерде ғана сапалы білім саналы ұрпақ болады» деген дана халқымыз.

Әдебиеттер:

1. Жұмабаев М. Педагогика – Алматы, 1992 ж.
2. Түлеубекова Р.К. «Адамгершілік тәрбиесінің негіздері» - Алматы 1998.
3. Дүкенбаева Г. Мектеп жасына дейінгі балаларды ойын арқылы адамгершілікке тәрбиелеу. Алматы, 1992.
4. Нысанбаева Ә. Ой. Ақыл. Адамгершілік. Алматы, 1994.
5. Отбасында балаларды адамгершілікке тәрбиелеудің кейбір мәселелері. Алматы, 1985.
6. Айджанова З. Балаларды адамгершілікке тәрбиелеудің бүгінгі мәселелері Ұлт тағылымы-2003-№4.
7. Бала тәрбиесі № 2 2006 ж , № 4 2008 ж

КУСАЙЫНОВА Н.С.

Қарағанды облысында білім беруді дамытудың оқу әдістемелік орталығы

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУҒА БАҒЫТТАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАРДЫҢ МАҢЫЗЫ

Бүгінгі таңда қазақстандық білім беру жүйесінің алдында білім сапасының бәсекелестігін арттыру, шынайы өмірлік кезеңдерге бейімдеу мәселелері тұр, өйткені адам қоғамда түрлі өмірлік мәселелерге байланысты дұрыс шешімдер қабылдау үшін жоғары кәсіптілік пен зияткерлікті қажет ететін жағдайда заман талабына сай өмір сүріп, қызмет етуде. Осыған байланысты оқушылардың білім жетістіктерінің деңгейін анықтау, сыртқы бақылау Қазақстан PISA халықаралық зерттеулеріне қатысуда.

PISA оқушылардың білім жетістіктерін бағалаудың халықаралық бағдарламасы математикалық, оқу және жаратылыстану сауаттылығы бойынша 15 жастағы оқушылардың білімі мен дағдыларын бағалайды. Тестілеу тапсырмалары оқушылардың күрделі мәселелерді қаншалықты сәтті шеше алатынын, сыни тұрғыдан ойлай алатынын және тиімді қарым-қатынас жасай алатынын тексереді. Бұл өз кезегінде білім беру жүйелері білім алушыларды нақты өмірлік міндеттерге және болашақ табысқа қаншалықты тиімді дайындайтыны туралы түсінік береді.

Қарағанды облысында 35 білім беру ұйымынан 1168 білім алушы зерттеумен қамтылды. Әр түрлі білім алушыларға әр түрлі тестілеу тапсырмалары мен бағыттардың әр

түрлі комбинациясы ұсынылды. 2018 жылмен салыстырғанда Қазақстан жақсы нәтиже көрсетті. 81 елдің ішінде Қазақстан математикадан 46-шы орынды (2018 жылы 54-ші), оқудан — 61-ші орынды (2018 жылы 69-шы), жаратылыстанудан — 49-шы орынды (2018 жылы 69-шы) иеленді. Қарағанды облысы 2018 жылмен салыстырғанда жаратылыстану пәні бойынша "плюс" 26 балл; математика пәні бойынша "плюс" 2 балл жақсы нәтиже көрсетті, алайда оқу бойынша нәтижелер *1 баллға* төмендеді.

Қазақстанда білім алушылардың шамамен 36%-ы оқу сауаттылығы бойынша 2 – ші немесе одан жоғары деңгейге жетті (ЭЫДҰ бойынша орташа көрсеткіш-74%). Бұл деңгейде оқушылар мәтіннің негізгі идеясын анықтай алады, кейде күрделі критерийлерге негізделген ақпаратты таба алады және оларға нақты сілтеме берілген кезде мәтіндердің жалпы мақсатын немесе формасын көрсете алады. Білім алушылардың 1%-ы оқу сауаттылығы бойынша 5 – ші және одан жоғары деңгейге жетті (ЭЫДҰ бойынша орташа көрсеткіш-7%). Бұл деңгейде білім алушылар ұзақ мәтіндерді түсінуге, дерексіз немесе қарама-қайшы тұжырымдамалармен жұмыс істеуге және ақпарат мазмұнына немесе көзіне қатысты жасырын анықтамаларға негізделген фактілер мен пікірлер арасындағы айырмашылықтарды белгілеуге қабілетті.

Зерттеу нәтижесі келесі мәселелерді анықтап берді:

1. Білім алушылардың білім сапасын МЖМБС сәйкестігіне бағалау және өткен жылмен салыстырғанда оқу бағдарламасының күрделі тақырыптарының / бөлімдерінің динамикасын қадағалау;
2. Оқу жетістіктеріне әсер ететін факторларды айқындау;
3. Сабақта қолданылатын тапсырмалар түрлерін ұсыну;
4. Функционалды оқу тапсырмаларына үздіксіз мәтіндерді таңдаудың кейбір ережелерін сақтау;
5. Оқыту барысында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда сыни тұрғыдай ойлауға үйрету;

Осы мәселелерді шешу барысында оқу сауаттылығын дамытуда «ағылшын тілі пәнінің маңыздылығы неде?» деген сұрақ туындайтыны анық. Біз күнделікті өмірде ағылшын тілін қолдану қажеттілігімен бетпе бет келеміз: компьютерде жұмыс істеу, әлеуметтік желілерде сөйлесу, бейнероликтерді көру, конкурстар мен жарыстарға қатысу т.с.с. Сонымен қатар, қазіргі уақытта елімізде әлемдік білім кеңістігіне бағытталған жаңа білім беру жүйесі қалыптасуда. Аталмыш процестің негізгі, ұтымды әрі сәтті көрсеткіштерінің бірі - функционалдық сауаттылықты қалыптастыруға басым назар аударылып және басты міндеттердің бірі ретінде қарастырылуы.

Жалпы функционалдық сауаттылық адамның қоғаммен, сыртқы ортамен қарым-қатынас жасауға және сол әрекеттерге тез бейімделу, әрі жұмыс жасау болып табылады. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту үшін жасалатын іс-әрекеттерді айқындайтын болсақ, алдымен оқушыға тікелей ықпал жасайтын мұғалімдердің ізденімпаздылығына басты назар аудару қажет. Оқушыларға күнделікті жас ерекшеліктерін ескере отырып, заманауи білім беру технологияларымен және терең теориялық дайындықты, әдіс-тәсілдерді қолданатын аясына кіргізу қажет.

Ағылшын тілінің оқыту сапасын көтерудің басты шарты ретінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру алынған жағдайда олардың әрекеттік бағыт ұстанымына, оқушылардың коммуникативтік құзіреттерінің қалыптасуы ұстанымына, интерактивтік оқыту ұстанымына негізделуі қажет. Сонда ғана функционалдық сауаттылық оқушының ағылшын тілін әлеуметтік сұранымға сай қолдану мүмкіндіктерін арттырады. Ағылшын тілі сабағында оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруда мұғалім оқушының назарын аудару үшін сабақ кезінде әртүрлі тақырыптық, пәнаралық, сыныпаралық байланыс орнатып, қызықты әңгімелерді сахналық көрініс ретінде өтуді ұйымдастыра білуі қажет. Сонымен қатар, түрлі көрнекілік құралдарын қолдану, сұрақ-жауап, талдау, жинақтау, ажырату, тақтаға жазу, айтқан ойды мысалдармен дәлелдеу, сөздікпен жұмыс, проблемалық мәселелерге жауап беру, нақтылы және жалпылама

тапсырмалар беріп, шағын шығармашылық жұмыстарды орындату, оқушының бірін-бірі сынауы, өзіндік пікір білдіруі, баяндама жасауы, ғылыми зерттеу жазып қорғауы т.б. алуан түрлі әдіс-тәсілдерді қолдануы керек. Осындай әдіс-тәсілдерді түрлендіріп, жүйелі түрде пайдалана білген мұғалімнің шәкірттері өз бетімен жұмыс істеуге тез үйренеді.

Ағылшын тілін оқыту барысындағы функционалды сауаттылығын дамытудағы негізі мазмұны: оқушыларды сауатты, әрі мәнерлі, ауызша және жазбаша еркін сөйлеуге меңгерту, күнделікті өмірде диалог жүргізе алу қабілеттерін қалыптастыру болып табылады. Ағылшын тілін оқыту процесінде функционалды сауаттылықты қалыптастыруға әртүрлі жолдармен қол жеткізуге болады. Оқушыларды оқытуда терең теориялық дайындықпен оқыту, түрлі мәселелерді сәтті шешу үшін қажет танымдық процестер туралы білім мен қолжетімділікті қамтамасыз етеді. Алайда мұғалімдер оқушыларды оқыту барысында мәтінмен жұмыс жасауда түрлі қиындықтарға тап болатындықтары анық: атап айтқанда, оқушылар көптеген сөздердің мағынасын білмейді; жазылғанның мағынасын түсінбейді; кілт сөздерді бөлектей алмайды; сұрақтарды дұрыс тұжырымдай алмайды; мәселені шешу әдісін таңдай алмайды; оқу барысында оқытудың бір дағдысынан екіншісіне өте алмайды. Аталған барлық мәселелер функционалды сауаттылықтың нашар дамуына байланысты орын алып отыр.

Функционалды оқу дағдылары қалыптасқан оқушылар қалай сипатталады? Функционалды сауаттылық дағдылары қалыптасқан оқушы оқудың әртүрлі түрлерін қолдана алады. Ол ағылшын тілін оқу мен түсінудің бір жүйесінен екіншісі жүйеге ауыса алады. Сонымен қатар, мұғалімнің функционалды сауаттылықты қалыптастыруға арнап жасаған тапсырмалары кезінде келесі сұрақтарға жауап беруі маңызды: *тапсырмалардың негізгі мақсаты қандай?, мәтінді түсінудің қандай деңгейі бекітіледі немесе тексеріледі?* Жалпы, функционалды сауаттылықты дамытатын тапсырмалардың типологиясы әр түрлі болып келеді. Сабақтарда келесі тапсырмалар түрлерімен ұсынылуы мүмкін:

Сабақтардағы тапсырмалар түрлері

Функционалды сауаттылықты арттыруға арналған тапсырмалар жасау кезінде көп жағдайда Блум теориясына сүйенеді, оған сәйкес когнитивті процестердің тізімі иерархиялық түрде ұйымдастырылған. Функционалды оқуды тексеруге арналған тапсырмалардың айрықша ерекшеліктеріне мыналар жатады: мәтіннің үлкен көлемі; бейімделмеген мәтін; суреттер, схемалар, диаграммалар, кестелер, графиктер түрінде ұсынылған ақпарат; әр түрлі пәндерден білімді біріктіруді қажет ететін тапсырмалар; білімнің қай саласына жүгіну керектігі белгісіз тапсырмалар.

Функционалды оқу тапсырмаларына үздіксіз мәтіндерді таңдаудың кейбір ережелерін сақтау маңызды:

1. Мәтін оқушыға қызықты болуы керек.
2. Мәтінде оқушыға белгісіз ақпарат болуы керек.
3. Мәтін ойды дамытуы керек.
4. Мәтінде сандармен, терминдермен шамадан тыс жүктелмеуі керек.
5. Мәтіндегі суреттер танымдық белсенділіктің дамуына ықпал етуі керек.
6. Мәтіннің қиындық деңгейі оқушының жас ерекшеліктеріне сәйкес келуі керек. Қажет болса, мәтінді бейімдеу керек.
7. Бейтаныс сөздер мәтіннен "алынып тасталуы" керек немесе ескертулерде көрсетілуі керек.
8. Мәтін көлемі нормадан аспауы керек.
9. Мәтін құрылымды болуы керек. Ағылшын тілін оқыту процесінде коммуникация саласындағы функционалдық сауаттылықты өзектендіру білім берудің негізгі міндеттерінің бірі болып табылады.

Әдістемелік әдебиеттерді талдауда көрсеткендей, сөйлеу әрекетінің төрт түрінің ішінен: сөйлеу, оқу, тыңдау және жазу, ал тыңдау ағылшын тілі сабағында ең аз уақытты алады, дегенмен ағылшын тілін практикалық меңгеру тұрғысынан тыңдау сөйлеуден кем емес маңызды позицияны алады. Бұл оқушыларды дыбыстық сөйлеуді мұқият тыңдауға, мәлімдеменің семантикалық мазмұнын болжай білуге және осылайша тыңдау мәдениетін тек ағылшын тілінде ғана емес, ана тілінде де тәрбиелеуге үйретуге мүмкіндік береді. Бір мезгілде оқушымен жұмыс жасағанда есту қабіледі арқылы түсіну және есте сақтау қабілеттерін дамытуға жақсы жағынан әсер етеді. Бұл тек ағылшын тілдерінде ғана емес, кез-келген басқа да пәндер үшін маңызды болып табылады.

Ағылшын тілі сабағында оқыту барысында оқушылардың функционалдық сауаттылықты дамыту мақсатына көп қолданатын әдістің бірі *сын тұрғысынан ойлау* болып табылады.

Еліміздің жарқын болашағының мәңгі болуына ықпал ететін, осы сын тұрғысынан ойлау. Сыни ойлау немесе сын тұрғысынан ойлау оқушының бойында еркін қозғалуды, топ алдында еркін сөйлеуді, жұптық, топтық және жеке жұмыстарды жасауды қалыптастырады. Сонымен қатар, өз ойын еркін жеткізуге үйренуге ықпал жасайды. Әр мұғалім өз сабақтарында оқушылардың қызығушылықтарын ояту мақсатында топпен жұмысты, ой қозғап, жаңа тақырыпты түрлі көрнекіліктерді пайдалану арқылы өтеді. Нәтижесінде оқушы топпен жұмыс жасауға бейімделеді. Түрлі жаңаша әдістерді қолдану арқылы жаңа тақырыптарды тереңінен түсінуге мүмкіндік береді. Жалпы сыни тұрғыдан ойлау қабілеті дамыған оқушының функционалды сауаттылығы да дамып, өзіне деген сенімділігіде қалыптасып, жоғарылайды. Сонымен қатар, оқушы жеке тұлға болып қалыптасуына ықпал етеді.

Қортындылай келе, функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға ағылшын тілі сабақтарының ықпалы өте зор. Оқушыларға мазмұнды бағытталған білім беру арқылы білімдері мен біліктерін өмірде қолдануды үйрете аламыз. Сонымен қатар, оқушылардың өзінің ойын негіздей білуді; іскерлігі мен дағдыларын адами іс-әрекеттердің әртүрлі салаларында, сондай-ақ тұлғааралық қарым-қатынас пен әлеуметтік қатынастарда өмірлік міндеттерді шешу үшін пайдалануды қамтамасыз ететіндігін айтқым келеді.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Жалпыға міндетті білім беру стандарттары. - 2022
2. Ақшева, Н. функционалдық сауаттылықты дамыту / Н. Г. Ақшева, М. Б. Лоик, Л. А. Скороделова // Ғылым, Білім, Қоғам: даму тенденциялары мен перспективалары: сборник материалдарының XVII халықаралық ғылыми-Практикалық Конференциясы. – 2020
3. Кузнецова, Н.М. Сыныптан тыс жұмыстар оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруды қамтамасыз ететін оқу процесінің құрамдас бөлігі ретінде / Н. М. Кузнецова, А. А. Денисова // Аймақтық білім: қазіргі тенденциялар.- 2020

ОСОБЕННОСТИ ОВЛАДЕНИЯ ПЛОСКОПЕЧАТНЫМ ШРИФТОМ КАК ОДНО ИЗ УСЛОВИЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ ДЕТЕЙ С ГЛУБОКИМИ НАРУШЕНИЯМИ ЗРЕНИЯ

Имея многолетний опыт работы с учащимися с нарушениями зрения, проблема овладения плоскопечатным письмом незрячими школьниками как одного из условий успешной социализации волновала нас давно. На основе пройденных курсов по новым технологиям альтернативного письма, мы попытаемся представить нашу проблему и показать пути ее решения.

Наблюдая за работой учащихся с нарушениями зрения на уроках художественного труда и во внеурочное время перед праздниками: Новый год, 8 марта, Наурыз, и т.д. было замечено, что часть учащихся (слабовидящие) воодушевленно готовятся – делают поделки, поздравительные открытки, а другая часть (незрячие) – сторонится, становится пассивной. У них падает настроение, они становятся неуверенными и раздражительными, предпочитая в одиночку переживать свои трудности.

Нами было выяснено, что причиной тому служат переживания данных учащихся, что адресаты не все владеют шрифтом Брайля и не смогут прочесть его поздравления. Они чувствуют дискомфорт, т.к. не являются полноценными участниками предпраздничной подготовки и поэтому они не хотят участвовать в совместной деятельности и в дальнейшем отказываются принимать участие в любых публичных мероприятиях. При этом одноклассники предлагают свою помощь и стремятся выполнить эту работу за них, а это усиливает их разочарование и понимание того, что они не такие как все и не в состоянии выполнить эту работу самостоятельно и полноценно. Дети демонстрировали:

1. Отчужденность от детского коллектива, замкнутость
2. Внутренние и внешние переживания, усиление степени отрицательных эмоций ребенка
3. Снижение социальной активности.

Вопросы исследования:

- 1) Как вовлечь учащихся младшего школьного возраста с глубокой зрительной патологией в письменное общение со зрячими сверстниками, родными и близкими, используя систему плоскопечатного шрифта по Е.Гебольду.
- 2) Какие стратегии выбрать? (методы, виды и формы и в какое время осуществлять обучение)
- 3) Каковы преимущества и недостатки использования данных стратегий.

Нами намечены следующие шаги: изучение литературы по данной проблеме, наблюдение за младшими школьниками с нарушениями зрения, опрос учащихся среднего и старшего звена о необходимости официального и неофициального письменного общения со зрячими (опрос состоит из 6 вопросов).

Цель исследования – выявить эффективность обучения плоскопечатному шрифту учащихся с глубокими нарушениями зрения младшего школьного возраста и пронаблюдать, создаст ли это условия для развития социально адекватной, мобильной и компетентной личности, способной к различным видам коммуникации со зрячими.

Внешняя и внутренняя мотивация

1. Снижение эмоциональной напряженности
2. Повышение самооценки
3. Формирование активной жизненной позиции
4. Развитие мелкой моторики и осязания
5. Развитие зрительного восприятия

6. Развитие умений и навыков ориентировки в микропространстве
7. Развитие памяти и внимания
8. Повышение мотивации к обучению
9. Компенсация дефекта зрения
10. Формирование умений и навыков официального и неофициального письменного общения

Обучение ведётся со 2 - 4 класс на уроках русского языка, коррекции недостатков развития речи, художественного труда, СБО и на внеурочных индивидуальных и групповых коррекционных занятиях. При необходимости оно продолжается в классах среднего звена учителями русского языка, тифлопедагогами или дефектологами, проводящими с детьми коррекционные занятия. Если в школе есть дети, ослепшие в школьном возрасте, или дети с прогрессирующими заболеваниями органа зрения, то могут быть созданы разновозрастные группы.

Обучение включает тематическое планирование уроков в 2 - 4 классах, алгоритмы письма букв, цифр и знаков препинания, а также весь необходимый дидактический материал.

Этапы обучения:

1. Двигательно - тактильное изучение букв.

Формирование образа буквы, обследование рельефных букв шрифтов, (тактильного для тотально слепых и тактильно-зрительного для детей с остаточным зрением)

- рельефно- графическое пособие (тактильная азбука в картинках)
- альбомами с алфавитами, выполненными рельефным способом
- обведение рельефного изображения буквы, предлагаемого в специальном альбоме или изготовленного из плотной бумаги тифлопедагогом
- письмо тифлопедагогом буквы на ладони учащегося
- письмо букв учащимися пальцем на столе
- письмо букв учащимися в воздухе

2. Конструирование и моделирование по образцу букв из различных материалов (пластилина, проволоки, картона)

- Математические планшеты
- Прибор «Графика»

3. Письмо по системе немецкого тифлопедагога Е. Гебольда

В основу разработки шрифта по системе Гебольда положено девятиточие: комбинация точек, расположенных по три в трех горизонтальных и трех вертикальных рядах. Основой шрифта являются печатные буквы алфавита для зрячих.

Инструментарий: рельефно- тактильные пособия, альбом с алфавитом, выполненным рельефным способом; математический планшет, прибор «Графика», методическое пособие по обучению детей с глубокими нарушениями зрения плоскочечатному письму по системе Е.Гебольда, дидактический материал и методические рекомендации педагогам по обучению системы Е.Гебольда

Преимущества и недостатки.

- Процесс обучения решается строго индивидуально в отношении каждого ребёнка с учётом рекомендаций врача-офтальмолога. Учитель-дефектолог и врач-офтальмолог при принятии

решения должны исходить из всей группы факторов, характеризующих зрительную патологию ребёнка: остроту зрения, офтальмологический диагноз с прогнозом на будущее (зрение может сохраниться на имеющемся уровне, или болезнь носит прогрессирующий характер, или возможно улучшение зрения), особенности психического развития и состояния, уровень развития мелкой моторики, а также возможности зрительного восприятия.

-Не требует сложного и дорогого аппарата.

-Не отличается от общепринятой азбуки.

-Процесс написания текста, слов или букв по системе Гебольда незрячими учащимися не требуется ровного и красивого изображения.

-При обучении письму шрифтом Гебольда строчные и заглавные буквы не различают, так как клетки прибора для письма одного размера.

-Замена зрительного анализатора осязательно-двигательным создает широкие возможности письма незрячими плоскочечатным шрифтом.

Недостатки

-Сохранение в памяти образа заданной буквы (зрительные образы у детей с остаточным зрением, часто искажены и неустойчивы, что снижает точность воспроизведения буквы на бумаге)

-Проведение прямых и четких линий (особенно если линии проводятся с опорой на точки 2, 4, 6, 8)

-Осуществление контроля за написанным (исправление неправильного графического навыка не просто затруднено, но порой и невозможно)

Итогом работы станет овладение плоскочечатным письмом детьми с глубокими нарушениями зрения при написании небольших диктантов, текстов с поздравлениями. Таким образом, выбранная стратегия должна помочь учащимся полноценно влиться в команду для совместной работы, почувствовать себя полноценным равноправным членом детского коллектива.

Вывод: Овладение системой плоского письма младшими школьниками с глубокими нарушениями зрения по системе Е. Гебольда компенсирует дефект зрения, способствует формированию у школьников умений и навыков официального и неофициального письменного общения, что расширит возможности их социальной адаптации, так как известная Брайлевская система не удовлетворяет всех потребностей общественного положения незрячего. Незрячему, обособленному от окружающей среды самой природой физического недостатка, необходимо, по возможности, уменьшать преграды, отделяющие его от ближних, между тем, как азбука условных знаков их умножает в том смысле, что существенно затрудняет письменное общение незрячего с окружающими людьми, которым она не знакома.

Знание незрячими школьниками правил письменного общения с нормально видящими обеспечит оптимизацию их образа жизни, будет способствовать преодолению противоречий и существенных различий в положении людей с нарушенным и нормальным зрением во всех основных сферах общественных отношений.

Литература:

1. Р.А.Вершинина. Обучение плоскому письму детей с остаточным зрением: Методическое пособие. - М.: ВОС 1990.
2. Н.К.Антонов, В.З.Денискина. Обучение плоскому письму слепых детей младшего школьного возраста. - Методическое пособие. - М.: ООО «ИПТК «Логос» ВОС», 2007
3. Литвак А.Г. Психология слепых и слабовидящих: учебное пособие для студентов высших педагогических учебных заведений /СПб., 2006.
4. Вопросы учебно-воспитательной работы в школах слепых и слабовидящих. Антонина Е.С. «Использование зрения при обучении частично зрячих учеников плоскому письму». /Л., 1964.

5. Даливеля О.В., Андреева К.Ю. Тифлографика: обучение плоскому письму / Минск : БГПУ, 2011.
6. Антонов Н.К, Денискина В.З. Обучение плоскому письму детей младшего школьного возраста / ООО «ИПТК «Логос» ВОС» М., 2007

КЫЗЫРОВА А.Б.

Қарағанды қаласы, «С.Саттаров атындағы мектеп-лицейі» КММ

ЖАСӨСПІРІМДІ «АБАЙТАНУ» КУРСЫ АРҚЫЛЫ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА НЕГІЗДЕП ОҚЫТУ

2023-2024 оқу жылының басымдығы ретінде құндылықтарға баулу тенденциясын атауға болады. Ағымдағы оқу жылына келген әдістемелік нұсқау хатта: «Оқыту мен тәрбиелеудегі құндылыққа бағытталған тәсіл жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды, адамның өмірі мен денсаулығын, жеке тұлғаның еркін дамуының басымдықтарын, патриотизмді, еңбекқорлықты, адам құқықтары мен бостандықтарын құрметтеуге тәрбиелеуді көздейді» деп нақты жазылған. Қазақстанда мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023–2029 жылдарға арналған тұжырымдамасында құндылықтарға негізделген білім берудің маңызы ерекше аталып өтеді. Жаһандану заманында ұлттық құндылықтардың жойылып кетпеуіне бірден-бір «қанатымен су сепкен қарлығаш» боп жүргендер – мектеп мұғалімдері. Әлемдік тәжірибелерге қарасақ, алпауыт мемлекеттердің мықты жағы ұлттық кодтан алшақтамауында екен. Отбасынан басталатын тәрбие мектеппен сабақтасады және тығыз байланыста болу керек.

Бұл мақалада 10-сынып жасөспірімдерінің «Абайтану» курсы арқылы рухани құндылықтарға қалай негіздеп оқытылып жатқаны туралы баяндалады. Тәжірибеде қалай іске асып жатқанын сабақтардағы нақты жұмыс түрлерімен дәлелденеді. Және тағы бір ескерілу керектігі - сабақта оқушының жеке басын қалыптастыру процесі нақты өмірмен байланысты материалға негізделуі керек, тек осы жағдайда ғана оқыту мәнді және тиімді болады. Мұғалімдердің баланың бойында тұлғалық және адами құндылықтарды қалыптастыра білуі өте маңызды. Ұлттық құндылықтар - Отан, тіл, тарих, өнер, әдебиет және тағы басқа қандай да бір этностық қауымдастық өкілдерінің рухани идеалдарының жиынтығы. Қазақстанның ұлттық идеясына сай «Мәңгілік Ел» боп қалу үшін қазіргі жастардың бойына нені сіңіргеніміз жөн? Тәрбие мен дәстүрден алшақтап бара жатқан қоғамда жер бетінен өшіп кетпеу үшін неден құтылуымыз керек? Бұл сұрақтарға «Абайтану» курсы жауап бере алады.

Абай 32-қарасөзінде білім-ғылым үйренудің алты шартын ұсынады. Кітап оқуды ұнатпайтын балалар үшін осы алты шарттың қайсысы оңтайлы екені сабақта талқыланды. Бұл жұмысты тиімді орындау үшін «Екі жақты күнделік» әдісі қолданылды.

Автор	Менің ойым
1. Дүниенің бір қызықты нәрсесіне керек болар еді	Әйтеуір бір қажет болар деп еске сақта
2. Өзгенің қызғанышын тудыру үшін оқыма	Бұның арты жақсыға апармайды. Өз уақытыңды босқа жіберіп аласың
3. Әрбір ақиқатқа тырысып ижтиһатыңмен көзің жетсе, соны тұт, өлсең айрылма!	Қадіріне жете білу керек
4. Білім-ғылымды көбейтудің екі жолы (ойлау және сақтау)	Адамның төзімділігі мен ізденісі
5. Ақылдың 4 кеселінен аулақ болу	Ғылым жолына түске адам зиянды нәрселерден саналы түрде сақ болу керек
6. Білімді сақтайтын мінез бұзылмасын	Бірсөзділік, ұстамдылық, тұрақтылық - ақылдың сауыты

«Енді осылардың қайсысын өзіңе аласың, орындайсың» дегенде көпшілігі 1,2,4 жауаптарына тоқталды. Яғни, оқушылар төзімділік пен ізденіс, бірсөзділік, ұстамдылық, тұрақтылықта бола бермейтінін айтты.

Осы жерде айта кету керек, Абайда «надан адам» тіркесі жиі қолданылады. Бұның себебін «Көзінен басқа ойы жоқ», «Бойы бұлғаң», «Менсінбеуші ем наданды» өлеңдерін өткен кезде сабақта іздестірдік. Абай қандай адамды надан деп санаған? Бұл сұрақтың жауабын «9 ромб» әдісі арқылы көз алдымызға елестеттік. Надан адам портреті – іші кір, көңілі қараңғы, ақылсыз, дүниеқоңыз, сөз тасығыш, ұрлықшы, қу, маскүнем адам. Ендеше бұл жаман қылықтардан аулақ болу керектігі айтылды. Әрқайсысы өз бойында осылардың бірі болса да, арылу керектігін ойланғаны хақ.

Адамгершілік тәрбиенің бүкіл жүйесі рухани негізде жеке адамның жан- жақты дамып жетілуіне бағытталған. «Малға достың мұңы жоқ» өлеңіндегі ұрлық-қарлық, зорлықпен тапқан малдың әлегі туралы ақын толғанысына оқушылар өмірден мысалдар келтірді. Басшылықта отырған шенеуніктердің ел қазынасын тонауы, сотта отырғандардың әділетсіздігінен туындап жатқан жемқорлық, әкімдердің халық қалатасынан жымқыруы, т.б – бәрі арты өкінішке, түрмеге, жазалауға алып келетіндігі анық.

Ақын надандыққа қарсы «жатпай-тұрмай еңбектену, егін салу, өнер табуды» қояды. 33-қарасөзінде қолөнер үйренудің қажеттілігі айтылады. Балалар бұл сөзді талдауда «Т кестесі» әдісі арқылы «мал жұтайды, өнер жұтамайдыны» түсіндірді. Әркім сол сәтте қандай өнерімен «мал тауып» жүрген өнерлерін әңгімелейді. Домбыра тарата алсаң, тойларға бар; тәттілер пісіре алсаң инстаграм пайдасы; ағылшын білсең, аудармашы қызметін ұсыну; фотоға түсіре алсаң, фотостудияңды аш, т.б. Қазіргі заманда өнерүйрену – күнкөрістің көзі. Отырықшылыққа көшіп, егін егуді ақын ерекше ұсынады. «Түбінде баянды еңбек егін салған», «Сегізаяқ» өлеңдерінде:

Егіннің ебін,

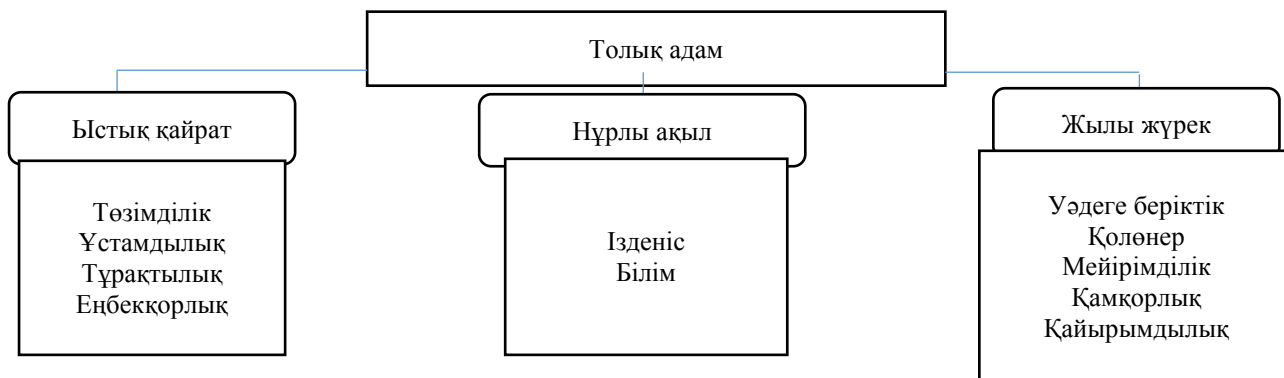
Сауданың тегін

Үйреніп, ойлап, мал ізде немесе тобықты руының егін егумен айналысқан еңбекқор адамы Ташмұхамбет Бәшібаевтың егін еккенін халыққа үлгі етеді. Қазіргі уақытта егін егумен байып отырған адамдардың қажырлы еңбегі талқыланды. Бұл сабақта балалар егін егетін диқанға қандай білім керектігі жөнінде шағын жоба қорғады. «Дәлелдемелі кластер» жұмысында диқаншыға қажет ғылым салалары айтылды. Биология, ауыл шаруашылығы, топырақтану, механизатор, суландыру, тыңайту, агротехника, агрономия, химия, гидрология, бизнес салаларын білмей егін егу қиындық туғызары анық. Егін егіп, дәулетін көтерген адамдар, ұн шығаратын компаниялар мен брендтер сөз болды.

«Қараша, желтоқсанмен сол бір-екі ай» өлеңі талданған сабақта Тәкежанның Иіс кемпірге жарты қап тезек бергеніндегі, Қаражанның баласын өзіндей ит қылып тәрбиелеп жатқанындағы қаттылық, қатыгездік айтылды. Толерантты қоғам құру үшін өзгеге деген мейірім, қамқорлық, қол ұшын созу секілді рухани адамгершік тәрбие айтылды. Қазір қоғамда қол созған қайыршы көп, жағдайы нашар адамдар көмек сұрайды. Бар болса аянбай көмек беру керек екендігі айтылды. Сауаптан айырылмау үшін жасаған жақсылықтың тіс жарып айтылмауы да ескертілді. Ортамызда жүрген меценаттар, өздері естіп-білген сауапты істерден мысалдар айтылды.

«Көңілім қайтты достан да, дұшпаннан да» өлеңін талқылау үшін жұптық тапсырмалар берілді. Әр жұп жасайтын жұмыс формасын өздері таңдады. Мысалы, «Мәселелер пирамидасы», «Постер қорғау», сөзжұмбақ, «9 ромб», көрініс, «Венн диаграммасы», «Балық қаңқасы» сияқты әдіс-тәсілдер қолданылды. Ақын халқымыздың бойындағы жағымсыз мінездерін ашып атайды. Соңында осы қылықтардан қалай құтылуға болатыны, қай мемлекеттер тәжірибесін қолдануға болатындығы әңгімеленді. Жапония, Сингапур, Оңтүстік Корея елдерінің жетістіктері айтылды. Жапон халқының бойындағы асыл қасиеттер қалай қалыптасқаны жөнінде балалар өз білетіндерімен бөлісті.

Абай атамыздың оқытылған шығармаларында аталатын құндылықтарды төмендегі кестеден көруге болады.

17-қарасөзіндегі қайрат пен ақылды жеңген жүрек сабақтарымызда көп айтылғаны байқалды.

Ата-бабаларымыздан жеткен адами, рухани, мәдени ұлттық құндылықтарымыз дәріптеліп жатқаны қуантады. Саналы ұрпақ халықтың інжу-маржандарын «артқы толқын інілерге» жеткізуі керек. Ел боламыз десек, бесігімізді түзеген абзал.

Әдебиет:

1. Р. Зайкенова. Абайтану курсы 10-сынып. Арман-ПВ баспасы 2018 ж.
2. Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі Ғ. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы. «2023-2024 оқу жылында Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарындағы оқу-тәрбие процесінің ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хат
3. Абай (Ибраһим Құнанбаев). Екі томдық шығармалар жинағы. «Жазушы». Алматы 1986 ж.

ҚЫСТАУБАЕВА ЭЛЬМИРА ОРЫНКУЛҚЫЗЫ

*«Көп балалы және аз қамтамасыз етілген отбасылардың балаларына арналған мектеп-интернаты» КММ
Балқаш қаласы*

«ҚҰНДЫЛЫҚ ІРГЕТАСЫ БАСТАУЫШТА»

«Тәрбиедегі мақсат – баланы тәрбиешінің дәл өзіндей етіп шығару емес, келешек өз заманына лайық қылып шығару»
М.Жұмабаев

Бүгінгі таңда еліміздегі білім саласы жаңаша, озық ойлы, іргелі реформалармен алға қадам басуда. Заманауилықты меңгерсек те, рухани құндылықтан ажырамау, оны ұрпақ бойына ажырамас заңдылық етіп сіңіру де қоса міндеттелді. Тұлғаны дамыту және қалыптастыру, дүние, табиғат, қоршаған орта және адам, олардың байланысы жөнінде біртұтас көзқарас қалыптастыру; оқушылардың әртүрлі әрекеттері үшін барынша жағдай туғызу – бұл білімді интеграциялаудың негізгі мақсаты. Яғни жаңаша тәсіл, тәжірибелерді кіріктіре отырып, функционалды сауатты тұлға дайындау. Қоғам дамуындағы басты қадам-білім беру болса, баланы бастауыш сыныптан бастап, құндылықтармен нәрлендіру қажет. Құндылықтарға қаныққан тұлға өзіне қажетті білім, тәрбие, өнер жалпы бар қажеттілікті магнитше тартып алары сөзсіз.

Құндылық тақырыбы қай уақытта да өзекті болған, бола да бермек. Тек оны әдемі сөзбен емес, іспен көрсетсек нұр үстіне нұр. Құндылықтарға сабақта арнайы тоқтаудың қажеті жоқ деп ойлаймын, ол үнемі кез-келген сабақтың өне бойында көрініп тұруы керек. Мәселен, оқушы назарын аударатын көрнекіліктеріміз, тілін дамытуға арналған мақал-мәтел, жаңылтпаш-жұмбақтарымыз, математика сабағындағы- қазақша санамақтарымыз барлығы-құндылықтардың әлеуметтік-философиялық мәнін айқындап тұруы қажет деп ойлаймын. Сонымен қатар оны танып, біліп, негізімізге азық етуге Абай

Құнанбайұлы, Ыбырай Алтынсарин, Әлихан Бөкейхан сынды ұлт ағартушыларының рухани мұраларына сүйенуіміз қажет. Бұдан елін сүйіп қадір тұтатын, Отаншыл, рухты, құндылығы зор тұлға әзірлеп шығамыз. Яғни, оқушыға тағайындалатын барлық тапсырмалар ұлттық құндылыққа негізделіп құрылады. Мысалы: қазақ тілінен 7 септікті есте сақтау үшін қазақ халқындағы 7 санының киелілігіне ерекше тоқталу. (жеті жұрт, жеті қазына, жеті жоқ, жеті ата, т.б). Тек бағдарламадағы есептермен шектелмей, қазақ халқының қара есептер — халықтық қазынасын да пайдаланамын. Оған халықтың ғасырлар бойы еңбегі, білімі, өнері жұмсалған. Балалардың тілін ұстартып, дүниетанымын кеңейтумен бірге оларды жалпы адамгершілік рухында тәрбиелеуде бұлардың ерекше маңызы бар. (Базарға келген қазақ қарбыз сатып алғысы келеді. Таңдаған екі қарбызының біреуінің екіншісіне қарағанда шеңбері төрттен бірге артық, бірақ жарым есе қымбат. Қай қарбызды сатып алам деп сәл ойланды да “Арзанның сорпасы татымас” деген мақал есіне түсіп, қазақ қарбыздың қамбатына алады. Қазақ дұрыс шешім қабылдады ма?) Сондай-ақ, дүниетану сабағында ата-бабамыздың аялап келген, кереметтерге толы туған жерді қастерлеу, суын таза ұстап, табиғатын аялау, оны өркендету - әрбір келешек ұрпақтың алдындағы парызы екенін ұғындыру үшін туған қаламыздың картасын алып шығып, саяхатқа шығарып, оның табиғатымен бірге тарихын да қызықтыра насихаттаймын. «Венн диаграммасы», «Семантикалық карта», «Түртіп алу», «Түсініктеме күнделік» сынды әдістерді пайдаланғанда оқушылар ненің жақсы, жаман жағын салыстыра біледі, құнды-құнсыз екенін саралай біледі, өмірде болатын жайттарға көзқарас қалыптастыруды игереді.

Сын тұрғысынан ойлауда оқушылар қойылған сұрақтар арқылы ізденеді, идеялар жинақтайды, ой қорытады, талдауға бейімделеді. Нәтижесінде оқушы ойлау сатысының ең төменгі деңгейінен жоғарғы, терең ойлау деңгейіне дейін көтеріледі. Сонымен қатар, оқушы деңгейі шығармашылық сатыға көтеріледі. Сабақ арасындағы сергіту сәтінің өзінде «Ағайынбыз бәріміз», «Біз, біз, біз едік» секілді жаттамақтар айтылады.

“Алдау қоспай, адал еңбегін сатқан, қолы өнерлі — қазақтың әулиесі сол”, — деп Абай атамыз айтқан екен. Адалдық пен арамдық туа пайда болмайды. Сонымен қатар, дүниетану сабағында үнемі «Адалдық сағаты» жүргізіледі. Қазақ әдебиеті сабағындағы ертегі, аңыздар, батырлар жыры, диалог, монологты жарыса жатқа айту, жалғастырып айту, ұйқастырып айту тәсілдері нағыз құндылықтың қайнары деп айта аламыз. «Оқуға құштар мектеп» жобасы аясында көптеген іс-шаралар сабақтан тыс жүргізілуде. Атап айтар болсақ, «Отбасыммен кітап оқимын», «Мен оқыған ертегі», «Оқимын, сомдаймын», т.б. Оқыту мен тәрбиелеуге қатысты құндылыққа бағытталған әдіс-тәсіл, мұғалім мәдениеті, оқушы мінез-құлығына сай талап, бәрі барлық пәндегі сабақ жоспары, сынып сағаттарымызға кіріктірілген.

Бүгінгі алдымыздағы кішкентай бүлдіршіннің бойына сіңіріп өскен әрбір дағдысы ертеңгі егемен еліміздің өркендеуіне бірден бір әсер етуші фактор. Мектеп табалдырығын аттап келген талшыбыққа тәрбие мен білімді егіз етіп, адамзатқа қажет екі аяқ немесе екі қол секілді тең етіп беруіміз қажет. Екеуінің біреуі әлсіз болса, болашағы сыңаржақтық танытуы әбден мүмкін.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы.
2. 2014-2015 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беретін (сонымен бірге инклюзивті білім беруді жүзеге асыратын) ұйымдарында ғылым негіздерін оқытудың ерекшеліктері туралы. Әдістемелік нұсқау хат. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2014 ж.
4. Қ.Бөлеев «Болашақ мұғалімдерді оқушыларға ұлттық тәрбие беруге кәсіби дайындау». Алматы, 2014
5. «Ұрпақты ұлттық тәрбиеге қалай баулимыз?» Егеменді Қазақстан газеті. 2023ж.

ҚАБЫКЕН ҰЛПАН ҚАЙРАТҚЫЗЫ

Сләмия Саттаров атындағы мектеп-лицейі, Қарағанды қ.

ХАЛЫҚ ТӘЛІМІ-ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТЫҢ ҚАЙНАР КӨЗІ

Өскелең жас ұрпақты рухани-адамгершілік қасиетке баулу, тәрбиелеу – барлық кезеңде өзекті болып табылады. Біздің келешегіміз – жас ұрпақ, ал ұрпақ тәрбиесі адамзаттың мәңгілік тақырыбы.

Ел ертеңі болар бүгінгі балалар мен жасөспірімдерді тәрбиелеу, әлеуметтік тұрғыдан барынша қамтамасыз ете отырып, олардың толыққанды білім алуына жағдай жасау, олардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау еліміздің ұлттық саясатының басты бағыттарының бірі. Тәрбие мен оқыту өзара тығыз байланысты, бір бірінен бөліп алуға болмайтын біртұтас жүйе. Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы Әділетті Қазақстан - Адал азамат» атты II Ұлттық құрылтайда сөйлеген сөзінде: «Адал азаматқа тән қасиеттер әрбір жастың бойынан табылуы керек, ұрпақтың бойында жаман әдет болса, бұл үлкендердің кінәсі»- деп атап өткен болатын. Жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, әлемдік озық білімді игерген саналы азаматты тәрбиелеу мақсатында, ұлттық, адами құндылықтарға негізделген **«Біртұтас тәрбие бағдарламасы»** биылғы оқу жылынан бастап білім мекемелеріне енгізіліп, ұстаздар қауымы осы бағдарлама аясында түрлі іс-шараларды өткізуде. Білім беру ұйымдарындағы тәрбие- пәнді оқыту, сынып сағаттарының және сыныптан тыс шығармашылық жұмыстар арқылы жүзеге асады.

Бала тәрбиесіне, жалпы адам тәрбиесіне терең мән беріп, оның сәтті қағидалары мен ережелерін жасағандардың бірі-қазақ халқы. Халқымыздың сан ғасырдан бері атадан балаға өлмес мирас , өмірлік мұра болып келе жатқан ұлттық дәстүр , тұрмыс –салт , баланы бағып қағу, оны өсіріп-өндіру, өнегелі азамат етіп шығару жөніндегі жинақталған тәжірибесі, өзіндік тәрбие мектебі бар. Ол ұрпақтан-ұрпаққа ауысып, әр кезеңнің заман талабына сай өзгеріп, қорланып, бай тәжірибесімен жан-жақты дами отырып кемеліне келіп, толысып отырады.[1,3-бет]

Бүгінгі күннің талабына сай жеке тұлға қалыптастыруда , әр оқушының қабілетін танып, дамытып, шыңдауда ұлттық мәдениетті, ұлттық педагогиканы, халқымыздың асыл мұрасын пайдалану арқылы намысты, имандылық пен ізгілікті, рухани байлықты қастерлейтін азамат тәрбиелеудің маңызы зор. Жан – жақты жетілген, ақыл парасаты мен мәдениеті мол, саналы ұрпақ тәрбиелеуде әр халықтың салт – дәстүрінен дамуындағы бағалы байлықтың нәрін біртіндеп сіңіру арқылы ғана жүзеге асыруға болады. Халықтың жазбаша жазылмаған, бірақ ұрпақ есінде мәңгілікке сақталып, ұрпақтан- ұрпаққа ауызша жалғасып келген нақыл – өсиет, өнеге қағида болып таралып келген тәлім–тәрбие тағылымының бай мұрасы бар. Ол халықтық педагогика деп аталады. Халықтық педагогика отбасылық тәрбиеден басталып, ел – жұрт, ауыл – аймақ, тіпті бүкіл халықтық қарым қатынастан берік орын алған тәлім – тәрбиенің түрі. Ендеше халық педагогикасы қоғам дамуының барлық сатыларынан өтіп, тәжірибеде жүйеленіп, ғылыми педагогикалық дәрежеге жеткенше ұрпақ тәрбиесінің қайнар көзі, алтын дінгегі болып келгені даусыз. Ұлттық тәжірибенің қайнар көзі: салт-дәстүрлер, ойындар, халықтық мерекелер, отбасындағы тәлім мен тәрбие. Ұлт құндылықтары - ұлттың танымы мен тыныс-тіршілігінің айнасы. Ғасырлар бойы қалыптасқан, екшелген түсініктер - бұл күнде ата-бабаларымыз ұрпақтарына аманаттаған туған тіліміз арқылы жас өркен санасына сіңіп жатқан адамгершілік, өмірді танып-білуге құштарлық, білім, рухани тазалық, сезім, ұлтжандылық, т.б. құнды қасиеттер - ұстаз сабақтарының тұлғатанымдық берік дінгегі. [3,33-бет]

Халқымыздың ұлттық мұрасын оқу –тәрбие ісімен сабақтастыру басты парызымыз болып табылады. Осы тұрғысынан сыныптан тыс шараларда және сабақ барысында халықтық педагогиканың үлгілерін үнемі пайдаланып отырсақ жақсы болар еді. Мысалы, «Қазақ халқының әдет-ғұрыптары мен салт-дәстүрлері» тақырыбында сынып сағатын өткіздім, сабақ барысында

ұлттық құндылығымыздың қайнар бұлағы салт-дәстүрлер туралы мағұлматтар бере отырып ,берілген мәліметтермен шығармашылық тапсырмалар орындаттым .

Бәсіре

Бәсіре-қазақ шаңырағында дүниеге ұл бала келгенде , сол күндері туған құлынды немесе ботаны нәрестенің бәсіресі деп атау салты.Қазақ халқының ұғымы бойынша,дүниеге келген баланың болашағы өзіне атаған бәсіремен тығыз байланысты.Сондықтан оны мінбейді, сатпайды.Бәсіре мүмкіндігінше жүйрік, жорға болғаны дұрыс.Бәсірені баламен бірге қадағалайды,бұла қып өсіреді.Есейе келе бәсіресі бар баланың да малға деген ықыласы, пейілі түзу болады.

Берілген мәтінмен «Сұраққа жетіп ал» және «Сен білесің бе?» әдісі бойынша жұмыс жасауға болады. « Сұраққа жетіп ал» әдісінің тиімділігіне келетін болсам, оқушының өз бетінше жұмыс жасау дағдысы қалыптасып, сұрақ қою дағдылары дамиды. Білім алушы өз бетінше ойлап, ақпаратты меңгере алады.Мәтінге, әңгімеге сұрақ қояды, тұжырымдайды. Сыныптастарының жауаптарын ықылас қойып тыңдайды және сұрақтар қояды. Таным әрекеті үрдісінде қарым-қатынас шеберлігі дамиды. Оқушылар оқығандары бойынша бір-біріне сұрақ қояды және талқылайды.Сонымен қатар ,оқушы салт-дәстүрдің басқа салт – дәстүрлермен айырмашылығын анықтайды.«Сен білесің бе?» әдісін қолдана отырып білім алушыларға төмендегідей кеспе қағазы беріледі, Олар «Бәсіре» мәтіндегі негізгі , қосымша ақпараттарды анықтап, аталған дәстүрдің бүгінгі өмірмен байланысын анықтап, өзіндік көзқарастарын білдіреді.

«Сен білесің бе?»

А есімді оқушымының орындаған жұмысы (мәтіндегі негізгі , қосымша ақпараттарды анықтап,өзіндік көзқарасын жазды)

Негізі ақпарат	Қосымша ақпарат	Менің көзқарасым
<i>Бәсіре- дүниеге ұл бала келгенде , сол күндері туған құлынды немесе ботаны нәрестенің бәсіресі деп атау салты</i>	<i>Дүниеге келген баланың болашағы өзіне атаған бәсіремен байланысты болғандықтан оны мінбейді,сатпайды. Бәсірені баламен бірге қадағалайды.</i>	<i>Менің ойымша, бәсіре-халқымыздың ерекше дәстүрлерінің бірі . Бұл-дәстүр дүние есігін ашқан ұл баламен тікелей байланысты екен.Бәсіресі бар баланың малға деген ынтасы болады.Бұл дәстүрді жақсы дәстүр деп ойлаймын.Себебі, мен сияқты балалар көп уақытын ұялы телефонда өткізеді.Ұялы телефонды көп ұстау -денсаулыққа зиян.Сондықтан да бәсіре атау өте дұрыс деп ойлаймын.</i>

Оқушылардың танымдық қабілеттерін арттыру үшін қосымша ақпараттар бере отырып, оқу сауаттылығына байланысты тапсырмалар орындатуға болады.Халқымыздың ұлттық киімдерінің түрлері өте көп.Кең байтақ даламыздың табиғатына, ауа райына байланысты киім түрлерінде де өзгерістер бар. Білім алушыларға келесі тапсырмада халқымыздың ұлттық киімдеріне байланысты мәтін берілді.

Ұлттық киімдер

Ерлердің ұлттық киімдері: жейде, шалбар, жеңсіз қамзол, беишент, шапан, шекпен, ішік, тон. Мұражай көрмесіндегі Оңтүстік Қазақстаннан әкелінген шалбар өзінің әсемдігімен ерекше көзге түседі. Шалбардың екі жаны кестеленген, түрлі- түсті жібік жіппен тоқылған, сегіз жапырақшалы, қоңырқай түсті гүл сабақтары оюланған. Балағында ерекше көзге түсетін шеңбер бар. Ол дөңгелек жартастарында күннің символы бейнесінде жиі кездеседі. Мұражай қорында ерлердің қысқы киімінен: қасқыр ішік пен тон сақтаулы. Ерлер бас киімінің түрлері мол. Оның бірі- киіз қалпақ. Екіншісі- тымақ. Тымақтың төбесі шошақ, құлағы ұзын, артқы делегейі желкені жауып тұрады. Тымақ қатты аяз күндері суық жібермейді.

Оқушыларға бұл тапсырманы орындатуда «Сыр сандық» әдісін қолдандым. Яғни,оқушы мәтін бойынша есте қалған 5 заттың атын және осы аталған заттардың ішінен өздеріне ұнаған екеуін белгілеп, солар туралы толығырақ мәлімет жазады.

Есімде қалған 5 сөз	Мен білген мәлімет
<i>бешпент, шекпен, тымақ,қалпақ, қасқыр ішік.</i>	<i>Ерлер бас киімінің түрлері мол. Оның бірі- киіз қалпақ. Бас киімдердің ішінде 19 ғасырдың жартысында Ақтөбе уезінен әкелінген сұлтандардың қалпағы ерекше көзге түседі. Екіншісі- тымақ. Тымақтың төбесі шошақ, құлағы ұзын, артқы делегейі желкені жауып тұрады.</i>

Осындай тапсырмаларды орындата отырып, оқушыларға халқымыздың киімді ерекше құрмет тұтқанын да атап өткен абзал.Сабақ барысында тыйым сөздерді де орынды қолдануға болады.Қазақ халқының тәрбие құралдарының бірі-тыйым сөздер.Бұл сөздер есі кірген

балаларды жаман әдет, жат пиғыл, орынсыз қылық, теріс мінездерден сақтандырады. Мысалы:

*Бөркінді теріс киме;

*Бас киімді тебуге, лақтыруға, теріс киюге болмайды;

*Бөтен адамға бас киім бермейді және айырбастамайды. т.б тыйым сөздерді сабақ барысында қолданып, оларға тыйым сөздердің маңыздылығын және өміршеңдігін айтып отыру орынды болып табылады. Сонымен қатар өзіміздің әр сабағымда оқушылардың өзіне деген сенімділіктерін арттыру мақсатында «**Менен де бір сөз**» әдісін қолданамын. Алдымен оқушыларға арнап тілек сөз айтамын. Енді осы тілегімді әркім қалай қабылдағанын ортаға салады да, сабақ соңында бүгінгі сабақ туралы пікірін айтып, «**менен де бір сөз...**» деп бастап өз тілегін айтады. Жазбаша түрде жазылған тілектерін сыныптағы арнаған адамына тапсырады. Келешекте сыныбымда баланың әркез өз ойын түсіріп отыруы үшін қызмет ететін, әрі сырласына айналатын «**Тілек кітапшасын**» ұйымдастырмақ ойым бар.

Халқымыздың ұлттық мұрасын оқу – тәрбие ісімен сабақтастыру басты парызымыз болып табылғандықтан, өз кезегінде үлкен шеберлікпен жасалып отыратын жұмыстар баланың есейгенде жақсы азамат болып өсуіне жетелейді. Адамзат баласы қалай тәрбиеленсе, солай әрекет ететіні мәлім. Сондықтан да ғасырлар қойнауынан сараланып келген іс-тәжірибенің жиынтығы – халық даналығын отбасы мен балабақшадан бастап, мектеп, яғни білім ордаларында жалғасатын оқу-тәрбие үрдісінде орынды пайдалансақ, нұр үстіне нұр болар еді.

Әдебиеттер:

1. Айджанова З.Ж. «Этнопедагогика» оқу құралы. - Ақтау. 2010

2. С. Кенжеахметұлы. «Жеті қазына» 1-кітап. - Алматы. 2007

3. Б. Хасанұлы; А. А. Қасымбек; Р. М. Дүйсебаева; А. К. Қаныбекова «Қазақтылі, әдістемелік құрал» - Астана. 2014

ҚАЛЖЕНОВА Э.И.

«Ә. Мусин атындағы Балқаш гуманитарлы-техникалық колледжі», Балқаш қ.

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР – ТӘРБИЕНІҢ НЕГІЗІ

Ұрпақ тағдыры – ұлт тағдыры. Әрбір ұлттың болашағы – оның білімді де іскер, талантты да мәдениетті, жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген еңбекқор, адал, саналы тәрбиелі ұрпағының қолында.

Көрнекті қазақ ағартушысы М. Жұмабаев: «...Әрбір ұлттың баласы өз ұлтының арасында өз ұлты үшін қызмет қылатын болғандықтан, тәрбиеші баланы сол ұлт тәрбиесімен тәрбие қылуға міндетті» деген. Жас ұрпаққа саналы тәрбие және сапалы білім беру деңгейі, ең алдымен, мұғалімнің даярлығына, оның іс-тәжірибесінің қалыптасып шыңдалуына байланысты. Мұғалім – баланың жеке тұлғасын қалыптастырушы, маңызды тәлім-тәрбие өнегесінің бастаушысы, жарқын үлгісі, бала қиялын самғатып, арманын көкке ұсындырушы басты тұлға. Бүгінгі жас өркеннің ертеңгі әлеуметтік-саяси қоғам мүшесі ретінде қалыптасуында тәлім-тәрбиенің маңызы зор екендігі белгілі. Ендеше қоғамдағы қол жеткен тәрбиелік жақсы дәстүр атаулыны пайдаланып, ұлттық мәдени құндылықтарды жастардың бойына сіңіру – мұғалімнің басты міндеті.

Ұлттық мәдени құндылықтар дегеніміз не? Қарапайым тілмен айтқанда ұлттық мәдени құндылықтар – белгілі бір ұлтқа, ұлт азаматына тән зат, адами қадір-қасиет, яғни халық ғасырлар бойы жинақтаған ұлттық рухани және материалдық құндылықтар. Адамдардың бойында қалыптасқан имандылық қадір-қасиеттер рухани құндылықтарға, ал адамдардың қолымен жасалған тұтыну заттары мен кәсібі материалдық құндылықтарға жатады. Өзімізді өзіміз бағалай білуге бет бұру – ұлттық байлығымызды игеру, ұлттық

санамызды дамыту. Ұлттық құндылықтарды іріктеп, оқыту үрдісіне енгізу арқылы ұлттың тұнып тұрған асыл мұралық рухани байлығынан болашақта ел билейтін ұрпақтарды сусындатып, отбасында да, оқу орындарында да ұлтжандылық пен отаншылдыққа баулып, өз халқын, өз мемлекетін көздің қарашығындай қорғайтын тұлғаларды тәрбиелеп шығару. Өз ұлттың қадірлеп-қастерлеген, ұлт қадірін білген азаматтың бірі Ж.Аймауытов: *«Мен халыққа кіндігіммен байланып қалғанмын. Оны үзе алмаймын. Ұзу қолымнан келмейді»* дейді. Сырым Датұлы: *«Мен ағайынды екеумін: бірі – өзім, екіншісі – халқым»* дейді.

Қазақ халқының осындай дәріптеуге, қастерлеуге, дамытуға тұрарлық ұлттық рухани және материалдық құндылықтары туралы ұлағатты, құнды ойларын халық игілігіне, келешек ұрпақты, ел-жұртқа ие болар азаматтарды тәрбиелеуге неге қолданбасқа?

Ұлттық тәрбиені халықтың ауыз әдебиетінде, тәрбие дәстүрлерінде, шығармаларында, отбасы тәрбиесінде, ұлттық ойындарда, музыкалық шығармаларында және колөнер туындыларында көрініс тауып ұрпаққа беріліп отырған. Халық дүниеге келген жас нәрестенің жолына бар жақсылықты бағыштаған. Балаларға арнап көркем сөздер, өлеңдер, жұмбақ-жаңылтпаштар, әңгімелер шығарған. Ұлттық тәрбиеге тыйым сөздердің берері өте мол болған. Мысалы: «аяғыңды көкке көтерме», «үйге қарай жүгірме», «қолыңды төбене қойма», «мал сүйегін отқа жақпа», «ақты төкпе», «қолыңмен жер таянба», «есікті керме», «пышақты жалама», т.б.сөздердің тәрбиелік мәні бар.

Қазіргі таңдағы тәрбие үдерісінің бағыты білім беру ұйымдарына арналған «Біртұтас тәрбие бағдарламасында» көрсетілген тәрбие құндылықтарына ұлттық мүдде, ар-ұят, талап құндылығына негізделген. Бұл бағыт жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген еңбекқор, адал, саналы, жасампаз азаматты тәрбиелеу мақсатын көздейді. Ұлттық құндылықтарға тәрбиелеу – жастарды ата-ананың өсиетін тындауға, отбасы татулығы мен берекесін қадірлеуге, ұлттық мұраны қастерлеуге; қазақ тілін, мемлекеттік рәміздерді құрметтеуге, татулық, келісім, ынтымақ және ел бірлігін сақтауға, жақсылыққа, игілікке бой түзеуге, абыройлы болуға, ар-ұждан, намыс, жауапкершілік, мейірімділік, қамқорлық пен әділдік қасиеттерін жоғары ұстауға баулу және құқықтық мәдениетін қалыптастыруға және салауатты өмір салтын ұстануға, табиғатқа, табиғи мұраға ұқыптылықпен қарауға және еңбекқорлыққа баулуға уағыздайды.

Біздің колледжде «Оқуға құштар колледж» жобасы аясында жыл сайын студенттердің кітап оқуға белсенділігін арттыру, студенттердің оқырман белсенділігі және оқырман біліктілігін дамытуға бағытталған жоба жүйесін қалыптастыру, болашақ маманның өскелең талабын қанағаттандыратын, рухани байлығын, жалпы ой-өрісін дамытатын, жоғары эстетикалық талап-талғамын қалыптастыратын ең үлкен де ұлы тәрбие құралы жақсы кітаптарды насихаттау, студенттердің оқырмандық мәдени тәрбиесін, көркем әдебиетке, кітапқа деген қызығушылығын дамыту мақсатында жоспарға сәйкес түрлі іс-шаралар өткізіліп тұрады.

2022-2023 оқу жылында өзім жетекшілік еткен ШК-19-9 тобының студенттерімен «Қазақстанның салт-дәстүрі кітап дерек көздерінде» тақырыбында іс-шара өткіздік. Халқымыздың салт-дәстүрін, асыл қазыналарын дәріптеуге арналған «Ағаш бесіктен жер бесікке дейін» деп аталатын 5 томдық жинақпен таныстыру мақсатында өткен іс-шараның болашақ ұрпақ тәрбиелеуде танымдық маңызы зор болды. Топ студенттері жинақтың әр тарауында айтылған дүниелерге қысқаша шолу жасап, қазақтың ұлттық тәлім- тәрбиесінде ерекше орын алған қыз бала тәрбиесіне қатысты салт-дәстүрлеріне кеңінен тоқталды.

Колледжде Қазақстан халықтарының Тілдері мерекесіне орай іс-шаралар жыл сайын өткізіледі. 2022-23 оқу жылында қазақ ұлтының мақтанышына айналған Ахмет Байтұрсыновтың туғанына 150 жыл толуына орай ұйымдастырылған апталық аясында ақын мұрасын насихаттау мақсатында «Ұлттың ұлы Ұстазы» атты колледжішілік челлендж, 1 курс студенттері арасында өткізілген «Тіл –достықтың алтын көпірі» атты эссе байқауы, «Ахмет Байтұрсынов – қазақ халқының ұлы көсемі» тақырыбындағы шығармашылық кеш және де «Балқаш қалалық Жастар ресурстық орталығының» ұйымдастыруымен Балқаш қаласының студент жастары арасында өткізілген «Ана тілім – асыл қазынам» эссе

байқауы ұлттық мұраға ұқыптылықпен қарауға және оны дәріптеуге, қазақ тілінің аясын кеңейтуге үлес қосатын, мәдениеті жоғары ұрпақ тәрбиелеуге тұғыр болатын мазмұнды іс-шаралар болды.

ШК-19-9 тобы ұйымдастырған Ұстаздар мерекесіне арналған ұлылықтың ұйытқысынан жаралған ұстаздарға құрмет көрсету мақсатында «Ұстаз - ұлы есім» атты мерекелік кеш адал еңбекті құрметтеу, этикалық принциптерді қалыптастыруға, өзін және өзгелерді құрметтеуге, өз ісіне жауапкершілікпен қарауға, мінез-құлықты нығайтуға және жауапты азамат болуға ынталандыратын ар-ұят құндылығын дәріптеуге бағытталған.

Қаламызда С.Сейфуллин атындағы орталық кітапхананың ұйымдастыруымен жыл сайын өткізілетін қазақ әдебиетінің негізін қалаушы, ақын және жазушы, қоғам, мемлекет қайраткері Сәкен Сейфуллиннің туған күніне орай ақынның шығармашылығын насихаттау, көркемсөз оқу шеберлігін дамыту мақсатында «Сұлу жырдың сұңқары» дәстүрлі байқауы және ұлттық әдебиетіміздің жарық жұлдызы Қ.Аманжоловтың 110 жылдық мерейтойына арналған «Күніне жүз ойланып, мың толғанам, Өзіммен бірге өлмесін өлеңім деп...» тақырыбындағы байқауларына тұрақты түрде қатысып, жүлдегер атанамыз.

Сонымен қатар былтырғы оқу жылында Қарағанды облысы білім беруді дамытудың оқу-әдістемелік орталығы ұйымдастыруымен Ыбырай Алтынсариннің 180 жылдығына арналған «Қазақ сахарасының қоңырауы» атты облыстық байқауына және дәстүрлі «Абай-дана, Абай-дара қазақта» атты облыстық Абай оқуларына ШК-19-9 тобының студенттері Қайдар Айтолқын мен Болатбекова Айғаным қатысып, жүлделі орындар иеленді. Ақын шығармаларын насихаттау; ғибратты мұрасын жан-жақты зерделеу, келешек ұрпақтың санасына сіңіру мақсатында өткізілген бұл байқаулар ұлттық мұраны қастерлеуге; қазақ тілін құрметтеуге, отаншылдыққа тәрбиелеуге бағыттайтын **ұлттық мүдде құндылығын** дәріптеуге арналған.

Академиялық адалдық қағидатын қолдау, адал еңбекті құрметтеу, сөзіне берік, ісіне адал болу, отбасының, өз ортасының абыройын асыру, әдеп нормаларын ұстану, шешім қабылдай білу және жауапкершілікті сезіну, достарына, отбасы мүшелеріне қамқор болу, өзін отбасының, қоғамның, Отанның бір мүшесі екенін сезіну, мейірімділік таныту арқылы қалыптасатын **ар-ұят құндылығы** мен өскелең ұрпақ бойында мәдениеттілік, табандылық, үнемшілдік, қанағат, ерік-жігер, таза ой мен адал ниетке тұғыр болатын **талап құндылығы** пәндік мазмұн, сынып сағаттары, сыныптан тыс іс-әрекеттер арқылы жүзеге асырылады.

Тобымда өткізілген «Тіл –кемел болашақтың тұғыры», «Мейірімділік құндылығы», «Мен өз елімнің патриотымын», «Біздің қоғамдағы азаматтық жауапкершілігіміз», «Шыншылдық – адамдықтың белгісі» т.б. тақырыптағы тәрбие сағаттары жастарды азаматтық өзіндік сана-сезімге, ұлттық құндылықтарды ар-намысым, борыш-парызым деп құрметтеуге, отансүйгіштікке, адамгершілікке, адам бойындағы ізгі қасиеттерді дәріптеуге бағытталған. Тіпті қарапайым колледж ауласын тазарту, қалалық сенбілікке қатысу жұмыстары арқылы жастар тұратын үйін, ауласын, қаласын таза ұстайды, қоғамдық орынға және қоршаған ортаға ұқыптылықпен қарайды, табиғатқа жанашыр және туған жердің қайталанбас ерекшелігін және оның бірегей болмысын таниды және адал еңбекті жоғары бағалайды.

Бұл іс-шаралардың бәрі қоғамымыздың бірден-бір қозғаушы күші ретінде танылған жастардың бойында ұлттық құндылықтарды қалыптастырудың бағыттары болып табылады.

Рухы асқақ, іргесі берік ел боламыз десек, ұрпақ тәрбиесі мен біліміне сергек қарауымыз қажет. Ұлтымыздың рухани жарық жұлдызы М.Жұмабаевтың мынандай бір даналық өсиетіне көңіл бөлген абзал: «Бала жүрегі айнадай тап-таза мөлдір, сол айнадай баланы көру үшін оның жүрегіне үңіліп, қарауды қажет етеді. Баланы дұрыс түсініп, қарым-қатынас жасау үшін, оны өміріміздің өрісіне емес, біз өзіміз олардың өрісіне енуіміз керек. Жас бала –жас бір шыбық, жас күнде қай түрде иіп тастасаң, есейгенде сол иілген күйінде қатып қалмақ». Міне, осы бір өсиетті біз ешқашан естен шығармауға тиіспіз.

Әдебиеттер:

1. Сәрсенбаев Т. Ұлттық сана-сезім мен ұлттық қадір-қасиет. – Алматы: Наука, 1990 ж.
2. Жарықбаев Қ. Аталар сөзі – ақылдың көзі. – Алматы: Қазақстан, 1980 ж.
3. Қалиев С. Қазақ тәлім-тәрбиесі. – Алматы: Санат, 1995

ҚЫЙЛЫБАЙ ӘСЕЛ БАЛҒАШҚЫЗЫ

Жамбыл атындағы мамандандырылған мектеп- лицей- интернаты, Қарағанды қ.

ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ АРТТЫРУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫ ҚҰНДЫЛЫҚҚА БАҒЫТТАП ОҚЫТУ

Қазіргі қоғамға әлемде болып жатқан өзгерістерге тез бейімделе алатын адамдар қажет. Жана жағдайларда мектеп түлектерін оқыту процесі "өмір бойы білім беру" тұжырымдамасын жүзеге асыруға ықпал ететін құзыреттіліктерді дамытуға, тұлғаның құндылықтарын арттыруға бағытталуы керек. Құзыреттілікті дамытудың алғышарты функционалдық сауаттылықтың белгілі бір деңгейінің болуы болып табылатыны анықталды.

Біздің мемлекетіміз де қазіргі заман талаптарына дер кезінде әрекет етуде. Дамыған, бәсекеге қабілетті мемлекет болу үшін біз жоғары білімді ұлт болуымыз керек. Қазіргі әлемде жай ғана жаппай сауаттылық жеткіліксіз екені айдан анық. Сондай-ақ, өскелең ұрпақтың функционалдық сауаттылығына аса көңіл бөлу қажет. Бұл біздің балаларымыздың қазіргі өмірге бейімделуі үшін өте маңызды.

Қазіргі таңда білім берудің күтілетін нәтижелері кеңейтілді. Енді олар үйреншікті білімді, іскерлікті, дағдыларды ғана емес, базалық, негізгі және пәндік құзыреттілікті, сондай-ақ функционалдық сауаттылықтың компоненттерін де қамтиды.

Функционалды сауаттылық дегеніміз адамның белгілі бір мәдени ортаға мүмкіндігінше тез бейімделіп, әлеуметтік қатынастар жүйесінде қалыпты жұмыс істеу қабілеті, білімі, дағдылары негізінде анықталады.

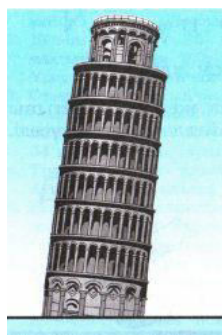
Физика пәнін оқыту - көп қырлы процесс. Оның мақсаты – әлемді тануды сипаттайтын физикалық заңдар, теориялар туралы білім беру және есептерді шешуді үйрету, зертханалық сабақтарда физикалық эксперименттер жүргізу. Бірақ басты қиындық - бұл ғана емес, өйткені физика сабақтарындағы аталған іс-шаралар заңдардың барлық тұжырымдарын, физикалық теориялардың негізгі ережелерін игеруге ғана емес, сонымен бірге оқыту мен оқу процесі функционалдық сауаттылыққа бағытталып, дамып келе жатқан оқыту талаптарына сәйкес келуі қажет.

Мектептегі "Физика" пәнін сауатты оқыту арқылы қойылған міндеттерді шешуге болады. PISA білім беру нәтижелеріне мониторинг жүргізу кезінде ұсынылатын тапсырмаларды зерттеу негізгі, пәндік және базалық құзыреттіліктерді немесе функционалдық сауаттылықты қалыптастыратын физика пәні бойынша тапсырмаларды жасауға мүмкіндік берді.

Физика пәнін оқытуда функционалдық сауаттылықты қалыптастырумен қатар, құндылыққа негізделген әртүрлі мәтіндік тапсырмаларды қолданамын. Мұндай тапсырмаларды орындау барысында оқушылар алдыңғы сабақтарда алған білімін қолданылады. Сонымен қатар пән аралық байланыс орнайды, сол арқылы оқушылар екі пән бойынша алған білімдерін ұштастырады, ал бұл оқушылардың білімін нақтылай түседі.

Күнделікті оқу процесінде қолданатын тапсырмалардың бірнешеуін назарларыңызға ұсынамын.

Еркін түсу

Пиза қаласындағы биік көлбеу мұнараның құрылысы 1173 ж. басталған болатын. Осы ғимарат сол қисайыңқыраған кезде, 1360 ж. салынып бітті. Әрине, бұл ғимарат өзінің осы ерекшелігімен қоса, Галилей ашқан заңның арқасында Пиза қаласының даңқын бүкіл өлемге ғасырдан-ғасырға паш етіп келеді. Сөйтіп, ол мұнара төңірегіне жиналған пизандықтарды

таңғалдырды. Мұндай тәжірибелерді Галилей пішіндері мен өлшемдері әртүрлі денелермен, олардың түрлі орталардағы түсуін бақылай отырып, сан мәрте қайталады. Міне, осылайша өз тұжырымдарының дұрыстығына тәжірибе арқылы кез жеткізе отырып, Галилей ауасыз кеңістікте барлық денелер бірдей уақытта түседі деп ұйғарды. Галилей ашқан бұл заңның маңызы өте зор болды.

1. Тәжірибе жасалған көлбеу Пизан мұнарасының биіктігі қаншаға тең?

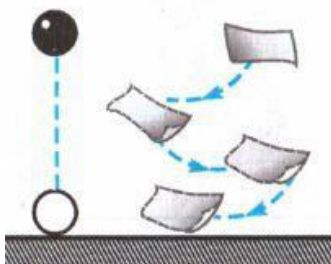
- А) 60м В) 58м С) 57м Д) 52м

2. Еркін түсу

Галилей өз ұйғарымын денелерді ауасыз кеңістікте түсіріп тексере алмады. Өйткені Галилей өмір сүрген XVII ғасырда ауа соратын арнайы құралдар, сорғылар әлі жоқ еді. Ол жүргізген тәжірибе Галилей гипотезасының дұрыс екенін дәлелдеді.

Оны тек 80 жыл өткеннен соң жүзеге асырған ғалым.

- А) Ньютон В) Торричели С) Архимед Д) Кеплер

3. Алайда күнделікті бақылау денелердің қалыпты жағдайда түрліше құлайтынын көрсетеді. Мәселен, ауыр шар тез құлап түседі, ал жұқа қағаз парағы біртіндеп, күрделі траектория бойымен қалықтап түседі.

Құлайтын денелердің жылдамдығы мен үдеуі, қалыпты жағдайда қандай шамаларға тәуелді?	Иә немесе жоқ
Дененің ауырлығына	Иә/жоқ
Өлшемдер мен пішініне	Иә/жоқ
Тығыздығына	Иә/жоқ

4. Неғұрлым дәл есептеулер еркін түсу үдеуінің сандық мәні Жер шарының әртүрлі нүктесінде аздап өзгеше болатынын көрсетеді. Мысалы жергілікті жердегі ендікке байланысты ол қалай өзгереді?

Тұрақты магниттер

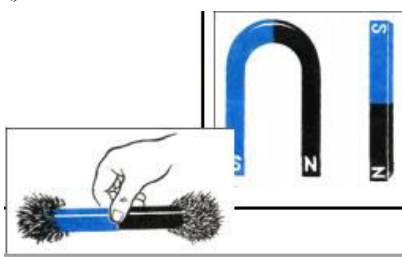
Магнит тарихы екі жарым мың жылдан бері жалғасуда. Көне қытай ғалымдары б.д.әуірімізге дейінгі VI ғ. өзіне темір заттарды тартатын минералды тапқан. Қытайда оны “чу-ши” демек, “сүйгіш тас” деп атаған. “Магнит” атауын көне грек драматургі Еврипид (б.д. дейінгі V ғ.) тауып, өзінің бір шығармасында оның қасиеттерін сипаттаған. Мұндай атау бұл минерал Магнессия қаласының маңында табылғанымен байланысты. Магнит — «Магнессия тасы» дегенді білдіреді. Ерте заманда магнит қасиеттерін оның “тірі жаны” бар деп

түсінді. Ерте заман адамдары ит етке қалай ұмтылса магнит те темірге солай “ұмтылады” деп ойлайды. Қазір біз мәселе магнит тудыратын ерекше өрісте екенін білеміз. Кез-келген магниттің айналасында магнит өрісі болады. Осы өрісте темірді магнитке тартады. Қазіргі кезде табиғи магнит FeO (31%) және Fe₂O₃(61%) тұратын магниттік темір кесектері екендігі белгілі морт қара минерал.

1. Бұл қара минералдың тығыздығы неге тең?

- А) 2000 кг/м³.
 В) 5000 кг/м³.
 С) 1000 кг/м³.
 Д) 3000 кг/м³.

2. Магнит өрісі — материяның ерекше түрі, ол заттардан ерекше және магниттелген денелер айналасында болады.

Магниттің магниттік қасиеттері аса күшті емес, қазіргі кезде магнит өрісі өте күшті жасанды магниттер алынды. Оларды сыртқы магнит өрісінде магниттеп, жеке тұрақты магниттер ретінде қолдануға болады. Жасанды магниттер әр түрлі формада жасалды.

Жасанды магниттер жасау үшін құрамында қандай металдары бар құйма қолданылады?	Иә немесе жоқ
Темір	Иә/ Жоқ
Никель	Иә/ Жоқ
Кобальт	Иә/ Жоқ

3. Бағдаршы түрінде жасалған магнит компаста қолданылады. Бұл керемет құрал шамамен екі мың жыл бұрын ойлап табылған. Алғашқы (ерте қытай) компас 1-суретте көрсетілген. Ол оңтүстікті көрсеткіш деп аталған. Қазіргі заманғы (қарапайым) компас 2-суретте көрсетілген. 1-сурет пен 2-суреттердің магниттік

бағдаршаның (компас бағдаршысы) басқа да магниттер сияқты екі полюсі бар. Олардың бірі географиялық солтүстікті көрсетеді, ол солтүстік полюсі (N), екінші ұшы — оңтүстік полюс (S) деп аталады. Осы символдар (атауларымен бірге) кез-келген магниттердің полюстерін белгілеу үшін қолданылады. Екі магниттік бағдаршаны бір-біріне жақындатып, әртекті магнит полюстері бір-біріне тартылатынын біртектес полюстері тебілетінін анықтауға болады. Осы заңдылық кез-келген магниттер үшін дұрыс. Екі магниттік компастың айырмашылығы неде?

4. Магниттердің қолдану аясы өте кең. Олар тек қана компастарда емес, электротехника, радиотехникада, роботтық техникада және т.б. қолданылады. Сіздер магниттерді электр қозғалтқыштардан, дыбыс зорайтқыштардан, телефондарда, амперметрлерде, вольтметрлерде және басқа құралдар ішінен таба аласыздар. Медицинада магниттер қолданыла ма?

Ыстыққа төзімді жануарлар

Түйенің екі аптадай су ішпеуі мүмкін екендігі белгілі. Бұл оның суды үнемді пайдалатындығымен түсіндіріледі. Түйе 40°-тық ыстықта да терлемейді. Қырқылған түйенің терлеуі 50%-ке дейін ұлғаяды. Түйе ешқашан, тіпті аптап ыстықта да аузын ашпайды. Оның демалу жиілігі өте төмен – минутына 8 рет. Түйе өз өркештерінен керегіне қарай су ала алады (100 г майдан 107 г су).

1. Булану процесі кезінде денеді қандай өзгеріс болады?

- A. Дене қызады
B. Дене салқындайды
C. Дененің көлемі артады
D. Дененің ішкі энергиясы артады

2. Түйенің ыстыққа төзімділігінің себебі неде?

Төмендегі пайымдаулар дұрыс па?	Иә немесе Жоқ
Оның денесі қалың және тығыз жүнмен жабылған. Жүн оны қызудан құтқарады, ылғалдың шығуына бөгет жасайды	Иә/ Жоқ
Түйе өз өркешінен керегіне қарай су ала алады	Иә /Жоқ
Түйенің салмағы көп болғандықтан ыстыққа төзімді келеді	Иә / Жоқ

3. Түйе өз өркешінен жарты центнерге дейін су ала алады. 100г майдан 107 г су алса, түйенің бір өркешінің салмағы неше килограммға тең?

- A ≈ 25 кг
B ≈ 24 кг
C ≈ 23 кг
D ≈ 22 кг

4. Булану процесінің нәтижесі нені береді?

Төмендегі пайымдаулар дұрыс па?	Иә немесе Жоқ
Булану процесі температураның азаюына әкеледі	Иә/ Жоқ

Ыдыстың бетінің ауданы үлкен болса, булану процесі қарқынды жүреді	Иә /Жок
Булану құбылысы ағзаны реттеуде маңызды емес	Иә / Жок

Температура

Бізді қоршайтын әлемдегі кейбір физикалық құбылыстар денелерді қыздыру немесе суытуымен байланысты. Қыздыру кезінде суық су жылынып, одан кейін қайтадан суитынын білеміз. «Суық», «жылы», «ыстық» сөздерінің көмегімен біз дененің қызу дәрежесін ажыратамыз, физикада бұл сөздер денелердің әр түрлі температурада тұрғанын білдіреді. Ыстық судың температурасы суық судың температурасынан жоғары болады. Жаздағы ауаның температурасы қыстағы ауаның температурасынан жоғары болады.

Денелер температурасын термометр көмегімен, өлшемі градус Цельсий ($^{\circ}\text{C}$) арқылы өрнектейді.

Жоғары температурада диффузия жылдам өтетінін білеміз. Бұл молекулалардың қозғалыс жылдамдығы мен температурасы өзара байланысты екендігін білдіреді. Дененің температурасы артқан сайын молекулаларының қозғалыс жылдамдығы өседі, температура төмендеген сайын- кемиді.

Сонымен, дене температурасы молекулалардың қозғалыс жылдамдығынан тәуелді.

4. Сау адам денесінің абсолют температурасы неге тең?

- A. 36,6 K
- B. 309,6 K
- C. 100 K
- D. 237,6 K

2. Дененің қызу дәрежесін сипаттайтын шама

- A. Жұмыс
- B. Энергия
- C. Жылдамдық
- D. Температура

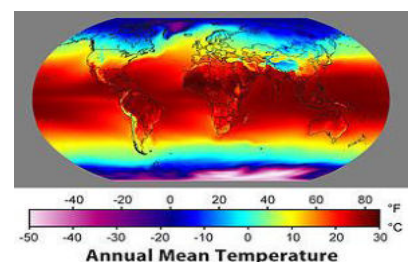
3. Ыстық және суық су молекулаларының айырмашылығы неде?

- A. Атомдар санында
- B. Молекулалар өлшемінде
- C. Молекулалардың қозғалыс жылдамдығында
- D. Молекулалардың массасында

4. Неге Артиканы зерттейтін ғалым сынап термометрге қарағанда спирт термометрді қолдануды ұйғарады?

1. Себебі спирт термометр дәлірек көрсеткіштерді береді	Иә/жок
2. Себебі сынаптың қатаю температурасы спирттің қатаю температурасынан төмен	Иә/жок
3. Себебі спирттің қатаю температурасы сынаптың қатаю температурасынан төмен	Иә/жок

5. Келтірілген шкала бойынша Мадагаскар аралының температурасын Цельсий және Фаренгейтпен анықтаңдар

6. Алматы оқушылары ауа райын тыңдаған соң, ауаның температурасы туралы пікір таласып отыр. «Бүгін радио бойынша сағат 12-де ауа температурасы -10°C деп айтқан. Бірақ бұл дұрыс емес. Абай даңғылынан жоғары тұратын ағам үйіндегі термометр -8°C көрсетті» - деді Досбол. Оған Әлия қарсы шықты: «Райымбек даңғылынан төмен тұрамын. Біздің термометріміз сағат 12-де -12°C көрсетті». Балалардың екеуі де дұрыс айтып тұр: Алматының әр түрлі жерлерінде орналасқан термометрлер бір уақытта әр түрлі температураны көрсетеді. Осыны аласыңдар? _____

қалай

түсіндіре

7. Тұщы су 0°C температурада қатады. Қазақстандағы Балқаш көлінің бір бөлігі тек қатты аяздарда, ал екіншісі 0°C қатып қалатыны неліктен? Бұл құбылысты қалай түсіндіре аласыңдар? _____

Әдебиеттер:

1. ПИЗА – функционалдык сауаттылықты есепке алу құралы <http://www.privivkam.net/iv/viewtopic.php?f=28&t=4712&start=0>
2. Кейстер әдісі <https://ru.wikipedia.org/wiki/>
3. Плотников М.В., Чернявская О.С., Кузнецова Ю.В. Технология case-study / учебно-методическое пособие. — Нижний Новгород, 2014
4. Зицер Д., Зицер Н. Азбука НО. Современное педагогическое искусство. - Санкт-Петербург, 2019
5. Демидова М. Ю., Камзеева Е. Е., Никифоров Г. Г., Диагностика учебных достижений по физике. Журнал «Физика» 2009, №23
6. Иванов Д.А., Митрофанов К.Г., Соколова О.В. Компетентностный подход в образовании. Проблемы, понятия, инструментарий: Учебно-методическое пособие. — М.: АПКИПРО, 2003.